

Katolická

Mravouka.

K obecnému vzdělání

napsal

Th. Dr. **Karel Lev Řehák**,
farář u sv. Ducha v Praze.

Podíl údů Dědictví Svatojanského
čís. 80. na rok 1893.

V PRAZE.

Na skladě v knihkupectví *B. Stýbla*
v Praze, *E. Hölzla* v Olomouci
a *K. Winikra* v Brně.

Katolická

MRAVOUKA.

K obecnému vzdělání

napsal

Th. Dr. **Karel Lev Řehák,**
farář u sv. Ducha v Praze.

Podíl údů Dědictví Svatojanského číslo 80. na rok 1893.

V Praze.

Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny. (Rohlíček a Sievers.)
Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

1893.

„My pak kážeme Krista ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení, národům pak bláznovství, ale povolaným... moc a Boží moudrost!“

I. Kor. 1, 23. 24.

„Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší mysli své. Toť jest největší a první přikázaní. Druhé pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“

Mat. 22, 37—39.

„Každý učitel umělý v království nebeském podoben jest člověku hospodáři, jenž vynáší ze skladu svého staré i nové věci.“

Mat. 13. 52.

Obsah.

Úvod.

§ 1. Mravouka katolická co jest? 1
§ 2. Rozdíly mezi mravoukou křesťansko-katolickou a mravoukou toliko rozumovou 4
§ 3. Rozdíly mezi mravoukou katolíkův a mravoukou nekatolíků . . 6
§ 4. Odkud se váží učení mravouky katolické 7
§ 5. Mravouka jest učením ctihodným a veleužitečným 10
§ 6. Jak se učebná látka v mravouce této rozkládá 10

Díl prvý.

Mravouka obecná.

Část prvá.

§ 7. O vůli Boží a mohutnostech našich vůbec 15

I. Rozdíl. O vůli Boží čili o zákonu, a sice:

A. jakožto povinnosti naší.

§ 8. O zákonu vůbec 16
§ 9. O zákonu přirozeném 18
§ 10. O Božím zákonu zjeveném 24
§ 11. O zákonu lidském 33
§ 12. Bližší určení toho, co spadá v moc zákona občanského, a co v moc zákona církevního, čili jaký jest poměr státu ku Církvi . 40
§ 13. Kterak se zákony lidské vykládají 58
§ 14. Kdo a jak jest poddán zákonu lidskému 62
§ 15. Kdy zákony lidské platnosti pozbývají 69
§ 16. Povinni jsme zákona poslušnými býti 73
§ 17. O setkání se povinností 84

B. O vůli Boží jakožto radě.

§ 18. O radách evangelických 92

II. Rozdíl. O povinnostech naších.

§ 19. O mohutnosti rozumu 100
§ 20. O mohutnosti svědomí vůbec 102
§ 21. Jaké jsou ve svědomí rozdíly 107
§ 22. a) O svědomí pravdivém a nepravdivém 109
§ 23. b) O svědomí jistém a nejistém 116
§ 24. c) O svědomí bdělém a spícím 119
§ 25. O svědomí následujícím čili soudném 121
§ 26. O mohutnosti svobodné vůle vůbec 126
§ 27. Člověk má skutečně vůli svobodnou 133
§ 28. Co člověku v užívání vůle svobodné vadívá a pokud vadívá . . 138
§ 29. Co člověka k užívání vůle svobodné budívá a pokud budívá . . 146
§ 30. Svobodná vůle člověka jest skutečnou příčinou, že se jemu skutky jeho přičítají 155

Část druhá.

§ 31. O dobrém a zlém vůbec 161

I. Rozdíl. Jak se vůle Boží plní čili o dobrém; a sice:

A. O skutcích dobrých jednotlivých.

§ 32. O skutcích dobrých, a pokud jsou dílem našim vlastním . . . 166
§ 33. O skutcích dobrých, pokud a jak jsou dílem milosti Boží . . 175
§ 34. Skutky dobré jsou záslužné i potřebné 181

B. O dobrém smýšlení čili o ctnosti.

§ 35. Co se dobrým smýšlením vyrozumívá čili co jest ctnost? . . 189
§ 36. Ctnost jest i jedna i rozmanitá 200
§ 37. Ctnost má velikou cenu i před lidmi i před Bohem 207

II. Rozdíl. Jak bývá vůle Boží porušena čili o zlém; a sice:

A. O skutcích zlých jednotlivých.

§ 38. Hřích v čem záleží 213
§ 39. Jaké jsou rozdíly hříchů 238
§ 40. Jaká jest odplata za hřích? 264

B. O zlém smýšlení čili o hříšnosti.

§ 41. Co se zlým smýšlením vyrozumívá čili co jest hříšnost . . . 279
§ 42. Hříšnost jest jedna i rozličná 283
§ 43. Jak se ubráníme hříšnosti, jež jest jediným pravým zlem na světě 291

Díl druhý.

Mravouka podrobná.

Část prvá.

§ 41. O povinnostech našich k Bohu vůbec 299

I. Rozdíl. O povinnostech k Bohu.

A. Jak máme o Bohu zvlášť uvnitř smýšleti.

I. „V jednoho Boha budeš věřiti."

§ 45. O Božských ctnostech vůbec 301
§ 46. a) Co znamená „křesťansky věřiti"? 308
§ 47. b) Bez křesťanské víry nelze líbiti se Bohu 320
§ 48. c) Jak má býti víra křesťanská spořádána 323
§ 49. d) Křesťanská víra může vzrůstati i se umenšovati 334
§ 50. e) Co se s ctností pravé víry nesrovnává 337
§ 51. a) Co znamená „křesťanskou nadějí" míti? 360
§ 52. b) Bez křesťanské naděje nelze líbiti se Bohu 369
§ 53. c) Jak má křesťanská naděje býti spořádána 375
§ 54. d) Jak naděje křesťanská vzrůstá i se umenšuje 378
§ 55. e) Co se s nadějí křesťanskou nesrovnává. 381
§ 56. a) Co znamená „křesťanskou lásku" míti?. 387
§ 57. b) Bez lásky křesťanské nelze líbiti se Bohu 394
§ 58. c) Jak má býti láska křesťanská spořádána 398
§ 59. d) Láska křesťanská může vzrůstati i se umenšovati 409
§ 60. e) Co se s láskou křesťanskou nesrovnává 413

B. Jak máme Boha ctíti.

II. „Nevezmeš jména Božího nadarmo!"
III „Pomni, abys den sváteční světil!"

§ 61. Boha ctíti jest naše povinnost 417
AA. Vírou křesťanskou ctíme Boha a sice:
§ 62. a) když ji slavně vyznáváme 420
§ 63. b) když právě přísaháme 424
BB. Nadějí křesťanskou prokazujeme čest Bohu:
§ 64. a) když se modlíme 431
§ 65. b) když sliby Bohu učiněné plníme 449
CC. Láskou křesťanskou oslavujeme Boha
§ 66. a) bezprostředně bohoslužbou 456
§ 67. b) prostředečně úctou svatých 463
§ 68. Co se s poctou Boží nesrovnává 470

II. Rozdíl. O povinnostech k Církvi; a sice:

§ 69. Že má pravověřící křesťan k Církvi Páně povinnosti 476
§ 70. A) Jak se má chovati katolický křesťan k úřadu Církve učitelskému 478
§ 71. B) Jak se má katolický křesťan chovati k úřadu Církve královskému 482
§ 72. C) Jak se má katolický křesťan chovati k úřadu Církve kněžskému 498

§ 73. I. Jak máme se chovati ke mši svaté 499
§ 74. II. Jak máme se chovati k Církvi v příčině jejího přisluhování svátostmi 502
§ 75. a) Čeho tedy šetřiti v příčině křtu svatého? 506
§ 76. b) Čeho šetřiti v příčině svátosti biřmování? 507
§ 77. c) Čeho šetřiti třeba v příčině nejsvětější Svátosti oltářní? . . 507
§ 78. d) Čeho šetřiti třeba v příčině svátosti pokání 511
§ 79. e) Čeho šetřiti sluší v příčině svátosti posledního pomazání . . 531
§ 80. f) Čeho šetřiti sluší v příčině svátosti svěcení kněžstva . . . 533
§ 81. g) Čeho šetřiti sluší v příčině svátosti stavu manželského . . 535
§ 82. III. Jak se máme chovati k rozličným posvátným obřadům a obyčejům církevním 539

Část druhá.

§ 83. O povinnostech našich k tvorům vůbec 543

I. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině řádu společenského čili socialního.

§ 84. O povinnostech společenského řádu vůbec 546
§ 85. A) Jakých povinností přináší s sebou život rodinný 548
§ 86. B) Jakých povinností přináší s sebou život v Církvi 571
§ 87. C) Jakých povinností přináší s sebou život ve státu 581

II. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině života.

„Nezabiješ!“

§ 88. O povinnostech k životu vůbec 587
§ 89. A) Jaké povinnosti máme v příčině života tělesného 589
§ 90. B) Jaké povinnosti máme v příčině života duchovního 624
§ 91. C) Jak máme napraviti škod učiněných na životě 634

III. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině svaté čistoty čili v příčině pravidlování „žádostí těla“.

„Nesesmilníš!“
„Nepožádáš manželky bližního svého!“

§ 92. O povinnostech v příčině svaté čistoty vůbec 640
§ 93. Jaké jsou spůsoby nečistoty 647
§ 94. Jaké škody působí nečistota 655
§ 95. Jak bývají škody z chlipnosti vzešlé napravovány 665

IV. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině majetku čili v příčině „žádosti očí“.

„Nepokradeš!“
„Aniž požádáš statku cizího!“

§ 96. Každý má právo na vlastní majetek 671
§ 97. A) Jaké povinnosti máme v příčině majetku vlastního . . . 677
§ 98. B) Jaké povinnosti máme v příčině majetku cizího 688

V. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině pravdy a cti čili v příčině pravidlování pýchy života.

„Nepromluviš proti bližnímu svému křivého svědectví!“

§ 99. Každý má právo na pravdu a čest 711
§ 100. A) Jaké máme povinnosti ku pravdě 713
§ 101. B) Jaké máme povinnosti v příčině cti 723
§ 102. C) Jak máme napraviti škody učiněné na cti 740

Část třetí.

Ascetika.

§ 103. Že se máme na život dokonalý snažiti, a v čem on záleží . . 747
§ 104. A) Které jsou prostředky ku křesťanské dokonalosti vůbec . . 751
§ 105. I. O snaze po dokonalosti 752
§ 106. II. O dobrém vůdci k dokonalosti 755
§ 107. III. O čtení duchovních knih 757
§ 108. IV. O rozjímání 759
§ 109. V. O nazírání 766
§ 110. VI. O modlitbě 769
§ 111. VII. O pamatování na přítomnost Boží 772
§ 112. VIII. O časté a dobré svátostní zpovědi 776
§ 113. IX. O každodenním zpytování svědomí 777
§ 114. X. O častém přijímání 780
§ 115. XI. O úctě Matky Boží 781
§ 116. B) Kterak odstraníme překážek z cesty po dokonalosti . . . 783
§ 117. I. O hmatu a pocitu 784
§ 118. II. O chuti 787
§ 119. III. O zraku 788
§ 120. IV. O sluchu a čichu 789
§ 121. V. O jazyku 791
§ 122. VI. O bezuzdných vášních a náruživostech 792
§ 123. VII. O lásce ku časným statkům 796
§ 124. VIII. O nezřízeném milování cti a oslavy 799
§ 125. IX. O neopatrném přátelství 802
§ 126. X. O nástrahách ďábelských 804
§ 127. XI. O vrtoších 805
§ 128. C) Kterak nabudeme vyššího osvícení s hůry 807
§ 129. I. O opatrnosti 808
§ 130. II. O spravedlnosti 810
§ 131. III. O statečnosti 811
§ 132. IV. O střídmosti 813
§ 133. V. O bohopoctě 814
§ 134. VI. O nábožnosti 815
§ 135. VII. O poslušnosti 816
§ 136. VIII. O trpělivosti 819
§ 137. IX. O cudnosti 820
§ 138. X. O mírnosti 822
§ 139. XI. O pokoře 824

§ 140. D) Kterak doděláme se vždy úplnějšího spojení s Bohem . . 828
§ 141. I. O ctnosti víry 829
§ 142. II. O ctnosti naděje 833
§ 143. III. O ctnosti lásky k Bohu 836
§ 144. IV. O srovnalosti s vůlí Boží 835
§ 145. V. O lásce k bližnímu 837
Doslov 839

Úvod.

§ 1. Mravouka katolická co jest?

1. Pozorujeme-li přirozenost svou, seznáváme, že ona věcí příjemných vždy si žádá, věcí nepříjemných vždy se hrozí. Co se nás v myšlénkách mile dotýká, to i příjemné city v nás vzbuzuje a *žádost* vyvolává, abychom zjednali si prostředků, věci příjemné také *užíti*. Ano čím příjemnějším se nám něco býti zdá, tím také prudší žádost toho v nás se ozývá; na př. při hladu žádost pokrmu; při žízni žádost nápoje; při nemoci žádost zdraví. A naopak, co se nás nepříjemně dotýká, toho se hledíme zbaviti; a to tím spíše, čím odpornějších citů v nás vzbuzuje; n. př. vedro, zima, pronásledování.

Ano v pravdě, *každý člověk jen příjemných věcí si žádá*, a nikdo na světě nepřeje si věcí protivných. A proto také „nikdo," tvrdí svatý Tomáš Akvinský, „nechce a nečiní zlého leč že zlé za dobré má." Tak i samovrah, svévolně bolestnou smrť si připravující, nezabíjí se proto, že by si něco odporného, zlého učiniti chtěl: ale zbavuje se bezbožně nejdražšího statku pozemského jen za tou příčinou, aby krátkou smrtí zbavil se jiných, protivnějších útrap pozemských; tedy konečně přece jen z lásky — k věci příjemnější.

2. Kromě těchto *hnutí k zjednání si věcí příjemných a k vzdalování věcí nepříjemných*, ozývá se v nás také *výrok rozumu*, jenž sice žádosti věcí příjemných schvaluje; často ale také to, co tělu lahodí, jakožto věc nepatřičnou čili nedovolenou zavrhuje; ano až i zákonem stanoví: Miluj a čiň, co ctného, dobrého, byť se ti i protivilo; a nenáviď a varuj se

zlého, třebas ti lahodilo; neboť jest mimo příjemností a nepříjemností pozemských ještě i odplata za hrobem.

V člověku každém takto dva, na sobě nezávislí živlové se ozývají: Prvý chce ho učiniti na tomto světě *blaženým*, *šťastným*; a tomu se říká **tělo**, a poněvadž ono skrze *smysly* své blaženost člověka vyhledává, říká se živlu prvému také **smyslnost**. Druhý chce člověka učiniti *ctihodným*, *dobrým*, Bohu milým a po *smrti věčně blaženým*; tomu se říká **duch**.

Oba tito živlové v životě stálý, mnohdy velmi krutý spolu vedou boj, v němž neustávají, pokud duch od těla smrtí se neodloučí. „Tělo žádá proti duchu, duch pak proti tělu," píše apoštol národů *).

3. Když věci takto a při všech lidech se mají, naskytá se otázka: *Zdali lze nalézti cíl snah lidských takový, jenž by mohl člověka učiniti i dobrým i trvale blaženým, jako duch i tělo jeho si žádají a kde ho nalezneme?*

Cíl takový, jenž by žádání i ducha i těla naplňoval, musel by býti tak spůsobilý, aby panující spor mezi duchem i tělem odstranil a přece člověka *i dobrým i blaženým* učinil. A ta blaženost, kterou by poskytl, musila by býti opravdovou, *vždy trvající*, poněvadž by jinak myšlénka na ztrátu její blaženost samu ničila. A duchu musil by zadostčiniti měrou svrchovanou, musil by ho povznášeti *k stupni co možná nejdokonalejšímu*; neboť jest přirozenost naše taková, že se nespokojuje s blažeností ledabylou, ani s poznáním kusým, ani s dobrotou na oko: ale žádá si všeho měrou svrchovanou, a neustává žádati a necítí spokojenosti, pokud cíle svého nedosáhne.

Má-li cíl snah takto kýžený člověka v každém ohledu uspokojiti, musí sám *dobrem nejvyšším* býti, nad něž tedy nic vyššího již není. Zkrátka: Zkušenost učí, že nemůže nás trvale uspokojovati ani bohatství, ani čest u lidí, ani přátelství, ani krása těla, ani bystrost rozumu, ani rozkoš tělesná, ani jakákoliv věc stvořená; nás nemůže trvale uspokojiti leč jedině *Bůh*, jenž jest všemohoucí, nejvýš dobrý, či **Dobro samo**, začátek i konec všech věcí dobrých! Tak to byl poznal již svatý Augustin, když napsal: „Pro Sebe stvořil jsi nás; a proto nepokojno jest srdce naše, pokud nespočívá v Tobě, ó Pane!"

4. Avšak *dokonalé* spočinutí v Bohu, nebo-li dokonalé

*) Gal. 5, 17.

spojení s Bohem, a odtud plynoucí blaženost trvalá a zdokonalení ducha úplné, čili pravá a dokonalá blaženost (vera et perfecta beatitudo) dosažena býti nemůže již zde na světě: nýbrž teprv v životě věčném; tak učí svatý Tomáš Akvinský. Život nynější jest jen jako předsíní života věčného; kdo ze života tohoto do života přeblaženého za hrobem, v dokonalé spojení s Bohem vejíti chce: *musí se po celý život tento pro ono přeblažené spojení připravovati, a sice právě tak připravovati, jak se Bohu, Dobru nejvyššímu líbí.* A k tomu ovšem třeba Boha, dílo i vůli Jeho znáti, i sebe stálou snahou jim připodobňovati.

Že *Bůh* takového stálého a nejvyššího snažení hoden jest, že Jemu všechna přání srdcí lidských měrou svrchovanou vyplniti lze, ano že Sám všecko učinil, aby srdce naše získal, že nás proto již k obrazu Svému stvořil, hříchem zohavené vykoupil a slabé milosti Svou podporuje; jakož i že nám skrze viditelnou Církev svou cestu k Sobě stále ukazuje, i prostředky na ruku dává, jak bychom přeblaženého a věčného spojení s Ním účastnými státi se mohli: o tom všem jedná a poučuje — **katolická věrouka** čili cizím slovem *dogmatika.*

Co ale vůlí Boží jest, a kterak i nyní po pádu prvních rodičů *ze své strany můžeme i máme* obraz Boží, v sobě zohavený, očisťovati a Bohu opět podobnými se státi; kterak na to se přičiňovati, abychom vrozené touze po blaženosti a všemožném zdokonalení vyhověli; čili kterak bychom Bohu se zalíbili a věčného, přeblaženého s Ním spojení došli: o tom všem jedná a poučuje — **katolická mravouka,** čili cizím slovem *morálka.*

Věrouka jest tedy jako základem, na kterém zbudována býti musí mravouka. Věrouka učí, kterak Bůh přiblížil se k nám: mravouka popisuje, kterak přibližovati se máme my k Bohu. Věrouka jest jako kořenem, z kterého vyrůstati má strom mravů, vydávající přelíbeznou vůni z květů spořádaného života a výborné ovoce krásných ctností, Bohu i lidem milých!

5. Co jest tedy mravouka?

Mravouka jest učení o mravném životu, čili nauka o životu, jenž s Bohem spojuje.

Ale my tážeme se po mravouce *katolické*; co ta jest?

Mravouka katolická jest učení o mravném životu, jenž se zakládá *na Kristu,* který nás slovem i příkladem k Bohu

vede; a *na Církvi katolické*, jež po Jeho viditelném ze světa odchodu všelikou moc, ku spasení lidstva potřebnou, odkazem byla od Něho přijala. Za tou příčinou lze říci: *Katolická mravouka jest učením všeho toho, kterak mravy své zaříditi máme, aby souhlasily s učením i příkladem Pána Ježíše Krista, jak nám je z vůle Jeho Církev svatá nezkráceně a neomylně předkládá.*

§ 2. Rozdíly mezi mravoukou křesťansko-katolickou a mravoukou toliko rozumovou.

Učením, kterak by člověk ve spojení s Bohem přijíti a skrze spojení to upokojení nevyzpytatelné touhy po poznání i blaženosti dojíti mohl, nezabývají se toliko věrní křesťané ale i lidé nevěřící. Ano vyzkoumání tohoto tajemství bylo předním cílem většiny mudrců nekřesťanských. Že ale učení o bohulibých mravech s nutností zakládá se na tom, co člověk o Bohu za pravdu má, a mudrcové o Bohu i člověku, i o poměru člověka k Bohu jináč za pravdu mají, než katoličtí křesťané: proto také na snadnu leží, že i *mezi mravoukou, která na zjevení Božím se zakládá, a mezi mravoukou, jež jen z důvodů rozumových vyplývá, musí býti podstatné rozdíly.* A rozdíly ty jsou tak velikými, jak veliký jest i rozdíl mezi jasným věděním ze slova Božího pocházejícím, a mezi mlhavými vývody rozumu, sobě samému ponechaného, světlem víry, s nebes přinešené, neosvíceného.

Nejhlavnější pak rozdílové jsou tito:

1. Jiný jest *cíl* mravouky katolické, jiný mravouky rozumové. Tato může míti a má na zřeteli toliko *zdokonalení přirozených darů*, jak se při člověku na světě nalezají; co nad ty sahá, neznámým jí zůstává. Mravouka křesťanská ale, na základu zjevení Božího, tedy na základu víry v Boha a naděje v odplatu Jeho složená, *povzbuzuje k neobmezené lásce k Bohu*, kteráž sice na světě jen začíná, ale jako nerozlučitelná páska k nejvyššímu blahu v Bohu poutati nás má věčně.

2. Jiné jest *zřídlo* obou. Křesťanská morálka učí o člověku, že hříchem prvotným veliké pohromy utrpěl na darech duševních i tělesných; že je mu tedy třeba obnovy skrze vodu křestní i Ducha svatého, a pak stálého úsilí, aby nižší zvířecí žádosti v sobě vůli Boží podrobil. Mravouka rozumová ale, byť se toho i domyslila, že přirozenost lidská nějakou

zlou příhodou pokažena byla, o nápravě nadpřirozené neví, a proto od ní také nepočíná.

3. Jiné jsou *pohnutky* obou. Mravouka křesťanská vybízí nás ku ctnosti proto, abychom tak vděčnost dávali na jevo Bohu Otci, který nás dle dobroty své stvořil; Bohu Synu, který nás z pouhého milosrdenství smrtí svou vykoupil; Duchu svatému, který nám z nezasloužené lásky poklady nebeské prostřednictvím Církve svaté rozdílí. Mravouka křesťanská nás vybízí, abychom v lásce neobmezené podrobovali se Tomu, který pro nás tak mnoho, ano všecko učinil; a abychom povinnosti své k Němu plnili proto, že On dříve miloval nás, a že jest všudypřítomný, všemohoucí a nejvýš spravedlivý Pán a Bůh náš. Rozum ale bez zjevení Božího o plné lásce Boží ani neví; a proto také těch nejmocnějších pohnutek úplný nedostatek má. Také důvody svými nikoho *přinutiti* nemůže, aby poslechl.

4. Jiné jsou *prostředky* obou. Mravouka rozumová sice učí: Čiň to neb varuj se onoho, poněvadž tak hodno jest člověka rozumného; ale nemá, čím by své přívržence v čas tužšího pokušení k ctnému, od rozumu schválenému dílu posilovala; aneb od nectného, rozumem zavrhovaného činu odstrašovala. Mravouka křesťanská ale nabízí vyznavačům svým hodné přijímání svátosti, najmě pokání a nejsvětější Svátosti oltářní; obcování nejsvětější oběti mše svaté; vzývání a ctění svatých; čtení a rozjímání o přehořkém utrpení Páně a jiných dojemných pravdách Božských, kteréžto prostředky i v nejtužších bojích za ctnost nepřekonatelnou zbroj býti se osvědčují.

5. Jiná jest pak ovšem i *pro život spůsobilost* obou. Mravouka rozumová podává navedení k životu ctnému, ale navedení ta ukazují se býti spíše nedostižitelnými ideály, jelikož vůle lidská o sobě postavená, cítí se býti příliš slabou, než aby ve všem za důvody rozumu, třebas nejdůslednějšími, krátceti mohla. Dějiny lidské nám toho důkazem jsou, že ani nejvyhlášenější mudrcové a mistrové pohanští na př. Sokrates, Plato toho nedokázali, aby ne snad celý svět, neb jedno městečko, neb jen své stoupence: ale aby jen všechny učně své k následování pravidel svých rozumových pohnuli! Mravouka křesťanská oproti tomu nepředvádí toliko nejmocnějších pohnutek, nepodává jen nejúčinlivějších prostředků ku životu ctnostnému: ale učení svá jako znázorněná představuje v idealním životě Krista Pána a nesčetných svatých stoupenců

Jeho; a tak dle pořekadla: „slova hýbají, příklady ale přitahují“ co nejvýdatněji na život působí.

Hluboké jsou tedy přirozenou měrou rozdíly mezi mravoukou na zjevení Božím, najmě na Zákonu Novém zbudovanou, a mezi mravoukou pouze rozumovou. Ale veliký a závažný jestiť i rozdíl mezi mravoukou katolíkův a mravoukou nekatolíků.

§ 3. Rozdíly mezi mravoukou katolíkův a mravoukou nekatolíků.

Všem rozumným platí za pravidlo: „Z pochybených, nepravdivých návěstí nutně vyplývá i pochybená, nepravdivá závěrka.“ Jestli tedy na základě víry buduje se mravouka: tuť kdo pošine základem víry, z rovnováhy a pravé míry přivede i budovu mravů, na něm sdělanou A čím více náhledy o Bohu, člověku a vzájemném jejich poměru u rozličných náboženských vyznání od sebe se liší: tím více také rozeznávají se od sebe též náhledy jejich o článcích mravů; a naopak: jakou měrou které náboženské vyznání učení Církve katolické se přibližuje, tou měrou také učení o mravech se blíží učení katolickému.

Mravouka katolická podstatně se tedy liší od mravouky nekatolíků, poněvadž i věrouka katolická podstatně jest jiná než u nekatolíků. To ho pravdu církevní dějiny v nejjasnějších rysech před oči nám staví.

Tak v prvních stoletích někteří bludaři (n. př. druh Gnostiků) učili, že veškeren viditelný svět není od Boha stvořen, ale od ďábla učiněn; na základu tom nepravém potom ovšem neprávě učili i o mravech a říkali: Když svět viditelný od ďábla jest, a my ďábla přemáhati máme, musíme vše co na nás tělesného, tedy vše co od ďábla pochází, přemáhati a ničiti. Následkem toho jedni zakazovali požívání vína a jiných věcí dovolených. O manželství tvrdili, ano se skrze ně pokolení lidské rozmnožuje, že jest z ustanovení ďáblova, aby se skrze ně říše jeho na zemi šířila, tedy úplně nedovoleným. Jiní zase, jsouce podobných náhledů n. př. Manicheovci a z nich pocházející Jamníci a Adamité v Čechách, upadali v opáčné bludy o mravech, a tvrdili: Je-li celý svět viditelný dílem ďáblovým, ničme tedy dílo to tak, že dovo-

líme tělům svým všeho, abychom jich spíše zničili; a skutečně dovolovali si až i nejhrubších výstředností pohlavních!

Jedni ve víře bloudící chtěli, aby každý věřící žil v stavu panickém; jiní zase stav ten úplně zavrhovali, a každému dospělému manželství přikazovali.

Jedni tak nade vším milosrdenstvím Božím i nad křehkostí lidskou se zapomínali, a proto tak přísnými byli, že žádného, kdo po křtu svatém těžce zhřešil, ani skrze upřímné pokání opět mezi sebe přijati nechtěli; kdežto zase jiní, n. př. lutheráni, tak velice milosrdenství Boží rozšiřují a na spravedlnost Božskou zapomínají, i křehkost lidskou tolik přehánějí, že učí: člověk beztoho cokoli činí, vším hřeší; proto statně hřeš, jen statněji věř! Skutků dobrých konati netřeba, ano ony jsou hříšné!

Z příkladů těch patrno, že tam, kde o věcech víry jináče se smýšlí, i jiná mravouka důsledně povstává. Jestliže ale na příklad tak zvaní *evangelíci* proti znění evangelia (!) skutky dobré s jedné strany zavrhují, a s druhé přece také se modlí, písně nábožné zpívají, almužny udílejí; a ač prý každý bibli sám rozuměti může, přece také výklady svých pastorů poslouchají: jest to jen šťastná nedůslednost jejich učení! Tajný pud jich lidské přirozenosti je nutká, aby byli lepšími, nežli převrácené učení jejich!

§ 4. Odkud se váží učení mravouky katolické.

Učení o mravech katolických křesťanů nelze ovšem odjinud čerpati, leč z pramenů, odkud i učení o Bohu se čerpá; čili z pramenů, z kterých i věrouka váží. Pravidla mravného života mohou pro nás míti jen tehdáž náležitou váhu, když jako články víry jsou částkami zjeveného slova Božího, a pokud jimi jsou.

Prameny katolické mravouky jsou tedy tyto:

1. *Písmo sv. Starého i Nového zákona*, zvláště ony jeho částky, jež předpisy mravné předkládají; tedy zejména pět knih Mojžíšových, z nichž druhá v kapitole dvacáté obsahuje desatero Božích přikázaní, žaltář, kniha Moudrosti, Sirach, Kazatel, spisy proroků, svatá evangelia, epištoly.

O učeních mravních, v Písmě svatém vyznamenaných, sluší ale povědětí, že *ona neobjevují se o sobě v celek spořádaná*, nýbrž že nauky věroučné i mravoučné jsou obyčejně nejroz-

manitějšími spůsoby spolu spojeny i spleteny, tak sice, že naučení mravná zpravidla na pravdách víry se zakládají, ano z nich přirozenou měrou vyplývají. Tak na př. stojí psáno: „Svatí buďte; neb Já svatý jsem*)!“ Věta: „Já Hospodin, Bůh váš, svatý jsem,“ jest článkem víry; pobídka: „svatými buďte!“ jest rozkaz mravní, který na prvé větě jako na základu svém spočívá. To stane se nám ještě zřejmějším, vyjádříme-li také ty věty, které mezi oběma uvedenými nutně myšleny býti musí; a sice tyto: „Člověk k obrazu Mému stvořen jest; a proto také se Mi vždy podobnějším stávati má.“ Myšlénka tedy celá, pravdy víry i rozkaz mravní obsahující, jest: „Já Hospodin, Bůh váš, svatý jsem; vy jste k obrazu Mému stvořeni, a proto máte se mi vždy podobnějšími stávati; tedy i vy svatými buďte!“

Poněvadž tedy učení o bohumilých mravech v Písmě svatém neleží vždy na vrchu; rozum lidský mnohým bludům jest podroben a vůle člověka velice slabá ku chápání se mravních příkazů i odporných; proto musil nejvýš moudrý Bůh ustanoviti na světě někoho, kdo by nezměnitelnou vůli Jeho neomylně vykládal, a nám na moři života tohoto, v rozličných bouřích tonoucím, jako jasný, daleko znalý maják bezpečnou cestu do přístavu života věčného ukazoval. Takového pak bezpečného vůdce do blaženosti nebeské dal nám Bůh *v Církvi své;* proto druhým pramenem mravouky katolické jest

2. *Učení katolické Církve*, jak je shledáváme ve výrocích svatých apoštolův a jich právních nástupců; najmě vyjádřené ve slovích obecných sněmů církevních, aneb i v rozhodnutích nejvyšší, neomylné hlavy Církve, římského papeže. Příčina, za kterou učením Církve s plnou bezpečností odevzdávati se můžeme, složena jest ve slovích Páně: „Aj *Já* s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa**);“ „Já prositi budu Otce a jiného *Utěšitele* dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy***)“; „Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá; kdo pak pohrdá Mnou, pohrdá Tím, kdož Mne poslal†)“; „Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám Církev

*) Levit. 11, 44.
**) Mat. 28, 20.
***) Jan 14, 16,
†) Luk. 10, 16.

svou, a brány pekelné neodolají proti ní*)"; a „jest-li kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán**)!"

Kde ani Písmo svaté ani Církev s určitostí se nevyslovují, tu lze v záhadných věcech za pramen bohulibého života přijímati

3. *Souhlasné výroky lidí takových, kteří učeností i svatostí života v Církvi nad jiné se proslavili.* Muži takovými jsou na př. současníci apoštolští: Klement Římský, Ignac mučeník, Hermas; obrancové křesťanství oproti pohanům starým: Justin, Athenagoras, Ireneus; učenci-světcové: Klement Alexandrinský, Jan Zlatoústý, Basilius, Cyprian, Řehořové, Laktanc, Ambrož, Jeroným, Augustin, Petr Lombardus, Albert Veliký, Tomáš Akvinský, Bonaventura, Bernard, Tomáš Kempenský, František Salesský, Ludvík Granadský, Jan z Kříže, Alfons Liguori, světice Teresie a t. d.

Ovšem že z různých učení i příkladů světců lze za pravidlo života bráti jen to, *co jest v souhlasu se zjevením Božím a učením Církve.* Jinak nesmí se zapomínati, že světci při vší své lásce k Bohu nepřestali býti křehkými tvory; a že tedy sluší v mnohém spíše *duchem* jich se říditi, nežli *všech* jich skutků všude, vždy a za všech okolností chtíti napodobovati!

Konečně lze k pramenům katolické mravouky počítati také

4. *Výroky zdravého rozumu lidského, zjevením Božím osvíceného.* Jsou sice věrouka i mravouka něčím od Boha daným, na bádání rozumu lidského nezávislým; také rozum lidský, jenž tak často chyboval a chybuje, jak nám o tom svědectví vydávají i bludná učení mudrců pohanských i křesťanských, ano i vlastní zkušenost naše: *bezpečným* pramenem mravouky v pravdě ani býti nemůže. Avšak, že i on, ač hříchem dědičným zatemněný, přece jen od Boha pochází, zákon přirozený chápe a mravného poznání schopným je***): lze i jeho výroků přijímati, ovšem jen potud, pokud zjevenému učení Božímu aneb výrokům Církve Páně neodporují. Sám svatý apoštol Pavel chválí výroky rozumu, najmě v listu k Římanům, když píše: „Pohané, kteří nemají zákona (zjeveného), od přirozenosti činí to, což jest zákona; takoví nemajíce zákona, sami sobě jsou zákonem†)."

*) Mat. 16, 18.
**) Mat. 18, 17.
***) § 9, § 19.
†) Řím. 2, 14.

§ 5. Mravouka jest učením ctihodným a veleužitečným.

1. Že učení o bohulibých mravech jest nejvyšší *cti hodno*, nikdo snadno upírati nebude, kdo uvažuje, že ono učí: jak bychom rozum svůj učením nevyzpytatelného, vševědoucího Boha vzdělávali; ideální život samého Bohačlověka a svatých Jeho následovali, a tak odleskem praobrazu svého, Pána nebes i země, býti se snažili; nejvýš spravedlivému, dobrotivému, svatému Bohu věděním i chtěním se podobali, a jednou v nejužším spojení s Ním blaženosti věčné požívati mohli. Které zaměstnání na světě mohlo by důstojnosti lidské ještě k větší cti býti?

2. Ale učení o bohulibých mravech jest netoliko nejvyšší cti hodno, ale i svrchovanou měrou *užitečno*, ano pro dosažení života věčného, na který se přece každý těší, každému dospělému *nezbytno*.

Učení o bohulibých mravech zvláště ale prospívá, když se děje *soustavně*; nebo v soustavné mravouce jsou jednotlivé mravní zásady, jež v Písmě svatém aneb v jiných naučných knihách porůznu se nalezají, v náležitý pořádek a souvislost uvedeny, tak že povinnost jedna vyplývá z druhé; mravoučná věta jedna podporuje druhou. Kdo tedy v soustavné mravouce vůli Boží znáti se učí, nabývá snadno přehledu přes celou mravní budovu, a jednotlivé částky učení stávají se jemu jasnějšími, určitějšími, důkladnějšími. Čím jasnější a důkladnější ale máme známost vůle Boží a povinností svých k ní: tím mocněji cítí se vůle naše pobádanou, aby se Bohu podrobovala; a člověk tím snadněji v rozličných, spletitých neb přetěžkých případech za pomoci Boží, co nejlepšího jest, pozná i učiní. Užitek tedy z učení soustavného o bohulibých mravech kyne přebohatý!

§. 6. Jak se učebná látka v mravouce této rozkládá.

Za starých dob učení o mravech soustavně se nepředkládalo. Jako v Písmě svatém články víry i mravů pospolu jsou*): tak bývaly i od svatých Otců církevních pospolu vykládány. Po výkladu některého článku víry následovalo obyčejně ihned naučení mravné, jež z vyložené pravdy jako samo

*) § 4. 1.

vyplývalo. A tak dělo se u vykládání mravouky křesťanské většinou až do polovice minulého století, od kteréž doby však pro snadnější přehled a pochopení látky mravoučné, články víry o sobě bývají vykládány, a *věroukou* se nazývají; a články mravů bohulibých se dotýkající, taktéž o sobě bývají vykládány, a *mravoukou* slují; ač ovšem nelze snadno obě nauky ve všem přísně od sebe oddělovati, ale nutno, často opět spojovati, co přirozenou měrou tak úzce spolu spojeno jest.

A tak děje se i v knize této.

Ponechávaje, co více toliko víry o Bohu samém se dotýká, věroukám: podávám zde učení nazvíce jen ta, jež naše mravy pravidlovati mají; učení víry ale toliko potud, pokud jich k vylíčení bohulibých mravů potřebou býti se zdálo*).

Mravouku samu pak založil jsem takto:

V dílu prvém čili v **mravouce obecné** vykládám postupně:

1. Ceho si Bůh od nás žádá, čili *o zákonu Božím*; a že my zákon Boží plniti můžeme, čili o *mohutnostech* našich.

2. Že v plnění vůle Boží záleží vše *dobro*; a v nesplnění vůle Boží vše *zlo*.

V dílu druhém čili v **mravouce podrobné** vykládám postupně:

1. Čím jsme povinni *Bohu a Církvi*, čili o prvých třech přikázaních desatera, nebo-li o *prvém přikázaní lásky*.

2. Čím jsme povinni *vůbec lidem*, čili o posledních sedmi přikázaních Božích, nebo-li o *druhém přikázaní lásky*.

3. Čím povinni jsme *zvláště sobě*, čili: kterak staneme se křesťany dokonalými**).

Douška k laskavým čtenářům učeným. Při sepisování knihy této měl jsem v první řadě na zřeteli čtenáře, kteří pomíjejíce jemných otázek školských, toliko k bohulibému životu důkladné poučení hledají; za tou příčinou jsem také všelikých učených sporů buď prostě pominul, aneb toliko na potřebnou míru uvedl. Dále snažil jsem se mluviti co možná

---

*) Kdo i věrouku čili dogmatiku prostonárodně vyloženou znáti si žádá, tomu výborně může posloužiti: Populární dogmatika od biskupa Jana Val. Jirsíka.

**) Zevrubný rozvrh knihy, jakož abecední seznam všech pojednání viz ku konci spisu.

prostince, a neštítil se i častěji věc některou stručně opakovati, aby milý katolický čtenář pro samé vyhledávání citátů chuti ku čtení neztratil.

Ač ale mravouka tato má sloužiti „obecnému toliko vzdělání," tož přece nevypustil jsem ničeho důležitějšího, po čem by i vzdělanější sháněti se mohl, řídě se ve všem výroky Písma svatého, svatých Otcův, a mužů jinak na slovo braných, ač všude zřejmě vyznačeno není. A poněvadž mi bylo ubírati se cestou, v české literatuře posud málo ušlapanou: přidával jsem pro kontrolu ku každému článku vždy i technický výraz církevní, latinský, aby laskaví čtenáři v bohosloví zběhlejší mohli dobrotivě v českém výkladu poopraviti, jestli bych snad při vší poctivé snaze na některém místě dosti správně se byl nevyjádřil.

Mravouku tuto posílám do širého světa s prosbou k Bohu, aby jí popřáno bylo býti semenem, jež by v srdcích drahých vykoupenců Kristových přineslo užitek stonásobný!

Díl prvý.

Mravouka obecná.

Část prvá.

§ 7. O vůli Boží a mohutnostech našich vůbec.

Nejvýše dobrým jest toliko Bůh. Dobrým, Bohu podobným má býti i člověk, k obrazu Božímu stvořený. Kterak se to stane?

Aby člověk dobrým, t. j. Bohu podobným a společnosti Božské schopným státi se mohl, třeba dvou věcí, a sice:

1. Aby Bůh vůli svou s námi sdělil, abychom smýšlení i jednání své v souhlas s ní uváděti mohli. Vůli Boží nazýváme *objektivní*) čili věčnou podmínkou života mravního.* A

2. aby na jisto postaveno bylo, že my se své strany takovými schopnostmi čili mohutnostmi obdařeni jsme, že vůli Boží poznati i plniti můžeme. Mohutnostem svým říkáme *subjektivní či osobní podmínky života mravního.*

Oboje podmínky tyto jsou ale vyplněny. Bůh vůli svou skutečně lidem *zjevil* a pravidlem smýšlení a jednání jich učinil, an nám dal *zákon* a jím *povinnost*, abychom ho plnili; dal nám ale také *rozum*, abychom vůli Jeho mohli obecně poznávati; i *svědomí*, abychom skrze ně vůli Jeho ve všech jednotlivých případech mohli měřítkem činů svých činiti; dal nám i *svobodnou vůli*, abychom poznanou vůli Jeho skutkem mohli konati.

Z pravd těchto plynou tyto rozdíly části prvé:

Rozdíl I. **O zákonu Božím čili o vůli Boží**, kterážto se jeví:

A). jakožto *povinnost*, všechny zavazující; aneb

B). jakožto *rada*, všech nezavazující.

---

*) Srv. § 31, I.

Rozdíl II. **O mohutnostech našich**; a sice:
A) O mohutnosti rozumu;
B) o mohutnosti svědomí;
C) o mohutnosti svobodné vůle.

I. Rozdíl. O vůli Boží čili o zákonu, a sice:

A) jakožto povinnosti naší.

§ 8. O zákonu vůbec.

1. *Zákonem vůbec* nazýváme rozumnou, určitými a jasnými slovy vyjádřenou vůli, kterou vrchní svým poddaným za pravidlo chtění i činění předkládá.

A zákonem Božím nazýváme dle toho jasnými, určitými slovy vyjádřenou vůli Boží, kterou On nám jakožto Pán náš pravidlem všeho smýšlení i snažení činí.

Pánem naším jest, že nás z ničeho na svět povolal, nás vykoupil, nás sobě milostmi Ducha svatého zasvětil. A my lidé *v poddanství Jeho jsme*, poněvadž ve všem na Něm závisíme; a bez Něho cíle svého, dokonalého totiž poznání a opravdové blaženosti, k nimž neumornou touhou naše celá přirozenost se nese, dojíti bychom nemohli.

Mimo nás, tvorů rozumných a svobodných, *i všechno ostatní tvorstvo, které vůkol sebe spatřujeme*, i nerozumné i nesvobodné, *vůli Tvůrce svého nezvratně poddáno jest.*

2. Vůle tato Boží jest věčná, jako Bůh sám; Bůh nemyslel a nechtěl ani jediného tvora, kterému by nebyl chtěl vůli svou učiniti života jeho pravidlem. Proto se také tato věčná vůle Boží, která jest pravidlem života tvorů, **zákonem věčným** (lex aeterna) nazývá.

3. Zákon věčný nám Bůh *přímo* ukládá; i přicházíme k vědomí zákona toho spůsobem trojím, a sice:

a) buď pozorujeme přirozenost věcí stvořených a jich vzájemné poměry mezi sebou, a pak skrze *svědomí*, jež jest hlasem Božím v nás*), nabýváme vědomosti o vůli Boží. A tento zákon, z přirozenosti věcí stvořených a řízených odvozený, a svědomím nám hlásaný, nazýváme **zákonem při-**

*) Srovnej níže § 20. čl. 2.

rozeným (lex naturalis). Tak na př. pohané poznávali i bez zjevení Božího, že slušno Pána a Boha svého ctíti; rodičů jakožto největších dobrodinců si vážiti; nikomu života svévolně nebrati a t. d.

Aneb seznamujeme se s vůlí Boží,

b) jak se nám *v jasných slovích* samého Boha představuje. Slova Boží obsažena jsou v knihách Starého i Nového Zákona. A tento zákon z Písma svatého poznaný jmenujeme **zjevený neb daný, neb i kladný zákon Boží** (lex divina positiva).

Aneb

c) přijímáme živý výklad vůle Boží *z úst Církve Páně*, kteréž On dal moc, aby Zákon jeho neomylně*) a pro všechny křesťany závazně**) vykládala; a zákonu tomu Božímu, ústy Církve s námi sdělovanému, říkáme **zákon Boží křesťanský** (lex divina christiana). Takovýmto zákonem Božím křesťanským jest na př. rozhodnutí Církve, na sněmu nicejském druhém l. P. 787. shromážděné, že úcta svatých obrazů není proti prvému přikázaní, poněvadž přikázaní to jen zakazuje, obrazům se klaněti, ne ale jich v uctivosti míti a ku vzdělání svému jich upotřebovati.

4. Ve svém věčném zákonu poukazuje ale Bůh také ku právům, jež lidem jakožto náměstkům svým u řízení lidském byl propůjčil. Takto ještě i *spůsobem nepřímým* zákony ukládá a závaznými činí. A to, co nám lidé z právomocnosti, od Boha jim udělené, zákonem ukládají, nazývá se **zákonem lidským** (lex humana). A že zákony lidské v čase a toliko pro čas dávány bývají, nazývají se pro rozdíl od zákona Božího věčného také **zákonem časným** (lex temporalis).

5. *Zákony lidské mohou však vycházeti*

a) od vrchností duchovních, tedy od Církve učící, a mají na zřeteli blaho duší; a ty slují **zákony církevní** (leges ecclesiasticae). Tak na př. jest zákonem Božím, že máme kajícně žíti, a proto také se postiti, jak Kristus Pán sám slovem***) i vlastním příkladem†) k tomu nás navádí; ale pouze církevním zákonem se ustanovuje, *kdy a jak* se postiti máme. Zákon ten ovšem není nezměnitelným, nýbrž podle času, míst i okolností se mění. Tak Církev velí, bychom každý pátek na

---

*) Mat. 28, 20; Jan 14, 16; Mat. 16, 18.

**) Luk. 10, 16; Mat. 18, 17.

***) Mat. 17, 20.

†) Mat 4, 2.

památku přehořkého umučení Páně masitých pokrmů se zdržovali; k hodu Božímu též ujmou v jídle a pití a bděním se připravovali. Ale přísnější posty ukládá obyvatelům horkých krajin, než obyvatelům krajů studených, kde větší části pokrmů jest zapotřebí k zachování života. Přímořským krajům bývá častější zdržování se pokrmů masitých nakázáno, poněvadž důstatek ryb mají; kdežto v krajinách, na postní jídla chudých, mnohé výhody a ulehčení se poskytují.

Zákony lidské mohou vycházeti

b) od vrchností světských, a ty se jmenují **zákony občanské** (leges civiles). Tak na př. praví Písmo svaté: „Dávejtež, což jest císařovo, císaři*);“ a „dávejte tedy všem, což jste povinni: daň, komu daň; clo, komu clo; bázeň, komu bázeň; čest, komu čest**)!“ Ale neurčuje, jakou částkou bychom se vykoupiti mohli, ponechávajíc mocnostem světským, aby dle okolností časů, míst, lidí a dle spravedlnosti ukládali, mnoho-li daní se má odvésti; mnoho-li nováčků do vojska vřaditi; jakých vlastností na úřednících slušno žádati a t. d.

6. Od zákona konečně rozeznávati sluší **rozkaz neb nařízení** (praeceptum). Zákon může vycházeti toliko od vrchnosti nejvyšší, kdežto rozkaz i od podřízených vrchností vycházeti může. Zákon váže všechny poddané, všechny obyvatele jistého obvodu, pokud v něm se zdržují. Tak na př. zákon biskupův o zdržování se masitých pokrmů platí pro všechny, kdož v obvodu jeho biskupství se zdržují; ale nikdo více zákonem tím vázán není, když z obvodu toho se byl vystěhoval. Rozkaz váže však jen ty, kterýmž výslovně dán jest, a to i tehdáž, když mimo obvod svůj se nalezají. Tak na př. rozkaz zpovědníka, jaké pokání konati má kajícník, který se u něho zpovídal, platí i tehdáž, když se byl týž třeba za moře vystěhoval. Zákon trvává konečně i po smrti zákonodárce; rozkaz ale přestává zároveň s rozkazujícím.

§ 9. O zákonu přirozeném.

1. Věčný zákon, to jest pořádek, který Bůh od věčnosti tvorům svým ustanovil, aby vzájemně a pospolu pro oslavu Jeho pracovali, v Bohu jest, aneb jináče: **Bůh sám jest zá-**

*) Mat. 22, 21.
**) Řím. 13, 7.

konem věčným. Chtěje tedy dle nejvyšší moci a moudrosti své říditi svět podle věčných úradků svých pro čest svou a pro oblažení vyvolených svých tak, aby svobodné vůle tvorů svých rozumných nerušil, a přece vyplnění Božských úmyslů svých dosáhl: činí to tím způsobem, čili *vládne tvorům svým tak, že jim dává podíl na tomto zákonu svém věčném.*

Vládnouti totiž ničeho jiného neznamená, než to, že vladař s poddanými zákony své (vůli svou) sděluje, aby jich tito jako majetkem svým učinili.

I vládne tedy Bůh tvorům svým tak, že každému z nich vtiskl zákon svůj, dle něhož vůli Jeho v oboru světovém konati má. Zákon ten pozorujeme v nerostech, dle něhož ony zjevy svými čest Boží hlásají na zemi. Zákon ten nacházíme v rostlinách, dle něhož ony zrůstají, ovoce přinášejí, se rozmnožují. Se zákonem tím shledáváme se u živočichů, dle něho oni rostou, se množí, o žití své péči mají. Zákon ten Boží vládne nejen na naší zemi, a podlehají jemu tvorové bezrozumní, podlehámе jemu i my lidé dle těl svých: ale zákon ten vládne i v celé říši nebeské, tak že se jím řídí veškerá tělesa nebeská, jichž ani počtu ani míry neznáme. „Všemu stvoření vtiskuje Bůh počátky jeho působení," tvrdí sv. Tomáš Akvinský*).

A tomuto zákonu, kterému nevolná příroda podlehá *s nutností*, proti němuž nikdy jednati nemůže, s kterým všude vůkol sebe se setkáváme, říkáme *zákon přírody* (lex naturae) aneb také *zákon přirozený* (lex naturalis).

2. Ale Bůh zákonem svým neuvázal toliko přírodu nevolnou, ale i ty tvory, které byl rozumem a svobodnou vůlí obdařil; i učinil, by oni rozumem svým vůli Jeho poznávali, a jí *dle svobodné vůle své* bez nutnosti, dobrovolně buď se podrobiti aneb jí i opříti se mohli, ovšem že jen až do té míry, pokud by věčných úmyslů Jeho nemařili. A tento zákon, který Bůh vtlačil tvorům, rozumem a svobodnou vůlí obdařeným, a který má býti pravidlem života jich duchovního, kterým tedy řízeny mají býti mravy jejich: tento tedy zákon mravnosti nazýváme obyčejně *zákonem přirozeným* (lex naturalis), a o tento se nám zde jedná.

K otázce tedy, čím zákon přirozený jest, slušno odpověditi: *Zákonem přirozeným vyrozumíváme zákon, od Boha duši*

---

*) Deus imprimit toti naturae principia propriorum actuum. I. 2. qu. 93. art. 5.

naší vtisknutý, kterým jsme zavázáni, abychom vše to činili a všeho toho se zdržovali, co přirozené světlo rozumu našeho nám jako něco přikázaného neb zapovězeného představuje.

Praví se o zákonu t m, že jest duši naší *vtisknutým**), a to nejen proto, že Bůh duši naši schopnou učinil, aby Jeho zákon poznati mohla; ale i za tou příčinou, že každý člověk, když sebe vědomím se stává, zároveň nutně o zákonu tomto, v duši jeho vtisknutém, vědomosti, ano úplné jistoty nabývá. Tak na př. o tom, že jest rozdíl mezi dobrým a zlým, dovoleným i nedovoleným; ač nemusí jemu právě jasno býti, co všecko dobrým neb zlým nazývati se musí.

Že člověk i při následcích hříchu prvotného o poznání zákona přirozeného dokona nepřišel, z toho vysvítá, že Písmo svaté samo vědomí a znalost zákona toho v nás předpokládá, učíc: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, ani ty nečiň jiným!" Což jiného složeno jest v slovech těch, než: Ty některých věcí jakožto zlých poznáváš, a těch jiným nečiň?

3. Člověk tedy rozumem svým dobré i zlé poznávati může, ano má ze zvláštní milosti Boží *v rozumu svém samém i pramen, odkud poznání mravného nabývá.* Že tomu tak skutečně, vysvítá ze slov svatého Pavla k Římanům těchto: „Neboť když pohané, kteří nemají zákona (zjeveného), od přirození (naturaliter) činí to, což jest zákona: takoví nemajíce zákona, *sami sobě jsou zákonem***). Také svatý Augustin mluví o zákonu, který nám jest do srdce vepsán (lex scripta in cordibus hominum), a kterého žádná nespravedlnost zničiti nemůže. A svatý Tomáš Akvinský přímo tvrdí***), že zákon přirozený jest sdělením se zákona Božího přirozenosti naší; a proto také slušno říci:

Bohu, jakožto zákonu věčnému, vše jest podrobeno; a co mimo Něho zákonem se jeví, jen potud nás zavazuje, pokud z vůle Boží vyplývá, a pokud naplnění zákona Božího na zřeteli má; a *vše, co nám rozum náš jakožto rozkaz neb zákaz našeho Stvořitele a Soudce s určitostí předkládá, to pravidlem života za všech okolností učiniti povinni jsme.*

Že z rozumu lidského, i po hříchu prvotním, zákon věčný přece, a to spůsobem jasnějším, než u všech tvorů jiných září,

---

*) Impressio luminis divini in nobis. Sv. Tomáš I. 2. qu. 91. art. 2.

**) Řím. 2, 14.

***) Lex naturalis est participatio legis aeternae in rationali natura. I. 2. qu. 91. art. 2.

odtud pochází, *že člověk k obrazu Božímu stvořen jest, a že sám opět sebe i ostatních tvorů vladařem býti má**). Ano, dal-li jemu Bůh rozum, aby Jeho vůli svatou poznával, a svobodnou vůli, aby zákona Jeho dobrovolně uposlechnouti mohl: musil jemu vtisknouti konečně i zákon svůj, aby věděl, co by pravidlem života učiniti měl!

4. Řečeno-li bylo, čím zákon přirozený jest, slušno ještě dodati, *čím zákon přirozený není. Není totiž totéž, co svědomí*: nebo svědomí samo není nějakým samostatným zákonem**), nýbrž toliko vykladačem zákona aneb *soudcem dle zákona*, který v člověku vtisknutým se nalezá. Proto svědomí v jistých, jednotlivých případech poroučí neb radí, co se dle zákona státi neb opomenouti má; a když skutek již dokonán jest, buď ho chválí nebo haní. Svědomí tedy v člověku zákon předpokládá, dle něhož soud pronáší, ale není zákonem tím samo.

5. *Zákon tedy nám přirozený*, čili v srdce naše vtisknutý, jest vyjádřením zákona Božího, věčného, nezměnitelného, a tedy i *sám nezměnitelný, věčně závazný*. Ale *soud zákona toho může státi se chybným*, když totiž svědomí některé skutky nepravým spůsobem dle zákona posuzuje, a tedy chybuje. Zákon o dobrém a zlém chybovati nemůže, ale *svědomí následkem převráceného vychování a zlých náruživostí blouditi může*, že totiž mnohé věci za dobré neb s vůlí Boží se srovnávající považuje, kteréž jimi v pravdě nejsou.

Že *bludů takových svědomí jest schopno*, a že zákon Boží v duši naší vepsaný, ač nikoliv zničiti, přece ale tak zatemniti se může, pochází jakožto následek z hříchu prvotního. Kdežto u člověka prvního před jeho hříchem bylo poznání Boha a přesvaté vůle Jeho dokonalé: po hříchu poznává člověk sotva *prvé a obecné základy mravnosti* (prima et communissima principia) a pravidla ze základů těchto odvozená (conclusions ex illis principiis derivatae) mohou jemu býti neznámými, ano státi se i nepochopitelnými! Tak na př. jsou obecnými základy mravnosti pravdy tyto: Jest vnitrný rozdíl mezi dobrým a zlým; máme dobré činiti, zlého se varovati; máme Tvůrce svého ctíti; rodiče své milovati; jim vděčnými býti; bližním neubližovati. Pravdám těmto nikdo na světě, pokud ku poznání rozumu svého přišel, uzavříti se nemůže. Ale odvozené z těchto základů pravdy mohou člověka tajnými zůstati; tedy

---

*) Gen. 1, 26

**) Srovnej níže § 21.

na př. že máme Boha ctíti veřejnými, společnými službami Božími a svěcením svátků. Že máme rodiče milovati, všichni uznávají; ale o tom, jak jim lásku na jevo dávati, mohou lidé velice blouditi. Tak na př. někteří divoši se domnívají, že tím lásku rodičům prokazují, když je v nemoci postavené aneb věkem sešlé zabíjejí! Každému jasným jest základní zákon, že nemáme bližnímu činiti, čeho my si od něho nepřejeme; a přece mnozí národové pravdy, z tohoto základu odvozené, nenahlédli, ale krádež, loupež, násilí, mstu a t. d. za dovolené měli a mají!

6. Z toho, co posud o zákonu přirozeném řečeno bylo, vyplývají dvě *pravdy předůležité*, a sice:

a) Poněvadž jest zákon přirozený zákonem Boha věčného, nezměnitelného: jest po celou věčnost platný, a *ani sám Bůh ho nezmění*, poněvadž ani sama Sebe změniti nemůže.

Námitky proti pravdě této jen zdánlivé váhy mají. Tak prý se odchylka Boha od věčného zákona ukazuje v tom, že Abrahamovi nařídil, aby syna svého Isáka zabil, a Israelským z Egypta odcházejícím, aby majetek Egyptských s sebou vzali. Tu sluší ale odpovědíti: Není zajisté každé zabití a každé odnímání statků rušením zákona přirozeného, sice by ani spravedlnost světská nesměla nikoho na hrdle trestati ani koho statků v odsouditi; vždyť přece zákon přirozený žádá, aby nespravedlivý škůdce trestán byl tou měrou, jakou přirozených práv k životu a statkům pozemským při svých bližních byl porušil. Dále nesmí se zapomenouti, že Bůh, byť i zákon svůj s námi sdělil, nepřestal býti svrchovaným Pánem všech věcí; a proto dle dobrolíbezné vůle své On nad životy našimi vládne, a i statky rozdílí, komu a jak chce. A konečně jednal Bůh vůči Abrahamovi jako vychovatel, jenž chovanců svých všelijak zkouší, aby duchovní síly jich vycvičil, a snahy jich pochváliti mohl; Egyptčané pak po dlouhá léta Israelských utiskovali, mzdy zasloužené jim odpírali a proto ani na křivdu stěžovati si nemohli.

Jestli ale nelze očekávati, že by Bůh na věčném zákonu svém něčeho měnil: jaké bude jednou sklamání těch, kdož nyní, když proti rozumu i hlasu svědomí lehkomyslně jednají, zákon Boží a tím Boha těžce urážejí, tou myšlénkou zajisté jen od zlého ducha jim vnukanou se těšívají, že *Bůh nebude vše tak na přísnou váhu klásti*, a že jim urážky takové na škodu nebudou?!

b) Že rozum náš, hříchem prvotným zatemněný, nemůže

vůle Boží jasně poznati, a svědomí přečasto praneprávě i podle poznaného zákona přirozeného soudívá, a tak člověk vůli Boží neznající, ač k obrazu Božímu stvořen, přece při svých nedostatcích Bohu připodobniti se nemůže: jest *patrná potřeba, aby Bůh sám s člověkem zvláštním způsobem vůli svou sdělil a ji tak jasně vyznačil*, aby ji i v nynějším stavu svém spásonosným pravidlem života svého bezpečně učiniti mohl. To uznávali již pohanští mudrcové, na slovo braní, že nelze nabyti spolehlivého vědění o Bohu, o povinnostech našich k Němu a o konečném našem cíli, leč od někoho, koho by Bůh sám s nebe pro poučení nám poslal!

A Bůh skutečně rozumu lidskému zatemněnému ku pomoci přišel, a zákon přirozený, jejž by člověk bez hříchu prvotného rozumem, od Boha osvíceným, sám byl chápal, slovy jasnými jemu vyjádřil. Již desatero Božích přikázaní ničím jiným není, než jasnými slovy vyjádřeným zákonem přirozeným až na přikázaní třetí, kteréž více povídá, poněvadž přirozený zákon sice tvrdí, že Boha ctíti máme, ale nikoliv nepředpisuje, že by to právě v den sobotní zvláštním způsobem díti se mělo.

Úvaha. Zákonu přirozenému podléhají tedy všickni, i ti, kteříž zákona zjeveného nabyli, i ti, kterýmž tento v známost nevešel. Jestliže ale dle slov apoštolských*) již dle zákona tohoto souzeni, a mnozí zajisté i odsouzeni budou jednou, a to i pohané, kterýmž bez zjevení Božího tak nesnadným bylo, vůli Boží dobře poznati: čím přísnější bude soud s námi, kteříž známe tentýž zákon přirozený, ale i výklady jeho v Zákonu Starém i Novém; a kterýmž není nesnadno, z úst neomylné učitelky vůle Boží, Církve svaté, té nejbezpečnější známosti o povinnostech svých nabyti! Ó nechtějmež tedy nikdy skrze hříchy duši svou oslepovati, tak aby jí kdy v zapomenutí upadla nejsvětější vůle Boží; ale životem počestným, střídmým, pobožným toho si na Bohu zasluhujme, aby duchovní oko naše vždy víc a více se osvěcovalo; abychom zákon Boží, v srdce nám vrytý, vrozený, vždy dokonaleji poznávali; a za pomoci Boží, které Bůh svým věrným nikdy neodpírá, také blažených zaslíbení jeho došli.

---

*) Řím. 2, 12 seq.

§. 10. O Božím zákonu zjeveném.

1. Zákon přirozený dán jest člověku, aby jemu byl vůdcem k dosažení *cíle přirozeného*, t. j. toho, aby zde na světě vůli Boží plnil a štěstí svého a uspokojení nacházel.

Ale ač takový přirozený stav i cíl člověka možným jest, učí přece dle slov Páně neomylná učitelka, Církev svatá, že člověk pro *pouhý* cíl přirozený od Boha stvořen nebyl, ale že jemu byl ještě *cíl vyšší* ustanoven.

Tento vyšší cíl, ku kterému člověk stvořen byl, sahá tedy nad přirozené povolání člověka, a proto *cílem nadpřirozeným* sluje. *I záleží v tom*, abychom netoliko na světě Bohu sloužili a blaho své na zemi hledali a nacházeli: ale abychom stali se blaženými *věčně*; abychom Bohu se připodobili a s ním po všecky věky panovali. A že tedy člověk ještě vyšší cíl měl, musel míti, najmě po pádu svém v ráji, od Boha kromě zákona přirozeného ještě i zvláštní *zákon vyšší, zjevený*, kterýž by jemu byl vůdcem k dosažení cíle tohoto nadpřirozeného.

Že tomu tak, vysvítá jasně z toho, že Bůh skutečně prvním rodičům mimo zákon přirozený dal čili zjevil ještě i *zákon zvláštní*, a to již tehdy, když ještě v stavu neporušeném v ráji žili, přikázav, aby nejedli ovoce se stromu vyhraženého. Zachováváním zákona toho, mimo přirozenost jejich učiněného, měli se státi schopnými cíle svého mimo přirozenost svou vytknutého, tedy nadpřirozeného.

Tu spáchán prvotný hřích; člověk totiž zákona zjeveného, zápovědi Boží nedbal, a požil ovoce zapovězeného. Za hříchem přišel trest hříchu; člověk oloupen jest o všecky dary Boží, které činily jej schopným pro cíl nadpřirozený; ano poškozen jest v darech, kteréž napomáhati jemu měly i k dosažení jen cíle přirozeného; rozum zajisté k poznávání pravd Božských jest zatemněn, a svobodná vůle ku konání dobrého ochromena. Z toho ovšem následuje, že, měl-li člověk dle vůle Boží cíle svého jen přirozeného přece dojíti, *třeba bylo jemu nového zvláštního zjevení Božího*, které by jemu zatemněný zákon přirozený opět jasným a patrným učinilo. Ano ještě více! Bylo-li člověku třeba zjevení Božího již k objasnění zákona přirozeného: bylo zajisté ještě více třeba zjevení Božího, jež by jemu za změněných a těžších okolností stalo se vůdcem k dosažení cíle nadpřirozeného!

A dobrý *Bůh ve svém slitování obé této nalehavé potřebě*

vyhověl. Rozum, hříchem zatemněný, poučil hlavně v Zákonu Starém, v kterém zákon přirozený jasnými slovy vyjádřil; cestu ale k cíli nadpřirozenému ukazuje a zároveň vůli ku kráčení za ním sílí zákonem novým, křesťanským.

Učení toto, že člověku kleslému nelze obstáti a nadpřirozeného cíle svého dojíti bez zvláštního zákona Božího zjeveného, nikterak *není v odporu se slovy sv. apoštola Pavla*, že „pohané, kteří nemají zákona (zjeveného), od přirození činí to, což jest zákona*),“ poněvadž ani u pohanů veškeré zjevení, které prvním rodičům dáno bylo, ač zatemněné a v mnohém ohledu znetvořené bylo, přece v úplné zapomenutí nevešlo, a oni tedy přece mnoho po zákonu činiti mohli i činili

2. Zjeveným zákonem Božím vyrozumíváme tedy vůli Boží, kterou On způsobem nadpřirozeným s člověkem sdělil, aby tak zákon přirozený jasným, nevědomostí a pochybnostmi nekaleným způsobem na vědomí nám uvedl, a prostředky k dosažení cíle nadpřirozeného na ruku dal.

I rozdělujeme zjevení Boží na **Zákon Starý**, *čili zjevení předkřesťanské ; a* **Zákon Nový**, *čili zjevení křesťanské.* Zákon Starý liší se dále v zákon *daný před* Mojžíšem; a zákon *daný skrze Mojžíše.*

Zákon před Mojžíšem daný obsahuje hlavně předpisy kladné, které v zákonu přirozeném obsaženy nejsou; na př, předpisy o zvířatech čistých i nečistých; o obřízce; pravidla o požívání neb zdržování se jistých pokrmův a t. d. a sdělen byl zvláště s Noemem a Abrahamem.

Zákon skrze Mojžíše daný zahrnuje v sobě veliké množství nejrozmanitějších předpisů i zákazů, z nichž jsou některé předpisy mravů se týkající, tedy *předpisy mravné* (praecepta moralia); jiné o zevnějších službách Božích jednající, tedy *předpisy bohoslužebné neb obřadné* (praecepta ceremonialia); a ještě jiné občanské poměry židů pravidlující, čili *předpisy soudní* (praecepta judicialia). Zákon tento oznámil lidu israelskému Mojžíš.

Mravné předpisy zákona Mojžíšova vrcholí **v desateru Božích přikázaní**; a desatero samo zase není ničím jiným, než jasnými slovy vyjádřeným zákonem přirozeným, ač vyjmeme-li dva předpisy, že totiž

a) zakázáno bylo židům, obrazy Boha činiti, aby takto

---

*) Řím. 2, 11—16.

za špatným příkladem vůkolních národů modloslužbě nepropadli; a

b) že nařízeno bylo, právě den sobotní Bohu v úplné službě věnovati.

A protože a do jaké míry desatero jest výrazem zákona přirozeného, nezměnitelného a věčného: nemůže nikdy ono zrušeno býti, *a platí tedy rovnou měrou jako Israelitům Zákona Starého i nám křesťanům, Israelitům Zákona nového**), ano má platnost věčnou; za kteroužto příčinou také sám Kristus Pán řekl: „Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákona neb proroků; nepřišelť jsem rušit, ale naplnit.“**) Kristus Pán sám zákona tedy nerušil, ale mrtvým literám jeho život vdechl; a co v něm nedokonalého, přechodného bylo, zušlechtil a Božskou vážností svou posvětil. A proto také sv. Klement římský nazývá mravné předpisy zákona Mojžíšova pomocníky zákona přirozeného (adjutricem legis naturalis); a katechismus římský mluví v záležitosti této tato památná slova: „Učiti jest, že toto vnitřní Božské světlo (zákon přirozený): bezbožnými mravy a dlouhou převrácenosti téměř již zatemnělé Bůh, když Mojžíšovi zákon dal, *spíše světleji objasnil, než že by nový zákon dal*, aby snad lid slyše, že zákon Mojžíšův přestal, nedomníval se, že těmi zákony vázán není! Neboť to jest nade všecko jisté, že těchto přikázaní ne proto ostříhati jest, že skrze Mojžíše dána jsou: nýbrž proto, že *v srdci všech vrozena jsou*, a skrze Krista Pána vysvětlena a stvrzena“***).

Kolem desatera druží se ustanovení zákona Mojžíšova, kteráž výhradně toliko lidu israelského se dotýkala, aby ho posvětila a uspůsobila k velikému úkolu, kterýž naň Bůh skládal, an měl býti lidem vyvoleným, z jehož středu by vyšel všem slibovaný Mesiáš. Podobně tedy, jako knězi platí mravné předpisy všechny rovněž tak jako obyčejnému věřícímu, a přidány bývají předpisy zvláštní, k úřadu jeho se vztahující: tak i lidu židovskému dán zákon, všem lidem platící; ale proto, že měl býti jako knězem mezi národy, jako prostředníkem mezi Bohem a lidmi: *přidány byly jemu ještě předpisy zvláštní*, kteréž ovšem jen potud platnost měly, pokud lid israelský úkolu svého nedokonal, a zanikly, když v lidu israelském se naplnilo, což bylo předpověděno.

---

*) Concil. Trident. sess. VI. can. 19. 20.

*) Mat. 5, 17.

*) Část 3. hl. 3, čl. 3.

Takovýmto okružím mravných předpisů zákona Mojžíšova jsou předpisy bohoslužebné a soudní. Ty ovšem skrze Krista Pána přestaly býti platnými, zákonem Páně jsou zrušeny; avšak nikoliv oboje stejným způsobem.

Předpisy obřadní zákona Mojžíšova *zrušeny jsou naprosto a každý křesťan těžce by hřešil, kdyby jich zachovávati chtěl*, a to proto, poněvadž ony byly průpravou ku Mesiáši; byly předobrazem Jeho i díla Jeho; a každý, kdož by jich ještě nyní zachovávati chtěl, dával by na jevo, že nevěří v Krista Ježíše jakožto Syna Božího a pravého Mesiáše. Nevěra taková ale jestiť hříchem přetěžkým. Tak na př. těžce by hřešil, kdo by chtěl opět krvavé oběti Bohu přinášeti, kterých zákon Mojžíšův předpisoval veliké množství, kteréž samy sebou ničím by nebyly prospívaly, kdyby nebyly bývaly předobrazeními krvavé a požehnání plné oběti Beránka Božího: „Neboť nemožno jest, aby krev býků a kozlů shladila hříchy," praví svatý apoštol Pavel.*)

Předpisy soudní zákona Mojžíšova, kteréž občanské poměry židů pravidlovaly, *jsou sice také zrušeny a nezávazny, ale přece by těžce nehřešil, kdo by dle nich občanské poměry mezi křesťany upraviti chtěl*, leda by tvrdil, že ony jsouce částí Zákona Starého, naprosto závaznými jsou. Že zachováváním předpisů těchto se nehřeší, odtud pochází, že ony ničeho neobsahují, čím by se pravdivost víry křesťanské v pochybnost uváděla. Tak by nehřešil na př. panovník křesťanský, kdyby, jako u židů po zákonu bylo, nejvyššího kněze v říši své učinil také nejvyšším soudcem a rozhodcem věcí a stran sporných, asi podobným, jakým byl Samuel **); vždyť lid israelský poctivost, nezištnost a spravedlnost jeho tak velice chválí ***)! Také by nehřešil král, kdyby dle pravidel, jakých na př. II. kniha Mojžíšova v kap. 21.—23. uvádí, spravedlnost konal; neb ač jen lidu israelskému jsou dána, přece ničeho neobsahují, co by za změněných okolností s naukami křesťanskými ve shodu uvedeno býti nemohlo.

Že vůbec něco na vůli Boží, v Zákoně Starém zjevené, rušeno býti může, nebude nikomu s podivením, kdo uváží, že dílo vykoupení lidského jest celou budovou, o které pracováno

*) Žid. 10, 4; srovn. také kap. 9.

**) I. kn. Král. 7, 15—17.

***) Tamtéž 12, 4. Srovn. také, čemu učí v příčině té sv. Tomáš Akv. 1, 2. qu. 104. art. 3.

bylo od doby, kdy Bůh prvním rodičům, prve než jich z ráje vyhnal, Mesiáše slíbil, a kteréž dílem Ježíše Krista a působením Ducha svatého jest dokončeno. Jako tedy stavitel, když dům stavěti chce, nutně všeliké zásoby svážeti, lešení a stroje postaviti musí, kteréž ale po dostavění opět odklízí, any by budově samé na závadu a újmu byly: tak učinil i Bůh, že když budoval stavení, v němž by všichni národové všech věků v blaženosti bydleti mohli, ku stavbě té užil jakožto pomůcek rozličných zákonů bohoslužebných i občanských, které lidu israelskému a skrze lid ten i ostatním národům ukazovaly k budoucímu Vykupiteli, toho slíbeného Vykupitele čili Mesiáše předobrazovaly, Naň připravovaly, a lid israelský jakožto lidem vyvoleným, jakožto knězem národů ostatních činily.

Tou příčinou se také vysvětluje, proč bylo křesťanům ze židovstva přišlým, na nějaký čas ještě dovoleno, *vedle zákona Kristova také i zákon Mojžíšův zachovávati.* Ano ani sami svatí apoštolové zákona, v kterém se zrodili, rázem neodložili. Tak měli Petr a Jan účastenství při službách Božích židovských *), při kteréž příležitosti uzdravili chromého od narození; Pavel, aby věřících, z židovstva obrácených ale v evangelium ještě neutvrzených, zbytečně nepobouřil a nepohoršil, vykonal ovšem již nezávaznou obřízku na Timotheovi **) atd. I mělo tím býti naznačeno, jak tvrdí svatý Augustin ***), že Zákonem Starým nepohrdají, že ho s ustanoveními pohanskými na roveň nekladou, ale že ho ponenáhlu odklízejí a počestným spůsobem pohřbívají. Vždyť také mrtvol svých milých ihned neopouštíme, ale s uctivostí a nábožností pohřeb slušný jim připravujeme. Neuctivě a zločinně proti zemřelým jedná jen ten, kdo tlící kosti jejich z hrobu vyhrabává! A tak podobně nakládáno tedy s předpisy Zákona Starého, kteréž v evangelium místa míti nemohou. V prvých dobách křesťanských prokazována jim ještě pozornost, až ponenáhlu odstraněny byly; nyní ale, když se cti odklizeny jsou, každý křesťan za navždy a neodvolatelně zrušené považovati má!

Že ale ihned z počátku za závazné považovány nebyly, ukázalo se již na prvém sněmu církevním v Jerusalémě, kdež povstalou rozepři, zda-li křesťané z pohanstva obrácení

*) Skutk. ap. 3, 1. seq.
**) Skutk. ap. 16, 3.
***) ep. 82. Srov. sv. Tomáše Akv. 1. 2. qu. 103 art. 4.

také i zákon Mojžíšův zachovávati mají, rozluštili svatí apoštolové památnými slovy: „*Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám žádného více břemena na vás neskládati*, kromě těchto potřebných věcí: abyste se zdržovali věcí obětovaných modlám a od krve a od udáveného a od smilství“ *), t. j. abyste se zdržovali všeho toho, čím byste účastenství v modloslužbě a tím odpadnutí od Krista na jevo dali.

Za dobu, kdy obřadní předpisy zákona Mojžíšova platnosti pozbyly, udává se obyčejně smrt Páně, kterouž dílo našeho vykoupení bylo spečetěno, a při kteréž proto opona, která svatyni od nejsvětějšího, to jest od sídla samého Hospodina dělila**), od svrchu až dolů se roztrhla***). Dle výkladu svatých Otců se tím naznačovalo, že od té doby rozhněvaný Bůh Otec více tváře své od nás neodvrací, před námi se neskrývá; že smrtí dobrovolnou Syna Svého usmířen jest; že nyní skrze Krista Ježíše k němu všichni přistupovati můžeme, a že vše zřízení, jež v Zákoně Starém na Mesiáše připravovalo, od této chvíle zákonité platnosti pozbylo.

Že *Zákon Starý závazným býti měl až do smrti Páně*, z toho dá se souditi, že Kristus Pán sám ho také zachovával, tak že na př. obřízce se podrobil****); beránka velikonočního jedl†); slavnosti židovské spolu konal††). Za časů Páně, pokud ještě nebylo vše proroctví starozákonné vyplněno, platil tedy ještě Zákon vedle Evangelia. Po smrti Páně platilo již jen Evangelium, a jen na čas ještě trpěn byl zákon Mojžíšův, jenž a pokud na Mesiáše připravoval. Až konečně po rozkotání Jerusaléma a zboření chrámu, jež se staly l. P. 70. skrze Římany†††) vše co v Zákonu bylo jen přípravou a předobrazením Mesiáše, navždy jest zrušeno.

Některé zbytky dojemných i krásných obřadů starozákonných, ovšem jen takové, které obrazy Mesiáše nebyly, nýbrž toliko svrchovanou oddanost člověka k Bohu vyjadřovaly, přijala *Církev Páně i mezi obřady své*; a to vším právem, ana jest dědičkou pravé církve starozákonné. A věru ke cti jí to

---

*) Skutk. ap. 15, 28. 29.
**) Srovn. Exod. 25, 8; kap. 40 atd.
***) Mat. 27, 51.
****) Luk. 2, 21.
†) Luk. 26, 18.
††) Jan 7, 14.
†††) Jos. Flav. de bello Jud. — Alzog K.-G. § 51.

slouží! Tak na př. i v našich chrámech zapaluje se kadidlo, hoří světla, kropí se svěcenou vodou, a užívá se významných, starozákonným podobných rouch obřadních a t. d.

3. **Zákon nový neb křesťanský** *jest nejčistším a nejdokonalejším vyjádřením vůle Boží.* Nejmenuje se ovšem proto *novým*, že by vše, co v Zákoně Starém platným bylo, rušil a veskrz ustanoveními novými nahrazoval; ale sluje tak proto, poněvadž člověka v nového tvora přeměniti moc má. Jako Starý Zákon rozvinuje a určitými slovy vyjadřuje zákon přirozený, tak Zákon Nový doplňuje a ušlechťuje podstatu zákona přirozeného i před Kristem zjeveného. A že skrze Krista dán a pro vyznavače Kristovy zvláště platným jest, proto také *zákonem křesťanským* se nazývá.

Zákon nový, že zjeven a závazným učiněn jest od samého vtěleného Boha, *jest proto zákonem naprosto dokonalým, zlepšení neschopným, platí pro všechny, kdož spasení dojíti chtějí**), *a zavazuje pro vše časy***).

Rozličná *jména*, která Zákonu Novému dávána bývají, jsou tolikerými vyznačeními výbornosti a dokonalosti jeho. I nazývá se *zákonem víry* (lex fidei), poněvadž život podle zákona toho ve víře v Boha spravedlivého, slitovného i dobrotivého kořeny má, a v skutcích z víry pocházejících a svatým úmyslem posvěcených se jeví, a tím od spravedlnosti starozákonné se liší, jež většinou na pouhých skutcích zevnějších přestávala.

Sluje *zákonem milosti* (lex gratiae), poněvadž člověka netoliko k povinnostem zavazuje, jako i Zákon Starý činil, ale jemu, když dobré vůle jest, i pomoc čili milost Boží skytá, aby zákon ten celý všude, vždy a za všech okolností zachovávati mohl.

Jmenuje se *zákon svobody* (lex libertatis), ne sice, že by ohlašoval svobodu ode všeho zákona, t. j. nevázanost; ale poněvadž člověka z poroby hříchu vysvobozuje, a jemu svobodu dítek Božích uděluje, kteréž ne tak z bázně otrocké, ale z lásky a v lásce Otci nebeskému dobrovolně se podrobují a slouží.

Nazývá se *zákonem lásky* (lex charitatis), poněvadž z lásky Syna Božího vychází, a nás k věčnému milování Boha pohání i přivádí!

---

*) Mat. 28, 18—20.

**) Mat. 5, 18.

Konečně se jemu říká také *zákon evangelický*, čili zákon radostného zvěstování (lex evangelica), poněvadž nám zvěstuje odpuštění hříchů, prominutí trestů a udělení hojných darů Božích.

4. Posléze slušno dodati, že Zákonem Novým *jest buď psané slovo Boží*, jak ho nacházíme v bibli čili ve sbírce knih, složené z čtyř evangelií, skutků apoštolských, 21 psaní čili epištol svatých apoštolů a Zjevení sv. Jana; aneb *nepsané slovo Boží*, čili *živý výklad slova Božího psaného, jenž se děje ústy neomylné Církve Páně* (lex divina christiana).

Zákonem církevním rozumějí se na tomto místě toliko ona ustanovení, kterými v jasných slovech vykládá se zákon Boží, o němž pochybnost snad povstala, a kterými na přestupníky zákona toho církevní tresty se skládají, jak dalece totiž i proti vážnosti Církve, Bohem ustanovené, se prohřešili a tak tajemné tělo Páně znectili.

Že každý křesťan zároveň se zákonem Božím i ustanovení živé vykladatelky zákona toho, totiž neomylné církve Páně pro spásu svou poslouchati povinen jest, vysvítá ze slov Spasitelových: „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo pak pohrdá mnou, pohrdá tím, kdož mne poslal*).“ A „jestliže kdo Církve neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán**).“ Dále i z následujícího ustanovení sněmu tridentského: „Kdo by řekl, že člověku ospravedlněnému a jakkoli dokonalému netřeba přikázaní Božích i církevních zachovávati, a že jemu pouhá víra dostačí (jak na př. říkali lutheráni), ze svazku Církve vyloučen buď***)!“

A smutná zkušenost učí, že kdo zákony církevními a tak i vyslovenou vůlí Boží pohrdá, ponenáhlu tak hluboce klesá, že i zákon přirozený se jemu stává temným, nepochopitelným; že ho te y také nedbá, a tak mnohdy hůře žije, nežli žili sami pohané staří, kteří zákona zjeveného nikdy ani nepoznali.

Za tou příčinou viděl se papež Pius IX. pohnuta, veřejně zavrhnouti učení *novověkých pohanů, tak zvaných materialistů*, učících, že není sil na světě leč těch, které v hmotách (materia) se nacházejí; že není třeba mravnosti, ale že ku štěstí stačí bohatství shromažďovati a rozkoší užívati; že čl věk

*) Luk. 10, 16.
**) Mat. 18, 17.
***) Concil. Trid. sess. VI. can. 20.

v pravdě žádných povinností nemá; a že lidé v pravdě práv nemají leč k tomu, čeho sami skutky svými se byli dodělali*).

Úvaha. Jak trudno pozorovati, kterak celým Zákonem Starým provívá bolestná nálada; jak touha po Vykupiteli i u židů i u pohanů mocně se ozývá; jak celý život národů i jednotlivců před Kristem jest jako ohlasem toho, co proroci jadrnými slovy proslovili: „Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové dštěte spravedlivého**)!“

Jak šťastnými jsme my, kterým dobrý Bůh popřál žíti již v dobách, kdy zármutek setřen s duší i vyhlazen s tváří pozemčanů; kdy touha po Vykupiteli jest naplněna; kdy Syn Boží s nebe sestoupil, a nejen sám pravdě oblažující učil, ale vážností svou Božskou Církev jakožto živou dědičku svou ustanovil, a vším, co spaseuí našemu napomáhati může, obdařil!

Ó mohli-li Eleazar, kmet devadesátiletý***), a bratří Machabejští i s matkou svou dosti síly míti, aby pro Zákon Starý, nedokonalý, hroznych muk a ukrutné smrti se nelekali†): čím více máme pro svatý, dokonalý Zákon horovati my, vykoupenci Kristovi! Mohl-li Job s neoblomenou myslí trpěti pro temnou ještě naději, kterou jemu víra Zákona nedokonalého dávala, čím více sluší, abychom „v trpělivosti vládli dušemi svými††)“ my, kteříž známe příkladný život Páně a přebolestnou smrt Jeho, kteréžto se podrobil, abychom znovu zrozenými býti mohli.

Ó následujmež vznešených příkladů přeblažených bratří i sester svých, mnohdy slabých toliko žen, vetchých starců neb i útlých dítek, kteříž nás životem předešli, a kteříž pro zákon Kristův nižádných trýzní tyranů, nižádných pronásledování svých spoluobčanů, nižádných útrap vnitřních ani zevnitřních se nelekali! I poslušnými buďme nejen Boha, jakožto Otce, byť i dopouštějícího, přece nikdy neopouštějícího; byť i kárajícího, přece vždy milujícího: ale poslušnými buďme i matky Církve, skrze jejíž ruce všechny dary Boží našemu spasení napomáhající řádným způsobem se nám udílejí, a to tím více, když dle slov svatého Cypriana „nemůže míti Boha

---

*) Syllab. err. 58 a 59.

**) Is. 45, 8.

***) 2. Mach. 6, 18 seq.

†) Tamtéž kap. 7.

††) In patientia vestra possidebitis animas vestras. Luk. 21, 19.

za Otce, kdo nemá Církve za Matku*),“ an Bohem samým pohrdá, kdo Církví pohrdá!

A jestli Bůh ve čtvrtém přikázaní, čehož při žádném jiném neučinil, zvláštní přislíbení činí dítkám, jenž rodičů svých tělesných poslušnými jsou; což teprv učiní nám, budeme-li s láskou, vděčnosti, uctivosti a poslušností oddáni Jemu a lnouti k té, kterouž z nevýslovného milosrdenství učinil nám vůdkyní ano matkou v slzavém údolí země této!

§ II. O zákonu lidském, a sice:

a) Co se zákonem lidským vyrozumívá a kolikerý jest.

1. *Zákonem lidským nazývá se obecné a spravedlivé pravidlo působení pro blaho obecné, kteréž učinil a náležitě v známost uvedl ten, jemuž péče o blaho obecné přísluší**).

Zákon lidský musí tedy míti na zřeteli *blaho obecné;* nebo žádný zákonodárce nemůže vůli svou učiniti pravidlem jednání ostatním lidem, leč ve jménu Božím, leč mocí od Boha jemu svěřenou; za tou příčinou má každý lidský zákon v úli Boží co nejvíce se přibližovati, jí napodobovati, a tedy jako Bůh blaho obecné na zřeteli míti. Proto také svatý Tomáš Akvinský učí, že zákony, které ne ku blahu obecnému, ale toliko pro chlouba neb marné choutky zákonodárce dány, aneb obci naprosto neužitečnými jsou, ani ve svědomí nezavazují.

Ovšem že netřeba, aby jeden každý zákon každému *jednotlivci* výhody poskytoval; ale stačí, když aspoň *větší části* obce prospívá, a při tom právům menšiny nekřivdí.

Zákon musí dále býti *pravidlem obecným*, t. j. zákonodárce musí míti vůli, k poslušnosti zavázati *všechny své poddané;* poněvadž pravidlo, jen některým poddaným učiněné, nikoliv zákonem (lex) není, ale toliko *nařízením*, *rozkazem* (praeceptum) jest.

Zákon musí býti dále *spravedlivým.* Zákonodárce má totiž v ochranu brátí práva i jednotlivců i celých družstev, jenž jemu poddáni jsou; proto nesmí jednotlivců utlačovati, aby z toho snad obec užitek měla, ale má zákon tak zařiditi, aby

---

*) Ve svém spise „de unitate.“

*) Est quaedam rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata. Thomas Aq. 1. 2. qu. 90 art. 4.

ze sdružení mnohých pokud možno i jednotlivci prospěch měli všichni. *Blaho států nesmí býti budováno na troskách přirozených práv jednotlivců.* Žádá-li tedy zákonodárce obětí jednotlivců pro celek, musí tito míti hojnou náhradu za oběti své v tom zákonitém případu, který jenom obětmi jednotlivců možným se stává. Tak na př. musí-li kdo daň z příjmu i krve odváděti, musí jemu za to zákon úplnou bezpečnost i jmění i života skytati.

Spravedlivým jest dále zákon, když zákonodárce každému dle toho, jaký kdo ze sdružení se v obec prospěch má, ukládá také *povinnosti poměrné*, a když tyto povinnosti mravně i tělesně možnými jsou.

Povinnosti zákonem ukládané jsou ale *mravně* (*morálně*) *možnými*, když jsou v souhlasu se zákonem Božím zjeveným i křesťanským; neb zákony, vůli Boží odporující, nejsou zákony pravými, ale bezprávím.

Povinnosti zákonem ukládané jsou *tělesně* (*fysicky*) *možnými*, když sil člověka nepřesahují; a tedy třebas s těžkostí a obtíží, ale přece vyplněny býti mohou; nebo „nemožnost hříchu nečiní“ (ad impossibilia nemo tenetur), praví staré přísloví.

Zdali zákon spravedlivým jest čili nic, zdali obecnému blahu napomáhá neb ne, o tom ovšem *nesluší ukvapeně souditi poddaným*, kteříž nemívají přehledu nad celkem takového, jako kdož na vrcholu postaveni jsou. Jestli ale mají za to, že zákony jsou nedostačitelnými neb docela nespravedlivými: nesmějí se jim ihned a o své ujmě protiviti, nýbrž mají záměny jich buď zákonitým spůsobem se domáhati, aneb za záměnu prositi, ale do té doby, než stížnost jest vyřízena, jim se podrobovati.

Výjimku činí ovšem případ, když by zákon lidský byl *v odporu zřejmém* se zákonem Božím zjeveným neb křesťanským, a vůbec se zákony křesťanské mravnosti a s články víry svaté nikterak v souhlas uveden býti nemohl. Tu zajisté platí pravidlo, jímž odpor svůj proti ustanovením vrchností židovských hájili svatí apoštolové, řkouce: „Poslouchati sluší více Boha než lidí*)!“ Tak jednali na př. i svatí mučeníci, že ve všech věcech poslušnými byli císařů pohanských, ač kruté jho jim ukládali; ale v těch věcech, které proti zákonu

*) Skut. ap. 5, 29.

Božímu byly, poslouchati se zdráhali, a raději nejhroznějším mukám se podrobili, nežli by v čem Bohu byli se zpronevěřili. Nikdo ale nedočte se o lidech, kteříž v Boha v pravdě věřili a doufali, že by proti vrchnostem nespravedlivým ihned se byli rotili, *revoluce činili*, a hrozné neštěstí na vinné i nevinné byli přiváděli!

Zákon platný musí konečně vycházeti *od oprávněné vrchnosti*, a musí od ní náležitým spůsobem *ve známost* uveden býti. Není ovšem třeba, aby jednomu každému jednotlivci zvláště ohlašován byl; ale stačí prohlášení takové, aby každý, kdo chce, vědomosti o zákonu nabyti mohl.

2. Zákona lidského *jest potřeba* i při zákonu Božím zjeveném. Nebo zákony zjevené ukazují nám větším dílem jen cestu k dosažení života nadpřirozeného a cíle našeho věčného. Mimo konečný cíl ten *máme* ale *i na světě od Boha rozličné cíle*; a sice abychom i sami blaha přirozeného, pozemského účastnými se stali, i jiným k blahu nápomocnými byli. Vždyť žádný člověk zázrakem na svět nepřišel; ale každý zrodil se z lidí a mezi lidmi, i jest od prvního počátku žití svého na společnost mezi nimi odkázán. Ano, dospívá-li, nemůže ani v mezích rodiny zůstati, ale musí s jinými ve spojení vstoupiti, kteří jemu mají v pracích, podnicích a snahách nápomocnými býti buď prací neb radou neb přímluvou a t. d. Není-li ale ani v malé rodině možno, aby pořádek panoval, a aby ona zdárně prospívala, jestli tu není nikoho, kdo by poroučel, a jestli ostatní rozkazu hlavy své nedbají: tím méně mohl by panovati pořádek ve společnostech velikých, v celých obcích, v státech, v Církvi, kdyby nebylo pořádajících, rozkazujících a poslouchajících!

Jestli tedy *již dle zákona přirozeného mocnosti v společnosti lidské býti musí: tut mají ony dle téhož zákona přirozeného od Boha moc či právo, zákony dávati.* Za kteroužto příčinou svatý Pavel píše: „Každá duše mocnostem vyšším poddána buď; neboť není mocnosti, leč od Boha, a kteréž jsou, od Boha zřízeny jsou. Protož, kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví*).

Bůh sám nechtěl totiž v nevyzpytatelné moudrosti své zákonem věčným, nezměnitelným poměry lidské zpravidlovati, poněvadž potřeby i touhy rozličných národů podle poměrů časů, míst i osob rozličné jsou; dal ale člověku rozum i svobodnou vůli, aby poměry ty sám poznávati a pravidlovati

*) Řím. 13, 12.

mohl; a oprávnil mocnosti, aby pravidla jednání ku blahu obecnému směřující dávati směly.

3. *Mocnosti* ale, kterým Bůh moc svěřil, aby ve jménu Jeho na světě vládly, *jsou dvě*: Jedna z nich má vésti svěřený lid *k cíli nadpřirozenému, věčnému;* ta jest *zjevně* ustanovena, a má moc, kterou jí Bůh přímo udělil; tať jest *mocnost duchovní čili církevní* (potestas ecclesiastica); a druhá má *o přirozené, časné či pozemské blaho* pečovati, jest od Boha, jakožto původce života i *řádu přirozeného* založena i uznávána; a ta jest *mocnost světská čili občanská* (potestas civilis).

A dle mocnosti, která zákon vydává, rozeznávají se i zákony, a jsou tedy *a*) některé **zákony církevní** (leges ecclesiasticae); a *b*) jiné **zákony občanské** (leges civiles).

Zákony církevní opírají se hlavně o zákon Boží zjevený a pořádají poměry náboženské; *zákony občanské* stojí na základu zákona Božího přirozeného, a rovnají právní poměry občanské. Ale ač církevní zákony hlavně duchovní blaho na zřeteli mají: tak přece i blahu pozemskému velice napomáhají; jako zase zákony občanské, ač v první řadě zájmy pozemské na zřeteli mají, přece mnoho i pro blaho duchovní konati s to jsou. Ano jako člověku nejlépe se daří, když snahy jeho o blaho věčné i časné, duchovní i tělesné dle vůle Boží v souladu jsou: tak *i obci té nejlépe se vede, kde zákony i církevní i občanské v nejlepší shodě se nacházejí!*

4. *Zákony církevní pro celou Církev platné vydávají* obecné sněmy církevní a papež římský, jakožto viditelná hlava Církve a zástupce Syna Božího na zemi. Takovými zákony jsou na př. ustanovení slavného sněmu tridentského, od r. 1545 až do r. 1563 konaného, a nařízení rozličných kongregací římských, kterýmž od papežů v mnohých věcech moc zákonodárná jest ponechána. Zákony toliko *pro jednotlivé diecése* platné dávají příslušní biskupové.

Zákony občanské dává v monarchii neobmezené čili *absolutní* panovník sám; v monarchii *konstituční* panovník po radě zástupců lidu; v *republikách* vydávají zástupcové lidu po společných úradách zákony sami.

V Rakousku zvláštní váhu mají zákonník občanský a zákonník trestní.

5. Mimo zákony pak, které od vrchností duchovních neb světských pocházejí a *psány* bývají, platívá jako zákon také *panující zvyk* čili *zákon nepsaný*; a dlužno tedy promluviti

také o zákonu povstalém ze zvyku, o zákonu nepsaném čili o **zákonu navyklém** (lex consuetudinis).

Lidská společnost založena byla totiž a zakládá se posud vždy dříve, nežli má zákony psané. Kdekoli více lidí v pospolitém životu žije, tam ihned okazuje se mezi nimi jakýsi řád, zákon, tak že jedni vládnou, jiní ale poslouchají; a jistá zaměstnání konají sice ve prospěch svůj, jiná však ku blahu společnému.

Zvyk zákonitý tedy není ničím jiným, leč právem přirozeným, jež v lidu žije, dle rozličných jeho poměrů dále se vyvinuje, a tak ústnímu podání v Církvi se podobá. Jako totiž Duch svatý zákon zjevený v Církvi dále vyvinuje, aniž by ovšem podstaty jeho měnil: tak i smýšlení lidu zákon přirozený dále provádí, aniž by ho ovšem v podstatě měnilo. Tak to tedy řád přirozený žádá, tak musí se díti, má li společnost lidská vůbec trvati a prospívati. A z toho řádu přirozeného vyplývají pak ovšem i přirozená práva i povinnosti.

Dále ale *není ani možno, aby všechny i ty nejpodrobnější případy zákonem psaným přísně vyměřeny byly*; *a proto panuje i při zákonu psaném vždy ještě zákon nepsaný* čili zvykem vzniklý.

A zákon takový *buď se zákonem psaným souhlasí* (consuetudo secundum legem); *neb se ho nedotýká*, a tedy něčeho žádá, o čem zákon psaný zmínky nečiní (consuetudo praeter legem); aneb dokona se stává, že zvyk *žádá opak toho, co zákon psaný za povinnost ukládá* (consuetudo contra legem). Poslednějšího ovšem jen s velikou opatrnosti poslušným býti dovoleno.

6. *Má-li však zvyk*, který se zákonem psaným v úplném souhlasu není, *právem býti a platnost zákona míti, musí se dokázati*:

a) Zvyk ten zachovává se dobrovolně i vědomě, že zákonem od vrchnosti vydaným není, buď od celé společnosti aneb aspoň od její největší a nejlepší části, a to stále tak, že obecně za právně platný se považuje. Způsoby, zavedené toliko *jednotlivými* osobami neb i družstvy v obci, ať panujícími ať poddanými, nikdy za zákonitý zvyk považovati se nemohou.

Že z dobrovolného zachovávání zvyku zákon vyvinouti se může, každému stane se zřejmým, kdož uváží, že ani samy psané zákonníky nejvíce nejsou sdělány z nařízení panovnických neb ministerských: ale jsou více méně v celek sestavené starodávné obyčeje a zvyky *obecné*, jež za právoplatné

byly považovány. A věru, že dobře tak; vždyť zkušenost učí, že *kde méně zákonů psaných, tam spíše dle zákona přirozeného se soudí*; a jen kde láska k Bohu hyne, a následkem toho zákon přirozený v srdcích se zatemňuje: tam že hromadí se zákony na zákony i o věcech nejnepatrnějších, kteréž ale přece nezabraňují, aby mravnost den ode dne neklesala a příkoří a utiskování i nespravedlnosti se neděly!

Zvyk musí býti dále zachováván *stále* čili *po delší dobu*, má-li za platný považován býti. Delší dobou vyrozumívá se obyčejně doba nejméně desíti let, ale i delší, jest-li věc důležitá, a úkony zřídka díti se mohou.

A zachovávání stálé musí býti také *dobrovolné a s vědomím*, že od zákonité vrchnosti zákonem nařízeno nebylo; nebo skutky vynucené bázní neb násilím, aneb učiněné z pouhé nevědomosti nikdy právem díti se nemohou. Tak na př. v okolí bývalého kláštera slovanského v Sázavě stala se památka svatého Prokopa tak požehnanou, že všichni obyvatelé od nepamětných dnů výroční slavnost jeho jako svátek zasvěcený slaví; a ač vědí, že v jiných krajinách českých tak se neděje, přece při zděděném zvyku dobrovolně dále trvají. I stal se zvyk ten tedy zákonem; a každý obyvatel tamnější zajisté by nyní zhřešil, kdyby bez nejdůležitější příčiny toho dne povinnosti katolických křesťanů v příčině svěcení dne svátečního nešetřil*).

b) Zvyk *musí býti dále rozumným*; to jest, *nesmí býti na odpor žádnému zákonu vyššímu*. Tedy nesmí odporovati ani právu přirozenému, ani zákonu zjevenému ani křesťanskému: ale musí býti s nimi v souhlasu. Tak na př. Církev dle zákona zjeveného velí, aby snoubenci při vstupování do stavu manželského v stavu milosti Boží byli, aby se milostí, ve svátosti stavu manželského nabízených, hodnými ukázali; avšak nikterak nenařizuje, že by oni právě před samými oddavkami svátostí kajících přijímati musili. Avšak od nepamětných dob mezi zbožnými křesťany bylo pravým zvykem, přímo před sňatkem se zpovídati a velebnou Svátost oltářní přijímati; a proto zvyk ten, zákonu vyššímu v ničem neodporující, stal se zákonem, a nyní každý by hřešil, kdo by proti němu jednati chtěl.

Že zvyk, kdo ví jak ustálený i zobecnělý, když zákonu Božímu na odpor jest, platným zákonem není ani býti ne-

*) Srovn. 3. přikázaní Boží, a 1. a 2. církevní.

může: jasně vysvítá z odbytí, jakého se dostalo od Pána Ježíše fariseům, kteříž apoštolům vytýkali nevážnost k malicherným obyčejům židovským; řekl jim zajisté: „Proč i vy přestupujete přikázaní Boží pro ustanovení vaše*)?

Zákonu vyššímu tedy zvyk odporovati nesmí, ale *může odporovati zákonům lidským*, a přece při tom platným zákonem býti. To hlavně platí, *když zákonodárce sám neb oprávněný jeho náměstek neb dědic zvyku nebrání, ho netrestá, vůbec jemu neodpírá, ač by snadno tak učiniti mohl.*

Jestli zákonodárce některý chvalitebný obyčej docela schvaluje, tu stává se on ihned pro všechny poddané platným zákonem; jestli ale, když o něm vědomosti nabyl, jemu odpírá, platnosti zákona nikterak nabyti nemůže.

Svatý Alfons z Liguori učí**), že *zvyk* (ovšem proti zákonu lidskému) *i skrze hřích povstati a platnosti nabyti může.* I má zvyk takový tento průběh: Ti, kdož nejprvé něco proti zákonu lidskému činili, hřešili ovšem všichni proti němu; ti, kdož od předků svých chybný zvyk zdědili, nehřeší sice více, ale mohou ještě od představených trestáni býti; jestliže ale zvyk úplné platnosti již nabyl, není více hříšným ani trestuhodným. Na př. bývalo v dřívějších dobách nakázáno, zdržovati se masitých pokrmů netoliko v pátek, na památku přebolestného umučení Páně, ale i v sobotu ku poctivosti blahoslavené Matky Boží. Že v našich krajinách jest nouze o pokrmy postní, začali někteří od postu na druhý den, t. j. od sobotního upouštěti, a ti ovšem chybovali; za našich dnů ale pro ustálený zvyk dovoleno již jest, v sobotu masitých pokrmů požívati, ač v jiných zemích, najmě v krajinách přímořských, zákon postní pro sobotu posud v platnosti jest.

Konečně sluší dodati, že *zákon navyklý má větší čimenší váhu v rozličných obcích*, a řídí se váha ta dle toho, jak dopodrobna která moc zákonodárná poměry svých poddaných určuje. Za tou příčinou mnohem více platí při zákonech církevních, kteréž svobodné vůli křesťanů mnohem širšího pole nechávají, než při zákonech občanských, kteréž obyčejně za dnů našich i nejmenší podrobnosti přísně vyměřují.

*) Mat. 15, 3.

**) Th. mor. l. 1. n. 107.

§. 12. b) Bližší určení toho, co spadá v moc zákona občanského, a co v moc zákona církevního; čili jaký jest poměr státu ku Církvi.

Za našich dob uvykli si přemnozí zákonodárci nevšímati si Boha a pohrdati pak ovšem i Církví Páně; a důsledně upírají oběma veškerý vliv při sdělávání zákonů občanských. Ano, což s velikým podivením jest, mnozí, kteříž sami sebe ještě za hodné katolíky mají, jim v mnohém přizvukují; a biskupům, jakožto strážcům zákonů církevních, za zlé pokládají, že se mnohým ustanovením zákonů občanských s neoblomnou myslí protiví.

Nuže, jak má souditi katolický křesťan o poměru zákonů občanských k církevnímu, čili jak se obyčejně říká: **Jaký jest poměr státu ku Církvi?**

Prve než k této otázce odpovědíti lze, třeba zřetelnými slovy vyložiti, *co státem a co Církví se nazývá?*

I. **Státem** (res publica) rozumí se takové společenské zřízení, jímž jistá část usedlých lidí spojena jest pod jednou řídicí mocností neboli hlavou. Mocnost, jež řídí, *vladařem* se nazývá; a lidé, kteréž řídí, *poddanými* slují.

Vladařem může býti jednotlivý člověk, na př. císař, král, kníže; a pak se vladař nazývá samovládcem čili monarchou; a souhru poddaných jeho čili říše jeho sluje *monarchie.*

Aneb jest vladařem šlechta či velmoži říše, a zřízení tomu říká se *aristokracie* čili vláda šlechty.

Vládne-li obecný lid, říká se takovému ústrojí státnímu *demokracie* nebo-li vláda lidu.

I může vladař (panovník nebo zástupcové lidu) vládnouti neobmezeně, o své toliko vůli; a nazývá se taková vláda neobmezená čili absolutní (*absolutismus*); aneb může vladař vládnouti teprv po úradě se zvolenými zástupci poddaných, a pak se té vládě říká zákonem obmezená čili konstituční (*konstitucionalismus*).

*Původ svůj má státní zřízení v rodině**). Každá rodina, má-li prospívati, musí míti hlavu, která rozkazy udílí a které ostatní podrobiti se musí. Podobně jest, když více rodin v jeden celek (obec, říši, stát) se spojí. Toto sdružování se jednotlivců v celky děje se dle přirozenosti lidské; plyne ze

---

*) Srovn. § 84—87.

zákona přirozeného, poněvadž člověk stvořen jest od Boha tak, že ani o sobě obstáti nemůže, ale od prvního dechnutí svého na světě na společnost lidskou odkázán a tedy pro společnost stvořen jest. A jako jednotlivci každému přirozeno jest náboženství, přirozena jest řeč, aby Tvůrci čest vzdávati a s bližními tužby, radosti i žalosti sdíleti mohl, ano člověk bez úcty k nejvyšší Bytosti a bez řeči ani člověkem jmenován býti by nezasluhoval, ani jím v pravdě by nebyl: tak zase *člověčenstvu celému přirozena jest potřeba, v státech žiti, a tak jakožto celek Bohu, Pánu svému, se kořiti*, se spoluúdy radosti i žalosti sdíleti, a ve společném žití vzájemně se povzbuzovati, podporovati, chrániti, zdokonalovati.

Dle rozličných potřeb, různých řečí i vyznání náboženských, dle rozličných podnebí i zemí také rozličné povstaly a povstávají státy; ale *všichni tito jednotliví státové jsou opět mezi sebou jako členové jedné rodiny, rodiny národů*, jejížto nejvyšším Králem, Otcem jest, a jakožto takový ode všech uznáván býti chce — Pán světa, Bůh!

Z toho všeho následuje dvojí věc, a sice:

1. **Vrchnosti mají práva od Boha jim dána,** aby poddané své k jistým povinnostem zavazovati mohli; ale mají ovšem **z práv také vyplývající povinnosti,** aby dle vůle Boží poddané své k jich prospěchu vedli. A že člověk z těla i z duše se skládá, tedy vrchnosti *i tělesné i duševní potřeby* svých poddaných na zřeteli míti mají.

2. **Poddaní mají povinnost,** vrchnostem svým se podrobovati; ale ovšem mají i **z povinnosti vyrůstající právo,** aby od vrchností spravedlivého rozdělení břemen i prospěchů žádati směli*).

Obě tyto pravdy jsou předůležitými, a následuje z nich:

a) Mluví-li se *o právu, jehož člověk nabývá zákonem*, má se ovšem ihned dodati, *jakým* to zákonem. Jestliže myslí se při slově „zákonem" na zákon Boží přirozený neb zjevený, aneb alespoň na zákon lidský, kterýž zákonu tomuto neodpírá: pravdivé jest řečení takové; jestliže ale někdo „zákonem", jenž práva udílí, rozumí zákon lidský, jenž zákonu přirozenému neb zjevenému odporuje: tu nepravdivé jest vyřčení, že ze zákona takového nějaké právo plyne. Nebo dárcem práv není člověk, ale svrchovaný Pán — Bůh; a Bůh jen těm práv udílí, kteříž z práv vyrůstající povinnosti na sebe berou,

*) Co se slovy „právo" a „povinnost" přesně vyrozumívá viz níže § 16, 5. —

a pokud je na sebe berou. Kdo tedy zákon vydávaje, sám věčné vůli Boží se protiví: bezprávně jedná, a nemá a ne může právem někomu práv přisuzovati, které jemu nepatří; aniž jinému práv odníma ti, které jemu patří. Tak na př. práva, abych směl užívati jazyka toho národa, v kterém jsem se zrodil, nemůže mi nikdo teprv dávati, ale ani odnímati, poněvadž můj jazyk jest tak dobře z vůle Boží, jako každý jiný; a má tedy přirozeného práva tolik, jako každý jiný.

b) Jako právo na zákonu lidském nezávisí, ale ve vůli Boži svůj základ má: tak i *svoboda lidí není z vůle státu, ale z vůle Boží.* Jako jednotlivec beze všeho přičinění státu nabývá svého těla i údů jeho; bez milosti státu nabývá duše i se všemi mohutnostmi jejími, a toliko z milosti Tvůrce svého všech darů svých stává se účastným: tak i bez milosti státu, ale dle věčného ustanovení Božího nabývá člověk, jakožto člověk, jednotlivých práv a svobody. Zákony světské mají člověka v právech i svobodách jeho toliko chrániti proti nápadům lidí zlých, a obmezovati dle vůle Boží přirozená i spravedlivě nabytá práva a svobody jeho jen tou měrou, aby právům a svobodám lidí ostatních na ujmu nebyly. Všechny ostatní záminky, za kterými stát mnohdy svobody jednotlivců potlačuje, jsou lichými; a činy z nich pocházející nespravedlivé proto, že se vůli Boží protiví.

Říká se ovšem, že *když státní zákony řádným způsobem vyšly z vůle zástupců lidu,* že když přiměřenou většinou hlasů přijaty byly, *spravedlivými a závaznými jsou.* To ale platiti může v pravdě toliko o zákonech takových, kteréž s vůlí Boží, se zákonem přirozeným i zjeveným v žádném odporu nejsou; nikterak ale to neplatí o zákonech, jichž s vůlí Boží v souhlas uvésti nelze. Či že mohou lidé platně o tom odhlasovati, mnoho-li práv si Tvůrce náš k nám dělati smí? Jaká to domýšlivost a směšná vypínavost! Či snad Bůh sám práv nad člověčenstvem se vzdal dobrovolně, tak že svůj věčný a tedy nezměnitelný zákon přece změnil; sám svrchovaných a nezadatných práv svých k nám se zbavil a lidem na vůli nechal, mnoho-li práv Jeho budou chtíti šetřiti?! Což již přestane býti nejvyšším Strážcem práv a Mstitelem bezpráví? Ó jaký to nerozum, jaká to zpozdilost!

Však když těm sněmovním hlasováním pohledneme bedlivěji v oči: kdo moudrý bude je naskrze nazývati výrazem spravedlnosti? *Odkud pak ta spravedlnost v množství, z něhož každý jednotlivec vášním svým a náruživostem podlehá, a ne-*

spravedlnosti tedy schopným jest? Kdyby někdo rozličné rudy, v nichž částky zlata se nalézají, dohromady dal a společně tavil, a očekával, že roztavená hmota samým zlatem bude, kdož by se naději jeho soucitně neusmál? A jestliže v lidech vrozen jest sice cit pro spravedlnost, ale cit tento všelikými žádostmi ducha i těla promíchán jest: zdaž člověk často i proti spravedlnosti jednati nebude, když ostatní žádosti cit po spravedlnosti v něm udušují? A může-li chybovati každý jednotlivec, kterak by nemohli chybovati mnozí, chybám podrobení, když spolu se sdruží?

A pak víme, *jak to obecné zastoupení ve skutečnosti vypadává*! Poslanců obyčejně nevolí ani ženy, ani děti, ani služební a vůbec skoro nikdo, kdo jisté výše daní neplatí. Kde pak zastoupena jest ta veliká většina ne-voličů? A když o křeslo poslanecké více kandidátů se uchází, jakž obyčejně bývá, a přece jen jeden, třebas i ten nejzaslepenější zvítězí: kde jsou zastoupeni voliči ti, již se svým kandidátem propadli? A když se konečně jedná na sněmích o svatých právech k veřejnému vyznávání Boha; k mluvení řeči, od Boha učiněné; o právu k životu i zdraví, ku majetku zděděnému neb poctivě nabytému; o právu k obecnému vzdělání a podobných, které každému člověku jakožto člověku dle práva přirozeného náleží; když se jedná o břemenech i svobodách, na nichž všichni společného i spravedlivého účastenství míti mají: kde že tu zástupcové práva a spravedlnosti práv, svobod a spravedlnosti uhájí, když živlové převratní vrchu dostávají a většinou hlasů vládnou? A zákony, od většiny nahodilé, ano mnohdy i nespravedlivě sdělané, měly by míti vždy platnosti ve svědomí; měly by vždy spravedlivými býti; měly by práv a svobod udíleti i ujímati? Kdo, nejsa vášní zaslepen, po rozumu tomu všemu přisvědčiti může?

Pravá svoboda tedy není darem státu, ani tehdá ne, když jednotlivec vládne, ani když jakékoli zastupitelstvo lidu vládne; nebo lidé jsou a budou vždy také k utiskování svých bližních nakloněni; toť dědictví i ovoce hříchu prvotního. Může tedy tyranství na poddaných konati jednotlivec, ale mohou tak činiti i celá družstva; a tyranství toto může u lidí třeba i zákonem i právem se nazývati: ale před Bohem bezprávím jest! Pravé svobody není tam, kde bez zákona a nařízení téměř kroku učiniti nelze; kde vše jest pod stálou dohlídkou: ale jest tam, kde každému jednotlivci popřává se vývin jeho přirozený, a obmezuje se jemu svoboda v jednání jen potud,

pokud svobodnému jednání ostatních lidí, rovněž oprávněných, se neubližuje. *Svoboda pravá nevězí ve svěrací kazajce nejrozmanitějších zákonů; ale jeví se v rozmanitých zjevech, jež vesměs k jednomu šlechetnému účeli a cíli směřují: aby totiž lidé na zemi vůli Boží plnili, a tak i blaha pozemského účastnými se stávali a nebeského při tom neztratili.*

A svoboda taková může panovati i v říších monarchických i v republikách; i panuje všude, kde zákonodárci si vědomi jsou, že lid není na světě pro ně, nýbrž oni pro lid; a že jednou z práv i povinností svých Zákonodárci nejvyššímu a Králi věčnému odpovídati budou.

c) Je-li řeč o svobodě poddaných, kteráž z vůle Boží plyne, musí řečeno býti i *o právech i moci vládnoucích*, že rovněž od samého Boha pocházejí. „Jest to přirozený pořádek mezi lidmi," tvrdí svatý Augustin*), „že ženy slouží mužům, dítky rodičům, duchové slabší silnějším." To jest: poměr vládnoucích a poddaných od samého Boha jest, aby společnost lidská obstáti mohla.

Když ale Bůh zákonem přirozeným vrchností ustanovil, tu i tímtéž zákonem práva jim dal, aby záležitosti poddaných jménem Jeho pořádali a společnost lidskou k blahu jejímu vedli.

Ovšem že tedy také nelze práv, kteráž vrchnostem ze zákona Božího plynou, teprv od lidí odvozovati. *A co lid nedává, dáti ani nemůže: toho také bráti nemůže, ani tehdáž ne, když si panovníka svého sám byl zvolil!* Nebo volbou takovou vstupuje panovník v podobný poměr k poddaným, v jakém stojí muž k ženě. A žena, když si i sama muže zvolila, neodevzdává jemu teprv moci nad sebou: ale již tím samým, že manželkou se stala, i bez zvláštního ujednání poddanou jeho se stala, a on vůdcem jejím jest.

Poněkud jinak ovšem jest, když lid panovníka nevolí doživotně, nýbrž, jako v republikách se děje, jen *na určitou dobu* jednoho neb více roků. Tu poměr panujícího k poddaným trvá jen potud, dokud lhůta, na kterou vladař zvolen byl, nevyprší. Tak jest dle zákona přirozeného, kterýž ovšem žádá, by ve společnosti lidské někdo vládl; ale nikterak nepředpisuje, kdo, kde, jak dlouho a jakými prostředky vládnouti má; což dle rozličných poměrů mezi národy, dle vůle Boží zákonem pouze lidským ustanovováno býti má.

*) In Genesin lib. 1. qu. 153.

S učením tímto za našich dnů mnozí nesouhlasí, *ale tvrdí, že všecka moc toliko z lidu jest;* a dovozují si dle učení svého právo, aby, kdykoliv vladař jim po chuti nevládne, neb kdykoli prý moci své zneužívá, moc jeho i práva zrušiti, t. j. *revoluci* nebo-li převrácení platného zřízení činiti mohli.

Co se především mocností neb vladařů dotýká, řečeno již, že bez nich lidská společnost naprosto obstáti nemůže, že tedy jsou dle zákona přirozeného a tudíž *z vůle Boží a ne z vůle lidí.* Že tomu skutečně tak, ukazují i revolucináři a nepřátelé vší vlády sami, ježto *bez vůdců obejíti se nemohou!* Vždy jest jeden nejmocnější, ať již má jméno krále, presidenta, tribuna lidu anebo jakékoli jiné.

Co pak se týká *chyb vladařů aneb zneužívání moci* skrze ně, nelze mezi lidmi, chybám podrobenými, všech křivd naprosto se uchrániti. Svrhněte ale panovníka jednoho a zvolte jiného, a i ten bude moci chybovati; zvolte místo jednotlivce celá zastupitelstva, a i ta mohou chybovati; učiňte po radě mnohých jakýsi tribunal národů, který by všechny spory mezi vládci a poddanými, mezi jednotlivci i celými národy rovnal: a přece cíle svého nedosáhnete; nebo buď takový tribunal nebude míti potřebné moci, a kterak potom utlačených před násilníky uchrání? aneb bude míti plné moci nade všemi, a kdo pak uchrání s'abších před nespravedlivostí jeho? Ze z lidí budou, také chybám podroben a nespravedlností schopným bude; a při vášních lidských zajisté začasté i utlačovati bude.

Byli ovšem králové nemravní, nespravedliví, na př. ve Francii; ale mnohem ukrutnějších a hrůznějších nespravedlností páchano, když „zástupcové lidu" dosáhli tamtéž vrchu v létech Páně 1792 a 1871. Tisíce tisíců lidských životů v kratinké době utraceno, a miliardy národního majetku zničeno. A podobně, byť i ne všude tak krvavě, odbývají se převraty platného zřízení vládního jinde.

Lidu poddanému není tedy dovoleno, libovolně vrchnostem moci odnímati, z poslušnosti se jim vypovídati, ano každý hřeší, kdo ku vzpouře proti řádně ustanoveným vrchnostem radí, aneb sám brojí a se bouří. „Není mocnosti," praví svatý apoštol, „leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou. Protož, kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví*)."

*) Řím. 13, 1. 2.

Moc panovníků jestiť tedy darem milosti Boží; a proto zbožní panovníci v uznání toho „*z milosrdenství Božího králi*“ se nazývají, a tím i na jevo dávají, že jsouce jako správci a viditelní zástupcové Boží, Pánu svému počet klásti budou z vladaření svého, z práv i povinností svých, jak psáno: „Dáno jest vám panování od Pána, a moc od Nejvyššího, kterýž tázati se bude na skutky vaše, zpytovati bude myšlení*).“

Kdo konečně mohl by pochybovati o Božském původu moci státní, když sám Syn Boží odpovídá nespravedlivému soudci svému Pilátovi: „Neměl bys proti mně moci žádné, kdyby tobě nebylo dáno s hůry**)?“

d) Tvrdí-li se, že veškerá *moc* jest od Boha, tím se ovšem ještě nepraví, *že mocnář a panovník od Boha ustanoven jest.* V případu tom jestiť veliký rozdíl mezi mocí světskou a mezi mocí duchovní. Kdežto *Kristus Pán určil osoby, které by Církvi jeho vládly*, an Petra ustanovil vrchním správcem Církve***); a všem apoštolům a tedy i dědicům jich Ducha svatého slíbil, kterýž by je u vedení věřících až do skonání světa†) řídil: nedočítáme se v Písmě svatém nikde, aniž svatí apoštolové čeho o tom učili, *kdo by moc v státu vykonávati měl.* Svatý apoštol Pavel nepraví Římanům: „Není knížat, *mocnářů*, králů leč od Boha,“ nýbrž „není *mocností*, leč od Boha;“ i nemluví o osobách, které by vládnouti měly, nýbrž o věci, o moci panujících. A proto také i Církev neodvozuje práva panovníků z jich rodu, ani z vůle lidí, ale z vůle a milosrdenství Božího††).

Z toho, co posud o státu pověděno bylo, vyplývá na jisto, že *vládnoucí i poddaní mají dle zákona přirozeného jistá práva, ovšem ale i povinnosti svaté*; a že každý, kdož by se tomuto pořádku ku blahu pozemskému ustanovenému protivil, samému Bohu, Zákonodárci věčnému by se protivil.

---

*) Kn. Moudr 6, 4.
**) Jan 19, 11.
***) Mat. 16, 18, 19; Jan 21, 15—17.
†) Jan 14, 16. — Mat. 18, 17. seq.
††) Philipps K.-R. II. S. 461.

II. Co rozumí se Církví?

Církví nazývá se v římském katechismu společnost všech pravověřících křesťanů. Pravověřícími křesťany nazývají se ale ti věřící, kteříž jedno učení Kristovo vyznávají, jedněch od Krista Pána ustanovených svátostí užívají; a za svou duchovní vrchnost apoštolské biskupy pod nejvyšší správou dědice Petrova, papeže římského uznávají.

Toto ale činí proto, že *Kristus Pán sám tak chtěl, aby bylo*, an na Petrovi Církev založil, a apoštolům dal právo i moc, aby učení Jeho neporušené hlásali, svátostmi přisluhovali, věřící řídili a spravovali. K tomu konci i Ducha svatého jim slíbil, a o slavnosti letnic seslal, aby silou Jeho tak nezvratně se dělo až do skonání světa.

Že Církev ustanovena jest pro spasení lidí, musí sama býti lidem znatelnou, *viditelnou*. Proto jí dal Kristus Pán viditelnou hlavu v osobě Petrově*), jakož i viditelné zřízení na apoštolích**); připoutal vnitrné, neviditelné milosti pro duše k znamením viditelným, n. př. odpuštění hříchu dědičného na viditelné pokřtění vodou; udílení Ducha svatého na skládání rukou apoštolských a t. d. a nařídil, aby všichni věřili viditelné Církvi***), a také víru svou dokazovali skutky zevnějšími, viditelnými†).

Poněvadž nelze každému pokřtěnému býti apoštolem, prorokem či učitelem††): proto ihned při založení Církve učiněn rozdíl mezi těmi, kteříž v Církvi učiti, a těmi, již v Církvi poslouchati měli†††); t. j. již od seslání Ducha svatého a prvého vystoupení svatých apoštolů, jakožto zvěstovatelů evangelia, jest v Církvi rozdíl mezi kněžstvem (*Církví učící*), jakožto dědicem svatých apoštolů; a mezi nekněžstvem (*Církví poslouchající či slyšící*), čili obecným lidem křesťanským.

Ale ač v Církvi ustanoven jest od Syna Božího pořádek učících i slyšících, apoštolů i věřících, panuje v ní přece největší *jednota a opravdová rovnost, volnost a bratrství*! Tu mají místa všichni národové i jednotlivci, vzdělaní i nevzdělaní,

---

*) Mat 16, 18, 19. — Jan 21. 15—17.
**) Mat. 18, 18. — Luk. 10, 16.
***) Luk. 10, 16.
†) Epištola sv. Jakuba skoro veskrz.
††) I. Kor. 12, 28—31.
†††) Skut. ap. 2, 41; 4, 4. a jinde.

muži i ženy, starci i děti, rolníci usedlí i kočovníci plaší, řemeslníci pokojní i vojínové bojovní, princové i nevolníci; Římané i Řekové, Slované i Němci, Tataři i Kafři, Indiané i Číňané — všichni dohromady tvoří jeden bratrský celek, jednu velikou rodinu, a shromážďujíce se při společném stolu a při „lámání chleba“ nebeského, pravými pokrevenci se stávají!

A společnosti této nevadí ani hory ani doly; ani země ani moře, ani vedro krajin poledních ani věčné ledy krajů půlnočních, ani zřízení státu monarchické ani republikánské. Kristus apoštoly své do všeho světa rozesílá, a všechny obyvatele světa do říše své a ku spáse zve, řka: „Jdouce učte *všecky národy* (a přijímejte je do říše mé), křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého*).“ A v říši Kristově nejsou představení pány podřízených svých, ale toliko jich pastýři**), jenž ovečky své na zdravou tučnou pastvu voditi mají, kdežto ovečky hlasu pastýřů svých ustanovených poslouchati povinny jsou***). Kdo nejvyšším v Církvi, učiněn jest služebníkem všech; za kteroužto příčinou také dědicové svatého Petra od časů papeže Řehoře Velikého „servi servorum Dei“ t. j. služebníky služebníků Božích se nazývají†).

Že při tomto zřízení Církve Páně o nějaké zvláštní *národní neb státní církvi* řeči býti nemůže, leží na bíledni; jestli že ale přece někdy slova toho se užívá, může ono míti toliko ten rozum, že Církev učící hledíc k potřebám, zvykům, zákonům neb přáním jednotlivých národů i zemí, někdy některé *nepodstatné změny v obřadech neb kázni* dopouští, ovšem tedy jen potud, pokud ony změny s učením Kristovým a *se světovým povoláním Církve* v odpor nepřicházejí.

Církev má tedy svůj vlastní základ, má svou vlastní vládu, která nebyla na milosti židů, ani Herodesa ani Piláta, ani císaře římského založena, a posud *na milosti žádné moci světské nespočívá*, ale utvrzena jest skrze Boha v Bohu. A že z moci světské není, také na žádnou se neváže; věřícím sice jménem Božím nakazuje, aby platných zákonů a řádně ustanovených představených poslouchali, a také na to se vždy snaží, aby jen řádní, poctiví, spravedliví vůdcové lidu voleni byli; ale nikdy o tom neustanovuje, která ze sporných stran spíše

---

*) Mat. 28, 19.

**) Jan 21, 15—17.

***) Luk. 10, 16.

†) Alzog K.-G. I. Th. S. 341. Aufl. 8.

vládnouti by měla. *Církev právě není žádnou stranou politickou*, a že jí není, proto také žádných útvarů politických nezavrhuje, a na jedno jí přichází, vládne-li se neobmezeně aneb svobodomyslně; vládnou-li pomazaní a církevním požehnáním provázení králové, aneb jen presidenti republik, jako na př. v Americe, jen když vláda občanská tak jest uspořádaná, že jí nebrání vůli Syna Božího plniti, Evangelium kázati, svátostmi přisluhovati, a když věřícím neodporuje, aby slova Božího vždy a všude poslušnými býti mohli.

III. Jaký jest tedy poměr státu k Církvi*)?

Přehlédneme-li v duchu ještě jednou, co o státu i o Církvi povědíno bylo, vysvítá o poměru obou mocností, světské i duchovní, čili státu a Církve, toto:

1. *Mocnost světská má právo*, ne sice z lidu, ale *ze zákona přirozeného*, tedy od Boha, *platné a závazné zákony svým poddaným dávati*: ale *totéž právo má Církev na základě zákona Božího zjeveného*. Žádná z obou mocností nestojí sama od sebe, žádná nestojí nad druhou, *ale obě stojí vedle sebe*, any poddány jsou jednomu a tomutéž Zákonodárci svrchovanému — Bohu. A proto, ač každá jiný obor působnosti přikázaný má: přece v tom jednom scházeti se musejí, že jednomu Pánu sloužiti a jednoho Otce dítky společně k blahu vésti mají; a sice stát především ku blahu pozemskému, časnému, Církev ale především ku blahu nebeskému, věčnému.

2. Že světská i duchovní moc vedle sebe stojí, a jedna druhé poddána není, *má každá svůj určitý, přesně obmezený obor, v kterém jedině oprávněna jest, podřízené své k poslušnosti zavazovati*. Mocnost duchovní má tedy právo dávati zákony jen ve věcech duchovních; mocnost světská jen ve věcech světských, občanských.

Ustanovení mocnosti jedné, která by rušila právo mocnosti druhé, platnosti nemají. Tak *neplatnými by byly zákony, kdyby Církev takové v čistě občanských poměrech dávati chtěla*; na př. který obchod by s největším prospěchem zavésti se měl; kde a kdy výroční trhy konati se mají, kterak pusté vrchy zalesňovati, kterak odvody k vojsku zařizovati; jakými

*) Důkladné a překrásné pojednání o poměru Církve k státu nalezá se ve G. Phillips Kirchenrecht. Bd. II. § 91—116; Bd. III. § 117—148.

vlastnostmi a vědomostmi úředníci občanští vyznačovati se mají a t. pod. Ovšem že ale zase v právomocnost Církve patří rozsuzovati, které obchody jsou spravedlivé a které podvodné; ustanovovati dny sváteční, kdy kupčení dovoleno není; a na tom státi, aby lidé nespravedliví a bezbožní vůdci lidu nebyli ani ve věcech občanských.

Jako ale neplatnými by byly zákony církevní, které o čistě občanských záležitostech rozhodovati by chtěly: tak také *neplatnými jsou zákony státní, když o záležitostech čistě církevních a duchovních ustanovení činí.* Tak na př. neplatnými by byly zákony občanské, jež by, neohlížejíce se na zákony církevní, ustanovovaly, kdo smí biskupem se státi; kdo smí kázati; mši svatou sloužiti; kterak kněz má služby Boží konati; svátostmi přisluhovati; kolik svíček má při službách Božích hořeti; kdy a jak se mají věřící postití a t. pod. Nebo právě jako v čistě občanských záležitostech toliko moc státní platné zákony dávati může: tak v čistě duchovních záležitostech toliko Církev sama oprávněna jest zákony platné vydávati.

3. Ale vedle záležitostí čistě občanských a čistě církevních jsou také takové, které mocností obou se dotýkají. *Záležitosti takové, obou mocností se dotýkající, mají také po společné úradě mocnosti obou, a po spravedlivém uvážení všech okolností uspořádány býti.* Tak na př. Církvi přisluší vyznačiti, jakými vlastnostmi musí zářiti ten, kdo biskupem neb knězem státi se má; ale při jednání o obročí biskupském neb kněžském, kteréž neplyne z dárků věřících, ale z fondů berních, dojista i státu platné slovo přisluší. Při uzavírání manželstva jest ovšem Církev mocností tou, která předpisy pro tento pro spásu duší předůležitý úkon svých věřících vydávati oprávněna jest; ale kde o výši věna, dědění statků pozemských se jedná, tu i moc občanská ustanovovati oprávněna jest. V záležitosti vychování dítek ve školách veřejných i soukromých ovšem že Spasitel Církvi důležitá ukládá práva i závažné povinnosti, řka: „Jdouce do celého světa, učte všecky národy; učte je (nehledíce k chuti židů neb pohanů, ale jménem mým) zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám*); a Církev jen dle povinnosti své jedná, když žádá, aby ani ve školách ani soukromě ničemu a v žádném předmětu vyučováno nebylo, co by se zjevenou vůlí Boží v odporu bylo. Ale kde jedná se o získání a uspořádání školních místností, o výživě

*) Mat. 28, 19. 20.

učitelů, o předmětech světských, kteréž svaté víře neodporují: tu ovšem mocnost občanská ustanovujíc i pořádajíc v plném právu svém jedná.

Že však v těchto a v podobných případech mnohdy dosti za těžko bývá, mezi právem mocnosti duchovní a právem mocnosti občanské hranici přesně vytknouti, třeba tedy *obapolného mírného dohodnutí.*

Takováto dohodnutí, kteráž dějí se mezi svatou Stolicí čili s nejvyšším biskupem katolické Církve v Římě nebo-li papežem s jedné strany, a s některou vládou občanskou s druhé strany, a záležitosti Církvi i státu společné zákonitě a platně pravidlují, nazývají se obyčejně *konkordáty* (čili usjednocení). Zákony konkordátem ustanovené ovšem každý poddaný ve svědomí zavázán jest zachovávati.

4. Za našich dob mnoho o tom se mluvívá, že má býti *Církev svobodná ve státu svobodném*, a tak že prý každá mocnost bude volné ruce míti, aby se spravovala a řídila, jak nejlépe za dobré uzná. Ó kéž by to jen pravda byla, aby Církvi v působení jejím volnost nechávali! Kéž by vyznavači zákona Kristova všude volně víru svou vyznávati a se svými představenými biskupy, i s knížetem biskupů, s dědicem svatého Petra v Římě, bez obmezování a bez násilí se strany mocností občanských obcovati mohli! Ale Bohu budiž žalováno, že deklamace o svobodné Církvi ve svobodném státu bývají nejvíce lichými, lživými průpovídkami! Či jestli má Církev svobodnou býti, proč olupují hlavu Církve, papeže, o její vliv, a zabraňují, aby jemu věřící volně dopisovati, a za dary, Kristem k rozdávání jemu svěřené, ho prositi směli? Proč olupují Církev o majetek, spůsobem nejpoctivějším nabytý, a zabírají svatému Otci země a statky zděděné neb jemu darované? Proč olupují biskupství, fary, kláštery, zbožná bratrstva o poctivý majetek jejich, a z vlastních domů vyhánějí kněze i řeholníky, a do vyhnanství posýlají ty, kteříž z lásky ku Kristu tak ochotně chudým poskytovali přístřeší, obživy i oděvu, a neumělým blahodárného poučení? Jaká to svoboda Církve, když stát namnoze nechce Církvi učící dovoliti, aby dle rozkazu Páně „Jdouce učte všecky národy“ všem cestu ku Kristu a spasení ukazovala: ale ze škol kněze i řeholníky vyhání a učiti jim zabraňuje, kdežto nevěra a bezbožství ve školách vysokých i nízkých všude dvéře otevřené nalezá? Jaká to svoboda Církve, když se jí právo upírá, aby majetek získati a volně s ním nakládati směla, ano se jí, jako

marnotratníkům se stává, vnucují světští, mnohdy nevěřečtí prokurátoři, správcové a hospodáři?

Ó v pravdě, že žádná vláda občanská, která taková a podobná násilí Církvi Páně činí, *na svobodu Církve nepomýšlí, ale na její ponížení a své vlastní neoprávněné vyvýšení.*

Každá vláda ale takto jednající, a řádem od Boha ustanoveným pohrdající, i samým Bohem pohrdá, a v pravdě nevěreckou jest, ana tak se chová, jakoby náboženství patřilo jen tak někde do tmavé komůrky, ne ale také do veřejnosti; jakoby člověk mohl býti jiným doma a jiným před spoluobčany; jakoby člověk měl Bohu sloužiti jen jakožto jednotlivec, a společnost lidí všechněch jako by směla nejvyšším Pánem svým a zákonem Jeho zhrdati! Ó jaký to nešťastný blud!

Stát absolutní, ať si má již zřízení monarchické neb republikánské, jestli na práva Církve se neohlíží: není útvarem společnosti lidské takovým, jakým Bůh ho míti chtěl; ale jest netvorem a posměchem důstojnosti člověka, od Boha svobodnou vůlí obdařeného; jest největším tyranstvím, an v lidech svobodné vůle neuznává, ale jen jako bezrozumných a nevolných strojů k dosažení úmyslů svých užíti jich se snaží.

Žádá-li mocnost světská na poddaných něčeho, co jest na odpor se zákonem Božím vyšším, přirozeným, zjeveným neb křesťanským: již nejedná z moci, Bohem jí propůjčené, a nařízení její nejsou pravými zákony, ale skutky násilnými, ana staví se na místě svrchovaného Pána Boha, a totéž *žádá, čehož pohanští císařové na poddaných svých se domáhali, aby totiž od nich byli zbožňováni.* A jako nebyla dovolena modloslužba starověká křesťanům prvotním: tak není ani dovolena modloslužba novověká nám; a tedy žádný křesťan takových ustanovení mocnosti světské, které vůli Boží se protiví, poslušným býti nesmí, a byť to mělo jíti až do těch hrdel a statků! Tuť zajisté platí slovo, kteréž apoštolové řekli židům, když jim Krista slovem i skutkem vyznávati bránili: „Více sluší poslouchati Boha než lidi“*).

Že za dob našich tak mnoho jest činitelů, kterýmž *Církev Páně se svým zřízením největší se zdá býti ohavností*, odtud pochází, že přemnozí naši vrstevníci osvojili si zásady hubitelů Církve v 16. století. Luther, Zvingli, Kalvin a druhové jich vypověděli se z poslušnosti Církve, mocnosti du-

*) Skut. ap. 5, 29.

chovní; a věřící stoupenci jich důsledně vypovídali a vypovídají se z poslušnosti jejich a pak i z poslušnosti mocnosti občanské, pod jejíž ochranu revolucionáři v Církvi se byli postavili.

Důsledným a přirozeným jest jednání takové ovšem; nebo netřeba-li dle náhledů protestantských poslušným býti vrchností duchovních, od Syna Božího přímo ustanovených: kterak mohlo by komu za zlé vykládáno býti, když ani vrchností občanských v uctivosti nemá, any tyto z oněch vážnost svou a důstojnost mají?

Ó běda těm, kdož se domnívají, že bez Boha budou moci stát upraviti, a pořádku, spravedlnosti a blaženosti v něm se dodělati; nebo „*nebude-li Hospodin stavěti domu, (obce, státu), nadarmo pracují ti, kteříž stavějí jej!* Nebude-li Hospodin ostříhati města, nadarmo bdí, kdož ostřihají je," praví ve slávě a moci vyvýšený královský pěvec David*). Nebude ale zajisté Hospodin ani státu stavěti, ani již postaveného ostříhati: jestli obyvatelé jeho a najmě správcové a vůdcové jeho nebudou přesvaté vůle Hospodina a Jeho živé dědičky, Církve Páně šetřiti a dbáti. Jestliže mocnosti občanské samy neposlušnými jsou Boha: kterak mohou poslušnost žádati od těch, kteříž jen z vůle Boží jich poslouchati povinni jsou? Každá neposlušnost hříchem jest a nespravedlností proti Bohu; *kterak ale skrze hřích a nespravedlivost mají oblaženi býti národové, když věčná pravda mluví: „Spravedlnost zvyšuje národ, ale hřích bídné činí národy"* **)*?!*

Že bez víry v Boha vševědoucího, všudy přítomného a nejvýš spravedlivého nelze, aby lidská společnost, a byť i jen v jedné zemi, ano jen v jedné obci neb rodině trvala a prospívala, i sami *důmyslní státníci pohanští* poznávali. A proto již na slovo braný Plutarch tvrdí, že by „státu lépe bylo bez slunce, než bez Boha a náboženství"; a slavný Cicero praví: „Vezmi lidem úctu k bohům, zdaž nemusí přestati také veškerá věrnost a společnost lidského pokoleni, jakož i nejpřednější ze všech ctností — spravedlnost?"

Ve spojení s Bohem přichází ale člověčenstvo jedině skrze Církev, kterouž vtělený Syn Boží jen za tou příčinou ustanovil, aby nám zásluhy života i smrti Jeho přivlastňovala; člověčenstvo kvasem učení Božího a milostí nebeských pronikala;

*) Žalm 126, 1.
**) Přísl. 14, 24.

a tak ze společností občanských nebeské království na zemi vzdělávala a pro nebe připravovala. A že Církev jedinou jest pravou i spolehlivou prostřednicí mezi Bohem a lidmi; proto toliko ona schopnou jest za pomocí Ducha svatého, který v ní vládne, neshody mezi jednotlivci, neshody mezi národy, a nesrovnalosti mezi blahem jednotlivců a blahem státu trvale a spravedlivě vyrovnati. O tom dějiny osmnácti věků křesťanských zajisté jasné vydávají svědectví, že: *kde Církvi popřávána opravdová volnost, tu i blahodárné působení její v celém ústrojí občanském se ukazovalo; a kde utiskována Církev, tu že i svobody občanské, spravedlnost a poctivost za své braly!*

Proto tedy, že Církev úkolu svého, od Syna Božího jí svěřeného, vědoma si jest, tak neumorně domáhá se svobody jednání svého, aspoň takové, jaká dle zákona přirozeného přisluší každému svobodnému občanu; aby totiž: když císaři neb státu dává, co jejich jest, měla za to zákonitou ochranu, aby učení Páně neobmezeně šířiti, věřícím svátostmi přisluhovati, a majetkem svým jako každý člověk rozumný vládnouti mohla. A tak i bez zvláštních výsad výborně prospívá, jak dějiny její v novější době zvláště v severní, *svobodné* Americe jasně dokazují.

Církev dle zásad, od Syna Božího v ni složených, *sporu s mocnostmi občanskými sama nikdy nevyhledává*, poněvadž i v neurovnaných poměrech občanských dílo spasení duší obtížným se stává, a všecky šlechetnější snahy hynou, jak již starší říkávali: inter arma silent musae (mezi zbraněmi není místa umění); ano Církev všemožným způsobem o to se zasazuje, aby ustálené poměry občanské trvaly; ano kde jich nenalezá, jako na př. mezi divochy, již víru křesťanskou přijímají, tam sama jich tvoří, zakládajíc kolem osad svých dědiny, obce a z těch i celé státy, jako na př. učinila Paraguay v jižní Americe. Když ale se jí brání, aby mohla povolání svému zadost učiniti: tu se ovšem *všemi dovolenými prostředky hájí* a práv nezadatných domáhá; a byť i tisíce i miliony věrných vyznavačů jejích na smrt jíti musilo, jako za prvých dob křesťanských, Nevěsta Kristova Snoubenci svému nevěrnou se nestává, tak aby stala se děvkou státu, a hříšným choutkám bezbožných sloužila, dobře vědouc, že pravdivé jest a osvědčené slovo učence Tertuliana: „Krev mučenníků jest semenem nových křesťanů.“

Tak ale činí v naději, že Ten, který řekl prvním svým

apotolům „Jako Mne poslal Otec, tak i Já posílám vás“*), ji ochrání za dnů našich tak, jako ji chránil za dob prvních tří století křesťanských, když krví bezpočetných mučenníků se zdobila; jako ji chránil za dob přečetných bludařů; jako ji ostříhal v boji s Hohenstaufy i Napoleony, kteříž za podnož vlády své učiniti si ji chtěli; jako ji chránil v zápolení s falešnými přátely i urputnými nepřátely, kterých níkdy od svého počátku prostou nebyla. Církev doufá, že i za našich dob ukáže Pán pravdivost pořekadla: ecclesia oppressa, ecclesia victrix t. j. kolikrátkoli Církev jest napadena, tolikrát i vítězí! Nebo nemůže zrušen býti slavný slib Páně: „Aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa**);“ a „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou, a ani *brány pekelné neodolají proti ní (nepřemohou ji)****)!“ A „nebe a země pominou, ale slova má nepominou*****)!“

Úvaha. Vědouce, že „není mocnosti leč od Boha, a kteréž jsou, (ty že) od Boha zřízeny jsou†):“ buďme poslušnými zákonů jich, a to nejen psaných, ale i nepsaných, jež se zvykem ustálily, a s dopuštěním příslušných vrchností platnosti nabyly.

I dávejme i prokazujme, čím komu koliv povinni jsme; komu daň, (tomu) daň; komu clo, (tomu) clo; komu bázeň, (tomu) bázeň; komu čest, (tomu) čest††).“

A tuto ochotnou poslušnost nechtějme konati toliko snad pro pochvalu u lidí, pro přízeň vznešených, neb pro získání statků a vyznamenání pozemských; ale i tehdáž, když nás nikdo nevidí, když nikdo slova uznání pro nás nemá; a to sice jedině proto, že jest tak vůlí Boží, abychom vrchností poslušnými byli, jak k tomu vybízí svatý Petr, an píše: „Poddáni tedy buďte všelikému lidskému zřízení *pro Boha*: buďto králi, jako nejvyššímu, aneb vladařům, jako od něho poslaným, k potrestání zločinců a k pochvale dobrých†††).“

A ani na to se neohlížejme, že snad ti, kdož námi vládnou, poklesků ani snad i hrubých mravních pochybení prostými nejsou; nebo poslušnými jsouce vrchností od Boha zřízených, neposloucháme lidí, ale samého Boha, an Bůh po-

*) Jan 20, 21.
**) Mat. 28, 20.
***) Mat. 16, 18.
****) Luk. 21, 33.
†) Řím. 13, 1.
††) Řím. 13, 7.
†††) I. Petr. 2, 13. 14.

slušnosti nás zavazuje, a to netoliko k pánům hodným, dobrým a mírným, ale i ku zlým, protivným a nehodným*)!

Koho by to nedojalo, kdož bedlivě uváží, kterak svatý Josef s těhotnou Snoubenkou Ducha svatého, Pannou Marií, konají dalekou a pro Matku Páně zvláště přeobtížnou cestu z Nazarethu až do Betléma k zápisu, aby mohli zadost učiniti chlubnému vyřčení pozemského pána, císaře Augusta, který chtěl míti popsaný celý svět**)? Kdo by měl ještě náhončím zlého ducha sluchu popříti, kteříž za našich dnů tak často ku vzpouře a neposlušnosti k zřízeným vrchnostem vybízejí, když pozorně uváží, kterak i sám Syn Boží, král nebes i země, nechal se souditi od vrchností židovských i pohanských a to svrchovanou měrou nespravedlivých?

Ó buďmež tedy s ochotností poddanými, a to z lásky a poslušnosti ku milému Pánu Bohu, jakož i za příkladem, jaký nám dali sám Syn Boží a tisíce tisíců svatých mučenníků. *Zdá-li se nám, že křivdu trpíme*, nechtějme se proto proti náležitým vrchnostem bouřiti; ale *zákonitou cestou* napravení křivd se domáhejme, a postěžujme sobě Pánu nejvyššímu, a Jemu při svou a soud odevzdejme, Jemuž v čase příhodném nejen jednotliví poddaní, ale i veškeré vrchnosti přísný počet vydávati budou z moci jim svěřené***). A jestli na Boha, Soudce nejspravedlivějšího se odvoláme, udělí On nám trpělivosti a učiní, abychom za škodu utrpěnou na jedné straně, tisícerý zisk měli na straně jiné!

Avšak poslušnými buďme jen ve věcech, v kterých Bůh poslušnost velí; nebo *mohou nastati také takové poměry, kdy poslušnost byla by hříchem a neposlušnost ctností!*

Mocnost duchovní, Církev, vedena jsouc Duchem svatým a chráněna od Něho, aby do bludu neupadla, ovšem že nikdy ničeho vůli Boží odporujícího nařizovati nemůže a nebude. Ale může tak činiti mocnost světská, stát; může vyžadovati aneb alespoň dovolovati pravý opak toho, co Bůh chce, aneb na čem Církev Páně, jakožto živá dědička Ježíše Krista stojí a státi musí. Jako totiž v každém jednotlivém člověku jest stálý boj mezi tím, co duchovního jest, a tím, čeho tělo si žádá, a často žádosti tělesné nad snahami a žádostmi duchovními vítězí: *tak se také děje i v celých společnostech i říších*,

---

*) I. Petr 2, 17. 18.
**) Luk. 2, 1—4.
***) Žid. 13, 17.

že mnohdy posvátné snahy duchovní bývají potlačovány a to, co v lidech tělesného, zvířecího, vrcholu se dodělává.

V proud takový nedejme se a nesmíme se dáti strhnouti! Sice, jako dle vůle Boží také o tělo pečovati máme: tak máme také povinnosti ku společnosti občanské, a ty máme svědomitě konati; ale jako více než o tělo smrtelné sluší pečovati o duši nesmrtelnou: tak i více povinni jsme zřetel míti k ustanovením vrchností duchovních, než k ustanovením vrchností občanských, poněvadž podobně jako vyvýšena jest duše nesmrtelná nad tělem hynoucím, tak i vyvýšena jest mocnost duchovní nad mocností občanskou*).

Jako nejšťastnějším člověkem na světě jest ten, v kterém žádosti tělesné vedeny jsou zájmy duchovními: tak také nejšťastnější jest říše pozemská ta, kde zákony občanské vždy zájmy duchovními se řídí, a tedy s vůlí Boží v nejlepší shodě jsou! Jako tedy žádosti tělesné v jednotlivém člověku snahám duchovním podřízeny býti musí, tak i mocnosti světské dle přirozenosti své a tedy i dle vůle Boží vrchnostem duchovním nápomocnými býti mají, že mocností duchovních nižšími jsou. A jako každý hřeší, kdo žádostem tělesným převahy popřává na úkor posvátných snah duchovních: tak neméně se proviňuje, kdo žádostem vrchností světských po vůli jest, pokud na úkor jsou zákonům Boha a Církve Jeho!

Tak ovšem smýšlel svatý Mauricius se svou legií, kteráž po celé říši slynula svou rekovností a věrností k císaři. Není ovšem divu, an *člověk v pravdě nábožný také v pravdě svědomitý jest!* Když ale císař Maximian od Mauricia a druhů jeho žádal, aby zapřevše víru v Krista Ježíše modlám jeho obětovali: odpověděli s touž zmužilostí, s jakou za císaře životy své nasazovali: „My jsme vojínové tvoji, pane! ale my jsme, čímž se netajíme, též sluhové Boží. Tobě jsme povinni službou vojenskou; Bohu však neposkvrněností duše. Věz, že budoucně poslušni tebe budeme, jako až dosud jsme činili, když svátěti nás nebudeš, abychom Boha uráželi; jinak ale věz, že více poslouchati budeme Boha, než tebe**)!“ A že od úmyslu svého neupustili, všichni počtem přes 1000 jsou smrtí mučenickou života zbaveni!

A co by nám také prospělo, kdybychom mocností světských i přes zápovědi Boží poslušnými byli, když praví Pán:

---

*) Srovn. Phillips K. R. II. § 116.

**) Památka jich připadá na den 22. září.

„Co prospěje člověku, by všecken svět získal a sám sebe zkazil a na sobě škodu trpěl*)?“ Co platno, zapříti Pána a nabyti života časného, třeba vším bohatstvím oplývajícího, když za zapření takové následuje smrt věčná**)?

Protož nebojme se těch, kteří tělo zabíti mohou, kteříž nás o čest i ostatní statky pozemské připraviti mohou; ale bojme se Toho, kdo tělo i duši zatratiti může do pekelného ohně! Buďme opatrnými, abychom lehkomyslně v boje neupadali; ale nelze-li poslechnouti lidí a Boha zároveň, přednost dávejme Bohu, kterýž slibuje: „Kdožkoli Mne vyzná před lidmi, vyznámť i Já jej před Otcem svým, jenž jest v nebesích***)!“ Amen.

§ 13. c) Kterak se zákony lidské vykládají.

Zákony, majíce býti pravidly lidských činů, ovšem že mají býti vyjadřovány slovy určitými a jasnými; avšak i při největší opatrnosti a prozřetelnosti zákonodárce se stává, že v jednotlivých případech povstávají pochybnosti, v jakém smyslu zákonu rozuměti se má. I naskytá se přirozenou měrou *otázka, kdo v případu takovém má a může o smyslu zákona platně rozhodovati?*

1. Smysl zákona platně vykládati může patrně v první řadě toliko *ten, kdo ho sám dal;* a není-li více toho, tedy jeho právní dědic a nástupce; aneb i vyšší představení, kterým zákonodárce sám i se svými poddanými podřízen byl†).

Jestliže výklad ten smysl zákona mění, buď že ho rozšiřuje aneb zúžuje: tuť ovšem že *novým zákonitým ustanovením jest*, a také jako každý nový zákon řádně v známost uveden býti musí.

Výklad zákona ten, jenž od samé zákonodárné neb jinak oprávněné vrchnosti vychází, a tedy tutéž platnost má, jako zákon sám, nazývá se **výkladem pravým neb hodnověrným** interpretatio authentica).

Takovýto věrohodný výklad obecných zákonů církevních ponechán jest od papeže římským kongregacím čili sborům

---

*) Luk. 9, 25.

**) Mat. 10, 33. 39.

***) Mat. 10, 32. — Srovn. také § 37.

†) Tak mimo obecné mínění bohoslovců také rakouský obč. zák. § 8.

kardinálů. Tak na př. kongregace sněmu tridentského věrohodně vykládá zákony, které dány byly v obecném sněmu církevním, od r. 1545—63. v Tridentu konaném*).

2. Někdy se stává, že *si poddaní zákon vykládají sami*, aniž by se u zákonodárce po výkladu dotazovali. Děje-li se výklad takový *trvale a vždy tímtéž způsobem, aniž by oprávněná vrchnost, ač by tak snadno činiti mohla, námitek činila:* platí o výkladu takovém, co pověděno bylo svrchu**) o zákonu navyklém; *výklad totiž návykem povstalý nabývá váhy takové, jakou má výklad od samého zákonodárce pocházející*, má platnost samého zákona, dle obecné zásady, že „zvyk jest nejlepším zákonů tlumočníkem“ (consuetudo est optima legum interpres), a slove **výklad navyklý** (interpretatio usualis).

3. Dále vykládají zákony také učení právníci dle zásad i pravidel právních, vedle znění slov a dle příčin, za kterými zákon některý vydán byl; výklad jich nazývá se **výklad učený** (interpretatio doctrinalis).

Kdežto první dva výklady váhu samého zákona mají: platí výklad učený jen tolik, mnoho-li a jaké platnosti mají důvody, kterých učení lidé na dotvrzení svých výkladů uvádějí. Dle toho jsou výklady, v kterých se učení vesměs shodují, zajisté pravdě velice podobnými***).

Od výkladu učeného rozeznávati sluší *výklad soudní* (interpretatio judicialis), který o zákonu činí oprávněný soudce těm, jež soudí, a kterýžto výklad platnost má toliko pro sporné strany.

Výklad *učený* může míti místa ovšem jen tehdáž, když nedostává se výkladu zákonitého, t. j. hodnověrného neb navyklého. *I platí pro výklad ten tyto nejdůležitější přirozené a právní zásady*†).

a) Jsou-li *slova zákona jasná*, nepřipouštějí výkladu (verba clara non admittunt interpretationem); kde zákon nerozeznává, také my rozeznávati nemáme (ubi lex non distinguit neque nos distinguere debemus).

b) Zdají-li se slova nejasnými, má *obyčejný jich význam přednost před neobyčejným*, přirozený před učeným neb hledaným, jelikož dlužno míti za to, že zákonodárce užíval slov ve smyslu obyčejném, aby jemu snáze ode všech rozuměno bylo.

---

*) Dle bully Sixta V. z r. 1857 „Immensa.“

**) § 11. čl. 5.

***) Srovn. § 6. 7. a 12. obč. zák.

†) Srovn. § 7. obč. zák.

c) Poskytují-li zákony *výhody*, platí pravidlo, že *se smějí rozšiřovati*, ovšem jen potud, pokud nikomu na ujmu nejsou; žádají-li zákony naopak *břemena*, má se za to, že břemena *mají býti umenšována*, pokud jen v souhlas se zákonem uvésti lze (odia restringi et favores ampliari convenit).

d) Je-li pochybno, jestli některý skutek po zákonu se stal, na př. má-li kajicník pochybnost, zdali se dobře vyzpovídal, má se vždy míti za to, *že věc dokonaná také dobře dokonána byla*, pokud o opaku dokázati se nedá (in dubio standum est pro validitate actus).

e) Zdá-li se, že na jistou věc má více nápadníků stejné právo, má ponechána býti tomu, kdo ji v držení má, pokud se neprokáže, že jinému najisto náleží (in pari causa melior est conditio possidentis).

4. Od výkladu, pocházejícího od moci zákonodárné neb jinak závažné, dobře sluší rozeznávati výklad, který o zákonu si činí *jednotlivec zákonu podrobený*, jehožto výkladu se říká **výklad slušný neb pravděpodobný** (epieikia).

Výklad tento jest míněním některého poddaného, že jistý případ pro zvláště těžké okolnosti pod zákon nespadá, an by jinak dle známého úmyslu zákonodárce neb dle úsudku rozumných lidí, aneb i dle vůbec platných zásad právních zákon nesmírně krutým byl, aneb naopak vůbec ani potřebným nebyl*). Tak na př. jest to zákonem, že každému majetek jeho na pokoji nechati máme; kdyby ale blázen neb zuřivec smrtonosnou zbraní se oháněl, slušně zákon bychom vykládali, soudíce, že zákonodárce nechtěl neštěstí, a tedy není proti tomu, když člověku nepříčetnému jeho vlastní zbraň odejmeme.

Ovšem že *pravdě podobný výklad místa nemá nižádného při zákonech, které neuprosně vyplněny býti žádají* (leges, qua sunt inexorabiles**). Na př. Boha a víru svou zapříti nesmím za žádnou cenu a v nižádném případu, i kdybych po příkladu svatých mučenníků čest, majetek, zdraví i život ztratiti musil.

Ale i jinak *výkladu slušného či pravdě podobného jen s velikou opatrností užívati sluší****). Poněvadž člověk ve své vlastní záležitosti obyčejně pranesprávným soudcem bývá: má ten, kdo se domnívá, že jistým zákonem vázán není,

*) Srovn. Tom. II. 2. qu. 120. art. 1; s. Liguori Mor. I. 200.

**) Srovn. níže § 39. VI. 2. a.

***) Srovn. níže § 15. II. 3.

kdykoli tak možným jest, zákonodárce samého aneb oprávněného zástupce jeho *žádati*, aby příliš těžké povinnosti, zákonem jemu ukládané, zbaven byl. Tak na př. nesmí katolický křesťan pro lecjaké nepohodlí ihned za slušné míti, že v den sváteční práce služebné konati smí; v případu ale, že snad v letě po dlouhém deštivém počasí v zasvěcený den slunéčko jasně zasvítilo, má k biskupovi aneb k svému faráři dojíti se žádostí, aby obilí svážeti neb jiné, jinak nedovolené práce jemu konati dovolil.

V případu, že bychom nemohli u náležité vrchnosti pro krátkost času, vzdálenost místa aneb jiné *nepřekonatelné* překážky dovolení si vyžádati, nemáme přece ihned dle vlastní chuti jednati, ale alespoň v záležitostech důležitějších dříve *s rozumnými a svědomitými křesťany se poraditi*, vyjma ten případ, že bychom z podobných okolností *na jistě* měli: zákonodárce by mi dovolil, kdybych za dovolení žádati mohl. Jestliže ale nebezpečí jest okamžité a hrozící, aneb na kvap jednati musíme, a ani svolení vrchnosti ani rady moudrých lidí hledati nelze: tuť sluší konati, co *jistějšího* jest; zdá-li se tedy odchylka od zákona nezbytnou, sluší říci se svatým Tomášem*): Sama nutnost dovolení s sebou přináší, poněvadž nutnost zákonu nepodlehá (ipsa necessitas dispensationem habet annexam, quia necessitas non subditur legi).

Úvaha. Všech výkladů zákona, pokud jsou pouhými náhledy lidí poddaných, šetřiti netřeba, leč tehdy, když dosti odůvodněné jsou a když zákonitého výkladu není! Jen když oprávněná vrchnost svůj zákon vykládá, aneb když právní zvyk u vykládání některého zákona se byl ustálil, bez odmluvy poslouchati sluší.

Oprávněnou vrchností *pro vykládání zákona občanského* jestiť mocnost občanská; a *pro vykládání zákona Božího* jsou jí dědicové svatých apoštolů, jimž řekl Pán: „Kdo vás slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá**); a „cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi***);“ neb „já prositi budu Otce, a jiného Utěšitele dá vám, *aby s vámi zůstával na věky*, Ducha *pravdy*†).“

---

*) I. 2. qu, 96. art. 6; II. 2. qu. 120.
**) Luk. 10, 16.
***) Mat. 18, 18.
†) Jan 14, 16.

A že tomu tak, proto velikým podivením naplňovati musí každého rozvážného křesťana, kterak že nekatolíci učiti mohou: *každý člověk Písmo svaté, tedy zákon Boží vykládati si může dle náhledu a rozumu svého!* Když ani občanské vrchnosti nikdy nedovolují, aby kterýkoli poddaný jich dle vlastního rozumu svého zákony jejich si vykládal a po chuti své je plnil neb jimi pohrdal: kterak má si to líbiti nechat samotný svrchovaný Pán Bůh? A jestli by si to přece líbiti nechal: k čemu že ustanovil na světě v Církvi zvláštní úřad královský*) i učitelský**), a proč Církvi, na apoštolích sdělané, svěřoval dar neomylnosti***), když by na jedno bylo, jestli kdo výkladu Církve si všímá a jím se řídí čili nic?!

Protož nedejme se těmi a takovými náhledy bludnými mýliti; ale pozorujíce, kterak ti, kdož zákon Boží libovolně, jedenkaždý dle rozumu svého vykládají, ani v těch nejjednodušších pravdách naskrze pospolu nejdou; a že to, v čem se vůbec shodují, dle výroku znamenitého jednoho muže se strany jejich „na nehtu jednoho prstu napsati by se dalo," a nic jiného není, než „odpor proti Církvi": vězme, že jen ze slepého vzdoru a nenávisti k Církvi tak učí a činí, jako zlé paměti otcové jich Luther, Zvingli a Kalvin a t. d. činili; a ač rádi „*evangelíky*" se nazývají, přece v pravdě evangelíky, t. j. pravdivými vyznavači „evangelia" nejsou; ač jestli snad proto evangelíky se nazývají, že dle evangelia ani nemyslí, ani nežijí (lucus a non lucendo!).

Kdo výkladu jedině oprávněného vykladatele zákona Božího, Církve Páně, nepřijímá, nároků na poslušnost ať nečiní, evangelíkem pravým není, ale pravým jest *protestantem*, t. j. odpůrcem evangelia i Církve, a proto i odpůrcem Páně†)!

§. 14. d) Kdo a jak jest poddán zákonu lidskému.

I. Kdo zákonu lidskému jest poddán?

1. Podléhá jemu každý, kdo *rozumem obdařen* jest, a v *pravdě poddaným* jest toho, kdo zákon vydal††); neb zákonodárce jen poddané své rozumné k poslušnosti zavázati může.

---

*) Mat. 18, 18.

**) Mat. 28, 19.

***) Mat. 28, 10; Jan 14, 16; I. Tim. 3, 15. atd.

†) Luk. 10, 16; Mat. 18, 17.

††) Srov. § 8. a 11. svrchu.

Poddanými zákona jsou tedy *všichni*, i ti, kterým zákon snad žádného osobního prospěchu nepřináší; ano i ti, kterým za obtíž jest, poněvadž *blaho obecné předchází blahu jednotlivce*, a zákon vždy blaho obecné v přední řadě na zřeteli míti musí.

Vyjmuti z poslušnosti k zákonu jsou dle toho jen ti, kdož rozumu užívati nemohou. Vyjmuty jsou tedy *děti před sedmým rokem* věku svého, poněvadž z pravidla dříve k poznání rozumu nepřicházívají. Dále vyjmuti jsou *na duchu pomatení, a vůbec všichni užívání rozumu zbavení*, ovšem jen potud, pokud *nedobrovolný* nedostatek jejich trvá; nebo kdo by *dobrovolně* užívání rozumu se zbavil, na př. nemírným pitím opojných nápojů, zákonu poddaným zůstává, a tedy za všecko odpovídati musí, čeho se snad v opilství proti zákonu byl dopustil.

2. I podlehají tedy *zákonům církevním* všichni, kdož platně *pokřtěni* byli a do Církve vstoupili, ať si již jsou katolíky nebo nekatolíky, poněvadž pravými zákonodárci v Církvi nejsou lidé, ale Kristus Pán sám, kterýž Církví vládne, lidí jen jakožto nástrojů u vykonávání vlády své užívaje, a Jemuž skrze křest svatý všichni rovnou měrou poddanými jsme se stali*). Avšak Církev svatá užívajíc moci jí svěřené, že může vázati i rozvazovati**): nekatolíky od zachovávání zákonů svých větším dílem osvobozuje, ovšem jen ty, kteříž bez svého provinění mimo ovčinec Kristův se nalezají, a to proto, aby zbytečně hříchů jejich nemnožila.

3. *Zákonům občanským* podléhají všichni, kdož v obvodu zákonodárce občanského *trvale* se zdržují; ano i *cizinci*, pokud zákony i pro ně závaznými učiněny jsou.

4. Pro *rozličné zákonodárce lidé také rozličným způsobem zákonům podléhají*. I poddáni jsou duchovní, pokud v obvodu zákonodárce světského žijí, zákonům občanským bez rozdílu, zdali sami jsou apoštoly, proroky neb jednoduchými kněžími, ovšem těm toliko zákonům občanským, které vyšším zákonům Božím neb církevním na odpor nejsou. A naopak podléhají všichni křtění nekněží zákonům církevním, a byť sami třebas knížaty a králi byli, ano všem platí slova apoštolské: „Každá duše mocnostem vyšším poddána buď; kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví“***).

---

*) Conc. Trid. sess. VII. c. 7. 8.
**) Mat. 18, 18.
***) Řím. 13, 1. 2.

5. Podléhají ale *zákonům obecným* všichni, kdekoliv se zdržují: *zákonům ale jednotlivých zemí neb obvodů* podléhají toliko ti, kdož právě v zemích neb obvodech těch trvale se zdržují. Tak na př. obecnému zákonu církevnímu, že se máme „nejméně jednou v roce zřízenému knězi (t. j. od biskupa ustanovenému) zpovídati, a při čase velikonočním velebnou Svátost oltářní přijímati", podléhá každý, v kterémkoli dílu světa by se zdržoval; zákonům ale, které v jednotlivých diecésích (t. j. obvodech biskupských) způsob postu ukládají, a ovšem podle poměrů míst rozličné jsou, podléhá každý jen potud, pokud v obvodu toho neb onoho biskupa trvale se zdržuje. Když tedy někdo do nové diecése trvale se ubytuje, dle přikázaní postních tam panujících zachovávati se má; měl-li od prvějšího biskupa nějaká ulehčení v postu, pozbývají ona platnosti v obvodu biskupa druhého, a musí si jich u nového biskupa znovu vyprositi.

Kdo se do jiného obvodu neodstěhuje na stálé přebývání, ale jen *na krátkou dobu za svým zaměstnáním* se tam zdržuje: zůstává poddaným zákonodárce svého, a v obvodu cizím netřeba jemu tedy zachovávati zákonů tamnějších, leč těch, jichž nezachováváním by bližním svým pohoršení dával.

6. Zbývá ještě povědíti, zda-li *zákonodárce sám* zákonu svému také podléhá, aneb jestli úplně prost jest povinnosti, vlastního zákona šetřiti?

I sluší tu rozeznávati, zdali má zákonodárce pro svou osobu úplnou moc, zákony vydávati; neb zdali s jinými zástupci lidu o ni se sdílí; aneb konečně zdali jen ve srozumění s mocností vyšší zákony vydávati může.

Nevydává-li zákonodárce zákona toliko svou mocí, tuť zároveň pravým poddaným jest; a zákon, o který sám se přičinil, sám také zachovávati povinen jest. *Jestli ale zákonodárce z neobmezené moci jemu příslušící zákon vydal,* tu zákonu svému nepodléhá, na př. aby daň osobní platil. Zavázán by byl jen tehdáž, když by smlouvy nějaké dodržeti neb svým poddaným dobrý příklad dáti měl. Tu platí slovo svatého Ambrože*): „quod praecepisti aliis, tibi praecepisti, t. j. co jsi jiným nakázal, samému sobě jsi nakázal!" Svatý Tomáš Akvinský učí**): „zákonodárce může se nazývati osvobozeným od zákona svého jen v tom smyslu, že ustanoveným pokutám

*) epist. ad Valent.

**) I. II. qu. 96. ort. 5.

na přestoupení zákona nepodléhá, poněvadž nikdo samého sebe k podstoupení pokuty nutiti nemůže.“

II. Druhá otázka jest: **jak zákonem lidským vázáni jsme**? A tu sluší ohlížeti se na více věcí.

1. Jest zjevením Božím i neomylným učením Církve katolické zjištěno, že jsme *ve svědomí* zavázáni, poslušnými býti zákonů církevních i občanských. Píše zajisté svatý apoštol národů Římanům: „Poddáni buďte netoliko pro hněv (pro tresty vyměřené), ale i pro svědomí*).“ A obecný sněm Kostnický zavrhl v osmém sezení učení mistra Jana Husi kterýž v případu, že by vrchnosti duchovní neb občanské těžce zhřešily, neposlušnost za dovolenou měl.

Ze najmě *zákonů církevních* poslouchati ve svědomí zavázáni jsme, jasně vysvítá ze slov Páně: „Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá**)!“ Jakož i z učení obecného sněmu církevního v Tridentu odbývaného, kteréž zní: „Kdo by řekl, že pokřtění skrze křest toliko věřiti, ne ale veškerý zákon Kristův zachovávati povinni jsou, z Církve vyloučen buď!“ A „Kdo by řekl, že pokřtěným netřeba všech zákonů církevních dbáti . . . leč kterým sami dobrovolně podrobovati se chtějí, z Církve vyobcován buď***).“

Také na jedno vychází, jestliže vrchnost zákonodárná *výslovně* praví: každého poddaného svého k poslušnosti zavazuji ve svědomí, čili nic, nebo v úmyslu zákonodárce, že Bohem jemu propůjčené moci užije a zákon vydá, zakryta jest i vůle jeho, že poddané své ve svědomí zaváže, aby zákon vydaný také zachovávali.

Vyjmuty jsou z poslušnosti toliko takové zákony lidské, které zákonu Božímu přirozenému neb zjevenému na odpor jsou. Zákony Církve ovšem nikdy zákonu Božímu odporovati nemohou, protože v Církvi tentýž vládne Bůh, kterýž i zákon přirozený i zjevený dal; ale mohou jim na odpor býti zákony občanské. Zákony ale občanské, jež zákonu Božímu aneb se zákonem Božím souhlasnému zákonu církevnímu odporují, nejsou pravými zákony, nýbrž *skutky násilnými*, a nikdo nemůže právem na nás žádati, abychom ustanovení takových nespra-

*) Řím 13, 5.
**) Luk. 10, 16.
***) Concil. Trid. sess. VII. can. 7 et 8. de bapt.

vedlivých ve svědomí poslušnými byli*), ano „více sluší poslouchati Boha, nežli lidí**)!“

Také na tom nezáleží, jak mylně učil Jan Hus, *zdali zákonodárce sám hodným jest či špatným;* nebo zase učí svatý Petr: „Poddáni buďte se vší bázní pánům, netoliko dobrým a mírným, ale *také zlým****)!“ A proto i zákonů těch, kdož sice spůsobem nespravedlivým vesla vlády uchvátili, ale již skutečně a bez odporu vládnou, ač práva k udílení zákonů nemají, přece poslušným býti sluší potud, pokud oprávněný vladař moci své opět nezřídí; a pokud uchvatitelé zákony spravedlivé, dobru obecnému napomáhající vydávají.

2. Co se dotýká spůsobu, jakým zákony lidské zavazují, sluší rozeznávati, že *některé zavazují pod hříchem těžkým, jiné zase jen pod hříchem lehkým*†).

Zákon Boží přirozený i zjevený ovšem že zavazují vždy, a to pod hříchem těžkým; zákony lidské ale zavazují pod hříchem těžkým jen tehdy, když dle soudu rozumných lidí věc, pro kterou zákon byl vydán jest důležitá a proto i *povinnost, dle zákona jednati, závažnou* (obligatio gravis). Vysloví-li se ale zákonodárce, že pod hříchem těžkým nezavaznje, aneb není-li věc, pro kterou zákon vydán byl, dle soudu lidí rozvážných příliš závažnou, nemůže býti ani povinnost, dle zákona jednati, příliš závažnou (obligatio levis), an by jinak zákon nepoměrného a proto nespravedlivého jha ukládal.

Takovými *závažnými, pod hříchem smrtelným zavazujícími lidské zákony jsou:* Patero přikázaní církevních; zákony, při kterých zákonodárce výslovně praví: Tak poroučím pod přísnou, svatou poslušností; nebo když zákonodárce těm, kdož by proti jeho zákonu činili, hrozí těžkými tresty, na př. že budou z Církve vyobcováni, ztrátou obročí duchovních trestáni, k smrti odsouzeni; když zákonem nařizovaného skutku jest třeba pro bezpečnost cti, zdraví, majetku i života bližního neb pro spásu duší.

I bývají zákonům přidávány tresty pro přestupníky, aby dobří ale slabí lidé naskytující se obtže při plnění zákona z bázně trestu spíše přemáhali; lidé ale zlí, v nichž cit pro

---

*) Srovn. svrchu § 12; — Pius IX. encycl. „Quipluribus“ z r. 1846: syllab. err. n. 63. — Propos. 28. damnata ab Alexandro VII. — s. Augustini. De lib. arbitrio b. 1. c. 5.

**) Skut. ap. 5, 29.

***) I. Petr 2, 18 seq.

†) Co se hříchy těžkými i lehkými vyrozumívá, viz níže § 39. III.

spravedlnost ochábl, aby pro bázeň trestu přestoupení zákona spíše se uvarovali!

Jestliže zákonodárce vydal nařízení, jež blaha obecného se ani nedotýká, a jen *jakýsi slušnější neb přiměřenější pořádek má na zřeteli*: tu ovšem ani pro příliš nepatrnou a nezávažnou příčinu ve svědomí nezavazuje, ale ukládává *toliko pro přestupek nějakou pokutu.* V případu takovém nehřeší sice ten, kdo proti nařízení zákonodárce jedná; avšak povinen jest, vyměřený trest na se vzíti, ovšem že z pravidla teprv tehdy, když rozsudkem příslušného soudce přisouzen mu byl. Na př. kdyby kdo pozdě večer na ulici hulákal.

Rozkazům neb nařízením takovým, jež pro nepatrnou příčinu, pro kterou vydány byly, ve svědomí nezavazují, ale přestupníkům toliko jistou pokutu vyměřují, říkává se také *zákon toliko trestný* (lex mere poenalis).

3. Zdali přikázaní některé zákonem toliko trestným jest, *poznává se z těch známek*:

a) Když zákonodárce sám výslovně praví, že ve svědomí nezavazuje, ale toliko pokuty ukládá. Tak to platívá o stanovách rozličných družstev i náboženských i společenských.

b) Když zákonodárce ani tak na plnění či neplnění vůle své váhy neklade, ale prostě praví: Kdo by ten neb onen poplatek řádně nezaplatil, zaplatí pokutu dvojnásobnou; kdo by v tu a tu noční hodinu bez světla po ulici šel, propadne té neb oné pokutě; a tak podobně, jak obyčejně předpisy policejní a obecné znějí.

c) Když moudří a svědomití vykladatelé zákona obecně za to mají, že zákonodárce v tom neb onom případu najisto nemohl chtíti svědomí svých poddaných zavazovati.

Ze známek těch ovšem vysvítá, že *zákonem toliko trestným nemůže býti žádný ze zákonů Božích ani církevních;* ano že tak zvaný „zákon toliko trestný“ jen nepravě „zákonem“ se nazývá, an dobru obecnému nenapomáhá; jako zákony ve svědomí zavazují, nezavazuje; ale toliko povinnost ukládá, předepsanému trestu pro nešetření se podrobiti.

Něco podobného jest to, že dítky nevinné nečest, chudobu a t. d. po svých rodičích přijímati musí, ač sami na chybách roditelů svých snad ani nejmenší viny nemají. Tak se to má i s tresty, jež i po křtu svatém snášeti musíme pro hřích prvotný všichni!

Proto přece ale *může předpis, zákonu toliko trestnému se podobající, státi se zákonem skutečným*, a tedy ve svědomí vázati, v tom totiž případu, *když ho třeba jest pro blaho obecné.* Tak na př. pravým zákonem jest ustanovení: „Zapovídá se po mostě tomto rychle jezditi, poněvadž by pro chatrnost jeho snadno neštěstí se státi mohlo; a ustanovuje se pokuta tomu, kdoby proti zákazu tomuto jednal.“ Tu dobrovolně neposlušný ovšem také pokutu zapraviti povinen jest; ale zároveň proti svědomí jednal *a tedy zhřešil*, an majetek i život svůj i svých bližních svévolně v nebezpečí vydával.

4. Má-li povědíno býti, *jak dluženo zákonům lidským zadost činiti*: sluší odpověditi, že zákonu lidskému zadost činíme, když vše, čeho žádá neb co zapovídá, *dobrovolně a tak jak žádá*, buď činíme neb opomíjíme.

Nemůžeme-li učiniti vše, máme vykonati *alespoň tolik, mnoho-li v pravdě můžeme.* Kdo na př. v den, kdy nařízena jest i ujma v jídle i zdržení se masitých pokrmů, pro těžkou práci, kterou konati musí, v jídle ujmouti si nemůže, aby si na zdraví značně neublížil: má se alespoň zdržeti požívání pokrmů masitých. Nemůže-li kdo pro chorobu obcovati svátečním a nedělním službám Božím vždycky: má tak alespoň činiti, když jemu neduh jeho toho dovoluje.

Úvaha. Mravouka katolická tedy učí, že každý křesťan, rozumem obdařený, ve svědomí zavázán jest poslušným býti zákonů vrchností svých či duchovních či světských.

Nekatolíci činí si ovšem větší pohodlí, a odvolávajíce se ke slovům svatého Pavla k Timotheovi, že „zákon není uložen spravedlivému, ale nespravedlivým*):“ neprávě sebe pro svou domnělou důvěru v zásluhy Ježíše Krista spravedlivými se nazývají a tvrdí, že proto zákonu Kristovu vůbec nepodléhají. To ale čirou jest nepravdou; kdyby ani nebylo slavného prohlášení neomylné Církve Páně, v Tridentu shromážděné, že zákonů Božích i církevních poslušnými býti máme: již každý, kdo nejen zmíněná slova v listu k Timotheovi, ale i to, co předchází i co následuje, pozorně a bez vášně uváží, snadno sezná, že svatý Pavel, jak i na přečetných jiných místech výslovně učí, nechtěl a nemohl křesťanů zbavovati poslušnosti k zákonům i Božím i církevním i světským, ale že pravý opak toho tvrdí, an doznává, že křesťan milující zákona nepotřebuje proto, poněvadž již *z popudu*

*) I. Timoth. 1, 9.

svaté lásky koná to, čeho zákon žádá, a že netřeba ho tedy teprv vyhrožováním a tresty k tomu donucovati!

Ještě hůře smýšlí a učí mnozí vrstevníci naši, kteříž Boha se spustili, z poslušnosti drze se Jemu vypověděli, a pak ovšem i tresty Božími pohrdajíce, ani o lidských zákonech slyšeti nechtějí*), a pro svou vlastní velikou škodu — jen v bezuzdnosti si libují, kteráž dle slov žalmisty Páně podobá se sice „koňům a mezkům, kteříž rozumu nemají**),“ ne ale lidem rozumem obdařeným, a Pánu veškerého světa ze všech skutků odpovědným!

Učitelů takových uchovejž nás Bůh! My všichni právě tím osvědčíme se nejen hodnými křesťany ale i moudrými lidmi vůbec, když poslušnými budeme „pánů nejen dobrých a mírných, ale i nehodných,“ ovšem toliko ve všem tom, co se zákonu Božímu neb církevnímu neprotiví. Ano, kdo výše postaven a jako pastýřem svých bližních ustanoven jsi, ať již v hodnostech duchovních neb občanských: ty napřed choď před stádcem, sobě svěřeným, a prvním buď v ochotné poslušnosti, aby poddaní tvoji více příkladem než slovy pobádáni byli, následovati poslušnost tvou, následovati Pána, Pastýře vrchního, poslušného až k smrti, a to k smrti kříže a to „s tichostí a s bázní, majíce dobré svědomí: aby v tom, v čemž (nám) utrhají, zahanbeni byli ti, kteříž haní (naše) dobré v Kristu obcování***)!“

§ 15. e) Kdy zákony lidské platnosti pozbývají.

Zákony lidské, ať již psané či nepsané neb navyklé, vůbec platnými býti přestávají, *když naprosto nemožnou věcí jest, zadost jim činiti*, buď že by nakazovaly, co zákon Boží neb církevní zakazuje, aneb že by více nakazovaly, než s čeho jsou síly člověka, poněvadž věcí nemožných právem od nikoho žádati nelze (ad impossibilia nemo tenetur). Tak na př. nelze občana, který požárem o veškeren majetek svůj přišel, k placení předepsaných daní přidržovati.

Od nemožnosti pravé sluší rozeznávati *veliké obtíže*, které s plněním zákona spojeny jsou. Obtíže takové zákonodárce před-

*) Líčí se na př. sv. Petr II. kap. 2.
**) Žalm 31.
***) I. Petr 3, 16.

zvídal, a když zákon pro blaho obecné přece vydal, tedy od nich osvoboditi nechtěl; a proto poddaný, když se mu i veliké obtíže v cestu staví, přece zákonu zadosti učiniti musí. Tak musí na př. kněz i lékař vytrvati při lidech nakažlivou nemocí stížených, vojín před nepřítelem, byť i svůj vlastní život pro blaho bližních nasaditi musili. Nebo kde o blaho obecné, a najmě kde o spásu duší se jedná, tu obtíže i veliké od pluění zákona neosvobozují.

Zákony lidské mohou ale za jistých podmínek platnosti pozbyti buď pro obec celou, pro kterou vydány byly, aneb jen pro některé poddané.

I. Pro **celou obec** přestávají zákony platiti v těchto případech:

1. *Když přestane příčina, pro kterou zákon vydán byl* (cessante causa, cessat effectus). Moudrý zákonodárce nikdy nevydává zákona bez podstatné, rozumné příčiny; a proto slušno míti za to, že také zákonem dále zavazovati nezamýšlel, leč potud, pokud příčina nepominula, pro kterou právě zákon vydal. Tak na př. vydal-li biskup zákon, aby po celé diecési jeho konány byly modlitby za déšť, netřeba modliteb těchto více konati, když Bůh prosby svých věrných vyslyšel. Vydali-li svatí apoštolové zákon, aby se věřící křesťané zdržovali „od věcí obětovaných modlám a od krve a od udáveného *),“ aby snad opět v modloslužebnost uvedeni nebyli, aneb alespoň slabých u víře nepohoršovali: nebylo třeba přikázaní toho déle šetřiti, když nebezpečí, pro které zákon ten vydán byl, úplně přestalo.

Dlužno však dobře rozeznávati, *jestli příčina pominula skutečně pro celou poddanou obec, aneb jen pro jednotlivce v obci* Nebo jestliže zákon toliko pro jednotlivce stal se zbytečným, ne ale pro obec celou, musejí jednotlivci všichni zákon zachovávati přece, a to *pro dobro obecné*, kteréž výše stojí blaha jednotlivce; nebo kdyby každému jednotlivci mělo dovoleno býti, aby zákona při vyskytujících se obtížích, mnohdy jen domnělých, nezachovával: tuť by v brzku jeden poddaný po druhém za nejmalichernějšími příčinami jha zákona se zbavoval, a nikdo více poslušným býti by nechtěl. Domnívá-li se ale kdo právem, že podstatnou příčinu má, aby od zákona osvobozen byl, má za řádné prominuti u zákonodárce neb jeho právního zástupce žádati **).

*) Skutk. ap. 15, 29.

**) Srovn. níže II. 1.

Zákon přestává platiti pro obec

2. *když zákonodárce sám zákon svůj odvolal*, a sice buď v plném jeho znění (abrogatio) aneb alespoň v některých jeho částkách (derogatio). Odvolal-li zákonodárce zákon jen v některých částkách, zůstávají částky neodvolané ovšem v plném svém právu. *Zákon ale odvolává zákonodárce*, když ho buď výslovně na dále za neplatný prohlašuje; aneb když vydává zákon nový, který dříve platnému na odpor jest.

Zákony, jen v některých obvodech platné, nebývají zrušeny zákony obecnými, leč by zákonodárce výslovně se prohlásil, že zákonem nově vydaným všechny zákony zvláštní (jednotlivých zemí, diecésí) neplatnými činí.

Zákon přestává platnost míti pro obec

3. *když se proti zákonu vyvinul právní zvyk**), kterýž zákonu přímo odporuje (desuetudo).

II. Zákon, kterýž pro obec úplné platnosti požívá, *může platnosti té pozbyti* **pro jednotlivce** v těchto případech:

1. *Když některému poddanému uděleno bylo od zákonodárce neb jeho právního náměstka* **prominutí** (dispensatio), ať si již ústně neb písemně neb skutkem takovým, z kterého prominutí nutně vyplývá.

Od zákona přirozeného a zjeveného Božího ovšem že nikdo prominutí uděliti nemůže; od zákona lidského ale může prominutí se státi, poněvadž zřídka kdy zákonodárce lidský může všechny obtíže, které by s plněním zákona kdy povstati mohly, na zřeteli míti.

Má-li ale prominutí čili dispense platnosti míti, musí:

a) míti ten, kdo dispense udílí, úplnou moc k promíjení. Prominouti smí tedy něco jen zákonodárce sám aneb ten, komu on plnou moc k promíjení svěřil.

Dále musejí zákonodárci udány býti *podstatné a pravdivé důvody* k prominutí, poněvadž prominutí jsou rány, zákonu zasazované (dispensationes sunt vulnera legis); a prominutí bezdůvodná, lehkomyslná stala by se nespravedlností oproti poddaným ostatním. Proto *čím závažnější zákon, tím závažnějšími mají býti i důvody* pro prominutí!

Prominutí povinností, zákonem nakázaných, *má se ale tehdáž uděleti*, když se jedná o opravdové blaho žadatelů;

---

*) Srovn. § 11. čl. 5 a 6.

najmě o blaho jich duchovní; aneb když odměněn má býti žadatel, jenž o Církev velikých si dobyl zásluh*).

Konečně sluší dodati, an jen zákonodárce sám neb oprávněný náměstek jeho promíjeti může, že *v zákonech církevních platné prominutí udílí papež neb biskup, nikdy ale panovník světský*, poněvadž panovníci světští ve věcech duchovních od Pána Ježíše ani od Jeho apoštolů nižádné svěřené moci nemají.

Má-li dispense platnosti míti, musí:

b) ten, kdo prominutí přijímá, sám nebo skrze oprávněné zástupce své udati podstatných příčin, pro které mu poslušnost k zákonu stává se nad spravedlivou míru obtížnou; a nesmí v důvodech těchto býti nic nepravdivého (obreptio), aniž smí býti zamlčeno něco pravdivého (subreptio), poněvadž prominutí na základu, v podstatě své nepravém, *platnosti nemá*, ale hříšným podvodem jest. Toliko vědomé nesprávnosti ve věcech vedlejších, na kterých udělení dispense podstatně nezávisí, sice také hříšnými jsou, ale dispensi neplatnou nečiní, jen když alespoň hlavní, podstatné důvody na pravdě spočívají.

Dispense přestává, kdy ten, kdo ji obdržel, sám dobrovolně a před zákonodárcem se jí zřekl; neb když zákonodárce ji odvolal; neb když pominula příčina, pro kterou dána byla. Tak na př.: Obdržel-li kdo dispensi od zachovávání ujmy v jídle v dny nařízené, poněvadž po nemoci slabým byl, přestává dispense tato, když on síly a zdraví opět nabyl.

Zákon přestává platným býti pro jednotlivce v obci:

2. *když kdo obdržel* **výsadu** (privilegium), aby skutky, zákonem jinak nedovolené, konati směl. *Výsada jest ale zvláštním zákonem*, kterým se některým osobám neb stavům neb obvodům obce výminečně činiti dovoluje, co celé poddané obci vůbec dovoleno není.

Poněvadž výsada zákonem jest, tedy jen od zákonodárce samého neb od jeho právního náměstka vydána býti může.

Výsada liší se od pouhého **dovolení** tím, že dovolení udílí se od případu k případu, kdežto výsada jest ustanovením *trvalým*.

Obecně řečeno, *není sice nikdo povinen, užívati výsad*, osobě neb stavu jeho udělených; avšak může taková povinnost nastati:

a) když by kdo neužíváním výsad na jevo dával, že

*) Sess XXV. Concil. Trid. cap. 18. de reform.

stavem svým pohrdá. Na př. kdyby který kněz, ač by zákonem od služby vojenské osvobozen byl, přece vojakovati chtěl.

b) Když výsada byla udělena někomu proto, aby spíše zákonu platnému zadost učiniti mohl. Na př.: Když někomu udelena byla výsada, aby v čas, kdy služby Boží v některé zemi vůbec zapovězeny jsou (*interdikt*), ve své domácí kapli mši svatou sloužiti směl: musí ji sloužiti alespoň v den sváteční, aby druhému přikázaní církevnímu zadost učiniti mohl.

Výsada pozbývá platnosti, když ji zákonodárce nebo jeho právní zástupce odvolal; když ten, kdo ji obdržel, sám se jí odřekl, na př. kdyby některý šlechtic, který výsadu měl daně neplatiti, přece platil; aneb kdyby výsadou obdařený milosti mu propůjčené nehodným se stal, na př. kdyby kněz, šlechtic stavu svému hanbu činil, nějakého zločinu se dopustil.

Zákon přestává platným býti pro jednotlivce

3. *ve všech těch případech, kdy výklad pravdě podobný* (epieikeia) *místa má* Ana epieikeia ničím jiným není, leč prominutím (dispensí), které si při zvláště obtížných okolnostech při plnění zákona sám poddaný dává, ovšem že jen s velikou opatrností dovoleno jest jí užívati*).

§ 16. Povinni jsme zákona poslušnými býti.

Zákon Boží vůbec aneb i zákon lidský, pokud zákonu Božímu na odpor není, jsou tedy výrazem vůle Boží. Tato vůle Boží jeví se ale dvojím spůsobem, a sice:

A. buď něco *přímo přikazuje* neb *zapovídá*; i slibuje odměny těm, kdož poslušnými budou; a vyhrožuje pokutou těm, kteří neuposlechnou; aneb

B. jistých skutků ani nepřikazuje, ani nezapovídá, ale jen ty, kdož hojnější odplaty dodělati se chtějí, k nim *zve* čili *pobízí*, aniž by ostatním, kdož by jich konati nevolili, nějakým trestem vyhrožovala.

Vůle Boží v podobě prvější jest podkladem **povinností** našich; vůle Boží v podobě poslednější činí základ **evangelických rad.**

---

*) Srovn. svrchu § 13, čl. 4.

I.

Co jest povinnost?

1. Vůle Boží tedy rozkazuje nebo zakazuje a plnitelům odměn přislibuje, jakož odpůrcům tresty hrozí. Že ale slibuje neb hrozí, tím již na jevo dává, že *svobodnou vůli naši zavazuje* k činnosti; nebo kdyby Bůh zákonem svým k činnosti a poslušnosti vůle naší nezavazoval, kdyby tedy lhostejným byl, jestli příkazů či zákazů Jeho dbáme či nedbáme: kterak mohl by tresty hroziti těm, kdož zákona Jeho nešetřili?

Ač ale Bůh vůli naši k činnosti zavazuje, tož přece *svobody její neruší*; nebo zkušenost jednoho každého z nás nepochybné o tom svědectví vydává, že svobodně můžeme se rozhodnouti, buď že Pánu Bohu po vůli učiníme neb neučiníme. Přidává-li Bůh ku zákonům svým sliby i hrozby, dodává nám tak jen více chuti ku poslušnosti; nutká nás, abychom svobodnou vůli svou pod jho zákona Jeho tím spíše a tím ochotněji skláněli, a tak mravy své vůli Boží přispůsobujíce, slíbené odměny hodnými se stali.

Bůh tedy příkazy i zákazy, sliby i hrozbami na to se snaží, *mravy naše* nejsvětější vůli své přispůsobiti, a tak věčné štěstí naše nám zabezpečiti; a my cítíme v sobě jakési *nutkání*, abychom pro uvarování zla a pro dosažení kýženého štěstí mravů svých dle vůle Boží upravili. Toto ale vnitřní nutkání k bohulibým mravům nazývá se právě *povinností*.

Povinnost vůbec není tedy ničím jiným, leč mravní nutností, abychom každý skutek, který nám zákon Boží aneb s ním souhlasící zákon lidský nakazuje neb zakazuje, buď vykonali buď opomenuli, a sice právě tak, jak zákon velí neb zapovídá.

2. *Příčina*, pro kterou obecně zákonům úplně přispůsobiti se máme, nazývá se *příčinou závaznou* (titulus debendi, ratio obligendi). Zevnější, obecnou příčinou jedné každé povinnosti jestiť zákon; a proto zákon sluje bohoslovcům *závaznou příčinou obecnou* (titulus debendi generalis). Poněvadž ale veškeren platný zákon toliko z vůle Boží vážnost svou má, proto *vůle Boží jest svrchovanou příčinou závaznou* (titulus debendi supremus), čili nejhlubším základem *veškerých povinností našich*.

Pravím „základem veškerých povinností našich“, a tu myslím, nejen základem povinností k Bohu a k Církvi, ale i základem povinností ku společnosti občanské, poněvadž i to vůlí Boží jest, abychom zákonů světských poslušnými byli,

ovšem pokud ony vůli Boží na odpor nejsou, a žádajíce „dávati císaři, což jest císařovo“, nařizují aneb alespoň dovolují také „dávati Bohu, což Božího jest“*). Jinak z nařízení lidských, jež vůli Boží se protiví, žádných povinností odvozovati nelze, poněvadž ani jména pravých zákonů nezasluhují, a nikdo právem na nás žádati nemůže, abychom spásy duše své zapomínajíce, více poslouchali lidí než Boha**)!

Nejhlubší základ, svrchovaná příčina našich veškerých povinností jestiť tedy vůle Boží, neb jinými slovy: *Mám* to činiti, onoho nečiniti, mám na př. lži se varovati, statku bližního šetřiti, *poněvadž Bůh, můj Pán, tak chce,* velí neb zapovídá.

3. Zákony Boží nejsou ale snad něčím libovolným, nejsou pouhými libůstkami Božími: ale *vydávají vesměs podivuhodná svědectví o nejhlubší moudrosti Boží!* Žádný rozkaz ani zákaz Boží není bez nejrozumnější, nejdůmyslnější příčiny, ale každý jest jako bližším neb vzdálenějším členem ve věčném, mravném pořádku světa; každý tak jest upořádán, tak poměrům mezi lidmi vzrostlým uspůsoben, že každý *povážlivý* člověk *uvnitř* jemu přisvědčiti a jednání své dle zákona za dobré a činy své protizákonné za zlé míti musí.

A tato vnitrná příčina, která v *každém* zákonu Božím *zvlášť* spočívá a pro kterou právě to neb ono zákonem Božím přikázáno neb zakázáno jest, nazývá se povinností našich *příčinou zvláštní* neb *vnitrnou* (titulus debendi specialis vel internus).

Tak na př. zapovídá Bůh křivého svědectví vydávati proti bližnímu. Pohledneme-li k zákazu, od svrchovaného Zákonodárce vyšlému: řekneme, že *svrchovanou příčinou,* proč všeliké nepravdy zdržovati se máme, jestiť zákaz Páně. Položíme-li si ale otázku po příčině, pro kterou asi Bůh lež zapovídá: uvažujíce shledáme, že kdyby Bůh lháti dovolil, musil by důsledně tak dovolovati, aby se daná slova rušila, smlouvy obtížné neplnily; musil by i dovolovati, abychom chyb bližního lehkomyslně odkrývali, abychom bližního i pomluvami cti zbavovali, když by tak v našem prospěchu bylo a t. d. Jestli by ale to vše dovoleno býti mělo, tuť každý ihned nahlédne, že by pak veta byla po vší upřímnosti, věrnosti i spravedlnosti mezi lidmi. Nejsvětější tedy úmysl Boží, aby láska,

*) Srovn. Mar. 12, 17.

**) Srovn. svrchu § 12.

upřímnost, věrnost mezi rozumnými tvory jeho na zemi byly utvrzeny a panovaly, jest *zvláštní* neboli *vnitrnou příčinou* toho, že lháti zakázal.

4. Každý zákon a z něho vyplývající povinnost může ale míti netoliko jednu ale i *více ano přerozmanitých příčin závazných, hlavních i podružných.* Tak na př. k obecné příčině zavazující, abychom bližního milovali, protože Bůh tak velí, můžeme míti i tyto příčiny zvláštní, vnitrné: že člověk, o němž se jedná, jest naším největším dobrodincem, nejbližším pokrevencem, bývalým věrným služebníkem; aneb i úhlavním nepřítelem, zaslepeným škůdcem; a my tedy jemu dle příkladu Páně buď vděčností buď milosrdenstvím spláceti máme.

Povinnost, která z více vnitrných příčin nás zavazuje, ku činění nutká, jmenuje se *povinností složitou*, a ovšem tím větší váhy má, čím více příčin má. Tak na př. rodiče milovati a lásku svou skutky jim dosvědčovati, najmě když podpory potřebnými jsou, jest povinností složitou, poněvadž účinná láska taková *k rodičům* nejen zákonem přirozeným i zjeveným i příkladem Páně se stvrzuje, ale poněvadž také jinak *dobrodince* své milovati a dobré skutky jich účinnou vděčností jim opláceti máme.

5. Konečně jestliže některý skutek učiniti neb opomenouti ukládá se nám *od rozličných zákonodárců*, nepovstává tak povinností více, nýbrž *nastává* neb *přirůstá pro jednu a tu samou, a sice složitou povinnost jen více váhy, důležitosti*, a musí tato tedy tím spíše vyplněna býti. Tak na př. i zákon zjevený i církevní, a v křesťanských obcích i občanský zavazují ku svěcení dne svátečního. Kdo by tedy v den sváteční služebnou práci bez nejnutnější potřeby aneb náležitého povolení od vrchních konal: nedopustil by se trojího hříchu, ale jen jednoho, ovšem že tím těžšího, poněvadž pro trojí příčinu neuposlechl, a čím více snad zlým příkladem svým i jiným ublížil*). Kdyby se řeholní farář předepsaných hodinek církevních nemodlil, dopustil by se ovšem toliko jednoho hříchu; ten jest ale tím těžší, poněvadž z více příčin zavázán jest kněžské hodinky denně se modliti; a sice: předně jakožto řeholník, dále jako kněz; a konečně také jakožto beneficiat čili duchovní obročník.

---

*) Srovn. níže § 39. III. 2.

II.

Povinností rozeznávají bohoslovci **více druhů**; a sice rozeznávají:

1. takové povinnosti, *jaké jsou i zákony.* Ze zákonů, jež něco zapovídají či ze zápovědí povstávají, *povinnosti záporné* (officia negativa); ze zákonů, jež něco přikazují čili z příkazů plynou *povinnosti kladné* (officia affirmativa). Povinnosti kladné učiníme zadost, když učiníme, co případný zákon nakazuje; povinnosti záporné vyhovíme, když opomeneme, co případnou zápovědí se zakazuje. Tak činíme zadost kladnému přikázaní „v jednoho Boha budeš věřiti", když pohrdajíce všemi smyšlenkami a báchorkami lidskými, jež s učením Božím v souhlas uvedeny býti nemohou, víru v trojjediného Boha slovem a hlavně celým životem vyznáváme. Vyhovíme zápovědi „nepokradeš", když ničeho ze statku bližního si nepřivlastníme bez vědomí a rozumné vůle vlastníkovy*).

2. Dle *pramenu*, z kterého povinnosti plynou, rozeznáváme *povinnosti přirozené* (officia naturalia), jež vzrůstají ze zákona přirozeného; *povinnosti zjevené* (officia positiva, revelata), které se odvozují ze zákona zjeveného; *povinnosti křesťanské* (officia christiana), kteréž se rodí ze zákonů církevních; a *povinnosti občanské* (officia civilia), jež nám ukládají zákony občanské.

3. Dle toho, ja k *důležitá* pro život kterápovinnost jest, rozeznáváme *povinnosti vyšší, závažnější* (officia gravia) a *povinnosti nižší, lehčí* (officia levia). I rozumí se povinností vyšší povinnost taková, jíž plněním vyšší dobro bývá podporováno aneb většímu zlu bráněno. Tak na př. vyšší povinností jest, abych dbal o blaho nesmrtelné duše, než o časné zaopatření; vyšší povinností jest, abych život svůj vlastní zachoval, než abych bližního úrazu tělesného uchránil.

Že mezi jednotlivými povinnostmi *skutečný rozdil co do důležitosti panuje*, a že nejsou tedy všechny rovnou měrou závažnými, již i rozum náš poznává i Písmo svaté zřejmě dokazuje. Nebo každý z nás zajisté ve vnitru svém přiznává, že nejsou stejně těžkými provinění, jako: pouhá lež, zlomyslné pomlouvání a křivá přísaha, ač všechny tři hříchy ty podobně jazykem páchány bývají a vesměs osmým přikázaním Božím se zapovídají. A v Písmě svatém dočítáme se, jak Pán Ježíš

*) Srovn. také § 39. 1.

vyčítaje fariseům povrchní spravedlnost a vnitřní převrácenost, výslovně praví: „Běda vám, zákonníci a fariseové, pokrytci! kteříž dáváte desátky z máty a z kopru a kmínu a *opustili jste těžších přikázaní zákona*: soudu a milosrdenství a víry. Tyto věci měli jste činiti a oněch neop uštěti“ *). Jest tedy zřejmo, že některá přikázaní zákona jsou těžšími a následovně jiná zase lehčími.

Přibývá ale váhy zákonům a tedy i povinnostem, čím závažnější jsou příčiny jejich. Tak na př. povinnosti k Bohu jsou mnohem závažnější než povinnosti, které máme ku svým bližním. Povinnosti směřující ku věčnému spasení našemu neb bližních našich jsou mnohem důležitější než povinnosti, které máme v příčině blaha pozemského.

b) *Čím více jest příčin a čím závažnější* ony jsou. Tak na př. rodiče ctíti musí dle příkazu Božího každé dítě bez rozdílu; ale musí tak činiti tím spíše, čím samo je zámožnější; čím rodiče jsou potřebnější; čím více na jeho vzdělání obětovali; čím více sami při tom ujmu trpěli; aneb když majetek svůj dítěti odevzdávajíce, jistého, určitého výminku sobě byli učinili. Modliti se jest obecnou povinností všech; ale povinnost ta jest tím důležitější, čím více pro ni příčin máme; tedy že někdo jest knězem; neb zvláštními sliby k modlitbám se zavázal; neb duchovních nadací požívá; neb v pokušeních vězí; v potřebách jest postaven; k hodince se ubírá.

4. Povinnosti rozlišují se dále dle toho, *jak velice která závaznou jest učiněna od Boha.* A tu rozeznáváme *povinnosti bezvýminečné* neb *dokonalé* (officia absoluta) a *povinnosti podmíněné* neb *nedokonalé* (officia hypothetica).

Povinnostmi dokonalými jsou ony, jichž příčina jest naprosto (absolutně) nezávislá na osobách, neb místech, neb časech, neb poměrech mezi lidmi; která tedy vždy vyplnění žádá, a nižádného prominutí (dispense) ani výkladu pravdě podobného (epieikeia) nepřipouští. Povinnosti dokonalé *zavazují vždy a pro vždy* (obligant semper et pro semper), tak že jim za všech okolností i podmínek zadost učiněno býti musí. Povinnostmi dokonalými jsou ponejvíce zjevené zákony Boží *záporné* Tak nikdy nesmím Krista Pána zapříti; nikdy duše bližního v záhubu uvésti; nikdy čistoty duše své poskvrniti; a byť mne poslušnost k zákonu Božímu a plnění povinnosti

*) Mat. 23, 23. a násled. Srovn. také § 39. III. a svrchu I. 5.

mé i ztrátu mého statku neb mé cti aneb i života státi měly. — Ostatní povinnosti mimo dokonalých jsou *povinnostmi nedokonalými*, t. j. takovými, jež sice také vždy obecně platnými zůstávají, ale nezavazují všechny osoby, na všech místech, po všechny časy a ve všech poměrech; od nichž může uděleno míti od příslušné vrchnosti prominutí (dispense), a jež si také v naléhavých případech i jednotlivec ve svůj prospěch (per epieikeiam) vykládati smí. Bohoslovci o nich praví: Zavazují, ale *ne vždycky* neb *ne pro vždycky* (obligant vel non semper, vel non pro semper).

Jsou tedy podmíněné povinnosti, jež zavazují, ale *ne vždycky* (non semper), poněvadž vyžadují některých skutků, jež jen za jistých okolností státi se mají. Povinnosti druhu takového tvoří nejvíce ona *ustanovení, jež nějakého zevnějšího úkonu vyžadují*. Takovým jest na př. rozkaz Páně, abychom Ho před lidmi vyznávali*); aneb abychom skutky tělesného milosrdenství konali**). Povinností takových netřeba, ba ani nelze zajisté plniti vždycky, a sice proto, poněvadž nemíváme vždycky příležitosti, abychom na př. víru svou veřejně před lidmi, způsobem zevnějším ukazovali; jakož i nemíváme vždycky příležitosti a prostředků, abychom almužen udíleli, a tak v rukou chudých poklady pro nebe sobě ukládali.

Jiného druhu povinnosti podmíněné zavazují sice, ale *ne pro vždycky* (non pro semper), t. j. zákony druhu toho mají sice obecnou platnost, a povinnosti z nich vyplývající vážou sice všechny; avšak připuštěny bývají výminky: když by totiž s plněním povinností takových nemírná obtíž aneb veliká škoda spojena byla pro plnitele, může jemu oprávněná vrchnost od zákona uděliti prominutí (dispensi), ano v naléhavé potřebě může sobě plnitel i sám prominutí takové přiřknouti (epieikeia). Povinnostmi druhu takového jsou nejvíce *zákony toliko lidské, aneb i také některé zjevené zákony Boží, které ale užívání věcí pozemských pravidlují*, poněvadž nebývá naprosto nutným, aby jeden každý tímtéž způsobem věcí pozemských užíval a povinnostem v příčině té vzrůstajícím stejně zadost činil.

Tak vždy platným zůstane Boží přikázaní: „Pomni, abysi den svátečný světil!“ a přece Pán Ježíš nekárá těch, kdož

*) Srovn. Mat. 10, 32. 33.
**) Srovn. Mat. 25, 34—46.

ovce do studně spadlé i v den sváteční vytahují*). Za toutéž příčinou dovoluje Církev svatá, aby duchovní otcové věřících, biskupové a faráři, ovečkám svým v čas nalehavé potřeby, povinností se svěcením dne svátečního spojených uvolňovali, tak aby na př. hospodáři při trvalé nepohodě i v den sváteční, ovšem po službách Božích, obilí a jinou úrodu sklízeti mohli. A v čase nenadálého neštěstí, na př. při požáru, povodni, netřeba prominutí teprv hledati, ale každý sobě ihned může ho přiřknouti, a majetek cizí i svůj proti veliké škodě hájiti. Podobně se to má s přikázaními o postu, modlitbě ustavičné a t. d.

Avšak *všechny tyto povinnosti podmíněné státi se mohou povinnostmi bezvýminečnými, dokonalými*, přistoupí-li k příčinám podmíněným některá příčina bezvýminečná (absolutní), pro kterou něco konati máme. To stává se ve dvou případech, a sice:

a) *když blaho obecné* některou jinak jen podmíněnou *povinnost na nás žádá*; aneb

b) *když bychom neplněním povinnosti*, některé jinak toliko podmíněné, *prozrazovali, že Bohem aneb Církví Páně pohrdáme*, a tedy křesťanskou svou víru skutkem zapíráme.

Tak na př. jest to povinností toliko podmíněnou, cizího tajemství neprozraditi; i jest tedy dovoleno za jistých podmínek, na př. v duchovní prospěch samého bližního o tajemství jeho zmínky učiniti. Jedná-li se ale o tajemství, jež knězi ve svaté zpovědi svěřeno bylo: tu nesmí ho kněz za žádných okolností prozraditi, i kdyby po příkladu světců Jana Nepomuckého neb Jana Sarkandra pro zachovávání tajemství zpovědního i hrdlem propadnouti měl, a to příčinou tou, že svátost pokání pro blaho obecné jest nezbytně potřebnou, a nesmí tedy ničím a nikdy v lehkost uvedena býti. Život svůj v patrné nebezpečí života vydávati dovoleno není; to jest ale povinnost toliko podmíněná; nebo pro blaho obecné musí kněz, lékař, vojín i v patrném nebezpečí života vytrvati, ano, když potřeba káže, musí i život svůj v pravdě ochotně i volně obětovati. V den sváteční od prací se zdržovati a službám Božím obcovati, v ustanovené dny se postiti: jsou povinnosti toliko podmíněné, a lze tedy v případu, že s plněním jich plniteli veliká škoda na zdraví neb majetku nastává, prominutí jich dosíci; když by ale kdo nedělní prací, nepřítomností při mši svaté v den sváteční, nezachováváním postu měl pro-

*) Srovn. Mat. 12, 1—22.

zrazovati pohrdání zákony Božskými i církevními a tak naroveň stavěti se nevěrcům, rouhačům a jiným zjevným nepřátelům Božím: tuť by bezvýminečně povinen byl, spíše statku, cti, zdraví i života se odvážiti, než povinnosti své zanedbati. Tak obcovali první křesťané oběti mše svaté s nasazováním životů svých v sklepeních (katakombách) podzemních; tak stařičký Eleazar volil raději smrt, než aby byl masa vepřového požil, a tak odpadlíkem od víry svých otců býti se zdál*).

5. Nejdůležitější rozdíl povinností se nám objevuje ale tehdáž, když si klademe otázku: *proč zákony zavazují?* I shledáváme zákony ukládající nám povinnosti, abychom *dle přísné spravedlnosti* každému dávali a prokazovali; to jsou zákony práva, a povinnosti z nich plynoucí jsou **povinnosti právní** (officia juris). Jiné zákony ale žádají, abychom jednomu každému dávali a prokazovali, čeho od nás právem sice domáhati se nemůže, ale k čemu nás pudí a zavazuje povinná **láska.** To jsou tedy předpisy lásky, a povinnosti z předpisů těch se rodící slují **povinnostmi lásky** (officia charitatis). Dělníkovi spravedlivou mzdu dáti, jestiť povinností právní; chudému almužny uděliti, jest povinností lásky.

Že skutečně povinnosti práva i povinnosti lásky jsou, a že mezi oběma jest podstatný rozdíl, to snadno **každý** nahlédne, kdo uváží následujícího rozvedení.

a) Tvrdím nejprvé, že **jsou práva a povinnosti z práva.** Kterak se to dokáže?

Uvážíme-li všech poměrů mezi lidmi, bez obtíží seznáme, že *člověk jest bytostí i samostatnou i odvislou. Jest samostatným* tak dalece, že má svobodnou vůli, zákonu se podrobiti neb se jemu protiviti. *Jest ale také odvislým,* a sice od Boha, jakožto tvor od Tvůrce svého; odvislým i od lidí, jakožto člen lidské společnosti, tak že mravně nelze mu vždy činiti, co by se mu líbilo. Tak tomu poměru chtěl Bůh od počátku, aby jednotlivi lidé nebyli od sebe nezávislými, ale aby *společně* dílo Jeho na světě konali, se navzájem posvěcovali, jeden s druhým úmysly Jeho plnili. Proto Bůh již prvému člověku Adamovi dal manželku Evu; a již v prvé rodině učinil Adama závislého na manželce jeho Evě, Evu na Adamovi, dítky na rodičích a všechny na Tvůrci svém Bohu. Tak bylo na počátku; tak zůstalo, když se lidé rozmnožili, obce, národy, říše

*) II. Mach. 6.

zakládali; tak bude až do skonání světa, jakékoli podoby sdružení lidí mezi sebou nabyde: že vždy jednotlivec závislým bude na celku, a celek na jednotlivcích.

Jedná-li člověk ale jakožto samostatný, čili užívá-li samostatnosti své, od Boha jemu propůjčené, právě tak, jak Bůh zákonem svým jemu vyměřil, užívá jen svého *práva. Jedná-li ale jakožto závislý na Bohu a na lidské společnosti*; jedná-li dle zákona, kterým Bůh svobodu jeho odměřil, jedná dle své *povinnosti*. Poněvadž ale má jednotlivec povinnosti pro celek člověčenstva, jakožto jednotlivý člen jeho: má i z povinností vyplývající *práva na společnost*; a poněvadž má práva na společnost jakožto samostatný, má opět *i povinnost z práva vyplývající*, jakožto odvislý od společnosti. Mému právu odpovídá tedy povinnost se strany jiných, a právu se strany bližních odpovídá zase povinnost se strany mé*).

Dle toho **rozumí se obecně právem** souhrn všech s vůlí Boží se srovnávajících ustanovení, kterýmiž přesně se vyměřují vzájemné poměry jednotlivců k celé společnosti (rodině, národu, Církvi, státu), a poměry společnosti ku každému jednotlivci, jakož i poměry jednotlivců mezi sebou. *Ustanovení taková vesměs ale k tomu směřují, aby celek se obmezoval, by jednotlivec cíle svého došel; a aby jednotlivec činnost svou obmezoval, by celek cíle svého jakožto Bohem ustanovený činitel slávy Jeho dosáhl.* Jinak znamenají slova „mám právo na své straně“ také tolik: „*mohu a smím* něco činiti neb opomenouti, něco si přivlastniti neb míti, aneb někoho k nějaké činnosti zavázati.“

Co po právu se děje, *spravedlivě* se děje; co proti právu, *nespravedlivým* jest. Kdo vždy dle práva jedná, spravedlivě jedná a spravedlivým jest. Kdo by chtěl jen práv užívati, nikoliv ale povinností dbáti, jest nemilosrdným *tyranem*; kdo práv nemá, a vždy jen povinnosti konati má, jest *otrokem*.

Jestli někdo povinností svých k nám nepluí, tedy práv našich porušuje: tu z toho ještě nenásleduje, že jsme skutečně již práv svých také pozbyli; ale můžeme, jestli mírnější prostředky nepomáhají, také i zevnějšími skutky donucovacími, na př. pomocí příslušných úřadů, práva svého se domáhati a i na potrestání svého škůdce státi. *Mají povinnosti právní to do sebe, že mohou i násilím vynuceny býti***).

---

*) Srovn. svrchu § 12. I. 1. 2.

**) Srovn. § 89. II. 6.

b) Mimo povinnosti práva **jsou ale také povinnosti lásky.** Proč to?

Že mimo povinnosti práva také i povinnosti lásky býti musejí, snadno každý pochopí, kdo uváží: že povinnosti právní tvoří toliko základ i osobního i společenského života, a že na základě tom spočívati musí teprv budova blaha obecného; čili jinými slovy: nestačí pro blaho obecné toliko sama sebe obmezovati, abychom jiným v právech jejich na závadu nebyli: ale *slušno také činně, a s láskou v obor působnosti svých bližních zasahati*, abychom jim k dosažení cíle jich nápomocnými byli. Poněvadž ale naprosto nelze zákonem přesně určiti, kdy, co a jak bychom měli bližnímu v nejrozmanitějších poměrech jeho ku pomoci přispěti: proto mimo povinnosti přísného práva místa musejí míti i povinnosti, kteréž příčinu svou odvozují z povinné lásky.

A takovýchto povinností z lásky mimo povinnosti práva ukládají nám i Písmo svaté i také zákony lidské u velikém množství. Tak nakazuje nám Bůh skutky tělesného i duchovního milosrdenství. Církev přikazuje, abychom společnosti s bludaři se vystříhali; nemravních knih nečetli, aby křesťanští manželé svatě pospolu žili, a t. d. Občanské zákony rozkazují o obecném vzdělání poddaných; o obecné bezpečnosti, cti i majetku; pořádají poměry mezi pány i dělníky; prodávajícími a kupujícími; mezi výrobníky a zákazníky a t. d.

Jestliže ale povinnosti právní ani k upořádání zevnějších poměrů mezi lidmi nestačují, *ukazuje se jich potřeba tím naléhavější k upořádání života vnitřního!* Kterak by také zákony a povinnostmi právními mohly upořádány býti naše myšlénky i žádosti, tužby i snahy, kterak by mohly v srdce zasety býti svaté pohnutky, na kterých přece jedině pravá cena skutků našich závisí?

Že tedy bez povinnosti lásky ani společnost lidská ku konečnému blahu svému přivedena, ani jednotlivec posvěcen a tak blaženým učiněn býti nemůže, jest tedy naprosto nutno: aby *kolkolem jádra povinností právních družily se všestranně povinnosti, jež příčinu svou mají v lásce* k Bohu a z ní pocházejících lásce, dobrotivosti a milosrdenství k bližnímu.

Známky těchto povinností lásky jsou, že

aa) *nemohou jako povinnosti právní mocí vynucovány býti.* Tak na př. povinností lásky jest, almužny chudým udělovati; kdyby ale kdo chudý dárky mocí vynucovati chtěl: ten by již nepřijímal pravé almužny, ale jestli práva má

k dárkům, práva svého by užíval; a jestli práva k dárkům nemá, jen nepravosti a násilí by se dopouštěl;

bb) že přísně neurčují, co, kdy a jak bližním prokazováno býti má, nýbrž všeho toho svobodné vůli jednoho každého ponechávají. Tak starý Tobiáš loučícímu se synu svému klade na srdce povinnosti lásky překrásnými slovy: „*Kterak budeš moci, tak buď milosrdný.* Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho: jestliže málo míti budeš, také i z toho mála udělovati hleď" *). Neudává tedy, mnoho-li, komu, kdy a jak udělovati má;

cc) nikdo povinen není dáti náhradu za to, jestli snad některé povinnosti, jež v pouhé lásce příčinu má, byl zanedbal; poněvadž kde o náhradě, tedy o donucení k některému skutku jednáno býti může, tu již ne o povinnosti lásky, ale o povinnosti právní řečeno býti musí.

Ovšem že ale ten, kdo povinnosti z lásky zanedbával, tím spíše při nastalé potřebě pomoci má hleděti, byť ne sice dle práva, tož přece z neumorné lásky a pro Boha i pro odplatu u Něho!

§ 17. O setkání se povinností.

I.

Nezřídka se stává, že se nám naskytuje v téže době povinností více, kteréž vesměs naplněny býti mají, a kterým přece zároveň zadost učiniti nelze. Tak na př. má manželka povinnost, líbiti se Bohu, ale i také muži svému; což ale když na ní muž žádá, čeho Bůh nedovoluje? V případě takovém se říkává, **že se povinnosti setkaly** (collisio officiorum).

1. Avšak o setkání se povinností takových, které by zároveň vyplněny býti nemohly, jen neprávě se mluví. *Setkání se povinností jest vždy jen zdánlivé; opravdového není nikdy, aniž býti může!*

A kterak to?

Připamatujme si, co v předešlém § řečeno bylo o povinnosti. Pravilo se, že ona jestiť vnitrným nutkáním, pocházejícím od Boha a nabízejícím nás, abychom veškerého svého jednání učinili základem i pravidlem zákon Boží a i s ním

*) Tob. 4, 8. 9.

souhlasící zákon lidský. Povinnost tedy základ má na zákonu, a sice buď Božském aneb s ním souhlasícím zákonu lidském. *Kdyby sobě povinnosti v pravdě odporovati měly, tuť musel by státi také zákon proti zákonu, neb Bůh sám proti sobě*, ježto v zákonu Jeho jen vůle Jeho přesvatá se zrcadlí. Kterak tedy možno za to míti, že Bůh nejvýš moudrý mohl by jeden zákon svůj stavěti proti druhému, neb že by nám mohl něco jedním zákonem nakazovati, co by toutéž dobou zákonem jiným učinil nemožným?

Zákony Božské sobě ovšem nikdy odporovati nemohou; ale *může se státi, že rozkazy a ustanovení lidská, nařízení mocností světských nakazují, co Bůh zapovídá, neb zakazují, co Bůh velí.* Kdo by v případu takovém ustanovení lidí za základ svých povinností kladl, ten by potom ovšem mohl mluviti o setkání se povinností; avšak jak v § 12. svrchu vyloženo, ustanovení lidská přestávají ihned platnými a závaznými býti, nejsou žádnou povinností mravní více, jakmile něčeho se domáhají, co s vůlí Boží v souhlas uvedeno býti nemůže. Poněvadž tedy ustanovení lidská, zákonu Božímu odporujíci, ničím nejsou: tudy ani o pravdivém setkání povinností řeči býti nemůže tenkrát, kdyby jináč lidé a jináč Bůh rozkazoval, ano sluší více poslouchati Boha nežli lidí" *)!

Zákony tedy, jakožto základy a pravidla mravného života a tedy i povinností našich, v pravdě odporovati sobě nemohou, poněvadž Bůh v téže době vždy jen jedním zákonem vázati nás může, aby samému sobě neodporoval. Stává-li se ale, že se nám v téže době dva aneb i více zákonů naskytuje, z nichž jedenkaždý jiný zevnější skutek vyžaduje, kteréž přece vesměs v tutéž dobu státi se nemohou, *může býti sice řeč o setkání se zákonů, nikoliv ale o setkání se povinností*, neb jinými slovy: Může se sice státi, že sebe navzájem vylučující skutky zevnější se nám naskytují ku konání, ale my nikterak vázáni nejsme, abychom jich v téže době také skutečně konali; ale *máme vždy onen skutek vykonati čili onoho zákona uposlechnouti, pro který máme závažnější důvody čili příčiny (tituli debendi)*, poněvadž nejvýš moudrý Bůh vždy jen tím zákonem může chtíti nás zavazovati, pro který závažnější důvody v duši naši složil.

2. Ovšem že snadno jest, zásadě: „plň vždy povinnost,

*) Skutk. ap. 5, 29.

pro kterouž máš závažnější příčiny“ v duchu přisvědčiti; ale *nesnadno bývá v životě, závažnější důvody od méně závažných rozeznati*, a i když jsme pravé povinnosti poznali, také statečně dle ní jednati! *Na překážku jsou nám vady dědičné: rozum zatemněný, vůle oslabená; jakož i vady osobní*: lenivost v přemýšlení a nedbání prostředků, kterými Bůh rozum lidský osvěcuje a vůli k dobrému sílí; pak převrácenost srdce našeho, kteráž nerada přijímá jha Páně, jak i sám svatý Pavel v příčině té běduje, když píše: „Vímť zajisté, že dobré nepřebývá ve mně, to jest v těle mém; neboť chtění (dobrého) drží se mne: ale činění dobrého nenalézám. *Libuji si v zákonu Božím podle vnitřního člověka; ale vidím jiný zákon v údech svých, jenž odporuje zákonu mysli mé* a jímá mne pod zákonem hříchu, kterýž jest v údech mých“ *)!

Kdyby *rozum* náš nebyl tak obmezeným, krátkozrakým, vždy na první pohled bychom musili poznati, když více zákonů se sešlo, který z nich pravou povinností naší jest; zdánlivý odpor povinností by nás tedy nikdy v rozpaky neuváděl, ale snadno zajisté a správně bychom si zákony vykládali a pak poznali, že *zdánlivě si odporující povinnosti mohou snad býti zároveň vyplněny, neb rozděleny, neb že některá, ba snad že žádná z nich ani pravou povinností naší není*! Tak na př. někdo má svého těžce nemocného bratra opatrovati a zároveň služeb Božích svátečních účastným býti. Kterou povinnost má spíše konati? Jestli může si na čas služeb Božích jinou posluhu zaplatiti aneb vyprositi, může zajisté obé povinnosti zadost učiniti. Má-li kdo povinnou náhradu dáti, a zároveň schudlého bratra svého podporovati, může snad náhradu na vícekráte dáti, neb odložení si vyžádati, a tak oběma stranám vyhověti.

Dosti často se stává, že jen naše *mravní nestatečnost, ano zlá vůle setkání se povinností vyhledává*, kde nižádných není. Tak na př. někdo vidí v tom setkání se povinností, že se má postiti a zároveň o své zdraví pečovati; kdyby ale nebyl nestatečným křesťanem, tuť by zajisté pro malou obtíž, jakou jemu snad půst působí, ihned lehkomyslně povinnosti té se nezbavoval; a když obtíž stálá a nemírná nastává, u faráře neb biskupa svého o církevní dispensi čili prominutí by žádal. Jiný nechce lehkomyslné zlehčování jména bližního svého odvolati, předstíraje, že jemu v tom brání povinná

*) Řím. 7, 18—23.

péče o čest vlastní; ale kdyby v něm zlé vůle nebylo, snadno by poznal, že i s největší obtíží vlastní povinni jsme poškozenou cizí čest, statek mnohdy nejdražší ano snad jediný nahraditi!

Ano, zlá neb nestatečná vůle sama si obtíže dělá, a pak nad setkáním se povinností běduje. Tak na př. vymlouvá se někdo, že služby Boží zanedbává, poněvadž musí se svými úkoly býti hotov; kdyby ale byl *v čas* pracoval, nebylo by se jemu prací přetížilo. Jiný se vymlouvá, že dluhů platiti a schudlých rodičů svých podporovati nestačí, kdežto dluhů *zbytečných* si byl učinil.

Stane-li se ale případ v pravdě záhadnější, a nesnadno-li přesně rozhodnouti, který ze setkavších se zákonů závažnější příčiny pro sebe má a tedy pravou povinností jest: tuť *slušno dle následujících pravidel*, jež svatí a učení mužové podle učení Církve Páně sestavili, abychom pro stálou nerozhodnost některé opravdové povinnosti nezanedbali aneb snad lehkomyslným způsobem proti některému zřejmému přikázaní nejednali.

II.

Pravidla při setkání se zákonů jsou:

1. *Povinnosti záporné mají přednost před kladnými*, poněvadž povinnosti záporné jsou skoro vždy povinnostmi bezvýminečnými, kterým tedy vždy a za všech okolností zadost učiněno býti má; kdežto povinnosti kladné bývají obyčejně povinnostmi toliko podmíněnými, kterým za jistých okolností zadost činiti netřeba. Dále sluší povinnostem záporným dávati přednost i za tou příčinou, poněvadž máme a musíme se dříve zlého varovati, než můžeme dobré činiti. Setká-li se tedy na př. zákon záporný: „nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému“ s některým zákonem kladným, kterýž nám nakazuje, abychom bližnímu v jeho bědách pomáhali: tuť nesmíme bližnímu, ani tomu nejbližšímu, chtíti prospěti snad tak, abychom při tom bližního jiného dobré jméno nějakým spůsobem zlehčili!

Za tou příčinou *naprosto nepravdivou jestiť i známá zásada, že „účel posvěcuje prostředků“*, poněvadž dovoluje záporné povinnosti nevyhověti (na př. bližního chyby skutečné neb jen domnělé zlovolně roznášeti, udávati), aby prý povinnosti kladné (na př. pomoci chudému příteli, obecnému blahu) zadost učiněno bylo.

2. *Povinnosti ze zákona přirozeného plynoucí mají přednost před zákonem zjeveným, a tento zase přednost před zákonem lidským.* Zákon přirozený má ale přednost přede všemi ostatními proto, poněvadž nikdy měněn býti nemůže, právě tak jako Bůh vlastní bytosti své měniti nemůže*); kdežto zákon zjevený za jistých okolností výminek připouští.

Že zákon Boží zjevený má přednost před každým zákonem lidským, rozumí se samo sebou, ano „více sluší poslouchati Boha nežli lidí“ **).

A že zákon církevní předchází odporující jemu zákon občanský vysvítá ze slov Páně: „Kdo vás slyší, Mne slyší, a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá, kdo pak pohrdá Mnou, pohrdá Tím kdož Mne poslal“ ***).

Tak na př. bližního nezasloužené smrti aneb veliké škody uchrániti, jestiť zákon přirozený, den sváteční světiti, zákon zjevený; v den sváteční mši svaté obcovati, zákon církevní. Kdyby se zákony tyto setkaly, musili bychom jednati dle povinnosti ze zákona přirozeného rostoucí; tedy kdyby se v den sváteční a mezi službami Božími někdo topil, neb kdyby požár neb povodeň majetek jeho ničily, směli bychom všech povinností svátečních pominouti a bližnímu ku pomoci přispěti.

3. *Povinnosti důležitější, vyšší přednost mají před povinnostmi lehčími, nižšími,* poněvadž láska i právo ten pořádek žádají, abych vyššího dobra více cenil než nižšího, aneb abych mezi dvojím zlem, z nichž jednoho ujíti nemohu, volil menší.

I udává se *pořádek povinností důležitějších k méně důležitým takto:* Čest Bohu; statky duchovní mé; statky duchovní bližního; život můj, život bližního; statky tělesné mé, statky tělesné bližního.

Mám-li někoho podporovati, slušno dbáti, aby napřed podpory došel ten, kdo jí má *potřebu nejsvrchovanější* t. j. kdo sám si nikterak pomoci nemůže; pak ten, kdo má potřebu *těžkou* t. j. kdo jen s největší obtíží sám sobě pomoci může; naposled ten, kdo má *potřebu obyčejnou* t. j. kdo sobě sám s obtíží pomáhá. I máme bližního podporovati napřed ve věcech, kterých má potřebu ku zachování života duchovního, pak těleného; dále ve věcech, kterých vyžaduje stav jeho;

---

*) Srovn. svrchu § 9.
**) Skutk. ap. 5, 29.
***) Luk. 10, 16.

a konečně ve věcech, kteréž jemu jsou příjemné a ku pohodlí mu slouží.

Mám-li příčiny pro potřeby své větší aneb aspoň tak veliké jako pro potřeby bližního, n. př. jsem li tak v nebezpečí smrti jako bližní, *smím samému sobě přednost dáti*, tedy život svůj zachovati, byť i bližní zhynul, poněvadž přikázaní Páně „miluj bližního jako sebe samého“ nežádá, abych bližního více miloval, než samého sebe. Leda by se stalo, že bych *najisto* věděl, „já jsem v stavu milosti Boží, bližní ale v stavu hříchu smrtelného; neb život můj bude snadno oželen, ne ale život bližního v nebezpečí postaveného; ano života jeho jest pro blaho obce neb veliké rodiny veliká potřeba,“ pak musil bych hleděti, aby spíše bližní zachován byl při životu než já.

Dle toho *důležitější jsou také za stejných poměrů povinnosti složité než jednoduché*, právě proto, že více příčin pro sebe mají, *důležitější povinnosti stavu čili povolání než povinnosti obecné*, poněvadž povinnosti stavu mimo povinnosti obecné i povinnosti zvláštní v sobě zahrnují a tedy povinnostmi složitými jsou.

Na základě pravidel o důležitosti povinností lze tedy za jisté míti. Smím sobě n. př. dle rady lékařské nechati nohu uříznouti, abych život celý zachoval, poněvadž povinnost o celek (tělo) důležitější jest povinnosti o částku (o nohu). Mám-li chudé podporovati, budu především o spásu duší jejich dbáti; nemohu-li všem chuďasům zároveň pomáhati, dám přednost rodičům, učitelům a jiným dobrodincům svým, poněvadž kromě obecné lásky k bližnímu váže mne k nim i vděčnost. Nemohu-li všem pomoci, budu alespoň aneb nejdříve pomáhati domácím víry*); mám-li po právu někomu učiniti, učiním dříve chudé vdově a sirotkům než bohatým, kteříž spíše a více prostředků mají z nouze své vyváznouti než člověk chudý a opuštěný. Jsem-li knězem, musím povinnost zpovědníka výše ceniti a svěřená tajemství spíše zamlčeti, než života uchovati a pozemskych poctivostí dojíti. Jsem-li lékařem, musím spíše ubohému nemocnému pomoci, nežli s přátely se kochati. Jsem-li vojínem, musím spíše na stráži vytrvati, než komu při obtížné práci pomoci. Není dovoleno, vlastní život neb zdraví vydávati v nebezpečí pro pouhé pohodlí neb nějakou libůstku bližního. Není dovoleno na troskách nevinného ži-

*) Gal. 6, 10.

voťa bližního svého budovati vlastní svůj blahobyt pozemský a t. d.

4. *Zákony bezvýminečné čili povinnosti dokonalé přednost mají před zákony podmíněnými čili povinnostmi nedokonalými*, poněvadž prvější vždy a za všech okolností zavazují, kdežto od posledněji ších v jistých případech upuštěno býti může. Na př. povinnost, abychom víry své nikdy nezapřeli, jest bezvýminečnou; a proto nikdy, ani kdyby mne to mělo státi statek i hrdlo, o které přece také pečovati mám, ani slovem ani skutkem nějakým víry své zapříti nesmím.

Avšak něco jiného jest víru *zapříti*, a něco jiného víru toliko *zatajiti*. Víru zatajiti jest povinností toliko podmíněnou, a smím ano za těžkých okolností i musím víru svou zatajiti; na př. když bych veřejným a dobrovolným se vyznáním těžké pokuty způsobil lidem dobrým, snad svým dobrodincům, když po vyznání takovém nepátrá ani zřízená vrchnosť, a když ho ani ku vzdělání bližního ani ku vyplnění povinnosti mé třeba není.

Jen na pravdu Boha za svědka bráti, jest povinností bezvýminečnou; proto musím jen pravdu přísahati, i kdybych nepravou přísahou života si uchovati mohl. Podobně musím čistotu duše ostříhati, kdybych skrze skutky smilné třebas i království nějaké na světě získati mohl. Kněz musí tajemství zpovědní zachovati, kdyby vyzrazením třebas celou říši od záhuby vysvoboditi mohl atd.

5. *Povinnosti právní přednost mají před povinnostmi lásky*, poněvadž právo jest základem všeho života, a poněvadž kdo práva bližního ruší, právo i lásku k bližnímu zároveň ruší, a tedy dvojnásob chybuje a proto povinnost složitou ruší. Nutno tedy na př. dříve dluhy platiti, poněvadž jest to povinnost právní, než chtíti almužen udělovati, poněvadž almužna toliko láskou se přikazuje.

I jdou *napřed práva, jež k nám má Bůh. Následuje spravedlnost k sobě před láskou k bližnímu;* tedy nemusím na př. poslední na almužny vydati, čeho sám k životu potřebuji. *Předchází konečně spravedlnost k jiným lásku k sobě i lásku k jiným.* Proto sice opatrně ale nemravně jednal onen vladař, který když měl počet vydati z vladařství svého a špatných konců se nadál, z lásky k sobě porušil práva pána svého a naposled ho ještě oklamal*).

*) Luk. 16, 1—9.

Ovšem že ale *můžeme a máme* po příkladu Páně, který umíraje i za vrahy své se modlil, *často práv svých se odříkati*, když tak beze škody vyšší učiniti lze, abychom povinnou lásku bližním prokazovati mohli a tak božskému Mistru podobnějšími se stali, kterýž vybízí nás ku vzájemné lásce slovy tak důtklivými: „Budete-li zachovávati přikázaní má, zůstanete v mém milování: jakož i já jsem přikázaní Otce svého zachoval, i trvám v Jeho milování!“ *)

Toť jsou ovšem pravidla obecná; zvláštních nepodaří se žádnému učiteli mravouky sestaviti, poněvadž zákon sice ovšem vždy stejně platným zůstává, ale *v každém jednotlivci osobní podmínky, za kterými zákon naplněn býti má, vždy jinačí jsou*; ano ani u jedné a téže osoby v rozličných dobách a poměrech stejnými nezůstávají; i nelze tedy naprosto takových zvláštních pravidel vyzkoumati, která by se každému jednotlivci pro všechny případy tak dobře hodila, aby jemu nikdy ani nejmenší pochybnosti nezbývalo, co činěno neb opomenuto býti má.

6. Za tou příčinou k obecným pravidlům *přidávají bohoslovci ještě těchto rad jednomu každému*:

a) Snaž se získati si útlé svědomí. Toho ale nabývá, kdo zjednal sobě dostatečnou známost zákonů, a vždy, než něco důležitého před se bere, všech okolností náležitě uvažuje;

b) žádej za radu moudrých a svědomitých mužů; porovnávej jednání své s jednáním lidí svatých; uvaž, jaké by svět tvářnosti nabyti musil, kdyby rozhodnutí tvé pravidlem obecným státi se mělo;

c) modli se vroucně k Bohu, aby rozum ti osvítil, bys co pravého, vždy poznal; a aby vůli ku konání povinnosti nezbytné ti sílil;

d) vol vždy to, co smyslnosti méně lahodí, poněvadž tím méně sloužíš sobě a tím více Bohu, čím více vlastním žádostem odpíráš! Přemáhej tedy žádosti očí, žádosti těla i pýchu života; ano snaž se mnohdy z lásky k Bohu a pro vzdělání bližního i věcí dovolených se odříkati, abysi se tím spíše ve věcech nedovolených přemáhati naučil, bera sobě za příklad svatého učitele národů Pavla, kterýž tvrdil, že by na věky nepožil masa neb některého jiného pokrmu, kdyby požívaje ho měl pohoršiti bratra svého**)!

---

*) Jan 15, 10.

**) I. Kor. 3, 13. — Řím. 14, 21.

Jestliže ale při vší poctivé snaze úplné jistoty o závažnější povinnosti nabyti jsi nemohl, *cokoliv učiníš, dobře učiníš, máš-li jen dobrý úmysl*, že skutkem svým Bohu čest vzdáš aneb bližnímu pro Boha pomůžeš! I kdybys nebyl nejlépe volil, hříchu přece jsi se nedopustil. „Nebo kdo mohl by zhřešiti v těch věcech, jichž nižádným spůsobem ubrániti se nemohl?“ táže se svatý Augustin*).

B) O vůli Boží jakožto radě.

§ 18. O radách evangelických.

1. Řečeno bylo**), že vůle Boží někdy přikazuje aneb zapovídá, a tak povinnosti nám ukládá; jindy ale že toliko k jistým činům pro hojnější odplatu chuti dodává, k nim toliko zve, ale jich nenařizuje ani nezapovídá. Když tedy Bůh vůle své za povinnost nám neukládá, ale toliko k jistým úkonům slibovanou hojnější odplatou chuti dodává: říkáme, že Bůh nedává zákona, ale že *vyslovuje pouze své přání, že nám radí, čili že nám uděluje rady k dokonalosti* (consilium perfectionis).

Mezi zákonem Božím a radou Boží jestiť tedy patrný rozdíl. Zákon zavazuje nás nezbytnou povinností; kdežto rada vyslovuje toliko přání, kteréž dle vůle své můžeme splniti aneb i nepovšimnutým nechati. Kdo zákona neplní, hřeší, kdo rady nedbá, nehřeší, ale toliko na hojnější odplatu v nebesích nároků činiti nemůže. Kdo chce dobrým býti, tomu stačí, když zákony plní; kdo chce ale lepším, ano dokonalým býti, musí dbáti i rad; proto kdo rad Božích nedbá, v dokonalosti nepokračuje, vyššího stupně svatosti nedostihne.

Dle toho všecko, co zákon Boží předpisuje a povinností naší činí, sluje *dobrým*; k čemu ale rada pobízí, nazývá se *dobrem lepším* (bonum melius) *čili dílem nadbytečným* (opus supererogatorium).

Za tou příčinou, že plnění rad Božích ponecháno jest dobré vůli naší, *otvírá se lásce naší pole nejširší*; i hodí se tedy učení o radách výborně do Zákona Nového, kterýž výlučně nazývá se i *zákonem svobody i lásky* (lex libertatis et

*) De lib. arbitr. l. 3. c. 18.

**) Svrchu prť počátku § 16.

charitatis). Proto rady neměly opravdového místa v Zákonu Starém, *zákonu služebnosti* (lex servitutis), ale bývaly toliko rozličnými obětmi a dary dobrovolnými předobrazeny.

2. *Zdali ale také na pravdě spočívá, že Bůh někdy zákonem svým vůli naši přísně ku povinnosti zavazuje, a jindy zase vůli svou toliko rádcem naším míti chce?*

Byli sice a jsou lidé, kteří každé projevení vůle Boží, tedy i to, co my radou nazýváme, za přísný zákon prohlašovali i prohlašují. Tak rozličných věků rozumáři, v dávnověkosti pohanští Stoikové, křesťanští Montanisté, a za našich dob Rationalisté mají ihned vše, co chvalným, dobrým, krásným býti poznali, bez rozdílu za povinnost, nic na křehkost a nestatečnost lidskou se neohlížejíce. Kdyby pravdu měli, počet hříchů ovšem byl by pak bez konce i míry. Jiní opět naopak ze jha veškerého zákona se vyvlékajíce, tvrdili a tvrdí, že netřeba nižádných skutků raděných, ba ani ne povinných činiti; ano že stačí toliko v Krista Ježíše věřiti čili v Jeho zásluhy důvěřovati. Tak učili na př. Jovinian, Vigilantius, Gnostici a Luther, otec nynějších nekatolíků, čili jako rádi si říkají „evangelíků."

Ale učení Církve Páně jest mezi oběma druhy výstředníků uprostřed! *Církev katolická učí, že jsou zákony Boží a z nich plynoucí přísné povinnosti; že jsou ale také rady Boží,* kteréž všech lidí nikterak neváží, ale dobré vůli jednoho každého ponechány jsou.

Že Církev Páně správně tak učí, vysvítá jasně z následujících statí *Písma svatého.* Tak když božský Mistr vyložil učenníkům svým povinnosti křesťanských manželů, a apoštolové to slyšíce pravili: „Poněvadž jest takový spůsob člověka s manželkou, není dobře se ženiti:" odpověděl jim: „Ne všichni chápají toho slova, ale kterým je dáno. Neboť jsou zajisté panicové, kteří se tak z života matčina rodili: a jsou panicové, kteříž učiněni jsou od lidí (t. j. násilím): a jsou panicové, kteříž se sami v panictví oddali pro království nebeské (t. j. kteříž *dobrovolně* proti přirozené náchylnosti z lásky Bohu zdrželivost si oblíbili a zvolili). *Kdo může pochopiti pochop!*" *) t. j. takové zdrželivosti nežádá Bůh ode všech; ale kdo k ní dosti síly a odvahy v sobě cítí a ji k větší své dokonalosti zachovávati volí, bude z toho míti zásluhu znamenitou. K slovům těm dokládá svatý Augustin:

*) Mat. 19. 3—12.

„Kde jedná se o povinné spravedlnosti, tu *neříká se: kdo může činiti, čiň*; ale praví se, že každý strom, jenž nenese ovoce, uvržen bude do ohně!“

Když se ku Pánu Ježíši přiblížil mládenec s otázkou: „Mistře dobrý, co budu dobrého činiti, abych měl život věčný?“ naznačil jemu Pán nejprvé povinnost, aby plnil přikázaní; a když mládenec tvrdil, že všech přikázaní plnil od mladosti a dále se tázal, poradil jemu Božský Mistr: „*Chceš-li dokonalým býti:* jdi, prodej, co máš a rozdej chudým, a budeš míti poklad v nebi; a pojď, následuj mne“ *). Kde jedná se o povinnosti, tu nepraví Pán „chceš-li dokonalým býti,“ ale „chceš-li vjíti do života;“ a zase kde jedná se o radě, nepraví „chceš-li do života vejíti,“ ale tvrdí: „chceš-li dokonalým býti,“ t. j. chceš-li vyššího stupně v životě věčném dosíci. Kdo tedy přikázaní ostříhá, bude míti život věčný; kdo ale i Božských rad dbá, bude míti poklad v nebesích.

Apoštolům, kteříž z lásky k Pánu Ježíši všecko na světě opustili, slibuje On odplatu stonásobnou a stolice v říši své nejdůstojnější **).

V Skutcích apoštolských ***) se vypravuje, že věřící *dobrovolně chudými* se činili, ani prodávali pole i domy své, a cenu jich přinášeli a kladli k nohoum svatých apoštolů. Ananiáš a Safira nebyli proto trestáni, že všech peněz stržených neodvedli; ale že zanechavše částky peněz pro sebe, tvářili se, jakoby všecko Bohu byli obětovali, a tak Boha oklamati a u lidí nezasloužené pochvaly míti se snažili. Ze tomu tak, vysvítá jasně ze slov Petrových: „Zdaliž nezůstávalo (pole) stále tobě? a zdali byvši prodáno, v moci tvé nebylo,“ (co jsi zaň stržil)?

V listu prvém ku Korinthským †) svatý Pavel zřejmě rozeznává *dobrovolnou čistotu a panenství* od povinností manželů. Praví zajisté: „O pannách přikázaní Páně nemám (t. j. aby v panenském stavu zůstaly): ale *radu dávám* (t. j. aby tak činily) . . . Mám tehdy za to, že jest to dobré pro přítomnou potřebu (t. j. pro nesnáze tohoto života), že jest dobře člověku tak (t. j. svobodným) býti.“ *Proč ale rady této udílí*, dodává níže: „Kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně,

---

*) Mat. 19, 16—21.
**) Srovn, Mat. 19, 27—29.
***) Skut. ap. 4. 34—5, 11.
†) I. Kor. 7, 25—40.

kterak by se líbil Bohu: ale kdo jest s ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen (ve starostech o rodinu a o čest Boží). A žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem; ale která jest vdaná, myslí na to, co jest světského, kterak by se líbila muži." A opět: „Kdo vdává pannu svou, *dobře* činí: ale kdo nevdává, *lépe* činí." A že radou svou nikoho zavazovati nemíní, výslovně ještě tvrdí slovy následujícími: „To pak k vašemu užitku pravím, ne abych na vás osidlo uvrhl (t. j. povinností vás zavazoval), ale k tomu *poradil*, co počestného jest, a co by snadnost dalo, bez překážky Pánu se modliti (t. j. co by vám službu, Bohu povinnou, snadnější učinilo).

3. A čemu Písmo svaté učí, to *chválí i také svatí učitelové a otcové církevní*, tvrdíce, že věcí dovolenou jest: míti statky pozemské ano i přebytek bohatství; žíti v řádném manželství a míti vůli svobodnou ve všem jednání; avšak za věc dokonalejší mají, všeho se odříci a žíti v dobrovolné chudobě, ustavičné čistotě a dobrovolné poddanosti.

Tak, abych z přenohých výroků uvedl jen jeden na ukázku, píše svatý Augustin: „Více platí panenství, jež není přikázané, než stydlivost manželská, která jest nařízená*).

4. Také *zdravý rozum tomu přisvědčuje*, učí-li se, že Bůh skrze přikázaní svá položil jako základ spravedlnosti svým tvorům rozumným, a nad to, že skrze rady dal volnost svobodné vůli naší, abychom dobrovolným působením u vyšší míře mohli Jemu svou lásku osvědčovati. Nebo kdyby všecky skutky, jakých nám láska horoucí našeptává, ihned přísnými povinnostmi státi se měly, jak mnozí bloudíce učí: tuť bychom byli u věčném nepokoji, když vidouce lepší věci před sebou a cítíce se k nim zavázanými, přece pro křehkost a nestatečnost svou plniti bychom jich nemohli!

Také dobře mysliti se dá, že jako na světě tomto nenalezají se ani dva lidi, ani dvě zvířata, ani dva listy na jednom stromě, z nichž by jeden druhému *úplně* se rovnal: že zajisté ani na onom světě, v nebi, nebudou ani dva světci, kteříž by ve všech věcech dokonale sobě se rovnali; že tedy jest stupňů dokonalosti mnoho; že musí tudíž býti něco jako základem života věčného, a že mohou ano musí býti i jiné skutky, ku kterýmž jeden každý zavázán není, které ale ku bohatší ozdobě

*) De gestis Pelag. 29.

směřují a napomáhají! Za tou příčinou nikomu povážlivému není s podivením, že Bůh dává přikázaní, jak bychom měli se statky, kterých nám popřál, nakládati, abychom jich užívajíce statků nehynoucích neztratili; že ale Bůh nežádá, abychom vůbec ničeho na světě svým nenazývali, ničeho neužívali.

Miláček Páně Jan tvrdí, že *všecky statky, jež na světě jsou, jenom trojího druhu jsou, a sice buď „žádost těla“ neb „žádost očí“ neb „pýcha života“* *), čili

a) rozkoše tělesné,

b) bohatství,

c) panování.

Každého z těcho tří statků světských tedy dle přikázaní Božího až do jisté, vůlí Boží vymezené míry míti a užívati můžeme; jestliže ale obmezujeme se ještě dále, než Bůh přikazuje: pak již nejednáme dle přikázaní Božího, ale dle rady Boží. Jakýkoliv tedy zákon můžeme plniti způsobem méně dokonalým, ale přece postačitelným; neb způsobem dokonalejším a záslužnějším; aneb i způsobem co možná nejdokonalejším, t. j. i *v konání rad samých může býti mnoho stupňů*, a ovšem že i v odplatě na nebesích potom z toho plynoucí rozdílové budou.

Ale čehokoli bychom se dobrovolně, z lásky k Bohu odříci mohli, vždy to *spadá pod jednu z tří hlavních rad, jež užívání trojího druhu statků pozemských jako kruhem obkličují*; a sice:

a) užívání rozkoší tělesných obmezuje *dobrovolná zdrželivost*, najmě zdržování se manželství, čili **ustavičná čistota**;

b) užívání bohatství obmezuje se *radou* **dobrovolné chudoby**, čili odříkáním se majetku svého ve prospěch bližních nebo-li almužnou;

c) dovolené panování přemáháno bývá **dobrovolnou a neobmezenou poslušností**, najmě poslušností k hlasatelům vůle Boží, tedy k svým duchovním správcům.

Prvá rada zahrnuje v sobě krátce všecky spůsoby odříkání, kterými bujnost *těla* se krotí, tedy veškeré druhy **postů**; druhá rada obsahuje všechny spůsoby, jakými můžeme *statků* svých k duchovnímu neb tělesnému blahu svých bližních užívati, tedy všechny druhy **almužny**; a třetí rada konečně učí nás všelikými spůsoby *ducha* svého zapírati a Bohu samému

*) I. Jan 2, 16.

neb viditelnému zástupci Jeho svobodnou vůli svou obětovati, což nic jiného není než ustavičná **modlitba**!

A že se tyto tři rady, totiž *a*) ustavičná čistota, *b*) dobrovolná chudoba a *c*) poslušnost dokonalá duchovních vrchních v Zákonu Novém čili v *evangelium* odporučují, **radami evangelickými** se nazývají.

5. Zvláštními sliby k radám evangelickým pro zdokonalení své *zavazují se řeholníci a slibují tedy zřejmě vesměs*: *a) ustavičnou čistotu*, *b) dobrovolnou chudobu*, *c) neobmezenou poslušnost svým duchovním vrchním*; ovšem že ale v duchu i všechny ostatní stupně těchto základních rad, jak dalece příležitosti a sil k nim míti budou, plniti přislibují.

6. Že *Církev* svatá evangelickým radám učí, věřící k plnění jich zve, a řeholníkům mnohé přednosti udílí: tím ovšem *neučí ctnosti dvojí, ale toliko více stupňům jedné a téže ctnosti;* podobně jako neříkáme o plamínku, jenž z jednoho hořícího dřeva vychází, že jiným jest než plameny celého požáru, nýbrž tvrdívámi, že plameny požáru jsou jen vyšším stupněm neb větší mocností jednoho a téhož živlu — ohně.

7. Že konečně *Syn Boží sám s učením Církve své o radách evangelických úplně souhlasí*, vysvítá z vlastního Jeho pozemského života.

Z Panny přečisté se narodil, a sám vždy panicem zůstal; a tudíž skutkem i slovem sice nepřikazuje, ale odporouči *ustavičnou čistotu.*

Syn Krále nebes a země, kterýž každého živocha naplňuje požehnáním, pro svou osobu tak velice zamiloval sobě *chudobu*, že řiči mohl o sobě: „Lišky doupata mají a ptáci nebešti hnízda: ale Syn člověka nemá, kdeby hlavu sklonil“ *).

Poslušnost dokonalou konal ale nejen k svému nebeskému Otci, Jehož „poslušným jest až k smrti, a to k smrti kříže“ **): ale i k pěstounům svým***), ano i k vrchnostem nespravedlivým, jak zvláště při svém odsouzení dokázal.

Což tedy divu, že za učením Božského Mistra i Církve Jeho apoštolové a bezpočetní věřící všech věků brali sladké jho Páně na sebe, a snažili se kráčeti v šlépějích Beránka Božího, a následovati a napodobovati Jeho život čistotný, chudobný, poddaný? Což divu, že i za našich dob všichni ti, kdož

---

*) Luk. 9, 58.
**) Filip. 2, 8.
***) Luk. 2, 51.

Pánu Bohu svému zvláštní lásku osvědčiti chtějí, nejen přikázaní svědomitě zachovávají, ale i všemožným způsobem rad dbají? Ano že přemnozí na celý život do zdí klášterních se uzavírají, aby tam celý život, duši i tělo i veškeré statky své jakožto obět zápalnou, Bohu líbeznou obětovati mohli?

Úvaha. Kdo evangelických rad neplní, ten sice nehřeší, a také spaseným býti může; avšak dokonalým nikdy se nestane, poněvadž dokonalý vůli Boží zúplna, dokonale plniti musí, a to nejen v povinnostech právních, ale i v povinnostech, k nimž láska k Bohu neb bližnímu ho pobádá. Není třeba, a přemnohým naprosto ani nelze, aby do řehole vstoupili a se pro celý život trojím slibem dokonale a beze všeho vybražení Bohu zavázali; avšak *každému ve světě žijícímu aspoň do jisté míry lze třech raděných ctností ctitelem i pěstitelem býti.*

Kterak to?

Každému jest s pomocí Boží možno, aby náklonnost k statkům pozemským v sobě stále umrtvoval, po bohatství nemírně se nesháněl, sebe ne za vlastního majetníka, ale toliko za správce věcí svěřených považoval, z nichž bude museti jednou počet klásti, a tak bude i při zevnějším přebytku přece takovým, jakého blahoslaví Pán, řka: „Blahoslavení *chudí duchem,* neboť jejich jest království nebeské*)!“

Každému s pomocí Boží možno jest, aby čistotu stavu svému přiměřenou, způsobem dokonalejším zachoval, a zdrženlivějším byl více ještě, než zákon ukládá, najmě aby se i vší příležitosti k nečistotě co nejpečlivěji varoval, a tak hodným se stal blahořečení Páně řkoucího: „Blahoslavení *čistého srdce,* neb oni Boha viděti budou“**)!

Každý člověk má vrchní nad sebou, a každému s pomocí Boží možno jest, aby si nejen náležitou poslušností k nim, ale i nejochotnějším podrobováním ducha svého pod rozumnou vůli jejich zalíbení získal u Toho, kterýž nepřišel, aby si sloužiti dal, ale „sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka, ponížil sebe až k smrti kříže“***); a aby podobné Mistru svému *za poslušnost* odměny dosáhl, o kterém píše svatý Pavel, že Otec nebeský pro veliké ponížení Pána Ježíše povýšil a „dal Jemu jméno, které jest nad všeliké jméno, aby ve jménu

*) Mat. 5, 3.
**) Mat. 5, 8.
***) Filip. 2. 7.

Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných“ *).

Kdo takto dobrovolně, z lásky k Bohu, přirozeným náklonnostem po rozkoších tělesných, po majetku a po panování nad míru přikázanou odpírati se snaží: má z toho i ten užitek, že *nepřichází jemu pak tak za těžko, něco vykonati, co lidem v jiných poměrech jest pouhou radou*, co ale jemu za daných okolností povinností se stává. Svatý Tomáš Akvinský totiž tvrdí: „Není skutku dokonalého, který spadá pod rady, aby v jistém případu nespadal pod zákon, tak že *nutno jest pro spasení* ho vykonati“ **).

Nebo abych mluvil zřetelněji: Kdo si uvykl násilí činiti i ve věcech dovolených, snadněji to snese, když pro chudobu, nemoci a jiné závady nebude moci na př. do stavu manželského vstoupiti, neb stavu toho užívati, ale odevzdávaje se do vůle nebeského Otce, čistotu těla i duše a střídmost ve všech věcech zachová. Kdo naučil se srdce svého nepřikládati statkům pomíjejícím, snadněji snese nahodilou i nepředvídanou chudobu a nedobrovolnou opuštěnost. Kdo dobrovolně z lásky k Bohu na tom přestávati si umínil, že Pána Ježíše až k smrti kříže poslušného všude následovati bude, ten s ochotností také bude vůli pánů svých plniti, byť jemu i těžkou práci ukládali, byť i nevlídnými byli; s trpělivostí přijímati bude i těžké jho utrpení, jež naň Pán nebeský dopustí, ano pozná-li v tom neklamnou vůli Boží, že povolán jest k stavu vyššímu, kněžskému nebo řeholnímu, ihned všecko vezdejší opustí, aby kráčel po cestě trnité za Pánem svým, jako kráčeli proroci a muži v Zákonu Starém, apoštolové a tisícové ano miliony svatých mučenníků, vyznavačů, panen i kajicníků v Zákonu Novém, a nezastaví se na cestě své, až ho Bůh sám z díla odvolá, aby jemu po vedru denním vyplatil mzdu přehojnou v životě věčném.

II. Rozdíl. O mohutnostech našich.

Nebylo by blahu našemu prospělo, kdyby byl svrchovaný Bůh toliko vůli svou rozličným spůsobem jakožto po-

*) Filip. 2, 9. 10.

**) Thom. 2, II. qu. 124. art. 3.

vinnost neb radu oznámil, kdyby nebyl zároveň do duší našich vložil takových sil, kterými bychom mohli tuto Jeho svatou vůli poznati, k sobě vztahovati a dobrovolně pro ni se rozhodovati. Za tou příčinou skutečně také duši naší dal

a) *rozum*, kterým bychom Jeho svatou vůli náležitě poznávali;

b) *svědomí*, kterým bychom vůli Jeho k sobě patřičně vztahovali;

c) *svobodnou vůli*, kterou bychom bez nucení, dobrovolně Jeho vůli plnili.

Těmto třem silám duše lidské, jež ji spůsobilou činí, že jisté práce konati *může*, říká se proto také *mohutnosti*.

§ 19. a) O mohutnosti rozumu.

Duše lidská má v sobě tu nepopíratelnou schopnost, že může přemnohé věci či pomocí smyslů, či bádáním vnitřním poznati. Věci a pravdy, jež pomocí *smyslů* poznává, a jež ovšem vždy stejným spůsobem se představují, nazývají se *evidentní čili zřejmé*, jež žádného důkazu ani výkladu nepotřebují. Tak na př. zřejmými jsou pravdy: Strom jest zelený; slunce svítí a hřeje. Pravdy takové zřejmé jsou ale jako základy všeho lidského poznávání a slují také učeným *základy poznání* (principia fundamentalia) čili *ideami*. Mohutnosti ale duše, která jich poznává i pořádá říká se um.

Avšak práce duše nezůstává při pouhých těchto základních pravdách čili ideách státi; nýbrž na základu jich pracuje dále, poznané pravdy mezi sebou porovnává, úsudky o nich činí a počátek jich až k Tomu stopuje, kdo jich původcem jest. Takto přichází duše k poznání Stvořitele a *vyšších* pravd, které Bůh ve věcech stvořených uložil; dále pak i o těch vyšších pravdách soudí, jich mezi sebou porovnává, posuzujíc, co dobrého i zlého, prospěšného i škodlivého, krásného i šeredného. Této ale mohutnosti duše, která na základu pravd smysly aneb i vnitřním pozorováním poznaných, o Bohu a pravdách vyšších soudí i uzavírá, říkáme **rozum**.

Rozum lidský utrpěl dle souhlasného učení i Písma svatého i neomylné Církve Páně *veliké pohromy hříchem prvotným*, an byl zbaven světla nadpřirozeného, jež mu zářilo z milostného obcování s Bohem. Ale ač rozum byl oslaben, zatemněn k poznávání i souzení pravd nadpřirozených, *nebyl přece zničen*,

nebo kdyby byl rozum zničen býval a neschopen pravd vyšších poznávati, nebyl by Bůh zjevení jemu činil; byl by tedy celý Starý i Nový Zákon úplně zbytečným, poněvadž by člověku bylo muselo úplně lhostejným býti, o věcech nadpozemských slyšeti, když by jich nemohl chápati, s vírou přijati, k blahu svému užíti. Poněvadž ale Bůh tak mnohá zjevení učinil, ano i vlastního Syna svého ku poučení našemu na svět poslal: jest očividno, že tolik síly rozumu lidskému i po pádu prvých rodičů ještě zbylo, aby vůli Boží, pokud jemu prospívá, náležitě poznati mohl. Jinými slovy: *Člověk má v duši své rozum, kterým poznává netoliko sebe a věci stvořené, ale i Tvůrce světa, Pána Boha i vůli Jeho a může se naučiti správně rozsuzovati dobré od zlého, pravé od nepravého, prospěšné od škodlivého, krásné od šeredného.*

Avšak mohutnost rozumu, kterou Bůh v duši naši vštípil, *nepočíná býti činnou, leč by činnost její jiný tvor rozumný a činný k činnosti vzbudil.* Prvých rodičů učitelem a rozumu buditelem byl Bůh sám; ostatních lidí k činnosti rozumové povzbuzují bližní jejich. *Vodítkem ale rozumu lidského učinil Bůh zákon svůj*, který během věků s námi sděloval, aby činnost rozumu našeho byla ke cti Jeho a ku blahu našemu.

Z pozorování tohoto následují ovšem některé *pravdy předůležité a všeho uvážení hodné*, a sice:

1. Pomáháme-li bližním, aby rozum jich pro čest Boží i jich vlastní blaho se rozvíjel a činným byl: *činíme věc velice milou Bohu*, který neostýchal se sám prvých rodičů rozum vzdělávati, zjevení svého jim udělovati, Syna svého k vyléčení nevědomosti rozumové na svět seslati.

2. Když Bůh tak velikou péči měl o vzdělání rozumu našeho, abychom v povolání svém na světě a životu na věčnosti v nevědomosti nezůstali, ale vůli Jeho pozna še, také ji plniti se snažili: jest to *nejsvětější povinností jednoho každého člověka, aby co možná dokonalou známost povinností svých veškerých získati se snažil.* Najmě každý křesťan má dle úsudku mužů v zákoně Božím vzdělaných, uměti Desatero přikázaní Božích a patero církevních, jakož i nejhlavnější články víry i svátostí se týkající; každý kněz, jenž má jiné zák nu Božímu i církevnímu vyučovati a ve víře jich utvrzovati, musí znáti i evangelium i proroky i učení církevní; každý úředník státní musí znáti netoliko obecné zákony křesťanské, ale i zákony zvláštní, dle nichž občany moci své svěřené má spravovati; každý křesťanský soudce musí znáti netoliko zákony

křesťanské vůbec, ale i práva i povinnosti zvláštní, dle nichž má soud činiti a t. d.

3. Když tedy přísnou povinností jest každého, aby si zjednal známost povinností svých, velice *Boha uráží, kdo svou vinou o známost takovou nedbá.* Pravím, kdo *svou vinou* v nevědomosti trvá. Svou vinou ale nevědomým zůstává, který maje příležitosti k poučení, příležitosti si nevšímá, buď z lenivosti, lehkomyslnosti, aneb ze zlé vůle, aby pak tím spíše nepatřičný skutek svůj omlouvati mohl; aneb také ten, kdo z úmyslu rozum svůj vášněmi i náruživostmi zaslepuje. Naproti tomu ovšem člověk prostý, který *bez své viny* ani tušení o jistých povinnostech svých nemá, a tedy bez zlé vůle v něčem vůli Boží naproti jedná, bez hříchu zůstává potud, pokud v této nezaviněné nevědomosti trvá, neboť „nevědomost hříchu nečiní".

Úvaha. Když tedy poučení rozumu tak jest důležitým: rádi je hledejme, s ochotou poslouchajíce slovo Boží s kazatelny i ve zpovědnici; rádi je i čítejme v knihách, jež o Bohu, povolání i povinnostech stavu našeho jednají; a čemu sami jsme se přiučili, to rádi i s jinými sdělujme, ahychom Bohu, Otci i Pánu svému, radost působili; obraz Boží v nás i v bližních zdokonalovali; a to tím více, že *rozum dobře vzdělaný jest základem správných úsudků svědomí i bezpečným vůdcem svobodné vůle,* jak níže se ihned poučíme.

§ 20. O mohutnosti svědomí vůbec.

Vzdělání rozumu dokonalé má zajisté velikou cenu do sebe. Ale ač *rozum vysoce vzdělaný velice dobrou věcí jest, není přece dobrem nejvyšším;* není také prostředkem nejhlavnějším, kterého by člověk se své strany k dosažení blaženosti za hrobem užívati mohl; ba rozum o sobě může sice *obecně* rozeznávati i poznávati, co dobrým, krásným, záslužným jest a co není; ano může sám naznačiti i pravidla, jakož i skutečně činí: že co člověk dobrým, krásným, záslužným býti poznal, také i činiti má; avšak rozum o sobě nikterak není s to, udávati také vždy *zvláštních poměrů,* kdy právě každý *jednotlivý* člověk to neb ono dobré a krásné činiti, toho neb onoho zlého a šeredného varovati se má. Ku práci této uložil Stvořitel do lidské duše mohutnost jinou, která tedy to, co rozum obecně za dobré a vykonání hodné usoudil, při dané

příležitosti každému jednotlivci uvnitř jakožto povinnost ukládá; v každém zvláštním případu každému jednotlivému člověku do jeho vlastního *vědomí* vkládá; aby již to, co vůbec za zákon Boží, za dobré se uznává, měl *ve svém vědomí* a dle toho se i zachoval; a proto mohutnosti té říká se také *svědomí*. Tak na příklad i zákon Boží i výroky rozumu, milostí Boží osvíceného, v tom se shodují, že krásné i dobré jednání jest to, rodiče jakožto největší po Bohu dobrodince ctíti; ale teprv svědomí každému jednotlivému člověku za povinnost ukládá, kdy, v kterých okolnostech a případech a jakým způsobem on sám té obecné povinnosti způsobem zvláštním dosti činiti může i má.

Ba svědomí činí ještě více; ono nejen *před činem*, ku kterému se chystáme neb chystati máme, určuje, zdali a jak ho vykonati máme aneb nemáme: nýbrž i *po činu* soud pronáší, zdali jednali jsme dobře nebo zle, krásně neb šeredně; usuzujíc za dobré to, jež s vůlí Boží se srovnává; a za zlé to, jež s vůlí Boží se nesrovnává. Z těchto slov dá se již povědíti:

Co tedy jest svědomí?

1. *Svědomí jest ona duchovní mohutnost v člověku, která zákon k jednotlivým činům našim vztahuje a výroky činí, že zákon v tom neb onom případu zvláštním nás zavazuje neb volnými nechává; a jestli skutek již dokonán jest, neumorně tvrdí, že jsme po zákonu jednali neb se jemu zprotivili.* Před skutkem nakazuje neb jen radí; po skutku dobré chválou odměňuje, zlé výčitkami a hrozbami kárá.

Že mohutnost svědomí tak výtečným darem Božím jest, an nám tak zřejmě vůli Boží před oči staví: proto má i rozličná pojmenování, které k působení jeho poukazují. I nazývá se *světlem*, jež osvěcuje člověka a ku poznání sebe ho přivádí; sluje *vazbou*, jež nás k Bohu a zákonu Jeho poutá; jmenuje se *zákonem Božím*, který Bůh sám písmem nezrušitelným vepsal v srdce naše; nazývá se i *hlasem Božím* v nás.

Kterak že hlasem Božím?

2. Zajisté že *svědomí naše v pravdě jest*, jak přísloví praví, *hlasem Božím v nás*; ale dodávám ihned: *jen až do jisté míry.*

Jest sice svědomí mohutností, kterou sám Bůh vložil v duši naši, kterou *zákony přirozené prohlašuje*; vůli naši k zákonům nám všem platným poutá; skutky naše zákonité chválí, protizákonné haní, a tak úřad i *zákonodárce* i *soudce*

koná. Avšak mohutnost ta, jako i ostatní, v člověku dřímá potud, až budící se rozum také ji vzbudí. *Svědomí závisle jest zajisté v přemnohých věcech na výrocích rozumu*; kde rozum nepracuje, na příklad u dítěte maličkého, tam také svědomí se neozývá; kde rozum zakalený, na příklad u člověka chromyslného neb neučeného, tam také svědomí nesprávné výroky činí. V případech těch, kdy svědomí na základu nepravých výroků rozumu výroky své činí, *pravým hlasem býti nemůže.*

Ano svědomí tak velice k výrokům rozumu jest uvázáno, že mnozí učenci tvrdí: svědomí (conscientia) ani není mohutností zvláštní, nýbrž jest toliko zvláštní, přirozenou vlohou rozumu lidského.

Avšak ač svědomí v mnohém na rozumu náležitě vzdělaném závisí, *jest ono přece z jiné strany zase na rozumu úplně nezávislým a pravdivým hlasem Božím v nás*; neboť ono rozkazuje i rozumu, aby se lépe vzdělal, vědomostí se jemu nedostávajících si získal, a posuzuje činnost i působivost jeho. A kdežto rozumu může člověk zlý neb nemoudrý zneužívati k snadnějšímu ukájení svých chtíčů, vymýšleje prostředky k dosažení cílů nemravných: nemůže nikdy zneužíti i svědomí svého tak, aby jemu to, co dobrým, krásným poznal, hanělo jakožto zlé a šeredné; a to, co špatným shledal, aby jemu schvalovalo! Může sice svědomí, posuzujíc jistý, určitý případ, ve výroku svém pochybiti; ale to stává se jen tehdy, když rozum z úmyslu aneb mně na bezcestí byl uveden, tak že za pravdu a zákon Boží má něco, co se s pravdou a zákonem Božím nesrovnává, aneb má něco za lež, co pouhou pravdou jest. Ale *svědomí vždy neúmorně hlásá: To, co dobrým poznáváš, čiň; zlého se varuj!*

3. Učenci činívají tu rozdíl ve svědomí a tvrdí: Pozorujeme-li onu sílu v duši své, která nás neúmorně nutká, abychom veškeré činy své zákonu Božímu podrobili i přispůsobili, říkáme jí svědomí v *obecných* či *povšechných* úsudcích se jevící aneb *obecné svědomí* (*syntheresis*); co jest neomylné, a jako ostatní mohutnosti duše *nevyhladitelné*. Svědomí ale, pokud v každém *jednotlivém* případu praví, co právě nyní a zde (hic et nunc) státi se má, nazývají *svědomím zvláštním (conscientia)*; to na soudu rozumu závisí, a správně soudí jen potud, pokud rozum pravé úsudky činí, může ale ovšem také chybovati, když rozum sám chybně soudí; *také není nevyhla-*

ditelným, ale může je člověk stálým jednáním proti úsudkům jeho tak umlčeti, že ono úsudků pak ani více nepodává.

Z příkladu jasněji se ukáže, *co jest svědomí obecné a co zvláštní.* Svědomí všech lidí, nevzdělanějších i nejsurovějších, každému nakazuje: cti otce, matku, jakožto po Bohu největší dobrodince na světě. Jestiť to neklamný, povšechný výrok svědomí obecného čili syntherese. Avšak jak? kdy? a kde? rodiče ctíti, o tom musí souditi rozum každého jednotlivého člověka, poněvadž každý v jiných poměrech ku svým rodičům bývá, ano i ten samý člověk v rozličných dobách a jich poměrech rodičům jiným spůsobem čest na jevo dávati povinen jest. Je-li ten, kdo rodičům čest vzdávati má, dle zákonů křesťanských náležitě vzdělán, zachová se k nim na příklad v těžké nemoci zcela jináč než křesťan nevzdělaný, otupělý; a ten zase jináč než pohanský divoch.

Křesťan vzdělaný, svědomitý ví, že má rodičům v jich bídách pomáhati, a nejen o uzdravení těla ale i o blaho duše dbáti; proto zavolá lékaře tělesného, a učiní dle rady jeho pro rodiče všecko, k čemu síly a hmotné poměry jeho stačí; zavolá ale i lékaře duchovního, aby je týž hříchů zbavil, manou nebes nasytil a léky duchovními, pro nemocné v Církvi uloženými, léčil; a jestli Bohu se zlíbí, aby při vší péči pozemský život opustili, o církevní pohřeb se jim postará, ano i za hrob svatými obětmi a modlitbami je provází.

Křesťan vlažný zapomene snad na léky duchovní úplně, a vystrojí-li rodičům nějaký parádní pohřeb, domnívá se — ovšem že chybně — že pro rodiče již všecko, k čemu zavázán byl, učinil.

U mnohých divochů jest ale převráceným vychováním rozum jich tak velice na bezcestí, že se domnívají: rodičům našim, kteří věkem sešli a zdrávi býti více nemohou, nemůžeme lépe úcty a lásky na jevo dáti, jako když je zabijeme, a tak všech běd jedním rázem zbavíme!

Všichni tedy jednají dle svědomí; ale jaký jest rozdíl mezi tím, který má rozum dle vůle Boží vzdělaný, a tím, který ho má pověrami a bludy zatemněný!

Svědomí obecné jest ovšem u všech neklamné; ale *svědomí zvláštní ozvěnou Zákona Božího, čili opravdivým hlasem Božím v nás, jemuž poslušnosti odepříti nesmíme, jest jen tehdy, když rozum, na základě jehož výroků ono svůj soud pronáší, a vůli naši k vůli Boží váže, jest náboženským vychováním patřičně vzdělán.*

4. Když jsme takto na pravou míru uvedli, co znamená výrok „svědomí jest hlasem Božím v nás“, snadno dovedeme také posouditi *nešťastný blud mnohých protestantů*, čili, jak oni si neprávem říkají, *evangelíků* *), *tvrdících, že Bůh skrze svědomí nová zjevení činí, člověka spravedlivým, hříchů sproštěným prohlašuje*, a tak Církev Ježíše Krista a svátosti, které duchovenstvu výslovně k rozdávání svěřil, zbytečnými činí! Kdyby bludnými učeními neměli rozum zastíněný, nemohlo by jim svědomí takových rozsudků činiti, a oni řekli by si správně takto: Svědomí jest hlasem Božím jen tehdy, když výroky jeho s výroky Písma svatého čili Zákona Božího psaného ve všem se shodují; když shody není, není také rozum náš náležitě vzdělán, tak že svědomí naše proto pronáší úsudky chybné; nebo nemůže býti v pravdě neshody mezi zákonem zjeveným od Boha, a mohutností svědomí, k posouzení zákona dané nám také od Boha!

Náš rozum ale v pravdě není dobře vzdělán, a svědomí v pravdě úsudky klamné činí, když tvrdí, že Církve poslouchati netřeba; svátostí přijímati netřeba; poněvadž Kristus Pán výslovně praví: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“ **) „Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán (veřejný hříšník)“ ***). Aneb když apoštolům a ovšem i jich právním dědicům uděluje týž Pán moc rozhřešovací slovy: „Kterýmž hříchy odpustíte, odpouštějí se jim; a kterýmž zadržíte, zadržány jsou †)“; aneb: „Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážete na nebi, bude rozvázáno i na nebi“ ††); a poněvadž píše miláček Páně o vyznání se ze hříchů: „Pakli *vyznáme* hříchy své, věrný† jest Bůh a spravedlivý, aby nám odpustil hříchy naše“ †††). Není tedy na pravdě, že si mohu víru dělati, jakou bych sám chtěl; ale *musím se vedení a vyučování Církve podvoliti*; nemůže mne svědomí rozhřešovati, když slovo Boží zjevené takovémuto osvobozování od hříchu úplně a se všech stran se protiví!

5. Znamenalo by dříví do lesa nositi, chtěl-li by kdo dokazovati, že *každý člověk svědomí v duši své má,* poněvadž

*) Srovn. svrchu § 13. Úvaha.
**) Luk. 10, 16.
***) Mat. 18, 17.
†) Jan 20, 23.
††) Mat. 18. 18.
†††) I. Jan 1, 9.

posud žádný povážlivý, střízlivý člověk toho neupíral, že má v sobě neúmorného posuzovatele i soudce skutků svých, který za dobré a milování hodné prohlašuje vše, co s vůlí Boží se srovnává; a za zlé a nenávidění hodné má vše, co vůli Boží se protiví. Ani zvrhlí pohané mohutnosti té neupírali, ač náhledy jich o svědomí ve všem na pravdě nespočívají. A svatý apoštol národů výslovně nazývá *svědomí zákonem Božím*, který Bůh sám napsal do všech srdcí lidských, aby je zákonu zjevenému podroboval, an píše: „Pohané... nemajíce zákona (psaného)... ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých, když jim svědectví vydává svědomí jejich a myšlení, která se vespolek obviňují anebo také zastávají..." *).

Říká-li se přece o někom, že jest člověkem *„bez svědomí"*: nemají slova ta rozumu toho, jakoby člověk onen v pravdě svědomí neměl; ale znamenají tolik: že člověk takový hlasu svědomí nedbá, jemu na odpor činí, a tak jedná, jakoby svědomí neměl. Poněvadž ale takto jednaje, vůli Boží velice se protiví, hrubě hřeší, a za veliký hřích trest v pekle následuje: ne neprávem říká se také o člověku, jenž hlasu svědomí svého zlomyslně odporuje, že *„má svědomí v pekle."*

Úvaha. Jestliže jest svědomí neúmorným hlasem Božím v nás, ale jen tehdy správné výroky činí, když i rozum dle zákona Božího náležitě jest vzdělán: což tu leží blíže po ruce i na mysli, než abychom se zákonem tím vždy více a dokonaleji se seznamovali; vždy dle výroků jeho pravdivých se řídili, a tak Bohu se stále přípodobujíce, jednou v blažené s Ním spojení povoláni býti zasloužili? Co platno věděti mnoho o věcech lidských, jestli máme jen malou a tu ještě snad nesprávnou vědomost věcí Božských? Zdaž nebude museti být jednou více trestán ten, kdo mnoho času učení věnovati mohl a věnoval, při tom ale na nejdůležitější vědění zapomínal, vůle Boží si nevšímal, a pak zle činil: než ten, kdo pro nedostatek schopností aneb výživy člověkem málo vzdělaným zůstal, a pak ovšem z nezaviněné nevědomosti často činil, čeho Bůh nedovoluje?

§ 21. Jaké jsou ve svědomí rozdíly.

Poněvadž *svědomí obecné* (čili syntheresis) jen obecné úsudky vydává o tom, že vůli svou máme vůli Boží podrobiti,

*) Řím. 2, 12—15.

do podrobna ale nejde, a tedy při jednotlivých úkonech svobodné vůle naší méně na váhu padá: proto také možnými rozdíly při něm obírati se nebudeme. Za to ale *svědomí zvláštní* (čili conscientia), jež v každém jednotlivém případu naším spolehlivým vůdcem býti má, všeho povšímnutí hodným jest.

I rozděluje se svědomí zvláštní dle toho, jak se při rozličných příležitostech jeví. Nejpřirozenější rozdělení činí zajisté ti, kteříž pojednávajíce o něm, pozorují je dle toho, jak se jeví:

a) před skutkem a

b) jak po skutku.

Prvnějšímu říkají *svědomí předchozí* (conscientia antecedens), a poslednějšímu *svědomí následující* (conscientia subsequens). Jinak říkají svědomí předchozímu také *zákonodárné*, následujícímu *soudné*.

Další rozdíly činěny bývají dle vlastností, které svědomí nutně míti musí, má-li právem hlasem Božím v nás býti. Má-li ale svědomí hlasem Božím v nás býti, musí vypovídati:

a) dle pravdy (de veritate);

b) s určitostí (cum certitudine); a

c) s bdělostí (cum vigilantia).

I nazývá se svědomí, jež výroky činí vždy dle pravdy, *pravdivým* (conscientia recta seu vera); nesoudí-li dle pravdy, *nepravdivým čili bludným* (conscientia erronea).

Soudí-li svědomí s určitostí, sluje *jistým neb spolehlivým* (conscientia certa); nesoudí-li s určitostí, *nejistým, nespolehlivým neb pochybným* (conscientia dubia).

Soudí-li svědomí s bdělostí, rychle, jmenuje se *bdělé*, jinak také *útlé;* nesoudí-li s bdělostí a rychlostí, nazývá se *spící, otupené*.

A všechny ty vlastnosti, které má svědomí předchozí, zákonodárné: má také svědomí následující, čili soudné; ať tedy před činem zákon Boží před oči staví, aneb po činu dokonalém pochvalon člověka odměňuje, aneb hanou ho kárá: vždy s určitostí a rychlostí pravdu mluviti nám má! A proto musíme se na to přičiňovati, abychom, co na nás jest, vad svědomí s náležitou pílí poznávali, a lepším poznáváním odstraňovali. Za tou příčinou následující články lepšímu poznání svědomí jsou věnovány, a sice budou jednati:

I. O svědomí předchozím čili zákonodárném;

II. o svědomí následujícím čili soudném.

Dobré vlastnosti i vady svědomí ukáži, abychom prvějších dbalými byli, pozdějších se varovali.

Tedy:

I. O svědomí předchozím čili zákonodárném; a sice:

§ 22. a) O svědomí pravdivém a nepravdivém.

1. Prvá vlastnost dokonalého svědomí jest tedy pravdivost. **Pravdivým jest ale svědomí,** *když výrok jeho se zákonem v úplném jest souhlasu.* Svědomí pravdivé buďto něco nakazuje, na příklad: věc vypůjčenou vrať! neb něco zakazuje, ku př. nestydatě se neodívej! neb k něčemu toliko radí, na př. jdi i všedního dne do kostela! neb s něčeho zráží, ku př. věcí mlsných neokus nikdy! Pokud svědomí *nakazuje neb zakazuje*, musíme vždy poslechnouti, poněvadž bychom jinak vůli Boží se protivili, a tedy zhřešili; pokud ale svědomí toliko *k něčemu radí, aneb s něčeho zráží*, poslechnouti právě nemusíme, ale lépe učiníme, když poslechneme.

Nepravdivým jest svědomí, *když výrok jeho s vůlí Boží ve všem nesouhlasí*; když tedy něco nakazuje, co Bůh zapovídá, na př. za urážku ti učiněnou se pomsti! neb něco zapovídá, co Bůh nakazuje, ku př. neposlechni vrchnosti tvrdé! neb toliko radí, co Bůh přikazuje, na př. můžeš schudlého otce podporovati! aneb zráží s něčeho, k čemu by mělo nakazovati, aneb alespoň raditi, ku př. cti nevinně osočovaného se nezastávej!

2. *Že svědomí naše někdy nepravdivé čili bludné výroky činí*, pochází odtud, že člověk buď dosti dobře zákona nezná, čili *bloudí v příčině zákona* (error juris); aneb skutek svůj dosti správně k zákonu nevztahuje, čili *bloudí v příčině skutku* svého (error facti); načež ovšem z nepravdivých neb nesprávných návěstí čili premis vyplývá také nepravdivá neb nesprávná závěrka.

Tak na př. domnívají se mnozí lidé nevzdělaní, že chudý může bez hříchu krásti bohatým (error juris); když tedy takový chudý nepozorovaně něco z věcí boháče přivlastniti si může, svědomí výčitek mu nečiní, ale tento výrok činí: Bohatým krásti může chudý; tys chudý; tedy bez hříchu jsi, když jsi věc bohatému uzmul.

Židé dle talmudu vychovaní mají za to, že bližními jich jsou toliko židé, ne ale ostatní lidé. I vykládají si rozkaz Hospodinův o lásce k bližnímu takto: Milovati budeš bližního jako sebe sama, znamená milovati budeš žida jako sebe sama, ostatních milovati nemusíš; i smíš jim tedy činiti, čeho sám nechceš, aby ti činili jiní! smíš jich tedy klamati, k svému zisku všemožným způsobem využívati, jen když spravedlnosti světské ujdeš (error juris). Svědomí žida v takovýchto zásadách vychovaného soudívá pak bludně takto: křesťan není tvým bližním; kdo není tvým bližním, toho nemusíš milovati, tomu smíš škoditi; proto smíš křesťanu škoditi, lichvou na mizinu ho přiváděti, špatné věci za dobré jemu prodávati, rodinné štěstí jeho podkopávati a t. d.*)

Někdo jiný zná sice zákon, ale nevztahuje ho správně ku skutku svému (error facti), poněvadž byl na př. špatně vychován, neštěstím stíhán, od nemravných lidí sváděn, zlými vášněmi i náruživostmi zmítán; aneb že jiné tělesné neb duchovní neduhy na mysl jeho nepříznivě účinkují, a rozumu jeho správně souditi nedovolují. Takový rovněž tak přichází k bludné závěrce, k bludnému výroku svého svědomí. Tak na př. většina lidí dobře ví, že lakota jest nepravostí; ale málokterý lakomec jednání své má za nespravedlivé; tedy jednání své pod zákon Boží neklade (error facti), a svědomí jeho, láskou k majetku zaslepené, soudí takto: Lakomství jest hříchem; ty ale nelakotíš, nýbrž jen moudře hospodaříš, těžce shromážděné nerozhazuješ, omrzelých žebráků nepodporuješ; tedy na jednání tvém není nic hříšného!

Blud ten rozumu lidského, že zákona Božího správně nepoznává, bývá řidší, a nacházíme ho obyčejně při lidech v náboženství i vůbec méně vzdělaných; blud ale druhý, že člověk jednání svého náležitě k zákonu Božímu nevztahuje, nalezá se velmi často i při lidech mnohdy velice vzdělaných. Oba ale bludy mohou býti překonatelné (error conscientiae vincibilis) neb nepřekonatelné (invincibilis); zaviněné (culpabilis) neb nezaviněné (inculpabilis).

Blud svědomí překonatelný jest ten, který poučením překonati čili odstraniti se dá; *nepřekonatelným* nazývá se ten, který poučením odstraniti se nedá; na př. při lidech blbých. *Zaviněný blud* jest toho, kdo svou vinou v nevědomosti zůstal;

---

*) Srovnej „Mravouka podle talmudu.“ „Židé podle talmudu“ od univ. prof. Rohlinga. V českém překladu vyšla díla ta u Mourka v Praze.

nezaviněný blud jest toho, kdo bez vlastní viny v nevědomosti zůstal. Blud nepřekonatelný bývá také nezaviněným. Blud svědomí překonatelný může býti zaviněným aneb také nezaviněným.

Každý člověk ovšem povinen jest, přičiniti se o náležitou známost zákona Božího, poněvadž svědomí jednoho každého vesměs k tomu vybízí, aby přiučiti se hleděl tomu, co jest na světě nejdůležitějším. Že však mnoho jest lidí, kterýmž svědomí ve výrocích svých bloudí, sluší položiti si otázku: *kdy jest blud překonatelný a s hříchem spojený čili zaviněný, a kdy jest blud sice překonatelný, ale nezaviněný?*

Obecným učením učitelů církevních jest, že *blud překonalelný jest i zaviněným*:

a) Když jednající člověk má aspoň nějakou vědomost, třebas jen nejasné tušení o tom, že dobře nečiní neb nečinil, aneb alespoň pochybuje, zdali dobře činí;

b) když jednající člověk pozoruje v sobě pobídky či nutkání svědomí, aby se o případné povinnosti poradil se zpovědníkem, duchovním správcem neb jiným moudrým člověkem, aneb jinak lépe se poučil;

c) když jednající člověk skutečné příležitosti k poučení buď z bázně neb z ostýchavosti zanedbal.

d) když člověk bloudí v příčině nejpřednějších příkazů zákona přirozeného, každému člověku vrozeného, zřejmého, skrze svědomí obecné (syntheresis) ohlašovaného. Na př. že máme Boha ctíti. Že nemáme bližnímu činiti, čeho nechceme aby nám jiní činili, a t. d.

Blud překonatelný považuje se za nezaviněný, a tedy bez hříchu jest: když jednající člověk ani tušení nemá, že by snad dobře nečinil, a také obyčejným příležitostem ku poučení svévolně nikdy se nevyhýbal;

3. V příčině, *kterak se zachovati, když svědomí pravdivých výroků nepodává*, sluší pamatovati si tato pravidla:

a) Kdo sám vinu toho nese, že svědomí jeho činí výroky bludné, čili **při bludu svědomí překonatelném a nezaviněném**, *nesmí vůbec jednati nikterak, pokud lépe se nepoučí, co Bůh v pravdě zákonem svým na něm žádá, a pokud neodstranil překážek, jež úsudek jemu kalí*, ať si svědomí jinak přikazuje neb zakazuje.

Hřeší tedy ten, kdo jedná *podle* zaviněných, nepravých výroků svědomí: poněvadž nevědomosti neb vášně své odstraniti nechce, a tak vlastní vinou na odpor staví se vůli

Boží, čině věcí nedovolených, kterých by byl zajisté jakožto nedovolených poznal, kdyby byl patřičnou píli na vzdělání rozumu svého a skrocení zlých žádostí v sobě věnoval. Tak na př. židé jednali *podle* výroku svého svědomí, které jim předkládalo, že Bohu službu prokážou, když Pána Ježíše a Jeho apoštoly umučí; a přece zhřešili velice proto, poněvadž jednali dle bludného výroku svědomí; měli dříve zásti odložiti, bez hněvu a s láskou ku pravdě učení i život Páně zkoumati, a pak by Ho byli zajisté za slibovaného Mesiáše přijali a zcela jináče jednali.

Hřeší ale i ten, kdo jedná *proti* zaviněným, nepravdivým výrokům svého svědomí: poněvadž člověk proti výrokům svého svědomí vůbec nikdy jednati nesmí, jak učí svatý apoštol národů, řka: „Všecko, co není z víry (to jest, všecko co se protiví vnitřnímu přesvědčení), hřích jest“ *).

Kdo dle zaviněných bludných výroků svého svědomí jedná, dopouští se právě takového hřichu, před jakým ho svědomí varuje. Na př. svědomí mýlí se v dnu, nakazuje někomu v obyčejnou středu, kdy není půst: „zdrž se dnes masitého pokrmu, jak přikázaní církevní velí!“ Jestli člověk hlasu svědomí neposlechl a masa požil, přestoupil skutečně přikázaní postní, ač toho dne platným nebylo, poněvadž dobrovolně chtěl učiniti to, co učinil. Pochybuje-li kdo, zalže-li v jistém případu, zdali dopustí se tou lží hřichu těžkého čili jen všedního, dopustí se skutečně hřichu smrtelného či těžkého, když zalže a to proto, poněvadž dobrovolně odhodlal se učiniti to, co jemu hlas svědomí jakožto těžkou urážku Boha představoval, a Písmo svaté výslovně praví: „Kdo miluje nebezpečenství, zahyne v něm! **)“

Což ale, *musíme-li náhle jednati*, tak že nezbývá času ani není příležitosti, poučiti se o tom, čeho zákon Boží v případu nahé dílem najisto žádá, když zhřeší i ten, kdo podle výroku svědomí jedná, i ten, kdo proti němu jedná? V případu takovém radí náboženští učitelové církevní, že sluší vzbuditi upřímnou lítost nad nevědomostí svou, a Bohu slíbiti, že co nejdříve bude možno, o patřičné vědomosti se postaráme; a pak máme jednati, co se nejlepším býti zdá. Tímto způsobem proměňuje se alespoň pro případ takový neodkladný nevě-

*) Řím. 14, 23.

**) Sir. 3, 27. Srovnej také níže § 39. III. o hříších těžkých a všedních.

domost překonatelná v nepřekonatelnou čili nedobrovolnou, a nebezpečí hříchu zmizí.

b) Kdo sám toho vinu nemá, že svědomí jeho činí výroky bludné, tedy **při bludu nepřekonatelném a nezaviněném** *nejen nehřeší, kdo dle výroku svědomí svého jedná: ale povinen jest dle něho jednati*, poněvadž právě o své nevědomosti ani tušení nemá; a tedy dle vnitřního hlasu a přesvědčení svého, čili jak apoštol Páně praví, dle „víry“ své jednati povinen jest, a zhřešil by tedy, kdyby výroku ač bludného svého svědomí neuposlechl.

Příklady nechť to objasní. Jest středa suchých dnů, a nařízena ujma v jídle a zdržení se masitých pokrmů. Někdo byl v neděli sice na mši svaté, ale před obyčejnými prohláškami maje na spěch odešel, tak že o suchých dnech nezvěděl, a sám si na ně také nevzpomněl. Musí se viniti z hříchu, když se v onu středu do syta najedl i jídel masitých, poněvadž uposlechl hlasu svědomí svého, jež mu pravilo: Máš těžké práce, masitými pokrmy se posilni? Dojista že z hříchu viniti se nemusí, an v nezaviněné nevědomosti hlasu svědomí svého uposlechl.

Jiný nevědomý člověk omylem se domnívá, že i v sobotu masitých pokrmů se zdržovati má, ač v našich krajinách ze zvláštní výsady postu v sobotu zachovávati nemusíme. Svědomí jemu říká: posti se! Zhřešil, když se nepostil? Zajisté. Proč? Poněvadž neuposlechl hlasu svědomí svého, a proti svědomí čili proti vnitřnímu přesvědčení jednati vždy hříchem jest. Nezhřešil ovšem proti postu, kterého nebylo, ale neposlušností ku hlasu svědomí.

Někdo jiný domnívá se omylem, že má věc cizí v držení, a svědomí velí: vrať ji! Musí-liž vrátiti? Ovšem že musí věc domnělému (ale přece ne skutečnému) majiteli dáti.

4. *Zvláštními druhy svědomí bludného jsou tyto dva*: *a*) **svědomí široké** (conscientia laxa) a *b*) **svedomí úzké čili úzkostlivé** (conscientia scrupulosa).

a) Svědomí nepravdivé *širokým* se nazývá když mravní život na příliš širokých a povrchních základech zlovolně a lehkomyslně staví; kde by tedy mělo vůli člověka k zákonu Božímu s náležitou přísností vázati, neváže, pravých, mnohdy přísných povinností někdy docela neuznává, jindy jen za povinnosti nezávažné neb za pouhé rady prohlašuje, a tedy mnohé skutky za dovolené má, jež naprosto dovolenými nejsou. Na př. když smilstvo prohlašuje za pouhou slabost lidskou,

zanedbávání služeb Božích, přijímání svátostí a modlitbu za věci nezávažné, obcování s lidmi nevěreckými a rouhavými za slušný spůsob společenský atd Herodes měl široké svědomí an z politiky dal zabiti nevinné pacholíky betlemské; Pilát měl svědomí široké, an pro pouhé zachování se židům Pána Ježíše, Jehož nevinnost sám veřejně vyznal, zbičovati a pak i usmrtiti kázal.

Podle výroku svědomí širokého, tedy nepravdivého, jednati nelze bez hříchu. I hřeší ten, kdo jedná podle něho, i ten, kdo jedná proti výkonům jeho, neboť má nejprvé blud svůj zaviněný a překonatelný odstraniti, jak svrchu pověděno bylo.

O tom, že *skutečně blud svědomí širokého jest i zaviněný i překonatelný*, pochybnosti býti nemůže, ano se nedá mysliti, že by mohl vážný člověk bez své viny nevědomým býti i v těch nezávažnějších pravdách a zákonech Božích tak, aby jednání své ani ve věcech nápadných nemohl posouditi, zdali s vůlí Boží se srovnávají čili nic; ale proto musí se míti za to, že člověk se širokým svědomím vůli Boží na odpor se staví, jen z úmyslu k výrokům bludného svědomí svého se odvolává, aby tak tajnou lásku k hříchu zakrývati mohl.

A co má činiti, kdo již naučil se a navykl si o základech mravního života lehkomyslně souditi? Tomu nezbývá než ucpati pramenů, z nichž lehkomyslnost a bludy jeho svědomí se prýští, musí tedy zkrotiti zlé vášně i náruživosti, jež srdci panují a rozum oslepují, tak že požadavků mravních dobře nerozeznává; musí zříci se své lehkomyslnosti a pohodlnosti, které jemu byly na závadu, že si do té doby patřičných vědomostí náboženských nezískal, zkrátka musí života svého upřímně svátostí pokání napraviti a smýšlení své tak přeměniti, aby bylo vždy ve shodě s patrnou vůlí Boží.

b) Svědomí nepravdivé *úzkým čili úzkostlivým* se nazývá, když oproti svědomí širokému, beze vší podstatné příčiny, z pouhých důvodů vymyšlených, obrazotvorností vytvořených, jindy z tajné duchovní pýchy neb i z neznalosti vlastností Božích předstírá člověku povinnosti, kde žádných není, hříchy všední prohlašuje za smrtelné, skutky toliko raděné, ukládá za povinnosti; činy dovolené prohlašuje za nedovolené; a člověka ustavičnou úzkostí a nepřetržitým nepokojem trápí, že dobře nejedná, neb že dobře nejednal, že stále hřeší, že rozhřešení, jež byl od kněze přijal, pro některé domnělé ne-

dostatky platným nebylo, any snad všechny okolnosti hříchů nebyly zevrubně udány, aneb litost hříchů nebyla důstatečná.

Člověk úzkostlivého svědomí modlitby své stále znovu opakuje, obávaje se, že se snad dobře nemodlil, o těchže věcech pořád s jinými se radí, a přece rad jejich neposlouchá, obávaje se, že se rádcům svým snad dosti jasně nevyjádřil atd.

Z popisu toho patrno, že lidé úzkostlivého svědomí čili skrupulanti trpí vlastně *nemocí duše své*, a že s nimi jako s nemocnými opatrně, laskavě a šetrně zacházeti máme. Kdo by také neměl politovati člověka, jenž žije v nepřetržitém nepokoji, neeříteli to všeho radostného, čilejšího působení mravního i vši dokonalosti křesťanské? A opatrnosti jest při úzkostlivci tím více zapotřebí, poněvadž stav nemoce jeho duševní jest velice nebezpečný, ano se přečasto stává, že úzkostlivec stálým nepokojem se snadno unaví, a maje za to, že cokoli činí, stále se proviňuje; na konec myslí, že vše jedno jest, co koli činí, tak v pravý opak upadá, pak vše za skoro stejně dobré neb stejně zlé má, a odloživ svědomí úzkostlivého, svědomí širokého nabývá, a i dle něho jedná!

Co tedy činiti s člověkem úzkostlivého svědomí čili se skrupulantem? Především sluší bedlivý pozor míti na pramen, odkud se úzkosti jeho svědomí prýští. Jestli příčina úzkosti spočívá v nedužívosti tělesné: má tázán býti o radu lékař. Jestli zlý duch člověka úzkostmi trápí, jako často stává se lidem, kteří za těžké hříchy pokání činiti počínají: pomáhají vroucí modlitby a přijímání svátostí i svátostin církevních. Jestli Bůh sám člověka ctnostného úzkostmi svědomí zkoumá: sluší s pokorou trpělivostí a důvěrou v Boha je snášeti.

V každém ale případu musí úzkostlivec, poněvadž sám duchovním slepcem jest, *úplně odevzdati se vedení zkušeného, moudrého zpovědníka*, a úsudku jeho jako hlasu Božího bez výminky poslušným býti. V tom se všichni učitelové duchovního života shodují. Zpovědník ale (neb i duchovní správce) bude o to péči míti, aby jej utvrdil v článcích svaté víry o Bohu, o kterých snad dosti jasných vědomostí nemá; poučení takové bude ale působiti na mysl úzkostlivce jako jasné světlo, při jehož svitu všechny pochybnosti svědomí a vrtochy rozumu mizeti budou. Zpovědník zakáže úzkostlivci obcování s lidmi úzkostlivými a čtení knih, které obrazotvornost jeho napínají a představami nepravými naplňují; odporučí jemu za tou příčinou také hojnost tělesného namáhání, aby myšlénky jiný a zdravější směr nabyly; nakáže mu, aby mo-

dliteb svých, které s dobrým úmyslem konal, neopakoval; ve svaté zpovědi nikdy hříchem některým se nevinil, nemohl-li by na to přísahati, že se ho skutečně dopustil. Taktéž mu ukáže, že nikterak nehřeší, když poslouchaje zpovědníka bude někdy jednati proti výrokům svého svědomí, poněvadž výroky svědomí jeho spočívající na úsudcích rozumu, které jemu obrazotvornost zkalila, na pravdě nespočívají.

Ještě tedy jednou: Ouzkostlivec musí se úplně odevzdati vedení otce duchovního „na místě Božím", a tak nejbezpečněji cestou života kráčeti bude. Či zdaž i slepec dle těla nesvěřuje život i blaho své vůdci moudrému, spolehlivému, a náhledů i výroků jeho bezpečnosti s ochotou nepřijímá?" *)

Úvaha. Každý na první pohled poznati musí, že na pravdivých či nepravdivých výrocích našeho svědomí nesmírná váha spočívá, ano svědomí jest hlasatelem nezměnitelné vůle Boží v nás, a to při každém jednotlivém úkonu svobodné vůle naší. Jestliže hlasatel dobře neohlásí vůle panovníkovy: kterak budou moci poddaní získati si lásku a vděk jeho. Jestli svědomí pravdivého úsudku nám neučiní, kde? kdy? a jak? nejlépe naplníme vůli Páně: kterak získáme si lásku Otce nebeského i svrchovaného Pána svého?

Za tou příčinou ovšem pilná toho potřeba jest, že pravdivé úsudky svědomí na pravých úsudcích rozumu spočívají, *abychom poučení o Bohu a svatém zákonu jeho s ochotou vyhledávali,* svědomí svému samému náležitou píli věnovali, zvláště ale nikdy proti výrokům jeho nejednali, když nenacházíme žádné příčiny, abychom o pravdivosti jich pochybovali.

Poněvadž dále nejen nevědomost, ale i vášně čili rozbouřené city, a zlé náruživosti čili převrácená chtění v nás a vůbec život lehkovážný velmi nepříznivě na naše svědomí působí a výroky jeho nepravdivými činí: plyne z toho všem povinnost, *abychom zlých žádostí v sobě krotili* tak, aby nebyly ony našimi pány, ale ochotnými služebníky, pomáhajícími nám na trnité cestě života tohoto v lepší budoucnost!

§ 23. b) O svědomí jistém a nejistém.

1. Máme-li v jakékoli věci dle nějakého pravidla jednati, a s prospěchem pracovati: musí ovšem pravidlo to samo býti

*) Srovn. § 127.

úplně jistým, spolehlivým, bezpečným. A tak musí i svědomí jsouc pravidlem skutků našich, vydávati výroky jisté, spolehlivé, dle nichž mohli bychom jednati bez bázně, že snad chybujeme. Svědomí mělo by tedy s určitostí vždy takto tvrditi: „toto máš neb smíš činiti; onoho nemáš aneb nesmíš činiti!“ Jestli svědomí v jistých, určitých případech skutečně s takovouto určitostí výrok svůj pronáší, slove svědomím *jistým neb spolehlivým* (conscientia certa); jestli ale ve výrocích svých pro skutečné aneb jen vymyšlené záhady s takovou jistotou výroků svých nepronáší, sluje svědomím *nejistým, nespolehlivým neb pochybným* (conscientia incerta vel dubia).

Ovšem že máme o to všemožnou péči míti, aby svědomí naše vydávalo výroky natoliko pravdivé, ale i jisté, a tedy i bezpečné; avšak stává se velmi zhusta, že zcela určitého rozhodnutí a vyjádření svědomí svého nemůžeme se dodělati. Co v případu takovém činiti?

Moudří a učení muži církevní stanoví pro případy, *když svědomí jistých, určitých výroků nepodává a v pochybnostech nás nechává, zdali některý čin dovoleným jest neb hříšným, tato pravidla* jednání:

a) Neseš-li sám vinu nejistých výroků svého svědomí, hleď viny své odčiniti, jako jí odčiňuje ten, komu s jeho vinou činí svědomí výroky nepravdivé (v předešlém §);

b) nezavinil-lis nejistých výroků svého svědomí: věci, o kterou se jedná, se všech stran s náležitou pílí uvaž; Boha za pomoc a radu vzývej; se svým zpovědníkem neb duchovním správcem aneb i s jinými Bohu věrně oddanými křesťany se poraď; svědomí své častěji, najmě každého večera před spaním zpytuj; nábožné knihy čítej; o životu Páně a milých svatých jeho s chutí rozjímej; také uvažuj, co bys asi bližnímu svému poradil, kdyby on v podobné jsa tísni, tebe o radu se tázal.

A což, *když není času na dlouhé rozvažování?* Tu nejlépe učiníš, uděláš-li to, co se ti lepším býti zdá, a co méně smyslnosti tvé lahodí; a to dle známé zásady: „*Ve věcích pochybných strana jistější má býti vyvolena*“ (in dubiis pars tutior est eligenda); to jest:

a) Pochybuješ-li, zdali některý čin jest zapovězeným čili není: *lépe učiníš, když se ho zdržíš*, protože bys jinak do nebezpečí se vydával, že učiníš něco zapovězeného, a tedy zhřešíš, jak praví Písmo: „Kdo miluje nebezpečenství, zahyne v něm!“

Pochybuješ-li tedy na př., zdali za daných okolností tajné chyby bližního prozraditi smíš: nezjevuj jich, abysi snad zbytečným zjevováním bližnímu na cti neutrhal, a proti povinné bližnímu lásce nezhřešil.

b) Pochybuješ-li ale, zdali některý úkon nařízen jest neb není, vykonej ho! Pochybuješ-li tedy příkladně, zdali toho kterého dne jest svátek zasvěcený neb není, svěť ho!

Někdy se stává, že svědomí nemůže se rozhodnouti ne mezi skutkem dovoleným a nedovoleným, ale *mezi více skutky dobrými*, z nichž každý z nějaké dostatečné příčiny vykonán býti má, na př.: Někdo může býti na rozpacích, jakému dobrému účelu by své zbytečné peníze věnoval. Má je darovati chudému chrámu farnímu? neb nezámožným příbuzným? neb s pominutím méně potřebných příbuzných chudším známým, nemocným? V případech podobných nezhřeší člověk, co koli učiní, jen když proti žádné povinnosti nejedná, ničeho z pouhé lásky tělesné nekoná, ale vše činí dle nejlepšího vědomí a svědomí pro větší čest Bohu!

2. Zvláštní druh svědomí nejistého či pochybného jest onen stav svědomí, kdy člověk spatřuje se takřka uprostřed dvou neb více povinností, z nichž každé zadost učiniti by měl, a které sobě přece na vzájem odporují tak, že vyhoví-li jedné, musí porušiti druhé; i připadá jemu, že zhřeší, jakkoli učiní. Svědomí takto od povinnosti ku povinnosti se potácejícímu říká se **svědomí zmatené** (conscientia perplexa). Samo sebou se rozumí, že nám nejvýš moudrý Bůh nemůže ukládati více povinností na vzájem si odporujících najednou; naskytá-li se tedy takový nelad ve svědomí, jestiť ho příčinou toliko obmezenost ducha našeho, který se domnívá, že více povinností na vzájem si odporujících najednou jemu nestává, kdežto vůle Boží toliko k jedné z nich v tomtéž čase směřovati může. A která jest ta jediná, a ku které má nás tedy svědomí zavázati? To bylo již šíře vyloženo svrchu v § 17. nadepsaném „o setkání se povinností".

3. Zvláštní druh svědomí zmateného jest **svědomí farizejské***), které jako fariseům činilo, ve veledůležitých věcech snad docela mlčí, ale v nepatrných se ozývá. Fariseové dle výroku zkaženého svědomí svého jednajíce dlouhé modlitby za stupeň svatosti měli, ale vdov a sirotků utiskovati se ne-

*) Pokrytství fariseů líčeno živými barvami najmě Mat kap. 23; Luk. 11; a jinde.

ostýchali; rukou nemýti při jídle měli za veliký hřích, ale z ohavné nečistoty a neřestnosti srdcí svých výčitek si nečinili; k Pilátovi do domu nevešli, aby se od pohana neposkvrnili, ale Ježíše Krista bezvinného na smrt nenáviděti i vydati za věc záslužnou aneb alespoň dovolenou měli; desátek dávali z máty, kmínu a kopru, ale lásky a milosrdenství neznali. Proto ovšem pravil také Božský Mistr učenníkům svým: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše nežli zákonníků a fariseů, nevejdete do království nebeského!*)“ —

Úvaha. Kdo neměl by se těchto slov děsiti? Kdo neměl by se vůbec všeho farisejství v smýšlení i jednání lekati, když tak častého doznalo odsouzení od Syna Božího, a tak převrácených výroků svědomí příčinou se stává? Kdo neměl by všecku péči na to vynakládati, aby jemu svědomí vždy pravdivé, jisté a spolehlivé výroky činilo, vždy spůsobem nepochybným vůli jeho k přesvaté vůli Boží poutalo? —

Avšak k dokonalosti výroků svědomí patří ještě jedna vlastnost, a o té v pojednání následujícím.

§ 24. c) O svědomí bdělém a spícím.

1. Na svědomí našem, má-li býti bezpečným vůdcem na cestě spasení, žádá se také, aby vydávalo výroky rychle; to jest aby, jak se nám něco činiti neb nečiniti naskytá, ihned prohlásilo: „Smíš, máš tohoto učiniti; nesmíš, nemusíš tohoto činiti!“ Jestli svědomí ihned při dané příležitosti výrok pronáší, říká se o něm, že bdí, nebo že jest *svědomí bdělé* (concientia vigilans); nečiní-li tak, říká se o něm, že spí, nebo že jest *svědomí spící* (conscientia dormiens).

2. Zvláštní druh svědomí bdělého jest tak zvané **svědomí útlé** (conscientia tenera), jež ihned úsudek svůj pronáší nejen při jednáních závažnějších, ale i při nejnepatrnějších; tím se poněkud *podobá svědomí úzkostlivému* neb skrupulosnímu, jen že v jiných vlastnostech od něho podstatně se liší, nebo kdežto úzkostlivé svědomí z důvodů *vymyšlených* se znepokojuje: svědomí útlé znepokojuje člověka i pro nejmenší pochybení, ale *skutečné*, a tedy z důvodů skutečných, rozum-

*) Mat. 5, 23.

ných. Tak na př. úzkostlivec znepokojuje se bez příčiny, že bohulibě se nemodlil, poněvadž při modlitbě některé roztržité myšlénky ho znepokojovaly, ač v ně nesvolil a se s nimi neobíral; člověk mající ale útlé svědomí, pro nedobrovolné roztržitosti nikterak se nermoutí, poněvadž ví, že co proti vůli s námi se děje, v tom viny nemáme; ale ovšem vinným se má, jestli po nějakou chvíli myšlénkami k modlitbě nepříslušnými dobrovolně se obíral, a tak čas, jež Bohu obětovati měl, zmrhal.

Kdo vždycky dle výroků útlého svědomí svého jedná, ani po chvále ani po haně lidí se neohlíže, tomu říkáme, že jest *člověkem v skutku svědomitým*, což jest chvála člověka nejlepší a nejvyšší.

Kdo chvály takové zasloužiti si chce, musí ovšem *rozum svůj bedlive vzdelávati*, na základu jehož svědomí pak pravdivé, jisté a rychlé výroky činívá; ale mnohem více než pouhé vzdělání rozumu prospěje člověku, když *výrokům svedomí vždy náležitou pozornost věnuje*, t. j. když všemu, k čemu ho svědomí vybízí, dobrovolně a s ochotou se podvoluje, byť i mnohých překážek na cestu se jemu bylo nastavělo. Kdo stále tak jedná, ponenáhlu do vůle Boží jaksi se vžije tak, že ač svobody vůle neztrácí, hříchu přece nižádnou měrou více sobě neoblíbí, ale stává se Kristův celý, tak že může pak o sobě mluviti jako svatý apošt l Pavel, an píše: „Živť pak jsem ne již já, ale živ jest ve mně Kristus“ *).

Kdo vždy dle výroku svědomí pravdivého, jistého, bdělého jedná, nabývá konečně takové hbitosti v posuzování, zdali i nejnepatrnější úkony jeho s vůlí Boží se srovnávají čili nic, že pak ani dlouhého rozumování jemu netřeba, ale ihned a s určitostí a jasností ví, co činiti neb nečiniti. Této ale jistotě i určitosti v posuzování, jež útlé svědomí i při nejnepatrnější příležitosti budí, říká se **mravní cit** (sensio moralis), a o člověku, který se takovýmto mravním citem honositi může, a dle něho jedná, říká se také, že má **cit pro povinnost.**

3. Jako se může ale svědomí vzděláním rozumu a stálým následováním jeho výroků tak znamenitě zdokonaliti, útlým státi: tak může se zanedbáváním poučení a nešetřením pravdivých i jistých výroků jeho vždy více udřímati, až *spícím či dřímajícím*, ano dalším postupem i **svědomím otupělým**

*) Gal. 2, 20.

(conscientia obtusa) se stává, jež pak ani při veledůležitých úkonech mravních výroků více nepronáší. Kdo tak z lehkomyslnosti aneb ze špatné vůle výrokům svědomí svého na odpor jedná a svědomí tak si oslabuje, uspává a otupuje: tomu říkáme, že jest **člověkem nesvědomitým**, čili že „*svědomí nemá*," neb že „*je má v pekle*," což jest hanou pro tvora Božího nejhorší, největší.

Nesvědomitým jednáním, a tedy stálým pohrdáním vůlí Boží přichází konečně člověk do stavu takového, že srdce jeho docela všemu šlechetnějšímu hnutí odumírá; a on sám propadne trestům, jež vyřknul Pán nad židy pro jich hrdost srdce ústy svého apoštola: „Ty podle zatvrzelosti své a nekajícího srdce*) shromažďuješ sobě hněv ke dni hněvu a zjevení spravedlivého soudu Božího!"**). —

Úvaha. Ó hrozme se konců, ku kterým kráčejí všichni, kdož hlasu Božího v sobě, hlasu svědomí z úmyslu otupují, uspávají, ubíjejí! A proto pamatujme často, jak neskonale svatým i spravedlivým jestiť Bůh; že nás všude vidí, slyší, pozoruje; že nás ovšem pro čest svou, ale i pro blaho naše stvořil, ku kterému nám chce vší mocí býti nápomocen, jež ale i sami zasluhovati sobě musíme!

Vzpomínejme často, že nevíme ani dne ani hodiny, kdy nás Bůh na soud povolá; že to může býti dnes neb zítra; že snad nebude později času na polepšení; ano že dříve, než se nadějeme, vyprší nám lhůta slitování, a nastane ukrutný soud při smrti, i po smrti, v den soudný! A uvažujíce věci takové, zajisté na to se přičiníme, abychom sami vždy hlas Boží v sobě slyšeli a dle něho správně jednali; ano ještě více! my i o to všemožnou péči míti budeme, abychom i ty, jimž vůdci máme býti na cestě k věčnosti, ať jsou to dítky, služební aneb jinak na nás odvislí lidé: vedli slovem i příkladem tak, aby nabyli svědomí útlého, stali se řádnými křesťany, a hodnými chvály tu a odměny na věčnosti.

§ 25. II. O svědomí následujícím čili soudném.

1. Hlas svědomí ozývá se netoliko před činem, dle zákona Božího nakazujíc, varujíc, napomínajíc neb radíc, nýbrž

*) Srovn. níže §. 42. II. 3. o hříších proti Duchu svatému.
**) Řím. 2, 5.

i po skutku vykonaném; a jestli před skutkem počínalo si jako hlasatel zákona Božího, ano jako zákonodárce velelo neb radilo: po skutku zasedá na soudnou stolici, a dílo vykonané soudí, skutek náš se zákonem Božím porovnávajíc, k zákonu Božímu a jeho dosahu se odvolávajíc. A poněvadž svědomí jedno jest a totéž, jestli zákon Boží vykládá, k působení našemu přitahuje, čili po skutku čin náš posuzuje: musíme na něm vyhledávati tytéž vlastnosti, mluví-li k nám jakožto soudce, jaké jsme na něm hledali, když k nám mluvilo jakožto zákonodárce. I následující svědomí, má-li jména hlasu Božího zasluhovati, musí souditi:

a) dle pravdy;

b) s jistotou;

c) s rychlostí;

a proto i následující svědomí jako předchozí, jsouc ve své míře, musí býti *pravdivé, jisté, bdělé;* a nejsouc ve své míře, jest s vinou neb bez ní *nepravdivé, bludné, dřímající,* jak právě bylo vykládáno.

Je-li následující svědomí pravdivé, *odměňuje* čin dle zákona čili dle vůle Boží vykonaný svou pochvalou, útěchou, radostí, pokojem vnitřním; je-li skutek vykonaný zlý, *kárá* ho svým zavrhováním, výčitkami, hryzením, nepokojem vnitřním.

Pokud svědomí skutky naše chválí, sluje *svědomím ospravedlňujícím čili dobrým* (conscientia bene facti); pokud skutky naše zavrhuje, nazývá se *svědomím zatracujícím neb zlým* (conscientia male facti).

Při soudu tomto jest ale následující svědomí netoliko *soudcem*, ale i *žalobníkem, obhájcem i svědkem.* Stvrzení výroku toho nachází se v přečetných větách Písma svatého i svatých učitelů církevních, kteréžto věty vztahují se jednou více k vlastnosti svědomí jakožto k žalobníku, jindy jakožto ku svědku, ještě jindy jakožto ku soudci. Tak popisuje na př. svatý apoštol národů myšlenky, jež se na vzájem žalují i zastávají, řka: „Pohané nemajíce zákona, sami sobě jsou zákonem, ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých, když jim svědectví vydává svědomí jejich a myšlení, kteráž se vespolek obviňují anebo také zastávají“ *).

2. Za šlechetný skutek *není na světě krásnější a sladší odměny nad dobré svědomí,* jak učí i svatý Augustin řka:

*) Řím. 2, 14. a násled.

„Dobré svědomí jest palácem Božím a příbytkem Ducha svatého.“ Chvály dobrého svědomí nepřeváží hana ani celého světa, jak jasně vysvítá ze života přemnohých svatých, kteří pro chválu svědomí svého s ochotou snášeli ztrátu zdraví, majetku, blahobytu pozemského ano až i života svého; ano *chvála dobrého svědomí jest skutečnou předchutí blaženosti nebeské*, duchovní, věčné, které zde na světě v plné míře jen proto člověk zakoušeti nemůže za ctnostné skutky své, poněvadž jest příliš smyslným, tělesným, zvířecím*).

Jako ale chvály svědomí dobrého nepřeváží ani hana světa celého: tak také hryzení svědomí zlého nepřeváží chvála celého světa. „Oslavováním neuléčí chvalně zlého svědomí, a utrháním nebývá zraněno svědomí dobré,“ tvrdí svatý Augustin; ano *není hroznějšího trestu na zemi nad svědomí zlé. Trýzeň svedomí zlého jest pokutou na světě, podávající obraz bídy, jež bude hříšníky stíhati po smrti v pekle***). Zde na světě muky ty bývají ještě jaksi zatemňovány pro mnohé dojmy smyslné, kterým podléháme, a jež plynou z povahy našich poměrů, našeho zdraví, přátelství, postavení společenského, a t. d.; ale po smrti začnou muky nepřetržité a tím hroznější, čím více kdo na světě hlasu svědomí svého se protivil a na odpor Bohu jednal. „Zlé svědomí ustavičná poprava,“ praví přísloví; a svatý Řehoř dokládá: „Soudů lidských může ujíti zlosyn, soudů však svého svědomí neujde!“

O hrozných mukách, jež působí na světě hříšníkům zlé svědomí, podává Písmo svaté mnoho odstrašujících příkladů. Adam s Evou navázali na sebe listy fíkové, bojíce se Boha pro nahotu svou, které teprv po hříchu poznali***); Kain, zabiv bratra, poběhlíkem se stal na zemi, štván jsa svědomím svým****); David líčí bídu svou, jež mu působilo svědomí po skutku cizoložném†); Herodes král děsil se proto, že zabil svatého kazatele Jana††); Jidáš osidlem se oběsil ze zoufalství, do kterého vehnala ho zráda na Božském Mistru spáchaná†††) a t. d. Což divu, když „červ (hříšníků) neumírá a oheň je-

---

*) Srovn. níže § 37.
**) Srovn. níže § 40. I.
***) I. Mojž. 3. 7.
****) Tamtéž 4, 14.
†) Žalm 50.
††) Mat. 14, 2.
†††) Mat. 27, 5.

jich neuhasíná“ *), a Písmo svaté výslovně tvrdí: „Utíká bezbožný, an ho žádný nehoní: ale spravedlivý jest jako lev smělý beze strachu“ **).

A netoliko Písmo svaté, ale i dějiny světské líčí hroznou muku svědomí zlého, jako na př. vypravuje pohanský dějepisec Plutarch: Jistého Bessa pohnuli vrabci k tomu, že se k otcovraždě přiznal. Činili jemu totiž známí jeho výčitky, že hnízdo vrabců shodil a usmrtil; on ale jednání své omlouval slovy: Měl jsem k tomu práva, poněvadž ona ptáčata nepřestávala mne viniti, že jsem otce svého zavraždil!

3. Jako předcházející svědomí, tak také následující *s rozličnou jistotou neb i s pochybností skutek dokonaný posuzuje.* Nezřídka stává se ale ta podivná věc, že *následující svědomí zavrhuje některý čin, jakožto s vůlí Boží se nesrovnávající, který svědomí předchozí schvalovalo, aneb kterého alespoň nehanělo.*

Jak jest to možným?

Příčina úkazu toho jest, že svědomí předchozí, ač snad s jistotou výrok svůj pronášelo, nebylo pravdivé, ale zbloudilé, svedeno jsouc bujnou obrazotvorností, která jen skutek nedovolený barvami pestrými líčila a jako dovolený a nezávadný představovala; když však skutek vykonán byl, tu ukázalo se zlo ve své pravé podobě, v ohyzdné nahotě, ano usadilo se jako dravý sup na srdce hříšníka, pojídajíc ho, a nejbolestnější muky a hryzení jemu připravujíc! Tak příkladně Jidáš lakotou zaslepen, neměl snad za věc velmi zlou, Božského Mistra prodati, poněvadž se asi nadál, že židům opět vyvázne, jako již vícekráte učinil; ale když pak viděl, že zradil krev nevinnou, a že Pán Ježíš veden jest na smrt: poznal celou ohavnost zrády své a takovou mukou svědomí jest trýzněn, že v ní déle ani žíti nechtěl.

4. Jako svědomí předchozí, tak i svědomí následující *ozývá se s větší neb menší bdělostí.* Nejbídněji jest na tom člověk, když svědomí jeho i při velikých proviněních ozývati se přestalo. Učitelé církevní tvrdí, že jest stav ten nejhorším trestem, kterým Bůh hříšníka zde na zemi stíhá; nebo čím řídčeji a čím méně svědomí se ozývá: tím patrnějším jest to znamením, že hříšník na cestě zavržení dále pokročil, tak že

*) Mark. 9, 43.
**) Přísl. 28, 1.

největší otupělost svědomí a z ní plynoucí nestydatost v jednání jest znamením nejhlubšího poklesnutí mravního.

Sice probouzí se někdy svědomí otupělé, mnohdy zcela náhle, z nenadání, způsobem nejprudším; snad že k přímluvám bohabojných křesťanů, kteří Boha za hříšníka prositi nepřestávali; snad že dle zvláštních úsudků Božích, jak se někdy v životech svatých s podivením dočítáme: ale *z pravidla probouzí se hříšníkovi svědomí z úmyslu otupované způsobem hrozným zvláště v hodince smrti* a nastávajícího soudu Božího; tu probouzívá se ovšem jen proto, aby ho jako zrádce Páně Jidáše v zoufalství uvrhlo, kteréžto poslední zoufalství jest jen počátkem onoho strašného zoufání, v kterém zmítati se budou zatvrzelí hříšníci v ohni věčném! „Soudů lidských může ujíti zlosyn: soudu však svědomí svého neujde," tvrdí svatý Řehoř.

Úvaha. Kdo jest, kdo by si nepřál i zde na světě šťastným býti i po smrti blaženosti nehynoucí oplývati? A hle! přání svému, ano celé přirozenosti své, jež ku štěstí se nese, můžeme vyhověti a vyhovíme, když budeme vůli Boží věrně plniti, jak nám ji Písmo svaté předkládá a živá vykladatelka jeho Církev svatá vykládá. Jak povděčnými musíme tedy býti Pánu Bohu, že nám dal svědomí, aby nám svědectví vydávalo, zdali a pokud vůli Boží jsme vyhověli a chvály či hany hodnými se učinili! Zdaž nezasluhuje tento vzácný dar Boží největší šetrnosti, aby výroky pravdivé, jisté a rychlé i při nejmenších záležitostech vydával, a nás chválou oblažoval, když snad ostatní svět utrpením dny života nám ztrpčuje, a nás ihned pokáral, kdybychom k něčemu nedovolenému se měli?

Ó proto s ochotou přijímejme napomenutí svatého apoštola Petra, píšícího: „Mějte dobré svědomí, aby v tom, v čem vám utrhají, zahanbeni byli ti, kteříž haní naše dobré v Kristu obcování" *); a dbejme i moudré rady svých předků, kteřížto ku činům šlechetným se povzbuzovali pro chválu svědomí, kterážto jest zárukou chvály od Boha v nebi, říkajíce: „Zlé se neutají, a s dobrým můžeš před Boha i lidi"; aneb: „Čiň právě, a neboj se císaře ni krále!"

*) I. Petr 3, 16.

§ 26. c) O mohutnosti svobodné vůle vůbec.

1. *Rozum* lidský tedy vůli Boží poznává, *svědomí* tuto vůli Boží ku člověku vztahuje, a neúmorně žádá, aby ji za všech okolností plnil. Avšak žádajíc toho předpokládá, že člověk zákonu Božímu či vůli Boží může i dostáti, i se také zprotiviti; neb jak jinak říkáme: že *má vůli svobodnou.* Nebo kdyby neměl člověk vůle svobodné, ale s přinucením konati musil to, co Bůh chce: k čemu by byl Bůh ještě i zvláště *zákon* psaný dával, když by byl mohl i bez zákona zjeveného člověka ku konání své vůle přinutiti, jako činí v celé bezdušné přírodě? Kdyby neměl člověk vůle svobodné, kterak by mohlo *svědomí*, hlas Boží v nás, na plnění zákona Božího nalehati, a chválou zasypávati toho, kdo dle zákona Božího jedná, a kárati toho, kdo vůli Boží se protiví? Ano kterak byl by Bůh sám ve zjeveném zákonu svém mohl slibovati, že výrok dobrého svědomí jednou na věčnosti odplatou potvrdí, a hroziti, že výrok zlého svědomí po smrti tresty záhrobními doplňovati bude?

Že tedy člověk svobodu vůle své míti musí, aby mohl po zákonu Božím jednati aneb i zákonu Božímu se zprotiviti, každý vůbec snadno nahlíží. Avšak veliká již těžkost v tom spočívá, až *do jaké míry člověk svobodným jest ve svém jednání, ano svobodným býti musí, má-li jemu jednání jeho pro odměnu neb trest přičítáno býti?*

O tom, jak veliký jest objem svobodné vůle člověka stvořeného v poměru jeho k Bohu Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli, který sám jest bytostí, mající vůli svobodnou nejdokonalejší a neobmezenou: již mnoho bylo napsáno, namluveno, hádáno; my pustivše všecky neužitečné hádky mimo sebe, položíme si prostou otázku:

Co učí o svobodné vůli Církev Páně?

Chtíce k otázce té srozumitelně odpověděti, musíme si ji rozložiti ve dví, a sice:

a) *Co jest vůle?* a

b) *co jest svoboda vůle, neb svobodná vůle?*

a) **Vůle** (voluntas) není nic jiného než mohutnost duše naší, že můžeme *voliti* (velle) neb *chtíti*; co takto z naší vůle pochází, nazývá se *voleným* neb *chtěným* (voluntarium).

Že každý člověk mohutnost volící čili *vůli má*, o tom nikdo nepochybuje, an každý vyslovuje slovíčka „chci“, „ne-

chci". Svatý Tomáš Akvinský ale učí *), že vůli svou osvědčujem dvojím směrem; a sice: chtíváme za jedno věci, jež spadají *v obor přírody* čili přirozenosti lidské, při nichž *nebývá činným rozum*, ani vůle svobodně nevolívá, jichž člověk tedy není úplným pánem; a tyto skutky nazývá *skutky člověka* (actiones hominis); na př. že myslíme, že se pohybujeme, žádosti tělesné máme, jim vyhovujeme a t. d. Za druhé chtíváme věci, jež spadají v obor mravů, kterých si teprv dobrovolně žádáme, *volíme, když jsme jich rozumem poznali*, kterých tedy člověk úplným jest pánem; a ty nazývá *skutky lidskými* (actiones humanae); na př. že se modlíme, almužnu pro zásluhu dáváme a t. d.

Poněvadž skutky druhu poslednějšího čili skutky lidské, *volené* (actiones voluntariae), jedině na zásluhu čili nezásluhu člověka vliv mají, mravným či nemravným jej činíce, nazývají se také skutky *moralními čili mravnými*. Oproti nim nazýváme skutky, při nichž vůle naše nikterak se nesúčastnila, skutky *nevolenými* (actiones involuntariae), kterým ovšem žádné zásluhy ani viny nepřičítáme.

Skutky, jež tedy jedině při posuzování mravnosti naší na váhu padají, jsou ony, jež svatý Tomáš nazývá skutky lidskými čili moralními, které tedy předchází, jak lidem rozumem obdařeným sluší, úvaha, proč to neb ono chceme či nechceme. A jen skutkům lidským, jež předcházela úvaha rozumová, a k nimž rozhodli jsme se bez nucení vnitřního neb zevnitřního, ale toliko dle volnosti vůle své, říkáme *skutky svobodné vůle.*

Svobodu tedy *člověka klade svatý Tomáš do vůle*; vůle nemůže ale dříve rozhodovati, pokud rozum výroku neučinil; proto také tvrdí tento „andělský Učitel," že *svoboda jest bezprostředně ve vůli, prostředně ale v samém rozumu složena.*

Z výkladů podaných lze již odpověděti k otázce: Co tedy jest

b) svoboda vůle čili vůle svobodná?

Svoboda vůle (liberum arbitrium) *jest dle učení církevního tou mohutností duše, že můžeme pro jednu neb druhou věc, kterou jsme z množství jiných proti sobě neb vedle sebe stojících rozumem svým za nejpřiměřenější sobě uznali, bez překážky, protože chceme a tak jak chceme, se rozhodnouti aneb ji také zavrhnouti; aneb jinými slovy: svobodná vůle jestiť onen dar Boží, duši naší vštípený, podle kterého může člověk činiti*

*) I. 2. qu 1. art. 1.

dobré neb zlé, aneb pro rozličné druhy dobrého neb zlého se rozhodnouti sám od sebe, to jest bez nějakého nucení zevnitřního (libertas a coactione) i bez nucení vnitřního čili nezbytnosti (libertas a necessitate), jediné proto, že chce a tak jak chce.

I nazývá se skutek ten, který s rozvahou rozumu a s chtěním vnitřním čili s vůlí nenucenou se stal, *skutkem svobodným* (liberum).

2. Abychom jasnějšího obrazu nabyli, co se svobodou vůle vyrozumívá, rozvedeme hořejší výklad jí tak, aby se zevrubněji ukázalo to, *co k svobodné vůli patří a co k ní nepatří, co se s ní srovnává a co nesrovnává.*

Se svobodou vůle nesrovnává se tedy:

a) zevnější nucení (*coactio*), to jest působení nějaké zevnější mocnosti, která by nás k nějakému skutku násilím nutila, aneb od jiného mocí nás zdržovala. Není to tedy čin svobodné vůle mé, kdyby mi na př. někdo násilím mou ruku zajal, aby ní někoho udeřil. Nejsem pánem svého činu, a nepřipadá mi odpovědnost zaň, kdyby mne na př. někdo proti mé vůli uzavřel, tak že bych v den sváteční mši svaté obcovati nemohl.

Se svobodou vůle nesrovnává se:

b) ani *nucení vnitřní* čili *nezbytnost* (necessitas) taková, že více voliti nemohu, ale s nutností ustanoviti se musím k tomu, co se mi nabízí. Na př. tonoucímu na moři nezbývá než všecko zboží opustiti aneb utonouti; nechce-li utonouti, musí zboží opustiti, ať cizí, ať vlastní. Chce-li na živu zůstati, neopouští tedy dobrovolně majetek svůj, ale z vnitřního přinucení. Někomu na vůli nechávají toliko to, buď s jistou osobou v manželství vstoupiti, aneb vyděděným a veškeré pomoci rázem zbaveným býti. Poněvadž neví si rady ani pomoci, jak by v životě obstáti mohl, volí raději protivné manželství, ovšem že ne dle svobodné vůle, ale z vnitřního přinucení.

Avšak **svobody vůle neruší čili s ní se srovnává:**

a) takové nucení vnitřní, jež s celou naší bytostí jest v nejužším spojení; k bytosti naší jako lidské nutně přináleží; aby se zachovala a šťastnou byla ji *pudí*; a tedy také *naším pudem přirozeným sluje.*

Nutnost, dle pudu toho jednati, i sám rozum náš uznávati musí, poněvadž člověk není bytostí naprosto svobodnou, jako Bůh, Tvůrce na nikom závislým není: nýbrž svobodným jest jen jakožto tvor, to jest jen za jistých podmínek může i

má cíle svého dosáhnouti; nebo *když Bůh svobodnou vůli člověku dal, proto ještě své svobodné vůle se nezbavil; ale jako řídí svět hmotný jemu přirozeně, dle nutnosti: tak nepřestává bytosti, svobodnou vůlí obdařených, říditi jim přirozeně t. j. svobodně, čili svobodné vůli jich přiměřeně.* Proto také dal Bůh lidem zákon, jakožto pravidlo vůle své; a dal jim svědomí, jež vůli člověka k zákonu Božímu sice podrobenou prohlašuje, ale k plnění zákona toho jí přece nenutí, a svobody Bohem darované šetří.

Tak cítí se každý člověk uvnitř nuceným, aby o své štěstí se přičinil a neštěstí se varoval; každý chce býti šťastným, nikdo nechce býti nešťastným; to jest *pud*, od Boha v naši přirozenost lidskou vložený, čili *přirozený*. Nikdo o tom ani nepřemýšlí, zdali má chtíti, aby se stal šťastným neb nešťastným; ale kdyby i přemýšlel: *s nutností ovšem rozumem svým by poznával i vůlí se rozhodl, že jen štěstí pravé hledati bude.*

Tato přirozená nutnost ale svobodnému rozhodování na ujmu není, poněvadž právě k přirozenosti naší jakožto lidské přináleží. *Svoboda vůle osvědčuje se v příčině toliko u nenuceném volení prostředků, které nám k ukojení tohoto přirozeného pudu nápomocnými býti mají.* A tu vůle v pravdě volí svobodně prostředky takové, jež se jí spůsobilými býti zdají; a že volí bez nucení, svobodně; proto také nevolívá vždy prostředků těch nejlepších, nejschopnějších: ale volí někdy i takové, které rozum za méně prospěšné uznává než jiné, které jí ale pohodlnějšími býti se zdají. Na př. někdo rozumem svým patrně poznává, že by v řeholi dokonalejším i světějším státi se mohl; volí ale přece stav světský, méně záslužný, jedině proto, že se jemu pohodlnějším býti zdá.

Ano vůle volívá mnohdy i prostředky takové, jež nevedou ku štěstí, ale k neštěstí; ovšem že nerozhoduje se tak proto, aby člověka nešťastným učinila, ale poněvadž za prospěšné má to, co v pravdě škodí. Tak mnohý člověk volí hověti chtíčům smyslným, hledaje v ukájení jich štěstí, ku kterému přirozený pud ho nutí, kdežto štěstí pravého nelze najíti v nižádném tvoru, ale jedině v Bohu. Mnohý volí třeba násilnou smrt, ovšem ne proto, aby se věčně nešťastným stal, ale že se v zaslepenosti rozumu svého domnívá: tím naskytujícím se bědám a svízelům jedním rázem konec učiním, šťastným budu!

b) Za tou příčinou, že přirozený pud bytosti naší svobodě neodporuje, *neruší svobody vůle naší ani milost Boží*; ano naopak vůli teprv náležitý, pudu přirozenému přiměřený směr dává, vůli pravou svobodou obdařuje, poněvadž člověku pomáhá, aby jsa na Bohu závislým tvorem, ale při tom následkem hříchu zděděného ve svých mohutnostech duchovních oslabeným: spíše dobrovolně tomu chtěl, co Tvůrci se líbí; k čemu Bůh nás stvořil; v čem šťastnými učiniti nás chce; a co tajnou, neúmornou touhu po blaženosti v srdci našem naplniti může.

Ač tedy Bůh milostí svou nám pomáhá, ač milosti či pomoci Boží tak nezbytnou máme potřebu, že „člověk bez milosti Boží nic k životu věčnému napomáhajícího činiti nemůže“: milost ta nikterak svobody naší vůle neruší, čehož dobře vědom si jest každý člověk, cítě v sobě volnost plnou, tomuto volání i nutkání milosti Boží se podrobiti, aneb i proti němu jednati. Tak na př. Magdalena hlasu milosti Boží k nápravě života ji zvoucího dokonale uposlechla, aniž by byla svobodné vůle ztratila; Jidáš a fariseové i při všech zázracích Páně, kterými své poslání s nebe osvědčoval, při všem zvaní milosti Boží uvnitř i zevnitř jednali jí na odpor. Konečně, kdyby byla milost Boží svobodné vůli naší na odpor, a člověk při zvaní jejím s nutností musil se tomu oddati, k čemu ho milost Boží pobízí: kterak by byl mohl Pán Ježíš plakati nad tvrdošijným Jerusalémem a jemu vytýkati: „Jerusaléme, Jerusaléme! kolikrát jsem chtěl shromážditi syny tvé jako slepice shromažďuje kuřátka svá pod křídla, a *nechtěl* jsi“ *)? —

K svobodné vůli s nutnosti nenáleží

a) ta vlastnost, aby mohla hřešiti. Proč? Poněvadž ani Bůh, jenž jest bytostí se svobodnou vůlí nejdokonalejší, hřešiti nemůže; aniž andělé neb svatí v nebesích, kteří při zkouškách jim uložených dobrovolně pro Boha se rozhodli, více hřešiti mohou, ač svobody vůle své neztratili. Toliko na tomto světě, kde ve zkoušce žijeme, může každý člověk, byť i sebe více v životě dokonalém byl pokročil, přece ještě hříchu se dopustiti; ano jest učením Církve, že žádný člověk na světě bez zvláštní milosti Boží veškerých i nejmenších poklesků mravních ani se neuchová.

Avšak *tato vlastnost svobodné vůli naší, že na světě hře-*

*) Mat. 23, 37.

šiti můžeme, není snad nějakou dokonalosti vůle lidské, ale právě její nedokonalostí; zrovna tak, jako vlastnost rozumu našeho, že může blouditi a bloudívá, nepočítá se k jeho dokonalostem, ale ke skutečným vadám. Jako tedy rozumem chybovati čili blouditi, není tolik jako vědětí; tak také svobodnou vůlí zákonu Božímu se protiviti čili hřešiti není tolik jako dokonalou svobodu vůle míti. A jako přestanou všechny bludy rozumu na věčnosti, kde budou svatí Boha viděti tváří v tvář, to jest co nejdokonaleji Ho poznávati: tak *přestane také na věčnosti nedokonalost čili nestálost vůle člověka*, kterouž i při řádných charakterech na světě shledáváme, a nastoupí na místo její úplná shoda s vůlí Boží, kteroužto shodou svoboda vůle nebude ovšem zrušena, ale naopak zdokonalena.

V příčině té napsal svatý Augustin slova proslavená: „Prvá svoboda vůle záležela v tom, že člověk mohl nehřešiti (tak při prvých rodičích před nešťastným pádem jejich); poslední svoboda (v blaženosti nebeské) bude mnohem větší, a bude záležeti v tom, že člověk nebude moci hřešiti" *)!

K svobodné vůli nenáleží také s nutností:

b) *aby člověk mohl voliti mezi všemi možnými vecmi*, dosti jest, když může voliti mezi více věcmi, třeba jen mezi dvěma. Tak Bůh sám nemůže voliti, co by bytosti Jeho na odpor bylo; tedy na př. aby Sebe zničil, aby nebylo tří osob božských, a přece má vůli nejsvobodnější. Pán Ježíš jakožto člověk jsa v jednu osobu s druhou osobou Boží spojen, nemohl chtíti hřešiti, nemohl chtíti nevděčný svět zničiti, a přece měl dokonalou vůli svobodnou. Svatí a andělé v nebesích nemohou chtíti hřešiti, ale přece mají vůli svobodnou.

Všickni dokonalí duchové osvědčují svobodnou vůli svou toliko u volbě věcí dobrých volíce svobodně mezi více věcmi dobrými z pravidla tu, kterou jim rozum Bohem osvícený za nejlepší představuje.

K svobodné vůli nenáleží dále

c) *ta vlastnost aby člověk před chtěním musel rozvažovati aneb aby mohl úmysly své měniti*, nebo Bůh nerozvažuje před chtěním, nemění svých úmyslů, a přece má vůli nejdokonalejší. Toliko v tomto pozemském žití, v době zkoušky, vlastnosti ty na své vůli shledáváme.

---

*) Prima libertas voluntatis erat posse non peccare; novissima erit multo major, non posse peccare. De Correp. et gratia cap. 12.

K svobodné vůli nenáleží konečně

d) *rovnováha všech náklonností* taková, že by člověk před rozhodnutím vůle své ani k jedné ani k druhé straně, n. př. ani k dobrému ani k zlému více nakloněn nebyl; nebo kdyby tak bylo, nebyl by Bůh svobodným, poněvadž nemá nižádné náklonnosti k zlému, nýbrž jen k dobrému, ano k nejlepšímu; nebyl by také člověk nikdy svobody míval, poněvadž před prvotným hříchem v ráji měl větší náklonnost k dobrému než k zlému a po hříchu prvotném jsme zase více nakloněni k zlému než k dobrému, a tedy úplné rovnováhy náklonnosti v člověku ani nebylo. Že jí ale ani třeba není, a že i *při nestejné síle náklonností svoboda vůle dobře obstává*, z toho patrno, že můžeme zvoliti i to, k čemu menší náklonnost máme, i pohrdnouti tím, k čemu více nakloněnými se cítíme. Na př. někdo volí s velikým se přemáháním přikázaní Božího uposlechnouti a proto tělesnou žádost v sobě potlačiti, kdežto ukojení jí mnohem příjemnějším by jemu bylo, a někdo jiný po příkladu přemnohých světců pohrdá bohatstvím a slávou světa, i dovolenou i příjemnou, a volí si dobrovolnou chudobu a poddanost, které se přirozenosti lidské tak velice protiví!

3. Dodati sluší, že v Písmě svatém i ve výkladech učitelů církevních mívá slovo „svoboda“ ještě také jiný smysl. Tak nazývá se svobodou také onen stav člověka, kterého se za pomoci Boží dodělal dobrým užíváním mohutností duše své, najmě svobodné vůle své, a který v tom záleží, že člověk pak s rozhodností jen dobré chce, a s rozhodností všemu zlému odpírá. Jest to tedy vyšší, dokonalejší druh svobodné vůle a říká se jí **svoboda mravní neb křesťanská, čili svoboda synů Božích.**

Opakem svobody této mravní jest *otroctví hříchů*, to jest onen stav člověka, že stálým zneužíváním mohutností duše své, najmě svobodné vůle své k hříchům, tak se v ně vžije, že pak ony ho zcela ovládají, jej jako ve vazbách i otroctví mají. Ovšem že jako člověk ctnostný, pokud na tomto světě žije, v hříšného obrátiti se může, tak naopak zase i sebe větší hříšník může s pomocí Boží a opravdovým úsilím vazby své zlomiti; nebo kdyby možnosti té nebylo, a hříšník již zde na světě častými skutky hříšnými svobody vůle své netoliko porušil, ale úplně ztratil: marným by pak bylo tak časté vybízení Písma svatého, aby se hříšník od zlých cest svých odvrátil!

Mimo tento význam slova „svobody“ užívá se ho také

o *blaženosti nebeské*, kde nebeští blahoslavenci budou prosti nejen všeho hříšného, ale i všech útrap tohoto života a tedy v pravdě *svobodní!*

Úvaha. Z toho, co povědíno, patrno, jak velmi zhusta se slova „svobody" za dnů našich zneužívá! Lidé mnozí, majíce ústa plná svobody, nemyslívají tím často ničeho jiného, leč že chtějí býti úplně prostými a osvobozenými ode všech závazků i povinností, to však není více svobodou, ale hříšnou **nevázaností**!

Svobodným býti neznamená bez zákonů býti, ale naopak zákonů platných ve svědomí uznávati, dobrovolně, bez vnitřního neb zevnitřního nucení pro ně se rozhodovati, a tak vůli svou zdokonalovati, aby ničeho více sobě činiti nežádala, leč jen co dobrého, ano nejlepšího jest, a co se svrchovanou vůlí našeho Stvořitele, Vykupitele, Posvětitele, budoucího Soudce i Odměnitele v nejlepším souhlasu se nachází.

Tať svoboda pravá, která na světě má chválu svedomí a po tomto světě odplatu věčnou, blaženost synů Božích. A o takovou svobodu vůle se přičiňujme, takové vším úsilím se domáhejme, tak budiž vůle naše spořádaná: aby dobrovolně následovala zvoucího hlasu milosti Boží. Ano, tak bude vždy aby byla vůle Boží mezi námi na zemi, jako panuje vůle Boží ve všem na nebi.

§ 27. Člověk má skutečně vůli svobodnou.

Že každý člověk i po hříchu prvotném má vůli skutečně svobodnou, a může se tedy bez jakéhokoli nucení aneb jakékoli nezbytnosti pro dobré neb zlé, neb pro rozličné druhy dobrého neb zlého rozhodnouti neb nerozhodnouti, tak jak chce a proto že chce; o tom máme více svědků, kteřížto nade vši pochybnost pravdu tu postavují. Svědků takových nacházíme zajisté v Písmě svatém, v učení neomylné Církve katolické vůbec celé, i jejích nejproslulejších učitelů zvlášť, a konečně i ve vlastním svém sebevědomí.

1. *Písmo svaté* téměř celé jest jako jediným dlouhým řetězem důkazů, že vůle člověka může svobodně voliti dobré neb zlé, neboť předkládá nám rozkazy i zápovědi Boží, zákony i rady, zaslíbení i hrozby. Úmluvy Hospodinovy s Adamem v ráji, s Noemem po potopě, s Abrahamem před jeho

vystěhováním se, s lidem israelským pod horou Sinai, ba celý Nový Zákon nejsou ničím jiným, než nejpatrnějšími doklady, že člověk pro vůli Boží rozhodnouti se může ale nemusí, neboť kdyby člověk nemohl svobodně poslechnouti neb neposlechnouti, ale s nutnosti činiti musil, co Bůh chce: tuť by věru všecky předpisy a úmluvy, zaslíbení pro plnitele zákonů a hrozby pro přestupníky vůle Boží byly naprosto zbytečnými a nemoudrými.

Jen jako na ukázku uvádím zde, co řekl na př. Mojžíš lidu israelskému, jak psáno v V. knize jeho: „Osvědčuji proti tobě dnes nebem i zemí, že jsem předložil vám život i smrt, požehnání i zlořečení. *Vyvol tedy sobě*, abys živ byl i símě tvé“ *). Tedy židé, jako my následky hříchu prvotného nesouce, měli v rukou svých: voliti život aneb smrt, požehnání aneb zlořečení. Kterak měli voliti, nebyli-li svobodní? A moudrý Sirach praví: „Předložil tobě vodu i oheň: k čemu chceš, vztáhni ruku svou. Před člověkem jest život i smrt, dobré i zlé: *co si kdo oblíbí*, dáno bude jemu“ **). A apoštol národů píše: „Pakli si kdo pevně umínil v srdci svém, nemaje potřeby, ale *jsa mocen vůle své*, a to usoudil v srdci svém, zachovati pannu svou, dobře činí“ ***).

2. V souhlasu s Písmem svatým učí také *Církev svatá*, že hříchem prvotným byla sice přirozenost naše poškozena, rozum k poznávání vůle Boží zatemněn, svobodná vůle k žádání dobrého oslabena, ale nikoli zničena. Prvotný hřích zasadil sice duši lidské veliké rány, an mohutnostem jejím mnoho uškodil; avšak on jich nezničil, poněvadž by byl musil bytost lidskou samu zničiti.

Svobodná vůle člověka byvši tedy dříve více nakloněna k dobrému, naklonila se více k zlému; i může tedy sice některé o sobě dobré činy dle přirozenosti své posud činiti: avšak ukazuje se býti *nedostatečnou, aby mohla celý zákon Boží plniti* a u Boha zasluhu získati†) a proto jest jí zvláštní pomoci čili *milosti Boží třeba*, aby mohla vůli Boží zadost činiti.

A tuto pomoc čili milost Boží získal sám Kristus Pán a rozdává Duch svatý tak, abychom vůli Boží v každém

---

*) Deuter. 30, 19.
**) Sir. 15, 17. 18.
***) I. Kor. 7, 37.
†) Srovn. níže § 33.

ohledu mohli plniti a zásluhy si získati. Této milosti Boží poslušnými býti sice můžeme, ale nemusíme poněvadž ona sice slabé vůli naší pomáhá, ale ji neruší, a nás k dobrému nenutí, jak učí svatý apoštol národů, an píše Římanům: „Vímť zajisté, že dobré nepřebývá ve mně, to jest v těle mém . . . neboť nečiním toho dobrého, což chci: ale činím to zlé, čehož nechci. Pakli činím, čehož nechci: již ne já činím, ale hřích, který přebývá ve mne . . . Kdo mne vysvobodí z těla smrti této (t. j. z hříšnosti těla mého)? Milost Boží skrze Ježíše Krista, Pána našeho“ *)!

Tak učí Církev Páně o vůli svobodné, že není zničena, ale toliko porušena, a vylučuje z obcování svého každého, kdo by něco jiného učiti se opovažoval. Tak učila již oproti bludařům v prvých dobách křesťanských, tak jasně vyslovila proti oněm, kteří bývají nazývani otci nynějších náboženských pobloudilců **).

3. A jako Církev celá, na sněmích shromážděná, tak učí i nejproslulejší *učitelé církevní* jednomyslně; pojednávajíce o mravech křesťanských, o zásluhách i trestech, tvrdí: že rozumem a svobodnou vůlí podobáme se v pravdě Bohu, jakožto obrazy Jeho, a že bez rozumu a svobodné vůle nelze si ani opravdového oblažení bytosti lidské na věčnosti pomysliti ***).

4. Ku svědectvím těmto zevnitřním o svobodné vůli člověka přistupují na konec také svědectví vnitřní, čili *svědectví z vlastního našeho sebevědomí* čerpaná. Takovými svědectvími jsou, že:

a) jedenkaždý člověk musí si každého okamžení svědectví vydávati: *mne nemůže nižádná mocnost zevnejší* (*coactio*) *přinutiti*, abych něco chtěl neb nechtěl, dobrovolně činil, co sám nechci; i záleží také to na mně docela, že mohu tak neb jináč chtíti i voliti, a to buď v souhlasu s vnitřní náklonností svou aneb i v odporu s ní; čili že ani *žádné vnitřní nutkání* (*necessitas*) *mé svobodné vůle nemůže rozrušiti aneb zničiti*. Tak na př. mohu psáti i nepsati; mluviti aneb mlčeti; jísti aneb hladověti; věci příjemné voliti i zavrhnouti.

Každý zná tu volnost v sobě, že *může* něco chtíti, co ale *nesmí*, to jest, co dovoleným není. Kdyby svobody vůle nebylo, kterak by takové myšlenky v nás povstávati mohly?

---

*) Řím. 7, 18–25.

**) Concil. Trid sess. VI. cap 1. can. 5.

***) Obšírně o učení tomto pojednává katolická dogmatika čili věrouka-

Kdyby svobody vůle nebylo, musely by v našem vědomí býti jen tyto dvě myšlenky: toto činiti *musíš*; onoho činiti *nemusíš*; nikdy ale: toho neb onoho činiti *smíš, můžeš*!

b) Jsme si toho nejen před skutkem vědomi, že nižádná mocnosť ani zevnitřní (coactio) ani vnitrná (necessitas) svobody vůle naší neruší: ale také *jen ty skutky, jež jsme sami vykonati smýšleli neb chtěli, samým sobě za zásluhu aneb k vině počítáme.* Tak platí u všech jednotlivců i u všech národů. Všude, kde mají zákon psaný aneb třebas jen právní obyčeje nepsané, platí za dobré a záslužné to, co kdo ve smyslu zákona učinil; a za zlé a trestuhodné počítá se to, v čem kdo zákonu na odpor se postavil. Což jest ale pravda tato jiného, leč bezpečným svědectvím, že v myslích všech lidí žije přesvědčení: mohl jsem a mohu svobodně dle zákona jednati, ale také se mu zprotiviti; čili jinými slovy: mám vůli svobodnou!

Že ale každý skutky proti zákonu za zlé, a skutky po zákonu vykonané za dobré má, vysvětliti se dá toliko z toho, *že máme všichni od jednoho a téhož Boha svědomí*, čili hlas Boží v duši své, jenž jest při všech skutcích našich nepřekonatelným soudcem, žalobníkem, zastavatelem i svědkem, jak bylo svrchu vyloženo *).

Svědomí naše jest tedy neklamným svědkem, že vůle naše jest svobodná, ano za dobře vykonané skutky chválu vzdává, za zle vykonané skutky kárá. Kdyby vůle svobodnou nebyla, a člověk musil pak činiti, čeho smyslnost žádá aneb Bůh velí: *nikdy nemohli bychom ani chvály ani výčitek svědomí v sobě pociťovati*, poněvadž bylo by největší nespravedlností od Boha, kdyby nás svědomím chválil neb káral za něco, co ani jináče vykonati jsme nemohli!

Tvrdí-li aneb tvrdili-li někteří lidé přece, že člověk pro hřích prvotný svobody vůle své pozbyl, a že tedy musí vždy činiti to, k čemu ho milost Boží aneb vlastní žádostivost, Bůh aneb ďábel nutká: tvrdí tak z pravidla jen ti, kdož se sebe složiti chtějí zodpovědnost za zlé skutky své; tvrdí tak, aby se mohli vymlouvati: nemohli jsme jinak jednati, aby se jim neříkalo, že špatně jednali; tvrdí tak, aby vidouce krásný příklad života bohulibého při svých bližních, mohli vlastní nestatečnost aneb lehkomyslnost svou zakrýti a bližnímu na

*) Srovn. § 25. 1.

záslubách ubrati omluvou, že co on učinil šlechetnějšího, neučinil se zásluhou, ale toliko proto, že jinak nemohl!

Ve skutečnosti ale *ti, kdož člověku slovy svobody vůle upírají: skutky, jednáním svým správně vůli svobodnou jemu přiznávají!* Nebo neuznávají-li vůle svobodné: proč i oni při rozličných příležitostech sami s sebou aneb s jinými v radu vcházejí, se rozmýšlejí, co by za daných okolností činiti měli? *Musí-li* člověk jednati tak, jak jedná: k čemu rozvahy, rady? a proč po skutcích zlých svědomí i je hryže? proč tak mnohých činů svých i oni želí? Proč i oni hledají zadostiučinění, nápravu zla, když jim někdo ublížil? Zajisté za žádnou jinou příčinou, leč že i oni jednáním svým prozrazují, čeho slovy upírají: že jest rozdíl mezi tím, co jsem *mohl* a *nemusil* učiniti; čili: že i oni uznávají svobodnou vůli člověka!

Úvaha. Že člověk svobodu vůle své má, a tedy i odměn i trestů zasluhovati může: při zdravém rozumu upírati nelze, ano vnitřní naše vědomí svědectví o svobodě té vydává, a Písmo svaté a Církev Boží neklamně o něm svědčí. Poněvadž ale i Bůh jest neskonale svobodným: musíme, obě tyto svobodné vůle podle sebe kladouce, uznati, že *Bůh z lásky k nám z části svobody vlastní se zřekl*, ovšem jen potud, aby i svoboda vůle naší místa měla. Tak jako v živém obrazu toto obmezení překrásně jeví se na př. v celém životě Božského Spasitele, an z lásky k nám obmezeným, nestatečným člověkem se stal, ač v podobě lidské Bohem býti nepřestal!

Ó kdo by mohl krátkým rozumem svým v plném dosahu pochopiti dar svobodné vůle naší, kterým Bůh sám sobě v působení svém dobrovolně, z lásky k nám, jakýchsi mezí položil, aby ji možnou učinil? Kdežto ostatní svět nerozumný řídí dle zákonů přirozených: *řídí člověka svobodné vůli jeho přiměřeně, svobodně!* Kdežto ostatní nerozumné tvorstvo z přinucení, s nutností, a tudíž i bez zásluhy Pána svého poslouchá: člověk má Bohu bez nucení, z dobré vůle, z lásky sloužiti, tak aby odměny slíbené zasloužiti si mohl!

Ó nevyzpytatelná Moudrosti Boží! Kdo Tě může rozumem vystihnouti? Kdo by se Ti neměl klaněti? Kdo neměl by Tě milovati, komu srdce k lásce stvořeno? Kdo neměl by s ochotou svobodu vůle své, kterou z lásky jsi nám dal, ó Stvořiteli! Tobě opět z lásky darem přinášeti, když tak dobrotivým, milosrdným a všeho milování hodným jsi?

Ó milý Bože náš! Pomoz nám, a s milostí svou provázej

toto poznání rozumu našeho, aby skutky naše s poznáním naším se shodovaly, což se nám ubohým synům Eviným tak nesnadno dařívá!

§ 28. Co člověku v užíváni vůle svobodné vadívá a pokud vadívá.

Člověk má sice vůli svobodnou, a může bez nucení zevnitřního i bez nezbytnosti vnitřní rozhodovati se pro to, co s vůlí Boží souhlasí, aneb také co jí na odpor jest. Avšak volnému užívání svobody staví se v životě často rozličné překážky v cestu, jež mívají rozhodný vliv na rozhodnutí se člověka; jež svobody vůle sice neruší, ale jí na závadu jsou, a které za tou příčinou *závadami svobodné vůle* nazývati můžeme.

Poněvadž v tomto pozemském životě předcházeti musí vždycky poznání rozumu, prvé než vůle svobodně rozhodnouti se může: proto *slušÍ závadami svobodné vůle nazývati zejména všechny takové okolnosti, jež dokonalému poznání rozumu, a tak i volnému rozhodnutí vůle buď úplně aneb alespoň z části na odpor jsou.* Závadami svobodné vůle jsou dle toho: I. nevědomost; II. bázeň; III. vášeň i náruživost; IV. návyk; a konečně V. násilí.

I. O nevědomosti.

1. *Vůle tehdy teprvé v pravdě svobodně se rozhoduje, když s rozumem se rozhoduje,* čili když volí na základě rozhodnutí rozumu dobře vzdělaného. Čeho tedy rozum naprosto nepoznal, toho ani vůlí chtíti nemůže; na př. kdo nikdy neslyšel o výborném ovoci ananasu, dojista že ho ani nikdy chtíti nebude. A čeho rozum jen nedostatečně poznal, po tom i vůle jen s nedostatečnou svobodou sháněti se může, při tom svoboda její není tedy naprosto zničena, ale umenšena; na př. kdo slyšel vypravovati něco o Americe, může po ní míti žádost aneb si jí i zoškliviti jen tou měrou, jakou jemu buď jakožto pozemský ráj aneb také jako svobodný kraj všeho druhu šejdířů vylíčena byla.

A jako jest ve věcech smyslných, tak jest i při duchovních a mravných. Jestli kdo ani tušení nemá o ctnosti, které po-

kora říkáme, dojista že nikdy na to snažiti se nebude, aby pokorným se stal. Doklad toho nacházíme u pohanských Římanů, kteříž tak dalecí byli pokory, poněvadž jí neznali, že v řeči své ani jména pro ni neměli. Kdo má vědomost o zákonu toliko nedokonalou, ten také srdce svého ani k dobrému skutku ani k hříchu s celou oddaností a svobodou přikládati nemůže.

Nedokonalé vědění neboli nedokonalé poznání rozumu čili nevědomost jest tedy skutečnou závadou vůle svobodné, a skutek či dobrý či zlý v nevědomosti vykonaný, nemůže býti člověku tak přičítán, jako kdyby ho byl s úplným poznáním a následovně i s úplnou svobodou vykonal.

2. Avšak *jiná věc jest nevědomým býti bez své viny, a jiná nevědomým býti vlastní vinou!* Pokud kdo zcela *bez své viny* v nevědomosti trvá, t. j. když rozumu neb paměti jest zbaven, buď zákona nezná aneb na známé pravdy v okamžení, kdy jedná, bez viny své zapomíná, a skutek o sobě nedovolený činí: jest buď z části aneb i docela bez hříchu, poněvadž právě nejednal dle svobodné vůle, když se mu poznání rozumu nedostávalo. Na př. kdo by vůbec nevěděl, že v předvečer svátků Všech Svatých jest nařízena ujma v jídle, poněvadž z mládí pro chudobu do školy nechodil, v pozdějším věku pro nastalou hluchotu prohlášek nedělních slyšeti nemůže, a od nikoho na nařízenou ujmu upozorněn nebyl: zcela bez hříchu by jednal, když by ve zmíněný den vícekrát do syta se najedl.

Kdo ale maje příležitost ku vzdělání, z lehkomyslnosti aneb lenivosti jí si nevšímá; o naskytujících se povinnostech uvažovati zanedbává, snad jen proto, aby pak s tím větším pokojem svého svědomí hřešiti mohl: o tom se nesoudí, že bez viny zákon Boží přestupuje, byť o něm v okamžení, kdy jedná, třebas žádné vědomosti neměl, poněvadž nevědomost jeho *jest zavinena*, a tedy sama o sobě hříšná. Člověk jednaje v nevědomosti zaviněné, volí dobrovolně vůli Boží se protiviti, a proto hřeší. Tak na př. kdo schválně prohlášky nedělní neposlouchá, aby se o nařízených postech ani nedověděl: hřeší, když v následujícím témdni v nějaký den ujmy skutečně sobě neujmul, byť i o tom nebyl věděl, že v jistý den postiti se má, poněvadž moha se poučiti, dobrovolně poučení se vyhnul, a tak dobrovolně vůli svou k zlému obrátil*).

*) O hříších z nevědomosti níže § 39. III. 2. 6.

3. *A v jakých věcech může člověk bez své viny nevědomcem býti?* Obecně má se za to, že člověk rozumný může bez své viny zůstati nevědomým toliko v zákonu zjeveném, církevním i občanském; nikdy ale v povinnostech, jež ukládá zákon přirozený, poněvadž:

a) svatý apoštol ubezpečuje, že zákon přirozený má jedenkaždý psaný v srdci svém*);

b) papež Alexander VIII. opáčné mínění r. 1690. slavně zavrhl; a

c) jinak každý spustlý člověk, jenž víry v Boha se spustil a pak jako němá tvář žije, musil by považován býti jakožto nevinný, bezhříšný**)!

II. O bázni.

1. Svobody vůle naší neruší sice, ale umenšuje *bázeň, to jest nepokoj duše pro veliké zlo, jež člověku v pravdě aneb alespoň pravdě velmi podobně hrozí.* Čím zlo, jež si člověk představuje, jest větší a bližší: tím ovšem také nepokoj duše čili bázeň jest větší, a ta tím nepříznivěji pak působí na svobodné rozhodnutí vůle jeho, poněvadž jemu poznání a rozvahu rozumu kalí.

Ovšem že jedno a to samé obávané zlo neb nebezpečenství působí u rozličných lidí bázeň rozličného stupně; u některých velikou, u jiných menší aneb jen nepatrnou. Z pravidla leká se nebezpečenství více žena, dítě, stařec než statný muž; dříve člověk nemocný, od přirozenosti slabý, bázlivý, než člověk zdravý, silný, otužilý.

2. Má-li někomu pro bázeň, z které se něčeho nedovoleného dopustil, skutek jeho k menší vině přičítán býti: musí to býti ovšem *bázeň v pravdě neobyčejná, a nebezpečí hrozící veliké, jemuž ujíti nelze.* Na př. Churavému, chudému otci četné rodiny vyhrožuje necitelný pán, který jemu po celý rok výdělek poskytuje: nepřijdeš li v neděli do práce, vyženu tě v pondělí na vždy z díla! Aneb některá manželka ví najisto: Půjdu-li k svaté zpovědi, a muž můj se o tom dozví, bude jako obyčejně strašně zlořečiti.

Avšak, ač bázeň viny umenšuje: sotva kdy asi ji úplně

---

*) Řím. 2, 15.

**) Srovnej také svrchu § 19. a § 22. 1—3.

ničí, poněvadž kde vyšší *povinnost* káže, nic na světě nemá nás odvrátiti od toho, čím Bohu povinni jsme, ať jest to přízeň lidí, ať jest to jich hněv! A ač nám opatrnost a láska křesťanská velí, abychom hříchům bližních svých všemožným způsobem bránili: nesmíme přece pro lásku k bližnímu zapomínati na povinnosti a lásku k Bohu! Svatí mučenníci s nasazováním hrdel i statků obcovali službám Božím, přijímali svátosti, pohřbívali těl svatých mučenníků, vyznávali před rouhači víru svou a t. d. doufajíce ovšem pevně v Toho, o Němž praví moudrý Sirach: „Popatřte, synové, na národy lidské a vězte, že žádný není zahanben, kterýž doufal v Pána!“ *) I jest ovšem zásluha ze skutku dobrého tím větší, čím větší bázeň člověk musil překonati, aby vůli Boží naplnil.

3. Od bázně nebezpečí, jemuž ujíti nelze, dobře sluší rozeznávati bázeň *nebezpečí i velikého, do něhož člověk sám dobrovolně se vydává.* Bázeň nebezpečí dobrovolného provinění nikterak neumenšuje, nýbrž zveličuje; poněvadž člověk i při vnitřním odporu tak velikém přece rozhodl se pro to, co zlé, a s velikým nebezpečím spojeno bylo. Na př. když kdo před krádeží znepokojován jest velikou bázní, pocházející z myšlenky, „dopadnou-li mne, krutého pokárání neujdu“: bázeň ta svobody vůle jeho dojista nerušila, ale měla jemu býti spíše pobídkou, aby nekradl; kradl-li přece, provinění jeho, s takovým odporem vnitřním spáchané, jest tím větší!

III. O vášni a náruživosti.

1. *Vášní* rozumíme nemírné rozbouření citů. *Náruživostí* vyrozumívá se obecně nemírná žádostivost něčeho. Žádostivost, v duši každého člověka se ozývající, může směřovati k věcem dobrým, s vůlí Boží i s rozumem se srovnávajícím; ta jest *žádostivost dobrá.* Žádostivost může ale také směřovati k věcem nedovoleným, zlým; a pak jest to *žádostivost zlá* čili *náruživost* v obyčejném smyslu.

Náruživostí zlou vyrozumíváme obyčejně nezřízenou čili nedovolenou náklonnost k tomu, co smyslům našim lahodí; a nezřízenou nechuť k tomu, co smyslům našim nepříjemným jest. Tato převrácená žádostivost jest dědictvím prvotního

*) Sir. 2, 11.; Většina žalmů pěje o pomoci Hospodinově, kteréž dostává se všem, doufajícím v Něho, n. př. žalm 30.

hříchu, a jako z hříchu počátek má, tak obyčejně zase k hříchu svádí; a proto nezřídka i *sama hříchem se nazývá.*

2. Učitelé církevní zlou náruživost čili nezřízenou žádostivost (concupiscencia prava) posuzujíce, *rozvrhují ji ve dví*, tvrdíce: Jest žádostivost předchozí (concupiscencia antecedens); a žádostivost následující (concupiscencia consequens).

I nazývají *žádostivostí předchozí* onu, která ozývá se v člověku beze všeho přičinění, beze vší rozvahy ducha, prve ještě, než svobodnou vůlí svou na něčem ustanoviti se mohl.

Žádostivostí následující nazývají ale tu, kterou vůle sama vzbudila, aneb kterou, když samovolně povstala, vůle svobodně udržuje.

Kdo jedná zachvácen jsa žádostivostí předchozí, ovšem jednává s menší svobodou ducha svého, poněvadž rozum času neměl úsudek svůj pronésti; i může se státi, že *při prudkém rozbouření citů čili při prudké vášni, náruživost čili žádost jistého skutku jest tak veliká, že o svobodném rozhodnuti vůle, a tedy při skutcích protizákonných o hříchu ani řeči býti nemůže.* Na př. matka spatřivši z nenadání jediné dítě bez pomoci v hořícím domě: nesmírnou bolestí duše zachvácená, beze vší rozvahy vrhá se do plamenů, ač jest na bíledni, že dítě zachovati více nemůže, ale že i sama zahyne. Kdo mohl by ji viniti sebevraždou, kdo uváží nesmírný její bol, který nedopustil, aby rozum úsudek pronesl, a vůle svobodně se rozhodla?

Kdo ale jedná dle žádostivosti následující, to jest, kdo vášně i náruživosti sám v sobě z úmyslu vzbuzuje, aneb když samy povstaly, jim se nebrání, ano zcela odevzdává: ten ovšem nemůže v pravdě tvrditi, že při volení svém obmezen byl na svobodě, a menší vinu má. Takový naopak vyznati se musí odpovědným, a to nejen za všecko zlé, jehož ve své dobrovolné žádostivosti proti vůli Boží se byl dopustil: ale i za svou zlou žádostivost samu, kterážto příčinou hříchů jeho byla; nebo poněvadž se jí odevzdal aneb alespoň dobrovolně jí nebránil, větší zlobu vůle své na jevo dal. Na př. jestliže si kdo křivdy, které mu bližní učinil, z úmyslu stále připomíná; a vše, co by jej k pomstě povzbuditi mohlo, ustavičně na mysli uvažuje; všech myšlenek na křesťanské odpuštění z paměti vypuzuje; ano city trpkosti a žádosti po pomstě v sobě schválně bouří, aby s tím větší chutí pak škůdci svému splatiti mohl: zajisté že pro svou dobrovolnou žádost

pomsty mnohem více hřeší než ten, kdo snad jen v návalu hněvu na rozkaz i příklad Páně o smířlivosti pozapomněl; aneb s náležitou pílí o vůli Boží nerozjímal; aneb jí třebas ani s důstatek neznal*).

Jestli ale žádosti zlé jen porůznu nebrániti již velikým hříchem bývá: stává se hřích ještě větším při člověku, u něhož zlá žádostivost ve zvyk vzrostla čili návykem se stala.

IV. O návyku.

1. *Jestliže kdo postupem času žádostivosti své již tak se poddal, že nevládne on více jí, ale ona jemu: říkáme, že si něčeho zvykl neb navykl.* Při návyku ovšem svoboda vůle není zrušena, ale toliko oslabena. *Navyknouti si můžeme žádostí dobrých aneb také zlých.* Kdo vůli svou navykl voliti dobré, na př. často se k Bohu o pomoc utíkati, má zásluhu z jednotlivých modliteb ovšem menší, poněvadž svoboda vůle jeho byla při nich umenšena; za to ale *tím záslužnější před Bohem jestiť ten krásný návyk*, k němuž vůle zajisté teprv po mnohých modlitbách a po dlouhé době dospěla. Kdo vůli svou navykl voliti zlé, na př. dopouštěti se smilstva, klení: ten ovšem při jednotlivých skutcích smilných a při jednotlivých zaklení menší vinu má, poněvadž rozsudek rozumu snad již ani nepředcházel, a svoboda vůle byla při skutcích umenšena; avšak za to tím *trestuhodnější jest ohavný ten návyk*, který jest jako nepřetržitou urážkou Boha a stálým odporem proti přesvaté vůli Boží.

2. A což, když někdo ze zlého zvyku se vyzpovídal, upřímně polepšiti se chce, ale *svou zlou žádostivostí překvapen, opět do navyklé chyby upadl*, čili jak říkáme, „*epětivým*“ se stal? Jest chyba jeho větší neb menší, než kdyby se jí byl dopustil bez návyku? Stalo-li se, že tak úplně *bez předchozího uvážení i svolení rozumu učinil*: *nebylo pochybení to hříchem*, poněvadž nebylo více dobrovolným ani o sobě, ani v příčině své, protože chybující dřívější svůj návyk pokáním odčiniti pevně sobě umínil, a tedy ne již svobodně k činu protizákonnému se odhodlal. Jestli ale opětované pochybení *i jen nejmenší rozhodnutí rozumu a svolení vůle předcházelo, slušno míti za to, že chybující jednal opět dle svého hříšného návyku.*

---

*) Srovn § 122.

3. *A což, jestli kdo svolí v něco nedovoleného ve snách, v šílenství? Zhřešil či nezhřešil?* Jest sice jisto, že člověk ve snách a v šílenství rozumu volně neužívá, a tedy svobodně nevolí; avšak i to jest jisto, že mravní smýšlení, v jakém byl člověk, prve než smyslnost nad ním zvítězila, a on usnul aneb zšílel, zrcadlí se i potom. Kdo za bdění a při zdravém rozumu v hříšných žádostech si liboval: i ve spaní i v šílenosti v podobných žádostech libovati si bude; a onen, který při úplném vědomí každého hříšného hnutí se lekal a ctnostným býti se snažil: i při nevolném užívání rozumu tak snadno v opáčných věcech libovati si nebude.

I lze tedy tvrditi: kdo dopouští se ve snách, v opilství, v šílenosti aneb jindy v stavu o sobě nepříčetném skutků podobných, *jakých činiti byl uvykl při úplném vědomí: tomu mají se přičítati*, poněvadž skutky takové vycházejíce z navyklosti, tedy v příčině čiv, v základu svém za dobrovolné považovány býti mají. Kdo ale v stavu o sobě nepříčetném učinil něco, čeho by při smyslech bdělých nikdy nebyl vykonal, to nemá se jemu přičítati.

Bez odporu však *přičítá se každému stav jeho o sobě nepříčetný, na př. opilství, šílenost, když sám příčinou jeho byl*, t. j. dle svobodných rozhodnutí vůle své, svůj stav nepřirozený zavinil! — K těmto *vnitřním* závadám svobodné vůle člověka patří také jedna *zevnitřní*, a sice násilí.

V. O násilí.

Násilím nazýváme takovou převahu nějakého zevnitřního působení na člověka, že jemu bývá z části aneb i naprosto nemožným odolati a svobodně voliti. Pokud člověk zevnitřní moci, k činu jej nutící, naprosto odolati nemůže: také za čin zákonitý odměny nezasluhuje, skutek protizákonný za vinu se jemu nepřičítá, jestli uvnitř svolení duše k němu nepřistoupilo. Na př. kdyby kdo silný dýku vtiskl v ruku slabého a pak rukou tou nepřítele svého probodl: bez viny jest probodající, jestli v pravdě silnějšímu zprotiviti se nemohl, a v poškození nepřítele ani v nejmenším nesvolil. Nebo může sice leckdo *zevnitřním* násilím k něčemu nedovolenému ruku naši vésti: ale nižádná mocnost nemůže *vnitřní* naše svolení vynutiti; a pokud toho není, ani hříchu není. Proto také řekla svatá Lucie nespravedlivému soudci svému, když jí hrozil

násilím porušením panenství: „Jestli násilím mne porušiti nakážeš, panenství mé počítáno mi bude za korunu“ *).

Kdo tedy násili všemožným způsobem odporuje, pomoci nepřetržitě se dovolává, a ani při nejmenším v zlý skutek nesvoluje: *bez hříchu zůstává*, když všechny jeho snahy proti násilí směřující bez výsledku zůstaly, a skutek i proti vůli jeho vykonán byl. Na př. když by slabá dívka přepadena byla od muže silného, na místě opuštěném.

Zhřeší však ten, kdo třebas zevnitř byl přinucen býval, násilí se protivil, ale v duši své uvnitř ke skutku nedovolenému přivolil. Je-li *svolení jen s jakýmsi odporem, a tedy neúplné*, nedokonalé: tedy i hřích jest menší; *bylo-li svolení úplné*, dokonalé, i také hřích, ač člověk nucený prvého podnětu k němu sám nedal, byl úplným přestoupením Zákona Božího, čili hříchem dokonaným.

Úvaha. Mnohé sice naskytují se nám překážky na cestě ku spasení; avšak žádná z nich není spůsobu takového, aby pravého milovníka Božího mohla o lásku Stvořitele, Vykupitele i Posvětitele oloupiti a blaženosti nebeské zbaviti. Kdo o náležité vzdělání rozumu dbá, Boha více než lidí se bojí, všemu zlému hnutí v sobě hned z počátku odpírá, prvé ještě než sesíliti se mohlo: toho nikdo ani největším násilím s cesty ctnosti nesvede!

Na žádostivost svou žehrati nechtějme; nebo ač ona často proti duchu bojuje a k mnohým hříchům svádí: přece bez svolení našeho v ničem ublížiti nám nemůže, ano k mnohým zásluhám nám dopomáhá, když jsme se naučili ji ovládati, a nedopouštěti, aby ona vládla nad námi! Nebo žádostivost naše pobádá rozum, aby bedlivě bádal; nutká vůli, aby čileji jednala; oživuje city, jež k šlechetným činům ohně dodávají; a tak příčinou se nám stává zásluh hojnějších. Tak na př. kdo přirozený cit útrpnosti k ubohým dobře pěstuje: ten zajisté stává se mnohem ochotnějším k ulevení bídy ubožáků, než ten, u koho cit tento jest méně vyvinutým neb docela otupeným, ač snad oba stejně dobře znají přikázaní Páně o lásce k bližnímu.

Čeho ale nutná potřeba jest, záleží v tom, aby člověk všech žádostí, vášní i náruživostí, které *vůli Boží odporují*,

---

*) Si invitam jusseris violari, castitas reputabitur mihi ad coronam. Brev. rom.

snažil se vytrvale přemáhati, jich králem býti, rozumem jim vládnouti a cíl jich neblahý za šlechetný zaměňovati. Tak radí svatý František Salesský: Zmítá-li tebou hříšná láska k tvorům, nechtěj vřelejšího toho citu potlačiti; ale snaž se dáti jemu toliko jiný směr, t. j. hleď proměniti lásku ku tvorům v lásku k Bohu, kterýž všem tvorům krásu a půvab dal, blaženost jakousi v nich uložil, a tedy sám nejkrásnějším a lásky i požívání nejhodnějším jest!

§ 29. Co člověka k užívání vůle svobodné budívá a pokud budívá.

Svobodnou vůli člověka rozumem se řídícího k činnosti vzbuzují a ji v činnosti udržují pobídky čtverého druhu; a sice:

I. pobídka, která naznačuje vůli *cíl*, ku kterému se má nésti; té říkáme *účel* čili *zámysl* (finis);

II. pobídky, jež naznačují vůli *spůsob*, jakým účelu dosíci může i má; těm říkáme *úmysly* (intentiones);

III. pobídky, jež vyznačují vůli *příčiny*, pro které vytknutým směrem k cíli svému se ubírati čili účelu svého dostihovati má; těm říkáme *pohnutky* (motiva); a

IV. pobídky, jež leží *v okolnostech* (circumstantiae), v kterých čin některý spíše dokonán aneb opomenut býti má.

I.

Účelem (finis) skutku některého nazývá se tedy cíl, pro který vůle svobodně rozhodnouti se má. *Účelů při každém skutku můžeme míti více.* Onen účel, který k podstatě skutku samého náleží, čili ten, který skutku samému jméno dává, nazývá se *účelem skutku vnitřním* (finis operis); účely ostatní slují hromadně *účely skutku zevnitřními* (fines operantis). Na př. kdo si něco milého odpírá čili v něčem se zapírá, o tom vůbec říkáme, že se postí. K pojmu postu s nutností patří zapření sebe; jest tedy zapření sebe, jež k podstatě postu náleží, postu jméno jeho dává, *vnitrným účelem* postu. Avšak když si kdo něco milého odpírá, může se svým postem spojovati ještě i jiné zámysly čili účely. Tak postí se někdo proto, aby mu více zbylo na almužny; jiný, aby z ušetřeného mohl více darovati na okrasu domu Božího; jiný, aby již netučněl, a déle při zdraví i životě se uchoval; jiný, aby za hříchy spá-

chané těla svého pokáral; jiný, aby více nahospodařil a bohatším se stal; jiný, aby slibu učiněnému zadost učinil. Všem těmto ostatním účelům, jež skutek člověka oživují, obklučují, provázejí, říkáme *účely skutku zevnitřní.*

Účel vnitřní sám o sobě sotva asi koho k činu pohne; sotva na př. asi kdo rozumný jedině za tou příčinou příjemných věcí si odpírá, aby si odepřel; ale každý mívá při svém činu jeden neb i více účelů zevnitřních, které na jeho svobodnou vůli působí, a ji pobízejí, aby se k činu rozhodla.

Nejpřednějším a nejposlednějším cílem či účelem všech skutků našich má býti oslavení milého Pána Boha, jak učí apoštol Páně, když píše: „Buďto tedy že jíte, nebo pijete, nebo cožkoli jiného činíte, všecko k slávě Boží čiňte!“ *) Aneb jak sama sebe i tovaryše své často k přemnohým a obtížným skutkům pobádal svatý Ignác: „omnia ad majorem Dei gloriam t. j. všecko pro větší slávu Boží!“

Účely druhými, jež ovšem prvému na odpor býti nesmějí, mohou býti rozličné záměry: jak bychom sobě i bližnímu v pravdě prospěli, a tak i druhý hlavní zákon náboženství křesťanského naplnili, který žádá: Miluj bližního jako sebe samého!

II.

Úmyslem (intentio) jest to, co si kdo umyslil; zvláště ale *nazýváme tak onu myšlénku, která nám udává spůsob, jak bychom vytknutého účele se domáhali.* I musí býti stálým průvodčím každého našeho činu, jenž nám má býti přičítán; co učinili jsme beze všeho úmyslu, ani k zásluze ani k trestu nám počítáno býti nemůže.

Jsou pak rozličné *druhy úmyslů.* Umysl, který vzbuzen bývá bezprostředně před samým skutkem čili činem (actus), nazývá se *úmyslem skutkovým* čili *aktualním*; úmysl, který kdo někdy vzbudil, a kterého opáčným úmyslem ještě nezrušil, tak že posud trvá a na skutek jeho tedy vliv čili moc (virtus) má, nazýváme *úmyslem trvajícím, mocným čili virtualním*; úmyslu, který kdo někdy vzbudil, opáčným úmyslem sice také nezrušil, který ale již jen v povaze (habitus) člověka posud trvá, a tedy tak vzdálen jest činu, že naň nižádného vlivu více nemá, říkáme *úmysl povahový* čili *habitualní.*

*) I. Kor. 10, 31. Srov. Kolos. 3, 17.

Z rozdělení toho patrno, že *nejúčinlivějším jest úmysl aktuální*, poněvadž na svobodu vůle nejvíce působí; a proto také učitelé církevní vesměs radí, abychom k jakémukoliv skutku dobrému se odhodlávajíce, vždy dobrý úmysl před započetím skutku svého vzbuzovali, a často denně, ano každé hodiny samých sebe k životu ctnostnému pobádali, říkajíce: „Učiním to neb ono pro čest Boží, pro blaho svých bližních, pro zdokonalení sebe a t. d.“

Úmysl virtualní méně účinkuje na rozhodování vůle svobodné, než úmysl aktualní; ale přece dostačuje, poněvadž zanechal v duši vliv na čin. Stačí tedy na příklad hned z rána již napřed všechny práce i vše utrpení následujícího dne jako úhrnem Bohu na čest obětovati.

Úmysl pouze habitualní jest ale bez ceny, poněvadž na rozhodnutí svobodné vůle a tedy ani na čin vykonaný žádného vlivu nemá. Někdo si na př. při svaté zpovědi umínil, že za pokání udělí štědrou almužnu chudým, pak ale na úmysl ten zapomněl. Dá-li snad později někomu nějaký dar, aniž by však více vzpomínal, co si byl dříve umínil, že totiž štědrým bude z kajicnosti: neměl dřívější úmysl jeho na tento dar jeho žádného více vlivu, a proto také za skutek z kajicnosti vykonaný jemu přičítán býti nemůže.

III.

1. Od účelu i úmyslů rozeznávati sluší pobídky druhu třetího, jež *na svobodu vůle nejvíce působí*, činnost její provázejíce neb rušíce: jsou to **pohnutky** (motiva).

Ač účel, úmysly i pohnutky úzce spolu spojeny jsou, přece nejsou totéž. Účel jest zajisté koncem čili cílem jednoho neb celé řady úkonů. Úmysl naznačuje spůsob, kterým byehom onoho posledního cíle čili účelu se domohli. *Pohnutky jsou ale představy, jež naši vůli nakloňují, aby právě tak a ne jinak se rozhodovala a cíle svého se domáhala.*

Kdybychom měli průběh nějakého skutku porovnati s cestou, mohli bychom říci: Cíl cesty jest účelem; pravý směr cesty naznačuje úmysl; pohnutkami jsou ale příčiny, proč cestu konáme, a stálými průvodci po cestě. Kdyby tedy na příklad někdo chtěl stavěti chrám: bylo by při tom skutku účelem čili cílem, aby postaven byl dům, v němž by vzýváno a oslavováno býti mohlo jméno Boží. Úmyslem virtualním, který by podnikatele stavby stále provázeti měl, byla by

trvalá myšlenka: přičiňuj se, aby celek tak dopadl, by vyznačenému účelu odpovídal, tak aby v domě dostavěném nejvyšší Bytost skutečně dle hodnosti své vzývána býti mohla. Úmyslem aktualním, který by podnikatele stavby při každé jednotlivé práci provázeti měl, byla by stále opakovaná myšlénka: tu neb onu práci vykonám co nejdokonaleji, aby i celek byl co možná dokonalý a svrchovaného Boha ve všem důstojný. Pohnutkami mohly by býti: city lásky k Bohu, vděčnosti, uctivosti, odevzdanosti; city lásky k bližnímu, aby i oni měli kde Pána svého otíti a t. d.

2. Jako má dle učení Církve nejpřednějším i nejposlednějším účelem každého skutku našeho býti uctění Boha: tak *mají i nejdokonalejší pohnutky veškeré naše skutky provázeti, jež jedině v lásce k Bohu nalezáme.* Pohnutka „čiň vše z lásky k Bohu“ jest tou *nejčistší*, poněvadž Bůh jakožto bytost nejdokonalejší, nejvyšší úcty naší zasluhuje; pohnutka taková jest ale i *nejmocnější*, poněvadž člověk jednající v pravdě z lásky k Bohu a pro čest Boží nižádnými překážkami odstrašiti se nedává: ale všechny hořkosti života snáší, všecko trpí; i ztráty jmění, cti, zdraví i života se odvažuje; poněvadž ví, že Bůh má moc, všech křivd stonásobně nahraditi, a že nejsou rovná utrpení tohoto světa budoucí slávě, která se má zjeviti v nás.

3. Mimo lásku k Pánu Bohu mohou dle učení Církve Páně dobrými, ač *méně dokonalými pohnutkami* býti také naděje odplaty, kterou Bůh svým věrným slibuje; a bázeň trestů, kterými stíhá hříšníky. Nebo k čemu by byl Pán Bůh sliboval i hrozil, než aby slabou vůli naši k dobrovolné poslušnosti tím spíše přiměl, tak aby ji při překážkách značnějších v konání dobrého sliby sílily a hrozby od hříchu odstrašovaly?

I rozeznává učení Církve Páně *tři druhy naděje i bázně;* a sice učí:

a) Jest **naděje dětinná** (spes filialis) a **bázeň dětinná** (timor filialis); jsou to naděje i bázeň druhu takového, jaké mívají dítky dobře vychované.

Jsou-li v cizině, *s důvěrou očekávají* dobu, kdy budou moci vrátiti se k milovaným rodičům, *aby pak v nerozlučitelné lásce s nimi se spojily*, a darů od nich jim uchystaných přijaly. *Milostné spojení s rodiči stojí v naději jich v řadě prvé; přijetí darů teprve v řadě druhé.*

Při naději objevuje se ale zároveň i *bázeň*, aby snad

nějakou nepředvídanou příhodou nebyly od cíle svého zdrženy, aneb aby snad docela nějakým nepěkným skutkem o lásku rodičů se nepřipravily. *A čím jest naděje čistší, tím jest i bázeň jich větší.* S láskou upřímnou nutně spojena jest taková naděje i bázeň, poněvadž milující s nutností i po dokonalém spojení s milovaným touží.

A jako v přirozeném poměru dítek k rodičům: tak jeví se také naděje i bázeň v poměru nadpřirozeném člověka k Bohu. Člověk mající upřímnou, dětinnou *lásku* k Pánu Bohu: má i dětinnou naději v Jeho neklamná zaslíbení; na nejužší, nerozlučitelné spojení s Bohem; a poněvadž spojení to teprv v nebi státi se má: *těší se* i na nebe, ne sice tak pro samu blaženost, které má v něm účastným býti, jako spíše za tou příčinou, že se v něm má s Bohem, pravým Otcem svým spojiti; a proto *leká se* i trestů pekelných na věčnosti, ani ne tak pro neslýchané hrůzy, kterými nepřátelé Boží tam stíháni budou: jako spíše leká se toho, že by musil na věky odloučeným býti od Boha, pramene všeho dobra, cíle veškeré své touhy i lásky*).

b) Jiný druh naděje a bázně nazývá se prostě otrocký; jest tedy **naděje prostě otrocká** (spes simpliciter servilis), a **bázeň prostě otrocká** (timor simpliciter servilis).

Prostě otrocká naděje i bázeň v tomto záleží: člověk dobré koná jen proto, že Bůh poroučí a odměnu slibuje; a zlého se varuje jen proto, poněvadž Bůh je zapovídá a neposlušným tresty hrozí. I *převládá při jednání takovém naděje na odměnu a bázeň trestu*, a ač láska k Bohu vyloučena není, stojí přece jen jako v pozadí.

Láska při této naději i bázni jest tedy jen nedokonalá, ale přece přítomná, podobajíc se jiskře, která může každé chvíle v plamen rozdmýchána býti; proto *považují se naděje i bázeň prostě otrocké ještě za postačitelné*, aby svobodné vůli člověka daly směr dobrý i záslužný, *pokud jenom nejsou pohnutky druhu tohoto hlavními, nýbrž jen vedlejšími.*

Takováto naděje i bázeň prostě otrocké zastupují často u lidí slabších lásku k Bohu dokonalou, poněvadž naděje na odplatu často k dobrému je vede, což by ovšem spíše láska činiti měla; a bázeň trestu často od zlého jich odstrašuje, což by zase spíše láska činiti měla. Naděje tedy i bázeň prostě otrocké často člověku pomáhají, aby lákání smyslnosti

*) Srovn. § 51. § 56. § 78. II.

své spíše na odpor se postavil, a vůli svou spíše k věcem dobrým, spasitelným přispůsoboval.

c) Poslední druh naděje i bázně bez ceny jest před Bohem; jest to **naděje otrocky otrocká** (spes serviliter servilis) a **bázeň otrocky otrocká** (timor serviliter servilis).

Takovouto naději neb bázeň má, kdo *bez lásky k Bohu* nebe jen proto si žádá, že tam blaženost osobní očekává; a pekla jen proto se bojí, že tam osobních trestů se leká. Člověk s nadějí a bázní takovou nestaral by se tedy ani o zákony Boží ani o lidské, jen kdyby věděl jinou cestu, po které by věčné blaženosti došel a trestu se uhájil. Dobrého tedy nemiluje, zlým v pravdě nepohrdá, ale rád by je i činil, jen kdyby blaženosti jeho na újmu nebylo. Poněvadž tedy člověk takový dobré vůle a tedy lásky k Bohu nemá, ani *zevnější úkony vůle jeho, jakožto naději i bázni smyslnou toliko vynucené, ceny před Bohem nemají;* nebo „každý, kdož miluje, z Boha se zrodil a zná Boha; kdo nemiluje, nezná Boha“ *).

4. Všechny jinak uváděné pohnutky, jenž činy naše, *s vůlí Boží se srovnávající* aneb alespoň jí neodporující provázejí, vůli naši pobízejí: dají se vřaditi mezi tyto uvedené; a *je-li pohnutek více, navzájem se podporují.* Vzpomínáme-li na příklad, že Bůh sám jest všude přítomen, činy naše vidí, smýšlení poznává, slova slyší: posiluje to naši naději a bázeň; vzpomínáme-li dále, že Pán Ježíš z lásky k nám člověkem se stal, pracoval trpěl, umřel: posiluje to tím více naději naši v láskyplná přislíbení Jeho, a naplňuje tím větší bázní, abychom se lásky Jeho nehodnými nestali.

5. Ostatní pohnutky, jež pravé lásce k Bohu a bližnímu odporují, *skutek o sobě dobrý kazí, ve zlý proměňují.* Na př. kdyby kdo almužny uděloval pro chloubu, pro zahanbení svých bližních, pro dosažení některého vyznamenání, aneb z jiných příčin sobeckých, nikoliv ale z lásky a vděčnosti k Bohu, neb z křesťanské lásky ku bližnímu: neměl by zásluhy před Bohem žádné, třeba jej lidé sebe více chválili, smýšlení jeho neznajíce; ale platilo by o něm slovo Páně, k farisеům pronešené, „že přijali již odplatu svou**)!“

---

*) I. Jan 4, 7. 8. Pohnutky ty jsou zvláště důležité při nutném vzbuzování lítosti ve svátosti pokání, jak níže vyloženo § 78. II.

**) Mat. 6, 2.

IV.

Aby se vůle svobodná spíše pro nějaký čin neb proti němu rozhodla, k tomu napomáhají konečně i **okolnosti** (circumstantiae). *Okolnostmi nazýváme takové vedlejší poměry, které naskytující se čin jako „kolkolem" obklíčují, a pro které jistý člověk ku činu spíše se nakloňuje, aneb také spíše jemu na odpor se staví.*

Okolnosti takové vyznačeny bývají v odpovědích k otázkám, jež učení a moudří lidé při každém naskytujícím se díle si kladou. Otázky ty zahrnuty jsou v slovích: kdo? koho neb co? kde? čím? proč? jak? kdy? (quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando).

1. *Co znamenají otázky ty?*

Otázkou *kdo?* přihlížíme *k osobě, která k nějakému činu se hotoví, aneb ho již vykonala*, pozorujíce všestranně její postavení i poměry; tedy: je-li jednající člověk podřízený neb představený; ženatý neb svobodný; mladý neb starý; nemocný neb zdravý; duchovní čili světský a t. d. a dle těchto vlastností posuzujeme i dílo jeho. Na př. dobrý příklad v pobožnosti povinen dávati spíše duchovní než člověk světský; posty zachovávati spíše mladý, zdravý, než starý a nemocný, a tak podobně.

Otázkou *koho* neb *co?* blíže si určujeme *vlastnosti osoby aneb skutku samého, ku kterým čin náš směřuje.* Na př. chce-li kdo almužnu dáti: zdali má spíše dáti blízkému příbuznému mohovitějšímu, čili člověku pracizímu, ale zcela nemajetnému; spíše bývalému dobrodinci neb škůdci. Chtěl-li by kdo věc odciziti, zdali ona jest ceny veliké neb malé; je-li snad Bohu zasvěcená aneb jen přepychu sloužící; a tak pod.

Otázkou *kde?* pamatujeme se na *místo*, ve kterém skutek státi se má, neb se stal. Na př. zdali kdo v chrámu povinen byl uctivě se chovati, aneb jen před svými domácími; a t. p.

Otázkou *čím?* ukazujeme *k nástrojům*, pomocí kterých může neb mělo se něco státi. Na př. zdali kdo může ze svého uděliti, aneb od jiných dříve si vyprositi; zdali může nepřítele střelnou zbraní z úkrytu raniti, aneb pomocí svých služebníků jemu ublížiti; zdali může sobě prostředků opatřiti, aby posluhuje nakažlivou nemocí stiženému, samému sobě na zdraví neublížil; a t. p.

Otázkou *proč?* pamatujeme na *příčiny*, za jakými ten který skutek učiniti neb opomenouti máme. Na př. máme

ctíti rodiče, protože oni jsou z vůle Boží původci a nejvyššími dobrodinci našimi; dále i proto, že Bůh tak velí, ano i zvláštní odměnu slibuje dítkám, rodiče své ctícím. Máme se zdržeti řečí utrhačných, protože pohoršují bližních, najmě přítomni-li jsou maličcí; že jiného o nejdražší statek pozemský, o čest olupují a t. p.

Otázkou *jak?* klademe důraz na *způsob*, jakým některý skutek mohl by býti neb byl vykonán, aneb opomenut. Na př. jestli vůli naši k úplnému aneb částečnému svolení ve věci nepočestné nakloňuje, aneb od něho odpuzuje schválně rozdmýchaná žádostivost aneb vrozená ostýchavost a bázeň; jestli almužnu udělujeme s veselím, aneb jen s mrzutostí, hádkou, výčitkami a t. p.

Otázkou *kdy?* přibližujeme se k poměrům *času*, v kterém skutek některý jest slušný neb neslušný. Na př. majíce se postiti v čase svatopostním, máme té povinnosti tím spíše zadost učiniti, jest-li snad zároveň pátek, neb jsou-li zároveň suché dny a t. d.; naskytuje-li se příležitost, bližnímu ku pomoci přispěti: zdali panuje právě drahota, bližní do velikého neštěstí upadl, jako bývá za doby požárů, povodní, neúrody a t. d.

2. Uvažování poměrů čili okolností, v nichž skutky své konáme, *jest nejvýš důležité*, a sice proto, že

a) z uvažování takového povstávají *nové pohnutky* k jednání, aneb dřívější novými oporami se upevňují; a

b) že okolnosti *dávají skutkům našim mnohdy teprv jich cenu aneb je zatracují*, dle toho, jaký na ně vliv měly.

Tak učí Písmo svaté i učitelé církevní na bezpočetných místech; tak i sám rozum náš nepředpojatý jasně poznává. Na př.: Někomu z bídy pomoci pro Boha jest vždy dílem dobrým i záslužným; avšak pomoc taková tím větší ceny nabývá, čím byl sám potřebnějším ten, kdo pomáhal; s čím většími obtížemi pomoci mohl.

Proto také chválí Pán Ježíš chudou vdovu, která do pokladnice chrámové vrhla dva halíře a tvrdí: že více učinila než bohatí, kteříž sice mnoho dávali, ale toliko z přebytku svého a snad pro chloubu, kdežto vdova dala poslední a bez chlouby*).

Odciziti za 20 zl. jest vždy proviněním těžkým; avšak trestuhodnost uchvatitele cizího statku jest tím větší, čím

*) Mar. 12, 41—43.

méně on sám cizího majetku potřebu měl; čím chudším, potřebnějším byl ošizený; a s čím větší bezcitelností škodu způsobil; ano utiskování chudých lidí, vdov a sirotků aneb i jen zadržování povinné jim mzdy Bůh za jistých okolností až i mezi takové provinění čítá, jež k Němu do nebe o pomstu volají.

A proto také, že okolnostmi povaha skutků velice se měnívá, nařídila Církev svatá na sněmu tridentském*), aby *kajícník ve svaté zpovědi nežaloval na sebe toliko hříchy spáchané: ale aby vždy udával také i zvláštní okolnosti, v nichž hříchů se dopustil*, aby zpovědníku možno bylo, stav duše jeho náležitě posouditi.

Ano, *skutek o sobě dobrý*, k. p. almužna, *může pro okolnosti, v kterých jest vykonán, aneb pro zlý úmysl*, kterým jest provázen, státi se zlým. Na př. kdyby kdo almužnu dal někomu, aby ho na sebe spíše nalákal, a pak ho k skutkům nešlechetným svedl; aneb kdyby almužnu dával, na místě aby dluhy platil, dětem chleba koupil a t. p. Avšak dlužno pamatovati, že naopak *skutek nemravný* (n. př. úkladná vražda, smilstvo, krádež) *nikdy nemůže se státi dobrým a záslužným pro okolnosti příznivé.* Nikdy není dovoleno úkladně zavraždit na př. nespravedlivého vladaře, smilniti pro přízeň u mocných lidí, krásti pro podpory. Nikdy účel dobrý neposvěcuje prostředků špatných"!**)

Úvaha. Když tedy věci tak se mají, že člověk i při mnohých pracích a strastech snad docela bez zásluh před nebeského Soudce předstoupiti může, mějme o to péči vždycky, aby:

účel čili cíl skutků našich směřoval ku cti Boží, aneb alespoň k věcem takovým, jež s vůlí Boží, která chce i opravdovému blahu lidí, dobře srovnati se dá. A umínivše si něco, přičiňujme se vždy na to, aby čin náš provázel vždy

úmysl pokud možno aktualní, aneb alespoň virtualní, tak abychom nikdy s očí nepustili čest Boží a blaho své, pro kteréž máme působiti všude, na všech místech, vždy, každé chvíle, při každém vzdechnutí. K jednání a smýšlení takovému nechť druží se také vždycky *pohnutky nejšlechet-*

---

*) Conc. Trid. sess. XIV. de poenit. cap. 5. can 7. Srovn. níže § 78. IV.

**) Srovn. níže § 31, také výše § 17. II. 1.

nější, tak abychom dobré, šlechetné, záslužné věci podnikali vždy sice pro konečnou čest Boží, ale i proto: abychom Bohu, svému nejlaskavějšímu Pánu, Otci, Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli neskonalou lásku i vděčnost na jevo dávali, a tak pro budoucí s Ním se spojení na věčnosti stále a neunaveně se připravovali, a toho spojení tím snáze a v hojnější míře pak i dosáhli!

Konečně hleďme užitek bráti i *z okolností*, při konání dobrých činů se naskytujících; a užívejme jich tak, aby naše činy všechny zásluhu měly u Boha pokud možná největší!

§ 30. Svobodná vůle člověka jest skutečnou příčinou, že se jemu skutky jeho přičítají.

Pravidla příčetnosti.

I.

Někomu něco přičítati (imputare) *znamená: souditi, že někdo jest dobrovolným původcem některého skutku, a tím také původcem všech následků skutku toho či dobrých či zlých*; aneb jinými slovy: někomu něco přičítati znamená: *vyříknouti, že někomu na základě některého skutku, který dobrovolně vykonal, přisluší odměna čili zásluha, aneb trest čili vina* (trestuhodnost); *nebo-li že hoden jest odměny neb trestu.*

Příčetnost nazývá se *úplná* (imputatio plena), když se o hodnotě člověka pronáší soud na základě všech jeho skutků; příčetnost nazývá se *částečnou* (imputatio partialis), když se pronáší soud o člověku toliko pro některý jeho čin.

Přičítati se může člověku skutek jeho k zásluze aneb vině jen tehdy, když v pravdě jednal dle svobody vůle své, a pokud podle ní jednal. *O tom vydávají svědectví:*

1. *Písmo svaté.* Moudrý Sirach na příklad praví: „Blahoslavený bohatý, kterýž nalezen jest bez poskvrny, tomu bude sláva věčná, ant mohl přestoupiti, a nepřestoupil (přikázaní), zle činiti a neučinil“!*)

2. *Svatí učitelé církevní.* Tak píše na příklad svatý Jeroným proti Jovinianovi: „Se svobodnou vůlí stvořil nás Bůh, a ani ku ctnosti ani ku hříchu nebýváme nuceni; nebo kde

*) Sir. 31, 8 a násl.

nucení, tam nemůže býti řeči ani o zatracení ani o koruně slávy."

3. *Církev svatá sama*, ana na sněmích shromážděna, aneb i ústy hlavy své, papeže v Římě, vícekrát slavným spůsobem zavrhla tvrzení novotářů v učení víry, kteříž člověku svobodné vůle popírali. Tak stalo se najmě na sněmu tridentském Lutherovi.

4. Také *rozum náš* sám pravdu tuto uznává. Nebo kterak mohli bychom koho za některý jeho krásný skutek chváliti, kdyby ho byl musil nezbytně vykonati? Jak mohli bychom někoho pro ohyzdný čin haněti, kárati, kdyby v moci jeho nebylo bývalo, skutku ničemného nečiniti?

Ó v pravdě, že chvály hoden jen ten, kdo mohl dobrého nečiniti, a přece učinil, a kdo mohl zlého učiniti a neučinil, a hany hoden, kdo dobrého zanechal, jež vykonati mohl, a zlého se dopustil, jehož vystříhati se mohl.

To jest jinými slovy: skutky mohou se komu přičítati k zásluze aneb ku trestu jen tehdy, když on byl v pravdě pánem vůle své, a mohl činiti i nečiniti, beze všeho zevnitřního nucení, i bez vnitřní nezbytnosti.

II.

Z vývodů těchto následují **tato pravidla příčetnosti:**

1. *Každý skutek přičítá se člověku ku zásluze neb trestu jen potud, pokud vychází ze svobodné vůle jeho; kde nebylo svobodného rozhodnutí, tam nemůže také býti řeči o příčetnosti.*

Tak nepřičítají se člověku rozličná hnuti smyslná, jež v člověku bez jeho přičinění povstávají, a kterým, aby nepovstávala, svobodná vůle zabrániti nemůže. Avšak tato nepříčetnost trvá jen na okamžik, a sice potud, pokud rozum takovýchto hnutí si nevšimnul a svobodné vůli s úsudkem svým v příčině té se nepřiblížil. Jestli tedy rozum hnutí oněch si všiml, a vůle představami v mysli se vyskytnuvšími vědomě i dobrovolně obírati se počíná, aneb alespoň jim nebrání, stávají se úkony takové činy svobodné vůle člověka, a přičítají se jemu.

Tak kdyby na př. napadla komu myšlenka necudná, není ona ihned hříchem, pokud rozum si jí nevšiml, o její ohavnosti úsudku nečinil, vůle k žádání si představené nešlechetnosti se nehnula. Když člověk takového hnutí nečistého zpozoroval, má je ihned zavrhnouti; učinil-li tak, ani

nejohavnějším nápadem nedobrovolným nezhřešil, a kdyby myšlénka zavržená tisíckrát se vrátila, není hříchem ani jednou, pokud jí dobrovolně v sobě nevzbuzujeme, v ní si nelibujeme, ale naskytnuvší se zavrhujeme.

Naopak, jest-li koho proti vůli jeho a bez jeho přičinění mnohá pokušení pronásledují, mívá on z nich i velikou zásluhu, když jim vždy statečně odpírá, poněvadž vytrvalým odporem tím dokazuje velikou lásku ku zákonu Božímu.*)

2. *Čím menší vliv má svobodná vůle na některý čin náš, to jest čím méně dobrovolným jest skutek náš, tím méně se přičítá buď ku zásluze neb ku trestu.* Tedy:

Dokonaný *skutek dobrý* má tím menší hodnotu, a bude k tím menší zásluze, čím méně člověk konající ho, doznal překážek, čím méně na odpor se mu stavěly zlé navyklosti a pokušení. Ovšem že člověk, jenž stálou bdělostí nad sebou, stálým zapíráním sebe a tužením vůle své v žádání věcí Bohu milých nabyl veliké zručnosti čili bohulibého *návyku***): zásluhy nejen netratí, ale ještě rozhojňuje, když pak jako vycvičený bojovník snáze překážky přemáhá, a s menším namáháním než začátečníci v životě ctnostném bohulibé skutky koná, poněvadž právě ku snadnějším vítězstvím pozdějším připravil se udatným přemáháním předchozím. Ale platí zásada uvedená tak, že při stejných poměrech a okolnostech osob jednajících: menší má zásluhu ten, jenž méně svobodné vůle osvědčil, an méně překážek překonal.

Dokonaný *skutek zlý* zasluhuje tím menšího trestu, čím více překážek člověk jednající musil přemáhati, čím menších měl vědomostí o zákonech Božích, čím menší byla vina nevědomosti jeho, čím větší nebezpečí jemu hrozilo, čím větší bázeň úsudek rozumu jeho kalila, čím úsilovněji ďábel pokoušel, lstiví lidé naváděli, vlastní tělo dráždilo, náruživosti oslepovaly, opáčné navyklosti poutaly. Ovšem že zase, jestli člověk jednající snad sám mnohých překážek dobrovolnou příčinou byl: pro překážky, jichž si sám dobrovolně nahromadil, viny své neumenšuje, ale ještě zveličuje, poněvadž právě tak prozrazuje větší zlobu a prudší odpor proti vůli Boží.

Že věci tak se mají, vysvítá ze slov Božského Spasitele, který více viny přičítá židům, kteříž měli Jej jako Mesiáše poznati, ježto tolik proroctví o Něm měli, ale přece na Pilátovi

---

*) Srovnej níže § 35.

**) Srovn. § 29. IV.

usmrcení Jeho násilím se domáhali: než Pilátovi, který jsa pohanem Písma svatého známost neměl, a více z bázně v nespravedlivou smrt Jeho svolil. Řekl zajisté Pán Pilátovi: „Kdo Mne tobě vydal (k usmrcení), větší hřích má“ *).

A ač na př. Petr i Jidáš Pána svého se zřekli: jak veliký jest přece rozdíl hříchu obou! Jidáš jednal s úplnou rozvahou, s úplnou svobodou, beze všeho nucení, z pouhé lakoty: kdežto Petr Pána zapřel v pomatenosti mysli, v úzkosti o vlastní život. Proto ovšem i osud obou zbloudilců tak rozdílný!

3. *Čím větší vliv má svobodná vůle na některý skutek, to jest: čím více dobrovolným jest, tím více přičítá se k zásluze anebo ku trestu.* Nuže tedy:

Skutek dobrý tím větší cenu má, tím hojnější odměny hoden jest: čím více musil jednající člověk přemoci překážek zevnitřních neb vnitřních; čím svůdněji naň dolehaly pokušení; čím více a vábnějších měl příležitostí ku hříchu. Tak na příklad měli Noe, Lot, mezi hříšníky žijíce, mnohem větší zásluhu před Bohem z ctnosti své, než ji mají lidé jiní, kteří žijí ve společnosti ctnostných. Svatý Alois, jenž při svůdném dvoře královském panicky žil, větší zásluhy získal než jiní mládenci, kteří cudně žijí ve ctnostných rodinách, bez patrných lákadel a pokušení.

Skutek zlý tím více se přičítá ku trestu, čím jasnější měl člověk jednající poznání svých povinností; čím menších doznával pokušení; čím mocněji přirozená náklonnost k činům šlechetným jej vybízela. Z uvedených příčin hřeší tedy mnohem více kněz, než málo vzdělaný osadník, když oba toho samého hříchu se dopustili. Manžel, dopustí-li se smilstva s osobou cizí, mnohem více hřeší než člověk svobodný. Ukradne-li kdo něco z veliké bídy, menší má hřích než ten, kdo krade z lakoty, ze msty atd.

Hledíce konečně ku zákonu Božímu, ku kterému svobodná vůle při činu směřuje, aneb kterému na odpor se staví, nacházíme ještě toto pravidlo příčetnosti:

4. *Skutek některý přičítá se svobodné vůli tím více či k zásluze či ku trestu: čím závažnější jest zákon, o který se jedná, a čím závažnější jsou povinnosti z něho plynoucí.* Tedy:

Skutek dobrý má tím větší zásluhu, čím důležitější zákon jím byl naplněn; čím závažnějším povinnostem zadost uči-

*) Jan 19. 11.

něno. Tak mohou si veliké zásluhy získati ti, jimž mnoho důležitých a vznešených úřadů bylo svěřeno, jako jsou: biskupové, kněží, představení zemí neb obcí, otcové rodin atd., ač ovšem i ten mnoho zásluh si získati může, komu sice velikých povinností neuloženo, kdo ale s tím větší vytrvalostí a horlivostí koná nižší povinnosti své, jako na př. poddaní, služební a vůbec osoby podřízené.

Skutek zlý přičítá se k tím většímu trestu, čím závažnějším zákonům a z nich plynoucím povinnostem člověk odporuje: poněvadž čím závažnější měl jednající povinnost, tím spíše ji měl naplniti, čili hříchu se zdržeti. Tak hřeší každý syn, který starého otce, pomoci potřebného, opouští jednaje proti čtvrtému přikázaní Božímu. Hřích ale roste, a viny přibývá, když syn snad jest bohatý, že snadno pomoci může; otec zchudl k vůli synovi, těžce se roznemohl; nikoho bližšího k opatrování nemá atd. Kdo by ukradl deset zlatých boháči, jenž jich snadno oželeti může, těžce sice zhřešil a velikého trestu zasloužil; avšak hřích byl by mnohem větší, kdyby tutéž částku ukradl chudé vdově, dítkami osypané, jejížto posledním majetkem peníze ukradené byly.

Konečně dodati sluší, *následuje-li ze skutků dobrých, které kdo spůsobem náležitým vykonal, někdy i něco zlého*, na př. kdyby kdo almužny udíleje bližního svého popudil k závisti neb reptání: že tento zlý následek skutku dobrého nikterak *za vinu se* jemu *nepřičítá*, pokud totiž svobodná vůle jeho při něm účastenství nemá; právě jako naopak zase *nepřičítá se k zásluze vinníkovi následek dobrý ze skutku jeho zlého*, na př. kdyby proto, že bližního okradl, nemohl majetku svého na svou neb cizí škodu vynakládati.

Úvaha. Svobodná vůle člověka jestiť tedy tím vzácným darem Božím, kterým stáváme se pány svých činů, povýšeni jsme nade vše ostatní tvorstvo viditelné, a podobáme se nejvznešenějším tvorům Božím: andělům, kteří trůn Boží obklíčují, po celou věčnost jméno Boží chválí, Stvořitele svého patří tváří v tvář, a Ho poznávají tak jak jest. Ano *rozumem a svobodnou vůlí vtlačil Bůh vlastní svou podobu v duši naši, učinil nás ku podobenství svému.* Ó kdo by neměl za tak vzácné dary, kterými nade všechna stvoření tohoto světa vynikáme, Bohu býti nanejvýš vděčným? Kdo by za tolik nezaslouženě lásky neměl spláceti láskou neobmezenou? Kdo by se směl opovážiti zneužívati rozumu i svobodné vůle své

snad k tomu, aby Dárce nejštědřejšího jimi urážel, k pomstě vybízel? O činí-li tak přece někdo, zdaž může se ještě diviti, že svrchovaný Pán a uražený Král králů pak hrůzným trestem smrti hrozí, kterýž trest, že duše umříti nemůže, bez konce, věčně trvá?

Ale ač dar svobodné vůle jest převzácný, jestiť to dar zároveň velice *nebezpečný*, poněvadž si skrze něj můžeme zasloužiti i život věčný, ale i smrt věčnou! Jaké bude rozhodování svobodné vůle naší: tak budou nám i skutky naše přičítány k zásluze neb ku trestu. Na nás tedy jest, abychom za pomoci Boží, které Bůh nikomu důvěrně za ni prosícímu neodpírá, zjednali si zásluhy mnohé pro sebe; abychom i v dobrých i zlých příhodách života shromažďovali nehynoucí poklady v lásce, vděčnosti, trpělivosti, vytrvalosti.

Nuže tedy, milí bratři i sestry, jež zploditi chtěl Kristus Pán všechny k životu věčnému: osvědčujme vůli svou vždy k skutkům dobrým, ctnostným; přemáhejme překážky a protivenství z lásky k přeštědrému a přemilostnému Pánu svému se vším úsilím, se vší zmužilostí, aby se i nám státi mohlo, co slíbil Pán věrným ctitelům svým slovy: „Blahoslavený muž, kterýž snáší pokušení: nebo když bude zkušen, vezme korunu života, kterouž zaslíbil Bůh těm, jenž Ho milují“ *).

---

*) Jak. 1, 12.

Část druhá.

§ 31. O dobrém a zlém vůbec.

I.

Jak právě bylo vyloženo, jest člověk sice pánem činů svých, poněvadž má vůli svobodnou; nikoliv ale *nemůže býti pánem činů svých v tom smyslu, jako by vůbec činiti směl, co by sám chtěl*, neohlížeje se kromě svého prospěchu na nikoho a na nic více. Neboť nepostavil se člověk na svět tento mocí svou, a není tedy neobmezeným pánem na něm; nýbrž jest stvořen a na svět tento postaven od Boha, a z vůle Jeho žije a vládne na světě.

A tento Bůh žádá, aby člověk poddaným Jeho také skutečně se uznával; za pouhého správce statků, jimiž vládne, se měl; tudíž vůli Jeho ve všem jednání svém měřítkem činil; statků svých tak užíval, aby v den účtování dobře obstál; v plnění vůle Boží zde na zemi své štěstí a svou spokojenost nalezal, a po smrti pak za svou věrnost slíbené odplaty a blaženosti nebeské dosáhl.

Vůle tato všemocného Pána našeho jest *nezměnitelná*, jako Bůh sám. Nikdy nebude moci Král všech králů a náš opravdový Pán nechtíti, aby tvorové Jeho, najmě andělé a lidé, všemožné úcty Mu neprokazovali; poněvadž by v odpor přijíti musil se svou neobmezenou bytostí sám, musil by přestati Bohem býti. Jest také tato vůle Jeho *nejvýš dobrá*, jako Bůh sám, jenž jediný jest dle slov Spasitelových dokonale dobrý, ano dobrota sama*). Vždycky chce i chtíti bude to, co rozumným Jeho tvorům nejlépe prospívá; a poněvadž ani na

*) Mat. 19, 17.

nebi ani na zemi není ničeho, co by srdce lidí vyplniti a je pravým štěstím oblažiti mohlo: *Sebe sama učinil předmětem předním té touhy, kterou v srdce lidská byl vštípil.*

Tuto vůli Boží, jež nás ku poslušnosti zavazuje, poznáváme, jak svrchu bylo povědíno, obecně pomocí *rozumu*, jejž nám Bůh k cíli tomu dal; jak ale v každém jednotlivém případu v životě nezvratnou vůli Boží k samým sobě a k poměrům svým vztahovati máme, o tom činí nám vědomost jiný dar Stvořitele, hlas Boží v nás, *svědomí*. *Vůle svobodná* pak se rozhoduje, zdali této vůli Boží v daném případu se podrobí čili nic.

Rozum náš zabývati se však může věcmi a příhodami nejrozmanitějšími; a vůle z bádání a soudů jeho a ze soudů přistupujícího svědomí může svobodně zavrhovati i voliti. Věci neb záležitosti, jež rozumu i svědomí k rozsouzení a svobodné vůli k žádání a volení se naskytuje, říká se *předmět činu* (objectum). I může předmět sám s vůlí Boží se srovnávati aneb jí na odpor býti.

Předmět s vůlí Boží se srovnává, když jest od Boha nařízen (na př. modlitba, půst, almužna); aneb alespoň raděn (na př. dobrovolná chudoba, ustavičná čistota). Poněvadž Bůh jest nejvýš dobrý, jest také vše, co se s vůlí Jeho srovnává, dobré. *Předměty s vůlí Boží se srovnávající jsou tedy* **dobré**. *A naopak jest vše, co se vůli Boží protiví,* **zlé**. S vůlí Boží nesrovnává se ale vše to, co Bůh výslovně zákonem zjeveným zakázal (na př. vražda, smilstvo, na cti ubližování); aneb co samo sebou, jak sami rozumem poznáváme, již dle zákona přirozeného špatným jest (na př. dobrodiní nevděkem spláceti).

Avšak mluvíce o dobrém i zlém, musíme si ještě jedné předůležité věci všímnouti: že totiž Bůh nehledí toliko na to, co konáme, ale že hledí i do srdce, a „zkoumá srdce i ledví!“*) I pozoruje, jaký jsme měli při činu *účel*, jaké *úmysly*, jaké *pohnutky*, a za jakých poměrů či *okolností* celé dílo jsme vykonali**). A tu se stává, že mnohý skutek, který zevnitř s vůlí Jeho se srovnává, pro ostatní okolnosti, za jakých vykonán byl, veškeré ceny pozbyl, ano snad i zlým se stal; na př. kdyby kdo se postil, což se s vůlí Boží srovnává; ale s tím úmyslem, aby u lidí pochvalu měl. Tak činili fariseové,

*) Jerem. 11, 20.
*) § 29.

kteří pro své pokrytectví při postu trpkých výčitek od samého Syna Božího doznávali.

I jest tedy *třeba činiti další rozdíly v dobrém a zlém.* I říká se skutkům, jež nehledě k spůsobu jich konání, toliko *zevně* s vůlí Boží se srovnávají, že mají hmotu (materia) dobrou, aneb že jsou *hmotně* či **materielně dobré**; a skutkům, jež s vůlí Boží již samy o sobě se nesrovnávají: že jsou *hmotně* či **materielně zlé.** A o skutcích, jež konány jsou k dobrému účelu, s bohulibými úmysly i pohnutkami, i za okolností Bohu příjemných, říkáme: že byly utvořeny dobře, čili že mají útvar (formu) dobrý, aneb že jsou *útvarně* neb **formálně dobré**; a skutkům, při nichž shledán byl v těchto věcech patrný mravný nedostatek, říkáme, že jsou *útvarně* neb **formálně zlé.**

Dodati sluší, že ač *skutky materielně dobré* (na př. almužna, půst) *mohou se státi formou zlými:* že naopak *skutky materielně zlé* (na př. křivá přísaha, krádež) *nikdy nemohou býti formou* (na př. za jistých okolností) *dobrými;* nikdy† nějaký dobrý účel neposvěcuje špatných, nemravných prostředků!*). Dále že skutkům materielně i formálně dobrým říkáme také **skutky mravné**; a skutkům buď materielně neb formálně zlým také **skutky nemravné.** Náležitému poměru naší svobodné vůli k vůli Boží říkáme **mravnost**; a odporu vůle lidské proti vůli Boží **nemravnost.**

Někdy se stává, že člověk koná některý skutek, zákonem Božím aneb i zákonem lidským na Zákonu Božím spočívajícím nařízený, zcela správně; avšak koná ho s vnitřním odporem, aneb také jen proto, aby trestu nepropadl, na př. placení daně. O člověku takovém, že vůli svou uvnitř vůli Boží nepodrobuje s láskou, neříká se, jenž jedná mravně, ale že jedná toliko **zákonitě** (legalně), an s tím se spokojuje, jen když holému znění slov zákona vyhověl.

II.

Naskytá se otázka, zdali veškeré skutky lidské jsou buď dobré či zlé, aneb *jestliže jsou také některé lhostejné* čili **indifferentní**, t. j. ani dobré ani zlé?

Píše sice svatý Pavel Korintským**): „Buďto tedy že

*) Srovnej svrchu § 29. IV.

**) I. Kor. 10, 31.

jíte nebo pijete, nebo cožkoli jiného činíte: všecko k slávě Boží čiňte"; avšak slovy těmito dojista nechce přísně rozkazovati, ale spíše toliko *radu* dává; poněvadž by jinak z učení o ctnosti nemohly vyňaty býti ani pohyby těla, výraz tváře a t. d., kdežto nám slabým, tělesným tvorům přece nemožno jest, abychom v každém okamžení, ve dne i v noci, a při každé příležitosti na Boha myslili, ano ani v nejmenším vnitrného nějakého odporu neb souhlasu na těle svém neprozradili. A proto zajisté slušno míti za to, že *jsou skutky lidské, jež jsou indifferentní*, čili takové, které o sobě ani dobrými ani zlými nejsou.

Poněvadž ale svatý Pavel radí, abychom vše pro čest a slávu Boží konali: má nám rada ta býti pobídkou, abychom při žádném díle svém, a byť ono bylo sebe obyčejnější, jako jest jídlo, pití, spaní a podobné úkony těl našich, Boha přímo nevylučovali; ničeho z pouhé samolásky nečinili; ale ve všem a všudy, pokud síly naše dostačují, vůli Boží, vládu i čest Pána i Krále svého i budoucího přeštědrého Odplatitele na zřeteli měli. A jestliže tak jednáme, tuť i *úkony dle předmětu čili materielně indifferentní stanou se* pro dobrý účel, pro dobré úmysly i pohnutky i za příznivých okolností *formálně dobrými i u Boha záslužnými*; tak jako naopak *úkony materielně indifferentní* (tedy na př. píti, jísti) *mohou se* pro špatný útvar neboli pro špatnou, nemravnou formu *státi formálně zlými a proto u Boha trestuhodnými* (na př. kdyby kdo jedl a pil pro pouhé obžerství).

Z toho, co tu povědíno, patrně vysvítá, jak *těžko i nevděčno pouze ze zevnitřních skutků cenu neb i trestuhodnost někoho dovozovati*, poněvadž vnitro bližního vždy se nám patrně neprozrazuje*), a přece právě **na vnitřním smýšlení člověka hodnota činů jeho záleží!** Proto sluší se při zpytování svědomí, při udělování pochvaly aneb hany, odměny neb trestu, vždy na vnitřní smýšlení toho ohlížeti, čí dílo se posuzuje; a při svaté zpovědi povinen jest kajicník na sebe povědíti netoliko, co skutkem zevnitřním vykonal: ale také proč, jak a za jakou příčinou co vykonal, opomenul aneb zamýšlel, aby zpovědník pravou povahu kajicníka seznati a dle toho k opravdovému polepšení života nápomocným býti mu mohl.

Že *na vnitrném smýšlení hlavní váha skutků našich leží*,

*) De internis non judicat praetor – říkali latiníci.

proto i nesnadno ba nemožno jest pevná, pro všechny případy i pro všechny lidi stejně platná pravidla jednání v mravouce naznačiti; neboť jako na jednom stromě ani dva listy se nenacházejí, mezi nimiž by ani toho nejmenšího rozdílu nebylo: tak ani dva lidé na světě nejsou, kteří by ve všem naprosto sobě podobnými byli; ba ani jediný člověk vždy, za všech okolností i příhod života, ve všech dobách svého věku stejně nesmýšlí. Nám nezbývá tedy, leč svědomitě uvažovati obecných pravidel života mravně dokonalého, jak s učením Písma svatého a živé jeho vykladatelky, Církve Páně, ve shodě jsou, a v každém jednotlivém případu výrokem rozumu i svědomí svého se říditi; ba říditi se máme nejen výrokem vlastního rozumu svého, jejž samoláska často oslepuje, tak že dobré a zlé v rozličných stupních s tíží rozeznává: ale i výrokem soudce nepředpojatého, na místě Božím soudícího, výrokem — moudrého i zbožného *zpovědníka!*

Majíce tedy o dobrém i zlém bedlivě uvažovati, hned předem nemůžeme se s tím tajiti, že jako mezi tmou a světlem jest i bude věčná protiva, tak že kde světlo, není tmy, a kde tma, není světla: *mezi dobrým a zlým jest i bude věčná protiva*; kde mravnost, tam není nemravnosti a naopak. Avšak jako jsou přechody od světla ke tmě a naopak: tak jest i v životě mravním. Nebývají ani tu náhlé skoky; ale od světla slabého jdou stupně k jasnosti, ano až k úplné záři; a od šera až do tmy nejhustší. Člověk může z lásky k Bohu konati *jednotlivé skutky*, s Jeho vůlí ve všem se srovnávající; může cvičením se nabyti *smýšlení úplně bohulibého*, a světcem se státi; jako zase může, pokud život tento pozemský trvá, od Boha se odvrátiti *skutky jednotlivými*, aneb i *smýšlení své úplně v odpor s vůlí Boží postaviti*, a navždy odpůrcem Božím se státi.

Dle těchto poměrů rozdělíme si látku této části tak, že posoudíme nejprvé

I. **činy člověka dobré**, a sice

A) *jednotlivé*, a

B) jako výkvěty jeho dobrého smýšlení čili jakožto *ctnosti*;

a II. pak posoudíme **činy člověka zlé**, a sice:

A) *jednotlivé*, a

B) jako plody jeho zlého smýšlení čili jakožto *nepravosti*.

I. Rozdíl. Jak se vůle Boží plní čili o dobrém; a sice:

A) O skutcích dobrých jednotlivých.

§. 32. O skutcích dobrých, a pokud jsou dílem naším vlastním.

I.

Člověka, jehož Bůh nade vše stvoření pozemské vyvýšil, králem přírody stvořil a rozumem i svobodnou vůlí obdařiv „maličko menším než anděly učinil*)", není nic důstojnějšího, než tomuto Dárci všeho zde na zemi a přehojnému Odměniteli tam na věčnosti všemožnou čest i lásku prokazovati.

Nemůže ale ctíti a milovati kdo ani rodičů tělesných více, leč by plnil vůli jejich, a tak i odvislost od nich skutkem prokazoval, a jich přízně a další lásky hodným se ukazoval. A tak také nectí a nemiluje Boha Otce, svého Stvořitele a největšího, ba jediného Dobrodince, leč ten, kdo darů Jeho uznává, si váží, vůli Jeho plně lásku svou k Němu dokazuje, a synovské odměny jednou po smrti hodným státi se usiluje. Uznáváme-li tedy rozumem svým svou na Bohu všestrannou závislost a rozhodujeme-li se svou svobodnou vůlí, že co *Jeho vůlí jest*, co zákonem svým buď přímo neb nepřímo nařídil aneb poradil: činíme dílo člověka nejdůstojnější a i sobě nejprospěšnější.

Avšak nestačí, abychom toliko zákon či radu Boží zevnitř konali; ale třeba *i srdce* zároveň se skutkem Bohu v oběť přinášeti, aby o nás neplatilo slovo prorokovo: „lid tento přibližuje se ke mně ústy (to jest pouhými zevnitřními úkony) svými, srdce pak jeho daleko jest ode mne**)!" To znamená: Chceme-li některým skutkem vůli Boží naplniti, čili chceme-li, aby náš skutek některý v pravdě byl mravně dobrým, musí on, z kterékoli strany pozorován jsa vždy vůlí Boží zářiti. Jinými slovy: **Dobrým jest skutek jen ten, jehož:**

a) předmět jest dobrý t. j. takový, jaký Bůh přímo zákonem nařídil (na př. almužna) neb poradil (na př. dobrovolná chudoba); aneb alespoň nezapověděl (na př. poutě do vzdálených krajin). Dobrým skutkem jest dále ten, jehož

---

*) K Žid. 2, 7.

**) Isai. 29, 13.

*b) účel**) *k Bohu směřuje*, to jest, tak jest vykonán, aby jím bylo jméno Boži zvelebeno na světě. Dobrým skutkem jest ten, jež vykonán jest

c) s úmyslem dobrým, aktuelním aneb alespoň virtualním, t. j. tak, že *každá jeho část* k úctě nejvyšší Bytosti *směřuje*. Kdo tedy dávaje na př. almužnu, dává každý dárek s tou myšlénkou, aby byl jako kaménkem ku celé stavbě, jako členem řetězu v úctě Boží, nikdy ale toliko pro čest neb chloubu dárce. Dobrým jest skutek, když vykonán jest

d) z pohnutek směřujících k Bohu čili z pohnutek nadpřirozených. Kdo tedy almužnu dává, pouť koná, chudobu přísnou dobrovolně zachovává *proto*, že tak Bohu se líbí, že učiniti může skutky takovými zadost za hříchy své a získati hojnou odměnu po smrti. Dobrým jest konečně skutek lidský, když vykonán jest.

e) za takových okolností, že jméno Boží skutkem takovým skutečného zvelebení dochází. Na př. kdo rozdává almužny hlavně těm chudým, již službám Božím pilně a pobožně obcují, aneb s výslovnou žádostí, aby jisté pobožné skutky konali. Kdo kající pobožnost koná tak, aby jí nejen Bůh byl uctěn neb usmířen, ale i bližní k pobožnosti povzbuzen. Tak činil na př. svatý Karel Boromejský v čase krutého moru, an konal procesí v městě Miláně, při kterémž nesl těžký kříž na ramenou a měl uvázaný provaz kolem krku.

Zkrátka, skutek, jímž naplněna má býti vůle Boží, musí býti se všech stran mravně dobrým; musí býti dobrým nejen co do předmětu, ale i co do útvaru, čili materielně i formalně dobrým **), jak učí souhlasně učitelé církevní tvrdíce: „Skutkem mravně dobrým jest ten, při němž jest všecko dobré; mravně zlým stává se skutek lidský pro jakýkoliv nedostatek dobrého“ ***).

Avšak, díme-li, že dobrý skutek musí býti se všech stran dobrým, třeba dodati, že se všech stran hlavních, čili *ve své celosti*; nikoliv tedy netvrdí se, že by hmotně i útvarně musil býti dokonalým i *ve všech svých částech vedlejších*, čili že by nemohl míti vady nižádné. Jsme totiž tak velice slabými, že asi málo skutků konáme, při nichž bychom toliko

---

*) Srovn. svrchu § 29.

**) Srovn. § 31.

***) Bonum causatur ex integra causa; malum ex quovis defectu. Dionys div. nom. c. IV.

na čest Boží pohlíželi; stává se obyčejně, že při konání dobrých skutků i na sebe pamatujeme, a tak skutek úcty Boží nedokonalým činíme. Jest to sice vada, ale pro tuto vadu ještě skutek ceny nepozbyl, jen když skutečně v *první řadě z lásky k Bohu* vykonán byl.

Tak na př. někdo jde v neděli na mši svatou, aby v zasvěcený den Páně Boha svého uctil i přikázaní cirkevnímu zadost učinil. Pokud člověk s náležitou zbožností službám Božím obcoval: povinnosti své dokonale zadost učinil, a nestává se skutek ten proto již mravně zlým, jestliže onen ctitel Boží měl při návštěvě chrámu ještě i jiné vedlejší zámysly; na př. že při mši svaté, při níž Syn Boží sám na oltáři nebeskému Otci se obětuje, nejspíše vyprosí si zdraví tělesné, požehnání v práci; neb že v chrámu neb při něm někoho milého známého spatří; neb že po návštěvě chrámu bude moci bez velikých obtíží také příbuzných navštíviti a t. pod.

Ovšem bezcennou, ano dle okolností i velice hříšnou by byla návštěva chrámu, kdyby jí kdo nekonal pro Boha, ale v *prvé* řadě pro sebe; tak na př. aby se tam v nových šatech mohl ukázati, jiným pohoršení dávati a t. pod.

Ačkoliv tedy pro vedlejší nedokonalosti v útvaru skutku materielně dobrého, skutek sám ceny ještě netratí: máme se přece i těch vedlejších nedokonalostí všemožně vystříhati, abychom Bohu, jak toho zasluhuje, sloužili s celou myslí, se vší silou, s celým srdcem, s celou duší.

II.

Pohlížíme-li dále na skutky mravně dobré z rozličných stran, jak se nám představují, shledáváme při nich všeliké **rozdíly.**

1. Hledíme-li ku předmětu jich, shledáváme, že některé jsou přímo nařízené, na př. modlitba, láska k nepřátelům; jiné toliko raděné, na př. všecko rozdati chudým, v kláštere Bohu sloužiti. Prvějším dle toho říkáme *dobré skutky nařízené*; druhým *dobré skutky raděné*.

2. Pozorujeme li průběh celého skutku, poznáváme, že on vždy napřed v duši se koná, a to tak: nejprvé posuzujeme rozumem svým, co a jak Bůh žádá; dále dbáme výroků svědomí, jež osvědčuje, co v právě naskytujícím se případu s vůlí Boží se srovnává; pak přistupujeme vůlí, která mohouc ve svobodě své i rozumu i svědomí se opříti, přizvukuje vůli

Boží, jak ji rozum poznává a svědomí vykládá, dobrovolně se podrobuje, a se žádostí naplniti se snaží to, co a jak Bůh velí. Pokud toto vše rychleji neb volněji toliko uvnitř duše naší se děje, říkáme celému tomu úkonu *dobrý skutek vnitřní.* Takový postačuje, když Bůh k vyplnění vůle své ničeho více nežádá; na př. když velí, abychom se Jemu klaněli, kořili v duchu; zášť k nepříteli a tajnou nechuť k některým osobám vypudili ze srdce.

Avšak většinu dílem žádá Bůh netoliko dobrého skutku vnitřního, nýbrž také velí, abychom poslušnost vnitřní i skutkem zevnějším dokazovali. To tedy, co z poslušnosti k Bohu konáme i zevnitř, nazývá se *dobrým skutkem zevnitřním.* Takové zevnitřní skutky dobré jsou na př. navštěvovati služby Boží, nahé odívati, pocestné do domů přijímati.

Samotným skutkem vnitřním můžeme mnohdy vůli Boží vyplniti; nikdy ale samotným skutkem zevnitřním bez vnitřního. Tak na př. někdo platí povinnou daň, koná tedy zevnitřní skutek hmotně dobrý; avšak on neplatí proto, že Pán Bůh nařídil „dávejte, co jest císařovo, císaři“ *), a „daň, komu daň, clo, komu clo“ **): nýbrž jen, aby rozličných, z neplacení pocházejících mrzutých věcí ušel. Skutek jeho hmotně dobrý není zároveň i formálně dobrým; a proto člověk, jenž daně sice platí ale ne pro vyplnění vůle Boží, jedná sice *zákonitě* ***), nikoli však *mravně dobře,* t. j. skutek jeho ceny či zásluhy nemá u Boha.

Skutek zevnitřní musí býti vždy v nejlepším souhlasu se skutkem vnitřním, takřka jeho pokračováním; má-li míti ceny u Boha, musí býti vyplněním Jeho svaté vůle; pouhou zákonitostí Bůh se nespokojuje; ano, jestli kdo jen na oko hmotně dobré skutky koná, že snad to ku chvále jemu slouží, a smýšlením svým skutkům těm zcela na odpor se staví: *skutky formálně špatné, farisejské* koná, které sám Syn Boží přečasto káral a zavrhoval, řka: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše nežli zákonníků a fariseů, nevejdete do království nebeského“ †).

Pravil jsem, že samotným skutkem vnitřním můžeme vůli Boží mnohdy vyplniti, an Bůh vždycky zevnějšího,

---

*) Mark. 12, 17.
**) Řím. 13, 7.
***) Srovn. § 31.
†) Mat. 5, 20.

s vnitřním skutkem ve všem souhlasícího úkonu nežádá; nyní pak tvrdím, *že obyčejně kromě skutku vnitřního žádává Bůh i výkon zevnitřní; a pak pouhým skutkem vnitřním nikterak vůli Boží zadost činěno nebývá, nýbrž nutná jest potřeba, svoleni vnitřní osvědčovati i výkony zevnějšími;* ovšem pokud *nepřemožitelné* překážky v cestě nestojí, poněvadž nemožných věcí nikdo, ani Bůh na nás žádati nemůže (ad impossibilia nemo tenetur).

Že v pravdě skutků i zevnitřních obyčejně třeba, vysvítá z těchto důvodů:

a) nesestáváme toliko z ducha, jako andělé: ale *máme také tělo*, jež rovněž jest dílem Božím, a jsouc s duší v jeden celek spojeno, i s duší zajisté Bohu sloužiti má. Tedy na př. při modlitbě klečeti; při zapírání vůle trpěti spolu odpírání příjemných sobě věcí;

b) *skutky zevnější těla našeho činívají duši spůsobilejší k novým a vždy dokonalejším úkonům vnitřním.* Tak na př. kdo tělem svým Bohu slouží v postech a jiném zapírání: s tím větší ochotou pak se i modlívá, rozjímá, k Bohu mysl obrací, jak toho přečetné doklady nacházíme v životě všech známějších svatých;

c) jsme povinni, netoliko sami vůli Boží plniti, ale máme v plnění jí také bližním svým *dobrý příklad* dávati, a tak k následování jich naváděti. To platí zvláště rodičům a představeným vůbec, jak staré pravidlo dí: „Slova hnou, příklady táhnou;“

d) jsme od Pána Boha učiněni *pány nerozumné přírody*, a máme tudíž věcí stvořených jakožto svých podřízených tak užívati, aby ony jevily se býti podrobenými Pánu svému i našemu, Bohu. Tedy na př. přibytku svého propůjčovati pocestnému; obilí darem uděliti nuznému; světla páliti Hospodinu; zvonů užívati k svolávání věřících k službám Božím;

e) *Bůh* sám nejen vnitřní, ale i zevnější skutky, s vůlí Jeho se srovnávající, v přemnohých případech výslovně žádá, jak o tom svědčí téměř celá epištola, kterou napsal svatý Jakub; a Pán Ježíš výslovně zatracuje těch, kteříž Jemu toliko ústy sloužiti chtějí, aneb jen v neplodných, lenivých žádostech po skutcích bohulibých *(velleitas)* si libují, aniž by rukou svých přiložili, aby obtížnějších věcí i skutkem zevnějším konali. Praví: „Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde

do království nebeského: ale kdo činí vůli Otce mého, jenž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského;“ *)

f) užívá *Církev svatá* rozličných obřadů při udělování svátostí i svátostnin, jako hlavně při nekrvavé oběti Syna Božího, při mši svaté; a to zajisté neděje se ze žádné jiné příčiny, leč proto: abychom zevnějšími úkony těmito upozorněni byli na vnitřní význam věcí, jež se dějou, po svatých tajemstvích, jež se nám obrazně představují, tím více srdcem svým se roztoužili, láskou po nich zahořeli, a Bohu věrněji a s větší zásluhou sloužili.

Kdo by také mohl bez pohnutí zůstati, když vidí na př. na Velký pátek Církev lkáti nad přebolestnou a přepotupnou smrtí nevinného Zenicha svého, a spolu nelkáti, hříchů svých neželeti? A kdo vida slávu Vzkříšení Páně slavenou o hodu Božím velikonočním, neměl by se z vlastního vzkříšení po bohulibém boji již napřed radovati, a volati alleluja!

Ó v pravdě, že skutků zevnitřních jest nám lidem smyslným nejvýše potřebí, a liché a ničemné jsou řeči mnohých lehkomyslných křesťanů, kteříž *nekonání dobrých skutků zevnějších* vymlouvají slovy: *modlím se uvnitř*; Pán Bůh do srdce vidí; netřeba teprv k pobožnostem do chrámu, když Pán Bůh je všady; až sestárnu, budu i já do chrámu choditi a se modliti. Lichými a nesmyslnými jsou zajisté řeči takové, poněvadž mají býti toliko přikrývkou na vnitřní odpadnutí od víry a na nemravný život. Ó jak dobře praví svatý Bernard takovým, řka: „Cesta k peklu vydlážděna jest samými dobrými předsevzetími,“ ovšem že takovými, jež člověk lehkovážný, pozoruje bídný život svůj, často sice dělával, jichž ale zřídka aneb snad vůbec nikdy nevykonal!

3. Uvažejeme-li konečně *účel dobrých skutků a pohnutky*, z kterých ony plynou: poznáváme, že konány bývají buď pro tento svět a pro odplatu od něho; aneb pro Boha a pro odplatu záhrobní od Boha. Prvějším, jež mají účel i příčiny pozemské, které s našimi přirozenými vlohami v souhlasu jsou, říkáme *dobré skutky přirozené*; druhým, jež naše přirozené nadání přesahují, říkáme *dobré skutky nadpřirozené.*

Dobré skutky přirozené, právě poněvadž přirozenými jsou, konáváme pomocí sil přirozených, bez zvláštní pomoci s hůry: i konávají je také pohané, ani na př. dávají almužny,

*) Mat. 7, 21.

milují přátely i vlast svou, otí rodiče; avšak skutků těchto nečinivají pro Boha a že Jemu tak se líbí: ale snad jen proto, aby chvály došli, oti u bližních nabyli, moudrými sluli atd. Pokud nejsou účely aneb pohnutky jich přímo zapovězeny, konají, jednajíce dle sil a schopností, od Boha jim jakožto lidem vštípených, dobré skutky přirozené.

Skutků dobrých nadpřirozených nelze však pouhými silami a vlohami přirozenými konati, nýbrž potřeba k nim zvláštní, mimořádné pomoci čili milosti Boží *). Třeba k nim svaté víry v Boha, důvěry v Jeho odplatu a lásky k Jeho nevystihlé, přesvaté Bytosti. Kdo pravé víry nemá, ani naděje pravé míti nemůže; a kdo nemá ani svaté víry ani oblažující naděje v Boha, ani lásky k Němu míti nemůže; a proto *nikdo nevěřící aneb u víře zlovolně bloudící nadpřirozených skutků dobrých konati nemůže. Ba ještě více: ani katolický křesťan skutků dobrých nadpřirozených konati nemůže, nedostává-li se mu nadpřirozených, svatých ctností víry, naděje i lásky k Bohu.*

Katolickému však křesťanu skutečně se nedostává ctností těchto, bez nichž nelze líbiti se Bohu, jestliže těžce zhřešil, to jest dobrovolně a vědomě zákon Boží přestoupil. Nebo kdyby v pravdě věřil, že Bůh všudy přítomným jest, nešlechetnost kárá a dobré miluje: kterak by mohl proti vůli Jeho postaviti svévolně zlovůli svou? Kdyby měl naději v neskonalou odplatu po smrti aneb bál se muk pekelných: kterak by mohl krátký a otravující požitek pozemský místo věčného a nekonečně oblažujícího voliti, a při něm hroznými tresty Boha vševědoucího i nejvýš spravedlivého pohrdati? kdyby měl každý katolický křesťan upřímné, obětovné, svaté lásky k nebeskému Otci, Vykupiteli i Posvětiteli svému: kterak mohl by tak hrozným nevděkem spláceti Bohu lásku, a dobrovolně i vědomě činiti, co On, nejvýš svatý Pán i Král, zapovídá?

Bez víry, naděje a lásky k Bohu tedy ani katolický křesťan nadpřirozených dobrých skutků činiti nemůže, jež jedině člověka ku podobenství Božímu stvořeného hodny jsou, a u Boha cenu mají **). Kdo nadpřirozené skutky dobré konati chce, v tom musí tedy ony tři Božské ctnosti působiti. Bůh je vštěpuje poprvé v duši člověka na křtu svatém;

*) Srovn. níže § 33. IV.

*) Srovnej níže § 37. a § 44.

a zhřešil-li a o ně se oloupil, opětně je obnovuje ve svátosti pokání hodně přijaté. Kdo tedy skutky nadpřirozeně dobré konati chce, ale Božských ctností v duši nemá: musí se dáti pokřtit; aneb zhřešil-li těžce po křtu svatém: musí náležitě přijati svátost pokání, aby přítelem Božím a hodným se stal, aby jemu Bůh nejen oněch ctností, ale i veškeré jiné pomoci nebo-li milosti poskytl, aby ve všem vůli Jeho plniti a v lásce u Něho, a pro stále hojnější odplatu po smrti jako vzrůstati mohl.

Církev Páně v příčině té vyjadřuje se takto, že „člověk, chtěje nadpřirozeně dobré skutky konati, *musí býti v stavu posvěcující milosti Boží*", kterouž Bůh udílí na křtu svatém aneb ve svátosti pokání, a dobrolíbezné vůle své rozmnožuje zvláště v ostatních svátostech, ale i skrze dobré skutky*).

4. Pohlížíme-li dle výkladů těchto k skutkům svým, pokud ony *za pomoci Boží* neb *bez ní* konány jsou, naskytuje se nám ještě následující důležité jich rozdružení; a sice jsou *dobré skutky živé, umrtvené* a *mrtvé*. Co se slovy těmi vyrozumívá?

a) Skutky dobré nadpřirozené nazývají se *živými* (opera viva), když jsme je vykonali v stavu milosti Boží, a jestli v téže milosti čili v tom přátelství u Boha posud trváme.

b) Skutky dobré nadpřirozené nazývají se *umrtvenými* (opera mortificata), jestli jsme je vykonali sice v stavu milosti Boží, ale pak zhřešivše těžce, o milost či lásku Boží jsme se oloupili. Hříchem těžkým dobré skutky naše nebyly vyhlazeny, ale toliko ceny pozbyly u Boha. Jako Lazar byv od Pána Ježíše k opětnému životu vzkřísen, opět i vlády svých statků se ujal: tak podobně s obnovením života nadpřirozeného ve svátosti pokání i *skutkové umrtvení opět ceny nabývají, znovu oživují*; to jest: Bůh ve svém neskonalém milosrdenství nám jich opětně k odplatě přičítá jako synům, jestliže jsme se v pochybení svém poznali, a jako marnotratní synové upřímným svátostním pokáním s Ním se opět smířili, poněvadž vykonáni byli pomocí milosti Boží, která ceny netratí, leč by člověk sám skrze hřích svůj překážky jí činil.

Dodávám ještě to, že ač umrtvené skutky *dobré* pokáním oživují, *zlé skutky, které nám ve svátosti křtu neb pokání byly jednou náležitě odpuštěny, neoživují znovu*, jestli člověk znovu

*) Obšírněji o této látce v následujícím § a v každé zevrubnější věrouce katolické.

zhřešil, nýbrž odpuštěnými ústávají. Příčina rozdílu toho od skutků dobrých oživujících jest ta, že skutky dobré bývají dle milosrdenství Božího hříchem toliko umrtveny, hříchem jako zakryty: kdežto hříchové skrze případné svátosti bývají úplně smazáni, čili jako v zapomenutí uvedeni, to jest v pravdě odpuštěni.

c) Skutky dobré nazývají se *mrtvými* (opera mortua), jestli jich kdo vykonal v hříchu čili v stavu nemilosti u Boha, ať si to jsou skutky dobré nadpřirozené aneb jen přirozené*). Mrtvými jmenují se jen proto, že *nikdy neoživnou*, byť i člověk později s Bohem úplně se smířil; a to proto, že hned ve svém počátku nebyly dobře vykonány, poněvadž jim scházela milost Boží, bez které, jak svrchu bylo povědíno, žádný skutek nadpřirozený, člověka hodný a Bohu milý, vykonán býti nemůže.

Učení o skutcích byť i sebe větších a od lidí chválenějších, ale mrtvých, měli by si zvláště všímati tak mnozí křesťané, kteří v hříších stále žijí, s pokáním odkládají, aneb docela bez něho zůstávají, doufajíce přece v hojnou odplatu u Boha pro almužny neb jiné hmotně dobré, ale útvarně mrtvé skutky; nebudou-li zároveň v lásce či milosti u Boha, marné budou jich naděje po smrti; neboť nepotřebuje Bůh almužen aneb jiných skutků, jež by snad lidé na nás chválili: ale žádá si nás milovati a od nás přede vším milován býti. A bez této lásky, svaté lásky, darů nepřijímá, jimi pohrdá.

5. Skutky dobré jakož i zlé liší se od sebe konečně ještě i *počtem***). I počítá se tolik skutků dobrých, ku kolika duch uvnitř dokonale se rozhodl; aneb kolik jich bylo dokonale zevnitř dokonáno; kolikrát bylo které dílo uvnitř v myšlénkách aneb zevnitř v jednání přerušeno a opět začato; aneb kolik lidí bylo skutkem jedním obmyšleno. Dobrých skutků vykonal tedy člověk tolik, kolikrát na př. modlitbu dokončil a opět začal; kolikrát se postil; kolik chudých lidí podělil; kolika škůdcům odpustil; kolikráte koho s láskou poučil a t. d.

Spravedlnost lidská soudívá jinak, poněvadž nezná smýšlení člověka; ale Bůh je zná a počítá, a odplatí jednomu každému dle zasloužení jeho! —

---

*) Srovn. také § 34, 6.

**) Srovnej níže § 39. V.

Až posud pohlíželi jsme na dobré skutky člověka, pokud jsou vlastním jeho dílem; avšak pozorování takové není úplné. Již z toho, co o skutcích našich dobrých bylo pověděno, jest patrno, že při nich činným jest ještě někdo jiný, a tím jest Bůh.

A kterak stává se Bůh spolučinitelem skutků našich dobrých?

Skrze svatou milost svou.

Proto poučíme se nyní ještě zvlášť

§ 33. O skutcích dobrých, pokud a jak ony jsou dílem milosti Boží.

Majíce přihlížeti k tomu, kterak Bůh skrze milost svou stává se spolučinitelem skutků našich dobrých, nejlépe učiníme, když si úkol svůj rozložíme a odpovíme k některým důležitým v té příčině otázkám. Tam se tedy:

I. Co jest milost?

Milost (gratia) vůbec znamená laskavé snížení se výše postaveného k člověku podřízenému, a prokazování jemu dobrodiní nezasloužených.

Milost Boha neb *Boží* znamená dle toho laskavé se snižování Boha ku člověku, a prokazování jemu jakýchkoli dobrodiní, ničím nezasloužených. Za tou příčinou užívá se slova „milost“ v Písmě svatém v rozličných případech. I sluje milostí u Boha tolik jako *zalíbení* u Boha; na př. vypravuje se o Noemovi, že při obecné spoustě mravů před potopou: „Noe nalezl milost před Hospodinem“ *); a anděl Páně přišed Panně Marii zvěstovat radostného poselství, pravil: „nalezla jsi milost u Boha“ **).

Na jiných místech nazývají se milostí *dary Boží*, jichž jsme ničím nezasloužili, tak na př. píše svatý Pavel Římanům ***): „Tomu zajisté, kdo dělá, nepřičítá se odplata z milosti, ale z dluhu“ (t. j. odplata spravedlivá, zasloužená). Milostí Boží nazývají se také ony zvláštní, mimořádné dary, kterých Bůh mnohým svatým udělil, že zázraky činili, bu-

*) Gen. 6, 8.
**) Luk. 1, 30.
***) Řím. 4, 4.

doucí věci předpovídali; a kteréž dary jim Bůh proto svěřoval, aby jakožto poslanoové Jeho u lidí spíše víry nalezli.

Jinde vyznačuje se slovem milost tolik jako *udělení spasitelného smýšlení*; tak na př. porovnává Pán Ježíš milost Boží s vodou, skákající do života věčného, po které nikdo, kdo se jí napil, více žízniti nebude*); i označuje tak, že kdo spasitelným smýšlením a svatou touhou po věcech nebeských se naplnil: nikdy více pokrmů, nápojů a vůbec požitků pozemských nerozvážně žádati sobě nebude.

A ještě jinde označeny bývají slovem milosti vůbec *všechny dary, kterých nám Bůh jakožto Stvořitel udělil*; tedy všechny vlastnosti těla i duše, jimiž od ostatních tvorů se lišíme; ano i život náš samotný; jakož i všechny pomoci, kterých se nám od Boha dostává k dosažení blaha pozemského.

Milostem těmto, jež našemu blahu pozemskému napomáhají, říkáme *milosti Boží přirozené*. Ty napomáhají nám, abychom mohli konati dobré skutky přirozené. Těch udílí Bůh i nevěřícím i hříšníkům věřícím.

Avšak člověk není jen pro tento svět, nýbrž má svůj pravý cíl teprv za hrobem, v náručí Otce svého nebeského. Do života nebeského nevejde ale nikdo bez roucha svatebního; to jest nikdo hříchem poskvrněný a dobrých skutků nadpřirozených prostý. Jestli třeba pomoci čili milosti Boží již k vykonání díla toliko pozemského: čím větší milosti Boží jest teprve potřeba k získání nebe a života věčného! A Bůh skutečně v neskonalém milosrdenství a nevystihlé lásce k nám milost nám tak potřebnou k skutkům nadpřirozeným, do slávy věčné napomáhajícím, udílí; my jí říkáme milost Boží, jež všechny dary pozemské či přirozené převyšuje, čili *milost Boží nadpřirozená*.

Jest to ta samá, o níž praví obecný katechismus: „Milost Boží k spasení jest nevyhnutelně potřebná, a člověku bez milosti Boží ničeho k životu věčnému prospěšného vykonati nelze.“ Milost tuto ztratili první rodičové, když v ráji zhřešili; získal nám ji opět Kristus Pán, když Otci nebeskému životem i smrtí svou za provinění lidské zadost učinil. Zásluhy své Pán Ježíš jako nepřeberný poklad v Církvi uložil**). Duch svatý ale z pokladu toho uděluje z pravidla prostřed-

*) Jan 4, 13. 14.

**) Srovnej II. Petr. 1, 2—4.

ncitvím biskupů i kněží, najmě ve svátostech, dle toho, jak věřící milosti hodnými se ukazují, i dle dobrolíbeznosti své *).

II. Kterak ta milost Boží působí, aby vůle naší svobodné nerušila?

Milost Boží působí v nás podobně, jako působí světlo a teplo sluneční i déšť na stromy. Kdyby Bůh nenechával vycházeti slunce, aby stromy osvěcovalo a zahřívalo, a neposílal vláhy, aby je občerstvilo a sílicích šťáv jim dodalo: nenesly by ani květů ani ovoce, byť i jinak zdrávy byly. A tak ani člověk se zachovalými silami přirozenými nepřinášel by ovoce krásných, šlechetných, nadpřirozených skutků, kdyby milost Boží zvláštním svým působením rozumu jeho neosvěcovala, citů lásky ku Bohu a nebeským věcem v něm nebudila a nezahřívala, a pomocí svou vůle jeho nesílila. A což by dovedl teprv člověk, Bohu i nebi odumřelý, hříšník? Proto píše svatý Irenej: „Jako suchá země, nebývá-li deštěm svlažována, úrody nevydává: rovněž tak my nemůžeme vydávati ovoce k životu věčnému, nebýváme-li deštěm milosti Boží svlaženi“ **).

I působí milost Boží na člověka tak, že *rozum jemu osvěcuje* jasnějším světlem, aby spíše poznával, co a jak Bůh velí, zapovídá neb radí; upozorňuje nás na chyby naše i na prostředky, jak bychom se jich zbaviti, a dokonalou lásku k Bohu v srdci svém opět roznítiti mohli; rozličným spůsobem snaží se také *vůli naši svobodnou nakloniti*, aby se vůli Boží podrobovala: tu k veliké odplatě na zemi i po smrti ukazujíc, tam štěstí neb neštěstí v mysli naší živě představujíc, aneb i nehodami, strastmi aneb i šťastnými příhodami v životě k opuštění zlého a ku konání skutků v pravdě šlechetných pobádajíc. „Bůh zajisté jest,“ píše svatý apoštol národů, „který působí ve vás i chtění i vykonání podle dobré vůle své“ ***); a já „všecko mohu skrze Toho, kterýž mne posiluje“ †).

Avšak všecko toto působení milosti Boží *nedeje se proti*

---

*) „To všecko působí jeden a týž Duch, rozděluje jednomu každému, jakož ráčí,“ praví sv. Pavel I. Kor. 12, 11. Obšírněji o učení tom poučiti se lze v dogmatice čili věrouce, kde jedná se o milosti Boží zvlášť.

**) Adv. haeres. lib. 3.

***) Filip. 2, 13.

†) Tamtéž 4, 13.

vůli naší, ale jen tehdáž, když my dobrovolně Bohu se poddáváme. *Bůh svobody vůle naší nikoliv neruší*, ale toliko jí pomáhá, aby ona užitečně a dokonale volila. Ba Bůh, stvořiv nás jakožto bytosti s vůlí svobodnou, této svobody rušiti ani nemůže, poněvadž by celou naši bytost rozrušovati musil; také by nucení Jeho nemohlo více nazýváno býti „milosti," t. j. darem, a nám by nemohlo přičítáno býti dobré, jež bychom byli z přinucení Božího udělali, poněvadž nebylo by více dílem naším*).

Že Bůh skutečně milostí svou svatou nám toliko napomáhá, nikdy ale nás nenutí, vysvítá jasně *z Písma svatého*. Nebo kdyby nás Bůh k dobrému nutil, a člověk vůli Jeho zprotiviti by se nemohl: kterak by byl mohl již Adam Boha se spustiti a zákon Jeho přestoupiti? Proč by Bůh teprv neposlušným hrozil potrestáním a spravedlivým sliboval odměnu, když by jen na Něm záviselo, aby člověk proti vůli Jeho nejednal? Kterak by Bůh mohl tak často haněti ty, kteří Ho nepřijali, a chváliti ty, kteříž s ochotou Jemu se podřizují: kdyby nenechával nám při všem vybízení k dobrému přece vůle svobodné, tak abychom se Jemu i zprotiviti mohli?**)

III. Komu Bůh dává milosti své?

Bůh dává milosti své všem tvorům. Jako na všech místech jest, celý svět vyplňuje Bytostí svou: tak všude také působí; živí i ptactvo nebeské, šatí i trávu polní. Ale přední péči má o člověka, k obrazu Svému stvořeného. Milostí přirozených udílí mu k dosažení blaha pozemského, ku konání dobrých skutků přirozených; milostí nadpřirozených poskytuje mu ku konání dobrých skutků nadpřirozených a k dosažení života věčného.

Udílí hodným i nehodným; sesílá dobrodiní na spravedlivé i nespravedlivé, a sice *bez zásluhy* jich, poněvadž by pak neudílel „milosti," ale dával by „odměnu." A jako člověk jest svobodným, že milostí Božích může přijímati i zavrhovati: tak i *Bůh svobodu jednání sobě ponechal*, tak že nikdo na Něm darů nemůže vynucovati, které pak ovšem jsouce vynuceny, milostmi ani nazývány býti by nemohly.

---

*) Srovnej svrchu § 30.

**) Jan 1, 11—13.

Neudílí však Bůh všem lidem stejně mnoho milostí; nýbrž řídí se při rozdávání i dle toho, jak velice člověk poskytovaných mu hřiven milostí si váží, zdali s nimi působí aneb jimi pohrdá, aneb alespoň si jich neváží, i dle dobré vůle své. Stěžovati si ale nemůže na Pána nikdo, jestli méně obdržel než jiní, poněvadž pak i méně od něho žádáno bude, jak vypravuje Pán v podobenství o hřivnách*); také nikdo nemá práva, od Boha více žádati, než dobrovolně On sám jemu dává, poněvadž Bůh ničím nám povinen není **).

Avšak *Bůh uděluje jednomu každému milostí tolik, mnoho-li jich k životu věčnému potřebí má*, an jakožto Stvořitel považuje se za Otce všech***), všechny při hostině jednorozeného Syna svého shromážditi sobě žádá†); rovněž i proto, že Pán Ježíš za všechny lidi zemřel, všech spasit přišel††). A také jak by pak mohl Bůh chybujícího trestati na věčnosti, když by jemu pomocné ruky nebyl popřál ku spasitelnému dílu, a když „člověku bez milosti Boží ničeho k životu věčnému prospěšného vykonati nelze?"

IV. Kdy uděluje Bůh svých milostí?

Bůh udílí člověku milost svou *před každým jeho dobrým skutkem*, an osvěcuje mu rozum, aby naskytující se příležitosti k vykonání dobrého skutku a získání zásluhy poznal; představuje *vůli* jeho, jak chvalitebným, příjemným, oblažujícím i záslužným skutek ten by byl, aby se pro něj spíše rozhodla, dodává také člověku *síly*, aby co dobrým býti poznal a vykonati ustanovil, i začal a až ku konci dokonale přivedl. Milosti této, jež nám *napomáhá* jednotlivé skutky (actus) bohulibě vykonati, říkáme *milost Boží skutková, pomocná či aktuální.*

Avšak Bůh nepomáhá milostí svou toliko k jednotlivým činům, nýbrž u těch, kteří jsou dobré vůle a prostředků od Něho ustanovených věrně užívají, Bůh sám se svou milostí takměř stálým hostem se učiní, celou duši člověka zaujme, zušlechťuje, povznáší a k činům dobrým, nadpřirozeným, stále

*) Mat. 25, 15.
**) Viz podobenství o hospodáři. Mat. 20.
***) Řím. 3, 29.
†) Luk. 22, Mat. 20, 1.
††) I. Tim. 2, 4.

hotovým a vždy dokonalejším a Bohu podobnějším činí. Milosti této, která celé smýšlení čili celou *povahu* (habitus) člověka přejinačuje, *posvěcuje*, říkáme proto také *milost Boží posvěcující, povahová neb habituální.* Bez této nelze líbiti se Bohu a státi se spoludědicem Ježíše Krista. Nabýváme jí hlavně ve svátostech, ztrácíme skrze hřích smrtelný.

Bez milosti skutkové a povahové nelze tedy ani jednotlivých skutků nadpřirozeně dobrých vykonati, tím méně života svého posvětiti. Že tomu skutečně tak, a že *člověk ku každému úkonu dobrému zvláštní, nadpřirozené milosti Boží potřebu má*, jest jasně vysloveno na přemnohých místech Písma svatého a jest i jednohlasným učením Církve oproti rozličným odpůrcům tohoto tajemství.

Že víra z Boží milosti jest, jasně vysvítá na př. ze slov Páně: „Vy pak kým mne býti pravíte? Odpověděv Šimon Petr, řekl: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého. A odpovídaje Ježíš řekl mu: Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův; nebo tělo a krev nezjevilo (toho) tobě: ale *Otec můj*, kterýž jest v nebesích*)."

Že Bůh skrze milost svou jest příčinou *naděje naší*, plyne zřejmě z následující řeči: „Učenníci divili se velmi, řkouce: I kdož tedy bude moci spasen býti (když snáze velbloudu jest projíti skrze ucho jehelní, než aby člověk bohatství své milující vešel do království nebeského)? Pohleděv pak na ně Ježíš, řekl jim: U lidí jest to nemožné; ale *u Boha* jest všecko možné" **).

Odkud *láska* svatá pochází v srdcích našich, snadno vyrozumívá se na př. ze slov apoštolských: „Láska Boží rozlita jest v srdcích našich *skrze Ducha svatého*, kterýž dán jest nám" ***).

Ze i *ku každému jinému skutku jednotlivému, nadpřirozenému* třeba zvláštní milosti skutkové neb aktualní, jasně vysvítá ze slov apoštolských: „Žádný nemůže říci: Pán Ježíš! jedině skrze Ducha svatého" †) a miláček Páně dotvrzuje: „Láska (a ta spočívá na víře a naději) z Boha jest. A každý, kdož miluje (a ovšem lásku skutky dokazuje), z Boha se zrodil a zná Boha" ††).

---

*) Mat. 16, 15—17.

**) Mat. 19, 25. 26.

***) Řím 5, 5. Srovn. také učení o třech Božských ctnostech § 49., 54., 59.

†) I. Kor. 12, 3.

††) I. Jan 4, 7.

A že konečně *bez milosti Boží posvěcující čili povahové nelze vejíti v radost věčnou*, vykládá Pán Ježíš obšírně v podobenství o vinném keři, kdež výslovně praví: „Já jsem vinný kmen pravý, a Otec můj jest vinař. Každou ratolest, kteráž ve mně nenese ovoce, odejme (a uvržena bude do ohně): a každou, která nese ovoce, tu očistí, aby více ovoce nesla“, (t. j. každého, kdo trvá v lásce spojen s Pánem Ježíšem, Otec nebeský spůsobilým učiní, aby vždy hojnějšího ovoce Jemu přinášel a vždy vydatnější zásluhy získal si u Něho).

Že ale ani milost posvěcující *nenutí*, vysvítá ze slov následujících, kterými apoštoly k setrvání u víře a další lásce zve, řka: „Zůstaňtež ve mne, a já (zůstanu) ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenu; tak ani vy, leč zůstanete ve mně. Já† jsem vinný kmen, vy ratolesti, kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese ovoce mnohé, nebo *beze mne ničeho nemůžete učiniti*“ *).

Uváživše, pokud na každém díle našem, jež s vůlí Boží se srovnává, účastenství máme my sami a pokud Bůh skrze milost svou jest spolučinitelem a pomocníkem naším, pozorujme nyní, jak Bůh ve své lásce dílo naše ochotně přijímá, odměnu mu připravuje, a že bez takovéhoto přičiňování v skutcích dobrých naděje naše v šťastnou budoucnost byly by marnými.

§ 34. Skutky dobré jsou záslužné **) i potřebné.

1. Díme-li, že skutky dobré jsou záslužné neb že zásluhu s sebou přinášejí, musíme povědĕti, co zásluhou se vyrozumívá. *Zásluhou nazývá se odplata, která přísluší skutkům lidským*, t. j. takovým, jež od lidí rozumem a svobodnou vůlí obdařených konány bývají. Zásluhy dle toho nepřísluší skutkům, jichž jsme rozumem nerozvažovali ani vůlí nevolili, poněvadž ač *od lidí* jsou vykonány, pravými skutky *lidskými* nazývány býti nemohou, any se staly bez přičinění ušlechtilejší naší částky a toliko dle toho, co na nás zvířecího jest, vykonány byly ***). Tak na př. bez zásluhy by bylo, kdyby

*) Jan 15, 1—5.

**) Jak a kdy se nám skutky k zásluze počítají, viz také svrchu § 30.

***) Srovn. svrchu § 26. 1 a.

kdo v prudkém záchvatu nemoci duševní, aneb úplně rozespalý, kdy ho síly na dobro opustily, tak že naprosto nepůsobí, něco pro čest Boží promluvil aneb se třeba rouhal.

Když komu to, co si skutky svými zasloužil, také skutečně se odevzdává, říká se, že přijímá **odplatu.**

Odplata za skutky lidské *jest dvojí.* Za skutky mravně dobré příslušná odplata sluje **odměna**; a o tom, komu odměna přísluší, říká se, že jest **zasloužilým** aneb že **má zásluhu.** Za skutky mravně zlé příslušná odplata sluje **trest,** a o tom, komu trest přísluší, říká se, že jest **vinen,** neb **vinník** aneb **trestuhodný.**

Skutky dobré zasluhují tedy odměnu. Odměna ta řídí se dle nižšího neb vyššího stupně dobroty čili dle jakosti skutků.

Skutky dobré přirozené mají odměnu toliko přirozenou, t. j. takovou, jaká jest možná zde na světě, jednostejně, bylo-li jimi zadost učiněno přikázaním neb radám Božím, a stalo-li se tak i skutkem zevnitřným, aneb dle okolností skutkem toliko vnitřním.

Skutky dobré nadpřirozené mají odměnu nadpřirozenou, t. j. takovou, které Bůh uděluje po životě tomto v nebi, aneb i zde na světě, ovšem takovými dary, jež člověku zasluhujícímu dopomáhají k větší horlivosti v dobrém, a pak k hojnějšímu oslavení po smrti. Tak učí Církev svatá katolická.

2. Avšak *kterak může Bůh člověku počítati k odměně čili za zásluhu skutky dobré nadpřirozené, když člověk bez milosti Jeho nemůže ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti?* Když tedy Bůh k skutkům tak pomáhá, tuť vlastně nejsou skutky ty ani našimi, nýbrž Božími, a když nejsou skutky celkem našimi, pak snad ani odměna za ně nám nepatří, mohl by někdo namítat.

Ovšem by nám vlastně za dílo takové odměna připadati neměla; avšak nejvýš dobrotivý Bůh přičítá nám k zásluze již tu dobrou vůli naši, která, jsouc svobodna, ku plnění svaté vůle Jeho s ochotou se propůjčovala, s milostí Jeho ji plnila, a tedy sama vůli Jeho jako v oběť se přinesla. Avšak má-li nám skutečně za dobré skutky odměna připadati, čili *mají-li naše skutky dobré záslužnými býti, musí ony v pravdě nadpřirozenými býti,* t. j. musí v pravdě vykonány býti ze svaté víry v Boha, s nadějí v Jeho budoucí odplatu, a s čistou láskou k Němu, jakožto k našemu Stvořiteli, Vykupiteli a Posvětiteli, aneb jinými slovy: musí vykonáno býti, co Bůh chce i jak Bůh chce, ve spojení s Ježíšem Kristem, jakožto

vinným keřem*). *Pak nám je Bůh přičítá, ovšem nikoliv pro naše, alebrž pro zásluhy jednorozeného Syna svého Ježíše Krista.*

Tak slibuje *Pán Ježíš* v učení o osmeru blahoslavenství**), tak i ve slovech: „Syn zajisté člověka přijde (v den soudný) v slávě Otce svého s anděly svými: a tehdáž odplatí jednomu každému podle skutků jeho“***).

Tak učí i *Církev svatá* na sněmu tridentském, a vylučuje ze svého obcování a ze společnosti Ježíše Krista každého, kdo by jináč učiti a vykládati se opovážil, řkouc: „Kdyby kdo říkal, že dobré skutky člověka ospravedlněného (t. j. s milostí Boží posvěcujícího) jsou až do té míry dary Božími, že nejsou k zásluze (v životě věčném); aneb že člověk ospravedlněný dobrými skutky, jež s milostí Boží a se zásluhou Ježíše Krista, Jehož živým údem jest, koná, v pravdě nezasluhuje rozmnožení milosti, ano života věčného samého dosažení, jestliže totiž v milosti až do konce setrval, ano i rozmnožení oslavení (v nebesích): z obcování Církve vyloučen budiž“†).

Příčina učení toho jest ta, že zásluha nezáleží vždy ani tak na skutku, který byl vykonán, jako spíše na osobě, která ho vykonala. Čím výše osoba postavena, tím záslužnější dílo její. Pokoří li se žebrák, zasluhuje malou odměnu; pokoří li se syn králův, zasluhuje velikou odměnu. A podobně koná-li kdo bez milosti Boží něco dobrého, koná skutek přirozený, a ten má odplatu jen malou, a sice přirozenou. Kdo získal ale milost Boží, stal se skrze ni synem Božím; a proto každý skutek jeho dobrý má cenu velikou, ano pro zásluhy Ježíše Krista, které se nám milostí Boží přivlastňují, zásluhu více než lidskou, nadpřirozenou, nebeskou, Boha hodnou i důstojnou! Svatý Jan Zlatoústý přímo tvrdí, že krev Pána Ježíše za nás prolitá to působí, aby z duše naší obraz Boží zářil.

3. Skutky dobré nadpřirozené mají dle t ho z milosrdenství a lásky Boží zásluhu ne sice o sobě, jako díla naše, ale pro lásku Ježíše Krista, a sice *za těmito podmínkami:*

a) Člověk musí míti ke skutkům jednotlivým *milost nadpřizenou skutkovou* (aktuální),

---

*) Viz § 33. IV.

**) Mat. 5, 3—12.

***) tamtéž 16, 27.

†) Sess. VI. Concil. Trid. can. 32, 26.

b) musí konati vše dobré *v milosti posvěcující* (habitualní), čili musí býti bez hříchu, v přátelství s Bohem;

c) musil za skutky takto činěné *Bůh odměnu přislíbiti*, ant nám jakožto tvorům i vykoupencům svým ničeho nedluhuje, my však k takovým dikům Jemu zavázáni jsme, že ovšem všechny skutky tak, jak chce a protože chce, konati máme;

d) *musí býti člověk posud na světě*, poněvadž po smrti nemůže nikdo více dobře činiti. „Přichází noc, kdežto žádný nemůže dělati" (a tedy více zasluhovati), praví Pán*).

4. Když tedy všecko z milosti Boží pochází, kterou nám Kristus Pán získal, a když bez milosti té dobrých skutků nadpřirozených ani činiti, a proto ani pro život věčný zasluhovati nemůžeme: *pak snad vůbec zbytečno jest dobrých skutků konati, ale spíše toliko na milosrdenství Boží a zásluhy Ježíše Krista spolehati, a tak spasení dojíti?* mohlo by se namítati.

Křesťanům takto smýšlejícím slouží za odpověď: Kristus Pán ovšem za nás všechny zadost učinil, za nás všechny veškeren dluh u Otce nebeského zapravil. Následuje ale z této veliké lásky Jeho, že my Stvořiteli svému ničím již povinni nejsme? Dojista, že nikoli; ale sluší říci, že bychom se proti Dárci tak štědrému velikou nevděčností provinili, kdybychom Jemu všemožné úcty a *poslušnosti* neprokazovali. Či sprostil nás snad Pán Ježíš vší povinnosti, že za nás dluh veškeren najednou zapravil? Naprosto nikoliv! On za nás učinil, čeho bychom my sami o sobě nikdy nebyli mohli vykonati; ale *vůlí Jeho jest, abychom Jemu z dluhu alespoň tolik spláceli, mnoho-li v tomto pozemském životě nám možno jest.* Jest to něco nespravedlivého, neslušného? Nebyl by to největší nevděk k našemu největšímu Dobrodinci, kdybychom ani po ten krátký život pozemský nechtěli lásku láskou upláceti, a to tím více, když ani ty skutky, z lásky k Němu konané, bez stonásobné odplaty necbati nechce? Praví zajisté: „Každý, kdož opustí dům, neb bratry, nebo sestry, neb otce, nebo matku, nebo manželku (ovšem pokud jemu v bohulibém životě překážky činí) . . . . pro jméno Mé (to jest z lásky ke Mně): stokrát více vezme a životem věčným vládnouti bude**).

A jestli Pán Ježíš ničeho více od nás nežádá, než to-

*) Jan 9, 4.
**) Mat. 19, 29.

liko důvěru v Jeho zásluhy: *proč ustanovil svátosti*, než abychom jich přijímali? proč ustanovil svátost pokání, než abychom zhřešivše skrze ni s Otcem nebeským opět se smířili? *Proč ustanovil oběť mše svaté* k rozdílení zásluh, jež nám na kříži získal, než abychom oběti té s veškerou vděčností, úctou i láskou obcovali? Proč tak často *nakazoval, abychom se modlili*, prosili, klepali ve jménu Jeho? Proč nám dal příklad *postu*, zapírání, pokušení, přemáhání, k ubohým slitování, ne-li abychom kříž svůj berouce na se, se zapírali a pravými učenníky Jeho byli *)? Proč konečně nejen Pán a Božský Mistr, ale i *apoštolé* Jeho hlásali, že dobrých skutků konati nutná jest potřeba, jak o tom svědectví vydává najmě skoro celá *epištola svatého Jakuba*?

5. Ale přece *se zdá*, namítne snad ještě někdo, *jakobychom činíce skutky dobré, skutkům Páně náležité ceny nepřikládali*, jich umenšovali, a na sebe příliš spolehali.

I ta námitka jest lichá, uvážíme-li, že Církev katolická učí: Skutky naše, i ty nejlepší, o sobě ceny nemají, leč vykonány-li byly *v stavu milosti Boží*, kterou nám získal Kristus Pán. Tedy činíce s milostí Boží dobré skutky, nechlubíme se jimi, jakožto něčím svým: ale chválíme jimi Krista Ježíše, který nám milost tu utrpením svým získal, a ukazujeme se vděčnými ctiteli Ducha svatého, který nám jich nabízí a udílí!

6. Avšak co tu praveno o odměně či zásluze za skutky dobré po smrti, platí toliko o dobrých skutcích nadpřirozených s milostí Boží pomocnou i v milosti Boží posvěcující vykonaných. *Skutky* tedy *dobré*, s vůlí Boží se srovnávající, avšak *bez této nadpřirozené milosti vykonané, takovéto zásluhy nemají.* Komu kdo slouží, u toho právem i zásluhu má, a od toho odměnu očekávati může. Kdo jedná ve všem tak, jak Bůh velí, a činí to, co a proto že Bůh chce, jedná z příčin nadpřirozených, má zásluhu u Boha nadpřirozenou. Kdo ale jedná toliko pomocí sil a náklonností přirozených, snad toliko z ohledů byť ne přímo špatných, tož přece jen světských; zkrátka *kdo koná skutky dobré toliko přirozené, nemá zásluhy nadpřirozené* a může toliko *odměnu přirozenou* na tomto světě očekávati, jako jest čest, zdraví, hojnost statků, zvedené dítky atd.

Že tomu skutečně tak, vyslovil sněm církevní v Kostnici slavený proti bludnému učení Husovu, a později sněm církevní

*) Mat. 16, 24.

Tridentský oproti bludařům 16. století*). Pravda ta vysvítá konečně i z věci samé, uvážíme-li, že hříšník nemaje roucha svatebního, nemůže zasednouti k hostině Beránkově**). Poněvadž ale Bůh nenechá bez odměny ani pohár vody studené, po smrti však hříšníkovi odplatiti nemůže, že on sám hříchem svým překážku činí: odplácí jemu tedy na světě tím, co svět vzácného i příjemného má. A také není divu, že tak Bůh činí; nebo má-li odplata za skutky dobré býti taková, že přirozenost naši převyšuje, musejí zajisté dle spravedlnosti i skutky býti takové, jež přirozenosť naši převyšují, kterých tedy člověk svými přirozenými silami konati nemůže, ku kterým tudíž potřebuje pomoci nadpřirozené čili pomoci milosti Boží.

Proto ale, že *přirozené skutky dobré* zůstávají bez zásluhy nadpřirozené, *nezůstávají bez zásluhy i odměny vůbec.* Vždyť i přirozené síly v člověku dojista jsou dary Božími; jestli jich tedy člověk dle vůle Boží užívá, byť právě nečinil tak pro Boha a z čisté lásky k Němu, nezůstává to bez milostného povšímnutí u Něho. Proto také chválu vzdává Písmo svaté na př. porodním babičkám egypským, že přes rozkaz krále pacholíků židovských utopiti nechtěly***), a dokládá: „Z té příčiny učinil dobře Bůh těm babám ... vzdělal jim domy.“ Podobně vypravuje se o nevěstce Rahab, jež přijala posly israelské a dobře jim učinila****). Kornelius, setník pohanský pro milosrdenství, jež prokazoval židům, zasloužil si milost, že jej Bůh zázračným spůsobem povolal do Církve †). Pán Ježíš také nezavrhl kající Magdaleny, když přišla pomazat drahou mastí přesvaté nohy Jeho, ale na milost ji přijal ††). A tak podobně zajisté bez odměny nenechá Bůh ani těch, jež poslouchajíce hlasu svědomí svého, rodiče své cti, vrchností svých poslouchají, almužen udělují, věrnost manželskou zachovávají a t. d., ale milost jim prokáže, soudě je podle zákona psaného v srdcích jejich †††), a udělí jim odměn alespoň přirozených na světě, když nejsou spůsobilí jsou pro odměny nadpřirozené.

---

*) Conc. Trid. sess. VI. cap. 16.
**) Mat. 12.
***) Exod. 1, 17—21.
****) Jak. 2, 25.
†) Skutk. ap. 10.
††) Luk. 7, 37.
†††) Řím. 2, 14.

A podobně, jako nevěřícím, *učiní Bůh i věřícím, kteříž skrze těžký hřích o posvěcující milost Boží se připravili*, když dobré skutky činí, n. př. když se modlí, almužny dávají, posty zachovávají a t. d. *Skutky tyto jsou sice mrtvé* pro nebe *); ale Bůh vida horlivost kajicníků v skutcích, s vůlí Jeho se srovnávajících, a okamžitou snad jich nemožnost, aby se s Ním ihned svátostně opět smířili: uděluje jim tím prudší bolest z hříchů, naplňuje mysl tím větší ošklivostí nad urážkou, které se dopustili, a připravuje jich, aby s tím větší pokorou se vyzpovídali, pak s tím patrnější horlivostí chyb svých napravovali a věrněji Mu sloužili.

7. Konečně ještě dodati sluší, že *titéž skutkové dobří přirození i nadpřirození nemají vždy stejnou cenu, ale mají rozličné, buď větší neb menší stupně hodnoty.* Větší neb menší hodnota plyne z toho, zdali kdo vykonal skutek svůj s úplnou či obmezenou svobodou; zdali pohnutky jeho byly naprosto čisté neb jen z části dobré; zdali člověk úmysl dobrý často při skutku svém (aktualně) obnovoval; zdali za okolností příznivých či valně nepříznivých, s láskou velikou čili jen nepatrnou jednal a t. d., jak bylo svrchu již obšírněji vyloženo **).

Uvaha. Ne ten, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli Otce mého, jenž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského, učí Pán. Nestačí nikterak, Božského Mistra toliko slovy ctíti: ale nutno i skutky ho následovati. Nestačí toliko v Něho věřiti, vlastně důvěřovati, jak bludně pro své pohodlí vykládají si odštěpenci Církve katolické, poněvadž víra bez skutků jest mrtvá: ale nutná potřeba jest, Pánu i skutky sloužiti: žádosti své, jež s vůlí Boží v souhlasu nejsou, umrtvovati; bližním dobře činiti, až i nepřátelům milosrdenství prokazovati; ve všem a všudy Bohu, jakožto svému Pánu a největšímu Dobrodinci, chválu vzdávati, abychom stonásobné odplaty u Něho zasloužili a spoludědici Ježíše Krista státi se mohli.

Avšak že nejsou všichni skutkové, jež se s vůlí Boží vůbec srovnávají, zároveň také záslužnými a odměny na věčnosti hodnými: přičiňujmež se, co na nás jest, abychom netoliko za všech *okolností* věrně konali především to, co Bůh,

*) Srovnej svrchu § 32. 4 c.
**) § 28—30.

Pán náš, velí: *ale ukládejme si často i věci toliko raděné;* poněvadž koná-li kdo z lásky k Bohu skutky, k nimž přísně ani zavázán není: zajisté s tím větší ochotou i láskou konati bude i zřejmý rozkaz Páně. A činíce, co jest dobrolíbeznou vůlí Boží: vždy a po celý skutek mějme na zřeteli čili v *úmyslu* větší oslavu Boží jakožto *účel* tak, jako ji mají na mysli andělé nebeští, volajíce: „Svatý, svatý, svatý, Pán Bůh zástupů!" a i s těmi *pohnutkami* vše a všudy čiňme, že Bohu tak a ne jinak se líbí, a jak se líbí!

Také i každý jednotlivý úkon skutků svých tím úmyslem provázejme, aby všechny staly se jako věncem, z různých vonných květů spleteným, a hodným, by skráně naše věnčil na výsostech! Umysl svatý, k Bohu směřující, promění úkony naše, jinak jen *lhostejné*, ve spásonosné; učiní, čeho se ve středověku alchymisté s velikým namáháním, s velikou ztrátou času i peněz pošetile domáhali: že ze sprostých látek stane se zlato, to zlato, jehož zloděj neukradne, jemuž smrt ceny neodejme, a z něhož bude berná mince tam, kde nebudou více platiti ani poklady pozemské, ani čest královská, ani cos jiného, co zde na zemi tak často srdce lidské zaslepuje, že člověk Bohu se protiví a hřeší!

Poněvadž ale skutky dobré jen tehdy v pravdě záslužnými jsou, jsou-li i *nadpřirozené*, to jest v milosti Boží posvěcující vykonané, kdežto bez této milosti jen pomíjející odplatu na světě mívají: budiž naší přední péčí, abychom měli srdce vždy čisté a pro přijetí milosti Boží pomocné (aktualní) upravené! Nebo ani my drahých věcí neukládáme v nádobí nečisté; kterak mohl by nejsvětější Bůh s milostí svou přebývati v duši kalem hříchu naplněné? Kdo jsi tedy zhřešil, rychle se vzchop, a spěchej jako marnotratný syn k Otci nazpět, slzami lítosti obmývej duši svou, přislib polepšení: a Otec nebeský opět tě přijme za dítko své; skrze služebníka svého, kněze, řádně od nástupce apoštolského ustanoveného, obleče tě ve svaté zpovědi opět rouchem svatebním, rouchem svatosti i spravedlnosti, aby skutky, jež jsi dříve dobře byl vykonal, tak jak Bůh chtěl i proto že Bůh chtěl, ceny neztratily, ale tobě pro zásluhu opět oživly, a abys nekonal již skutků mrtvých, jež ceny nemají, ale rozhojňoval se v skutcích živých, jež mají cenu na věčnosti!

Jestliže ale těžce zhřešiv, v ten čas, když slova tato čteš, nemůžeš ihned k náměstku Božímu spěchati a za rozhřešení prositi: ani tu nepřestávej obvyklé dobré skutky ko-

nati. Byť nebyló jim odplaty věčné: dá Bůh v milosrdenství svém odměnu časnou; bude to snad milost, abysi s tím větší horlivostí k ctnosti se vrátil, a při všech pokušeních v ní až do konce věrně setrval.

Ó přičiňujmež se všickni, pokud nám Bůh času popřává; nebo přijde noc, kdy nebude moci nikdo již pracovati. Pak platiti bude: kam strom padl, tam ležeti zůstane! Jaké lůžko si člověk v životě tomto upravil, na takovém bude v onom odpočívati! Po smrti nikdo více nebude moci pokání činiti, ba ani dobrých skutků rozmnožiti. Zde jest čas zasévání, tam bude sklízení. I dá nám za dobré zasévání žeň hojnou Pán, ne že bychom čehos v pravdě zasluhovali, poněvadž vše co máme aneb čím jsme, z Jeho dobrodiní máme: ale poněvadž Bůh v nepochopitelné lásce k nám bídným tvorům pro zásluhy Ježíše Krista za skutky jemu milé odměnu *slíbil*, a jakožto nejvýš věrný Bůh odměnu také dá, proto že slíbil (*meritum de condigno*); i dá tolik, mnoho-li, spolehajíce na jeho zaslíbení, skutky svými, celým přičiněním svým *odměny jsme zasloužilí* (*meritum de congruo*). Ó Bože dej, aby nikdo z nás o korunu odplaty Tvé svaté nepřišel.

B). O dobrém smýšlení čili o ctnosti.

§. 35. Co se dobrým smýšlením vyrozumívá, čili co jest ctnost?

I.

Chce-li umělec učiniti z dřeva sochu, podobnou člověku, musí na díle svém dlouho pracovati; nestačí jen něco málo řezů, a těch jen tak na zdař Bůh učiniti: ale umělec musí hned při počátku konec díla svého na zřeteli míti, při každém řezu na budoucí podobu sochy pamatovati, poněvadž by jinak vše pokazil, marně se namáhal. Ano ještě více! když *vše bylo odstraněno*, co by při soše podobě lidské vadilo: musí umělec ještě *něco přičiniti*, aby podoba byla tím patrnější; musí přidati barev a jiných ozdob.

A podobně musí jednati každý člověk, když duši svou chce k úplnému podobenství s Duchem Božským upraviti a pro blaženost nebeskou schopnou učiniti. Nestačí jen někdy některý dobrý skutek učiniti, jen někdy zásluhu míti; ale musí

stále o to se přičiňovati, aby *celý* dobrým a tak Bohu podobným se stal. I musí tedy jako umělec z duše *odstraňovati*, co by dobrotě její na závadu bylo: tedy zlé žádosti krotiti, pokušení přemáhati; musí ale v duši také něčeho *přičiňovati*, to jest: dobrými, bohulibými skutky duši svou stále zdokonalovati, pokud na světě tomto žije, a od Boha času k dílu tak vznešenému popřáno má.

1. Ducha lidského takto vzdělávati jest ovšem *dílem lidským nejtěžším*, ale také nejzáslužnějším, ano nezbytným pro každého, kdo věčné bídy zbaviti se chce. Ducha lidského ku podobenství Božímu vzdělati bylo by naprosto nemožno, kdyby nám Bůh sám v nevyzpytatelné lásce své *milostí* svou nepomáhal, „bez níž ničeho k životu věčnému dopomáhajícího konati nelze.“

Jako Bůh z ničeho stvořil vše na nebi i na zemi: tak *mohl ovšem stvořiti lidi ihned tak, aby do slávy Jeho byli vejíti mohli beze všeho vlastního přičinění*; ano činívá tak dítkám, jež po křtu svatém, pokud ještě ničeho pro Jeho čest vykonati nemohly, skrze předčasnou smrt k sobě povolává: pro křest svatý zásluhy jednorozeného Syna svého Ježíše Krista přičítá jim ihned, zcela ku podobenství Svému duše jejich přetvořuje, a v slávu Svou je ihned po smrti přijímá. Avšak z pravidla *Bůh chce, aby tvorové jeho, jež nad jiné vyznamenal, rozumem i svobodnou vůlí obdařil, a tak ku podobenství Svému stvořil: oslavení po smrti nepřijímali toliko darem, ale aby si ho přičiněním vlastním zasluhovali.* Tak i andělům svým dal dobu zkoušky, tak i nám lidem, kteříž k dospělejšímu věku jsme byli zachováni.

2. *Zásluh získáme potud, pokud s milostí Boží vloh svých, kterými nás nad ostatní tvory vyznamenal, vynakládáme, abychom jimi Bohu vždy podobnějšími se činili.* Dílo rozumu nazýváme *smýšlením;* jestli rozum zákonem Božím ve všem stále se řídí čili zdokonaluje, nazýváme smýšlení takové *smýšlením dobrým.*

Ze smýšlení jako z kořenů vzrůstají žádosti a snahy vůle. Pokud člověk dle zákona Božího dobře smýšlí, *snažívá* se to dobré a bohulibé, jež rozumem poznal, s pomocí Boží, které Bůh nikomu, jenž dobrou vůli má, neodpírá, také stále, to jest všude a vždy a za všech okolností plniti. Této pak stálé, nezměněné snaze vůle po skutcích bohulibých říkáme **ctnost.**

Pozorujeme-li člověka některého, jak smýšlí a se snaží: poznáváme ho tak, jakým celý v pravdě jest; a pak říkáme,

jakou má **povahu** (charakter). Kdo tedy má ve všem dobré smýšlení i dobré snažení, o tom říkáme, že má *dobrou povahu* (dobrý charakter), neb vůbec že dobrým jest; a pokud povahu člověka posuzujeme dle toho, zdali ve všem v přední řadě dobrotu svou hledá netoliko v konání dobrých skutků přirozených, ale v dokonalém plnění zákona Božího, říkáme, že člověk takový má *povahu dobrou, mravní*, čili že *jest dobrým a mravným**).

3. Nejčastěji říkáváme ale o člověku, že jest **ctnostný**, chtíce o něm povědíti, že i smýšlení i jednání jeho se zákonem Božím ve všem souhlasí, čili že jest dobré i mravné. O dobrém smýšlení zvláštní však zmínky nečiníváme, poněvadž mravné snažení již předpokládá bohulibé smýšlení. Ano i samo slovo *ctnostný* ukazuje již k dobrému smýšlení rozumu, i ku bohulibé a pevné snaze svobodné vůle člověka.

Již pak co znamená ctnostný?

Slovo ctnostný jest tolik jako *ctný* čili *ctihodný*. A kdo jest ctný, čili hodný, aby se jemu před ostatními vyznamenávání nebo-li cti dostávalo?

Po rozumu všech rozšafných lidí ctihodným jest jen ten, kdo ostatní předčí pevnou *snahou*, aby vždy to, co jest krásného i dobrého, plnil.

Ovšem nesoudí všichni lidé rozumem svým stejně o tom, co jest krásné a v pravdě dobré; a proto také *rozličtí lidé mají rozličné náhledy o tom, kdo cti zasluhuje*, a komu ji prokazovati mají. Jináč o cti soudí žid, jenž učení Pána Ježíše jakožto Syna Božího odpírá; jináč o cti soudí pohan aneb zpronevěřilý křesťan, kteří Boha vůbec ani Zákona Jeho neuznávají, a jináč o cti soudí konečně věrný katolík. Katolický křesťan nezná jiného, opravdového dobra, jiné opravdové krásy leč v Bohu, jenž jest jedině všestranně, a proto v pravdě krásným i dobrým**). A za tou příčinou za *opravdové cti hodného* má jen toho, kdo po *křesťanském* Zákonu i smýšlí i pevně se snaží; a proto v **pravdě ctnostným** jest mu jen ten, kdo mohutnostmi svými *Bohu* vždy podobnějším býti se snaží; a **ctností** nazývá dle toho: *stálou, nezměněnou snahu vůli Boží poznati a plniti****). A poněvadž, kdo takto Bohu

---

*) Srovn. svrchu § 31.

**) Srovn. § 31.

***) Latinsky nazývá se ctnost virtus, což znamená tolik jako mužnou statečnost; virtus robur animi.

sloužiti se snaží, a bližnímu prokazuje, čím jemu jest povinen, i o svou duši nejlépe pečuje: nazývá sv. Augustin *ctnost také „pořádkem lásky“* *); a sv. Jeroným o ní tvrdí, že ona „co milováno býti má, miluje“ **).

4. Ctnost tedy jest *dílem naším*, poněvadž k jejímu dosažení nejvznešenějších schopnosti svých, rozumu totiž a svobodné vůle všemožně vynakládati musíme; avšak ctnost není toliko dílem naším, ale jest i *dílem Božím*; a to nejen proto, že duši i všechny její schopnosti od Boha darem jsme přijali: ale že jako již ku každému jednotlivému dobrému skutku pomocné milosti Boží potřebí máme, tím více k neustálé snaze po dobrém milosti Boží potřebujeme, bez ní nikterak se neobejdeme, bez ní ničeho pro život věčný záslužného neučiníme. „Kdo tobě dává přednost? A co máš, čeho bys nebyl přijal? Pakli jsi přijal, proč se chlubíš, jako bys byl nepřijal?“ táže se v příčině té apoštol národů ***).

Dle těchto výkladů o tom, co ctnost jest, také již snadno lze poznati, **co ctností není.**

II.

Poněvadž ku ctnosti jako základ patří dobré smýšlení: není pravou ctností,

1. co bývá konáno zevnitř sice dobře, ale *bez takovéhoto smýšlení dobrého*, k Bohu ve všem směřujícího. Tak fariseové při všech svých pobožnostech i postech, jež konali, při všech svých almužnách, jichž rozdíleli, přece bez ctnosti byli, a přísného kárání Páně zasluhovali: poněvadž se skutky dobrými zevnějšími nesrovnávalo se jich zlé smýšlení vnitřní; neboť co dobrého konali, činili jen na odiv a pro pochvalu u lidí, nikoliv ale z lásky upřímné a z oddanosti k Bohu; a proto nazval je Pán tak případně „zbílenými hroby“, jež povrchu jsou krásné, vnitř ale plné nečistoty †).

Za toutéž příčinou nejsou ctnostmi ani uhlazené mravy světské, na kterých si mnozí lidé tak mnoho zakládávají, ač-li si jim člověk nenavykl pro Boha, ale pro rozličné prospěchy světské. Ano mravy takové mohou státi se i velice

---

*) Virtus est ordo amoris. De Civit. Dei. 15, 22.

**) Virtus est charitas, quae diligendum diligit ep. 29.

***) I. Kor. 4, 7.

†) Mat. 23, 27.

hříšnými, osvojil-li si jich kdo proto, aby z nich měl prospěchy takové, jež samy o sobě jsou mravně špatné; na př. aby druhé pohlaví spíše k smilstvu svedl, bližního na majetku oklamal [a]t. d. Nebo je-li již pouhé zanedbávání ctnosti proviněním u Boha: jakou ohavností musí teprv býti, když kdo užívá zevnější podoby skutků dobrých jako roucha beránčího se srdcem vlčím uvnitř!

Poněvadž ku ctnosti náleží dále pevná snaha po plnění vůle Boží: není pravou ctností,

2. co děje se snad s dobrým smýšlením, ale *bez pevné snahy*, vůli Boží také skutkem plniti. Proto nejsou pravou ctností veliké nábožné city a žádosti, jako: kdybych byl bohatým, dával bych hojně almužny, putoval bych na svatá místa; kdybych byl prostým svých rodinných záležitostí, chtěl bych státi se knězem neb řeholníkem a t. p. Ač sladké city při pobožnosti a žádosti takovéto, jsou-li živé a na lásce k Bohu založené, vůli často napomáhají, aby se pro vůli Boží dokonale rozhodla: přece nejsou ctností samou, ale toliko prostředkem k ní, poněvadž ctnost nezáleží v sladkém blouznění citů, ale teprv ve vytrvalém a rozhodném snažení vůle po plnění vůle Boží.

Poněvadž k opravdové ctnosti náleží snaha vůle trvalé: pravou ctností nejsou tedy

3. dobré i nejlepší *skutky jednotlivé*. Ač z častého opakování skutků bohulibých ctnost se vyvinuje: nejsou jednotlivé skutky přece ctností samou, poněvadž skutky jistými úkony se skončují, ctnost ale v člověku trvá i tehdáž, když právě žádného dobrého skutku nekoná, ana ctnost jest snaha stálá, ne pomíjející.

Poněvadž ku ctnosti s nutností patří i stav posvěcující milosti Boží: pravou ctností není

4. ani *celá řada skutků s vůlí Boží sice se srovnávajících*, ale v stavu těžkého hříchu vykonaných, byť jinak skutky takové u lidí sebe více chvály měly. Skutky ty jsou a zůstanou skutky mrtvými*).

Tak nejsou ctností pravou, u Boha záslužnou, rozličná zapírání, jichž si ukládali pohané; nejsou ctností mnohé almužny i pobožnosti, jež konají i katoličtí křesťané, pokud trvají v hříchu smrtelném.

Také dokonce ctností není

---

*) Srovn. § 32. II. 4.

5. *když kdo toliko zevnitř ničeho nápadně špatného nekoná*, aneb ani v mysli se nepobuřuje, jestli při tom i dobrých skutků nekoná a opravdových ctností získati se nesnaží. Nebo kdo nemá právě dluhů, proto ještě není majetným; a kdo Boha nápadně neuráží, proto ještě nemá ctností záslužných, nehledě ani k tomu, že již Boha náležitě nectíti o sobě hříšným jest.

III.

Z toho, co tu povědíno o pravé ctnosti, v čem totiž záleží a v čem nezáleží, vysvítá již, že skutečně pravá ctnost není věcí snadnou, ale **velmi obtížnou**; ano kdyby nebylo milosti Boží pomocné, byla by nám křehkým tvorům ctnost zcela nemožnou, poněvadž přirozenými silami sotva ve věcech snadných se přemáháme, ve věcech velice obtížných ale nikdy snad bychom se nepřemohli. Nebo *má ctnost mocných a mnohých nepřátel, a získána bývá tedy jen v tuhém boji.*

A kdo jsou nepřátely ctnosti křesťanské?

1. Vypočítává nám nepřátely ctností miláček Páně slovy: „Všecko, což jest na světě, jest *žádost těla*, a *žádost oči*, a *pýcha* života, kteráž není z Otce, ale jest ze světa. A svět pomíjí i žádost jeho: ale kdo činí vůli Boží, zůstává na věky“ *). A tito tři druhové nepřátel na nás, pokud žijeme, stále dorážejí způsoby nejrozmanitějšími; a což je tím trudnější: mohou býti pokořeni, pošlapáni, umrtveni, ale nikoli zničeni; poněvadž právě, jak svatý Jan tvrdí, jsou „na světě,“ na kterém i my jsme; kdybychom tedy bez pokušení a bojů za ctnost býti chtěli: ze světa bychom odejíti musili, jak tvrdí svatý Pavel**); poněvadž ale my sami sebe života zbaviti nesmíme: proto tedy ani bez boje nebudeme, pokud žíti budeme.

Pokud žijeme, *nezbavíme se tedy*:

a) *boje se žádostí těla*, t. j. s onou žádostí, která se v nás vždy ozývá a se toho domáhá, aby tělu příjemno bylo; aby tedy tělo mělo hojnost a výborných krmí i lahodného pití; aby mělo veškeré pohodlí; aby žádostem i mrzkým hověti směl; aby zkrátka ničeho se mu nedostávalo. Žádosti této můžeme sice stále potírati, ji oslabovati, rozumu a vůli Boží podrobovati: ale úplně jí nevyhubí na světě tomto nikdo,

*) I. Jan. 2, 16. 17.
**) I. Kor. 5, 10.

poněvadž od Stvořitele našeho vloženo jest do těla našeho zvířecího jakožto pud, kterýžto pud tělo naše dle vůle Boží tedy stále pudí či popouzí, abychom světa příjemně užívali, a tak život svůj tělesný i rod pozemský zachovali.

Pokud tedy v zvířecím těle pozemském budeme, *pudu tohoto po rozkoši tělesné* nadobro se nezbavíme, ale stále proti němu bojovati, stále jeho nátisky snášeti budeme, jak běduje i sám svatý Pavel řka: „Zákon jest duchovní: ale já jsem tělesný, prodán pod křichem. Nečiním toho dobrého, co chci: ale činím to zlé, které mám v nenávisti. Ne já činím toho, ale hřích (t. j. zlá žádost, která rozpoutána a k zlému nakloněna jest následkem hříchu zděděného), který přebývá ve mně, to jest v těle mém: neboť chtění (t. j. žádání ducha podle rozumu) drží se mne: ale činění dobrého nenalezám : . . Nalezám tedy zákon, když chci činiti dobré, že přidržuje se mne zlé . . . vídím jiný zákon v údech svých, jenž odporuje zákonu mysli mé a jímá mne pod zákonem hříchu, který jest v údech mých. Nešťastný já člověk (že tolik bojovati musím proti sobě)! Kdo mne vysvobodí z těla smrti této?“

Ovšem, marně by kdo spoléhal na pomoc cizí, aneb i na vlastní síly své v boji s nepřítelem tak krutým, jenž může býti sice pokořován, potírán, oslabován, nikdy ale ne zničen. Ba ani náležitě oslabiti bychom ho nemohli bez pomoci Boha, u Něhož není nic nemožného*); a proto také dokládá svatý Pavel: „*Milost Boží skrze* (to jest pro zásluhy) *Ježíše Krista, Pána našeho***) *bude pomocníkem mým.*“

Pokud žijeme, nezbavíme se dále:

b) *boje se žádostí očí* t. j. boje s onou žádostí stále v nás se ozývající a toho se domáhající, abychom měli, na čem by se oči pásly; tedy abychom nabyli majetku: peněz, polností, domů, krásných šatů, ozdob atd. I ta žádost jest nám vrozená, každý v sobě pociťuje puzení, aby alespoň něco měl, t. j. každý v sobě má vrozený *pud po majetku pozemském*, a nikdo pudu toho na dobro se nezbaví, pokud na světě žíti bude, ale stále proti němu bojovati musí, podobně jako proti pudu po po užívání tělesném.

Pokud žijeme, nezbavíme se konečně:

c) *boje s pýchou života* t. j. se žádostí nebo-li s *pudem*, taktéž nám vrozeným, který ducha člověka stále pobádá, aby

*) Luk. 1, 37.
**) Řím. 7, 14—25.

ve světě také něčím byl, aby na slovo jeho se dalo, aby čest čili vyznamenání před jinými byly jemu prokazovány, aby sláva a chvála jeho byla rozšiřována. Někdo hledá chválu v skutcích dobrých a ctnostech, někdo i v nešlechetnostech. Někdo zakládá si na tom, aby se o něm všude mluvilo: jiný v tom chvály se domáhá, aby se o něm vůbec nemluvilo atd.; ale každý člověk *pud po jakémsi vyznamenání* v sobě má, kteryžto pud příčinou mu bývá k mnohým skutkům velikým, ale i k mnohým proviněním, i k mnohým bojům za ctnost.

Tito neodbytní nepřátelé jsou tím mocnější, poněvadž netoliko v samé přirozenosti naší jsou utvrzeni: ale proto že *mají stálou podporu zevnitřní. Podporu takovou nacházejí od světa i od ďábla.*

2. Slovem *svět* vyrozumívají se obyčejně zlí lidé, kteří svým příkladem neb pobízením, svými výčitkami neb posměchy na nás dorážejí, abychom tím spíše zákona Božího se odřekli, a po převrácených žádostech svých jednali. A že i

3. *ďábel* stálé úklady nám činí, mysl naši dráží, abychom spíše dle žádostí tělesných jednali a Bohu se protivili, o tom jasný doklad máme v slovech svatého Petra, píšícího: „Střízliví buďte a bděte, nebo protivník váš ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by pohltil“ *).

Poněvadž Pán Ježíš smrtí svou moc ďábla na světě zlomil: nemůže on nás sice přímo nutiti, abychom dle svůdných žádostí svých jednali, ale s dopuštěním Božím může nás k zlému *pokoušeti*. Ďábel podobá se nyní psu, učí svatý Augustin, od Pána Ježíše řetězem uvázanému, který může sice štěkati, naváděti, dráždíti, zlých lidí ku zkoušení naší ctnosti zneužívati: který nemůže však nikoliv škoditi, leč tomu, kdo svévolně k němu se přibližuje, to jest nabádání a pobízení jeho dobrovolně sluchu popřává. Jinými slovy: *Pán Ježíš* přesvatým životem a přebolestnou smrtí svou sice zrušil moc ďábla i moc hříchu, který zkrze návod ďábla přišel na svět: ale *nezrušil boje za ctnost*, a nám tedy nezbývá tedy, pevnou snahou ctnosti se domáhati.

A proto nejen nebeským *učením*, ale i vlastním *životem* jest naším učitelem, jak bychom i my nezřízeným žádostem těla i ducha svého odporovali, svůdnictvím světa i ďábla pohrdali, Bohu věrnost dokonalou zachovali a ctnost pravou, záslužnou získali.

---

*) I. Petr. 5, 8. Srovn. také § 126.

Proto žádosti těla, jež jakožto člověk také měl, přemáhal posty, nočním bděním, vytrvalými modlitbami i rozjímáními.

Proto ani chválou svých přátel, ani hanou svých nepřátel ni v nejmenším od cesty, kterou Mu vůle Jeho Otce nebeského vyznačila, odvrátiti se nedal; a ďábla, který Jej trojí žádostí, i Jemu jakožto člověku vrozenou, k hříchům svésti chtěl, po třikráte vždy rázněji odbyl.

Když Jej totiž ďábel na poušti pokoušel, aby půst zrušil, a tedy *žádosti těla* vyhověl, řekl mu: „Ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem, jež vychází z úst Božích", t. j. člověk má péči míti netoliko o chléb pro tělo své, ale musí pečovati i o slovo Boží, modlitbu, rozjímání, kteréžto jsou pokrmy duše jeho.

Když sváděl ďábel Pána, aby *pýše se oddal*, t. j. marnou slávu a pochvalu hledal u lidí tím, když by se s chrámu bez úrazu dolů spustil, odbyl ho Pán slovy: „Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého", t. j. člověk nemá pro marnou chválu, z pouhé domýšlivosti a pýchy věcí nebezpečných vyhledávati, a pak na pomoc Boží pro svou chloubu spolehati: ale má v pokoře před Bohem toho se dodělávati, k čemu ho Bůh na světě určil, a k jakým povinnostem ho povolal, při kterých ho ovšem neopustí, když v Něho doufati bude.

A když ďábel Pána Ježíše pokoušel, aby sloužil *žádosti očí*, t. j. hledal mamon tohoto světa, a proň se mu pokořil: zapudil ho Pán slovy: „Pánu Bohu svému se klaněti a Jemu samému sloužiti budeš"*); t. j. na světě nejsme proto, abychom hromadili statky a při tom ďáblu duši svou zadávali, koříce se návodům jeho: nýbrž proto jsme na světě, abychom Bohu, jakožto Pánu svému se kořili, jej ctili a milovali, a tak pokladů lepších, hojnějších, nehynoucích pro život záhrobní sobě získali.

A jako učinil Pán, tak činiti jest i nám služebníkům Jeho; to znamená *„dobrý boj víry bojovati, a života dosíci, k němuž jsme povoláni"***), jak napomíná svatý Pavel. A kdo by takto bojovati se zpečoval, „Krista by zapřel, a i od Něho jednou zapřen by byl"***). Proto také vyznačuje nám apoštol

*) Mat. 4.
**) I. Tim. 6, 12.
***) II. Tim. 2, 1–15.

národů i *zbraň*, kterou bychom tak mnohých, mocných i neúmorných nepřátel vítězně přemáhati mohli, řka: „Posilněte se v Pánu a v silné moci (milosti) Jeho. Oblecte se v odění Boží, abyste mohli státi proti úkladům ďábelským. Neboť není bojování naše toliko proti tělu a krvi: ale i proti knížatům a mocnostem (ďáblům), proti správcům světa této temnoty (t. j. proti ďáblům, kteří panují v lidech zlých), proti duchovním zlostem v povětří (t. j. proti ďáblům, jimž Bůh pro zkoušku spravedlivých tak škoditi a nástrahy činiti dopouští). Protož vezměte odění Boží, abyste mohli odolati v den zlý a ve všem dokonalí státi. Stůjtež tedy, majíce podpásaná bedra svá *pravdou*, a oblečeni jsouce v pancíř *spravedlnosti*, a obuté majíce nohy přípravou evangelia *pokoje* (t. j. připraveni jsouce dle zákonů svatého evangelia životem krátceti): ve všem berouce štít *víry*, kterýmž byste mohli všecky šípy ohnivé nešlechetníkovy uhasiti. A vezměte lebku (*naděje* na) spasení a meč ducha, jenž jest slovo Boží, všelikou modlitbou i prosbou modlíce se každého času v duchu a v tom bedliví jsouce se vší *ustavičností*“ *).

IV.

Bojem jest tedy život každého člověka na zemi **); bojem jest i život za ctnost, a bez boje nelze šťastného cíle dosíci po smrti. Bojovati musíme, abychom tělo, svět, ďábla přemohli, vše zlé za sebe vypudili, vše nezřízené v sobě zákonu Božímu podrobili Bojovati musíme ale také, abychom v ctnostech stále *pokračovali*, poněvadž kdo by v boji nepřestávajícím ustával, tím by již přemoženým se dával. Ďábel nikdy nelení, svět nikdy nás neopouští, žádosti naše neumírají; a proto musíme vždy *nad sebou bdíti*, zvláště oči uši i ostatní smysly opatrovati, abychom k nepřátelům vnitřním, nezbytným skrze neopatrování smyslů, neotvírali ještě i nepřátelům zevnitřním jako oken i dveří ku vstoupení. Ctnost, která by neměla více nepřítele, není více ctností, na světě se ani nenalezá, ale toliko v nebi jest a sluje dokonalá *svatost*. Na světě ctnost toliko v tom záleží, že ctnostný ustavičně rozumem svým Bohu se podrobuje, s vůlí svou stále a dobrovolně k věcem Bohu milým směřuje, nepřátely poražené ale

*) Tim. 6, 10—18.
**) Job 7, 1.

opět k odporu se zvedající s milostí Boží potírá a vůli Boží podmaňuje. *Ctnost taková ovšem ale připravou jest k svatosti v nebesích.*

Avšak zřídka kdy nalezen bývá člověk, aby ani v nejmenších věcech ani v pravo ani v levo od cesty Páně se neodchýlil, a aby vždy se stejným úsilím za cílem svým se snažil. Z toho ale plyne, že *ctnost v životě tomto není vždy stejně dokonalá,* ale že může vzrůstati aneb také se umenšovati; může dostoupiti stupně až takového, že člověk s nejvyšším zapíráním všech i nejmenších pochybení se varuje a s největší ochotou vše, co Bůh přikazuje aneb jen radí, plní, kteréžto nejvyšší stupeň ctnosti na světě nazývá se *dokonalost aneb také pozemská svatost**); může ale také ctnost býti ponenáhlu umenšována, když člověk v boji proti zlým žádostem ochabuje, menších chyb dobrovolně se dopouští, kterýž stav nazývá se *vlažnost*; může ale člověk i docela *ctnosti se zbaviti* skrze hřích smrtelný, jak obyčejně stává se těm, kteří vlažnosti se oddali.

Dlužno však poznamenati, že *chyby nepatrné a nedobrovolné ještě zcela dobře s ctností se srovnávají;* a to proto, poněvadž pozemská ctnost není ještě tolik jako svatost v nebesích, kde již člověk pokušení nezakouší, ale osvědčiv dobrovolně svobodnou vůlí svou lásku k Bohu na světě, na dále ani více proti Bohu rozhodovati se nemůže. Ctnost na světě jest toliko smýšlením, s vůlí Boží se srovnávajícím, a jest pevnou snahou po dokonalém plnění vůle Boží, nikoliv ale svatostí samou! Jen když ctnostný nechová se lhostejně ku svým chybám, a tedy vlažným se nestává: nýbrž ihned, když poklesku svého poznal, napraviti, a upřímným pokáním shladiti ho se snaží; pak *poklesek není člověku ctnostnému na škodu,* ale budě v něm city lítosti a větší lásky k Bohu přemilosrdnému a předobrotivému, i na prospěch jemu jest. Za kteroužto příčinou také Bůh dopouští na člověka, jenž ctnostně žíti se snaží, že někdy na cestě ctnosti poněkud klopýtá, aby snad vlastním silám příliš mnoho nepřičítal, marnomyslným se nestal: ale spíše nesmírnou slabost svou poznal, chybu za chybou ponenáhlu docela odkládal, a úplného o tom přesvědčení nabyl, že v pravdě „bez milosti Boží ničeho k životu věčnému dopomáhajícího konati nelze.“

---

*) Srovn. § 103.

Úvaha. Ctnost, která člověka šťastným činí uvnitř i při všech obtížích zevnitřních, a která má od Boha věčného přislíbenou odplatu nehynoucí po tomto životě, záleží tedy v dobrém smýšlení a v odhodlané nepřetržité snaze po tom, čeho jsme jakožto vůli Boží rozumem poznali. Bez pomoci Boží ani v dobrém smýšlení ani v pevném snažení po dobrém bychom se neudrželi, a neumořitelných nepřátel vnitřních i zevnitřních neškodnými neučinili; ale skrze milost Boží není nám nesnadno i největších obtíží z lásky ku Pánu Ježíši snášeti, a tak světcům, v nebesích již oslaveným, vždy více a dokonaleji se přibližovati, až bychom i my odplaty slíbené přijali.

Nuže tedy, nechtějme umdlévati, když žádosti těla i očí na nás doléhají, pýcha života popuzuje, ďábel ponouká, zlý svět vábí; ale věrně Pánu služme! A kdybychom i někdy poněkud se zapomněli, proto mysli netraťme: ale rychle se vzchopivše, v náruč Otce svého nebeského zpět spěchejme, podobnými činíce se, jak učí svatý František Salesský, hodnému dítku, jež jednou rukou ruky otcovy se drží, druhou po cestě květiny sbírá. Jednou rukou přidržujme se s láskou pomocné ruky milosti Boží, a druhou shromažďujme si vždy nové zásluhy i odměny. *Čím více bude překážek, pohoršení, příležitostí, čím více nepřátel, jež se nám v cestu postaví: tím slavnější bude vítězství, ku kterému dopomůže nám Bůh*, jenž nedopustí nás zkoušeti nad to, seč jsme; a dopouští-li nad obyčej větší protivenství, dodává i nad obyčej hojnější míru milosti, tak že protivenství při dobré vůli naší nám neuškodí, ale ještě k větší zásluze pomohou! A až pokušení všechna konec vezmou při smrti naší, půjdeme jako věrní služebníci za Pánem svým zkoušeným, a naplní se i na nás, co psáno o Něm, když v pokušení obstál, že „ďábel od Něho odstoupil, a andělé přistoupili, a sloužili Jemu“ *).

§ 36. Ctnost jest i jedna i rozmanitá.

Jak to, tázal se snad již mnohý čtenář, čta pojednání právě dokončené, že tu pořád jest řeč toliko *o ctnosti*, kdežto slýcháme vždy mluviti nikoliv o ctnosti, nýbrž *o ctnostech* křesťanských?

*) Mat. 4.

K otázce takové odpovídám: Ač bývá řeč o ctnostech, přece v pravdě jest ctnost jen jedna.

A která jest tedy ta jedna?

I.

Ctnost jest vůbec jen jedna, a ta nerozdílná; to vysvítá:

a) z výkladu o ctnosti, jak právě byl podán, ana záleží v dobrém smýšlení a pevné a trvalé snaze po tom, co se Bohu líbí; jakož i v neúmorném odporu proti všemu tomu, co se s vůlí Boží v souhlas uvésti nedá. Kdo k učení Páně celým srdcem u *víře* přilnul, a *nadějí* v budoucí odplatu nebeskou se naplnil, to jest, kdo vnitřní smýšlení své plnou vírou v Boha posvětil: ten i z celého srdce Boha *miluje*, t. j. má na Něm nejvyšší zalíbení pro výborné Jeho dary i vlastnosti; a snaží se se své strany ve všem, všudy, se vší silou i myslí zase Jemu se líbiti, a proto *vše* činiti, co se Bohu líbí a k čemu sám příležitosti i síly má. Z vnitřního smýšlení jako z kořenu vyrůstá ovoce naskrz dobré; člověk v pravdě ctnostný koná dobré skutky *všechny*, jež postavení jeho ve světě za povinnost jemu ukládá, aneb k nimž jemu příležitosti poskytuje, a ze skutků jeho dobrých jednotlivých povstávají dobré, bohulibé návyky a šťastná ona, nezlomná ochotnost pro *všechno* krásné, útěchyplné, spasitelné; a to jest vše to, v čemž právě ctnost záleží, jak učí apoštol národů řka: „Víra skrze lásku působí“ *).

Že ctnost vůbec jest jen nerozdílna jedna, vyjadřuje

b) jasně *svatý apoštol Jakub* řka: „Kdo by koli celý zákon zachoval, ale přestoupil by jediné přikázaní, učiněn jest všemi vinen“ **). A to jest zřejmé; nebo kdo opravdově dobrým smýšlením k Bohu se nese, ten plní všeccka jeho přikázaní; jestli se mu ale některé nelíbí, a on plniti je se zpečuje: prozrazuje, že *dobrého smýšlení vůbec nemá*, an v jisté věci Bohu nevěří, Jeho hrozeb se neleká, Jeho odměn si nevšímá. A proto, jestli snad něco dle vůle Boží přece posud koná: lze souditi, že z čisté lásky k Bohu toho již nekoná, ale z ohledů jiných, nedobrých. Kdo tedy dobrého smýšlení nemá, ani obecné, pevné snahy po dobrém nemá; to jest: vůbec *ctnosti nemá!*

S pravou ctností nesrovnává se tedy žádná polovičatost; s pravou ctností nesrovnávají se pouhé zevnitřní, farisejské

---

*) Gal. 5, 6.

**) Jak. 2, 10.

skutky; také ne pouhé sladké city, jež se podobají hluchým květům, ovoce nepřinášejícím; také ne jen některé dobré skutky při životě nespořádaném; také ne i celá řada skutků dobrých, ale bez posvěcující milosti Boží vykonaných*). Ctnost jest jen jedna, a ta celou duši zaujímající a oblažující. Skutky dobré bez ctnosti celé jsou jako nové záplaty na šatu roztrhaném, špinavém. *Ctnost pravá tu zvláštní vlastnost má, že z kterékoli strany pozorována vždy jest osvědčením a dcerou úplné oddanosti Bohu: právě tak jako i všichni hříchové jsou osvědčováním jednoho, prvotního hříchu, a jako synové jeho.*

II.

Avšak nemají všichni lidé těchže schopností i příležitostí, také ne stejné míry milosti Boží, kterou Bůh netoliko dle našeho přičinění, ale i zcela dle dobrolíbeznosti své rozdává; a proto také rozliční dobří lidé rozličným způsobem Bohu lásku a oddanost, z víry pocházející, osvědčují, čili úkony ctnost svou dokazují. Ba ani jeden a týž člověk nesmýšlí a nejedná vždy se stejným úsilím a se stejnou láskou k Bohu. A dle toho, s jakou silou, s jakou milostí Boží, s jakými mohutnostmi lásku svou k Bohu osvědčujeme, a vůli svou s vůlí Boží dobrovolně spojujeme, mluvíváme netoliko o ctnosti, ale *o ctnostech.* Tak říkáme, že Abraham vyznamenal se ctností u víře neb ctností víry; Josef Egypský ctností čistoty, David ctností mírumilovnosti, Magdalena ctností kajicnosti a t. d.

Za tou příčinou činíme také my tyto **rozdíly ctnosti**:

1. Hledíme-li k *hlavním mohutnostem* duší svých, jež stálou snahou po plnění vůle Boží zdokonaleny bývají: říkáme ctnostem, jichž při zdokonaleném rozumu nacházíme, *ctnosti rozumové* (virtutes intellectuales). Takovými jsou na př. víra, opatrnost, moudrost.

Ctnostem, jichž při zdokonalené vůli nacházíme, říkáme *ctnosti vůle* (virtutes voluntatis). Takovými jsou na př. pokora, střídmost, čistota, statečnost, horlivost, spravedlnost.

2. Uvažujeme-li ctnostné smýšlení i snažení člověka, pokud směřuje úplně *k Bohu*, čili máme-li na zřeteli zdokonalení *rozumu*, aby za pravdu přijímal, co Bůh zjevil i slíbil, a protože zjevil a slíbil; a máme-li na zřeteli zdokonalení svobodné *vůle*, aby se jemu zcela v lásce podrobovala, proto

*) Srovn. § 35. 2.

že právě Bůh jest lásky nejhodnější a od nás milován býti žádá; aneb ještě jinými slovy: uvažujeme-li dobré smýšlení i snažení člověka podle *předmětu i pohnutek* jeho, říkáme ctnostem těm **ctnosti Božské.** Ty jsou tyto tři: *víra*, *naděje*, *láska.*

Uvažujeme-li ale ctnostné smýšlení i snažení, pokud jest pravidlem skutků našich dobrých *k lidem*: říkáme ctnostem těm **ctnosti mravné**, poněvadž mravy naše pravidlují; anebo také **ctnosti základní** (virtutes morales vel cardinales), poněvadž ony jsou jako základy všeho bohulibého konání, ano jako stěžeji (cardines), na nichž vše ostatní se otáčí. Ty jsou: *opatrnost*, *střídmost*, *spravedlnost*, *statečnost.*

Dodati dlužno, že z těchto čtyř základních ctností plyne tak zvaných *sedm hlavních ctností*, které jsou jako sedm mečů, kterými potírány bývají hlavy sedmihlavého draka pekelného, jak proti nám bojuje sedmi hlavními hříhy. Ctnosti tyto, jež sedmi hlavním hříchům na odpor jsou a v nejužším spojení se ctnostmi základními se nacházejí, jsou: *pokora*, *štědrota*, *čistota*, *přízpivost*, *střídmost*, *mírnost*, *horlivost**).

3. Hledíme-li ku *počátkům čili ku pramenům*, z nichž dobré smýšlení i snažení se prýští: říkáme ctnostem, jež pocházejí z užívání mohutností přirozených**) a k cíli přirozenému směřují, *ctnosti přirozené* (virtutes naturales).

Ctnostem ale, jichž by člověk pomocí mohutností přirozených nikdy nekonal, ku kterým potřeba jest tedy milosti Boží***), a které také mají účel vyšší, než přirozenost naše pozemská: říkáme **ctnosti nadpřirozené** (virtutes supranaturales), aneb také *ctnosti křesťanské* (christianae). Křesťanskými nazýváme je ale proto, poněvadž jenom křesťanům jsou možné, ježto oni jediní poklady milostí Božích mají v Církvi Páně otevřené. Takovými ctnostmi jsou na př. láska i k nepřátelům, pokora, panická čistota a t. d.

Ctnosti přirozené, vlastně jen neprávě ctnostmi se nazývají†), poněvadž i bez milosti Boží posvěcující bývají konány, i se strany člověka ještě mnohé nedokonalosti ve smýšlení i snažení ponechávají; nebo člověku dědičným hříchem obtíženému bez zvláštní pomoci Boží ani možno není, aby s pouhými silami přirozenými vůli Boží zúplna poznal, a všechny, byť

---

*) Srovn. níže § 39. II.

**) Srovn. svrchu § 32. II.

***) Srovn. svrchu § 33.

†) Srovn. svrchu § 35. O ctnosti vůbec.

jen přirozené zákony Boží zevrubně zachovával, zvláště když něco těžšího nakazují; na př. aby o škůdci svém bez potřeby zlého ani nemluvil, tím méně se jemu mstil.

Proto i tak zvaní ctnostní pohané, i ti nejproslulejší, nebyli mnohdy bez hrubých poklesků. Tak na př. Sokrates, jenž svou velikou moudrostí slynul, a o pošetilosti modloslužby přesvědčen byl, přece před svým utracením kázal obětovati kohouta modle! Jiní při proslavené lásce k vlasti, při bezzištnosti, při neobyčejné hrdinnosti dopouštěli se s jiné strany do nebe volajících nespravedlností a ctnost pokory vůbec tak málo jim známa byla, že pro ni ani jména neměli! Proto ty tak zvané ctnosti přirozené, bez posvěcující milosti Boží konané, spíše jakousi *zručností* neb přičinlivostí, přirozenými silami získanou, nikoli ale ctností nazývati bychom měli.

4. Všímáme-li si při ctnostech té okolnosti, že při některých více své síly přirozené osvědčujeme a jiných toliko za pomoci *zvláštní, hojnější milosti* Boží posvěcující nabýváme, říkáváme prvějším také *ctnosti vydobyté čili vyzískané* (virtutes acquisitae); takovými jsou na př. mírnost, pokora, štědrota i tak zvané ctnosti přirozené, jichž jen tehdy nabýváme, když vytrvale v jednotlivých dobrých skutcích se přičiňujeme.

Ctnostem druhu posledněji**šího** říkáváme ale **ctnosti vštípené neb vlité** (virtutes infusae), poněvadž Bůh sám přímo do duše naší je vštěpuje neb vlévá, ovšem tak, že svobodu vůle naší neruší*), ale toliko síly duše naší spůsobilejšími činí, aby vůli Jeho snáze poznávaly i plniti chtěly. Takovými jsou tři ctnosti Božské: víra, naděje, láska**).

Ctností vštípených neudílí Bůh ale jednou pro vždy, nýbrž ponechává jich člověku jen potud, pokud těžkým hříchem působení jich se neopřel; zhřešil-li člověk těžce, Bůh ctností vštípených ihned mu odnímá; zhřešil-li jen hříchem všedním, ctností vštípených neodnímá, ale jen umenšuje; působí-li člověk s ctností vštípenou věrně, Bůh jemu ji tím více rozmnožuje, čím více člověk poslušným jí se ukazuje.

Není jinak; člověk, chtěje něco prospěšného a pro život záhrobní záslužného učiniti, neobejde se bez milosti Boží, t. j. bez lásky u Boha, kterážto láska jedinou jest příčinou, že Bůh skutky naše k zásluze nám přičítá. Nižádná vinná

*) § 33 o milosti Boží.

**) Srovn. níže § 45. 2.

ratolest nepřinese ovoce, leč zůstává-li v živém spojení s vinným kořem, kterýž jest Kristus Ježíš. Nikdo při hostině Beránka Božího v životě věčném nebude, leč by měl roucho svatební, darované od Krále nebeského.

Ctnosti nadpřirozené, Božské, vlévá Bůh těm, kteříž by se k přijetí jich sami připraviti nemohli, t. j. *dítkám* na křtu svatém bez jich přičinění. Při dítkách ovšem že vlastně jen neprávem o ctnostech mluviti lze, ale spíše slušelo by dary, jichž jim Bůh na křtu svatém jako roucho svatební udílí, toliko hojnou milostí nazývati. Nazývají-li se ale přece ctnostmi, sluší slovu tomu rozuměti tak: Bůh udílí jim zvláštní síly a pomoci, aby, až dorostou, mohli Božské ctnosti i dobrými skutky všemožně osvědčovati.

Lidem však *dospělým* vštěpuje Bůh ctnosti své jen tehdáž, když k svátostem sami náležitě se přičinili, tedy jen *s jich spolupůsobením*.

5. Hledíme-li ku výši dokonalosti, až ku které člověk v ctnostech vystoupiti může: musíme přiznati, že **stupňů k výši dokonalosti jest bez počtu**; nebo kdyby kdo i Cherubíny i Serafiny v lásce předčil: přece ještě Boha s důstatek nemiluje, poněvadž On jest nesmírný ve všech svých vlastnostech, a proto také i nesmírné lásky hoden.

Lásky takové, jakou Bůh zasluhuje, my ovšem prokazovati Jemu nemůžeme; ale máme se aspoň všemožně přičiňovati na takovou, k jaké nám Bůh sil i milostí popřává, vše překonávajíce, co nám jakožto překážky v cestu kladou naše nedostatečné síly, převrácené žádosti, poměry vychování i pohlaví, spůsoby života, nemoce, neštěstí atd. Pokud tak činíme, potud v ctnosti pokračujeme, a nových odměn sobě připravujeme dle slov sv. Augustina řkoucího: „Ctnost jest pořádek lásky. Začatá láska jest začatou spravedlností (dokonalostí); pokročilá láska jest pokročilou spravedlností; dokonalá láska jest dokonalou spravedlností“ *), která ovšem po smrti v úplnou nezměnitelnou svatost přechází.

Hledíme-li ale ku ctnosti, jaká nám lidem na světě možná jest: říkáme oné, která láskou k Bohu celá jest ovládaná, *ctnost dokonalá*; a takové, při které ještě některé nedostatky se shledávají, *ctnost nedokonalá*. Tak není na př. dokonale ctnostným, kdo při jinak spořádaném životě někdy

*) De civit. Dei 15, 22.

poklesá v jazyku, aneb všetečným bývá v poslouchání věcí marnivých.

Ctnostem ale, jež kdo koná se zvláště velikými obtížemi a s neobyčejnou láskou k Bohu, říkáme *ctnosti hrdinské*. Takovými vyznamenávali se na př. svatí mučenníci, kteří za Krista život svůj vydali v mukách mnohdy neslýchaných; aneb svatí řeholníci a poustevníci, kteří po dlouhá léta krutě se zapírajíce, takřka v nepřetržitém mučednictví Bohu se obětovali.

Poněvadž takovíto horliví následovníci lásky Kristovy jsou vzory, jak i my s nasazením všeho prospěchu pozemského Ježíše Syna Božího s láskou následovati, a Bohu Otci vše pozemské s ochotou v oběť přinášeti máme: proto Bůh hrdiny ctnosti křesťanské přečasto zázraky oslavuje, abychom o jich vysoké ceně u Něho tím více přesvědčení nabyli; a církev Páně světí památné dny jich, aby nám je za vzory k následování zřejměji představila.

6. Konečně rozdělujeme *ctnosti i dle stavu a povolání rozličných lidí*, přihlížejíce k jich zvláštním povinnostem; a pak bývá řeč o ctnostech kněží a nekněží; o zvláštních ctnostech mužů, o zvláštních ctnostech žen; o ctnostech představených i poddaných; rodičů i dítek; otců neb matek; dívek i jinochů; o ctnostech obcí, národů, říší atd.

Úvaha. Všechna ctnost a všechna její dobrota i dokonalost *v lásce k Bohu* jest založena; bez té ctnosti není. Čím větší láska k Bohu, tím větší, dokonalejší ctnosti; tím více a opravdovější lásky i k bližnímu, i k samému sobě!

Na tuto dokonalou lásku k Bohu se tedy snažme; o tu všemi silami se přičiňujme: o tu se v modlitbach, rozjímáních zasazujme! Aby nám Bůh lásky pravé, dokonalé popřál: zákony Jeho vnitř i zevnitř co nejdokonaleji plňme, den ode dne víc a více i nejmenších pochybení se zbavujme, jež tak velice lásce se protiví; všech pokušení dobrovolných se vystříhejme, jež tak nebezpečná jsou nejen našemu v ctnosti pokroku, ale i spasení vůbec; a pokud možno i rad Božích zachovávejme! Tak zajisté ukážeme se hodnými veliké lásky Pána i Boha svého; a On pak milostí Svou pomůže nám k těm věcem, ku kterým nás vybízí slovy: „Buďtež vy tedy dokonalí, jakož i Otec náš dokonalý jest" *). Amen.

---

*) Mat. 5, 48.

§. 37. Ctnost má velikou cenu i před lidmi i před Bohem.

Katolickému křesťanu ovšem netřeba mnohými spůsoby dokazovati, že ctnost má velikou cenu i před lidmi i před Bohem, na světě i po smrti. Nebo že otnost dle učení svatého Augustina „jest pořádkem lásky“: pořádá ona v duších našich všechno smýšlení, všechny city, všecko žádání, všecko chtění stále tak: aby co na nás zvířecího, podrobovalo se velení ducha, a tělo i duch aby podrobeni byli Zákonu Božímu. Kde panuje ale pravý pořádek čili náležitá jednota v mnohých věcech, tuť jest *pravá krása.* Krása líbí se ale každému člověku, poněvadž duše naše krásnou jest stvořena; pro nehynoucí, budoucí krásu dle vůle Boží žíti má na tomto světě; a proto krásu milujíc, zalíbení má jen na tom, co s bytostí její úplně se srovnává.

Krásu ovšem miluje každý člověk, jen že nemiluje každý krásy pravé. Hříšníci milují krásu těl a bezduché přírody; v ní se kochají, v ní své upokojení hledají, ale ovšem ho nenalézají, poněvadž duše lidská pro vyšší a trvalejší krásu jest stvořena. Pravé krásy, která blaží bez přesycení a zošklivení, nalézá jen ten, kdo Boha miluje nade všecko. A proto *pravý učenník Páně hledá a miluje krásu duše své*, která když vše, čím vládne, podrobuje Bohu, králi všeho krásného: krásnou se stává; ano čím více Bohu se podrobuje: tím krásnější a svému předobrazu podobnější se stává. A *v kráse takové čili v pravém pořádku duše své nalezá již dle ustanovení* od Boha v ní uloženého čili *přirozeného, i lidem zevnitř na těle patrného,*

a) *pokoj a veselí uvnitř,* jež pocházejí z dobrého svědomí, jak praví svatý apoštol: „Nebo ta jest sláva naše, svědectví našeho svědomí, že ve sprostnosti srdce a v upřímnosti před Bohem, a ne v moudrosti tělesné, ale v milosti Boží obcovali jsme na tomto světě“ *).

V kráse pravé nalezá křesťan ale také

b) nejčistší přirozenou *odměnu zevnitř*, které jemu nikdo odníti nemůže; jest to uznání od lidí nejen ctnostných, ale i bohaprázdných; nejen od přátel, ale i od krutých protivníků; nejen od věřících ale i od pohanů! Člověka čistotného, spravedlivého, pokorného, střídmého, štědrého, zkrátka ctnostného

*) II. Kor. 1, 12 Srovn také § 25. 2.

přednost před ostatními uznává každý, i sám ničemný člověk. Či kdo jsa sám zlým, chtěl by míti za služebníka aneb za pána svého člověka nespravedlivého? Kdo, jsa sám nestydatým, v duchu přednosti nedává pannám, panicům i čistotným manželům, a při porovnání života jich se svým vlastním za své smilné skutky před sebou se nestydí, a tím tedy přednosti ctnosti neuznává? Který nadutec v duchu nediví se pokoře bližního svého, byť i přetvářeje se, zevnitř jinak jednal? Zdaž i pohané, křesťany ukrutnými mukami pronásledující, nedivili se statečnosti u víře a naději těch, jež na smrt vydávali?

Hle, jak tedy každý ctnosti přednost dává, člověka ctnostného za lepšího má, třebas i sám jinak jednal. Ovšem není divu, nebo ctnost pravá osvědčuje se konáním dobrého, jež Bůh nám káže z lásky k Němu konati i bližnímu, a proto ctnost i u lidí všech tak veliké přízně má.

2. Co tu povědíno o přednosti, jakou dávati nucenými se cítíme člověku ctnostnému, byť i v občanském postavení hluboko pod námi stál aneb i protivníkem naším byl, *platí netoliko o ctnosti nadpřirozené, křesťanské, ale v mnohém ohledu i o ctnosti přirozené.* Taková jest hodnota ctnosti. Vždyť i my divíme se statečnosti a lásce k vlasti, jakou proslavili se Římané, chválíme moudrost císaře Trajana, kněžny Libuše atd.

Ano Bůh sám bez pochvaly nenechává ani ctnosti přirozené, t. j. bez posvěcující milosti Jeho konané, a toliko přirozenými silami člověka osvědčované, a proto, že ctnosti přirozené odplaty nadpřirozené hodny nejsou, odměnami na světě je vyznamenal, an na př. Římanům za jich ctnosti občanské udělil odměnou vládu téměř nad celým starým světem; žehnal těm, kteříž dobře činili vyvolenému národu v Zákonu starém; mnoho pohanů do Církve povolal a tak k odplatě věčné spůsobilými učinil za to, že lásku prokazovali Israelitům Zákona nového, pronásledovaným křesťanům.

3. Jestliže ale Bůh zde na světě lidem ctnost milou a vzácnou činí, již tím, že v ní tolik krásy složil, tak velice ji odměňuje uvnitř ve svědomí a zevnitř přede vším lidem, i když ani ze všech stran náležitě konána není, tuť zajisté chtěl lidi ku ctnostnému životu velice pohnouti. A tento úmysl Jeho jest tím patrnější, uvážíme-li mimo to *ještě jiných neobyčejných odměn, které dává na světě, a jiných nevýslovitelných, které slibuje po smrti* všem těm, kteříž s Jeho milostí zde na světě ctnostně žíti se snaží. Odplaty ty zůstávají ovšem skryty nevěrcům, nadutostí a pýchou zaslepeným, la-

bližníkům, smilníkům i ostatním otrokům svých žádostí a služebníkům světa i ďábla na tomto světě, ale jsou nade vše pomyšlení veliké, nebo

a) *na světě* přidává Bůh těm, kteříž napřed hledají království nebeské a spravedlnost jeho *), s důstatek všech věcí, které jim k životu věčnému, ale i časnému napomáhají; přidává hojnějších milostí pomocných ku konání dobrých skutků a k získání větší odplaty v nebesích, chrání od všelikých neštěstí a zlých příhod, jež často přicházejí na ty, kteří v žádostech svých si libují, náruživostí svých v sobě nekrotí; zbavuje je mnohých pochybností, které člověkem bez ctnosti žijícím zmítají; činí je milými lidem ctnostným a obdivení hodnými lidem hříšným, pomáhá jim pro ctnosti k dosažení všelikých důstojenství i užitečných hodností a i když cos nemilého a odporného na ně dopustí, dopouští tak, aby sobě trpělivostí a odevzdaností i jinými ctnostmi tím více zasloužili pro nebe, a tak vše nepříjemné v dobrou, ano výbornou stránku proměňuje, jak učí svatý apoštol, řka: „Milujícím Boha všecky věci napomáhají k dobrému“ **).

Jestliže ale odplata ctnosti u Boha již tak veliká jest na světě, což teprv učiní Bůh ctnostnému, až zkoušky tohoto života dokončí? Ó zajisté nade vše pomyšlení veliká jest odplata ctnosti

b) *po smrti.* Celé Písmo svaté není téměř ničím jiným, leč výkladem toho, čeho Bůh na nás žádá, a co ctnostným slibuje; zvláště ale jak veliká bude jich odplata v životě pravém, v životě po smrti. Nebo připovídá, že tam nebude nižádné *nevědomosti* rozumu, která nám zde tak veliké škody působívá; ale že budeme tam viděti Boha tváří v tvář, a poznávati v Něm a skrze Něho věci všecky.

Nebude v nebi žádné hříšné *žádostivosti* více, která nás na světě tak často přemáhá, nám tak velikých škod působívá, nás tak často nešťastnými činí; ale bude tam jednota v lásce, an nikdo ničeho více žádati si nebude, leč toho, co Bůh sám chce; a poněvadž Bůh nejvyšší Dobrota jest, každý vždy i to nejlepší chtíti i působiti bude.

Nebude tedy v nebi více *hříchu,* ani *nehod,* ani *nemocí,* ani *smrti,* ani *zrády,* ani *záští,* ani *nenávisti;* zkrátka ničeho, co by blaženost nekonečnou mohlo kaliti, od Boha odváděti,

---

*) Mat. 6, 33.
**) Řím. 8, 28.

nešťastným činiti*); ale naplněno bude všecko svaté přání srdcí lidských; spojen bude člověk páskou věrné lásky s Bohem Otcem jako syn; s Bohem Synem jako spoludědic: s Duchem svatým jako milenec; se svatými všemi jako bratr; a to v *blaženosti* tak veliké, že si o ní na světě tomto smyslném ani představy učiniti nedovedeme, jak svědčí svatý apoštol, který za odměnu svých ctností a pro posilu ve svých nad míru velikých bojích za Krista omilostněn byl ji spatřiti. Píšeť zajisté: „*Čeho oko nevídalo, aniž ucho slýchalo, aniž na srdce lidské vstoupilo, připravil jest Bůh těm, kteříž Ho milují*“ **).

Ano Spasitel náš sám chtěje učenníkům svým chuti dodati, aby pro Něho a z lásky k Němu i protivenství veliké snášeli, pravil: „Radujte se a veselte se: neboť odplata vaše hojná jest v nebesích“ ***).

4. Odplata za ctnost jest nesmírná u každého, a nestojí v nižádném poměru ku krátkému namáhání, jež nám bývá snášeti v konání dobrých skutků a stálém ctnostném znažení v životě tomto; ale přece *není u všech lidí stejné* veliká, ale činům a snahám jednoho každého spravedlivě přiměřená.

„Jeden každý zvláštní odplatu vezme podle práce své“ ****); a „kdo skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude; a kdo rozsívá v požehnání (hojně), z požehnání i žíti bude“ †), píše apoštol národů.

Avšak *ani jeden dobrý skutek bez odměny nezůstane*, jako ujišťuje Pán řka: „Kdožkoli dá nápoje jednomu z těchto nejmenších číši vody studené, toliko ve jménu učenníka, zajisté, pravím vám, neztratíť odplaty své“ ††). Za každou ctnost, ano za každý nový dobrý skutek bude odplata nová, hojnější. A není divu! Když již knížata pozemská odměňují po knížecku věrné služby svých poddaných: zdaž Bůh, Dobrota sama neskonalá, neměl by odměniti lásku sobě prokazovanou po božsku? Jestliže lidé, jsouce zlí, umějí dobré dary dávati synům svým: čím více tak učí Otec náš nebeský †††)?

---

*) Zjev. 21, 4.
**) I. Kor. 2, 9.
***) Mat. 5, 12.
****) I. Kor. 3, 8.
†) II. Kor. 9, 6.
††) Mat. 10, 42.
†††) Luk. 11, 13.

Úvaha. Když ctnost tak velikou cenu má před lidmi i před Bohem, na světě tomto i budoucím: tu zajisté *jest ctnost jediným statkem, na který bychom se měli při všem svém jednání vždy v prvé řadě snažiti.* Peníze, domy, hodnosti, požitky tělesné pominou, jen ctnost nepomíjí; ani v životě ani v smrti nemůže nám jí nikdo odníti bez svolení našeho. Všeho lidé mohou na světě zneužívati, jenom ctnosti nemohou zfalšovati, tak aby jich Bůh od dobrých nerozeznal. A kdežto ostatní statky a ctnosti na oko konané, falešné, srdce neuspokojují a ošklivostí naplňují, duši prázdnotou naplňují; ctnost pravá naplňuje duši svatým mírem, blažeností, dávajíc jí „pokoj, kterého nikdo nemůže vzíti," poněvadž od Boha pochází. A tento pravý pokoj jen v Bohu nalezen býti může, an Bůh srdce lidské pro sebe stvořil, jak učí svatý Augustin, a ono nepokojným zůstává, pokud v Něm nespočine. Ale když v Bohu spočívá, s Bohem, Tvůrcem vší krásy, jednoty i lásky, ve spojení trvá: ovšem ničeho více sobě nepřeje, aniž více přáti může!

Proto, moji drazí čtenáři všichni! *nechtějme se lekati překážek,* jež snad ctnostnému životu na odpor se staví, vědouce, že jest cesta k nebi úzká a trnitá, ale jen k peklu široká a kvítím posetá.

Patříme-li na to, že snad *člověku nešlechetnému dobře vede se na světě*: nechtějme proto snad reptati proti Bohu, vědouce, že Bůh odplacuje i za ctnosti ano i za dobré skutky toliko přirozené; a když nemůže hříšníkům po smrti odplatiti, že to nemnohé dobré, jež snad přece někdy konají, odplácí jim na světě! Nebo jako málo je lidí tak ctnostných na světě, aby nikdy ani v nejmenším nepochybili, a tedy potřeby toho neměli, aby je Bůh na světě za poklesky káral, a slabou ctnost jejich jim ukázal: tak i málo je naopak lidí tak naprosto nešlechetných, aby alespoň někdy a něco dobrého neučinili, na př. almužny nějaké neudělili, rodičům cti nevzdali, dítek svých nepomilovali, povinností stavu nevykonali a t. d. a tak alespoň nějaké odměny na světě nezasloužili*).

Také to nás nemať, *kdyby nám pro křesťanský život lidé zlí všelijak na cti a na zboží škodili;* vždyť má Bůh více, než nám lidé ubrati mohou, a nahradí stonásobně tomu, kdo z lásky k Němu na světě něčeho se odřekl!

Pohrdají-li námi lidé zlí, lehkomyslní aneb nevědomí: spíše

*) Srovn. také vypravování o boháči a Lazarovi. Luk. 16.

je pro jich pochybení politujme, a o to všemožně se přičiňujme, aby nebylo pravdou, že jsme snad jen farisèové, aneb jen na oko svatí! Přičiňujme se, abychom byli svatými opravdově! A proto, pokud Bůh na světě času i příležitosti popřává: všechny skutky své z lásky k Němu konejme, majíce se ve všem jako za najaté služebníky Jeho; vždy za svatou Jeho pomoc prosme, svatými úmysly dílo své stále provázejme, rádi a s náležitou přípravou svátosti přijímejme, poněvadž kolikrát koli některou hodně přijmeme, vždy nových milostí nabudeme, a jako z vody oné se napijeme, „kteráž stane se v nás studnicí vody, skákající do života věčného“ *). A pak nikdy se nestane, abychom těžce klesnuvše, ďábelskou radost způsobili těm, kteříž se nám dříve pro ctnost posmívali, aby svou vlastní ničemnost zakryli!

Nuže tedy, „zdaliž nevíte, že kteří o závod běží, všickni sice běží, ale (jen) jeden béře základ (t. j. ustanovenou odměnu)? A (přece) každý, kdož o závod běží, ode všech věcí se zdržuje (jež by jemu při závodění škoditi mohly); a oni (činí tak) zajisté, aby porušitelnou korunu obdrželi; my pak (přemáhejme, snažme se pro) neporušitelnou“ **)! Bůh, jako vojevůdce, náš boj, naše snahy vidí, a odplatiti chce každému; proto „pracuj (jeden každý) jako dobrý bojovník Krista Ježíše“ ***), abychom po bojích života zvolati mohli se svatým apoštolem: „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonal, víru jsem zachoval. Naposledy složena jest mi koruna spravedlnosti, kterouž mi dá Pán v onen den, spravedlivý Soudce: a netoliko mně, ale i těm, kteříž milují příští Jeho“ †).

II. Rozdíl. Jak bývá vůle Boží porušena, čili o zlém; a sice:

A) O skutcích zlých jednotlivých.

§ 38. Hřích v čem záleží.

Ctnostným býti jest tedy věcí výbornou, ana ctnost i při všech protivenstvích tohoto života, bez nichž nikdo není,

*) Jan 4, 14.

**) I. Kor. 9, 24. 25.

***) II. Tim. 2, 3.

†) II. Tim. 4, 8. 9. — Obšírnější poučení o tom, kterak lze Bohu vždy milejším se stávati, viz níže. Díl II. Oddělení III.

život snesitelným činí, ano zvláště oblažuje nadějí, a to sice na odměnu tím štědřejší, čím více z lásky k Bohu na světě jsme vytrpěli, vykonali. Není také divu, že ctnost šťastným činí na světě i po smrti, když ona s Bohem nejblaženějším nás spojuje! Bůh jako Otec k sobě nás zve, a milostí svou ku spojení nejužšímu vždy více nám dopomáhá, jen když my jako dítky k Otci chovati, přednostmi Jeho rozumem svým uznávati, a lásku Jeho nevýslovnou se své strany dobrovolně láskou opět spláceti se snažíme, a lásku tu milými Jemu skutky osvědčujeme! Avšak jak málo nalézá Bůh upřímných ctitelů mezi syny lidskými, kteříž by již ve vlastním prospěchu svém ve spojení s Ním, to jest v ctnosti žíti chtěli! Všech povolal, ale málo jich hlasu Jeho dbá. Ano „mnoho jest povolaných, ale málo jest, a proto i málo bude vyvolených!"

A kterak to přichází, že tak mnozí Boha jakožto Otce svého uznati a milovati se zpečují? že vůli Jeho přesvaté, vždy jen k tomu nejlepšímu, jen k našemu pravému prospěchu směřující, svévolně na odpor se staví? Odkud ta veliká nesrovnalost vůle lidské s vůlí Boží? Jak to jen možno, že člověk tak daleko může se zapomínati, že smí svých sil zneužívati proti Tomu, od Něhož všecko obdržel, a který jemu ještě více z pouhé lásky slibuje?

Mnozí lidé moudří pozorujíce tento rozpor na světě, mnoho si hlav nalámali, aby pramen jeho vyzkoumali a pak i rozpor samý spíše vysvětlili; ale nepodařilo se jim. Jen katolický křesťan ví více než všichni mudrci, kteří Boha v pravdě nepoznávají; ví to, že Bůh sám tak zjevil, a že Církev svatá, živá a neomylná vykladatelka i učitelka slova Jeho v paměť mu stále vštěpuje, a on neklamným slovům těmto věří, ana slovy Božími jsou.

I.

A čemu učí Církev katolická o původu či pramenu pamětihodného odporu lidí proti Bohu?

Neshoda mezi Bohem a lidmi, učí Církev katolická, není původní poměr mezi Bohem a lidmi, ale **jest ovocem neposlušnosti prvých našich rodičů Adama a Evy v ráji; prýští se z hříchu prvotního.**

1. Bůh stvořil první lidi beze vší vady, ba i beze vší nedokonalosti. Duši každého obdařil rozumem, svobodnou vůlí, svědomím i nesmrtelností. Rozum ale zvláštní milostí, jako

světlem osvítil tak, že Boha i Jeho přesvatou vůli co nejdokonaleji poznávali; a vůli svobodnou zvláštní milostí posvěcující tak celou pronikl, že člověk s největší lehkostí rozhodovati se mohl pro Boha a to, co Jemu milým jest. Katechismus těmto mimořádným milostem, jichž člověku pro pozemský čili přirozený život třeba nebylo, říká milost Boží nadpřirozená; a poněvadž jí měl člověk užívati k tomu, aby si po životě pozemském v přeblaženém ráji získal život věčný, do kterého jen svatí a spravedliví vejíti mohou, nazývá ji samu *svatost* a *spravedlnost*.

Ale nejen duši, ale i *tělo prvého člověka Bůh velice vyznamenal*, netoliko že učinil je spůsobilým ku mnohým pracím, ale mělo býti nesmrtelným, neduhům nepodléhajícím; ano již celé jeho vzezření ukazovalo je býti králem všeho tvorstva na zemi*). Přednost svou mělo ale tělo nade vším tvorstvem hlavně v tom, že Bůh všechny jeho schopnosti i síly podřídil duchu tak, aby duše s tělem jsouce v nejlepším souladu pospolu Pána i Boha svého poznávaly, Jemu všemožnou čest vzdávaly a obě pospolu jednou přeblaženého a věčného oslavení v nebesích si získaly.

Avšak neměl Adam z ráje přímo do oslavení věčného vejíti, nýbrž měl se schopnostmi svými a s milostmi, jichž jemu Bůh v tak neobyčejné míře popřával, nebe si *zasloužiti*. Tak žádala spravedlnost Boží, kteráž odplácí jednomu každému dle zasloužení jeho. Aby tedy první rodičové mohli oddanost svou k Bohu osvědčovati a Mu dokazovati, že si Jeho přesvaté vůle nade všecko váží, dal jim Bůh známé *přikázaní*: „Ze všelikého stromu rajského jez; ze stromu ale vědění dobrého a zlého nejez: nebo v který bys koli den z něho jedl, smrtí zemřeš!“ **)

2. *Člověk při zkoušce neobstál, ale sveden jsa ďáblem, vůli Boží se zprotivil.* Ďábel sám, jsa velice krásným i mocným, chtěl býti na Bohu nezávislým, chtěl Bohu se vyrovnati a trůn svůj nad hvězdami upevniti. Za to na věky od Boha jest zavržen i s nešťastnou družinou svou. Věčná nenávist Boha i což Jeho jest, sžírá od té doby ducha jeho. Proto pokusil se o to, zdali by mohl i člověka, jemuž štěstí jeho záviděl, od Boha, protivníka svého nepřekonatelného, odvrátiti a službě své získati. I obrátil se škůdce s pokušením svým

*) I. Mojž. 1, 28.
**) Tamtéž 2, 16. 17.

k slabší poloviče Evě, přijav na se podobu viditelnou. Věda zajisté, že ve člověku panuje úplná shoda sil duševních i tělesných, a že by tedy dráždděním těla ničeho nepořídil, ano úplně rozumu a svaté vůli Boží se podrobovalo: obrátil se s pokušením svým *k duchu* Evy, aby přivedl ji ku pádu takovému, jakým od Boha odloučil se sám. Nejprvé snažil se vyvrátiti Evě *důvěru v Boha*, kterážto jest podkladem upřímné lásky, a proto řekl: „Proč přikázal vám Bůh, abyste nejedli z každého stromu?“ A když pozoroval, že již se pekelné seménko v duši Evině ujalo, ana počala býti na rozpacích, proč Bůh nedovolil jim všeho požívati, přidal drzou lež k řeči své, řka: „Nikoli nezemřete, když jísti budete; nýbrž otevrou se oči vaše a budete *jako Bůh*, vědouce dobré i zlé.“

Pýcha proměnila vznešeného anděla nebeského v ďábla, a *pýcha ujala* se i v srdci Evy. Povstalo v srdci jejím nejprvé přání, aby byla jako Bůh; že přání tomu neodporovala, zrodila se v ní pochybnost v dobré úmysly, které jim Bůh v milostném obcování na jevo dával, na to v přání svém si libovala, dobrovolně v ně svolila.

Eva tedy vůli svou od vůle Boží *odvrátila*; odvrácení to bylo *vědomé*, poněvadž věděla, ana sama ďáblu vyprávěla, že ovoce zapovězeného pod ztrátou života požívati nemají; odvrácení to bylo dále zcela *dobrovolné*, poněvadž ďábel sice k neposlušnosti chuti jí dodával, nikoliv jí ale nenutil, ba ani nutiti nemohl. Eva tedy dobrovolně i vědomě rozhodla se pro to, co Bůh zapověděl, tak od *Boha se odvrátila* a k odloučení od Boha a ku svému povznesení, tedy k sobě samé *se obrátila*.

Dobrovolnému a vědomému přestoupení zákona Božího říkáme *hřích*; Eva tedy dopustila se hříchu čili **zhřešila**. Hřích ten stal se posud toliko uvnitř duše, a proto byl hřích Evin **hříchem toliko vnitrným**, ale přece úplným již od Boha odvrácením.

Pokud člověk v úplném spojení s Bohem a souladu s Jeho svatou vůlí žil, tak jak jej byl Bůh stvořil a míti chtěl, byly rozum a svobodná vůle ve všem Bohu podrobeny, a jim zase síly těla i přírody. Toto však podrobení těla bylo zvláštním darem Božím, závislým na podrobení se ducha člověka Bohu. Když tedy Eva rozumem i vůlí od Boha vědomě i dobrovolně v duši své se odvrátila, *odvrátily se i síly i mohutnosti těla jejího od rozumu i vůle její*. A proto po řeči ďáblově počala očima svýma pohlížeti zvědavě na strom, a čím

déle naň hleděla, tím více se jí ovoce líbilo, až konečně se žádostivostí vzala a jedla, a nejen sama, ale dala i muži svému, kterýž slovy i příkladem jejím sveden, taktéž uvnitř svolil, a zevnitř skutkem dokonal, k čemu uvnitř svolil. Hřích dříve toliko vnitřní, stal se takto **hříchem také zevnitřním.**

3. Přikázaní bylo tak snadné, člověk byl milostmi Božími tak velice zasypán; rozum co nejdokonaleji vůli Boží poznati mohl, a vůle nakloněna byla k dobrému, a přece vědomě i dobrovolně neučinil, co Bůh chtěl, i když jen tak málo chtěl. Neposlechl člověk Boha, kterýž tolik důkazů lásky na jevo mu dával, tak velikou pokutou hrozil, kdyby se opovážil přikázaní Jeho přestoupiti. A proto *hřích prvých rodičů* nebyl malým, ale *hříchem nesmírně velikým.*

Pravím, že *hřích prvních rodičů byl hříchem nesmírně velikým*, poněvadž obsažena jest v jediném tom činu celá řada ohavností. První hřích jest zajisté zapíráním nejvyšší, neobsáhlé bytosti, an člověk na místě Jeho sám jako bůh býti chtěl; jest on rouhavým upíráním Jeho dobroty, tak jakoby snad Bůh nebyl chtěl lidem přáti důstatek požitků a náležité cti; jest on zbožňováním přírody, an člověk skrze požívání ovoce bohem státi se chtěl; jest on modloslužbou, ďáblu prokazovanou, an člověk více víry a tedy cti ďáblu prokazoval než Stvořiteli svému; jest on svatokrádeží na Bohu; sebevraždou a vraždou velikého potomstva. Hřích prvních rodičů hrozným býti se jeví, ať pozorujeme již jeho předmět, účel, ku kterému se ho dopustili, aneb úmysly a pohnutky, které hřích provázely *).

4. A že hřích prvých rodičů jest tak hrozným proviněním, proto i *následky jeho jsou nesmírně záhubné, a to nejen pro ně samé, ale pro celé člověčenstvo, jež jest pokolením jich.* Že nejen prvým rodičům, ale i všem potomkům jejich pokuta hříchu prvního připadá, jasně učí učitel národů, an píše: „Skrze jednoho člověka hřích na tento svět přišel, a skrze hřích smrt, a tak na všecky lidi smrt přišla, *v němž všichni zhřešili*“ **). A svatý Jeroným dokládá: „Bez hříchu se nikdo nerodí, byť i také jediný toliko den trval život jeho; nebo pokud ani hvězdy v očích Božích nejsou čisté, kterak by mohl býti čistým červ a shnilotina, a ti, kteří hříchem Adamovým poskvrněni jsou“ ***). Hříchu našich prarodičů, že prvým

*) Srovnej svrchu § 29.

**) Řím. 5, 12. Concil. Trid. sess. V. c. 3.

***) In cap. III. Jonae.

jest, jehož se lidé dopustili, říká se **hřích prvotný**; že hned z počátku od lidí spáchán jest, nazývá se také **prvopočátečný**; a že ho všichni po prvých rodičích dědíme, sluje také **hřích dědičný**.

A v čem škodí prvotný hřích?

a) Smrtí hrozil Bůh napřed pro přestoupení přikázaní; a proto *smrt* přišla na vinníky všechny; umříti musíme všichni dle těla na světě; zahynouti bychom byli musili ale všichni pro život věčný, kdyby Bůh nebyl vykoupení v ráji již slíbil, a v plnosti časů i poslal v osobě vlastního jednorozeného Syna svého, aby On učením, životem i přebolestnou smrtí svou za nás dluh zaplatil, jak vykládá svatý apoštol: „Jako skrze hřích jednoho přišla na všecky lidi (vina) k odsouzení: tak (přišla) skrze spravedlnost jednoho na všecky lidi milost k ospravedlnění života. Nebo jako skrze neposlušenství jednoho člověka učiněno jest mnoho hříšných: tak i skrze poslušenství jednoho mnoho spravedlivých učiněno bude“ *). Do života věčného přijíti nebyli bychom mohli ale více proto, poněvadž prvorodiče ztratili onu milost, která činila je svatými i spravedlivými, čili ono *roucho svatební*, kterým přioděn musí býti každý, kdo chce podíl míti na hostině krále nebeského **).

b) „Dobré i zlé znáti i věděti“ chtěl člověk prvý tak dobře jako Bůh; zapomněl, že obmezeným tvorem jest, a chtěl poznáním rovnati se neskonalému Bohu; a proto ztrestal pýchu jeho Bůh tím, že *odňal rozumu jeho ono nadpřirozené světlo*, za jehož pomoci mohl Pána i Boha svého, jak dalece tvoru možno jest, poznávati, a *rozum člověka se zatemněl*. Ano zatemněl se ihned v zápětí hříchu jeho. Poznáváme to z pošetilého jednání prvých rodičů, že ukrýti se chtěli všudypřítomnému a vševědoucímu Bohu uprostřed stromoví rajského. Zatemněn jest ale i rozum dítek Adamových, jak patrno jest z nesmírných poblouzení jich, tak že i zvířata, i dřeva a kameny i rozumy své vlastní za bohy měli a mají!

c) A že výroky svědomí řídí se dle soudu rozumu ***): proto při rozumu zatemnělém i *svědomí počalo nejisté ano nepravdivé vyjadřovati* a mnohdy za dovolené prohlašovati, co se s vůlí Boží nesrovnává, a jindy za dovolené míti, čemu zákon Boží na odpor není. Tak když Eva rozum svůj od vůle Boží

*) Řím. 5, 15—17.

**) Mat. 22, 11.

***) Srovn. svrchu § 20. 2. a násl. §.

odvrátila a pochybovati začala, zdali jen z dobrého úmyslu a lásky Bůh z jistého stromu ovoce požívati jim zakázal, svědomí její rozumem od Boha odvráceným na bezcestí jest uvedeno, a proto jí ukazovalo za věc dobrou, ovoce zapovězeného požíti, ač Bůh na přestoupení zákona tak velikou pokutu byl položil. A jako svědomí pramateře hříchem jest na bezcestí uvedeno, tak spatřujeme i u dítek jejích. Jsou lidé, kterým svědomí ničeho více zakazovati se nezdá, kteří až i nejhorší smilstvo, samovraždu, vzpouru a násilí proti rodičům a náležitým vrchnostem a t. d. za dovolené mají.

d) Z úsudků rozumu a výroků svědomí pocházívá naše chtění čili svobodné vůle rozhodování. Vůli prvních rodičů tak velice Bůh láskou svou ku konání vůle své přispůsobil, že věcí snadnou jim bylo, ve všem Ho poslouchati, a věcí obtížnou, neposlušností lásku Jeho spláceti. Katechismus praví, že vůle více nakloněna byla k dobrému. Když ale první lidé dobrovolně, ano proti své náklonnosti, a tedy s velikou silou rozhodli se pro to, že Boha neposlechnou, a i hřích vnitřní skutkem zevnitřním dovršili: tu odňal Bůh vůli jich svobodné onu zvláštní milost, jež, ač ovšem nenutila, ale k dobrému tak statnými je činila. *Vůle prvých rodičů tedy oslabla, ochabla*; ano že Bohu se zprotivila, a více ďáblu než Bohu se podrobila, nejen že o pomoc nadpřirozenou se připravila, ale přímo více k *zlému, to jest k tomu, co s vůlí Boží se nesrovnává, se naklonila*, tak že nyní člověk pro zlé snadno se rozhoduje, a ku konání dobrého čili ku konání vůle Boží násilí činiti si musí, ano těžších povinností pomocí oslabených sil svých přirozených vůbec ani konati nemůže; a i v snadnějších věcech nesnadno to, co Bohu se líbí, koná; a kdyby vykonal, bez oné ztracené milosti Boží, ničeho k životu věčnému dopomáhajícího více vykonati nemůže; neboť nelze nikterak bez roucha svatebního, které nám jen hostitel nebeský sám udílí, k hostině nebeské vejíti.

Účinek hříchu prvotního ukazuje se v příčině té již na dítkách prvých rodičů; Kain již tak velice vůli svou Bohu na odpor postavil, že ani vlastního, nevinného bratra Abela ze závisti zabíti se nerozpakoval. A jak hrozně zlá vůle opanovala svět a všude vůli Boží na odpor se staví, toho svědectví máme, kamkoli zraků svých obrátíme, ať již pozorujeme jednání svých vrstevníků, či že dějiny věků minulých, aneb váhu vlastní přirozenosti své!

5. Kletby však, kterou na svět přivedl hřích prvý, posud

konec jsem nepověděl. Nebo nejen rozrušil v duši šlechetné poznávání i chtění, ale nesmírně *ublížil i tělu*. Pokud duchem svým podroboval se člověk úplně Bohu, podrobeným bylo tělo jeho duchu, a společně v jednom souladu, část jedna druhé napomáhajíc, čest i slávu vzdávaly Pánu Bohu svému. Když ale duch lidský v odpor se postavil Duchu Božskému, v odpor postavilo se z trestu i tělo jeho proti němu. „Pocítili jsou nové, vzdorující hnutí ve svém těle, jakožto přiměřenou pokutu za svou neposlušnost," praví svatý Augustin *). A na jiném místě „Ježto člověk, blažen byv, nechtěl zachovati pokoje s Bohem, sám nyní s sebou bojuje nešťastník" **).

I probudily se v člověku *všeliké žádosti*, jež ukojeny býti chtějí, kterým ale dle vůle Boží hoviti se nesmí, jež tedy proti rozumu i svobodné vůli člověka v stálém odporu jsou, a stálý a krutý boj mu připravují, stále k hříchu jej táhnou. A i mimo tyto k hříchu vábící žádosti učinil Bůh tělo za potíž duchu odbojnému, ano mu *odňal nesmrtelnosť*, podrobil ho *rozličným neduhům*, a opatrování ho závislým učinil na mnohých, namáhavých i odporných pracích. „V potu tváři své chléb jísti budeš, dokavadž se nenavrátíš do země, z které vzat jsi; nebo prach jsi a v prach se navrátíš," pravil rozhněvaný Pán ***). Svatý Justin popisuje pokuty ty krátce slovy: „Eva zrodila neposlušnost a smrt, řečí hadovou počavši" †).

6. Ano ještě více: Bůh odpor položil natoliko mezi tělem, jenž jako u zvířat stále k zemi táhne a ducha od Boha odvrací, ale položil z trestu odpor i *mezi zevnější přírodou a duchem lidským*, an jí zlořečil, a nepřítelem člověka učinil, řka: „Zlořečena (bude) země v díle tvém. Trní a hloží tobě ploditi bude" ††). A že člověk dobrovolně od Boha se odvrátil, synem Božím býti pohrdl, chtěje uchvátiti trůnu Nejvyššího, a ďábla poslechl, *v moc tohoto ďábla jej vydal*, aby byl otrokem jeho. „Všecko vysoké vidí, onť (ďábel) jest král nade všemi syny pýchy," praví Job †††). A sv. Petr dokládá: „Od koho kdo jest přemožen, toho jest i otrokem" ††††)!

---

*) De Civit. Dei lib. 13. c. 17.
**) Tamiéž lib. 21. c. 15.
***) I. Mojž. 3, 17—19.
†) Dialog. c. 100. ad finem.
††) I. Mojž. 3, 17—19.
†††) 41, 25. Srovn. také Efes. 2, 1—3.
††††) II. Petr. 2, 19. Viz také Jan 8, 34. Řím. 6, 16.

7. Avšak ač následky hříchu prvotného byly i jsou hrozné, tož nebyly přece druhu takového, aby ani nejvýš milosrdný Bůh odčiniti jich nemohl. Pozoroval zajisté Bůh, že Adam neodvrátil se od Něho jako ďábel pouhým, dokonalým duchem svým, ale že jsa méně dokonalým, sveden byl od lstivějšího škůdce; že hříchu svého želí, an nahotu nebo oloupení duše v roucho svatební zakrývá omluvou, a že pro nahotu duše pocházející nectné obnažení těla zakrývá listím fíkovým, a proto milosrdenství jemu prokázati se ustanovil. Aby tedy v útrapách tohoto zmrhaného života sobě snad nezoufal, trestaje jej pokutou, kterou byl hrozil, zároveň učinil mu *přislíbení na smíření a pádu napravení* v čase budoucím, řka ku ďáblu svůdci: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou a mezi pokolením tvým i jejím, onať potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš patě její“ *); t. j. jinými slovy: To liché přátelství, v které vešel, ďáble, s tebou člověk, proměním v nepřátelství a boj mezi tvým plemenem a potomky této ženy, z nichž jeden zkazí tebe a napraví při všech tvých úkladech, co bylo hříchem tímto pokaženo.

Z toho, že Bůh nápravu v ráji slíbil, jest patrno, že *lidská přirozenost nebyla tehdáž zničena, ale toliko poškozena;* nebo kdyby naprosto zničena byla bývala: nebyl by mohl Bůh opravovati, ale byl by musil znovu stvořiti; nebylo by třeba Vykupitele, ale znovu Stvořitele. A proto Církev také učí: „Rozumu hříchem prvotným nebyl člověk zbaven, tak aby vůbec ničeho nadzemského, nadpřirozeného nemohl poznávati: ale *rozum lidský byl toliko zatemněn; svoboda vůle nebyla zrušena, ale toliko oslabena*, tak sice, že více nakloněna jest ku zlému než k dobrému. Sic jinak nebyli by mohli na př. mudrci pohanští tak mnoho pravd Božských toliko pomocí rozumu svého poznati, a mnohé skutky s vůlí Boží se srovnávající konati.

Poněvadž ale přirozenost naše tedy jest pokažena: jest poměr našeho ducha i těla k Bohu i k ostatním tvorům z pravého místa pošinut; živé spojení bytostí nadpřirozených, nadzemských s přirozenými, pozemskými porušeno; náležitý poměr i mezi všemi lidmi od prvých rodičů pocházejícími

*) Mojž. 3, 15. Církev po všecka století vykládá toto přislíbení Páně vždy na blahoslavenou Bohorodičku, a poněvadž měla ďáblovu hlavu potříti, tvrdí o ní, že ona sama nikdy nemohla ani na okamžik pod jeho mocí býti, čili že z obecného pravidla dle zvláštní výsady Boží od hříchu dědičného byla vyjmuta, čili *bez hříchu prvotného již počata.*

i ostatními tvory zjinačen; a proto **z prvotního hříchu jako z kořenu vyrůstají hříchy, jichž my sami se dopouštíme**; a sice pro zatemněný rozum povstávají *hříchy z nevědomosti*; pro porušenou svobodu vůle povstávají *hříchy ze zlomyslnosti*; pro vzpouru těla proti duchu povstávají *hříchy z křehkosti a nepozornosti*; pro převrácený poměr náš k ostatním tvorům povstávají ostatní hříchy *), k nimž život náš na světě a mezi lidmi příčinu zavdává.

II.

Pramen tedy, odkud vše zlé prýští se na svět, hledati sluší v dobrovolném a vědomém odstoupení prarodičů našich od Boha. V ráji, v němž vše velmi dobré bylo, drak pekelný otrávil kořen pokolení lidského; a proto v celém stromu, jenž z kořenu šťávy i vzrůst přijímá, i ve všech větvích jeho i ratolestích ukazuje se jedovatina, to jest porušení dobrého ve zlé! Kdyby se nebyl Bůh, nebeský zahradník, smiloval nad stromem tím, byl by celý musil býti uvržen do pekelného ohně; ale Bůh se smiloval, a na strom porušený zasadil vrouby dobré, a opatroval je mocí i láskou Svou, aby užitek přinesly nejen samy, ale aby z nich zušlechtěny a v dobré proměněny mohly býti ratolesti stromu všechny, a dobrého ovoce aby přinášely Jemu.

Vrouby takovými novými, jedem hříchu prvotního neporušenými, byli přeblahoslavená Panna a Matka Maria s Božským Synem svým Kristem Ježíšem. Ty nejen přeblažené ovoce bohulibých skutků přinesli, ale Kristus Pán zásluhami svými jakožto Bohočlověk způsobil, aby i ostatní ratolesti stromu Adamova mohly přinášeti ovoce bohulibého.

Na zkaženou hříchem prvotným ratolesť vštěpuje tedy nebeský zahradník pro zásluhy jednorozeného Syna Božího, jenž jest „Beránkem snímajícím hříchy světa“ **), vroub ušlechtilý, a sice *skrze křest svatý*. Kdo tuto svátost hodně přijímá, tomu Bůh odpouští zděděný hřích i všechny vlastní hříchy, kterých se snad před křtem byl dopustil; promíjí mu veškeré tresty, kterých zde na světě i po smrti zasloužil; odívá jej opět ztraceným rouchem svatosti i spravedlnosti, a přijímá

---

*) Až do které míry rozličí druhové hříchů tu jmenovaných se nám přičítati musí, vykládá se níže v § násled.

**) Jan 1, 19.

jej opět za dítko své a budoucího spoludědice Ježíše Krista; nebo „kteříkoli v Kristu pokřtěni jsou, Krista oblekli*).

Avšak při všem svém nevystihlém milosrdenství nebeský zahradník kořenu pokaženého nemění. Člověku pokřtěnému odpuštěny jsou pro zásluhy Ježíše Krista všecky následky hříchu prarodičů našich, ale toliko do té míry, aby spasení jeho po smrti na závadu nebyly; kdežto rozrušenost mezi lidmi i pokřtěnými a tvory ostatními, jakož i odpor těla proti duchu zůstávají a s nimi zároveň neustálý boj, v kterém musíme se přemáhati, Bohu lásku skutky dosvědčovati, a tak Jeho darů i zaslíbení vždy hodnějšími se prokazovati. „My všickni jsme od přirozenosti synové hněvu (Božího)", učí apoštol národů**), a Mojžíš dotvrzuje: „Smyslové i myšlení lidského srdce ke zlému nakloněna jsou od mladosti" ***).

A odtud tedy pochází, že i **po křtu svatém zlo v nás stále se ozývá, jak Písmo i zkušenost učí,** a že nutno modliti se a často smysl té krásné modlitby v srdci uvažovati, jež praví:

„*tělo, svět, ďábla přemáhám,*
na tvá vnuknutí pozor dám!" †)

Tři jsou v pravdě jako synové hříchu prvotního, ježto nám vždy nepřátelsky na odpor se staví, a od cíle našeho, od Boha a věčné spásy odvrátiti se snaží. Známe je již jakožto *odpůrce* ctnosti††); nyní prohlédneme si je ještě jakožto své *svůdce.*

1. **Tělem** vůbec vyrozumívá se ona odbojná žádostivost v těle našem, jež bouří se od té doby proti duchu, kdy duch vzbouřil se poprvé proti Bohu. Jeví se nám v trojí podobě: buď jako

a) žádost oči, pokud člověka svádí, aby si získal viditelných statků pozemských; aneb

b) žádost těla vůbec, směřující buď k rozkoším, jež v nás vznikají z nezřízeného požívání pokrmů i nápojů, kteréžto dítě se má toliko k zachování života; aneb směřující k nedovoleným rozkoším, jež povstávají ze spojení pohlavního, kte-

---

*) Gal. 3, 27.
**) Efes. 2, 3.
***) I. Mojž. 8, 21.
†) Z modlitby: „Anděli Boží strážce můj!"
††) Viz svrchu § 35. 3.

rážto spojení dle vůle Stvořitelovy dovoleno jest toliko za příčinou zachování pokolení lidského a jen v manželství; aneb

c) konečně jeví se žádostivost tělesná jako *pýcha života*, která spůsobem řádu Božímu odporujícím vyhledává na světě vyznamenání.

Ale v jakékoli podobě žádostivost tak se objevuje, vždy spůsobem nepořádným svobodnou vůli a rozum vzdaluje od nejvyššího Dobra, od Boha, a místo dobra pravého nabízí věcí příjemných, rozkoš působících, jež rozum zatemňují, oslepují, člověka celého otupují a zvířeti vždy podobným činí. Pokud žádostivost tato v menší míře vůli člověka od Boha odvracuje, slují skutkové její ovšem *hříchy ze slabosti*; ale čím více se jim člověk podává, tím více mu ubližují, tak že posléze dopouští se člověk, *tělu* hovící, až i hříchů tak velikých, jež k Bohu o pomstu volají, a proto *hříchy do nebe volajícími* se nazývají*). „Kdo žádostí svých mírniti neumí, bývá jako splašenými koňmi uchvácen, smýkán, trhán, mučen," tvrdí svatý Ambrož.

2. Druhým svůdcem i křesťanů jest **svět**. Světem nazývá se vůbec vše, co mimo každého z nás jednotlivců Bůh stvořil. Když člověk duchem od Boha se odloučil, i celý svět z trestu zase od něho se odloučil; v boji stojí tedy s přírodou i s lidmi, kteří s ním zároveň zem obývají.

Příroda nerozumná ovšem přímo nesvádí, právě proto že nerozumnou jest a tedy ani čehos dobrého ani čehos zlého činiti nemůže; přece ale nepřímo stává se příčinou pádu našeho tím, že žádostivost naši tělesnou pobuřuje. Tak na př. zlato a stříbro nezavádí přímo lakomce k nespravedlnosti, ani krásné tělo lidské o sobě smilníka k nestydatostem; ale přece i lesklý kov i krásná podoba stávají se příčinou ku pádu mnohých, ne sice samy o sobě, ale že roznítily žádostivost některého člověka, který pak při mravní slabosti své zděděné spíše duši svou od zákona odvrátil a zhřešil. Že zhřešil, horším se stal, než jakým byl dříve; a proto také říkáme věcem světa tohoto, na př. ohavným obrazům a sochám, nemravným knihám a t. d., jež nám příčinou jsou, že horšími se stáváme, že jsou nám *pohoršením*, neb že jsou *pohoršlivé***).

Jestliže ale již mrtvé věci tohoto světa mohou nám býti pohoršením, platí to tím více o tvorech živých, rozumem i

*) Srovnej níže § 39. II. a § 42, 3. 6.

**) Srovn. § 90. II.

svobodnou vůlí obdařených, nám co do darů od Boha podobných, totiž o *lidech*. A proto, bývá-li řeč o škůdci našem, o světu, vyrozumíváme slovem tím obyčejně zlé lidi, kteříž sami jsouce v odboji proti Bohu, v odboji jsou i proti našemu blahu. I stávají se škůdci našimi buď nepřímo jako věc neživé, že před námi něco činí neb mluví, co nás k hříchu svádí čili *pohoršuje*; aneb i přímo, že nás *k hříchu navádějí*. V prvějším případu se také říká, že nám lidé dávají *příležitost k hříchu*; v druhém, že nás *k hříchu popouzejí*.

Slov „příležitost ku hříchu" a „pokušení ku hříchu" užívá se velmi zhusta, i jsou to slova důležitá a zasluhují tedy, abychom si jich více všimli.

a) *Co tedy souditi o* **příležitosti ku hříchu?** Příležitostí ku hříchu nazývá se dle uvedeného výkladu takové sejití se věcí a okolností mezi lidmi na světě, že jimi člověk jich pozorujíci snadno v žádostivosti bývá podrážděn tak, že ona vrchu nabývá nad jeho rozumem i svobodnou vůlí, a on v hřích svoluje.

Rozděluje se v *příležitost bližší* (occasio proxima), když jest nebezpečí ku hříchu tak veliké, že ani téměř naděje není, aby ten, kdo v ní trvá, nezhřešil. Na př. byla by to bližší příležitost, kdyby kdo u sebe choval lehkomyslnou ženštinu, s kterou již vícekrát tělesně se prohřešil; neb kdyby piják vešel do místnosti, kde již často rozum svůj propil. Jestli ale jest naděje, že člověk při dané příležitosti v hřích nesvolí, říká se příležitosti takové *příležitost vzdálená* (occasio remota). Na př. byla by to příležitost k hříchu vzdálená, kdyby kdo v jednom příbytku společně přebýval s ženštinou ctnostnou, věkem pokročilejší, neb snad blízkou příbuznou; aneb vešel by z potřeby do hostince někdo, kdo jen velmi zřídka se zapomněl a přebral. Ovšem, není jedna a ta samá příležitost u každého člověka stejně svůdnou. Tak může někdo stokrát vejíti do hostince, a snad ani jednou se v pravdě neopije; pro něho vejíti do místnosti, kde se opojné nápoje nalévají, jest tedy příležitostí jen velice vzdálenou. Jiný ale skoro pokaždé přebere, kdykoli do hostince vejde; u něho tedy vejítí do hostince jest příležitostí k hříchu velmi blízkou.

Velmi důležité jest rozdělení příležitosti ku hříchu v *dobrovolnou*, t. j. takovou, které lze se snadno vystříhati; a *nedobrovolnou* čili *nezbytnou*, které buď vůbec aneb jen s velikou škodou lze se vystříhati. Tak jest to nedobrovolná příležitost ku hříchu, kdyby kdo s člověkem špatným byl žalařován,

neb s ním musil na lodi plynouti; nebo když něčí povolání samo příležitost ku hříchu poskytuje, jako na př. lékař musí těla nemocná ohledati, má-li je s prospěchem léčiti; kněz musí i nejhorší věci ve zpovědnici poslouchati a t. d.

Svět tedy láká příležitostmi nejrozmanitějšími, kterým mnohdy ani vyhnouti se nelze a při zděděné slabosti naší tak často nás pohoršuje, jak každému vlastní zkušenost smutné svědectví vydává. Což potřeba teprv, abychom ještě i sami příležitostí vyhledávali, a vzdálených v bližší proměňovali? Ó běda tomu, kdo tak činí, a obrazy, knihy, místa a společnosti vyhledává, v kterých jen žádostivost vrozenou ještě více podněcuje, a pak hřích na hřích hromadí. Běda mu, neb „kdo nebezpečenství miluje, zahyne v něm!“

Avšak svět nejen že příležitosti ku hříchu podává a nepřímo k opuštění zákona Božího svádí, ale on i přímo ku zkáze naší pracuje; a to se děje pokušením.

b) *Co souditi tedy o* **pokušení?**

Pokušení (tentatio) člověka vůbec není ničím jiným, než zkoušením čili vyzvídáním, jakým kdo jest. Při pokušení jest tedy *činné* působení nějaké bytosti rozumné a sice *zevnitř*. Tím *rozeznává se pokušení od příležitosti*, při které není činné působnosti zevnitř, nýbrž zevnitř představuje se toliko nějaký svůdný předmět kterého se žádostivost, v těle našem žijící, chápe, aby rozum i vůli dostala na svou stranu.

Poněvadž pokoušeti neznamená jiného než zkoušeti, *nemusí býti pokušení vždy ku zlému.* Tak vypravuje Písmo o Bohu, že zkoušel Adama, jest-li z vděčnosti za tak mnohá obdržená dobrodiní poslušným bude; že zkoušel Bůh Abrahama, jestli mu přednost dá před vlastním, jedinkým a vroucně milovaným synem Isákem a jej obětovati bude. Bůh tedy ctnost naši *zkoušívá*, ale k zlému sám žádného nepokouší“ *); Bůh dopouští, aby člověk snášel lákání ku hříchu: ale neopouští ho, tak aby klesnouti musil, nýbrž vždy pomocné milosti Boží měrou dostatečnou mu poskytuje. Jen když my neopustíme Boha, ve zlé svolujíce, neopustí on nás; nebo „věrný jest Bůh, který nedopustí vás pokoušeti nad to, což můžete, ale učiní s pokušením také prospěch, abyste je snésti mohli“ **), tvrdí apoštol národů.

Praví-li se v Písmě svatém přece někdy, že *Bůh člověka opustil*, ano srdce jeho zatvrdil: bývá řeč toliko o trestu,

*) Jak 1, 13.

**) I. Kor. 10, 13.

kterým Bůh stíhá ty, kteří dříve opustili Jej, an jim totiž odnímá milosti, kterými dříve pohrdali; jako učinil na př. Faraonovi v Egyptě, aneb lidu israelskému, když Boha poslouchati nechtěl.

Pokušením sluší tedy vyrozumívati zvláště vše to, co ze strany rozumných tvorů k zlému chuti dodává, neb jak jinak říkáme, co *k zlému ponouká*. Rodí-li se pokušení v nás samých ze zlé žádostivosti, říkáme mu *pokušení vnitřní;* pochází-li od tvorů rozumem obdařených, jež jedině chuti dodávati, k hříchu se zlým úmyslem lákati nás mohou, říkáme mu *pokušení zevnitřní.*

Rozumnými tvory jsou andělé i lidé. Andělé nebeští k zlému lákati nemohou, poněvadž činí jen vůli Otce nebeského vždycky, který sice zkoušívá, ale k zlému nepokouší nikdy. *Pokoušívají nás ale lidé k zlému*, a sice devaterým spůsobem, a stávají se tak příčinou našeho pádu. Těm devíti spůsobům, kterými zlí lidé na hříších svých spolubližních účastenství mají, říkáme **devatero cizích hříchů.**

Cizími nazýváme je ovšem ne v tom smyslu, jakoby svůdcům na nich záležeti nemuselo: ale cizími se nazývají proto, poněvadž lidé cizí jakožto svůdcové působením svým stávají se příčinou pádu našeho; a abychom tedy hříchy ty z návodu cizího pocházející rozeznali od těch, jichž příčinou jsme docela sami, a kterým proto *hříchy vlastní* říkáme.

Kdo hříchy cizími hřeší, koná dílo andělů od Boha odpadlých, koná dílo ďábla, vražedníka duší od počátku, jak jej Spasitel sám nazval, řka k zlomyslným fariseům: „Vy z otce ďábla jste, a žádosti otce svého chcete činiti. Ten vražedlníkem byl od počátku“ *), an ze záští k Bohu a z nenávisti k šťastnějšímu člověku prvního člověka pokoušel, žádostivost v něm podráždil, a řečmi i sliby svými v zkázu uvedl i s pokolením jeho. Zlí lidé, svádějíce řečmi neb okázalými skutky svými bližní své na hrozné bezcestí, jednají tedy ve jménu ďábla, „pokušitele“ pravého, jak jej Pán Ježíš sám nazval **); a proto netřeba jednati o pokušení od lidí přicházejícím zvláště, ale sluší obé spojiti, a se tázati: Kterak svůdcem naším jest ďábel?

3. **Ďábel,** že svedl člověka, škůdcem stálým a pánem

*) Jan 8, 44.
**) Mat. 4, 3. 10.

jeho hroznym se učinil; na lidech od Boha odpadlých založil království své na zemi, a kraloval v něm mocí hroznou v pohanství, až Pán Ježíš přišel moci jeho zlomit. Proto také za časů Páně jako poslední svou moc proti království Božímu vynakládal, proto za života Páně tolik ďáblem posedlých lidí žilo, které Pán Ježíš na znamení moci své nad ďáblem od zlých duchů osvobozoval, a i od svých učenníků osvobozovati kázal. Škodí-li posud, škodí toliko těm, kteří sami chtějí neb dopouštějí, aby jim škodil*).

Kterak ale ďábel nám škodí, čili *kterak ďábel pokouší nás ku hříchu?*

Škodí sám přímo, a skrze pomocníky své mezi lidmi nepřímo.

a) Že *ďábel škodí přímo*, o tom netřeba mnoho řečí nadělati, poněvadž Písmo svaté na přemnohých místech jasné o tom vydává svědectví. Jakým spůsobem ale to činí, vykládá svatý Tomáš Akvinský v tento rozum: Jest zákonem v celém světě vesměs od Boha ustanoveným, že vždy *vyšší pořádek řídí pořádek nižší. Pořádek duchů vyšší jest než pořádek smyslný, tělesný; proto panuje duch nad tělem* v člověku, proto i všude jinde tělesa podřízena jsou ve své činnosti působení duchů. Působení neboli činnost těles děje se ale tím spůsobem, že ona se z místa na místo pohybují. Poněvadž ďábel jest duch, může tedy údy těl našich hýbati, jim tu neb onu polohu dáti; může na jednom místě krev sehnati, z jiného opět odehnati, jakož to činil posedlým až tou měrou, že vlastní duch jejich nemohl svým tělem vládnouti, a že vládl jim ďábel docela. Známo pak jest, že sny i rozličné představy mysli naší závisí větším dílem na soustavě i postavě těla, že má na ně veliký vliv pohyb a shrnutí se krve v některé údy atd. Když tedy ďábel jakožto duch a pořádek vyšší nežli jest tělo naše smyslné může krvi dáti rozličný směr, ano i v tělích našich vzbuditi rozličné pohyby, kterých snad vlastní duch si ani nevšímá, aneb alespoň jim nebrání: plyne z toho, že může v duši naší skrze tělo spůsobiti rozličné svůdné představy, a obrazotvornost naši všelijak omámiti. Podle obrazů ale, jež v duši naší se objevují, řídí se zase žádostivost naše, která dále vůli se zamlouvá, aby volila spíše příjemné než dobré a Bohu milé, zaslepuje i rozum představujíc mu dobro nepravé, a otupuje svědomí, které námitky činí, a tak k hříchu

*) Srovn. svrchu § 35. 3.

přivádí. Tak činí i lidem cnostným, kteří proti žádostivosti vlastní statně bojují, že přivádí v mysli jich všeliké nečisté žádosti a neznámé dosud chtíče. Rozdíl mezi hříšníkem a ctnostným v příčině té jest ten, že hříšník k veliké škodě v pokušení svoluje, ctnostný ale s velikou zásluhou vždy na odpor se jim staví.

Ještě jiným spůsobem pokouší ďábel, a sice tak, že působí *na nervy*, jež celým tělem hustě jsou rozvětveny, a tak je podráždí, že člověk při nejmenším odporu v největší hněv upadá, z čehož krev se sráží a pak působí zármutek a těžkomyslnost. *Čím více ale tělo pokouší a do nepořádku uvedl, tím více ovšem účinkuje i na duši*, která s tělem tak úzce je spojena; a moci nad tělem i duší nabývá tím větší, čím méně člověk odporuje, a nemocen jsa, u Boha pomoci nehledá. Ano ďábel může člověka někdy tak opanovati, že rozum jeho úplně zatemní, jako bývá u posedlých a rozumem pomatených, kteříž pak ovšem, jednají-li beze všeho rozumu, odpovědnosti za své skutky nemají, leč za to, že snad a pokud skutky předcházejícími takto v moc ďábla upadli. Jestli ale zůstalo jim přece ještě nějaké poznání rozumu, poznávají, že mohou se opříti tomu, k čemu jsou pokoušeni, že toho učiniti nemusejí, čili že mají vůli svobodnou; a pak ovšem nejsou bez viny, když přece to činí, co že činiti nemají, poznávají. Toto poznávání svobodné vůle ale jest znamením, že ďábel člověka může sice zevnitř skrze tělo pokoušeti, *že ho nemůže ale uvnitř nikdy nutiti.*

Avšak ač nemůže nás ďábel k zlému přinutiti, přece může nám takto mnoho škoditi, a skutečně i škodí. „On obchází zajisté jako lev řvoucí, hledaje, koho by pohltil“ *). Snaží se jako při prvých rodičích poznati přání i slabosti naše, hádaje dle skutků i slov našich zevnějších, a pak snaží se zasévati koukol **) do duše naší, aby odtud vytlačil pšenici slova Božího. Čeho ale nemůže ďábel dokázati sám přímo, k tomu užívá otroků svých a škodí tedy

b) *nepřímo skrze lidi*, kteří zlostí a odporem proti Bohu se mu podobají. I podněcuje je k bludným, nesmyslným učením, kterým by byla svatá víra v Boha podvracována aneb aspoň poškozována. Svádí je vždy k novým nepravostem, zvláště takovým, které ostatní lidi velice pohoršují, jako jsou

*) I. Petr. 5, 8.
**) Mat. 13, 25.

smilstvo, samovražda, podvod, lichva, zneuctívaní náměstka Kristova a spoludělníků jeho, rouhání se svatým tajemstvím a t. pod. Ano, jako Kristus Pán poslal apoštoly, aby jménem Jeho hledali, co bylo zahynulo, získali Bohu nazpět svět, a zařídili království Boží na zemi: tak i ďábel, odpůrce Boží a závistník i vražedlník lidí od počátku, vysílá apoštoly své, aby hlásali nevěru, lež, nemravnost, ve věčnou záhubu uváděli slabé tvory Boží, a tak zřídili pekelné království jeho. Nebo čím jiným než apoštoly ďáblovými jsou za dob našich všichni ti zednáři a jim podobní, kteří jako krtkové ve tmách pracují, aby náboženství, a nejen ono, ale trůny podvrátili, a tak všechen lidský řád zpřevraceli? Čím jiným jsou všichni nevěrci, rouhači, smilníci, lichváři a vůbec všichni špatní křesťané, než náhončími, ano otroky ďáblovými, vyslanými na zkázu království Božího, rozmnožení nepravostí, a tím slávy ďáblovy? Zdaž nemluví oni jako mistr a pán jich mluvil k prvým rodičům v ráji? „Nevěřte kněžím, nevěřte Bohu; nepřejí vám, abyste byli osvícení, abyste byli, vědouce dobré i zlé, jako bohové! Jezte jen z ovoce od Boha zapovězeného; a povýšení, sláva, vzdělanost, peníze a přemnohé požitky neminou vás!“

Avšak mrané jest namáhaní ducha pekelného i všech pomocníků jeho potud, pokud my sami dobrovolně se nepodáme. *Svobodné vůle naší nikdo neodejme od nás!* „Ďábel probírá všech obyčeje, uvažuje starostí, zkoumá vášně, a všude hledá příležitosti k uškození,“ učí svatý Lev Veliký; „avšak neuškodí nám ďábel, leč nedbalost a netečnost naše“, dokládá svatý Jan Zlatoústý. Pokušení ještě není přemožení. Bůh dopustí, ale neopustí, a nenechá nas skoumati nad to, co sneseme; ale jestli po příkladu Krista Pána vítězně budeme bojovati, s Ním budeme jednou i plesati. Kdyby možným nebylo pokušením odolati, nebyl by Bůh na tolika místech Písma svatého odpor proti zlému kázal, nemohl by klesnuvších trestati, ani vítězným odplaty slibovati!

Toto platí ovšem toliko o pokušeních, *které na nás Bůh dopouští* buď skrze žádostivost uvnitř, aneb pokušení od ďábla aneb lidí uvnitř, že nejen nám neuškodí, ale v boji slabost naši ukážou, v pokoře, opatrnosti a důvěře v Boha nás utvrdí, a tak k ctnostem dopomohou. O pokušeních ale, *v které kdo lehkomyslně sám se vydává*, platí co o příležitostech dobrovolných, bližších: „Kdo nebezpečenství hledá, zahyne v něm!“

Dodati sluší, že může býti pro někoho příležitost ku

hříchu, aniž by ona byla zároveň pokušením, jako naopak může býti člověk pokoušen k hříchu, aniž by měl příležitosti se ho dopustiti. Dále, že nepokouší nás k zlému vždy jen ďábel, ale že velmi zhusta leží příčina pokušení v nás samých, v žádostivosti těla našeho, která i tisíckrát přemožena, přece nikdy neumírá a neumře dříve, až tělo samo v prach se obrátí, jak Bůh pro hřích prvotný za trest mu byl uložil.

Žádostivost ta není u všech lidí stejně veliká a také ne u všech lidí k stejným věcem směřující, ač bez ní na světě není nikdo. *Veliký vliv na žádostivost mají, a buď skrotiti neb rozbujniti ji mohou zvláště následující věci a okolnosti*: Podnebí, v kterém kdo žije; náboženství, obecný řád národní neb místní zvyky a obyčeje, v kterých byl kdo vychován; vzdělání, jakého se komu dostalo; povolání, jaké si byl vyvolil; způsob života, jaký si oblíbil. Veliký vliv na žádostivost má dále pohlaví, věk i letora člověka; neboť k jiným věcem nakloněn jest více muž, k jiným více žena; k jiným dítě, k jiným dospělý; k jiným člověk horkokrevný, k jiným chladnokrevný atd.

III.

Když postavili jsme si před oči pramen, odkud se vše zlo na světě prýští a zpoustu, které jest příčinou v nás i mimo nás hřích prvních rodičů, snadnou se nám stává odpověď k otázce:

Čím jest náš hřích?

Hřích náš jest zlem, jež ve všem podobá se zlu, kterého dopustili se prarodiče naši. Z návodu ďábla odřekli se Boha, Dobra nejvyššího, a na místě Jeho postavili v srdci svém vůli svou vlastní jako modlu. Učinili tak vědomě i dobrovolně. A při hříchu svém my jednáme jim podobně. Poslouchajíce žádostivosti své neb pokušení ze světa neb od ďábla, kteřížto stali se nepřátely našimi pro prvotní hřích, volíme místo vůle Boží vůli svou; zapomínajíce, že nejsme na světě sami ze sebe, ale ve všem toliko z vůle Boží, a tedy k poslušnosti a poddanosti zavázáni: činíme, jako bychom poddanými, závislými nebyli. Tak ale rušíme pořádek Boží, stavíme se na odpor Bohu, sebe výše ceníme než Boha. A to když vědomě i dobrovolně se děje, právě hříchem jest. Proto praví katechismus stručně; „*Hřích jest* **vědomé i dobrovolné** přestoupení (*čili porušení*) *zákona Božího.*“ A svatý Augustin

o hříchu učí: „Hřích jest slovo neb skutek neb žádost proti zákonu věčnému“ *), v němž ovšem jako v jádru obsaženy jsou všechny zákony ostatní zjevené, církevní i závazné občanské **).

Co tedy jest hřích?

Hřích, pokud s plným vědomím a dobrovolně byl spáchán, obsahuje v jednom skutku převrácené věci dvě, a sice: 1. **odvrácení se od Boha** (aversio a Deo) a 2. **obrácení se ku tvoru** (conversio ad creaturam).

1. Pravím, že *kdo dobrovolně a vědomě zákon Boží přestupuje čili hřeší, odvrací se od Boha.* Hříšník činí, co činil i ďábel i první lidé.

A co učinil ďábel?

Zapomněl, že všechny výborné vlastnosti nemá ze sebe, ale od Boha. I myslil, že něčím jest i bez Boha; chtěl něčím býti i bez Boha; tím Bohu odnímal čest a přivlastňoval sobě, a tak zhřešil.

A co učinili první lidé?

Z návodu ďábla také zapomněli, že zcela na Bohu závisí, chtěli státi se toliko požíváním ovoce sami bohy, t. j. chtěli býti něčím bez Boha, a tak i oni zhřešili Bohu cti ubírajíce.

A co činí každý hříšník?

I on zapomíná, že ho Bůh stvořil; že Syn Boží z nevýslovné lásky vlastní krví svou z moci ďábla jej vysvobodil; že Duch svatý jej sobě zasvětil již na křtu svatém; že vše dobré máme od Boha; že bez Jeho pomoci a milosti ničeho, praničeho konati nemůžeme. Zapomíná hříšník na to, co Bůh dal i slibuje a rozhoduje se dle žádostivosti své, a jedná jakoby bez Boha něčím býti neb nějakého pravého požitku míti mohl. Hříšník tedy jako ďábel i prarodiče naši od Boha se odvrací, a *proto má i něco společného s ďáblem i s kleslými prarodiči; a sice každý hříšník a) Boha zneuctívá; b) sobě samému škodí.*

a) Kterak hříšník zneuctívá Boha? Zneuctívá hříšník Boha *neposlušností*, an vůli svou staví proti vůli Boží, a jako pyšný ďábel slovy neb skutky vyřčení činí: „Nebudu sloužiti, neposlechnu!“ Zneuctívá hříšník Boha *nevděkem*, an darů trojjediného Boha zneužívá, ano proti Němu samému obrací, krev Krista Pána marně pro sebe téci nechává, ano jak mnozí

*) Contra Faust. l. 22. c. 27.

**) Srovn. svrchu § 8, 4.

učitelové církevní dokazují: Krista znovu hříchy svými křižuje. Zneuctivá hříšník Boha *nespravedlností*, an odpírá náležité služby ano až i vlastní duši svou, která Jemu náleží. Zneuctivá hříšník Boha *potupou*, an Mu všudy přítomnému jakožto tvor Tvůrci svému náležité pocty nevzdává, ale jako v obličej Jemu praví: „Více vážím si tvorů než Tebe!“

Avšak hříšník netoliko Boha zneuctivá, ale on

b) *také samému sobě velice škodí*; nebo jako za skutky dobré dává Bůh v odměnu svou přízeň, milost a lásku na světě i na věčnosti: tak za skutky zlé v odplatu dává tresty na světě i na věčnosti. Jako člověk za dobré skutky přijímá odměny: tak za zlé skutky, kterými přízně, milosti a lásky Boží nehodným aneb dle okolností aspoň méně hodným se stává, musí přijati tresty. Této povinnosti hříšníka, že musí za hříchy povoliti se přiměřeným trestům, říká se **vina**, a hříšníkovi, že vinu na sobě má, říká se také **vinník**; a zlým skutkům jeho, kterými právě hříšníkem čili vinníkem se stává, říká se také **provinění**.

„Trest nezbytným jest následkem přerušení řádu Božího, odvrácení se tvora od Stvořitele,“ učí svatý Tomáš Akvinský; „poněvadž slušno i spravedlivo jest, aby ten, kdo proti řádu nějakému povstal, tímtéž řádem právě jako uchvácen a pro pýchu svou pokořen byl, tak aby spáchané přerušení opět napraveno bylo.“ Hříchem od Boha se odvrací člověk; a proto vinen jest, aby Bůh zase odvrátil se od něho; a pohrdaje Bohem, aby i od Boha stal se povrženým!

Škoda, jež hříšníkovi povstává z hříchu, stane se nám ale ještě patrnější, uvážíme-li, že hřích není toliko odvrácením se od Boha, ale že jest

2. *obrácením se ku tvoru*. A kterak to? Člověk jest totiž od Boha tak stvořen, že bez nějakého cíle, bez nějakého předmětu milovaného ani žíti nemůže. Cíl ten, lásku tu má dle vůle Boží ovšem hledati ve svém Stvořiteli, a v dosažení cíle toho také své štěstí pozemské i blaženost věčnou nalezati. Avšak, že dal Bůh člověku vůli svobodnou, může on se od Boha jakožto cíle svého odvrátiti, může jej nemilovati, nemůže ale přirozenosti své přeměniti, která stále k určenému cíli jako k svému středu směřuje. Jestliže tedy člověk hřešil a od Boha se odvrátil, s nutností obrací se k jiným věcem; a poněvadž vše, co je, od Boha stvořeno je, čili že všecky věci i na nebi i na zemi *tvory* Božími jsou: obrací se ku tvorům,

a jich dle zdání svého a svobodné vůle své užíti si žádá, je miluje.

Avšak tvory nejsou od Boha tak uspořádány, aby samy o sobě srdce lidské trvale blažiti mohly; proto jich také člověk nemiluje proto, že tvory jsou, ale jen potud, pokud jemu radost nějakou působí. Tak lakomec nemiluje lesklého kovu, protože kovem jest, ale proto, že jemu radost působí. Smilník nemiluje osoby druhého pohlaví, že tvory jsou, ale pro jich vlastnosti tělesné neb duchovní, které jemu rozkoš nějakou působí neb slibují. Poněvadž ale člověk nemiluje tvorů, nýbrž toliko rozkoš aneb užitek z nich pocházející, zřejmo jest, že vlastně při tvorech *miluje jen sebe.*

Láska takováto k samému sobě jest ale i proti přikázaní Božímu, jež velí, Boha milovati nade všecko, čili více než sebe, jest ale i proti rozumu, jenž velí dávati přednost tomu, kdo jí více zasluhuje, tedy přednost Bohu před kterýmkoli tvorem i před samým sebou. Láska tedy, která svou osobu výše cení než Boha, jest láskou nerozumnou, vůli Boží odporující, neb jak jinak říkáme *nezřízená, a proto hříšná*, a nazýváme ji obyčejně *podlým* **sobectvím** (egoismus). Písmo svaté má ale pro ni ještě jiné jméno, a sice nazývá ji *modloslužebnictvím*, a to proto, poněvadž kdokoli hledá zisk, čest, rozkoš ve tvorech proti vůli Boží, v srdci svém staví na místě Bohu, kterému patří, oltář sobě, tvoru, tedy modle, jak to výslovně se zármutkem praví svatý apoštol o těch, kteří na Boha zapomínajíce tělu svému hoví, řka: „jichžto bůh břicho jest!“ *).

Kdo tedy od Boha se odvrací, vždy v posledních snahách jen k samému sobě hanebným způsobem se obrací; chrám Páně, který Duch svatý v srdci jeho na křtu svatém si zbudoval, poskvrňuje, an v něm modlu staví, Ducha svatého odtud vypovídá, úmysly Boží maří. Což divu, že tedy uražený Bůh srdce takové opouští; že dobrými skutky, které hříšník dříve vykonal, pohrdá; že pokud hříšník v odvrácení od Boha trvá, i sebe chvalitebnějších skutků jemu za zásluhu nepřičítá **); ale těmitéž způsoby, jak od Něho se odloučil, jej trestá: za jednání proti rozumu — ztrátou pravdy, týráním, nepokojem i hryzením svědomí; za rozkoše z tvorů — tresty smyslnými i na světě i po smrti? Což divu, že Bůh toho, jenž pohrdal vyznamenáním u Něho a nechtěl býti synem Božím, učinil

*) Filip 3, 19.

**) Srvn. svrchu § 33 IV.

otrokem hříchu *)! Což tedy divu, že když hřích tak velice od Boha vzdaluje, tak veliké škody působí, také tak mnohými způsoby v Písmě svatém se zavrhuje? I nazýván tu *nemoudrostí*, *pošetilostí*, *otroctvím*, *temností*, *bídou*, *neštěstím* a t. d., ano vůbec *pravým a jediným zlem*, kterážto slova vesměs jen velikou záhubu jeho vyznačují!

IV.

Takový tedy jest kořen hříchu, takový jeho vznik, takový konec. V andělích se zrodil, a v ďábly je proměnil. Ďábel do ráje ho zanesl, a kořen pokolení lidského otrávil. Kořen z ráje vypuzený na zemi dále rostl i vzrůstá, ale ovoce jeho je vždy zlé, vyjma ovoce z ratolestí, jež nebeský zahradník oštěpoval. Zahradník nebeský štěpuje ale jen tam, kde nachází dobrou vůli **), poněvadž nejsou lidé jako stromy nevolníky, nýbrž tvorové svobodnou vůlí obdaření, kteříž mohou zušlechtění přijati, ale také zamítnouti. Co ale při odboji, při každém hříchu od prvopočátku jest společného, obsaženo v slovích: hřích jest dobrovolné přestoupení zákona Božího; poněvadž ale vůle jen tehdáž dobře může voliti, když dobře poznává, čili dobrou *vědomost* má o tom, co zvoliti má, proto tedy praví katechismus náš: *Hřích jest* **vědomé** a **dobrovolné** *přestoupení zákona.*

Mnozí lidé na slovech těch buď ubírají aneb k nim přidávají, a tak pravý rozum o hříchu ruší; a proto, abychom sobě ještě lépe na hřích posvítili, představme si ho ještě z jiné stránky a položme sobě ještě i otázku tuto:

Čím hřích není?

Poněvadž pravíme hřích býti *přestoupením zákona*, tedy 1. *není hříchu, kde není zákona.* „Kde není zákona, tuť není ani přestoupení“ ***), praví sv. apoštol. Tak na př. není o tom zákona, kdy máme jísti, se procházeti, si ulehnouti; může tedy každý dle svých potřeb aneb chuti toto konati, aniž by hříchu se musil obávati, leč by věci tyto lhostejné čili indifferentní pro okolnosti, za kterých se konají, dobrými neb zlými se stávaly †).

---

*) Řím 6, 16 — O trestech za hříchy níže § 40.

**) Srvn. chvalozpěv andělů Luk 2, 14.

***) Řím. 4, 15.

†) Srovn. svrchu § 31. II.

Také nehřeší, kdo takérad neplní, slibem zavázán k nim nejsa, poněvadž nejsou ony pro každého *).

Poněvadž každý musí míti dostatečnou známost čili vědomost zákona, má-li co svobodně zvoliti neb zamítnouti, proto není hříchu:

2. *kde není důstatečné známosti zákona.* Kdo tedy neví, že o některém skutku jest platný zákon, aneb neví, že dle zákona právě v daném případu jednati má, chybil, ale nehřešil, když v nevědomosti něčeho se nedopustil, čeho zákon nedovoluje, na př. kdyby požil v postní den masa, nevěda aneb nezpomenuv si, že právě toho dne postní den jest. „Nevědomost hříchu nečiní.“ Avšak musí to býti nevědomost pravá, a nejen líčená a proto hříšná, nebo kdo poučením pohrdá, jemu schvalně se vyhybá, aby pak volněji hřešiti mohl, v pravdě nevědomým není **).

Poněvadž k hříchu patří, aby dobrovolně spáchán byl, hříchu není,

3. *kde není volného rozhodnutí.* Kde panuje násilí, nucení vnitřní neb zevnitřní, tu nemůže býti řeči ani o ctnosti, ale ani ne o hříchu ***). Hřeší jen ten, kdo moha zákonu dostiučiniti o své újmě tak nečiní, zákonu dobrovolně na odpor se staví. Ovšem že není zapotřebí, aby člověk při každém jednotlivém úkonu vůle své znovu proti zákonu se rozhodoval; ale postačuje, když zlé činiti *navykl*†), poněvadž návyk takový sám o sobě již hříchem jest; sic jinak musili bychom každého opilce, smilníka, utrhače, rouhače z návyku považovati za nevinného, jelikož lidé takoví beze vší rozvahy hříchy své opakovati navykli.

Poněvadž k hříchu nutně patří svolení vůle, není hříchu

4. *při pokušeních ani vnitřních ani zevnitřních, ani při příležitostech zlých, pokud jen sami jich nevyhledáváme, aneb v naskytujících se nesvolujeme,* ale statně se jim bráníme, byť bychom sebe déle a sebe častěji nátisky takové snášeli; poněvadž hřích jedině převrácenou, Bohu odporující vůlí dokonán býti může††). Jestliže v Písmě svatém o zlých žádostech jako o hříchu se mluví, vysvítá dle výkladu Církve ze slov takových

---

*) Srovn. svrchu § 18.

**) Srovnej svrchu § 28. I.

***) Svrchu § 28. IV.

†) Srovn. svrchu § 28. IV.

††) Obšírné pojednání o předmětu tomto níže § 39. III.

jen tolik, že zlé žádosti z hříchu prvotního se zrodily a k hříchům opět svádějí.

Hřích dále není, jak mnozí sebe i jiné klamajíce tvrdí

5. *„pouhou slabostí lidskou“*; nebo kdyby člověk k hříchu v pravdě odněkud nucen byl, pak by čin jeho nebyl dobrovolným, pak ovšem ani ne hříchem, a Bůh nemohl by ho ani trestati; bez vůle hříchu není, tak každý cítí. Když ale Bůh jistá přikázaní dává a tresty hrozí těm, kdož by je přestoupili: pak ovšem na slabost vymlouvati se nelze, najmě když Bůh každému člověku důstatečné milosti pomocné udílí, aby vůli Jeho plniti mohl — jen když za pomoc tu prosí a jí užívá!

Hřích není

6. *„pouhým skutkem z nevědomosti“*, poněvadž by pak lidé čím vzdělanější, musili býti tím ctnostnější, kdežto namnoze pravý opak shledáváme, ani totiž lidé vzdělanější tím více zlých žádostí mívají, a tím směleji jich ukájejí!

Hřích není

7. *„pouhou nedokonalostí* aneb *pouze menší ctností“*; nebo kdyby hřích byl toliko menším stupněm dobrého, pak by na př. vrah byl toliko menším přítelem bližního, kdežto on lásku k bližnímu úplně ničí; a zloděj byl by toliko méně dbalým strážcem majetku bližního, kdežto on ho přímo sobě přivlastňuje! Ó nikoliv! Mezi hříchem a ctností jest nepřekročitelná propast! Co hříchem, nikdy nebude dobrým, byť i někdy z hříchu něco dobrého povstalo; nebo hřích jest jed pro dobré, jest otrávení, porušení, zneužívání, převrácení dobrého, jak učí svatý Augustin; nebo i to, co *při hříchu hledáme, jen proto hledáme, že dobrým býti se zdá.* Bůh přeje nám vše dobré, tu i tam chce, abychom se radovali, ale spůsobem řádným, nám nejprospěšnějším, jak jenom On sám posouditi může. Činíme-li tak, jednáme dobře; neposloucháme-li Boha, činíme zlé; a jako vůli Boží činiti a nečiniti nikdy jedním a tím samým nebude: tak ani dobré a zlé nikdy spolu v přátelství nebudou!

Hřích konečně není

8. *„nutnou podmínkou dobrého“*, tak jakoby člověk musil býti napřed zlým, než by mohl býti dobrým křesťanem. Zásada tato ohavná bývá často rodičům pravidlem u vychování dítek. Říkají: *„mládí se musí vybouřiti*; až budou dospělejší, budou moudřejší!“ Vypadá řeč taková tak, jako by kdo řekl: Má-li si člověk zdraví svého náležitě vážiti, musí si ho dříve

náležitě zkaziti, a pak dlouho se léčiti! Ó nikoliv hýčkáním zlých žádostí, ale potíráním jich stává se člověk člověkem dokonalým. Bujnost a zlomyslnost má záhy býti přemáhána, jak praví přísloví: „Kdo neohýbá stromek, stromu neohne"; a zkušenost nasvědčuje, že ti, kterým bylo popřáváno z mládí ve všem zvůli svou prováděti, ani později dobrými, chci říci i v srdci dobrými se nestávají, leda když Bůh sám nějakým mimořádným spůsobem v život jich zasáhne. Jestli někteří lidé svatými se stali, byvše dříve hříšníky, svatými se stali ne proto, že hřešili, ale že tuhým pokáním chyb svých napravili! K jaké výši svatosti mohli ale teprv vyvýšeni býti, kdyby nikdy nebyli Boha urazili a se stejnou horlivostí Bohu sloužili! Mimořádných milostí Bůh nám konečně ani udíleti nikterak povinen není; a kdo by Jej k zázrakům lehkovážně vybízeti chtěl, již tím svým Boha pokoušením by — zhřešil!

Úvaha. Hřích tedy jest dobrovolným a vědomým přestoupením zákona Božího; ničím více, ničím méně. Ve svobodné vůli člověka leží jeho nebe i peklo. Bůh předkládá obé ku volení, ale nikoho nenutí. Člověk první rozhodl se v neprospěch svůj i rodu svého; proto tolik bídy mezi námi; proto třeba tolik statečnosti každému, kdo při všech nepřátelích vnitřních i zevnitřních chce zvítěziti; proto třeba bylo, aby nebe samo poslalo nám, co mělo nejlepšího, poněvadž bez zásluh Ježíše Krista milosrdného nikdo svými porušenými silami nebe by nebyl získal.

Kamkoli se obrátíš, běduje Tomáš Kempenský *), jiného nespatříš, leč bídu svou, neobrátíš-li se ku Bohu. Nikdo na světě není bez nátisků, ani král ani papež. Proto svatí obraceli zraků svých vždy ku statkům neviditelným, trvalým, aby bídou svou strženi nebyli k skutkům viditelným, pomíjejícím. A tak máme činiti i my, pokud ještě čas. Ohněm i vodou procházeti musíme **), prve než vejíti můžeme k občerstvení; bez bojů nikdo hříšné žádostivosti nepřemůže, nikdo nezvítězí k oslavení! Ó jak veliká jest křehkost naše, jak nestálými jsme v službě Boží! Dnes se z hříchu zpovídáš, a zítra se ho zase dopustíš! V tomto okamžení činíš pevné předsevzetí, že se té neb oné chyby nikdy více nedopustíš: a po hodině na všecka svá předsevzetí zapomínáš. Rychle nedbalostí ztrácíš, co si jen s velikým namáháním a s milostí Boží

*) O následování Krista I. n 1. kap. 22
**) Žalm 65, 12.

po čas horlivosti byl získal. Co z tebe na konec bude, když tak rychle v lásce ustydáš?

Avšak *nemá nám slabost naše býti ku záhubě, ale ku spasení!* Bůh nám křehkostí neodnímá, abychom pozorujíce na sobě, že sami ze sebe ničeho nemůžeme, tím spíše Jemu se podrobovali, u Něho pomoci hledali a poznávali, že jen v Něm jest spasení a nikde více. Dopouští i nátisky od tvorů, jakožto pokutu za hřích prvotní či zděděný, ale i také za trest za vlastní naše zneužívání tvorů; avšak v trestu tom ukazuje i milosrdenství, an nám pravou cenu všech věcí pozemských ukazuje, abychom si na nich nezakládali, srdcí na ně nevěšeli, pro ně Pána svého věčného neuráželi a neopouštěli!

Ó nechtějme tedy, jako Esau nemoudře učinil, za bídnou šošovici radostí nedovolených na zemi, prodávati své prvorozenství u Otce nebeského v nebesích! Ježíš Kristus s křížem nás předchází z lásky k nám: Jej následujme s láskou k Němu, s pravou, Bohu libou láskou k sobě, aby se na nás mohla naplniti slova Jeho: „Kde já jsem, bude i služebník můj!“ *)

§. 39. Jaké jsou rozdíly hříchů.

Hříšíme sice pokaždé, kdykoli vědomě i dobrovolně některý zákon Boží aneb i závazný zákon lidský přestoupíme. Avšak proto není hřích jako hřích; není jedno, zdali kdo s úplnou znalostí zákona zhřešil, aneb jen s částečnou; zdali svolil v hřích dokonale, ano se zvláštní chutí, aneb jestli jen napolo, jako z přinucení, aneb v návalu žádostivosti, pokušení zevnitřního aneb při dané příležitosti hřešil atd.

Abychom tedy náležitě posouditi se naučili, až do jaké míry člověk Boha se spouští a k tvorům t. j. k sobě se obrací, a vůli svou modlou si činí, předložíme si tyto otázky k zodpovídání a uvážení:

I. Jaký *zákon* hříšník přestoupil?

II. Jakým *spůsobem* člověk zákonu se zprotivil?

III. Až do jaké *míry* hříšník vůli Boží se zprotivil?

VI. Hřešil člověk toliko *sám*, aneb se stal *příčinou i pádu jiných?*

V. *Kolika hříchů* se hříšník dopustil?

---

*) Jan 12, 26.

I.

Hledíme-li nejprvé ku zákonu, který hříšník přestupuje, můžeme při něm pozorovati

1. buď *jakým způsobem* něco za povinnost nám ukládá; aneb
2. ku komu *obsah jeho* směřuje, čili komu k vůli dán.

1. Uvažujeme-li *způsob*, jakým zákon něco za povinnost nám ukládá, poznáváme, že buď něco činiti nařizuje, aneb něco činiti zapovídá. Jestli nařizuje, sluje *zákon kladný* (lex affirmativa); jestli zakazuje, nazývá se *zákon záporný* (lex negativa).

Kdo přestoupil zákon kladný, čili vědomě a dobrovolně neučinil, co zákon velí: o tom se říká, že dobrého se spustil, aneb že prohřešil se *opuštěním* (peccatum omissionis); kdo přestoupil zákon záporný, čili učinil vědomě a dobrovolně něco, co zákon zapovídá: o tom se říká, že zlého se dopustil, aneb že se provinil *dopuštěním* (peccatum commissionis). Tak na př. Bůh přikazuje kladně: Pomni, abys den sváteční světil; kdoby tedy v den sváteční služebných prací se nezdržoval a mši sv. neslyšel: ten opustil by to dobré, jež konati Bůh nařídil, a proto prohřešil by se opuštěním. Jindy Bůh zakazuje, an na př. praví: Nevezmeš jména Božího nadarmo; kdyby tedy kdo bez potřeby a bez náležité úcty čili „nadarmo" jména svatá vyslovoval, klel, ano snad Boha přísahou za svědka brał: činil by zlé, jež Bůh zakazuje, a proto prohřešil by se dopuštěním.

Dodati sluší, že obyčejně *každý zákon kladný má i svou stránku zápornou, a každý zákon záporný má i svou stránku kladnou,* za kteroužto příčinou také v katechismu při každém Božím přikázání se vykládá, i co to neb ono přikázaní velí i co zapovídá. Tak na př. přikázaní čtvrté jest kladné, an Bůh velí: „Cti otce svého i matku svou"; avšak v tomtéž přikázaní obsažena jest ovšem i zápověď, aby dítky ničeho nečinily, čímž by rodičů svých zneuctili.

Hříchy z opuštění dobrého a dopuštění se zlého nejsou, obecně řečeno, stejně těžkými. Jsou-li oboje dokonány za docela stejných okolností*), musíme přiznati, že *hříchy z dopuštění se zlého mnohem jsou těžší, než hříchy z opuštění dobrého.*

A proč? Poněvadž

a) zákony záporné z pravidla nevyžadují tolik namáhání, aby jim náležitě vyhověno bylo, jako to bývá při zákonech kladných. Tak na př, zajisté mnohem snáze jest varovati se

*) Srovnej svrchu § 29. IV.

hanlivých slov, potupných posuňků a jiných podobných věcí, kterými by kdo rodičů svých zneuctil: než rodiče své před lidmi všude vyznamenávati, i tehdáž, když snad na sobě mají veliké nedostatky. Čím jest ale vyplnění zákona snazší, tím méně překážek svobodná vůle má překonati, aby vůli Boží vyhověla, tím těžší jest provinění její, tím více musí se k zlé odplatě přičítati*).

Hříchy z dopuštění se zlého jsou těžšími oněch z opuštění dobrého

b) proto, poněvadž *každý, kdo dobře činiti a dobrým býti chce, napřed musí se zlého varovati*, any by sic skutky jinak dobré bez zalíbení u Boha nejen ničím mu neprospěly**), ale spíše jako posměch vypadaly, když by člověk jako jednou rukou Boha hříchy zneucťival a druhou Jemu čest vzdávati chtěl, Konečně

c) i samo *svědomí, hlas Boží v nás, vydává svědectví o tom*, že zlého se dopouštěti větším proviněním jest, než dobrého opomínati, poněvadž nás více kárá a znepokojuje, větší vinu nám přisuzuje za hříchy z dopuštění než za hříchy z opuštění. A to také zcela přirozeně. Nebo jako každý hříšník v prvé řadě odvracuje se od Boha (aversio a Deo) a dalším pádem, že dle své přirozenosti bez cíle a lásky býti nemůže, obrací se ku světu ***), čili ku tvorům (conversio ad mundum vel creaturam): tak obrácení k Bohu není člověku jinak možno, leč když nastoupí cestu opáčnou, a nejprvé od světa, *od tvorů se odvrátí* (aversio a mundo, creaturis), a *pak k Bohu se obrátí* (conversis ad Deum). Aby nás ale Bůh od světa odvrátil, k tomu dal přikázaní záporná; a aby nás k sobě a věcem nadpřirozeným, nebeským obrátil, k tomu dal přikázaní kladná, jak se nám jasným stane, když přikázaní záporná i kladná mezi sebou porovnáme. Kdo tedy ještě tvory hříšným způsobem miluje, an záporná přikáznní plniti se zpečuje, čili zlého varovati se nechce: ještě mnohem vzdálenějším jest Boha než ten, jenž váhavě a nedbale Boha hledá: a proto jest také trestuhodnějším, a proto také svědomí více jej kárá.

Aby se ale nedomníval někdo, že jen hříchy z dopuštění se zlého jsou hříchy velikými, a hříchy z opuštění dobrého že příliš na váhu nepadají, dodávám, že zlého se dopustiti

---

*) Srovn. svrchu § 30 II.
**) Svrchu § 33. IV,
***) Svrchu § 38 III.

jest sice za stejných okolností hříchem těžším než dobrého neučiniti, ale že *i opouštění dobrého bývá hříchem velikým* a zaslouženého trestu neujde, jako jasně plyne ze slov Páně, která mluví o těch, kteří dobře činiti zanedbávají. Trest služebníků lenivých bude tento, že jednou řekne Pán andělům svým: „Neužitečného služebníka uvrzte do temností zevnitřních, tam bude pláč i skřípění zubů“ *).

2. Při zákonu, který má býti naplněn, a jemuž hříšník na odpor jedná, sluší ale uvažovati netoliko spůsob, jakým na mysl se nám uvádí, ale dlužno váhu klásti také na to, ku komu **obsah** jeho směřuje, čili komu k vůli dán. Uvažujeme-li obsah zákonů, shledáme, že jest naznačen ve dvou základních zákonech Božích: Miluj Boha nade všecko — a bližního jako sebe samého; veškeré zákony z dvou těchto plynou, všechny proto pravidlují buď lásku a úctu k Bohu, aneb lásku k bližnímu, aneb konečně lásku k nám samým; čili jinými slovy; zákony Boží obsahují povinnosti k Bohu, k bližním, k nám samým. Když tedy člověk některý zákon vědomě a dobrovolně přestoupil, dopustil se hříchu čili povinnosti své porušil buď *a) hříchem proti Bohu*; aneb *b) hříchem proti bližnímu*; aneb konečně *c) hříchem proti samému sobě.*

Hříchy, jimiž Bůh ve své velebnosti a dobrotě bývá přímo urážen, jsou za stejných okolností ovšem nejtěžší, poněvadž Boha více než všechny tvory, více než samy sebe milovati máme. Kdo tedy přímo Bohu na odpor se staví, to, co nám zjevil, v lehkost bere, Církve Jeho zneuctívá, odplatou Jeho pohrdá, hrozbám Jeho se posmívá, tolik důkazů lásky Stvořitele, Vykupitele i Posvětitele nevděkem splácí, také nejvíce Pána svého uráží, nejhorší neposlušností Mu splácí, největší vinu na sebe skládá.

Nejvyšším stupněm hříchů proti Bohu jest tak zvaných *šest hříchů proti Duchu svatému* **).

Pravím, že kdo *přímo* Boha uráží, nejvíce hřeší, poněvadž *nepřímo* vlastně jest každý hřích proti Bohu. Nebo kdo na př. bližního okrádá, pomluvami zneuctívá, aneb sobě z úmyslu na těle škodí a t. d., ač v prvé řadě škodu činí bližnímu a sobě, přece jen nepřímo proti Bohu samému hřeší, kterýž jsa nás všech Pánem, skutky takové zapověděl, řka: nepokradeš! nepromluvíš křivého svědectví! nezabiješ!

---

*) Mat. 25, 30.

**) O hříších těch jedná se níže v § 42.

Nejvyšším stupněm hříchů proti lásce k bližnímu a k sobě jest *sedm hlavních hříchů*, a *čtyry hříchy do nebe volající**).

II.

Důležité rozdíly hříchů se nám naskytnou, uvážíme-li dále, **jakým způsobem člověk zákonu se zprotivil.** Může ale člověk zákon přestoupiti dle toho, že z duše a těla složen jest,

1. buď *toliko v duši své uvnitř*; aneb
2. *také tělem svým zevnitř.*

1. Poznali jsme, že hřích jest vědomým a dobrovolným přestoupením platného zákona. Má-li býti hřích *vědomým* přestoupením, musil o něm rozhodovati rozum; má-li nazývati se *dobrovolným*, musila se proň rozhodnouti o své ujmě svobodná vůle. Rozum a vůle ale toliko v duši naší sídlo své mají; proto **hřích v pravdě toliko v duši může býti spáchán;** pouhé nezákonné úkony těla bez hříchu v duši nejsou pravými skutky lidskými, a proto také ne hříchy, podobně jako tělo bez duše živým člověkem není.

A kterak utvoří se v duši hřích?

Svatý Jakub vznik hříchu popisuje krátkými slovy, řka: „Jeden každý bývá pokoušen, svou žádostí jsa uchvácen a přilouzen. Potom žádost, když počne, porodí hřích: hřích pak, když jest vykonán, zplozuje smrt“ **). Ze slov těchto plyne, že svatý apoštol porovnává hřích s *dítětem*. Trpným činitelem čili *matkou* hříchu jest smýšlení člověka nebo-li působení rozumu; působícím činitelem čili *otcem* hříchu jest svobodná vůle člověka, která se proti zákonu, u Boha platnému, o své ujmě rozhoduje. *Semenem* zlého, z něhož pomocí rozumu i svobodné vůle hřích jakožto jich výplod se rodí, jest pokušení. Pokušení to přichází buď ze žádostivosti naší, skrze hřích prvotný rozpoutané, aneb od tvorů, skrze tentýž hřích nám na odpor postavených***), tedy od světa, aneb od ďábla. Pokušením tím bývá člověk „uchvácen“ aneb „přilouzen“, aby v ně svolil a zhřešil. Avšak pokušení to samo v sobě, ač z hříchu pochází†), hříchem ještě není, ale porodí hřích,

---

*) O hříších těch jedná se níže v § 42.

**) Jak. 1, 14. 15.

***) Srovnej svrchu § 38. I. II.

†) Svrchu § 38 IV. 4.

„když počne," to jest když i svobodná vůle člověka jakožto otec se přičiní, svolí.

Dle výkladu toho rozeznávati sluší při každém hříchu, v duši spáchaném, tyto *tři doby neb stupně*: *a*) duši se nějaké nedovolené předměty představují a ji tak *pokoušejí*; *b*) *rozum* si v těch nedovolených představách libuje; a *c*) *svobodná vůle* v ně svoluje.

a) *A kterak pokušení v nás dozrává?*

Počátek pokušení záleží v tom, že člověk buď *smysly* svými něco nedovoleného v mysl pojal; tedy že něco nedovoleného spatřil, uslyšel, ucítil atd., aneb že *paměť* jeho jako ze zásoby svých představ něco na mysl jemu uvedla, na př. některý hříšný skutek, kterého se člověk se zvláštním zalíbením dopustil; aneb konečně, že *obrazotvornost* na základě toho, co člověk dříve již viděl, slyšel, pocítil, zakusil, vytvořuje jemu svůdné obrazy a představy nové, na př. představuje mu obrazy chlípné.

Toto tvoření se obrazů a představ v naší duši děje se obyčejně bez našeho přičinění, mnohdy i zcela proti naší vůli, a nezabráníme mu, pokud žíti budeme; nebo pokud na světě žijeme, nemůžeme se tak celému světu uzavříti, abychom od něho ničeho neviděli, neslyšeli, nepocítili. Také nemůžeme z duše své vyhladiti paměť a zameziti, aby obrazotvornost poznané a v paměti jako v pokladnici uschované obrazy a představy mezi sebou neporovnávala, a nových představ netvořila. Poněvadž ale hřích jest vědomým a dobrovolným porušením zákona Božího, představy nedovolené tedy hříšnými nejsou, pokud právě bez našeho přímého přičinění a bez rozhodnutí vůle se dějí, pokud tedy nějakým spůsobem v ně nesvolíme. A kdyby nám stokrát za sebou nejchlípnější obrazy, neb představy nejsladší pomsty aneb jiných věcí nedovolených na mysl přišly, neprohřešili jsme se ani jednou, jestliže pokaždé vznikajících takovýchto obrazů ihned, jak jsme jich zpozorovali, také dobrovolně jsme potlačili. Ani nejbujnější žádost našeho smyslného těla, ani nástrahy všech lidí ošemetných a bohaprázdných, ba ani moc celého pekla nejsou s to, hříšníků z nás učiniti proti vůli naší, najmě také proto, že Bůh sám milostí svou ku vítězství nám pomáhá, pokud jen my sami dobrovolně se Ho nespouštíme, an „věrný j a nenechá nás zkoušeti nad to, co snésti můžeme." Cokoli proti vůli v nás nepořádného se děje, pouhým vnaděním, pokušením ku hříchu jest, neškodí nám, ale naopak prospěje, na

zásluhu připočtěno nám bude, když jsme statně odporovali, jak ubezpečuje apoštol národů slovy: „Bůh učiní s pokušením také prospěch“!*)

Pokušení, k němuž jsme my sami podnět nedali**), samo o sobě nižádným proviněním není, pokud zlá vůle k němu nepřistoupí. Vůle ale rozhoduje se teprv po úsudku rozumu; proto slušno si povšimnouti té okolnosti,

b) jak se ku pokušení zachoval rozum.

Když pokušení ozývati se počíná, ihned soudce v nás, rozum, ho rozsuzuje, a sice nejprvé v nižší své působnosti jakožto *um;* i ohledává, zdali to, co na mysl připadlo, jest dle přirozenosti své příjemno či nepříjemno, užitečno neb škodlivo, se ctí spojeno aneb s hanbou. Po té teprv *rozum*, jakožto síla vyšší v člověku, ohledává, zdali skutek se zamlouvající také s vůlí Boží se srovnává čili nic; načež pak úsudek svůj svobodné vůli jako látku k rozhodnutí se podává***).

Tu však slušno všimnouti si *rozdílu, jaký se při díle rozumu objevuje.* Rozum totiž když posuzuje čin nedovolený ale vnadný, vábný, působivá, že duše pociťuje jakési *zalíbení* neb *rozkoš* (delectatio), kterážto že z předmětu nedovoleného se rodí, ovšem sama sebou rozkoší nedovolenou jest. Z rozkoše té nedovolené rodí se ale *žádost* či *přání* (desiderium), aby člověk skutek nedovolený, ale rozkoš působící, vykonati mohl, kterážto žádost taktéž, že k věci nedovolené směřuje, nedovolenou jest. *Svobodná vůle člověka může nyní tomuto zalíbení aneb té žádosti odporovati aneb i také přizvukovati.* Jestliže vůle přízvukuje, povoluje, a tedy pro to se rozhoduje, co Bůh zapovídá, jest hřích již dokonán, an člověk dobrovolně i vědomě vůli Boží přestupuje. Hříchu takovému, když svobodná vůle protizákonné rozkoši čili hříšnému zalíbení a nedovolené žádosti či špatnému přání povoluje, říká se *hřích srdce* (peccatum cordis).

Pán Bůh hříchy srdce zapověděl přikázaními svými: „nepožádáš manželky bližního svého,“ a „nepožádáš statku čili majetku jeho!“ A Syn Boží o nich praví: „Ze srdce vycházejí zlá myšlení, vraždy, cizoložstva, smilstva, krádeže, křivá svědectví, rouhání, lakomství, nešlechetnosti, lest, nestydatosti,

---

*) I. Kor. 10, 13.

**) Srovnej svrchu § 38. II.

***) Srovn. sv. Tomáše Akv. 1. 2. qu. 74. (art. 7.

zlé oko (t. j. závist), pýcha, bláznovství (t. j. všeliké druhy nepravosti“ *).

Dodati sluší, že o hříšných věcech se zálibou přemýšleti a si jich žádati hříchem srdce jest ovšem jen tehdy, *když svobodná vůle skutečně má při nich účastenství, jim povolujíc.* Proto sice jest věci nebezpečnou, nikoli ale hříchem, když kdo o hříšných věcech přemýšlí, aniž by na nich měl zalíbení a aniž by si žádal jich vykonati, najmě když povoláním svým ku zkoumání skutků mravně zlých jest zavázán. Tak na př. musí kněz, lékař, soudce mnohdy i nejchlipnějších věcí uvažovati, aby mohl vinníka dle zasloužení pokárati, neb poučiti, neb na duchu i na těle vyléčiti.

Také neprohřešuje se v srdci svém, kdo *zalíbení má sice na chytrých prostředcích*, jichž některý člověk ničemný užil, *aneb na dobrých následcích skutku zlého*, nikoliv ale na hříšném díle jeho samém. Nebo i sám Spasitel pochválil vladaře nepravého, jenž pána svého o mnoho oleje i pšenice oklamal, ne sice proto, že klamal, ale že opatrně jednal, aby si udělal přátel pro dobu, kdy nebude moci více vládnouti **). A Církev Páně pějíc ústy jáhna při svěcení svíce velikonoční: „Ó šťastná vino (Adamova), kteráž jsi zasloužila míti takového Vykupitele,“ zajisté že neraduje se z hrozného utrpení Páně, ale z toho, že pro hříchy lidské sám Syn Boží ráčil na svět přijíti a za nás se obětovati.

c) *Vrcholu hříchu srdce dosahuje*, když *svobodná vůle* natoliko k zlému zalíbení i žádání povoluje, ale přímo vykonati ho se ustanovuje, čili zlé učiniti se rozhoduje. Rozhodnutí tomuto říká se *hříšný zámysl* (decretum peccaminosum vel peccandi). Poněvadž vševědoucí Bůh srdce i ledví zkoumá, i naše nejtajnější myšlení i úmysly zná, proto také hřích v srdci až ku zámyslu postouplý, před Bohem od hříchu zevnitř dokonaného již se neliší, a *tak těžkým proviněním jest, právě jakým proviněním jest skutek onen zevnější, pro který hříšník vědomě i dobrovolně se byl rozhodl.* Proto také řekl Pán Ježíš jako dodatkem ku přikázaní devátému: „Ale já pravím vám, že každý, kdo pohledne na ženu ku požádaní jí (t. j. se zámyslem s ní cizoložiti), již zcizoložil s ní v srdci svém“ ***).

---

*) Mat. 15. 19. a Mar. 7, 21. 22.

**) Luk. 16. 8.

***) Mat. 3, 28.

Tak tedy pokušení když v mysli vznikne, od rozumu i svobodné vůle jako od rodičů svých v hřích bývá zplozeno, a sice při věcech důležitých a vůli rozhodné i v hřích veliký, takový, že „když vykonán jest, zplozuje smrt.“ „Trojice jest,“ učí svatý Augustin, „kterou hřích v člověku dokonává: představením, zalíbením a svolením“ *); a jiný učitel praví: „V představě jest semeno; v zalíbení jest potrava; ve svolení jest dokonání.“

Avšak *nejsou tyto tři stupně či doby u každého člověka a při každém případu daleko od sebe vzdáleny.* Člověk, který jistým spůsobem hřešiti *navykl*, nabyl takovou zručnost ve zlých skutcích, že jakmile žádostivost vlastní, či svět neb ďábel nějakou představu nedovolenou v mysli mu spůsobí, ihned bez rozvahy v ni svoluje, poněvadž rozum jeho jest zlou žádostí zaslepen a vůle v otroctví hříchu. *Člověk ale, jenž k některému hříchu poprvé pokoušen jest, obyčejně déle se rozhoduje*, poněvadž rozum svědomí námitky činí a vůli brání, aby se pro něco rozhodla, co Pánu nebes i země se protiví.

Příklad, jak člověk ku hříchu srdce od stupně ke stupni pokračuje, máme již na hříchu prvém, ku jehož podobenství všechny hříchy lidské konány bývají. Eva všetečně na ovoce zapovězené pohlížela a ďábel vzal si z toho příležitost, a jí řekl: „Jezte a budete jako bohové!“ To bylo ďábelské semeno, *pokušení*. Evě se slova hadova *líbila*, poněvadž jí tak veliký požitek, tak nesmírné vyznamenání připovídaly, a *přála* si, aby se skutkem stalo, co ďábel sliboval; poněvadž ale vnadění tomu mohla svolení odepříti, a přece tak lehkovážně neučinila, bylo *zalíbení i přání její dobrovolné*, a proto již hříšné. Na to zalíbení své i muži svému ku schválení předložila, a on jakožto hlava přisvědčil, bez všeho nuceni a proti své lepší náklonnosti, jež ho k Bohu spíše vedla než ku neposlušnosti. Dobrovolným *zámyslem Adamovým* hřích tedy *uvnitř* byl dokonán, a ku skutku *zevnějšímu* byl již jenom krok, kterého ovšem Adam učinil, a činí po pevném zámyslu i každý hříšník, když jako Adam ku zamyšlenému skutku má *příležitost*.

2. Hřích, kterého se člověk napřed uvnitř duše dopustil, dokonává pak **zevnitř tělem svým** spůsobem dvojím: buď zámysl svůj sděluje s nimi ústy, aneb nějakým zevnějším činem. V prvém případu říká se hříchům jeho *hříchy ústní*

*) Tria sunt, quibus impletur peccatum: suggestione, delectatione et consensione.

neb slovné (peccata oris); v druhém říká se hříchům jeho *hříchy skutkové* (peccata operis).

Hřích zevnitřní neliší se od skutku v srdci spáchaného ale to toliko svou *podstatou*: nebo *tíží* svou čili *stupněm* svým se liší. Tak jestli kdo na př. v srdci svém se ustanovil, smilného skutku se dopustiti, bližnímu na majetku neb cti ublížiti: před Bohem skutečně jakožto smilník, zloděj neb pomluvač vinu má; podstata hříchu vnitřního i zevnitřního tedy jedna a ta sama jest. Avšak proto ještě nejsou hříchy uvnitř spáchané tak velikým proviněním, jako když i zevnitř jsou dokonány, nýbrž *hříchy zevnitřní považovati třeba za mnohem těžší hříchů srdce, a to sice z těchto příčin:*

a) Kdo zlého skutku zevnitřního se zdržuje, alespoň nějakou vážnost ještě ku zákonu i ku své cti i svému blahu na jevo dává; kdo ale i zevnitřním skutkem hřích svůj dokonává, i zákonem i Bohem i blahem svým *více pohrdá*;

b) kdo hřešil uvnitř, zhřešil snad jen kratinkou dobou, snad jen na okamžik svolil, na př. v žádost nestydatou, neb jen okamžik pomýšlel se pomstiti, bližního poškoditi; kdežto kdo i skutem zevnitř hřeší, nutně *hřeší déle*, ano snad skutek jeho jest celou řadou hříšných svolení a pohrdání vůlí Boží i hlasem svědomí.

Ještě nápadnějším rozdíl ten se ukazuje, jestliže uvážíme záhubné následky hříchů zevnitřních; hřích zevnitřní

c) *působí záhubněji na duši hřešícího.* Poněvadž déle trvá, ducha více raní, a k novým hříchům podobným spůsobilejším ho činí, najmě také ještě proto, poněvadž i tělo, rozkoše nedovolené zakusivši, tím prudčeji pak na ducha již přemoženého pokušením dorází, rozum více zatemňuje, svobodu vůle otupuje, jak se to vše pozoruje na př. při hříchu smilstva, lakoty, opilství. Hřích zevnitřní

d) *působí záhubně i na duši bližního,* an ho pohoršuje a k podobným skutkům hříšným pokouší, aneb mu zlou příležitost dává, čehož hřích toliko v srdci spáchaný nepůsobí. Hřích zevnitřní konečně

e) *působívá i hříšníkovi i jiným lidem škodu ve věcech časných,* olupuje o dobré jméno, o zdraví těla, o majetek, a často mívá v zápětí mnoho hříchů jiných, jakož i povinnost k nahražení škody učiněné. Na př. kdo by svedl dívku nevinnou a matkou ji učinil, dopustil se hříchu uvnitř; žádosti vyhověv zhřešil zevnitř; dívku nevinnou velice pohoršil; k smilným skutkům ji naklonil; o čest ji oloupil; rodině její

hanbu učinil; i mnoho jiných lidí pohoršil, kteří o hříchu jeho patrném se dozvědí; jest povinen dívce škodu nahraditi; nemůže-li cna pro svůj hřích pak tak snadno počestně se provdati, má o její slušnější věno se postarati; má i povinnost o dítko zplozené jako otec všemožnou péči míti. Aj, jaká to spousta hříchů pro jediné snad ukojení zlé žádosti, pro jediný snad hřích zevnitřní! A tak ovšem platí netoliko o smilstvu obyčejném, ale ještě více o cizoložstvu; tak platí o lakotě, utrhačství, ano více méně o každém hříchu zevnitřním.

3. Avšak, ač hříchy zovnitř dokonané bývají mnohem těžší než hříchy toliko v srdci spáchané, proto ještě *nelze hříchů srdce si nevšímati*, ale dlužno nejen všemožný odpor jim klásti, ale *svolili-li jsme v pravdě v pokušení*, a zhřešili-li jsme, tedy třeba z hříchů těch ovšem skroušeně i zevrubně se zpovídati. Jest třeba, pravím, hříchům těm všelikou pozornost věnovati, any právě z hříchů srdce jako z kořene vzrůstají „vraždy, smilstva, krádeže" i všechny ostatní mravní neřesti *).

Ano může se státi, že *hříchy srdce stanou se horšími hříchů zevnitřních, když totiž člověk při úplném* **vědomí** *a s velikou* **zálibou** *i* **žádostí svoluje** *v ty věci, jež zvláště ducha lidského proti Bohu pozdvihují.* Hříchům těm, že ducha lidského proti Bohu pozdvihují, říká se **hříchy ducha** (peccata spiritualia); a že se jimi člověk podobá ďáblu, který nemoha tělem jedině duchem svým v pýše proti Bohu se pozdvihl, říká se jim také *hříchy ďábelské* (peccata diabolica). Takovými jsou pýcha, nenávist, závist, ctižádost a pod.

Hříchy takové jsou tím nebezpečnější, poněvadž si jich obyčejně mnohem méně všímáme, než hříšných skutků zevnějších, více do očí padajících, a proto také o napravení jich méně dbáme. Ano jsou mnozí lidé, kteří ani připustiti nechtějí, že by duch sám proti Bohu prohřešiti se mohl, majíce za hřích toliko to, čím sobě aneb jiným uškodili. Jak veliký ale jest klam jejich, a jak nebezpečnými jsou hříchové ducha, vysvítá z Písma svatého, kdež vypravuje se o obrácení se velikých hříšníků, kteří v smilstvu, nestydatostech, cizoložství žili; nevypravuje se ale ani jediný příklad, že by někdo z oněch pýchou nadutých fariseů a pokrytských nepřátel Syna Božího se byl obrátil, ač Pán Ježíš bezpočetnými zázraky poslání své s hůry dosvědčoval.

*) Mat. 15, 18.

Naproti těmto hříchům ducha neb ďábelským činí svatý Pavel rozdíl velikých hříchů, kterých se lidé zvláště těly svými dopouštějí*), a které proto také **hříchy tělesnými** (peccata carnalia) nazýváme. Jestli hříchové ducha podobnými nás činí ďáblům: hříchy těla podobnými nás činí zvířatům, jež života vyššího nemajíce, jedině žádostem těl svých hoví; proto také hříchům tělesným říká se též *hříchy zvířecí*. Svatý apoštol národů vypočítává je těmito slovy: „Zjevnit jsou skutkové těla, jež jsou: smilstvo, nečistota, nestydatost, chlipnost, modloslužba, . . . vraždy, opilství, a těm podobné věci“**). Ač hříchové ty větší hanbu mezi lidmi působívají, jsou přece menšími urážkami Boha, než hříchy ducha, a to tou měrou, jako duch lidský, rozumem i svobodnou vůlí obdařený, k obrazu Božímu stvořený, důstojností svou předčí sebe krásnější tělo lidské, jež přece nepřestává býti zvířecím a zkáze podrobeným.

III.

Nejdůležitější rozdělení hříchů se nám ale představuje, pohlížíme-li **na jednání hříšníka, až do jaké míry vůli Boží se protiví.** Některé hříchy jsou totiž tak těžkými proviněními, že lásku a s ní spojení naše s Bohem úplně rozrušují, člověka úplně ku tvorům obrací, a mravní život celý usmrcují; poněvadž ale mravní život usmrcují, aneb by usmrtily, kdyby v něm člověk trval, říká se jim hříchy **smrtelné** (peccata mortalia).

Jiné hříchy jsou druhu takového, že sice s láskou k Bohu spojiti se dají, mravního života tedy docela nerozrušují, ovšem ale ho raní a oslabují. Takovýchto menších provinění ani lidé ctnostní při obecné křehkosti bez zvláštní milosti Boží úplně se neuchrání, ale každodenně čili po *všechny dny* více neb méně se jich dopouštějí. Poněvadž ale všichni po všechny dny jimi se proviňujeme, hříchy ty **hříchy všedními** (peccata venialia) nazýváme.

O hříších smrtelných a všedních dlužno si následující známky pamatovati.

1. *Že skutečný a podstatný jest rozdíl mezi hříchy,* že tedy nejsou všechny stejně velikou urážkou Boha a stejného

*) II. Kor. 7, 1.
**) Gal. 5, 19.

trestu hodnými, o tom učí *a*) Písmo, *b*) Církev Páně; o tom svědectví vydává *c*) i zdravý rozum lidský; neb

a) *Pán Ježíš mluvě o hříších* porovnává jedny toliko s mrvou v oku, jiné ale s celým břevnem*); jindy mluví o hříších, jež podobají se komáru, a zase o jiných, jež podobny jsou celým velbloudům**); jindy přirovnává dluhy naše u Boha dluhu desíti tisíců hřiven, a zase dluhu toliko sta drobných peněz***). Jindy Pán Ježíš činí rozdíl mezi povinnostmi, a praví, že kdo věrným jest v *nejmenším*, věrným bude i ve *větším*, a kdo v málo jest nepravým, že i ve větším nepravým jest****). Jindy mluví Pán Ježíš o rozličných trestech za hříchy, a hrozí, že Korozaim a Betsaida, které tolik skutků Jeho viděly a přece se nepolepšily, větší budou míti pokutu v den soudný, než i sama nešťastná země Sodomských †). Ještě při jiné příležitosti tvrdí Pán, že některé hříchy budou buď na světě, aneb ještě po smrti na onom světě v očistci odpuštěny, jiné pak nikoli, řka: „Kdo by kolivěk řekl slovo proti Synu člověka, bude mu odpuštěno; ale kdo by mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno, ani v tomto věku, ani v budoucím“ ††). Z kterýchžto slov již jasno jest, že některé hříchy duši toliko oslabují neb rani, a že potřebu má napravení buď na světě neb v očistci; a jiné že s sebou přinášejí smrt věčnou.

O hříších, jež přinášejí s sebou smrt, vykládají i *svatí apoštolové*. Tak píše na př. sv. Pavel: „Jaký pak jste měli tehdáž užitek z těch věcí, za něž se nyní stydíte? Nebo konec těch věcí jest smrť“ †††). A na jiném místě: „Zdaliž nevíte, že nespravedliví nebudou královstvím Božím vládnouti? Nemylte se: ani smilníci, ani modláři, ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani zlolajci, ani dráči nebudou královstvím Božím vládnouti“ ††††).

Že ale mimo hříchy smrtelné jsou i takové, s kterými milost Boží trvá, které sice rani, ale *neusmrcují*, které i při spravedlivých se nacházejí, učí na př. svatý miláček Páně,

---

*) Mat. 7, 3.
**) Mat. 23, 24.
***) Mat. 18, 24.
****) Luk. 16, 10.
†) Mat. 11, 20–24.
††) Mat. 12, 32.
†††) Řím. 6, 21.
††††) I. Kor. 6, 9. Gal 5, 21. K Židům 10, 26. Srovn. také I. Jan. 5, 16. 17.

an píše: „Dímeli, že nemáme hříchu, sami sebe svádíme a pravdy v nás není“ *). A svatý Jakub v příčině té praví: „Ve mnohém zajisté klesáme všickni“ **). A poněvadž chybujeme v mnohých věcech všichni, proto také naučil nás Pán Ježíš, abychom všichni denně se modlili: „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme“.

A co v Písmě svatém na přemnohých místech jest osvědčeno, že jsou hříchové smrtelní i všední, tomu určitými slovy učí také živá vykladatelka Písma

b) *Církev svatá* na sněmu obecném tridentském takto: „Kdo jsou syny Božími, Krista milují; kteří ale Jej milují, řeči Jeho zachovávají ***), což jim za pomoci milosti Boží možno jest, ač v tomto smrtelném životě i svatí i spravedliví alespoň do lehkých a každodenních hříchů někdy upadají jimž také hříchy všední se říká, pro něž ale spravedlivými býti nepřestávají“ †). A na jiném místě: „Řekl-li by kdo, že člověk jednou ospravedlněný více nemůže ani hřešiti ani milosti Boží ztratiti, aneb naopak že může v tomto životě všech hříchů, i všedních se uvarovati, leč ze zvláštní výsady Boží, jak tomu učí Církev o blahoslavené Boží Rodičce, z Církve vyobcován buď!“ ††). Konečně

c) i sám *zdravý rozum lidský* musí uznávati a uznává, že není možno, aby všechny hříchy stejnými urážkami Boha byly a stejného trestu zasluhovaly. Proto také i zákony pohanů ukládaly tresty rozličně těžké, rozeznávajíce, že provinění někdy jsou velice těžká, někdy těžší, někdy lehčí; a u Boha nejvýš spravedlivého mělo by býti vše jedno, zdali kdo oklamal celé obce i národy o miliony, aneb jestli snad odcizil sousedovi za několik krejcarů? Jestli kdo Pánu drze se rouhá neb při falešné přísaze za svědka si Jej bere, aneb jestli jen z překvapení zalže? Mělo by býti stejným proviněním: někoho zúmyslně zavražditi aneb jen z nepozornosti poněkud poraniti? Vývody ty stvrzuje svatý Bernard krásnými slovy, řka: „Kdyby nebyly rány k smrti, a to k smrti věčné, nikdy by nebyl Syn Boží k uléčení jich zemřel“ †††).

---

*) I. Jan 1, 8.

**) Jak. 3, 2. Srovn. také Kaz 7, 21.; Přísl. 20, 9.

***) Jan 14, 23.

†) Sess. VI. cap. 11. de justif.

††) Tamtéž can 23.

†††) Srovn. III. in Natal. Domini.

Troufám, že tedy nikdo tak snadno hříchy všechny na váhu jednu klásti nebude, leč by jednati chtěl, jako mnozí zaslepení odpůrcové Církve, kteříž snad jen proto učení jejímu na odpor se staví, aby právě „odpůrců“ či „protestantů“ jméno si zasluhovali.

Není-li ovšem pro člověka soudného těžko poznati, že některé hříchy těžké a smrtelné, jiné ale toliko lehké neb všední jsou; těžší jest ale odpověď dáti k otázce:

2. *Které hříchy jsou smrtelné a které všední?*

Kdo by chtěl někde najíti úplný seznam hříchů smrtelných a hříchů všedních, marně by hledal v Písmě neb učení Církve, poněvadž jednotlivé skutky naše, jakými v pravdě jsou, souditi může toliko vševědoucí Bůh, jenž sám zkoumá srdce i ledví*). Avšak i my poznati můžeme, kdy hřích smrtelný a kdy všední byl spáchán, uvážíme-li jen bedlivě, čím hřích jest.

A čím jest hřích?

Hřích jest vědomým a dobrovolným přestoupením zákona Božího**).

Má-li hřích považován býti za smrtelný čili takový, jenž mravní život v nás usmrcuje neb usmrtil: jest spravedlivo a třeba, aby se při něm shledávaly tyto tři věci: *a*) aby *zákon* byl velice závažný; *b*) aby přestoupení jeho stalo se v pravdě s dostatečným *vědomím*; *c*) aby přestoupení zákona poznaného stalo se s úplným *svolením* čili v pravdě dobrovolně.

Jestliže ale při skutku některém shledává se: buď že *a*) zákon nebyl v daném případu velice závažným; aneb *b*) že přestoupení ho nestalo se s úplným vědomím; aneb *c*) že přestoupení zákona nestalo se s úplným svolením, dlužno obecně řečeno míti za to, že spáchán byl *hřích toliko všední.*

Naskytá se otázka: *a*) *kdy tedy jest zákon velice závažný?*

Zákon (čili *předmět****) *činů*) *lze považovati za velmi důležitý*†), když na nás vyžaduje ctností takových, kterých jest k životu křesťanskému nutná potřeba, bez nichž tedy nelze nás za křesťany míti. Nikdo ale dojista za křesťany více by

---

*) Quae sunt gravia et quae sunt levia non humano sed divino pensanda sunt judicio. S. Augustini Enchir. 17.

**) Svrchu § 38. III. a IV.

***) § 31. I.

†) Svrchu § 14. 2. a § 16. I. 5., II. 3.

nás neměl, kdybychom zjevení Božímu nevěřili, sliby i hrozbami Božími pohrdali, Boha nemilovali; *víra, naděje a láska k Bohu* jsou tedy zákonem přísně nakázány (gravitas materia), a kdo by se vědomě a dobrovolně proti těmto třem Božským ctnostem prohřešil, *hříchem smrtelným* by se prohřešil*); proto dle učení Církve za hříchy smrtelné vždy považovány byly tyto hříchy: zapření víry, svévolné překrucování víry čili kacířství, zoufalství čili odřeknutí se naděje v Boha, rouhání jakožto pravý opak lásky a t. d.

K velmi důležitým zákonům nutno ale počítati netoliko povinnosti, jež máme k Bohu, ale i závažné povinnosti, jež nám ukládá *láska k bližnímu i láska k nám samým*, a sice povinnosti ty, jimž nelze po částkách vyhověti (non datur parvitas materiae), ale kterým člověk musí buď úplně vyhověti, aneb jim vůbec nevyhoví. Takovými povinnostmi jsou ty, jež vážou nás k životu i čistotě bližního i vlastní. Kdo by tedy bližního neb sebe vědomě a dobrovolně zabil, aneb kdo by nějakého skutku smilného se dopustil, vždy celou povinnost porušil, vždy *hříchu smrtelného* se dopustil, poněvadž život ani čistota v částky rozložiti se nedají.

Předmět hříchu považuje se jen tehdáž za *méně důležitý* (datur parvitas materiae), když některé povinnosti k bližnímu neb sobě nemusíme vyhověti najednou, ale můžeme vyhověti po částkách. Tak se věci mají, pohlížíme-li na majetek a čest pozemskou. Máme sice za daných okolností o majetek i čest bližního i vlastní péči míti, avšak netřeba tak činiti vždy stejnou mírou. A proto také není provinění proti majetku a cti vždy stejně těžkým, ano jest mnohdy toliko hříchem všedním. Tak může tedy někdo utratiti majetek cizí neb svůj, poškoditi čest cizí neb svou nějakým skutkem jako jedním rázem; může ale také škoditi po částech, poněvadž právě majetek z částí složen jest, a i čest větší neb menší u mnohých neb nemnohých lidí býti může. Kdo by tedy jen málo bližnímu odcizil, jen nepatrným slovem, neb jen před nemnohými lidmi, na jichž slovo snad ani veliká váha kladena nebývá, cti poškodil, byť i vědomě i dobrovolně se tak stalo, hřešil toliko *hříchem všedním*, poněvadž v případu tom zákon, že mu po částech vyhověno býti může, velice důležitým a přísným nebyl.

---

*) Srovnej svrchu § 31. I. a níže § 42. II. 3.

Má-li býti hřích hříchem smrtelným, musí býti i s dostatečným vědomím i s plným svolením (gravitas formae)*) dokonán. Jsou tedy

b) *hříchy těžkými* všechny ty skutky, jež staly se proti zákonu velice důležitému, s úplným svolením a *s dostatečnou známostí* zákona. Jstliže ale člověk o zákonu jakožto velice důležitém neměl známosti žádné a nevědomost jeho jest úplně nezaviněná, ač proti zákonu pochybil, přece úplně *bez hříchu* jest, poněvadž kde není pravého poznání, tam ani pravého svolení a tedy ani hříchu býti nemůže. „Nevědomost hříchu nečiní," praví přísloví, a dle pravdy; jestli ale nevědomost chybujícího jest s vlastní vinou spojená čili zaviněná, přičítá se mu hřích jeho dle míry, až do které nevědomostí svou sám vinen jest**), hříchy jeho slují *hříchy z nevědomosti* (peccata ignorantiae), a mohou býti těžkými či smrtelnými, aneb lehčími či všedními.

Dodati sluší, že *každý povinen jest míti náležitou známost těch věcí, jež s jeho povoláním souvisí*; nemá-li, byť z nevědomosti zhřešil, nevědomost jeho úplně se mu přičítá. Tak kdyby kněz byv povolán k nemocnému, také v tělesné jeho nemoci pomoci chtěje, nějakého nepravého prostředku by mu poradil z nevědomosti, chybil by, ale nehřešil by, poněvadž jakožto duchovní není povinen míti známost hojivých léků, kdežto kdyby lékař škodlivého prostředku poradil, by zhřešil, poněvadž jsa lékařem má léky případné znáti. *Provinění z nevědomosti jest ovšem tím větší, čím více člověk nevědomosti své má vinu.* Tak by hřešil na př. někdo tím více, kdyby napřed svůj rozum propil, aby pak tím spíše svou nepříčetností omlouvati se mohl, když by bližního mnoho pohaněl.

Někdy se stává, že člověk má sice náležitou známost zákona, avšak při skutku nedovoleném na to nepamatuje, že a co zákon velí. Na př. ví, že v pátek jest požívání masitých pokrmů zapovězeno, avšak nevzpomene že právě pátek jest, an masa požívá. Skutky takové, jež bez pozornosti vykonány byly, jsou ovšem chybné, ale ne hříšné, a jen neprávem nazývají se *hříchy z nedopatření* (peccata inadvertentiae); hříchy pravými jsou skutky protizákonné z nepozornosti vykonané jen tehdáž, když nepozornost sama jest znamením, že člověk jistému hříchu již docela *uvykl*, tak že jednotlivých skutků

*) Svrchu § 31. I.
**) Svrchu § 28. I.

hříšných si již ani nevšímá. V případu tom hříšným jest ovšem již zlý návyk, jakož i všechno, co z něho pochází *), poněvadž kdo chce příčiny, tedy zlého zvyku, nutně musí chtíti i následků z něho vycházejících čili hříchů. Kdo by v případu takovém nevědomostí vymlouvati se chtěl, tomu sluší říci, že dostačí, aby za vědomého porušovatele zákona považován býti mohl, když jen *mohl* náležité vědomosti o zákonu nabyti.

K útvaru zlému (forma peccati) patří konečně

c) dobrovolné svolení, bez něhož v nižádném případu hříchu ani těžkého ani všedního není. Hříchy, jež na odpor jsou důležitému zákonu, a kterých člověk při dostatečném vědomí a s úplným svolením svobodné své vůle se dopouští, jsou vesměs hříchy smrtelnými a nazývají se *hříchy zlovolnými* (peccata malitiae). Takovými bývají hříchy ducha i dokonaní hříchové těla **).

Jestli člověk v hřích svoluje toliko, poněvadž prudká žádostivost (concupiscentia) obrazotvornosti jeho se zmocnila, klidný úsudek rozumu těžkým neb nemožným učinila, a proto i svobodné rozhodnutí vůle ochromila, říkáme hříchům jeho *hříchy z křehkosti* (peccata infirmitatis), jež bývají z pravidla hříchy všedními.

„Z pravidla“ pravím, poněvadž nejsou hříchy všedními, ale *smrtelnými, když jedná se o vyplnění povinnosti velice důležité*, jelikož v případu takovém, právě že velice důležitém, člověk všech svých sil vynaložiti, ano i život svůj tělesný v obět přinésti má spíše, než aby zhřešil, a tak o život mravní a nebeský se připravil. Tak na př. vždycky považováno bylo v Církvi odpadnutí od víry za hřích smrtelný, i tehdáž, kdyby kdo v největších mukách tělesných byl se Krista odřekl.

Také nejsou hříchy z křehkosti hříchy všedními, ale *smrtelnými, když kdo svévolně do pokušení se vydává neb mu alespoň neodpírá, ale sám v sobě je vyvolává, neb ve zlé příležitosti dobrovolně trvá* ***), aneb když již *hřešiti si navykl tak*, že některé hříšné skutky, na př. smilstvo, opilství, lichva, rouhání jako druhou přirozeností jeho se staly. Může býti, že někdo některých hříchů ze začátku dopouštěl se z křehkosti pravé, a tedy jen lehce Boha urážel; když ale chybám svým

*) Svrchu § 28. IV.

**) Svrchu II.

***) Srovnej svrchu § 38. II. 2.

docela a bez odporu se oddal, tak že zlým *zvykem* se jemu staly, nejsou pak hříchy jeho více pravými křehkostmi, ale hříchy zlovolnými, a tedy smrtelnými.

Z toho, co posud o hříších smrtelných a všedních povědíno, viditelným jest, že pro rozdíl tento, ač i v Písmě i v učení Církve jest vyznačený, ač i rozumu našemu zcela jest pochopitelný, *nelze udati přísných hranic* tak, aby se mohlo říci: až k tomuto stupni jest hřích všední, a jak učiníš krok dále, dopustíš se hříchu smrtelného. Nelze nám lidem rozdílu takového přísně ohraničiti, poněvadž jen Bohu jest povědoma všechna žádostivost, všechno pokušení; jenom Jemu známy jsou všechny příležitosti, všechny schopnosti duše i těla, jež při konání dobrého neb zlého se pohybují; a proto jedině On sám s určitostí věděti může, kdy uražen byl těžce a kdy uražen ani nebyl, kdy člověk mravní život v duši své usmrtil, a kdy ho jen poškodil, poranil. Proto také i sám svatý Pavel tvrdí: „Ničehož si vědom nejsem, ale tím ještě nejsem ospravedlněn: nebo kdo mne soudí, Pán jest“!*)

Avšak, ač v každém jednotlivém případu nesnadno ba mnohdy nemožno nám jest posouditi, zdali spáchán byl hřích smrtelný aneb toliko všední: *musíme si přece všemožnoa práci dávati, abychom aspoň všech najisto smrtelných hříchů poznali*, poněvadž Církev Páně k platnému rozhřešení nařizuje, abychom „všechny a jednotlivé i tajné hříchy smrtelné ve svaté zpovědi vyznávali, na které jsme se při *patřičném* a *pilném zpytování* svědomí upamatovali“ **).

I budeme a *musíme tedy vždy za hříchy smrtelné považovati* a z takových se i vyznávati, kdykoli přestoupili jsme *zákon* Boží, jenž nařizuje víru, naději, lásku k Bohu, aneb nerozdílné povinnosti k tvorům, *s vědomím* či poznáním dostatečným, a *s dobrovolným svolením* svobodné vůle své, poněvadž v skutku takovém leží vždy úplné odvrácení se od Boha, a úplné sobectví.

Budeme dále míti každý skutek svůj za *hřích všední*, z kterých sice nejsme dle vůle Církve přísně povinni se vyznávati, z nichž ale se zpovídati velice užitečno jest, kdykoli dopustili jsme se skutku, jenž *zákona* Božího přímo neruší, ale

---

*) I. Kor. 4, 4.

**) Conc. Trid. sess. XIV. can. VII. — To samé vykládá také katechismus v učení „o zpovědi“.

přece jakýsi nedostatek lásky k Bohu prozrazuje*); aneb který byl *bez náležitého vědomí* a poznání, jakož i *bez úplného svolení*, snad jen z nepozornosti aneb přirozené křehkosti dokonán, poněvadž při takovémto poklesku člověk od Boha, jakožto středu života mravního a cíle svatých snah, se neodvrací, ale toliko tvorům, jichž dle vůle Boží užívati nám jest dovoleno, větší důležitost přikládá, než jakožto tvory zasluhují; při kterých tedy Boha milovati nepřestává, Boha ze srdce nevypovídá: ale i tvory i sebe poněkud více miluje, než jak Bůh si žádá, a dovoluje.

Zůstává-li komu při bedlivém svědomí pochybnost, jestli v těžký hřích dokona svolil: má se právem za to, že v pochybném případu rozhodl se tak, jak rozhodoval se jindy**). Kdo tedy v pokušení na př. proti svaté čistotě aneb proti cti bližního vždy úplně svoloval, ten má souditi, že i tentokrát úplně svolil; jestli jen z části přizvukoval, má míti za to, že i v pochybném případu hůře nejednal. *Pochybnosti ovšem nemůže býti*, jestliže Bůh sám některé hříchy jakožto smrtelné naznačuje, jako jsou hříchy proti Duchu svatému, hříchy ducha neb těla, hříchy hlavní, do nebe volající***).

V jiných případech soudí se, že *člověk v duši své úplně v hřích nesvolil*, když maje příležitost hříšný skutek i zevnitř dokonati, přece tak neučinil; když vůbec jest úzkostlivým, a jen pochybuje, zdali svolil, aniž by na to přísahati mohl, že v pravdě svolil; když jinak ctnostně žije a tak smýšlí, že raději by umřel, než Boha se spustil; když se pamatuje, že při skutku byl buď ve velikých úzkostech neb pochybnostech, neb v polospaní, a jistě z jeho povahy souditi se dá, že při klidném stavu duše své a za dokonalého bdění dojista nebyl by v skutek svolil.

Kdo nemůže z pochybnosti vybřednouti, jestli hříchu smrtelného skutečně se dopustil čili nic, musí vždycky *zpovědníkovi se svěřiti*, an by jinak vydával se v nebezpečí, že hřích těžký zamlčí a tak svatou zpovědi nejen si neposlouží, ale nehodně či svatokrádežně svátost pokání přijme.

---

*) Sv. Tomáš Akv. učí, že hřích všední není *proti* zákonu, ale *mimo* zákon (non contra, sed praeter legem) 1. 2. qu. 74. art. 3. a 2. 2. qu. 24. qu. 12 a 4.

**) „Ex communiter contingentibus fit prudens praesumptio", dí staré pravidlo.

***) Svrchu II. a níže § 42. II.

3. Ač tedy nelze udati obecného pravidla, dle něhož by v každém jednotlivém, možném případu říci se dalo, tento hřích jest smrtelný, onen všední: přece *nade vši pochybnost jisto jest, že některé hříchy duši o život mravní docela olupují, a tělesné smrti se podobají; jiné zase duši toliko rání, jako nemocnou dělají.*

Vzkřísiti tělo nemůže leč Bůh aneb ten, komu by k tomu Bůh moci dal; a tak také nevzkřísí duše nikdo k novému životu mravnímu, leč Bůh spůsobem mimořádným, zázračným, aneb ten, jemuž Bůh k řádnému duchovnímu vzkříšení moc dal. Vzkříšení toto spůsobem řádným, od Boha ustanoveným, děje se na křtu svatém aneb ve svátosti pokání.

Při nemoci těla pomáhává si přirozenost sama, že nemocné látky z těla vylučuje a tělo samé pomocí pokrmů aneb také léků opět osvěžuje, posiluje, uzdravuje. A podobně děje se i v životě duchovním, že milost Boží posvěcující, v které život mravní žijeme, pobádává nás k některému neb více skutkům dobrým, jako jsou pobožnosti, posty, almužny, užívání svátostnin církevních, jimiž nezdravotu z duše vypuzujeme, znovu se posilujeme, a ve zdraví Bohu dále sloužíme *), aniž by pokaždé třeba bylo svátosti přijímati. „Jako často klopýtáme, ale rychle zase povstáváme, aniž bychom si toho všímali: tak i v duchovním životě často klopýtáme, ale pokud v milosti Boží trváme, rychle opět povstáváme, aniž bychom značné škody z poklesků svých měli," učí svatý František Salesský.

Avšak *nikdo nemysliž sobě, že když hříchy všední právě neusmrcují, že bez veliké škody může se jich dopouštěti,* zvláště když se tak děje s plným vědomím i svolením: nebo jako jednotlivá poranění lehká tělo ještě sice neusmrcují, ale čím více jich jest, tím více je oslabují, ano když bez počtu jich tělo tak vysílí, že ono neschopným jsouc prostředků ku svému zachování užívati, ne pro jednotlivá i mnohá poranění, ale pro neschopnost svou k životu v smrt upadá: tak také *mnohé hříchy všední, a byť sebe víc jich bylo, samy o sobě sice mravního života duše neusmrcují* **), *přece ale velice ji škodí,* any

---

*) „Sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestatur peccatum veniale, et non requiritur novae gratiae infusio," učí učitelé církevní.

**) „Peccata venialia utcunque multiplicentur, non efficiunt peccatum mortale," praví staré pravidlo.

posvěcující milost Boží umenšují, rozum v posuzování zlého i dobrého zatemňují, vůli ke konání dobrého vždy více oslabují, přirozenou, nenasytnou žádostivost vždy více rozdrážďují, pokušením přemnohým dveře do duše jako do kořán otvírají, a tak sice ne samy o sobě, ale pro velikou slabost, do které duši uvrhují, příčinou jsou, že člověk, když ošklivost k menším hříchům v sobě přemohl, hřešiti uvykl, počne klesati hříchy netoliko všedními, ale i smrtelnými! Dobře tedy dí moudrý Sirach řka: „Kdo pohrdá malými věcmi, pomalu zhyne“ *); a svatý Jan Zlatoústý, uvažuje slov těch i zkušenosti, že nikdo velikým zločincem, nikdo z anděla ďáblem nestal se najednou ale proto, že dříve v menších věcech bez odporu hřešíval, dává naučení: „Varuj se spíše dobrovolných hříchů všedních než samých smrtelných“; poněvadž hříchy smrtelné hroznou podobou svou samy odstrašují, kdežto hříchy všední propast zahalují, ku které vedou ty, kteří se jim oddávají.

A konečně, kdyby kdo i zůstal toliko při hříších všedních čemuž se nepodobá, zůstávají proto dobrovolná pochybení beze škody? Ó nikoliv! Nebo jako ani jediný skutek dobrý nezůstane bez odměny buď na světě aneb na věčnosti: tak *ani jediný hřích nezůstane bez pokárání buď na světě aneb po smrti.* Jestli ale kdo vědomě i dobrovolně všelikých poklesků se dopouští, kterak že za ně bude dosti činiti na světě? A jestli sám jich zde na světě dobrovolně neodkaje, kterak ujde přísným soudům Božím očistcovým po smrti?

4. Na konec sluší o hříších smrtelných a všedních dodati ještě to, že nejsou všechny stejně těžké, ale že i *mezi smrtelnými i mezi všedními hříchy jest mnoho stupňů.* R zdíly ty stanou se nám takřka makavými, uvážíme-li, za jakých okolností byly které dokonány, tážíce se: kdo jednal, co? kde? čím? proč? jak? kdy?***). Tak na př. odciziti komu za edno sto zlatých, jest za všech okolností hříchem smrtelným; hřích ten ale jest tím těžší, čím chudším jest poškozený; tím těžší, jestli oklamaný jest chudým dělníkem, a jedno sto zlatých jediným jeho majetkem; aneb jestli okradeni byli sirotci, opuštěné vdovy, v kterémžto případu jest hřích ten do nebe volající †). Oloupiti koho o čest pomluvou vždy jest

*) Sir. 19, 1

**) Srovn hom. 87. in Matth.

***) Srovnej svrchu § 29. IV.

†) 1. Mojž. 22, 22.

hřích těžký; avšak ještě těžším jest, čím výše postaven jest oloupený, poněvadž mu bývá pak nemožno, aby povinnostem svým ve všem vyhověl; tak mnoho těžším hříchem jest, kdyby kdo o čest oloupil panovníka, duchovního, soudce atd., než kdyby pomluvil toliko člověka sprostého, málo všímaného. Mluviti slova neužitečná, prázdná, jest již hříchem *), ovšem že jen všedním; avšak hřích stal by se těžším, kdyby kdo slovy těmi koho zdržoval v jeho důležité povinnosti atd.

Obecně říci lze: čím hzrší jest vůle hřešícího, čím horší jsou následky hříchu, tím těžší jest také hřích; ano *jako i přestoupení důležitého zákona, stalo-li se bez dostatečné ho známosti a bez úplného svolení, může býti toliko hříchem všednim*: *tak hřích některý, o sobě jen všední, pro ďábelskou vůli, s kterou vykonán jest, může státi se smrtelným.* Tak na př. kdyby kdo užíval dvojsmyslných slov s tím zlým úmyslem, aby nevinného člověka svedl ku smilstvu; aneb kdyby kdo s tak velikou zlovůlí některého hříchu, o sobě sice všedního, se dopouštěl, že by od něho neupustil, ani kdyby hříchem smrtelným byl.

IV.

Uvažujeme-li při posouzení hříchů, **zdali člověk zhřešil toliko sám, aneb jestli stal se příčinou pádu i jiných,** říkáme hříchům, jichž se kdo toliko sám dopustil, *hříchy vlastní* (peccata propria), oproti oněm, jichž při jiných přičiněním svým způsobil, a kterým *hříchy cizí* (peccata aliena) se říká **).

Hříchy *cizími* nenazývají se ovšem za tou příčinou, jakoby tomu, kdo k nim příčinu zavdal, ničeho po nich nebylo: ale cizími nazývají se proto, aby naznačeno bylo, že někdo příčinou se stal, že i jiný, cizí, Boha urazil. Kdo stal se příčinou pádu bližního, o tom také říkáme, že bližního *horším* učinil čili *pohoršil*, a skutek jeho nazýváme také **pohoršením.**

Hříchů cizích vypočítává katechismus devět. Čtyř prvních může kdo příčinou se státi ještě před zlým skutkem svého bližního; pěti ostatních, když bližní skutku zlého se byl již dopustil.

Všechny pořadem zní takto: 1. ke hříchu raditi; 2. hřešiti veleti; 3. ku hříchu svoliti; 4. ku hříchu ponoukati (čili

*) Mat. 12, 36

**) Srovnej také § 38. II.

chuti dodávati); 5. hříchy vychvalovati; 6. hříchů tajiti; 7. hříchů netrestati; 8. na hříších podíl míti (t. j. hříšníkovi při zlém skutku pomáhati, neb z něho užitek bráti); 9. hříchy hájiti.

O hříších těch platí slovo Páně: „Běda člověku tomu, skrze něhož pohoršení přichází; lépe by mu bylo, aby zavěšen byl žernov oslicí na hrdlo jeho a byl pohřížen v propast mořskou“ *).

I zhřeší každý, kdo příčinou jest pádu bližního těžkého, sám těžce; kdo příčinou jest cizího hříchu toliko všedního, hřeší sám také jen lehce, a dle hříchu bude jednou i *odplata*. Za kteroužto příčinou učí svatý Jan Zlatoústý: „Jakož se netrestají jedině zlodějové, nýbrž také týmž trestem stíhání bývají i ti, kteří, ač moc k zakázání měli, přece krádeže nezapověděli: rovněž podlehají teže pokutě netoliko bezbožníci, ale také ti, kteří od bezbožnosti odvrátiti mohouce, přece toho neučinili, buď z lenosti, neb z bázně“ **).

Někdy se stává, že *zlí lidé berou si pohoršení* nejen z toho co kdo koná neb mluví zlého: ale i *z toho, co kdo koná dovoleného, lhostejného, ba i dobrého*, a sice proto, poněvadž srdce jich je zlé. Tak brali pohoršení fariseové z toho, že Pán Ježíš i v sobotu uzdravoval, ač z Jeho skutků poznávati musili, že od Boha poslaným býti musí, an by jinak Bůh tolika zázraky Ho nebyl oslavoval; a takové pohoršení z dobrých skutků svých spolubližních berou si i mnozí zvrhlí křesťané, vidouce, že jiní horlivěji se modlí, postí, svátosti přijímají a t. d. a zneuctívajíce je za to, rouhají se Bohu. My pohoršení takovému neoprávněnému říkáme právem *pohoršení farisejské*.

Pohoršují-li koho zlého dobré skutky naše *dobrovolné*, radí nám křesťanská opatrnost i příklad Páně, abychom se jich někdy zdrželi, aneb pokud možno jich ukrývali, aby Bůh od zlých lidí zbytečně urážen nebyl. Pohoršují-li ale někoho dobré skutky *nakázané*, na př. když o velikonocích přistupujeme k stolu Páně, neb v den sváteční obcujeme mši svaté, neb v pátek se postíme atd., tu nic nás nesmí zdržeti od konání povinností, poněvadž bychom jinak, lidí více než Boha se bojíce, jako odpadlíky od svaté víry byli, a hodných křesťanů svou netečností v pravdě pohoršovali a tak hřešili.

---

*) Mat. 18, 6. 7.

**) Orat. 1. contra Judaeos.

V.

Majíce konečně dle nařízení Církve *„všechny a jednotlivé i tajné hříchy smrtelné ve svaté zpovědi vyznávati,* na které jsme se při patřičném a pilném zpytování svědomí upamatovali“ *, musíme si také položiti otázku: **Kolika hříchy smrtelnými jsme Boha urazili?**

Poněvadž hřích smrtelný jest vědomé a dobrovolné přestoupení zákona Božího ve věci důležité, vyplývají z výkladu toho *pro sčítání hříchů tato pravidla*:

1. hříchů jest tolik, *kolik zákonů Božích* bylo porušeno, aneb *kolik zlých předmětů* hříšník na mysli míti musel (materia peccati). Jestli tedy zcizoložil ženatý s vdanou, dopustili se každý dvojnásobného cizoložství, poněvadž dvoje manželství porušili; jestli kdo svévolně zabil více osob najednou, dopustil se tolika vražd, kolik lidí o život připravil; jestli vloupal se kdo do domu, a odcizil věci z více domácností, dopustil se tolik krádeží, kolik rodin okradl; jestli ale odcizil něco, co patří celé společnosti, a nikoliv jednotlivci, dopustil se hříchu toliko jednoho, poněvadž *společnost mající věci společné jako za jednoho majetníka se považuje.*

Rovněž prohřešuje se více hříchy člověk, jestliže *proti více ctnostem* zároveň se provinil; na př. kdyby kdo okradl chudou dívku proto, aby ji bídou spíše dohnal v nekalé záměry své; aneb kdyby kdo koho pomlouvaje, více ctností najednou mu upíral a tvrdil na př., že není ani poctivý, ani čistotný, ani věrný atd., což všecko jednotlivě i zevrubně má každý ve svaté zpovědi na sebe žalovati.

Také více hříchů se dopouští, kdo chtěje jen jednoho hříchu se dopustiti, teprv při něm *zpozoruje příležitost k jiným, a těch se dopouští.* Tak hřešil by někdo i opilstvím i utrháním, kdyby vešed do místnosti, kde se opojné nápoje prodávají, tam se opil a pak z opilství tajnou chybu bližního svého zjevil. Za to ale *nelze počítati za více hříchů, když kdo více skutků vykoná, ale jen proto, by jeden hřích dokonati mohl;* na př. kdyby kdo chtěje bližního okrásti, po kolik dnů o tom přemýšlel, jak by nejlépe úmysl svůj provedl, pak potřebné přípravy dělal, nástroje upravoval atd. Aneb kdyby si umínil, že bude po krejcařích tak dlouho klamati, až mu odcizí 50 zl.; tu

*) Conc. Trid. sess. XIV. can. 7.

jednotlivé malé krádeže se nepočítají, ale počítá se jen jeden veliký hřích, který zloděj *hned v počátku na zřeteli* měl.

Ke hříchům smrtelným patří, aby vykonáno bylo *vědomě i dobrovolně*, co Bůh přísně zapovídá (forma peccati). Proto dopouští se hříšník

2. tolika hříchů, *kolikrát od zlého úmyslu docela odstoupil, ho přerušil, ale pak znovu zase proň dobrovolně se rozhodl.* Jedná-li se o hříších, toliko v srdci dokonaných, bývá ovšem mnohdy velmi těžko, počet svolení přerušených a zase obnovených náležitě povědĕti; a proto nemůže-li hříšník na jisto počet udati, má alespoň udati, *po jaký čas* v zlé žádosti dobrovolně svoloval; aneb možno-li to, má povědĕti aspoň *přibližně*, kolikrát zhřešil; na př. stalo se to zřídka, často, velmi často, v té a v té době.

Vše toto vypočítávání platí ovšem toliko o hříších smrtelných, z kterých zpovídati se musíme, chceme li smíření s Bohem dojíti; neplatí ale o hříších všedních, z nichž zpovídati jest sice užitečno, ale nikoliv nutno, jak výslovně Církev Páně učí *), za důvod udávajíc, že hříchy všední z lásky a milosti Boží nevylučují, a i jinými spůsoby a dobrými skutky smazány býti mohou.

Úvaha. Kdo by nelekl se těch přemnohých spůsobů, kterými zákon Boží bývá rušen a Bůh nejdobrotivější urážen byť jen v obecných obrysech, jak se tuto stalo, jich uvažoval? Kdo nahlížeje při tom do vnitra srdce svého, a pravdivým býti chtěje, bude moci říci: hříchu není ve mně? Kdo vystříhal se vždy toho, co Bůh zapovídá, i ve věcech nejmenších, a kdo činil vždy všecko dobré, jímž měl osvědčovati lásku k trojjediému Bohu, ku spolutvorům svým: andělům, lidem, ano i šetrnost ku nakázanému pořádku mezi ostatními tvory? Kdo zdržel se všech skutků nedovolených zevnitř, a kdo ani v nejmenším neposkvrnil hříšnou žádostí duše své?

Ó jak velice klamou se všichni ti samým sobě spravedliví fariseové, kteří říkají: „*Nikoho jsem nezabil, a nikoho neokradl;* kdo může proti mně co říci?“ Což Bůh dal toliko přikázaní dvě, a ne deset? Což Církev a společnost občanská nemají na ně práva nižádného, aby jim také něco zapovídati aneb rozkazovati mohly? A což není i ten vrahem bližního svého, jenž k hříchu mu radí, svoluje neb mlčí aneb jej ne-

*) Conc. Trid. sess. XIV. cap. 5.

návidí*)? Což není zlodějem ten, jenž bližního o spásu duše olupuje, nad kterou není dobra vyššího? Což není samovrahem a největším škůdcem svým vlastním, kdo povinností k Bohu zanedbává, svátostí nepřijímá, jméno Boží zlehčuje, víru svatou v lehkost bere, a tak v záhubu věčnou upadá?

Ó běda všem, kteří buď ze zlé vůle, jako ďáblové, aneb z nepochopitelné a hříšné lehkomyslnosti, aneb i ze zaviněné a tedy líčené, hříšné nevědomosti sami na sobě chyb žádných neznamenají, kdežto Písmo výslovně tvrdí, že „ve mnohém klesáme všickni“ **), a že i „spravedlivý padá sedmkrát“ ***)! Běda těm, kteříž spravedlivým, ctnostným se posmívají neb docela pohoršení si z nich berou, že tak často na své hříchy pamatují, a z nich se kají, nebo vyplní se na nich, co dokládá kniha Přísloví: „sedmkrát padá spravedlivý, a *povstává*: ale bezbožní padají ve zlém!“ Ó jaké neblahé bude asi překvapení jich, až octnou se z nenadání před přísnou tváří nejvýš spravedlivého i vševědoucího Soudce, před Nímž marno bude odvolávati se na svou křehkost a nedostatečnost, poněvadž On nejtajnější záhyby srdcí našich zná, a ví, že s Jeho milostí, kterou nabízel, každý zvítěziti mohl nad světem, tělem i ďáblem, an nezkoušel nikoho nad to, co snésti mohl†); a že tedy kdo klesal a na povstání snad ani nepomýšlel, jedině ze zlé vůle ve zlém trval, a proto i trestů zasloužil, kterými On odpůrcům svým hrozil!

Ó kéž bychom jen často pamatovali na tresty, kterými Bůh stíhá provinilce proti zákonu Svému tu i tam; kterými stíhá nejen hříchy veliké, smrtelné, ale i poklesky a dobrovolné nedokonalosti spravedlivých: oč, že uvažování takové dojista ode všeho dobrovolného i vědomého přestoupení Zákona Božího by nás odvrátilo, když již ani láska Boha ani nesmírné odplaty spravedlivých nám dosti lákavými nebyly!

§ 40. Jaká jest odplata za hřích?

Bůh ve svých slibech nejvýš věrný nenechá bez náležité odplaty nižádného skutku lidského takového, při němž

*) Srovn. I. Jan. 3, 15.
**) Jak. 3, 2.
***) Přísl. 24, 16.
†) Kor. 10, 13.

člověk rozumu i vůle své užíval. Jako dle nejvyšší spravedlnosti odplácí za každý jednotlivý skutek dobrý: tak odplácí i za každý jednotlivý skutek zlý; jako odměnou za ctnost do konce osvědčenou jestiť věčné nebe: tak za hříšnost nenapravenou jestiť věčné peklo. Avšak od věčné blaženosti do věčného neštěstí jest mnoho stupňů, a těch právě tolik, kolik je stupňů od osvědčené ctnosti k zatvrzelé nekajicnosti. Nikdo a nikdy nemá zapomínati, že Bůh jest spravedlivým Soudcem a odplácí jednomu každému dle skutků jeho vlastních, i dle nezměnitelných slibů i hrozeb svých*).

Tážeme li se tedy po odplatě za hřích, musíme ihned při počátku říci, že ona jest a musí býti skutku hříšnému vždy *přiměřená* čili nejvýš *spravedlivá*. Čím větší tedy provinění, tím bolestnější zaň utrpení; čím menší hřích, tím menší zaň trest. Církev svatá činí dle výroků Písma svatého v trestech tyto dva hlavní rozdíly:

I. **Za hřích smrtelný**, *byť i jen jediný, opravdovým pokáním nesmazaný, jest odplatou* **smrt věčná** *v pekle;* a

II. **za hřích všední**, *jakož i za hříchy smrtelné ve svátosti pokání odpuštěné, jsou odplatami tresty trvající na čas*, čili **tresty časné.**

I.

Učí-li Církev Páně, že odplatou **za hřích smrtelný**, z něhož se člověk nekál, jest **trest v pekle**, musíme věděti, že Církev mluví v slovech těch již jako o posledním konci hříchu, jako o hrozné koruně všeho zlého; ona ale také učí, že *hříšník nejen po smrti, ale již i zde na světě za hřích smrtelný mnohdy velmi citelně kárán bývá.* A kterak?

1. Kdo těžce hřeší, *od Boha se odvrací*; a proto i Bůh odvrací se od Něho, a zákonem svým, v srdci lidském vepsaným jej trestá; my trestu tomu říkáme *hryzení svědomí.*

Kdo těžce hřeší, rozumem svým od Boha se odvrací, Boha zapírá; a proto tresce ho Bůh nevědomostí ve věcech nebeských, *zaslepením rozumu.* Kdo těžce hřeší, z vůli svou staví proti vůli Boží; a proto že nechtěl nésti sladkého jha Páně vydává ho Bůh v pouta jeho zlých žádostí, an vůli jeho milostí svých, kterými hříšník pohrdá, odnímá, a tak vůli jeho *oslabuje.* Bůh sice takto sil duchovních při člověku neruší, ale

*) Jak a kdy se nám skutky zlé ku trestu přičítají, viz svrchu § 30.

tolíko jich vlastnímu jejich působení ponechává, ježto, čím déle trvá a čím častěji se opakuje, tím horších následků *i pro duši i pro tělo* i na světě již mívá, jak patrno z hříchu prvotního, jemuž všechny hříchy naše osobní se podobají*).

2. Nejhorší ale trest přichází na hříšníka, když ho smrt v hříchu jeho překvapí. „Odplata za hřích (smrtelný) jest smrt" (věčná v pekle)**). Že se hříšník od Boha odvrátil (aversio a Deo), za to od Boha na věky odvráceným zůstane; trestu tomu říká se **trest ztráty** (poena damni); a že se ku tvorům obrátil (conversio ad creaturam) čili vlastně sobectvím zhřešil***), proto také tvorové odvrátí se přebolestným způsobem od něho, t. j. budou nesmírný trest působiti duši i tělu jeho; my těmto mukám, od tvorů pocházejícím, říkáme **tresty pocitů** čili **muky** (poena sensus vel cruciatus).

Zde na světě člověk tak těžko v hrozné muky pekelné věří, a věří-li, tak snadno na tyto nevýslovné tresty zapomíná, poután jsa všelikými starostmi, zábavami, roztržitostmi a lichými důvody nerozumných lidí, kteří rozumy své výše cení než hrozby nejvýš pravdomluvného a věrného Boha; ale proto na věci samé ničeho nezmění. Za tou příčinou, aby se nezdálo, že snad jen pro postrašení a ze svého něco píši, zdržím se slov vlastních, a pokládám tuto pouhá slova Písma svatého jako na ukázku, aby každý, koho ještě ďábel na dobro hříchy neoklamal, se vzpamatoval, a pokud ještě Bůh času dává, hříchů svých se zbavil.

a) Že hřích bude míti trest ztráty i rozličné tresty pocitů, dokazují těmito *slovy Božími*: „Přijdou mnozí od východu i od západu a stoliti budou s Abrahamem a s Isákem a s Jakubem v království nebeském: synové pak království vyvrženi budou (trest ztráty) do temnosti zevnitřní: tamť bude pláč a skřípení zubů (trest pocitů čili muky)" †). „Pošleť Syn člověka anděly své, i vyberou ... ty, kteříž činí nepravost: a uvrhnou je do peci ohnivé. Tamť bude pláč a skřípení zubů" ††). „Potom řekne (soudce) i těm, kteří (při posledním soudu) na levici budou: Odejděte ode mne, zlořečení (tedy v trest ztráty) do ohně věčného (tedy v trest pocitů), kterýž

---

*) Srovnej svrchu § 38. I. a II.
**) I. Kor. 6, 23.
***) § 38. III.
†) Mat. 8, 11, 12.
††) Mat. 13, 41. 42.

jest připraven ďáblu a andělům jeho“ (tedy ve společnost tu nejhorší, a v muky, jež pocházeti budou od tvorů jiných*).

Na jiných místech mluví nejsvětější Spasitel náš také o červu, t. j. o zlém svědomí, jež v pekle nikdy neumírá**).

b) Dělej tedy, člověče, co dělej, pekla *při zdravém rozumu* upříti nemůžeš, poněvadž Bůh tak určitými slovy a při tolika příležitostech o něm mluví; a i my sami, ač se k tomu přirozenost naše nerada přiznává, přece za věc Boha, to jest Pána a krále všech pánů, všech králů, všeho tvorstva, nebes i země důstojnou uznati musíme, aby od bídného, nepotřebného červa, jakým jest proti Bohu člověk, *z trestu se odvrátil*, když tento bídník dříve vědomě a dobrovolně *odvrátil se od Něho*; aby odepřel mu vědění i poznávání a „temnostmi“ naplnil duši jeho, když člověk rozumem svým od Boha darovaným Jej hledati, poznávati se zpečoval, aby vydal jej v „okovy“ zlovůle, když člověk s dobrou vůlí Pána svého uznávati a Jemu srdcem i skutky sloužiti nechtěl; aby věčně zákonem svým uvnitř, t. j. zlým svědomím jako „nemocným červem“ jej káral, když člověk zákon ten drzou rukou rušiti se opovažoval.

Rozumný člověk dále i to nahlíží, aby hříšník, když Boha se spustiv, *tvoru přednost dal, od tvorů těch samých kárán byl*, pro které Bohem pohrdl, kterým před nejvyšším a nejdobrotivějším Pánem svým přednost dal; aby tedy snášel pak muky na duši i na těle svém, i od ďáblů, kterým ve službu otrockou se dal, i od zlých, rovněž smrti věčné propadlých lidí, které ku hříchu sváděl aneb které ve smělém urážení všudypřítomného Boha za tovaryše své měl.

c) Mnozí v bujné, zběsilé zaslepenosti ovšem z pekla posměchy si činí, a těší se, že přijdou-li do pekla, i *s veselými společníky svými se tam sejdou*. Ovšem, jestliže zlí společníci jich v pravý čas pokání na světě neučinili, i oni do pekla se dostanou; avšak peklo není více místem mrzkých rozkoší, ale jest věčným, ukrutným žalářem za bohaprázdné urážení Veličenstva Božského. I najdeš tam, člověče bohaprázdný, své druhy i družky v chlípnostech i nestydatostech; najdeš tam obyvatele obcí, v kterých jsi slovem i příkladem símě nevěry

*) Mat. 25, 41. Srovnej také V. Mojž. 32. 22.; Job 10, 22.; 20, 22.; Žalm 10, 7.; 20, 10.; 48, 15.; Moudr. 5, 1—14; 5, 18—24.; Is. 33, 14. a t. d.

**) Mar. 9, 43. Srovnej také naučení o bohatci, jenž pohřben jest v pekle Luk. 16; dále Jan 15, 6.; II. Thess. 1, 18. a t. d.

a zpustlých mravů zasíval; shledáš se tam se všemi apoštoly ďáblovými, kteří zde na světě nevěreckými knihami a pustými obrazy tolik duší říši ďáblově získali! Shledáš se tam, otče, se svými bohaprázdými syny, jimž jsi ve zlém nejen nebránil, ale příkladem i slovy svými ku špatnostem cestu ukazoval. Ano shledají se nešlechetníci nekající v pekle všichni i s mistrem svým a vražedníkem duší od počátku. Avšak shledání to nebude k novým veselostem, ale *k novým utrpením!* Tu bude klíti i zlořečiti jeden druhému, tu bude bojovati jeden proti druhému, jeden proti všem, a všichni proti jednotlivcům, jeden druhému vinu svého věčného neštěstí přičítajíce, všichni týráni jsouce neúmorným červem zlého svědomí, všichni naplněni ohněm sžírajícím, neuhasínajícím, všichni sténajíce a bědujíce, všichni spojeni mstou, nenávistí, kletbou proti Bohu i všem tvorům Jeho! I kdyby jsi sám v pekle schopen byl radosti v duši své, kterak mohl bysi šťastným cíti se ve společnosti takové? Kde by se mohla vzíti radost v duši tvé, kdyby jí i slova Páně připouštěla, až rozum pozná, že od nejvyššího Dobra navždy jsi odloučen, k Němuž přece dle přirozenosti své celá duše naše se nese, po Němž hladoví, Jehož si nevýslovně žádá, bez Něhož ani na světě pravého ukojení najíti nemůže, kdež přece všeliké tvory vnadami svými ještě ji oslepují? Není jinak; jako v nebi největší blaženost nebešťané mají z pohlížení na Boha, čili zdokonalého poznávání Ho a skutků Jeho pomocí rozumu, a z dokonalého požívání blaženosti Jeho pomocí svobodné vůle své, protože na světě k Němu ve všech věcech se obraceli, ve všech podnikáních zřetel měli: tak nekající hříšníci za odvrácení své od Boha a obrácení se ku tvorům nejvyšší muku míti budou z věčné odloučenosti od Boha, z temnosti rozumu svého, ze sžírajících plamenů, z neuhasitelné žízně, t. j. ze žádosti po pramenu vody živé, čili po Bohu, a pak i ze hrozné společnosti duše s tělem i ze společnosti s ostatními tvory!

3. *A muky tyto strašné jak dlouho trvají?*

Na to jest odpověď krátká: *Věčně!*

Co jest to věčně?

Věčně trvají muka pekelná, znamená: za tisíc, milion roků nebude jim konce; ano za tisíce milionů roků nebude ještě dokončen jich začátek! Kdyby za milion roků přelétlo jednou ptáče, a z moře utrpení jejich vypilo jednu kapku: mnoho-li by to trvalo roků, než by vypilo moře to až na dno, až do poslední kapky? Byl by to počet roků tak ve-

liký, že proň ani číslic nemáme; ale přece ještě nebyl by to ani začátek konce věčnosti, která právě jest bez konce!

Právě toto dlouhé trvání pekla v pochybnost berou mnozí lehkomyslní, pravíce: *jest-li již nějaké peklo za hříchy jest, toť zajisté není bez konce.* Avšak omyl ten jest veliký. Mluv si kdo, co mluv, slova Páně nepřevrátíš; neboť nebe i země pominou, ale slova Páně nepominou*), a Pán dí s určitostí: „Půjdou (hříšníci) do trápení *věčného:* ale spravedliví do života *věčného*" **).

a) Ale kterak by mohl Bůh *trestati věčně* za *hřích krátký? Zdaž by to neodporovalo spravedlnosti Boží?* táží se ti, kteří rádi pochybují. Avšak marné jsou řeči jich! Právě proto, že Bůh jest nejvýš spravedlivý, splní hrozby své hříšníkům! Hřích těžký ovšem spáchán bývá rychle, plyne z toho ale, že by nemohl býti trestán dlouho? Dlouho-li trvá to, zapáliti komu dům jeho nad hlavou? A přece i spravedlnost světská zločin takový trestává žalářem dlouholetým! Dlouho-li to trvá zastřeliti někoho? A přece i na světě bývá za zločin takový dlouhá vazba a potupná smrt! Dlouho-li to trvá, několika bezbožnými slovy znectíti panovníka země? A přece dlouholetý i doživotní často za ně následuje těžký žalář! A co jsou všichni panovníci tohoto světa proti Velebnosti Božské? Jestli ale hrubé uražení panovníka trestává se doživotně: co zasluhuje ten, jenž dobrovolně a vědomě protiví se Pánu všech pánů, jenž jej stvořil, vlastní krví Ježíše Krista vykoupil, skrze Ducha svatého snad často jakožto provinilce byl opět a opět na milost a za dítko své přijal? Jest to tedy mnoho, když i vinník takový odsouzen jest k želáři doživotnímu, a poněvadž duše neumírá, tedy k žaláři nepřestávajícímu či věčnému? A jest to mnoho, když člověk vědomě a dobrovolně Boha tak laskavého a štědrého urážel, aby *dlouho* i také *mnoho* trpěl? Ó nemýliž se nikdo! Bůh nebývá posmíván! Bůh není lhářem ani slabochem! Jestli hříšníkům nekajícím hrozným peklem hrozil, splní slovo své! Jestli člověka od zlého neodvrátily ani přeštědré dary Boží, ani veliké sliby na odplaty za ctnosti na věčnosti, ani hrozby na přísné pokáni všech urážek, marně pak bude člověk hříšník dovolávati se spravedlnosti Boží!

---

*) Mar. 13, 31.

**) Mat. 25, 46. Srovn. Dan. 12, 2.; Jan 5, 29.

b) Ale vždyť *Bůh jest také milosrdný; zdaž neodpustí hříšníkovi i po smrti?* Ano, jest Bůh milosrdný nejvýš, snáší naše poklesky i zločiny, ano odpouští, když upřímné pokání činíme; ano jest milosrdný, a z pouhého milosrdenstvi Syna svého poslal na svět, aby hříchy naše na se vzal, aby „smazal zápis odsouzení, kterýž byl proti nám (skrze hřích), i odstranil jej, a přibil na kříži“ *); avšak Pán Ježíš není Vykupitelem proklatých, ale toliko poutníků na zemi; krev Jeho netekla pro peklo, ale pro svět! **) Dále trvá čas setby jen na světě, a při smrti jest žeň; co kdo zasel, to bude i žíti; kdo spasením pohrdal za života, nedojde ho více po smrti! Kdyby i možno bylo hříšníkovi, aby po smrti najednou své síly duchovní přeměnil, čemuž Písmo svaté na odpor mluví, nemohl by přece nebe více získati, poněvadž člověk, jak praví katechismus, „bez milosti Boží nemůže ničeho k životu věčnému prospěšného činiti,“ a Bůh po smrti více milosti neudílí; neudílí milosti právě proto, že „milostí“ čili darem nezaslouženým jest, a poněvadž není jí více hoden ten, který jí za života mrzce pohrdal. Poněvadž tedy v pekle milosti Boží k dílu některému dobrému, bohulibému více není, člověk z hříchu svého více povstati nemůže, v hříchu trvá a v hříchu trvaje po celou věčnost i trest zaň snášeti bude po celou věčnost!

Nikdo klamati se tedy nedej lichými důvody, neb nemůže býti zvráceno slovo Boží, že kletba hříchu jest dlouhá; ale pomni, že „kam strom padne, tam ležeti zůstane!“ Ruka loupeživá i tam zůstane vztaženou k věcem cizím; oko chlípné ani tam nebude cudnějším; jazyk pohoršlivý ani tam nebude dobrých řečí mluviti; paměť ohavnými obrazy rozčilená ani tam nebude míti lepších představ; rozum od Boha odvrácený ani tam věcmi ku cti Boží směřujícími obírati se nebude; svobodná vůle člověka v zlovůli proměněná nepřestane ani tam na odpor býti přesvaté vůli Boží; člověk, jenž Bohem pohrdal zde, nepřestane Ním pohrdati ani po smrti! Na věčnosti není více změny; ale jakým kdo odtud odešel, takovým zůstane k věčné odplatě aneb ku věčnému trápení. „Na věčnosti,“ praví svatý Augustin, „není minulosti, tak jako by něco bylo přestalo; není budoucnousti, tak jakoby něco nastati mělo: ale panuje toliko přítomnost, poněvadž cokoli věčným jest, také vždycky jest“ ***)!

*) Kolos. 2, 14.

**) Srovn. Luk. 20, 38.

***) In aeternitate nec praeteritum quidquam est, quasi desierit; nec

c) Těžkým, smrtelným hříchem obtížený člověk po smrti tedy u Boha, Jímž dříve pohrdl, marně by pomoci hledal; také sám více si nepomůže, aniž skutky dobré, které snad před hříchem svým byl vykonal, užitek na věčnosti proň míti budou *). Ale také ani *kdo z lidí na světě více pomoci mu nebude moci*, poněvadž mezi peklem a nebem jest propast nepřekročitelná, takže nelze nikomu ani z nebe do pekla ani z pekla do nebe více přijíti **); a proto i modlitby, i posty, i almužny, jež by lidé na zemi na usmíření Boha za něj konati chtěli, bez užitku by zůstaly.

d) Ba *ani útrpnost nebešťanů, ani těch, jež s nimi na světě v nejužším svazku pokrevním žili, sledovati jich nebude*, poněvadž nebešťané s Kristem Pánem jsou jedné mysli; a jest-li tedy On zavrhl ty, kteříž láskou Jeho za živa pohrdali, i oni za spravedlivé spolu uznávají, aby tak veliký nevděčník na věky ze společnosti ctitelů Páně vyloučen, „aby služebník nevěrný vyvržen“ byl.

4. Avšak ač tresty pekelné jsou pro každého nešťastníka hrozné, zvláště proto, že bez konce trvají, tož přece *nemají všichni proklatci odplaty stejné, ale každý dle zasloužení*, právě jako ani všichni nebešťané stejné odplaty nemají, ale každý dle přičinění svého na světě blaženost přijímá. S čím větší tedy zlovůlí kdo hřešil, čím déle v hříších žil, čím více skutků hříšných se dopustil: tím hroznější budou i muky jeho, poněvadž Bůh jest spravedlivým Odplatitelem. Že tomu tak, vykládá sám Spasitel náš, když činí rozdíl mezi tresty, jimiž stiženi jsou nešťastní obyvatelé sodomští, kteří zhřešili Spasitele nepoznavše, a mezi tresty, jimiž zastiženi budou ti, kteří samému Pánu Ježíši a poslancům jeho odpírají, řka: „Zajisté pravím vám: Lehčeji bude zemi Sodomských a Gomorských v den soudný nežli městu tomuto“ ***). Avšak i o trestu věčném toliko za hřích jediný smrtelný přisouzeném říci lze s hrůzou slova podobná těm, jež praví Písmo o blaženosti nebeské člověka ctnostného: Ani oko lidské nevidělo, ani ucho lidské neslyšelo, aniž kdy na srdce lidské vstoupilo, co Bůh připravil těm, kteříž Ho — nenávidí †)!

---

futurum, quasi nondum sit, sed praesens tantum, quia quodquod aeternum est, semper est. Enarrat. in Psalm. 2.

*) Svrchu § 32. 4., § 34.

**) Luk. 16, 26.

***) Mat. 10, 15.

†) Srovnej I. Kor. 2, 9.

5. Když tedy věci tak se mají *co má činiti, kdo Boha těžce urazil?*

K otázce té odpovídáme slovy svatého Petra k Židům: „Pokání čiňte, a pokřtěn buď jedenkaždý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých“ *). Pokání činiti nutno, pokud nás Bůh na tomto světě ponechává. Jako můžeme v životě tomto pekla hodným se učiniti, tak můžeme i chyb svých napraviti i zásluhy mnohé pro nebe si získati, an Bůh v životě tomto milosti své docela nám neodpírá ani tehdáž, když jsme ho těžce urazili. Pokání svatého Petra, svaté Maří Magdaleny a tisíců svatých kajicníků jest toho zřejmým dokladem.

Kdo ještě nebyl pokřtěn, „dej se tedy pokřtíti ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů“, a s hříchy čili s urážkami Boha odpuštěny mu budou i veškeré tresty; a byť duše jeho celá znečistěna byla, zběli jako sníh, nebude poskvrny na ní, ale stane se hodnou nevěstou Beránka Božího.

Kdo ale byv přijat za dítko Boží na křtu svatém, *po křtu přece těžce zhřešil,* tomu nezbývá, než aby místo vody křestní slzami očí svých duši obmýval, jako marnotratný syn k Otci nebeskému s dobrými předsevzetími se vrátil a od služebníka Jeho ve svaté zpovědi i od hříchů očistění i nové roucho svatební přijal.

Avšak s kajícími křesťany zachází Otec nebeský poněkud jináče, než s těmi, jichž skrze křest do království Církve své posud nebyl přijal. Činí podobně, jako činívají moudří otcové lidští. Provinilo-li se dítko poprvé a přichází prosit za odpuštění: odpouští mu moudrý otec všecko provinění, na milost úplnou ho přijímá, a toliko s dobrým napomenutím propouští. Jestli ale dítko provinilo se po druhé i po desáté, a za odpuštění prosit přichází, laskavý otec odpouští sice zase urážku, z domu ho nevyhání, na milost ho přijímá zase: ale neodpouští trestu *všeho*, nýbrž i citelně dítko kárává, by nelásku svou a nevděk svůj poznalo a nikdy více otcovského srdce vědomě i svévolně urážeti se neopovažovalo. A tak podobně činívá i Bůh. Poprvé, na křtu svatém odpouští všechny urážky i všechny tresty za ně; ve svátosti pokání ale odpouští padlým a zase kajícím křesťanům sice všecky urážky, odpouští také časné tresty, ano by jinak kajicníkovi odpuštění urážek neprospívalo: ale neodpouští trestů všech vůbec.

*) Sk. apošt. 2, 38.

Tyto tedy neodpuštěné tresty že netrvají již věčně, nýbrž toliko nějaký čas, nazývají se *tresty časné*, a těm hříšník podvoliti se musí, chce-li v pravdě smíření s Bohem dojíti.

II.

Církev Páně v příčině trestů **za hříchy smrtelné ve svátosti pokání odpuštěné**, jakož i **za hříchy toliko všední** dále učí, že tresty ty trvají jen nějaký čas, čili že jsou **tresty toliko časné**. *Tresty časné jsou toliko dvoje*, a sice: 1. jsou buď takové, jichž si člověk odbývá *na světě*; aneb 2. jsou takové, kterých bude vinník musiti odbývati po smrti na místě, kterému, jelikož tam ode vší poskvrny očistiti se musí, **očistec** se říká.

1. *Na světě trestává*

a) *Bůh*, „Otec“ náš nebeský, přímo chybující dítky své i ty, kteří sice se s Ním smířili, ale pokut zasloužených ještě nepřijali, buď *z trestu*, aby alespoň z části křivd Jemu učiněných napravily, aneb také *na výstrahu* pro budoucnost, aby člověk z trestů Páně poznal, jak přísným mstitelem cti své jest všemocný Bůh. *Tresty takovými bývají:* ztráta jmění, cti; nemoce, smrt miláčků, umenšování milosti Boží při častějších poklescích, a následkem toho zatemňování se rozumu pro věci svaté, oslabování vůle ku konání dobrého, vzmáhání se pokušení a t. d. Není divu, že Bůh takto kárává; nebo že člověk při hříchu smrtelném od Boha se odvrátil, naň zapomněl, a i při hříších všedních nepatřičnou lásku tvorům a konečně sobě věnoval, zakouší právem za to, že Bůh i od Něho milostnou tvář svou odvrací, ač za dítko míti ho nepřestává, a že od tvorů dává mu zakoušeti všelikých nátisků, aby člověk poznal, že marně hledá štěstí a upokojení v nich, ježto jen u Boha v pravdě nalezeno býti může. Tak trestal Bůh krále Davida smrtí milého dítěte, že byl zcizoložil, ač v hříchu svém se poznal a pokání zaň činil*); tak trestal Mojžíše, vyvoleného vůdce lidu svého, že nesměl vkročiti do zaslíbené země, jedině za tou příčinou, že na chvilečku pochyboval o tom, zdali Bůh lidu israelskému, tak často věrolomnému, bude chtíti milosrdenství prokázati**); a proto když i na nás Bůh rozličné nehody sesílá, slušno na trestající a přece milu-

*) II. kn. Král. 12.
**) 4. kn. Mojž. 20, 12.

jící ruku Páně pamatovati, a volati jako zbožný trpitel Job: „Jestliže dobré věci brali jsme z ruky Boží, zlých pak a (zasloužených) proč bychom nepřijímali“ *)?

b) Na světě trestává také duchovní „matka“ naše *Církev svatá*, aby přísnějšímu trestu „Otce“ předešla, ukládajíc za hříchy pokuty ve svaté zpovědi i mimo ni, abychom spravedlnosti Božské spíše zadost učinili na světě, pohoršení dítkám Božím daná snáze odčinili, žádosti nezřízené v duši i v těle se ozývající snadněji přemáhali, nástrahám ďábla i světa statněji odolávali, a tak i tím hojnější zásluhy pro sebe získali. Za tou příčinou ukládala horlivým křesťanům věků minulých pokání tuhá i dlouhá, ano až i do smrti trvající, jak nám o tom svědectví vydávají dějiny církevní, činila tak a činí zajisté dle příkladu svatého Pavla, jenž krvosmilníka korintského vydal satanu k zahubení těla, *aby duch spasen byl* v den Páně“ **).

c) Za mnohá provinění trestává na světě i *společnost občanská*, pokud řád její byl porušen. Lidé však nejsouce vševědoucí, provinění všech, ani kdyby chtěli, dle zasloužení trestati by nemohli; a proto má konečně, aby trestům Božím na onom světě ušel,

d) trestati se na světě *každý jednotlivec sám* pokutami, jichž sobě ukládá; a to nejen za hříchy, které zevnitř byly spáchány, a jež i duchovní i světská vrchnost trestává, ale i za hříchy vnitřní, tajné, jež snad toliko Bohu a hříšníkovi samotnému povědomy jsou. Pokutami takovými mají dle vůle Páně býti: modlitba, půst, almužna.

Poněvadž hříchem urazili jsme *Boha* aneb alespoň pro tvory Naň dosti nepamatovali, máme usmiřovati Jej *modlitbou* čili všelikými způsoby pobožností, při kterých mysl k Bohu pozdvihujeme, s Bohem rozmlouváme, za slitování prosíme. K modlitbě patří tedy také hodné a časté přijímání a hlavně nekrvavá, převzácná oběť smírná, mše svatá, kterou hříšník za sebe obětuje aneb obětovati dává, aneb při které alespoň s kajícím srdcem přítomen jest.

Poněvadž hříchem pohoršili jsme obyčejně také *bližního*, máme chyby své napravovati prokazováním lásky k bližnímu, skrze dobrovolné *almužny*. Almužnou rozumí ale Církev Páně všechny skutky, kterými bližnímu v potřebách jeho tělesných

*) Job 2, 10.
**) I. Kor. 5, 5.

neb duchovních z lásky k Bohu ku pomoci spěcháme. Almužnami jsou tedy na př. tyto skutky: lačné krmiti; žíznivých napájeti; pocestných do domu přijímati; nahé odívati; nemocných navštěvovati; mrtvých uctivě pochovávati; pochybujícím dobře raditi; hřešící kárati; neumělých učiti; zarmoucené těšiti; křivdy trpělivě snášeti; za živé i mrtvé Boha prositi. Kdož jest, jenž by některými ze skutků těchto nemohl almužny udělovati, a velikých zásluh u Boha získati, jež Spasitel sám v den soudný odměniti chce?*)

Poněvadž hříchem tak mnoho škodíváme *sobě na duši i na těle*, pochybení ta káráme, a zlé následky jich odčiňujeme dle vůle Páně *postem*. Postem vyrozumívá ale Církev Páně všecko to milé, jehož si z lásky k Bohu odpíráme. Postiti se neznamená tedy toliko v jisté dny masitých pokrmů se zdržeti, neb toliko újmu v jídle si činiti: nýbrž ku postu patří také odpírati si i ve spaní, zábavách, v rozumování, všelikém žádání neužitečném, zvláště nedovoleném aneb alespoň nebezpečném, ano i v trpělivém snášení všech křížů, které nám Bůh, milující Otec, buď na pokárání aneb pro zdokonalení naše sesílá.

Konečně káráme na sobě pokornou modlitbou také všecko to, v čem provinili jsme se proti Bohu pýchou; almužnou čili rozdáváním statků káráme hříchy, jichž dopustili jsme se lakotnou žádostí očí; a postem tresceme na sobě, v čem provinili jsme se žádostí těla.

Blaze tomu, kdo od Boha trestajícího s ochotou přijímá tresty na sebe, ať již Bůh přímo jich posílá, aneb skrze oprávněné vrchnosti duchovní neb i světské udíleti jich nakazuje, a kdo sám sebe soudě, sama sebe dle vůle Boží kárá. Svatý apoštol Pavel v příčině té praví: „Když býváme souzeni, od Pána býváme trestáni, abychom nebyli s tímto světem zatraceni. Kdybychom pak sami sebe rozsuzovali (a ovšem i trestali), nebyli bychom zajisté souzeni“ **). Vyhne-li se kdo trestům za hříchy své na světě, najde jich zcela jistě po smrti, ponévadž „do království nebeského nic poskvrněného nevejde“ ***).

2. *Po smrti trestává Bůh v očistci* duše spravedlivých, kteří buď hříchy všedními obtíženi jsouce zemřeli, aneb při-

*) Mat. 25.
**) I. Kor. 11, 31. 32.
***) Zjev. 21, 27.

měřených trestů za těžké hříchy, ve svátosti pokání odpuštěné, ve svém živobytí byli nevytrpěli.

a) Jakými tyto tresty jsou, s určitostí představiti a lidským jazykem vypsati nedovedeme. Víme toliko to, že i v *Starém Zákoně* v očistec věřili, poněvadž by jinak nebyli za duše zemřelých obětovali*); víme také, že *Pán Ježíš* mluvil o místě, kde budou ještě po smrti hříchy odpuštěny**); víme, že v *Církvi* Páně od počátku konány bývaly služby Boží za zemřelé; známe výroky svatých Otců, kteříž učení o očistci na bezpočetných místech stvrzují, jako příkladně praví svatý Augustin: „někteří trpí časné tresty toliko zde na světě, jiní po smrti, jiní tu i tam, ale ještě před oným přísným soudným dnem“***). Ano sám *rozum* náš nahlíží, že když do nebe nic poskvrněného vejíti nemůže, a všichni lidé celí čistí ze světa tohoto odcházejí, aniž by právě těžkých hříchů na sobě měli: že musí býti mimo nebe i peklo ještě místo nějaké jiné, v němž by se duše s nedokonalostmi ze světa odcházející očistily, a zcela hodnými učinily patřiti Boha nejsvětějšího tváří v tvář, čili že *musí býti* **očistec.**

b) Mužové svatí učí, a zjevení mnohých svatých učení to dotvrzují, že *muky ubohých duší v očistci velice podobají se mukám pekelným*, toliko s tím rozdílem, že v pekle jest *trest ztráty* po celou věčnost, v očistci toliko na nějaký čas; v pekle jsou *hrozné muky od tvorů* trvající bez konce i míry, v očistci jsou muky podobné, jen že budou míti konec.

I trápí duše v očistci nesmírně odloučení od Boha, na Něhož pro nezřízenou lásku ku tvorům byly zapomínaly. Snáší muky ukrutného žaláře, trápí se sžírající bolestí, kterou Písmo ohněm nazývá, souží se žízní po Bohu a blažené věčnosti, jako jelen po vodě studené. *Co jedině muky jim snesitelnými činí* a před zoufalstvím je chrání, jsou tyto jim zcela jisté vědomosti: Jsme v milosti u Boha; až dluh svůj zapravíme utrpením, vejdeme v slávu nebes; Ježíš Kristus sám jest naším prostředníkem†); Matka Boží, svatí nebešťané, přátelé naši dobří na zemi našimi přímluvčími!

c) *A jak dlouho musí býti duše v očistci?* Jak dlouho kdo v očistci očišťovati se musí, to ovšem nám nikdo pověděti

---

*) 2. Mach. 12, 43.
**) Mat. 12, 31.
***) De civit. Dei c. 14.
†) Jan 2, 1.

nemůže, leč by pověděti chtěl sám Bůh. My víme toliko to, že Bůh soudí jakožto Soudce vševědoucí a nejvýš spravedlivý, a že učiní jednomu každému dle skutků jeho. Čím častěji a dobrovolněji kdo hřešil, tím bolestnější a delší bude očistec, a trvati bude snad nejen hodiny, ale leta i staletí; čím méně kdo chyboval, a čím více na světě pokárání s kající myslí přijímal aneb sám si ukládal, tím kratší i snadnější bude míti očistec. Avšak *nikdo pokání až k očistci neodkládej*, poněvadž

aa) nikdo neví, zdali skutkem, jehož dobrovolně se dopouští, neuráží Boha v tom okamžení těžce*);

bb) nikdo z žaláře očistcového nevyjde, dokud by nezaplatil posledního halíře**);

cc) věcí hroznou jest upadnouti do rukou trestajícího Boha***)!

d) Když ale máme na světě pokání činiti aneb po smrti trpěti, tuť se zdá, že *neskonalým zásluhám Ježíše Krista patřičná čest se nevzdává, ano to vypadá, jako by za nás nebyl dosti učinil*, namítají lidé nemoudří; avšak námitka taková jest lichá; neboť katolická Církev neučí, že by někdo pouhými silami svými mohl něco k životu věčnému dopomáhajícího činiti, ale učí, že ku všemu dílu dobrému a tedy *i ku všem skutkům záslužným kajícím třeba jest milosti Boží, kterou nám právě Pán Ježíš životem i přebolestnou smrtí svou získal.* Církev učí, že Pánu Ježíši, který za nás nesmírný u Otce nebeského dluh najednou zapravil, máme *spláceti alespoň po částkách*, jak nám možno jest, a jak Pán sám příkladem svým nás pobádá, i slovy zřetelnými nám nakazuje, když praví: „Já† jsem vinný kmen, vy ratolesti; kdo zůstává ve Mně a Já v něm: ten nese ovoce mnohé, nebo *beze Mne ničehož nemůžete činiti*“ †); „a kdo nebéře kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden“ ††); a opět: „Chce-li kdo za mnou přijíti (do oslavení), zapři sebe sám (t. j. odporuj všem zlým žádostem) a vezmi kříž svůj (t. j. trpělivě snášej protivenství tohoto světa, zvláště z lásky ke Mně), a následuj Mne“ †††)!

Úvaha. Bůh tedy trestá hříchy smrtelné nenapravené tresty pekelnými, věčnými; hříchy ale všední, a hříchy smr-

*) § 39. III. 2. c.
**) Mat. 18, 34.
***) Žid. 10, 31.
†) Jan 15, 5.
††) Mat. 10, 38; Luk. 14, 27.
†††) Mat. 16, 24.

telné, ve svátosti pokání sice odpuštěné, ale skutky kajícími neodčiněné, ohněm očistcovým. Na tom nedá se ničeho měniti, překrucovati, z toho nelze ničeho odčiniti. Proto samo sebou na rozum jde uvážení, abychom všeho se varovali, čím bychom Boha urazili, těžce urazili, a že tedy nutno, abychom *všemu zlému již v počátku odpírali,* pokud se nezmůže a velikých škod nám nenadělá. „Buďsi jiskra sebe menší, musí býti ihned uhašena, padne-li na cos chytlavého; a tak musí sebe menší zlé hned usmrceno a pošlapáno býti, ukáže-li se v duši naší, neboť jestliže mu dopustíme růsti, zničí a zkazí nás celé jako oheň," praví krásně svatý Jeronym.

Jestli ale snad tak nešťastnými jsme byli, a nelibost u Boha získali, třeba abychom *ihned všemožnou péči o to měli, bychom s Bohem opět se smířili,* dne ani hodiny odchodu svého z tohoto světa nevědouce. Co by nám pomohlo, pykati pak snad po celou věčnost? Aneb jaký bychom z toho prospěch měli, kdybychom muk očistcových zakoušeti mohli? Proč neměli bychom raději zde na světě se kárati a pokárání přijímati; když Bůh na váhu skutků našich dobrých přidává i *víru* naši i naději naši v Něho, jež tak veliké ceny u Něho mají a pro které jen tak krátce a mírně kárává?

A zdaž nemáme z lásky ku Kristu Pánu, který nejen pro duši naši krev svou přesvatou prolil, ale spasit přišel i *naše bližní* — všemožnou péči o to míti, abychom bližní své, zvláště ty, kteří jakýmkoli spůsobem nám poddanými jsou, od tak velikého neštěstí po smrti ochránili?

Ó kéž bychom na hroznou věčnost hříšníků stále pamatovali: oč, že by život náš zcela jiným byl, a že by Bůh nemusil sobě tak často na nevděk a nelásku svých tvorů tak vyznamenaných, tak milovaných stěžovati, nemusil by peklo tolika nešťastníky naplňovati! Ó dbejme přece o duši svou, o duši svou jedinou neúmornou, a nechtějme ji činiti nešťastnou i s tělesným stánkem jejím! Když pro kus chleba, pro dým krátké cti, pro mláto mrzkých rozkoší lidé nerozumní tolik se namáhají, tolik potu prolévají: což mělo by nám býti za těžko, pro uvarování se hroznych trestů, pro neskonalou, věčnou odplatu v nebi, z lásky k trojjedinému Bohu lásky krátce se zapírati, krátce sobě násilí činiti, krátce pro čest Boží horliti*); když Bůh sám nám spasení žádosti-

*) Srovnej krásné čtení o předmětu tomto v knize Následování Krista od Tomáše Kempenského 1. kn. 25. kap.

vým milostí svou pomáhá, a když my slavným spůsobem na křtu svatém služby knížete pekelného jsme se odřekli, *odřeknuvše se satanáše, pýchy jeho, i všech skutků jeho?*

Avšak nedosti na tom, pamatovati toliko na sebe a na bližní živé; *láska Krista Ježíše sahá i za hrob.* V očistci jest snad více duší trpících než na zemi žijících, a těch měli bychom pamětlivými nebýti? Snad jsou mezi nimi dobří rodiče, přátelé, dobrodinci, kteří snad z nezřízené lásky k nám a pozemskému blahu našemu do hrozného onoho moře upadli; a my jejich až nesmírnou lásku neměli bychom opláceti? Ó nikoliv! Pamatujme všech milých zemřelých, zvláště těch, jenž nám na světě blízkými byli krví, láskou, dobrodiním, a snažme se jim dluhy naše u nich modlitbami, službami Božími, posty a almužnami opláceti! Jsou-li snad již v nebi, a tedy pomoci naší nepotřebují, aneb jsou-li snad v pekle, že by jim skutky naše prospívati více nemohly, přece ony neškodí, ale za zásluhu počítány nám budou. Snad prospějí jiným duším v očistci, pomoci rovněž potřebným, poněvadž cokoli dobrého činíme, v Církvi jako v pokladnici se schovává a pro „obcování", jež křesťané na zemi, v nebi a očistci mezi sebou mají, zásluhy jedněch i druhým se přičítají. Napřed ovšem dobrými skutky pomáhá každý sobě, pak těm, za které dobře činil, ostatkem ale přispívá i pro čest aneb zásluhu všem členům onoho tajuplného těla, jehož hlavou jest Kristus Pán*).

B) O zlém smýšlení čili o hříšnosti.

§ 41. Co se zlým smýšlením vyrozumívá, čili co jest hříšnost?

1. Člověk má obraz Boží, duši své vtisknutý, vždy více zdokonalovati**), zvláště rozum vždy k věcem nadzemským obraceti a vůli svobodné vůli Boha nejlaskavějšího měřítkem i pravidlem činiti, k čemuž mu Bůh pro slabost jeho zvláště ještě milostí svou nápomocným jest. Jestli ale člověk vědomě rozum od Boha odvrátil, a místo vůle Boží pravidlem činů svých dobrovolně učinil zvůli svou: zhřešil, obraz Boží v duši

*) Obšírnější poučení v příčině té podává dogmatika aneb i katechismus v části o „obcování svatých".

**) Srovn. § 35. 1.

své poskvrnil; a jestli hříchem těžkým se provinil, obraz Boží úplně v sobě porušil a zalíbení Božího a lásky Boží nehodným se stal.

Člověk maje od Boha vůli svobodnou, vědomě i dobrovolně od Tvůrce svého sice odvrátiti se může; může smýšlení rozumu svého převrátiti, může zvůli svou na místo vůle Boží postaviti: avšak *nemůže člověk poměr k Bohu, hříchem porušený, sám ze sebe opět napraviti, ale zůstává rozumem i vůlí od Boha odvrácen, pokud jemu Bůh neodpustí.* „Stín jde za tělem a provází je na všecka místa; tak i spáchaný hřích všude ducha doprovází," praví svatý Basil *). Jako lesknoucí se diamant se poskvrňuje, když kdo nečistou rukou se ho dotekl: tak překrásná duše lidská o lesk svůj i krásu svou přichází skrze hřích; a jako diamant znečištěným zůstává, pokud ruka čistou vodou poskvrny ho nezbaví: tak i duše poskvrněnou zůstává, pokud ji ruka milosti Boží slzami kajicnosti hříšníkovy opět neočistí.

Odvrácení se rozumu od pravého dobra, od Boha, nazýváme **zlé smýšlení**; a odvrácení se svobodné naší od vůle Boží říkáme **hříšnost**; a člověka, jenž rozumem i vůlí od Boha se odvrátil a pokud odvráceným od Boha zůstává, nazýváme *povahou svou zlým* čili vůbec **hříšníkem** **). A poněvadž hřích v duši člověka po nedovoleném skutku zůstává, ano jako oděv (habitus) tělo celou ji přikrývá: říkáme stavu hříšníkovu, pokud hříchu se nezbavil, místo hříšnost také *hřích trvající* neb *habitualní* (peccatum habituale).

2. Avšak na tom není dost, že člověk od Boha odpadlý odpadlým zůstává, nebo že on vypověděl poslušnost Bohu, síly jeho i ostatní tvorové vypovídají poslušnost jemu, kterou mu právě jen dle vůle Boží povinni jsou; a tak se stává, že *hříšník netoliko duši svou o její krásu oloupil, ale že i všechny síly duševní do nepořádku uvedl;* a proto rozum poraněný dle přirozenosti své hledaje pravdu, bloudě, výkony své vlastní za pravdu má čili *na Boha zapomínaje bludům se oddává*; svobodná vůle dle přirozenosti své hledá sice blaženost v dobrém; avšak že rozum dobrého Boha právě nepoznává, a jiná, smyslná dobra jí představuje, *volívá ukojení v dobru nepravém, t. j. v žádostech i rozkoších smyslných;* místo ve slávě nebeské ve cti pozemské; ano na konec až v úplnou, *ďábelskou zlomyslnost* přecházívá.

*) Hom. 8. ad pop. Antioch.

**) Srovnej svrchu § 35. 1.

A že člověk odvrátil se od Boha, *tělo jeho obrací se proti duchu*, a žádostivostí svou (concupiscentia) na svou stranu a spolu ku smrti ho přivádí. Že člověk od Boha odpadl, i *svět i ďábel nabývají síly proti němu*, a tisícerá osidla v pokušeních a příležitostech mu kladou, aby v záhubu upadl, jak tvrdí svatí učitelové, řkouce: „Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti“ *); „kdo činí hřích, služebník hřícha jest“ **); „od koho kdo jest přemožen, toho i služebníkem jest“ ***); a „ješto člověk, blažen byv (v milosti Boží) nechtěl zachovati pokoje s Bohem, sám s sebou bojuje (pak) nešťastník“ †).

3. Tak tedy hřích netoliko olupuje duši o její nevýslovnou krásu, ale stává se i příčinou hříšného smýšlení i žádání, a čím déle trvá, tím plodnějším kořenem hříchů nových se stává. Jako hřích jest pravým opakem skutků dobrých: tak *zlé smýšlení jest opakem smýšlení dobrého, a hříšnost opakem ctnosti.* Ctnostný s pevnou snahou tělo, svět, ďábla přemáhá; a hříšný tělu, světu i ďáblu vždy více povoluje; ctnostný v boji vždy nových zásluh získává, nové vavříny kolem skrání svých naviji: a hříšník vždy více Boha uráží, čím déle tím více trestů tu i na věčnosti na sebe svolává. Ano jako mnohé ctnosti i zevnitř tělu půvabu a krásy dodávají: tak mnohé hříchy i na těle znalými se činí, tvářnost jeho zohyzďují, zdraví jeho podkopávají, předčasný hrob mu připravují. A kdežto ctnost i skutky o sobě nepatrné v zásluhy proměňuje pro zaslíbení Boží: hříšnost z hříchu pocházející i těch dobrých skutků ubíjí, které kdo byl vykonal, pokud ještě v stavu milosti Boží trval, ano člověka vůbec neschopným činí, aby v stavu těžkého hříchu něco Bohu milého vykonati mohl.

4. Že činiti musíme rozdíl mezi hříchem *dědičným*, od prvých rodičů pocházejícím, a mezi hříchy *vlastními*, kterých se sami dopouštíme, musíme rozeznávati ovšem také *hříšnost dvojí a sice a) dědičnou, b) vlastní.*

a) Hříšnost, *kterou dědíme*, „dosahuje od prvního člověka až do nejposlednějšího; v každém jednotlivém rozlévá se jed tento od paty až do hlavy. Ano i na veškeren vztahuje se věk, od toho dne totiž, v němž vlastní každého počala matka,

---

*) Luk. 6, 24.

**) Jan 8, 34.

***) II. Petr. 2, 19.

†) S. August. De Civit. Dei Lib. 21. c. 15.

až do dne onoho, v kterýž jej společná všech matka země přijme do lůna svého," učí svatý Bernard *). A hříšnost ta působí netoliko že duše ztratila svůj lesk a svou krásu, ale že rozrušen jest soulad našich sil duševních, i poměr náš ku světu, že podrobeni jsme smrti tělesné, ano byli bychom zůstali syny hněvu po celou věčnost, kdyby Pán Ježíš za nás se nebyl obětoval a zásluh svých na kříži svatém nám nepřivlastňoval, nebo „kdyby rány ty (z hříchu prvotného) nebyly k smrti a to k smrti věčné, nikdy by nebyl Syn Boží pro jich uléčení zemřel," tvrdí svatý Bernard **).

b) Hříšnost, *kterou si připravujeme sami,* záleží v tom, že člověk odvrátiv se od Boha (aversio a Deo) odvrácenýmzůstává a obrátiv se ku tvorům (conversio ad creaturas) čili vlastně k sobě, zakouší z trvalého toho obrácení se k tvorům z trestu vše to, čím tvorové stihnouti jej mohou, a měrou tím větší, čím více člověk od Boha se odvrátiv srdcem svým k tvorům přilnul, a místo v konání vůle Boží v konání zlovůle své blaženost svou hledal ***). Bůh sám žasne nad zaslepeností takovou, an mluví ústy proroka svého Jeremiáše †) „Užasněte se nebesa nad tím, a brány jich zkormuťte se velmi; nebo dvoje zlé učinil lid můj: Mne opustili, studnici vody živé a kopali si cisterny, cisterny rozpukané které nemohu držeti vody" (a tedy žízeň po blahu v srdci stále se ozývající nasytiti, poněvadž srdce člověka toliko v Bohu upokojení najíti může).

Co tedy jest zlé smýšlení čili hříšnost?

Hříšnost čili zlé smýšlení jest trvalý stav duše hříšníkovy, v kterém vinou hříchu smrtelného jest obtížen neboli poškvrněn a k novým, podobným hříchům nakloněn.

Úvaha. „Bůh stvořil člověka podle obrazu svého. I přitvořil mu takovou duši, která jej skrze rozum a chápavost povýšenějším činí nade všecka zvířata na zemi, ve vodách i v povětří, jimž takovéto duše odepřeno" ††); ano „málo menším andělů učinil Bůh člověka, slávou a ctí korunoval jej" †††) již při počátku, a „navštívil jej i navštěvuje," an Syna svého

---

*) Sermones de tempore ad fer. IV. hebd. s. c. 6

**) Serm. 3. in Natal. Domini. Srovnej také svrchu § 38. I.

***) Srovnej § 38. III. § 40. 3. †) Jer. 2, 12. 13.

††) S. Augustina De Civit. Dei lib. 12. c. 3.

†††) Žalm 8, 5. 6.

poslal na svět k hroznému utrpení, aby duši člověka z moci ďábla vyrval, i Duch svatý bezpočtukrát mluví v duši jeho, k dobrému nabádá, od zlého odstrašuje, milost ku spáse nabízí i dává. Kdo by z toho nepoznal, jak *vzácným pokladem, klenotem musí býti duše lidská*!

A Bůh trojjediný ji miluje i andělé nebeští žasnou nad krásou duše stvořené a krví Kristovou na kříži od hříšnosti zděděné osvobozené, a my sami, jichž se tak velice týká, měli bychom ku pokladu takovému lhostejnými býti, ve špíně hříchu ho nechávati?

Kdo strpí při sobě pokáleného služebníka? Kdo znečistěnou manželku neb dceru? Kdo moudrý vytrpí toliko roucha svá ve špíně? A čistotu duše nesmrtelné, k obrazu Božímu stvořené, krví Syna Božího vykoupené, Duchu svatému na věčnost zasnoubené měli bychom vytrpěti?

„Padne-li dobytče, najde se, kdo by je pozdvihl; a když duše naše neb cizí klesá, nemělo by nikoho býti, kdož by ruky položil“ *), a záhubě její zabránil? Ó pamatujme přece, jaká by to byla urážka Boha, jaká záhuba přišla by na nás samé! A proto kdo světem se pokálel, spěchej rychle, aby zase ve vodě, do života věčného poskakující **) duši svou obmyl, spasil, pokud není pozdě!

§ 42. Hříšnost jest jedna i rozličná.

I. V učení o ctnostech bylo řečeno ***), že ctnost vlastně jen jedna jest, poněvadž kdo v pravdě ctnostným jest, veškeré své smýšlení i snažení k Bohu obrací; a rozdílnou nazývá se jen za tou příčinou, že nemá od Boha jeden každý stejně schopností, milostí i příležitostí, ctnost svou i dobrými skutky osvědčovati, jakož i že každý jednotlivec v rozličných příhodách s rozličnou silou vůle a horlivosti Bohu lásku svou na jevo dávati i může i se snažívá. A podobně má se to i s hříšností, jež jest opakem ctnosti, a sice s tou, které vlastními hříchy si připravujeme, poněvadž hříšnost dědičná na kříži svatém nám odpuštěna byla. Kdo hřeší, duši svou nerozdílnou, jednotnou celou více neb méně poskvrňuje, síly její oslabuje, k jiným podobným hříchům spůsobnou ji činí; a tak lze mlu-

*) Sv. Bernarda de consider. ad Eug. lib. 4. c 6.

**) Jan 4, 14.

***) § 36.

viti o hříšnosti jakožto *jedné* čili jednotné. Avšak ač každý hřích v duši poskvrnu zanechává, tož přece mezi poskvrnami těmi jest veliký rozdíl, čili

II. *hříšnost jest i velice rozličná* a sice: 1. i co do *kořenů*, z nichž vyrůstá; 2. i co do *síly*, ku které vzrůstá; 3. i co do *ovoce*, jakého přináší.

A jaké jsou tedy rozdíly hříšnosti, které sami vinu máme?

1. Pohlížíme-li ku kořenu hříšnosti, to jest ku hříchům, kterých se člověk dopustil a kterými duši svou hříšnou čili poskvrněnou učinil, naskytá se *nejdůležitější rozdíl hříšnosti* ten, že některá hříšnost pochází ze hříchů smrtelných, a jest tedy *hříšností smrtelnou*; a jiná pochází z hříchů toliko všedních, a jest tedy *hříšností všední*.

a) *Hříšností smrtelnou* vyrozumívá se onen nešťastný stav duše, v kterém od Boha docela odvrácenou trvá; pro Boha i nebe jest jako mrtvá; k tvorům celá jest obrácená; ve všech svých silách duševních rozrušená tak, že pro život věčný ničeho konati nemůže, ano se jí potřebné milosti Boží posvěcující nedostává; že za dříve vykonané skutky bohulibé cenu i zásluhu ztrácí; že jestli snad přece přirozenými silami svými něco s vůlí Boží se srovnávajícího činí, toliko skutky mrtvé koná*), za něž Bůh ničeho neodplácí na věčnosti, leč že jich nejvýše na světě něčím odměňuje.

b) *Hříšností všední* ale vyrozumívá se onen stav duše, v kterém člověk od Boha sice odvráceným není, avšak lásku svou k Bohu má umenšenou, poškozenou pro přílišnou lásku, kterou obrátil se ku tvorům. V hříšnosti všední může tedy člověk, že v lásce u Boha trvá, konati skutky nadpřirozeně dobré**), a tedy zásluhy pro nebe získati; toliko že za svá pochybení, kterých se při ctnosti své dopouští, podrobiti se musí trestům časným, buď na světě aneb po smrti v očistci. Tresty ty bývají tím větší, čím častěji člověk klesává. I bez nejmenších poklesků zůstati není nám křehkým lidem lze, leč by komu Bůh zvláštní k tomu milosti udělil, aby již na světě dokonale, svatě žíti mohl, jak z pravidla toliko nebešťané žijí.

2. Chceme-li poznati *sílu*, až do které hříšnost vystoupila, třeba si připamatovati, že jsou rozličné stupně hříchů

*) § 34. 5.
**) § 35. 1.

smrtelných i všedních*), z nichž ovšem povstává i rozličná síla či moc hříšnosti, a samo sebou se tedy rozumí:

a) že *čím těžší* hřích, tím ohavnější hříšnost, a čím lehčí provinění, tím menší hříšnost.

b) Síla hříšnosti smrtelné, které dosti varovati se nemůžeme, roste dále, *čím déle* člověk v hřichu svém trvá, aniž by skrze upřímné pokání s rozhněvaným Otcem nebeským smířiti se hleděl. Prodlévánim času ďábelské símě hříchu vždy více v duši hříšníka se jako jed rozžírá, život její ochromuje a v odporu proti Bohu utvrzuje.

Kdo v smrtelném hříchu z úmysla trvá, v něm si libuje, nazývá se *nešlechetným*, a nešťastnému stavu hříšnosti jeho říká se **nešlechetnost** čili **nepravost** (vitium), o které píše svatý Ambrož: „Kdo nepravostem se oddal, poddán jest mnohým pánům, tak že sotva z otroctví vybředne.“

Nepravost poznává se z tohoto: Člověk po skutku zlém ztrácí odvahu i sílu k přemáhání se v pokušeních a zlých žádostech; samému sobě dodává rád jistoty, že mu snad Bůh ve své lásce odpustí; pekla že snad ani není, aneb je li, že alespoň asi dlouho netrvá, a že v něm najde svých milých společníků. Dále že hříšník čím dále vždy více srdce své k milosti Boží zatvrzuje, až i nekajícím se stává. Tak stává se na př. tomu, kdo bližního o majetek oloupil a náhradu ihned dáti se zpečuje, že naposled vůbec náhrady neučiní.

c) Síla hříšnosti i nepravosti vzrůstá, *čím častěji* člověk nešlechetný zlé skutky své opakuje, poněvadž opakováním nabývá jakési zručnosti ve svém hříchu, tak že následujícího hříchu vždy snadněji se dopouští, než předchozího, tak že posléze „hříchy jako vodu pije,“ hříchům uvykne, a „**hříšný zvyk** stává se mu naposled jako železnou košilí,“ které tak snadno nesvlékne. Ovšem „zastaralé nemoci,“ učí svatý Lev, nesnadno a jen zdlouha se hojívají. Proto čím novější jsou rány, tím rychleji užívej prostředků i léků**).

Hříšník ze zvyku (consuetudinarius) *poznán bývá z těchto známek:* konává hřích jistý s větší *zálibou*, kterážto záliba jest patrným důkazem, že opětným hřešením přirozenou ošklivost hříchu již přemohl; koná hříchy *častěji* a bez patrných výčitek svědomí, kterážto umlčené svědomí jest znamením, že člověk častějšími hříšnými skutky je otupil, a tedy s hří-

*) § 39. III.

*) De gratia et lib. arbitrio.

chem na dobro se již spřátelil. Konečně jest známkou zlého zvyku, když hříšník *bez valného odporu* jistého hříchu se dopouští, poněvadž kde již není odporu, ani vůle více činnou není, a zajisté tedy dřívějšími hříchy byvši oslabena, úplně již se vzdala. Doklady toho spatřujeme na všech těch, kdož na př. vícekrát smilstva, obžerství, krádeže se dopustili, že pak čím dále tím menší odpor hříchům kladou, tak že naposled hříšníkem takovým nehne ani ztráta zdraví ani cti, ani smrť přátel i spoluvinníků, ani nejtrpčí navštívení od Boha. Konec hříšného zvyku bývá právě úplná otupělost pro všecko šlechetnější, bohaprázdná nekajicnost, jež jest hříchem proti Duchu svatému, s kterým spojena záhuba věčná.

Zlý zvyk liší se od nepravosti tím, že *zvyk* povstává teprv z opětovaných hříšných skutků, kdežto *nepravost* povstává již že skutku jediného, jestli zhřešivší člověk při svém hříchu setrvati si umíní.

3. Avšak mluvě o hroznych následcích hříchů, mluvím již i o *ovoci* hříšnosti; maje ale udati rozdílného ovoce hříšností, zevrubně musím mysli svých laskavých čtenářů obrátiti ještě i k rozličným druhům hříchu, jež povstávají porušováním dvojitého zákona lásky, jak nám ho Kristus Pán dal, řka:

a) milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a ze vší duše své, a ze vší mysli své, a ze vší síly své; a

b) milovati budeš bližního svého jako sebe samého.

Když uvážíme, co nám láska k Bohu, k bližnímu i k sobě za povinnost ukládá, poznáme také snadno ovoce hříšnosti, jež této trojí lásce na odpor jest.

A co tedy vyžaduje na nás *láska k Bohu?*

a) Čím povinni jsme Bohu, dá se vysloviti třemi slovy: vírou, nadějí, láskou.

V Boha *věřiti* ale znamená, za pravdu míti všecko, co nám Bůh zjevil a skrze Církev svou k věření předkládá, poněvadž On, pravda věčná, klamati nemůže. Proti povinnosti této může se člověk rozličným spůsobem prohřešiti; jestli přímo zjevenému a poznanému slovu Božímu na odpor se staví, jako činili zatvrzelí židé samému Pánu Ježíši při všech Jeho zázracích: hřeší hříchem nejtěžším, upadá tedy do hříšnosti největší, smrtelné, které se říká **„poznané křesťanské pravdě odpírati.“**

V Boha máme míti *naději*, čili *doufati;* to znamená: od Boha s jistotou očekávati nejen život věčný, ale i všecko to na světě, jež k životu věčnému dopomáhá, aneb alespoň na

ujmu tomu není, a to proto, poněvadž Bůh jest nejvýš věrný, a tak slíbil. Této svaté naději na odpor jedná, a v hříšnost smrtelnou upadá, kdo buď se domnívá, že bez svého přičinění, bez skutků kajících odpuštění dojde, ano proto právě hřeší, že Bůh milosrdným jest; aneb kdo vší naděje na odpuštění jako Jidáš se odříká. Hříchu prvému říká se: **„zúmyslně na milosrdenství hřešiti;“** a druhému: **„nad milosrdenstvím Božím zoufati.“**

Bohu jsme konečně povinni *láskou*, čili Boha máme *milovati;* a to znamená: máme míti na Bohu zalíbení pro Jeho nejdokonalejší vlastnosti, jež v sobě má, i pro Jeho nevystihlou dobrotu, kterou nás stále zahrnuje, a chovati se ve všem tak, abychom zase se své strany zalíbili se Jemu. Bůh ale žádá netoliko lásku pro sebe, ale po sobě i svrchovanou lásku k duši bližního našeho i k vlastní duši naší. Proti této duchovní lásce k Bohu, bližnímu i vlastní duši nejvíce se prohřešuje a v hříšnost smrtelnou upadá, kdo přímo tomuto úmyslu Božímu na odpor se staví, a světu duchovnímu ceny odpírá. I nazývá se hřích lásce k Bohu přímo odpírající, a hříchu faraona egyptského se podobající, jenž o Bohu israelském ani věděti nechtěl: **„k spasitelnému napomínání“** (jež konečně vždy od Boha přichází, třeba že Bůh zázračně s námi nemluvil), **„srdce své zatvrzovati.“** Hřích odporující přímo duchovnímu blahu bližního, jakého se i Kain proti svému bratru Abelovi dopustil, a nejhorší jest: **„Bližnímu svému milosti Boží nepřáti a záviděti.“** Hřích odporující přímo a nejvíce blahu vlastní duše jest: **„v životě nekajícím zúmyslně do konce setrvati“**; jest to hřích, kterým odsouzení své zasloužil lotr, po levici Páně na kříži pnící, jenž až do poslední chvíle života svého Bohu se rouhal.

Šesti těmto hříchům, z nichž jeden tedy jest proti Božské naději, a tři proti svaté lásce duchovní, říká se také **šestero hříchů proti Duchu svatému.** Říká se jim tak, protože jimi urážena a utrhána bývá hlavně třetí Božská osoba, Duch svatý, od Něhož všecko posvěcení duchovní pochází, a v Němž zároveň uražena bývá láska i Otce i Syna*).

I jsou *hříchy druhu toho tak hrozné*, a hříšnost z nich pocházející tak nenapravitelná, že Pán Ježíš o nich praví: „Kdoby mluvil (aneb ovšem skutky se rouhal) proti Duchu

*) sv. Tomáše 2. 2. qu. 14 art. I.

svatému, nebude mu odpuštěno, ani v tomto věku, ani v budoucím!“ *)

Že tak hrozný jest trest na hříchy ty, nikdo diviti se nemůže, kdo uváží, že hříchy ty přímo *protiví se nebeskému léku, milosti Boží*, bez níž není polepšení možno; a poněvadž ani Bůh sám nemůže odpustiti, co člověk, svobodnou vůlí obdařený, ani odpuštěným míti nechce!

b) Bližního miluj jako sebe, tak zní přikázaní Páně druhé. Zahrnuje v sobě všecko, čím povinni jsme nejen bližnímu, ale i sobě. Pán Ježíš blíže je určil, když vykládal: všecko co chcete, aby vám činili jiní, i vy čiňte jim; a všeho, co nechcete, aby vám činili jiní, ani vy nečiňte jim**). Ano do jisté míry všecko, co činíme náležitě z lásky k sobě, činíme přímo neb alespoň nepřímo i ku prospěchu bližního; a naopak co činíme z povinnosti ku bližnímu, činíme i ku pravému prospěchu svému. Tak na př. kdo modlí se prosebně k Bohu, pomáhá ovšem napřed sobě; ale zároveň i bližním, za které se modlí, aneb kterým dobrý příklad dává. Kdo dává z lásky bližnímu almužnu, pomáhá ovšem bližnímu, ale sobě získá zásluhu a nové požehnání od Boha. A tak podobně, *kdo hřeší proti povinnostem k bližnímu, hřeší i proti povinnostem k sobě, a na duši svou kletbu svolává; a kdo zdnedbává duši svou, škodí nejen sobě, ale i bližním*, zvláště těm, které má i slovem i dobrým příkladem vzdělávati.

Ctnost ovšem jen jedna jest***), ale jeví se v rozličných podobách, dle toho, jak komu Bůh příležitosti podává, aby ji osvědčoval; směrem k Bohu osvědčuje se tedy jako: víra, naděje a láska; k tvorům rozumným osvědčuje se ale jako: 1. *opatrnost;* 2. *střídmost;* 3. *spravedlnost;* 4. *statečnost.* A zušlechťujeme ctnostmi těmito obraz Boží v sobě tak, že opatrností napodobujeme Boha v Jeho svaté prozřetelnosti; střídmostí Jeho vlastnost, že jakožto věčný Duch ničeho pozemského potřebí nemá; spravedlností svou nápodobujeme spravedlnost Boží; a statečností svou všemohoucnost Boží. My těmto čtyrem ctnostem říkáme **základní neb mravné ctnosti,** poněvadž jsou základem mravů křesťanských vůbec.

Pozorujeme-li ale při nich, jak žádostivost naši v pravé meze odkazují: seznáváme, že kdo jest *opatrným*, a tedy spasení své vždy na zřeteli má, že jest také *v konání dobrého horlivým*. —

*) Mat. 12. 32.
**) Srovn. Mat. 7, 12.

Kdo jest ve všech věcech *střídmým*, a tedy všech věcí pozemských měrou toliko dovolenou užívá: také nedostatků svých z paměti nikdy nepouští, a dobré, co má, jen Bohu připisuje; čili člověk střídmý jest i *pokorným*.

Kdo jest vůbec střídmým, zdržuje se tedy také všech požitků pohlavních nedovolených, čili jest i *čistotným*.

Kdo jest vůbec střídmým, užívá také jídla a pití jen tak a tolik, pokud a mnoho-li k zachování života a sil má potřebu; čili střídmý vůbec jest také *v jídle a pití zvlášť*. —

Kdo jest *spravedlivý*, a tedy dává i nechává každému tak, jak Bůh velí: dává i lidem potřebným rád darem a pro zásluhu u Boha, a jak Bůh velí, čili jest i *štědrým*.

Kdo jest spravedlivým, nejen bližnímu sám štědře uděluje: ale raduje se také, když bližnímu odjinud dobře se daří, jakož i se rmoutí, když nehoda ho potkala; aneb jiným slovem: člověk spravedlivý jest *i příznivým*. —

Kdo jest konečně *statečným* t. j. kdo v konání svatých povinností žádnou překážkou mýliti se nedává, ten také při nastalém prudkém odporu vášní ku pomstě uchvátiti se nedává, čili jest i *mírným*.

Jinými slovy: kdo koná čtyři ctnosti základní, koná i těch sedm následujících, které, že jako hlavami mnohých jiných ctností jsou, **ctnostmi hlavními** slují, a obyčejně v tomto pořádku se vypočítávají: 1. pokora; 2. štědrota; 3. čistota; 4. příznivost; 5. střídmost v jídle a pití; 6. mírnost; 7. horlivost v dobrém.

A proti těmto tedy základním a hlavním ctnostem může se člověk přemnohými způsoby prohřešiti, a tak lásku i k bližnímu i k sobě samému porušiti.

Proti pokoře prohřešívá se nezřízeným vyvyšováním sebe nad jiné, neboli *pýchou*;

proti štědrotě nezřízeným bažením po statcích pozemských neboli *lakotou;*

proti čistotě poddáváním se nezřízeným čili chlípným žádostem pohlavním neboli *smilstvem*;

proti příznivosti *závisti*, která v tom záleží, že se člověk ze štěstí bližního rmoutí a z neštěstí jeho se raduje;

proti střídmosti v jídle a pití prohřešuje se člověk nerozumným a nemírným užíváním pokrmů čili *obžerstvím*, a nápojů čili *opilstvím;*

proti mírnosti hřešívá *hněvem*, kterýmžto zajat bližnímu se pomstíti si přeje;

a konečně proti horlivosti v dobrém proviňuje se *leností*, v které křesťanských svých povinností buď úplně zanedbává, aneb alespoň s omrzelostí je vykonává.

Sedmi těmto hříchům, kteří jsou jako sedm hadích hlav, z nichž každý dlouhý ohon hříchů jiných za sebou táhne, říká se **sedm hlavních hříchů**, a vypočítávají se obyčejně tímto pořádkem: 1. pýcha; 2. lakomství; 3. smilstvo; 4. závist; 5. obžerství a opilství; 6. hněv; 7. lenost.

Z těchto sedmi hlavních hříchů nejhorší jsou čtyry, jež dle slov Písma svatého k Bohu přímo do nebe o pomstu volají, a proto **hříchy do nebe volajícími** *se nazývají*: Jsou to tyto čtyři: 1. *zúmyslná vražda*; 2. *němý neb sodomský hřích*; 3. *utiskování chudých lidí, vdov i sirotků*; 4. *zadržování neb ujímání povinné mzdy dělníkům.*

A sice proti štědrosti a příznivosti, a nejvyšším stupněm nespravedlnosti jsou: zúmyslně někoho zavražditi, aneb opuštěných chudáků v právech utiskovati, aneb majetek jich poctivě nabytý zadržovati aneb alespoň umenšovati.

Proti povinné čistotě a nejvyšším stupněm nestřídmosti jest smilstvo takové, jehož lidé proti všem zákonům lidské přirozenosti mezi sebou aneb i se zvířaty se dopouštějí, jako to činili nešťastni obyvatelé sodomští, za kteroužto příčinou to hrozné smilstvo také hříchem „sodomským“ se nazývá, a který tak ohavným jest před Bohem, že mezi křesťany ani řeči o něm býti nemá, za kteroužto příčinou také „němým“ hříchem sluje.

O hříších i hlavních i o nejvyšších stupních jejich, totiž o čtyrech hříších do nebe volajících dlužno dodati, že vesměs nějakým způsobem *rodí se z trojí oné přirozené žádosti*, bez které žádný člověk není, jak ji popisuje svatý Jan, řka: „Všecko, což jest na světě, jest žádost těla, a žádost očí, a pýcha života“ *). Dále i to, že *k hříchům těm není od své přirozenosti každý stejnou měrou lákán*, ale někdo více nakloněn jest k pýše, jiný k lakotě, jiný k smilstvu atd. Avšak převládající náklonnost ta sama o sobě ovšem hříchem není, toliko k hříchu často přivádí, když člověk vší silou jí nepotírá, nepřemáhá, a ďáblu i světu, kteří se slabých stránek našich ohápají aby nás v záhubu uvedli, všemožného odporu neklade. Proto ale není ještě každý poklesek, při kterém žádostivostí svou přemoženi jsme byli, ihned hříchem smrtel-

*) I. Jan. 2, 16. Srovn. také § 38. II. a § 35. 3.

ným, poněvadž hřích smrtelný jestiť jen tam, kde jest i dobrovolné i vědomé přestoupení zákona Božího důležitého*).

Úvaha. Uvážíme-li velikou slabost svou a množství nepřátel spasení: kdo může si ještě lehkomyslně zahrávati se žádostmi svými a jim dobrovolně a vědomě povolovati třebas jen ve věcech nepatrných, věda, že kdo v malém jest nevěrný, ponenáhlu do hrubších hříchů klesá, hřešiti uvyká, pak bez ostychu i nejhrubších mravních poklesnutí proti sobě i bližnímu se dopouští, milosti Boží vždy více odporuje, proti Duchu svatému se prohřešuje, až nekajicností dokonává, které Bůh ani na tomto světě neodpouští, aniž na věky neodpustí? Ó mějme přece útrpnost s vlastní duší svou, jedinou, nesmrtelnou, a nečiňme se tu i na věčnosti nešťastnými! Vždyť boj, ač krutý, trvá přece jen dobu krátkou; krátkou pravím, když uvážíme, že i sto let věku není proti věčnosti ani tolik, jako kapka vody proti celému moři! A pak, vždyť kdo se Boha nespustí, toho Bůh neopustí, ale milostí svou jej podporuje; a třebas ho vedl cestou úzkou a trnitou, nepřestává mu pomocníkem býti, až by zvítězil, a tím více odplaty vzal, čím šťastněji bojoval. Kdo tedy nebude chtíti věčně blaženým býti?

Ó kéž bychom se jimi všichni státi se také snažili! Dejž to Bůh!

§ 43. Jak se ubráníme hříšnosti, jež jest jediným pravým zlem na světě.

I.

Jako není na světě větší moudrosti ani většího dobra, leč Bohu věrně sloužiti a ctnostným býti**), poněvadž jen tak již na světě získáme svatý klid v srdcích i při všech utrpeních, a pravou čest před světem i před Bohem: tak není na světě větší nemoudrosti ani většího zla, jako jest to, od Boha vědomě, dobrovolně v hříších se odvraceti a tvorům nestálým, pomíjejícím lásku svou věnovati, poněvadž když od Boha, pramenu vody živé se odvracujeme, srdce naše, pro Boha jsouc stvořeno, pustým zůstává, jako propast bezedná,

*) Srovn. § 38. III. IV.

**) Srovnej § 37.

vyprahlým trvá jako poušť písčitá. Kdybychom srdce své čím koli na světě naplniti a osvěžiti chtěli, marná jest snaha naše ho upokojiti; nebo sotva že požitků od tvorů poskytovaných okusilo, již zase si jich oškliví, a po jiných se shání, aniž by i při těch nových ukojení došlo. Pro Boha stvořeno jest srdce lidské, praví krásně svatý Augustin; a proto nikdo naplniti a upokojiti ho nemůže leč Bůh; nepokojným zůstává, dokud v Bohu nespočívá. Ano, což horším jest: jestli člověk srdce nenaplní Bohem a neupokojí ho na světě, nepokojným zůstane ono po celou věčnost, jsouc věčně jako od červa neumírajícího ohlodáváno, věčně jako v ohni trápeno, věčně v nevýslovných mukách ponořeno.

A nad to duše, hříchem smrtelným od Boha odvrácená, není a nebude trestána toliko od svého svědomí, ale zakouší a zakoušeti bude nátisků i od rozumu i od svobodné vůle, i ode všech darů těla svého i duše své, i od zevnější přírody; a bídě té nebude konce ani při smrti, ano pak teprv plnou měrou začne! Mnohé hříchy smrtelné, zevnitřní připravují hříšníku již i na světě tresty občanské a hanbu tak velikou, že přemnozí ani přežíti je si netroufali. Všední hříchy ovšem tak hroznými tresty stíhány nejsou; ale přece i ony Boha urážejí, a muk, když ne právě pekelných, přece oitelných trestů na světě aneb i ohně očistcového hříšníka hodným činí.

Ó v pravdě, kdo že uváží, jak hříchem svého Stvořitele, Vykupitele, Posvětitele zneuctívá, a jak protivných věcí na duši svou tu i po smrti svolává, přesvědčen jest, že jest *hřích zlem nesmírným, ano* **zlem v pravdě jediným.**

Či co jsou tak zvané zlé věci na světě? Jsou to rozmanité příhody, které nejsou po chuti trojí přirozené žádostivosti naší, totiž: žádosti po cti, čili pýše; žádosti po majetku, čili lakotnosti; a žádosti používání tělesných požitků. Pohlížíme-li ale na jakékoli příhody druhu těchto okem víry, zdali že ještě opravdovými zly zůstávají? Ó nikoliv! Neboť:

oloupil-li tě někdo o *čest*, pohrdl-li tebou pro jméno Páně: zdaliž neodňal ti toliko dým, který mnohdy oko tvé duchovní jen zatemňoval? Co jest všecka čest, všecko vyznamenání u lidí? Co z toho mají všichni ti velcí muži, kteří kdy na světě žili, že je lidé chválili, ano snad posud čest památce jich prokazují? Hledej čest u Boha a u andělů nebeských život ctnostným, a pak málo budeš si zakládati na tom, zdali svět více neb méně pocty ti prokázal!

Či oloupil tě kdo o *majetek?* Ha, viz, že snad Bůh tak dopustil, jenž maje víc než rozdal, a činí z chudých bohaté a z bohatých chudé, tak jak komu více prospívá. On nahradí i tobě ztrátu při jiné příležitosti, jestli více prospívá, ano za poklad připočte ti, jestli v pravdě nepřestáváš také hledati poklady, jichž rez nesežírá aniž zloděj ukrásti může!

Či že potkaly tě *nemoci*, *smrt* tvých miláčků? Aj Bůh jest Pánem života i smrti; Jemu musíme spláceti dluh za hříchy; On uzdraví, napraví, co bylo poškozeno, jestli nám prospívá; On za dítky zemřelé nabízí k opatrování chudé; za zemřelé rodiče dává jiné dobrodince; On i proti smrti časné dal lék v smrti ale i ve vzkříšení jednorozeného Syna svého! Ó čiň jen skutky dobré, jež mají slíbenou odplatu a život věčný; a pak, cokoli protivného na tě Bůh dopustí, to ti neuškodí, ano k větší odplatě ti bude. „Milujícím Boha všecky věci napomáhají k dobrému“ *); k dobrému napomáhají i příhody dobré, i odporné a zlé; nechce sice Bůh hříchům, proto že hříchy jsou; ale i těch dopouští, že člověku svobodu vůle dal, a obrací to zlé, jež spůsobiti měly, v stránku dobrou pro ctnostného, tak jak se mu líbí, a pořádá vše k většímu oslavení svému. Tak patrno jest i ze hříchu prvých rodičů, který dopustil, aby neskonalé milosrdenství své nebi i zemi ukázati mohl: dopouští i hříchy naše, abychom klopýtajíce, tím spíše před Ním se pokořovali a tak na svém spasení pracovali!

Co tedy na světě jest pravým zlem?

Pravým a nesmírným zlem na světě jest tedy zajisté toliko hřích, hřích najmě smrtelný, jenž o Boha, o nebe, o zásluhy všechny nás olupuje, a jen nesmírné neštěstí v duši naší zanechává, duši i tělo v konečnou záhubu uvádí. „Hřešíš pro peníze?“ táže se svatý Augustin, „musíš je zde zanechati. Hřešíš pro statek? musíš jej zde zanechati. Hřešíš pro ženu? musíš ji zde zanechati. Nechť tedy hřešíš pročkoli, vše zde zanecháš, toliko *hřích sebou vezmeš*, který jsi spáchal!“

II.

Když tedy hřích jest tak hrozným zlem, že ani celý svět nemůže nám náhradu učiniti za to, co jím ztrácíme **kterak se ho uvarujeme?**

---

*) Řím. 8, 28.

Užíváním prostředků.

A kde jich nabydeme?

Prostředků ku přemáhání hříchů dosti jest; jedny jsou *a) při Bohu*; jiné jsou *b) při nás samých.*

a) Kdo chce něco prospěšného k životu věčnému dokázati, musí býti v stavu posvěcující milosti Boží; proto třeba častěji a vždy hodně svátostně se zpovídati; nejsvětějším Tělem Páně slabou duši svou živiti i síliti; vroucně k Bohu se modliti, zvláště při nejsvětější oběti mše svaté; a za pomoc vzývati hlavně Rodičku Boží i svého anděla strážného; a zajisté že pomoc od Boha přijde vždycky.

b) Co ale na nás jest, nemáme nikdy na sebe příliš spolehati, ale *bdělými* býti, jak napomíná svatý apoštol Petr řkoucí: „Střízliví buďte a bděte; nebo protivník váš ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by pohltil“ *). Pokušení i příležitosti ku hříchu všemožně se vytříhejme**); dobrovolných nebezpečí, jaké s sebou přinášejí lehkomyslné necudné knihy, obrazy atd. od sebe odpuzujme, kdyby nám i tak milými byly, jako pravé oko neb ruka naše; nebo praví Pán: „Jestliže oko tvé pravé pohoršuje tě, vylup je a vrz od sebe: nebo užitečněji jest tobě, aby zahynul jeden úd tvůj, než aby celé tělo tvé uvrženo bylo do pekelného ohně“ ***). A také „co jest platno člověku, by veškeren svět získal, duše pak své škodu trpěl?“ †)

Jakožto zbraň proti pokušením, kterými na nás ďábel dotírá, odporučuje Pán Ježíš hlavně *modlitbu a půst*, řka: „Toto pokolení (ďáblů) ničímž nemůže vyjíti, jedině modlitbou a postem“ ††). Modlitbou bývá z ducha lidského vypuzena pýcha, postem z těla žádostivost, oběma posilněna víra v Boha, a odňata tak knížeti pekla moc, aby v nás působiti mohl.

Svatý apoštol Páně tato naučení Božského Mistra doplňuje ještě následovně: „Oblecte se v odění Boží, abyste mohli státi proti úkladům ďábelským . . . Stůjte tedy, majíce podpásaná bedra svá *pravdou* a oblečeni jsouce v pancíř *spravedlnosti*, a obuté majíce nohy přípravou *evangelia* pokoje (t. j. jsouce vždy hotovi dle zákonů svatého evangelia žíti), ve všem berouce štít *víry*, kterýmž byste mohli všecky šípy

*) I. Petr. 5, 8.

**) Srovn. § 38. II.

***) Mat. 5, 29.

†) Mat. 16, 26.

††) Mark. 9, 28.

ohnivé nešlechetníkovy uhasiti; a vezměte lebku (*naděje* na) spaseni a meč *ducha* (jenž jest slovo Boží), všelikou modlitbou a prosbou modlíce se každého času v duchu, a v tom bedliví jsouce se vší ustavičností a prošením (a to netoliko za sebe, ale z lásky k Bohu i) za všecky svaté" *), t. j. za všecky křesťany, kteří jsou Bohu zasvěceni na křtu svatém. —

Tolik na místě tomto v slovech obecných; v dílu druhém, v části nadepsané „ascetika", dočte se laskavý čtenář v příčině té pojednání obšírného.

Konec dílu prvého.

*) Efes. 6, 11—18.

Díl druhý.

Mravouka podrobná.

Část prvá.

„Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a ze vší duše svá, a ze vší mysli své, a ze vší síly své.“

§ 44. O povinnostech našich k Bohu vůbec.

V dílu prvém vyloženo bylo učení Církve Páně, že a jak Bůh, Pán náš neobmezený, vůli svou poutem povinnosti aneb rady zavazuje vůli naši; a že my majíce rozum, svědomí a vůli svobodnou můžeme buď vůli Boží zadost činiti skutky dobrými i smýšlením ctnostným ku své odměně, aneb se také vůli Boží protiviti skutky zlými a smýšlením bohaprázdným ku své pokutě.

Co vyloženo bylo toliko obecně, čili co vyznačeno bylo jen v hlavních obrysech: to má v dílu tomto vyloženo býti dopodrobna, čili vylíčeno býti zevrubně.

V části této prvé uvážíme *povinnosti, jež všechny ostatní předcházejí*, a ty jsou *povinnosti k Bohu.* Bůh sám vyznačil je již v Starém Zákonu v prvních třech přikázaních **desatera**, jež slavným spůsobem oznámil Israelitům s hory Sinai, a pak Mojžíšovi *na jedné z obou kamenných desk* vyznačené odevzdal. Načež také nařídil, aby Israelité kamenné desky Zákona v drahocennou skříň čili *„archu úmluvy“* uložili, a vždy jako věc přesvatou v středu svém s největší poctivostí a s všemožnou službou chovali*). Přikázaní ta zní:

1. **V jednoho Boha věřiti budeš.**
2. **Nevezmeš jména Božího nadarmo.**
3. **Pomni, abys den sváteční světil.**

*) Exod. k. 31. a násl.

Místo těchto tří přikázaní, jež pro židy „tvrdého srdce“ v *kamenu* vyryty byly, dal Pán Ježíš přikázaní lásky jediné, jež vyznávači Jeho *v srdcích* svých jako ve svatyních vyznačené chovati mají. To zní takto:

„Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a ze vší duše své, a ze vší mysli své, a ze vší síly své, čili více než všecko, aneb **nade všecko.“**

V dokonalé lásce k Bohu první tři přikázaní desatera úplně obsaženy jsou; nebo kdo Boha tak, jak Pán Ježíš velí, miluje: ten dojista v srdci svém víru má v pravdy Jeho, a naději v zaslíbení Jeho; kdo Boha v pravdě miluje *uvnitř* duše, ten zajisté i skutky případnými *zevnitř* lásku tu osvědčuje; a tedy i *jméno Jeho* v uctivosti má, *svátky* Jím nařízené světí, a Jej modlitbami a rozličnými službami ctíti se snaží. Ano ještě více: kdo Boha náležitě miluje, miluje i ve vážnosti má i všecky ty osoby i věci, jež Jemu milými jsou; a proto i spůsobem nepřímým Boha ctí i ve svatých Jeho.

Avšak člověk nedovede, a proto ani nemůže Boha jakožto svého Pána i Otce náležitě ctíti, kdo nectí i *Církve Páně* jakožto matky. Nebo Pán Ježíš učil sice Boha Otce znáti i ctíti; ano čině vůli Jeho na světě, nás vykoupil a poučení o pravé úctě Boží nám zde zanechal, abychom učení i příkladu Jeho následujíce, věčné odplaty hodnými státi se mohli. Ale Pán Ježíš dílo své na světě dokonav a svět viditelně opouštěje nezanechal pokladů zásluh svých a učení svého větrům na rozmetání: ale uložil jich jakožto pokladů nejvzácnějších v *„arše Zákona Nového“* nerozborné, na skále vzdělané, v tajemném totiž těle Církve své, již na Petrovi a ostatních apoštolích vzdělal, a kteréž neviditelnou hlavou býti přislíbil po všechny dny až do skonání světa.

A k této tedy své Církvi nás pro poučení i pro duchovní obohacení a v bojích posilnění odkazuje; a poslušnost i lásku i úctu Církvi prokazovanou tak váží, jako by ji kdo Jemu samému v podobě viditelné přítomnému prokazoval, řka: „Kdo vás slyší, Mne slyší, kdo pak pohrdá Mnou, pohrdá Tím, jenž Mne poslal!“ *)

Kdo tedy naučiti se chce Boha „v duchu i v pravdě“ ctíti i milovati: *musí ve spojení s Církví býti*; dle jejího návodu neomylného, poněvadž samým neviditelným Synem Bo-

*) Luk. 10, 16. Srovnej níže § 46. II. a § 50. III. IV.

žím řízeného*) se spravovati**); obětí jí přinášených pravé účastenství míti; ve všem rozkazů jejich poslušným býti.

Zákonů církevních, jež úctu k Bohu blíže určují, jest těchto **patero:**

1. **Svátky zasvěcené světiti.**

2. **V zasvěcený svátek celé mši svaté pobožně přítomen býti.**

3. **Ustanovené posty zachovávati.**

4. **Nejméně jednou v roce zřízenému** (t. j. od biskupa ustanovenému) **knězi se zpovídati, a při čase velikonočním velebnou Svátost oltářní přijímati.**

5. **V zapovězený čas svatebního** (i jiného hlučného) **veselí nedržeti.**

Z vývodů těchto plynou nám pro část prvou mravouky podrobné rozdíly tyto:

Rozdíl I. **O povinnostech k Bohu** zvlášť; ty naznačují:

A. Jak máme o Bohu smýšleti v příčině I. víry; II. naděje; III. lásky; a

B. Jak máme Boha zevnitř ctíti: I. víry vyznáváním; II. naděje osvědčováním; III. lásky dokazováním.

Rozdíl II. **O povinnostech k Církvi Páně**, a sice:

A. k úřadu jejímu učitelskému;

B. k úřadu jejímu kněžskému; a

C. k úřadu jejímu královskému.

I. rozdíl. O povinnostech k Bohu.

A) Jak máme o Bohu zvlášť uvnitř smýšleti.

I. „V jednoho Boha budeš věřiti."

§ 45. O Božských ctnostech vůbec.

1. „*Tři* jsou, ježto svědectví vydávají na nebi: Otec, Syn a Duch svatý: a ti tři *jedno* jsou", učí miláček Páně***). Tři jsou Božské osoby, ale jediná jest Bytost Božská, čili jen jeden jest Bůh.

---

*) Mat. 16, 28.; 28, 20. Jan 14. 16.

**) Srovn. svrchu § 12. II.

***) 1. Jan 5, 7.

V jediné Bytosti Boží osoby Božské takto od sebe se *rozeznávají*: První osoba jest *sama ze sebe* od věčnosti. Druhá osoba *zrozena* neb *zplozena* jest z prvé, taktéž od věčnosti. Poněvadž Božská osoba druhá z prvé jest zrozena: sluje proto Bůh *Syn*; a osoba Božská prvá, z které jest Bůh Syn zrozen, sluje proto Bůh *Otec*. Z Otce i Syna ale *vychází* ve věčné lásce Božská osoba třetí, jež sluje *Duch svatý*.

Každá z Božských osob má o nás lidi jinou zvláštní zásluhu. Bůh Otec v život tento nás povolal čili *stvořil*; Bůh Syn cestu k nebesům, hříchem zakázanou, nám zpět vydobyl, čili nás *vykoupil*; Bůh Duch svatý ale nás takovým rouchem svatebním odívá, abychom blaženosti svatých nebešťanů hodnými byli, čili Duch svatý nás *posvěcuje**).

Člověka duši stvořil ale Bůh ku podobenství svému**); proto vložil v ni *rozum*, kterýž by, veden jsa hlasem Božím čili svědomím, byl jako základem, *tvůrcem* či *otcem* všeho působení duševního. Bůh dal člověku dále *srdce* čili mohutnost citů i žádostí, jež *rodívají* se z těch věcí, kterých člověk rozumem poznal***); srdce jest tedy jako *zplozencem* čili *synem* rozumu; a poněvadž mělo člověku blažením svým učiniti snadnějšími ty věci, které rozum jakožto bohulibé uznával, jest jako *vykupitelem* z těžkostí člověka. Konečně dal Bůh člověku i *vůli svobodnou*, aby se rozhodovala pro to, co rozum za dobré a srdce za příjemné uznaly; jež tedy z rozumu i srdce *vychází*, a o to se přičiňuje, aby duše lepší, světější se stala, čili aby duši *posvětila*.

Pokud žil člověk v ráji v poslušnosti k Tvůrci svému: potud obraz Boží věrně se v něm zrcadlil; když však člověk k návodu protivníka Božího, ďabla, dobrovolně vůli Boží se zprotivil: i obraz Boží v něm se zpotvořil, an tomu podobným se stal, jenž mysli člověka od Boha odvrátil, a vůli jeho žádosti své podmanil.

Rozum nebyl sice člověku zničen, poněvadž by Bůh s rozumem byl musil zrušiti i celou bytost lidskou; ale Bůh odňal mu ono zvláštní nadpřirozené světlo, jímž ho byl dříve z milosti obdařil; a rozum sám sobě ponechaný, hledaje dle přirozenosti své pravdu, a bez pravdy věčné nalézti jí ne-

---

*) Obšírnější provedení těchto tajemství hledati sluší ovšem v katolické věrouce.

**) Gen. 1, 26.

***) „Čeho rozum nepoznal, srdce nežádá.“ „Ignoti nulla cupido.“

moha: počal ji hledati v bytostech stvořených, a hledaje samého sebe si oblíbil, a jako ďábel *pýchou* se nadul.

A když rozum člověka zbloudil, zbloudilo i srdce jeho; a proto místo sladkého se kochání citů v darech Božích nadpřirozených, nastala *žádost očí* čili hledání blaženosti v statcích přirozených čili pozemských.

A když rozum i srdce zbloudily, začala duše místo povznášejícího spojení duchovního s Bohem dobrovolně vyhledávati ponižujících, hnusných spojení tělesných čili libovati si v *žádosti těla.*

Tak trojice výborných darů Božích, jimiž duch lidský podobnost měl s nejsvětější Trojicí Boží, návodem ďábla a dobrovolným rozhodnutím se člověka jest znetvořena, a v ohyzdnou i zkázonosnou trojici „žádosti očí, žádosti těla a pýchy života“ *) proměněna.

Vida přemilostivý Bůh obraz svůj v člověku tak zohavený, milosrdenstvím svým hnut poslal Syna svého na svět, aby Týž v podobě člověka dokonalého, potem svým i krví svou obraz Boží v člověku hříšném od duchovní poskvrny očistil, a znovu schopným učinil onoho vyznamenání, jež mu bylo uchystáno od ustanovení světa.

Poněvadž tedy *rozum* pravého poznání Boha a pravd nadpřirozených ztratil: přinesl Pán Ježíš dokonalé učení na svět o Bohu i vůli Jeho.

Poněvadž *srdce* v žádostech svých s pravé cesty zbloudilo: slíbil On neukojitelnou na světě touhu jeho po blaženosti nasytiti statky dokonalými a trvalými na věčnosti.

A poněvadž *svobodná vůle* dobrovolně volila spojení ji nehodné, zvířecí: poukázal jí Pán Ježíš snahy vyšší, povznášející, jež spočívají v dokonalém spojení s Duchem Božským.

Proti *pýše* zaslepeného rozumu postavil tedy Pán Ježíš pokornou *víru* rozumu osvíceného; proti *žádosti očí* položil pevnou *naději* na statky nebeské; a proti *žádosti těla* upevnil zlatá pouta přeblažené *lásky.*

A aby člověk smyslný sebe i statků svých viditelných spíše se odřekl, a po statcích neviditelných a nehynoucích touhou se naplnil: Pán Ježíš *pokorou, chudobou i zdrženlivostí* sám předcházel; *víru* dokázal přemnohými zázraky i proroctvími; *naději* posílil vlastním slavným vzkříšením i na nebe vstoupením; a k *lásce* duchovní slíbil a po svém od-

*) I. Jan. 2, 16. Srovn. také svrchu § 35. III. a § 38. I.

chodu i seslal samého Ducha svatého, jenž by při všech věcí duchovních žádostivých zůstal až na věky*).

Jako tedy tři jsou, ježto svědectví vydávají na nebi, a ti tři jedno jsou: tak musí nyní býti i v duši každého člověka na zemi, jenž chce jednou po smrti k Bohu trojjedinému se dostati; a ty tři jsou: *víra, naděje a láska***); tak učí svatý apoštol národů.

Víra v Ježíše Krista čili víra křesťanská (fides) musí rozum náš osvěcovati i pokořovati; naděje v Ježíše Krista čili naděje křesťanská (spes) musí žádost očí potírati; láska k Ježíši Kristu, Synu Božímu, čili láska křesťanská (caritas) musí lásku zvířecí, tělesnou v nás překonávati.

Z víry svaté jako z kořenu musí roditi se svatá naděje v zaslíbení Boží; a z víry i naděje musí vycházeti neúmorná, svatá láska k Bohu; a tak budou *tři ctnosti a přece jen jedna a nerozdílná ctnost****), jež učiní duši naši zase podobnou Bohu trojjedinému, a schopnou věčného, přeblaženého spojení s Ním!

2. Těmto třem křesťanským ctnostem: víře, naději a lásce, říkáme *ctnosti Božské*, a sice proto, abychom jich rozeznali od ctností ostatních, jež sice také mravy naše pravidlují, avšak v první řadě ne tak přímo k Bohu, jako spíše pro Boha k věcem stvořeným se vztahují. Víra, naděje a láska ale jedině k Bohu směřují; neboť i jich *předmětem*†), i jich *pohnutkou*††), i jich *původcem* jestiť Bůh.

Pravím, že ctností Božských

a) předmětem jest Bůh; nebo věřím v *Boha*, v Jeho dokonalosti, v Jeho tři osoby, v Jeho prozřetelnost atd.; doufám, poněvadž *Bůh* jest všemohoucí, milosrdný, pravdomluvný, věrný; a tedy dáti může, chce i dá vše, co slíbil; miluji Boha, že jest nejvýš dobrý v Sobě i dobrotivý k nám.

Pravím, že ctností Božských

b) pohnutkou jestiť Bůh; nebo *proč věřím?* Poněvadž Bůh pravdy o sobě zjevil; poněvadž Syn Boží skutky svými jich dokazoval; poněvadž Bůh Církvi věřiti velí; poněvadž Bůh za pravdami svými stojí, Jenž jest nejvýš svatý a pravdomluvný.

---

*) Jan 14, 16.
**) I. Kor. 13, 13.
***) § 36.
†) Srovn. svrchu § 31. I.
††) Svrchu § 29, III.

Proč doufám? Poněvadž *Bůh* slibuje, jenž jest ve svých slibech nejvýš věrný i všemohoucí.

Proč miluji Boha? poněvadž *Bůh* má všechny dokonalosti, a On samojediný; a tedy větší lásky hoden jest než všechny tvory dohromady, any ony ničeho nemají, čeho by od Boha darem nebyly obdržely; miluji Boha nade všecko, poněvadž On dříve a více než kdokoli miloval a miluje mne.

Pravím konečně, že ctností Božských

c) *původcem jestiť Bůh*, poněvadž On pro zásluhy Ježíše Krista nám je jako poklad do vínku dává na křtu svatém*); za kteroužto příčinou také *ctnostmi vlitými* (virtutes infusae) se nazývají**).

Poněvadž těchto tří ctností i předmětem i pohnutkou i původem jestiť Bůh: proto mají ony také přednost přede všemi ostatními ctnostmi lidskými, jest jich *k spasení nevyhnutelná potřeba*, jak učí svatý apoštol národů***); a *hříchy proti nim jsou ze všech nejtěžší*†), poněvadž lásce Ducha svatého přímo odporují, a ctnost opravdovou vůbec nemožnou činí.

3. Avšek ač nám pozemčanům tří Božských ctností nevyhnutelná jest potřeba, chceme-li do života věčného vejíti: tož přece *nemají všechny tři Božské ctnosti ceny stejné, ale nejvyšší a nejdokonalejší z nich jest láska*††); nebo víra vztahujíc se ku věcím, jichž nevidíme, přestane, až z tohoto světa odejdeme, a budeme patřiti Boha tak, jak jest; taktéž naděje, vztahujíc se ku věcem, kterých nemáme, přestane, až požívati budeme, co Bůh slibuje; ale láska dle slov miláčka Páně spojuje s Milovaným†††) již zde na světě, a spojení toho po smrti neporuší, ale toliko dle oslavené přirozenosti naší zdokonalí a oslaví.

A proto ku každému skutku, jenž Bohu líbiti se má, lásky tak veliká jest potřeba, že bez lásky ani nejvychválenější mezi lidmi skutky ceny nemají, a jen neprávem ctnostmi se nazývají††††); neboť svatý Pavel lásku křesťanskou a záslužnou popisuje dí: „Bych jazyky lidskými mluvil

---

*) Řím. 8, 1—11. Conc. Trid. sess. VI. cp. 7. de justif.

**) Srovn. svrchu § 36. II. 4.

***) I. Kor. 13, 13.

†) Srovn. svrchu § 42. II. 3.

††) I. Kor. 13, 13.

†††) I. Jan 4, 16.

††††) Srovn. svrchu § 36. II. 3.

i andělskými, lásky pak kdybych neměl: byl bych jako měď zvučící, aneb zvonec znějící. A bych měl proroctví a znal všecka tajemství i všeliké umění; a kdybych měl všecku víru, tak že bych hory přenášel, lásky pak kdybych neměl: nic nejsem. A bych rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj, a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl: nic mi neprospívá"!*)

4. Poněvadž předmětem Božských ctností jestiť Bůh, a Ten jest Bytostí nesmírnou nevystihlou: proto také *nikdy se nestane, abychom v Božských ctnostech úplně dokonalými byli*, víra ani naděje a přede vším ani láska nižádného nedostatku více neměly, čili aby více vzrůstati nemohly; nebo kdybychom sebe více rozum víře v Boha podrobovali, srdcem v Bohu se kochali, svobodnou vůlí Bohu se odevzdávali: nikdy, jsouce obmezenými tvory, Pána Boha svého nevystihlého nedosáhneme.

Avšak ač až nejvyššího stupně poznání, požívání a milování Boha nikdy nedostoupíme, ale po celou věčnost v Bohu vždy nových krás i požitků shledávati budeme, a těch bez jakéhokoli přesycení, ale naopak vždy s větší dychtivostí: *máme dle vůle Boží přece stále se přičiňovati, abychom dostoupili stupně v Božských ctnostech nejmě v lásce alespoň takového, jaký nám slabým tvorům možný jest.* Máme s ctností vlitou jako s hřívnou, od nebes Pána svěřenou, zápoliti, kupčiti, aby vždy hojnější užitek přinášela až do té doby, kdy ji Pán *i s úroky* od nás zpět žádati bude, poněvadž by nám jinak neprospěla, ano naopak k odsouzení příčinou byla**). Čím častěji budeme v sobě Božské ctnosti oživovati, posilovati, utvrzovati i zevnitř osvědčovati: tím silnějšími staneme se proti pokušením i hříchům, tím více získáme i jiných bohulibých ctností, tím větší a hojnější odplaty uchystáme si na věčnosti!

Božské ctnosti ale v sobě utvrzujeme, když je často vzbuzujeme, t. j. když často předmět i pohnutky Božských ctností v myšlénkách probíráme, ústy vyslovujeme, aneb skutky osvědčujeme.

5. Církev Páně učí, že *Božské ctnosti pro jich důležitost vzbuzovati máme sice v každé době, zvláště ale v závažných obdobách života*; tedy

*) I. Kor. 13, 1—3.

**) Srovn. podobenství o hřivnách Mat. 25, 14. a násl a Luk 19. 12. a násl.

a) když rozum koho tak daleko dospěl, že chápe, co kmotři jménem jeho na křtu svatém Bohu slíbili;

b) když přijímáme některou ze svátostí, najmě nejsvětější Svátost oltářní;

c) když na nás krutá pokušení doléhají;

d) když se v nebezpečí smrti nacházíme.

6. Nejkratší ale postačitelný *způsob vzbuzování* Božských ctností jest ten, když si předmět i pohnutky jedné každé ctnosti prostě připomeneme; třebas takto:

a) Bože! *věřím pevně všecko*, co jsi zjevil, *protože* jsi Pravda věčná.

b) Bože! *doufám všecko*, co jsi nám slíbil — *ponévadž* jsi ve svých slibech nejvýš věrný i všemohoucí.

c) Bože! *miluji Tě nade všecko — jelikož* jsi v Sobě svrchovaně dokonalý, a k nám nevýslovně dobrotivý.

Jest-li si ale rozvedeme, co Bůh zjevil i slíbil, a jak lásky hodným jest; jakož i to, proč v Něho věřiti, doufati a Jej milovati máme: objeví se nám *obyčejný způsob vzbuzování* Božských ctností, který zní:

a) *Věřím* v Tebe, pravý, ve třech osobách jediný Bože, Otče, Synu a Duchu svatý, jenž jsi všecko stvořil, všecko zachováváš a spravuješ, jenž dobré odměňuješ a zlé tresceš. Věřím, že Syn Boží se vtělil, aby nás vykoupil, a že Duch svatý svou milostí nás posvěcuje. Věřím, že duše naše nesmrtelná a milost Boží k spasení nevyhnutelně jest nám potřebná. Věřím i vyznávám všecko, čemu Ježíš Kristus učil, co svatí apoštolové kázali, a čemu svatá, římská Církev katolická věřiti velí.

Tomu všemu věřím proto, že jsi ó Bože! věčná a neskonalá pravda a moudrost, kteréž nelze aby oklamala, aniž lze, aby byla oklamána.

Bože, rozmnož víru mou.

b) *Doufám* a důvěřuji se v Tvou, ó Bože, svrchovanou dobrotu a v Tvé milosrdenství, že mi pro zásluhy svého jediného Syna, Ježíše Krista, udělíš, abych za živa hříchů svých poznal, dokonale jich litoval, a že mi jich odpustíš, po smrti pak že mi ráčíš spasení věčné dáti a popřáti, abych na Tebe tváří v tvář patřil, Tebe miloval a s Tebou se věčně radoval; mám naději, že mi také dáš, čím bych toho dosáhl.

Doufám to vše od Tebe *proto*, že jsi to slíbil, jenž jsi všemohoucí, věrný, svrchovaně dobrotivý a milosrdný.

Bože, posilni naději mou.

c) Bože můj! *miluji* Tebe z celého srdce svého nade všecko *proto*, že jsi nejlepší dobré, že jsi svrchovaně dokonalý a vší lásky hoden, i proto Tě miluji, že jsi ke mně a ke všemu stvoření svrchovaně dobrotivý. Žádám toho srdečně, abych Tě tak dokonale miloval, jako Tě Tvoji věrní služebníci milují a milovali, s jichžto láskou spojuji svou nedokonalou lásku; tu ve mně, ó Bože, vždy více a více rozněcuj!

Uvážívše takto, co se obecně ctností Božských dotýká, přistoupíme k rozvedení všeho toho, čeho třeba věděti *o každé Božské ctnosti zvlášť*, tedy:

O víře, a sice:

§. 46. a) Co znamená „křesťansky věřiti?“

Máme-li k otázce té srozumitelně odpovědíti, dobře učiníme, když ji rozdělíme ve dví. I otažme se tedy:

I. Co znamená věřiti vůbec?

II. Co znamená věřiti křesťansky?

I.

Co se tedy vyrozumívá „vírou“, či co znamená věřiti vůbec?

1. Všecko, co duše naše jako poklad vědění v sobě chová, poznali jsme buď pomocí smyslů svých, a to jsou *poznání smyslová;* aneb za soudem umu svého, a to jsou *poznání umová*; aneb nahlížíme rozumem pro důvody, jež jsme ve věcech pozorovaných shledali, a to jsou *poznání rozumová**); aneb víme z vypravování jiných, a to jsou *vědomosti víry*.

Poznání smyslová, umová i rozumová máme za *jistá*, poněvadž jsme se o nich sami přesvědčili, vždy zase přesvědčiti se můžeme; i vědomosti z víry máme za jisté, ale ne proto, že bychom se sami o nich přesvědčiti mohli, nýbrž za tou příčinou, že vážnost vypravujícího jistotu nám dává.

Veliká většina všech vědomostí lidských toliko na víře spočívá; bez víry nemohlo by mluveno býti o dějinách; bez víry nemohl by se nikdo něčemu učiti od svého učitele; bez víry byl by nám svět velikou hádankou; ano bez vzájemné víry není společný život lidí vůbec ani možný!

*) Srovn. svrchu § 19.

A kdy věříme?

Věříme, když v duchu za jisté máme to, co nám kdo vypravuje.

Věříme komu koli?

Nevěříme každému; nevěříme lidem, kteří pravdy *neznají*; nevěříme tedy na př. nevzdělanému dělníkovi, když vypravuje o zvířatech mořských neb o cizích národech, o nichž sám ničeho určitého neví; nevěříme řemeslníkovi, když mluví o vnitřních zánětech těla lidského a t. d. Nevěříme ale také lidem, kteří sice pravdu znají, ale jsouce lháři, *povědìti jí nechtějí* aneb nechtívají; tak nevěříme lékaři, který *vždy* prohlašuje nemoc nepatrnou za nebezpečnou, aby od nemocného se pozdravivšího větší odměny dosáhl; nevěříme advokátovi, jenž ze ziskuchtivosti pokaždé vybrání pře přislibuje, i tehdáž, když proti spravedlnosti jest a t. d.

Zkrátka: *nevěříme nevědomým a lhářům* známým aneb takovým, o nichž alespoň pochybujeme, zdali pravdu povědìti mohou i chtějí; *věříme ale po rozumu každému, kdo těch věcí, o nichž nám vypravuje, dobrou má známost, a i jakožto člověk pravdymilovný nám povědom jest.*

A, věříme čemu koli?

Nevěříváme všemu; nevěříme věcem, jež *rozumu i zkušenostem našim odporují*, byť nám je i někdo pravdy milovný k uvěření předkládal, majíce za to, že vypravovatel není dosti o tom poučen, co vypravuje, neboli že *se mýlí*. Tak nevěříváme o nevěrnosti upřímného přítele; nevěříme, že by slabý silného byl přemohl a t. d. S ochotou ale věříváme, co se zkušeností naší ve shodě jest, a čeho rozum pochopiti může.

2. Shrneme-li dohromady, co posud o víře povědíno bylo, seznáme, že *při víře scházejí se v duši tyto věci*:

a) Někdo duši naší něco jakožto pravdu předkládá; to jest *předmět**) *víry*;

b) *rozum* jakožto mohutnost rozeznávací**) posuzuje, zdali předmět víry jest pravdě podobný neb ne;

c) rozum uznává předmět víry za pravdivý jen tenkráte, když má k takovému rozhodnutí postačitelné příčiny aneb důvody. Důvody postačitelné rozumem hýbají, aby pravdě přisvědčil; jsou tedy *pohnutkami****) *víry*. Poněvadž ale pro

---

*) Svrchu § 31. I.

**) § 19.

***) Svrchu § 29. III. § 31. I.

předmět víry rozhoduje se člověk jen tehdáž, když mu ho kdo zcela pravdymilovný a věrohodný za pravdu předkládá: proto *pravdomluvnost předmět předkládajícího jest pohnutkou víry.* —

d) Posléze přistoupí k dílu rozumu *svobodná vůle*, jakožto mohutnost volící*), úsudku rozumu s celou mocí přilne, a jej buď s jistotou přijímá čili *věří*; aneb nepřijímá, ano zavrhuje, čili *nevěří*. Tak učí světlo Církve Páně svatý Augustin**) a svatý Tomáš Akvinský***).

3. *Věřiti tedy po rozumu znamená za jistou pravdu míti to, co nám kdo hodnověrný za pravdu předkládá.* Z výkladu toho již také plyne, co věřiti neznamená, čili co *pravou vírou není.* Víry dle toho nemá:

a) Kdo věci vypravované čili *předmětu* nepřijímá s jistotou, ale o něm *pochybuje* (dubitat); nebo kdo pochybuje, ten kolísá se mezi dvěma stranami, mezi přesvědčením a zavržením; kdežto ten, kdo věří, nekolísá, ale rozhodně toho se přidržuje, co se jemu jakožto předmět k uvěření předkládá. Nevěří dále, kdo

b) toliko *tuší* (suspicatur) aneb *se domnívá* (opinatur), že pravdou jest, co se jemu jakožto předmět k uvěření předkládá, avšak zároveň se obává, zdali snad opak toho, čemu uvěřiti má, pravdou není; nebo ten, kdo věří, v duši své zcela jest přesvědčen a upevněn o tom, čemu věří.

Poněvadž příčinou čili *pohnutkou uvěření* jest věrohodnost vypravujícího: nemá víry, kdo

c) o něčem nabyl vědomosti skrze vlastní přemýšlení čili tak, že něco rozumem chápe, či něčemu *rozumí* (intelligit, vel intus legit), jak učí svatý Tomáš Akvinský†); nebo o čem jsem z vnitřních důvodů či příčin vědomosti nabyl čili co rozumem *poznávám*, to *vím*, ale tomu nevěřím. Tak na př. ze soudu rozumu *vím*, a tedy *nevěřím*: že vášně člověka činí duchovně slepým; že svět musil od někoho učiněn býti, ano na světě z ničeho zase nic není; že ten někdo, jemuž Bůh říkáme, musí býti neskonale moudrým i prozřetelným, že když všichni lidé umírají, i já zemřu; a že když nemáme zde stánku trvalého, sluší na světě dbáti ještě o něco více, než toliko o dobré bydlo a najedení a t. d.

---

*) § 26.

**) De praedest. Sanctr. cp. 2.

***) 2. 2. qn. 2. art. 1.

†) 2. 2. qn. 8. a 1.

Poněvadž víra nespočívá na poznání smyslném ani na poznání rozumovém, nýbrž na věrohodnosti vypravovatele: tedy víry nemá také ten, kdo

d) o některé věci smysly svými se přesvědčuje, tedy je *vidí*, *slyší*, *zakouší*, *hmatá*. Tedy nevěřím, že ve dne svítívá slunce, ale to vidím, a tedy vím; nevěřím, že při výstřelu slyšeti ránu, ale to slyším, a tedy vím; nevěřím, že včely dělají sladký med, když sám dílo jich pozoruji, ale to vím atd.

Za tou příčinou jest to prapošetilá řeč, když kdo říká: *čeho nevidím, tomu nevěřím!* Každý moudrý člověk mluví pravý opak, a říká: *co vidím, tomu nevěřím! ale věřívám tomu, čeho nevidím*, když mi to jen někdo za pravdu předkládá, který to ví i pověděti chce. Tedy věřím historii, když ji jen hodnověrní svědci vypravují, ač jsem dějů vypravovaných na vlastní oči neviděl. Věřím lékaři vnitřnosti lidské popisujícímu, poněvadž mám za to, že pravdu ví i pověděti chce; ale nevěřil bych mu ovšem, kdyby mi něco za pravdu předkládal, o čem z vlastní zkušenosti vím, že pravdou není, maje pak ovšem příčinu, o věrohodnosti jeho pochybovati. Tak věřím na př. lékaři, že ač mnohá mrtvá těla otvíral, přec duše lidské nenalezl; věřím proto, že vím: duše není ani kostí, ani krví, ani masem, ale duchem; a tedy ji lékař ovšem v těle nalézti nemohl: nevěřil bych mu ale, kdyby tvrdil, že člověk vůbec žádné duše nemá, poněvadž on ještě žádné v mrtvém těle nenalezl; nevěřil bych proto: poněvadž ze zkušenosti vím, že duši mám, an myslím, rozvažuji, žádám, chci, volím atd.

4. Dodati sluší, že některé věci můžeme *věděti a zároveň i věřiti*. Jestliže totiž na některou věc z rozličných stran pohlížíme, můžeme ji v jistých částkách poznati, a v jiných, v kterých jí poznati nemůžeme, můžeme o ní i víru míti. Tak na př. kdo v Americe sám byl, *ví*, že skuteěně Amerika jest; ale zajisté na tisíce sezná věcí, z Ameriky pocházejících, jichž tam nebyl viděl, a o kterých tedy *věří*, že z Ameriky jsou. Pohlížím-li na drahokam ve své ruce, *poznávám* jeho velikost, barvu, oheň atd., ale zároveň mohu o něm mnoho věřiti, na př. kde byl nalezen, kdo ho tam uložil, kdo ho nalezl, kdo ho obladil atd. A jako jest ve věcích světských, tak ovšem i ve věcech duchovních, že můžeme totiž ledačehož sami poznati, a že v jiných věcech musíme jen věřiti.

Ano musíme se přiznati, že toho, mnoho li víme o kterékoli věci, jest pramalinko oproti tomu, co o ní nevíme, ale věříváme! Ano že *bez víry vlastně ani žádného vědění vůbec*

není! Nebo i to, čím se lidé jakožto věděním lidským honosívají, nikdo, který se tím chlubí, nezakusil, nepoznal vše sám: ale od jiných zkušených ví, čili věří! Bez víry nikdo by ani rodičů svých nepoznal. A proto čirý nerozum jest, chtíti na světě — býti bez víry!

II.

Když jsme takto uvážili, co věřiti znamená, čili v čem *víra mezi lidmi* (*fides humana*) vůbec záleží, snadno pochopitelným se stane, **co znamená „křesťansky věřiti,"** *čili v čem víra v Boha* (*fides divina*) *záleží?*

1. Poněvadž víra v Boha jest vírou: proto *shledáváme při ní tytéž známky, jako při víře lidské*; má tedy

a) svůj *předmět*; předmětem víry v Boha jest Bůh sám a veškeré dílo Jeho;

b) o předmětu tom soudí *rozum*, zdali jest pravdy hoden čili nic;

c) rozum uznává předmět víry za pravdivý, poněvadž k uvěření předkládá ho Bůh sám, jenž jest *vševědoucí*, a tedy vše ví i zná; a jest zároveň i nejvýš svatý a *pravdomluvný*, tak že klamati nemůže; pravdomluvnost jest tedy *pohnutkou* víry Božské;

d) k dílu rozumu přistupuje posléze *svobodná vůle*, která se vší rozhodností pro předmět víry se rozhoduje čili věří.

Dle těchto vývodů mohli bychom říci: *V Boha věřiti znamená, za nepochybnou pravdu míti vše to, co Bůh o Sobě a díle svém nám zjevil* (předmět víry), *poněvadž On jest nejvýš pravdomluvným*, a tedy klamati nemůže (pohnutka víry).

2. Avšak *takovýto výklad o víře křesťanů nebyl by postačitelný*; nebo nevyznačuje:

a) kterak *rozum o tom se přesvědčuje*, že Bůh něco k věření předkládá?

b) kterak *svobodná vůle tolik síly nabývá*, že pravdu i nepříjemnou za nepochybnou přijímá?

a) Otec nebeský, který nás stvořil, a jednou u sebe jako dítky blažiti si žádá, zajisté měrou postačitelnou, ano nadbytečnou postaral se o vše, aby *rozum lidský* i při vší své dědičné slepotě, i při všech nástrahách škůdce našeho od počátku, i při vší žádostivosti duše své Jej i dílo Jeho poznávati i o slovech Jeho přesvědčiti se mohl. Proto „mnohokrát

i mnohými spůsoby mluvíval k otcům *skrze proroky*“ *); aby jim lidé věřili, že z Boha mluví, řeči jich provázel zázraky; aby při stále klesající mravnosti a z ní vzmáhající se nevěře poklad Jeho slov se zachoval, vyvolil *Abrahama* ze všeho lidu, jemu svěřil požehnaná zjevení svá, a učinil ho národem velikým, jenž z ostatních vyloučil a Sobě zvláštním spůsobem zasvětil. Z lůna Abrahamova a pokolení jeho naposled v plnosti časů naroditi se dal vlastnímu jednorozenému *Synu*, jenž po celý život čině vůli Otce svého, pravdy i tajemství Boží zjevoval, a nesčetnými zázraky, proroctvími i vlastním svým životem stvrzoval. A aby po zázračném odchodu Páně byl *živý svědek* zjevení Božího, založil On na apoštolích a dědicích jejich *Církev* svou, a slíbil s ní přebývati až do skonání světa **), zároveň i s Duchem svatým, Duchem *pravdy* ***).

Církev tedy jest, jak ji svatý apoštol národů výslovně nazývá, „*sloupem a utvrzením pravdy*“ ****), která nemůže tedy u víře pobloudit, čili jest *neomylná*, jak učí katechismus. A poněvadž Pán Ježíš vždy jen o *jedné* Církvi mluví, jest ta, kterou *On* založil, také tou *jedinou*, jež ku spasení úplně bezpečnou cestu ukazuje; za kteroužto příčinou nazývá se také *samospasitelnou* †). K té tedy neomylné, samospasitelné Církvi, k tomuto sloupu a utvrzení pravdy musí s nutností každý přistupovati, kdo o Bohu, díle Jeho a povinnostech svých k Bohu pravých, nezkalených vědomostí nabyti chce.

A poněvadž vševědoucí Bůh věděl, že povstanou proti Církvi pravé i lžicírkve: proto *Církev svou pravou vyznamenal známkami takovými, podle kterých i mezi tisíci jakožto pravá poznána býti může.* Především vzdělal ji *na apoštolu Petrovi*, jakožto na skále ††); dále uspůsobil ji tak, aby v ní *všichni lidé a po všechny věky* duchovní potřeby nalézti mohli †††); ale ač pro všechny lidi i všechny časy spásou lidstva býti měla, přece tak ji zařídil, aby v ní vždy panovala úplná *jednota* v učení, v oběti, svátostech na všech místech i po všechny časy ††††);

---

*) K Žid. 1, 1.
**) Mat. 28, 20.
***) Jan 14, 16.
****) I. Tim. 3, 15.
†) Srovnej také níže § 50. IV.
††) Mat. 16, 18.
†††) Mat. 28, 19. 20.
††††) Jan 10, 16; Efes. 4, 5.

na konec ji vyznačil svatosti*), jaké bychom marně kde hledali; a svatý život členů jejích oslavil a oslavuje posud bezčetnými zázraky, jimiž dějiny církevní jsou naplněny.

Kristus Pán založil jen jednu Církev, a to na Petrovi; *kde tedy Petr aneb dědic jeho, tu i Církev Páně!* Poněvadž ale svatý Petr v *Římě* v hlavě tehdejšího světa, stolec svůj postavil a tam 25 roků panoval: proto i biskup římský, jakožto právní dědic jeho jest hlavou této pravé Církve Páně. A poněvadž Církev Páně ovšem i dle Písma i dle rozumu musí býti pro všechny lidi i časy, neboli *obecná* či cizím slovem *katolická:* proto říkáme pravé Církvi také *římsko-katolická;* a o té platí slovo Páně: „Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá“ **)!

Ano, aby rozum lidský tím jistějším býti mohl, tuto svou Církev pravou, a zjevení svého vykladatelku živou, oslavil krví milionů svatých mučenníků a slzami i potem svatých vyznavačů; dopustil na ni také bezpočetných pronásledování zevnitřních i odbojů vnitřních, aby ukázal, že ani brány čili mocnosti pekelné ničeho proti ní nesvedou***)! A kdežto podle Církve Páně rody panovnické i nové říše světské povstávaly a opět zanikaly: ona stojí nejen pevně jako skála uprostřed rozbouřených vln, ale i stále se rozšiřuje i zmáhá, aniž by v čem nejmenším od prvotního učení se odchylovala! I sluší nám tedy děkovati Bohu, že dle nevystíhlého milosrdenství svého do Církve té své, samospasitelné nás povolal; a s větší ještě jistotou učení jejího se přidržovati, než učinil již před čtrnácti věky zázračným jejím zachováním i s rozšiřováním pohnutý svatý Augustin, jenž slavně vyznal: „*Evangelium bych nevěřil, kdyby mne k tomu nepovzbuzovala vážnost katolické Církve*“ †)!

Všecko toto ale Bůh učinil, aby se pak nikdo jednou vymlouvati nemohl, že uvěřiti nemohl, čili: aby rozumu dal nezvratné *pohnutky k uvěření* (motiva credibilitatis). *I věříme tedy rozumem, poněvadž Bůh nám zjevení činil; věříme ale, že*

---

*) Efes. 5, 25—27.

**) Luk. 10, 16; Mat. 18, 17.

***) Mat. 16, 18.

†) Evangelis non crederem, nisi me catholica Ecclesiae commoveret auctoritas. Contra ep. Fundamenti cap. 4. n. 5. — Podobnými slovy učí i poslední sněm církevní vatikánský sess. III. cap. 3 — Obšírnější poučení o Církví, jakožto věrné učitelce vůle Boží, sluší hledati v dogmatice čili věrouce. —

Bůh skutečně se zjevil, poněvadž Církev stálým, živým víry té jest svědkem.

b) Avšak ku víře potřeba jest i *svobodné vůle*, která jsouc dědičnou slabostí stížena, ano ku zlému více nakloněna jen s tíží rozhoduje se pro to, co jest Božího. Ale i u věci té pomohl a pomáhá Bůh, a sice skrze převzácnou milost svou, kterou pravé Církvi Své k řádnému rozdávání svěřil, s kterou ovšem věci i nejtěžší snadnými se stávají, a bez níž, jak učí katechismus, člověk ničeho, praničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůže*).

A nyní přišli jsme k místu pravému. Kdo chce v pravdě křesťansky věřiti, musí s nutností k vážnosti *Církve* pohlížeti, aby rozum přisvědčiti mohl; musí ale i *milost Boží* míti, aby vůle víru za nepochybnou pevně přijala. A proto majíce odpověděti, co v pravdě křesťansky činí křesťansko-katolicky věřiti znamená, musíme správně vyjádřiti se takto: *křesťansko-katolicky věřiti znamená s milostí Boží za nepochybnou pravdu míti všechno, co nám Bůh o Sobě, díle svém, i vůli své zjevil* (t. j. předmět víry), *a jak nám to Církev římsko-katolická k veření předkládá* (t. j. pohnutka uvěření), ne sice proto, že bychom toho přirozeným světlem rozumu chápati mohli: ale proto, *poněvadž Bůh jest nejvýš pravdomluvný*, jenž tedy ani klamati, ani oklamán býti nemůže (t. j. pohnutka víry).

Kdo takto o víře křesťanské soudí, jest pravým *věřícím* (fidelis), i pravým Kristovým učenníkem čili *křesťanem* (christianus) a *katolíkem*; kdo by ale třebas jen jedinkému článku víry, jak nám ji Bůh zjevil a Církev Páně k uvěření předkládá, odpíral, není ani pravým věřícím, ani pravým křesťanem více**). Nebo praví svatý apoštol Jakub: „Kdo by koli celý zákon zachoval, přestoupil-li by pak jediný, učiněn jest všemi vinen“ ***). A druhý sněm církevní nicejský učí: „Kdo by ústně podané učení Církve buď psané neb nepsané zavrhoval, vyobcován buď“ †)!

3. Z výkladů těchto, jak víře křesťansko-katolické rozuměti sluší, následuje:

a) Poněvadž při katolické víře *rozum* člověka zjevení Boží za nepochybné, pravdivé má, na základě toho, že Bůh

*) Srovn. svrchu § 33. Také concil. Trid. sess. VI. can. 4.; Vatican. sess. III. cp. 3.

**) Obšírné pojednání o všem tom, co se s pravou vírou křesťanskou nesrovnává, obsahuje níže § 50.

***) Jak. 2, 10.

†) II. Nic. Act. 6.

nejvýš pravdomluvný pravdy své k uvěření nám předkládá, a zjevení samo jakožto skutečné živou Církví Ježíše Krista osvědčuje, proto ovšem *katolická víra liší se od jakéhokoli poznání lidského, i od víry toliko lidské.*

Poněvadž poznání jistého druhu v určitý, ladný celek čili *systém* seřaděné **vědou** se nazývá: proto říkávají mnozí lidé, že *víra s vědou se nesrovnává.* Avšak vyřčení to není správné; neb vědou není toliko poznání smyslné a rozumové v systém uvedené, ale vědou jest i víra, když v systém jest seřaděna, a proto bývá řeč netoliko o mudrctví, o přírodopisu, zeměměřictví, lékařství, právnictví atd. jakožto o vědách, když v náležitý, moudře sestavený celek byly složeny, ale musí býti řeči o článcích víry, o článcích mravů, o článcích církevního práva, o dějinách církevních atd. jakožto o vědách, když i ony v rozumný systém byly složeny.

Vědám, jež zakládají se na poznání smyslném a rozumovém, jakož i na víře lidské, říká se *vědy lidské*, a vědám, jež zakládají se na zjevení Božském, slují také *vědy posvátné.* A dle toho rozřadění nemá se říkati, že víra nesrovnává se s vědou: ale mělo by se správně říkati: *věda posvátná liší se od vědy toliko lidské čili světské.*

A v čem se liší věda posvátná od vědy toliko lidské?

Liší se *v základě, v jasnosti, v jistotě* i *v cíli*; nebo věda světská spočívá na tom, co smysly poznáváme aneb pro důvody vnitřní rozumem nahlížíme, aneb od hodnověrných lidí se dovídáme, jakožto na *základech*: kdežto věda posvátná spočívá na základu víry v Boha neklamného a na víře lidí jen potud, pokud zjevení Božímu neodporuje.

Věda světská předkládá věci toliko přirozené, o nichž po případu se přesvědčiti můžeme; věda posvátná předkládá ale věci nadpřirozené, o kterých ani okem, ani sluchem, ani hmatem přesvědčiti se nemůžeme. Proto zajisté *věci vědou světskou podávané jsou zřejmější neb jasnější než pravdy, předkládané vědou posvátnou*; *avšak pravdy posvátné jsou za to jistější, než pravdy světské*, poněvadž i zrak i sluch i hmat i poznání rozumu klamává, jak o tom sami přečasto se přesvědčujeme, ani dřívější poznání a úsudky opravujeme, měníme: kdežto pravdy, jež Bůh zjevil a ústy Církve nám k věření předkládá, nemění se nikdy, jako ani Bůh sám vševědoucí a pravdomluvný se nemění, ba ani měniti se nemůže.

Konečně jest i *cíl* vědy posvátné jiný, a vědy světské také jiný; nebo kdežto věda světská jen o světu a tomto ži-

votě jednati může a smrtí se skončí: uvádí nás věda posvátná až za hrob, až k trůnu Nejvyššího, a nebude míti konce po celou věčnost.

Avšak ač věda posvátná rozdílná jest od vědy světské, *tož věda posvátná a opravdová věda světská sobě navzájem nikdy neodporují, a také ani odporovati nemohou.* Nebo kdo zjevil všechny pravdy svaté víry? Bůh. A kdo stvořil svět i se všemi lidmi i ostatními bytnostmi? Tentýž Bůh. Kdo dal člověku rozum, aby jím Boha i svaté dílo Jeho, i požehnanou vůli Jeho poznával? Tentýž všemohoucí, vševědoucí Bůh. Kde by se tedy měla vzíti neshoda mezi Bohem a věcmi stvořenými? Kde neshoda mezi jeho zjevením a rozumem lidským? Musili bychom sice přijímati za pravdu rouhání, že Bůh díla svého náležitě ani nezná, aneb že z úmyslu pravdy nemluví! Kdo by se ale mínění takového při zdravém rozumu přidržeti mohl?

Zdá-li se tedy někomu, že něco vyzkoumal, čemu zjevení Boží na odpor jest, ten musí sobě ovšem ihned říci: Bůh vševědoucí a nejvýš pravdomluvný klamati nemůže; tedy *klamu se v poznání svém sám, a mám chyby lepším, svědomitějším pátráním napraviti!* Kdo tak s upřímným srdcem činí, ten při žádné vědě nepobloudí, nikdy od Stvořitele svého spupně se neodvrátí; kdo však vážností Božskou pohrdá: na nejhorší bezcestí upadá sám i svádí jiné lehkověrné, a tak mnohdy nenapravitelných chyb se dopouští.

A jak pošetilým se stává, kdo toliko na poznání a rozum svůj spoléhaje, zjevením Božím pohrdá! Že na př. člověk z rukou Božích vyšel, věřiti nechce; ale že by ze zvířete pojíti mohl, tomu věří a to za víru předkládá! Že by Bůh Církev svou darem neomylnosti ve věcech pravé víry a bohulibých mravů učiniti mohl, přiznati nechce; ale abychom jeho výzkumy a výmysly za neklamné a neomylné přijímali, toho se všemožně domáhá!

A tak podobně jest to se vším odporem víry s vědou světskou. A proto posmíval se blahoslavený Klement Hofbauer tak mnohým zaslepeným mudrlantům, kteří Bohu víry odpírajíce, těm nejnesmyslnějším báchorkám víry přikládají, řka: „*O jak veliké věci musí nevěřící věřiti, aby nemusili věřiti (Bohu)!*“

Z výkladu o křesťanské víře vůbec následuje dále, že

b) nezáleží toliko v přesvědčení rozumu, jenž důvodů k uvěření (motiva credibilitatis) nahlíží: ale že jest zároveň i věcí *svobodné vůle*, která může soudům rozumu se vší roz-

hodností se přidati čili uvěřiti, aneb i také souhlasu odepříti a nevěřiti. Kdežto při vědách světských jest souhlas nucený, jest při vědě posvátné dobrovolný. Kdybych na př. odpíral tomu, co vidím, slyším, o čem se sám přesvědčuji, bláznem by mne měl každý; když ale mám v srdci svém za jistou pravdu míti, že na př. v zevnější způsobě čili podobě chleba při nejsvětější Svátosti oltářní jest pravé Tělo Syna Božího, nikdo na světě mne k tomu nepřinutí, když sám věřiti nechci.

A právě proto, že víra svatá nemůže býti vynucena, ale že má býti dobrovolná, *Bůh ji nakazuje zákonem svým*, a vylučuje z království nebeského každého, kdo by věřiti nechtěl, řka: „Kdo věří v Syna, má život věčný; ale kdo jest nevěřící Synu, neuzří života, nýbrž hněv Boží zůstává na něm“ *). A poněvadž vůle naše k věcem nadpřirozeným skrze hřích dědičný jest nestatečná, proto nám Bůh k víře sám napomáhá, vůli *posiluje skrze milost svou*, jak psáno na př. o Lydii, která poslouchala kázaní svatého Pavla, *„jejížto srdce otevřel Pán*, že pozorná byla na to, co se od Pavla pravilo“ **).

Že víra na svobodné vůli záleží a netoliko na poznání rozumu, vysvítá také jasně z životopisu svatého Františka Saleského. Měl náboženskou rozmluvu s Theodorem Bezou, hlavou švýcarských kalvinistů, aby ho od nešťastných jeho poblouzení odvrátil a v Církev Páně zpět uvedl. I vyvrátil mu všechny jeho námitky, tak že Beza nuceným se viděl přisvědčiti: mimo Církev katolickou není spásy. A přece zůstal nevěrcem! Vůle jeho ku víře se nepřidala, poněvadž byla spoutána hříšnou láskou k mladé ženštině, s kterou on žil ***).

A jako dělo se s Bezou, tak děje se i s přemnohými věřícími až na nynější den. Víry nepřijímají, ne že by jí přijati nemohli, ale že vůle jejich spoutána jest osidly ďábla, světa a těla, a proto Bohu věřiti *nechtějí*. Ano také Bůh, hříchy urážený, milosti své víc a více jim odnímá, z trestu v nepravosti vždy hlouběji jich nechává, až na konec ani věřiti více *nemohou*, poněvadž víra jest i darem Božím, či *milostí*, které Bůh zatvrzelým nevděčníkům naposled *docela odnímá!* †)

c) Poněvadž tedy při pravé víře v Boha shledáváme činnost rozumu i svobodné vůle, čili poněvadž věříme vědomě

*) Jan 3, 36. 12, 44; a množství jiných míst.

**) Skutk. ap. 16, 14.

***) Bulla canoniz s. Franc. Sal. ab Alexandro VII. a. 1666. § 8.

†) Srovn. učení o hříších proti Duchu svatému § 42. II. 3.

i dobrovolně a zároveň s milostí Boží: proto *jest víra také pravou ctností, a jako pravá ctnost i záslužnou**). A proto tedy také o ní katechismus učí: Víra katolického křesťana jest *nadpřirozené světlo* (rozumu), *dar* (čili milost) Boží (pro oslabenou vůli), a *od Boha vštípená ctnost*, níž všecko pevně a neomylně za pravdu má, co Bůh zjevil, a co Církev katolická k věření předkládá, poněvadž Bůh klamati nemůže.

Úvaha. Bez víry není života mezi lidmi. Všichni věříme bližním svým; věříme řemeslníkům, že výrobky své tak a ne jinak zhotoviti mohou; věříme umělcům ve věcech umění jich se dotýkajících; věříme zkušenostem rolníků, výzkumům učenců, vedení rodičů, učitelů a t. d. a nikdo víry takové ve zlou nám nevykládá, věříme-li jen lidem, kteříž pravdu věděti mohou i pověděti chtějí.

Když ale bez víry nikterak se neobejdeme ani ve věcech pozemských, přirozených: kterak že bychom mohli se obejíti bez víry ve věcech nadpozemských, nadpřirozených, o kterých smysly svými nijakého přesvědčení nabyti nemůžeme? Či není to po etilostí, upírati všeho, o čem sami osobně přesvědčiti se nemůžeme? Zdali pak nemusil by někdo pochybovati o rozumu našem, poněvadž ho také viděti nelze? Či snad Bůh, jenž všecko stvořil, přestal míti právo k dílu svému, a nesmí nám čeho zjevovati a nakazovati? Jaká to nadutost ve smýšlení! Či snad se to Bohu nesluší? Ale kterak že se slušelo, aby nás stvořil? Či snad Bůh nemůže s námi míti spojení? Kterak že ale mohl nás na svět tento postaviti? Či snad jest Bůh tak nepatrným jako my, že před námi nemůže míti žádných tajností? Jaký by to byl smutný bůh, jenž by neměl na sobě více, leč čeho bychom s tím tak často bloudícím rozumem, se smysly oproti tak mnohým zvířatům tak chatrnými, a s tělem tak rychle hynoucím a zvířecím my pochopiti a poznati mohli!

Ó nechtějme říkati: *nemohu* věřiti; ale kdo Boha se vzdálil, jen v prsa se bij a vyznávej: *nechci* věřiti! Nechci věřiti, poněvadž srdce mám porušeno hříchy, od kterých upustiti nechci, jež jsou dobrovolnými pouty vůle mé! Nechci Církve slyšeti jako nešťastný Hus, abych se jí pokořiti a k pochybením svým přiznati se nemusil! Nechci Církve uznávati jako bohaprázdný Luther, abych nemusil nemravného

*) Srovn. učení o ctnosti § 35. a § 37.

života opustiti! Nechci Církve poslouchati, abych nemusil svého smilstva zanechati, nespravedlivého majetku vrátiti!

Kdo ale o spásu duše své dbáš a v pravdě moudrým býti chceš, vyznávej, jako činili největší myslitelé mezi lidmi, opakujíce slova apoštolská: „Vím, komu jsem uvěřil“ *); věřím v Boha; věřím ve zjevení Jeho, jak mi je k tomu ustanovená svatá Církev katolická neomylně vykládá; věřím Bohu a Církvi více, než samému *sobě*, poněvadž Bůh klamati mne nemůže, ale já sama sebe oklamati bych mohl. Věřím tak, poněvadž nejedná nemoudře ten, kdo nemylnému rozumu věří, ale pravým pošetilcem jest ten, jenž klamnému rozumu svému přednost dává před Bohem. Věřím tak, a k Bohu za rozmnožení víry utíkati se budu, zvláště při všech pokušeních, najmě proti svaté víře. Vždy vyznávati chci slovy básníkovými:

„Má víra z Boha původ má,
A Bůh, jen jediný nebloudí;
Svět jenom moudrost pyšnou zná:
Ta k nevěře mne nepřeloudí.
Mne blaží slovo Boží jen,
A světlo víry můj jest den“ **);

tak hlásati i činiti chci, abych rozum svůj ochotně, vědomě i dobrovolně s pomocí Boží nebes Pánu obětuje, stal se hodným patřiti jednou tváří v tvář vše to, co zde na světě předmětem i pohnutkou víry mé bylo. Tak budiž, tak mne Bůh posiliž!

§ 47. b) Bez křesťanské víry nelze líbiti se Bohu.

1. Kdo klidil kdy v zahradě své hrozny, aniž byl vinného keře pěstoval? Nikdo, nebo kdo chce ovoce kliditi, musí ovšem prve strom neb keř míti, na němž by ono vyrůsti mohlo. A kdo sklízel kdy fíky s bodláčí? Nikdo; nebo dobré ovoce jen na dobrém stromě se daří. A kdo bude si moci nashromážditi bohulibých i záslužných ctností, jimiž by se živil v životě věčném, ano bez nich ani do života věčného nevejde ***). Zajisté nikdo jiný, leč ten, kdo pěstuje strom svaté

*) II. Tim. 1, 12.
**) Vinařický „Víra v Trojici nejsvětější.“
***) Srovnej svrchu § 34. a § 37.

katolické víry; nebo jestliže ani v životě obecném bez víry se neobejdeme, ničemu se nenaučíme: kterak bychom bohulibému a záslužnému životu křesťanskému se naučiti, a bez spolehlivého návodu umění nadpřirozené, do nebe pomáhající si osvojili?

Již tedy sám *rozum* lidský, vášněmi a náruživostmi nezaslepený, poznati musí, že máme-li vůle Boží a svého na světě povolání náležitě poznati: musil nám Bůh sám o ní bezpečnou vědomost dáti čili ji zjeviti, jakož i vůli oslabenou milostí svou posilniti, by to, co jí příliš těžkým přichází, vykonati mohla.

Taktéž rozum nahlíží, že by to byla veliká *urážka Boha i nevděk k Němu*, když bychom zjevením Jeho pohrdali, a pomocné ruky Jeho od sebe odstrkovali, poněvadž by i nás bídné tvory dojista kterýkoli člověk urazil, kdyby tím pohrdal, co my jemu s láskou nabízíme.

2. Co takto již rozumem chápeme, že bez víry nelze vůle Boží správně plniti, o tom učí jednomyslně nejproslulejší *učitelé církevní* porůznu, i *Církev sama* na sněmích obecných i v knihách, vážností její vydaných. Tak na př. učí svatý Augustin: „Kde není zdravé víry, tam ani spravedlnosti býti nemůže, poněvadž spravedlivý z víry žije“; a na jiném místě: „Nesnadno jest, aby zle žil, kdo dobře věří“ *); a při jiné příležitosti: „Onen má více místa u Boha, kdo více přinesl: ne stříbra, ale víry“ **); a ještě jinde: „Víra-li v nás, Kristus jest v nás“! ***) Víra jest oko, všechno svědomí osvěcující a pochopení působící; proto praví prorok (Isaiáš): „*Neuvříte-li, nepochopíte*“ †), učí svatý Cyril Jerusalemský. A blahoslavený Tomáš Kempenský se táže: „Komu věřiti mám, leč Tobě, Pane? Nebo Tys Pravda, kteráž ani sklamati ani sklamána býti nemůže“! ††)

A *Církev Páně* sama bájíc učení své oproti rozličným bludařům, vždy víru nazývala základem i počátem spasení lidského a kořenem ospravedlnění, jako to jasnými slovy vyjádřila na sněmu tridentském †††). Nazývá-li ale víru základem, není ovšem bez základu ani budovy; kde není víry, nemůže

*) sermo 137.
**) lib. de Ovib.
***) In Joannem.
†) Catech. 5. illum.
††) De imit. Chr. lib. 3. c. 45.
†††) sess. VI. cap. 8.

býti ani z víry spasení. A proto také vysloveno ve vyznání víry, zvaném svatého Athanasia: „Kdokoli spaseným chce býti, přede vším musí katolickou víru vyznávati.“

3. Náhledy zdravého rozumu i učení církevní konečně v úplném jsou souhlasu *s výslovným učním Ježíše Krista i Jeho svatých apoštolů.* Tak abych z přečetných míst jen ukázku podal uvádím slova miláčka Páně „kdo věří v Něho (t. j. Ježíše Krista, ovšem se srdcem upřímným, a spolu víru i skutky dokazuje), nebude souzen; ale kdo nevěří, již jest odsouzen“ *); a na jiném místě stojí psáno: „Tenť jest život věčný, aby poznali Tebe, jediného Boha pravého, a Jehož jsi poslal, Ježíše Krista“ **). A láskyplný Syn Boží slova ta stvrzuje, a kletbou stíhati hrozí všechny, kdož by vírou Jeho pohrdali, řka k apoštolům: „Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: *kdož pak neuvěří* (ovšem byť i byl pokřtěn), *bude zatracen!*“ ***)

Úvaha. Že víry katolické, a to *celé* nezbytná jest potřeba, při rozumu nikdo upříti nemůže, kdo tohoto náležitou známost má. Což tedy činiti budeme? Smíme ještě jako lehkomyslní lidé říkati: *Mně stačí věřiti v Boha, a o ostatní se nestarám?* Jaké to rouhání! Ty, milý člověče, chceš Bohu, Pánu svému neobmezenému, vyměřovati, mnoho-li ti stačí, a mnoho-li tedy i Jemu stačiti má? Lidem věříš, a zjevením Božím pohrdáš, aneb za zbytečné máš, co Bůh pro tebe za nutně potřebné uznal? Kdyby Pán Ježíš nebyl na svět přišel a nebyl učil, čím Bohu povinni jsme, aneb nebyl Církve jakožto živé dědičky Své ustanovil: neměl bys hříchu, kdybys ve víře chyboval; nyní ale výmluvy z hříchu nevědomosti není! †) Nyní platí: „Kdo neuvěří, bude zatracen!“

Ó rozmilí čtenáři, a krví Páně vykoupení křesťané! Taková nebudiž řeč naše o víře; ale s přesvědčením slovům Syna Božího přisvědčujme, vždy více ve víře svaté vzdělati se snažme: abychom také tím dokonaleji povinností svých k Pánu Bohu svému poznali, a s Jeho milostí také je plnili, vědouce, že s bodláčí nesklízejí fíků, a že člověk bez víry

---

*) 3, 18.
**) 17, 3.
***) Mar. 16, 15. 16.
†) Srovn. Jan 15, 22.

pravé ani pravých, bohulibých skutků činiti nemůže. Za vzor budiž nám víra Abrahama, která jemu připočtěna byla k odplatě*); víra arciotců, proroků, apoštolů, svatých mučenníků i vyznavačů, svatých vdov i panen: a tu ku své odplatě stále a všude životem vyznávejme, bráníce se proti našeptům ďábla a lehhomyslným a rouhavým řečím tak mnohých lžikřesťanů slovy apoštolskými: „Bez víry nelze líbiti se Bohu!“**)

§ 48. c) Jak má býti víra křesťanská spořádána.

Má-li víra naše Bohu v pravdě se líbiti a tak záslužnou býti, musí míti *tyto vlastnosti*:

1. Víra křesťanská liší se od vědy světské menší jasností čili že jest méně zřejmá***); nebo nemůžeme se o článcích víry přesvědčiti tak, jako můžeme se přesvědčiti o tom, že slunce jest na nebi, voda je tekutá, dvakrát dvě jsou čtyři a t. pod.; avšak ač víra chápavost rozumu přirozeného převyšuje, přece nikdy rozumu neodporuje; *víra není proti rozumu, ale nad rozum.* Že na př. v Bohu jediném jsou os by tři, toho rozum sám ze sebe nikdy by se nedovtípil, poně vadž právě učení o nejsvětější Trojici Boží jest tajemstvím Božím, rozumu lidskému na světě nepřístupným; ale nikdo nemůže po rozumu tvrditi, že by Bytost Božská *nemohla* býti jináče složena než jako jest bytost lidská, čili že v Bohu tři osoby býti nemohou! Rozum může toliko říci: *nechápu toho*; a to pravda jest; ale rozum má i dodati: *věřím v to*; věřím, ne že bych chápal, poněvadž bych pak nevěřil, ale poznával; ale věřím v pravdě, a sice proto, že sám Bůh toto tajemství své k uvěření mi předkládá.

A když takto jako dítky otci na slovo věříme, poznání rozumu svého výroku Boha pravdomluvného podřizujíce, máme víru, jakou Pán Ježíš žádá, když praví: „Kdožkoli nepřijme království Božího jako dítě (t. j. tak pokorně, prostince, poslušně jako činívají zvedené dítky, výroků rodičů svých nepřestřesávajíce, ale ochotně přijímajíce): nevejde do něho!“ †)

První tedy vlastnost víry svaté jest: že musí býti **pokorná.** Kdo chce napřed rozuměti, čili vlastně poznávati,

*) Jak. 2, 23. I. Mojž. 15, 6.
**) V listu k Žid. 11, 6. — Srovn. § 141.
***) Svrchu § 46. II. 3.
†) Mark. 10, 15. Luk. 18, 17.

a pak teprv věřiti, po nepravé cestě kráčí; neb Bůh žádá napřed pokorné uvěření, a pak teprv osvěcuje rozum náš slepý skrze milost svou, abychom i poznávali; ano po smrti za odměnu rozum osvítí tak, aby víra jeho zcela přestala *), a člověk mohl Boha patřiti tváří v tvář, tak jak jest **). Na světě ale Boha, tak jak jest, poznati nám nelze; neb Bůh se pyšným protiví, a jen pokorným dává milost ***), aby poznali, čeho snad pyšným mudrcům poznati nedává †). Za kteroužto příčinou pokornou víru zamlouvá také svatý mudrc Augustin řka: „Co jest víra nežli věřiti, čeho nevidíš? *Věra* tehdyť jest, v to, čeho nevidíš, věřiti; *pravdu*, na to, čemus uvěřil, patřiti" ††).

2. Avšak ač má víra naše býti pokorná, tož přece nemá býti slepá, ale **rozumná**. Rozumnou ale jest víra naše tehdáž, když za pravdu přijímáme jen to, pro co máme náležité příčiny neboli důvody. Proto se také říká: víra naše má býti *rozumná, čili náležitě odůvodněná. Největším ale důvodem víry naší musí býti Bůh*, jenž jest nejvýš pravdomluvný, ano Pravda sama. Kdo by chtěl věřiti toliko rozumu svému, čili jen tolik, *mnoho-li rozumem svým dosáhnouti může*, neměl by víry rozumné, poněvadž by více věřil sobě, kdežto tak často bloudívá, než Bohu, který blouditi nemůže nikdy! Ba, kdo by jen sobě věřiti chtěl, neměl by ani víry vůbec, poněvadž věřiti znamená, za pravdu míti právě to, o čem sami rozumem svým přesvědčiti se nemůžeme, ale co za jistou pravdu máme proto, poněvadž nám to kdo víry hodný za pravdu vydává.

Ano rozumnou musí býti víra naše, poněvadž bychom jinak nemohli naplniti rozkazu apoštolského, jenž velí, abychom „rozumnou službou" †††) Bohu sloužili; rozumnou, náležitě důvody podporovanou musí býti víra naše, abychom nedávali se nevěrci a lžikřesťany ve víře své zviklati: ale abychom byli vždy hotovi k důkladné odpovědi každému, kdož by od nás žádal počet z víry i budoucí naděje naše, kteráž jest v nás ††††), jak tomu chce kníže apoštolů svatý Petr.

A proto ovšem třeba, abychom chtíce v umění i vědění

---

*) I. Kor. 13, 13.
**) I. Kor. 13, 12.
***) I. Petr. 5, 5. 6.
†) Mat. 11, 25.
††) Tract. 40. in evang. Joann.
†††) Řím. 12, 1.
††††) I. Petr. 3, 15.

nejzávažnějším k jakési dokonalosti dospěti, *poučení hledali*, slovo Boží rádi poslouchali, napomenutí zpovědníků svědomitě dbali, a když by se nám cos nejasného u víře naskytlo, u vzdělaných kněží církevních, aneb v dobrých knihách katolických poučení se vší bedlivostí hledali a *s pokorou* je přijímali. Tak činil na př. Nikodem, jenž boje se židů, v noci k Pánu Ježíši na učení přicházel; tak činili svatí apoštolové, že často Božského Mistra po výkladu některého učení se tázali; a tak činili i činí všichni, jimž na spasení duší záleží.

3. Další vlastnost víry katolické jest ta, že máme za pravdu pokorně a rozumně přijímati *všecko*, co Bůh zjevil a jak nám Církev k věření předkládá. Říkáme, že víra naše má býti obecná.

Na víře Božské nedá se ničeho měniti; nebo *všecky články její tvoří jeden podivuhodný celek; a proto, kdo by jen jediný článek za nepravdivý měl, celý řetěz by protrhl, pravé víry vůbec by se odřekl**). Tak na př. kdyby kdo upíral, že kněží od biskupů náležitě ustanovení hříchů odpouštěti mohou, vinil by Spasitele ze lži, jenž řekl: „Kterým hříchy odpustíte, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte (čili neodpustiti za dobré uznáte), zadržány jsou“ **). Kdo by nechtěl za pravdivé přijímati učení Církve, když dle potřeb časových učení některé jasnějšími slovy předkládá, jako stalo se i za našich dob o *neposkvrněném Početí* blahoslavené Bohorodičky a o neomylnosti papeže, když jakožto *hlava Církve o věcech pravé víry a křesťanských mravů svrchované rozhodnutí činí:* Pánu Ježíši víry upírá ***), jenž Církvi své velel: „Jdouce učte *všecky* národy . . . učíce je zachovávati *všecko*, což jsem koli přikázal vám: a aj! Já s vámi jsem po *všechny* dny až do skonání světa“ †)! A Petrovi: „Ty jsi Petr (čili skála), a na té skále vzdělám Církev svou“ ††)!

4. Avšak učí-li Církev katolická, že každý její člen má míti víru obecnou, čili věřiti vesměs jednomu každému článku, který Bůh zjevil, nežádá tím ještě, aby také každý jednotlivec všechna učení Boží zevrubně, dopodrobna znal: ale toliko nakazuje, aby *každý přiměřeně stavu svému ve víře katolické byl*

---

*) Srovn. svrchu § 46. II. 2.
**) Jan 20, 22. 23.
***) Luk. 10, 16. Mat 18, 17.
†) Mat. 28, 19. 20.
††) Mat. 16, 18.

vzdělán, a alespoň vůli měl všemu věřiti, co jakožto zjevení Boží a učení Církve pozná. I nazývá víru v články, které kdo zevrubně a dobře zná, **víru rozvinutou** (fides explicita); a víru, kterou má kdo v články, jichž zevrubně nezná, ale kterým obecně proto věřiti ochoten jest, že v Církvi jakožto články víry se vykládají, *víru zavinutou* (fides implicita); a alespoň takovéto víry zavinuté žádá Církev od každého, kdo rozumem svým tak dalece dospěl, že vůbec věřiti s to jest, a učí, že bez víry alespoň zavinuté, nikdo dospělý do života věčného nevejde*).

U pohanů a jiných nevěřících, kteří Boha poznati *příležitosti neměli*, ale přece ve svrchovanou Bytost Božskou věřili, a vysvobození od Prozřetelnosti Božské očekávali, Církev takovouto víru zavinutou předpokládá**); při dítkách svých ale, kteří k poznání rozumu přišli, při všech nezbytně žádá, aby měli dokonalou víru zavinutou vůbec, a rozvinutou alespoň o následujících šesti statích; a proto katechismus učí: *každý katolický křesťan, jenž k poznání rozumu dospěl, musí ku spasení nevyhnutelně věděti i rozvinutě věřiti:*

a) že jest *jeden* Bůh;

b) že jest Bůh *spravedlivý Soudce*, jenž dobré odměňuje a zlé tresce;

c) že jsou *tři Božské osoby* jedné bytosti a přirozenosti: Otec, Syn a Duch svatý;

d) že se *druhá Božská osoba vtělila*, aby nás smrtí svou na kříži vykoupila a spasila;

e) že jest duše lidská *nesmrtelná*;

f) že jest *milosti Boží k spasení nevyhnutelně třeba*, a že tedy člověk bez milosti Boží nemůže ničeho k životu věčnému prospěšného činiti.

Není toho ale nutná potřeba, aby jeden každý těchto šest článků doslovně odříkati uměl; stačí, když jen k dotazům svého duchovního správce každý o nich postačitelnou odpověď dáti dovede. Ovšem že ale žádoucno jest, dobře do slova jich uměti a často si je opakovati, poněvadž pak tak snadno z paměti nevymizejí.

Mimo tyto pravdy, jichž jeden každý dospělý katolík ku spasení „nevyhnutelně“ (necessitate medii) věděti i věřiti má, velí Církev ještě (necessitate praecepti), aby jeden každý

---

*) K Žid. 11, 6. — § 47.

**) Srovn sv. Tomáše Akv. 2. 2 qn 2 art. 7.

víru svou již rozvinutou stále doplňoval, t. j. náboženské své známosti rozšiřoval i utvrzoval, tak aby nabyl rozvinuté víry také ještě o pravdách, jež složeny jsou ve *Věřím v Boha*, v *Desateru* Božích a v *Pateru* přikázaní církevních, v *sedmi svátostech*, v *Otčenáši*, *Zdrávasu* a *Anděl Páně*, jak v katechismu pro lid jsou snešeny i vyloženy.

Ovšem že pro ty, kteříž mají povinnost jakožto biskupové, kněží, učitelové, rodiče, vychovatelé i jiné vyučovati, aneb jakožto vrchnosti podřízeným svým dobrým příkladem křesťanským předcházeti: povinnost tím závažnější jest, aby sami vždy více ve víře se vzdělávali, a víru toliko zavinutou vždy více v rozvinutou proměňovali! Ó kéž by tak všickni také činili!

5. Posavadní čtyry vlastnosti víry, že má totiž býti pokorná, rozumná, obecná a rozvinutá, týkají se více rozumu. Avšak víra musí osvědčována býti i svobodnou vůlí; a za tou příčinou žádá Bůh, aby víra naše v Něho byla také ve vůli **pevná**, t. j. taková, abychom k veškerému zjevení Božímu, tak jak nám je Církev svatá k věření předkládá, přisvědčovali s plnou bezpečností, bez nejmenší pochybnosti, že by snad opak zjevení Božího a učení Církve pravdou býti mohl. Nebo kdo o víře pochybuje, aniž by pochybností svých poučením a pokorným se podvolením Bohu zbaviti se snažil: ten již v pravdě nemá víry, ale má toliko *domnění**), s kterým se Bůh nikterak nespokojuje, ale jež zatracuje slovy: „Kdo neuvěří, bude zatracen“**)!

Vírou pevnou vyznamenal se Abraham, an nade vši pochybnost za jistou měl pravdu, že bude i při svém vysokém věku míti ještě potomstvo, ač dle lidského rozumu nikterak přislíbení Boží pravdě se nepodobalo ***). Pevnou víru měl onen setník římský v Kafarnaum, kterýž řekl: „Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou: ale toliko *rci slovem* a uzdraven bude služebník můj“ †)!

6. Víru dokazuje vůle člověka dále skutky; a pak říkáme víře té **víra živá** (fides viva), aneb *skutky osvědčovaná* (fides formata).

Osvědčování víry může se díti *ústy* čili slovy, aneb také pouhými *skutky* beze slov. Jednoho i druhého osvědčování

---

*) Srovn § 46. I. 3.

**) Mark. 16, 16.

***) I. Mojž. 15, 1—6.

†) Mat. 8, 8.

jest třeba; nebo víra v srdci jest toliko základ, na kterém spočívati musí budova našeho spasení; jest kořen, z kterého musí vyrůsti strom, vydávající bohumilé ovoce.

Že máme víru v Pána Ježíše ústy i skutky osvědčovati, jasně vysvítá na př. z následujících slov Jeho: „Ne každý, kdo Mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského (tedy ne pro pouhou víru); ale kdo *činí vůli Otce Mého*, kterýž jest v nebesích, tenť vejde do království nebeského“ *). A na jiném místě: „Kdožkoli Mne *vyzná* před lidmi, vyznámť i Já jej před Otcem svým, Jenž jest v nebesích; kdož pak zapře Mne (ovšem slovy aneb jednáním svým) před lidmi, zapřímť i Já jej před Otcem svým, kterýž jest v nebesích“ **).

Že ale Pán Ježíš vyznávání víry žádá, zcela jest přirozeno; nebo zdali bychom my sami považovali ještě za přítele svého člověka, jenž by se styděl k tomu se přiznati, že s námi obcuje? Zdali bychom vytrpěli při sobě služebníka, jenž by se za to hanbil, že nám slouží? A proto ovšem pohrdne i Pán Ježíš každým, jenž za víru v Něho, za službu u Něho, za lásku k Němu před lidmi se stydí!

Ba kdo za víru v Krále nebes i země před lidmi se stydí, tím samým již prozrazuje, že vlastně svaté víry v sobě opravdu nemá; či jak by mohl se jinak více báti škod u lidí, než hrozné hrozby vševědoucího a nejvýš věrného i spravedlivého Boha, jenž tvrdí: „I já ho nevyznám, zapřu Jej před Otcem v nebesích“?

Proto, milý křesťanský čtenáři, za svou víru se nestyď; ale čím drzeji nevěra hlavu pozvedá: tím směleji i ty prapor svaté víry rozvíjej, *víru svou haj, Pána Ježíše před lidmi vyznávej*, věda komu jsi uvěřil ***), a doufaje, že i On tě vyzná před Otcem svým nebeským!

Avšak *slušť při* **hájení i vyznávání víry** *šetřiti nějakých pravidel.* Každý má totiž dříve uvážiti,

a) zdali to, co chce hájiti, *jest učením Církve čili nic;* nebo zastáváním pouhých domněnek ani víry v Syna Božího nevyznáváme, ani nehájením hřešiti nemůžeme, ale obyčejně jen k lichým řečím a nelásce podnět dáváme. Když ale skutečně učení Církve bylo napadeno, Bohu cti se ubírá a slabí bližní se pohoršují: máme uvážiti,

---

*) Mat. 7. 21. Srovn. také II. Petr 1, 10. I. Kor. 13, 2. atd.

**) Mat. 10, 32. 33.

***) II. Tim. 1, 12.

b) zdali sami máme dostatečných vědomostí náboženských, abychom mohli nerozumného mluvku a zlovolného nevěrce přemoci a zahanbiti, aneb nevědomě bloudícího na pravou cestu uvésti, čili nemáme; nebo kdo bez náležitých vědomostí do náboženských rozepří se míchá, snadno k vlastnímu úrazu u víře přichází, právě jako kdo slabý a necvičený bez náležitých zbraní vydává se v nerovný boj s ozbrojeným a silným. Avšak ale i když máme důstatek vědomostí i schopností, víru hájiti, přece ještě máme uvážiti,

c) zdali z hádky o víru lze očekávati alespoň jakéhosi dobrého výsledku pro čest Boží a blaho bližního; nebo kdo jen pro pouhé šermování se slovy v při se pouští, užitku ze řečí svých nikterak nadíti se nemoha, zapomíná, co Pán pravil*): „Nedávejte svatého psům, aniž mecte perel svých před svině: aby snad nepošlapaly jich nohama svýma, (t. j. aby snad lidé zlí a nečistí z řečí posvátných nevzali sobě příčiny, Boha ještě více zneuctiti, a nad to ještě) obrátivše se nerozsápaly vás“ (čili zlovolně neubližovali vám)!

Když pro svou nedostatečnost, aneb pro zlou vůli odpůrce svaté víry nižádného dobrého výsledku očekávati nemůžeme, máme alespoň *odchodem, mlčením, řeči přerušením* nelibost svou na jevo dáti, a tak odpůrce víry zahanbiti. Tak na př. svatý miláček Páně Jan nechtěl s kazitelem víry Kristovy Cerinthem ani v jedné a téže koupeli se umýti, a nižádného společenství s ním míti, poněvadž jej jakožto svéhlavce znal, jenž svým výmyslům více než zjevení Božímu víry přikládal.

Horlíme-li pro víru, musíme dále uvažovati,

d) jakých prostředků k potření nevěřících užíváme; nebo „účel neposvěcuje prostředků“ **), a tedy není dovoleno k obrácení někoho užívati prostředků takových, jichž s bohulibými mravy křesťanů v souhlas uvésti nelze.

Poněvadž pravá víra křesťanská musí na patřičných důvodech spočívati, v pravdě *rozumnou* býti:***) proto není dovoleno někoho ku katolické víře přemlouvati na př. lichými sliby aneb nerozumnými báchorkami; ale ovšem sluší se nevěřící a bloudící slovem Božím a hlavně vlastním, v pravdě křesťanským životem ku Kristu Pánu Spasiteli přiváděti.

---

*) Mat. 7, 6.

**) Svrchu § 29. I. IV. 2.

***) § 46. II. 2.

Poněvadž víra křesťanská, majíc býti ctností, musí Bohu svobodu vůle své v obět přinášeti, čili *dobrovolnou* *) býti: proto není dovoleno někoho ku katolické víře násilím, pokutami, pronásledováním nutiti. Církev taková násilná obrácení, jakéž si na př. Karel Veliký dovoloval, aneb v jakém si mnohá katolická knížata v šestnáctém i sedmnáctém věku po příkladu odpadlíků **) od Církve, ovšem obyčejně z ohledů více světských, libovala, nikdy neschvalovala, ale vždy jen mírných a rozumných prostředků i odporučovala i užívala.

Z duše Církve mluví v příčině té svatý Bernard takto ***): „Zlapáni buďte kacířové, ne však zbraní, nýbrž důvody, jimiž se bludy jich zapuzují: oni sami pak, možná-li, ať se s Církví katolickou usmiřují a k pravé víře nazpět volají. Nebo to jest vůle Páně, „kterýž chce, aby všickni lidé spaseni byli a *ku poznání pravdy* přišli“ †).

Ovšem že ale *když nevěřící násilí užívají*, rozbroje vzbuzují, ano i válku rozněcují: jest nejen dovoleno, ale *vrchnosti světských* i povinností, aby *násilí násilím odrážely*, *a mravnímu zlu nevěry*, jež jest kořenem všeho života bohopustého, *všemožným způsobem na odpor se stavěly.*

Konečně, čeho sluší vždy nejvíce pamatovati, na tom záleží, abychom

e) chtíce získati víře katolické nevěřící neb bloudící duše, nehledali při díle tom nikterak věcí a prospěchů svých, ale těch, jež jsou Ježíše Krista ††), čili abychom měli *vždy čistý úmysl.* Bez čistého úmyslu všechno horování pro víru bez ceny jest před Bohem, jak učí apoštol národů řka: „Kdybych měl všecku víru, tak že bych hory snášel, *lásky* pak (pravé k Ježíši Kristu a k duším, krví Jeho vykoupeným) kdybych neměl, nic nejsem“ †††): a na jiném místě: „V Kristu Ježíši neplatí ani obřezování ani neobřezování, ale víra, kteráž skrze *lásku* působí“ ††††).

Takto tedy můžeme víru v srdcích uvnitř, slovy a skutky osvědčovati i zevnitř, a nejen k Bohu volati: „Přijď králov-

---

*) § 46. II. 2.

**) Podle zásady: Cuius regio, illius et religio t. j. čí kraj, toho ať jest i náboženství!

***) Serm. in Cant. 64. n. 8.

†) I. Tim. 2, 4.

††) Fil. 2, 21.

†††) I. Kor. kap. 13. celá lásku tu vypisuje.

††††) Gal. 5, 6.

ství Tvé. Buď vůle Tvá, jako v nebi tak i na zemi“ *): ale *o rozšíření království Božího a oslavy jména Božího i sami se přičiňovati* **). Každy nemůže jako apoštol odejíti k pohanským národům, aby jim hlásal Krista ukřižovaného; ale každý mívá příležitost, chybující ve víře poučiti, hřešící trestati, slovem a zvláště příkladem bližní své vzdělávati. Každý zajisté, když kříž dělá, se modlí, službám Božím věrně obcuje, svátostí, od Krista Pána ku posvěcení našemu ustanovených, řádně přijímá, posty církevní svědomitě zachovává, ku každému spravedlivým jest: již svědectví vydává, že víra v Ježíše Krista v něm *žije*.

Ostatně nemůže-li kdo přímo sám apoštolovati, království Boží na zemi rozšiřovati: může alespoň *dílo apoštolské, jež jiní konají, dle možnosti své podporovati*; tak činí, kdo se stal členem některého z rozličných bratrstev, jež o rozšíření svaté víry a dobrých mravů péči mají. Tak „bratrstvo svatého Cyrila a Methoděje“ modlí se a pracuje za obrácení hlavně slovanských rozkolníků ***); „Dědictví sv. Jana“ v Praze a „sv. Cyrila a Methoděje“ v Brně vydávají knihy náboženské; „Dědictví maličkých“ v Králové Hradci vydává knížky ku poučení nedospělé mládeže; „Bratrstvo sv. Michala“ archanděla modlí se za zdar Církve a podporuje peněžitými prostředky utiskovanou hlavu Církve, atd. Kdož vděčen jsa Synu Božímu za dar svaté víry, nenašel by prostředků a příležitostí dost, aby mezi domácími aneb cizími víru slovem i skutkem osvědčoval, a hodným díla apoštolského rozšiřovatelem se stal?

Kdo víru skutky lásky neosvědčuje, tomu ona užitku nepřináší, jest vírou *neosvědčenou* (fides informis), *čili vírou mrtvou* (fides mortua). Svatý Jakub o ní píše: „Jako tělo bez ducha mrtvé jest: tak i víra bez skutků mrtvá jest“! †) A jako z těla mrtvého život časný nemůže pojíti: tak ovšem ani z mrtvé víry, pokud mrtvou zůstává, nemůže život věčný býti, t. j. ona nic neprospívá.

Víru mrtvou mají i ďáblové; ano jsouce bytostmi vyššími, rozumem dokonalejším od Boha obdaření, než lidé:

---

*) Mat. 6, 10.

**) Vyznávaní víry před vrchnostmi oprávněnými spůsobem slavnostním náleží k bohoslužbě, a o té viz níže § 62.

***) Níže § 50.

†) Jak. 2, 26.

mnohem také více a dokonaleji o Bohu vědí, než lidé; a přece z víry své prospěchu nemají! Ano oni Pána Ježíše i Mesiášem býti vyznávali; nebo píše na př. sv. Marek*) o člověku posedlém, z něhož ďábel mluvil řka: „Což jest Tobě po nás, Ježíši Nazaretský? přišel jsi zkazit nás (t. j. moci nám odníti nad lidmi)? Vím, kdo jsi: Svatý Boží“ (t. j. slibovaný Mesiáš)! A přece z víry své užitku nemají; nebo Pán Ježíš víry ďáblů nepřijal, ale mlčeti jim velel, a to proto, poněvadž *nevyznávali Ho s láskou* t. j. *s vírou živou*: ale toliko se strachem, že skrze Něho moci své zbaveni budou. Přijal ale *vyznání Petra, jenž s vírou živou pro Něho horoval*, a o Něm vyznal: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!“ ano Pán Ježíš pro tuto ohnivou víru *Petra blahoslavil*, řka: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův; nebo tělo a krev nezjevilo (toho) tobě, ale Otec můj, kterýž jest v nebesích!“ a *k nejvyšší důstojnosti v Církvi své ho povolal*, an dodal: „A Já pravím tobě: Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám Církev svou, a brány (t. j. mocnosti) pekelné neodolají proti ní“ **)!

7. Na konec dodati sluší, že i o víře platí slovo Páně: „Kdo vytrvá až do konce, spasen bude ***)!“ to znamená, že víru svou máme slovy a zvláště životem vyznávati po celý život svůj, i tehdáž, když vyznání takové s velikým nebezpečím, ano s velikou škodou pro naše jmění, postavení, zdraví i žití pozemské jest spojeno. Víře takové říkáme víra **stálá**. Takovou vyznamenávali se svatí apoštolé, ani se nižádnými překážkami od díla apoštolského odvrátiti nedali; takovou víru měli mučenníci Páně, že i těch statků i hrdel pro Ježíše Krista se odvažovali; v také víře žili bezčetné zástupy vyznavačů, kteří v klášteřích, na pouštích, při tuhých pracích, neobyčejných pokušeních, krutém pronásledování den jak den znovu dílo posvěcení svého začínali, stále pokračovali až i ku patření všeho toho připuštěni byli, čemu zde na světě spolehajíce na Krista Ježíše slova a Církve Jeho učení byli toliko věřili. A takou víru neoblomnou, stálou musíme míti i my; nebo trpké ale nezměnitelné jest slovo Páně: „Kdo neuvěří,“ (a ovšem i ten, kdo uvěřil, a pak víry se odřekl, skutky ji zapíral:) „bude zatracen“ †)!

---

*) Mark. 1, 24.
**) Mat. 16, 16—18.
***) Mat. 24, 13.
†) Mark. 16, 16.

Uvaha. O kéž bychom se všemožně přičinili, aby víra naše stala se takovou, by se všech stran Bohu se líbila! Aby nejen *rozumu* ve všem bylo vyhověno, tak abychom mohli vždy počet klásti každému z toho, proč Bohu věříme, a proč výkladů Církve přijímáme! Ale aby také rozum sám, jak mu sluší, s *pokorou* podroboval se *všem učením* i těm, jež chápavost jeho pozemskou přesahují, a všecko pro Boha vševědoucího a nejvýš pravdomluvného přijímal!

A kéž by také *vůle* v oběť přinášela se Bohu, a se vší rozhodností i vytrvalostí i zevnitř osvědčovala, co jakožto poklad víry uvnitř duše jest uloženo!

Jak bychom byli pak bohatými na milosti Boží, blaženými v náručí Božím již zde na světě, a oslavení jednou ve společnosti nebešťanů! Neboť není u Boha nemožno nižádné slovo, ale věřícímu vše jest možno *), i kdyby horou s místa pohnouti **) aneb ji do moře posaditi chtěl ***). Přestaly by pak všechny stesky na trapné nemoce, smrt přátel, neúrody, a jak se ty kříže všechny jmenují; poněvadž bychom byli ubezpečenými, že ty všecky jsou buď zkoušky, aneb časné tresty na polepšení naše, od Pána za nás ukřižovaného nám posílané. Jak blahý život nastal by již zde na světě, kdyby všichni, jak Pán učí, měli se za dítky jednoho Otce, a jeden druhému prokazovali, čeho si od jiných přeje! Ó pak by nebylo utrhání, nespravedlnosti, krveprolití, pronásledování; pak by v slzavém údolí tomto panovala jen vzájemná řevnivost v té věci, kdo Boha dovede více milovati, lépe ctíti!

Ó přičiňujmež se, co na nás jest, víru svou slovy i skutky osvědčovati, a tak slávu království Božího na světě rozšiřovati! Byť bychom jen málo z toho zlého odčinili, co svět, ďábel, žádosti očí i těla, jakož i pýcha života proti Bohu staví: Bůh, Jenž nezůstane odplaty dlužen ani za pohár vody studené †), bez přeštědré odplaty nás nenechá! Ano tím více odplatí, čím méně uznání dostalo se nám od lidí!

Světa ve zlém postaveného ovšem nikdo nepředělá; vždyť on ve své zlovůli i Syna Božího za všecku Jeho lásku — ukřižoval! Ale vyrveme ďáblu alespoň duší tolik, kolik nám možno, ovšem že — svou napřed! A když každý milý čtenář

---

*) Mat. 9, 27
**) Mat. 17, 19.
***) Luk. 17, 6.
†) Mat. 10, 42

tak učiní: oč tu bude již méně ospalých křesťanů! Začněme pak ale také ve své domácnosti, u svých sousedů, příbuzných, krajanů slovy i skutky pro čest Boží působiti; a když tak každý učiní, jak velice bude království Boží na zemi i v nebi rozšířeno!

V mnohých dobrých rodinách křesťanských zachoval se posud *starodávný krásný a chvály hodný obyčej, že starší členové rodiny, najmě rodiče a dědeček aneb babička, vyptávají se dítek na to, čemu se ve škole od velebného pána přiučili*; načež pak jich paměť poopravují a doplňují. Jinde dávají si každého večera před spaním odříkávati *šestero článků víry, modlí se* pak se svými svěřenci Věřím v Boha, Desatero a t. d.; ještě jiní pod večer a najmě v neděli *vyptávají se obvyklými otázkami ze staršího katechismu na nejpotřebnější články víry a jich výklad.* Ó jaká to požehnaná, bohulibá práce! Ó kéž by uchovaly se ty krásné obyčeje neporušené, kde ještě trvají, a ujaly se tam, kde jich posud nebylo! Jak mnoho zbytečných, dvojsmyslných, necudných řečí tu bývá zamezeno, jak mnoho bohaprázdných knih odloženo, *jako mnoho od zbožných „Ludmil", „Václavů" bohulibých duší Bohu, Církvi, vlasti i obci vychováno!*

Ó dejž, Bože, aby takových hodných rodin mnoho bylo, v těch dobách našich, na víru tak chudých a koukolem ďáblovým zasévaných, aby pšenice slova Tvého dusila plevel, a aby andělé Tvoji hojný počet snopců dobrých uprostřed nás nashromážditi mohli do stodol nebeských.

§ 49. d) Křesťanská víra může vzrůstati i se umenšovati.

Víra křesťanská jest pravou ctností*), poněvadž záleží i na přičinění rozumu a svobodné vůle člověka, i na údělu milosti Boží. Jako ale každá ctnost může vzrůstati aneb se umenšovati**), ba jako žádná ani nemůže na témže stupni nezměněná trvati: tak ovšem i ctnost víry buď vzrůstá aneb se umenšuje, buď se sesiluje aneb oslabuje; ano ztratila-li podpory, úplně vymírá čilí mrtvou se stává***).

I.

Čím ctnost víry vzrůstá?

Poněvadž ctnost víry jest z části nezaslouženým darem

*) Svrchu § 46. II.
**) Svrchu § 35. II. 5.
***) § 48. 6.

Božím čili milostí Boží*): proto musí každý, kdo u víře svaté růsti čili dokonalejším býti chce:

1. Boha za dar víry *vroucně prositi*. Tak činili již svatí apoštolové, prosíce Božského Mistra: „Rozmnož nám víry“**)!

Poněvadž ale ctnost víry záleží také na vlastním přičinění našem: proto musíme, co na nás, všemožnou na to péči míti, abychom sami u víře stále se zdokonalovali; tedy

2. dbáti o náležité *poučení* ve věcech svatého náboženství, tak aby *rozum* nabýval vždy dokonalejších a obšírnějších vědomostí; aby vždy jasněji poznával důvody či příčiny, proč a jak věřiti má; aby tedy víra zavinutá vždy více proměňovala se nám v rozvinutou***).

3. Musíme o jednotlivých článcích víry *rozjímati*, t. j. na mysli bedlivě uvažovati, co za víru přijímáme, komu věříme, proč věříme; jak krásná jest víra naše, jak blaží svědectvím dobrého svědomí již zde na světě, jak velikou odměnu přinese nám po smrti; jak důkladně Pán Ježíš víru zázraky a proroctvími upevnil, a v živé Církvi skrze Ducha svatého zachovává; jak Duch svatý přemnohými způsoby věřícím křesťanům věřiti pomáhá, an rozum jich bezpočetnými způsoby osvěcuje a vůli jich milostí svou posiluje, aby pro skutky s vírou souhlasící vytrvale a neohroženě se rozhodovala atd.

Avšak netoliko rozum, ale i *svobodná vůle* musí se ve víře Bohu v obět přinášeti; a proto třeba, abychom

4. víru svou rozhodně, vytrvale i *skutky dokazovali*, čili ji *živou* měli. Pán Ježíš v příčině té výslovně praví: „Mé učení není Mé, ale Toho, kterýž Mne poslal. Bude-li kdo chtíti vůli Jeho činiti, pozná o tom učení, zda-li z Boha jest, čili Já sám od Sebe mluvím“†). A svatý apoštol Pavel dotvrzuje řeč tu, řka: „Spravedlivý z víry živ jest“††). Dle toho sluší víru svou skutky dokazovati, a tak vždy více osvědčováním jí a žitím dle ní v sobě ji zdokonalovati. Nutno tedy ovšem nad sebou bdíti, abychom ničeho neposlouchali, ničeho nečítali, na nic nepohlíželi, co by nás k hříchu a tím k oslabení víry aneb k odpadnutí od ní svésti mohlo†††).

---

*) § 33.
**) Luk. 17, 5.
***) § 48. 4.
†) Jan 7, 16. 17.
††) Gal. 3, 11.
†††) Srovnej § 50. IV.

5. Radno, často víru svatou v sobě *vzbuzovati**).

Z toho, co tu povědíno o zdokonalování víry, snadno již poznati lze i to

II.

Čím ctnost víry v nás se umenšuje, hubí.

Víru v sobě umenšuje každý, kdo nečiní toho, čím by ji v sobě zdokonalil; tedy kdo

1. Boha za dar svaté víry *neprosí*, a milostí pomocné, od Boha mu nabízené neužívá: poněvadž se tak nevděkem svým nových milostí nehodným ukazuje;

2, kdo *rozumu svého nevzdělává*, knih o víře a dobrých mravech křesťanských jednajících nečítá, slova Božího neposlouchá: ale za to snad špatné, nemravné noviny a povídačky hltá, a společnost s lidmi nevěřícími aneb alespoň dle pravé víry nežijícími, nedbalými křesťany vyhledává, aneb do neužitečných a pro něho nebezpečných hádek náboženských se pouští;

3. kdo o Bohu a svatých věcech *nerozjímá*, jich si nevšímá;

4. kdo dle víry *nežije*, skutky ji nedokazuje;

5. kdo víry v sobě *nevzbuzuje*.

Kdo ale ctnost víry v sobě umenšuje, také Boha svého milovati, Jej jakožto budoucího Soudce i Odplatitele báti se přestává, ponenáhlu z menších do větších hříchů upadá, křesťanských povinností zanedbává, až jimi naposled i docela pohrdá. Kdo ale ve věci důležitější s úplným vědomím i svolením se prohřešuje, těžce hřeší**); kdo ale těžce zhřešil, ten ctnost víry, od Boha vlitou ztrotil, poněvadž ctnost bez milosti Boží možnou není***); kdo tedy těžce zhřešil, má již jen víru mrtvou†); a jestliže upřímným pokáním chyby své neodčiní, víra mrtvá promění se mu v čirou *nevěru*, která jest veškery víry vyvrácením, a hříchem proti Duchu svatému, jenž ani v životě tomto ani v budoucím odpuštěn nebude††).

Úvaha. Kdo by se nehrozil konců, v jaké upadá ten, jenž víry své zdokonaliti se nesnaží? A přece jest pošetilců

---

*) § 45. 5. 6.

**) Svrchu § 39. III.

***) § 35. I. 4.

†) § 48. 6.

††) § 42. II. 3. § 46. II. 3.

takových nekonečný počet, kteří jako slepí záhubě své s veselím spěchají vstříc! Koho by srdce nebolelo, když uváží, jak veliké množství duší, krví Páně vykoupených, ďáblu a peklu v oběť padá?

Přičiňmež se alespoň my, rozmilí čtenáři a spoluvykoupenci Ježíše Krista, abychom ve víře vždy zrůstali, se zdokonalovali: poněvadž nikdo, kdo zpět se ohlíží*), pokuty neujde; kdo zastaviti se chce, nepostojí, ale nazpět kráčí! A zdokonalujme v sobě ctnost víry nejen pro sebe, ale i pro bližní, zvláště ku prospěchu těch, již našemu vedení svěřeni jsou, a z nichž jako ze svěřených pokladů bude nám počet klásti**).

Jaká by to byla hanba pro nás, jižto ku Kristu Pánu, Synu Božímu, jako učenníci a věřící se hlásíme: kdybychom přiučovati se a víry vždy dokonalejší nabývati se nesnažili! Řemeslníci, umělci, učenci, kteří něco lepšího dokázati chtějí, nelitují práce, nocí, nákladů, oboházek, otázek, aby získali krátkou slávu, aneb jen obživu: a my přičinění za slávu věčnou chtěli bychom litovati? Kupci prohánějí se po všech mořích, vydávají se v nebezpečí života na horách i v dolinách, od lidí i od zvířat, za málo nejistých peněz, jež konečně smrt jim odejme: a my za perly nebeské chtěli bychom nějaké malé oběti peněžité želeti, aneb nepatrného nepohodlí při poslouchání slova Božího se lekati? Toho nás uchovej Bůh a anděl náš strážný!

§ 50. e) Co se s ctností pravé víry nesrovnává.

Křesťansko-katolicky věřiti znamená: s milostí Boží za nepochybnou pravdu míti všecko, co nám Bůh zjevil, a jak nám to Církev římsko-katolická k věření předkládá, poněvadž Bůh jest nejvýš pravdomluvný***). Na víře té nedá se naprosto ničeho měniti, poněvadž ani Bůh, jsa nezměnitelný, nemůže jiného zjevení dáti. Kdo se chce Bohu líbiti, takto musí věřiti; kdo takto nevěří, víru Bohem danou mění, ctnost pravé víry ruší. *Jakýkoliv ěk spůsob, jímž na víře katolické něco se*

*) Srovnej Sir. 11, 22. Řím 2, 5. Luk. 9, 63.

**) Srovn. na př. k Žid. 13, 17; podobenství o hřivnách Mat. 25, 14; Luk. 16, 2. atd.

***) Srovnej svrchu § 46. II.

mění, víře katolické v něčem se odporuje: s ní více se nesrovnává.

Způsobů ale, jimiž se pravé víře odporuje, může býti mnoho, všecky však dají se shrnouti ve dví. Vše, co víře odporuje, jest buď *nevěra* aneb *pověra.*

I.

Co jest nevěra?

Nevěrou (infidelitas) vyrozumívá se obecně to, co slovo naznačuje, totiž ne-věra, aneb pravý opak víry.

Nevěřícím či *nevěrcem* (infidelis) jest ten, kdo nevěří.

Jsou ale mezi nevěřícími *dva podstatné rozdíly*: Jsou nevěřící, kteří nemají žádných duchovních schopností, aby článkům víry porozuměti a vůlí svou jim přisvědčiti mohli; takovými jsou na př. lidé blbí; aneb mají sice schopnosti, ale neměli pražádné příležitosti, aby se o víře poučili; na př. pohané mezy pohany. Kdo jest takto nevěřícím zcela bez své viny, nazývá se *nevěřícím nedobrovolným*, a nevěrou svou ovšem nikterak *nehřeší*, poněvadž hřích jest *dobrovolné* a vědomé přestoupení zákona Božího*). Chybuje-li proti některým zjeveným přikázaním Božím, jichž nepoznal, proto odsouzen nebude; bude-li odsouzen, nebude odsouzen pro nevěru, ale pro jiné hříchy, jichž se proti hlasu svědomí dopustil**), že tedy proti zákonu přirozenému hřešil***); nebo praví Pán: „Kdybych byl nepřišel, a nemluvil jim (t. j. zatvrzelým židům), hříchu by neměli: ale nyní i viděli i nenáviděli i Mne i Otce Mého“ †).

Druhý druh nevěřících jsou *nevěrci dobrovolní.* Dobrovolným nevěrcem jest ten, jenž má schopnosti duchovní k uvěření i také dostatečné příležitosti k poučení, ale dobrovolně se jich zříká, aby uvěřiti, a pak ovšem i Boha poslouchati nemusil. Nevěra dobrovolná jest vždy *hříchem těžkým.* Nevěrci dobrovolnými jsou na př. veskrz vzdělanější katolíci, kteříž víře svaté odporují.

---

*) Svrchu § 38. I,

**) § 20. 2.

***) § 9.

†) Jan 15, 22. 24. Srovn. také sv. Tomáše Ak. 22. qu. 10. art. 1.

II.

Co jest pověra?

Pověra čili správně řečeno *pavěra* (superstitio) jest tolik jako nepravá víra, nebo-li rozličnými nepravými učeními čili přísadami pokažená víra.

Pověrčivým neb *pověrcem* jest, kdo pověrám věří.

I pověrčiví mohou v chybě své trvati *nedobrovolně*, když totiž nemají příležitosti, o nezkalené víře se poučiti; a ti jsou bez hříchu. Mohou ale pověrci také *dobrovolně* ve své pověře trvati; a pak ovšem dle okolností více neb méně hřeší.

Pověr příčinu hledati sluší obyčejně v rozumu nedostatečně vzdělaném, zatemněném; rozum zatemněný, oslabený jest ale dědictvím *hříchu prvotného**). Avšak i *nevěra má příčinu* v nevědomosti, ovšem více neb méně dobrovolnou a zaviněnou**); ale pak i ve zkaženosti srdce a vůle svobodné, jež rovněž základ mají v *hříchu dědičném. Proto i nevěra i pověra obyčejně jdou rukou v ruce podle sebe, tak že: nechtějící věřiti Bohu čili nevěrec věří výmyslům svým, neb cizím, čili pověrám, a tedy pověrčivým se stává; a naopak pověrčivý vlastně jest zároveň i nevěřícím, poněvadž zjevení Božího náležitým způsobem nepřijímá.*

Za tou příčinou, poněvadž nevěry od pověry nelze ani náležitě odděliti, pospolu jich způsoby uvážíme, a řekneme: *s ctností pravé víry nesrovnávají se jakékoli způsoby nevěry a pověry.*

III.

Hlavnější způsoby nevěry a pověry jsou:

1. Jsou dobrovolní nevěrci, kteří **upírají Boha vůbec,** ničeho o Něm věděti nechtíce. Říká se jim *nevěrci vůbec*, aneb **bezbožci** (*atheisté*). Přátely jich jsou:

a) **všebožci** (*pantheisté*), kteří tvrdí, že celý svět hmotný i duchovní pospolu jest bohem, jenž ale sám vlastního vědomí nemá! Teprv prý v člověku k vědomí přichází, tak že živým bohem vlastně jest jen člověk sám! Jak to vše býti může, toho ovšem dokázati neumějí, ale chtějí, abychom — jim věřili!

Druhý druh bezbožců jsou:

---

*) Srovn. § 38. I.

**) § 28. I.

b) hmotaři (materialisté), kteří zase tvrdí, že duchovních bytostí vůbec ani není, a že vše, co díti se vidíme, stává se toliko z nevolných proměn a přeměn hmoty (materia), od které i své jméno mají. Kdo ale upevnil hvězdy nebeské na obloze, a kdo je tam řídí tak, že pohyby mnohých moudří lidé na leta napřed vypočítány mají; kdo v nás myslí, volí atd., toho ovšem nedokazují, ale jen výmysly rozličnými vykládají, kterým máme — místo zjevení Božího — přece jen — věřiti!

Všichni tito nevěrci jsou *pohané novějšího vydání*, kteří od modlářů liší se jen tím, že místo modlám, rukou udělaným, klanějí se — bludnému *rozumu* svému!

2. Jiný druh nevěrců, kterým naprosté upírání živé a sebevědomé bytosti Božské přece jen velikánskou pošetilostí býti se vidí, věří sice, že Bůh jest, že svět stvořil i zachovává: ale **upírají, že Bůh lidem učinil zjevení o Sobě a o vůli Své,** poněvadž oni prý toho s rozumem svým srovnati nemohou, že by nejvyšší Bytost tak velice k lidem snížiti se mohla, aneb že prý se to alespoň dokázati nedá. Poněvadž v bytost Božskou věří, říká se jim oproti prvějším bezbožcům **božci,** aneb cizím slovem *deisté* čili *theisté* od latinského slova deus neb řeckého theos, jež obě vyjadřují smysl našeho významu Bůh. Učení deistů vyvinulo se zvláště ve Francii, Anglii i Německu v minulém století!

Někteří deisté po německém mudrci *Kantovi* papouškujíce, sice přiznávají, že Bůh, jenž mohl svět stvořiti a zříditi, může zajisté i tvorům svým rozumným zjevení o Sobě a vůli své činiti; ale nemajíce vůle Bohu vůli svou v obět přinášeti: vykazují jemu meze, kterých prý překročiti nemůže, tvrdíce, že *Bůh nemůže jiných zjevení člověku učiniti, leč jen takových, které rozum jeho dokonalejším učiniti mohou*; poněvadž ale zjevení o tajemstvích Božích, na př. o nejsvětější Trojici, o nejsvětější Svátosti atd. rozumem svým dostihnouti nemohou, za pravé zjevení Boží jich nemají; a tak tedy rozum svůj nad jasnou vůli Boží zjevenou stavíce, a Boha, jakým v pravdě jest, upírajíce: o mnoho moudřejšími nejsou než bezbožci vůbec, a věřícími křesťany nazýváni naprosto býti nemohou. Jaké by to byl musil Bůh o Sobě zjevení učiniti, *aby ho pochopili všichni lidé*, když rozumy nestejně vzdělány jsou, tak že, co člověk učený za docela zřejmé má, na př. že po telegrafu na sta mil v málo okamžicích zprávy podati může: člověk nevzdělaný pranic nechápe!

Kterak může jen člověk se zdravým rozumem od Boha nejvýš moudrého něco takového očekávati? A kterak může chtíti člověk Boha ve všem rozumem svým dostihnonti, když ani toho vyložiti nedovede, kterak vlastní *duše* jeho může oživovati vlastní *tělo* jeho, a *jednu bytost* s ním tvořiti?

Poněvadž ale lidé druhu toho rozum svůj výše cení než Boha, říká se jim také **rozumáři** čili *rationalisté* od latinského slova ratio, jež po česku rozum znamená. Jinak říká se jim také **svobodní myslitelé**, poněvadž o zjevení Božím svobodně myslí, po chuti své z něho vybírajíce aneb zavrhujíce. O jaká to nešťastná zaslepenost!

Všem pak posud jmenovaným druhům nevěrců říká se také vůbec **přírozenci** čili *naturalisté*, od latinského slova natura, česky příroda, poněvadž všichni *přírodu* čili věci stvořené, duchovní neb hmotné, tedy dílo Boží staví nad samého Boha!

3. Třetí řada nevěřících zahrnuje všechny ty, kteří vesměs zjevení Božské sice připouštějí, avšak **zjevení Boží porušené přijímají**. Těch jest více druhů; a sice

a) jsou **pohané**, kteříž původní zjevení Boží, jež Bůh učinil až do Abrahama, působením ďábla i svým vlastním bohaprázdným životem zpotvořili, tak že se u nich v úplné pověry proměnilo; ano i známost Boha jediného u nich vymizela, a věřiti počali v bohů mnoho, kteréž si v stromích, zvířatech, v tělesích nebeských atd. žijící představují.

Poněvadž mnoho bohů čili model vyznávají, a jim se i pověrečně klanějí, sluje náboženství jejich *mnohobožství* (polytheismus) aneb *modlářství* (idololatria).

b) Nevěřícími, kteří zjevení Boží porušené za pravdu mají, jsou **židé**, ani sice veškero zjevení Boží až do Krista Pána čili Zákon Starý přijímají: ale celým Zákonem Syna Božího čili Zákonem Novým pohrdají. Poněvadž ale slavného *vykupitele pozemského* očekávajíce, Pána Ježíše *Vykupitele duší* jakožto Mesiáše v Zákonu Starém tak často slibovaného nepřijímají, a jiný jim nepřichází, na něhož by se proroctví starozákonná vztahovati mohla: jsou nuceni, aby neshody ty ve víře své jaksi srovnali, za víru přijímati ještě i rozličné smyšlenky lidské, kterými arci slovo Boží zjevené znetvořují.

Hlavní knihou takovýoh učení židovských jest tak zvaný *talmud*, jenž obsahuje výklady Starého Zákona pocházející velkou částí z učení fariseů, pak rozličné průpovídky mravní,

obyčeje i náboženské zákony židovské. Poněvadž ale talmud nepodává již zjevení Božího, ale učení lidská, jež namnoze zjevení starozákonné přímo ničí: proto židé, kteří talmudu jakožto knihy náboženské se přidržují, jsou nejen nevěřící, ale i také pověrčiví.

c) Nevěřícími, kteří zjevení Boží porušené přijímají, jsou dále **mohamedáni**. Zakladatelem jich byl v sedmém století křesťanském Mohamed, kterýž jsa rodem pohan, na cestách svých poznal náboženství židovské i křesťanské, jakož i nekřesťanský život mnohých křesťanů; i soudil z panujících zlozvyků mezi křesťany a z rozmíšek mezi židy a křesťany, že náboženství ani jedno ani druhé není dobré, když vyznavači jeho jsou zlí; a proto po svém rozumu i své chuti na Starém i Novém Zákonu změnil, své báchorky přidal a založil náboženství nové. Jakožto pravý poslanec Boží, za kterého se vydával, ovšem ani jediným zázrakem se neprokázal; za to ale ohněm a mečem víru svou šířiti se jal.

Poněvadž v Evropě vyznává víru Mohamedovu národ Turků: proto se jí také *víra turecká* říká.

d) Nevěřícími, kteří zjevení Boží porušené přijímají, jsou dále **bludaři** čili ti pokřtění vyznavači Kristovi, kteří sice Zákon i Starý i Nový za zjevení Boží přijímají, ale ne dle Boha a Církve Jeho, ale dle vlastních svých rozumů si je vykládají; a tak ovšem učení o Bohu *po chuti si vybírajíce* (haeresis), od pravdy se odchylují čili *u víře bloudí.*

Mezi bludaři jest ale, jako u nevěřících vůbec, veliký rozdíl. Někteří totiž u věcech víry *bloudí z nevědomosti nezaviněné a nepřekonatelné**); a tedy chybujíce přece nehřeší, poněvadž opravdová nevědomost hříchu nečiní. Takoví nevědomě bloudící vyskytují se však netoliko mezi pohany, nýbrž ovšem i mezi nedbalými křesťany; poněvadž rostoucím mezi takovými, kteří dle víry nežijí, obyčejně ani pochybnost nepřipadá, že by víra něco jiného přikazovati mohla než to, co na svých bližních jako v zrcadle spatřují. Běda pak ovšem těm, kteří takto pohoršení dávají!**)

Jiní pak bloudí ve věcech víry sice také z nevědomosti, ale *zaviněné* a *překonatelné.* Ti ovšem hřeší potud, pokud i nevědomost jejich sama hříchem jest***); neboť jest povinností

---

*) Svrchu § 28. I.

**) Mat. 18, 6. 7.

***) § 39. III, 2.

každého rozumem obdařeného člověka, aby o náležité poznání Boha a povinností svých nejpřednějších svědomitě se přičinil.

Oběma těmto spůsobům bludů, při nichž toliko *rozum* bloudí, an pravé víry Kristovy s důstatek nepoznává, říká se také *bludy materialní**) neb *hmotné* (haeresis materialis). Jestliže ale k bludům rozumu přistupuje i také *zlá vůle*, která se Bohu podrobiti nechce, povstává

e) nový druh nevěřících, zjevením Božím pohrdajících, jimž říkáme *bludaři zlovolní* čili **kacíři**.

Kacířem jest tedy člověk pokřtěný, jenž ve věcech víry bloudí a Církví poučiti dáti se nechce, čili vědomě i zúmyslně ve svém převráceném učení trvá. Bludné a zúmyslné učení jeho sluje *kacířstvím* aneb také *bludem formálním* čili *útvarným* (haeresis formalis), poněvadž zlá vůle při něm jest činná**). Jestli ale kacíř své kacířství i *rozšiřuje* a hájí, sluje *arcikacíř*.

Kacířství každé jest hříchem velikým, smrtelným; nebo kdo vědomě a dobrovolně zřejmá slova Boží překrucuje, odpírá Kristu Pánu, pohrdá vůlí Boží; kdo tvrdošijně poučení od Církve Páně zavrhuje, zapírá tím, že Církev katolická jest neomylnou vykladatelkou slova Božího***) a Duchem svatým ovládanou nevěstou Ježíše Krista; není tedy více křesťanem čili Kristovým vyznavačem, ale opravdovým nevěřícím; za kteroužto příčinou také *Církev každého, jenž z kacířství usvědčen jest, z obcování svého vylučuje.*

Že Církev katolická tak přísně zlomyslné kazitele víry Kristovy trestá, *nepochází snad z nějaké zášti k jinak smýšlejícím* aneb ze svéhlavé nesnášelivosti, jak ji lidé nerozvážní a nevědomí někdy bezprávně vyčítají: ale chtíc Ježíše Krista věrnou nevěstou zůstati, a jsouc spůsobem neviditelným od Něho i od Ducha svatého řízena†), *musí* tak činiti, aby snad shovívavostí její někdo z pravověřících nebyl u víře zviklán a v záhubu uveden. Církev pravá musí vyznávati: „Jen já sama neomylnou pravdu hlásám; jen já samojediná jsem pravou nevěstou Beránka Božího; jen já sama jsem pravou cestou ku spasení, čili jsem *samospasitelná*“ ††).

---

*) § 31. I.
**) Tamtéž.
***) Svrchu § 46. II.
†) Srovn. § 46. II.
††) Tamtéž.

Každé jiné náboženství, jež není z Boha, může se ovšem dle okolností říditi čili býti *snášelivým s náhledy lidí*, poněvadž právě dílem lidí jest; *Církev katolická* ale, jsouc dílem samého Syna Božího, *nikdy od učení svých nemůže ustoupiti*, nikdy jich dle chutí lidských měniti, nikdy Ježíši Kristu se zpronevěřiti, Jenž praví: „Kdo není se Mnou, proti Mně jest; a kdo nashromažďuje se mnou, rozptyluje“ *).

A svatý apoštol Páně Pavel učenníků svých nabádal, aby všelikého učení od sebe odmítali, jež by se lišilo od toho, kterému on je byl učil, řka: „Ale, bychom pak i my, neb anděl s nebe kázal vám (něco) mimo to, což jsme my kázali vám, proklet buď!“ **) A za příčinu soudu tak přísného udává: „neb jsem já to (evangelium) nepřijal od člověka, ale (mám je) skrze zjevení Ježíše Krista.“ A svatý miláček Páně dotvrzuje: „Přichází-li kdo k vám, a nepřináší-li toho učení: nepřijímejte ho do domu, aniž ho pozdravujte; nebo kdo ho pozdravuje, má spolek s jeho zlými skutky“ ***).

A i *Otcové i sněmy církevní* vždy slovy důraznými veškeré novotářství v Církvi co nejpřísněji odsuzovali. Tak na př. učí svatý Augustin: „Roztržky v Církvi způsobené převyšují svou hanebností všecky jiné nepravosti“; a na jiném místě: „Horší jest odpadlík od víry a z odpadlíka učiněný odpůrce její, nežli kdo nikdy od té víry neodstoupil, ku které se nikdy nepřiznával“ †).

Avšak proto, že Církev dle povinnosti své neomylnou a samospasitelnou býti se praví, ještě neučí, *kdo* spaseným bude, ale toliko praví, *co* ku spasení vede. Neučí, že všichni katolíci, i hříšní, spaseni budou; a všichni, i nevinní nevěřící že zahynou: ale zavrhujíc toliko *bludy*, s láskou Ježíše Krista miluje *bloudící*, chtíc je všechny ku spasení přivésti, žádajíc si všem dobře činiti. Také s ochotou dobře činí všem, seč síly její stačí. Jako žádný počtář toho nedopustí, aby kdo tvrdil, že dvakrát dvě nejsou čtyři, a tak ovšem jest nesnášelivým s těmi, kteří něco jiného tvrdí: tak podobně ovšem i Církev Páně bludy za pravdu nikdy nepřipouští, jest tedy s bludy nesnášelivá, k bloudícím ale vždy laskavá a snášelivá.

---

*) Luk. 11, 23.
**) Gal. 1, 8. 12.
***) II. Jan 10, 11.
†) O městě Božím kn. k 21, 25.

Ale *odkud to, že při tak jasných slovech zjevení Božího i učení Církve svaté přece kacíři povstávají?*

Svatý Augustin v příčině té odpovídá, řka: „Jiné jest kacířství k. př. v Africe, jiné na Východě, jiné v Evropě, jiné v Mesopotamii. Na rozličných místech rozličná kacířství, leč všechny zplodila jedna matka — *pýcha;* jakož všechny věrné po veškerém světě rozšířené křesťany jediná porodila máti — Církev katolická“ *).

A kdo k *té pýše svádí* lidi, vykládá jadrnými slovy svatý Cyprian, řka: „Uzřev *ďábel* modly povržené, a za veleČetným věřících zástupem sídla i chrámy své prázdné, vymyslil úskok nový, aby i pod jménem křesťanství zklamal lid neopatrný. Vynalezl zajisté kacířství a rozkolnictví, jimiž by víru sesul, pravdu porušil a jednotu rozerval. Co jich koli v slepotě starého živobytí udržeti mu lze, tyť bludem po cestě novoty přelstívá a klame. Oni i z prostředku Církve lidi loupí, tak že i když se jim zdá, že z temnosti tohoto věku vybředše, k světlu se přiblížili, v tom jich ani nevědoucích jinou mrákotou oslepuje, a oni jméno křesťanů sobě přivlastňujíce, a v temnosti chodíce, světlo míti se domnívají“ **).

Ano ďábel, odvěký arciotec lži, kazitel slova Božího, od počátku semeno pýchy a z ní pocházející nevěry rozsévá, a *lidé srdcem zlí* rádi se ho přidržují a dále je rozšiřují, jak nám dějiny svědectví vydávají o všech těch, kteříž víru Kristovu zúmyslně kazili.

A *Bůh*, jako jiných zlých věcí, *i nevěru dopouští pro vyzkoumání ctnosti naší*, jak dotvrzuje svatý Pavel, řka: „Musejí i kacířství býti, aby i ti, kteříž zkušeni jsou, zjevni byli mezi vámi“ ***).

Ostatně nesluší míti každého, kdo zjevně ku katolické Církvi se nehlásí, ihned za kacíře. Jsou mnozí, kteříž dle jména ku Církvi náležejí, ač v skutku jsou ratolestmi suchými na těle jejím, a jsou mimo Církev vyznavači Kristovi, kteréž lze do ovčince Páně čítati. *Církev právem odsuzujíc kacířství, neodsuzuje i jednoho každého, jenž zevné k němu se přidává, poněvadž o víře Kristově lépe poučen nebyl.* Pokud kdo mezi jinověrci aneb špatnými katolíky vyrostlý ani tušení

*) De Pastoribus cap. 8.

**) Tract. de unitate Ecclesiae.

***) I. Kor. 11, 19. Srovn. také Řím. 8, 28.

nemá o tom, že by u víře bloudil, jest blud jeho nezaviněný, nepřekonatelný a tedy bez hříchu*) a Církev katolická považuje ho za svého, když jen pokřtěn byl, poněvadž „jeden Pán, jedna víra, jeden (jen) jest křest", ať jím kdokoli platně přisluhoval**), a když jen bloudící činí, co jako vůli Boží poznává. Ovšem že nekatolík mnohem tíže na svém spasení pracovati může, poněvadž nemá ani pravého základu u víře, ani svátostí a přede vším nekrvavé oběti mše svaté, z nichž tolik milostí a požehnání se prýští na věrné věřící.

Z nekatolíka stává se skutečný kacíř tehdy, když zjevení Boží s důstatek poznal a přece dobrovolně v bludech svých trvá. Za skutečného kacíře považuje se vždy dospělý nekatolík, který přistoupil k tak zvané *konfirmaci*, kterážto záleží v tom, že učiní vyznání víry nekatolické, přistoupí k tak zvané večeři Páně, a tak slavným způsobem do řad odpůrců Církve přijat bývá. Konfirmace nekatolíků jest jakýmsi napodobením svátosti biřmování.

A jen o vědomých i tvrdošijných kacířích učí Církev, že jsou z milosti Ježíše Krista vyloučeni; že skutky jich i nejvychválenější bez ceny jsou u Boha, poněvadž bez milosti Boží jsou vykonány***); že do společnosti pravověřících nikterak nepatří; že víra v ty články, kterých odporem ještě nekazili, není více pravou, křesťanskou vírou†), ale pouhým domněním††), základu pravého nemajícím, poněvadž na Bohu nespočívá.

Že tomu skutečně tak, a že tak zvaná *víra nekatolíků pravou vírou býti přestala*, ukazuje smutná zkušenost; nebo nekatolíci spustivše se jednou „sloupu a utvrzení pravdy" †††) v Církvi, odkládají jedno učení po druhém jako nepohodlné, až přišli na mnoze již tak daleko, že Písmo svaté vůbec za obyčejnou lidskou historii považují, Pána Ježíše pouhým člověkem býti praví, všemu učení Jeho odpor kladou, a jen *v té jediné věci se posud shodují, kteráž se jmenuje — neukrotitelná zášť ku katolické Církvi.*

f) Od bludařů vědomých a tvrdošijných čili kacířů rozeznává se druh náboženských pobloudilců, oběma podob-

*) Svrchu III. 3. d.
**) Efes. 4, 5.
***) Svrchu § 33. a 35. I. II.
†) Srovn. § 46. II.
††) Sv. Tomáš Ak. 2, 2. qu. 5. art. 5.
†††) I. Tim. 3, 15.

ných, jimž **rozkolníci** se říká. Rozkolu (schisma) se dopouští čili rozkolníkem se stává, kdo sice zjevení Božímu nebrojí: ale Církvi římsko-katolické, na svatém Petru jako na skále zbudované, přednost její jakožto hlavy všech pravověřících křesťanů upírá, a od společnosti jejích věřících i od služeb Božích, jí konaných, se odlučuje. Kdo ale tak činí, upírá jednáním svým článek víry o jedné, pravé, apoštolské, viditelné Církvi Páně; a proto pravé víry více nemá, poněvadž kdo jediný článek upírá, vůbec víru zapírá*) a jest tedy pravým *bludařem*; a jestli při bludě svém vědomě i tvrdošijně trvá, i opravdovým *kacířem* se stává, jehož Církev ovšem z obcování svého vylučuje.

Takovýto nešťastný rozkol celých národů východních trvá již od devátého století, vyšed ze ctižádosti řeckého patriarchy čili vrchního biskupa; od desátého století v rozkol ten zapleteni jsou i slovanští bratři naši Rusové. Podobný veliký rozkol nastal i v západních krajinách, najmě v čtrnáctém věku, když někteří ctižádostiví zaslepení biskupové za protipapeže se voliti dali. Z rozkolu toho přetěžké povstaly Církvi nehody, až teprv sněm Kostnický od l. P. 1414. - 1418. slavený konec jim učinil.

Že neposlušnost k Církvi čili rozkol skutečně ku kacířství vede, ukazuje se na př. na Rusi, kde již na 200 sekt čili náboženských družstev, u víře křesťanské od sebe se různících, se počítá. A že kdo Církve jako učitelky od Pána ustanovené upírá, končí čirou nevěrou, toho smutný doklad nacházíme též na Rusi, kde přemnozí z rozkolníků kacíři, z kacířů pak nevěrci se stávají, jimž nic (nihil) více svatým není, a kteří proto i *nihilisté* se nazývají, a nihilisty čili ničiteli všeho Božského i lidského řádu býti se ukazují!

4. Čtvrtý konečně druh nevěrců ani zjevení, ani živé jeho vykladatelky, Církve, přímo neupírá, ale **oběma pohrdá.** K těm náležejí:

a) **pochybovači o víře,** cizím slovem **skeptici** nazvaní. Ti stále buď bezdůvodné pochybnosti o zjevení a Církvi vymýšlejí, aneb nahodilé záhady z úmyslu a se zalíbením v sobě udržují, vůle tedy nemají, poučení od koho koli u víře vzdělaného přijati. Nechtějí ve víře připustiti žádného tajemství, jako to činívají i rozumáři **), ale vše rozumem svým

*) § 46. II.

**) Svrchu III. 2.

krátkým proniknouti by chtěli. Ukáže-li jim kdo, jak nesmyslno jest, býti bez víry již jen ve věcech světských, nad to ve věcech nadsmyslných, nadpřirozených, Božských*), a uvádí-li jim důkazy, jimiž víra křesťanská dějinami tak skvěle jest osvědčena**): pochybují zase o důkazech těch, a věrohodnosti vypravujících, tím ovšem dokazujíce, ne že věřiti *nemohou*, ale věřiti *nechtějí*, a to zase proto, aby života dle víry přijaté napraviti nemusili. A tak chtíce býti velice moudrými, stávají se velice pošetilými, ano pravými blázny, jak je písmo svaté nazývá***); nehodnými pochvaly, kterouž Pán Ježíš oproti Tomáši, jemuž pro uzdravení nedověry naší krátce pochybovati dopustil, vzdával těm, kteříž na svědectví neomylné Církve přestávajíce, s celým srdcem a se vší rozhodností Bohu nejvýš pravdomluvnému věří, řka: „Blahoslavení, kteříž (Mne) neviděli ale (pro svědectví Mých apoštolů) uvěřili"!†)

b) Druzí, kteří zjevením i Církví pohrdají, slují **neteční u víře**, čili cizím slovem **indifferentní**. Někteří z nich jsou *neteční k jakémukoli náboženství vůbec*, a jedno jim jest, býti pohanem, židem, turkem aneb křesťanem; jiní jsou *neteční toliko ku katolické víře zvlášť*, domnívajíce se, že na tom nezáleží, jestli jest kdo katolíkem aneb helvetou, lutheranem, anglikanem, rozkolníkem aneb členem jiné náboženské společnosti, jen když prý v Krista věří.

I pochybovači i netečníci u víře vírou svatou i milostí Boží skutečně pohrdají a třeba že o sobě tvrdívali „my jsme *také-katolíci*," „my jsme *liberální čili svobodomyslní katolíci*": přece katolíky v pravdě více nejsou, ale v srdcích svých jsou pravými od víry *odpadlíky a hříchův otroky*. Že tomu tak, dokazují lidé takoví sami, ani když ze zřejmého odpadnutí na nějaký časný prospěch čáku mají, víry i veřejně se odříkají, udávajíce, že jsou **bez vyznání**, aneb dle okolností že víru židovskou a třebas i tureckou by přijali.

Zjevní takto aneb jen tajní od víry odpadlíci mívají pro odpadlictví své rozličné pláštíky, kterými před lidmi nevěru svou přikrývají, sebe i bližní své klamajíce. *Takovými výmluvami odpadlíků katolických bývají věty* na př.

---

*) § 46. I.
**) § 46. II.
***) Žalm 13, 1.
†) Jan 20, 29.

a) Každé náboženství jest dobré; nebo žádné neučí něčemu zlému.

Jak k slovům takovým odpovíme?

Není pravda, že jest každé náboženství dobré; nýbrž dobrým může býti jen to, které od Boha nejvýš dobrého a k nám dobrotivého pochází. Nebo kdyby bylo náboženství jako náboženství, víra jako víra: proč pak Bůh činil o Sobě zjevení již v ráji? proč vyvolil lid israelský ze všech národů, aby zjevení Jeho věrně zachovával? Proč posílal tak často proroky k lidu tomu, aby víru v Boha oživovali? Proč poslal na svět Božského Syna Svého, než aby Zákon Starý zdokonalil, a co v něm bylo přislíbeno k vykoupení našemu vyplnil? Vždyť byly pohanství i židovství také náboženstvím: proč tedy sám Syn Boží zjevení činil? A proč apoštolové Jeho všeliké víry porušování mezi nejtěžší hříchy počítali, ano na roveň s nevěrou a modlářstvím kladli? Tak píše na př. apoštol národů: „Kdyby anděl s nebe (něco jiného) vám kázal, mimo to, co jsme kázali, proklat buď“ !*) A na jiném místě: „Toto věz, že v posledních dnech nastanou časové nebezpeční; budouť lidé sami sebe milující, lakomí, hrdí, rouhači . . . bezbožní . . . nezdrželiví . . . milovníci více rozkoší nežli Boha, mající sice tvářnost pobožnosti, ale moc její zapírající. A těch se varuj! . . . Jako Jannes a Mambres (egyptští čarodějníci) protivili se Mojžíšovi: tak i tito se protiví pravdě . . . nesmyslnost jejich zjevná bude všechněm“ **).

Jest-li víra jako víra: proč i *Církev Páně* tolik sněmů slavila na vykořenění nevěry a lživíry? Proč tolik apoštolů, biskupů i kněží pro neporušenou víru Kristovu horovalo? Proč tolik milionů svatých i světic Božích raději všech statků pozemských ano i životů se odříkalo, nežli by se byli čímkoli proti svaté víře prohřešili? Čili ti všichni byli lidé nemoudří, a jen ty nalezl jsi kámen mudrců, jenž pravíš, že víra jako víra? že jedna dobrá či špatná jako druhá?

A že žádná víra zlému neučí? Kterak že tvá vlastní víra zlému neučí? Kristus Pán praví apoštolům: „Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá“ ***); ale ty pravíš, že i to náboženství dobré jest, v němž na dědice apoštolů hana ze kydá, jako činí leckdes tak zvaní evangelíci i libe-

*) Gal. 1, 8. 9.
**) II. Tim. 3, 1—9.
***) Luk. 10, 16.

rální katolíci? Či jedno jest svátostí v Církvi rozdávaných přijímati aneb nepřijímati? službám Božím v čase svátečním obcovati, aneb raději nádennickou práci aneb řemeslo provozovati? Či jedno jest, Ježíši Kristu jako Židé se rouhati, aneb se Mu klaněti? či jedno jest, jako pohané činí, modlám čest božskou vzdávati, aneb Boha trojjediného vzývati? Či jedno jest jako mohamedán žen na sta míti, čili po křesťansku s jednou ve svatém manželství se spokojovati? Či jedno jest, dá-li otec dítkám chléb či kámen? řekne-li syn: poslechnu, neb neposlechnu? řekne-li vojevůdce: bitvu vyhraju či prohraju? a řekne-li křesťan: život-li, jako pohan zmrhám, aneb jako věřící katolík Bohu v obět přinesu a nebe si zasloužím?

Jak dobře popisuje tedy svatý apoštol ty, kteří bez rozumu mluvíce tvrdí: „víra jako víra, každá je dobrá, žádná špatnému neučí," když nazývá je nesmyslnými, bezbožníky, rouhači, tvářnost pobožnosti sobě dávajícími, ale moc pobožnosti zapírajícími *)!

Kdo jen poněkud soudu rozumu si uchoval, věru po takovéto úvaze nedovolí si více míti víru jako víru, křesťanství jako židovství a pohanství. Avšak někteří obecné netečnosti pouštějíce mimo, připouštějí alespoň netečnost k vyznání katolickému, omlouvajíce se:

b) ale vždyť přece vyznáváme jednoho Boha a jednoho Spasitele Krista.

Co k řeči té odpovíme?

Není pravda, že mají všichni pokřtění jednoho a toho samého Boha, jednoho a toho samého Krista; nebo ač toliko v jednu Bytost Božskou věří snad všichni: tož přece každý jinak si ji představuje, a tedy jiného Boha vyznává. Nebo kdežto tak zvaní evangelíci, kteříž přece sami se hněvají, když jim kdo věřiti nechce, vybírají si ze zjevení Božího, co jim po chuti jest, vážnosti Církve nikterak uznávati a tedy Bohu v pravdě věřiti nechtíce: katolický křesťan spolehaje na pravdomluvnost Božskou, za pravdu Boží přijímá *všecko* co Bůh zjevil, a co a jak Církev od Něho ustanovená vykládá **). Kdežto nekatolík skutky dobré za zbytečné má: katolický křesťan dobrými skutky víru svou osvědčuje, jak velí Pán na př.: „Každý strom, který nenese ovoce dobrého, vyťat a na oheň uvržen bude" ***); aneb: „vy jste moji

*) II. Tim. 3, 1—9.

**) Srovn § 46. II.

***) Mat. 3, 10.

přátelé, *učiníte-li*, co Já přikazuji vám" *); aneb jak nakazuje jménem Páně sv. apoštol Pavel: „Ne posluchači zákona spravedliví jsou u Boha, ale *činitelé* zákona spravedliví (nalezeni) budou" **); aneb jak učí svatý Jakub v celé téměř své epištole na př. „Co prospěje, bratří moji, praví-li kdo o sobě, že má víru, nemá-li skutků? Zdaliž jej bude moci víra spasiti" ***)?

Uvážíme-li těch věcí, seznáme, že *katolík Boha a Spasitele jinak si představuje, a nekatolík také jinak;* katolík vše zjevení Boží přijímá, a nekatolík se domnívá, že Bůh od něho to snese, když si ze zjevení Jeho vybere, co se mu zlíbí. Katolík dobré skutky koná, a pro ně, poněvadž jim Bůh nejvýš věrný odplatu slibuje, i odměny očekává: nekatolík ale skutky dobré, jako jsou posty, almužny, modlitby za zbytečné má, Boha tedy za spravedlivého a věrného nemá, a pouhou vírou, čili vlastně pouhou důvěrou spasení dojíti chce. Každý tedy z vyznavačův Kristových, jenž není s Církví ve spojení, zcela jinak o Bohu smýšlí, si Jej představuje, než katolík; a tedy jiného i vírou i skutky Boha vyznává, jinou víru má, poněvadž kdo celému zjevení Božímu nevěří, již tím samým vůbec víry pravé pozbývá †).

Ba věru, že není možno, aby víru v toho samého Krista měli jako katolíci, kteří na př. v sedm svátostí od Krista ustanovených věří, také i nekatolici, kteří toliko jednu, dvě neb tři svátosti za pravdivé uznávají. Není možno, aby mše svatá byla pravou obětí nekrvavou, jak věří katolíci, a aby byla zároveň dílem ďáblovým, jak učí nekatolíci; a tak jest i při jiných článcích svaté víry. *Víra pravá může býti jen jedna; a ta může býti jedině tam, kde jest Církev apoštolská*, poněvadž po apoštolích Pán Ježíš *nikoho* více ku tvoření náboženských společností nepovolal, a k tomu také *ničím nepotvrdil.* A kdyby již Bůh nejvýš svatý za potřebu uznal, na zjevení svém něco měniti: což by si byl vybral k změnám tak důležitým za apoštoly zběhlé mnichy, odpadlé kněze, cizoložné krále a vůbec lidi nemravné, jakými byli na př. Luther, Zwingli, Jindřich VIII. atd.? Jak to jde na rozum? Svatý Pavel praví krátce ††):

---

*) Jan. 15, 14.
**) Řím, 2, 13.
***) Jak. 2, 14—22.
†) § 46. II. — svrchu 3, e.
††) Efes. 4, 5.

„Jeden Pán (původce víry), jedna víra (pravá), jeden křest“ (jímž se do Církve Páně vchází, a mimo té není spásy*).

Nebudeme se zbytečně o články víry hádati, říkávají jiní:

c) víra samotná nespasí, proč se o ni hádati? *žiju počestně, a o ostatní se nestarám. Čiň právě, neboj se císaře ni krále!*

Co k řeči takové odpověděti?

Že jest bez rozumu pronešena. Nebo co znamenává výrok: žiju počestně neb poctivě? Nic jiného, než co říkají jiní: *nikoho jsem nezabil, nikoho jsem neokradl;* a tím domnívají se, že již vrchol vší dokonalosti dosáhli. Jaká to pošetilost! Což jsou od Boha jen přikázaní páté a sedmé z desatera a ne i všechna ostatní? Což neporučil tentýž Bůh, abychom Církve Jeho poslušnými byli? A což nedává i Církev věřícím svým rozličných přikázaní? Kdo tedy chce počestně neb poctivě žíti, od toho se nežádá jen to, aby nikomu na životě a jmění neubližoval: ale také, aby i ostatní povinnosti k bližnímu konal; a pak ještě počestně nežije; neboť nemáme povinností toliko k sobě a k bližním: ale nejpřednější naše povinnosti směřují k Bohu, Pánu a Vykupiteli i Posvětiteli našemu**)! Kdo těch neplní, poctivcem pravým není, byť i z lidí nikomu neubližoval. S pouhou poctivostí k lidem může se ještě mnoho nepoctivého k Bohu srovnati, jako: nevěra, pověra; zoufání neb příliš veliké na sebe spolehání; hříšná láska k penězům, k lidem, k radovánkám, k jídlu i pití, k nemravným tancům a divadlům, k rozličným druhům smilstva a nestydatostí; k marnivosti, pýše; k bohaprázdným řečím i myšlenkám atd. Ano mnohý tak zvaný „poctivec“ není ničím jiným než naprostým bezbožcem***), rozumářem, kacířem, ba rozumem obdařeným — zvířetem!

Kdo pravým poctivcem chce býti, t. j. poctivým uvnitř i zevnitř, ten nejen že všeho zlého se varuje, ale i vše bohulibé činí, řídě se slovem Žalmisty, jenž poctivost poroučí slovy: „Uchyl se od zlého, a čiň dobré“ †)! Pravý poctivec i dobré, jež koná, jen *pro Boha* koná, nikdy ale pro pochvalu u lidí; jen poctivci nepravi hledají čest hlavně u lidí, a se domnívají,

---

*) Svrchu 3, e.

** Srovn. § 38. I.

***) Svrchu III. 1. 2. 3.

†) Žalm 33, 15.

umějí-li ve společnosti slušně se chovati, aneb dají-li někdy pro chudé, neb na školu, neb i na kostel nějaký dárek, že se jim již ničeho více k dokonalosti nedostává, byť při tom i všeho křesťanství upírali a jako Turci živi byli! —

Ó jaká to spousta všelikých způsobů nevěry a pověry! Jaké to hrozné zaslepení rozumu lidského, jenž všecko jiné spíše připustiti chce, jen ne toho, aby šíji svou podvoloval pod sladké jho láskyplného Otce nebeského! Jaká to kletba jediné neposlušnosti, které se první rodiče dopustili, že miliony dítek jejich od věku do věku, od pokolení do pokolení dědí nevěru, pýchu, rozumu nevědomost, vůle slabost, a z nich pocházející záhubu*)! Jak velice zmohla se říše ďáblova na světě, tak že může zasévati koukole tak záhubného do pšenice, kterou Kristus Pán, hospodář nebeský**), sám rozséval, ústy pomocníků svých, biskupů i kněží stále rozsévá, a Duch svatý milostí svou zavlažuje a zahřívá!

Církev katolická, samojediná matka všech pravověřících, jsouc starostlivá o dítky své, Ježíšem Kristem zplozené a na křtu svatém jí darované, činí co může, aby nejen vždy nových dítek nabývala, ale také nesmrtelné duše svých svěřenců všeliké pohromy duševní uchovala; proto dle slov apoštolských *káže slovo Boží, nabízí je vhod i nevhod, tresce, prosí, žehře ve vší trpělivosti****), aby věřící odvrátila od těch, kteří zdravého učení snésti nechtějí, ale podle žádostí svých vybírají si učitelů, kteříž jim uši lehtají†).

Poněvadž Církev mocí jí od Boha danou nad pravou vírou a bohulibými mravy bdí, a jsouc samospasitelnou††) od Ježíše Krista učiněna, ona samojediná bezpečnou cestu k životu věčnému ukazuje: proto

IV.

S pravou vírou nikterak se nesrovnává všecko to, čím koli se kdo vedení Církve katolické protiví.

A co činí Církev, aby nás poblouzení u víře pravé uchránila?

---

*) § 38. I.
**) Mat. 13, 19. a násl.
***) II. Tim. 4, 2.
†) Tamtéž v. 3.
††) Svrchu § 46. II.

Poněvadž nevěra mívá sídlo v *zaslepeném rozumu, proto Církev zapovídá svým věřícím všecko, čím by soud rozumu jejich v zmatek uveden býti mohl; i zapovídá a přísnými pokutami stíhá* tedy:

a) obcování s lidmi nevěřícími, z příčiny, jak ji již staré přísloví naznačuje: „zlá společnost kazí dobré mravy.“ Tak přísně zakázal církevní sněm lateranský III., aby pravověřící křesťané se *židy* pospolu přebývali, do jedněch lázní s nimi chodili, lékařů židovských mimo nejnutnější potřebu k léčení povolávali, k židům na službu se dávali, aby matky křesťanské novorozence židovské kojily atd. Příkazy ty ovšem neplynou snad z nějaké hříšné zášti k židům, ale toliko z opravdové lásky k pravověřícím křesťanům, poněvadž židé, jak tomu historie všech věků a i vlastní naše zkušenost nasvědčuje, zachovávajíce pravidla pověrečného talmudu*), nikdy nejsou upřímnými přátely křesťanů, ale jich nenávidí, podobně jak otcové jich Krista Pána ze zášti ukřižovali, a krev Jeho na sebe i děti své svolávali**). Kdo tedy s nimi důvěrněji obcuje, vydává se v nebezpečí, že ponenáhlu jimi svedon, ve víře stane se *vlažným, až konečně docela i některým spůsobem nevěřícím*, jak to i smutná skutečnost dosvědčuje. Proto moudře Církev důvěrné obcování se zarputilými těmi odpůrci Krista Pána zapovídá, aby milých věřících od záhuby duší, a často i od ztráty *cti i jmění* uchránila***).

Církev Páně zapovídá ale netoliko zbytečné obcování se židy, nýbrž i *s nevěřícími křesťany, najmě s veřejnými bludaři*, za toutéž příčinou, že obcování s nimi v nevěru uvádí. *Zapovídá jmenovitě co nejpřísněji všecko to, čím by kdo i zevnitř vyznával, že k nim náleží, aneb alespoň bludu jejich nezavrhuje, a víry své svaté si neváží.* Proto nesmí žádný katolický křesťan na př. kmotrovství při nekatolickém dítku přijati, leč by rodiče se zavázalí, že dítko katolicky vychovati dají, co se ale z pravidla neděje; nikdo nesmí nekatolíka, jako vůbec ani nemravného katolíka za kmotra přijímati; nikdo nesmí dítko své dáti křtíti od pastora čili kazatele protestant-

*) Svrchu III. 3. b.

**) Mat. 27, 25.

***) Co všecko talmud židům oproti křesťanům dovoluje, o tom napsal Dr. Rohling, profesor hebrejské řeči na vysokých školách pražských obšírné spisy: „Mravouka talmudu,“ a „Židé dle talmudu,“ začež oni, nemohouce výroků těch vyvrátiti, na jméno přijíti mu nemohou, ano mnohokrát již jemu i vyhrožovali.

ského; nikdo nesmí býti přítomen jich bohoslužbě, jež výhradně pro nekatolíky se koná; nikdo nesmí přistoupiti s nimi k tak zvané večeři Páně, kteráž ostatně jest pouhým chlebem a vínem, poněvadž pastoři žádnými kněžími Kristovými nejsou, aby proměnu v Tělo a Krev Páně spůsobiti mohli; nikdo nesmí jich duchovních řečí, výkladů, cvičení poslouchati; nikdo nesmí se od pastora v manželství spojit dáti atd.

*Nikdo nemá se také s nimi tak snadno do náboženských hádek pouštěti**), poněvadž oni nechtějí se poučiti, když i vážností samé Církve Páně pohrdají a více vratkému rozumu svému než učitelce od Syna Božího pověřené důvěřují: ale chtívají toliko bezelstného katolíka ve víře splésti a od Církve odvrátiti. Jestli však kdo z nich poučení v pravdě hledá, ať je hledá u katolického kněze, a s láskou ku pravdě přijímá!

Nehřeší obcováním s nekatolíky toliko ten, kdo *pro společenský mrav* súčastní se na př. svatební hostiny s nekatolíky, pohřebního průvodu zemřelého nekatolíka, najmě když ten byl osobností veřejným úřadem pověřenou, aneb zásluhami o blaho obecné se vyznamenal a t. d., poněvadž pouhou takovou, nečinnou přítomností společenství s nekatolíky ještě na jevo nedáváme, ale toliko počest zásluhám neb úřadu zemřelého prokazujeme. Podobně nehřeší, kdo z pouhé zvědavosti navštíví místo, kam se nekatolíci ku své bohoslužbě scházívají, pokud jen s návštěvou takovou není spojeno nějaké pohoršení. Ovšem, možno-li to bez okázalosti, lépe jest vůbec *všemu* styku s nevěřícími se vyhnouti, abychom nikoho u víře slabého nepohoršovali, a ani sami v nebezpečí se nevydávali, poněvadž *kdo miluje nebezpečí, zahyne v něm***), a víra svatá nad veškerý poklad jiný býti nám musí, když Pán praví: „*Co jest platno člověku, by všechen svět získal, duše pak své škodu trpěl*“?***)

Avšak k nevěře svádí netoliko obcování s živými osobami nevěřícími, ale také obcování s jich díly, zejména čtení nevěreckých a nemravných knih; a proto *Církev zapovídá a přísnými pokutami stíhá*

b) čtení nevěreckých a nemravných knih.

A což má Církev právo i čtení knih zapovídati, ba i trestati?

---

*) Svrchu III. 3. e

**) Sir. 3, 27.

***) Mat. 16, 26.

Ovšem že právo to má; ba nejen právo, ale *povinnost*, věřícím ovečkám nezdravou pastvu zakazovati, a to proto, poněvadž jest živou a neomylnou*) učitelkou vůle Boží**), a tou pro všechny národy***) i časy. Či jak bychom mohli nabyti jistoty, zdali vyskytující se nová učení s učením Božím v souhlasu jsou, kdyby Církev mlčeti měla? I vlády světské zapovídají věci nebezpečné, aby lidé zlí neubližovali jimi bezelstným; zapovídají obecný prodej zbraní, jedu a t. d.; ano zabavují i knihy a noviny, jež by obecnému blahu škoditi mohly: a Církev měla by k tomu klidně přihlížeti, jak ďábel a náhončí jeho v podobě lidské jed nevěry a nemravnosti roztrušují? Kdo moudrý mohl by se čehos takového nadíti, že by matka nechala dobrovolně hubiti životy svých dítek?

Ale „*nechť poznám i co jest dobrého i co zlého*“, omlouvají se mnozí neposlušní čtenáři čtení špatného; „*však zlého já se nepřidržím.*“

Kdo by v slovech takových nepoznával starého Adama, kterýž taktéž k návodu ďáblovu chtěl znáti, co ošemetník sliboval: „Nikoli smrtí nezemřete. Vít zajisté Bůh, že v kterýkoli den budete jísti (ze stromu zapovězeného): otevrou se oči vaše, a budete jako bohové, *vědouce dobré i zlé*“ †). Ale sotva že rady pekelného ducha uposlechl, stalo se, co dále dokládá Písmo: „I otevřiny jsou oči obou dvou, a poznali, že jsou nazí!“ A tak děje se i všetečným čtenářům! Chtějí všecko věděti, i to, co Bůh zapověděl; a chtíce býti mnohovědoucími: při lidské slabosti své zamilují více blud než pravdu, více sladký jed než zdravé ale v mnohém odporné slovo Boží, a brzo poznávají, že jsou nazí, t. j. o víru a s ní i o svatební roucho milosti Boží oloupení; i snažívají se pak jako „listím fikovým“ rozličnými lichými výmluvami zakrýti nevěru svou a z ní vycházející nekřesťanský život svůj!

Že špatné knihy i křesťany velice ctnostné a u víře vzdělané na bezcestí a do záhuby uvedly, o tom dějiny církevní přesmutné vydávají svědectví. Tak na př. bludná učení obsažená v knihách *Viklefových* naplnila v 15. věku brzo celé Čechy, a stala se příčinou hrůzných válek *husitských*, v nichž ne-

---

*) Mat. 16, 18 28, 20. Jan 14 16 I. Tim 3, 15

**) Luk. 10, 16. Mat. 18, 17.

***) Mat. 28. 19. 20.

†) Gen. 3, 5

smírné množství lidu našeho navzájem se potíralo, miliony národního majetku za své vzaly, a krásná vlast naše naplněna jest zříceninami měst i dědin, klášterů i chrámů! Knihy *Luthrovy* byly příčinou nekonečných bojů, které v 17. věku i naši vlast na pokraj záhuby uvedly. A ty samé příčiny měly by míti snad nyní jiné výsledky? Odkud to, že za našich dob tolik nevěry, tolik nestydatosti i smilstva, tolik samovražd, krádeží, loupeží mezi lidem? Odkud to, že již děti, které sotva škole odrostly, kráčejí po cestách zločinů? Zkoumáme-li život jich, shledáváme, že zkazila je *společnost se špatnými lidmi* čili špatné vychování, *čtení nevěreckých, bohaprázdných knih a novin*, hltání tak zvaných krvavých románů, v nichž vše svaté blátem se smýká, za to ale smilstvo, cizoložství vychvaluje, vraždy a drzé loupení za hrdinství se vynášejí! Ano nemravnost zavládla, že nešetřeno zákazů Církve Páně, abychom s nevěreckými lidmi neobcovali, bohaprázdných spisů nečítali! A ovšem že také nebude lépe, pokud nebude lepší poslušnosti ku Církvi pravé, od Boha pověřené vychovatelce národů, než jaká panuje za dob našich!

Poněvadž tedy na společnosti, s kterou obcujeme, a na čtení, jímž se vzděláváme, blaho duší našich ano i štěstí pozemské spočívá: proto i Písmo i Církev Páně obcování s nevěřícími i bezbožné čtení přísně zapovídá i kárá; proto upřímní vyznavači Kristovi od obcování s nevěřícími i sami dobrovolně se odlučovali, a knihy bezbožné ničili, aby jiným ku pohoršení nebyly. Tak čteme již ve Skutcích apoštolských zprávu: „Mnozí z těch, kteří byli všetečných věcí hleděli (dočítajíce se rozličných pověr, zaříkávání, kouzel a t. d.), snesli knihy a spálili přede všemi: a spočtěte cenu jejich, shledali: padesáte tisíců peněz“ *).

A aby nikdo v pochybnosti nebyl, čeho čísti nemá, péčí viditelných zástupců Ježíše Krista na zemi, nástupců svatého Petra v Římě, založen jest *zvláštní seznam knih Církví zapovězených*, zvaný *index librorum prohibitorum*, jemuž najmě zvláštní péče věnována tehdy, když kacířům možným se stalo pomocí tisku celou spoustu spisů nevěreckých do světa rozesílati. A v péči o stálé doplňování seznamu toho neustává se až po nynější den; neboť jest v sídle papežů, v Římě, celý sbor knížat církevních čili kardinálů, zvaný *congregatio indicis*, jenž jménem svatého Otce knihy závadné zkoumá, a

*) Skutk. ap 19, 19.

které nevěreckými shledány byly, do seznamu zapisuje a zapsání to i u veřejnou známost uvádí. Biskupové ale mají bdíti nad tím, aby v jich diecésích nevěreckým učením vzniku popřáno nebylo.

Kdo tedy buď sám ihned poznává, že se mu nevěrecká a nemravná kniha do ruky dostala aneb o tom nabyl vědomosti, že ta která kniha vrchností církevní ke čtení jest zapovězena, nikterak bez těžkého hříchu jí čísti nesmí, *leč by byl od svého biskupa zvláštní povolení obdržel.* Povolení takového udělují ale biskupové toliko mužům ve svaté víře zvláště vycvičeným a mravným životem osvědčeným, a těm jen za tou příčinou, aby bludy v knize zapovězené se nacházející vyhledali a náležitě vyvrátili. Kdo bez takovéhoto církevního dovolení knihy zapovězené čte, nejen že těžce hřeší, ale propadá také církevním trestům; ba nejen ten, kdo čte, ale ovšem i kdo knihy takové skládá, svým nákladem vydává, zastává, a vůbec jakýmkoli spůsobem o rozšíření nevěry a nemravnosti se přičiňuje*).

Nevěra není ale toliko dílem rozumu, nýbrž mívá mnohem častěji ještě sídlo své *ve zlé vůli* člověka; a proto

2. *činí Církev vše, aby zlou vůli člověka naklonila, a sladkému jhu Páně podrobila*; a za tou tedy příčinou, poněvadž svobody vůle rušiti nemůže,

a) s láskou *všude učení Páně hlásá*, všude nejrozmanitějšími spůsoby v známost je uvádí, aby lidé byvše poučeni, spíše pravdě svaté slovem i skutkem svědectví vydávali; i nepřestává ovšem rozhlašovati, že ne napřed rozuměti, ale napřed Bohu uvěřiti máme, pak že porozumíme, jak učil již svatý Augustin, řka: „Nechtěj pochopiti, abys věřil: nýbrž věř, abys rozuměl; poněvadž pochopení jest odměnou víry“**); nepřestává volati, že kdo neuvěří, bude sám svévolně zatracen***); dále

b) *nabízí všem lidem zásluhy Ježíše Krista*, jež jako poklad k rozdávání určený v sobě chová, všechny bědami lidskými obtížené ku spasení zvouc, všem milosrdenství i milosti Ducha svatého rozdávajíc. Kdo tedy z těch, kteříž

---

*) Úplný seznam všech posud platných případných církevních pokut či censur vydán jest od Pia IX. v konstituci „Apostolicae Sedis moderationi“ dne 12. října 1869.

**) Super Joannem.

***) Viz § 47.

budou zatraceni, bude si moci jednou stěžovati, že pravdy nepoznal aneb uvěřiti nemohl?

Úvaha. Nevěra vědomá i dobrovolná jest zajisté *hříchem přetěžkým*, když i sám Syn Boží praví býti zatraceným každého, kdo nevěří, i Církev hřích „**poznané křesťanské víře odpírati**“ počítá mezi hříchy proti Duchu svatému, jež odpuštěny nebudou*), jakož také mnohými způsoby hrozbu Páně opakuje, a pochybivších svými mateřskými tresty stíhá na světě, aby jich, možno-li, hroznych soudů budoucích uchránila po smrti! *Hrozným hříchem* zajisté jest nevěra, ana jest základem celého nemravného života, poněvadž jak kdo věří, tak ovšem i žije. Ale i *nesmírným nerozumem* jest nevěra, ana za jedno pokládá věčné štěstí aneb věčné neštěstí!

Varujme se tedy *vší nevěry*, jakožto počátku vší nespokojenosti a rozervanosti na světě, i vší nekonečné bídy po smrti!

Varujme se i všech těch *falešných proroků* a hlasatelů víry a mravů, kteříž dle slov Páně přicházejí k nám v rouše ovčím, uvnitř však jsou vlci hltaví**); kteří vzdělání, osvětu, blahobyt slibují: ale o svatou víru, světlo rozumu a bohulibé a záslužné skutky olupují!

Varujme se ale také všeho života nemravného, zvláště *vší pýchy a domýšlivosti*, které tak mnohé svádějí k nevěře, poněvadž ony hříchy jim brání, aby se ku svému krátkému, slepému rozumu přiznali, a uznali, že mohou býti také pravdy takové, jichž oni pochopiti nemohou, dle nichž by však život svůj bylo jim zařídíti!

Varujme se však také *vší netečnosti a lhostejnosti u víře*, poněvadž není víra jako víra, a také ani víra samotná bez skutků dobrých, ze svaté víry vycházejících, nás nespasí. Nebo přijde zajisté každému chvíle, kdy nebude již lhostejným a netečným ku víře a ctnosti; ale ta bude až na loži smrtelném, při vchodu do věčnosti!

Varujme se pak i *společnosti s lidmi bezbožnými i čtení bohaprázdných knih*, abychom snad nebyli o poklad víry oloupeni, v srdci svém otráveni, v ctnostech bohulibých ochromeni! Neboť není všecko zlato, co se třpytí; a není všecko svobodou, co lidé za svobodu vydávají! *Jen pravý křesťan katolický jest*

---

*) § 42. II. 3.
**) Mat, 7, 15.

i v pravdě svobodomyslný či liberální, poněvadž Boha se boje, okovů hříchů se chrání, a pravé svobody synů Božích nabývá již na světě, aby se z ní radovati mohl po celou věčnost*)!

Rádi také poslouchejme i čítejme o Bohu a svatých věcech, abychom vědomosti své posvátné vždy více rozšiřovali! Čiňme skutky, jež nám víra v Boha nakazuje, abychom tak pravými přátely Ježíše Krista se osvědčovali. Rádi oběti mše svaté obcujme, svátosti s kajicností a nábožnou myslí přijímejme a pak věru poznáme i ze svědectví vlastní duše své, ze svědectví dobrého svědomí: že jho Páně jest sladké, a břímě Jeho lehké**); a že není v Bohu nepravdy, ale že On jest pravá „cesta a pravda i život“***)! Dejž nám to Bůh!

B) O naději; a sice:

§ 51. Co znamená „křesťanskou naději“ míti?

V otázce položené uzavřeny jsou vlastně dvě otázky; a sice:

I. Co znamená *naději* míti? a

II. Co znamená *křesťanskou* naději míti?

Pro lepší porozumění probereme jednu po druhé, a otážeme se tedy:

I.

Co znamená naději míti vůbec?

1. Když nám kdo něco slíbil neboli připověděl: očekáváme, že nám to také dá. Neočekáváme ničeho, co již *jest*, neb co *bylo*: ale vždy jen něco *budoucího*. Neočekáváme také od sebe, ale od toho, *kdo nám slíbil*. A to slíbené budoucí musí býti *příjemné*, máme-li je očekávati; nebo věcí nepříjemných nečekáme, ale těch se bojíme, lekáme. Věcí budoucích příjemných očekávajíce, jsme naplněni zároveň *touhou či žádostí*, abychom jich skutečně dosáhli. A žádost ta jest ovšem tím větší, čím lepší a příjemnější věc máme slíbenou, a čím více *důvěřujeme* tomu, kdo slíbil; čili čím více spolehati můžeme, že ten, kdo příjemnosti slíbil, je také dá.

---

*) Jan 8, 32. I. Petr. 2, 15. 16.

**) Mat. 11, 30.

***) Jan 14, 6.

Důvěra v učiněné nám přípovědi, nebývá vždy stejně pevná či jistá. Proč?

Jsou lidé, kteří slibují, ale slíbeného nedávají.

A kdo slíbeného nedávají?

Někteří nedávají, že *nemohou*, jiní že *nechtějí*. Tak na př. někdo slíbil služebníků svému: budeš-li mi věrně sloužiti, dostaneš štědrý dárek vánoční; avšak věrnému služebníkovi uštědřiti pak *nemohl*, an do té doby o veškeren majetek přišel při požáru, v němž i sám zahynul. Jiný opět sliboval, později ale na sliby své pamatovati, a tedy věcí slíbených dáti *nechtěl*.

Když tedy od lidí věcí slíbených očekáváme, zároveň také se obáváme čili *bázeň* míváme, zdali věci slíbené se nám skutečně také dostane; zdali totiž všecky podmínky se naplní, na základě kterých nám něco příjemného bylo slíbeno, a my splnění slibovaného očekávati můžeme.

Bázeň takovou zapuzujeme, a děláme si *jistotu* na slíbené, když ti, kteří slíbili, jsou správní, tak že dávají, co slibují; a mají i dle toho, aby skutečně dáti mohli. Jinými slovy: slíbené s jistotou očekáváme, když v slibujícího *důvěru* máme čili jemu *důvěřujeme*. O tom ale, kdo s důvěrou a proto i s jistotou věc od někoho slíbenou očekává, říkáme také, že *se něčeho naděje*, neb že *má naději*, aneb že *doufá*.

Shrneme-li vše dohromady, co posud řečeno bylo, řekneme: *Doufáme, čili máme naději, když slíbené či budoucí věci příjemné se žádostí i jistotou očekáváme proto, poněvadž slibujícímu důvěřujeme**).

2. Rozhrneme-li to, co k naději či doufání vůbec náleží, shledáme tyto důležité částky:

a) Někdo nám slibuje něco příjemného dáti; to slíbené sluje *předmět***) *naděje;*

b) *rozum*, jakožto mohutnost rozeznávací***) posuzuje, zdali předmětu slibovaného můžeme se v pravdě nadíti neb ne;

c) rozum usuzuje, že i při všech naskytujících se obtížích slíbeného předmětu s jistotou očekávati a si ho žádati můžeme: jestli jen slibující plné důvěry hoden jest, čili jestli i moc i vůli má, věc slíbenou dáti. *Moc a vůle sli-*

---

*) Srovn. § 29. III.

**) § 31. I.

***) § 19.

bujícího jsou tedy rozumu za důvody, že doufání připouští. Důvody, jež rozumem hýbají, aby pro doufání neb naději se rozhodl, jsou tedy *pohnutkami* *) naděje;

d) posléze přistupuje k soudu rozumu *svobodná vůle*, jakožto mohutnost volící **), a ta k úsudku rozumu s celou mocí i jistotou se přidává, ho buď přijímá, vyplnění jeho si žádá, čili *doufá*, *naději má*; aneb ho nepřijímá, zavrhuje, *nedoufá*.

3. Z toho, co tu vyloženo o naději vůbec, lze již také seznati, *kdo naděje pravé nemá*. Naděje zajisté nemá:

a) kdo *nemá důvěry v slíbujícího*, a tedy také ne jistoty při svém očekávání; čili kdo *pochybuje*, zdali ten, kdo mu co slíbil, bude chtíti aneb moci dáti, co slíbil ***). *Pouhá bázeň* ale, zdali snad bude moci všem podmínkám vyhověti, naděje ještě neruší.

Nemá naděje,

b) kdo očekává věcí *příjemných*, *dobrých*: ale nepříjemných, odporných, zlých; nebo na př. trestu člověk nedoufá, ale se bojí. Naděje nemá,

c) kdo neočekává věcí dobrých *budoucích*; poněvadž věcí přítomných můžeme užívati, minulých vzpomínati: ale nikoliv doufati. Naděje pravé konečně nemá,

d) kdo nemá *žádosti* po slíbených věcech příjemných, poněvadž bez žádosti takové ničeho také nečiní, aby vyhověl podmínkám, za kterými příjemná věc jemu byla slíbena; a tedy jí ani v pravdě neočekává ani nepřijme.

Toto vše platí o naději či doufání, jak jich v životě obecném mezi lidmi nacházíme; a říká se naději takto popsané *naděje lidská* (spes humana). A z takovéto naděje lidské snadno již dá se poznati:

II.

Co znamená míti „naději křesťanskou“ *čili co znamená „v Boha doufati“* (spes divina)?

1. Naděje křesťanská, že pravou nadějí jest, má tedy jako i naděje lidská:

a) svůj **předmět**. Kdo nám ho slibuje? Bůh. A jaký jest ten předmět naděje křesťanské? Opět *Bůh*, *a to nejdoko-*

---

*) § 29. III. § 31. I.

**) § 26.

***) Srovn. § 46. I.

*nalejší věčné, přeblažené s Ním spojení po tomto životě**); a to jest *předmět nejpřednější* (objectum primarium), jak nám ho stále představuje celé Písmo svaté, celý život Páně i veškero učení Jeho, a k němuž směřuje vše působení Církve Páně na zemi.

Avšak Bůh neslibuje toliko cíle, věčného totiž spojení s lidmi Ho milujícími v lásce: ale slibuje i všecky prostředky k cíle toho dosažení; a ty jsou *předměty poboční* (objecta secundaria) čili *vedlejší*.

A které jsou předměty naděje křesťanské poboční?

Takovými předměty jsou:

aa) *přivlastnění zásluh Ježíše Krista*, jak připovídá na př. svatý Pavel, an píše: „Jako v Adamovi všickni umírají, tak i v Kristu všichni obživeni budou“ **); a svatý Petr: „Požehnaný Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, kterýž podle velikého milosrdenství svého znovu zplodil nás k naději živé (t. j. abychom měli naději k životu věčnému, hledíce ku vzkříšení čili) skrze vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých“ ***).

Tyto zásluhy Ježíše Krista přivlastňují se nám tím způsobem, že zbavují nás vší duchovní nečistoty, s kterou nikdo do nebe vejíti nemůže †). Dalším předmětem naděje jest tedy:

bb) *odpuštění hříchů*, jak píše svatý Pavel: „Jeden jest zajisté Bůh, jeden také prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš, kterýž dal sebe samého na vykoupení za všecky“ ††), a vstoupiv na nebesa a sedě po pravici Boží, tam nebeskému Otci svému své oslavené člověčenství stále za nás obětuje.

Avšak dospělým k životu věčnému nepostačuje, toliko hříchů prostými býti: ale třeba i dobrými skutky Ježíše Krista vyznávati; poněvadž ale bez milosti Boží člověk nemůže ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti, jak katechismus učí: proto přivlastňuje nám Bůh zásluhy Ježíše Krista k získání milosti Boží; za tou příčinou jest předmětem naděje:

cc) *milost Boží ku konání dobrého*. To vyslovuje Spasitel náš sám slovy: „Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od

---

*) § 37. 3. b.

**) Kor. 15, 22. Srovn. také Řím. 5, 9. a j.

***) I. Petr 1, 3. Srevn. II. Kor. 1, 3. Efes. 1 3 a j.

†) Zjev. sv. Jana 21, 27.

††) I. Tim. 2, 5. Srov. Řím. 8, 34. I. Jan 2, 1.

sebe, nezůstane-li při kmenu: tak ani vy, leč zůstanete-li ve Mně. Já† jsem vinný kmen, vy ratolesti“ *).

Konečně máme naději na zásluhy Ježíše Krista netoliko ve věcech duchovních, jež přímo života věčného se dotýkají: ale jakožto předmět naděje jsou ještě i

dd) veškeré časné statky, pokud nám ku spasení věčnému napomáhají, aneb alespoň na závadu nejsou; tedy odvrácení nemocí, pokušení, chudoby, pronásledování, časné smrti našich miláčků a t. d., jak k tomu navádí sám Spasitel, když na př. praví: „Nepečujtež říkajíce: Co budeme jísti, anebo co budeme píti, anebo čím se budeme odívati? . . . Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho: a toto všecko bude vám *přidáno*“ **). Svatý Petr radí: „*Všelikou* péči svou uvrhnouce na Něho, neboť On péči má o vás“ ***).

O těchto předmětech naděje křesťanské soudí

b) rozum člověka, a uvažuje: zdali zaslíbení, jež nám Bůh činí, skutečné hodná jsou, abychom se vší důvěrou, jistotou i žádostí k nim se nesli; a soudě poznává,

c) že slibům Božím s dokonalou bezpečností odevzdávati se může, ponévadž pro soud takový má nejzávažnější důvody, a proto i pravé **pohnutky** *naděje.*

A které jsou ty důvody?

Křesťan uvažuje sliby ve *Zjevení Božím* učiněné a životem celé *Církve živé* stvrzované †), nemůže se při zdravém, hříchy nezkaleném rozumu ubrániti těchto pravd:

aa) Bůh jest všemohoucí, Jenž tedy *může* všecko splniti, cokoli byl slíbil, i cokoli dobrého a příjemného tvor Jeho by si jen vymysliti a přáti mohl. Není Jemu nic, pranic nemožného učiniti ††)!

bb) Bůh jest nejvýš věrný, Jenž tedy také *chce* splniti, cokoli slíbil; za kteroužto příčinou píše svatý Pavel: „Držme neuchylné vyznání naděje své (t. j. vyznání víry v Ježíše Krista, na Jehož zásluhách i přislíbeních zakládá se pevná naděje naše všeho toho, co Bůh slíbil); nebo věrný† jest Ten, jenž zaslíbil“ †††).

---

*) Jan 15, 4. a násl. Srovn. také § 33.

**) Mat. 6, 31—33.

***) I Petr. 5, 7.

†) § 46. II. 2.

††) Luk. 1, 37, 18, 27 a j.

†††) K Žid, 10, 23. srovn. Žalm. 32, 4. 4. Mojž. 23, 19 a j.

cc) *Bůh jest nejvýš milosrdný*, jenž *chce* otcovský veškeré provinění nám odpustiti, když jen pokání zaň činiti neodpíráme, jak sám o Sobě tvrdí ústy proroka: „Život jsem Já, praví Pán Bůh, nechci smrti bezbožného, ale aby se obrátil bezbožný od cesty své a živ byl“ *).

dd) *Bůh jest nejvýš dobrotivý*, jenž *chce* veškerých milostí duchovních, ano i všech v pravdě užitečných statků pozemských nám dávati, když jen my ochotnými jsme, s vděčností darů Jeho přijímati, a jich dle vůle Jeho, pro čest Jeho a spasení své užívati; neboť z lásky nás stvořil, z lásky k nám ani vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás všecky Ho vydal **); kterak že by nám nyní čehos ještě odepříti mohl, když jen lásky Jeho hodnými se činíme?

Když takto skálopevné důvody rozumem pohnuly, že uznává: mohu v Boha naprosto *důvěřovati*, a tedy i s *jistotou* si žádati i očekávati vše, co Bůh slíbil: přidává se k dílu rozumu

d) i *svobodná vůle* člověka, a s *celou mocí i jistotou* **volí** *naději míti či doufati*, i při všech obtížích věcí slíbených si žádati, i na dosažení jich se snažiti. Člověk sice nepřestává míti známosti svých křehkostí, své vrtkavosti, a **bojí se** také, že snad blaženosti nebeské si nezaslouží; avšak *bázeň vlastní slabosti pravé naděje v Boha neruší;* ano čím více člověk sebe se bojí, tím více od Boha doufati může i má.

Shrneme-li vše, co posud o naději křesťanské bylo vyloženo, řekneme: *Křesťansky doufati čili v Boha naději míti znamená, i při všech svých nedostatcích s důvěrou a proto i s jistotou si žádati a také očekávati všecko, co nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista slibuje a v Církvi jakožto sliby Své předkládá: poněvadž On jest všemohoucí, nejvýš věrný, milosrdný i dobrotivý.*

Naděje křesťanská jest ale *pravá ctnost* ***); nebo *rozum* jest při ní činným, an jen takovým nadějím přizvukuje, pro něž má řádné důvody; *vůle svobodná* na základě soudu rozumu, mohouc i přivolení odepříti, dobrovolně pro naději se rozhoduje; a *milost Boží* při úkonu tom působí, an dle učení katechismu člověk bez milosti Boží ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůže.

---

*) Ezech. 33. 11. Srovn. o marnotratném synu. Luk. 15, a j.

**) Řím. 8, 32.

***) Svrchu § 33.

Milost tuto ku třem Božským ctnostem vlévá čili vštěpuje nám Duch svatý na křtu svatém*), aby nás pro život nadpřirozený, nebeský schopnými učinil. Proto také katechismus hořejší výklad o naději křesťanské doplňuje praví: *Křesťanská naděje jest nadpřirozená, od Boha vštípená ctnost*, s kterou vše (t. j. blaženost věčnou, hříchův odpuštění, milosti Boží i statky pozemské, jež blahu nebeskému neodporují,) s důvěrou a proto i s jistotou si žádáme i očekáváme, jak nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista slibuje a v Církvi hlásá: poněvadž On jest všemohoucí, nejvýš věrný, milosrdný a dobrotivý.

2. Z toho, co tu o křesťanské naději vyloženo, následuje, *kdo křesťanské naděje vůbec nemají, ano míti nemohou; ti jsou:*

a) svatí v nebi, poněvadž ničeho více žádati ani očekávati nemohou, když Bůh všech přání jich naplnil**), a že co na světě očekávali, již v pravdě požívají; naděje nižádné nemají;

b) duše v pekle, poněvadž na věky k pouhým pokutám jsou odsouzeny***); naděje vůbec nemají;

c) nevěřící, poněvadž nedostává se jim pravé víry nadpřirozené****); a kde není nadpřirozeného základu víry, tam ani nadpřirozené budovy naděje býti nemůže, poněvadž trojice božských ctností jest nerozdílná†). Proto marná jest protestantů či evangelíků důvěra, či jak oni říkají *víra*, v zásluhy Ježíše Krista, když *vědomě i dobrovolně* čili hříšně nepřestávají zjevení Jeho po vůli své překrucovati a vykládati; jim platí slovo Páně: „Kdo neuvěří, (byť i si naděje bezpodstatné dělal), bude zatracen“ ††).

Naděje nižádné nemají:

d) zoufalci, čili ti, kteří sebe nad míru se bojíce, sami dobrovolně veškery naděje na Boha se odříkají †††).

Pravou křesťanskou naději maji a míti mohou jen

a) pravověřící křesťané ††††), poněvadž mají pod ní základ nadpřirozené svaté víry; a

*) § 33. III. IV.

**) Zjev. 7. 13—17.

***) § 40. I.

****) § 50. popisuje druhy nevěry.

†) § 45.

††) Mark. 16. 16. Concil. Trid. sess VI. cp. 13. can. 13 - 16.

†††) Ostatní druhy těch, kdež pravé naděje nemají, viz níže § 55.

††††) § 46. II.

b) duše v očistci, poněvadž smrtí časnou ani pravé víry ani lásky k Bohu neztratily, a jistotu mají, že po odbyté pokutě zasloužené do života věčného vejdou*). „Jestliže muky (pokuty) trpějí, naděje jejich jest plná nesmrtelnosti“ (t. j. v životě věčném naplněna bude), praví kniha Moudrosti **).

Úvaha. Jako na dvou perutích povznáší tedy naděje křesťanská k nebesům, opírajíc se bezpečně z jedné strany o *důvěru* v Boha všemohoucího, věrného, milosrdného, dobrotivého; a z druhé strany o *žádost* po statcích nebeských.

Důvěřovati Bohu můžeme ale v pravdě teprv tehdy, když jsme nabyli pevného přesvědčení, že Bůh skutečně jest i zjevení o Sobě, vůli své a budoucí odplatě svých věrných činil, i v Církvi zjevení to neporušené se zachovává a sděluje. Tohoto přesvědčení nabýváme skrze svatou víru ***). *Skrze důvěru spojena jest tedy naděje naše s křesťanskou vírou.*

Žádati si čeho nemůžeme opravdu leč když to, co si žádáme, i milujeme, neb nějaký užitek, nějakou příjemnost od toho očekáváme. Žádáme-li si při naději, k Bohu se dostati, v nejužší spojení s Ním vejíti, Jeho statků spoluužívati: není to možno bez pouta čisté, opravdové lásky. *Skrze žádost spojena jest tedy naděje naše s křesťanskou láskou.*

Trojice Božských ctností pospolu sice tím výše a snadněji povznáší, čím jest živější, čili čím více ji člověk skutky bohulibými v sobě usvědčuje. Poněvadž ale od přirozenosti své na rozumu tak slepými i na vůli tak slabými jsme: pojímá nás při pravé naději v Boha přirozenou měrou přece také *bázeň*, zda li se své strany činíme, a až do konce činiti nepřestaneme vše to, co Bůh k dosažení věčného, přeblaženého s Ním spojení na nás žádá. Za tou příčinou praví osvícený mudrc Šalomoun †): „Jsouť spravedliví a moudří, a skutkové jejich v rukou Božích (t. j. Bůh všecko lidské dílo řídí ku blahu); avšak neví člověk, zdali lásky čili nenávisti hoden jest“ (poněvadž na světě Bůh nečiní vždy patrným, zdali člověk vůli Jeho plní neb neplní, spravedlivým jest u Něho neb nespravedlivým). A svatý apoštol Pavel za tou příčinou před

---

*) § 40. II.
**) Kn. Moudr. 3, 4.
***) § 46. II.
†) Kaz. 9, 1.

přílišnou t. j. *neoprávněnou* důvěrou věřící varuje, když píše: „S bázní a třesením spasení své konejte“!*)

Bázeň křehhostí našich naděje sice neruší, ale jest ovšem jako závažím, jež ji v letu zdržovati má. Příčinu toho vykládá krásnými slovy svatý Petr Damiani**) řka: „Poněvadž naděje mnoho se opovažuje, a bázeň příliš nedůvěřuje: třeba obé spojiti, aby pospolu dokonaly, čeho jednotlivým nelze. Uč se tedy tak doufati, abysi (jsa spravedlivým) bázně netratil (Boha nejvýš spravedlivého); a (v hříších a křehkostech) hleď tak se báti, abysi doufal“ (v Boha věrného, milosrdného, dobrotivého). To jest: neměj se při všech skutcích, které jsi snad z lásky k Bohu konal, nikdy za takového, že bys nemohl opět od Boha v skutcích odpadnouti, a do záhuby upadnouti, leč by ti to Bůh sám výslovně zjevil; poněvadž setrvání až do konce jest darem čili milostí Boží***), které Bůh domýšlivým pyšným odpírá, ale toliko pokorným udílí†).

S bázní a třesením tedy o své spasení se přičiňujme, abychom snad s pravé cesty nezbloudili a v záhubu neupadli, jako i andělé nebeští, když zpyšněli, v peklo jsou uvrženi! Budeme-li se před Bohem svým pokořovati, vůli Jeho přesvatou činíce: učinil i On vůli naši, a vida naše činění, pomůže milostí Svou při díle, i dá zaň odplatu, jako že věrným Bohem jest! A byť bychom tisíckrát byli se Mu zpronevěřili: tisíckrát jako marnotratní synové se k Němu s kajicností vraťme, a On tolikéžkrát otcovsky na milost nás přijme, poněvadž nechce smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl! A byť by hřichové naši byli jako červec, zbělejí jako sníh, když umývati jich budeme slzami svými a krví ukřižovaného Krista Ježíše!

A kdo obtíženým jsi nemocí, pronásledováním, chudobou, povržením, aneb jakýmkoli křížem tohoto světa: neztrácej důvěry v Toho, jenž volá: „Pojďte ke Mně všickni, kteříž pracujete a obtížení jste: a Já občerstvím vás!“ ††) Všecko, všecko nám chce dáti, co spasení našemu věčnému na závadu není! Důkazem toho jest, že jsou mezi nebešťany, kteří jako my na tomto světě, naplněném pokušeními a úklady ďábelskými,

---

*) Filip. 2, 12.
**) Sermo 52. de Mich. Arch.
***) Trid. sess. VI. can. 16.
†) I. Petr. 5, 5.
††) Mat. 11, 28.

žili: svatí králové i chudáci; bývalí silní i slabí; učení i neučení; mladí i staří; svobodní i ženatí; muži i ženy! A když ti s milostí Boží všech překážek odstraniti a všech svých žádostí opanovati mohli: zdaž nemělo by býti možným to samé s milostí Boží i nám?

Ó dojista; jestli Pánu Bohu, jak zasluhuje, s celým srdcem uvěříme, tuť i pýchu rozumu svého přemůžeme; a pokornými se stavše, tak milost obdržíme, abychom na základu svaté víry vzbudovali nezbornou naději v Boha a odplatu u Něho; a pro naději odplaty budoucí přemáhati budeme všechny žádosti tělesné, světské, jež Bohu se protiví, a tu i tam nešťastnými nás činí*).

A pamatujíce na přeblaženou odměnu, kterou svatí v nebesích již požívají, a my sami Bohu důvěřujíce pro zásluhy Ježíše Krista doufáme: *vzpomínejme často i na ty*, kteříž pro pouhé nedostatky od nejsvětějšího a nejspravedlivějšího Pána na ten čas *v žaláři očistcovém pykajíce hrozně se trápí*; a pomáhejme jim horlivě modlitbami, obětí mše svaté, almužnami a jinými dobrými skutky: aby jim Bůh pro přímluvy naše utrpení ukrátil, a za hodny jich uznal, aby mohli co nejdříve možno, Boha svého tváří v tvář patřiti, jak v Něho na světě věřili a v radosti s Ním se kochati, jak byli doufali! Tím i jim snad dluh vděčnosti zaplatíme, jestli na světě svou láskou nám blízkými byli; i si je zavděčíme, aby přímluvami svými na světě nás podporovali, a budeme-li toho potřebu míti, jednou zase nám muky očistcové zkrátiti pomáhali!

Nechť se ukáže, že víme, komu jsme uvěřili**), a že ten, jenž v Boha křesťansky doufá, zahanben nebývá na věky***).

§ 52. b) Bez křesťanské naděje nelze líbiti se Bohu.

Že bez křesťanské naděje nelze líbiti se Bohu, snadno nahlídneme, když bedlivě rozvážíme:

1. V čem naděje křesťanská záleží; a
2. Co v člověku působí.

1. *Naděje křesťanská záleží* především†):

---

*) § 40.
**) II. Tim. 1, 12.
***) Žalm 30, 2.
†) § 51.

a) *v důvěře v Boha*, jakožto v Bytost všemohoucí, nejvýš věrnou, milosrdnou, dobrotivou, která nám pro zásluhy Ježíše Krista blaženost nebeskou i vše, co k ní pomáhá, slibuje. Kdo důvěry nemá, ani jistoty u víře ani u naděje nemá. Kdo ale v Boha pevně nevěří, ani s bezpečností odplaty od Něho neočekává: kterak že bude bohulibé skutky činiti, za které Bůh odplatu věčnou slibuje? Kdo tedy Bohu nedůvěřuje, aniž Ho skutečně milovati může, Boha nectí, zásluhy pro nebe nezíská; zkrátka bez křesťanské důvěry nelze líbiti se Bohu!

Naděje křesťanská záleží dále

b) *v žádosti Boha* i všeho toho, co nám slíbiti ráčil. Kdo si ale Boha a nebeské blaženosti nežádá: jak že bude Bohu věrně sloužiti, aby jednou v přeblaženém objetí Jeho otcovském spočívati mohl? Kdo netouží po *umění*, kdy že umělcem se stane? Kdo netouží po *majetku*, jak že se v mnohých pracích přičiňovati bude? Kdo netouží po svobodě, kdy že roztrhá pouta otroctví svého?

A křesťansky žíti znamená umění nejkrásnější provozovati, poněvadž duše lidská má cenu takovou, že i sám Syn Boží z lásky k ní nebesa opustil, a pro zušlechtění jí tolik činil; kdo tedy v díle Ježíše Krista pokračuje, duši svou bohulibými skutky ozdobuje, největším umělcem jest.

Křesťansky žíti znamená bohatství nejvzácnější shromažďovati, poněvadž kdo pro Boha žije, poklady sbírá, kterých ani zloděj ukrásti, ani rez rozežrati, ani mol ztráviti, ani smrt odníti nemůže.

Křesťansky žíti znamená pravou svobodu synů Božích milovati, t. j. z osvobození ode všeho hříchu i ode všech obtíží v službě Boží se radovati; a proto vším, co k Bohu nevede, na světě pohrdati; zemi tuto za slzavé údolí, za pustou cizinu míti; život pozemský za pouhou obtížnou pouť z kajícnosti považovati; jí si tedy nikoliv nad zalíbení Boží vážiti, ale po vyproštění z ní vzdychati, jako činil svatý Pavel slovy: „Mně živu býti Kristus jest a umříti zisk (t. j. pevně věřím, že pro Krista i život i utrpení budou mi ku spasení; ale) žádost mám rozdělen býti (t. j. umříti) a býti s Kristem“ *).

Kdo tedy žádosti po Bohu nemá: duše své nevzdělává, pokladů nehynoucích neshromažďuje, svobody pravé nenabývá; ale že srdce jeho dle přirozenosti své po nějaké bla-

*) Filip. 1, 21. 23.

ženosti bažiti nepřestává*), v Bohu hledati jí nechtíc, na bezcestích bloudí, a člověka do věčné záhuby přivádí. Proto právem pravíme: bez naděje a s ní spojené žádosti křesťanské není lásky u Boha, není nebe, není spasení!

K naději křesťanské patří konečně

c) bázeň Boha nejvýš spravedlivého, a z té pocházející bázeň hříchu i všeho, co k němu přivádí. Kdo ale nejvyšší spravedlnosti Božské se neleká: kterak že bude krutým žádostem očí i těla odpírati, pýchu ducha pokorou krotiti, společnosti zlých lidí se vystříhati, nástrahám ošemetného ďábla unikati**)? A jestliže sobě násilí nečiní, kterak že hříchu se uhlídá? Kterak bude moci do života věčného vejíti, kam nic nečistého poskvrněného nevejde***) Ó pravdu dí zajisté svatý Řehoř, když píše: „Marně se v naději spolehá, kdo se Boha ve svých činech báti vzpírá"; a Církev dotvrzuje, že bez křesšanské, synovské bázně nelze líbiti se Bohu, nelze života věčného dojíti!

Že bez křesťanské naděje v pravdě nelze líbiti se Bohu, vysvítá ale dále

2. i z těch věcí, jež ona v člověku působí.

A co působí naděje křesťanská v člověku?

Kdo křesťansky s důvěrou i žádostí od Boha očekává stonásobnou náhradu za všecko, čeho se zde na světě z lásky k nebeskému Pánu svému odříkal†), aneb co z lásky k Němu přetrpěl: ten také září *čtyrmi ctnostmi základními*, z nichž plynou mu všecky ostatní, když k nim příležitost má††), a bez nichž není života křesťanského mezi dospělými.

Kdo v Boha doufá, jest tedy

a) opatrným, t. j. spasení duše své má při všem jednání svém na zřeteli, a vždy tedy tak smýšlí, mluví, činí, aby nejen Boha ani v nejmenším neurazil, ale zalíbení Jeho zcela získal a zásluhy v Něho si nashromáždil. Ovšem kde má kdo poklad svůj, tam má i srdce své†††). Kdo ale mysli své s nadějí k Bohu neobrací, a jen nemoudře po požitcích a statcích pozemských se shání, srdce své jen k zemi upoutané má:

---

*) § 1.
**) § 38. II
***) Zjev. 21, 27.
†) Mat. 19, 29.
††) § 36. II. 2.
†††) Luk. 12, 34.

kterak že by mohl líbiti se Bohu a míti poklad svůj v nebesích?

Kdo v Boha doufá, jest i

b) *střídmým*, t. j. veškeré žádosti těla i ducha svého krotí, a ničeho sobě lehkomyslně nedovoluje, co by jemu na cestě ku blaženosti nebeské vaditi mohlo; hledá vždy nejprvé království nebeského, očekávaje od Boha, že jemu vše ostatní přidá*); volí na světě býti ve všech věcech chudý duchem, aby mohl míti jednou království nebeské**). Kdo ale na naději budoucí nepamatuje, v jídle, pití, zábavách užívati chce, co srdce i hrdlo ráčí: kterak že bude po nebeské vlasti toužiti a jako svatý Pavel „rozděleným a s Kristem býti" si žádati***)? Nechce-li, nežádá-li si ale ani, s Kristem býti: kterak že mohl by se Bohu líbiti?

Kdo odplatu od Boha doufá, jest také

c) *spravedlivým*, t. j. Bohu, bližním i duši své svědomitě dává i nechává, co komu náleží dávati i nechávati; dávaje i císaři, což jest císařovo, dává i Bohu, co jest Božího†). Kdo ale odplatou za plnění zákonů Božích pohrdá: kterak že může ctíti Boha nade všecko a bližního milovati jako sebe? A jestli těchto základních přikázaní Božích neplní, kterak že mohl by se líbiti Bohu?

Kdo v Boha doufá, jest konečně

d) *i silným*, t. j. takovým, že od povinností svých nedává se odstrašiti ani největšími nehodami ani protivenstvími, ani kdyby měl i o jmění i o čest přijíti, ba zdraví i hrdlo nasaditi; ano když kdo v křesťanské naději zcela se upevnil, ani tím se nespokojuje, naskytující se překážky spasení v trpělivosti snášeti, ale stává se i *tak statečným*, že z lásky k Bohu i sám obtíže při konání vůle Jeho vyhledává a na Jeho slíbenou pomoc spoléhaje, jako David v nerovný boj pouští se s Goliášem, toliko v sebe a zbroj svou spoléhajícím††), aby Bohu větší obětí více lásky dokázal, tím slavnějšího vítězství dobyl a skvělejší korunu zasloužil, jako činili i činí svatí mučenníci i vyznavači! Kdo ale nedoufá, kterak takovéto nezbytné síly i statečnosti nabude, aby Bohu věrnost zachová-

---

*) Mat. 6, 33.
**) Mat. 5, 3.
***) Fil. 1, 23,
†) Mat. 22, 21.
††) I. Král. 17, 45.

val i tehdáž, když naň doléhají kříže nad obyčej těžší, když má snášeti doživotní chudobu, stálé povržení, nekonečné pronásledování? Kdo ale není ochoten z lásky ku Kristu Ježíši Vykupiteli odpouštěti, ano jestli na cestě ku spasení překážky mu činí, až i v nenávisti míti vlastního otce, matku, ženu, syny, bratry, sestry, a ještě i život svůj: není hoden býti učenníkem Páně; a kdo bude chtíti život svůj zachovati, ztratíť jej; ano tak málo může se kdo bez naděje v Boha a z ní vyplývající síly a statečnosti křesťanské obejíti, že jen ten může býti pravým následovníkem Kristovým do slávy nebeské, kdo se zde na světě zapírá, a kříž svůj nese za Pánem ukřižovaným*)!

Úvaha. Jestliže tedy rozvážíme, co křesťanská naděje jest aneb co působí: vždy toho samého výsledku se doděláme, že totiž bez křesťanské naděje nelze líbiti se Bohu. *S naději tou ale naopak všecky obtíže života stanou se nám snesitelnými.* Kdo v Boha z celého srdce uvěřil, ten s celou jistotou přijímá i zaslíbení Jeho; a pro tu naději ani ve vrtkavém štěstí na světě nezpyšní, ani v neštěstí nezmalomyslní, ale všecky věci považuje za škodu, jež v něm známosti Ježíše Krista nerozmnožují; pro Krista Ježíše vším pohrdá a jako za bláto má**), pravý zisk jen v Kristu hledaje. Hledaje ale v pravdě království Boží a spravedlnosti jeho: nalezá ho***) již v životě pozemském *zde na světě* v křesťanské *skromnosti*, která učí světa užívati jen potud, pokud spasení duše nevadí; nalezá ho v křesťanské *spravedlnosti*, která má odplatu dobrého, blaživého svědomí; nalezá ho v *trpělivosti*, jakou proslavil se mnoho zkoušený Job; nalezá ho *v klidné odevzdanosti* se do vůle Boží, jaké nám dal příklad sám Syn Boží před přebolestným umučením svým v zahradě gethsemanské; nalezne ho *v nebeském, k Bohu obráceném smýšlení* již zde na zemi, a nalezne ho i *po smrti* v životě záhrobním, kdež blahoslavení jsou všichni oni, kteříž zde na světě z lásky ku Pánu, a v naději na Jeho sliby snášeli chudobu, příkoří, pronásledování, hlad i žízeň i pronásledování pro spravedlnost od spolubližních, a žádost očí i těla i pýchu života od sebe samých†).

---

*) Srovn. Luk. 14, 26. Mat. 16, 24. Mark. 8, 34, a j.

**) Srovn. Fil. 3, 8,

***) Mat. 6, 33. 7, 7. a j.

†) Srovnej osmero blahoslavenství Mat. 5, 3—12. I. Petr. 4, 12-13 a j.

Kdo dle opravdové, svaté naděje křesťanské žije, ten tedy bojí se svých křehkostí, své vrtkavosti nejisté smrti; a boje se sebe, úplně spoléhá na Boha a přímluvčího svého Pána Ježíše*), jenž právě napřed víru i naději ode všech těch soužených, nemocných a kajících žádával, jimž již za života pozemského pomáhal**). Kdo křesťansky doufá, v utrpeních nezoufá, a také nepřirozené necitelností a vzdorovité odevzdanosti do nezměnitelného osudu se neodevzdává, jako činívali pyšní mudráci pohanští *Stoikové*: ale zraku i mysli povznáší k Otci nebeskému, kterýž nepřestává milovati, i když trestá; a těše se na budoucí stonásobnou odplatu: sama sebe k větší lásce pobádá slovy apoštolskými: vždyť bojuji dobrý boj, víru zachovávám; byť utrpení sebe více bylo, běh jich s milostí Boží přece dokonávám, tak že mohu s jistotou očekávati korunu spravedlnosti, kterou mi chystá a naposled i dá Pán, Jemuž sloužím, spravedlivý Soudce***); a proto děj se, co děj: ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížetstva, ani mocnosti (pekelné), ani věci přítomné, ani budoucí, ani síla, ani výsost, ani hlubokost, ani jiné stvoření nebude moci mne odloučiti od lásky ku Kristu Ježíši, Pánu mému †).

§ 53. c) Jak má býti křesťanská naděje spořádána.

Má-li naděje naše Bohu v pravdě se líbiti a tak zásložnou se státi, musí ve všech svých částkách dokonale spořádanou býti.

A kdy jest dokonale spořádána?

Když i její důvěra, i žádost, i bázeň s vůlí Boží se shodují, a tedy *tyto vlastnosti* mají.

1. *Důvěra* při křesťanské naději musí býti, jako víra v Boha, na které spočívá:

a) *pokorná*, tak abychom všech slibů Božích bez posuzování, jako dítky Otci na slovo věříce, přijímali, an „Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost“ ††); dále

b) *rozumná* čili *náležitě odůvodněná*, tak abychom od Boha neočekávali ani více, ani méně, než právě tolik, mno-

---

I. Jan. 2, 1.

**) Mat. 9, 2. Mark. 2, 3. Trid. sess VI. cap. 6.

***) Srovn. II. Tim. 4, 7. 8.

†) Řím. 8, 38. 39. — Srovn, § 142.

††) Jak. 4, 6.

ho-li slíbil. Tedy máme nejdříve od Boha očekávati všecko to, co ku blaženosti nebeské napomáhá; statků pozemských ale nadíti se máme jen potud, pokud věčnému nás spojení s Bohem na závadu nejsou, jak učí apoštol: „Jestliže jste s Kristem povstali, těch věcí, kteréž jsou svrchu, hledejte, kdež Kristus jest, sedě na pravici Boží: o věci, které svrchu jsou, pečujte, ne o ty, kteréž jsou na zemi“ *); a jak dotvrzuje Pán: „Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho: a toto všecko (čeho na zemi potřebu máte) bude vám *přidáno*“ **).

Důvěra v Boha při naději křesťanské musí býti konečně

c) *pevná* čili jistá tak, abychom sobě ani nejmenší pochybnosti nepřipouštěli, že by Bůh snad některého ze svých slibů nesplnil. Takovou pevnou důvěrou v Boha vyznamenali se nábožné, počestné ženy Starého Zákona Judith a Susana, když byly v nebezpečí života; takovou naplněn byl korunovaný pěvec David, když pěl: „Bych-li chodil uprostřed stínu (t. j. v patrném nebezpečí) smrti: nebudu se báti zlého; nebo Ty jsi se mnou: prut Tvůj a hůl Tvá (jimižto pastýř vlky zahání, ty mne před nepřátely chrání, a) ty mne (tedy) potěšily“ ***). S nadějí takovou spěchali mučenníci na smrt, poustevníci na pouště, řeholníci do klášterů, kajicníci k nohoum kněze zpovědníka na místě Božím, pokoušení i nešťastní všickni do chrámů před svatostánek Bohačlověka!

2. *Žádost* při křesťanské naději musí býti

a) *směrem k Bohu co možná největší*, poněvadž Bůh, Jenž Sám chce býti odměnou naší, jest Bytostí nesmírnou a nejdokonalejší a proto tedy i největší žádosti a lásky hoden; *směrem ale k darům Božím má býti žádost co možná obmezená*, abychom snad neukazovali více náklonnosti a lásky k darům než k Dárci samému, což by se nesrovnávalo s přikázaním Božím, jež velí Boha milovati *nade všecko*.

Žádost při křesťanské naději musí býti dále

b) *živá* čili *účinlivá* (spes viva, formata), tak abychom ji netoliko slovy vyznávali, ale i rozhodnými skutky dokazovali. Skutky ale naději, a tedy i žádost po Bohu dokazujeme, když činíme se své strany vše čím bychom zalíbení a odplaty u Boha zasluhovali, jak navádí prorok: „Doufej v Hospodina

---

*) Kol. 3, 1. 2.

**) Mat. 6, 33.

***) Žalm 22, 4.

a čiň dobré“ *); čili když na př. sami nepřátelům ze srdce odpouštíme viny, jakož si přejeme, aby Bůh i nám naše viny odpustil; když prokazujeme skutky tělesné i duchovní almužny bližním, jako i sami milosti od společného Otce našeho očekáváme; když Boha ctíme v službách Božích, modlitbách, přijímání svátostí, postech a t. d., poněvadž On za takové skutky slibuje odplatu na věčnosti, ba každého od Sebe vylučuje, jenž by skutků takových činiti se zpěčoval, a tak ovšem i křesťanskou naději a víru, i lásku k nebes Pánu zapíral; neboť praví: „Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského: ale kdo *činí* vůli Otce mého, Jenž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského“ **).

Kdo naděje své skutky neosvědčuje, aneb kdo koná skutky jinak dobré bez posvěcující milosti Boží, jako činívají lidé v těžkých hříších žijící: má *naději prázdnou* čili *pouhou* (spes nuda) nebo-li *neúčinlivou* (spes informis), která užitku nepřináší, poněvadž dle slov katechismu člověk bez milosti Boží nemůže ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti ***).

Žádost při křesťanské naději musí býti konečně také

c) *stálá*, či *vytrvalá*, abychom v ní i při všech svízelích a protivenstvích tohoto života až do konce setrvali; nebo jen kdo až do konce setrvá, spasen bude †)!

3. *Bázeň*, která naději naši vždy provázeti má, nemá býti otrocká, ježto jen Boha trestajícího se bojí, ale má býti *dětinná* ††), t. j. taková, abychom i při největším množství i nejtěžších proviněních, i při všech svých nedostatcích a křehkostech, přece v Boha, nejlaskavějšího Otce, důvěry neztráceli, a s myslí kající k Němu se navrátiti nezpečovali. Dětinnou má býti bázeň, abychom ani na své dobré skutky, ani na své schopnosti nespolehali, ježto bychom jich bez milosti Boží neměli, ale všeho dobrého, toliko pro zásluhy Ježíše Krista a z neskonalé dobroty Boží se nadáli. Neboť „co jest nemožného u lidí, možné jest u Boha“ †††), a On „mocen jest z kamení vzbuditi syny Abrahamovi“ ††††); On

*) Žalm 36, 3.
**) Mat. 7, 21. II. Petr. 1, 10; a j.
***) § 33. § 32. I. § 48. 6.
†) Mat. 24, 13.
††) § 29. III. 3.
†††) Luk. 18, 27.
††††) Mat. 3, 9.

může hříchy sníti, milostí přehojnou nás obdařiti, a ze synů nepravosti světce učiniti!

Úvaha. Bože! Jaký to neustálý shon mezi lidmi! Ve dne i v noci, v pátek i ve svátek pracují, buší, hřmotí, křičí, kleje, se lopotí. A proč? Řidší příčina toho bývá skutečně o výživu, ale hustší cíl: žádost peněz, a z nich kynoucí rozkošnictvi a pyšná vyvýšenost! A přece, jak málo jest těch, kteříž cíle svého skutečně dosahují! Všickni běží v závod, ale sotva jeden béře sázku*). A i když cíle kdo dosáhl, jak porušitelná jest koruna jeho! Podobá se krásnému věnci, jenž ale rychle vadne, usychá, a naposled uvržen bývá do — ohně!

Jestliže ale lidé světáčtí z naděje klamného zisku a krátkého lehtání pochvaly a rozkoše tolik podnikají, tolik obětí dobrovolných přinášejí: neměly by naděje v neskonalého Boha, a očekávání blaženosti nade vše pomýšlení veliké po smrti, i blaženost pokojného svědomí již zde na světě, býti nám mocnějšími pohnutkami, abychom z lásky k Bohu malé oběti v zapírání, v trpělivosti, v konání dobrých skutků přinášeli? Vždyť i nejdelší život utrpení přece jen krátkým jest oproti životu věčnému přeblaženému, k čemuž jen „jednoho jest potřebí," péče totiž o spasení duše. „Maria (tu) nejlepší stránku vyvolila, která nebude odňata od ní" **). Což neměli bychom jí následovati i my? Či „co jest platno člověku, by všecken svět získal, duše pak své škodu trpěl" ***)?

Kdo ale o spasení chce pečovati, a života svého moudře užívati: musí tedy především s *důvěrou* pokornou, rozumnou i pevnou k Bohu při všech svých pracích pohlížeti, srdce své *žádostí* po nebeských statcích stále oživovati i rozšiřovati, a Bohu, jakožto Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli v dětinné lásce i naději se odevzdávati.

Ó čiňmež tak, vědouce, že nemůže býti zrušeno zápisné slovo Páně, řkoucí †): „Není v žádném jiném spasení (než v Kristu Ježíši); aniž jest jiné jméno pod nebem dáno lidem, skrze něž bychom mohli spaseni býti" (čili směli spasení očekávati). Avšak nechtějme na své vlastní přičinění ve všem spolehati, „protože není na tom, kdo chce, ani na tom, kdo

*) Srovn. I. Kor. 9, 23.
**) Luk. 10, 42.
***) Mat. 16, 26.
†) Skut. ap. 4, 12.

(v závodu) běží, ale na Bohu, jenž se smilovává*)“ a milosti popřává, bez níž ničeho nedokážeme. A proto též *s bázní a třesením na spasení svém pracujme*, majíce na paměti varujícího apoštola Páně a řkoucího: „Kdo se domnívá, že stojí, hledíž, aby nepadl“**)! Jen kdo takto *s nedůvěrou v sebe spojuje neobmezenou důvěru v Boha a žádost po Něm i statcích Jeho*, shledá pravdivými slova pravdy: „Kdo v Boha doufá, nebude zahanben na věky!“

§ 54. d) Jak naděje křesťanská vzrůstá i se umenšuje.

Poněvadž křesťanská naděje jest pravou ctností, ana v společném působení rozumu, svobodné vůle i milosti Boží pozůstává***); a poněvadž žádná ctnost na tomže stupni státi nezůstává†), ale buď vzrůstá aneb se umenšuje: proto ovšem i naděje není v člověku vždy v stejné míře, ale jsouc ctností záslužnou, má se vždy více vzmáhati, může se ale i umenšovati, ano může i docela vyhynouti čili mrtvou se státi.

I.

Čím naděje křesťanská vzrůstá?

Poněvadž naděje křesťanská záleží *v neobmezené důvěře v Boha*, a této teprv tehdy nabýváme, když i u víře náležitě jsme upevněni: proto třeba:

1. vše činiti, *čím bychom ve svaté víře náležitě se upevnili*††); tedy rozum vzdělávati poučením, vůli osvědčovati skutky, Boha za pomocnou milost Jeho vroucně prositi, přede vším ale všeho hříchu, jakož i všeho ostatního se varovati, čím bychom mohli na ctnosti svaté víry škodu míti, čili ji v sobě umenšiti. Takto položíme pevný, nevyvratný základ pro nezlomnou důvěru v Boha, a tak i pro svatou naději.

Poněvadž křesťanská naděje záleží i ve svaté, živé touze či *žádosti po Bohu*: proto musíme

2. vše činiti, *čím bychom plamen této svaté žádosti* v sobě

*) Řím. 9, 15. 16.
**) I. Kor. 10, 12.
***) § 51. II. 1.
†) § 35. II. 5.
††) § 49.

vždy více rozněcovali. Žádost po Bohu a blaženém sídle nebešťanů rozmnožujeme ale, když

a) často a s horlivostí *rozjímáme*: jak Bůh jest krásný, mocný, dobrotivý; jaká nesmírná odplata uchystána jest za ctnost, na zemi konanou*); jak mnoho svatých i světic Božích nás tam předešlo, ač mnohem v těžších poměrech žili, než my; že nelze jinak šťastným se státi, leč v poslušnosti k Bohu; že Bůh těm, kteříž Jej milují, i na světě dobrých věcí uděluje, a pokojem svědomí i při největších nátiscích je blaží; atd.

Žádost po Bohu v sobě rozmnožujeme, když

b) *ctnost naděje často vzbuzujeme*, zvláště ale tehdáž, když na nás pokušení ku hříchu doléhají, a naši naději na odplatu budoucí v nás zatemňují**).

Poněvadž s pravou nadějí v Boha nerozlučitelně spojena jest *nedůvěra v nás čili bázeň* že bychom Boha uraziti a ztratiti mohli: proto musíme

3. spasitelnou tuto bázeň i nedůvěru takovou všemožně v sobě udržovati i rozmnožovati. A to činíme, když často, alespoň denně u večer svědomí své zpytujeme, a uvažujeme hroznou spravedlnost Boží, která hříšníky již v životě tomto, ale tím hrozněji v budoucím, v mukách pekelných stíhá***). Kdo tak činí, ten pak ovšem i nebezpečným i hříšným žádostem svým náležitě odpírá, pýchu ducha svého pokořuje, a poznávaje, že bez Boha ničeho dokázati nemůže, s tím větší oddaností k Němu se přibližuje. Takto ale sobě nedůvěřuje, a na Bohu všecku naděje skládaje, blaženosti nebeské, kterou Bůh Otec věrným, poslušným dítkám svým slibuje, bezpečným krokem kráčí vstříc.

Dodati sluší, že naděje křesťanská, byť i k nejvyššímu stupni vzrostla, jako jen nám lidem možnou jest, nikdy ještě nestává se takou, aby nemohla ještě větší býti; nikdy nemůžeme dosti doufati; naděje v Boha, jakožto ctnosť†), vždy může ještě více vzrůstati††), poněvadž nikdy celé nevyzkoumatelné lásky i moci Boží nedostihneme, a tedy také nikdy všeho, co by Bůh dáti chtěl i mohl, nadíti se nemůžeme!

---

*) § 37.
**) § 45. 5, 6.
***) § 40.
†) § 35. IV.
††) Tom. Aq. 1. 2. qu 64. art. 4.

II.

A čím se naděje křesťanská umenšuje?

Naděje křesťanská umenšuje se v člověku, když zanedbává ji v sobě rozmnožovati čili rozněcovati; když tedy

1. o vzdělání u víře nedbá, k Bohu se nemodlívá, s nevěrci obcuje, knihy ničemné čítá, vůbec dle křesťanské víry nežije; nebo nemaje víry, nemá ani důvěry v Boha, ani naděje na Jeho odplatu.

2. Když o Bohu a blaženosti nebeské nerozjímá, Božských ctností nevzbuzuje.

3. Když hříchů a zlých žádostí svých si nevšímá, příležitostí ku pádu se nevystříhá, a o hroznych trestech hříšníků neuvažuje.

Kdo ale naděje křesťanské v sobě zanedbává, ponenáhlu od menších poklesků k větším přichází, a kdo těžce zhřešil, ctnosti křesťanské naděje úplně pozbyl, ji v sobě usmrtil, tak že zůstává již jen *naději neužitečnou, mrtvou**).

Úvaha. Ó kéž bychom modlili se k Bohu rádi ustavičně, Jemu všecky vzdechy, slova, práce i utrpení vždy obětujíce, jak nás Pán Ježíš naučil volati: Otče náš, jenž jsi na nebesích! Přijď království Tvé! Odpusť nám naše vinny! Dej nám chléb tělesný i duchovní! Zbav nás všeho zlého! Jak bychom v naději rostli, a majíce naději v Boha, jak bychom dobrými skutky Jemu sloužiti se snažili, když nám dospělým nelze jinak zaslíbení Božích dojíti, leč když i skutky víru, naději i lásku svou dosvědčujeme, a když Bůh dle přičinění našeho chce zaříditi, a více neb méně ozdobiti i slíbenou korunu spravedlnosti**)!

Ó nechtějme umdlévati, k Bohu se utíkati. Mohla-li odpuštění dojíti veřejná hříšnice Magdalena, mohl-li odpuštění ano ve své důstojnosti mezi apoštoly potvrzení dojíti i Petr apoštol, jenž se Pána třikrát veřejně odřekl; mohl-li vyprositi si ráj i lotr na kříži: kdo měl by ještě Bohu nedůvěřovati, o Jeho nevystihlém milosrdenství pochybovati? A pomohl-li Bůh milionům světců, kteří jméno Jeho vyznávali na zemi, že Jej nyní tváří v tvář patříce vyznávají před celým dvorstvem nebeským na nebi, zdaž nepomůže i nám?

---

*) § 53. 2. Srovn. § 48. 6.

**) II. Tim. 4, 8.

Ó ano, Bože! pomoz a pomáhej, jak jsi slíbil, rozmnožuj i víru i naději i lásku naši, nedej se v milosrdenství svém od nás odloučiti, ani když lehkomyslně a nesmyslně na Tebe pozapomínáme, ale neopusť nás, pokud v náručí Tvém otcovském nespočineme v lásce věčné.

§ 55. e) Co se s naději křesťanskou nesrovnává.

1. Křesťansky doufati znamená: *s nedůvěrou v sebe*, ale s úplnou *důvěrou v Boha*, a tedy s jistotou a *se žádostí* očekávati všecko, co nám slíbil*); ne více, ne méně! Kdo jinak doufá, naděje křesťanské nemá. Když tedy kdo od Boha více očekává, než slíbil, hřeší, a když méně očekává než slíbil, také hřeší. Nebe a země pominou, ale slova Páně nepominou**), nepravdivými se nestanou, a proto nesmíme na slibech Božích ničeho měniti, ale musíme jich právě tak, jak je Bůh dal, přijímati.

Příčina, že lidé více očekávají, než Bůh slíbil, čili *přehnanou a proto neoprávněnou nadějí* (per excessum) hřeší, i že méně očekávají, než Bůh slíbil, a tedy *nedostatečnou nadějí* (per defectum) Boha urážejí, v obojím případu leží v *nepravé bázni Boha.* „Bázeň Hospodinova jest počátek moudrosti čili pravé úcty Boha," tvrdí kniha Přísloví***) a svatý Bonaventura dotvrzuje, řka: „Moudrost dva kořeny má, totiž bázeň a lásku." Kde tedy bázeň Boží pro nevědomost u víře či dobrovolnou a hříšnou či nedobrovolnou†) náležitě se neujala: tam také není pravé pocty Boha, tam není pravého náboženství, tam není ani pravé naděje, jež s životem bohumilým jako základ se stavbou nerozlučitelně jest spojena††).

I jest *poměr pravé, synovské bázně Boha ku naději křesťanské* takový, že čím méně člověk má pravé bázně Boha, tím přehnanější, a proto více neoprávněné si dělá naděje na zaslíbení Boží; a čím více má člověk nepravé či přehnané bázně Boha: tím méně má pravé naděje v zaslíbení Boží. Bázeň Boží pravá, s kterou člověk sice na Boha ve všem dle Jeho slibů spoléhá, při tom ale na neskonalou spravedl-

*) § 51. II.
**) Mat. 24. 35.
***) 1, 7. svrchu.
†) § 28. I.
††) Srovn. Žid. 11, 1.

nost Boží nezapomíná, jest jako závažím pravé naděje; jest jako osou, kolem které všechny naše snahy křesťanské otáčeti se musejí.

2. *Kdo tedy má bázeň Boha nedostatečnou, hřešívá nadějí přehnanou, a proto neoprávněnou.* To stává se těmito způsoby:

a) *Člověk nezřízene žádává na Bohu a od Něho i očekává statky pozemské*, na místě aby hledal napřed království nebeského, a ostatní nádavkem očekával*); chce tedy na př. hrou zbohatnouti, zdraví nabyti, života prodloužiti atd., aby ovšem mohl světa lépe a déle užívati;

b) *kdo příliš doufá: často na sebe a statky své, jako jsou: bohatství, učenost, síly těla i duše, přízeň lidí atd. nad míru spolehá*, tak jako by bez Boha jich byl nabyl, neb užívati a míti mohl. Tak příliš na sebe spolehal Petr před smrtí Páně; příliš spoléhali na důvtip svůj stavitelé věže babylonské, když myslili, že trestů Božich budou moci se uchrániti**); tak příliš v síly a zbroje své spolehal obr Goliáš, když kráčel do boje s nepatrným Davidem***). Hospodin ale praví ústy proroka: „Zlořečený člověk, který doufá v člověka . . . (když) od Hospodina odstupuje (při tom) srdce jeho“ †)!

c) Kdo příliš v Boha doufá, často *násilně, prchlivě na Nem vysvobození z útrap tohoto života a blaženost nebeskou žádává*, aniž by vůle měl se přemáhati, a tak dle vůle Boží nebe si zasluhovati, jak v příčině té učí svatý apoštol, řkoucí: „Kdo o závod bojuje, nebývá korunován, leč byl řádně bojoval“ ††).

d) Kdo příliš v Boha doufá, *často Ho pokouší*, an vydává mnohdy jmění, čest, zdraví, ano i život časný aneb i věčný zlovolně neb lehkomyslně v nebezpečí, očekávaje, že ho Bůh nějakým zázračným spůsobem chrániti bude; kdežto Pán Ježíš, pokoušen jsa od ďábla, aby pro chloubu u lidí s chrámu dolů se spustil odpověděl: „Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého“ †††).

Takovým to pokoušením Boha (tentatio Dei) byly také v středověku známé *očisty* (ordalia), t. j. ony z pohanstva zachovalé spůsoby, kterým chtěl kdo skrze souboj, potápění,

*) Mat. 6, 33.
**) I. Mojž. 11, 4.
***) I. Král. 17, 45.
†) Jerem. 17, 5. Srovn. také Mat. 6, 26.
††) II. Tim. 2, 5. Srovn. I. Kor. 9, 25–27.
†††) Mat. 4, 7.

chůzi po žhavých radlicích atd. dokázati, že nevinen jest tím, čím před soudem byl viněn.

e) Bázeň Boha konečně docela ztratil, a důvěrou nejhorší na Boha spolehá, kdo se domnívá, že dojde odpuštění hříchů a věčné blaženosti beze všeho svého přičinění. Hříchu tomu říká se: **opovážlivě čili zúmyslně na milosrdenství hřešiti** (praesumptio). Jest to jeden z oněch šestí oblud nejhorších, čili jeden z šesti hříchů *proti Duchu svatému*, které dle slov Páně nebudou odpuštěny ani na světě tomto ani v životě budoucím*), poněvadž veškerou bázeň Boha v srdci vyvracejíce, člověka naprosto nehodným činí milosti Boží, bez kteréž mu nelze ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti. Hřích opovážlivého na milosrdenství se spoléhání vychází z pýchy, a jest jako ona také čirou nevěrou, ant *upírá nejvyšší spravedlnost Božskou*; také člověka svádí, aby vždy drzeji hřešil a Boha urážel, jak to otec nynějších protestantů či tak zvaných evangelíků veřejně vyjádřil zlopověstnými slovy: „směle hřeš, jen směleji věř“ (fortiter pecca, fortius crede!)

Hříchu toho hrozného dopouštějí se všichni, kdož se tohoto odpadlého mnicha vědomě a dobrovolně přidržují, a proto o ctnostný život péče nemají; hřešili ním fariseové, kteří doufali spasení bez bohulibých skutků, toliko pro tělesný původ svůj z Abrahama, jak jim to veřejně vyčítal prvomučenník svatý Štěpán slovy: „Tvrdé šíje a neobřezaných srdcí a uší! vy se vždycky Duchu svatému protivíte; jakož otcové vaši, tak i vy“ **). Zúmyslně na milosrdenství hřeší všichni rozumáři ***), kteří veškeré poslušnosti Bohu odpírají; všichni nedbalí křesťané, kteříž s polepšením den ode dne až na nejisté stáří odkládají, a zatím směle v hříších pokračují, aneb více lidí než Boha všemohoucího a všudypřítomného se bojí.

3. *Kdo má bázeň Boha přehnanou, hřešívá nadějí nedostatečnou, a proto hříšnou.* Nadějí nedostatečnou ale hřešívají:

a) kdo zapomínajíce na slíbenou pomoc Boží, při obtížích života křesťanského na mysli klesají, a *po Bohu a nebi netouží.* Tak prohřešili se Israelité při obtížné pouti své pouští, když zaslíbenou zemí pohrdali, a do Egypta k hrncům masa ale i ku porobě zpět si přáli †). Za pohrdání ale zaslíbenou zemí,

*) § 42, II. 3.
**) Skut. ap. 7, 51.
***) § 50. 2.
†) VI. Mojž. 11, 5.

kteráž jest obrazem zaslíbeného nám po kruté pouti tohoto života nebe, nikdo z reptajících do oné země mlékem a strdí oplývající z pokuty nevešel*).

b) Nadějí nedostatečnou hřešívají, kdo *Bohu nedůvěřují, čili pochybují*, zdali Bůh bude chtíti jim pomoci, či v záležitostech časných či věčných, a pak ve svých křížích netrpělivými se stávají. Tak prohřešil se sám Mojžíš, když řekl lidu israelskému: „Slyšte odbojní a nevěřící: zdali ze skály této budeme moci vodu vyvésti“ **)? t. j. pochybují, že vám Bůh vody dá, ač to byl slíbil, poněvadž se lásky Jeho tak nehodnými činíte. Pro nedůvěru tuto nesměl sám Mojžíš do země zaslíbené vejíti! Nedůvěrou prohřešili se také učenníci Páně při bouři na moři, že ač Pán sám byl s nimi, o životy své se lekali; začež ovšem i od Něho káráni byli***).

Od takovéhoto pochybování v zaslíbenou pomoc Boží čili od nedůvěry v Boha dobře však *rozeznávati sluší nedůvěru v sebe* čili úzkostlivé pochybování, zdali ve všech věcech svědomitě vůli Boží jsme vyplnili i plníme. Nedůvěra v sebe, s pokornou důvěrou v Boha spojená, ovšem hříchem není, ale naopak znamením ctnosti, jež v člověku vládne.

S přehnanou bázní Boha a nedůvěrou v Něho spojena bývají

c) *hříšná důvěra ve věci stvořené*, a z ní pocházející hříchy: *bázeň strašidel*, tak jakoby nám kdo proti vůli Boží uškoditi mohl; *hádání* budoucích věcí z karet, rukou, ze zaříkání a jiných úkonů pověrečných, jako by nám Bůh křivdu činil, že věci budoucí v moudrosti své skrývá před očima našima; *kouzla aneb čáry*, tak jako by přivolávaný ďábel spíše pomoci mohl a chtěl než Bůh, kdežto Pán přísně praví: „Neuchylujte se k čarodějníkům, aniž se ptejte hádačů, abyste se neposkvrnili skrze ně. Já Hospodin Bůh váš“ †); a opět: „Člověk, kterýž by se uchýlil k čarodějníkům a hádačům, (jako učinil na př. král Saul††) od Boha pro hříchy opuštěný), a smilnil by (t. j. kouzlům jich věře hřešil) s nimi, postavím tvář Svou proti němu, a vyhladím jej z prostředku lidu jeho“ †††).

---

*) Tamtéž kap. 14' 22, 23.

**) Tamtéž 20, 10.

***) Mat. 8, 25.

†) III. Mojž. 19, 31. § 68. II.

††) I. Král. 6.

†††) III. Mojž. 20, 6.

Že hádání i kouzla na podvodu spočívají, nelze nikterak pochybovati; že ale *ďábel, užívaje vyšší vědomosti i moci své nad hříšícím člověčenstvem* *), *podvodu takového užíval i užívá*, aby moc svou na zemi zachoval i rozšířil, vysvítá i z příkladů, v Písmě svatém uvedených **), jakož i z té okolnosti, že se mnohá předpovídání čarodějníků skutečně s pravdou setkala ***). To platí i o novomodním tovaryšení s ďáblem, tak zvaném *magnetismu* a *spiritismu*, za kteroužto příčinou ovšem žádnému katolíku dovoleno není, při nich účastenství míti leč by kdo od církevní vrchnosti jakožto vyšetřující soudce k nim odeslán byl.

d) Veškery konečně naděje v Boha vyvrácením, nedůvěrou v Boha v stupni nejvyšším jest hřích, jemuž se říká: **nad milosrdenstvím Božím zoufati** (desperatio).

Kdo zoufá, ten upírá Bohu Jeho dobrotu, lásku, věrnost, milosrdenství; a tedy i skutečným *nevěrcem* jest. Zoufalství patří jakož i úplná protiva jeho, totiž opovážlivé na milosrdenství Boží spolehání, mezi ony hrozné *hříchy proti Duchu svatému*, kterýmž není tu ani tam odpuštění †). Nebo kdo neuvěří, bude zatracen ††), an veškerému působení Ducha svatého, bez něhož spasení dojíti nelze, předkem vědomě i dobrovolně se protiví.

Zoufalství končívá obyčejně, ale ne vždycky, ještě jiným hroznym hříchem — sebevraždou. Tak Kain zabiv ze záští nevinného bratra svého Abela, toliko zoufal, řka: „Větší jest nepravost má, než abych odpuštění zasloužil" †††); ale Jidáš, když Pána Ježíše, Božského Mistra svého, prodal a zradil, zoufal, ale také „odešd osidlem se oběsil" ††††).

Zoufalství rodívá se z tělesných žádostí, z lenivosti v dobrých skutcích, zkrátka ze života nemravného. I navádívá ďábel oběti své nejdříve, aby opovážlivě na milosrdenství Boží spolehali, s polepšením života tedy stále odkládali, náhlých trestů Božích a věčné spravedlnosti se nelekali; ku konci života ale nekajícníku všechny jeho hříchy na paměť uvádí, ano je i zveličuje, zmrhaný život jeho stále před oči jemu

---

*) Srovn. § 88. II. 3. a.
**) Srovn. Mat. 24, 24 II. Thess. 2, 9.
***) II. Mojž. 7. 11—8, 7.
†) § 42. II. 3.
††) Mark. 16, 16.
†††) I. Mojž 4, 13.
††††) Mat. 27, 5.

staví, hroznou spravedlnost Boží ustavičně na mysl přivádí, tak že ten, jenž prve od Boha hříchův odpuštění a blaženosti nebeské beze všeho přičinění se nadál: nyní v úplnou nedůvěru v Boha i své vlastní síly upadá, zoufá, na věky hyne!

Úvaha. Ó k jakým to smutným koncům přivádí člověka život bezbožný! Napřed se všeho odvažuje, jako by Boha spravedlivého nebylo; naposled pak zapomíná na Boha milosrdného! Jidáš, dokončiv takto, již po více než osmnáct století pyká za lakotu, zrádu i zoufalství své v mukách pekelných, a ještě není ani při počátku jich, ježto ony trvají věčně! Kdežto Petr, jenž za hřích svůj, nemenší hříchu Jidášova, krátkého života pokání činil: úplného odpuštění dosáhl, a tutéž dobu, v které trápí se Jidáš v ohni neuhasitelném, raduje se s Božským Mistrem svým, i s celým přeblaženým Jeho dvorstvem nebešťanů!

Nikdo tedy, kdo jsi zhřešil, nezoufej; poněvadž Pán Ježíš právě proto za nás život obětoval, aby nám odpuštění získal, a po nebezpečné plavbě tohoto života bezpečný přístav v nebi uchystal, kdež trvá, stále u Otce svého za nás se přimlouvaje *), a zásluhy své Jemu za nás obětuje. Nikdy ale, zhřešiv, s polepšením neodkládej, poněvadž Bůh, jenž hříšníkům slibuje pro zásluhy Ježíše Krista odpuštění, neslibuje hříšníkovi následujícího dne ku pokání.

Takto tedy smrti nešťastné se bojíce, budeme se i báti Boha uraziti, a urazili-li jsme Ho, v hříchu trvati. Naučili-li jsme se ale Boha náležitě, synovsky se báti, nebudeme ani opovážlivě na Jeho dobrotu hřešiti, ani ve slova Jeho nedůvěřovati, vědouce, že i jedním i druhým spůsobem neskonalou lásku Jeho nesmírně bychom uráželi. Ale žijíce ve svaté, bohulibé naději, všechny kříže, které nám Bůh na důkaz lásky své sešle, s trpělivostí budeme snášeti, Jemu v dobrých i zlých dnech věrně, statečně sloužiti, ku bližním ve všech věcech spravedlnost konati, nezřízené žádosti duše i těla v sobě přemáhati, abychom shledáni byli při hodince smrti jako zlato v ohni zkušené i vyčištěné, a hodnými připojení jako údové k oslavené hlavě Církve svaté, ku Kristu Ježíši.

---

*) I. Jan 2, 1.

C) O lásce a sice:

§ 56. a) Co znamená „křesťanskou lásku" míti?

K lepšímu porozumění ctnosti této rozvedeme si otázku tu opět ve dví, a povíme:

I. Co znamená lásku míti? a

II. Co znamená křesťanskou lásku míti?

I.

Co znamená míti lásku čili milovati vůbec?

1. Slovo „láska" (amor) má v ústech lidu *význam přerozmanitý*; avšak nezasluhuje všecko jména lásky, co lidé láskou často nazývají.

Slovem láska vyrozumívá se zhusta *jakákoliveľk přichylnost* i bezduchého tvora jednoho k druhému. Tak prý má magnet lásku k železu, an je k sobě přitahuje a přitažené udržuje; lásku prý má břečťan k dubu, an se po něm vzhůru vine; lásku prý mají k sobě zvířata, ana pohlavně se spojují, potomstvo své opatrují, v potřebách si pomáhají a t. d. Avšak všeliká takováto vzájemná příchylnost tvorů nerozumných mezi sebou jen neprávem také láskou se nazývá, s láskou lidskou nemajíc společného, leč jakousi přitažlivost.

Láska, o jaké mezi lidmi slušno mluviti, nesmí býti na újmu důstojnosti lidí, jakožto tvorů rozumem i svobodnou vůlí obdařených, ku podobenství samého Boha stvořených. Lásku lidí má předcházeti

a) úvaha *rozumu*, zdali ten tvor, kterému lásku věnovati chceme, jest také dle toho, aby jí zasluhoval; k úvaze rozumu musí pak se družiti

b) rozhodnutí *vůle svobodné*, že milovati chceme.

Za tou příčinou *není ani mezi lidmi všecko pravá láska, co se láskou mnohdy nazývá.* Není pravou láskou, co jen z příchylnosti tělesné v nás se děje, čeho rozum vědom si není, a proč vůle svobodně se nerozhoduje, an člověk dle těla svého podléhá těmtéž zákonům nutnosti, jako ostatní příroda čili věci smyslné. Tak není to pravou láskou na př., když se nám líbí osamotnělá místa, krásný les, chutný pokrm, pěkné zvíře, sličný člověk atd.

Avšak takováto přirozená, smyslům lahodící příchylnost proměňuje se v lásku skutečnou, když rozum vlastnosti věcí

se nám představujících posoudil, za milování hodné jich uznal a svobodná vůle pro ně se rozhodla.

Rozum ale nerozhoduje se, leč má-li náležité důvody; takovými důvody bývají rozumu dvě okolnosti: rozum uznává tvora některého za milování hodného, když shledává ho *užitečným* aneb *krásným**). S poznáním takovým budí se v duši příjemné *city i žádosti*, jež zároveň *svobodnou vůli* vzbuzují, aby se k nim přidala, a předmět užitečný, krásný i příjemný snadněji zvolila. Když tak vůle skutečně učiní, tu žádajíce si tvora milování hodného zároveň se všemožně snažíme, abychom co nejúžeji s ním se spojili, ho užívati a v spojení s Ním za užívání ho také setrvati mohli. A tomuto teprv dílu říkáme právem *láska aneb milování*.

K otázce, co lásku míti či co milovati znamená, odpovíme tedy takto: *Milujeme některého tvora, když rozumem svým užitečnost aneb krásu jeho poznáváme, a svobodnou vůlí na to se snažíme, abychom k příjemnému užívání ho trvale s ním se spojili.*

Tak milují na př. dítky rodiče své pro *dary*, jež oni jim dávají, čili kterými oni užitečnými se jim stávají! Milujeme dítko sličné, poslušné, zbožné, tedy pro jeho *krásu*, tělesnou neb duchovní.

Avšak ještě ani tato láska, jež s působením rozumu a svobodné vůle spojena jest, nebývá vždy člověka hodná, v pravdě lidská; nebo milujíce lidé některého tvora pro dary i krásu jeho, milují zhusta více ten prospěch, tu příjemnost, které z něho mají, než tvora samého; a tak sice tvora a úzké spojení s ním si žádají, ale ho nemilují, nýbrž toliko ve své žádosti, a tedy jen v sobě zalíbení mají, v tvoru zištně jen *sebe milují*.

Má-li býti láska důstojenství lidského hodna, musí tedy nejen s způsobením rozumu a svobodné vůle člověka býti spojena: ale musí také *směřovati k věcem takovým, jež s cílem jeho posledním, na věčnosti, ve shodě jsou*. Zkrátka: kdo dle důstojenství svého jakožto člověk milovati chce: musí napřed milovati *Boha*, i jakožto *Dárce* všeho toho, čím jest i co má, i jakožto Bytost *krásou* nejdokonalejší vynikající, všem tvorům krásu a dokonalost jejich udělující; *tvory* ale může milovati jen potud, pokud oni k obrazu Božímu stvořeni jsou, spolu-

*) Srovn. § 37. 1.

účastníky vlastního jeho oslavení státi se mají, aneb k dosažení cíle tohoto posledního jemu napomáhají.

Jestli člověk nemiluje tvorů jakožto prostředků k dosažení cíle věčného, ale jakožto cíle svých pozemských žádostí: lásky člověka hodné nemá, upokojení v tvorech milovaných nenalezá, proto stálé změny při nich vyhledává (variatio delectat), až konečně vidí se nucena vyznati jako svatý Augustin: *Pro sebe stvořil jsi nás, ó Pane; a proto nepokojným jest srdce člověka, pokud v Tobě nespočívá* *)! Za kteroužto také příčinou tentýž světec vykládá lásku, člověka hodnou, takto: „*Láska jest pouto, jímž lidé mezi sebou a s Bohem spojeni jsou*“ **).

2. Uvážíme-li celý průběh lásky v sobě, seznáme v ní tyto částky:

a) Někdo neb něco se nám představuje a k milování zamlouvá; to jest *předmět* lásky ***);

b) *rozum* předmět ten posuzuje, zdali lásky hoden jest čili nic †);

c) rozum rozhoduje, že někoho neb něco milovati můžeme jen tehdáž, když z předmětu lásky pozoruje *užitek* aneb při něm shledává *krásu*, které nám příjemné jsou. Dobrodiní aneb krásné vlastnosti při předmětu lásky jsou příčinami neb důvody, že rozum pro lásku se rozhoduje; poněvadž tedy rozumem hýbají, *pohnutkami* ††) lásky se nazývají;

d) z představování si předmětu lásky rodí se v srdci našem příjemné city čili *záliba* v předmětu lásky, kterážto zároveň se soudem rozumu působí

e) *na vůli svobodnou*, jakožto na mohutnost volící †††), aby se k nim se vší rozhodností přidala, a tak lásku dokončila. Avšak vůle, jsouc svobodnou, může ovšem také soudu rozumu i hnutí citů odporovati a lásku zavrhnouti. Tak skutečně činívá, když na př. nespravedlivý zisk, tělesnou rozkoš zamítá, ač rozum snad za užitečné a cit za velmi příjemné je má.

f) Vůle každého člověka milujícího nese se ale k tomu, aby s předmětem milovaným, jehož užitečnost i krásu po-

---

*) Srovn. § 1.

**) In Job 38, 30.

***) § 31. I.

†) § 19.

††) § 29. III; § 31. I.

†††) § 26

znává, *trvale a blaženě se spojil*, a proto i *zalíbení jeho navzájem vzbudil*; a poněvadž nemůžeme se někomu líbiti, když jemu na odpor jednáme: proto vůle milujícího nese se i k tomu, aby *vůli milovaného konal*, a konaje ji, *v dokonalostech jeho vždy podobnějším jemu se stával*.

3. Z vývodů těchto plynou tyto *rozdíly lásky lidské*:

a) je-li předmětem lásky člověka jen některá věc, tělesná krása, rozkoš smyslná: říká se lásce takové *láska smyslná*, *chorobná*, neb cizím slovem *pathologická*;

b) je-li předmětem lásky člověka duchovní dokonalost milovaného, slove láska taková *láska duchovní*; takovou můžeme milovati nejen Boha, ale i anděly a lidi jakožto tvory rozumem i svobodnou vůlí obdařené, pro jich krásu duchovní, v které právě jich podobnost s Bohem spočívá;

c) milovati můžeme ale někoho i pro jeho dary, i pro jeho vlastnosti; i pro to, co činí pro tělo naše, i pro to, co činí pro duši naši; tedy i láskou smyslnou i duchovní zároveň; a lásce takto spojené říká se *láska smíšená*. Takovou milují na př. dítky rodiče své, když při nich cení netoliko jich velikou dobročinnost, ale i obraz Boží; netoliko užitek, který od nich mají, ale i krásu Bohu podobných duší jejich.

Láska i smyslná i duchovní tím větší bývá, čím více darů milovaný udílí, čím větší krásou se honosí, a čím více z těchto vlastností při něm poznáváme. *Nejvyššího stupně lásky*, který míti můžeme, *hoden jest toliko Bůh jakožto Bytost nejdobrotivější i ve všech vlastnostech nejdokonalejší*, ano Kořen, Původce, Tvůrce vší nejvyšší krásy, jakou bychom jakýmkoli spůsobem při tvorech shledati mohli.

Avšak k takovéto lásce může se člověk přirozenými silami sice přibližovati, nemůže jí ale bez zvláštní pomoci či milosti s hůry nabyti. Taková láska jest možná jen skrze Prostředníka u Boha, Ježíše Krista, jen v Církvi katolické. Proto uvážívše podstatu lásky lidské vůbec, položme si nyní otázku druhou:

II.

Co znamená míti lásku křesťanskou zvlášť?

1. *Křesťanskou lásku míti znamená, s pomocí či milostí Boží Boha milovati*, t. j. rozumem svým dobrodiní i krásu Boha poznávati, a svobodnou vůlí na to se snažiti, abychom k přeblaženému užívání Ho trvale s Ním se spojili.

Rozložíme-li si takovouto či milování lásku Boha, shledáme v ní *tyto částky*:

a) *Předmětem* lásky jest *Bůh*. Avšak Bůh nechce býti milován toliko sám, ale žádá, abychom z lásky k Němu milovali i *Jeho tvory, jež On sám miluje*; podobně jako i my žádáme, aby, kdo miluje nás, miloval spolu i milé nám osoby i věci, a nikomu nevěříme, že nás v pravdě miluje, když našimi miláčky pohrdá, ba když svévolně třebas i jen věcí našich znenucťvá. Z tvorů Božích máme však milovati především ty, *již blaženosti nebeské již požívají, aneb ji alespoň schopnými jsou*; tedy: blahoslavenou Boží Rodičku, anděly a svaté v nebi; duše v očistci, jež po očistění svém jistě do nebe se dostanou; veškery lidi na zemi, sebe samých nevyjímajíce.

Avšak milujíce lidi jakožto obrazy Boží, nemáme při nich milovati, co obraz Boží v nich hyzdí t. j. hřích; milujíce lidi, smíme milovati i *těla jich*, ježto s duší mají oslavena býti avšak jen do té míry, aby z lásky takové škody neměl na duši ani milovaný ani milující. Z lásky naší vyloučeni musí býti po rozumu jen ti nešťastníci, kteří blaženosti věčné již neschopnými jsou, jsouce pro hříchy své odsouzeni k pokutám věčným v pekle, poněvadž jich i sám Bůh nenávidí*).

Na pohled jest tedy předmětů křesťanské lásky více; avšak milujíce dílo Boží tak, jak On velí, milujeme i v tvorech přece jen jednoho a toho samého Boha, a máme tedy vlastně vždy jen jeden předmět lásky; abychom ale rozdíl vyznačili, že někdy láska naše směřuje bezprostředně k Bohu, jindy pak toliko prostředně skrze tvory: nazýváme Boha *předmětem lásky nejpřednějším* (objectum primarium), a tvory v Bohu milované *předměty lásky pobočními* (objecta secundaria).

b) O těchto předmětech lásky soudí *rozum*, pokud milování hodnými jsou, čerpaje látku o Bohu a díle Jeho z učení svaté *víry* i *naděje*, čili z učení o těch věcech, jež Bůh pro nás již učinil, a které nám ještě slibuje.

c) Rozum rozhoduje se pro milování Boha a rozumných tvorů pro Boha, poněvadž jemu za *pohnutky* slouží neskonalá dobrota Boží. Z víry i naděje svaté poznává: že Bůh nás stvořil, vykoupil, posvěcuje, miluje, nám odplatu slibuje, zkrátka všeho uděluje, co máme, čím jsme i státi se máme, a že jest tedy nám nejvýš *užitečný*, k nám nejvýš *dobrotivý*

*) Srovn. Mat. 25, 41.

(bonitas Dei communicativa); poznává ale také, že Bůh i mimo neskonalou štědrost k nám jest Bytostí neskonalé *krásy*, an v Sobě v jednom nevystíhlém celku spojuje všemohoucnost, vševědoucnost, nesmírnost, svatost, zkrátka všechny nejdokonalejší vlastnosti, a tedy sám *v Sobě jest nejvýš dobrý* aneb dokonalý (bonitas absoluta).

Čím vážnější má rozum důvody, tím také rázněji se rozhoduje; když tedy Boha poznává jakožto Bytost nade všechny ostatní dobrotivější i dokonalejší, nutně také přiznávati musí, že *Boha nade všecko milovati máme*, a kdo Boha nade všecky tvory nemiluje, že ho po rozumu nemiluje, čili že Ho vůbec nemiluje!

Rozum ale také uznává i rozhoduje, že bližního i sebe milovati máme, ale ne pro pouhou krásu duší, ne pro pouhou vysokou vzdělanost, ne pro pouhé šlechetné smýšlení i snažení, ne pro krásu těla toliko, zkrátka ne láskou přirozenou pro pouhé přirozené dary jeho: ale pro obraz Boží v člověku vytvořený, byť i bližní ničeho nám příjemného na sobě neměl, byť i naším nepřítelem byl, pro rozkaz Páně: *miluj bližního jako sebe samého*; zkrátka láskou nadpřirozenou pro Boha! „Kdo koho (neb i sebe) miluje, ale pro Boha nemiluje, lásky pravé nemá“ *), tvrdí svatý Řehoř Veliký; a svatý miláček Páně dotvrzuje: „Dí-li kdo: Miluji Boha, a nenávidí bratra svého, lhář jest; nebo kdo nemiluje bratra svého, kteréhož vidí (ač Bůh tak velí): kterak může milovati Boha, Jehož nevidí? A toto přikázaní máme od Boha: Aby kdo miluje Boha, miloval i bratra svého“ **).

d) Z představování si Boha, Jenž sám o Sobě všemožné lásky zasluhuje, a předností rozumných tvorů, z nichž obraz Boží září, který v nich milovati máme, povstává v srdci našem *svrchovaná záliba* v Bohu a v tvorech pro Boha (amor beneplaciti), kteráž zároveň se soudem rozumu působí

e) na *vůli svobodnou*, aby se k nim se vší rozhodností přidávala, a tak lásku křesťanskou (charitas) dokončovala. A když vůle skutečně v plápol lásky svolila, tu člověk

f) nasazuje všech sil, aby Bohu, který prve tak velice obraz svůj miloval v nás, že i Syna svého jednorozeného pro spásu naši na svět poslal ***), *lásku láskou splácel*, t. j. dobro-

*) Hom. 38 in evang.
**) I. Jan 4, 20. 21.
***) Srovn. Jan 3, 16.

činností se své strany (amor benevolentiae) opětoval. To ale děje se tím spůsobem, že všemožně po tom touží, aby se *s Bohem spojil* na světě, a všecko činí, aby v přeblaženém tom spojení setrvati mohl. K tomu cíli, poněvadž jinak Bohu milovanému zalíbiti se nelze, leč věrnou poslušností: všecky své síly, celé své srdce, celou svou mysl, ano celou svou duši v *oběť a úplné poddanství Jemu přináší*, vše nedokonalé na sobě opravuje, aby Bohu *vždy podobnějším*, obcování Jeho vždy hodnějším se stával; a cokoliv z lásky k sobě neb ostatním tvorům lásky pravé hodným činí, jen za tou jedinou, přední příčinou činí, aby v milování Boha ku předu pokročil.

Z těchto výkladů lze tedy lásku křesťanskou určitěji popsati takto: *Křesťansky milovati znamená: s milostí Boží Boha jakožto nejdobrotivějšího k nám a nejdokonalejšího v Sobě poznávati, v Něm zalíbení míti, a dobrovolně vše to činiti, čím bychom zase se své strany vždy většího zalíbení u Něho a užšího spojení s Ním nacházeli.*

2. Láska křesťanská druhu takového jest *pravou ctností**); nebo shledáváme při ní působení i milosti Boží i rozumu a svobodné vůle.

Milost ku křesťanské lásce *vlévá* či *vštěpuje* námDuch svatý zároveň s darem svaté víry i naděje poprvé na křtu svatém **), pak ale při každém novém ospravedlnění, abychom se svatou touto trojicí ***) v životě tomto i budoucím života nadpřirozeného schopnými byli. Avšak ač všechny tři Božské ctnosti nevyhnutelně ku spasení jsou potřebny: přece *prvé místo* mezi nimi zaujímá láska ****); za kteroužto příčinou nazývá ji Písmo svaté *plností* (či naplněním) *zákona* †), cílem či *koncem* všech *přikázaní* ††), která Bohu *podobnými* nás činí †††), s Bohem v jedno *spojuje* ††††), a bez které ani proroctví, ani vědění, ani umění, ani almužny, ani smrt mučennická nic více neprospívají, než jako měď zvučící a zvonec znějící †††††). A proto líčí katechismus lásku křesťanskou jadrnými slovy, řka: *Kře-*

---

*) § 35.
**) § 33 III. IV Řím. 5, 5.
***) § 45.
****) I. Kor. 13, 13.
†) Řím. 13, 10.
††) I. Tim. 1, 5.
†††) I. Jan 3, 2.
††††) I. Kor. 6, 17.
†††††) I. Kor. 13, 1—3.

sťanská láska jest nadpřirozená, od Boha vštípená ctnost, s kterou Pána Boha, poněvadž jest nejvyšší dobré, pro Něho samého, bližního pak pro Boha jako sebe samy milujeme.

Úvaha. Křesťanská láska jest tedy ctností nejpřednější, ano matkou všech ostatních ctností mravních na světě, a statkem naším a odplatou naší v životě budoucím, kde již žádné ctnosti konati moci nebudeme; kde přestane víra, naděje i veškeré působení: trvati bude toliko věčné zalíbení na Bohu, věčné spojení s Ním a požívání Ho*)! Zdaž nezasluhuje tedy, abychom se jí již nyní, pokud den jest, obohatili, ana přijde noc, kdy nebudeme moci ničeho dobrého více činiti, a také již ne lásce k Bohu se naučiti?

Ó přičiňujmež se tedy o to, abychom nejen v lásce u Boha žili, bližní i sebe pro Boha milovali: ale v lásce té vždy více se zmáhali! To se ale stane, když zaklad lásky, víru totiž a naději svatou v sobě oživovati i rozmnožovati budeme**) učením, modlitbou, rozjímáním svatých pravd, a především častým a vždy hodným přijímáním nejsvětější Svátosti oltářní, Svátosti lásky Syna Božího, v které On sám celý jako Bůh i člověk v neskonalé pokoře se nám podává, aby k takovému neobmezenému zalíbení v Něm, bezvýminečnému odevzdání se do Jeho svaté vůle, a ku spojení přeblaženému přiměl nás!

Křesťané bohaprázdní říkají: „dělej dobře a věř, co chceš“ ***); křesťané bloudící říkají: „dělej co chceš, jen věř“ †)! ale my ani k jedněm ani k druhým nesmyslně se nepřidávajíce, se svatým Augustinem vyznávejme: Miluj Boha, tak jak On velí a ústy Církve své hlásá; miluj pro Boha i bližního i sebe; a tak *„miluje, čiň, co chceš!“* Kdo miluje, jak Bůh velí, ten již naplňuje zákon celý; a kdo vůli Ježíše Krista, jak nám ji Církev Jeho hlásá, plní, má život věčný ††).

§ 57. b) Bez lásky křesťanské nelze líbiti se Bohu.

Že křesťanské lásky k životu věčnému nezbytná jest potřeba, a že se tedy bez ní Bohu líbiti nelze: snadno každý nahlíží, kdo uvažuje

*) I. Kor. 1, 3, 13.
**) Srovn. § 49. I. § 54. I.
***) § 50. III. 4.
†) § 47.
††) Gal. 5, 6. I. Kor. 2, 9. Mat. 19, 27—29. a m. j.

1. kterak ona *matkou jest všech ctností* ostatních; a
2. kterak důraznými slovy *Bůh sám ji nakazuje.*

1. Kdo Boha pro Něho samého, a bližního i sebe v pravdě pro Boha miluje*), ten *vyznamenává se právě vším tím, co již na světě s Bohem spojuje, a v čem přeblažené spojení člověka s Bohem na věčnosti záleží*; nebo kdo Boha a vše mimo Boha jen pro Něho miluje, ukazuje, že má:

a) na Bohu nejvyšší zalíbení, poněvadž každý v pravdě milující z předností milovaného tak se raduje, jako z vlastních; a jestli koho více miluje než sebe, tedy z předností jeho i více se raduje než z vlastních; miluje-li ale kdo Boha v pravdě nade všecko, tuť i z Jeho předností nejvíce se raduje! Když ale tak veliké zalíbení na Bohu má, tuť

b) Boha má také v nejvyšší uctivosti; tuť bojí se i stínu všeho toho, čím by nelibost Jeho vzbuditi mohl; zvláště tedy každého i nejmenšího hříchu, poněvadž každý hřích Bohu nesmírně se protiví; proto ochoten jest, raději i umříti, než dobrovolně a vědomě něčím se proviniti. A tato bázeň jeho není otrocká, ale synovská**), jak ubezpečuje miláček Páně slovy: „Bázně (totiž otrocké, která se trestu bojí) není v lásce, ale dokonalá láska ven vyhání bázeň; nebo bázeň má trápení: kdož pak se bojí (ne jako syn, ale jako otrok), není dokonalý v lásce“ ***).

Kdo ale takovou neobmezenou k Bohu úctu má, ten také s uctivostí tou spojuje

c) neobmezenou poslušnost k Bohu; čehokoli Bohu příjemného poznává, to s radostí i ochotou přijímá i koná, i když věci těžké jsou a přirozenosti lidské odporné a nesnadné, poněvadž právě Boha, lásky nade vše nejhodnějšího poznává, Jenž praví sám: „Miluje-li kdo Mne, řeč Mou (přikázaní Má) zachovávati bude, a Otec Můj bude jej milovati, a k němu přijdeme a příbytek u něho (jako v chrámu svém) učiníme“ †).

Kdo Boha křesťanskou láskou miluje, ten

d) se srdečnou vděčností k Bohu a v pokoře připomíná si všecka dobrodiní Boží, dary veliké i nepatrné, duši i tělu prospěšné, příjemné i odporné, přesvědčen jsa, že i kříže a protivenství, kterých Bůh, Otec náš nebeský, sesílá, jen k na-

---

*) § 56. II.
**) § 29. III.
***) I. Jan 4, 18.
†) Jan 14, 23.

šemu trvalému prospěchu sesílá, jak ubezpečuje i Jeho apoštol řkoucí: „Víme pak, že milujícím Boha všecky věci (tedy příjemné i nepříjemné) napomáhají k dobrému“ *).

Kdo Boha křesťansky miluje, ten

e) horlí pro čest Jeho; vše činí „k větší slávě Boží,“ jako svatý Ignác; vše podniká, „aby ve všech věcech veleben byl Bůh,“ jako svatý Benedikt. Horlí, poněvadž kdo nehorlí, také nemiluje a není hoden Syna Božího, Jejž horlivost domu Božího strávila**); kterýž nepřišel na svět činit vůle své, ale vůli Otce svého***); a neustál, až ji až do vrchu naplnil. Kdo nehorlí, není hoden svatých apoštolů, mučenníků, vyznavačů, kteříž pro čest Boží horlili až do těch hrdel i statků!

Avšak pravím, že pravý milovník Boží horlí *pro čest Boží*; a tedy nikoliv pro čest svou, pro zisk svůj, pro požitek svůj, jako činili tak často od Pána káraní fariseové. Nebo jen kdo v pravdě čest Boží hledá, jest z lásky k milovanému, nejvýš dobrotivému a dokonalému Bohu trpělivý, dobrotivý, příznivý, rozvážný, pokorný, skromný, pro hříchy vlastní i cizí litostivý; jen ten všecko snáší, všemu slovu Božímu věří, všech přislíbení Božích se naděje, zkrátka jest ve všech ctnostech pevný†); kdežto ten, jenž horlí pro čest Boží jen na oko, v pravdě ale pro svůj prospěch: nemiluje vlastně Boha, ale sebe, a při naskytujících se překážkách jest netrpělivý, nespokojený, mrzutý, prchlivý, zoufalý, zkrátka pln pochybení; ale kterak takový přijde k věčnému spojení s Bohem?

Pravá láska křesťanská samotná jest tedy nejen nejpřednější ctností, ale i matkou všech ctností, bez nichž nelze líbiti se Bohu; proto tedy *jest jakožto prostředek ku spasení* (necessitate medii) *nutně potřebná.*

Aby ale potřeba lásky křesťanské stala se tím patrnější: proto, že jest netoliko darem Božím, ale býti musí zároveň i dílem našeho rozumu i svobodné vůle, Bůh ji také nařídil, a jest *tedy*

2. *láska křesťanská potřebná pro rozkaz Boží* (necessitate praecepti).

Pán Ježíš nazývá přikázaní o lásce přikázaním velikým, ano prvním, když řekl pokoušejícímu fariseovi††): „Milovati

*) Řím. 8, 28.
**) Jan 2, 17.
***) Jan 6, 38.
†) Srovn. popis lásky svaté I. Kor. 13, 4—7.
††) Mat. 22, 36—40.

budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a z celé duše své, a ze vší mysli své. *Toť jest největší a první přikázaní.* Druhé pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Na těch přikázaních všecken zákon záleží i proroci" (t. j. v těch jest obsaženo všecko, cokoli se v Zákonu i prorocích i ve veškerém Písmě svatém na nás žádá). A na jiném místě: „Chceš-li vejíti do života, ostříhej přikázaní"*). Ba celý zákon Páně toliko „zákonem lásky"**) se nazývá.

Není tedy pomoci; kdo chce k věčnému přeblaženému spojení s Bohem v nebi dospěti, musí na světě s láskou opravdovou, křesťanskou začíti Boha nade všecko, a bližního jako sama sebe milovati. Láska ta jest souhrnem všech ctností, korunou vší dokonalosti; jest tím rouchem svatebním***), bez něhož nikdo nevejde ku svatbě Beránka Božího, ani dítě ne, jestli nebylo na křtu svatém rouchem tím přečistým přioděno!

Úvaha. K lásce stvořeno jest srdce od Boha lásky; a proto *každý člověk miluje.* I ten, který nad životem tímto zoufá, přece miluje, ovšem, láskou hříšnou jen prospěch svůj, tedy sebe.

Hříšnou lásku má ale každý, kdo sebe aneb kteréhokoli tvora více miluje než Boha, Jehož povinni jsme milovati nade všecko.

Svatý František Saleský v příčině té radí, abychom, chtíce se hříšné a záhubné lásky sprostiti, podstrčili jí jen *jiný předmět*, t. j. abychom to zalíbení, tu touhu, to snažení, jimiž směřujeme k tvorům více než k Bohu, obraceli v prvé řadě k Bohu. Ó učiňmež tak již pro sebe samy! Co jest platno, kdybychom celý svět získali, kdyby nás nebe i země milovaly: kdybychom při tom neměli lásky k Bohu, jež jediná v pravdě šťastnými nás může učiniti v životě tomto i budoucím?

Jestli tedy *chyba v nepravém poznávání rozumu*, nuže napravujme chyby té tím, že bedlivě hledati budeme důkladného poučení o Bohu a svatých věcech, i v neskonalé lásce nebes Krále k nám.

Jestli vůle se zpouzí, Bohu zcela se odevzdávati, podrobovati: jsou toho příčinou hřích a zlé jeho následky; hřích

---

*) Mat. 19, 17.
**) Srovn. § 10.
***) Mat. 22, 2—16.

i zděděný i osobní; a proto smiřme se napřed s Bohem ve svátosti pokání, a vrátivše se k Němu jako marnotratní synové s důvěrou i kajicností, nabudeme nového ospravedlnění, poklad svaté lásky, která nám učiní vše snadným, poněvadž Bůh sám bude Pomocníkem naším; naplní srdce naše již zde na světě svatým mírem, tichou blažeností, která nepřináší s sebou přesycení, aneb bláznovského veselí a pak smutné malomyslnosti, jakou mívají v zápětí radovánky smyslné, světské, důstojnosti člověka, pro nebe stvořeného, nehodné: ale jest jen znamením sladkého spojení s Bohem, a obrazem nevýslovné blaženosti, kterou Bůh uchystal teprv po smrti, v životě dokonalém, všeho smyslného, zvířecího zbaveném, všem těm, kteříž Jej milují*).

Koho kdo miluje, tomu i podobným se stává; kdo miluje věci ohavné, sebe nedůstojné, sám stane se ohavným**), a důstojnosti své, málo menší důstojnosti andělské, zbaven bude, aby přijal odplatu, kterou mají andělé oni, kteří sebe více než Boha si vážíce, Pánem svým pohrdli a proto Ho neposlechli. Kdo ale zalíbení má na Tom, kterýž pro svou neskonalou dobrotu i naprostou dokonalost nejvyšší lásky hoden jest, a zalíbení Jeho v pravdě zasloužiti se snaží: stane se dle míry schopnosti své v oslavení svém podoben Bohu, jak sám Syn Boží učenníkům svým slíbil, když je o pravé lásce, kterou On zákonem svým žádá, byl poučil, a řekl: „Budeť odplata vaše mnohá, a *budete synové Nejvyššího*!“ ***) Dejž to Bůh!

§ 58. c) Jak má býti láska křesťanská spořádána.

Ctnost křesťanské lásky zahrnuje v sobě trojí předmět lásky: milovati máme Boha, sebe, bližní. Abychom v lásce nechybovali, jest tedy jakéhosi pořádku šetřiti třeba, a sice tak velice třeba, že *bez dobrého pořádku v milování vůbec ani ctnostné lásky není;* proto také svatý Augustin *ctnost vůbec pořádkem lásky* nazývá, a *hřích vůbec jakožto převrácený, nepořádný či nezřízený způsob milování vykládá*†).

---

*) Srovn. § 37.

**) Srovn. Oseáš 9, 10.

***) Luk. 6, 35. — Srovn. § 143—145.

†) Virtus est ordo amoris, peccatum est inordinatus vel perversus amor. O městě Božím kn. 15. kap. 20, 22. Srovn. také svrchu § 35. I.

V jakém pořádku máme tedy milovati?

Pořádek ten v hlavních rysech nejurčitějšími slovy vyjadřuje Spasitel náš sám, když praví: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své, a ze vší mysli své, i ze vší síly své. To jest *první přikázaní. Druhé* pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního, jako sebe samého. Jiného většího přikázaní nad tato není“ *). Boha tedy napřed, přede vším milovati musíme, a pak teprv smíme milovati tvory. Láska křesťanská jest tedy dokonalá, když tento pořádek od Boha samého ustanovený zachováváme. I sluší již uvážiti:

I. Kdy láska k Bohu jest dobře spořádána? a

II. kdy láska k sobě i bližnímu jest náležitě urovnána.

I

Kdy jest tedy láska k Bohu dobře spořádána?

Láska k Bohu jest náležitě spořádána, když při ní shledáváme ony vlastnosti, kterými ji Pán Ježíš jako pravou označuje. *Milovati Boha musíme tedy* 1. *z celého srdce*, 2. *z celé duše*, 3. *z celé mysli*, a 4. *ze vší síly.*

1. A kdy milujeme Boha *z celého srdce?*

Srdcem vyrozumíváme sídlo citů i žádostí. Celým srdcem milovati znamená tedy: všemi city i žádostmi k Bohu směřovati, Boha tedy **vnitrně** milovati.

Sladkých citů smyslných, ač lásce mnoho napomáhají, ji rozněcujíce, v sobě ovšem vynucovati nemůžeme, poněvadž ony nejsou vždy vůle poslušnými; avšak ony také k lásce křesťanské s nutností nepřináležejí, ježto ctnost nezáleží v sladkém jakémsi blouznění: ale v dostatečném poznávání milovaného *rozumem* a v dobrovolném odevzdávání se jemu *vůlí.* Proto tedy všechny duchovní žádosti Bohu v oběť přinášeti máme, když Jej z celého srdce milovati chceme, totiž máme *rozum* podrobovati Jemu v nezvratné víře i naději a vůli nakloňovati ke skutkům, s vírou i nadějí se srovnávajícím, jak učí i miláček Páně, když píše: „Synáčkové moji, nemilujmež slovem, ani jazykem (toliko), ale skutkem a pravdou. A po tomť poznáváme, že jsme z pravdy (t. j. dokážeme víru svou): a (tím) spokojíme před obličejem Jeho srdce svá“ **).

*) Mark. 12, 30. 31.

**) I. Jan 3, 18. 19.

2. A kdy milujeme Boha z *celé duše?*

Duše jest to, co tělo naše *živým* činí, proto slovem „duše" vyrozumívá se v Písmě svatém přečasto život sám. Tak praví Spasitel náš: „Kdo miluje duši svou (t. j. život svůj pozemský nad Boha), ztratíť ji (t. j. pozbude život pravý, jenž záleží v blaženém spojení s Bohem na světě i v nebesích), a kdo nenávidí duše své (t. j. hotov jest všeho, i života vezdejšího pro Boha se odříci), k životu věčnému ostříhá ji" *). Kdo chce tedy z celé duše Boha milovati, lásku svou skutky musí osvědčovati tak, že *všecko* veliké i malé, příjemné i nepříjemné **) pro Boha koná, k čemu příležitost se mu naskytuje a vůli ochotnou má, i života tělesného spíše ztratiti, nežli Boha v nejmenším uraziti. Zkrátka: Kdo Boha milovati chce z celé duše, musí míti lásku **živou** čili skutky osvědčenou, i **obecnou** čili ku všem bohulibým skutkům ochotnou.

3. A kdy milujeme Boha *ze vší mysli?*

Mysl znamená tolik jako smýšlení čili souhrn myšlení. Má-li smýšlení Bohu se líbiti, musí ono i koncem ve všem k Bohu směřovati, i od Něho samého milostí *posvěcováno* býti, pročež se i také láska křesťanská nazývá „od Boha vlitá neb vštípená ctnost". Když ale celá mysl naše jest posvěcená a k Bohu se nese: povznáší se sama nad svou přirozenost, jest tedy **nadpřirozená**. Chce-li tedy kdo po vůli Kristově Boha milovati, láskou nadpřirozenou musí Jej milovati.

Láska tato nadpřirozená nemá však vždy téže ceny. Někdy totiž máme na Bohu zalíbení, připomínajíce si Jeho bezčetných darů a slíbené hojné odplaty v nebesích za život ctnostný. Láska taková jest sice nadpřirozená, poněvadž očekáváme odplatu na věčnosti, která naši přirozenou mysl přesahuje; avšak láska nadpřirozená pro dary Boží není prosta zištnosti, není zcela čistá, a sluje tedy *láska nadpřirozená* **nedokonalá**. Čistou, bezvadnou jest láska jen tehdy, když milujeme Boha, nehledíce tak k Jeho darům, ale spíše k Jeho výborným vlastnostem čili dokonalostem; pak zajisté nehledíme zisku svého, ale toliko většího oslavení Jeho. A takovéto lásce říkáme láska nadpřirozená **dokonalá** ***), a na takovou máme se hlavně snažiti!

---

*) Jan 12, 25. Mat. 10, 39.

**) Srovn. I. Kor. 10, 31. 13, 1—13.

***) Níže § 59. I.

4. A kdy konečně milujeme Boha *ze vší síly*?

Boha milujeme ze vší síly, když právě všech sil namáháme, abychom Jemu lásku dokázali; když z lásky k Němu přinášíme oběti nad obyčej veliké a přirozenosti lidské odporné; jako když opouštíme raději otce i matku, manželku i dítky, bratry i sestry, dům i polnosti, obchody i zisk i poctivosti, zkrátka vše, co lidi světsky smýšlející těšívá, spíše než abychom opustili Boha; když raději snášíme soužení, hlad, nahotu, nebezpečenství a vše, čeho lidé smyslní se lekají, než abychom i v nejmenším spustili se Boha*), jakož činili všichni svatí apoštolové, mučenníci, vyznavači, panny; když tedy vytrvale Boha milujeme, přede vším přednost Jemu dáváme, čili milujeme Jej **nade všecko.**

Láska k Bohu tak má býti tedy spořádána, aby byla *vnitrná*, *živá*, *obecná*, *nadpřirozená*, *dokonalá* a *nade všecko.*

Bůh lásky naší ovšem nepotřebuje, poněvadž všeho měrou svrchovanou má i užívá; ale lásky takové máme potřebu my, poněvadž jenom láskou křesťanskou lze Bohu podobným se státi, a přeblaženého spojení s Ním v životě věčném dosíci**).

Dodati sluší, že ovšem lásky tak nepřetržité a svrchované nám křehkým lidem nelze stále v mysli zachovávati aktualně***); avšak láska taková má v duši naší trvati alespoň habitualně***) čili jakožto *panující smýšlení*, jež ovšem máme, jak často jen lze, i aktualně oživovati. I říká se této v nás panující lásce křesťanské cizím slovem *charitas* čili také dle staročeského **milost**, ježto charitas čili láska tak dokonalá bez zvláštní pomoci Boží čili milosti nám nemožná jest, a tedy pravou milostí čili darem Božím nezaslouženým přímo nazývána býti může. Osvědčování ale milosti jednotlivými úkony sluje *dilectio.* Láska smyslná, jež ceny u Boha nemá, poněvadž pro Něho ani nepovstává ani udržována nebývá, slove *amor.*

Pro lásku charitas zvanou skutky o sobě i lhostejné ceny nabývají u Boha†); a můžeme ji míti i tehdáž, když nižádných příjemných citů lásky v sobě nezakoušíme, čili

---

*) Srovn. Luk 14, 26. Řím. 8, 35. I. Jan 4, 20 a j.

**) Učení o pravé lásce k Bohu předůležito jest ku vzbuzení bohulibé lítosti ku svátosti pokání a odpuštění hříchu potřebné. Srovn. níže § 72. II. 4.

***) Srovn. § 29. II. a § 33.

†) § 31. Srovn. I. Kor. 10, 31.

duchovně vyprahlými jsme, poněvadž láska dle učení svatého Augustina ne tak dle pocitů, jako dle výsledků, k nimž přivádí, posuzována býti má*). Ano právě, když žádné příjemné pocity k milování Boha nás nepovzbuzují, ukazuje se teprv cena pravé lásky naší k Němu, zdali totiž v rozumu a ve svobodné vůli naší utvrzena jest, aneb zdali toliko na povrchu plovala; zdali milovali jsme Boha v pravdě pro Něho samého, pro nevystihlé přednosti Jeho: aneb snad jen zištně pro sladké city v nás se ozývající.

Tak Pán Ježíš v zahradě Gethsemanské před svým umučením nižádných sladkých pocitů neokoušel, naopak v hrozných mukách duchovních se trápil, tak že až i řekl: „Smutnáť jest duše má až k smrti“ **); a přece neskonalou lásku Otci svému dokázal, an modliti se nepřestal, oběti své neodvolal, ale modlitby dokončiv s pevnou myslí apoštoly vyzýval, aby s Ním vyšli nepřátelům vstříc, řka: „Vstaňtež, pojďme: aj, kterýž Mne zradí, blízko jest“ ***).

Přicházíme k druhé otázce pořádku lásky křesťanské se týkající; a sice:

II.

Kdy jest láska k sobě a k bližnímu náležitě spořádána?

1. Bližního i sebe máme milovati pro Boha, čili v lásce křesťanské, bohulibé vážiti si při lidech zvláště toho, co je činí Bohu podobnějšími. Proto lze o pořádku lásky k lidem obecně říci: *Čím kdo podobnější Bohu: tím větší míry zalíbení zasluhuje; a čím více můžeme bližnímu neb sobě k většímu podobenství s Bohem dopomoci: tím více máme se o to přičiňovati.* Za tou příčinou musíme více zalíbení míti na lidech ctnostných, jakožto Bohu podobnějších, nežli na hříšnících; více na svatých v nebi, nežli na ctnostných na zemi; nejvíce na Rodičce Boží, poněvadž ona ze všech tvorů Stvořiteli svému nejvíce se podobá.

Dále musíme o statky vznešenější, nehynoucí větší péči míti, než o statky pozemské, pomíjející; proto tedy o nápravu života více dbáti, než o čest mezi lidmi; almužnu ukládati

---

*) „Caritas non affectus sed effectus judicanda est.“

**) Mat. 26, 38.

***) Mark 14, 42.

do rukou Božích na úroky*) spíše, než milosrdenství opouštěti a bohatství hromaditi: o duši více dbáti než o tělo: o život více než o pouhé zdraví, a tak podobně. Lásku takto spořádanou nazývá svatý Cyprian „vazbou bratrstva, zakladatelkou pokoje, pojitelkou a pevnitelkou jednoty.“

Z těchto obecných pravidel plynou tato zvláštní:

a) Jedná-li se toliko o jedné osobě a rozličných darech: musíme pomáhati *napřed v duchovních, pak v tělesných záležitostech*; napřed prokazovati almužny duchovní, pak tělesné**); napřed hleděti zachovati život, pak zdraví, pak čest, pak jmění.

b) Jedná li se o rozličných osobách a rozličných statcích, platí pořádek *miluj duši bližního více, než tělo své.* Když tedy nevyhnutelná potřeba to káže, hříšníka s nasazením vlastního života z *patrného* (ne obyčejného) nebezpečí věčného zahynutí vysvoboditi: nesmíš se rozpakovati, i jmění i života nasaditi, abys ho pekla uchránil. Tak učí miláček Páně, řka: „Po tomť jsme poznali lásku Boží, že (jako) On život svůj za nás položil (aby nás od smrti věčné vykoupil): i my máme za bratří životy klásti“ ***). Tak na př. povinni jsou duchovní správcové i s nasazením života svého nakažlivou nemocí stížené zpovídati, zaopatřovati.

Je-li bližní v časných potřebách *největších*, sám ale jsi v potřebách *menších*, dej mu, čeho sám nutně nepotřebuješ, abys mu život zachoval, poněvadž máš jej milovati jako sebe, a poněvadž život jeho za více stojí, než jaký koli majetek tvůj; a tak podobně.

c) Jedná-li se o různých osobách, ale o jednom a témž statku, platí pravidlo: Jsem povinen *bližního milovati jako sebe, ale ne více;* tedy nesmím sám hříchu se dopustiti, abych bližního z lásky hříchu uch ánil; ba ani tehdáž nesmím dobrovolně a vědomě Bohu se zprotiviti, kdybych tak celý svět spasiti mohl, poněvadž duše jest dražší poklad než veškeren svět; jak praví Vykupitel její: „Co jest platno člověku, byť všecken svět získal, a na duši své škodu trpěl? A nebo jakou dá člověk výměnu za duši svou“ †)?

Avšak nejedná-li se právě o hříších, nemusíme, ale *můžeme bližnímu dávati přednost před sebou*; není to povinností, ale

---

*) Mark 9, 40. Přísl. 19, 17. a j.

**) § 89. II. 9, § 90. II. 7.

***) I. Jan 3, 16. Jan 15, 12.

†) Mat. 16, 26.

vyšším stupněm křesťanské lásky, když kdo nasazuje vlastní život, aby zachoval tělesný život bližního; když kdo ústům svým i potřebné věci odpírá, aby mohl nasytiti lačného; když kdo dobrých skutků svých a zásluh odříká se ve prospěch ubohých, trpících duší v očistci.

Zkrátka: *kdo sebe křesťansky spořádaně miluje*, má napřed péči o duši svou, a pak teprv o tělo a blaho své pozemské; a když tělo v životě bohulibém mu vadí: tresce ho a v službu podrobuje, jako činil sám svatý Pavel*); odpírá mu věcí příjemných, aby bujnosti pozbylo, vedení ducha se podrobovalo, s duchem zároveň Bohu sloužilo, a ovšem pak i s ním jednou oslaveno bylo. Proto *člověk ctnostný zdává se lidem smyslným, že jako života svého nenávidí*, poněvadž stále žádostem nízkým odpor klade: kdežto on právě života tělesného nenávidě k životu věčnému ostříhá duši svou**).

Kdo bližního křesťansky spořádaně miluje, raduje se s radujícím, truchlí s truchlícím***); miluje jej netoliko vnitřní žádostí, netoliko krásnými slovy: ale hlavně skutky, a to skutky spravedlnosti i lásky †), *zvláštní péči maje o to, aby ho k Bohu přivedl*, a tak v pravdě, trvale šťastným učinil. Proto jest k němu trpělivý, dobrotivý, příznivý, skromný, spravedlivý, smířlivý, důvěrný ††), zkrátka ve všem takový, jakým si každý bližního svého oproti sobě míti žádá †††). „Ten jiného nemiluje, kdo nechce, aby se stal lepším“ tvrdí svatý Řehoř.

2. Láska křesťanská k rozumným tvorům obecně směřující má býti ale tím něžnější, a ve skutcích účinnější: *čím užší jsou svazky, jimiž nás přirozenost naše čili vlastně Bůh skrze přirozenost naši k některým zvláště poutá*. Takovými přirozenými pouty, jimiž k některým tvorům vázáni jsme, jsou *pokrevenství* čili *příbuzenství*, jakožto páska tělesná, a *přátelství*, jakožto páska duchovní, a poměry jich příbuzné.

a) **Pokrevenství** majíc počátek v tělesném plození, ovšem že více jen v tělesných záležitostech nás spojuje; avšak *Bůh sám svazky ty posvěcuje čtvrtým přikázaním*, kdež i zvláštní odplatu slibuje dítkám, a ovšem i také všem ostatním lidem, kteříž ku svým představeným v podobném jako dítky

*) I. Kor. 9, 27.
**) Svrchu I 2.
***) Řím. 12, 15.
†) § 16. II. 5.
††) Srovn. I. Kor. 13.
†††) Srovn. Luk. 6, 31.

k rodičům poměru žijí, když rodičům aneb jich zástupcům náležitou úctu a lásku prokazují *).

Do *pokrevenství patří* ovšem nejprvé rodiče a dítky; pak ale dalším postupem i rodičové rodičů, a dítky dítek. Ti všichni tedy zvláštní láskou mezi sebou milovati se mají.

A *podobně platí také o vrchních a poddaných*; o duchovních správcích a jich osadnících; o učitelích a jich žácích; o hospodářích i jich čeledi; o dobrodincích i obdarovaných; o členech téže osady; o obyvatelích téže krajiny, země, říše.

Že pravá *láska k vlasti* víře křesťanské se nepříčí, ale naopak s ní výborně se srovnává: snadno každý pozná, kdo uváží, že *sám Syn Boží plakal nad zkázou vlasti své*, najmě Jerusaléma **), a že na př. svatý Pavel byl by zvolil raději sám zavrženým býti, kdyby byl mohl tak spasenými učiniti rodáky své ***).

b) **Přátelství** jest nejužší spojení duchů i srdcí lidí šlechetných k účelům šlechetným. „Kdo se bojí Boha, spolu bude míti přátelství dobré; neboť podle něho bude přítel jeho", praví moudrý Sirach †). Oba přátelé jsou v pravdě milující, oba v pravdě milovaní. Poněvadž pravá láska mezi lidmi nerozlučná jest od lásky k Bohu: proto se praví, že přátelství slučuje duše k účelům jen šlechetným. Když tedy praví dva neb tři, že přátely jsou, avšak nemají účelu bohulibého, ale toliko pro smyslnou rozkoš aneb společný zisk se spojili: liché jest jich přátelství. Pán zajisté praví: „Milujete-li ty, kteříž vás (láskou smyslnou) milují: jakou máte milost (čili čáku na odplatu)? neboť i hříšníci (i pohané) milují ty, kteříž je milují" ††).

Není tedy možná pravá láska vzájemná čili přátelství tam, kde se lidé v náhledech o nejvyšší statky od sebe rozcházejí; *není možno přátelství opravdové na př. mezi manžely, z nichž každý o Bohu a svaté víře jinak smýšlí*, ale nezbytný jest pak nelad mezi nimi; a proto Církev svatá, v níž manželství jest zvláštní, od Ježíše Krista ustanovenou svátostí, manželství dítek svých s nekřesťany naprosto zakazuje, a i manželstvím s nekatolíky čili manželstvím smíšeným tak ve-

---

*) Srovn. níže II část. 1. rozdíl.

**) Luk. 19. 41—44.

***) Řím. 9, 3.

†) 6, 17.

††) Luk. 6, 32 Mat. 5, 46.

lice brání, poněvadž jest očividno, jak veliké nebezpečí věrnému manželu katolickému nastává, an mnohý, aby stálým nátiskům zbloudilého spolumanžela a jeho příbuzných ušel, mnohdy až i víry se odříká, a tak pro krátký život pozemský bez svárů, volívá život věčný, v němž panuje mrákota a stín smrti, kde není řádu a pokoje nižádného, ale kde věčná hrůza přebývá *).

Hledati přátel nikdo povinen není; avšak šlechetný člověk cítí v sobě potřebu, aby se s někým v radostech i strastech sdílel, poněvadž, jak dí přísloví: „radost sdělená jest radost dvojnásobná; a bolest sdělená jest bolest poloviční". Člověk ctnostný hledává upřímného, ctnostného přítele, „rukou hedvábnou", jak praví polské přísloví a když některého nalezl, za veliký poklad ho má **), a „udržuje při sobě rukou železnou." S ním důvěrnou radu brává, od něho zasloužené pokárání přijímá, s ním ve všech věcech upřímně se sděluje, v strastech ho těší, v nouzi mu pomáhá, a v žalosti i radosti věrnost jemu zachovává.

Překrásný příklad svatého přátelství dává nám sám Syn Boží, an vyvolil si dvanáct společníků veškerých skutků veřejného života svého pozemského, a jim se svěřoval jako přátelům, jakož i výslovně přátely je nazýval ***); ano Petra a Jana i ze samých apoštolů za zvláštní důvěrníky své si zvolil. Vzory bohulibého přátelství jsou dle Písma také David a Jonathas †) blahoslavená Boží Rodička a svatá Alžběta ††), Lazar se svou rodinou †††), a jiní.

3. Láska křesťanská k rozumným tvorům směřující má býti konečně druhu takového, aby žádného naprosto nevylučovala; neb jinými slovy: *milovati musíme nejen přátely, ale i lidi protivné, i škůdce své i nepřátely.* Nepřátely milovati jest tak naprostou ctností křesťanskou, že ji v žádném jiném náboženství nakázanou nenalezáme; ano že se jí ani nikdo z katolíků honositi nemůže, kdo zároveň i jako katolík nežije; proto také píše v příčině té blahoslavený Euthymius: „Láska k nepřátelům jest všeliké ctnosti korunou a vrcholem."

*) Job. 10, 21. 22. Mark 16, 16.
**) Sir. 25, 12.
***) Luk 12, 4.
†) I. Král. 18. a násl.
††) Luk 1.
†††) Jan 11, 5. Srovn také § 125.

Kdo chce ale ctnosti této nabyti, musí ovšem předkem obsah její dobře znáti. I slušno tedy především se tázati: *Kdo jest naším nepřítelem?*

Nepřítelem naším není ten, kdo opravdové chyby naše spravedlivě kárá; ani ten, jenž nevolky protivným aneb škodným se nám stává: nýbrž ten, jenž nám *zlovolně nepřeje* čili ze *zlé vůle škodí.*

A toho že máme milovati? táží se mnozí; vždyť to přirozenosti naší docela na odpor jest.

K tomu lze odpovědíti: Dobře sluší rozeznávati, že *láska k nepřátelům a) něčeho žádá; b) něčeho nežádá; c) něco jen radí.*

a) Čeho láska k nepřátelům nežádá?

Láska k nepřátelům nežádá, abychom koho milovali proto, že nám zlovolně škodí, což by bylo ovšem nepřirozeno; nežádá, abychom nepřítele tou měrou milovali, jako přítele, tedy: se zvláštní přítulností k němu lnuli, city oddanosti k němu v srdci chovali; nežádá, abychom křivd nám učiněných necítili, náhrady na cti, zdraví, majetku nežádali, ano i u soudu se jí nedomáhali, když škůdce po dobrém škody napraviti se zdráhá.

Praví-li Pán: „Udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé; a tomu, kdož se s tebou chce soudem svářiti a sukni tvou vzíti, nech mu i pláště“ *): neznamenají výroky ty rozkazu, co bychom měli tělesně činiti, ale podávají toliko *rady* Páně, abychom, *možno-li to*, pro větší zásluhu ochotnými byli křivdy z lásky k Němu snášeti, jako On nesmírné křivdy snášel z lásky k nám; a i když náhrady žádati nucenými se vidíme, abychom nikdy msty nevyhledávali, ale Pánu Bohu ji ponechávali. Kdyby byl chtěl Pán Ježíš slovy svými dáti přísný rozkaz, tuť by všem škůdcům dodával jen větší chuti, aby bohabojným po libosti ubližovali; také by nebyl sám káral služebníka, jenž Jemu před Anášem políček dal, kdežto řekl: „Mluvil-li jsem zlé, vydej svědectví o zlém; pakli dobře, proč Mne tepeš“ **).

b) Čeho tedy žádá láska k nepříteli?

Láska k nepříteli žádá: abychom na něm milovali, co milování hodno jest, totiž obraz Boží; abychom při obecných potřebách jemu jako jiným pomáhali; abychom

*) Mat. 5, 39–41.

**) Jan 18, 23.

modlíce se za všechny, jeho z modliteb svých nevylučovali; abychom, dovoluje-li toho naše společenské postavení, raději práva svého proti němu u soudu nepohledávali; abychom nižádné zášti, mstě aneb jiné nezřízené vášni neb náruživosti proti nepříteli v srdci místa nepopřávali, a tak k zlobě jeho své vlastní zloby nepřičiňovali; abychom, když křivdu napravil, i do přátelství ho opět přijali, jestli totiž dříve již přítelem naším byl. „Největším stupněm lásky jest to, nepřítele dobrodiními k lásce přitáhnouti," učí svatý Bonaventura.

c) *A co konečně láska k nepřátelům radí?*

Láska k nepřátelům nevelí, ale radí: abychom urážky nepřítele vždy vykládali spíše z jeho nevědomosti neb přenáhlení, nežli ze zlé vůle; abychom vždy ochotnými byli i největších křivd odpustiti, i tehdáž, když nepřítel za odpuštění ani nežádá; abychom první krok činili k usmíření, ač ten, kdo dřív aneb kdo více urazil, tak učiniti povinen jest; abychom škůdci neodpírali obecně užívaných spůsobů zdvořilosti, i když jich společenské postavení jeho nežádá, a když bychom jich bez pohoršení jiných opomenouti mohli.

K dosažení této ovšem nesnadné, ale s milostí Boží nikterak nemožné, překrásné, Bohu i lidem příjemné ctnosti *napomáhají tyto prostředky*: Uvažování vlastní křehkosti; rozjímání příkladu, který nám dal Spasitel náš, an na kříži umíraje za ukrutné katany své se modlil; uvažování veliké odplaty, kterou Bůh slibuje smiřlivým, jakož i veliké pokuty, kterou hrozí nelitostivým, jak vyloženo v podobenství o králi, který chtěl klásti počet se služebníky svými*); časté uvážení prosby Otčenáše: „odpusť nám naše viny (tak právě), jakož my odpouštíme," což jest jinými slovy: neodpusť, když my neodpouštíme! Konečně vyhýbání se příležitosti, kde bychom mohli zavdati příčinu k nepřátelství a novým třenicím.

Uvaha. Pravá láska křesťanská musí tedy býti spořádána, a sice tak, *abychom Boha milovali napřed*, a nade všecko, čili s celým srdcem uvnitř, celým životem, ve všech věcech, pro Jeho dary, hlavně ale pro Jeho neskonalou, nevystihlou dokonalost; a to nejen sladkými city, jichž ani pány nejsme, ale hlavně rozumem a svobodnou svou vůlí. Po Bohu pak *milovati máme sebe i bližní*, a sice tak, abychom napřed milovali věci duchovní, pak teprv tělesné, smyslné; a věnujíce

*) Mat. 18, 21. a násl.

větší míru lásky těm, kteréž Bůh zvláštními svazky tělesnými neb duchovními k nám připoutal, abychom bez lásky nenechávali nikoho, ani úhlavního nepřítele svého, a sice — pro Boha, pro přikázaní i příklad Jeho, pro hojnou odplatu u Něho!

Ó snažme se pořádku tohoto v lásce zachovávati, a tak bohulibě smýšleti! S milostí Boží pomocnou, které nám Bůh milosrdný neodepře, budeme pak moci mluviti, jako sv. Pavel: „Jist jsem zajisté, že ani život (pozemský), ani andělé, ani knížectva, ani mocnosti (t. j. všichni druhové andělů odpadlých a peklem trestaných), ani věci přítomné, ani budoucí, ani síla (čili mocnost světská jakákoli), ani výsost, ani hlubokost, ani jiné stvoření nebude moci nás odloučiti od lásky Boží, kteráž jest v Kristu Ježíši Pánu našem“ *); a láska taková bude Bohu milejší, než všecky ostatní oběti, jak dosvědčuje svatý Marek **); přikryje množství hříchův ***); stane se nám svazkem dokonalosti †): a těšíc nás již na světě na konec zjedná nám přeblažené, nejužší i věčné s Bohem a všemi svatými spojení, poněvadž „čeho oko nevídalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, připravil Bůh těm, kteříž Jej (právě) milují!“ ††)

59. d) Láska křesťanská může vzrůstati i se umenšovati.

1. Jak z výkladů o lásce křesťanské posud uvedených vysvítá, záleží na náladě duše, *milostí* Ducha svatého vzbuzené, v které *rozumem* svým přednosti Boha, a tvorů rozumných, jakožto obrazů bytosti Božské uznáváme, a *svobodnou vůlí* svou ve spojení s nimi vejíti se snažíme. Avšak jako není dvou listů na stromě, ježto by naprosto stejnými byly: tak jest i v říši duchovní, že nejsou ani dva tvorové rozumní, kteříž by naprosto stejný obraz Boží v sobě představovali; nebo

a) *milost Boží* rozdílí Duch svatý z části dle dobrolíbeznosti své ***), z části i dle přípravy ducha, která ovšem zase

*) Řím. 8, 38. 39.
**) Mark. 12, 33.
***) I. Petr. 4, 8.
†) Kolos. 3, 14.
††) I. Kor. 2, 9.
†††) I. Kor. 12, 11. Efes. 4, 7. a j.

u rozličných tvorů jest přerozmanitá. Tak vyvýšil Bůh milostí svou blahoslavenou Rodičku svou nejen nad všechny pozemčany, ale i nade všechny kůry andělské;

b) *rozum* nemá u všech lidí a vždy týchž schopností a téhož vzdělání, tak že ani tentýž člověk není ve všech dobách stejně spůsobilým o Bohu a obrazech jeho uvažovati*); a konečně

c) ani *svobodná vůle* není u všech lidí, ba ani u jednoho a téhož člověka vždy rovnou měrou k dobrému nakloněna, poněvadž na ni působí i milost Boží i poznávání rozumu, i rozličné pocity a žádosti v člověku i bez jeho vůle ano proti vůli jeho se rodící**).

Ze všeho toho tedy plyne, že *láska křesťanská, i pravá, není vždy na témže stupni ani u jednoho člověka.* Stále dokonalou bude teprv v nebi; zde na světě vždy změnám podlehá. Ale ani v nebi nebude Bohu rovná, poněvadž tvorové vždy zůstávají jen tvory obmezenými, byť i sebe výše od Boha vyvýšeni byli, kdežto Bůh jest nesmírný, neobsáhlý. Proto ani cherubínové, ani serafinové, ba ani Matka Boží Boha, Jeho zcela hodně nemilují; *toliko tři Božské osoby, jež ve všech dokonalostech úplně sobě se rovnají, také nejdokonalejší, Boha hodnou láskou na vzájem se milují.*

Je-li tedy řeč *o lásce dokonalé*, jakou Boha milovati máme, lze ovšem pomýšleti na lásku dokonalou toliko takovou, jaká nám slabým tvorům při milosti Boží a darech duchovních uštědřených ve stupni, co možná nejvyšším, možná jest.

2. *Vyšší neb nižší stupeň lásky poznává se z pohnutek*, z kterých Boha milujeme. Kdo Boha miluje hlavně pro dary, které od Něho *doufá*, miluje Ho méně čili nedokonaleji než ten, jenž na Něm má zalíbení pro Jeho naprosté dokonalosti, jak nám je svatá *víra* představuje, a pro ty zase Jemu všemožným spůsobem zalíbiti se snaží***). Kdo má lásku k Bohu toliko *nedokonalou, miluje, poněvadž se ještě bojí*, že by mohl zaslíbení Božích nedojíti; kdo má ale lásku *dokonalou, bojí se jen synovsky*†), aby ani v nejmenším nejdokonalejšího a nejdobrotivějšího Boha neurazil, *právě proto, že miluje!*

Rozdíl lásky dokonalé a nedokonalé jest proto velice důležitý, poněvadž láska dokonalá, ustavičná, „přikrývá množ-

*) Srovn. § 19—25.
**) Srovn. § 26—30.
***) Srovn. § 58. I. 3.
†) § 51. Úvaha, § 53. 3.

ství hříchů," jak učí svatý Petr*), a *sama o sobě čili i bez svátostní zpovědi odpuštění veškerých hříchů s sebou přináší*, když totiž kajicník naprosto nižádné příležitosti nemá se zpovídati, na př. při náhlém nebezpečí smrti, ač by rád se zpovídal, kdyby mohl; kdežto láska nedokonalá toliko se svátostním rozhřešením spojená odpuštění hříchů působí, jak učí Církev svatá na sněmu tridentském**) i v obecném katechismu.

3. Avšak ač víme, *co* před Bohem úplně ospravedlňuje: tož přece nevíme, leč by komu byl Bůh sám nezvratně zjevil, zdali i se své strany vše jsme učinili, čeho Bůh na nás žádal; čili: nikdy nevíme, *kdo* již ospravedlněným jest; proto také praví mudrc: „Neví člověk, zdali lásky čili nenávisti hoden jest"***); a miláček Páně: „Kdo spravedlivý jest, ospravedlniž se ještě, a svatý posvětiž se ještě"†)!

Jako ale vystupující dým prozrazuje, kde se oheň nachází: tak i *pravá, ospravedlňující láska poznává se přece dle jistých znamení.* Tak souditi lze, že někdo Boha láskou dokonalou miluje: kdo každého hříchu co nejvíce nenávidí; kdo na Boha při každé příležitosti s uctivostí pamatuje a s důvěrou Ho vzývá; kdo o dokonalostech i skutcích Božích rád a často rozjímá; kdo pro čest Jeho všude horuje; kdo nepřátelům svým pro Boha dobře činí; bližním v duchovních potřebách jejich s ochotou a výdatně pomáhá; z bohulibých skutků svých bližních upřímně se raduje. Neboť praví Písmo: „Kde jest poklad tvůj, tuť jest i srdce tvé"††); t. j. jinými slovy: Miluješ-li Boha pro Něho samého, a vše ostatní jen pro Boha: tuť zajisté i všechny tvé myšlénky toliko k Bohu směřují.

Za to ale *nejsou bezpečnými známkami lásky Boží*; když kdo sice vášnivě o Bohu mluví, ale ve skutcích se slovy svými se nesrovnává, poněvadž pravá, upřímná láska nespočívá ani v slzách ani v sladkém blouznění citů, ač ony velice při lásce jsou užitečnými: ale v poznávání *rozumu*, a v rozhodné *vůli*, i v myšlení, i v řečích, i ve skutcích vůli Boží plniti!

4. *Prostředky, jimiž lze lásku křesťanskou zdokonalovati čili rozmnožovati,* jsou:

---

*) I. Petr. 4, 8,
**) Conc. Trid. sess. XIV. cap. 4. de contrit.
***) Kaz. 9, 1.
†) Apoc. 22, 11.
††) Mat. 6, 21.

a) K rozmnožení *milosti Boží*, k lásce nevyhnutelně potřebné, slouží: Vroucí *modlitby* zvláště při mši svaté za bohulibou lásku*), najmě časté, kratinké, tak zvané „střelné modlitbičky“; časté rozjímání o dobrotě, lásce i kráse Pána Boha našeho; časté a vždy hodné přijímání svátostí, zejména nejsvětější Svátosti oltářní, která i „Svátostí lásky“ se nazývá. „Přibližte se k Bohu, a přiblíží se k vám,“ píše svatý Jakub**).

b) Ku vzdělání *rozumu*, jehož činnosti při lásce nevyhnutelná jest potřeba, napomáhá: Důkladné vzdělání ve věcech svaté víry, která nám tak mnoho útěchyplného o Pánu Bohu trojjediném předkládá; nebo koho neznáme, toho nemilujeme, a koho jen málo známe, jen málo milujeme.

c) K pohnutí *svobodné vůle* přispívá: Potírati žádosti těla, očí, i pýchu života; horlivé cvičení se v jednotlivých ctnostech mravních; časté, třeba i každodenní vzbuzování Božských ctností***); časté osvědčování Bohu, že všecko, cokoli činíme, jen pro Jeho čest činiti chceme.

5. *Ctnost lásky křesťanské v sobě umenšuje:*

a) Kdo modliteb, svátostí, oběti mše svaté zanedbává;

b) kdo slovo Boží nerad poslouchá i čítá;

c) kdo všedních hříchů nedbá, a vůbec tvorům příliš se nakloňuje; nebo praví svatý Augustin: „Méně Tě miluje, ó Pane, kdo s Tebou něco miluje, čehož pro Tebe nemiluje“ †)!

Úvaha. Nesmírná jest odplata, kterou Bůh chystá milovníkům Svým po smrti: nepřekonatelné štěstí provází je již i v životě tomto ve svědectví dobrého svědomí, byť i celý svět proti nim povstával. Ó pamatujme tedy na dobrotu i lásku Pána tak přeštědrého, a vědouce, že jen z vůle Jeho jsme, čím jsme i co máme: Jemu jakožto věrní poddaní upřímně, s láskou služme; všeho, co by Jej zarmoutiti a nás trestuhodnými učiniti mohlo, co nejvíce se varujme; jako zvedené dítky pro čest svého milovaného Otce, pro čest trojjediného Boha svého, Stvořitele, Vykupitele i Posvětitele horleme; v myšleních, žádostech i skutcích se Jemu poddávejme; a jako milující na milovaného při všem zaměstnání a na všech místech pamatuje: i my na milého Pána Boha

---

*) Fil. 1, 9.

**) 4, 8.

***) § 45, 5. 6.

†) Vyznání kn. 10. kap. 29. — Srovn. také §§ 104, 116, 128, 140.

všude pamatujme; ve všem se s Ním raďme; v každé obtíži za pomoc Jeho prosme, říkajíce a osvědčujíce bezpočtukráte na př.: Můj Ježíši! Můj jsi a já Tvůj! Můj Ježíši, milosrdenství! Boží pomoc vždycky s námi! Sláva Bohu Otci, i Synu, i Duchu svatému! Ježíši, Tobě žiju, Ježíši, Tobě umírám, Ježíši, Tvůj chci býti v životě i smrti.

§ 60. e) Co se s láskou křesťanskou nesrovnává.

Pravá láska křesťanská záleží v tom, abychom Boha milovali nade všecko, a tvory jeho toliko pro obraz Boží, který jest v nich: aneb i jinými slovy: pravá láska žádá, abychom od tvorů, pokud lásce k Bohu na závadu jsou, se odvracejíce (aversio a creaturis), s celou duší, myslí, s celým srdcem k Bohu, jakožto středu všech věcí se obraceli (conversio ad Deum). Kdo pořádku toho, Bohem samým ustanoveného nešetří, a tedy od Boha se odvraceje (aversio a Deo), k tvorům spůsobem nepořádným čili nezřízeným se obrací (conversio ad creaturam): těžce hřeší*), an Bohem neskonale krásným a dobrotivým pohrdá, a cíl svůj mimo Něho hledá.

Hřích těžký kterýkoli, že odvrácením jest od Boha, ruší tedy povinné zalíbení na Bohu; že obrácením jest ku tvorům, ruší tedy povinnou ochotu, Bohu jako svrchovanému Pánu svému se podrobovati; aneb jinými slovy: Každé vědomé i dobrovolné přestoupení zákona Božího ve věci důležité, nebo-li *každý hřích smrtelný jest lásky křesťanské úplným rozrušením*, poněvadž nemůže obstáti s milostí Boží, bez kteréž ctnost lásky jest nemožná**). Hřích všední pak, poněvadž o milost Boží neolupuje, ale toliko ji umenšuje, s láskou křesťanskou sice se ještě srovnává, ale dle míry, jakou milosti odnímá, ji také umenšuje***).

Poněvadž ale křesťanské lásky předmět jest trojí: proto i neláska jeví se spůsobem trojím, a sice: 1. jako neláska k Bohu; 2. jako neláska k sobě samému; a 3. jako neláska k bližnímu.

1. *A jaké jsou známky nelásky k Bohu?* Kdo Boha těžkým hříchem urazil, od Něho se v pravdě odvrátil: ten stává se *lhostejným* k Jeho darům; *nevděčným* za dobrodiní, jichž

*) Srovn. § 38. III.

**) § 35. a § 33.

***) § 59. 5.

Bůh duši i tělu jeho prokázal a prokazuje; počíná o článcích víry i naděje křesťanské *pochybovati*; *pyšně* rozumem svým o Bohu i svatých věcech souditi; na řízení Boží *reptati*. A jestli v hříchu svém trvá dále, dojde konečně tak daleko, že jako padlí andělé *nenávidí* Boha a Církve jeho, ano zničil by vše dílo Boží, kdyby mohl*). Boha ovšem nemůže nenáviděti pro Jeho nevystihlé dokonalosti, že na př. jest nejvýš dobrotivý, svatý, mocný atd.; ale nenávidí Ho proto, že jemu hřešiti brání, a provinění přísně kárá**).

Nejvyšší stupeň nenávisti k Bohu jeví se v tom, když člověk jako Farao egyptský vším spasitelným napomínáním k dobrému pohrdá, a tak sám milostí Boží přímo a drze pohrdaje, všelikou cestu zpáteční k životu bohulibému sobě uzavírá; za kteroužto příčinou také hřích „**k spasitelnému napomínání srdce své zatvrzovati**“ počítá katechismus mezi hříchy proti Duchu svatému, které ani v tomto ani v budoucím životě odpuštěny nebudou***).

2. *Jaké jsou známky nelásky k sobě samému?*

Sebe máme milovati pro Boha, tedy dříve duši a blaho její, a pak teprv tělo a blaho jeho. Hříšník ale pořádek ten převrací; *tělu* svému ve všem hoví, *obžerství* i *smilstva* mu dovoluje, zapomínaje, že „kdo smilní, hřeší proti tělu svému; že údové naši jsou chrámem Ducha svatého,“ jenž rád přebývá v duši ctnostné; že i tělo máme od Boha, a tedy nejsme svoji tak, abychom s ním mohli nakládati, jak by se nám líbilo, anoť i ono vykoupeno jest krví Kristovou†).

Ale ač všecky způsoby nezřízeného milování těla jsou hříchy těžkými, které o sobě nenávist vlastní duše osvědčují††): přece hřešivá člověk ještě více *duší* samou, a sice hlavně tak, že rozumu ve věcech Božských nevzdělává; dobrých skutků nečiní; povinnosti stavu svého zanedbává; hřivnami od Boha mu svěřenými ke cti Boží nekupčí; až naposled ani v hodince poslední k Bohu se neobrací, ale jako lotr na kříži nekajicně umírá, a věčné záhubě propadá.

Tato duchovní lenost, až do konce dochovaná, sluje

---

*) „Ecrassez l'infame,“ t. j. zničte nešlechetníci (Církev), volali v ďábelském vzteku nevěřečtí revolucionáři minulého století.

**) Tak učí sv. Tomáš Aq. 22. qn. 34. a 1.

***) § 42. II. 3.

†) Srovn. I. Kor. 6, 18—20.

††) Žalm 10, 6.

v katechismu „**v životě nekajícím zúmyslně do konce setrvati**“ a patří rovněž mezi hříchy proti Duchu svatému*).

3. *A které jsou známky nelásky k bližnímu?*

Bližního máme milovati pro Boha, jako sebe; tedy napřed blaho duše jeho míti na zřeteli a pak teprv blaho tělesné. Kdo ale lásky křesťanské těžkým hříchem pozbyl, ten *nemiluje všech lidí* jako svých bratří a obrazů Božích; miluje některé jen pro těla jejich, neb pro pouhý zisk aneb rozkoš, kterou mu působí; jest k nim tvrdý, nevlídný, urputný; hříchů jich nebrání, ale snad docela přímo k hříchu jim radí, velí, svoluje, chuti dodává; k *přátelům* upřímnosti, věrnosti nemá; *nepřátelům* se mstí, jich nenávidí, hořkosti k nim nepřemáhá; z cizího štěstí se rmoutí a ze škody bližního se raduje; chudým almužny odpírá; vdov, sirotků, dělníků utiskuje.

Nejvyšší stupeň nelásky k bližnímu jest ale ten, když kdo jako Kain Abelovi štěstí jeho *duchovní* závidí, a pro ně bližního všelikým způsobem pronásleduje, a mu škodí. Proto také počítá katechismus mezi hříchy proti Duchu svatému, a tedy neodpustitelné: „**Bližnímu svému milosti Boží nepřáti a záviděti.**“

Úvaha. Slunce na nebi svítí na spravedlivé i nespravedlivé, a zahřívá jedny i druhé; avšak nikoho k dobrodiním svým nenutí. Kdo tedy sám dobrovolně od slunce se odvrací, ve tmách zůstává; kdo svévolně před ním se skrývá, v chladu trvá. A podobně kdo od Boha dobrovolně se odvrací, tomu slunce svaté víry a z ní plynoucí světlo blažené naděje na cestě života nesvítí; a kdo srdce své před působením zahřívající milosti Boží uzavírá, v tom láska uhasíná.

Od Boha nemohou se více odvrátiti svatí v nebesích; poněvadž boje života šťastně přestáli, v přeblažené spojení s Bohem vešli, a dle přirozenosti své nemohou chtíti, tohoto spojení opět opustiti.

K Bohu nemohou se již obrátiti nešťastníci v pekle; poněvadž čas k životu bohulibému zmrhali, milosti Boží pomocné ztratili, do nezměnitelné věčnosti vešli.

K Bohu se obraceti i opouštěti Ho mohou toliko lidé na zemi, majíce od Boha vůli svobodnou. Při slabosti své zděděné ovšem za těžkou věc míváme, lásku k Bohu ve všech poměrech života zachovati; ale máme-li od Adama prvého přiro-

*) § 42. II. 3.

zenost porušenou: máme od Adama druhého, Ježíše Krista, milost získanou, s kterou i nejtěžší věci stávají se možnými. Toho tedy Ježíše Krista, Prostředníka svého u Boha, se při držujme; Jemu věrnost zachovávejme; k Němu tisícerými spůsoby se utíkejme v modlitbách a rozjímáních, kteréž stanou se jako dřívím, jež do žáru lásky přikládáme. Tak spůsobíme, že budeme Jej vždy více milovati; duši svou vždy více trojjedinému Bohu připodobňovati; všeho, co by v nás lásku k Bohu a pravou lásku k tvorům rozumným umenšovati aneb hubiti mohlo, se varovati! Heslem naším budiž, co stručně praví básník:

„Tři věci jsou mi nejdražší,
tyť: víra, naděje a láska;
ta trojí ctnost mne oblaží,
ta navždy budiž moje částka!
Komu ten udělen je dar,
nepřijde na věky na zmar“!*)

B) Jak máme Boha ctíti.

II. „Nevezmeš jména Božího nadarmo!“
III. „Pomni, abys den sváteční světil!“

§ 61. Boha ctíti jest naše povinnost.

1. Přikázaní Boží prvé „v jednoho Boha věřiti budeš“ pravidluje smýšlení naše o Bohu, jež za základ má ovšem pravou *víru* v Boha, ale nerozdílně spojeno jest i se svatou *nadějí* a nejblaženější *láskou*. Pravý život duše lidské záleží tedy v nejužším spojení s trojjediným Bohem skrze trojici Božských ctností**). Avšak každý život prozrazuje se *činy*; a proto bylo řečeno, že víra i naděje i láska křesťanská musí býti *živá* čili skutky osvědčovaná***), ano že každý v pravdě dobrý skutek vlastně jest již osvědčením vnitřního našeho smýšlení o Bohu†).

Ale kromě úcty vnitřní povinni jsme Bohu prokazovati i *zvláštní ještě poctu zevnitřní*, jak výslovně Bůh velí přiká-

*) Vinařický „Tři Božské ctnosti.“
**) Srovn. § 45.
***) § 48, 6. § 53. 2. § 58. I. 2.
†) Srovn. Kol. 3, 17. I. Kor. 10, 31.

zanimi „nevezmeš jména Božího nadarmo!“ a „pomni, abys den sváteční světil!“ Bohu nelíbí se však pocta kterákoli. Jako i panovníci světští ustanovují zvláštní pravidla pro poctu, která se jim jakožto vladařům vzdávati má, a každý by jich urazil, kdo by pravidly těmi obřadními pohrdal: tak i Bůh ustanovil pořádek pocty, kterou Jemu jakožto svrchovanému Pánu nebes i země vzdávati máme, a každý by zhřešil, kdo by řádu toho nešetřil.

Řád pocty Boha *v Starém Zákonu* nacházíme hlavně v knihách Mojžíšových, v kterých vyznamenány jsou zákony o svatostánku, o obětích krvavých i nekrvavých, o kněžstvu, o nádobách, rouchách bohoslužebných a t. d.

Avšak celý Starý Zákon i s celou svou bohopoctou byl jen obrazem toho, co Zákon Nový má ve skutečnosti; oběti starozákonné byly toliko předobrazy oběti Páně krvavé na kříži a nekrvavé na oltáři; obřady Starého Zákona samy o sobě milostí neudílely, ale ukazovaly toliko ke skutečným milostem, jež nám Bůh uděluje skrze svátosti v Církvi své. Proto když *Pán Ježíš* dokonal, co bylo dříve toliko předpovídáno a předobrazováno, *založil i nový řád bohoúcty* v hlavních rysech Sám ustanovením nejsvětější oběti mše svaté a sedmi svátostí; ve věcech pak méně závažných moci ponechal svým apoštolům a jich nástupcům, aby čeho pro spásu věřících třeba, přihlížejíce k potřebám rozličných věků i národů ustanovovali, což oni také činili a činí. Kdo tedy chce Bohu Jemu milou poctu prokazovati a tak odplaty u Něho hodným se státi: musí Jej ctíti tak, jak svatá *Církev katolická* mocí jí od Krista Pána udělenou učí, velí, koná. A to musí činiti jako tvor rozumný: s rozumem, svobodnou vůlí a za pomoci Boží, čili jako ctnost *).

Z toho, co tu povědíno, lze odpovědíti k otázce: *Co jest pravá* **bohopocta?**

Pravá bohopocta (cultus divinus) *jest ctnost, která křesťana činí ochotným ku všem těm úkonům, jež dle příkladu i učení Ježíše Krista i Církve Jeho k tomu směřují, abychom na základě Božských ctností Bohu, Pánu svému, co nejdokonalejší poctu čili čest vzdali.*

2. Pravé bohopocty rozeznávají se *rozličné způsoby*, jež vesměs od Boha nařízeny jsou. Bohopocta vůbec jest

a) toliko *vnitrná* (cultus Dei internus) čili osvědčování

*) Srovn. § 35. I.

živé víry, naděje a lásky uvnitř duše. Pán Ježíš nás k ní vybízí slovy: „Bůh jest duch; a ti, kteříž se Jemu klanějí, v duchu a v pravdě mají se klaněti“ *). Bohopocta pravá má býti

b) také *zevnitřní* (cultus Dei externus), a jeviti se netoliko v celém životě soukromém, jakožto odlesk svatých ctností víry, naděje i lásky: ale i *ve skutcích veřejných* takových, jež svědectví vydávají o tom, že srdce naše uvnitř zcela Bohu náleží, a že ochotnými jsme všechny věci své i sebe sami Jemu v milou oběť přinésti.

Skutky bohopocty zevnější ovšem jen tehdy mají cenu u Boha, když s bohopoctou vnitrnou v úplném jsou souhlasu, poněvadž by byly jako tělo bez ducha, mrtvé, Boha nehodné, jak On Sám praví o lidu israelském, v pouhých zevnějších skutcích, obřadech si libujícím, ale srdce neposvěcujícím: „Lid tento přibližuje se ke Mně ústy svými a rty svými oslavuje Mne; srdce pak Jeho daleko jest ode Mne“ **).

Bohopocta může býti:

c) *soukromá, osobní*, když totiž bez svědků od jednotlivců se děje. Takovou konal na př. častěji Pán Ježíš, an „rozpustiv zástup, vystoupil na horu sám, aby se modlil. A když byl večer, byl tam samoten“ ***).

Bohopocta může býti:

d) *veřejná* a *společná*, když totiž před celým shromážděním nábožného lidu se děje. Takovou veřejnou bohopoctou jest na př. mše svatá, křížová cesta.

Bohopocta může býti:

e) *řádná*, která v jistých určitých dobách stejným způsobem se opakuje; na př. služby Boží velikonoční; a

f) *mimořádná*, která jen v jistých mimořádných příčinách se děje; na př. přísaha. Dále může býti:

g) *bezprostřední* (cultus latriae), když totiž přímo Bohu čest vzdáváme, na př. když před nejsvětější Svátostí oltářní se kořímе; může býti ale také

h) *prostřední*, když totiž *ctíme nebešťany jako přátely Boží* (cultus duliae), aneb i vrchnosti duchovní a světské proto v poctivosti máme (cultus politicus), poněvadž ony z vůle Boží našimi vladaři a vůdci ku blahu nebeskému aneb i pozemskému ustanoveni jsou †).

---

*) Jan 4, 24. Srovn. § 64. II. 3.

**) Isai 29, 13. Mat. 15, 18.

***) Mat. 14, 23.

†) Srvn. § 11. 12.

3. Kdo Bohu náležitou poctu prokazuje, jak kdy potřeba aneb prospěch káže, s celým srdcem uvnitř i skutky bohulibými zevnitř, soukromě i veřejně, bezprostředně i prostředně, a tak víru, naději i lásku k Bohu osvědčuje: o tom říkáme, že se *Bohu klaní* (cultus latriae); že jest *náboženským* neb že *má náboženství*, poněvadž v duchu svém vše „na Boha“ vztahuje, a sebe na Něm docela závislým uznává; neb že *Boha oslavuje* (glorificatio Dei), an svou všestrannou na Bohu závislost ukazuje, a tak Bohu Pánu svému „slávu činí“.

4. Proti křesťanské bohopoctě činívají lidé, jimž nepohodlno jest, zevnitř ku víře své se přiznávati, *námitku, že prý Bůh z naší pocty prospěchu nemá, a že jí tedy netřeba.* Avšak v námitce té spočívá veliký a osudný omyl. Ovšem že Bůh z pocty naší nižádného užitku nemá, jí tedy nepotřebuje, poněvadž jest Bytost v Sobě nejdokonalejší, nejblaženější, nejjednodušší, ničeho nepotřebujíc. Následuje však z toho že bohopocta jest zbytečnou? Dojista, že ne! Nepotřebuje pocty naší Bůh, ale *potřebujeme jí my sami!* Potřebujeme i zevnitřní bohopocty, protože

a) sestáváme netoliko z ducha, ale i z těla, jež rovněž jest tvorem Božím, a tedy povinno jako duch Tvůrci svému vzdávati čest; poněvadž

b) na těle našem zevnitř jeví se všecko, co naším srdcem pohybuje uvnitř: radost smíchem, žalost pláčem a t. d.; a právě tak i *zevnějšek zase působí na vnitro*, a tedy zevnější prokazování pocty Bohu plamen lásky k Bohu v srdci více rozněcuje; poněvadž

c) bohopoctou plníme svou nejvyšší povinnost ku Tvůrci svému, pro zásluhy Ježíše Krista nové prameny milostí Božích a zásluh u Boha si otvíráme, Božské ctnosti v sobě zachováváme i rozmnožujeme, a již napřed to činíme, co svatí nebešťané činí v blaženosti nebeské a co má býti zaměstnáním naším po celou věčnost: Boha totiž chválíme a velebíme, prosíme a díky Mu vzdáváme.

d) Potřebujeme zevnější bohoslužby *pro společnost*, poněvadž nikdo sám od sebe na svět nepřišel, ale ve společnosti lidí se narodil, a proto nejen sám, ale i se společností Pánu svému klaněti se má. Tak uznávali židé i pohané; a proto všude, při všech národech, ať již Boha pravého znali neb jen modly vzývali, všude měli a mají také bohoslužbu veřejnou, společnou. Mimo to máme veřejnou bohoslužbou společně víru v Boha vyznávati, v ní bloudící i nevěřící vzdělávati, vlaž-

ných a umdlévajících povzbuzovati, a společnou lásku k Bohu pěstovati, poněvadž máme jednou i v nebi společnými chválami Boha velebiti.

e) Posléze námitku, že bohopocty potřeba není, ze základu vyvrací *přemnohé, přímé rozkazy Páně i Církve Jeho.* Každý otec žádá úctu a vděčnost i lásku od dítěte, jež zplodil, o něž pečuje, ač z prokazování úcty takové snad žádného prospěchu nemá; jest to zákon přirozený. A právě na základě tohoto přirozeného zákona velí Bůh, abychom rovněž Jemu jakožto Nejvyššímu také nejvyšší poctu prokazovali, an na př. dí: „Syn ctí otce a služebník pána svého: protož, jestliže jsem Já Otec, kdež jest čest má? a jestliže jsem Já Pán, kde jest bázeň má“?*)

Není jinak: Skutků bohulibých nelze činiti toliko v srdci, ale potřeba ku smýšlení srdce přičiniti dle okolností i skutků zevnitřních**), abychom účastnými se stali zalíbení jako Noe, jenž po východu z archy obětoval; jako Abraham, jenž pro oběť Isáka stal se praotcem Mesiáše; jako první křesťané, kteří „trvali v učení apoštolském a v sdílnosti lámání chleba (t. j. v slavení mše svaté a sv. přijímání) a v modlitbách“***).

5. Náboženství své osvědčujeme zevnitř podobně jako smýšlení vnitřní; skutky víry, naděje, lásky; a sice ctíme Boha, když osvědčujeme:

AA) **víru** *a*) slavným jí vyznáváním; *b*) přísahou;

BB) **naději** *a*) modlitbou; *b*) sliby;

CC) **lásku** *a*) bohoslužbou bezprostřední; *b*) bohoslužbou prostřední čili úctou nebešťanů.

AA) Vírou křesťanskou ctíme Boha a sice:

§ 62. a) Když ji slavně vyznáváme.

1. **Vyznáním víry** (professio fidei) jest vlastně každý skutek dobrý, který u víře v Boha konáme; tedy i modlitba, půst, almužna, přijetí některé svátosti, účastenství při katolických službách Božích. Avšak na místě tomto není řeč o tom, kterak máme víru svou skutky jakožto živou osvěd-

*) Malach. 1, 6.

**) § 32. II.

***) Skut. ap. 2, 41. — Srovn. také § 133.

čovati*): nýbrž o vyznání víry takovém, jež děje se *se zvláštním zámyslem tím, abychom vyznáním víry jiným lidem počet vydali z víry své*, jak velí svatý apoštol řkoucí: „Srdcem se zajisté věří ku spravedlnosti: ale ústy se děje vyznání ku spasení“ **).

Vyznání víry takové může se díti:

a) přímo, když totiž výslovně ústy pronášíme slova: jsem katolický křesťan; věřím všemu, co Bůh zjevil, čemu Církev Jeho učí; aneb se může díti:

b) nepřímo, když sice ústy víru nevyznáváme, avšak činíme věci takové, z nichž najisto souditi se dá, že katolickými křesťany býti se honosíme; na př. když před nejsvětější Svátostí oltářní v prachu země se kořímе.

Vyznání víry může se díti dále

c) slavně, když je činíme před vrchnostmi duchovními neb světskými, a k rozkazu jich; aneb může se díti dále

d) obyčejně, když totiž před jinými náboženské povinnosti vykonáváme; na př. když děláme kříž, vyznáváme trojím znamením kříže víru svou v nejsvětější Trojici Boží; když se při pobožnosti bijeme v prsa, vyznáváme víru v nejsvětějšího, nejvýš spravedlivého Boha, před Nímž všichni jsme jen bídnými, trestuhodnými hříšníky.

2. Co se veřejného vyznávání víry dotýká, slušno si pamatovati, že v příčině té

a) něčeho nesmíme činiti nikdy;

b) něco smíme činiti někdy; a

c) něco musíme činiti vždycky.

a) Čeho nesmíme činiti v příčině vyznání víry nikdy?

Nesmíme víru svou zapříti nikdy, ani přímo ani nepřímo, a byť bychom k vůli ní na světě všechno i život svůj ztratiti měli.

Víru *přímo zapírá*, kdo se jí výslovně odříká, an na př. tvrdí: jsem žid; jsem bez konfese; jsem rationalista aneb podobně.

Víru *nepřímo zapírá*, kdo činí skutky takové, z nichž s nutností souditi se musí, že se svaté víry katolické odřekl, byť i snad uvnitř od víry odpadnouti nechtěl. Tak byli za krutého pronásledování Církve v prvních stoletích za odpadlíky považováni všichni, kteříž, aby smrti ušli, modlám obě-

*) § 48, 6.

**) Řím 10, 10.

tovali kadidlo, aneb vydali pohanům posvátné knihy, poněvadž věcí těch pohané na znamení odpadlictví žádali; a papež Benedikt XIV. zavrhl lest čínských katolíků, kteří k rozkazu pronásledovatelů víry sice modlám zevnitř kadidlo obětovali, ale v duchu čest tu potahovali ku křížkům, jež na prsou nosili. A podobně nepřímo víru zapírá, kdo chodí na učení k protestantskému duchovnímu, neb do nekatolické modlitebny, neb rouhání Bohu a Církvi s radostí čítá aneb s lhostejností poslouchá, nejsvětější Svátosti oltářní se neklaní a t. pod.

Víru zapříti přímo neb nepřímo jest vždy *hřích těžký, smrtelný*, poněvadž člověk, jenž se za Boha svého a víru v Něho stydí, Bohu největší nečest prokazuje, bezbožnou mysl prozrazuje, a bližních svých těžce pohoršuje. O křesťanech, jenž víru svou zapírají, platí hrozná slova Páně: „Kdož Mne zapře před lidmi, *zapřímť i Já jej* před Otcem svým, kterýž jest v nebesích“ *). Za tou příčinou Církev Páně každého člena svého, jenž Krista Pána zapřel, jako suchou větev na stromu svém odřezává, t. j. ze společnosti své i výslovně *vylučuje* (anathema sit)

b) Co smíme činiti v příčině vyznání víry?

Smíme víru svou zatajiti (dissimulatio fidei), když totiž potřeba ani přikázaní nějaké nevelí, abychom víru vyznávali, a když můžeme zatajením víry dobře působiti, aneb alespoň sebe neb jiné veliké škody uchovati. Tak nosil svatý Justin plášť mudrců, aby mezi mudrce měl přístup, a o Kristu Pánu poučovati jich mohl; missionáři v Číně odívají se jako učenci té země, aby jim v hlásání slova Božího tak snadno překáženo nebylo; kdo přebývá v pohanských zemích, smí nositi národní kroj tamnější, aby pozornosti ušel.

Dovoleno jest vůbec vše to, čím ani přímo ani nepřímo víru svou nezapíráme; ale zakázáno jest vše to, čím bychom se jako vyznavači cizího náboženství ukazovali, poněvadž bychom tím nepřímo víru svou zapírali. Tak nedovoleno jest i mezi pohany na př. oblékati se v roucha pohanského kněze, poněvadž bychom skutkem tím ukazovali, že skutečnými pohany jsme.

Z výkladů těch patrno, že *mezi zatajováním a nepřímým zapíráním víry může býti hranice mnohdy velmi úzká*, ano že někdy zatajování víry může býti zrovna nepřímým víry zapírá-

*) Mat. 10, 33.

ním; a proto sluší při zatajování obezřetným býti, aby hříšným se nestalo.

Ostatně můžeme se při nastávajícím pronásledování pro víru *vyznání vyhnouti útěkem*, když totiž žádná vyšší povinnost k setrvání nás nenutí. Tak unikal Spasitel sám pronásledování židů, pokud nepřišla hodina Jeho, a i učenníkům svým radil: „Když vás budou pronásledovati v městě tomto, utecte do jiného“ *).

c) A co musíme činiti v příčině vyznání víry?

Víru svou *musíme vyznávati nepřímo* obyčejným účastenstvím v službách Božích, přijímáním svátostí, modlitbami, posty, almužnami, jak Bůh a Církev velí; musíme ale víru vyznávati *i přímo a slavně*, když

aa) nás k vyznání takovému *vyzývá náležitá vrchnost duchovní neb světská.* Tak žádá Církev slavného vyznání víry při všech těch, jimž v lůnu svém místa a hodností popřává; i musí tedy každý víru vyznati na př. před křtem svatým; před svěcením na kněžství; před udělením duchovního obročí čili beneficium; při obrácení se od víry nekatolické a t. d. I vrchnost světská žádává vyznání víry na př. při soudu; při udílení rozličných míst, jež výslovně katolíkům neb věřícím jsou vyhražena.

Osobám soukromým, jež se nás po víře naší tážou, odpovídati povinni nejsme; odpovídáme-li ale přece, ovšem že ani před nimi víry své zapříti nesmíme.

Víru svou vyznávati musíme, když

bb) bychom nevyznávajíce, nepřímo jí zapírali; na př. kdyby kdo před nejsvětější Svátostí nepoklekl; kdyby kdo rouhání nebránil aneb alespoň mlčením, opuštěním společnosti**) nelibost svou na jevo nedával, a tak alespoň nepřímo víru vyznal; kdyby duchovní správce, jenž jako dobrý pastýř život svůj má dávati za ovce své***), v čas pronásledování neb nebezpečných nemocí stádce své opustil, atd.

Víru vyznávati třeba, kdykoli

cc) povinni jsme bližnímu dobrý příklad dáti, u víře jej vzdělati, lásku svou k Bohu a Církvi osvědčiti.

Úvaha. Ó kéž bychom se vždy ku Kristu Ježíši hlásili, slovy i skutky, před lidmi i před anděly Jej vyznávali! Svatí

*) Mat. 10, 23

**) Srovn. § 48. 6.

***) Jan 10, 11.

a světice tak činili, a nižádným pronásledováním, nižádno ztrátou od Něho odloučiti se nedali, pamatujíce na slova Páně: „Co prospěje člověku, by všecken svět (i se vší jeho slávou i chválou, i se všemi jeho statky i rozkošemi) získal, a sám sebe zkazil a na sobě škodu trpěl“ *)? Čiňmež tedy tak i my, jižto s milostí Boží nejsme slabšími, než byli oni! Či kterak jinak lze slávy a přeblaženého společenství s Bohem a s nimi nabyti, leč opravdovým, soukromým i veřejným vyznáváním víry Ježíše Krista? Nechť tedy nemá Pán náš příčiny, styděti se za nás: ale ať může se k nám hlásiti jako ku svým, až „přijde u velebnosti své a Otcově i svatých andělů,“ a ať přijme pak i nás do stánků věčné blaženosti!

Vírou křesťanskou ctíme Boha,

§ 63. b) když právě přísaháme.

1. **Co jest přísaha** (juramentum)?

Pravíme, že přísaháme, když k dotvrzení některého výroku svého bereme Boha za svědka. Jestli výrokem svým něco potvrzujeme, slove přísaha, na výrok ten složená, přísaha *stvrzovací* (juramentum assertorium); jestli přísahou něco slibujeme neb připovídáme, nazývá se přísaha ta *přípovědná* (juramentum promissorium); jestli přísahou chceme se od nějakého nařknutí očistiti, čili jestli Boha bereme si za svědka, že jsme se něčeho špatného nedopustili, čím nás někdo viní, říká se přísaze takové přísaha *očišťovací* (juramentum purgatorium); jestli nás někdo jiný, maje k tomu moc, jménem Božím vyzývá, abychom pravdu pověděli aneb něco učinili, jest to *zapřísahání* (adjuratio).

Přísaha děje se obyčejně tak, že přísahající pozdvihuje palec a dva vedlejší prsty pravé ruky vzhůru, kterýmiž třemi prsty pamatuje na tři osoby nejsvětější Trojice, k nimž se na svědectví odvolává; při tom výrok svůj pronáší, a dotvrzuje slovy: „Tak mi Bůh pomoz, a toto Jeho svaté evangelium“; načež ruku na svaté evangelium pokládá.

Avšak zevnější tento úkon není nutný; bývá obyčejným toliko při přísahách, které vykonány bývají slavně, před vrchností duchovní neb světskou; *hlavní věcí jest, odvolání se pro stvrzení výroku ku svědectví Boha* aneb co s Bohem

*) Luk. 9, 25. 26.

v nejbližším jest spojení; a proto pravou přísahou, i bez pohnutí ruky, jsou na př. slova stvrzovací: „Přísahám při všech věcech svatých; přísahám při kříži Páně; přísahám na svou duši (kterou Bůh vševědoucí a spravedlivý ať trestá jestli lhu).“ Přísahami jsou také výroky: „Ať mne Bůh trestá, nemluvím-li pravdu; jako že jest Bůh, pravdu mluvím; ať mne hrom zabije, když pravdu nemluvím; ať se z místa nehnu, jestliže lhu; Bůh ví neb jest svědek, že neklamu“ atd.

Pravou přísahou ale není zařikání se, při němž Bůh za svědka brán nebývá, jako příkladně: „Při svém slovu kavalírském neb kněžském, na mou čest, při mém meči, na mou věru,“ a pod.

2. Mnohým lidem připadává námitka: *Zdali jest přísaha dovolena*, když Pán Ježíš praví: „Já pravím vám, abyste nikterak nepřísahali, ani skrze nebe, nebo trůn Boží, ani skrze zemi, nebo podnož nohou Jeho, ani skrze Jerusalém, ani skrze hlavu svou, ale řeč vaše buď: ano, ano; ne, ne; což pak nad to jest, od zlého jest“ *)?

Kdož takových námitek činí, těm sluší odpověděti: Vy slovům Páně dobře nerozumíte. Že Pán Ježíš přísahu čili odvolávání se k Bohu vševědoucímu a nejvýš spravedlivému zakázati nechtěl, vysvítá z toho, že Pán Bůh sám přísahal, a sice, poněvadž vyššího nad Sebe nemá, skrze Sebe Abrahamovi na dotvrzení zaslíbení svých **), a že i Pán Ježíš sám odpověděl k zapřísahání Kaifáše, jakožto oprávněné vrchnosti židovské ***), a že i apoštol Páně věřících zapřísahal †).

Smysl slov uvedených jest ten, že nemáme přísahati skrze věci stvořené a modly ††), ale toliko za svědka bráti Boha, jenž jest sám vševědoucí a nejvýš spravedlivý; dále že máme žíti tak, abychom přísahy čili odvolání se až k Nejvyššímu vůbec ani potřeby neměli, nýbrž aby pouhé slovo naše: ano, ano; ne, ne, již za pravdu přijímáno býti mohlo. Za tou příčinou činí také svatý Augustin důmyslný rozdíl v slovích Páně, když upozorňuje, že Pán Ježíš neřekl: „přísaha jest *zlo*, čili věc zlá,“ ale že řekl: „co nad výrok váš: ano, ano; ne, ne jest, *od zlého* jest,“ t. j. odtud pochází, že

---

*) Mat. 5, 33–37. Jak. 5, 12

**) Žid. 6, 17.

***) Mat. 26, 63.

†) II. Kor. 10, 1.

††) V. Mojž. 6, 7.

zle žijíce, víry nenacházíte, a pak až i Bohem se dokládati potřebu máte.

3. Přísaha tedy vůbec zapovězena není, avšak ani vždy dovolena není.

A kdy tedy přísahati smíme?

Kdy přísahati smíme, o tom nás poučuje Jeremiáš prorok jasnými slovy, když píše: „Přísahati budeš: Živť jest Hospodin! v *pravdě*, v *soudu* a ve *spravedlnosti*“ *).

Dle slov těchto žádají se tyto tři podmínky, má li býti přísaha dovolena, a sice:

a) *pravda* (veritas); to znamená, že smíme Boha za svědka bráti čili přísahati jen na to, co máme nade vši pochybnost jisté (při přísaze stvrzovací a očisťovací), neb k čemu jsme naprosto odhodláni (při přísaze připovídací), zkrátka že přísahati smíme jen na pouhou, čistou pravdu. Dále se k dovolené přísaze žádá

b) *soud* (judicium), t. j. máme souditi, zdali přísahy jest skutečná potřeba, čili zdali věc jest velice důležitá, a jinak nikterak leč přísahou nemůže býti skončena a do pořádku uvedena. Z pravidla smíme míti přísahu za dovolenou jen tehdy, když vrchnost duchovní neb světská ji na nás žádá.

Konečně jest k dovolené přísaze třeba

c) *spravedlnosti* (justitia), kterou se vyrozumívá, že přísahati smíme toliko na věc spravedlivou, čili jinými slovy mravně dovolenou, poněvadž něco mravně nedovoleného ničím na světě, ani přísahou dovoleným státi se nemůže. Tak kdyby kdo sebe více se zaklínal, a i desetkrát po sobě na to přísahal, že bližního o čest oloupí, neb okrade, potupí atd., nelásku k bližnímu nikdy dovolenou by neučinil, čili jinými slovy přísahu splniti by nesměl.

Kdo přísahá skutečně „v pravdě, v soudu a ve spravedlnosti,“ t. j. k Bohu, jenž všecko ví i zná, dobré nejvýš miluje i odměňuje, a zlé nejvýš nenávidí a trestá, se odvolává, tehdáž, když nikdo z lidí pravdy dosvědčiti nemůže: vzdává Bohu vševědoucímu, nejvýš svatému i spravedlivému čest přede všemi tvory, vyznává svou nezlomnou víru a z ní plynoucí naději v Něho, a tak *víru v Něho způsobem okázalým osvědčuje*. Nad to ale ještě i bližním i sobě prospívá, an pomáhá odkliditi hádek, svárů, různic a utvrditi právních poměrů mezi lidmi.

---

*) Jerem. 4, 2.

Dovolená přísaha tedy jest pravým vyznáním víry, pravou bohopoctou, pravou pomůckou blaha lidského na světě.

Avšak z obmezení, kdy se přísaha konati smí, plyne také, že přísaha vždy dovolenou není, čili že

4. *přísaha někdy také konati se nesmí.*

A kdy nesmíme přísahati?

Nesmíme přísahati, když by přísaha nebyla „v pravdě, v soudu, v spravedlnosti", t. j. *nesmíme přísahati:*

a) když *věc záhadná není pravdivá* aneb, když alespoň my, majíce přísahati, plné vědomosti o tom nemáme, zdali bychom na věc pravdivou přísahali. Není tedy dovoleno na pouhé domněnky přísahu skládati; není dovoleno při přísaze pravdivé věci zamlčovati (reservationes mentales), ale musíme při přísaze zevnitř tolik odpřísahati, právě o mnoho-li vnitřní vědomost máme; není dovoleno při přísaze užívati slov obojetných, dvojsmyslných (aequivocationes) s tím úmyslem, abychom toho oklamali, komu přísaháme. Kdo výrok přísahou jinak stvrzuje, než jak v srdci o věci ví a smýšlí, dopouští se *křivopřísahy* (pejeratio) a sám sluje *křivopřísežník*; a kdo jinak slibuje a jinak jedná, dopouští se *zrušení přísahy* (perjurium), a sám jest *rušitel přísahy.*

Nesmíme přísahati:

b) když *věc, o kterou se jedná, není závažná.* V hádce o krejcary nikdo neodváží se jíti na soud císaře; jak se může ale kdo opovážiti ve věcech malicherných odvolávati se ku svědectví samého Boha? A proto i přísaha na věc nepatrnou čili *přísaha lehkomyslná, bezpotřebná* jest těžkou urážkou Boha a pravým zneuctěním velebnosti Jeho. Mimo to člověk, jenž Bohem se dokládati čili přísahati uvykl bez potřeby, snadno přísahá i na věci nepravdivé, a dopouští se tedy i křivé přísahy. „Hustá přísaha, řídká pravda," praví přísloví. Proto také varuje moudrý Sirach: „Přísahati nepřivykejtež ústa tvá, nebo mnozí pádové jsou v tom"!*) A svatý Jan Zlatoústý píše: „Nikoho není, jenž by často přísahaje, někdy nepřísahal křivě; jakož není, aby ten, kdož mnoho mluviti si navykl, nemluvil časem věci nepříhodných"**).

Nesmíme konečně přísahati na

c) *věc nedovolenou,* poněvadž jest to hrozné rouhání proti Bohu a vyzývání Jeho spravedlnosti, jestliže kdo i Boha za

*) Sir. 23, 9.

**) Sup. Mat 5.

svědka sobě bere, že něco špatného vykoná. Mimo to jest i přísaha na věc nedovolenou zcela neplatná, a tedy i přísahou lehkomyslnou.

Jako ale sami přísahati nesmíme, leč „v pravdě, soudu, spravedlnosti“: tak ovšem *nesmíme ani od jiného přísahy žádati*, ani v životě soukromém ani veřejném, když totiž kdo v moci veřejné postaven jest, když víme, že:

a) věc, o niž jde, na pravdě nespočívá; aneb

b) jest příliš nepatrná, malicherná; aneb

c) víme napřed, že ten, jenž přísahati má, přísahati bude křivě, aneb přísahu zruší.

V příčině té píše svatý Augustin: „Kdo jiného k přísaze vyzývá, věda, že bude křivě přísahati: převyšuje vražedníka, poněvadž vražedník usmrcuje tělo, onen duši; ba dvě duše: i toho, jejž ku přísaze vyzval, i svou“ *).

Jako přísežné tvrzení věci pravdivé, důležité a spravedlivé jest pravým vyznáním víry a pravou bohopoctou: tak přísežné tvrzení věci lživé, malicherné a nedovolené, čili *křivá přísaha, lehkomyslná přísaha a rušení slova přísahou tvrzeného jsou hroznou ohavností před Bohem i před lidmi.*

Pravím, že nedovolená přísaha ohavností jest *před Bohem*; a to proto, poněvadž člověk nedovoleně přísahající jako praví: „Jako že jsi, Bože, v pravdě vševědoucí, pravdomluvný, svatý a spravedlivý mstitel vší lži: nechci na Tobě podílu míti, jestli pravdy nemluvím, aneb jinak myslím než mluvím!“ Jaká to hrozná slova, takto Bohu takřka bíti v obličej, Jeho dokonalosti se posmívati, Ji tupiti, pomstu Boží na se svolávati! Jaká mravní spustlost musí panovati v srdci člověka, jenž se něčeho takového pro mrzký zisk odvažuje! Přísaha zbytečná, najmě ale křivá jest *přímým upíráním Bohu, a hroznými, drzým Ho zneuctěním*; a proto také žádného snad hříchu Bůh již na světě tak často, a mnohdy tak nápadně náhlým soudem svým netrestává, jako právě hřích křivopřísežníka!

Pravím ale, že přísaha nedovolená jest ohavností i *před lidmi.* I sami pohané mají přísahu za věc svatou, neporušitelnou; čím více mají ve vážnosti míti ji křesťané! Kdo neštítí se přísah zbytečných, ano i křivých, všecku pravdu i věrnost mezi lidmi vyvrací, a s nimi i všechen mravní řád; nebo kdo proti Bohu tolik se odvažuje, že Ho ku pomstě přímo vyzývati se nehrozí: čeho se nedopustí proti bližním, když na prospěch čáku míti bude? A proto není divu, že

*) Serm. de decoll. S. Joan. Bapt.

člověk, jenž lehkomyslně s přísahou si zahrává, Boha tak hanebně zneuctívá a vše lidem posvátné v bláto šlape: i od lidí méně svědomitých za netvora a vyvrhele společnosti lidské považován bývá.

Také *Církev* křivou přísahu před vrchností duchovní neb světskou spáchanou za tak těžký hřích prohlašuje, že ho obyčejný zpovědník jen se zvláštní plnomocí od biskupa odpustiti smí (reservat).

5. Ač výpověď náležitou přísahou stvrzená jest pravým vyznáním víry a bohopoctou, tak že není člověka ohavnějšího, jenž lehkomyslně Boha za svědka se dovolává: přece *jsou případy, kdy v slovu i přísahou stvrzeném státi nemusíme. Takové případy, jež přísahu připovídací rozrušují, jsou:*

a) Když se kdo přísahou zavázal k věci nedovolené; na př. že s osobou druhého pohlaví žíti bude v divokém manželství; nebo věc nedovolená nižádnými sliby ani přísahou dovolenou státi se nemůže. Kdo věc nedovolenou odpřisáhl, dopustil se mravního zločinu, za který má pokání činiti; ale věc odpřisáhlou bez nového zločinu vykonati nemůže. Proto neměl na př. Herodes dáti hlavu Jana Křtitele dceři Herodiady, ač se jí přísahou zavázal, že jí za odměnu tance všecko dá, poněvadž nevinného Jana usmrtiti zločinem bylo; ovšem ale byl povinen, dáti jí třebas půl království svého*).

Když věc pod přísahou slíbená není nedovolenou, ale *toliko velice obtížnou*, splniti ji musíme. Tak na př. kdo by v nebezpečí smrti loupežníkovi přísežně se zavázal, že jemu za zachování života vyplatí ze svého 1000 zl., musil by je vyplatiti pro přísahu svou, ač loupežník na požadavek takový práva neměl; kdyby byl ale přísahal, že těch 1000 zl. pro něho někomu odcizí, ovšem platiti by nemusil, poněvadž peněz komu odciziti dovoleno není.

V slovu přísahou stvrzeném státi nemáme:

b) Když kdo slib učiněný přísahou sice stvrdil, avšak ten, jemuž slib byl učinil, splnění slibu pak se odříká. Nebo hlavní věcí jest slib, a vedlejší jest přísaha, kterou se slib toliko utvrditi měl; když tedy kdo od slibu upouští, ovšem i přísahu rozvazuje, dle starého platného pravidla: „mijí li příčina hlavní, mijí i co s ní souvisí“ (cessante causa principali, cessat et accessorium); aneb v podobenství: Kde není více stromu, tam netřeba ani více opory proň. Tak když snoubenec snoubence

*) Mark. 6, 23.

přísahou se zavázal, že ji za manželku pojme, snoubenka ale pak sama snoubence již nechce, snoubenec k ničemu více vázán není.

V slovu přísahou stvrzeném státi nemusíme:

c) když kdo přípověď stvrzoval toliko s podmínkou, podmínka ta ale vyplněna nebyla, poněvadž se má za to, že by přísahající nebyl přísahal, kdyby byl napřed věděl, že podmínka splněna nebude. Tak jestli někdo dívce přísahal, že ji za manželku pojme, jestli tomu rodiče brániti nebudou: prost jest slova svého, když rodiče skutečně nižádným spůsobem v manželství to svoliti nechtějí.

V slovu přísahou stvrzeném nemusíme státi:

d) když kdo obdržel od vrchnosti duchovní náležité prominutí (dispensatio). Zdá-li se komu, že zavázal se přísahou k něčemu, z čehož jemu samému plyne veliká škoda, aneb z čehož pro Církev, vlast, obec aneb rodinu jeho povstává aneb snadno povstati může veliké zlo, nemá o svém soudu a své újmě slovo své rušiti: ale má celou záležitost svou vrchnosti své duchovní k rozsouzení předložiti a o prominutí žádati; kterážto když uzná věc skutečně za spravedlivou, užije moci své svazovací i rozvazovací, kterou jí Pán Ježíš udělil*), a přísahu rozváže, aneb věc slíbenou, obtížnou, za jinou snadnější zamění**). Doklady k tomu nacházíme v dějinách církevních i občanských častěji. Tak stalo se vícekrát, že *papežové sprostili poddané přísahy* oproti panovníkům světským, ovšem že jen tehdáž, když tito životem bezbožným veliké pohoršení činili, najmě ale Církvi Páně násilí činíce v blahodárném působení jejím jí bránili. Sproštění přísahy bylo v případech těch tolik, jako slavné vyrčení: panovník, jenž Božským i lidským zákonům se protiví, ztratil práva na vaši poslušnost, kterou jste mu slíbili jen za tou příčinou a s tou nadějí, že bude ochrancem spravedlnosti a vůdcem k životu křesťanskému, bohulibému, spasitelnému.

Úvaha. Poněvadž každá přísaha konečně přece jest jen „od zlého," jak sám Syn Boží tvrdí: toť snažme se přede vším tím způsobem víru svou celým křesťanským životem vyznávati, aby výroky naše takovou vážnost měly, jako

*) Mat. 18, 18.

**) Srovn. také § 65. 5. o tom, jak sliby Bohu učiněné platnosti pozbývají.

bychom k stvrzení jich i mimořádného vyznání víry čili přísahy byli užili.

Zvláště ale *varujme se onoho hrozného zneužívání Jména Božího*, jakým čest Boha svrchovanou měrou v bláto stahují oni prodavači, kteří pro hojnější zisk každé chvíle Bohem se dokládají, že věc prodávanou levněji dáti nemohou, ba ani křivých přísah se nehrozí!

Varujme se uzdu pouštěti všemu hněvu, v kterém každý člověk tak snadno se zapomíná, jména přesvatá bez patřičné úcty vyslovuje, ano k přísahám zbytečným, i k zaklínání svého bližního, ba v bezrozumnosti své i k zaklínání nerozumné přírody jich užívá, pamatujíce: jak velice řečmi takovými jméno křesťanů tupíme, bližních pohoršujeme, Boha zneuctíváme, a hrozných trestů časných i věčných hodnými se stáváme!

Jestli ale věc po *pilném zkoumání* shledáme pravdivou i dovolenou, a druhu takového, že při křehkostech lidských nelze jí jinak stvrditi, nelze jinak hádek ukončiti, různicím předejíti, leč slavným vzýváním Boha ve přísaze, *z pravidla tehdáž, když vrchnost duchovní neb světská přísahu na nás žádá*: nelekejme se nikterak přísahy, ale s celým srdcem věřícím k Bohu vševědoucímu, přesvatému i nejvýš spravedlivému se odvolejme, jsouce bezpečni, že jako křivopřísežníky a rouhače přísně kárá a kárati bude: že rovněž všechny ty za milé přátely své vyzná na věčnosti, kteří víru svou v Něho v životě soukromém i veřejném, spůsobem obyčejným i slavným vyznávali, a na Něho, jakožto všudypřítomného Svědka odvolávali se v těch věcech, o nichž nikdo z tvorů bezpečnosti dáti nemohl!

BB) Nadějí křesťanskou prokazujeme čest Bohu:

§ 64. a) když se modlíme.

I.

Co jest modlitba?

1. Katechismus praví: *Modlitba jest pozdvižení duše k Bohu a rozmluva s Bohem.* Jinde nacházíme výklad modlitby v tato slova: modlitba jest pozdvižení *mysli* neb *srdce* k Bohu, a rozmluva s Bohem. Ale jakkoli výklad modlitby ve slovích někdy

se ruční, věc zůstává tatáž, poněvadž i ten, kdo city své čili srdce své, i ten, kdo myšlenky své čili mysl obrací k Bohu, vždy přece duši svou k Bohu pozdvihuje, kteráž jest sídlem všeho toho, čím jakožto tvorové rozumem a svobodnou vůlí obdařeni Duchu Božímu přibližovati se můžeme.

2. Avšak nikdo nemůže duše své k Bohu pozdvihovati, kdo o Něm vědomosti nemá. Vědomosti o Bohu neviditelném nabýti můžeme však na tomto světě toliko vírou a sice pravou vírou; proto *k modlitbě třeba svaté víry.*

Nikdo k Bohu mysli své pozdvihovati nebude, kdo nemá známosti aneb neváží-li si velikých zaslíbení, která Bůh činí těm, kteříž v modlitbě k Němu se pozdvihují; proto *k modlitbě třeba i pravé naděje.*

Nikdo také s celým srdcem k Bohu pozdvihovati se nebude, kdo nemá známosti neskonalé dobroty a krásy Boží, aneb ní pohrdá; a proto *k modlitbě třeba i pravé lásky.* Za tou příčinou vykládá učený a nábožný ctitel Boží Hugo Svatoviktorský modlitbu v tato slova: „*Modlitba jest nábožné a pokorné mysli k Bohu obrácení, jež o víru, naději i lásku se opírá*“

3. Pravého poučení o Bohu, Jeho dokonalostech i zaslíbeních, o Jeho neskonalé lásce k nám a svrchované dobrotě dostává se nám ale skrze *čtení* Písma svatého a ústní poučování živé vykladatelky jeho, Církve Páně. Kdo se chce modliti, musí tedy napřed pravého poučení přijímati, z něhož by tři Božské ctnosti v srdci jeho se rodily, aby základem modlitby býti mohly. Proto také vyjadřuje se svatý Augustin o modlitbě takto: „*Modlitba jest rozmlouvání s Bohem; když čteš (aneb slovo Boží poslouchášs), mluví Bůh k tobě; když se ale modlíš, mluvíš ty k Bohu*“ *).

A jiní ctitelové Boží *nazývají modlitbu dýcháním duše a životem jejím*; nebo jako dýchání těla svědectví vydává o životu tělesném: tak přijímání poučení o Bohu a vydychování modlitby k Němu vydává svědectví o životu bohulibém, duchovním, pravém. Proto také obecná zkušenost všech učí, že každý člověk, jenž má v sobě živou víru, živou naději, i živou lásku křesťanskou, čili, jak to svatý Augustin vyjádřil, že *každý člověk v pravdě ctnostný, také vždy se dobře modlí; a naopak, že každý, jenž se dobře modlí, také dobře čili ctnostně žije!*

*) Expos. sup. Psalm. 85.

II.

Avšak právě na tom „dobře se modliti“ mnoho záleží!

Kdy se tedy modlíme dobře?

Církev Páně, chtíc aby se sluhové její církevní modlitbu, kterou její jménem konají, dobře modlili, klade jim v ústa slova tato: „Otevři, Pane, ústa má . . . očisti také srdce mé . . . osvěť rozum můj . . . abych mohl *hodně*, *pozorně a nábožně* uložené povinnosti své dostáti, vyslyšení zasloužiti a ve spojení s tím Božským úmyslem, s jakým jsi Sám chválu Bohu vzdával, hodinky tyto se pomodliti.“ Ve slovech těch obsaženy jsou všecky podmínky, za kterých vyslyšení modliteb svých můžeme se nadíti. Vyslyšení modlitby závisí na podmínkách třech; a sice třeba, *abychom se modlili* 1. *hodně*, 2. *pozorně*, *a* 3. *nábožně*.

Kdy se modlíme (*Boha*) **hodně** (*digne*)?

Modlíme se Boha hodně, když Jej jakožto nejdokonalejšího Ducha, k Jehož obrazu stvořeni jsme, *duchem svým*, t. j. rozumem svým i svobodnou vůlí svou ctíme; a když duch náš má *srdce čisté*, t. j. když veškero žádání jeho jest čisté; čili jinými slovy: když máme srdce prosté veškery poskvrny z hříchu pocházející, aneb alespoň srdce kajicností naplněné, tak že provinění svého upřímně želíme a všemožným způsobem napraviti ho slibujeme a se snažíme; nebo nemůže se nikdo nejvýš svatému Bohu líbiti, kdo sám nesvatým, nečistým, hříšníkem jest a čistým býti si nežádá, poněvadž Bůh veliké nečistoty nejvýš nenávidí. Proto k modlitbám přidáváme i jiné dobré skutky kající, abychom tím spíše, modlíce se, Bohu se zalíbili. Za kteroužto příčinou píše tak krásně svatý Augustin v tato slova: „Chceš-li, aby se modlitba tvá vznesla k Bohu: *dvé křídel k ní přičiň, jež jsou: půst a almužna*“ *).

2. *Kdy se modlíme* **pozorně** (attente)?

Modlíme se pozorně, když pozor dáváme na to, co s Bohem mluvíme; čili když *rozum* náš má plnou vědomost toho, co ústa praví, aneb co v srdci Bohu přednášíme.

Pozornosti té říkáme také **mysl sebraná**.

Bez pozornosti čili bez sebrané mysli není bohulibé modlitby. Kdo jen ústy Boha ctí, aniž o tom srdce ví, a mysl v sobě nechová: ten koná *modlitbu retní* (oratio labialis),

*) Expos. in Ps. 42.

jež bez ceny jest u Boha; kdo ale modlitbu retní za dostatečnou má a sebrané mysli pranic nedbá, koná *modlitbu farisejskou*, kterou dle slov svatého Augustina Boha více zneuctívá, než poctívá. Proto napomíná moudrý Sirach: „*Před modlitbou připrav duši svou* a nebuď jako člověk, kterýž pokouší Boha *) t. j. jako člověk, jenž s Bohem rozmlouvati se zdá, ale jinam myslí, a tak ukazuje, že věci stvořené milejší mu jsou než Tvůrce.

Avšak nelze zapomínati na křehkost naši! Jsme tak slabí, tak nestálí, těkaví: že zřídka kdy po delší dobu s tímže předmětem v mysli se obírati můžeme; ba bez zvláštní milosti Boží jest nám naprosto nemožno, abychom při déle trvající modlitbě mysl svou na tentýž předmět řeči své stejně upjatou zachovali. Stává se, že mysl naše i proti vůli naší se rozptyluje, že myšlénky *se trhají*, čili, že modlíme se **roztržitě**; proto také Církev Páně, k této naší neodložitelné těkavosti mysli přihlížejíc, učí, že k bohulibé modlitbě netřeba stálé pozornosti aktualní čili úkonné **), ale že *stačí pozornost i virtualní*, čili trvající, taková totiž, že vzbuzujeme hned při počátku modlitby úmysly: modliti se budu k Bohu co nejdokonaleji budu moci; všechny myšlénky roztržité budu zapuzovati, jakmile jich zpozoruji.

Velmi prospívá také, když na nás roztržitá mysl přichází, říkati modlitbu svou slovo za slovem, pomalu a nahlas, jakož i nespouštěti se myšlénky: Bůh na mne hledí, svatí mne pozorují, andělé modlitbu mou Bohu přednášejí.

Roztržitosti *dobrovolné* cenu modlitby tedy naprosto ničí ano ji trestuhodnou činí; *roztržitosti nedobrovolné*, jimž člověk všemožným spůsobem se brání, pranic nevadí, ano snad pro úsilí, jehož člověk k přemožení jich užívá, ještě za zvláštní zásluhu platí u Boha.

3. *Kdy se modlíme* **nábožně** (devote)?

Náboženství má čili nábožným jest, kdo vše své smýšlení k Bohu a *na Boha* vztahuje, ve všem Bohu v obět se přináší, aby nejvyššího Pána svého dle možnosti své více poctil ***). Toho ale nikdo nedokáže, leč ten, kdo dobrotu Boží pilně rozumem uvažuje, a koho Bůh milostí svou k takovéto odhodlanosti vůle podporuje.

Proto nazývá se **nábožnost** (devotio) *ctností, kterouž za pomoci Boží se vší rozhodností svobodné vůle své rozhodujeme*

*) Sir. 18, 23.
**) § 29. II.
***) Srovn. § 61, 2, 3.

se pro to, příjemné i odporné, čeho rozumem svým jakožto bohopoctu poznáváme.

Nábožnosti dle toho třeba jest ku každé ctnosti jiné; potřeba jí jest ku každému skutku v pravdě dobrému; a potřeba jest jí také k modlitbě tak, že bez ní modlitby není. Proto ji také svatý Bernard nazývá „převzácnou mastí, potřebnou ku každému skutku dobrému, jenž má voněti Pánu!“

Jako každá ctnost *může vzrůstati*, tak i nábožnost čili ochota, odevzdávati, obětovati se Bohu. Když dostoupila při modlitbě stupně tak vysokého, že duši netřeba více slovy Bohu se vyjadřovati, ale že ona na Boha téměř hledí či nazírá, v hlubokosti tajemství Jeho se ponořujíc: *říká se stavu tomu duchovnímu* **vyšší nazírání** (contemplatio)*).

Nejvyšší stupeň ale nazírání nazývá se **vytržení mysli** (extasis), kteréž jest onen stav duše, v kterém veškerý život smyslný jako úplně přestává, a duše ve vyšších krajích žije i se pohybuje, jich krásu i blaženost poznává i užívá, ale slovy lidskými jich popsati pak neumí, jakž to vyznal učenníkům svým svatý apoštol národů, když napsal: „Čeho oko nevídalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, připravil Bůh těm, kteříž Jej milují“ **).

Avšak při nábožnosti mysli a odhodlanosti vůle sluší některé věci pamatovati, a sice:

a) nábožnosti jest k bohulibé modlitbě sice nevyhnutelná potřeba, ale *nábožnost není ještě modlitbou samou;* modlitbou stává se teprv potom, když k ní přistupuje *slovo, čili rozmluva* s Bohem. Ovšem že rozmluva nemusí býti hlasitá, ale může i uvnitř duše konána býti, jak děje se při modlitbě vnitřní. Ale bez rozmluvy není modlitby; proto pouhé *nazírání a vytržení mysli nejsou ještě modlitbami*, jež by byly dílem naším, ale jsou zvláštními dary Božími, a bývají odměnami pravé modlitby. Poněvadž ale jsou dary, nikdo na Bohu vynutiti jich nemůže; také nikdo pro ně nad jiné vynášeti se nesmí; také žádné škody netrpíme, když nám jich Bůh neudílí, poněvadž bude nám Bůh jednou odpláceti ne dle toho, co nám Sám z pouhé dobroty udělil: ale dle skutků a snah, jež jsme s milostí Jeho vykonali aneb alespoň vykonati opravdu zamýšleli.

b) Nábožnost naše může směřovati přímo k poctě Pána

*) Srovn. níže IV. 4. c.

**) I. Kor. 2, 9.

Boha, aneb jen nepřímo, čili *k poctě svatých nebešťanů, najmě Matky Boží*, kteřížto jsou přátely a přeblaženými společníky Božími. Dle toho můžeme se modliti k Bohu přímo, ctíti Tělo Páně, Srdce Páně, Rány Páně atd.; aneb můžeme vzývati i Rodičku Boží aneb jiné nebešťany, ctíti Srdce Matky Boží neb svatého Josefa atd. a nechybujeme, jen když tvory uctíváme jako tvory a pro dary, kterých jim udělil Bůh, a bez nichž ničím nebyli. Církev Páně poct takových nezapovídá, ano je chválí, svěcením jistých slavností odporoučí, ano z části i nakazuje, poněvadž mnohdy pro hříchy své Boha přímo ctíti za nehodny se pokládáme, Jej velice se bojíce, k svatým ale s tím větší vroucností lneme, poněvadž pro lidskou přirozenost svou bližšími nám býti se zdají.

Najmě *láska k Matce Boží a vřelá úcta její* jest nerozlučitelnou družkou všech pravých ctitelů Ježíše Krista. Není také divu! Pán Ježíš nám v osobě miláčka Jana Matku svou jako dědictvím odkázal s kříže; a proto jako nikdo nepřichází k Bohu Otci, leč skrze Krista Ježíše: tak zase nikdo nepřichází k Pánu Ježíši, leč skrze dětinnou úctu k panenské Matce Jeho!

c) Pravá nábožnost, čili rozhodné a úplné se odevzdání do vůle Boží, *bývá velmi často spojena s oblažujícími city srdce*, kteréžto city zase naopak vůli k poctě Boha tím více sílí, otužují, tak že člověk modlí se s nimi *vroucně, horlivě* (fervor orationis). Mnozí lidé v těchto citech právě hledají nábožnost, a když jich nepociťují, sebe za nešťastné a modlitbu svou za neužitečnou pokládají; avšak jsou na velikém omylu! *Nábožnost ve vůli sídlo své má, a nikoliv ve sladkých citech*, jež také docela jinou příčinu míti mohou, než nábožnost, a často v tělesném rozpoložení sídlo své mívají.

Když se tedy komu stane, že duše jeho jest prázdná nábožných pocitů, mysl prázdná všech k Bohu směřujících myšlének, tak že není s to, k Bohu se povznésti a s Ním rozmlouvati, čili že má duši, jak se říká, **vyprahlou** (ariditas): nemá mysli ztráceti, a v bohopoctě umdlévati; ale nemůže-li vroucími slovy, má aspoň se snažiti známými povzdechy a bohulibými skutky Boha ctíti, aby z bezhříšné vyprahlosti nestala se *hříšná vlažnost* čili **lenost** *v dobrém* (acedia).

Je-li vyprahlost duše člověka zaviněná a tedy trestem: touto vytrvalou vůlí v uctívání Boha vinník trestu svého se zbaví; *jestli ale jest vyprahlost nezaviněná*, a tedy pouhou zkouškou od Boha: nabude zkoušený později tím hojnějších

milostí a jistě tím slavnější koruny na věčnosti, poněvadž v obém případu ukazuje člověk, že Bohu neslouží jen pro sladké city: ale s celým duchem, s odhodlanou vůlí, i bez vší citelné odměny, jedině z nezištné, svaté lásky!

d) Konečně sluší dodati, že vedle nábožnosti pravé jest i *nábožnost nepravá.* Neprávě nábožnými jsou ti, kteříž sice zevnitř se modlí aneb jiné skutky bohopocty konají, avšak v srdci svém uvnitř úplné oddanosti k Bohu nemají. Takovou nepravou nábožnost měli na př. fariseové, kteříž mnohdy veliké almužny rozdali, často se postili, mnoho se modlili, množství obřadů náboženských zachovávali: ale vše pro chloubu před světem; za kterouž příčinou nejen nižádné chvály Pána Ježíše neměli, ale od Něho slyšeti musili: „Běda vám, farisеům! nebo dáváte desátky z máty a routy a ze všeliké zeliny (což ani přikázáno nebylo), ale opouštíte soud a lásku Boží: tyto pak věci měli jste činiti a oněch neopouštěti“ *). „Běda vám, zákonníci a fariseové, pokrytci! neboť jste podobní hrobům zbíleným, kteříž se zdají lidem zevnitř krásní, ale vnitř jsou plní . . . vší nečistoty“ **)!

I poznává se nepravá nábožnost podle ovoce svého; kdežto nábožnost pravá jest pokorná, skromná, oddaná, vytrvalá: nábožnost nepravá jest plná pýchy, domýšlivosti, věrolomnosti, vrtkavosti a jiných nešlechetností!

4. Máme-li se dobře modliti, musíme se tedy modliti Boha hodně, pozorně, opravdu nábožně. Avšak tyto vlastnosti při modlitbě týkají se toliko duše; bylo ale řečeno ***), že v poctě Boha přirozenou měrou má míti účastenství *i tělo*, tak aby na něm jako v zrcadle viděti bylo, že duše v Boha jest pohroužena a s Ním rozmlouvá. Proto kdo se dobře modlí, modlitbu svou přirozeným spůsobem z pravidla i na těle prozrazuje, *nevadí-li mu v tom nemoc neb nějaké nebezpečí.*

Zevnější spůsoby modlitby jsou: klekáme na kolena, na holou zem, jako učinil na př. sám Spasitel v zahradě Gethsemanské; jako činili svatí tři Králové před Dítkem Božským v Betlémě †); svatý Pavel s věřícími i biskupy v Miletu ††). Spínáme ruce; pozdvihujeme oči vzhůru k nebesům,

---

*) Luk. 11, 42.
**) Mat, 23, 27.
***) § 61. 4.
†) Mat. 2, 11.
††) Skut. ap. 20, 36.

jak učí Církev při bohoslužbě; bijeme se v prsa, jako činil na př. publikán, jenž přišel zároveň s pyšným fariseem do chrámu se modlit*).

III.

Ale **„proč se máme modliti“?** říkávají mnozí lidé nemoudří; „vždyť Bůh modliteb našich nepotřebuje, a i bez nich ví, čeho se nám nedostává.“

K slovům takovým sloužiž za odpověď: „Bůh ovšem modliteb našich nepotřebuje, ale modliteb potřebujeme *my*. On ovšem ví, čeho se nám nedostává; ale v mnohém pomoci nám slíbil teprv pak, až Ho budeme náležitým způsobem ctíti, za pomoc hodně, pozorně i nábožně prositi.“ Jinými slovy: modliti se musíme

1. *poněvadž modlitby jakožto prostředku k dosažení života věčného potřebujeme (necessitate medii);* a

2. *poněvadž ji Bůh výslovně nakázal (necessitate praecepti).*

1. Pravím, že *modlitby potřebujeme my*; a to vysvítá z těchto *užitků*, kterých nám přináší; modlitba zajisté:

a) oživuje *víru*;

b) rozmnožuje *naději*;

c) rozněcuje *lásku* v nás.

Poněvadž modlitba jen na základu Božských ctností díti se může: tedy čím horlivější jest, tím jasnější svědectví o nich vydává; a naopak tím hojnější podnět k jich sesílení poskytuje.

Modlitba

d) působí *zadostučinění* za hříchy, jak učí sněm tridentský**), a vyslyšení hříšného publikána;

e) zjednává nám *zásluhy*, jak učí Spasitel***);

f) získává i rozmnožuje vůbec *milost Boží*, která rozum osvěcuje†); vůli v dobrém sílí; v pokušeních chrání††); v protivenstvích těší†††); pokoru rozmnožuje; bujnost těla mírní††††); světskými věcmi pohrdati učí; k nebeským člověka povznáší.

---

*) Luk. 18, 13.

**) Sess. XIV. can. 13. de poenit.

***) Mat. 6. 6.

†) Žalm 33, 6.

††) Žalm 49, 15.

†††) Jan. 16, 24.

††††) Mat. 26, 41.

„Modlitba jest modlícímu podporou, Bohu obětí, ďáblům ale bičem," dí svatý Augustin.

Ano modlitby jest nám nezbytná potřeba ve všech potřebách, duchovních i tělesných, ana ke všem věcem jest užitečná*); ana ze slabých tvorů, kteří se jí s horlivostí i vytrvalostí oddávali, světců načinila; za kteroužto příčinou také svatí Otcové církevní nazývají modlitbu *klíčem ku království nebeskému.*

Avšak modliti se musíme netoliko pro svůj prospěch, a sice bez rozdílu dospělí všichni, kdož království nebeského účastnými státi se chtějí: ale modliti se musíme

2. *také proto, poněvadž Bůh modlitbu výslovně přikázaními svými za povinnost nám ukládá.* Tak praví Pán: „Proste, a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlucte a bude vám otevřino"**) a apoštol Páně velí: „Na modlitbě trvejte, bdíce v ní s díkůčiněním"***)! a na jiném místě: „Bez přestání se modlete"†)! A podobně i Církev Páně modlitby nakazuje, najmě při službách Božích a duchovním ještě zvlášť, předpisujíc jim na každý den zvláštní „hodinky."

Není tedy pochybnosti, že i pro užitek svůj i pro plnění vůle Boží povinni jsme se modliti a veškeré práce i utrpení svá s modlitbou spojovati, a tak veškerým životem víru, naději i lásku k Bohu osvědčovati, bez kterých ctností do života vejíti nelze.

IV.

Jak se máme tedy modliti?

Má-li nám modlitba prospěti, a my modlitbou rozkaz Božího naplniti, musí ona ovšem býti vždy vyjádřením tří Božských ctností čili dobrá, t. j. Boha hodná, pozorná, nábožná, avšak *způsobů modlitby* jest více.

Rozličné způsoby modlitby stanou se nám zřejmými, když si ještě jednou připomeneme, v čem modlitba záleží. Modlitba jest

a) *pozdvižení duše k Bohu*, čili přemýšlení o Bohu; pře-

---

*) Jak. 5, 16.
**) Mat 7, 7.
***) Kol. 4, 2.
†) I. Tes. 5, 17.

myšlení to jest základem modlitby, hmotou (materia) ctnosti modlitby*). Modlitba jest ale zároveň

b) i rozmluva s Bohem, rozmluva jest útvarem (forma) ctnosti modlitby*).

Ač při každé náležité modlitbě musíme duši k Bohu pozdvihovati i s Bohem rozmlouvati, tož přece ukazují se při rozličných modlitbách patrné **rozdíly** a sice:

1. Převládá při přemýšlení o Bohu *pamatování na dokonalosti Boží*, jak tedy Bůh jest nesmírný, mocný, svatý, vševědoucí. Dokonalostí těch poznáváme skrze víru, přemýšlením tedy o dokonalostech Božích osvědčujeme i oživujeme v sobě hlavně **víru**, a když pak ku přemýšlení tomu přidává se rozmluva: Boha v dokonalostech Jeho *chválíme* i velebíme, Jemu, jakožto všemocnému Pánu prokazujeme nejvyšší čest, se kořímě, čili *klaníme*. Způsobu modlitby takovému říkáme **klanění** (adoratio) aneb **modlitba chvály** (laudes).

Modlitba chvály aneb klanění se Bohu jest *úkonem člověka nejvznešenějším*, poněvadž nás povznáší nade všecky ostatní tvory země, kteří takového přibližování se Bohu neschopnými jsou, jest ale i naší *povinností*, jak praví na př. Pán: „Pánu Bohu svému se klaněti, a Jemu samému sloužiti budeš“**); aneb jak učí Jeho apoštol an píše: „Králi věků nesmrtelnému, neviditelnému, samému Bohu čest a sláva na věky věkův!“***)

I jest modlitba chvály stejně dobrá, jestli klaníme se Bohu jakožto Duchu, aneb Ježíši Kristu, jakožto Bohučlověku v nejsvětější Svátosti, aneb kořímě se Jeho božskému Srdci, jakožto sídlu neskonalé lásky Jeho; aneb jestli ctíme lidi i věci, jež s Ním v nejužším jsou spojení, jako: nebešťany, jakožto omilostněné přátely Jeho, aneb i kříž, jakožto nástroj umučení Jeho a t. d. jen když veškerou poctu na konec obracíme k Bohu, jenž jest všech dokonalostí původcem, a jen když úcta děje se „*v duchu a pravdě*“†), jak velí Pán Ježíš, t. j. jenom když rozumem dokonalostí Božských s pokorou uznáváme, celou myslí Bohu se podrobujeme, celým srdcem k Němu lneme, se vší silou Jemu podobnými býti se snažíme, abychom milostivého přijetí hodnými byli.

---

*) Srovn. § 31.

**) Mat. 4, 10.

***) I. Tim. 1, 17.

†) Jan 4, 24. Srovn. § 67.

Vzornými modlitbami chvály jsou mnohé žalmy, chvalozpěv „Tě Bože chválíme“ (Te Deum laudamus), „Velebiž duše má Hospodina“ (Magnificat), „Požehnaný Pán Bůh israelský“ (Benedictus), „Sláva Bohu Otci i Synu i Duchu svatému“ (doxologia), jakož i mnohé chvalozpěvy (hymny), jichž Církev při službách Božích v chrámu i v předepsaných hodinkách kněžských užívá.

2. Někdy při přemýšlení o Bohu a pamatování na Jeho dokonalosti převládají *myšlénky o neskonalé dobrotě Jeho a bídě naší.* Když tedy k uvažování takovému přistupuje rozmluva s Bohem: obracíme se k Němu s prosbami, aby nám ve své dobrotivosti dáti ráčil, čeho se nám nedostává. Kdybychom se vyslyšení nenadáli, dojista bychom neprosili, když tedy prosíme, mimo víru v Boha a lásku k Jeho dokonalostem osvědčujeme i oživujeme v sobě hlavně **naději.** Modlitbám druhu tohoto říkáme **modlitby prosebné** neb **prosby** (preces, precatio), aneb i *modlitby vůbec*, poněvadž právě většina veškerých modliteb našich v prosbách záleží, any i ostatní spůsoby modliteb z pravidla s prosbami spojeny bývají, za kteroužto příčinou také *modlitby vůbec za bohoctu takovou bývají považovány, jimiž hlavně křesťanskou naději svou osvědčujeme.*

Zvláštním druhem modlitby prosebné jest spůsob ten, když prosíme za odpuštění hříchů, čili aby se s námi Bůh, hříchy rozhněvaný, smířil. Modlitbě takové říkáme **modlitba smírná** (oratio propitiatoria). A ještě jiný druh prosebné modlitby jest, když prosíme za jiné, a takové modlitbě říká se **přímluva** (intercessio).

Máme-li prosbami svými kýženého cíle dojíti, sobě prospěti a zákonu Božímu vyhověti, musíme je ovšem tak, jak Bohu se líbí, konati.

A čeho si Bůh při prosbách našich žádá?

Pán Ježíš slibuje: „Budete-li zač prositi Otce *ve jménu Mém*, dát vám“ *).

A co znamená ve jménu Ježíše Krista Boha prositi?

Ve jménu Ježíše Krista se modliti a Boha Otce prositi znamená:

a) prositi v náležitém *pořádku*, tak abychom hledali nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, a pak teprv vše ostatní, jež nám Pán přidati chce **);

*) Jan 16, 23.

**) Mat. 6, 33.

b) prositi ne mnohými slovy*), ale s velikou *pokorou* pro hříchy naše a s mnohou *důvěrou* v neskonalou dobrotu Boží a zásluhy Ježíše Krista, jak učí svatý Jakub: „Žádej s důvěrností, nic nepochybuje“**)!

c) prositi *s vytrvalostí;* poněvadž stále potřebujeme, ustavičně i prositi máme***); i když nás Bůh déle prositi nechává, umdlévati nemáme, jisti jsouce, že nepřestaneme-li klepati jako přítel nezbytný, Pán konečně zkusiv vytrvalost a proto i pravou naději naši, otevře poklady své a udělí, zač prosíme****);

d) prositi *s odevzdaností do vůle Boží*, říkajíce jako Božský Mistr náš v zahradě gethsemanské před svým umučením: „Otče můj! jestli možno, nechť odejde ode Mne kalich tento; ale však ne jak Já chci, ale jakž Ty“!†)

e) prositi *ve jménu Pána Ježíše*††), jak Církev Páně tak často učí, končíc modlitby své slovy: „Skrze Krista Pána našeho.“

Ano ve jménu Ježíše Krista máme prositi v potřebách svých, i v potřebách svých bližních, přátel i nepřátel, najmě dobrodinců našich; zvláště ve všech pokušeních, útrapách, závažných podnicích; prositi nejen za živé, ale i za věrné zemřelé, najmě za ty, kteříž nám dobře činili, ano snad právě pro hříšnou lásku k nám v mukách očistcových se trápí, jak napomíná svatý Jakub, když píše: „*Modlete se za sebe vespolek*, abyste spaseni byli; mnohoť zajisté může modlitba spravedlivého ustavičná“ †††).

3. Někdy přemýšlejíce o Bohu a pamatujíce na Jeho dokonalosti, *připomínáme si hlavně dobrodiní, která nám již byl prokázal.* Z uvažování dokonalého vlastností a dobroty Boží povstává ale *láska* k Bohu††††). Když tedy k úvaze přidáváme pak rozmluvu s Bohem: vyjadřujeme v ní i oživujeme v sobě tu **lásku** k Bohu, a činíme Jemu díky za milosti Jeho; a tomuto způsobu modlitby říkáme **modlitba děkovací** (gratiarum actio).

---

*) Mat. 6, 7.
**) Jak. 1, 6.
***) I. Thes. 5, 17.
****) Luk 11. 5—9.
†) Mat. 26, 39.
††) Jan 16, 23.
†††) Jak. 5, 16.
††††) § 56. II.

Díky nebeskému Otci vzdával sám Syn Boží, když na př. na poušti nasycoval 4000 mužů*); k modlitbě děkovací zve apoštol Páně Kolosenské**), Filipenské***), Efeské†). Ano pro svrchované díky Bohu Otci ustanovil Pán Ježíš také nejsvětější Svátost oltářní (Eucharistia); a proto také Církev při oběti mše svaté ústy kněze pěje: „V pravdě hodno, spravedlivo, slušno i spasitelno jest, Tobě vždy a všude díky činiti“ (vere dignum et justum ... gratias agere). Ano k dikům Bohu zavazuje nás netoliko učení a příklad Páně, apoštolů i Církve živé: ale i veškerá příroda, i vše, co na duši neb těle svém pozorujeme, poněvadž vše jest svědectvím o neskonalé moci, moudrosti a lásky Boží k nám!

Avšak *mají-li se díky naše Bohu líbiti, musíme děkovati:*

a) *za všecko*, příjemné i nepříjemné, poněvadž všecky věci Bůh řídí naposled k našemu dobrému††); a děkovati

b) *s myslí pokornou*, uznávajíce, že darů Božích hodnými jsme nebyli, ale že nám jich Bůh z neskonalé lásky udílel.

Zvláště děkovati máme, když některé značnější dary jsme obdrželi, jako: po žních; po dokončení díla; večer; v neděle a ve svátky; ku konci roku a t. d.

Posavadní rozdíly modliteb v modlitby chvály, proseb, díků vzaty jsou *z hmoty* (materia) modlitby, jakým totiž způsobem duši svou k Bohu pozdvihujeme; avšak i *v útvaru modlitby* (forma) *jsou rozdíly;* i můžeme

4. *s Bohem rozmlouvati pouze uvnitř duše své*, aniž bychom slov nahlas pronášeli. Modlitba, při které toliko uvnitř v myšli své s Bohem rozmlouváme, sluje **modlitba vnitřní** (oratio mentalis). Ovšem musí při ní býti *skutečná rozmluva* a nikoliv pouhé o Bohu a skutcích Jeho přemýšlení a obrazů tvoření (fantasia).

Můžeme ale modlitbu vnitřní konati trojím způsobem; a sice:

a) buď o některém tajemství či učení Božím přemýšlejíce, snažíme se *toliko náležité známosti* o něm nabyti, a přemýšlení to spojujeme s nábožnou rozmluvou; takové modlitbě říká se **úvaha** (consideratio); aneb

---

*) Mat. 15, 36.
**) Kol. 1, 12.
***) Fil. 4, 6.
†) Ef. 5, 20.
††) Řím. 8, 28.

b) o tajemství aneb učení Božím některém uvažujíce, také ještě *domýšlíme se příčin, proč nám je Bůh zjevil*, i jaká nám z něho plynou pravidla pro život, a pak připojujeme přiměřenou rozmluvu s Bohem; a této rozmnožené úvaze říká se **rozjímání** (meditatio); aneb konečně

c) ani tak o věci neuvažujeme, ale spíše jako jedním pohledem na obraz ji přehlížejíce, některé tajemství Boží neb některého světce si představujeme, a ihned v ohnivé osvědčování víry, naděje, hlavně lásky své k Bohu přecházíme; a takovéto modlitbě říká se **prosté** či **nižší nazírání** (contemplatio)*).

Vnitřní modlitba, najmě rozjímání, jest nejvýš *užitečná*, poněvadž nejlépe sebe poznáváme, a před Bohem pak se pokořujeme; žádostí nezřízených utlumujeme; skutky dobré dle lásky k Bohu pořádáme; mravy své náležitě pravidlujeme. Ba modlitba vnitrná jest netoliko užitečná, ale i *potřebná*, poněvadž bez náležitého uvažování velebnosti Božské a bídnosti lidské vůbec ani dobře modliti se nelze!

Příklad vnitrné modlitby podává nám Anna, manželka Elkanova, kteráž modlila se v srdci svém před stánkem Hospodinovým, aniž by hlas její byl slyšán býval, a jsouc neplodná, vyprosila si syna Samuela**); Pán Ježíš pak trávíval celé noci na modlitbách vnitřních***). Proto také blahoslaví korunovaný pěvec muže, jenž má v zákonu Hospodinovu libost, a o něm přemýšlí dnem i nocí†).

Poněvadž každý člověk snadno v sobě umdlévá, a i vyprahlým se stává k rozjímání, radí duchovní učitelé, aby každý rád *poslouchal* slovo Boží i sám duchovní knihy *čítal*, by také mysl jeho vždy plodných myšlenek dostatečnou zásobu měla. A rada tato ovšem zcela po rozumu jest; nebo jestli musí člověk i o docela smyslných a sprostých pracech uvažovati, jim skrze vlastní zkoušení i zkušenost jiných se přiučovati: kterak by bez poučení a bedlivého uvažování mohl ihned dovésti dílo ducha lidského nejvznešenější, obcování totiž s Bohem, jakým jest modlitba?

5. *S Bohem ale můžeme i máme při modlitbě rozmlouvati i zevnitř* čili slovy vyjadřovati, co se v mysli naší rodí. A

*) Praktické navedení k rozličným způsobům bohopocty skrze modlitbu viz níže část 3. (ascetika) § 104 III.—VI. Srovn. také svrchu II. 3.

**) I. Král. 1. 13.

***) Luk. 6, 12.

†) Žalm 1, 1. 2.

takové modlitbě, kterou ústy pronášíme, říkáme **modlitba ústní** (oratio vocalis, oralis).

Avšak má-li říkání modlitby skutečnou modlitbou býti, musí s pozdvižením duše i s modlitbou vnitřní v pravdě spojena býti; nebo kdo ústy pronáší, o čem mysl a srdce nevědí: nekoná pravé modlitby ústní, ale koná modlitbu toliko rty čili **modlitbu retní** (oratio labialis), která nemá ceny u Boha, jak praví Pán: „lid tento ctí Mne ústy, ale srdce jejich daleko jest ode Mne“ *).

I můžeme přednášeti Bohu modlitby *slovy vlastními*, podobně jako když dobrodinci lidskému za něco děkujeme, čest mu vzdáváme, neb jej za nové dary prosíme; aneb můžeme užívati také *slov cizích* čili stálých formulí modlitebních.

Pán Ježíš jest Učitelem modlitby jak vnitrné tak ústní. Když Jej jednou učenníci prosili: „Pane, nauč nás modliti se, jakož i Jan naučil učenníky své“ **), naučil je modlitbě, kterou dle začátečních slov nazýváme *Otčenáš* aneb také *modlitba Páně*, poněvadž nás jí Pán naučil.

V Otčenáši obsaženo jest v krátkosti vše, zač Boha chváliti, prositi, i zač Jemu děkovati máme. Slova „Otče náš, jenž jsi na nebesích“, jsou *oslovením* neb *předmluvou*; ostatek rozpadá se v *sedm proseb*, z nichž prvé tři vztahují se k úctě Boží, jak ji žádají první tři přikázaní desatera; a druhé čtyry vztahují se k potřebám našim, jak vyznačeny jsou i v ostatních sedmi přikázaních desatera.

K Otčenáši připojujeme *Zdrávas Maria*, jež složeno jest ze tří částí a sice: z pozdravení Panny Marie, prvého od anděla Gabriela, druhého od svaté Alžběty, a na konec připojena jest modlitba Církve.

Jiné stálé modlitby jsou: „*Věřím v Boha*“, jež složeno jest ze dvanácti článků víry; *žalmy*; modlitby mešní; litanie; anděl Páně; růženec; modlitby svatých Otců; modlitby při obřadech církevních; pro duchovní brevíř a t. d. A jednostejně jest, pronášíme-li modlitby hlasem obyčejným aneb je *zpíváme*.

Není toho vždy třeba, aby každý jednotlivec každé i nejmenší částce modlitby rozuměl, poněvadž bychom pak vůbec asi málo dovedli se modliti; ale *stačí*, abychom *obsahu* modlitby, aspoň jak se říká, „z hruba“ *rozuměli*, k němu

*) Mat. 15, 8. — Srovn. také svrchu II. 2.
**) Luk. 11, 1.

vůlí svou se přidávali, jemu přizvukovali, všemožně o to se přičiňujíce, abychom čím dále tím hlouběji do obsahu modlitby odříkávané vnikali.

Jen nemoudří pěstounové žádávají, *aby se dítky jejich potom teprv modlili, až budou modlitbě dobře rozuměti.* Kdyby to tak mohlo býti, aby také ničeho špatného nečinili, až by dospěli: pak bychom mohli snad i s modlitbou u dítek čekati; poněvadž ale každý člověk od narození více k zlému se kloní než k dobrému: nechť tedy zlé žádosti přemáhá tímto lékem nebeským, modlitbou! A když učí se volati k rodičům tělesným otče! matko! ač významu slov těch také posud nechápe: nechť učí se volati i Otčenáš! a Zdrávas Maria, Matko Boží! Že to marným a nerozumným není, učí zkušenost, any mnohé dítky i při skromninkých vědomostech o Bohu často mnohem lépe než dospělí se modlívají; ano stává se, že lidé neučení a zbožné dítky vroucími modlitbami svými často mnohým učeným a moudrým za vzor sloužiti mohou i slouživají!

Modlitbu ústní může konati ovšem každý jednotlivec o sobě čili soukromě; avšak Bohu jest zvláště milá, a nám velice prospěšná **modlitba společná**; neboť praví Pán: „Jestliže dva z vás svolí se na zemi o jakoukoli věc, za kterou prositi budou, stane se jim od Otce mého, kterýž v nebesích jest; nebo kde jsou dva neb tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich“ *). Jestliže ale již společnost dvou neb tří se modlících má samého Spasitele ve středu svém: jak veliké jest pak požehnání v rodinách, kde společné modlitby konají rodiče i dítky i služební! Jak požehnaná asi jest společná modlitba, když obec celá pospolu se modlí při mši svaté, litaniích, růženci, o procesích, se služebníkem Církve zároveň na tentýž úmysl!

V.

Konečně odpověditi sluší ještě k otázkám: **kde? a kdy? se máme modliti.**

1. **Místo pro modlitbu** nejpřiměřenější jest ovšem *chrám* jakožto královské sídlo a trůn trojjediného Boha, najmě milými jsou Bohu chrámy a kaple takové, kde Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti i jako člověk mezi námi přebývá.

*) Mat. 18, 19. 20.

Jiným příhodným místem k modlitbám jest *samota*, v kterou se i Pán Ježíš často uchyloval. Zvláště ku pobožnostem, *které nejsou přikázaními církevními nařízeny a kterých nemusíme pro dobrý příklad svých bližních konati*: radno voliti samotu, aby snad v srdci našem pro více modliteb nepovstala farisejská pýcha, před kterou nás varuje Pán, když praví: „Když se modlíte, nebuďte pokrytci, kteříž obyčej mají ve školách a na úhlech ulic stojíce modliti se, aby byli vidíni od lidí. Amen, pravím vám, vzali odplatu svou. Ale ty, když se budeš modliti, vejdi do pokojíka svého, zavři dvéře, a modli se Otci svému skrytě: a Otec Můj, kterýž vidí v skrytě, odplatí tobě“ *).

2. **Čas modlitby** není v Písmě svatém zvláště vyznačen; ale dočítáme se na mnohých místech, že *modlitba naše má býti ustavičná*. Poněvadž ale přirozenost naše toho nedopouští, abychom bez přetržení v modlitbách s Bohem se obírali: dlužno slovům těm rozuměti v ten smysl, že máme co možná nejčastěji k modlitbám zvlášť se uchylovati, a ostatní práce i úkony, ať jsou již druhu jakéhokoli, s modlitbami častými, najmě se střelnými spojovati; zkrátka všeho svého jednání Boha jako svědkem činiti; ve všem se s Ním raditi; vše dle vůle Jeho činiti; všecko své a posléze i sebe samy stále v oběť Jemu přinášeti, jak radí i apoštol Páně: „Buďto tedy že jíte, nebo pijete, neb cožkoli jiného činíte: všecko k slávě Boží čiňte“ **).

Avšak obecné toto a trvalé odevzdávání se Bohu nevadí, abychom také některé *zvláštní doby* výhradně k tomu věnovali, bychom duši svou zvláštním způsobem a docela k Bohu povznášeli a s Bohem rozmlouvali. Již v Starém Zákonu konány bývaly *v určité doby výroční, týdenní i denní* zvláštní modlitby a jiné bohopocty; tak také Spasitel i apoštolé jisté doby nebeskému Otci věnovali; tak máme tedy i my modlitbami světiti zvláště neděle a svátky; zasvěcovati počátek, prostředek i konec dne; modliti se před jídlem a po něm; před prací i po ní; při mši svaté; při přijímání svátostí; v dobách soužení, trápení, nebezpečí duchovních i tělesných, anať „mnoho může modlitba spravedlivého ustavičná“ ***).

*) Mat. 6, 5.
**) I. Kor. 10, 31.
***) Jak. 5, 16.

Uvaha. Jaký to vzácný poklad svěřil nám Bůh, že nám dal schopnosti, abychom duchem svým k Němu se blížiti, s Ním obcovati mohli; a že nehledě na zděděnou i zaviněnou bídu naši, stále milosti své nám popřává, abychom se modliti, modlitbou zotavovati, k nebi povznášeti, království nebeské dobývati mohli!

Avšak ne každé pomýšlení na Boha a ne každé odříkávání modlitbiček slouží Bohu ku poctě a nám ku prospěchu! Není ještě modlitbou o Bohu a svatých věcech přemýšleti, rozumovati, není-li s uvažováním takovým spojeno i zbožné hnutí srdce a rozmluva s Bohem! Také není modlitbou jakési sladké rozhárání srdce bez odhodlané vůle Boha také poslušným býti a chyb svých napravovati! Modlitbou jest jen Boha hodné, pozorné a nábožné uvažování dokonalostí Božských a rozmluva s Bohem, v které Jemu jakožto svrchovanému Pánu v duchu a pravdě se kořímě, neb děkujeme, aneb Jej za něco prosíme, ať se to již děje pouze v mysli aneb i také zevnitř!

A v této poctě Boží tedy si libujme, nad níž není na světě díla nás důstojnějšího, Bohu milejšího, nám prospěšnějšího! Modleme se k Bohu ve všech poměrech i potřebách; za sebe i za bližní; za živé i za mrtvé; soukromě i společně! *A nežádejme na Bohu málo, ale hodně mnoho!* Lidé jsouce o mnoho žádáni, stávají se mrzutými, poněvadž všecko dáti nemohou; ale u Boha všemohoucího a nejvýš dobrotivého není tak! Žádejme Boha hodně, a mnoho udělí nám, neboť praví sám: „Každý, kdo prosí, béře“ *); „budete-li zač prositi Otce, dáť vám“ **); „modlitba kořícího se oblaky pronikne“ ***)! Lazar vyprosil si sestru svou Magdalenu pro život ctnostný; Monika syna Augustina; Štěpán prvomučenník národům apoštola Pavla: čehož neučiní nám Bůh, když ve spojení s Pánem Ježíšem, Jenž jest sám přímluvčím naším u Boha Otce †), prositi budeme? A nedá-li právě to, zač prosíme: marně prositi nebudeme, dáť dary lepší, vzácnější, nehynoucí!

Ano *zdokonalujme se* v ctnosti modlitby, která jest netoliko darem Božím, ale také dílem naším; stále v nábožnosti vzrůstati se snažme, a neustávejme, pokud nám Bůh na světě

---

*) Mat. 7, 8.
**) Jan 14, 23.
***) Sir. 35, 24. a j.
†) I. Jan. 2, 1.

času i příležitosti popřává až poznávání přejde v nazírání, nábožnost v přešťastné spojení a věčné požívání.

Nadějí křesťanskou prokazujeme čest Bohu

§ 65. b) když sliby Bohu učiněné plníme.

1. **Co jest slib** (votum)?

Slíbiti znamená tolik, jako něco připověděti. Je-li ale řeč o slibu, jímž máme Boha ctíti, musí to býti *přípověď Bohu* učiněná. A má-li se slib Bohu skutečně líbiti, musíme Mu něco milého čili *mravně dobrého* připověděti; ba, má-li slibem naším Bůh býti v pravdě a zvláště poctěn, musíme připověděti také *něco zvláštního*, mimořádného, *k čemu zavázáni nejsme*, čili něco nad obyčej dobrého, *něco lepšího* (bonum melius).

Co ale je dobro nadobyčejné, bývá také nad obyčej těžké; a proto než se slibem k čemu lepšímu zavážeme, máme i věc slíbenou i síly své náležitým *soudem rozumu* prozkoumati, čili slib svůj napřed *rozvážiti*, zdali nám skutečně *možno* bude ho splniti; nebo nemožných věcí nikdo, ani sám Bůh, na nás právem žádati nemůže a nežádá, aniž my po rozumu k nim zavazovati se můžeme.

Má-li slibem naším Bůh býti poctěn, musí dále vycházeti docela *ze svobodné vůle* naší, poněvadž Bůh uděliv nám svobody, toliko svobodnými činy našimi v pravdě ctěn býti může i chce.

Toto vše maje na mysli vyslovil se svatý Tomáš Akvinský o slibech, Bohu na poctu činěných, takto: „*Slib jest s rozvahou učiněná přípověď, týkající se dobra možného a lepšího.*“ A my mohli bychom ještě dodati: „činíme ale sliby Bohu proto, že si děláme *naději* na hojnější lásku u Boha a odplatu u Něho.“

2. Z výkladu tohoto patrny jsou tyto *nutné podmínky slibů*, kterýmiž poctíti chceme Boha; totiž:

a) slibující musí něco připovídati, a sice *Bohu*. Když by kdo slíbil učiniti něco na poctu blahoslavené Boží Rodičky aneb některého jiného světce, jest skutek takový pravou bohopoctou jen tehdy, když svaté ctíme a vzýváme ne jako by oni sami o sobě něčím nám pomoci mohli: ale když hledíce na nehodnost svou je jakožto milované přátely Boží za přímluvu vzýváme, a proto i sliby i službou ctíme; pak ale

pocta tvorů, jakožto prostředníků u Boha, přece konečně poctou Boží jest.

b) Slibující musí *míti úmysl*, skutečnou povinnost k Bohu přímo aneb prostředně skrze poctu svatých na se vziti, tak že by nesplnění povinnosti slíbené za hřích pokládal; nebo jestliže si kdo něco učiniti toliko umínil, avšak ne tak, aby nevykonání skutku umíněného za hřích měl: neučinil pravého slibu, ale měl toliko dobré *předsevzetí*. Tak činíváme rozličná dobrá předsevzetí při svaté zpovědi, na př. že vykonáme nějaké pobožnosti kající, že budeme navštěvovati některého nemocného a pod., aniž bychom se předsevzetími takovými ku přísným povinnostem zavázati chtěli, tak že bychom nesplnění svých úmyslů za hřích sobě kladli.

c) Slibující má připověděti *dobro lepší*, tedy věc *možnou* i *dovolenou*, ale ne takovou, která jest nařízena. Tak by to nebyl žádný slib, ale toliko dobré předsevzetí, kdyby kdo Pánu Bohu připověděl, že se v neděli vší řemeslnické práce zdrží, a že půjde vždy na mši svatou, když bude zdráv, poněvadž věci ty nařízeny jsou. Mohl by ale z předsevzetí takového státi se i skutečný slib, kdyby kdo Pánu Bohu náležitě připověděl, že bude v neděli vždy zpívané (a tedy) delší mši svaté přítomen; že bude před i po službách Božích přítomným věřícím modlitby nahlas předříkávati, s nimi se modliti aneb nábožné písně pěti, poněvadž o těchto věcech dobrých přikázaní není, ale jsou dobré vůli naší a ku větší horlivosti v dobrém ponechány.

d) Slibující má Bohu připověděti teprv *po zralé úvaze* toho, co slibuje; nebo kde není pravého poznání ze soudu rozumu, tu ani o svobodném rozhodnutí řeči býti nemůže*), a slibem takovým nepředloženým Boha poctíti nelze. Proto má každý, kdo se něčím Bohu zaslibiti chce, nejen sám slib se všech stran náležitě uvažovati, ale i jiných o radu se tázati, zvláště svých představených, když totiž oni Boha v pravdě milují, najmě ale svého otce duchovního. Duchovní však jsou vázáni, ne hned ve sliby někoho svolovati, ale se slibem, když je těžší, odkládati, aby pevná vůle slibujícího vyzkoumána byla. Proto také, že člověk i při nejlepších slibech vrtkavým býti nepřestává, a slib učiniv, snad později pro plnění ho nespokojeným bývá: Církev nařizuje, aby všichni ti, kteříž

*) § 26.

slavným slibem ku třem evangelickým radám*) a k životu řeholnímu doživotně se zavázati chtějí, dříve po delší dobu, z pravidla rok i více roků v klášteře již žijíce, předsevzetí svá zkoumali; ano *za neplatné* prohlašuje veškery sliby takové, jež bez předchozí zkoušky v klášteře, čili bez tak zvaného *noviciatu*, složeny byly.

e) Slibující musí míti *vůli ku slibu úplně svobodnou.* Proto neplatnými jsou sliby, kterých by kdo učinil, nejsa sebe mocen, buď pro nemoc, jež úsudku zdravého rozumu brání, aneb i pro věk nedospělý. Neplatnými jsou sliby, kterých kdo učinil ve věcech, kterých neznal, a ku kterým by se nebyl slibem zavázal, kdyby je byl znal; na př. kdyby kdo maje se za šťastného dědice slíbil postaviti oltář v chrámu, pak by ale shledal, že dědicem vůbec ani není. Neplatnými jsou sliby, jež komu s vyhrožováním smrti aneb jiného velikého zla, jež i muže srdnatého zastrašiti může**), vynuceny byly; na př. kdyby rodiče neb blízcí příbuzní pro lepší své opatření, velikým týráním koho ku složení slibů řeholních donutili.

3. Slibů rozeznáváme *více druhů*; a sice jsou:

a) sliby *osobní* (personalia), když kdo toliko pro svou osobu Bohu nějaký skutek připoví; na př. že vykoná pouť na posvátné nějaké místo, aby odpuštění trestů za hříchy došel;

b) sliby *věcné* (realia), když kdo zaslíbí Bohu věc nějakou, která i po smrti jeho zaslíbenou zůstává, a tedy i dědicům posvátnou býti musí; na př. když kdo daruje chrámu Páně své pole, aby z ročních požitků služby Boží udržovány býti mohly;

c) sliby *naprosté* neb *nepodmíněné* (absoluta), když kdo za jakýchkoli okolností, třeba i s nasazením života i jmění Bohu ve slovu státi se zaváže; na př. že chudé lidi, vdovy, sirotky před utiskováním chrániti bude;

d) sliby *podmíněné* (conditionata), když kdo přípověď jen tehdáž splniti chce, jestli jisté podmínky vyplněny budou; na př. slíbí kdo slavné poděkování Bohu s celým domem svým, jestli nebezpečí unikne, obchod šťastně ukončí;

e) sliby *doživotní* (perpetua), jež kdo po celý život plniti slibuje; na př. žíti v klášteře;

f) sliby *časné* (temporalia), jež kdo toliko po nějaký čas

---

*) § 18.

**) § 28. I. II. V.

plniti che; na př. že se během dvou let neožení neb po celý postní dobu opojného nápoje neokusí;

g) sliby *jednoduché* (simplicia), jež skládány bývají představeným klášterů, aniž by si jimi řehole ruce vázati dávala, tak že představení sami z důležitých příčin mohou je rozrušiti, a slibovavšího ze svazku řeholního propustiti; a

h) sliby *slavné* (solemnia), jež skládány bývají v klášteřích a platí pro slibujícího i pro řeholi navždy.

4. Sliby, Bohu učiněné, *jsou pravou bohopoctou*; nebo kdo se Bohu slibem zavazuje, Jemu se dobrovolně podrobuje, slib svůj pro oslavu Jména Jeho plní, skrze dílo své přináší Bohu oběť, a tedy skutečně Jej ctí. Proto také Písmo svaté sliby činiti chválí, jak čteme v Žalmích: „Sliby čiňte, a plňte Hospodinu Bohu svému“ *). Ano židé často Bohu sliby se zavazovali takovými, že odepřeli si pití opojných nápojů; že nestříhali vlasů svých; konali rozličné modlitby, a přinášeli oběti. Někteří zavázali se na čas; jiní, jako Samson a Jan Křtitel, i doživotně. I o svatém Pavlu se dočítáme, že ze slibu takového, jemuž se *nazarejský* říkalo, hlavu si oholil **).

Ano, sliby jsou pravou bohopoctou, a sice *velice užitečnou*; nebo utvrzují vůli naši, která se tak ráda od vůle Boží odchyluje, že těkavost svou spíše přemáhá. Vzpomínání: „*Bohu* jsem se tím neb oným zavázal,“ stále nás pobádá, abychom slovu spíše dostáli; a právě *v této pevné vůli*, *Bohu věrně sloužiti*, *záleží veškerá dokonalost křesťanská* ***).

Nejdokonalejší ale poctu Bohu vzdává, *kdo Bohu slibem doživotním se zaváže k zachovávání tří rad evangelických*, poněvadž slibem takovým a věrným plněním jeho přináší Bohu v oběť všecko, nejen co má, a co by míti i užíti mohl: ale sebe samého, celého, duši svou celou i tělo své; nebo kdo

a) slibuje dobrovolnou a doživotní *chudobu;* odříká se nejen všech zevnitřních statků pozemských, ale přislibuje zároveň doživotní boj proti vrozené *žádosti očí*; kdo

b) slibuje dobrovolnou a doživotní *čistotu*: odříká se nejen veškerých rozkoší pohlavních, tělesných, ale přislibuje zároveň doživotní boj proti vrozené *žádosti těla;* a kdo

c) slibuje dobrovolnou a doživotní *poslušnost* duchovního vrchního, na místě Božím: odříká se veškeré vlastní vůle své,

---

*) Žalm 75, 12.

**) Skut. ap. 18, 18. 21, 24.

***) § 35. § 103

čili statků duchovních, poněvadž jest svobodná vůle královnou všech duše mohutností; a zároveň přislibuje doživotní boj za pokoru a proti vrozené *pýše života**).

Když ale kdo takto statky i žádosti těla i duše Bohu přináší v obět: nenechává sobě ničeho a více nemůže dáti, i přináší tedy nejvyšší oběť a proto i poctu Bohu nejdokonalejší.

5. *Kdo se má Bohu sliby zavazovati?* Slibů činiti povinen není nikdo; každému stačí k dosažení života věčného zachovávání Božích přikázaní, jak to Pán Ježíš sám určitými slovy vyjádřil; nebo když se Jej jistý mládenec tázal**): „Mistře dobrý, co budu dobrého činiti, abych měl život věčný?“ odpověděl mu Pán: „Chceš-li vejíti do života, ostříhej přikázaní.“ Toliko pro dokonalost a větší odplatu v nebi mají sliby Bohu činěny býti, jak dodal Pán tázajícímu se mládenci, řka: „Chceš-li *dokonalým býti*: jdi, prodej, co máš, rozdej chudým, a budeš míti poklad v nebi; a pojď, následuj Mne“ (totiž v chudobě, čistotě, neobmezené poslušnosti k nebeskému Otci, kterými ctnostmi vyznamenávám se Já.)

Avšak kdo se Bohu platným slibem zavázal, povinen jest slibu i dostáti, jak mluví Bůh sám ústy Mojžíšovými řka: „Jestliže nebudeš chtíti slíbiti, bez hříchu budeš. *Učiníš-li* (*ale*) *slib Hospodinu Bohu svému, nebudeš prodlévati splniti ho*; nebo konečně vyhledávati bude toho Hospodin Bůh tvůj: a *budeš-li meškati, bude tobě počteno za hřích*“ ***). A to zřejmým jest; nebo jestli dle přirozeného práva povinni jsme slovu svému, pokud lze, dostáti; jestliže i přísloví má „přípověď za spravedlivý dluh“; jestliže i pohané mnohdy i při velikých obětích slovo své za svaté mají: čím více slušno, aby křesťané dluh u Boha, přípovědí svou učiněný, spláceli, byť jim mnohdy i nesnadným bylo!

6. *A kdy máme slibu dostáti?*

Kdo si při slibu i čas určil, v kterém chtěl slibu dostáti, musí se slibem i čas zachovati, t. j. slibu svého v ustanovený čas naplniti; kdo času neurčil, má slibu svému dostáti co možná nejdříve.

Avšak, jako přicházejí doby, kdy slovo i přísahou stvr-

---

*) Srovn. § 35. III. 1. c. § 38.

**) Mat. 19, 16–21.

***) V. Mojž. 23, 22 21.

zené splniti netřeba*): tak *jsou i případy, kdy slibu, Bohu učiněnému, dostati nemusíme;* takovými případy jsou:

a) Když přestala příčina, pro kterou jsme se *slibem zavázali* (sublata causa, tollitur effectus); na př. zavázal-li se kdo slibem Bohu, že až do šťastného návratu otce z daleké ciziny každý den bude se modliti litanii loretanskou, aby ho Matka Boží přímluvou svou u Boha provázela: prost jest slibu svého, když otec skutečně se vrátil, aneb když o jeho úmrtí v cizině zpráva bezpečná došla.

Slib přestává platným býti,

b) když předmět slíbený stal se podstatně jiným, z možného nemožným, z dovoleného nedovoleným, z dobrého špatným neb lhostejným, z lehkého přetěžkým atd. Tak na př. kdo slíbil po šťastném návratu hojnou almužnu chudým, prost jest slibu, když mezi tím sám schudl; kdo slíbil chudáka podporovati, nemusí slibu plniti, když tento zatím sám bohatým aneb alespoň zámožným se stal; kdo slíbil neumělého učiti, nemusí slibu dostáti, když neumělý poučení přijímati nechce; ba ani společenství s ním míti nesmí, jestliže onen ctnosti jeho snad úklady činí atd.

Slibu nemusíme splniti,

c) když nesplnila se podmínka, na kterou jsme se zavázali. Tak na př. kdo se Bohu slibem zavázal, že vykoná pouť na Svatou Horu, jestli se mu nemocný manžel uzdraví: prost jest slibu svého, když manžel zemřel.

Slibu dostáti nemusíme,

d) když ho zrušil ten, kdo má moc nad vůlí slibujícího aneb nad věcí slíbenou (irritatio). Tak mohou rodiče zrušiti sliby svých nedospělých dítek; představení řádu sliby svých podřízených, kteří povšechnou poslušností svým představeným slavně se byli zavázali; atd.

Slibu Bohu učiněného nemusíme plniti,

e) když nabyli jsme řádného prominutí (dispensatio) *od vrchnosti duchovní na místě Božím.*

Že Církev moc má, sliby Bohu učiněné platně rozvázati, plyne ze slov Páně: „Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi“ **). Musí však k rozvázání býti *věc spravedlivá a velice důležitá,* jinak by urazil Boha sám ten, jenž by jménem

*) § 63, 5.

**) Mat. 18, 18.

Jeho rozvázal; jakož by i těžce zhřešil ten, kdo by podvodným způsobem prominutí si vymohl, a také by prominutím takovým od vyplnění platného slibu svého ve svědomí svém osvobozen nebyl*).

Prominutí všech slibů, Bohu učiněných, udíleti může všem katolíkům toliko papež, jakožto hlava Církve Páně celé; jednotliví biskupové ale smějí rozvazovati sliby jen svých duchovních poddaných čili diecesánů, až na těchto pět, jichž rozvázání samotnému papeži vyhraženo jest; a sice: 1. slib ku vstoupení do řádu, Církví schváleného; 2. slib doživotní čistoty; 3. slib vykonati pouť k prahům apoštolským (ad limina apostolorum) do Říma; neb 4. pouť ku hrobu Božímu v Jerusalémě; aneb 5. pouť k hrobu svatého apoštola Jakuba v Kompostele ve Španělích.

Slibu učiněnému nemusíme konečně dostáti,

f) když ho zaměníme v jiný (commutatio), *se stejnou závazností.*

Slib učiněný *zaměniti v lepší*, může každý sám; na př. kdo slíbil Bohu doživotní poslušnost v klášteře méně přísném: o své ujmě může vždy vstoupiti do řehole přísnější; kdo slíbil Bohu pouť na některé posvátné místo v Čechách: o své ujmě může slib ten zaměniti v pouť do Říma, aneb na jiné vzdálenější, obtížnější místo.

Zaměňovati ale slib *větší v menší* nesmí o své ujmě nikdo, poněvadž záměna taková jest částečným nesplněním čili zrušením slibu, od něhož prominutí může dáti toliko jménem Božím Církev. Proto není dovoleno odejíti z řádu přísnějšího do mírnějšího; slíbenou pouť odbýti pobožností domácí, atd.

Úvaha. Sliby Bohu činiti tolik jest, jako Boha chtíť poctiti; v Jeho neskonalou dobrotu, věrnost a hojnou odplatu plnou naději skládati. Ale jakkoli sliby Bohu jsou příjemné a nám pro posilnění slabé vůle užitečné i pro hojnější odplatu prospěšné: přece *nemáme tak snadno sliby se zavazovati*, najmě nikdy ne bez zralého uvážení všeho toho, co a jak slibujeme, abychom snad potom slibu svého neželeli, a nespokojeností svou při konání slíbeného díla Boha více nezneuctívali, než uctívali. Nebo nectíme Boha tak slibů činěním, jako slibů *plněním!* Proto také radí moudrý kazatel: „Mnohem lépe"

*) Srovn. § 15. II.

jest neslibovati, než po slibu, co připověděno, nesplniti“ *); najmě kdo často a mnoho slibuje, zřídka kdy také tak naplňuje, jak žertem praví i přísloví několika národů: „Kdo mnoho slibuje, málo plní; dlouhý jazyk, krátké ruce!“

Slibů radno tedy činiti jen zřídka, a z pravidla jen na krátkou dobu, necítí-li kdo v sobě *neobyčejné puzení milosti Boží*, aby veškerý život svůj Bohu v obět přinesl. Co ale jsme jednou náležitě slíbili, to pak musíme i náležitě jako svatou povinnost plniti, leda bychom byli slíbili něco, což bylo nedovoleným, aneb později nedovoleným se stalo; pak ovšem slib, ani přísahou stvrzený, platnosti nemá **). Tak neměl Herodes dívce tančící dáti hlavu Janovu; ani Jefte splniti svůj nerozvážný slib, že Bohu v oběť přinese, cokoli mu jako vítězi z domu nejprvé v útrety přijde, když viděl, že mu vstříc vyšla vlastní dcera jeho ***); nebo „vyplnění slibu se hříchem není a nemůže býti bohopoctou, ale jest vždy nešlechetností,“ učí svatý Bernard. O těch ale, kteří, co s rozvahou slíbili i plní, platí slovo svatého Augustina: „Každému, kdo Bohu sliby činí, a co slíbil plní: Bůh sám též udělí odměnu království nebeského, kterou přislíbiti ráčil“ †).

CC) Láskou křesťanskou oslavujeme Boha

§ 66. a) bezprostředně bohoslužbou.

1. Co jest bohoslužba?

Obecně řečeno jest bohoslužbou vše to, čím jakožto katoličtí křesťané Bohu, Pánu svému, sloužiti se snažíme. Jsou to netoliko všecky skutky, kterými osvědčujeme *víru i naději v Boha*: ale i vůbec všechny úkony, které se s vůlí Boží srovnávají; nebo *sloužiti* ničeho jiného neznamená, leč někoho za vrchního svého uznávati a jisté úkony dle vůle jeho činiti.

Avšak ač i vyznání víry, přísaha, modlitby i sliby, i ostatní bohulibé skutky již bohoslužbou jsou, ana ctnost jest vlastně jen nerozdílně jedna ††): tož přece uložil nám Bůh za

*) Kaz. 5, 4.
**) § 63 5.
***) Soudc. 11, 30 a násl.
†) De fide ad Petrum cap. 3.
††) § 36. I.

povinnost ještě i některé zvláštní skutky zevnitřní, jimiž bychom *hlavně lásku svou k Němu* na jevo dávali.

Skutky ty vyznačeny jsou v druhém a třetím přikázaní desatera. I velí se v nich, abychom

a) jméno Boží jen s uctivostí vyslovovali a vůbec všecko ke cti a chvále Boží konali; a

b) jisté dny ještě zvláště službě Jeho věnovali.

2. V druhém přikázaní nevelí Bůh kladně, ale praví *záporně*: „Nevezmeš jména Božího nadarmo!" zajisté proto, poněvadž zákon záporný povahou svou mnohem přísnější jest*) než zákon kladný, jestit takový, jemuž za všech okolností, byť bychom i statků i života nasaditi měli, vyhověti musíme. Tedy naprosto nikdy nesmíme něčeho učiniti, čím bychom jméno Boží čili vlastně Boha samého zneuctili. Ba přikázaním tím zapovídá se zneuctívati jména Božího nejenom *přímo*, ale i *nepřímo*, *skrze zneuctění osob a věcí svatých*; nebo píše moudrý Sirach: „Jmenování Boha nebývej ustavičné (bez pocty) v ústech tvých, a ku jménům svatých nepřiměšuj se (t. j. slovy; čili nemíchej v řeči své jmen svatých); nebo nebudeš (v tom) bez viny" **).

3. V třetím přikázaní: „Pomni, abys den sváteční světil", vyhrazuje si Bůh *jisté dny*, kteréž hlavně Jeho službě věnovány býti mají. Přikázaní to bylo ale dáno již lidu israelskému Zákona Starého, kterýžto byl předobrazem lidu křesťanského čili Israelitů Zákona Nového. Když předobraz byl skutečným obrazem nahrazen, byl i odstraněn; když budova spasení byla skrze Krista Ježíše dohotovena, odstraněno bylo prozatímní lešení***). A proto také nejsou více v platnosti všechny ty obřady i oběti i bohoslužby, kterými byl Bůh třetí přikázaní starým Israelitům určitěji označil; ale na místě obrazů jest nyní skutečnost; *místo bohoslužby židovské platí bohoslužba křesťanská*; místo krvavých obětí zvířecích nařízena jest nyní oběť nekrvavá Beránka Božího, mše svatá. A proto také místo slavností starozákonných jsou i slavnosti novozákonné; místo podoby skutečnost!

Nejčastějším dnem svátečním byla u Israelitů starých sobota, každý totiž sedmý den, jakožto památka, že Bůh stvořiv v šesti dobách čili dnech veškeren svět, sedmou dobu

---

*) § 39. I. 1.

**) Sir. 23, 10.

***) § 10.

odpočíval od stvořitelského díla Svého. Poněvadž ale dílo vykoupení pokolení lidského v den po sobotě se začalo i dokončilo, an Pán Ježíš dle starého podání v neděli se narodil i také v neděli z mrtvých vstal; poněvadž i Duch svatý v neděli viditelně na svět přišel: proto již svatí apoštolé ustanovili, abychom neslavili se židy sobotu, ale první den po sobotě jakožto den Bohu zasvěcený.

4. *Co tedy máme činiti v den nedělní a sváteční?*

Každé přikázaní má stránku i kladnou i zápornou*). *Kladný rozkaz* „pomni, abys den sváteční světil," žádá, abychom skutky Bohu příjemné konali, a tak Jemu lásku i poctu v ten den prokazovali. Jaké to skutky zvláště býti mají, o tom, pokud zakladatel Zákona Nového Pán Ježíš sám nějakého poučení nedal, mocí od Něho obdrženou učí Církev svatá. A ta vyčítá, jak se dočítáme v katechismu, bohulibé skutky takto:

a) *obcování veřejným službám Božím*;

b) *domácí modlitbu*;

c) *výkony křesťanské lásky k bližnímu* **).

5. *A čeho nemáme v den nedělní a sváteční činiti?*

Záporný zákon žádá:

a) *nečiniti ani nežádati nižádné práce služebné* (opera servilia).

A co se rozumí prací služebnou?

Prací služebnou rozumějí se všechny takové úkony, které hlavně služebným a za mzdu ukládány bývají, zvláště namáhavé *práce tělesné*. K těmto pracím počítají se: veškeré práce řemeslnické, polní, nádennické, dělnické***). Těžce tedy Boha uráží, kdo na př. v neděli neb ve svátek na domech staví; zedníkům podává; dříví, led, hnojivo neb uhlí vozí; zboží prodává, snáší; krejčuje neb ševcuje; kladivy buší a t. d. A hřích jest tím větší, jestliže kdo práce takové koná neb žádá na potupu dne svátečního aneb aby jiného od služeb Božích odvrátil.

V neděli a ve svátek zapovídá se dále:

b) *veškeré počínání takové, kterým se den sváteční zlehčuje a které v konání bohulibých skutků překáží.* Takovým počínáním jsou: veřejné soudy, trhy; rozličné ty výlety, hry,

---

*) § 39. I. 1.

**) Bližší poučení v příčině té viz níže v povinnostech k Církvi § 69-72.

***) II. Mojž. 20, 9. 10.

tance, jež dějí se místo neb v čas služeb Božích, a těm podobné.

6. Avšak přikázaní Boží, svěcení dnů svátečních se týkající, také *něco dovoluje*. Dovolenými skutky v den sváteční jsou:

a) *Nevinná a slušná vyražení*, ovšem taková, *jež službám Božím náležitě obcovati nebrání*. K takovýmto dovoleným vyražením počítávají se *volné práce duchovní* (opera liberalia), jež vztahují se zároveň i ku vzdělání, na př. čtení, psaní, počítání, hudba, vyšívání a těm podobné. Jsou ale práce takové, při nichž více *duch* se zaměstnává, po službách Božích dovoleny, poněvadž jest den sváteční dnem zotavení a poněvadž radosti duchovní, ovšem takové, při nichž hostem může býti i Bůh, jak napomíná svatý apoštol: „Radujte se — *v Pánu* vždycky: opět pravím, radujte se"!*)

b) Dovoleny jsou veškeré *práce služebné každodenní*, které tedy odloženy býti nemohou; na př. vaření, čistění nádob, obsluha zvířat a těm pod., nikoliv ale nejsou dovoleny domácí práce, jež mimo svátek vykonati se dají, na př. dříví pro kuchyni štípati, vodu přivážeti neb přinášeti, prádlo práti a t. d.

c) Dovoleny jsou i těžké práce služebné, když kdo z důležitých příčin *dovolení církevní vrchnosti* (dispensatio) si byl zjednal. Církev ale od zákona Božího rozvazuje ovšem v případech jen závažných, t. j. takových, když by kdo ze zdržení se práce měl *velikou* škodu.

Tak dovolují biskupové, aby v takových veldílnách pracovati se smělo i v den sváteční, kde se nemohou stroje bez veliké ztráty zastaviti; na př. v tavírnách, kde tekuté kovy nelze bez veliké škody nechati vystydnouti; v cukrovaru, kde by šťávy rozpuštěné se zkazily a tak podobně.

Faráři mají od biskupů plnomocnost, aby v čas nahodilé potřeby, když by věřící nesnadno k biskupovi pro dovolení dojíti si mohli, jménem jich povinnost, služebných prací se zdržovati, rozvazovali; na př. smějí dovoliti, aby ve žních, když po delší nepohodě v den sváteční ukáže se doba příhodná, směla býti uklizena úroda, z níž musí osadníci po celý rok žíti.

Avšak kdo obdržel prominutí, aby směl konati neb na jiných žádati práci služebnou v den sváteční, *neobdržel tím*

*) Filip. 4, 4.

ještě zároveň prominutí, aby vůbec směl dne svátečního znesvětiti; a proto má službám Božím obcovati, i práce dovolené tak zaříditi, aby se konalo vůbec jen, čeho je pro uvarování veliké škody nezbytná potřeba; a věc tak zaříditi, aby dělníci mezi dnem tak se vystřídali, aby aspoň předrahé oběti mše svaté přítomnými býti mohli, a příležitost aspoň k některým bohulibým skutkům měli.

A proto, že nikdo ani pro *obyčejnou* obtíž, kterou plnění zákona sebou přináší, jho zákona se sebe svrhnouti nesmí; a proto, že i také duchovní potřeby pracujících opatřovati mají ti, kterýmž k tomu od Krista Pána moc jest svěřena: má každý, kdo předvídá, že mu bude pro uvarování veliké škody někdy v den sváteční službenou práci konati neb žádati, *i za svolení duchovní vrchnosti prositi, i radu si vyžádati*, co a jak činiti, aby duchovním potřebám svým i podřízených svých vyhověl*). Kdo jinak jedná, a ne snad pro uvarování škody, ale toliko *pro hromadění mamonu* i bez dovolení vrchnosti, Bohem ustanovené, den nedělní znesvěcuje: těžce hřeší, bližní pohoršuje, mravní zdivočilosti jich vinu nese, a hroznému odpovídání na věčnosti jde vstříc!

A jako nikdo sám nemá den Páně znesvěcovati, ani od jiných služebných prací v den sváteční žádati: tak také těžce hřeší ten, kdo vyjma případ, že skutečně se vyhnouti nemůže, v službu takovou se dává, kde mu dny sváteční křesťansky světiti se nedovoluje; aneb v službě takové setrvává, když by jinak pomoci si mohl. Výmluvy, *„že se chce v neděli a ve svátek také jísti,“* jsou v ústech křesťana řečí bohaprázdnou; nebo Bůh, jenž velel: „pomni abys den sváteční světil,“ dobře věděl, že budeme míti v den sváteční také hlad, a přece přikázaní to dal, ovšem i s tou povinností, aby si každý v dny všední odpíral a ušetřoval tolik, by jemu i na výživu v den sváteční stačilo; a Pán Ježíš všem těm, kteříž ničeho si odepříti, ničeho proň vytrpěti nechtějí, řekl památná slova: „Co jest platno člověku, by všecken svět získal, duše pak své škodu trpěl?“ **) Svatý Řehoř tedy právem dokládá, že *mnohé práce bez hříchu konati naprosto nelze!*

Avšak jsou přece také případy, kdy můžeme povinností svátečních bez hříchů opustiti, a sice:

d) ve všech případech, *kde lze užíti výkladu pravděpo-*

*) § 15.
**) Mat. 16, 26.

dobného (epieikia) o zákonu církevním*). Případy takové jsou, když nastane *neodkladná potřeba*, tak že dovolení vrchnosti církevní vyžádati si ani nelze, neb když toho žádá *povinná láska k Bohu, k bližnímu, k sobě*. Za tou příčinou dovoleno: na př. stavěti i zdobiti oltáře o slavnosti Božího Těla, pro oslavu *Syna Božího;* ovšem ale nikoli stavěti chrám pro výdělek. Dovoleno při povodni, požáru a jiném obecném neštěstí chrániti majetek *svůj i bližního*. Dále smíme konati i tělesné skutky lásky, jako: chudému, jenž si sám pomoci nemůže, pomoci udělati kus práce, zvláště když k ní dne všedního pro vlastní zaměstnání času nemáme. Dovolena ovšem těžká práce také *pro blaho obecné*, na př. v čas války, když třeba hradby proti nepříteli stavěti, se hájiti a pod., neb panovníka slušně uvítati. Lze v mnohých krajinách ve sváteční den mleti, když totiž jest sucho; když mlýn pro nedostatek vody jen málo pracovati může, a nedostatek jest o potravu. Smějí pro obecnou potřebu pekaři pečivo čerstvé i v neděli míti, avšak chleba v neděli péci z pravidla není dovoleno, poněvadž lze ho do zásoby napéci. Smějí řemeslníci v den sváteční posloužiti, avšak jen *v případu nejnutnější potřeby*; jako na př. pocestným, kteří zdržeti se nemohou; nikoliv ale proto pracovati nemají, aby mohli v pondělí zaháleti. Smějí hostinští i kupci zboží své prodávati v den sváteční: avšak díti se to má bez hlučného kramaření, bez zneuctívání dne Páně, bez rušení služeb Božích, bez pohoršení; z pravidla však mají býti místnosti jich aspoň mezi službami Božími zavřeny. Dovoleno i pro uvarování veliké škody *osobní* posloužiti; v cestě začaté i v neděli pokračovati; dovoleno chudé ženě, která po celý týden ve službě jest, v neděli na děti své spraviti, vyprati; a tak podobně.

Příčina, že láska dovoleným činívá, co jinak dovoleno by nebylo, jest v tom, že i *Pán Ježíš* v den sobotní a sváteční skutky duchovního i tělesného milosrdenství prokazoval, a pokryteckým fariseům, kteří Jej z lásky Jeho kárali, pravil: „Pokrytci, zdali jedenkaždý z vás neodvazuje v sobotu vola svého neb osla od jeslí, a nevodí k napájení?“ **) Aneb: „Čí z vás osel anebo vůl upadne do studnice a nevytáhne ho ihned v den sobotní?“ ***)

---

*) § 13. 4.
**) Luk 13, 15.
***) Luk. 14, 5.

Úvaha. Bohoslužba má tedy pole nesmírné, ona ve všech skutcích našich má býti patrna ve všem našem smýšlení, i mluvení, i jednání má býti zřejma láska naše k Bohu Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli; nejen ústy, ale vším svým životem máme volati „všecko pro větší čest Boha milovaného!“ Zejména ale dny, které Bůh ku zvláštní službě si vyhradil, máme slaviti, jak se Jemu líbí a nám prospívá. Ač z důležitých příčin můžeme si ulehčení vyžádati, ba při neodkladném jednání i sami si přiřknouti: tož přece nechtějme tak snadno předstírati nemožností tam, kde opravdových není, ale kde toliko o nedostatku dobré vůle a lásky k Bohu řeč by býti měla! Jaký prospěch z toho budeme míti, jestliže bychom snad nesvěcením dne svátečního lidi oklamali? Což lze oklamati i vševědoucího Boha? A jaké bude kdo míti požehnání z mamony, kterou kdo způsobem nespravedlivým získal? A což nejsou to podvod i loupež, na Bohu spáchané, jestli kdo pro mrzký zisk Bohu, Pánu svému, dne Jeho odcizuje? Ó jaké odpovídání stihne ty, kteříž neznají pátku ani svátku, ale ve dne v noci, v den všední i sváteční hromadí, pracujíce sami, aneb snad celé řady dělníků, kteříž nesnadno jinde chleba nalezají, do práce honíce, jako se děje v továrnách, při drahách a jiných nenasytných podnicích!

Ó varujme se všeho toho, čím den Páně znesvěcen bývá, pamatujíce, že „na Božím požehnání všecko záleží“; a „že co bude člověk v životě síti, to bude i v hodině smrti žíti!“ A Pán, kterýž skrytě vidí, připočte nám jednou k zásluze měrou stonásobnou, čeho jsme se zde z lásky k Němu odříkali; najmě hojně odplatí svěcení dnů, cti Jeho i posvěcení našemu věnovaných, jak Sám ústy proroka svého slibuje: „Odvrátíš-li v sobotu (den sváteční) nohu svou tak, aby nečinil vůli svou v den svatý můj, a nazveš-li sobotu rozkoší (t. j. budeš-li den sváteční rád a spůsobem Bohu příjemným slaviti, a nazveš-li) svátek Hospodina slávou, a budeš-li jej slaviti, tak aby nečinil cest svých (t. j. nečinil ani žádného díla, ani obchodu, najmě hříchů žádných), aniž aby se nalezala vůle tvá, aby mluvil řeč (totiž darebnou, Boha urážející): tehdy se kochati budeš v Hospodinu, a vyzdvihnu tě nad výsosti země!“ *)

Láskou křesťanskou prokazujeme čest Bohu

*) Isai. 58, 13. 14.

§ 67. b) prostředečně úctou svatých.

1. Co jest úcta svatých?

Úctou svatých vyrozumíváme souhrn všech posvátných úkonů, jež přímo k Bohu se nevztahují, nýbrž na poctivost tvorů, s Bohem ale co nejúžeji spojených, se dějí. Posvátné úkony takové jsou: mše svaté, modlitby *), přijímání svátostí, posty, almužny.

Ctíce svaté osoby i věci, *nečiníme tím Bohu žádné ujmy*, poněvadž právě jen proto je ctíme, že jsou s Bohem v nejužším spojení; pocta svatých jest prostředně zároveň poctou Boha, který je učinil tím, čím jsou.

Také *zásluhám Ježíše Krista nečiníme žádné ujmy*, když svaté za přímluvu vzýváme, poněvadž nežádáme, aby oni nám pomáhali mocí svou, nýbrž aby se za nás *přimlouvali*, by nám nehodným zásluhy Ježíše Krista pro přímluvu jich tím spíše udíleny byly **).

A že *Bohu úcta svatých, a prosby naše k nim za přímluvy, jsou příjemné*, Bůh sám osvědčuje slovy Písma svatého. Tak vypravuje na př. svatý Jan o čtyrmecítma starcích před Beránkem Božím, kteříž měli báně zlaté, plné vonných věcí, kteréž jsou modlitby svatých, t. j. věřících na zemi; a ty Mu přednášeli ***); Rafael zvěstuje Tobiášovi: „Když jsi se modlíval s pláčem, a pochovával mrtvé, a nechávals oběda svého, a mrtvé ukrýval jsi přes den v domě svém, a v noci pochovávals je, ját jsem obětovával modlitby tvé Pánu“ †).

Že pravé poctě Boží úcta svatých se neprotiví, proto již i *v Starém Zákonu* dovolávali se přímluvy andělů i bohulibých lidí, jak čteme na př. o mládencích v peci ohnivé, že se modlili: „Aniž odjímej milosrdenství svého pro Abrahama, milého svého, a Isáka, služebníka svého, a Israele svatého svého“ ††). A v *Novém Zákonu* neomylná vykladatelka vůle Boží, Církev svatá, od nejstarších dob béře útočiště k přímluvě andělů i svatých, vzývajíc je obětmi, modlitbami a jinými skutky bohulibými; a bezpočetné milosti i zázraky, které Bůh věřícím na přímluvu nebešťanů již udělil a stále udílí, jsou toli-

*) § 64. IV. 1.

**) I když oběť mše svaté se koná na památku svatých, přece neobětujeme svatým, což by ovšem byla modloslužba, ale obětujeme Bohu na oslavu svatých.

***) Zjev. 5, 8; srovn. 8, 3. 4. Žalm 140, 2.

†) Tob. 12, 12.

††) Daniel 3, 35.

kerými svědectvími, že *se Bohu úcta svatých líbí a nám prospívá; že jí Bůh ujmy netrpí; že jí Pánu Ježíši na zásluhách se neubírá; jen když činíme rozdíl mezi nejvyšší ctí čili klaněním* (cultus latriae), jež Bůh vyhražuje Sobě, *a mezi úctou svatých* (cultus duliae), čili poctou takovou, která při tvorech ctí hlavně to, co od Boha, Dárce vší svatosti obdrželi; čili: jen když ve svatých ctíme přece jen samého Boha nade všecko.

2. *Ctíme svaté nebešťany z těchto tedy příčin*:

a) *jakožto odlesky krásy Boha*, který jest Původcem vší krásy a dokonalosti jich, jak praví trefně žalmista Páně: „Podivný (jest) Bůh ve svatých svých, Bůh israelský Oně dá moc a sílu lidu svému, požehnán (budiž) Bůh“ *);

b) *jakožto přátely a miláčky Boží*, které On sám ctí, jak učí sám Spasitel, řka: „Slouží-li Mi kdo, následujž Mne: a kdež Já jsem, tuť i služebník Můj bude. Bude-li Mi kdo sloužiti, ctí ho Otec můj“ **);

c) *jakožto skutečné přímluvčí své*, kterým Bůh ničeho neodpírá, jak psáno o Jeremiáši proroku: „Tentoť jest milovník bratří a lidu israelského, tenť jest, kterýž se modlí za lid a za všecko město svaté“ ***);

d) *jakožto hrdiny v ctnosti*, která jest v nebešťanech jako zosobněná, dobrým i zlým ctihodná †), kterou stávají se nám jako zrcadly, v nichž bychom se vzhlížeti, a co na sobě nepořádného máme, opravovati měli;

e) poněvadž *Církev úctu svatých odporoučí*, ana od počátku svého ctí hrdiny u vyznávání víry Kristovy; světí dny umučení mučenníků jakožto dny narození jich pro nebe, činí památky svatých apoštolů, vyznavačů, panen, žen i mužů; staví oltáře, chrámy na památku jich, koná poutě k místům jimi proslaveným, ano slavně prohlásila úctu svatých jakožto velice prospěšnou, shromážděna jsouc na obecném sněmu v Tridentu ††);

f) poněvadž konečně *úcta ta jest nám lidem jako vrozena*, kteří máme v uctivosti přátely, dobrodince své, ba vzory i občanských ctností vůbec; ano tím více cti komu prokazujeme, čím více kdo o nás zásluh má. Proto

*) Žalm 67, 36. Srovn. také § 86. II. III,

**) Jan 12, 26.

***) II. Makk. 15, 14. Srovn. Job 33. 23. 24.

†) § 37.

††) Sess. XXV. de invocatione sanct.

3. *ctíme blahoslavenou Rodičku Boží nade všechny nebešťany* (cultus hyperduliae); a sice proto, že

a) zvláštní milosti Boží od hříchu prvopočátečního, jakož i ode všech osobních hříchů uchována, a tak *nade všechny pozemčany od Boha vyvýšena byla*; že

b) s milostí Boží propůjčenou co nejdokonaleji spolupůsobila, a tak i nade všechny kůry andělů *ve svatosti života se vyvýšila*; že

c) jsouc tak vzácnou dcerou Boha Otce, stala se *snoubenkou Ducha svatého a Matkou samého Syna Božího*; že

d) Pán Ježíš umíraje, nám ji *jako Matku odevzdal*; že

e) pro své spolupůsobení s apoštoly, skrze radu i modlitbu, stala se i Matkou Církve bojující, i vítězné a trpící; *Královnou tedy všech svatých,* královnou i andělů; nejmocnější přímluvkyní u Boha, útočištěm hříšníků, potěšením zarmoucených, pomocnicí křesťanů a t. d., jak ji Církev nazývá v litanii loretanské, a v jejích hodnostech cti mnohými slavnostmi do roka*).

4. *Ctíme ostatky svatých, najmě ostatky jich svatých těl,* poněvadž:

a) jsou to zbytky těch požehnaných těl, jež byly *za živa chrámy Ducha svatého, v nichž vyvolení Boží mučeni a tak Bohu obětováni byli; aneb v nichž v tuhém pokání sami sebe Bohu obětovali.* Tak sebrány a uschovány s uctivostí zbytky kostí svatých biskupů a mučenníků Ignacia **) a Polykarpa ***) v druhém století, tak s uctivostí chováme my ostatky svatého Jana Nepomuckého ****), Vojtěcha †), Prokopa ††) atd.

Ctíme ostatky svatých těl, poněvadž

b) *Bůh často skrze ně divy činí,* a mnohá dobrodiní lidem prokazuje. O Eliáši proroku vypravuje Písmo svaté: „Aniž ho přemohlo slovo které, a mrtvé prorokovalo tělo jeho. Za života svého činil zázraky, a po smrti působil divy“ †††). O Eliseovi proroku praví taktéž Písmo svaté: „Někteří pochovávajíce člověka, uzřeli lotříky, i uvrhli tělo mrtvé do

---

*) Srovn. § 115.

**) Slavnost dne 1. února.

***) 26. ledna.

****) 16. května.

†) 23. dubna.

††) 4. července.

†††) Sir. 48, 14. 15.

hrobu Eliseova. Kteréž když se dotklo kostí Eliseových, ožil člověk, a vstal na nohy své“ *).

Jazyk mučenníka za tajemství zpovědní, svatého Jana Nepomuckého, posud Bůh zachoval; Uhři mají dosud zachovalou pravici štědrého dobrodince duchovenstva i chudých, svatého Štěpána; tělo velikého apoštola národů východních, svatého Františka Xaverského, po třistaletém odpočívání posud jest čerstvé. A kdo vypočte milostí, které Bůh jen při ostatcích těchto světců udělil těm, kteříž jich těla křesťansky ctili?

Ctíme ostatky svatých těl, poněvadž

c) Bůh těla tato v den poslední vzkřísí a věčnou slávou v nebi obdaří, jak píše svatý Pavel: „Kterýž promění tělo ponížení našeho, aby připodobněno bylo k Tělu jasnosti Jeho, podle působení, kterýmž také může podmaniti sobě všecky věci“ **).

5. Ctíme ale netoliko ostatky těl, ale *i věci, jež svatým náležely*, aneb s kterými nad světem, tělem i ďáblem zvítězili, jako na př. jich roucha, mučidla. Máme věci takové ve vážnosti, že

a) *byly i oslavencům milými*, tedy abychom skrze věci vzdali čest osobám;

b) poněvadž *Bůh i skrze ně činívá zázraky*, jako psáno na př. o věcech svatého Pavla: „Šátky i pásy s jeho těla na nemocné se nosívaly, a odstupovaly od nich nemoci, a zlí duchové vycházeli“ ***); ba svatý Petr i pouhým stínem těla svého od nemocí uzdravoval †);

c) poněvadž jako vojína pohled na vítězné zbraně, tak nás pohled na obětní nástroje světců *k následování bohulibého života mocně pobádá*, na př. když kdo popatří na kolo, na němž blahoslavený Jan Sarkander v Olomouci umučen byl: ždaž nepocítí v srdci pobídnutí, aby z lásky ku Kristu Ježíši také něčeho se odvážil“ ††)?

d) poněvadž *Církev svatá úctu takovou jakožto prospěšnou schvaluje*, n. př. ustanovením zvláštní slavnosti „okovů svatého Petra“ †††).

---

*) IV. Král. 13, 21.
**) Fil. 3, 21.
***) Skut. ap. 19, 12.
†) Skut, ap. 5, 15.
††) Slavnost jeho dne 17. března.
†††) 1. srpna.

6. *Ctíme i obrazy a sochy Páně i svatých,* byť i vždy věrné podoby světců nepředstavovaly, proto, abychom uctili toho, na koho nás vyobrazení pamatuje. Pohlížíme na ně, líbáme je, klečíváme před nimi, abychom tím více v paměti své oživovali, co Bůh pro nás činil, jak podivný jest ve svatých svých, jak velikou lásku zasluhuje, a abychom ukázali, jak ochotnými jsme, Jemu čest prokazovati.

Ctíme kříže a obrazy Páně, Matky Boží a jiných svatých, poněvadž nám taková úcta jest spasitelná, jak učí *Církev* na sněmu tridentském*); poněvadž Církev zneuctívání obrazů a boření jich slavně zavrhla na sněmu nicejském, l. P. 787 slaveném; a tedy bychom nectěním obrazů svatých samochtice i proti vůli Církve Páně jednali, i o vlastní prospěch duše se olupovali, jaký plyne z náboženského obrazů svatých ctění.

Proto *stavíme kříže a obrazy svatých v kostelích, na hřbitovech, mezi domy, v polích, a vůbec všude, kam častěji přicházíme,* abychom na lásku Ježíše Krista a příklady svatých všude pamatováni a k následování bohulibých ctností povzbuzováni byli. Ano najmě lidem, kteří čísti neumějí, aneb pro mnohou práci na čtení ani času nemají, jsou dobře shotovené obrazy a sochy svatých jako živou bibli, jako stálými kazateli života ctnostného!

A že Bohu taková pocta i skrze sochy a obrazy svatých se líbí, zřejmý toho důkaz podává, že při četných křížích a sochách na př. Boží Rodičky přemnohé *zázraky konává.*

Nepomáhá socha ani obraz, ale Bůh skrze úctu a přímluvu těch, jež ony představují, prokazuje neobyčejné čili zázračné milosti, abychom v pobožnosti tím více se roznítili i utvrdili a hojnějších zásluh pro nebe si získali.

Není tedy proti vůli Boží, *není tedy proti Písmu,* svaté i věci i ostatky i obrazy jich *ctíti,* když i Bůh i Církev úctu takovou schvalují; ale bylo by hříchem, kdyby kdo při úctě takové *špinavého zisku* si hleděl, poněvadž by pak pocta nebyla pro Boha, ale pro zisk! Hříšnou byla by pocta svatých jen tehdy, když bychom svatým osobám aneb věcem více věřili než Bohu; větší naději v ně skládali než v Boha; větší poctu jim činili než Bohu; pro poctu takovou na poctu Boha nejpřednější, čili *na klanění se Jemu zapomínali.* Avšak každý katolický křesťan, byť jen poněkud vzdělaný, ví: že svaté vzýváme za přímluvu, ale Bůh že udílí milost! A že když i

*) Sess. XXV. čl. 2.

Bůh řekl: „Neuděláte sobě modly a rytiny“ . . . také dodal „abyste se jí klaněli“*)! Katolický křesťan svaté osoby i věci *ctí*, ale toliko Bohu prokazuje čest nejvyšší, čili *se klaní!*

7. Na místě tom dodati ještě sluší, že k nepřímé bohopoctě náleží také *úcta svatých míst, i Bohu zasvěcených osob.*

a) Máme mnohé příklady v dějinách církevních, jak praví milovníci Boží měli v úctě i *hřbitovy*, jakožto odpočinky mnohých křesťanů, kteří na světě bohabojně žili, a nyní již blahoslavenství nebeského požívají, byť jich Bůh právě na světě zázraky neoslavoval, poněvadž moudré příčiny pro konání zázraků není.

Známo, jak ctitelové Boží mají v uctivosti *chrámy Páně*, jakožto příbytky a svatostánky samého Boha, tak že nikdy si tam nedovolují zevlovati, štěbetati; posvátné, domu Božímu příslušící ticho a pobožnost ostatních čímkoli rušiti, věci chrámové kaziti aneb znečisťovati, ba ani na zem se vyplivnouti. Zbožní křesťané i o to mají péči, aby se ani zády neobrátili k oltáři, na kterém se nejsvětější Svátost nachází. V příčině té píše krásně svatý Jan Zlatoústý: „Chrám jest příbytek andělů, brána nebeská, ano nebe samo.“ A svatý Cesar: „Do chrámu co k živé studánce, co k duchovní řece máme přicházeti, abychom načerpali té vody živé, o nížto dí Pán: „Žízní-li kdo, pojď ke Mně, a napí se!“

Bohabojní křesťané nedovolují si zejména bez nutnosti ani dotknouti se *nádob chrámových*, výhradně úctě Nejvyššího zasvěcených, jako: kalichů, paten, monstrancí, prádla na kalich a podobných, již z přirozené úcty k Nejsvětějšímu; Církev ale svévolné takové dotýkání prohlašuje za hřích těžký.

b) Jestli ale pravá vážnost k Bohu žádá také vážnost k přátelům Jeho i k věcem, Jemu zasvěceným: tož každý snadno se dovtípí, že netoliko přísné přikázaní církevní, ale již přirozený cit každého, jenž v Boha v pravdě věří, vésti musí k tomu, aby měl v úctě i Bohu zasvěcené osoby, najmě *kněze*; ne sice jen proto, že člověkem jest, ale právě *že knězem a tajemníkem Božím jest!* A i kdyby měl jakožto křehký člověk i veliké chyby na sobě: ctíti jej musíme, ne pro jeho chyby, kteréž na knězi ovšem dvojnásob jsou ohyzdné, ale *pro důstojnost jeho.*

Veliký císař Konstantin řekl kdysi, když mu bylo na nepořádný život nějakého kněze žalováno: Kdyby pravda bylo,

*) III. Mojž. 26, 1.

co se mi vypravuje, o čem ale pochybuji: císařským pláštěm svým chtěl bych raději chyb těch přikrýti a pohoršení věřícího lidu zameziti, než jako nestoudný Chám hanbu otce duchovního odkrýti!

Taková slova jsou hodna každého katolického křesťana, když slyší některého člověka nezvedeného nemravnost svou vlastní chybami kněze omlouvati. Pravím nezvedený člověk že tak činívá; poněvadž člověk bohabojný pamatuje napřed na křehkost svou, než soudí bližního vůbec, a kněze, „na něhož, dle přísloví, všecko se sveze," zvlášť! Vždyť jest známo, že ani nejsvětější kněz všem pomluvám neujde, když pomluvám ani sám Božský Mistr neušel, an proti mravním zlořádům horlil: zdaž může býti učenník nad Mistra, a zneuctívání ujíti kněz, an na spasení bližních pracovati se snaží?

Kdo Boha miluje, a tedy Jej i ctíti si žádá: ctí i vše to, co s Bohem co nejúžeji jest spojeno; neohlíží se, jestli milostí Božích přijímá z nádob zlatých aneb stříbrných, neb jen dřevěných, neb hliněných: jen když ví, že jsou to dary nebes Krále k jeho spasení! Ctí kněze pro jeho důstojnost; modlitbami svými dílo jeho provází; cti jeho se zastává; *a ani v tělesných potřebách neopouští toho*, kterýž jemu láme chléb duchovní*). Ctí papeže jakožto viditelnou hlavu Církve, a nazývá Jej „svatým otcem," ne sice proto, že by již za živa světcem býti musel: ale že jest *otcem* všeho křesťanstva, a nejvyšším všech *svatých* věcí rozdavatelem. Ctí biskupa, jako dědice některého ze svatých apoštolů a rozdavatele *milostí* Božích ve svém okršku, i říká mu proto s uctivostí „milosti biskupská." Ctí i svého duchovního správce, jakožto spolupracovníka biskupova a dědice svatých učenníků Páně; a že *velebnou* Svátostí mu přisluhuje, neohlížeje se na ostatní jeho vlastnosti: s pravou úctou „velebným pánem" ho nazývá!

Úvaha. Úcta svatých, když náležitým způsobem se děje, nepřímo dokazuje neobmezenou lásku naši k Bohu; má tedy chválu i Písma i Církve, a jest nám velice prospěšnou v záležitostech veškerých, duchovních i tělesných.

Proto mějme v uctivosti vše, co Církev jako matka věřících v uctivosti míti buď velí aneb alespoň žádoucím býti ukazuje. Ctíce osoby a věci Bohu svaté, ctíme Boha samého! Ale varujme se všeho, čím bychom úctu svatých poskvrnili,

*) Níže § 86, 2.

buď že špinavým ziskem, buď že pověrečným zneužíváním věcí posvátných! Obrazy, sochy, kříže musí nám býti netoliko památkami na osoby svaté, s kterými souvisí: ale vždy také památkou na Boha, od Něhož všecka milost pochází; Jenž milostí Svou pomohl tvorům k tomu, čím jsou a co mohou; Jemuž tedy napřed čest a chvála věčná!

Ctíce ale osoby i věci Bohu zasvěcené všechny měrou jim příslušící: přednost přede všemi a první místo po Bohu dávejme přeblahoslavené *Rodičce Boží*, Královně nebes i země, bez níž nikdo nedostane se k Synu, jako zase bez Syna nikdo nedostane se k Otci! Ji ctěme jako pravou Matku, no více než matku tělesnou, která nám toliko pro tento svět život dala! Rádi slavme památné dny její; rádi ctěme ji pozdravením anděla, jímž jí nebeské poselství bylo zvěstováno; rádi čest jí vzdávejme v „anděl Páně"; rádi viňme z růží věnec čili zkráceně „růženec" kolem skrání jejích; rádi k ní volejme: Zdrávas, Královno! Pod ochranu Tvou se utíkáme! aneb jinými krásnými modlitbami, jichž něžní ctitelové její již na tisíce složili: a buďme přesvědčeni, že se i na nás splní, co již před staletími napsal svatý Bernard, „že nebylo slýcháno, aby se byl kdo s důvěrou k ní obrátil a oslyšen býval!" Kdo k ní s dětinnou láskou se blíží: tomu ona s otevřenou náručí mateřskou přichází vstříc, a vyslyší jej a neoslyší zajisté prosby jeho nižádné! Ano jako tělesná matka o nemocné dítko největší má starost a nejvíce oň se přičiňuje; tak tato Matka nebeská jest hlavním útočištěm všech zarmoucených, bídných, hříšných! Jí tedy těžkosti své jakékoli svěřujme: a ona nás neopustí, ale mocnou svou přímluvou stále provázeti bude, pokud z tohoto slzavého údolí nevykročíme a k ní se nedostaneme, abychom s ní Syna jejího chválili věčně!

Ó pros za nás tedy, blahoslavená, přesvatá Maria, Matko Boží, za nás hříšné, nyní a zvláště v hodinu smrti naší!

§ 68. Co se s poctou Boží nesrovnává.

Bohopocta (náboženství, religio) jest ctnost, jež Bohu *náležitou* poctu vzdává*). Proti pravé, náležité bohopoctě může se člověk prohřešiti spůsobem dvojím a sice:

*) § 61.

I. buď Bohu na pravé poctě něčeho *ujímá* (per defectum), a tedy bez pravé nábožnosti (devotio) poctu Mu prokazuje*); a taková pocta nepravá jest **pocta v pravdě bezbožná** (irreligiositas); aneb

II. k poctě Boží něco nepatřičného *přičiňuje*, Boha tedy způsobem nenáležitým ctí neboli **poctu pověrčivou****) mu prokazuje (superstitio).

Dva jsou tedy druhy hříchů proti náležité bohopoctě, z nichž první Bohu pravé pocty ujímá, a druhý k pravé poctě nepatřičných úkonů přidává; první způsob má svůj kořen *v nevěře*, druhý *v pověře*. Poněvadž ale, jak bylo svrchu vyloženo***), nevěra s pověrou ruku v ruce kráčejí: proto také *nesnadno hříchů bohopocty bezbožné a hříchů bohopocty pověrečné přísně od sebe odlučovati*, ale sluší podle sebe je klásti.

Dále dlužno si připamatovati, že jako veškerá bohopocta náležitá vždy jest osvědčováním tří Božských ctností, víry, naděje a lásky, ač ne vždy všech těch ctností stejnou měrou: tak také *bohopocta ať bezbožná či pověrečná jest vždy upíráním všech tří Božských ctností*, ač ne všech rovnou měrou, ale přece tak, že některý hřích jest více proti víře, jiný více proti naději a ještě jiný více proti povinné Bohu lásce.

Když takto po hříších proti pravé bohopoctě obecně jsme se rozhlédli, můžeme nyní snadněji druhy jejich vypočítati.

I.

I odporují poctě, kterou Bohu prokazovati jsme povinni osvědčováním **víry**, hlavně tyto hříchy:

1. *Bohu pocty* vůbec aneb aspoň z podstatné části *odpírati*†);

2. místo Bohu prokazovati bohopoctu tvorům čili *klaněti se modlám*††);

3. Bohu prokazovati poctu *nedovoleným způsobem*, jako činí bludaři a kacíři†††);

---

*) § 64. II. 3.
**) § 50. II. III.
***) § 50. I. II.
†) § 50. III. 1, 2. 4.
††) Tamtéž 3.
†††) Tamtéž III. 3. d. e, a IV.

4. pravou víru jakýmkoli spůsobem *zapříti**);
5. křivě neb lehkomyslně *přísahati***).

II.

Poctě, kterou povinni jsme Bohu prokazovati osvědčováním **naděje**, odporují tyto hříchy:

1. *Boha pokoušeti*, aby nám bez našeho přičinění pomáhal, na př. bez užívání léků nás uzdravil***);

2. budoucí neb přítomné věci z karet, rukou a jiných přirozených věcí *hádati*†);

3. *kouzla* neb *čáry* činiti, t. j. s ďáblem ve spojení vstoupiti, aby pomohl; kteryžto hřích jest hrozným zapomenutím na Boha††);

4. *modlitby a jiné pocty Boží jen na oko, zevnitř, jako fariseové konati*, bez vnitřní nábožnosti†††);

5. *platné sliby Bohu učiněné rušiti*††††).

III.

Poctě, kterou povinni jsme Bohu prokazovati osvědčováním **lásky**, odporují tyto hříchy:

1. *Lenost* či *vlažnost* v uctívání Boha;

2. jakékoliv jména Božího zlehčování čili *braní jeho nadarmo*. Jméno Boží ale nadarmo béře, kdo je při každé malicherné příležitosti bez uctivosti vyslovuje; což jest hříchem tím těžším, jestliže takovým neuctivým vyslovováním bližní, najmě maličcí bývají pohoršováni.

3. **Rouhání** (blasphemia). Rouhá se, kdo o Bohu neb o svatých věcech s potupou mluví; neb třebas jen posuňky z úmyslu aneb jen z lehkomyslnosti v posměch jich přivádí. Zvláště těžkým jest hřích tento, když se kdo rouhá, aby jiné od víry a bohopocty odvrátil; jako když kdo bohaprázdné obrazy maluje; rouhavé knihy neb noviny sepisuje neb rozšiřuje; nevěrce, rouhače a zlopověstné lidi vynáší, a pod.

---

*) § 62.
**) § 63.
***) § 55. 2.
†) § 55. 3. c. srov. Mat. 7, 15.
††) Tamtéž.
†††) § 64. II. § 61. 2, 6.
††††) § 65.

Hřích ten jest tak velmi proti přirozenosti lidské, že ho i světské vlády přísnými tresty soudí, právem ovšem soudíce, že kdo se Boha nebojí, Bohu a svatým věcem i osobám se rouhá, ani řádným občanem a tedy ani věrným poddaným lidí býti nemůže.

4. **Klení** (maledictio). Kleje, kdo ve zlosti neb ze záští některým tvorům zlé věci přeje a při tom svatých jmen bez uctivosti vyslovuje. Hřích ten jest veliký i v tom případu, že by kdo ani svatých jmen nevyslovoval; poněvadž již záš i hněv o sobě jsou ohavnostmi před Bohem i před lidmi; tím větší ale jest hřích ten, jestli kdo ku svému zlořečení ještě i jména svatá bere nadarmo, aneb se rouhá; zvláště pak ještě, když kleje ten, jenž jiným jakožto otec, představený, starší a t. d. dobrý příklad dávati povinen jest. Církev zlovolné rouhače a zaklínače ze svého obcování vylučovala *), a hříchy jich má za *znamení budoucího jich zavržení*, poněvadž kdo se rouhá i kleje, již za živa činí to, co činí proklatci v pekle, jak píše svatý Jan: „A otevřela (šelma) ústa svá k rouhání proti Bohu, aby se rouhala jménu Jeho i stánku Jeho i těm, kteříž přebývají na nebi“ **).

5. **Svatokrádež** (sacrilegium), t. j. poškozování, odcizování neb zneuctíváni věcí neb osob Bohu zasvěcených, což jest ovšem způsob rouhání. Svatokrádež nazývá se

a) *osobní*, jestli kdo zneuctil osobu Bohu zasvěcenou; na př. kdyby kněze neb řeholníka bil neb s ním smilnil a pod.;

b) svatokrádež jest *věcná*, jestli kdo věcí Bohu zasvěcených zneuctívá; na př. když kdo svátosti v hříchu těžkém přijímá neb rozdává; svatých nádob neb rouch odcizil; výroků Písma svatého k báchorkám užíval; obrazy svatých znetvořoval; zboží kostela a záduší poškozoval a pod.

c) svatokrádež sluje *místní*, jestli kdo posvátných míst zneuctívá; na př. kdyby kdo chrámu zlovolným prolitím krve neb semene lidského poskvrnil; v chrámu hulákal, prodával, kupoval, nestydatě mluvil, pohlížel; na katolický posvěcený hřbitov nevěrce pochoval a pod.

Od svatokrádeže věcné, pokud jest odcizení hříchem těžkým, obyčejný zpovědník jen se zvláštním svolením biskupa smí rozhřešiti.

---

*) Srovn. I. Tim. 1, 20.

**) Zjev. 13, 5. 6.

6. **Svatokupectví** čili **šimonstvi** (simonia) záleží ve vůli neb snaze statek některý duchovní aneb něco, co se statkem duchovním v nejužším jest spojení, pořiditi si neb prodati za peníze aneb věci časné, jež cenu peněz mají. Šimonstvím se toto kupčení s věcmi posvátnými nazývá, poněvadž Písmo svaté vypravuje o Šimonovi, jenž za peníze chtěl si koupiti od apoštolů dary Ducha svatého*).

K svatokupectví patří:

a) *statek duchovní* (materia spiritualis), s nímž kdo chce kupčiti, na př. svátosti, úřady v Církvi;

b) *časná cena* (pretium temporale), za niž kdo statek duchovní chce koupiti neb prodati. I mohou to býti peníze, aneb co zisk přináší (munus a manu), neb přímluva (munus a lingua), aneb také vykonání nějakých služeb (manus ab obsequio);

c) *smlouva* (contractus); a sice buď výslovná, ať si již jakkoli v slovích zakličkovaná (palliata), aneb třeba jen mlčky učiněná.

Jestli kdo časné ceny dává, aby duchovní statek obdržel, aniž by se ale s úmyslem svým projevil aneb druhý ho poznal, jest to šimonství *zamýšlené* (mentalis), a hříchem toliko před Bohem.

Jestli jedna strana se zavázala dáti cenu časnou a druhá statek duchovní, a obě slovu svému dostály, sluje hřích ten šimonství *skutečné* (realis), jestli žádná slovu nedostála, šimonství *pouhé* (pura), jestli jedna z obou stran slovu dostála, šimonství *smíšené* (mixta).

Šimonství skutečné, pouhé i smíšené následují tyto *tresty*: Obchod šimonsky uzavřený jest neplatný, při šimonství smíšeném a skutečném ještě ti, kteříž hříchu toho se dopustili, propadají církevní klatbě, od které obyčejný kněz jen se svolením biskupa rozhřešiti může. Nad to duchovní, jenž by se byl šimonstvím nějakého obročí dodělal, stává se neschopným, aby ho opět obdržeti mohl.

K šimonství však nenáleží: dávati neb přijímati dárek na odsloužení mše svaté, nebo dárek takový není cenou za oběť Syna Božího, která ani celým světem zaplacena býti nemůže, ale sluje toliko almužnou (*stipendium*), kterou dávají věřící duchovnímu, aby když oltáři slouží, také od oltáře svůj

*) Skut. ap. 8, 20.

chléb měl, jak učí svatý apoštol*); aneb nepotřebuje-li sám, aby na almužny jiným měl. Jindy přinášeli věřící k obětím, jako již v Starém Zákonu přikázáno bylo, čeho k obětím se potřebovalo, tedy: chleby, víno, svíce, kadidlo, olej, ve skutečnosti; teprv později vznikl pohodlnější spůsob, na místě darů přirozených dávati dárky na penězích, za které vše potřebné snadno pořídíti se může.

Podobně nejsou šimonstvím ani poplatky štolové, t. j. dárky při jiných obřadech církevních, zvláště když dávány bývají za cestu, větší namáhání atd., ant každý dělník, a tedy i duchovní, hoden jest zasloužené mzdy**)! Také to není šimonstvím, jestli kdo koupí na př. kalich neb monstranci, když pro sešlost byly již napřed rozbity a k potřebě neschopnými učiněny.

7. *Znesvěcování dne svátečního****).

8. Jakékoli *zneuctění* svatých, jich obrazů, ostatků†), a užívání jich k věcem nesvatým neb skutečným pověrám.

Úvaha. Do života věčného nikdo nevejde, leč by Boha, Pána svého, miloval z celé mysli své, z celého srdce svého, ze vší síly, ano z celé duše své. Nemůže ale člověk Boha nade všecko milovati, leč když s celým srdcem přisvědčuje i tomu, čemu nás svatá víra o Něm učí, a s nezlomnou důvěrou očekává to, co nám ve své dobrotě slibuje. Avšak nestačí toliko uvnitř ducha v Boha věřiti, doufati, Ho milovati, poněvadž Bůh také žádá, abychom všemožnými spůsoby víru, naději i lásku skutky osvědčovali, Jej s duší i s tělem, s bytostí svou celou oslavovali, všude, vždy a za všech okolností k Němu se hlásili; najmě všeho toho se varovali, čím bychom Božských ctností zapírali, a povinné Jemu pocty odpírali. —

Ó snažme se tedy se vším úsilím, Bohu tak velebnému, krásnému, dobrotivému ve všem věrně sloužiti, a službou světa i ďábla, a naposled i službou samým sobě pohrdati: abychom mohli jak náleží sloužiti Tomu, Jemuž patří služba nade všecko; a Jenž si toho žádá, abychom Mu i více než sobě sloužili; a toho nikoliv z nějakého nepěkného sobectví,

---

*) I. Kor. 9, 13

**) Mat. 10, 10. I. Tim. 5, 8.

***) § 66, 5.

†) § 67.

ale z nejčistší lásky k nám; poněvadž my jsouce tvorové, nemůžeme vyššího stupně blaženosti ani na zemi ani na nebi dojíti, než jest ta, která složena jest v láskyplném spojení s Bohem!

Zvláště rádi služme Bohu v nábožných modlitbách; přijímáním nebeských léků čili svátostí; účastenstvím při nejsvětější oběti, jakož i vážností ku všem těm osobám i věcem, jež Bohu blízkými jsou, jež i On sám ctí. Nechť jest tedy náboženství naše čisté a neposkvrněné*), prosté vší pověry, vší vlažnosti, i všeho toho, co svět hledá, čím ďábel láká, čeho tělo proti duchu si přeje! Tak Bohu s milostí Jeho stále se připodobujíce, na konec ve vůli svaté i oslavě Jeho tak dokonale se s Ním spojíme, že před celým nebem jako dítky, ba jako bohové**) budeme se stkvíti, a s Kristem Ježíšem jako bratrem svým věčně královati.

II. Rozdíl. O povinnostech k Církvi; a sice:

§ 69. Že má pravověřící křesťan k Církvi Páně povinnosti.

„Kdo vás slyší, Mne slyší;
kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!"

Když Pán Ježíš sám viditelně jakožto Vykupitel na zemi působil, konal úřad svůj trojím směrem; a sice:

1. jakožto *učitel*, an slovem i skutkem hlásal vůli Otce Svého nebeského;

2. jakožto *král*, an apoštolům a učenníkům Svým zákony dával, a Sám práce i snahy jich řídil;

3. jakožto *kněz*, an při poslední večeři vykonal oběť nekrvavou, na kříži ale krvavou za spasení naše.

Než svět viditelně opustil, vyvolil si dvanácte apoštolů za představené všech svých věřících, a učinil hlavou jich Petra***). A těmto správcům či pastýřům oveček svých svěřil i svůj trojí úřad, který byl ku spáse člověčenstva posud sám konal; svěřil jim tedy:

---

*) Jak. 1, 26.
**) Jan 10, 34.
***) Mat. 16, 18. 19.

1. *úřad učitelský*, aby totiž slovo Boží zvěstovali a proti bludům chránili, když řekl: „Jdouce učte všecky národy, učte je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám“ *);

2. *úřad královský neb pastýřský*, aby totiž věřící zákonem a kázní církevní ku spasení spravovali, když řekl: „Zajisté pravím vám, cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi“ **);

3. *úřad kněžský*, aby totiž oběť Nového Zákona konali a svátostmi přisluhovali, když řekl při poslední večeři: „To čiňte na mou památku“ ***), a ústy svého apoštola dí: „Tak o nás smýšlej člověk, jako o služebnících Kristových a rozdavačích tajemství Božích“ †).

Aby pak apoštolové i sami dědice a spolupracovníky v úřadech svých dosazovati mohli, splnomocnil je k tomu Pán slovy ††): „Jako Mne poslal Otec (abych úřady své konal a vyvolil k nim i vás): tak i Já posílám vás“ (abyste i vy taktéž činiti mohli).

Jestli ale Spasitel náš trojí úřad v Církvi založil: tož dojista i věřící své povinnostmi k němu zavázal, i plnění povinností těch k užitku nám býti musí, poněvadž by jinak odporovalo moudrosti Božské, věcí zbytečných a neužitečných ustanoviti. A v pravdě, jestli věci náležitě uvážíme, seznáme, že *trojí úřad Církve napomáhá nám k osvědčování tří Božských ctností*, bez nichž spasení není †††). Skrze úřad učitelský vzděláváme i utvrzujeme se zajisté v křesťanské *víře;* skrze úřad královský čili pastýřský nabýváme bezpečného vedení po cestě ctností, a tím bohulibé *naděje;* skrze úřad Církve kněžský stáváme se účastnými bezpočetných milostí; ano v nejsvětější Svátosti spojujeme se docela s Bohočlověkem, abychom měli záruku blaženosti věčné, která v ničem jiném nezáleží, než právě v nerozborné, nejsvětější *lásce*!

Tak tedy, kdo povinnosti své k Církvi Páně věrně koná, sám sobě nejvíce prospívá, a nejbezpečnější cestou k životu věčnému kráčí ††††). Když tomu ale tak, nastává nám rozebrati otázky:

*) Mat, 28, 19.
**) Mat. 18, 18.
***) Luk. 22, 19.
†) I, Kor. 4, 1.
††) Jan 20, 21.
†††) § 45.
††††) Srovn. § 86.

Čím povinni jsme Církvi, hledíce k úřadu jejímu:
A) učitelskému,
B) královskému,
C) kněžskému.

§ 70. A) Jak se má chovati katolický křesťan k úřadu Církve učitelskému.

1. Pán Ježíš, král Církve své neviditelný, vložil úřad svůj učitelský na apoštoly a jich dědice; a aby nikdo v pochybnostech nebyl, zdali oni skutečně vždy v souhlasu s Ním trvají, dal jim *dar neomylnosti*, čili dar, aby v pravém učení o Bohu a svatých věcech zblouditi nemohli, an jim slíbil, že i Sám s nimi neviditelně zůstane až do skonání světa*); i že vésti je bude skrze Ducha svatého, Ducha pravdy**); i když ujistil, že Církev Jeho žádný blud, žádná mocnost, ba ani samy brány pekelné nepřemohou!***)

2. Církev Páně takto tedy pověřená i chráněná úkolu svému vždy všemožným způsobem zadost učiniti se snažila a snaží posud. *Papež*, jakožto dědic svatého Petra a viditelná hlava všech pravověřících křesťanů, jest i také vrchním učitelem Církve celé i všech národů, ovšem *jen ve věcech pravé, svaté víry.* Rozhodnutí jeho, pravé víry a z ní plynoucích mravů křesťanských se týkající, zavazují všecky křesťany ve svědomí; t. j. každý těžce by zhřešil, kdo by něčemu jim odporujícímu učil neb za pravdu přijímal a měl.

V důležitých věcech, Církve celé se dotýkajících, shromažďují se biskupové celého oboru zemského *v církevní sněm obecný*, aby se společně uradili, a co pravým a Církvi prospěšným jest, ustanovili. Tak činili již i první svatí apoštolové, když totiž mezi věřícími ze židovstva přišlými a mezi věřícími, kteříž prve pohany byli, jakési neshody se ukazovaly†). Rozhodnutí své zahájili tehdy památnými slovy: „Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám.“

Rozhodnutí sněmů církevních obecných mají ovšem platnost pro Církev celou, a jsou ve věcech svaté víry a křesťanských mravů neomylná.

*) Mat. 28, 20.
**) Jan 14, 16.
***) Mat. 16, 18.
†) Skut. ap. 15, 28.

V důležitých věcech, toliko některého území církevního se týkajících, sestupují se biskupové tohotéž území *v církevní sněm částečný* čili *partikulární;* aneb se radí toliko biskup sám se svými duchovními na *sněmu biskupském* čili *synodě diecesánní.*

Rozhodnutí sněmů částečných, krajinských, biskupských mají se svolením hlavy Církve platnost toliko pro území, pro která dána jsou.

Řádným hlasatelem svatého učení a zákonů církevních jest každý biskup v biskupském území svém, čili v *diecési* své. S jeho svolením hlásají kněži jemu podřízení. Aby zmatky nepovstávaly, jest každá diecése rozdělena na *farnosti,* a duchovní, některé farnosti představený, sluje *farářem,* někde *dekanem.* V každé farnosti jest řádně od biskupa ustanovený farář také řádným učitelem přifařených věřících čili *farních osadníků.* Je-li farnost veliká a práce mnohá, mívá farář jednoho neb více *duchovních pomocníků,* od biskupa rovněž ustanovených, kteříž faráře ve všech úkonech zastávati, a tedy i svaté víře a bohulibým mravům vyučovati právo mají.

3. Každý katolický křesťan jest povinen, slovo Boží, jak je neomylná Církev Páně ústy papeže a sněmů církevních vykládá a ústy biskupů i duchovních správců hlásá, s ochotou přijímati, tak *jako by Kristus sám mluvil,* a sice z těchto příčin:

a) poněvadž se výklady takovými slovo Boží jasnějším stává;

b) poněvadž Pán řekl: „Kdo vás slyší, Mne slyší, a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá; kdo pak pohrdá Mnou, pohrdá Tím, kdož Mne poslal“ *); a na jiném místě: „Jestliže kdo Církve neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ **);

c) poněvadž každý povinen jest stavu svému přiměřenou známost svaté víry i nařízení církevních si zjednati, anoť není možno bez pravé víry a poslušnosti Církve křesťansky žíti a blahoslavenství nebeského dojíti ***).

4. Co se najmě *kázaní slova Božího,* křesťanských cvičení a poněkud i jiných soukromých vyučování dotýká, jsme povinni jich od ustanovených duchovních přijímati, byť bychom

*) Luk. 10, 16.
**) Mat. 18, 17.
***) § 47. § 48. 2, 4.

i dobře u víře vzděláni byli, aneb i z knih snadno poučiti se mohli,

a) poněvadž člověk snadno zapomíná, čemu se byl naučil;

b) poněvadž často nečiníme, co bychom činiti měli; a jest tedy potřeba, aby někdo i nám řekl, jako zhřešivšímu Davidovi Nathan: „O tobě jest řeč; ty jsi ten muž“ *)!

c) poněvadž Církev Páně poslouchání slova Božího počítá k službám Božím, a za hřích počítá těm, kteříž z nedbalosti aneb ze zlé vůle stále se mu vyhybají **).

Omluveni mohou býti někdy jen ti, kdož i mše svaté omluveni jsou, a kteří zvláštní znalosti věcí duchovních vynikají.

5. Kdo však chce z hlásaného slova Božího opravdu *užitek míti*, musí:

a) poslouchati je s celou pozorností;

b) toho co slyší, neobraceti na jiné, ale vždycky na samého sebe;

c) míti dobrou vůli, kázaní jakožto slovo Boží poslouchati, a při něm dobrá předsevzetí činiti, že to, k čemu kazatel nabádá, učiní; a toho, před čím varuje, opravdu se zdržovati bude.

6. Z výkladů těchto snadno již poznati lze, mnoho-li můžeme dáti na *výmluvu těch, kteří se kázaní straní*, říkajíce:

a) *mohu si přečísti něco doma*, a nemusím se zdržovati v chrámu. Ovšem, užitečná věc, o Bohu a svatých věcech čísti, jen když kdo v pravdě čítá, ač slovo čtěné nikdy tak nedojímá, jako slovo živé; avšak z pravidla ten, kdo slovo Boží neposlouchá, ani o Bohu nečítá, a i kdyby čítal, přece ještě vůle Boží nenaplnil; neboť praví Pán: „Kdo z Boha jest, slova Boži *slyší*: proto vy neslyšíte, že z Boha nejste“ ***)! A apoštol Páně dokládá: „Víra ze *slyšení*, slyšení pak skrze slovo Kristovo“†). Konečně také Pán Ježíš apoštolům nenakázal „jdouce *pište*“ ale řekl: „jdouce *učte* všecky národy“ ††)! mají-li ale apoštolové učiti, tuť nutno, aby ti, kdož spasení dojíti chtějí, také skutečně poslouchali!

---

*) II. Král. 12, 7.
**) § 71 II.
***) Jan 8, 47.
†) Řím. 10, 17.
††) Mat. 28. 19.

b) *Vím již, co kněz káže*, vymlouvá se jiný; avšak výrok takový zřídka na pravdě spočívá, poněvadž právě člověk opět zapomíná, co věděl; a učil-li se snad i dobře v mládí, mnohým věcem pro nedospělý věk přece ani náležitě rozuměti nemohl; a kdyby i na krásně všecko věděl, má přece pro příkaz Církve, pro dobrý příklad ostatním a pro spasitelné napomenutí přicházeti přece častěji; avšak v tomto napomenutí to obyčejně vázne! Mnohý ovšem dobře ví, jakou obavností před Bohem i před lidmi jestiť hřích, a jak hrozno jest upadnouti do rukou trestajícího Boha, ale on nechce na to pamatovati, nechce hříšných spolků opustiti, nechce se polepšiti; a pak výmluva kterákoli musí býti dobrá!

Uvaha. Potřebnou i užitečnou věcí jest, slovo Boží s ochotou i pozorností poslouchati, aby víra naše stále se oživovala i zdokonalovala. Avšak jako víra bez skutků jest mrtvá*) a nám neprospívá: tak ani pouhé poslouchání slova Božího neprospívá, není-li spojeno s pevnou vůlí, života svého dle vykládaného slova Božího také zařídíti! Proto třeba slovu Božímu otvírati netoliko ucho, ale i *srdce*, a pilně tedy pozorovati, co při hlasu, jež se zevnitř ucha dotýká, Duch svatý mluví uvnitř srdce, a pobídky ty všemožně v sobě oživovati a skutky k nim přičiňovati.

A pobídky takové, jež Duch svatý v srdci nábožného posluchače slova Božího vzbuzuje, *nikterak nezávisí snad na krásných, uchu lahodících slovech řečníka*, ale ozývají se mnohdy při řeči nejprostější, při výmluvnosti nejchatrnější. Ba často kázaní, jež lidem příliš se líbí, vzbuzuje snad mnoho sladkých citů, mnoho velkých slzí, ale nepřináší ovoce žádného: kdežto mnohdy kázaní neučené, prostinké, od srdce k srdci mluvené mívá v zápětí největší divy milosrdenství Božího! Tak na př. svatý František Serafinský, uslyšev v prostém kázaní slova: „Nemějte zlata, ani stříbra, ani peněz v opascích svých“**), ihned lepšího oděvu odložil, místo opasku provazem se ovázal, a si umínil, že nikdy více peněz míti nebude; načež počal kázati pokání. A mnozí jiní učinili podobně.

Proto nehledejme řečníků jen krásořečných, ale v pravdě nábožných! A i při řeči, jež nás málo vábí, dobrý pozor mějme, co mluviti bude — v srdci Bůh! A aby srdce bylo

---

*) Jak. 2. 22.

**) Mat. 10, 9.

otevřené, nábožnou písní neb modlitbou ku kázaní se *připravme*; a aby ďábel snad přijda, dobrých předsevzetí ze srdce neodnesl*): po kázaní Bohu *děkujme* za to, co jsme uslyšeli; svá předsevzetí opakujme i znovu utvrzujme; ano i s bližním všemi spůsoby dovolenými *sdělujme***), z čeho sami ve svaté víře radost máme; aby se na nás vyplnila útěchy plná slova Páně: „Blahoslavení, kteříž slovo Boží slyší a ostříhají ho“***); a aby slovo Boží, vycházející z úst Božích, bylo nám chlebem, sytícím k životu věčnému†).

§ 71. B) Jak se má katolický křesťan chovati k úřadu Církve královskému.

Pán Ježíš dal Církvi své, na apoštolích založené, moc, aby jménem Jeho věřící spravovala; a věřícím uložil, aby jí jako hlasu samého Boha poslouchali. A Církev, moci své užívajíc, vydává zákony††), jimiž povinnosti věřících Kristových pravidluje, všem bezpečnou cestu k nebi ukazuje. I vydává dle okolností časů prospěšné zákony pro jednotlivce i pro celá území; pro prosté věřící jakož i zvláště pro ty, kteříž je spravovati a tajemstvími Božími jim přisluhovati mají, což činí hlavně biskupové a kněží; vydává zákony, jimiž zavazuje snoubence, manžely, rodiny i množství rodin v obce sdružené; jakož i zákony, kterými upravuje křesťanský, bohulibý život při celých národech i říších; upravuje poměry poddaných ku panovníkům, a panovníků k poddaným atd. Zkrátka, Církev od Ježíše Krista pověřená, pořádá svých věřících, vůdců i vedených, poměry všechny, jež k bohulibým mravům se vztahují, ponechávajíc ovšem moci světské, aby ta, k čemu zase jí Bůh moci, práva i povinnosti dal, pořádala všecko to, co ku blahu tělesnému a štěstí pozemskému náleží.

Avšak při zákonech, jež platí jednotlivým stavům, a o nichž pojednává učení, jemuž se říká „církevní právo,“ dala Církev ještě *zákony, jež vesměs všech věřících ku povinnosti*

---

*) Luk. 8, 12.
**) § 48. 6.
***) Luk. 11, 29.
†) Srovn. Mat, 4, 4.
††) § 12. II. III.

zavazují, když totiž při rozumu jsou a svobodné vůle užívati mohou. Jest to tak zvaných *patero přikázaní církevních* *).

Patero přikázaní církevních není v podstatě ničím jiným, leč *bližším určením toho, co sám Bůh nakazuje*, jak jinak ovšem ani býti nemůže. Nebo:

Učí-li Církev, že *máme „svátky světiti,"* učí, co nakázáno bylo již i v Starém Zákonu.

Velí-li, že máme *„celou mši svatou slyšeti"* v den Bohu zasvěcený: velí, co již Pán Ježíš při poslední večeři velel, když apoštolům řekl: „to čiňte na mou památku," a tím ovšem i věřícím nařídil, aby při nekrvavé oběti účastenství měli. Církev toliko blíže určuje, kdy zvláště se to díti má, a přirozenou měrou pak ustanovuje, aby se to dělo v den sváteční, když každý od práce má odpočívati, a Bohu den zasvěcovati. A že místo svátků přípravných, starozákonných ustanovuje světiti památné dni Páně, Rodičky Boží a některých nám bližších svatých, rovněž nikdo právem za zlé míti jí nemůže.

Nakazuje-li Církev *„posty zachovati,"* a v čase kajícím *„veselí svatebního" i jiného hlučného*, mu podobného *„nekonati"*: opět nenakazuje něčeho, o čem by i v Starém Zákonu rozkazů Boží nebylo, a čeho by Spasitel náš sám slovem i skutkem byl nehlásal; nebo tvrdil Pán, že mnohých pokušení, ba samého ďábla nelze jinak přemoci a vypuditi, leč modlitbou a postem!**) Nového jest toliko to, že na př. právě v pátek, jakožto v den, kdy Pán Ježíš za nás život položil, i my Jemu něco v oběť přinésti máme.

A nařizuje-li konečně Církev, *„při čase velikonočním svátosti pokání a oltářní přijímati"*: zase není přijímání svátostí těch, jichž k dosažení života věčného každému hříšníku jest nevyhnutelná potřeba, něčím neobyčejným, neslýchaným: ale novým při tom přikázaní jest toliko nařízení, že každý právě v čase velikonočním se zpovídati a Tělo Páně přijímati má. A nařízení to jest proto dáno, že právě při velikonoci pamatujeme na hrozné umučení Páně za hříchy naše, a že právě v tu dobu připadá památka poslední večeře, při které Pán Ježíš, Beránek Boží, ustanovil za pokrm pro duše naše nejsvětější Svátost oltářní.

Z vývodů těchto patrno, že církevní přikázaní, jsouce

*) § 44.

**) Mat. 17, 20.

s výslovným rozkazem Páně i s ostatními zákony Božími v nejlepším souladu, *přísně ve svědomí zavazují;* a že tedy těžce hřeší, kdo proti nim jedná; zásluhy pak u Boha získá, kdo jich s láskou k Bohu věrně plní.

I jsou povinnosti, jichžto nám dospělým všem bez rozdílu Církev v pateru svých přikázaní ukládá, pořadem přikázaní za sebou jmenovaných, tyto:

I.

Prvé přikázaní církevní velí: **Svátky zasvěcené světiti.**

Když si přikázaní toto bedlivěji prohlížíme, seznáváme, že v něm složeny jsou povinnosti dvojího druhu; a sice:

1. *že máme světiti svátky*; a
2. *že máme světiti svátky zasvěcené.*

1. Církev ze svátků ani nevychází. Den jak den koná památku buď nějaké znamenité události, jež nám Písmo svaté vypravuje; neb památku některého nám zjeveného tajemství Božího; aneb zase památku některého světce, který se v Církvi Páně skutky svými zvláště proslavil. Souhrn všech svátků církevních, jež se během jednoho každého roku opakují, sluje **rok církevní.**

Rok církevní rozpadá se *na tři hlavní období;* a sice: *a)* na dobu *vánoční*; *b)* dobu *velikonoční; c)* dobu *svatodušní.* A každé to období má zase slavnosti přípravné, čili *předhodí;* slavnost vlastní, čili *hod Boží;* a slavnosti doplňovací, čili *pohodí.*

a) Prvé období roku církevního jest **doba vánoční.** Pamatuje nás na narození Páně, ježto bylo počátkem našeho spasení. Oslavujeme při něm hlavně *milosrdenství Boha Otce,* jenž nás pro hřích prvotní nezavrhl, jako učinil padlým andělům, ale prvním rodičům již Vykupitele dáti slíbil, a když se doba časů naplnila, také skutečně seslal.

Předhodí doby vánoční jest *advent,* t. j. příchod, čili doba přípravy na příchod Páně. Adventem se církevní rok začíná. Čtyři tisíce let Bůh s posláním Vykupitele prodléval, aby touhu po Něm v srdcích lidských tím více rozmnožil, a po takovou dobu člověčenstvo kleslé po něm vzdychalo, jak to krásně vyjádřil prorok Páně slovy: „Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové dštěte Spravedlivého“ *); čili latinsky: *rorate* coeli

*) Isai 45, 8.

desuper atd. Církev na památku čtyř tisíců roků kajícího čekání koná čtyrnedělní čas kající, advent, obléká služebníky své v roucha barvy fialové čili kající, a počíná mše svaté doby té slovy „rorate coeli," z čehož i jméno jejich samo *rorate* pochází. Poslední den před hodem Božím nařizuje Církev *přísný půst*, jako poslední přípravu na příchod Páně, a zázároveň již se raduje z štědrosti Boha Otce, kterouž seslánim Vykupitele osvědčil za kterouž příčinou den ten nazýváme *štědrý den.*

Zbožní křesťané radujíce se ze přeštědrého Pána svého dávají si štědré dárky na vzájem již den před Narozením Páně, jakož i o hodu Božím samém; dávají i štědřejší dárky chudým, tak zvané *koledy*, t. j. sbírky, ba nezapomínají zvláštními dárky i na svá hovádka, ano i na ptactvo polní. Aby na milého Ježíška více pamatovali, staví si v příbytcích svých „*jesličky*," jak je svatý František Serafinský zavedl.

V pohodí vánočním slavíme svátek svatého Štěpána, jenž prvn z věřících za Krista Pána život dal; památku sv. Jana, miláčka Páně; mladátek, jež pro Jesulátko život svůj ztratily. Dále konáme slavnost Obřezání Páně, Zjevení Páně a končíme pohodí vánoční slavností Očišťování Panny Marie, a obětování Páně v chrámu Jerusalémském.

b) Druhé období roku církevního jest **doba velikonoční.** Pamatuje nás na onu hroznou dobu onu „velikou noc," kdy Pán Ježíš, jakožto pravý Beránek velikonoční, jehož beránek velikonoční židovský toliko obrazem byl*), jest jat, trýzněn, pak nespravedlivě od židů i pohanů odsouzen a ukrutně usmrcen. Avšak Pán Ježíš nezůstal v hrobě, ale jako Jonáš třetího dne vyvržen jest z břicha ryby**), tak třetího dne vyšel opět z vnitřností země živý i oslavený. Doba velikonoční jest tedy památkou zvláště na Krista Ježíše, *Syna Božího*, předobrotivého Vykupitele našeho.

Předhodí velikonoční jest jako předhodí vánoční časem kajícím. Jindy začínalo již devátou nedělí před velikonocí, za kteroužto příčinou v ten den kněžstvo obléká již roucho kající ku mši svaté, a neděle sama sluje *devítník.* Za našich dob začíná pravé předhodí velikonoční teprv čtyřicátým dnem před hodem Božím, na památku čtyřicetidenního postu Páně, a sice *středou popeleční*; v kterýžto den služebník Církve

*) II. Mojž. 12, 14.
**) Mat. 12. 40.

znamená čela věřících požehnaným popelem, připraveným z ratolestí, jichž užito bylo roku minulého o *květné neděli* při slavném průvodu, na památku slavného vjezdu Páně do Jerusaléma konaném. Popel ten připravený z památek na slávu připomíná velmi důrazně pomíjejicnost vší slávy pozemské, a jest jako živým dokladem slov, která kněz při udílení popelce mluví, řka: „Pomni, člověče: že prach jsi, a v prach se obrátíš!“

Doba svatopostní jest dobou kající vesměs; proto jest v ní častější půst nařízen a více rozjímáme o utrpení Páně; najmě ale přesmutné jsou poslední tři dny doby té: *zelený čtvrtek*, v kterýž den věřící nepožívaly jindy leč „zelenin;“ *veliký pátek*, jakožto výroční památka hrozného umučení Páně; *bílá sobota*, v kterýž den bývali dospělí, náležitě učením a skutky kajícími připravení, křtěni a pak na znamení duchovní nevinnosti na křtu svatém přijaté, bílými rouchy oděni, kteréž až do prvé neděle po velikonoci nosili, načež v průvodu do chrámu se odebravše, zase je odložili. Za tou příčinou sluje sobota, kdy roucho obdrželi, bílá, a neděle, kdy je opět odkládali, také *bílá*; aneb že v průvodu přišli, také neděle průvodní či *provodní*.

Na památku velikých milostí, jež nám z utrpení Páně plynou, dávají věřící v ten čas hojnější dary nuzným, podělují se na vzájem dárky, jež k slavnosti se vztahují, jako na př. „pomláskou“ čili barevnými vejci. Vejce jest obrazem vzkříšení Páně; nebo jako kuřátko skořápku prolomí, v které jako v hrobě odpočívalo, tak Pán Ježíš otevřel skalný hrob a vystoupil z něho opět živý ven. Na památku Beránka Božího, v bolestech svých jako v „ohni ztráveného,“ jehož beránek židovský pouhým obrazem byl, přinášejí si věřící pečené beránky ku posvěcení, na památku poslední večeře přistupují ku stolu Páně, i dávají si žehnati chleby, víno atd.

Pohodí velikonoční trvá 40 dnů a jest památkou oněch 40 dnů, v kterých Pán Ježíš po svém vzkříšení ještě se svými miláčky viditelně na světě prodléval, ve víře jich utvrzoval, a v kterých apoštoly o mnohých věcech poučoval, kterým by prve, před Jeho umučením a vzkříšením nebyli náležitě porozuměti mohli. Pohodí toto končí slavným nanebevstoupením Páně, jemuž předcházejí *dni křížové či prosebné*, v nichž jako Pánu Ježíši, od nás viditelně odcházejícímu, důvěrně klademe na srdce, čeho si pro duši i tělo žádáme, a zač by u Otce svého nebeského za nás zvláště přimlouvati se měl!

c) Poslední období roku církevního jest **doba svatodušní.** Ta pamatuje nás na požehnání plné seslání *Ducha svatého*, jež stalo se padesátý den po vzkříšení a desátý po nanebevstoupení Páně. Slavnost tato předobrazena byla v Starém Zákonu slavením *letnic*, kterýmiž židé slavili památku, že padesátý den po východu svém z otroctví egyptského obdrželi na svobodě s hory Sinai *desatero* Božích přikázaní, jakož i na poděkování za prvotiny úrody země, které v oněch teplých krajinách již v tu dobu se sklízejí. Slavností starozákonní výborně vyznačovaly se milosti Ducha svatého, jenž sestoupiv v bouři a v podobě ohnivých jazyků na apoštoly, takovým světlem a takovou mocí je obdařil, že ihned Pána Ježíše ukřižovaného bez bázně hlásali, téhož dne, jako *prvotiny* Církve, na tři tisíce duší Kristu získali, pak den co den království Boží na zemi rozšiřovali, a pšenici do stodol nebeských shromažďovali.

Dědicové jejich v díle apoštolském pokračují posud a Krista ukřižovaného hlásati nepřestanou, až všem národům bude evangelium čili radostné poselství zvěstováno; lásku Boží kázati nepřestanou až do skonání světa, k čemuž stále nových milostí udílí jim Utěšitel Duch svatý, Jehož Pán Ježíš po odchodu svém poslati slíbil. Slavnost svatodušní jest tedy také památkou na založení Církve a na *stvrzení Zákona lásky* Páně skrze žití její celé.

Předhodí svatodušní trvá po deset dnů, od nanebevstoupení Páně počítajíc. Čas to na památku doby, v níž svatí apoštolé modlitbou a jinými dobrými skutky na příští třetí Božské osoby se připravovali; tedy doba kající, a proto jest poslední její den nařízený *přísný půst.*

Pohodí svatodušní zaujímá slavnost *největší Trojice* čili slavnost všech tří Božských osob, jež všechny při díle vykoupení našeho účastenství mají. Dále jest slavnost *Božího Těla* do této doby přeložena, poněvadž na zelený čtvrtek pro veliký zármutek z utrpení Páně nelze ustanovení nejsvětější Svátosti náležitě oslavovati. Neděle po sv. Duchu připomínají život Církve; poslední nedělí po sv. Duchu pamatujeme na poslední věci tohoto světa, za kteroužto příčinou v týž den proroctví o konci světa v kostelích se předčítá.

Veškeren církevní rok jako veliký *věnec* rozličnými květinami protkán jest slavnostmi přesvaté Matky Boží, svatých apoštolů, mučenníků, vyznavačů, žen, v nichž ve všech jeví

se podivuhodné působení milosti Boží, zásluh Ježíše Krista, darů Ducha svatého.

Tyto tedy svátky, slavnosti a památky církevní jest povinen každý katolický křesťan světiti čili s Církví jako spolu žíti, s ní truchliti i se radovati. V předhodích má se srdcem kajícím na hody Boží se připravovati; o hodech Božích skutečné hody duši své připravovati přijímáním svátostí, najmě má se tak státi při hodu Božím velikonočním; v pohodích má každý katolík za obdržené milosti Bohu celým srdcem děkovati a tak nových milostí Božích hodným se činiti; ze svatých, kteříž byli za živa jen slabými lidmi jako my, má si příklad bráti, s jakou věrností Bohu jest sloužiti, když chceme života věčného účastenství míti, pro který Bůh Otec i nás stvořil; Bůh Syn i za nás ukrutné muky trpěl; a Duch svatý i nám přehojné pomoci a darů udílí!

Poněvadž ale Církev Páně pro obyčejné dny všední žádných určitějších přikázaní nedala, ponechávajíc jednomu každému, aby dle možnosti své památky její světil: proto má každý se přičiňovati seč jest, pokud hledání výživy tělesné času i příležitosti mu poskytuje, aby dostatečných známostí o slavnostech církevních a jich slavení mezi ctnostnými křesťany si zjednal, a zjednav si, ovšem i s jinými sděloval, najmě s domácími víry a s domácími rodem, sousedstvím a t. d.*)

2. Důležitá jest v prvém přikázaní církevním okolnost ta, že Církev velí „svátky *zasvěcené* světiti".

A co se přídavkem tím vyrozumívá?

Tím se vyrozumívá, že slavnosti ty, které Církev Bohu zvláště *zasvětila* čili věnovala, musíme slaviti tak, jako neděle a svátky, které Bůh sám Sobě zasvětil. V dny Církví Bohu zasvěcené musíme tedy jako v neděli zdržovati se veškerých prací služebných, jichž není nejnutnější potřeba, neb k nimž nemáme dovolení; jakož i všech ostatních zaměstnání, jež den sváteční náležitě světiti nedovolují. Zasvěcené svátky světiti znamená dále, dny takové modlitbou a dobrými skutky

*) Učení o slavnostech a rozličných obřadech církevních sluje „liturgika;" příhodnou sepsal Dr. Innocenc Frencl. Velmi vhodnými pomůckami jsou také „Církevní rok" od kanovníka B Kuldy v 6 dílech sepsaný; Karlíka "Život svatých"; ježto rozebrány, vychází náhradou za ně nákladem Dědictví sv. Jana Nep. „Církev vítězná" od far. Fr. Ekerta.

Bohu v oběť přinášetina *),jmě ale to zachovávati, co velí ještě zvláštní

II.

druhé přikázaní církevní, řkoucí: **V zasvěcený svátek celou mši svatou nábožně slyšeti.**

Přikázaní toto zahrnuje v sobě vlastně tři předpisy, a sice:

a) máme v den sváteční *slyšeti mši svatou*; a tu

b) *celou;* a

c) *nábožně.*

a) Přikázaní Církve o *slyšení mše svaté* aspoň v neděli a ve svátek jest velmi přísné, a *zavazuje každého křesťana*, jenž ku poznání rozumu svého přichází, *pod hříchem těžkým*; zavazuje tedy již i dítky *od sedmého roku věku* jich, poněvadž z pravidla v době té již ku poznání rozumu svého přicházejí aspoň tak dalece, že příkazu Církve Páně zhruba porozuměti mohou.

Z povinnosti, jež druhé přikázaní církevní ukládá, jsou toliko ti *vyjmuti*, kteříž bez své viny v pravdě do chrámu přijíti nemohou, jako na př. nemocní, opatrovníci malých dítek, a těžce nemocných; ti, kteříž pro bezpečnost majetku doma zůstati musí; kteříž v zimě dostatečného oděvu neb obuvi nemají, aby se nastuzení uchránili; churaví, když mají daleko do chrámu aneb když by pobožnosti nepřečkali a pod.; zkrátka všichni ti, kteříž ne pro *malé* nepohodlí nechtějí, ale kteříž v pravdě *nemohou*, aneb jen s *nemírnou* obětí přijíti by mohli. Avšak ani ti *nejsou vší povinnosti prosti!* Nemohou-li do chrámu, mají alespoň doma mešní pobožnost dle možnosti konati, v duchu k modlitbám kněze a k prosbám nábožných křesťanů při mši svaté se připojovati; za kteroužto také příčinou hlavní částky mše svaté, najmě pozdvihování, zvláštním *znamením zvonku* s věže chrámové nepřítomným se oznamuje.

b) Slyšeti musíme v den sváteční mši svatou ne z některé jen částky, ale *celou*, a sice mši svatou jednoho kněze celou. Dle toho přikázaní církevnímu nevyhověl, kdo slyšel na př. jedné mše svaté konec, a pak v kostele pobyl, až následující kněz přišel při mši svaté až v ta místa, kdy on při první do chrámu přišel; povinnosti nevyhověl, kdo teprv před po-

*) § 66. 4—6.

zdvihováním přišel aneb hned po pozdvihování od mše svaté se vzdálil a t. pod.

Kdo chce mši svatou slyšeti celou, musí při jedné jednoho kněze býti přítomen tak, aby alespoň hlavní částky té mše svaté slyšel, kteréžto *hlavní částky jsou*: evangelium, obětování, pozdvihování, přijímání. Ovšem že ale ani ten lásky k Bohu neukazuje, kdo svévolně až teprv k evangelium přichází aneb hned po svatém přijímání kněze odchází*).

K celé mši svaté náleží z pravidla i *slyšení slova Božího*. Za dávných dob čítali kněží hned po latinském evangeliu při mši svaté totéž evangelium v jazyku národním, načež ho v nábožné promluvě vykládali, jak se ten zvyk posud na některých osadách udržel. Když tedy Církev velela: „celou mši svatou slyšeti“, chtěla ovšem i ku poslouchání slova zavázati**), a jen výminkou osvobozeni jsou někteří lidé od povinnosti této, a sice ti, kteříž i od mše svaté jsou osvobozeni aneb kteří zvláštní znalostí vůle Boží vynikají.

c) Mši svatou musíme v den sváteční slyšeti celou *nábožně*, t. j. s myslí k Bohu obrácenou***). Pouhá přítomnost tělesná nikterak nedostačuje, právě jako ani žádná bohopocta pouze zevnitřní nemá ceny bez oběti a pocty vnitřní†). I ti, kteříž mají při nejsvětější oběti jakési vedlejší povinnosti, jako: zpěváci, hudebníci, kostelníci a t. d., musí s nábožnou myslí mši svaté obcovati, aspoň na hlavní její části pozor míti a ducha svého s modlitbami kněze i ostatních věřících spojovati.

Církev proto tak přísně na to naléhá, abychom dny sváteční hlavně mší svatou světili, poněvadž mše svatá jakožto oběť samého Boha Syna, Jenž se v rukou kněze způsobem nekrvavým pokaždé znovu nebeskému Otci obětuje, má pro nás ty nejpožehnanější následky; nejspíše mysl naši od hroudy této země k nebeským věcem obrací, nejhojnější milosti Boží nám zjednává a tak svátky a neděle na zemi činí přípravami na onen slavný sabat čili den Páně, kdy po útrapách tohoto života máme odpočívati s Bohem v blaženosti věčné!

---

*) Srovn následující § I.

**) Srovn. § 70. 4

***) Srvn. § 64. II. 3.

†) § 61. 2.

III.

Třetí přikázaní církevní zní: **Ustanovené posty zachovávati.**

1. *Proč se máme posty trápiti?* tázávají se lehkomyslní křesťané, a bývá jim pátek jako svátek.

Postu jest třeba, poněvadž zapírání sebe jest ku spasení nezbytná potřeba*), a poněvadž *postiti se vůbec ničím jiným není, než z lásky k Bohu něčeho milého si odpírati.* Postiti se můžeme i *duchem*, když mu totiž příjemných žádostí odpíráme; postiti se můžeme i *tělem*, když mu v jídlech, pití, spaní, pohodlí ubíráme; ba máme *duchovní i tělesné posty spojovati*, poněvadž tělesný půst o sobě, bez postu duchovního, ceny nemá, jako i bohopocta zevnitřní bez vnitřní nic neplatí**).

Postiti se musíme, poněvadž jsme *lidé křehcí*, ale postem potíráme v sobě zlých žádostí; tělo duchu poddaným činíme; ducha pokořujeme, Bohu podrobujeme a k nebeským věcem povznášíme; bez kterýchžto věcí nelze nám života věčného dojíti.

Postiti musíme se tedy hlavně *pro sebe* a méně pro Boha, který z postu našeho ovšem prospěchu nemá. Postiti se máme ale také *z lásky k Bohu*, abychom svou neobmezenou na Něm závislost osvědčovali, Bohu poctu vzdávali.

Půst tak velice přirozenosti lidské jest *přiměřený*, že se postili a postívají i pohané, kteříž ani pravého Boha nepoznali. Posty byly nařízeny i v Starém Zákonu na smíření; najmě bylo nařízeno zdržovati se masa rozličných tvorů, již byli za nečisté vyhlášeni, jako na př. vepřů. Postili se obyvatelé města Ninive, a dosáhli odpuštění hříchů svých; po 40 dnů postili se Mojžíš, Eliáš i sám Kristus Pán; postili se apoštolové věřící všech časů, jak nám o tom Písmo svaté i dějiny Církve bezpočetných dokladů podávají. *Čas postů ale ani pro nás nepřestal*, poněvadž jeden jest Bůh, kterýž posty ukládal a jimi se usmiřoval v dobách dřívějších; a poněvadž my témže křehkostem a pokušením, ba pro nynější zvrhlost pokolení lidského mnohdy snad ještě větším podléháme, než kterým podléhali praotcové naši.

2. Že postiti se máme, o tom pro žádného moudrého

*) Mat. 14, 24. Luk. 14, 26. 27 a jinde.

**) § 61. 2.

člověka pochybnosti býti nemůže, any veškeré *námitky proti postům* jsou liché. Nebo

a) praví-li kdo, že sám Kristus Pán řekl: „*Ne což vchází v ústa, poskvrňuje člověka*: ale což z úst pochází, to poskvrňuje člověka“ *); tomu sluší odpověděti: Příteli, přečti si také výklad slov těch, jak ho sám Pán Ježíš podal, ve verších následujících. Slova tato mluvil Syn Boží fariseům, kteříž vyčítali učenníkům Jeho, že požívají pokrmů, aniž by dříve po spůsobu fariseů rukou svých umývali. Pán Ježíš výrokem svým bere učenníky své v ochranu, a praví: „neumytýma rukama (cožkoli) jísti neposkvrňuje člověka“ (v. 20.), není tedy hříchem, poněvadž „co v ústa vchází, do břicha jde a vypouští se ven“ (v. 17.); ale hříchem bývají ty věci, jež z úst pocházejí, poněvadž vycházejí ze zlého srdce, jako: „zlá myšlení, vraždy, cizoložstva, smilstva, krádeže, křivá svědectví, rouhání“ (v. 18. a 19.). Kdyby byl chtěl Pán Ježíš záhadnými slovy vůbec všecko požívání dovoliti, byl by tak dovolil i opilství, labužnictví, nestřídmosti a těm podobné nepravosti, poněvadž při nich všech vesměs věci do úst vcházejí; byl by tak zrušil Zákon Boží, jenž střídmé užívání všech věcí velí; byl by tak slovy rušil, čeho vlastním svým postem tak skvělý nám příklad dal, což ovšem jest proti všemu rozumu. Rozumný smysl slov Páně jest: Kdo jídla požívá, ovšem nehřeší, protože požívá, poněvadž Bůh nám dovolil se nasycovati v čas příhodný, abychom života i zdraví tělesného zachovali; kdo ale pokrmů neb nápojů požívá přes příkaz Páně aneb Církve, které Pán poslouchati velel **): nehřeší, že jedl, ale že *neposlechl*; a neposlušnost k zákonu Božímu neb církevnímu, stala-li se ve věci důležité s úplným vědomím i svolením, není věcí lhostejou, ale jest *hříchem smrtelným* ***).

b) Podobně lichou jest námitka: „Přikázaní o postu, jaký se katolikům ukládá, *není v Písmě svatém*, ale pochází toliko od lidí.“ Ovšem že přikázaní posty nařizující ohlašují nám lidé; avšak lidé takoví, kterým platí slovo Páně: „Kdo vás slyší, Mne slyší, a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá; a kdo Církve neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ (t. j. veřejný hříšník). Kdo Církve poslouchati nechce, podobá se

*) Mat. 15, 11.
**) Mat. 18, 17. Luk. 10, 16.
***) § 38. I. § 39. III.

člověku nemoudrému, kterýž říká: neuposlechnu vlády, pokud mi císař sám neporučí; neučiním, čeho na mne žádají služebníci královi jménem královým, pokud král sám vůle své osobně mi nesdělí. Zdaliž bude bez pokuty člověk takový?

3. Každý katolík povinen jest tedy dle zákonu Božího i církevního posty zachovávati.

A které?

Slušno činiti rozdíl mezi *posty nařízenými a posty dobrovolnými.* Církev nařízení dává toliko o postech tělesných a sice:

a) o *času*, kdy se postiti máme;

b) o tom, *mnoho-li* v čas postní jísti smíme;

c) o tom, *jakých jídel* v čas postní požívati máme. Všechny ostatní druhy postu jsou dobrovolné.

a) Časy *postů církevních jsou*: čas *adventní*, abychom mysli své na příchod Páně hodně připravili. Čas *čtyřicetidenního postu*, na památku postu Páně, jakož i pro rozjímání hořkého umučení Jeho; pro utvrzení kající mysli k přijetí svátosti pokání a nejsvětější Svátosti oltářní. Každé čtvrtletí jest *quatember*, čili jsou tak zvané *suché dny*, vždy ve středu, v pátek a v sobotu, v kterýchžto dnech staří křesťané toliko suchých pokrmů požívali; jsou pro upamatování, abychom z toho se káli, čím jsme se v předešlém čtvrtletí provinili; za obdržená dobrodiní děkovali, jakož i nebeského Pána za horlivé, hodné duchovní prosili, kteříž v těch dnech se světí neb svěceni býti mají Před každým hodem Božím aneb i jiným velikým svátkem jsou *vigilie* čili *svatvečery*, abychom se s kající mysli na zítřejší slavnost připravili. Každý *pátek* nařízen půst na památku hrozného umučení Páně. Jindy bývaly posty i ve *středu*, na památku, že v ten den Jidáš Pána Ježíše židům prodal; a v *sobotu*, kdy Pán Ježiš v hrobě odpočíval, jakož také k úctě přebolestné Rodičky Jeho. V našich krajinách máme ale od postu ve středu a v sobotu trvalé prominutí, poněvadž o postní jídla v našich krajích veliká nouze jest.

b) V jisté dny nařizuje Církev, *mnoho-li máme požívati.* Ukládá totiž, abychom jen jednou za den do syta se najedli, a při ostatních dvou obvyklých sycených jen něčeho málo požili, čili v jídle si *ujmuli*; za kteroužto příčinou takové dny nazývají se **dnové ujmy**. Kdo tedy chce v poledne do syta se najísti, musí ráno a u večer v jídle si ujmouti; kdo chce teprv večer do syta se najísti, jako mnozí dělávají na **štědrý den**, musí ráno a v poledne se zapříti, a tedy jen něčím

málo se občerstviti. Ovšem že pak kromě snídaně, oběda a večeře není dovolena žádná svačina ani dopoledne ani odpoledne, poněvadž by svačinou ujma v nivec uvedena byla, an by někdo při svačině snadno si nahradil, čeho si snad při ostatních jídlech odepřel.

Takovými *dny ujmy bývají*: Všichni všední dnové celého čtyřicetidenního postu; všechny středy a pátky adventní a soboty dnů suchých; předvečery slavností svatých apoštolů Petra a Pavla, nanebevzetí Panny Marie, Všech svatých.

Přikázaní církevní o ujmě *povinni jsou zachovávati* všichni zdraví, dospělí křesťané od 21. roku věku svého až do 60. Vyjmuti jsou od zachování: těžce nemocní; značně churaví; těžce pracující, kteříž by bez opětného se nasycení velice seslábli; žebráci, kteří nemají tolik, aby se mohli najednou do syta najísti.

c) V jiné dny velí Církev, *jakých jídel máme užívati.* Ukládá totiž, abychom *zdržovali se* pokrmů, pocházejících od zvířat, teplou krev majících, jako jsou: dobytek, drůbež. Dnům takovým říká se **dnové zdrželivosti.** Přikázaní toto dala Církev proto, poněvadž pokrmy, z těl zvířecích připravované, do těl našich jako svou přirozenost připouštějí, tak že ono stává se bujnějším, zvířecím. Avšak, že omastku, jenž od zvířat nepochází, jest u nás veliký nedostatek, jest v našich krajích, i v den, kdy Církev nakazuje masitých pokrmů se zdržovati, přece dovoleno mastiti lojem, máslem a sádlem, a požívati mléka i vajec. Také jest v den zdrželivosti dovoleno požívati zvířat, jež ve vodě žijí, jako jsou ryby, raci, ano i vodních lisek.

Dny zdrželivosti jsou: *všechny pátky* celého roku (a ne snad jen pátky v čase svatopostním).

Povinen jest přikázaní církevní o zdrželivosti zachovávati každý katolický křesťan, jenž k poznání svého rozumu přišel, tedy již i dítky od sedmého roku věku svého. Vyjmuti jsou toliko nemocní a se pozdravující, jimž *svědomitý* lékař požívání masitých pokrmů pro sesílení nařizuje; pak ti, kteříž mají náležité *prominutí od biskupa*, aneb jménem jeho od svého zpovědníka aneb duchovního správce. Obecné prominutí mívají všichni vojáci, pokud skutečnou službu vojenskou konají.

d) Konečně dodati sluší, že jsou i dnové, kdy pro větší kajicnost jsou *nařízeny oba druhy církevních postů*, a tedy i ujma v jídle i zdržování se masitých pokrmů. Takovými dny dvojnásobného poctu jsou: Předvečery vánoc i svatodušních

svátků; zelený čtvrtek; veliký pátek; bílá sobota (celá); středy a pátky suchých dnů; popeleční středa

Poněvadž v rozličných krajinách rozličné jsou potřeby i obtíže, proto rozliční biskupové ve svých diecésích čili obvodech rozličná ulehčení od postů skytají, a nelze tedy v této knize všech dopodrobna vypočísti, ale sluší všímat si *nařízení biskupa*, v jehož obvodu kdo žije, která se z pravidla v poslední neděli před svatopostním časem s kazatelny ohlašují; a namnoze bývají i na dveřích chrámových přibity.

A komu i ty ulehčené posty zdají se býti pro zvláštní poměry jeho příliš obtížnými, má hledati náležitého *prominutí*, jest-li třeba nejdelší dobu: u biskupa samého; jest-li třeba na kratší čas: u svého zpovědníka aneb faráře, kteříž k takovým prominutím od biskupa bývají zvláště zplnomocněni. Ovšem že má každý žádající při žádosti za prominutí i důvody své náležitě vyložiti.

Výkladu slušného, čili epieikie užíti lze toliko v jednotlivých případech, když času není, o prominutí žádati*); kdo jinak činí, pro pohrdání zákonem Božím i církevním hřeší.

K postům Církví nařízeným máme *připojovati posty dobrovolné* a jiné dobré skutky, najmě zbožná rozjímání, modlitby, duchovní i tělesné almužny. Na almužny zejména sluší rozdávati to, co kdo postě se byl v domácnosti své ušetřil; nebo nemáme se postiti pro získání statků pozemských, ale abychom za hříchy zadost činili, zlých žádostí v sobě spíše ukrotili, Bohu volněji sloužili, bližního vzdělávali, ctností i zásluh u Boha spíše získali, a tak statků nebeských si zjednali.

Naši moudří otcové, zkušeností poučeni, ovoce věrné poslušnosti k přikázaním Církve o svěcení dnů svátečních a bohulibém zachovávání dnů postních, popisují pravidlem: „*Svět svátek, posť se v pátek a nebude tvůj statek krátek!*“

IV.

Čtvrté přikázaní církevní zní: **Nejméně jednou v roce zřízenému knězi se zpovídati, a při čase velikonočním velebnou Svátost oltářní přijímati.**

Každý spolek má nějaká pravidla, jimiž se členové jeho spravovati musejí; kdo jich nepluní, bývá vyobcován. Církev

*) O prominutí viz § 15. II. 1. 3., o výkladu slušném § 13. 4.

katolická jest také spolek, a sice spolek všech pravověřících křesťanů na celém světě, pod jednou nejvyšší hlavou, dědicem svatého Petra, jakožto nejvyšším správcem, a pod vedením biskupů, jakožto dědiců apoštolských. A tento spolek Církve má ve svých pravidlech a stanovách i přikázaní toto; kdo ho svévolně neplní, *sama sebe z Církve vylučuje*; a kdo vylučuje se z Církve, vylučuje se i od společnosti s Ježíšem Kristem, poněvadž kdo Církví pohrdá, Jím samým pohrdá.

Máme sice tak žíti, abychom jako první křesťané každého dne s knězem ku stolu Páně mohli přistupovati; když ale tuto nebeskou manu mnozí počali zanedbávati, dala Církev již na sněmu lateránském, l. P. 1215. slaveném, přikázaní, že každý, kdo členem společnosti katolických křesťanů zůstati chce: má nejméně jednou v roce čili aspoň každého roku jednou, a sice v čase velikonočním, kdy Pán Ježíš nejsvětější Svátost ustanovil, ano kdy již i Israelité Starého Zákona jídali beránka velikonočního: Beránka Božího s náležitou přípravou a tedy hlavně po hodném přijetí svátosti pokání přijímati.

„*Nejméně jednou*" praví přikázaní; a to znamená: máme svátosti hodně přijímati často, najmě při hodech Božích; o svém svátku; v čase pokušeni, těžkých útrap, šťastných příhod a tak podobně; ale když již kdo dosti váhavým jest, má alespoň jednou v roce tak učiniti, a sice v *čase velikonočním*, který se v našich krajích počítá od popelce až do slavnosti nejsvětější Trojice Boží, což jest doba přes 14 neděl dlouhá! Kdo by se tedy směl ještě omlouvati, že v tak dlouhé době povinnosti své zadost učiniti nemohl? Kdo zdráv jest, má přijíti k přijetí svátostí do chrámu sám; a kdo churaví, třebas nebyl těžce neb na smrt nemocen, má požádati svého duchovního správce, aby mu doma posloužil. A věru že toho *nikdo* z nich neodepře, když se mu v čas a náležitým způsobem žádost churavého kajicníka ohlásí!

Konečně má každý pobožnost svou vykonati *u kněze zřízeného*. Knězem zřízeným jest každý kněz, od biskupa ku zpovídání náležitě ustanovený; avšak Církev sice neveli, ale si přeje, aby jedenkaždý, pokud možno, vykonal svou pobožnost *ve svém farním chrámu*; a to proto, aby před těmi, s kterými žije, vydával počet z víry své; aby jim dal dobrý příklad své oddanosti k Bohu i Církvi; najmě když kajicník jest otcem rodiny, hospodářem, aneb vůbec představeným.

V.

Páté přikázaní církevní velí: **V zapovězený čas svatebního veselí nedržeti.**

Zapovězeným časem, kdy svatební veselí, a nejen to, ale každé hlučné veselí vůbec konati se nemá, jsou zvláště ony doby, v nichž *kajícně* žíti máme; s kteroužto kajícností ovšem hodování, popíjení, hudby, tance, veselá světská představení a podobné nikterak v souhlas uvedeny býti nemohou. Kdo mohl by také jíti k tanci a veselým hodům, když mu otec umírá neb právě umřel? A kdo měl by jíti za radovánkami v době, kdy má o utrpení Páně rozjímati, a hříchů svých si připomínati?

K zapovězeným dobám počítá ale Církev Páně i ony doby, v nichž *veseliti* se máme v Pánu, a kdy tedy veselosti světské tuto posvátnou radost z hodů Božích plynoucí, na zmar přivádějí.

Dle těchto úmyslů Církve řídí se tedy i doby, kdy Církev hlavně svatební ale i jiné hlučné a veřejné veselí zapovídá; ty pak jsou:

1. Od první neděle adventní až do svátků svatých tří králů;
2. od popelce až do neděle provodní, čili první neděle po velikonoci;
3. každý den postní vůbec;
4. tři dni křížové čili prosebné před slavností nanebevstoupení Páně.

Úvaha. Ó jak moudrými přikázaními Církev věřícím vůli Boží vykládá! Učí, kterak máme tělo na uzdu bráti, aby bylo volným sloužiti duchu; a jak by člověk celý, s tělem i s duší, od hroudy této země se odvracel, Bohu sloužil a službu Bohu konaje, vešel v slávu nebes a ku panování skrze Boha na věky!

V pravdě mateřsky si počíná Církev, ana co dítkám prospívá, a čeho by sami již učením Božím poučeni, jako přirozenou měrou konati měli, jako pečlivá matka dítkám činívá, ještě zvláště a stále na paměť uvádí; k přemáhání tělesných žádostí vybízí, jež tak často již i na světě tomto nešťastnými nás činí: k častému užívání léků duchovních, ve svátostech uložených nás vybízí, ano i tresty mateřskými hrozí těm, kdož by jich užívati se zpěčovali, aby tak ucho-

vala nás hroznych trestů přísného Otce, Boha. K svěcení slavností Páně a slavných bojovníků křesťanských nás vede, abychom stále na paměti chovali, čeho všeho odvážil se pro spasení naše Pán, a jak věrně následovali Ho bratři i sestry naše, kteří se nyní s Ním již radují; abychom i my jsouce kde oni byli, přišli snadněji tam, kde oni již jsou! Zvláště ale k častému obcování přesvaté oběti mše svaté nás vybízí, poněvadž v ní složen jest poklad neskonalých zásluh Ježíše Krista, z něhož se nám tím více dostává, čím častěji přicházíme a čím zbožněji této nekrvavé oběti Syna Božího obcujeme.

Mateřskou pravím péči o nás ukazuje Církev svatá katolická, nikoliv péči macechy, která svěřencům jen velí, ale lásky k nim nechovajíc, na obtíže s poslechnutím spojené se neohlíží. Církev ráda uvolňuje v přikázaních svých, když ukazuje se věřícím nemírná obtíž s plněním přikázaní jejích nezbytně spojená.

Kdo by tedy měl matce tak láskyplné lásky a úcty odpírati? kdo by jí neměl ochotně poslušným býti, když dle učení svatých otců nelze míti za Otce Boha, kdo nemá za matku Církev? když bez dětinné poslušnosti Církve nelze líbiti se Bohu, a tedy ani do života věčného vejíti? Budiž tedy heslo všech světců i heslem našim: „Křesťan jest mé jméno, a katolík jest mé příjmení!“ a jsem-li křesťan katolík, chci tak i žíti, tak i umírati, tak i jednou s Ježíšem Kristem, Jehož Církev neporušenou jest nevěstou, v Církvi oslavených nebešťanů věčně se radovati.

§ 72. C) Jak se má katolický křesťan chovati k úřadu Církve kněžskému.

Úřad kněžský, který Syn Boží Církvi konati velel, vykonává ona skrze kněžstvo své:

I. *obětováním mše svaté;*

II. *přisluhováním svátostmi;*

III. *konáním rozličných posvátných žehnání a zachováváním jistých blahodárných obyčejů.*

Povinností katolického křesťana jest rozličných bohoslužeb, Církví konaných, všemožné účastenství míti, a tak milostí Božích, jež ona při konání úřadu kněžského ze zásluh

Ježíše Krista rozdílí, co možná měrou nejhojnější pro čest Boží, svou spásu i pro pomoc bližním získati.

Dle rozličných církevních výkonů kněžství, mění se i povinnosti naše, i slušno tedy pořadem kněžské úkony církevní probrati, a povinností našich k nim si připamatovati; tedy:

§ 73. I. Jak máme se chovati ke mši svaté.

1. *Co jest* **mše svatá?**

„Mše svatá jest nekrvavá oběť Nového Zákona, vždy trvající památka a obnovení krvavé oběti, kterou Ježíš Kristus na kříži vykonal," praví katechismus.

Obětí sluje, poněvadž se v ní Ježíš Kristus jako Bůh člověk nebeskému Otci svému v podobě či spůsobě chleba a vína darem přináší; a ta oběť nazývá se

nekrvavou, poněvadž se při ní krev skutečně neprolévá, ale prolití krve, jež na kříži se stalo, toliko se naznačuje, ana Krev Páně odloučeně od Těla Jeho na oltáři se nalezá; a té oběti nekrvavé říká se

oběť Nového Zákona, poněvadž jí Pán Ježíš při poslední večeři všechny oběti Zákona Starého, jež byly toliko předobrazy čili stíny oběti Jeho krvavé, zrušil, a na místě jich tuto svou oběť novou pro Zákon Nový nařídil. Tato oběť Páně nazývá se

vždy trvající památkou umučení a smrti Páně, poněvadž ji na upamatování hrozné smrti své Pán Ježíš pro všecky časy ustanovil*); sluje také

stálým obnovením oběti Páně krvavé, protože se při mši svaté tentýž Kristus obětuje, kterýž se na kříži za nás obětoval, an jest „knězem *na věky* (čili pro všechny časy) podle řádu (kněze-krále) Melchisedechova" **), ač krvavě jen jednou jest obětován, aby shladil hříchy mnohých ***). V nekrvavé oběti stále opakuje Pán oběť svou krvavou, a ovoce z oběti krvavé při ní uděluje. Tak koná dále úřad orodovníka-kněze v nebi po pravici svého Otce a na zemi ve své Církvi, rukou

*) Kor. 11, 26.
**) Žalm 109, 4. Žid. 7, 24.
***) Srovn. Žid. 9, 25 - 23.

jejích kněží, při mši svaté*), jimž obět tu konati přikázal, když při poslední večeři velel: „To čiňte na mou památku!“

2. Poněvadž mše svatá jest s obětí Pána Ježíše na kříži totožná, toliko ve způsobu obětování od oné rozdílná: proto také *přivlastňujeme si při ní zásluhy Ježíše Krista*, které On krvavou svou obětí získal; ba v tak úzký svazek s Ježíšem Kristem vstupujeme, že svatý Petr netoliko kněze skutečně jménem Kristovým obětující: ale i veškeren lid, když u svaté víře, naději a lásce této nekrvavé oběti obcuje, a duchovní spojení s Kristem Ježíšem, jako úhelným kamenem živě označuje: nazývá „kněžstvem svatým k obětování duchovních obětí, příjemných Bohu skrze Ježíše Krista“; ano i „královským kněžstvem“**), když totiž k oběti přistupujíce duchovně nad světem, tělem i ďáblem vítězí, a tak kraluji!

Proto také, kdo mši svaté s náležitou nábožností***) obcuje, koná *pobožnost Bohu nejmilejší*, ježto není skutku dobrého, při němž by Sám Syn Boží byl takovou měrou činitelem, jako při mši svaté. Mše svatá jest proto *modlitbou nejdokonalejší*, poněvadž Syn Boží Sám při ní Otce svého nebeského prosí, a k prosbám svým přidává oběť ducha i těla svého lidského. Ano při mši svaté Pán Ježíš koná netoliko prosby, ale vzdává Svému Otci i svrchovanou čest a chválu i Jeho Božské Velebnosti nejvznešenější *díky*, k nimž jsme zavázáni my, jichž ale pro svou lidskou nedostačitelnost Bytosti Božské neskonalé nikdy bychom dostatečnou měrou prokazovati nemohli.

Mše svatá jest tedy jakožto dílo Syna Božího, dílo Bohačlověka, *nejdokonalejší obětí smírnou i prosebnou*, nejvznešenějším *klaněním i díkůčiněním*†). Kdo jí tedy s pravou nábožností obcuje, s knězem obětujícím v pravdě spoluobětuje: ten i s Kristem Ježíšem nejlépe Bohu jakožto Pánu nebes i země se *klaní*; nejdokonalejší *díky* za obdržená dobrodiní Mu vzdává; nejdůtklivěji ve svých potřebách *prosí*; a nejhojnějších *milostí k usmíření* Božské spravedlnosti nabývá.

3. *Pořádek, v němž lidé milosti ze mše svaté nabývají*, jest tento:

a) kněz, který mši svatou hodně slouží;

---

*) Srovn. Žid. 7, 27—8, 1. a násl.

**) I. Petr. 2, 5 - 9.

***) § 64. II. 3.

†) Srovn. § 64. IV.

b) kdo mši svaté v pravdě nábožně jest přítomen, najmě když i sám při ní ku stolu Páně přistupuje;

c) ten, za koho mše svatá se obětuje;

d) *Církev* celá, na zemi i na věčnosti. *Svatí* mají ze mše svaté, jim ke cti Bohu obětované, čest; *duše ale v očistci* nabývají skrze ni v mukách ulehčení, ano i úplného trestů svých odpuštění, jestli se odpuštění takového již hodnými staly*).

4. Když mše svatá jest tak požehnání plná, a pobožností nade všecky ostatní požehnanější: tuť ovšem samo sebou se rozumí, že i *chování naše při ní* má býti co možná nejdokonalejší. Církev v příčině té i zvláštní přikázaní vydala, abychom v den sváteční mši svatou slyšeli celou a *nábožně*; i také veškery obřady mše svaté tak zařídila, aby nám dílo Vykupitele Ježíše Krista u oltáře stále jako na jevišti nějakém představováno bylo. Proto nemáme při mši svaté tak snadno modliti se modlitby lecjaké, ale spíše takové, jež s úmysly Páně i Církve ve shodě jsou; tedy dle jednotlivých částí mše svaté, jakožto oběti prosebné, smírné, jakožto oběti nejdokonalejšího se klanění i díkůčinění: také Boha za rozličné duchovní i tělesné potřeby prositi; Jemu, jakožto nejvyššímu a přeštědrému Pánu se klaněti i díky činiti.

5. Zejména navádí nás Církev, abychom *při jednotlivých částech* mše svaté tyto city i žádosti v sobě vzbuzovali:

Když kněz přistoupil k oltáři, tu nejprvé na nejnižším jeho stupni koná kající modlitby, vyznávaje, že nehodným jest, býti nástrojem obětním samého Syna Božího. Koná modlitby střídavě s přisluhujícími mu, kteříž odpovídají jménem všech přítomných, a osvědčují i svoji nehodnost, přesvaté oběti Ježíše Krista přítomnými býti. A to samé má činiti každý, kdo slitování Krále nebes při mši svaté dojíti chce: ve vší skroušenosti totiž před Bohem se kořiti: viny své před Bohem vyznávati; za slitování vroucně Jej prositi.

Když kněz vystoupil ku prostředku oltáře, *líbá oltář*, v němž dle předpisu Církve vždy ostatky svatých nacházeti se musí, na znamení, že pro přímluvu světců, s nimiž v du-

---

*) Obšírnější pojednání o mši svaté slušno hledati v dobré „věrouce“ aneb i „liturgice.“ — Sám jsem napsal „Mše svatá“ jest obnovení krvavé oběti Páně na kříži. Osm rozjímání pro dobu svatopostní. V Praze, 1882. Stručné a srozumitelné poučení o mši sv. viz v „Postille“ díl II. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. 1876.

chovním obcování trváme, osměluje se k oběti samé přistoupiti. Načež při slavné mši svaté *okuřuje celý oltář* na znamení, že jako k nebesům vonný dým se vznáší, on i své i lidu shromážděného modlitby k Bohu vysílati chce, a si žádá, aby od Něho milostivě přijaty byly; proto ovšem i každý přítomný svaté přátely za pomoc má vzývati a vroucí modlitby k nebesům vysílati.

Když se kněz modlí *Kyrie eleison*, čili Pane, smiluj se nad námi: máme pamatovati na smutnou dobu před Kristem Pánem, když všichni moudřejší lidé s takovým úsilím po Messiáši čili slíbeném Vykupiteli k Bohu volali, a vzdychati po příchodu Ježíše Krista uprostřed nás v nejsvětější Svátosti.

Když kněz říká neb zpívá *Gloria* t. j. sláva Bohu na výsostech, a pamatuje na šťastnou dobu, když andělé nebeští slovy těmi shromážděným pastýřům oznamovali narození Vykupitele: má každý přítomný Boha Otce spolu velebiti, Jemu za seslání Syna Božího děkovati.

Když kněz říká neb zpívá *kollekty*, čili modlitby od všeho lidu křesťanského sebrané, při rozličných slavnostech rozličné: má každý s modlitbami kněze skutečně spojovati i své vlastní, potřeby Církve celé považovati i za své, a tedy s celým srdcem na konec jich odpovídati *amen* t. j. staň se; buď tak řečeno i ode mne, co Pane „skrze Krista Pána našeho“ přednesl Tobě jménem Církve služebník její!

Když kněz čte *epištolu* čili částku z psaní svatých apoštolů, v nichž se osvědčuje, že Mesiáš již přišel; aneb částku z písem Starého Zákona, jež jsou jako psaná přislíbení Boží, že Mesiáše pošle: máme Bohu díky činiti, že se k nám kleslým tak ponížiti ráčil; a připravovati srdce k evangelium čili radostnému poselství o životu i učení Vykupitele samého.

Když kněz čte neb zpívá *evangelium* čili výňatek z některého ze čtyr evangelií, o učení a životu Páně sepsaných: máme čtení to slyšeti stojíce, abychom tak osvědčili, že jako služebníci Páně hotovi jsme rozkazy Jeho, jež nám evangelium hlásá, věrně plniti a před celým světem hájiti.

Následuje-li na evangelium *kázaní* či výklad, jak po všecka století v Církvi jest obyčejem zvláště v den sváteční, mají všichni výklad slova Božího s nábožnou myslí vyslechnouti*), a k slovu Božímu s celým srdcem přilnouti; za kte-

*) § 70. 4—6.

roužto příčinou přidává se často ihned po evangelium *kredo* čili „věřím v Boha.“

Když kněz nebeskému Otci *obětuje chléb a víno*, mají přítomní rozpomenouti se na starobylý obyčej věřících, kteří přinášeli k oběti mše svaté vše potřebné; nejen chléb a víno, ale i olej, kadidlo, svíce a jiné požitky; z nichž části se užilo ku mši svaté, a část připadla na výživu duchovenstva a k zapravení potřeb církevních, i na almužny chudým*). Za tou příčinou dává při této části mše svaté ministrant znamení zvonkem, jímž byli jindy věřící upomenouti, aby k *offěře* či obětování ze svých míst k oltáři přistupovali. Poněvadž věřící mají býti spoluobětníky kněze, sluší, když již snad žádných dárků jiných k oběti nepřinesli, aby aspoň Bohu v oběť přinášeli srdce svá, ba sami sebe cele i s tím, čím dle vůle Boží vládnou, prosby své s modlitbami duchovního stále spojovali, a tak milostí, z oběti nekrvavé plynoucích, hodnými se stali. Ku kteréžto oběti modliteb táhne se i *nakuřování*, jež při slavnějších mšech sv. při této části se stává, jakož i pobídka kněze „*orate fratres*“, t. j. modlete se, bratří!

Když kněz Bohu všemohoucímu skrze Krista Ježíše díky vzdává, a Jemu s cherubíny i serafíny chvalořečí, volaje *sanktus*, t. j. svatý, svatý, svatý Pán Bůh zástupů: dává ministrant druhé znamení, jež věřící vybízí, aby i oni Bohu, Pánu svému, za všecko díky činili a Jemu se klaněli, který jižjiž jako kníže pokoje přichází, aby oběť krvavou spůsobem nekrvavým rukou kněze za nás opakoval. Proto sluší v tu chvíli ve svatosvatá tajemství, jež na oltáři se dějí, mysl svou zcela ponořovati a rozjímati zvláště o přehořkém utrpení Páně, jež se nám tu živě na paměť uvádí.

Když ministrant dává opětné znamení, že kněz již vyslovil ona zázračná slova nad chlebem a vínem, a z vůle Pána Ježíše podstaty obou *proměnil v Tělo a Krev Páně*, a pak obé vysoko *pozdvihuje*, ku klanění se sestouplému na oltář Synu Božímu pobízeje: máme skutečně na kolenou Ježíši Kristu se klaněti, a nejvroucnější slova úcty, díků, lásky, proseb k Němu vysílati; k čemuž poukazuje i obvyklé *nakuřování* nejsvětější Svátosti při slavnějších obětích. Příhodná slova pro tu dobu jsou zvláště krátké, vroucí, střelné modlitbičky, jako: Klaníme se Tobě, Pane Ježíši Kriste, a dobrořečíme Tobě! Pochválena a pozdravena budiž nejsvětější Svátost

*) Srovn. § 89. II,

oltářní! Ježíši, Tobě žiju! Ježíši, Tobě umírám! Ježíši, Tvůj jsem a chci býti v životě i smrti! Bože, milostiv buď mně hříšnému! Otče náš; a pod.

V menších místech, kde jest méně příležitosti mši svaté obcovati, dává se zvláštní znamení zvonem na věži, aby věřící, kteří pro práci neb za jinou příčinou přítomni býti nemohou, o posvátném úkonu v chrámu vědomosti nabyli, k šťastnějším bratřím v chrámu se připojili, na chvíli v práci své ustali, Kristu Pánu se pokořili, a s knězem obětujícím za živé i za mrtvé spolubratry a spolusestry Jej prosili.

Když kněz říká neb zpívá *Pater noster*, čili otčenáš, jakožto přípravu k svatému přijímání: mají ovšem i všichni přítomní věřící modliti se s knězem, a k přijetí Těla Páně se připravovati modlitbami kajícími, vroucími; aneb alespoň v sobě velikou žádost po hodném svatém přijímání vzbuzovati, když totiž k stolu Páně skutečně nepřistupují; a proto i s knězem v prsa se bíti a jako Jan Křtitel volati: *Ecce Agnus Dei*, čili Ejhle Beránek Boží, jenž snímá hříchy světa! a s kajícím setníkem vzdychati: *Pane! nejsem hoden*, abys vešel pod střechu mou!

Když kněz skutečně *Tělo a Krev Páně přijímá*, a pak Pánu vroucí díky činí: mají i přítomní Pána prositi, aby, nebyl-li jim hostem skutečným, alespoň milostmi svými duši jejich navštívil, a měrou přehojnou udělil jim všech darů, kterých ku spasení zapotřebí máme; dále mají Jemu za všecky milosti vůbec, zvláště ale za ty, kterých při mši svaté jim udělil, s knězem zároveň děkovati, spolu pak sebe i všechny své milé Pánu Ježíši, v nejsvětější Svátosti přítomnému, před odchodem svým poroučeti. Za tou příčinou sluší také sečkati, až kněz na konci mše svaté obyčejné *požehnání* udělí; zvláště ale, jestli pak i nejsvětější Svátostí žehná, slušno i to požehnání s pravou úctou, kleče přijati!

6. Že mše svatá jest převznešenou obětí samého Syna Božího: proto také ji Církev tak velice oslavuje, a středem, ano jako sluncem všech služeb Božích činí.

Proto také všichni světci s tak velikou úctou jí obcovali. Svatý Ludvík francouzský na př. slýchal denně tři mše svaté; svatý Václav, kníže a dědic země české, sám při ní rád přisluhoval, a vlastnoručně hostie i víno ku mši svaté připravoval; křesťané prvních století, nemohouce pro kruté pronásledování pohanů scházeti se ku mši svaté v chrámích a za dne; scházeli se v noci, v podzemních skrýších k této

přesvaté oběti, a ani krutou smrtí od ní odloučiti se nedali! Jaké to příklady lásky k Pánu Ježíši v nejsvětější Svátosti! A jaké zahanbení pro tak mnohé křesťany, kteří ani v neděli a ve svátek vždy nepřicházejí, ač snad vše pohodlí k tomu mají! Jaké bude ale také jednou jich před Bohem odpovídání, když Církev učí, že kdo v den nedělní neb sváteční lehkomyslně mši svatou zanedbává, hříchu smrtelného se dopouští!

Ó kéž by nikdo mše svaté nezanedbával aspoň v den sváteční, když od práce odpočívati a Bohu den zasvěcovati má! A kéž by každý, kdo přichází, také v pravdě nábožně s knězem spoluobětoval: jak mnoho nových milostí by pokaždé z chrámu Páně odnesl! Pán Ježíš ukázal se jednou svaté Terezii mezi mší svatou při pozdvihování, v podobě překrásného dítka, jež mělo plné ručičky nejvzácnějších drahokamů, tak že mu až vypadaly, a bědoval: Hle Teresie, jak jsem bohat a jak mnoho chci dáti, ale lidé nepřicházejí, aby si pokladů nabrali u Mne! Má výčitka taková platiti snad i nám? Ó jaká by to byla zpozdilost, kdybychom pro mrzký zisk, jehož sebou nikdo nevezme, zapomínati chtěli na poklady, jež dává sám Syn Boží, a jež v pravém lesku skvíti se budou po celou věčnost.

§ 74. II. Jak se máme chovati k Církvi v příčině jejího přisluhování svátostmi.

Svátostmi *vyrozumívají se jisté viditelné úkony, kterých Pán Ježíš sám výslovně ustanovil a skrze které zvláštní vnitrné milosti, z oběti Jeho krvavé plynoucí, rozdílí těm, kdož je řádně přijímají.*

Svátostí jest *sedm*, totiž právě tolik, kolik jich jest pro rozličné poměry věřících křesťanů potřeba. Skrze *křest* odpouštějí se nám hřích dědičný i všechny ostatní hříchy, kterých se kdo snad ještě před křtem dopustil, a všechny tresty za ně, a stáváme se dítkami Božími a členy pravé Církve. *V biřmování* bývámě přijati mezi bojovníky Kristovy a přijímáme k boji pomocné dary Ducha svatého. Ve svátosti *pokání* smiřujeme se opět s Bohem, kdykoli jsme Ho urazili. *V nejsvětější Svátosti oltářní* přijímáme mannu s nebes, Tělo a Krev Ježíše Krista, jakožto pokrm duší svých. *Poslední pomazání* zbavuje nemocné kajícníky následků hříchů a sílí je proti nástrahám ďábla v hodince poslední. A pro dva zvláště těžké

stavy ustanovil Pán Ježíš i dvě zvláštní pomoci, jež nazýváme *svěcení kněžstva* a *stav manželský* *).

§ 75. a) Čeho tedy šetřiti v příčině křtu svatého?

1. Poněvadž „nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha svatého (t. j. nebude-li pokřtěn), nemůže vjíti do království Božího“ **): jest nám všem o to dbáti, aby nikdo vinou naší nepokřtěný neumřel; za tou příčinou mají novorozené dítky nejdéle do osmi dnů ke křtu donešeny býti, a dospělí nekřtění, kteří vlivu našemu podléhají, mají náležitým poučením ku přijetí křtu svatého připraveni býti ***).

Kmotrové při křtu slibují, že budou o křtěnce dle možnosti pečovati, aby se ve víře katolické vzdělal a i dle ní věrně žil, proto ovšem mají sami ve víře býti utvrzeni a dle ní žíti. Poněvadž od žádného nekatolíka, ba ani od spustlého katolíka plnění povinností kmotrovských očekávati nelze: proto také Církev zapovídá nekatolíků, jakož i zjevných smilníků, opilců, lichvářů a těm podobných veřejných hříšníků ke křtu za kmotry bráti.

Poněvadž při křtu svatém vstupujeme ve zvláštní smlouvu s Bohem, při které Bůh udílí milost svou a slibuje život věčný, křtěnec ale sám neb ústy kmotrů připovídá Bohu věrnost a poslušnost, jsme povinni skutečně ďábla i všech skutků jeho, i vší pýchy jeho po celý život se odříkati, nástrahám zlého světa statečně odporovati, vznikající v nás zlé žádosti vší mocí přemáhati; za tou příčinou *slib křestní* často obnovovati, najmě v den narození, a kdykoli některou svátost přijímáme, aneb v těžká pokušení upadáme.

Na křtu svatém dává se křtěnci také *jméno*. Církev velí, aby křtěnci měli jména *svatých*, o jejichž životě máme vědomost, aneb o nichž alespoň snadno dočísti se lze, jak Bohu věrně sloužili. I velí tak proto, abychom měli *vzory*, jimiž bychom se v životě řídili, i také *přímluvčí* u Boha. Sluší se tedy bráti si neb dávati dítkám jména zvláště z Písma svatého a dějin církevních domácích známá, jako jména svatých a

---

*) Obšírné pojednání o svátostech sluší ovšem hledati ve „věrouce.“ a nikoli v „mravouce.“

**) Jan 3, 5.

***) Srovn. § 48, 6.

světic: Josefa, Petra, Pavla, Ondřeje, Cyrila, Methoděje, Václava, Ludmily, Jana Nepomuckého, Vojtěcha, Prokopa, Ivana, Jana Sarkandra, Anežky, Mlady, Anny, Magdaleny, Alžběty atd. Nikoliv ale nemají dítkám dávána býti jména na př. světských, snad docela pohanských hrdinů aneb i svatých, o nichž žádné známosti nemáme, aneb jména vymyšlená. V tom ohledu poslouží čtení Životů Svatých („Církev vítězná"), jakož i seznam jmen křestných v každém katolickém kalendáři.

§ 76. b) Čeho šetřiti v příčině svátosti biřmování?

1. Poněvadž v biřmování přijímáme Ducha svatého, proto zajisté třeba, vším úsilím Naň se připravovati. Svatí apoštolé připravovali se deset dnů modlitbami a postem. A podobně má činiti i každý věřící, jenž Ducha svatého s Jeho dary posud nepřijal, když má příležitost, od biskupa katolického se dáti biřmovati. Najmě má ve víře, zvláště ve všem tom, co se působení Ducha svatého dotýká, dobře vycvičen býti, hodným přijetím svátosti pokání a nejsvětější Svátosti oltářní duši svou co možná nejvíce očistiti i vyzdobiti, a i jinými dobrými skutky příjemný Duchu svatému stánek v duši své připraviti.

2. I při biřmování vcházíme ve zvláštní *smlouvu* s Duchem svatým, slibujíce za nebeskou pomoc Jeho do bojů života: věrnost k Jeho přikázaním i vnitřním pobídkám, byť bychom po spůsobu svatých apoštolů a ostatních světců třeba i život svůj za víru a ctnost v oběť přinésti měli. *Slib biřmovací* máme rovněž jako slib křestní častěji opakovati, zvláště vždy o hodu Božím svatodušním.

3. Také ku biřmování bereme sobě *kmotry*, a přijímáme nové *jméno*; i platí přikázaní církevní o kmotřích a jménech takové, jako při křtu svatém.

§. 77. c) Čeho šetřiti třeba v příčině nejsvětější Svátosti oltářní?

1. Jako i nejzdravější a nejsilnější tělo hyne bez pokrmu a nápoje: tak hyne i nejdokonalejší duše bez pokrmu a nápoje, kterých nám Pán Ježíš připravil při poslední večeři v nejsvětější Svátosti oltářní. Kdo ale Tělo Páně požívá,

aneb krev Páně pije, má život věčný; Pán Ježíš jej vzkřísí v den nejposlednější*). I najedno přichází, přijímáme-li pod obojí, aneb jen pod jednou spůsobou: poněvadž v živém Těle, jaké Pán Ježíš při poslední večeři dal k požívání, byla i živá krev; a opět živá krev toliko v živém Těle živou býti může.

Proměna chleba a vína stává se mezi mší svatou, při části, které říkáme pozdvihování, když kněz k rozkazu Pána Ježíše, jenž velel: „To čiňte na Mou památku!" vyslovil nad chlebem a vínem zázračná slova Páně: „Totoť jest Tělo Mé" a „tatoť jest Krev má."

2. Poněvadž jest nejsvětější Svátost pokrmem i nápojem duše: proto máme ji, kteříž tělo své několikrát denně sytíme, pro život duchovní *přijímati často.* Církev jen váhavým velí: „nejméně jednou v roce, a sice při čase velikonočním přijímati," poněvadž pro nejrozmanitější poměry, mezi katolíky platící, nelze obecného, přísnějšího, všem rovnou měrou platného pravidla určiti; ale zároveň napomíná, abychom ku stolu Páně přistupovali i bez zvláštního přikázaní častěji, jak komu možno: při každém hodu Božím; měsíčně; týdně; ba při zvláště dokonalém životu i denně, když zpovědník dovolí. Svatý Augustin i svatý Ambrož v příčině častějšího svatého přijímání učí: „Žij tak, abys mohl k stolu Páně přistupovati denně!" Nebo jako již při milujících lidech bývá, že jeden s druhým co nejúžeji se spojuje, ano jeden druhého přirozenost jako na se přijímá; tak kdo Pána Ježíše častěji přijímá, v nejužší spojení s Ním přichází; jako v Něm i s Ním žije, smýšlí, jedná; v pokoře, víře, naději i lásce k Bohu a k bližnímu se utvrzuje, a tak již na světě jako předchuti přeblaženého života nebeského okouší!**)

3. Avšak kdo chce přeblaženého ovoce, ze svatého přijímání se rodícího, účastným býti, musí ovšem *i dle duše i dle těla naň náležitě se připravovati, i při přijímání i po něm jistá pravidla zachovávati.*

a) Kterak se máme k svatému přijímání připravovati?

Když koho vzácného do příbytku svého čekáme, tuť z něho všecko odstraňujeme, čím by host náš mohl býti uražen; příbytek tedy *očisťujeme,* umýváme, oprašujeme; avšak ani při tom nezůstáváme, nýbrž kde co nejlepšího máme, tím obydlí své vyzdobujeme, ano květinami, obrazy, a jinými věcmi

*) Srovn. Jan kap. 6, I. Kor. 11, 27.

**) Srovn. § 114.

okrašlujeme. A tak podobně ale více sluší připravovati stánek Hostu nejvznešenějšímu, Dárci nejmocnějšímu, když Ho přijati si žádáme.

Čistá musí býti duše, t. j. prosta vší poskvrny, zvláště všeho těžkého hříchu. Proto musíme, v hříchu těžkém jsouce, napřed *hodně* přijati kněžské rozhřešení ve svátosti pokání; aneb pro všední pochybení alespoň opravdovou litostí svých poklesků želeti. Běda tomu, kdož by přišel k hostině krále nebes bez roucha svatebního *); nebo kdo jí Tělo Páně nehodně a pije Krev Páně nehodně, jí a píje si své odsouzení **), jako Jidáš při poslední večeři, o němž se dočítáme, že když přijal z rukou Božského Mistra zázračnou skývu, vešel do něho satan ***) a on pak zrádu svou dokonal.

Vyzdobenou musí býti duše naše k přijetí Páně. I vyzdobujeme duši vzbuzováním Božských ctností †); klaněním se Ježíši Kristu; vděčným si připomínáním přebolestného za nás utrpení Jeho. Vůbec jakékoli skutky dobré ať modlitby, ať svatá rozjímání, ať almužny duchovní i tělesné na poctu Ježíši Kristu, v nejsvětější Svátosti skrytému, konané, jsou jako květinami, jež ve věnce splétáme v duši své; jsou jako krásné obrazy, představující v rozličných podobách *lásku* naši ku Spasiteli, kteráž právě jest přípravou nezbytnou.

A poněvadž člověk složen jest z duše i těla, a obě části Boha ctíti povinny jsou ††): proto má ovšem k svatému přijímání i *tělo býti čisto*, slušným oděvem přiodíno, leč bychom náhle těžce byli onemocněli tak, že by na přípravu takovou času nezbývalo. I tělo má býti ku svatému přijímání *vyzdobeno*, ovšem nikoli malichernou, snad hříšnou parádou, ale pokorným vzezřením a *postem*, tak abychom, jak Církev zvláště velí, při nejmenším od dvanácti hodin s půlnoci všeho pokrmu i nápoje, ano i léků se zdrželi, ovšem zase pokud skutečná těžká nemoc a rozkaz rozumného lékaře nebrání.

b) Při svatém přijímání samém máme s ministrantem, konfiteor t. j. vyznání hříchů u oltáře říkajícím, v duchu aspoň vyznání své zpovědní opětovati, a lítost z hříchů znovu

---

*) Mat. 22.
**) I Kor. 11, 27–29.
***) Jan 13, 27.
†) § 45. 5. 6.
††) § 61. 4.

vzbuzovati; pak s knězem nejsvětější Svátost nad kalichem ukazujícím pokorně říkati: „Ejhle Beránek Boží, jenž snímá hříchy světa!“ a „Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou (t. j. do duše mé), ale toliko rci slovem, a uzdravena bude duše má!“ Pak náleží s největší uctivostí Tělo Páně z rukou kněze na jazyk přijati, a bez žvýkání aneb jakéhokoli v ústech zdržování skutečně Ho požiti.

c) *A co po svatém přijímání činiti?* Sluší činiti to, co činíváme, když milého hosta u sebe máme. A co činíme? Snad ho necháváme státi samotného? Snad v jeho přítomnosti činíme věci mu lhostejné? Snad mu ničím neposloužíme, za nic ho nežádáme? Nikoliv! Tak nevšímavými nejsme! Jestli ale člověka vzácného se vší úctou vítáme i u sebe ctíme: čím více úcty prokazovati sluší samému Bohu, když jest hostem našim! Proto katechismus Církve učí, že máme po svatém přijímání Kristu Ježíši v pokoře se *klaněti;* Jemu za milost tu *děkovati,* že naším hostem býti ráčí; všecky potřeby těla i duše Jemu *povídati,* a spolu *prositi,* aby nám v nich pomáhal a s milostí Svou stále v nás přebýval. A abychom vyslyšení hodnými byli, máme se Jemu s celou duší i s celým tělem *obětovati,* a obětování to často opakovati čili *obnovovati.*

K úkonům takovým pomáhají ovšem *modlitební knížky,* když totiž sami jsme vyprahlými; lépe však jest modliti se alespoň krátkou chvíli slovy vlastními; mluviti od srdce k Srdci Páně, jako k příteli nejdůvěrnějšímu; a teprv potom, když nám vlastní myšlénky docházejí, knížkou si pomáhati.

Čas na poděkování není vyměřen; ale má každý dle času mu zbývajícího vynaložiti naň dobu tak dlouhou, jak jen může, poněvadž čas po svatém přijímání jest dobou nejpříhodnější k duchovnímu se obohacení. Kdo by od stolu Páně odstupuje ihned ku své práci neb zábavě se vracel, aniž by za nesmírnou milost Ježíši Krista náležitě poděkoval, dojista by svým nevděkem a svou neuctivostí velice Ho urazil. Ale i celý den svatého přijímání má každému býti dnem svátečním, jejž tedy dle možnosti zasvětiti má rozjímání neskonalé lásky Boží, modlitbám, nábožnému čtení, zdržování se hlučného veselí, konání skutků lásky k bližnímu a podobně.

Kdo skutečně nemůže tak často, jak by si přál, ku stolu Páně přistupovati: má nicméně alespoň v duchu velikou touhu po svatém přijímání vzbuzovati; hříchů svých želeti, a Pána Ježíše za milosti, jež při skutečném přijímání svým věrným

udíli, vroucně prositi; jakož i na konec jako po skutečném přijímání Pánu Ježíši se kořiti, děkovati, obětovati, Ho prositi. Tomuto spůsobu uctění nejsvětější Svátosti říká se **duchovní přijímání**, a odporučuje se zvláště při svatém přijímání kněze mezi mší svatou, jakož i když jiní věřící v naší přítomnosti přijímají; dále kdykoli navštívíme chrám aneb alespoň okolo jdeme, kde Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti se přechovává; jakož také ráno při ranní modlitbě i v jiných příhodných dobách.

Kdo má v srdci živou víru v toto nevýslovné útěchy plné tajemství: ten má Miláčka duše své rád; často Naň pamatuje; rád Ho navštěvuje; rád k nemocnému provází; zvláště když při veřejných pobožnostech k obecné úctě vystaven jest: kadidlo i světlo i modlitby a jiné dobré skutky k poctivosti Jeho obětuje; rád a často, zvláště v nemoci, skutečně i duchovně přijímá; a i Jeho zalíbení svrchovanou měrou zasluhuje, jak to Božský Spasitel sám nejednou sděliL. Tak na př. svaté Markétě Alacoque se objevil a ukázal jí v jedné ruce ve zlaté nádobě zásluhy její, jež získala skutečným přijímáním; a v druhé ruce ve stříbrném kalichu ukázal jí poklady, jež získala přijímáním duchovním. Jak by také jinak jednati měl s milými ctiteli Ten, Jenž jest nejvyšší Pravda, a Jenž prohlásil: „Pojďtež ke Mně všichni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a Já občerstvím vás“ *)?

§ 78. d) Čeho šetřiti třeba v příčině svátosti pokání?

Svátosti pokání má každý křesťan nevyhnutelnou potřebu, jenž po křtu svatém těžce zhřešil; každý, kdo zhřešiv upřímného pokání nečiní, bez rozdílu zahyne **). Kdo ale věře slovům Ježíše Krista, jimiž biskupům i kněžím moc dal hříchy odpouštěti i zadržovati ***), před knězem na místě Božím z hříchů svých se vyznává a za ně se kaje: nabývá hříchů i věčných trestů odpuštění; zvláštní útěchy srdce a pokoje svědomí; jakož dostává i roucho své svatební zpět, a s ním i všechny dary lásky Otce nebeského, jež k životu věčnému napomáhají.

*) Mat. 12. 28. Výborné modlitební knížky k úctě a navštěvování nejsvětější Svátosti sepsal sv. Alfons Liguori, a jsou v rozličných překladech na prodej v katolických knihkupectvích,

**) Luk. 13, 3. Mat. 18, 3. a jinde.

***) Jan 20, 23. I. Jan 1, 9.

Nuže kterak to bohulibé pokání činiti?

Věru nevěděli bychom toho, kdyby přelaskavý Spasitel sám nebyl nám ukázal cesty, po které kajicníkům jest kráčeti. Nevyrovnatelný vzor, jak by hříšník s Otcem nebeským opět smířiti se mohl, představil nám Pán Ježíš v příběhu **o marnotratném synu***).

Marnotratný syn měl přelaskavého a bohatého otce; na křtu svatém nejdobrotivější Pán nebes i země přijal nás všechny za dítky své a spoludědice Ježíše Krista.

Marnotratník odešel s podílem otcovským do daleké krajiny, kde živ jsa prostopášně, celý statek svůj promrhal. Hříšník dary milosti Boží mrhá, jda po žádostech svých; a čím hlouběji do hříchů upadá, tím více od Otce se vzdaluje, tím chudším a bídnějším se stává.

Marnotratník, všeho statku zbaven, vidí se nucena, dáti se v nezvyklou službu jistému měšťěnínu, kterýž mu kázal nečisté vepře pásti, a tak malou oň péči měl, že mu nedával ani tolik, aby naplniti mohl břicho své mlátem, kteréž vepři jedli. Hříšník, milosti Boží zbavený, snáší hrozný nedostatek duchovní; rozum zpečuje se pravdám věřiti; vůle se vzpouzí Otci nebeskému sloužiti; srdce hladoví po sladkém kochání se v Bohu, pramenu vší spokojenosti a všeho štěstí pravého; a zlý pán, ďábel, jemuž v službu se dal, nedopřeje mu za všecky služby ani tolik, aby aspoň ve svém nečistém, nestydatém životě upokojení nacházel; ale čím hlouběji hříšník v smilstvo, obžerství, pýchu, závist, lakotu aneb jiné neřesti upadá: tím nešťastnějším, nespokojenějším, tím po pravé blaženosti hladovějším jej činí.

Marnotratný syn nezůstal ale při bídném životě svém, nýbrž vrátil se k otci, kterýž ho s nevyslovným milosrdenstvím nejen na milost přijal, ale všechna práva synovská jemu vrátil; ano na počest návratu jeho hlučnou a veselou hostinu uspořádal; ba i proti reptání bratra věrnějšího v ochranu jej bral. A tak nemá ani hříšník v hříších svých setrvati, ale má rychle se vzchopiti a k Otci uraženému se vrátiti, Jenž nechce smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl**). Vrátí-li se hříšník cestou, kterou vrátil se syn marnotratný: dojde nejen smíření a úplného odpuštění, ale bude opět i za dítko přijat, i hostiny účasten, při níž podává se sám Beránek Boží

---

*) Luk. kap. 15, 11—32.

**) Ezech. 33, 11.

k požívání*), jehož Tělo živí do života věčného; a při které panuje veselí andělů i ostatních nebešťanů nad hříšníkem pokání činícím větší, než nad ostatními syny Božími, jimž pokání netřeba**).

A kterak vrátil se marnotratný syn k přemilosrdnému otci?

Pán Ježíš vypočítává **pět prací či kroků syna marnotratného**; ty jsou: I. zpytování svědomí; II. lítost; III. opravdové předsevzetí k polepšení; IV. zpověď; V. zadostučinění.

I.

Nejprvnější krok marnotratného syna byl ten, že „tehdy přišed sám k sobě, řekl: Jak mnozí nájemníci v domě otce mého mají hojnost chleba, já pak zde hladem hynu.“ To znamená: pozoroval nesmírnou bídu svou, a štěstí, jež měl v domě otce svého, kde i nájemníci i služebníci hojnost všeho mají. Z úvahy té přišel k jiné: jak se totiž stalo, že do takové bídy upadl; a tu sám sobě říci musil: můj hanebný život jest vinen neštěstí mého; já sám vše zavinil. Tomuto připamatování si hříchů, o nichž *svědomí* naše nám svědčí, říkáme vyptávání se svědomí čili po staročesku: **zpytování svědomí.**

Jako marnotratný syn svědomí zpytoval, nesmírnou bídou k tomu přiveden: tak má i každý hříšník svědomí zpytovati a bídy duše své uvažovati. Poněvadž ale bez milosti Boží ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůžeme, a Duch svatý jest tou Božskou osobou, která rozum ku poznání osvěcuje a vůli ku plnění dobrého sílí: proto máme před zpytováním svědomí *nejprvé Ducha svatého vroucně vzývati*, aby nám rozum osvítil a poznati dal, jak a čím jsme se proti Bohu prohřešili.

Na zpytování svědomí sluší věnovati *tolik práce* a *času*, mnoho-li dílo tak předůležité zasluhuje, poněvadž ono jest základem celého díla pokání a poněvadž bez náležitých základů nižádná budova ceny nemá. Zvláště ale ti, kteří snad dříve špatně se zpovídali aneb zřídka se zpovídají, aneb při večerní modlitbě zpytování svědomí v příčině věcí toho dne sběhlých zanedbávají: mají zpytování svého svědomí všelikou péči věnovati, poněvadž kdo se nedbale zpytuje, vydává se

*) Jan 6, 59.
**) Luk. 15, 7. 10.

v nebezpečí, že při zpovědi z některého těžkého hříchu se nevyzná, což jest hříchem těžkým, a zpověď samu činí neplatnou, svatokrádežnou.

Abychom při zpytování svědomí tak snadno na něco nezapomněli, třeba zachovávati *jakýsi pořádek* při díle tom. I dlužno pamatovati, čím jsme se prohřešili proti *Bohu*, proti *bližnímu*, proti *sobě*; zvláště zdali jsme *povinnosti stavu svého* věrně plnili, jak nám to *desatero* Božích a *patero* církevních přikázaní velí; v čem provinili jsme se proti *sedmeru* hlavních*), *čtveru* do nebe volajících, *devateru* cizích a *šesteru* hříchů proti Duchu svatému; zdali zhřešili jsme dobrovolným *myšlením*, *žádostmi*, *řečí* či *skutkem*; *opuštěním* povinného dobrého neb *dopuštěním* se zlého; *kolikrát* jsme se kterého hříchu dopustili, poněvadž z každého jednotlivého těžkého hříchu vyznati se musíme.

Nemůže-li si kdo vzpomenouti určitě, kolikrát se kterého hříchu dopustil, má si alespoň připamatovati, zdali jím zhřešil zřídka, neb často, neb snad velmi často; snad denně, neb týdně, měsíčně jednou, dvakrát a podobně.

Dále máme se rozpomínati, za jakých *okolností* jsme se hříchu dopustili, jež hřích snad znamenitě proměňují neb zveličují; tak na př. veliký rozdíl jest, jestli kdo znectil kněze aneb jen prostého dělníka; jestli odcizil věc Bohu zasvěcenou aneb jen lhostejnou; jestli kdo zhřešil tajmo neb s pohoršením bližních.

Konečně má každý pamatovati na hřích, kterého *nejčastěji* a *se zvláštním zalíbením* se byl dopouštěl.

II.

Druhý krok marnotratného syna byl ten, že když lehkomyslnost svou i neštěstí své uvažoval i poznal, života zmrhaného se mu zželelo; *srdce* jeho naplnila *ošklivost*, že se sám dobrovolně tak bídným učinil; *duši* jeho naplnila *bolest*, že otce svého předobrotivého urazil. A tato vnitrná ošklivost a bolest naplňovaly veškerou *mysl* jeho tak, že poznával se býti nehodným slouti dále synem otce tak dobrého; a měly takovou moc a *sílu*, že sama sebe odsuzoval k pokutě, chtěje býti toliko jako jedním z nájemníků otce svého.

Této bolesti duše, že otce urazil, a ošklivosti z toho, že

*) Srovn. § 38. 39. a § 42.

se tak bídným učinil, jež veškerou jeho mysl i vůli zajímaly, říkáme **lítost, žel** neboli **skroušenost.**

A co činil marnotratný syn, aby odpuštění otce svého dosáhl: to musí činiti i každý jemu podobný hříšník, když odpuštění uraženého, předobrotivého Otce nebeského dojíti si žádá; musí tedy hříchů svých litovati čili želeti. *Bez lítosti upřímné nelze hříchů odpuštění dosíci,* jak praví prorok Páně: „*Roztrhněte srdce vaše*, ne roucha vaše, a obraťte se k Hospodinu Bohu svému"!*)

Avšak má-li lítost býti opravdovou, odpuštění hodnou: musí podobati se lítosti syna marnotratného; býti tedy opravdovým obnovením lásky k Bohu, která skrze hřích byla porušena; a protože opravdová, bohulibá lítost jest zároveň osvědčením lásky k Bohu: proto *při lítosti ty samé známky jako při lásce nacházeti musíme***).

Z toho výkladu vyplývají následující známky lítosti pravé:

a) Boha máme milovati *z celého srdce*, t. j. všemi city i žádostmi k Němu směřovati *uvnitř*. A tak má i lítost ošklivostí naplňovati srdce z toho, že jsme se opuštěním Boha tak bídnými učinili; a má zajímati veškery city i žádosti uvnitř čili musí býti **vnitrná.** Kdo by jen skroušená slova říkal, v duši své ale hříchu svého si neošklivil, lítosti pravé nemá, odpuštění nedosáhne.

b) Boha máme milovati *z celé duše*, t. j. zasvěcovati mu veškeré působení duše své; lásku tedy všemi skutky svými osvědčovati čili *živou* i *obecnou* míti. A podobně musí i pravá lítost bolestí naplňovati celou duši naši, že jsme předobrého Boha svého urazili; a poněvadž jeden každý hřích Boha uráží, musíme všech vůbec i každého jednotlivého zvláště želeti čili lítost **obecnou** míti.

c) Boha máme milovati *ze vší mysli*, t. j. veškeré smýšlení Jemu zasvěcovati tak, aby k věcem nadzemským čili *nadpřirozeným* směřovalo; a sice buď *dokonale*, tak abychom ani tak k darům Božím nepřihlíželi, jako spíše k Jeho nevyslovitelným dokonalostem a jich oslavení; aneb aspoň *nedokonale*, tak abychom nezapomínajíce výborných vlastností Božích, Bohu najmě pro budoucí slíbenou nám odplatu zalíbiti se snažili. A tak i v lítosti se rozplývajíce, zvláště pro škody nadpřirozené máme želeti, a lítost taková sluje **nad-**

*) Joel. 2, 13.
**) Srovn. § 58. I.

přirozená. Litujeme-li, že jsme Boha rozhněvali, Jenž jest nejvýš spravedlivý, dobrotivý a svatý, t. j. že jsme porušili pásku lásky k Bohu nevýslovně dokonalému: jest taková skroušenost osvědčováním lásky nadpřirozené dokonalé, a tedy sama lítostí **nadpřirozenou dokonalou** (contritio). Želíme-li více proto, že jsme hříchem ztratili nároky na nebe, jež Bůh svým věrným slibuje, a zasloužili trestů pekla, lásky k Bohu předokonalému ovšem nevylučujíce: jest skroušenost taková osvědčováním lásky k Bohu sice nadpřirozené, avšak nedokonalé, a proto i lítost sama **nadpřirozená nedokonalá** (attritio).

Rozdíl lítosti nadpřirozené dokonalé a nedokonalé jest velice důležitý pro život, poněvadž dokonalou lítostí docházíme *odpuštění hříchů i bez zpovědi*, když totiž na př. při náhlém nebezpečí smrti nemáme komu se vyzpovídati, ač si toho s toužebností žádáme. Nebo miluje-li kdo Boha dokonale, neohlíže se sobecky po Jeho darech, ale toliko pro nevýslovné dokonalosti Jeho: má i touhu po všem tom, čím by Ho uraženého opět smířil; a poněvadž řádným spůsobem odpuštění jménem Božím udíleti mohou jen náležitě zřízení biskupové a kněží ve svaté zpovědi: tedy se i svátostně zpovídati chce. Kdo by tedy říkal, že dokonale hříchů svých lituje, avšak zpovídati se z nich by nechtěl: ukazoval by, že srdce o tom neví, čeho ústa povídají, čili že lítosti dokonalé vůbec nemá *).

Lítost nedokonalá, jež pochází více z bázně Boha nežli z lásky k Němu, sama o sobě odpuštění hříchů nepůsobí, ale k přijetí rozhřešení od kněze jest postačitelná.

Poněvadž lítost dokonalá má tak velikou cenu, že v případu, kdy zpovídati se nemůžeme, pro dokonalou lásku k Bohu, kterou obsahuje, odpuštění hříchů i bez svátostní zpovědi zjednává: proto máme ji v sobě *často vzbuzovati*, zvlášť po obyčejném zpytování svědomí; dále kdykoli jsme byli tak nešťastnými, že jsme těžce poklesli; když nebezpečí smrti nastává a podobně.

Lítost dokonalou můžeme vzbuzovati asi takto: Bože můj! všech svých hříchů bez rozdílu srdečně želím, protože jsem jimi Tebe urazil, kterýž jsi svrchovaně dobrotivý, svatý, spravedlivý; můj Stvořitel, Vykupitel i Posvětitel. Jako marnotratný syn činím pevné předsevzetí, života svého polepšiti a

*) Srovn. také § 59. 2.

nikdy více Tebe nezarmoutiti. Dejž mi k tomu milost pro zásluhy Ježíše Krista.

K dobrému vzbuzování lítosti *pomáhá*: Boha, bez Něhož ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůžeme, za dar dokonalé lítosti prositi; o nevyslovitelné lásce Boží k nám častěji rozjímati; a ve vzbuzování lítosti dokonalé častějším opakováním se cvičiti.

Lituje-li kdo hříchů svých jen proto, že z nich měl hanbu před lidmi aneb škodu nějakou, kterýmižto tresty Bůh i na světě některé hříchy, jako na př. smilstvo, krádež, nactiutrhání trestává: nelituje pro lásku k Bohu aneb k Božským, nadpozemským čili nadpřirozeným věcem, ale toliko z příčin pozemských čili přirozených, a lítost jeho sluje proto **lítost přirozená**. Taková lítost nemá ceny u Boha žádné, byť kdo při ní celých potoků slz vyplakal, právě proto, že nemá ničeho společného s láskou k Bohu a k věcem nebeským, pro kterou jedině Bůh urážky odpouští*).

K lepšímu porozumění rozdílů v lítosti slouží toto podobenství: Jistý otec měl tři syny, z nichž každému svěřil z jara milou ovečku k opatrování, doloživ: kdo na podzim bude míti svou ovečku nejtučnější a nejkrásnější, dle zaslouženi obdrží odměnou dary, jako nové šaty, pěkné knížky a t. d. Synové opatrovali ovečky své po nějaký čas bedlivě; když ale žádní škůdcové se neukazovali, o nichž jim otec vyprávěl, oddali se bezstarostně svým hrám, na ovečky své zapomínajíce. Tu vyběhl z lesa vlk, a ovečky udávil. Když to lehkomyslní hráči zpozorovali, dali se všichni tři do usedavého pláče. „Proč pláčete?“ otázal se jich soused mimo jdoucí. „Ach způsobil jsem otci svému veliký zármutek, já nešťastný,“ bědoval první; „jak že mám nyní jíti na oči otci, který nás tak miluje, tolik na ovečkách nám svěřených si zakládal, jen tak malou službu na mně žádal, a ani té jsem nevykonal! Ó kéž by mne otec dle zasloužení potrestal, jen aby se pak na mne nehněval!“ Druhý řekl: „Ach nyní veta jest po nových šatech a pěkných knížkách, když jsem otci takový zármutek připravil! Ó kéž bych otce byl nezarmoutil!“ A třetí pln slz bědoval: „Ach vím, jak můj otec jest přísný; a proto již napřed představuji si šlehy, které dojista na mé tělo dopadnou, až se vrátím bez svěřené ovečky! Hu, již cítím rány na těle svém, a bolest, která mne očekává,

*) Srovnej pohnutky lásky a bázně § 29 III.

naplňuje mne hrůzou již nyní!“ Který z těch tří synů otce nejvíce miloval, a proto nejspíše odpuštění zasluhoval? Každý zajisté přisvědčí, že první, an nehleděl na dary ani na tresty, ale jen na lásku dobrého otce svého. První syn miloval otce dokonale. Druhý, že pamatoval více na ztracené dary, avšak přece i na uraženou lásku otce svého, miloval nedokonale, ale zajisté ještě hoden byl, aby ho otec po trestu zase na milost přijal. Třetí konečně, jejž toliko zasloužený trest k pláči přivedl, ukazoval, že otce vůbec nemiloval, a proto ani jeho lásky hoden není; lítost jeho podobá se lítosti hříšníků přirozené, bezcenné.

d) Boha máme konečně milovati *ze vší síly*, t. j. tak, abychom všech sil pro čest Boží namáhali, Bohu přede všemi tvory přednost dávali čili Jej milovali *nade všecko*. A podobně máme hříchů svých želeti více, než kdybychom všecko na světě byli ztratili, poněvadž přátely, čest, peníze, zdraví i život, které bychom pro Krista ztratili, Bůh nám nahraditi chce stonásobě i nahradí*); ale ztratili-li jsme pro statky a požitky pozemské Boha, ani celý svět ztráty té nám nahraditi nemůže**). A lítosti takovéto říká se **lítost nade všecko**.

III.

Třetí krok marnotratného syna byl ten, že poznav se v hříších svých a žele jich upřímně, rozhodl se: bídný život svůj opustiti; k otci se vrátiti; za odpuštění prositi; i pokutu za provinění své na se přijati. Pravil: „Vstanu a půjdu k otci svému, a dím jemu: Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou; již nejsem hoden slouti synem tvým: učiň mne jako jednoho z nájemníků svých.“ Že si něco „umínil“ čili „předsevzal“, říká se tomuto dílu jeho *úmysl* čili *předsevzetí*; a že si umínil věc dojistá chvalitebnou a dobrou, sluje předsevzetí jeho *dobré*; a že umínil si pevně a opravdově, vše spáchané zlé napraviti, jak i skutkem dokázal, sluje úmysl jeho také *opravdový*. Celé třetí dílo syna marnotratného sluje **dobrý, opravdový úmysl** čili **dobré, opravdové předsevzetí** (bonum propositum).

A co činil na smíření syn marnotratný, to konati musí i kající hříšník: učiniti totiž pevné, nezvratné, dobré předsevzetí, že se polepší.

---

*) Mat. 19, 29.

**) Mat. 16, 26.

A v čem a jak se má polepšiti?

Staří bájili o jakémsi Janusu, že má na hlavě dva obličeje, z nichž jedním hledí do minulosti a druhým do budoucnosti. Janus byl bytostí jen vymyšlenou, ale opravdové předsevzetí hříšníka musí v pravdě jako jedním obličejem hleděti do minulosti a druhým do budoucnosti. Hříšník, chtěje s Bohem se smířiti, musí pevně si umíniti, že

a) vše zlé, jehož se posud dopustil, co možná nejdokonaleji napraví, že tedy zanedbaných povinností k Bohu, k Církvi, k bližnímu, k sobě, s tím větší horlivostí od té chvíle bude plniti, že pohoršení daných odčiní, cizí majetek i se škodou učiněnou nahradí, čest uloupenou napraví odvoláním lží, omluvením skutečných chyb, odprošením, zvláštní uctivostí, že svým nepřátelům ze srdce odpustí, jako sám od Boha odpuštění dosíci sobě žádá atd.

b) Musí si předsevzíti, že *ze všech hříchů co nejdříve skroušeně se vyzná i uloženou pokutu za ně svědomitě vykoná; že budoucně bude se varovati nejen všech hříchů v myšlení, řečích, skutcích aneb z opuštění dobrého*, zvláště těch, k nimž větší náklonnost v sobě pociťuje, *ale i všech k hříchům příležitostí a nebezpečenství*, jakož i že bude užívati všelikých *prostředků*, kterých nám víra svatá k setrvání v dobrém na ruku dává, jako jsou: časté přijímání svátostí, horlivé účastenství v službách Božích, najmě při nejdražší oběti mše svaté, vroucí modlitba, půst a jiné zapírání sebe, vzpomínání na Boha vševědoucího a všudypřítomného, jakož i na poslední věci člověka. Konečně že si dá na tom záležeti, aby hlavně povinnosti stavu svého, jako otec, manžel, představený, hospodář, atd. co nejsvědomitěji plnil.

Dobré, opravdové předsevzetí jest *s dokonalou lítostí nerozlučitelně spojeno*, tak že ovšem ten, jenž by předsevzetí opravdových nečinil, ani pravé lítosti by neměl, a tedy odpuštění hodným by nebyl, jako zase nemožno jest, aby člověk upřímně hříchu želel t. j. nenáviděl, a přece se ho zase dopouštěti aneb se mu nebrániti volil, a tedy ho přece jen miloval!

Opravdový dobrý úmysl ukazuje hříšník zvláště tím, když jako marnotratný syn neblahou cizinu ihned opustil a k otci se vrátil; také ihned, jak jen může, dle vůle Boží se zpovídá, a dobré, jež si umyslil, skutkem koná.

IV.

Čtvrtý krok marnotratného syna vyznačil Pán Ježíš slovy: „I vstav, šel k otci svému. I řekl mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou: jižť nejsem hoden slouti synem tvým;“ t. j. on na sebe *žaloval* provinění svá, ovšem aby odpuštění nabyl, a *nabízel se* k trestu, aby totiž před celým domem otcovým, jehož svým hanebným životem znectil a pohoršil, směl konati dílo nájemníka. Tomu skroušenému vyznávání se z hříchů, za příčinou jich odpuštění říkáme **zpověď** (confessio).

Kdo následoval syna marnotratného v mrhání darů nebeských a urážení Otce nebeského předobrotivého, musí ho následovati i ve skroušené zpovědi, jiné pomoci není! „Vol, co chceš, *bez zpovědi odsouzen budeš!* K tomu Bůh zpověď ustanovil, aby vysvobodil pokorné, a protož odsuzuje těch, kdož se zpovídati nechtějí, aby věčně potrestal pyšných,“ tvrdí svatý Augustin. A k tomu dokládá krásně naše přísloví: „Lépe se jednou zardíti (studem při zpovědi), nežli stokrát blednouti (strachem).“

Marnotratník vyznával se otci přímo, a od něho přímo odpuštění dosáhl. My vyznávati musíme hříchy své ovšem také Bohu; avšak Bůh nejvýš moudrý, jenž zbytečných zázraků nečiní, neujišťuje jednoho každého přímo s nebe, jestli mu hříchy odpustil neb zadržel čili neodpustil, ale k vyjádření takovému splnomocnil na světě apoštoly a jich právní dědice, biskupy a kněze, jimž pravil: „Přijměte Ducha svatého; kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterýmž zadržíte, zadržány jsou“ *). Proto, kdo chce jistoty nabyti, zdali Bůh mu hříchy odpustil neb nic, musí ku zřízenému knězi ve svaté zpovědi přistoupiti, a od něho, jak říkáme „na místě Božím,“ čili jako od samého Boha, výrok, jejž Bůh v nebi stvrzuje, vyslechnouti i přijati.

Zpovídati se musí každý křesťan ze svých hříchů i tajných, o kterých po pilném zpytování svědomí shledal, že se jich dopustil od té doby, kdy počal hříchů poznávati; aneb kdy svátost pokání naposled hodně přijal; udati musí i zvláštní *okolnosti*, za kterých se hříchu dopustil; tak velí Cirkev na sněmu tridentském **). Ze *hříchů všedních* se zpovídati po-

*) Jan. 20, 23.

**) Conc. Trid. sess. XIV. can. 7; srovn. také § 29. IV. svrchu.

vinni nejsme, poněvadž ony milosti Boží nás nezbavují. Avšak dobře činíme, když i z těch pokorně se vyznáváme, zvláště i proto také, že samým sobě obyčejně nadržujíce, nesnadno vždy hřích všední od smrtelného rozsuzujeme, a i hříchy všední Boha přece jen urážejí a nám škodí.

Zpovídati se musí každý dospělý katolický křesťan *při nejmenším jednou v roce*, a sice při čase velikonočním*), jinak by členem katolické Církve zůstati nemínil. Zpovídati se musí nejméně jednou v roce i ti, kteří o sobě praví, že nikoho nezabili ani neokradli**). Avšak spasitelno jest, svátost pokání přijímati *častěji*, poněvadž při každém přijetí Bůh milosti své nám udílí neb rozmnožuje, a ona sílu k odporování pokušením rozmnožuje a svědomí útlejším činí. Povinen jest ale každý *možno-li ihned se zpovídati*, když hříchu těžkého se dopustil, poněvadž by se jinak vydával v nebezpečí trestů pekelných, an Bůh sice slíbil kajícímu hříšníkovi odpuštění, nikoliv ale zítřejšího dne ku polepšení!

Zpovídati se máme toliko *z hříchů, jichž jsme se od poslední platné zpovědi dopustili;* avšak *užitečno jest* občas vyzpovídati se také ze všech hříchů, v jisté době spáchaných, třeba že jsme v té době platně se zpovídali, poněvadž tak zpovědník může lépe stav duše naší seznati, a tedy i užitečněji poraditi; a poněvadž sami množství pochybení svých si představujíce, a se zahanbením z nich se vyznávajíce, pýchu ducha svého pokořujeme, Boha více usmiřujeme; a proto hojnějších milostí Božích hodnými se činíme. Zpovědi takové, při níž vyznáváme se z hříchů buď celého minulého života, aneb alespoň z hříchů, jichž jsme se během jednoho roku neb jiné delší doby dopustili, říkáme **zpověď životní** neb **generalní*****).

Užitečná jest generalní zpověď těm, kdož o platnosti svých zpovědí *podstatnou* pochybnost mají; těm, jimž v životě důležitá změna nastává, jako když na př. opouštějí dům otcovský; vstupují do stavu kněžského neb manželského; přijali nové, závažné povolání; připravují se na smrt. Každý, kdo zpověď generalní vykonati zamýšlí, má se v příčině té poraditi se svým zpovědníkem.

Naprosto *potřebná jest generalní zpověď* všem těm, kteříž

---

*) § 71. IV.

**) § 50. III. 4. výmluvy c.

***) Vhodné poučení o generální zpovědi sepsal biskup Dr. Karel Průcha. Vyšlo tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse v k. a. semináři v Praze.

istě vědí, že se na dřívější zpovědi špatně připravovali; hříchy těžké ve zpovědi zamlčovali neb zpovědníkovi z úmyslu zakrývali; poněvadž zpovědi takové byli podvodné, neplatné, svatokrádežné! I musí kajicník všechny neplatné zpovědi od křtu svatého, aneb od té doby, kdy se platně zpovídal, opakovati a povědĕti také, kolikrát od té doby svatokrádežně se zpovídal, aneb i ostatních svátostí ovšem také svatokrádežně přijal.

Svatou zpověď *konáme* **tímto řádem**: Než se počneme z hříchů vyznávati, přikleknouce ku knězi, uděláme kříž a pak říkáme:

Prosím vás, ctihodný otče, za svaté požehnání, abych se mohl zcela a dobře vyzpovídati.

Já bídný hříšník zpovídám a vyznávám: Bohu všemohoucímu — Marii, Jeho důstojné Matce — všem milým svatým — a vám, otče duchovní, který jste na místě Božím, že jsem od své poslední (platné) *zpovědi, která se stala* (tu se řekne: kdy? na př. před týdnem, měsícem, čtvrt rokem, při posledních svátcích velikonočních, v posledním adventu a pod.), *následujícími hříchy Boha rozhněval* (tu jmenujeme hříchy, v kterých jsme se při bedlivém zpytování svědomí poznali).

Vyznati ze hříchů musíme se *a*) *pokorně a skroušeně; b*) *upřímně a zřetelně; c*) *úplně neb cele.*

a) *Pokorně a skroušeně se zpovídáme,* když s pravým zahanbením a s lítostí na sebe žalujeme, a slova kněze, jimiž on nás na místě Božím čili místo Pána Boha kárá, těší, nabádá, jako slova od samého Boha přicházející přijímáme. Kdo si při zpovědi počíná pánovitě neb lehkomyslně, prozrazuje, že opravdové lítosti nemá, a že se tedy nehodně zpovídá, byť i všecko zevrubně na sebe byl pověděl.

b) *Upřímně a zřetelně se zpovídá,* kdo hříchy své tak vypravuje, jak skutečně se staly; jich tedy ani neomlouvá, ani nezmenšuje; a mluví tak, aby mu zpovědník dobře rozuměti mohl. Kdo by hřích některý těžký *z úmyslu zamlčel,* aneb hřích smrtelný schvalně *zmenšil* tak, že by se jen malým pochybením býti zdál, zpovídal by se neplatně; a rozhřešení, jež by takto podvodně či kradmo na kněze vylákal, nebylo by mu k odpuštění, ale k novému hroznému hříchu, *svatokrádeži*; ano i následující zpovědi jeho zůstaly by neplatné, pokud té první neplatné zpovědi nenapraví. Chce-li odpuštění sobě získati, musí pak nejen onu zpověď opakovati, ale

i všechny následující rovněž neplatné, jakož i k zamlčenému hříchu se přiznati, a všechny své svatokrádeže vypočísti.

Jestli ale *kdo proti vůli své* ve zpovědi něco podstatného *zapomněl:* ovšem že pro slabost tu nehřešil; také při budoucí zpovědi tuto zpověď opakovati nemusí; toliko povinen jest při příští zpovědi přidati: to a to ve zpovědi předešlé jsem vyznati zapomněl. Kdo ale těžký hřích zapomněl jen proto, že svědomí *příliš nedbale* zpytoval: ten nevykonal již první práci náležitě, zpovídal se neplatně, a musí tedy celou nedbalou zpověd minulou opakovati, když odpuštění chce dojíti.

K zřetelné zpovědi náleží také to, abychom takovým hlasem mluvili, *aby nám sice zpovědník mohl dobře rozuměti, ale aby řeči naši neslyšeli ostatní přítomní**). Kdyby ale kdo přece něco byl ze zpovědi bližního slyšel neb jinak se dověděl, dle zákona přirozeného již povinen jest, slyšené jakožto tajemství Bohu náležející naprosto zamlčeti.

Nemáme příčiny, abychom hříchů svých jakýchkoli ze studu neb bázně tajili: poněvadž jsme se nehanbili zhřešiti, nemáme se hanbiti z hříchu svého se i vyznati, „ano lépe jest před jedním člověkem něco málo studu snášeti, nežli v den soudný před celým světem pro hřích svůj zahanbenu býti a trestům pekelným propadnouti," jak učí svatý Augustin.

Dále sluší věděti, že zpovědník pod těžkým hříchem a nejpřísnějšími tresty nikdy nesmí ničeho ze zpovědi komukoli zjeviti, byť třeba jako svatý Jan Nepomucký aneb blahoslavený Jan Sarkander musil pro mlčenlivost i život v obět přinésti; jakož i také zvláštním řízením Božím jest, že posud dějiny nevypravují ani o jednom knězi, že by byl tak zvanou *pečeť* čili *tajemství zpovědní* prozradil, ani o takovém ne, jenž i na svatém úřadu svém jako Jidáš zrádcem se stal, a od kněžství i od víry odpadl!

Konečně zpovědník, sám jsa nikoliv svatým andělem, ale také jen křehkým člověkem, zajisté vždy útrpnost bude míti s kleslým spolubližním svým, upřímnou jeho kajicností se vzdělá, a jako služebník Boží z ní radovati se bude.

c) Úplně neb cele se zpovídáme, když na sebe žalujeme všecky hříchy své těžké, i počet jich; i okolnosti, za kterých spáchány byly, aneb které je značně proměňují, aneb

---

*) Nemocný neb němý musí se dle možnosti posuňky neb zpovědí psanou srozumitelným učiniti.

zveličují; vyznávajíce všecko tak, jak jsme se při bedlivém zpytování svědomí byli poznali; jinak jest zpověď svatokrádežná, neplatná. —

Když jsme se tedy pokorně i zkroušeně, upřímně i zřetelně, úplně neb cele knězi zřízenému vyznali, připojujeme ještě krátké vyjádření druhé i třetí práce, ku svátosti pokání potřebné, totiž lítosti a pevného předsevzetí; pak jako marnotratný syn prosíme za rozhřešení čili hříchův odpuštění, uvolujíce se zároveň k pokutám čili k spasitelnému pokání, jež pro nás zpovědník za vhodné a prospěšné uzná. I končíme tedy takto:

Těchto hříchů svých (z kterých jsem se právě vyznal) *i všech jiných, na které jsem se snad* (bez své viny) *neupamatoval, srdečně* **lituji**, *protože jsem jimi Boha, kteréhož nade všecko miluji, urazil a rozhněval.* — **Opravduť mínim**, *nikdy více nehřešiti a veliké příležitosti ku hříchu se varovati.* — *Prosím vás, ctihodný otče, za kněžské* **rozhřešení**, *a za spasitelné* **pokání**.

Na to bedlivě naslouchámě, jaká naučení kněz dává; odpovídáme zřetelně a určitě k otázkám, jež snad pro dokonalou zpověď a prospěch náš duchovní za užitečné uzná; a pozorujeme bedlivě, jaké pokání nám ukládá.

Hluchý aneb nahluchlý má zpovědníka mimo zpověď požádati o příhodné místo a vhodnou dobu, kdy by svou pobožnost nejprospěšněji vykonati mohl.

Kdyby se komu uložené pokání zdálo *příliš obtížným* býti, má uvážiti, že za své hříchy mnohem větší pokuty zasluhuje. Kdyby ale uložené pokání *nemožné* bylo, má to kajicník zpovědníkovi s upřímností a uctivostí pověděti a za jiné žádati.

Mezi tím, co kněz rozhřešení jazykem latinským pronáší, máme ještě jednou dokonalou lítost v srdci vzbuzovati a skroušeně v prsa se bíti. Když pak dělaje kříž nás rozhřešuje, máme i my sebe křížem znamenati, a pak pokorně neskonalé milosrdenství Boží velebíce, a kněži se děkujíce, od zpovědnice odcházeti.

Avšak kněz má od Pána Ježíše moc netoliko odpouštěti, a rozvazovati, ale také *neodpouštěti a svazovati.* I stávají se také smutné případy, kdy i této moci své musí užíti, an by jinak zpovídanci neprospěl a sám těžkého hříchu se dopustil. Kněz neodpouští či svazuje, *rozhřešení na jistou dobu odkládá*, když kajicník má napřed těžké povinnosti vyplniti, které by

po obdrženém rozhřešení, jak očividno, pak nevyplnil; na př. když bližnímu na jmění neb na cti ublížil, a ač mohl, přece učiněné škody posud nenapravil; když kdo bydlí s osobou druhého pohlaví ve smilném společenství, pokud s ní bydlí, a pod. Aneb kněz rozhřešení *naprosto odpírá*, když totiž zpovídanec ukazuje se naprosto nekajícím, a rozhřešení nehodným; na př. když škody učiněné nikterak nahraditi nechce; když hříšných spolků varovati se zdráhá; když do zpovědnice přichází jen z donucení od někoho, beze vší přípravy a dobré vůle, a tak pod.

Jestli kněz z důležitých příčin viděl se nucena, někomu rozhřešení odložiti aneb odepříti: má zpovídanec nikoliv jemu, nýbrž své nedostatečné přípravě a kajicnosti vinu přičítati; a proto, čeho kněz na něm žádati nucen byl učiniti, a tak rozhřešení hodným se státi, aby nemusil jednou pro nekajicnost svou hrozná slova Páně uslyšeti: „Odejdi ode Mne do ohně věčného!“

Kdo by myslil, že u jiného, snad nahluchlého aneb pro starobu na duchu sešlého kněze i bez vykonání toho, co první zpovědník uložil, může rozhřešení obdržeti, klamal by se velice, poněvadž rozhřešení, které kdo šalebným způsobem na knězi vyláká, hoden ho nejsa, jest neplatné, tedy nic mu neprospívá, ale naopak nesmírně škodí!

V.

Páté a poslední dílo syna marnotratného, jímž smíření své s otcem dokonal, vyznačeno jest v jeho vůli, kterou vyjádřil slovy: „Jižť nejsem hoden slouti synem tvým: učiň mne jako jednoho z nájemníků svých.“ Uznávaje, že svým spustlým životem lásky otcovy i statků jeho stal se nehodným, sám volil pokutu zajisté nejkrutější: v domě totiž otce svého, v němž prve takové vážnosti požíval, býti nyní toliko dělníkem, a takto stále a ode všech lidí i věcí býti pamatován na provinění své. Že provinění bylo veliké, chtěl i pokutu velikou, aby *dostačila* k nabytí když ne statků, tedy alespoň opětné lásky otcovy. Pokutě, kterou chtěl provinění napraviti, za hanbu a zármutek otci způsobené „dost učiniti,“ říkáme dle toho **dosti učinění neb zadostučinění** (satisfactio).

K dostiučinění musí býti ochotným hříšník, poněvadž právě z pevné vůle k zadostiučinění poznává se i lítost hříchů

spáchaných, i pevné, opravdové předsevzetí k polepšení, bez kterých odpuštění hříchů dojíti nelze.

Otec od svého marnotratného syna nabízeného zadostiučinění nepřijal; ale vida velikou lásku jeho, jež z neobyčejné lítosti jeho vysvítala, odpustil mu dokona, spokojiv se s trestem a zahanbením, kterých se synu dostalo *již ve světě*, a které snesl, an vůči služebníkům od nečistého zaměstnání hladov, s hanbou a prosbou se vrátil. I přijal ho zase úplně ve všechna práva synovská; neboť „padl na šíji jeho a políbil ho," t. j. dal jemu na jevo, že veškeré jeho lehkomyslné, urážlivé jednání zapomíná; kázal služebníkům svým: „rychle přineste roucho první a oblecte jej a dejte prsten na ruku jeho a obuv na nohy jeho," t. j. dal mu opět všechny statky synovské, kterých se byl lehkomyslností svou zbavil; velel, aby ustrojili hostinu, řka: „přiveďte tele tučné a zabíte a jezme a hodujme," t. j. otec nejen provinění jemu odpustil, statky synovské nahradil: ale i veselí ukázal z návratu syna svého, čímž úplné smíření s ním a bývalou neporušenou lásku k němu vyznačil.

A zcela podobně chová se nebeský Otec ku hříšníku v pravdě kajícímu. I největší provinění jemu odpouští, když v šlépějích marnotratného syna opět k Němu se vrací. Ba nečeká ani, až by hříšník vykonal sám vše silami svými; ale věda, že člověk o sobě sám příliš slabým jest, než aby zpáteční cestu k němu o svých přirozených silách vykonati mohl: v neskonalém milosrdenství svém sám jemu jde naproti, jak psáno o otci marnotratníka: „když (syn) ještě opodál byl, uzřel jej otec jeho, a milosrdenstvím hnut jsa, přiběh políbil ho," t. j. *milostí* svou hříšníka podporuje, aby dílo pokání svého vykonati mohl. *I odpouští mu všechnu lehkomyslnost čili všechny hříchy jeho, i také věčné tresty za ně; dává mu opět roucho milosti Boží i všechny statky synů Božích, jako jsou zvláštní útěcha duše a pokojné, radostné svědomí;* a činí mu hody i veselí s přeblaženými nebešťany, radujícími se nad hříšníkem z hrobu hříchů svých povstalým a ku ctnosti opět oživlým.

Bůh odpouští kajícníku hříchy všechny i tresty věčné za ně; *nikoliv ale neodpouští trestů veškerých*, podobně jako i marnotratník za nějaký čas musil tresty světa snášeti.

A v čem záležejí ty tresty, kterých máme na čas i po svátostním rozhřešení snášeti?

Pokuty na čas čili *tresty časné*, jež máme i po rozhřešení snášeti, jsou druhu trojího; a sice ukládá jich:

a) *Bůh sám*, sesílaje nám nemoci, smrt našich milých, ztráty na jmění, ubližování na cti a jiná utrpení. Vědouce, že bez vůle aneb alespoň bez dopuštění Božího nic nemilého potkati nás nemůže: máme jakékoli kříže, jež nám Bůh sesílá, s pokorou i skroušeností přijímati, těšíce se, že Bůh káraje nás za poklesky naše na světě tomto, chce nás větších pokut uchrániti v životě budoucím. Pokuty časné ukládá

b) *Církev Páně* skrze zpovědníka na místě Božím; těm říkáme *skutky kající* čili také *pokání*. I ukládá zpovědník za pokutu či za pokání, podle velikosti a spůsobů hříchů, rozličné skutky dobré, abychom nejen zlé, jehož jsme se dopustili, napravili, ale také tím snáze pro budoucnost Bohu sloužili. Proti trojí žádosti, která nám v ctnosti brání a nás k hříchům svádí*), ukládá kněz dobré skutky trojího druhu: *proti pýše života* pokořování se před Bohem *v modlitbě*. Modlitbou vyrozumívají se ale obecně všeliké služby Boží a spůsoby pobožnosti, jimiž oddanost svou k Bohu na jevo dáváme. Poněvadž každý hřích, jsa dobrovolným i vědomým přestoupením zákona Božího, jest zároveň i skutkem pýchy člověka, jenž vůli Boží podrobiti se zdráhá: ukládá také kněz za pokání nejčastěji některé pobožnosti. Děje se to také proto, poněvadž jsou to skutky všem kajicníkům nejsnadnější.

Proti žádosti těla ukládává kněz *posty*, kterýmiž vyrozumívá se netoliko zdržování se masitých pokrmů a ujma v jídle: ale vůbec veškeré zdržování se věcí tělu příjemných, aneb alespoň ujma v nich; jako jsou zdržování se tanců, divadel, hry a t. d. Svatý Jan Zlatoústý vychvaluje půst slovy: „Půst jest našich duší utišení, starců ozdoba, vůdce mladíků, učitel zdrželivých; každé stáří i pohlaví zdobí on jako nějaká koruna.“

Proti žádosti očí čili žádosti majetku ukládává kněz *almužnu*, a sice buď duchovní aneb tělesnou**), jak komu která více prospívá aneb snadnější jest.

Modlitbou také znovu upínáme hříchem porušenou pásku *lásky své k Bohu;* postem ukazujeme opravdovou *lásku k sobě;* a almužnami osvědčujeme *křesťanskou lásku k bližnímu.*

Proto také máme uložené pokání vykonati *pokorně*, aby

*) § 35. III. 1. a § 38. II. 1.

**) Srovn. § 18. 4 § 40. II. 1. d. § 58. § 59. II. § 90. II.

nás Bůh Otec pro zásluhy Ježíše Krista do lásky své úplné opět přijati ráčil; *se zapíráním sebe*, a tedy bez odkladu, co nejdříve lze, a právě tak a v těch chvílích, jak zpovědník nařídil; konečně *věrně*, t. j. tak a tolik, jak a mnoho li zpovědník nařídil, abychom sebe pokárali, pro budoucnost ostra žitějšími se stali, bližního ctnostným životem svým vzdělávali, a tak zasloužených trestů odpuštění od Boha tím spíše nadíti se mohli.

Mimo pokuty od Boha i Církve ukládané máme si pokuty za hříchy ukládati

c) my sami, a sice také: modlitby, posty, almužny.

A proč máme ještě i my samým sobě pokut ukládati, když je Otec Bůh i matka Církev ukládá?

Máme i sami pokuty za hříchy si ukládati, poněvadž Bůh sám všech hříchů na světě netrestává, ale některých ku potrestání na věčnosti ponechává aneb nám k vlastnímu, dobrovolnému odčinění na světě tomto ponechává; poněvadž dále Církev pro mdlobu lidskou nikdy tolik za trest neukládá, kolik by za hříchy naše slušelo; a poněvadž nás víra svatá i rozum učí, že sami o sobě ani nejdelším a nejtužším pokáním křivd, Bohu učiněných, napraviti nemůžeme, ale že máme činiti aspoň tolik, mnoho-li můžeme, a v ostatním spolehati na neskonalé, nepřeberné zásluhy Ježíše Krista, kteréž přivlastňují se však jen těm, kteříž v šlépěje Jeho vstupují, a v křížích a zapírání sebe Ho následují*). Najmě máme pilniti dobrá předsevzetí, jichž jsme před svatou zpovědí učinili, a tedy všech pohoršení, škod, křivd napravovati, vší příležitosti ku hříchu se varovati a zlým žádostem odpírati. Nebo kdo si časných trestů neodbude na světě, musí krutějších snášeti po smrti v očistci **).

Ostatně pomáhá nám Církev sama k dosažení hojnějších zásluh Ježíše Krista pro zadostučinění za hříchy, ana udílí **odpustků** (indulgentiae).

Co jsou odpustky?

Odpustky nejsou odpuštěním hříchů, jehož nabýváme řádným spůsobem toliko ve svátosti pokání: nýbrž *odpustky vyrozumíváme prominutí časných trestů*, které bychom i po dokonalé svaté zpovědi trpěti musili buď za živa na zemi aneb po smrti v očistci.

*) Srovn. Mat. 16, 24. Luk, 9, 23.

**) § 40. II.

Za dřívějších, horlivějších dob křesťanských ukládali zpovědníci a přijímali kajicníci za hříchy veřejné a pohoršlivé také i *veřejné a tuhé pokání*, a sice ještě dříve, než svátostního rozhřešení účast měli. Na př. musili se zdržovati všech radovánek, všeho veselí, horlivě pobožnosti konati, před chrámem státi a kolem jdoucí za přímluvy při službách Božích prositi, přísněji se postiti, štědřejších almužen udíleti, nemocné ošetřovati atd., aby tak Bohu opravdové napravení smýšlení svého osvědčovali. Pokuty takové trvaly dle zasloužení několik dnů, neb měsíců, neb i roků, ba při velikých proviněních uloženy byly kajicníkovi na dobu celého života.

Jestliže ale některý jevil velikou lítost hříchů svých, a neobyčejnou horlivost v konání skutků kajících, býval jemu *uložený čas pokuty jeho zkrácen*, aneb byly jemu *veškeré další pokuty prominuty*. Někdy stalo se ukrácení neb úplné prominutí pokut také na přímluvu některého o Církev velmi zasloužilého vyznavače neb mučenníka. Prominutí časných, církevních pokut za hříchy nazývalo se **odpustky**; prominutí všech trestů vůbec říkalo se odpustky **plnomocné**, prominutí toliko části pokuty církevní slulo odpustky **neplnomocné**.

Ač přísnost prvotní kázně byla uvolněna, poněvadž by za našich dob mnozí rozmařilejší spíše zahynuli, než se jí podrobili: přece řád udíleti odpustků, nyní ale spůsobem daleko snadnějším, trvá v Církvi posud. Odpouští-li Církev za jistých podmínek pokuty časné všechny, říkáme odpustkům těm až posud odpustky *plnomocné* (indulgentiae plenariae); odpouští-li ale časné pokuty toliko z části, na př. jen tolik, mnoho-li bychom dle staré kázně se byli odkáli za 40, 100, 300 dnů, jsou to odpustky jen částečné čili *neplnomocné*.

Uvolňujíc Církev dle moci svazovací a rozvazovací, od Krista Pána jí svěřené*), dítkám svým povinného zadostiučinění, ana jim na vykonání jistých pobožností aneb jiných dobrých skutků tresty časné docela aneb z části promíjí, *povinnosti zadostiučinění vůbec nás neosvobozuje*, ale chce toliko mysl naši k větší horlivosti ve skutcích kajících povzbuditi, a slabosti naší ku pomoci přispěti.

Plnomocné odpustky získati můžeme jen tehdy, když jsme vykonali kajicnou *zpověď*; přijali s pravou nábožností *Tělo Páně*, a *dobré skutky* pro získání plnomocných odpustků od Církve předepsané náležitě vykonali. Mnohé plnomocné od-

*) Mat. 16, 19. 18, 18. II. Kor. 2, 6.

pustky získati mohou členové rozličných *bratrstev*, Církví schválených, jako na př. bratrstva třetího řádu svatého Františka, jednoty k uctění nejsvětější Svátosti oltářní, Božského srdce Páně, svatého Michaela a jiné. Také jest množství *pobožností*, na jichž bedlivé konání Církev po hodném přijetí svátostí pokání i oltářní plnomocných odpustků uděluje. Tak lze na př. získati plnomocné odpustky tomu, kdo se po celý měsíc denně nábožně modlil litanii k Pánu Ježíši neb loretánskou, neb kdo po ten čas třikrát denně se modlil anděl Páně atd.

Neplnomocné odpustky získati lze i bez přijetí svátosti pokání i oltářní, jen když aspoň bez těžkého hříchu čili v stavu milosti Boží trváme. Tak můžeme nyní získati odpustky 50 dnů čili prominutí tolik časných trestů, mnoho-li bychom si tuhým káním starocírkevním 50 dnů trvajícím byli mohli získati, když na př. s náležitou nábožností děláme kříž, a při tom tři Božské osoby jmenujeme; 100 dnů odpustků získá, kdo na př. křesťanským pozdravením pozdraví; neb kajícně vzdechne: „Můj Ježíši, milosrdenství!“ 300 dnů odpustků získá, kdo na př. Boha chválí slovy: „Svatý, svatý, svatý, Pán Bůh zástupů; plna jest země slávy Tvé; sláva Otci, sláva Synu, sláva Duchu svatému!“ aneb: „Sladké Srdce Ježíšovo, budiž mojí láskou!“ Po každé získá sedm roků a sedmkrát 40 dnů (čili kvadragen) odpustků, kdo nábožně vzbuzuje tři Božské ctnosti*); atd.

Mnohé odpustky můžeme získati *toliko pro sebe*, jiné zase, jež od otce křesťanstva čili papeže zvláště jsou vyznačeny, i *pro duše v očistci*, jimžto je spůsobem *přímluvy* přivlastňujeme, aby jim Bůh muk ulehčil, ukrátil aneb docela prominul, a již do slávy své přijal.

Ó jaké to vděčné pole, dobrodincům umrlým se odplatiti, a bezčetných přímluvčí u Boha a zásluh pro nebe si zjednati!

Ano jak vzácným darem Božím jest svátost pokání celá! Miliony křesťanů zhřešivších s Bohem opět usmířila; pokoj ztracený duším, útrapami svědomí zmítaným, navrátila; miliony nových nebešťanů zrodila! Ó jak by si jí vážili ti nesčetní zástupové nešťastníků, kteří v mukách pekelných se trápí, že nechtěli v šlépěje marnotratného syna nastoupiti, a s pokořením sebe v náruč přemilosrdného Otce nebeského od nečistot svých se vrátiti! Ale pro ně jest již pozdě! Hrozné to slovo! Měla by snad spravedlnost Božská, jež jest po smrti

*) Viz „Odpustky,“ podíl údů Dědictví sv. Jana N. na r. 1891.

tak nesmírná, jako za života milosrdenství Božské jest bez konce: spíše nás zastihnouti k záhubě, než abychom před jedním člověkem, na místě Božím, se pokořili; s lítostí i dobrými předsevzetími se vyznali; a chyb, pokud Bůh času ku polepšení popřává, napravili? Toho nás uchovej Bůh a přeblahoslavená Matka Boží Maria!*)

§. 79. e) Čeho šetřiti sluší v příčině posledního pomazání.

O posledním pomazání čili pomazání nemocných píše svatý apoštol Jakub: „Stůně-li kdo z vás, uvediž (k sobě) kněží Církve, a ti ať se modlí nad ním — mažíce jej olejem — ve jménu Páně; a modlitba víry uzdraví nemocného — a polehčíť jemu Pán — a jestliže jest v hříších, budou mu odpuštěny“ **).

V slovech apoštolských obsaženo jest i to, co se svátosti pomazání vyrozumívá, i v čem ona prospívá. Kněz ve *jménu* Páně čili z rozkazu Páně *maže* totiž nemocného svatým olejem, a sice na očích, uších, chřípích, rukou a nohou, a při tom říká tuto *modlitbu*: „Skrze toto svaté pomazání a své nevystihlé milosrdenství odpustiž tobě Bůh, cokoliv jsi zavinil zrakem (sluchem, čichem, chutí a řečí, hmatem, chůzí)“.

A skrze toto svaté pomazání a *modlitbu s vírou* spojenou nabývá nemocný *zdraví*, jestli ono ku spasení duše jeho prospívá; nabývá *ulehčení* čili síly, aby bolesti i pokušení trpělivě, s odevzdáváním se do vůle Boží a tedy pro zásluhu snášel; nabývá *odpuštění hříchů*, z nichž snad pro mdlobu zpovídati se nemohl, ač jich upřímně lituje; nabývá ale jako v každé svátosti, od Pána Ježíše ustanovené, *rozmnožení posvěcující milosti Boží*, a tedy naději na hojnější odplatu v nebesích. Zkrátka: poslední pomazání jest nemocnému *ku velikému* prospěchu duše i těla.

Poněvadž tedy poslední pomazání čili svaté pomazání nemocných tak mnoho prospívá, žádný dbalý katolický křesťan *s přijetím ho neodkládá;* ale když těžce se roznemohl a lékaře tělesného potřebu má: zavolá k loži svému i lékaře duchovního, kněze Církve, aby jemu svátostmi Církve při-

*) Srovn. §§ 112. 113.

**) Jak. 5, 14. 15.

sloužil, a tak lékaři tělesnému neduh tím spíše zahnati pomohl. Jestli ale nemocný sám velikému nebezpečí svému věřiti nechce, jak se častěji stává, mají jeho příbuzní a přátelé o to všemožnou péči míti, *aby nemocný záhy svátostmi zaopatřen byl.*

Bázeň, že by *nemocný po zaopatření musil zemříti*, jest naprosto lichá, poněvadž svátosti Církve nejsou pro smrt, ale pro život; ne pro postrašení, ale pro ulehčení; ne pro záhubu, ale pro smíření! Poslední pomazání zejména jmenuje se jen proto *posledním*, poněvadž se udělují pomazání i při křtu, biřmování a svěcení kněžstva, ale toto pomazání uděluje se z vůle Pána Ježíše ze všeho ostatního pomazání naposled.

Svátost pomazání nemocných máme přijímati *tolikrát*, kolikrátkoli jsme v těžkou nemoc upadli; avšak v téže nemoci smí se přijímati toliko jednou. Kdokoli ji ale přijímá, má se k přijetí jí náležitě *připraviti*. Příprava ta záleží v tom, aby nemocný, možno-li, dříve hodně přijal svátost pokání i nejsvětější Svátost oltářní; aneb, nemůže-li se svátostně zpovídati, aby alespoň dokonale hříchů svých litoval. Mimo to má nemocný tři Božské ctnosti vzbuzovati a do vůle Boží zcela se odevzdávati, s tím přesvědčením, že Bůh naloží s ním tak, jak mu více prospěje.

Poněvadž nemocný má se takto k přijetí svátosti posledního pomazání připraviti, nemá ovšem s přijetím *nikterak odkládati*, ale v nemoci, pokud při plném vědomí jest, kněze k sobě povolati. Jestliže ale některý řádný katolický křesťan *náhle* do nebezpečí upadl tak, že i vědomí sebe pozbyl: přisluhuje mu Církev nicméně touto svátostí, ovšem předpokládajíc, že by si té svátosti byl žádal, kdyby byl při paměti zůstal.

Po udělení svátosti posledního pomazání udílí kněz ze zvláštního plnomocenství apoštolské Stolice nemocnému obyčejně ještě *plnomocné odpustky*. Aby jich nemocný hoden byl, má ovšem býti v stavu milosti Boží, t. j. musil svátosti pokání, oltářní a posledního pomazání hodně přijati, má nad to lítost hříchů svých nově vzbuzovati a nejsvětější jméno Ježíš nábožně vzývati. Zvláště se pro ten případ odporučuje kratinký, odpustkový povzdech: „Můj Ježíši, milosrdenství!“

Ó jak útěchy plno jest naše svaté náboženství! Na křtu svatém přijímá nás Bůh skrze Církev za dítky své. Církev provází nás úřadem svým kněžským ve všech stavech pozemských, a neopouští nás ani v hodině nejtrudnější; provází

duši naši až před soudnou stolici Boží; ba ani tu nás ještě neopouští, ale odpustky, mši svatou, přímluvami věřících nás podporuje, a neustává, pokud v náruči Boha Otce nespočíváme! Kdo by jí neměl za to milovati a vděčným býti?

Dodati sluší, že když nemocný přijímá svátosti ve svém příbytku, má netoliko on sám *i dle těla* se připraviti, tedy možno-li *lačným* býti a *v čistém oděvu* návštěvu Pána Boha svého očekávati: ale že *má býti vyzdoben i příbytek jeho*, jak dalece prostředky jeho tomu dovolují. Příbytek má býti čistý, prostý všeho nepořádku, i vyzdobený, najmě křížem a obrazy svatých, na něž by nemocný často pohlížeti, a skrze které by ku spasitelným myšlením i žádostem povzbuzován býti mohl. V příbytku má býti oproti loži nemocného připravený *stůl*, podobně upravený, jako jest v kostele oltář, na němž se nejsvětější Svátost oltářní přechovává, poněvadž stůl ten na čas návštěvy Syna Božího oltář chrámový má zastupovati. Stůl má býti pokryt bílým, čistým *plátnem*; má na něm státi při nejmenším slušný *krucifix* posvěcený, a rozžhaté *voskovice*, možno-li hromničky. Možno-li, sluší se ozdobiti ho květinami aneb posvátnými památkami, aby na oltář Páně co nejvíce pamatoval. Na stole má býti uchystána také *voda k pití*, aby mohl kněz dáti zapíti nemocnému, když by totiž jinak Těla Páně požíti nemohl; dále *sůl a bavlnka*, by kněz po udělení svátosti posledního pomazání mohl sobě prsty otříti. Věci upotřebované házeny bývají pak do ohně.

Jestli v které domácnosti věcí potřebných nemají, mají to slušně ohlásiti, když kněze k nemocnému žádají, aby on, čeho třeba, z věcí kostelních opatřiti mohl.

§ 80. f) Čeho šetřiti sluší v příčině svěcení kněžstva.

1. Muži, kteří *svátost tuto přijati chtějí*, musejí se po dlouhá léta učením o Bohu a posvátných věcech připravovati, zvláště ale o to všemožnou péči míti, aby majíce býti zástupci samého Ježíše Krista, Syna Božího, a dědici Jím samým vyvolených apoštolů, přede všemi vyznamenávali se *poslušností* k úřadu Církve učitelskému i královskému, a zvláštní *úctou* k úřadu kněžskému, v němž Bohu dobrovolně sloužiti míní! Proto také nesmí žádný biskup nikoho na kněze posvětiti, leč by všemožným způsobem se o tom přesvědčil a ubezpečil, že ten, jenž knězem býti si žádá, má vůbec chvalnou *pověst*; a

že takového vyznamenání, jehož Bůh ani andělům nesvěřil, hodným býti čáku dává.

2. Avšak i *věřící*, kteří sami této svátosti přijati nemohou aneb nechtěji, nejsou v příčině té bez povinnosti. Vždyť musí všem věrným dítkám Kristovým mnoho na tom záležeti, aby bylo všudy dosti horlivých pastýřů duchovních, poněvadž podle větší neb menší svatosti kněze bývá obyčejně i stádce Kristovo více neb méně Bohu posvěcené. Za tou příčinou mají často, zvláště ale v suchých dnech*) a když svěcení kněžstva se děje, vroucně „prositi Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou“**). *Nikdy ale není dovoleno rodičům aneb příbuzným pro časné zaopatření neb z jiných nekalých příčin syna neb svěřence svého násilím ku přijetí svěcení kněžstva nutiti*, poněvadž ho učiní nespokojeným, knězem neužitečným, neb docela zrádným; dílo jeho s nechutí konané zůstává bez požehnání s hůry, a on sám, nebyv v přesvatý stav kněžský povolán, nalezne v něm snad příčinu svého věčného zahynutí! Rodiče mohou dáti synu takové vychování, aby svatého stavu kněžského s chutí voliti mohl; ba velikou si získají u Boha záslnhu, když z plodu života svého, a z přemnohých namáhání rukou svých učiní pospolu obět Bohu, tak aby v našich smutných dobách nový dělník na vinici Páně pracovati, nový vůdce lid věřící vésti a obět Syna Božího krvavou spůsobem nekrvavým Bohu Otci na smíření opětovati mohl; ale nikdy nesmějí zapomínati, co Pán řekl apoštolům: „Ne vy jste Mne vyvolili, ale *Já* jsem vyvolil vás“***)! A mají býti spokojeni, když Pán Ježíš synů jejich k obětí plnému úřadu kněžskému nevolá, aby bez povolání do něho se netlačili, ale Bohu svému sloužili v stavu takovém, k němuž schopnosti i náklonnost je poutají!

Konečně sluší věřícím v příčině svěcení kněžstva vždy míti na paměti slova apoštolská: „Tak o nás smýšlej člověk, jako *o služebnících Kristových a rozdavačích tajemství Božích*“ †); a pro ta slova všemožně kněžstvo pro Boha ctíti, a v pracích i potřebách jeho je podporovati ††)!

---

*) § 71. III.
**) Mat. 9. 38
***) Jan. 15. 16.
†) I. Kor. 4, 1.
††) Srovn. § 69–74, § 12, § 85. 86.

§ 81. g) Čeho šetřiti sluší v příčině stavu manželského.

1. Stav manželský jest tajemství veliké, ale jen tehdáž, když jest *v Kristu a Církvi**) uzavřené, čili jakožto novozákonní svátost vážené. Všecko ostatní pohlavní spojení mužů a žen, jež zákonu Božímu odporuje, jež v Kristu a Církvi uzavřeno není, jest ohavností před Bohem.

2. Stav manželský mezi dvěma křesťany rozdílného pohlaví jest svátostí a pravým, platným a nerozlučitelným svazkem jen tehdy, když uzavřen byl dle rozkazu Církve *před jich vlastním duchovním správcem, a u přítomnosti aspoň dvou svědků.* Duchovním správcům ale jest nařízeno, aby nikoho k manželství nepřipouštěli: *a*) kdo povinnosti stavu toho náležitě plniti nemůže; aneb *b*) jehož sňatek by pohoršení spůsobil aneb zákonu Božímu neb církevnímu na odpor byl.

a) *Manželství ustanovil Bůh již v ráji pro řádné rozmnožování pokolení lidského***); *kdo by tedy dle těla svého naprosto neschopným byl*, tomuto úkolu, od Boha postavenému, zadostčiniti, má věděti, že ho Bůh pro stav manželský nepovolal, a nemá se tedy po něm ani sháněti; duchovní pastýř ale povinen jest, sňatku člověka, jenž jakožto naprosto neschopný znám jest, brániti.

Manželství však neustanovil Bůh toliko pro výkony, jež lidé mají se zvířaty společné, ale také *ke společné a obapolné pomoci manželů v potřebách duchovních i tělesných****). Pomoc ta může ale býti považována za dokonalou teprv tehdy, když sňatek uzavírá se až do smrti jednoho z manželů, čili když jest *nerozlučitelný*, jak velel Pán: „Tak již nejsou dva, ale jedno tělo, a protož co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ †)!

Dále musí míti každý z manželů *dostatečnou známost pravd svatého náboženství*, v nichž právě vzájemné povinnosti manželů, jakož i společné jich povinnosti k Bohu jsou vyznačeny. Za tou příčinou má také duchovní správce k rozkazu Církve před sňatkem o tom se přesvědčiti, zdali snoubenci v náboženství dosti jsou vycvičeni.

Konečně může manžel manželu v duchovních potřebách s užitkem pomáhati jen tehdy, když sám Bohu příjemným a

---

*) Efes. 5, 32.
**) I. Mojž. 1, 28.
***) I. Mojž. 2, 18.
†) Mat. 19, 6.

tedy požehnání od Něho hodným jest, čili: když *jest v stavu posvěcující milosti Boží**). Proto Církev napomíná, aby snoubenci před oddavkami hodně svátost pokání a nejsvětější Svátost oltářní přijali, tak v nejužší spojení s Bohem a dárcem všeho požehnání vstoupili, i také jinými dobrými skutky na stav manželský se připravovali.

Najmě mají také oddavky své *se mší svatou spojiti*, při které Bůh ze zásluh Syna svého přeštědře rozdává; i také *rodiče své za požehnání* a přátely své za přímluvy u Boha prositi.

Poněvadž ale ne toho, kdo toliko dobře začíná, nýbrž toho kdo v dobrém až do konce vytrvá**), blahoslaví Pán, mají ovšem snoubenci pak i jakožto manželé Bohu věrně sloužiti, jeden druhého k dobrému napomínati, jeden druhému dobrým příkladem, vzájemnou láskou a trpělivostí, kterých v těžkém tom stavu tak velice třeba jest, ochotně předcházeti a povinnosti k sobě na vzájem i k celé rodině svědomitě plniti.

b) Nikdo nemá dále v takový manželský sňatek vstupovati, který by působil pohoršení, aneb zákonu Božímu neb církevnímu na odpor byl. Duchovní správce má přísně nakázáno, aby manželstvím takovým bránil.

Překážky manželství jsou druhu dvojího. Některé uzavření sňatku toliko *vadí*, aniž by sňatek, byl-li přece uzavřen, neplatným činily. Překážkám druhu takového říká se **závady**. Závadami jsou: zasnoubení jednoho snoubence s osobou jinou, slib čistoty jednoho ze snoubenců, oddavky slavené bez prohlášek aneb v čase zapovězeném, rozdílné náboženství křesťanské; dále překážky, jež kladou *zákony občanské*, jako: nezletilost, vojenský stav snoubence atd.

Jiné překážky jsou druhu takového, že s nimi platného manželství uzavříti nelze. Říká se jim **překážky manželství zrušující**. Takovýmito překážkami jsou: když snoubenec jest nedospělý, že svolení k manželství ani pochopiti nemůže, když by křesťan uzavříti chtěl sňatek s nekřesťanem (židem, pohanem); když snoubenec trvá v platném sňatku manželském s osobou třetí; když by kněz neb řeholník, jenž slavné sliby učinil, v sňatek vstupoval; když by kdo spolumanžela zločinem se zbavil, aby s jistou osobou v sňatek nový vstoupiti

---

*) § 33. I. II.

**) Mat. 24, 13.

mohl, když by kdo s blízkým pokrevencem neb příbuzným v manželství vstupoval atd.

Poněvadž nemůže míti každý věřící dostatečné známosti o závadách i překážkách manželských, jak je *církevní právo manželské* předkládá, má se se vším duchovnímu správci svému svěřiti a jeho radou se říditi. Když lépe jest, aby se sňatku sešlo, duchovní mu dojista poradí, aby nešťastného spojení záhy se odřekl; pakli ale snad důležité příčiny za sňatek se přimlouvají, dá mu na ruku, možno-li, kterak překážky lze odstraniti prominutím čili dispensí*).

3. Kdo řádem od Církve předepsaným a s požehnáním jejím v stav svatého manželství vstupuje, ten ovšem nabývá *hojnější milosti Boží posvěcující*, najmě k tomu, aby: *a*) v manželství *se spolumanželem* svým mohl nábožně i svorně až do smrti žíti, a *b*) *dítky své*, když mu Bůh jakých k vychování svěří, v bázni Boží vychovati.

Avšak ač stav manželský má milosti Boží od Boha slíbené, a jest k řádnému rozmnožení a vychování pokolení lidského potřebný, *není on přece pro každého jednotlivého člověka nezbytný*. Pro mnohé jest stav svobodný užitečnější, ano pro osoby, jež Bohu zvláště zasvětiti se chtějí, jako kněží a řeholnici, jest stav svobodný nezbytný. Tak učí na př. svatý Pavel: „Chci, abyste vy všickni byli (svobodní) jako já, ale jedenkaždý má od Boha vlastní dar. Neženatým a vdovám pravím: Dobře jest jim, zůstanou-li tak, jako i já; pakli se nemohou zdržeti, ať vstoupí v stav manželský. O pannách přikázaní Páně nemám, (že by se musely vdáti), ale radu dávám: panna vdá-li se, nezhřeší, ale trápení těla budou míti takoví (v stavu manželském). Žena nevdaná myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem, ale která jest vdaná, myslí na to, co jest světského, kterak by se líbila muži. Kdo vdává pannu (dceru) svou, dobře činí, ale kdo nevdává, lépe činí“**).

4. Svazek manželský dle řádu Církve náležitě uzavřený *má se podobati jednotě Krista Pána s Církví****). Jako totiž Kristus Pán Církev svou miluje, chrání a o spasení její pečuje, tak má manžel milovati manželku svou, ji chrániti a o blaho její časné i věčné péči míti. A jako Církev poddána jest

---

*) § 15. II.

**) Srovn. I. Kor. kap. 7.

***) Mark. 10, 7. 10.

Kristu Ježíši Pánu svému jako své hlavě, a Jej všemožně miluje a ctí, tak má i manželka muži svému býti poddána, jej milovati a jej ve všem dovoleném poslouchati. A jako Kristus věčně zůstává s Církví svou až do skonání světa, a Církev s Kristem, tak mají manžel s manželkou býti pospolu až do konce života jednoho z nich.

Manželům není *nižádným způsobem dovoleno, svévolně od sebe odejíti*, a také ne u světských úřadů o rozvedení manželství se ucházeti. Byli-li ale církevně rozvedeni, nemůže z nich žádný do nového, platného manželstva vstoupiti *), ale snaha obou má k tomu směřovati, aby porušený svazek manželské lásky opět spojili.

Rozvedení manželství státi se může toliko *od vrchnosti duchovní*, poněvadž manželství křesťanů jest věcí svatou, jest svátostí v Kristu a v Církvi. I připouští se, když jeden manžel dopouští se cizoložství, druhého zlovolně v nebezpečí života uvádí, společný statek lehkomyslně mrhá. Když vrchnost duchovní žaloby nevinného manžela za *podstatné* uznala a svolení dala, aby od manželské polovice své odešel, čili jak se říká „když vrchnost duchovní manžely od stolu a lože oddělila," tu teprv má býti záležitost zanešena *k soudům světským*, aby o společném majetku a právních následcích *občanských* rozvedeného manželství rozhodly, což zase v pravomoc Církve nespadá **). Kdo jinak jedná, stav manželský za pouhou smlouvu občanskou považuje, před světskými úřady buď sňatek uzavírá aneb před Církví platně uzavřený rozrušiti si dává, dává veliké pohoršení a dopouští se smrtelného hříchu ***).

Uvaha. Ó jak láskyplně postaral se o nás Pán Ježíš ustanovením svátostí! Ani v jedné potřebě nenechává nás bez pomoci, bez ovoce z předrahého utrpení svého: ale od kolébky až do hrobu posílá k nám sluhy Církve své, a neopouští nás, pokud tělo není uloženo do lůna země, a duše nespočívá v náručí Jeho. Kdo by měl tak velikou láskou pohrdati neb jí zanedbávati, a nepíti z těch pramenů přesvatých, z nichž prýští se zásluhy Ježíše Krista, t. j. nepíti z té

*) I. Kor. 7, 10. 11.
**) Srovn. § 12.
***) Srovn. také § 25.

vody, o které Spasitel mluvil hříšné Samaritánce, a které, když kdo se napije, nebude žízniti na věky*)?

Ó važme si Církve, v níž Kristus Pán úřad kněžský s tak velikým požehnáním spojil; ano v níž On sám skrze ruce kněží jako skrze nástroje působí; a užívejme pilně darů, kterých rozdává: bychom vždy více křehkostí svých přemáhali; stále v bohulibém životu pokračovali a přehojné odplaty po smrti si připravovali!

§ 82. III. Jak se máme chovati k rozličným posvátným obřadům a obyčejům církevním.

K posvátným obřadům a obyčejům církevním počítáme *a*) *svěcení* (osob), *žehnání* míst a věcí; *b*) rozličné *pobožnosti*.

1. *Církevní* **svěcení a žehnání** *podobají se poněkud svátostem* ale přece se od nich podstatně liší. Při každé svátosti shledáváme tři podstatné částky: *a*) nějaký *zevnější obřad* čili *viditelné znamení*; na př. lití vody, pomazání olejem, modlitbu; *b*) s obřadem tím spojenou *milost pro duši* čili *milost neviditelnou*; na př. odpuštění hříchů; a *c*) *ustanovení* tohoto viditelného znamení s neviditelnou milostí spojeného *od samého Pána Ježíše*; na př. řekl Pán: „Komu odpustíte hříchy, jsou odpuštěny"; „to čiňte na mou památku". Ale při svěcení a žehnání církevním pohřešujeme třetí známku svátosti, totiž ustanovení od Pána Ježíše. Svěcení a žehnání církevní jsou sice také jakási viditelná znamení spojená s neviditelnými milostmi, ale *ustanovená toliko od Církve, a nikoliv od Pána Ježíše*.

2. Zdali však *má Církev právo*, aby zvláštní a platná svěcení a žehnání ustanovovala?

Církev *světíc osoby*, svolává na ně zvláštní požehnání s hůry, aby v jistých svých povinnostech věrně, svatě Bohu sloužily; *žehnajíc ale věci*, snaží se přímluvami svými zbaviti je klatby, kterou pro hřích prvorodičů jsou stíženy**); odníti moc ďábla, který jich k naší škodě užívá; a učiniti je opět nástroji požehnání Božího. Ve svátostech a skrze mši svatou *vykoupení* skrze Ježíše Krista pokolení lidskému skutečně se přivlastňuje; a skrze svěcení a žehnání svá Církev *kletbu* a

*) Jan. 4, 13.

**) Srovn. I. Mojž. 3, 17. Řím. 8, 20. 22.

pokuty za hříchy s lidí i s věcí pozemských dle schopnosti jich sníti se snaží.

Ze Církev ničeho nerozumného aneb neužitečného nekoná, když oběť mše svaté i udělování svátostí věncem překrásných obřadů svěcení a žehnání obkličuje, i také zvláštní svěcení a žehnání pro rozličné případnosti ustanovuje: vysvítá z toho, že svěcení osob a žehnání věcí obyčejnými byly *již i v Starém Zákonu.* Tak žehnal Noe synům svým; Melchisedech Abrahamovi; Isák Jakubovi; Mojžíš lidu israelskému; kněží židovští při obětích denně dvakráte lidu svému; požehnány musely býti všechny nádoby i všecka roucha, jichž se užívalo při bohoslužbě v Jerusalémě; posvěceni musili býti všichni služebníci chrámoví.

V Novém Zákonu žehnal Pán Ježíš dítkám, požehnal chléb i rybičky, prve než jich kázal rozdávati zástupům; žehnal apoštolům, než vstoupil na nebesa. Tak ovšem dal pokynutí, aby i Jeho apoštolé a jich právní nástupcové světili i žehnali, jakož i skutečně vždy žehnali *) a žehnají posud. Ba žehnají netoliko biskupové a kněží, ale i na př. věřící rodičové umírajíce dítkám svým; matky nemluvňatům svým; kolemjdoucí pracujícím na poli, přejíce jim zdaru a požehnání od Boha. Kdo by tedy mohl ještě Matce Církvi právem vytýkati, že žehná dítkám svým a věcem jich?

3. Při svěceních i žehnáních církevních nejen Církev pro zásluhy svého Božského Ženicha Ježíše Krista za požehnání s hůry prosí: ale i také vše tak koná, *aby přítomní věřící byli k větší nábožnosti pohnuti*, a s prosbami jejími horlivě spojovali i prosby své. Tak káže Církev při svých svěceních i žehnáních, aby dělána byla znamení *kříže*, ovšem k vyznání, že všecko požehnání toliko skrze Krista Pána ukřižovaného na svět přichází; koná mnohé *modlitby*; kropí žehnanou či *svěcenou vodou*, jež pamatuje na očištění duší i věcí ku prospěchu duší napomáhajících, jehož všem od Boha vyprošuje; *okuřuje kadidlem*, jež znamená modlitby; *maže posvěceným olejem*, jež pamatuje na sílu i požehnání s hůry, které nám Pán Ježíš vydobyl a t. d.

4. *Hlavnější svěcení* a *žehnání* jsou: Rozličná žehnání biskupů a kněží při službách Božích; velebnou Svátostí; žehnání v den sv. Blažeje; žehnání šestinedělek; žehnání nemocných při zaopatřování a mrtvých při pohřbu. Dále žehnání

*) I. Tim. 4, 4. 5. Skut. ap. 27, 35.

chrámů, oltářů, bohoslužebných nádob i rouch; hřbitovů, zvonů, křížů, obrazů, křestní vody, svatých olejů; popelce, svící; žehnání nových domů, závodů, praporů, velikonočního beránka, úrody zemské a t. d.

5. Dodati sluší,

a) že *svěcením* vyrozumívá Církev vlastně vyloučení nějaké věci z obecného užívání a věnování jí ku službě Boží, tak že jí od té doby k věcem nesvatým užíváno býti nemá*); *žehnáním* ale že Církev uděluje zvláštní ochrany proti zlému těla i duše. Avšak v českém jazyku užíváme slov svěcení i žehnání porůznu, jednoho za druhé;

b) že Církev veškerá žehnání i svěcení svá, jež ku našemu většímu posvěcení ustanovila, nazývá proto, že ona svátostem od Ježíše Krista ustanoveným se podobají, **svátostninami** (sacramentalia);

c) že svátostniny křesťanům k *dobrému velice napomáhají*, když při nich se služebníky Církve mocné jméno Ježíše Krista vzývají, poněvadž On Církvi všecko slíbil, začkoli by jménem Jeho prosila**).

6. K církevním **pobožnostem** se čítá: Otčenáš; pozdravení andělské čili Zdrávas Maria; modlitba Anděl Páně; vyznání víry čili Věřím v Boha; litanie; růženec; křížová cesta; církevní hodinky čili brevíř; procesí čili průvody; svaté poutě, atd. Církev pobožností těch všem křesťanům rovnou měrou nevelí, ale k nim *radí*, a těm, kdož je s náležitou kajicností konají, mnohých odpustků i jiných pokladů duchovních udílí***), zvláště tehdáž, když věřící spolčují se v náboženská **bratrstva** (sodalitates), a ku častějším zbožným cvičením a ku konání skutků tělesného i duchovního milosrdenství pevná předsevzetí činí†).

Uvaha. Za jak šťastné můžeme se pokládati, že nám Bůh bez zásluhy naší prokázal tu milost, a dal nám naroditi se v Církvi katolické! V ní máme *učení* pravé, založené na skále, které ani peklo nepřemůže; v ní nacházíme *vedení* skrze samého Ducha svatého, jenž Církev Páně spravuje do

---

*) O posvátných dobách viz § 71.

**) Jan. 16, 23. § 64.

***) Obšírné vysvětlení překrásných a významu plných obřadů i pobožností církevních sluší ovšem hledati v některé dobré „liturgice."

†) § 78. I. V.

skonání světa; v ní *obětuje se* v rukou kněží Kristus Pán způsobem nekrvavým stále na oltářích; jako v sedmi pramenech dává nám prýštiti zásluhy z oběti své ve svátostech, a skrze přímluvy Církve své všecky kroky naše provází, a ku blahu věčnému i časnému spravuje. I není vyjmut nikdo: mladí i staří; zdraví i nemocní; živí, umírající i mrtví zahrnuti jsou láskou Jeho nepochopitelnou, převelikou! Vše, co v Církvi se děje, má hluboký význam, a jest plno požehnání!

Proto, moji drazí spolubratři i sestry v Kristu Ježíši! ne chtějme pohrdati ani nejmenším obřadem církevním! Můžeme-li pro své ostatní povinnosti, mějme účastenství netoliko při službách Božích, jichž nám Církev v pateru svých přikázaní nařizuje: nýbrž rádi přítomni buďmo i při svěceních a žehnáních církevních a to vždy s pravou nábožností; s knězem, obřady konajícím, hlavy své sklánějme; křížem svatým se žehnejme; na kolena padejme; se modleme i zpívejme; ruce spínejme; v prsa se bijme; vodou svěcenou se žehnejme; majíce pevně za to, že Církev ničeho zbytečného nenařizuje, byť bychom i každé jednotlivosti na první pohled nechápali: ale že vše sloužiti má k tomu, abychom oheň lásky k Bohu vždy více rozněcovali; naději v zaslíbení Boží v srdcích svých upevňovali, a tak vždy hodnějšími se stávali, až nás Bůh z tohoto světa povolá, státi se společníky svatých nebešťanů, kteří v nevýslovné blaženosti volají i zpívají: „Svatý, svatý, svatý Pán Bůh zástupů! Plná jsou nebesa slávy Jeho!“ a abychom mohli to, co ve svatých obřadech církevních nyní jako v zrcadle spatřujeme*), patřiti jednou tváří v tvář.

---

*) I. Kor. 13, 12.

Část druhá.

„Milovati budeš bližního svého
jako sebe samého!“

§ 83. O povinnostech našich k tvorům vůbec.

V části prvé dílu tohoto byly vykládány povinnosti k Bohu i k Jeho dvorstvu nebeskému, jakož i s nimi související povinnosti ku Církvi, jakožto viditelné zástupitelce Boha neviditelného na zemi. V části této druhé mají býti vyloženy povinnosti, jež prstem Božím vepsány byly na druhé desce Zákona Mojžíšova, a jež Církev doplňuje posledními třemi přikázaními svými*). Vyloženy budou povinnosti, které máme k lidem živým na světě; tedy i k sobě i k ostatním lidem, buď posud žijícím, aneb již ze světa odešlým, ale posud v očistci zadržovaným a se trápícím.

Prokazujeme-li po zákonu Božím samým sobě, čím sobě jakožto tvorům, k obrazu Božímu stvořeným a Krví Syna Božího vykoupeným povinni jsme: projevujeme tím pravou lásku sobě čili *samolásku***); prokazujeme-li po zákonu Božím bližním, čím jim jakožto bratřím a sestrám dle vůle Boží povinni jsme: projevujeme tak pravou *lásku k bližnímu.* Kdo ale bližního tak, jak Bůh velí, miluje: miluje tím ovšem náležitým způsobem zase sebe sama, an tak zároveň pro spásu i větší odměnu vlastní duše své pracuje, kterážto péče dle vůle Boží má nám býti nejpřednější.

Za tou příčinou nehodlám samolásku od lásky k bližnímu oddělovati, ale míním obě spolu vysvětlovati, jako i sám Bůh

---

*) § 44, § 71. III—V.

**) Kterak povinná k sobě láska často v samolásku nepravou, čili v hříšné sobectví se zvrhá viz § 38. III. 2. a nezbytně í níže.

pospolu jich nakázal, když jediným přikázaním velel: Miluj bližního jako sobe samého; což jest: Prokazuj bližnímu vše to, čeho po vůli Boží smíš i ty od něho žádati; aneb: nečiň bližnímu, čeho po rozumu, vírou svatou osvíceném, nemůžeš chtíti aneb trpěti ani od něho! *)

Kterak máme ale pravou lásku k sobě i k bližním osvědčovati?

Zajisté že nesmíme se chovati jinak, leč tak, abychom úmyslů, které Bůh s námi lidmi má, náležitě poznavše, dle sil svých všemožně naplňovali.

A *jaké má Bůh úmysly s lidmi?*

Bůh chce, abychom všecky dary, jež duším i tělům našim svěřil, zachovávali, zdokonalovali, Jemu zasvěcovali, a takto sebe i vše co máme v obět přinášejíce, Jemu v dokonalostech Jeho vždy více se připodobňovali, a vždy hojnější odplaty u Něho hodnými se stávali; neboť velí: „Kdo spravedlivý jest, ospravedlniž se ještě; a svatý posvětiž se ještě!“ **)

Dle slov těch *osvědčujeme pravou, bohulibou samolásku*, když *duši* svou, k obrazu Božímu stvořenou, i se všemi silami i mohutnostmi jejími dále vzděláváme, zdokonalujeme, posvěcujeme, Bohu podrobujeme; dále když i *tělo*, jakožto služebnou schránku a budoucího společníka duše v blaženosti i oslavě nebeské, se všemi jeho silami i mohutnostmi nejen pokud Bohu se líbí, zachovati, ale i zdokonalovati a duchu podrobovati se snažíme, tak aby duše i tělo, jako je Bůh v jeden celek v člověku sloučil, také společně pořádkem, od Boha ustanoveným, vůli Boží plnily a tak cíle svého přeblaženého v životě budoucím jistotně dosáhly.

A pravou, *bohulibou lásku k bližnímu osvědčujeme*, když jemu ve všech těch věcech jsme všemožně nápomocni, kterými i on schopným se stává, duši i tělo své zdokonalovati, Bohu zasvěcovati, tělo duchu a oba Bohu podrobovati, tak aby z něho obraz Boží vždy dokonaleji zářil a aby i on hojné odplaty v nebesích došel.

K přirozeným darům duše a těla přidal a přidává nám Bůh i dary, přirozenost naši převy šující, dary *nadpřirozené* čili *milosti Boží* ***), jež nám právě napomáhají, ba po pádu prvorodičů našich napomáhati musí, máme-li zvířecí žádosti,

*) Srovn. Mat 7, 12.
**) Zjev. 22, 11.
***) Srovn. § 33.

jež se v těle našem stále ozývají, spíše opanovati; tělo své snáze duchu podrobiti, a obou Bohu služebnými učiniti. I tyto tedy dary nadpřirozené, ba právě tyto hlavně máme hleděti v sobě nejen zachovávati, ale i rozmnožovati — z pravé, bohulibé lásky k sobě; též bližnímu v zachovávání, rozmnožování milostí Božích všemožně napomáhati — z pravé, bohulibé lásky k bližnímu.

Když takto všecko to, kterak lásku k sobě i jiným skutky osvědčovati máme, náležitě před oči si stavíme a si také připomínáme, že jako nikdo z nás mimo společnost lidí na svět nepřišel, ani bez jakýchsi tužších aneb volnějších závazků k ostatním lidem obstáti nemůže: tu jasným i sličným objeví se nám řád, jenž vyznačen jest v přikázaní „miluj bližního jako sebe samého“ na druhé totiž desce desatera, a seznáme, že on výborně slovy vyjádřuje i pravidluje veškery povinnosti, jež láska k sobě i k bližním přirozenou měrou nakazuje.

Lásku k sobě i k bližním nakazují tyto zákony desatera*):

4. **Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.**

5. **Nezabiješ.**

6. **Nesesmilníš.**

7. **Nepokradeš.**

8. **Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví.**

9. **Nepožádáš manželky bližního svého.**

10. **Aniž požádáš statku jeho.**

Přikázaní čtvrté nakazujíc ctíti lidi, jimž přirozeným způsobem poddáni jsme, velí ovšem i těmto, aby poctivosti nařízené hodnými býti se snažili a o podřízené své náležitou péči měli. I zahrnuje tedy v sobě široké pole povinností, jichž nám přebývání mezi lidmi ukládá, čili *povinnosti společenské* aneb cizím slovem *socialní*.

Přikázaní páté zapovídá ubližovati na životě, a sice nejen na životě tělesném, ale i na duchovním, a ovšem netoliko jiným, ale i sobě. I zahrnuje tedy v sobě přikázaní toto, ku kterému vztahují se i poslední tři přikázaní církevní, veškery *povinnosti*, jichžto nám ukládá pravá láska k sobě i k bližním *v příčině života duchovního i tělesného*.

---

*) Prvé tři viz § 44.

Přikázaní šesté zároveň s devátým zahrnují v sobě všechny *povinnosti*, jichž nám nakazuje bohulibá láska k sobě i ku bližním *v příčině svaté čistoty* čili v příčině pravidlování žádosti těla.

Přikázaní sedmé zároveň s desátým zakazují jakékoli poškozování majetku. I zahrnují v sobě tedy všechny *povinnosti*, jichž na nás vyžaduje pravá láska k sobě i k bližnímu *v příčině hmotného majetku* čili v příčině žádosti očí.

Přikázaní osmé hájí lidskou čest, a zahrnuje v sobě tudíž veškery povinnosti, jichž nám bohulibá láska k sobě i k bližním nakazuje v příčině *pravdy*, cti a dobrého jména čili také v příčině *pýchy života*, jež z oslavy u lidu se rodívá.

Z vývodů těchto plynou nám pro druhou část mravovědy podrobné tyto rozdíly:

Rozdíl I. **O povinnostech našich v příčině řádu společenského čili socialního.**

Rozdíl II. **O povinnostech našich v příčině života duchovního i tělesného.**

Rozdíl III. **O povinnostech našich v příčině svaté čistoty čili v příčině žádosti těla.**

Rozdíl IV. **O povinnostech našich v příčině hmotného majetku čili v příčině žádosti očí.**

Rozdíl V. **O povinnostech našich v příčině pravdy a cti, jakož i v příčině pýchy života.**

I. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině řádu společenského čili socialního.

„Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl, a dobře se ti vedlo na zemi!“

§ 84. O povinnostech společenského řádu vůbec.

Nikoliv bez příčiny postavil přemoudrý Bůh náš přikázaní čtvrté uprostřed mezi přikázaní, jež ustanovují, čím povinni jsme Jemu, a mezi přikázaní ostatní, jež nakazují, čím povinni jsme lidem; poněvadž přikázaní čtvrté povinnosti k Bohu i k tvorům přirozenou měrou spojuje, jakýsi nezbytný most od jedněch k druhým tvoří.

V přikázaní čtvrtém jmenují se ovšem výslovně toliko „rodiče.“ To děje se ale za tou příčinou, že každý člověk

svazkem nejužším jest k rodičům svým připoután, an dle vůle Boží z nich počátek svůj přijal, od nich prvého návodu nabyl, že má činiti rozdíl mezi dobrým a zlým, mezi vlastním a cizím, jak vážiti si má darů, jichžto se mu dostalo, jak má jich užívati, zachovávati, rozmnožovati, jak za ně Bohu i lidem vděčným býti.

Ve čtvrtém přikázaní obsaženy jsou tedy v prvé řadě povinnosti, směřující k tomu, aby *členové jedné rodiny* vzájemných svých práv uznávajíce, jeden druhému k dosažení blaha napomáhali.

Avšak dítě nemůže vždy zůstávati v rodině svých rodičů. Měrou, jakou dospívá, rozšiřuje i obor působení svého i mezi ostatními lidmi, čili ve *společnosti lidské* v obci, kraji, národu, říši. I má darů sobě svěřených užívati netoliko ku blahu svému a rodiny své, ale i ku blahu ostatních členů společnosti lidské, a činívá tak u věku dospělém skutečně a z pravidla tou měrou, jako v rodině, v které prvních návodů k užívání schopností se mu bylo dostávalo. Jak se člověk v rodině naučil, čemu byl uvykl, toho milovníkem a činitelem zůstává po celý následující život. Přikázaní čtvrté, jež od rodičů začíná, obsahuje tedy dalším postupem i veškeré povinnosti směřující k tomu, aby *členové celé lidské společnosti* práv svých vzájemně uznávajíce, k dosažení blaha sobě napomáhali.

Povinnosti, jež s sebou přináší život rodinný i společenský jsou druhu dvojího, jako bytost naše složena jest ze dvou rozličných částek, z ducha i těla. Mají-li členové rodiny i společnosti v pravdě oblaženi býti, musí tedy o duchovní i o tělesné blaho všechněch pečováno býti. Starost ale o blaho duchovní i tělesné, ač obé úzce spolu spojeno jest, nesvěřil Bůh přece rukoum jedněm. *Mužům*, svátostí stavu manželského řádně spojeným, udělil Bůh práva, tělesné životy dávati lidem novým, ale kromě života tělesného ustanovil Bůh i život duchovní, život nadpřirozený, život v milosti Své. K rozdávání ale života nadpřirozeného a darů jeho neustanovil Bůh otců tělesných, ale otců duchovních, čili *kněží*.

Moc otcovská jest počátkem tělesného, pozemského života jednotlivců, i počátkem jednoty rodin, čili života socialního, pospolitého. Z moci otcovské vyvinuje se však postupem času moc občanská, čili moc *vrchností světských*, jichž třeba k udržování pořádku ve společnosti. A podobně jest moc kněžská čili duchovní počátkem života duchovního, nadpři-

rozeného, i při jednotlivcích i při obcích. Z moci kněžské vyvinuje se moc *vrchností duchovních*, jichž třeba k udržování života nadpřirozeného, a k dosažení blaha duchovního.

Vládu ve věcech světských i duchovních svrchovanou a neviditelnou má sám Syn Boží, jenž se nazývá otcem všech duší (pater futuri saeculi), králem všech národů, nejvyšším knězem dle řádu Melchisedechova, Jemuž dána veškerá moc na nebi i na zemi, v Jehož jménu klekati mají všichni národové.

Viditelně zastupují Jej na zemi této u vedení věcí pozemských vrchnosti světské, u vedení věcí duchovních vrchnosti duchovní, čili Církev svatá katolická*). A poněvadž vrchnosti světské i duchovní mocí jim *svěřenou*, a nikoli vlastní, neobmezenou, lidem sobě poddaným vládnou, proto také bez porušování řádu Božího čili bez hříchu *nemohou poddaným svým vládnouti libovolně*, nýbrž povinny jsou i sebe i poddané své vůli svrchovaného Boha podrobovati, Boha ve všech věcech ctíti a ve všem a vždy tak se chovati, aby jednou počet z vladařství svého s radostí mohli vydati.

Z vývodů těchto naskytují se nám tato *oddělení* rozdílu prvého:

A) O povinnostech, jež s sebou přináší *život v rodině*.

B) O povinnostech, jež máme *ku Církvi*.

C) O povinnostech, jež máme ku společnosti lidské čili *ku státu*.

§ 83. A) Jakých povinností přináší s sebou život rodinný?

Rodina jest základem lidské společnosti, i také podkladem i podmínkou všeho nadpřirozeného v ní, aneb jinými slovy: kdyby nebylo rodin, nemohlo by se mluviti ani o obcích, národech, říších, a ovšem ani o nadpřirozeném působení milosti Boží v nich. Za tou příčinou lze také tvrditi: *jaké rodiny, takové z nich společnosti.*

Z rodin bohaprázdných nelze očekávati obcí spořádaných a proto ani ne šťastných, poněvadž nemůže býti pravého štěstí tam, kde pořádku není; kde tedy jeden práv druhého nešetří, jeden druhému v povinnostech nenapomáhá. Kde ale panuje

*) Srovn. § 12.

bedlivý i spravedlivý řád, jak Bůh velí, tam zkvétati může i skutečně zkvétá štěstí a blaho v rodině, v obci, v národu, v říši, poněvadž tam zkvétá i život duchovní, nadpřirozený, nebeský.

V rodinách ale sbíhají se tři kruhy povinností; a sice sluší posouditi:

I. *Řád mezi rodiči, jakožto manžely*;

II. *řád mezi rodiči a dítkami*; *a*

III. *řád z rodinného žití pocházející.*

I.

Jaké povinnosti mají rodiče k sobě na vzájem?

1. Vzájemné povinnosti manželů stanou se nám zřejmými, když si připamatujeme, kterak Bůh první lidi ve společnost manželskou spojil, a kterak manželské spojení to odleskem života samé nejsvětější Trojice míti chtěl. V příčině té čteme v Písmě takto*): „Učiňmež člověka *k obrazu a ku podobenství našemu* . . . A stvořil Bůh člověka k obrazu svému . . . muže a ženu stvořil je.“ *Dva lidi* tedy stvořil Bůh, a ty *rozdílného pohlaví*, aby různé pohlaví spojujíce v jedno, tvořili počátek i základ lidské společnosti; a za tím účelem spojil je *v manželství* čili zvláštní spolek tak úzce, že měli životem i působením pospolným nápodobovati život samého trojjediného Boha.

A kterak mohli prvomanželé nápodobovati život samých Božských osob mezi sebou?

O Božských osobách učí Církev svatá, neomylná, že všechny *působí* pospolu; *dávají život* všem tvorům, a spojeni jsou mezi sebou ne nějakými úmluvami, ale páskou nerozborné *lásky*. A tak měli i prvomanželé v ráji *působiti* pospolu; *život dávati* lidem novým, a spolu spojeni býti páskou nerozborné *lásky*.

Nepodobnými byli učiněni prvomanželé trojjedinému Bohu v té věci, že tři Božské osoby ve všech vlastnostech sobě na vzájem se rovnají: kdežto ve společenství manželském nebyli oba manželé postaveni sobě na roveň, nýbrž *muž měl býti hlavou, a žena jeho první pomocnicí* v díle, a jemu *poddanou* v lásce. Neboť praví Písmo**): „Řekl také Hospodin

*) Genesis 1, 26. 27.

**) Genesis 2, 18.

Bůh: Není dobré člověku býti samotnému: učiňmež mu *pomoc* podobnou jemu.“ A že měla žena muži v lásce poddanou, a srdci jeho tedy co nejvíce blízkou býti: z toho vysvítá, že nestvořil Bůh Evu z hlavy Adamovy, aby se snad nedělala hlavou čili paní jeho, kdežto „není zajisté stvořen muž pro ženu, ale žena pro (pomoc) muže“ *); také nestvořil Bůh Evu z paty Adamovy, aby on si nečinil práva, činiti ji podnožím svým čili otrokyní svou; nýbrž vzdělal Hospodin Bůh ze žebra, jež vyňal Adamovi spícímu, ženu jeho Evu, ze žebra, jež blízko jest srdci, aby jemu na srozuměnou dal, že jsouc kostí z kostí jeho, a tělem z těla jeho, a od srdce jeho vzata, i vší jeho *lásky hodnou* učiněna jest! Za kteroužto příčinou také Adam, Duchem svatým osvícený, při pohledu na Evu zvolal: „Opustí člověk otce svého i matku a přidržovati se bude manželky své: a *budou dva v jednom těle*“ **), t. j. společnost obou manželů bude ta nejúplnější.

Prvého tedy muže a prvou ženu spojil Bůh skrze svazek manželství v jedno tělo, k jednomu společnému působení; aby vůli Jeho se podrobujíce, životem svým trojjedinému Bohu se podobali, a ve všem společnou láskou k sobě připoutáni, život i lásku udíleli třetímu, t. j. *potomstvu* svému, jež s nimi v jeden spojeno býti mělo celek.

Bůh tohoto třetího, čili *potomstva míti skutečně žádal*; proto učinil různá pohlaví; ta učinil schopnými, aby spolu se spojujíce, pokolení lidské rozmnožovati mohly; složil v lidskou povahu zvláštní *pud*, dle něhož lidé pohlaví jednoho vyhledávají lidí pohlaví druhého, aby se spojiti mohli; Bůh konečně ještě prvomanželům zvláště požehnal, a moc k rozmnožování pokolení jejich jim dal, jak stojí psáno: „I požehnal jim Bůh a řekl: Rostěte a množte se, a naplňte zemi!“

2. *Tento stav prvních rodičů*, v němž podobati se měli trojjedinému Bohu, nepotrval bohužel dlouho. *Rozrušen jest*, když oni dobrovolně Bohu poslušnost vypověděli, a z ovoce zapovězeného požili. Skrze hřích prvých rodičů nebyla rozrušena toliko páska lásky, jež je poutala k Bohu ***): ale *rozrušena jest i páska lásky jich vzájemné*, poněvadž ona právě v lásce Boží kořen i utvrzení své měla. Když první rodiče hříchem svým obraz Boží v sobě zohavili: tu ani *života Božího*

*) I. Kor. 11, 9.
**) Genes. 1, 28.
***) Srovn § 38 a 43.

více nápodobovati nedovedli, nemohli. Moc, tělesně ploditi, odňata jim sice nebyla; ale *pouto bohulibé lásky k dítkám zplozeným se rozrušilo.* Tak přirozenou měrou se stalo, že *žena*, jakožto slabší, oloupena jsouc o lásku muže, stala se pouhou otrokyní a hříčkou rozpoutaných žádostí jeho; a že *dítě* stalo se obtíží svým rodičům tak, že jím po chuti povrhovali, jim pohazovali, nad životem i smrtí jeho volně rozhodovali, jak toho přemnohé doklady nacházíme v dějinách snad všech pohanských národů starých i novějších.

Mimo tato zla, z hříchu prvotního pocházející, *zhynul i všechen život nadpřirozený, život v milosti Boží.* Člověk ze svazku lásky k Bohu vypadlý, vždy méně Boha a vůle Jeho přesvaté si všímal; a proto také známost Božských věcí, jež od prvních rodičů na jich pokolení přecházela, vždy více hynula; za to služba škůdce našeho od počátku, čili služba ďáblova v modlách vždy více se šířila, a čím dále tím hnusnější se stávala. I bylo by musilo celé pokolení lidské nejbídnější konec míti, kdyby Bůh v převelikém milosrdenství svém nebyl budoucího Vykupitele slíbil, památku Naň ve zvláště vyvoleném národu israelském stále neobnovoval, a tak úplnému zapomenutí věcí Božských v lidstvu a konečné zkáze celého pokolení prvorodičů nebránil.

3. *Kristus Pán* přišel jakožto slíbený Vykupitel hledat, co bylo zahynulo, a napravit, co hříchy zlého bylo způsobeno. A poněvadž na rodině jako na základu všecka ostatní společnost lidská spočívá: *znovu posvětil rodinu* Přijav na se člověčenství v podobě dítka: vrátil dítkám právo jich, od rodičů zneuznávané; stav se člověkem z Panny i Matky přečisté, hříchy nikdy neposkvrněné: vrátil důstojnost i svobodu ženě povržené; jsa i s Matkou svou v neobmezené lásce poddaným muži, spravedlivému Josefovi, jakožto viditelnému zástupci Boha Otce: posvětil znovu práva otcovská, a živ jsa se svými pěstouny v neskonalé lásce i poddanosti k Bohu: vrátil rodině každé, jež dle vzoru rodiny nazaretské žije, veškerou její důstojnost a prvotní posvěcení i požehnání! A když jako druhý Adam zesnul na kříži a otevřen jest přesvatý bok Jeho: tehdy utvořena jest i Jemu Eva nová, Církev svatá, vždy neposkvrněná jako panna a přece stále plodná matka bezpočetných věřících, s kterou On vstoupil v manželství nové, duchovní, v kterém působí na znovuzrození dítek Adamových, kletbou hříchu prvotného stížených, a činí je dítkami svými i dědici království nebeského.

Takto tedy Kristus Pán stav manželský znovu zřídil i posvětil, a spůsobil, že on mezi vyznavači Jeho čili mezi křesťany jest obrazem tajuplného Jeho spojení s přirozeností lidskou a s Církví v tělo jedno; že podobá se životu Jeho s Církví nadpřirozenému; že jest tedy věcí svatou i posvěcující čili že: *manželství mezi křesťany jest dle učení Církve — svátostí, a že tedy není platného manželství mezi křesťany, leč by zároveň svátostí bylo,* jak praví apoštol národů svatý Pavel: „*Tajemství toto veliké jest*: ale já pravím v Kristu a v Církvi!“ *)

4. Poněvadž stav manželský mezi křesťany jest jednou ze sedmi svátostí, jimiž řádné přisluhování Kristus Pán Církvi svěřil: proto každý křesťan, chtěje v manželství vstoupiti a v něm žíti, musí ve všech věcech, jež se k manželství *jakožto svátosti* vztahují, *podrobovati se zákonům, které Bůh i Církev mocí Jeho v příčině svátostního manželství stanovili.* Jestli tedy který křesťan uzavírá sňatek, na přikázaní Boží a církevní se neohlížeje a toliko zákony světskými se řídě; čili vstupuje-li kdo v tak zvaný *sňatek občanský:* jest sňatek takový před Bohem i před Církví i ve svědomí *neplatným,* a od *souložnictví* ničím se neliší, byť mu zákony občanské před soudy světskými tutéž platnost připisovaly, jako manželství svátostnímu.

Kdo chce jako křesťan manželem býti, musí tedy dle zákona Božího přirozeného dobrovolně a opravdu chtíti, snoubenci svému se věnovati u vzájemné *lásce,* ku vzájemnému užívání *těla* i *zboží,* a sice ve svazku, jejž toliko smrt rozlučuje, čili *ve svazku nerozlučitelném.* A při uzavírání sňatku manželského musí se podrobiti všemu, co zákon Boží přirozený i zjevený i církevní v příčině uzavírání bohulibých a křesťansky spořádaných manželství velí **).

Za tou příčinou, že všechny svátosti, a tedy i svátost stavu manželského v právomoc Církve Páně spadá, jest ovšem také každý manžel povinen, *toliko k vrchnostem duchovním o rozhodnutí se utíkati,* kdykoli by se o tom jednati mělo, zdali manželství platně bylo uzavřeno; aneb zdali může manžel od spolumanžela na čas aneb doživotně rozveden býti tak, aby s ním lože a stůl (quoad thorum et mensam) sdíleti nemusel. Kdo by jinak jednal, *těžce by Boha urazil*; neboť jedná-li se o věci nadpřirozené, o některé jiné svátosti, na př. zdali

*) Efes. 5, 32.

**) Srovn. § 81.

kdo platně byl pokřtěn, biřmován, rozhřešen: kdo táže se po tom policie aneb soudů světských? A jedná-li se o manželství jako svátosti: kdo mohl by bez hříchu rozhodnutí o jeho platnosti či neplatnosti u soudů světských vyhledávati?

5. A což vrchnosti světské nemají práv při uzavírání manželství?

Ovšem že *vrchnostem světským přísluší* právo, a to nezadatné, ustanovovati pravidel, dle nichž smlouvy před jejich soudy platnost mají. Vrchnosti světské či občanské smějí tedy i při uzavírání sňatků manželských ustanovovati, kterak smlouvy svatební sdělány býti mají, aby právní platnost před soudy občanskými měly; smějí ustanovovati, kterak má smluveno býti o věnu, o vychování dítek, o dědictví a podobně, zkrátka smějí ustanovovati toliko v oboru, který jim přináleží*). A pokud vrchnosti světské v mezích svých zůstávají, a tedy ničeho, zákonům Božím a církevním odporujícího neustanovují: mají ovšem snoubenci i manželé ve všech věcech poslušnost jim zachovati.

Stalo-li by se tedy komu, že by měl podstatnou příčinu, za *rozvedení od stolu a lože* žádati, musí se nejprvé k soudu duchovnímu obrátiti; a jestli tento důvody za podstatné uznal a manžely rozvedl: smějí se potom teprv rozvedení k úřadům světským obrátiti, aby titéž rozhodli o právních následcích rozvodu, čili o rozdělení majetku, vychování dítek atd.

6. Poněvadž manželství křesťanů *má* býti odleskem spojení Krista Pána s Jeho Církví: tudíž jsou *i práva i povinnosti křesťanských manželů podobny oněm, jež platí mezi Kristem a Církví*; proto

a) manželka má býti poddána muži svému, podobně jako Církev ve všem závisí na Kristu; a sice poddána má mu býti ve všech věcech spravedlivých i slušných, s láskou i oddaností muže jakožto hlavu svou uznávajíc. Tak ustanovil Hospodin již v ráji, když řekl Evě: „Pod mocí muže budeš, a on panovati bude nad tebou“ **). Tak učí i svatý Pavel, řka: „Ženy mužům svým poddány buďte jako Pánu“ ***)!

b) Muž má býti hlavou ženy i rodiny celé; avšak nemá manželku svou považovati za otrokyni, nýbrž za pomocnici svou. Říditi ji má v lásce, ve všech důležitějších věcech s ní

*) Srovn. § 12.

**) Genes. 3, 16.

***) Efes. 5, 22. Kolos. 3, 18.

se raditi, a s ochotou i vděčností uznávati oběti, kterých ona jako manželka i matka muži i dítkám přináší. K tomu napomíná svatý Pavel slovy: „Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval Církev, a vydal sebe samého za ni“ *).

c) Jako Kristus s Církví jedno tělo tajuplné tvoří: tak *mají muž a žena v manželství pospolu žíti v dokonalé jednotě aa) těl, bb) statků, cc) lásky.*

aa) Že mají býti jako dva *v těle jednom* **), velel Bůh již v ráji. To však znamená, že skrze manželství nabývá muž na ženu a žena na muže *právo k manželskému obcování* (debitum conjugale). Poněvadž ale má jeden k druhému právo, má druhý k prvému povinnost po vůli mu býti, když za manželské obcování opravdově žádá a práva svého chce užíti toliko řádem, jaký ustanovil Bůh a jaký i se zákony církevními ve shodě jest. V příčině té platí slova učitele národů sv. Pavla: „Muž čiň manželce, co jest povinen: a podobně i manželka muži. Žena moci nad svým tělem nemá, ale muž: podobně ani muž moci nad tělem svým nemá, ale žena (poněvadž sňatkem jeden druhému právo k svému tělu dal. Protož:) Neoklamávejte se vespolek (abyste jeden druhému manželské povinnosti odpírali), leč ze společného svolení na čas, abyste se uprázdnili k modlitbě: a zase k témuž se navraťte, ať by vás nepokouší satan pro nezdrželivost vaši“ ***), t. j. abyste zdržujíce se manželského obcování, nestali se pro pokušení ďábelská nezdrželivými, a pak ve smilstvo aneb cizoložství neupadli! Z toho tedy plyne, že manžel manželu po vůli býti má i *musí*, an by jinak, právo spolumanžela ruše, bezpráví na něm se dopouštěl, a tudíž těžce zhřešil, ano snad příčinou jeho nezdrželivosti a z ní pocházejících hříchů spolu vinen byl.

Avšak ač povinen manžel manželu po vůli býti, jsou přece případy, kdy po vůli býti nemusí, ba kdy ani po vůli býti nesmí.

Nemusí po vůli býti, když žádající manžel jest v nepříčetném stavu; na př. když blázní; když jest opilý; dále když zcizoložil a posud odpuštění nedosáhl; když byli manželé od stolu a lože rozvedeni a smíření se ještě nestalo.

Nesmí býti po vůli, když konání povinnosti manželské

---

*) Efes 5, 25. Kolos. 3, 19.

**) Gen. 2, 24.

***) I. Kor. 7, 3—5.

možno by bylo toliko s nebezpečím života pro matku neb dítko; když by manžel povinnost žádal na neslušném místě, tak že by tím jiní, zvláště děti pohoršeni byli; když by žádal v neslušný čas aneb hříšným, nepřirozeným způsobem.

Z uvedených pravidel obcování manželského jest patrno, že ono *díti se má toliko pro zplození dítek* aneb *pro uvarování smilstva*, jestli závažné příčiny na odpor nejsou. A poněvadž komu dovolen cíl, *dovoleny jsou i k cíli řádem Božím směřující prostředky*: proto dovoleno manželům mezi sebou i vše to, co svobodným nikterak dovoleno není, jako jsou: vzájemné, s chtivostí spojené pohledy; dotýkání se; řeči; pohyby; způsoby.

Avšak mimo obcování nemají manželé o skutcích povinnosti manželské přemýšleti, aby snad jeden za nepřítomnosti druhého vilnými žádostmi se neposkvrnil, spolumanželu nevěrným se nestal v žádostech aneb docela i v skutcích*).

Také není dovoleno při konání povinnosti manželské *sobě představovati osobu jinou* než spolumanžela svého, poněvadž jest to žádost cizoložná. Za tou příčinou ovšem nutno, aby manželé *přátelství s osobami pohlaví druhého* nijakž sobě nehleděli, aby tak snadno v povinnosti ku spolumanželu svému se nezviklali. Nebo praví Pán: „Já pravím vám, že každý, kdož by pohleděl na ženu ku požádání jí: již cizoložil s ní v srdci svém“!**)

Pravidla v příčině tělesného užívání manželství jsou: Všecko, co k dokonání skutku manželského přiměřeno jest, dovoleno jest; všecko, co dílu manželskému odporuje, těžkým hříchem jest; všecko, čeho k dokonání úkonu manželského nutně třeba není, hříchem všedním jest. (Quod pro perficiendo opere maritali est, licet; quod praeter opus maritale est, peccatum veniale est.)

b. V příčině společného *majetku* platí pravidlo, že má muž všemožnou péči o to míti, aby opatřil, čeho manželka i s dítkami k slušné, stavu jich přiměřené výživě potřebují, poněvadž žena má býti toliko *pomocnicí* mužovou, nikoliv ale jeho živitelkou. Kde žena muže živiti má, tam nebývá a po přirozenosti naší ani nemůže býti, aby muže svého, o výživu rodiny nedbalého, si vážila, a manželství stává se nešťastným. Žena povinna jest ale domácnost náležitě opatrovati, a s tím,

*) Srovn. také § 93.

**) Mat. 5, 28.

co muž vydělal, hospodárně zacházeti. Která tak vždy jedná, má pro muže cenu jako zboží z posledních končin země přivežené; a která bojí se vezdy při díle svém Hospodina, nehynoucí má chválu *).

cc) V příčině vzájemné *lásky* manželů má poměr mezi nimi býti takový, jako mezi Kristem a Jeho Církví. Jako Kristus Pán v díle vykupitelském pokračuje po odchodu svém ze světa toliko v Církvi a v nejužším s ní spojení: tak mají i manželé společenství nejužší spolu zachovávati *v příbytku, při stole i loži*, pokud jich Bůh smrtí od sebe neodloučí, tak aby druh druhu věrně ve všem díle napomáhal, a aby spolu dítky bohulibě vychovali.

Církev povoluje rozvedení manželů toliko, když jeden z nich k druhému chová se ukrutně (saevities), o život mu stojí, k zločinům stále ho navádí, aneb když dobrovolně zcizoložil aneb zlovolně ho opustil. Při rozvodu musí ovšem manžel nevinný povinnost o dobré vychování dítek sám na se bráti.

V příčině lásky, kterou sobě manželé navzájem prokazovati mají, píše krásně svatý Petr, řka: „Jako Sára poslouchala Abrahama, pánem jej nazývajíc, poddány buďte ženy mužům vlastním. Též podobně muži přebývejte s nimi podle umění (t. j. rozumně), jakožto mdlejší nádobě ženské udělujíce cti (t. j. s všelikou útlou šetrností a shovívavostí k nim se mějte) i jako spoludědičkám milosti života, aby neměly překážky modlitby vaše" **).

7. Poněvadž stav manželský tak důležité i obtížné povinnosti s sebou přináší, tuť ovšem třeba, aby všichni ti, kteříž jho stavu toho na se vzíti chtějí, dříve *všemožným způsobem a před Bohem zkoumali*, zdali *sami* potřebných *duchovních i tělesných vlastností* mají, aby spolumanžela šťastným učiniti mohli. Pak mají *zkoumati i toho, koho za spolumanžela vyvoliti si chtějí*, zdali člověk ten jest duchovně i tělesně způsobilý spolumanžela šťastným učiniti. Tedy zejména: zdali povahy k sobě se hodí; zdali se komu líbí na snoubenci jeho duchovní vzdělání, útlý cit, svědomitost, nábožná mysl: aneb snad jen bujná krása, bohatství, příbuzenstvo, vyšší postavení jeho.

Není sice ani zakázáno, ani nemoudro, všímati si *i ze-*

*) Srovn. Přísl. 31, 10—31.

*) Vzájemný laskavý poměr manželů líčen I. Petr. 3, 1—7.

vnějších poměrů toho, komu kdo na celý život zadati se chce. Nebo má i jeden i druhý věděti, do jakého příbuzenstva, postavení přijde. Běda ale tomu, kdo maje ženu živiti, aneb kdo maje hlavou býti ženy, pod ní stojí u vzdělání! V příčině té trefně vyslovuje se sv. Jeronym, řka: Jest sice těžko, chudou ženu vyživiti; ale bohatou (na peníze neb vědění) ztrpěti, bývá ještě větší trápení!" Proto při volbě manžela má na prvním místě hleděno býti k tomu, jaký on má *charakter**) čili jaké jest povahy duchovní a zdali volící bude si ho po celý život vážiti. Za tou příčinou, že tu mnoho uvažováno býti má, radno teprv *v dospělejším věku* v stav manželský vstupovati, s moudrými, zkušenými, náboženými lidmi, najmě s rodiči v radu vcházeti. A proto také Církev Páně, pečlivá matka dítek svých, velí, by se nešťastným manželstvům předešlo, aby snoubenci k stavu manželskému náležitě se připravovali, zkoušce se podrobili, přijetím svátosti pokání dříve stav milosti Boží nabyli, jestli snad v něm nebyli; aby v nejsvětější Svátosti samého Syna Božího za hosta a svědka k sňatku svému pozvali. A brání stanovenými překážkami a závadami**) sňatkům, o nichž napřed souditi lze, že dobře nedopadnou, jako při blízkém pokrevenství, příbuzenství, při tělesné neschopnosti některého ze snoubenců, při náboženské nevědomosti, při životu nemravném, při náboženství smíšeném***), zkrátka vždy, kdy není možno pravého, upřímného společenství duchovního i tělesného v manželství se nadíti.

Kdo volí společníka v manželství bez Boha, proti vůli Církve, toliko pro časný zisk, krásu a ze slepé vášnivosti: položil základ k *manželství nešťastnému.* Kdo radil se s Bohem; poslechl rady Církve; vystříhal se u volbě vší lehkomyslnosti; volil se svolením i schválením svých rozumných rodičů: má naději, že vstupuje *v manželství šťastné.*

Co zejména při uzavírání sňatku manželského rodičů se týká, nemají oni ovšem práva, dítky do stavu manželského s někým nutiti, když volba jich s volbou dítek se neshoduje, ježto by nucením odnímali dítkám svobody, které je k platnému i šťastnému manželství třeba; mohou však věci uspůsobiti, aby dítě jich mělo moudrou příčinu tak voliti, jak oni si přejí. Chyba ovšem veliká i to, když děti proti *rozumné*

---

*) Srovn. § 35.
**) Srovn. § 81.
***) § 58. II. 2.

vůli rodičů svých se žení a vdávají, a rodinu novou zakládají na troskách spokojenosti v rodinách, z kterých vyšli!

II.

Jaké povinnosti mají rodiče k dítkám a dítky k rodičům?

Dle řádu Božího má právo otcem býti toliko onen křesťanský muž, jenž dle ustanovení Božího i církevního v sňatek vstoupil: jelikož má Boha Otce napodobovati v tvoření; pokračovati v díle Jeho stvořitelském, dávati totiž život lidem novým; což ovšem nemůže příslušeti leč tomu, komu Bůh sám toho práva udělil ve svátosti schválně ustanovené, ve svátosti stavu manželského a za pomoci manželky jeho. A poněvadž muž, svátostí stavu manželského k manželce připoutaný, má jistá práva k rodině: má ovšem i s právy těmi spojené povinnosti k ní; a naopak majíc rodina povinnosti k hlavě své, má ovšem i s povinnostmi spojená práva na všemožnou péči otcovskou*).

Vzájemná tato práva a vzájemné povinnosti otce s matkou oproti dítkám a dítek oproti rodičům svým ustanovil Bůh již *zákonem přirozeným***), an rodiče i dítky k sobě připoutal nejužším svazkem *vrozené lásky*, tak že dítky vidí ve svých rodičích svou minulost: a rodiče ve svých dítkách naději vlastní pro budoucnost; že dítky v rodičích ctí viditelné zástupce svého Stvořitele: a rodiče zase považují dítky jako svěřené poklady nesmrtelné, z nichž jednou bude jim počet klásti Bohu.

Mimo to velí Bůh dítkám zvláštním *přikázaním zjeveným*, aby rodiče ctili a zvláštním zaslíbením ku poslušnosti a prokazování lásky k rodičům ochotnějšími je činí: kdežto rodiče posvěcuje zvláštní svátostí, aby dítky své po křesťansku, bohulibě a tak i záslužně vychovávati mohli.

1. Jaké jsou tedy povinnosti otce k dítkám?

Svatý učitel národů zahrnuje je v tato slova: „Vy otcové, nepopouzejte k hněvu synů svých: ale — *vychovávejte je — v kázni a — v trestání Páně****). Dle toho má otec:

a) *Dítky své* **vychovávati.**

---

*) Srovn. § 16. II. 5. a.

**) § 9.

***) Efes. 6, 4.

A *kdy* má s vychováváním tím začíti?

Vychovávání dítěte má začíti již v životě mateřském od prvního počátku jeho, poněvadž podle zárodku vzrůstá každá bylina a přináší později ovoce*); a podobně dle začínajícího těla lidského vzrůstá člověk i později, a dle dobrých a zlých vlastností tělesných bývají namnoze i vlastnosti člověka duchovní, jež na skutky jeho veliký vliv mají.

Za tou příčinou mají tedy rodičové v čas *těhotenství* manželky všeho se varovati, čím by do dítěte zárodky nezdraví a zlých náruživostí vložiti mohli. Čas těhotenství má býti oběma rodičům časem posvátným, v němž všelikých prudkých pohybů mysli co nejpečlivěji se varují a v němž zejména matka ráda s Bohem se obírá, Matku Boží za pomoc vzývá, všech nebezpečných zaměstnání pilně se varuje, otec ale nad tím bdí, aby manželka jeho a dítko, jež pod srdcem nosí, úrazu neutrpěly.

Po porodu má každá matka kojiti své dítko sama, jestli to zdraví její připouští; když ale moudrý lékař nařídí, aby pro zdraví vlastní dítko svěřila *kojné:* má si zvoliti k dílu tomu ženu tělesně *zdravou* a mravně úplně *bezúhonnou*, poněvadž s mlékem vssává dítko obyčejně i zárodky vlastností a náklonností kojných, pěkné i nepěkné do sebe; pozdější náklonnosti dítek k obžerství, opilství, smilstvu, hněvu, závisti atd. bývají dědictvím z kojných, jež hříchům takovým oddány byly, aneb rodičů, kteří si v podobných věcech libovali, jak i Písmo praví: „Umřel otec jeho, a jakoby neumřel: nebo podobného sobě zůstavil po sobě!“ **) A jak přísloví dotvrzuje, učíc: „Po otci syn, po matce dcera se poznává. Jaký strom, takové i ovoce!“

Když se dítko na svět narodilo, mají křesťanští manželé o to péči míti, aby co nejdříve stalo se též dítkem Božím a spoludědicem Ježíše Krista; čili mají je co nejdříve dáti *pokřtíti* ***), aby snad beze křtu nezemřelo a o blaženost nebeskou oloupeno nebylo, poněvadž ústrojí jeho jest velmi slabé, a tudy snadno a proti všemu nadání porušení bere. Za tou příčinou soudí také svatý Alfons Liguori†), že rodiče křesťanští těžce hřeší, jestli bez závažné příčiny dítko po deset dnů bez křtu

*) Srovn. § 39. II. 4.

**) Sir. 30, 4.

***) Srovn. § 73.

†) Na př. Homo apost. II. díl. XIV, 18.

svatého a tak v nebezpečí nechávaji, že blaha nebeského nedojde.

Taktéž mají matky během *šestinedělí*, když zdraví jich tomu dopouští, do chrámu s dítkem svým přijíti k církevnímu *úvodu* čili za tou příčinou, aby Bohu poděkovaly za šťastný porod, za poklad od Boha svěřený; aby Bohu slib tu učinily, že dítko své dle vůle Jeho vychovají; a aby přijaly k tomu požehnání kněžské. Vzorným příkladem má jim býti Matka Spasitelova, kteráž, ač zákonu o očišťování šestinedělek, pro matky židovské danému, jakožto neporušená Panna a přesvatá Bohorodička nepodléhala: přece z nevystíhlé pokory se podrobila, a i s přesvatým Synem svým požehnání kněze Simeona v chrámu Jerusalémském přijala!

Když *dítko dospívá*, mají je rodičové dle sil svých vzdělávati sami, aneb alespoň o jeho vzdělání skrze učitely postarati se tak, aby v budoucnosti samo chléb svůj spůsobem poctivým dobývati si mohlo: do té však doby, než samo výživu svou opatřovati si *může*, mají sami vším potřebným je opatřovati. Taktéž povinni jsou rodičové, aby dítkám svým dle možnosti nápomocnými byli, když pro sebe nějakou živnost začínají aneb do stavu manželského vstupují; mají se jim tedy i o slušnou *výbavu* postarati. Kteří tak nečiní, těžce hřeší, jak vysvítá ze slov svatého Pavla řkoucího: „Nemají synové rodičům pokladů skládati, ale rodičové synům“ *); a opět: „Jestliže kdo o své, a obzvláště o domácí péče nemá: víru zapřel a jest horší nežli nevěřící!“ **)

Příklady ušlechtilé péče rodičů o *pravé blaho dítek* nalezáme v Starém Zákoně v životě starého Tobiáše, a v životě bratří machabejských ***). „Dítě, neboj se tohoto kata,“ napomínala hrdinská matka mučenníků, „ale hoden jsa bratří svých, podstup smrt, *abych tě v životě věčném s bratřími tvými zase nalezla!*“ V dějinách Církve Páně jest ale bez počtu příkladů, kterak zbožní rodiče o vychování a časné zaopatření dítek svých všemožnou péči měli; ale také, kterak přede vším blaho jich věčné na zřeteli měli, a o „věno a výbavu“ pro nebe se jim starali; raději smrt jich viděli, nežli hříšný život jejich! „Synu můj!“ říkávala na př. blahoslavená královna Blanka synu svému svatému Ludvíkovi; „miluji tě

*) II. Kor. 12, 14.

**) I. Tim. 5, 8.

***) Srovn. knihu Tobiáš., a II. knihu Machab. 7. kap.

nade všechny poklady světa; ale věř, že bych tě raději mrtvého před sebou viděla, než těžkým hříchem zohaveného!“ A tak smýšlejí i všichni Boha v pravdě milující křesťané.

Otec má dítky

b) vychovávati **v kázni.**

Co se míní kázní?

Majíce rodiče od Boha moc, v tvoření Jeho pokračovati, novým lidem životy dávati, a i povinnost, je vychovávati: mají ve všem *sami tak se chovati aby této důvěry Boží hodnými se ukazovali*, čehož ovšem jinak nedokážou, leč když ve všem přísně zachovávají *pořádek*, Bohem ustanovený, a k oslavě jména Jeho směřující.

Proto mají rodiče, již povinnost manželskou *spolu* konajíce, býti pamětlivi řádu Božího, a jeden druhému po vůli bývati jen tak, aby zplodili dítky, aneb nezdrželivostí se neprohřešili; úkon svůj mají tedy činiti jako dílo posvátné a svátostí stavu manželského skutečně posvěcené; dále mají se varovati všeho, čím by jiným, najmě snad vlastním dítkám svým, pohoršení dáti mohli, manželsky spolu obcujíce.

V příčině dítek mají rodiče i před narozením jich i po něm, stálou o to péči nésti, aby dítky jich nežily toliko pro tento svět, ale především pro Boha a pro nebe; proto mají všemožnou o to péči míti, aby v dítkách náruživosti ani nepovstaly, a když snad povstávají, aby ihned udušeny byly. Mají dítkám svým býti jako anděly strážnými, k dobrému jich přidržujíce a veškeré pohoršení od nich vzdalujíce, jež by jim snad se strany domácích, služebných, sousedů a jiných společníků povstati mohlo.

A poněvadž četných těchto závažných a dlouholetých povinností dojista bez milosti Boží vykonávati nelze*): proto mají rodičové ku předůležitému dílu vychování dítek svých *Boha stále za pomoc prositi*, aby dítkám svým ne tak slovy, jako spíše vlastními dobrými *příklady* předcházeti mohli. Mají je ale i *slovy* stále k činům bohulibým napomínati; v základních pravdách svatého náboženství cvičiti i cvičiti dáti; od doby, kdy jména otce a matky na zemi vyslovovati se učí, i také se jmény Otce Boha a přeblahoslavené Matky Marie je seznamovati; obyčejné modlitby a hlavní pravidla křesťanského života jim vštěpovati. Mají tak činiti, poněvadž Bohu líbí se pocta maličkých, jak stojí psáno: „Z úst nemluvňátek

*) § 33.

a těch, kteříž prsů požívají, dokonal jsi chválu“ *); a opět: „Nechtež dítek jíti ke Mně a nebraňte jim: nebo takových jest království nebeské!“ **)

Mají rodiče dítky *od nejútlejšího mládí* k Bohu vésti, poněvadž učení Boží v nezkaženém srdéčku dětském nejlépe se ujímá, a když se řádně ujalo, ani v pozdějších, nebezpečných dobách snadno vypuzeno nebývá.

V příčině vzdělávání útlých srdcí dětských první úlohu svěřil Bůh citlivějším *ženám*, a tedy *matkám*; co v útlé srdce dítěte zasily, přinášívá hojný užitek po celý život. Svatá bába Ludmila vychovala, řádem křesťanským stále se řídíc, světce Václava. A i když ďábel, zlý lid a zhoubné, podrážděné chtíče člověka na čas dobré símě, v útlé srdce zaseté, utlumili: po letech, když vášně ochladly, pučívá ono znovu. Mnohý stařec po životě zhýralém ku pokání bývá přiveden upomínkami na svatý, pokojný život, jejž trávil ve svém mládí, a vzpomínáním na naučení, která mu dávala zemřelá zbožná matka!

Jestli ale dobré vychování v mládí tak požehnané ovoce mívá, tuť patrno, jaký to veliký nerozum a jak veliký hřích před Bohem, říkati: „*Dítěti jedno jest, co slyší a vidí*; nezáleží na tom, v jakém náboženství se cvičí; dítě naukám křesťanským ještě nerozumí, a proto *ať se učí modliti, do chrámu choditi, zpovídati a t. d., až všemu dokonale bude rozuměti!*“ Ó ďábelská lstivosti, jež srdce nevinná odvracuješ od Toho, kterýž právě od nevinných veleben chce býti, a kterýž hrozí, že nižádný života věčného nedojde, kdo nedovede býti bezelstným, prostinkým, upřímným, zbožným jako dítě! Či co znamenají slova Páně: „Kdožkoli nepřijme království Božího jako dítě, nevejde do něho“ ***)? A opět: „Zajisté pravím vám: Neobrátíte-li se, a nebudete-li jako maličcí, nevejdete do království nebeského“ †)?

Čím dítky více *dospívají*, tím více mají jim rodiče osobní *svobody* popřávati, ovšem ale nikdy nepřestávati, nad nimi bdíti; ano čím více svobody jednání jim popřávají, aby sil svých duchovních i tělesných dobře užívati se naučily: tím ostražitějšími býti mají, aby dítky dané svobody neužívaly

---

*) Mat. 21, 16. Žalm 8, 3.
**) Mar. 10, 14.
***) Mar. 10, 15,
†) Mat. 18, 3.

ku své i jiných zkáze, a aby nemyslely, že svoboda tolik jest co *nevázanost**)!

V dospívajícím věku dítek mají rodičové zvláště k tomu přihlížeti, aby si dítky zvolily *přiměřený stav* čili místo působení ve společnosti lidské, a k dosaženi ho všemožně jim napomáhati. Jestli dítě na vahách jest, má-li zvoliti stav duchovní neb světský, svobodný neb manželský: mají mu rodiče dle nejlepších svých zkušeností i vědomostí *raditi***); ale nikdy nesmějí ho k nějakému stavu mocí *nutiti*, poněvadž by tak vtírali se v práva samého Boha, jenž poměry lidské Prozřetelností svou řídí tak, aby každý člověk svobodně voliti mohl; rušili by osobní právo a svobodu svého dítěte, jež není věcí nýbrž osobou, a takto tedy řád Boží převracujíce, těžce by hřešili. Ovšem že mohou však poměry ve své domácnosti tak zařizovati, aby dítě, svobody nepozbývajíc a po rozumu soudíc, snadněji zvolilo ten stav a to povolání, jež rodiče si přejí.

Otec má konečně

c) vychovávati dítky v **trestání Páně.**

Co znamenají slova ta?

Slova ta znamenají, že rodičové mají také tu od Pána jim uloženou povinnost, aby dítky své trestali, když totiž ony po dobrém od zlého upustiti, a dobře činiti nechtějí; a hřeší tedy rodiče, jestliže dítkám všecko dovolují, ku všem jich darebnostem i zjevným nepravostem mlčí, shovívají, jich se i zastávají, a ty pronásledují, kteří dítky jich na lepší cestu přivésti chtějí. V příčině té radí moudrý Sirach***): „Máš-li syny, cvič je a shýbej je (k poslušnosti) z mládí jejich. Máš-li dcery, opatruj tělo jejich, a neukazuj veselé tváři své k nim“ (abys jich přílišnou laskavostí neučinil lehkovážnými). A kniha Přísloví praví: „Neodjímej od pacholete kázně: nebo budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš: a duši jeho z pekla vysvobodíš“ †)! K těmto slovům, jimž tak velice na odpor jednají přemnozí nemoudří rodiče, i zástupcové jich ve školách a jinde, dokládá ještě naše přísloví: „Metla (t. j. zasloužené trestání vůbec) vyhání děti z pekla!“

Avšak kdo tresce, má trestati skutečně „v trestání Páně,“

---

*) Srovn. § 26. a násled.

**) Srovn. svrchu I. 7.

***) Sir. 7, 25. 26.

†) Přísl. 23, 13. 14.

čili *dle vůle Páně*; nikoliv snad z pouhé vášně a ze msty, ale proto, *aby dítě polepšil* a od budoucích poklesků odstrašil. Kdo trestá ve zlosti, chybujícího nenapravuje, ale ku hněvu a nenávisti popouzí; a proto před tím varuje sv. Pavel slovy: „Otcové, nepopouzejte k hněvivosti synů svých, aby nebyli malomyslní“ *)! Jestli ale kdo místo řádného a přiměřeného trestání děti toliko *proklíná neb jim laje*, nejen jich nepolepší, ale *pohorší*, poněvadž jedná i proti úctě Bohu povinné i proti pravé povinnosti své k dětem.

Velmi zhusta chybují rodiče i tím, že nejednají se všemi dítkami stejně nestranně, čili že některým, jakožto *mazlíkům*, bez rozumné příčiny nadržují, a jiných nespravedlivě od sebe odpuzují. Z jednání takového povstává rozhořčenost u odstrkovaných, všeliké sváry v domácnosti i horší věci, za kteréž těžce odpovídati budou Bohu ti, kteří nestejně a tedy nespravedlivě k dítkám svým se chovají!

Všickni rodičové nemohou dítkám dáti vychování takové, jaké by si snad přáli; také nemohou všickni zanechati dítkám statků tohoto světa. Avšak co s pomocí Boží mohou a mají všichni dítkám za věno dáti, to jsou: *láska ku pravdě a stydlivost; láska k Bohu a pokladům nebes!* A když kdo ty dary má, dosti bohatým jest na světě; avšak bez nich: Co člověku platno, kdyby celý svět měl neb získal, a při tom škodu trpěl na duši své?

2. Čím povinny jsou dítky rodičům?

Čím dítky jsou a čím býti mohou, mívají větším dílem od rodičů. Proto nemůže býti nikomu s podivením, když jim Bůh velí, aby rodičům všemožným způsobem vděčnost na jevo dávali a tak i Stvořiteli, z Jehož moci rodiče život jim dali a k Jehož rozkazu je vychovávali, vděčným se ukazovali.

Ale kterak má tato vděčnost prokazována býti?

Bůh vyznačuje ji ve čtvrtém přikázaní jediným slovem „ctíti,“ an praví: „*Cti* otce svého i matku svou!“

A co znamená *koho ctíti?*

Někoho ctíti čili někomu čest prokazovati znamená: tak o něm smýšleti, tak o něm vždy mluviti, tak ve všech věcech k němu se chovati, aby mu z toho byla před lidmi *čest*; čili tak náležitě vnitř i zevnitř se ke komu chovati, abychom dokázali, že jemu ve všem *přednost před sebou dáváme.*

*) Kolos. 3, 21. Efes. 6, 4.

Někoho ctíti znamená tedy více, než koho toliko milovati*), poněvadž láska toho nežádá, abychom milovanému přednost před sebou dávali, jak toho žádá čest pro někoho. Proto také milovati máme všechny lidi, ovšem že přede všemi a hlavně *milovati máme rodiče*; ale mimo lásku máme míti pro ně i *čest*. A poněvadž nikdo v pravdě nemůže říci, že rodiče své ctí, čili přednost před sebou jim dává, kdo vůli jich ochotně se nepodrobuje: proto sluší dítkám, chtějí-li povinnostem svým oproti rodičům dostiučiniti, aby jich i *poslušnými* byly. Za tou příčinou dočítáme se také v katechismu: „*Čtvrté přikázaní velí, aby děti rodiče své ctily, milovaly a jich poslušny byly.*“

Co zejména *úcty a lásky se dotýká*, kterými dítky rodičům jsou povinny, sluší dle výroků Písma svatého tvrditi, že úcta a láska ta nemají býti odbývány toliko lacinými slovy a planými spůsoby: ale že mají býti *účinné* čili *ve skutcích* se jeviti. Mají tedy dítky rodičům svým přede vším nápomocny býti k dosažení blaha jich věčného; a tedy, nemohou-li jinak, mají se *za ně k Bohu vytrvale modliti*. Dále v duchovních potřebách jejich je *těšiti, vyrážeti*, a jestli pro stáří rady potřebují, jim dobře *raditi*. Rovněž mají jim ale i v tělesných potřebách *pomáhati*, a tedy: ve *výživě* jim nadlehčovati; *v nemocích a starobě* je ošetřovati; *v chudobě* je podporovati, jak učí moudrý Sirach řka: „Synu (dcero)! ujmi se stáří otce svého (matky své), a nezarmucuj ho, pokud jest živ“ **)!

Povinnosti dítek, aby rodiče ctily a milovaly, nepřestávají nikdy jich zavazovati, byť i *rodiče slabosti měli*; nebo dokládá tentýž mudrc: „Zemdlí-li (otec neb matka) na rozumu, snášej ho, a nepohrdej jím v síle své: nebo milosrdenství (prokázané) otci (neb matce) nepřijde v zapomenutí“ ***). Ano dítky nesmějí přestati rodiče své ctíti a milovati ani *po jich smrti*, jak to na srdce klade starý Tobiáš synu svému slovy: „Když vezme Bůh duši mou, pochovej tělo mé: a v poctivosti míti budeš matku svou po všecky dny života jejího; nebo pomněti máš, jaká a jak veliká nebezpečenství trpěla pro tebe v životě svém. A když i ona doplní čas života svého, pochovej jí podle mne“ †).

---

*) Srovn. § 56. I. 2. II.

**) Sir. 3, 14.

***) Ibid. 3, 15.

†) Tob. 4, 3—5.

Z určitých těchto rozkazů Božích samo již plyne, že dítky mají se všeho nejvýše varovati, čím by ukazovaly, že o rodičích *špatně smýšlejí, nepěkně soudí*; všeho se vystříhati, čím by v řečích neb skutcích na jevo dávaly, že jim nejen přednosti před sebou nedávají, ale ani snad jich *nemilují*. Za tou příčinou na tak četných místech Písma svatého Bůh dětem výstrahy dává. Zakazuje, aby dítky *za rodiče se stydely*, řka: „Slyš otce svého, kterýž tě zplodil: a nepohrdej matkou svou, když se sestará" *)!

Zapovídá Bůh rodičů *slovy zneuctívati*, řka **): „Kdo zlořečí otci svému a matce své, toho svíce shasne uprostřed temnosti" (t. j. zbaven bude světla milosti Boží, a proto věčně zahyne). Bůh varuje od toho, *chyby rodičů zjevovati*, an dí: „Nechlub se z pohanění otce svého, nebo není tobě k slávě zahanbení jeho. Sláva zajisté člověka (pochází) z poctivosti otce jeho, a hanbou syna jestiť otec beze cti" ***)! *Hrozí Bůh tresty* nejhoršími na světě i po smrti všem těm, kteříž viditelných zástupců Jeho na světě, skrze jichž ruce on dětem dobrodiní prokazovati ráčí, jakýmkoli spůsobem *potupují, zarmucují, opouštějí, poškozují*, řka: „Oko, které se posmívá otci a které pohrdá matkou svou, to ať vyklinou krkavci a snědí je mláďata orlice" ****); a opět: „Kdo by udeřil otce svého neb matku, smrtí ať umře! Kdoby zlořečil otci svému neb matce, *smrtí ať umře*" †)!

Z uvedených slov Božích, jež přikázaní čtvrté doplňují rozkazy i zápověďmi, může tedy každé dítě jasně poznati, jak velice má si roditelů i vychovatelů svých vážiti, a proto poklesky jich omlouvati, zatajovati a s trpělivostí snášeti, podobně jako snášeli i rodičové jeho veškery nedostatky, pokud sám nerozumným dítětem byl. A aby nikomu nezdálo se jho to nad míru těžkým, *dal nám vtělený Syn Boží sám nejen nejkrásnější příklad úcty a lásky* k nebeskému Otci, Jehož poslušen byl až k smrti kříže ††): ale i vzor úcty a lásky k pěstounům svým, jimž „poddán byl" †††), najmě k Matce své, člověku, když umíraje v mukách nejkrutějších, o blaho

*) Přísl. 23, 22.
**) Přísl, 20, 20.
***) Sir. 3, 12. 13.
****) Přísl. 30, 17.
†) 2. Mojž. 21, 15. 17. Mat. 15, 4.
††) Filip. 2, 8.
†††) Luk. 2, 51.

její pečovati nepřestal, ale povinnosti i práva svá k ní „miláčkovi“ svému odevzdal *).

Mimo vzor samého Bohačlověka nacházíme v Písmě přečetné příklady dítek zvedených i nezvedených, na nichž vyplnily se buď zaslíbení aneb hrozby Boží. Tak odstrašujícími doklady jsou Chám, jenž otci svému Noemovi se posmíval **), Absolon, jenž proti otci svému králi Davidu se vzbouřil ***). Příklady hodných dítek podává nám životopis Samuela ****), Tobiáše †), Josefa Egyptského ††), jenž chudému a starému otci v královském voze naproti jel.

Úctu a lásku prokazují ale dítky rodičům hlavně tím způsobem, když se vůli jejich ochotně a dokonale podrobují, čili *rodičů poslušnými jsou.* A sice „má dítko otce tak poslouchati jako Boha, poněvadž Bůh ho poslouchati velel,“ tvrdí svatý Augustin.

V poslušnosti dítek rozeznávati však sluší *rozličné stupně.* Ve věku zcela *nedospělém* mají dítky rodičů naprosto poslouchati ve všech věcech, jež vůli Boží se neprotiví; tedy zachovávati domácí pořádek od rodičů ustanovený co nejsvědomitěji, a ducha i tělo vzdělávati tak, jak rodiče za nejprospěšnější uznávají, poněvadž by jinak vychování ani možným nebylo. Kdyby ale dítky poznávaly, že se rodiče opovažují něčeho jim nakazovati, co ony jakožto hříšné poznávají, na př. kdyby jim rodiče uložili něčeho ukrásti, tu musily by se dítky rozpomenouti, že rodiče meze svého, od Boha daného práva překročili, že sluší tedy více poslouchati Boha než lidi †††), a poslušnost jim odepříti, byť i pro neposlušnost v tomto případu musily po příkladu svatých mučenníků a vyznavačů i nejhorších příkoří snášeti. Nebo kdo lidí více se bojí než Boha, není lásky Boží hoden ††††). Svatá panna Barbora otce svého, jenž ji k pohanství sváděl, nikterak neposlechla, ač konečně po hroznych útrapách od něho samého sťata byla †††††).

---

*) Jan. 19, 26.
**) I. Mojž 9
***) II. Král. kap. 13—15.
****) I. Král. 3.
†) Kniha Tobiáš.
††) I. Mojž. 37.
†††) Skut, apošt. 5, 29.
††††) Srovn. Luk. 14, 26.
†††††) Svátek její 4. prosince.

Ve *věku dospělém* mají dítky k rodičům povinnost v příčině poslušnosti toliko podmíněnou. I mohou si výživu svou mimo dům hledati, jestli jich pomoci rodiče nepotřebují, aneb není-li pro děti samy nutno, v domě otcovském setrvati. Ale i když ničeho od rodičů nepotřebují, nemají přece na povinnou jim čest a lásku zapomínati, ale mají přání jich dbáti, při důležitých záležitostech, najmě při volbě přiměřeného stavu s nimi v radu vcházeti, zvláště také po smrti jich poslední vůli jejich co nejvěrněji vyplniti, a vždy k Bohu za ně se modliti *).

Kdo jinak jedná, těžce se prohřešuje a přísným trestům podléhá, jak praví Bůh: „Má-li kdo syna zpurného a protivného, ježto by neposlouchal přikázaní otce neb mateře, a jsa trestán, nechtěl by poslouchati, uchopí ho, a přivedou k starším města a řeknou k nim: Syn náš tento protivný a zpurný jest, na napomínání naše nic nedbá, tedy kamením jej uhází lid města a umře“ **). A svatý Pavel počítá vzpouru proti rodičům za odpadnutí od Boha, an píše: „Jsouce rodičů neposlušni, hodni jsou smrti“ ***)!

III.

Jaké povinnosti mají k sobě navzájem členové „rodiny,“ v širším toho slova smyslu?

Rodinou v širším smyslu vyrozumíváme veškery osoby, kterých k rodině počítati lze za příčinou svazků pokrevenství, příbuzenství, přátelství, služebnosti. Za tou příčinou jest třeba označiti *poměry mezi pokrevenci a sešvakřenými* (*příbuznými*), *mezi pěstouny a schovanci*, *mezi učiteli a žáky*, *mezi hospodáři a čeledí*, *dobrodinci a obdarovanými*, *starými a mladými*. —

Obecně řečeno: *mají rovní chovati se k sobě s podobným přátelstvím jako manželé mezi sebou* †), *výše postavení v rodině k níže postaveným s podobnou laskavostí jako rodiče k dítkám*, *a podřízení ku svým starším či představeným s podobnou šetrností jako dítky k rodičům*. A poněvadž povinnostem odpovídají práva, a právům opět povinnosti ††), proto ovšem mají

*) Srovn. svrchu II. 1.
**) 5. Mojž. 21, 18—21.
***) Řím. 1, 30.
†) Srovn. § 58. II.
††) Srovn. svrchu § 16. II. 5. a.

představení, vrchní, starší atd. netoliko právo na úctu od podřízených, poddaných, mladších; ale rovněž mají i povinnosti, s podobnou laskavostí k nim se míti, s jakou chovají a chovati se mají rodiče k svým dítkám. Zejména mají:

1. *pokrevní a příbuzní* vyšší a něžnější láskou k sobě lnouti a se na vzájem ctíti, poněvadž na základu svazku rodinného vespolek stojí*).

Krásný příklad lásky mezi příbuznými nacházíme mezi syny patriarchy Jakuba, když Juda chtěl býti otrokem na místě bratra svého Benjamina, aby otec zarmoucen nebyl**). Odstrašující příklad nelásky jest bratrovrah Kain; Boleslav, kníže české, jenž zabil bratra svého Václava. Ba dějiny Slovanů, málo proslavených svou odvěkou nesvorností, oplývají obrázky vše umořující nelásky a neuctivosti mezi členy rodiny.

2. *Pěstouni* mají všemožnou péči o to míti, aby při *učních* svých místo rodičů dle vůle Boží zastávali, a tedy dle potřeby netoliko o duchovní ale i tělesné jich potřeby pro zásluhu u Boha se přičiňovali, jak napomíná svatý Petr: „Mluví-li kdo (t. j. chce-li učiti), mluviž jako řečí Boží; jestliže kdo posluhuje chudým, nemocným (a ovšem i neumělým, správě své svěřeným), činiž to jako z moci, kteréž jemu Bůh uděluje, aby ve všem ctěn byl Bůh skrze Ježíše Krista, kterémuž jest sláva a panování na věky věkův“ ***).

Vzorem pěstouna čili vychovatele jest nám svatý Josef „spravedlivý.“ Vzorem vděčného, uctivého učně jest pachole Ježíš, jenž netoliko k pěstounu Josefovi ale i k učitelům v Jerusalémě s veškerou uctivostí se choval†). Pohanský král Alexander macedonský nanejvýš vážil si svého pěstouna, ano větší jemu zásluhu přičítal za své vzdělání, než otci svému Filipovi za zděděnou moc královskou. Ohyzdnými nestvůrami jsou naopak žáci svatého mučenníka Kasiana, kteříž vychovatele svého železnými svými rafijemi ubodali proto, že jej neoblomným vyznavačem Kristovým shledali††).

3. *Hospodáři* mají ku své *čeledi* laskavě, opravdu otcovsky se míti. Zvláště jestli služební k nim vstoupili v útlém,

---

*) Srovn. sv. Tomáše Ak. 2. 2 quaest. 101. a. 1.

**) I. Mojž. 44, 33.

***) I. Petr. 4, 11.

†) Srovn. Luk. 2, 46–51.

††) Svátek jeho světí se dne 13. srpna.

nezkušeném věku do služby, mají při nich ve vychování doplňovati, čeho se jim z jakékoli příčiny od rodičů nedostalo. Mají jich tedy přidržovati netoliko ku pracím, ku kterým si jich najali, ale i k službě Boží; dále mají jim náležitý čas a slušnou míru vyměřiti ku práci i odpočinku, dávati jim mzdu spravedlivou a v čas dbáti o mravný život jich, vyučujíce jich netoliko dobrými řečmi, ale hlavně dávajíce jim k životu ctnostnému dobrý příklad; za tou příčinou mají se i všeho vystříhati, čím by jim pohoršení dali; najmě mají jich dle pohlaví od sebe odděliti, nemravných a nenapravitelných bez ohledu z domu odstraniti, ve všem dbajíce budoucí ze služebníků odpovědnosti, jak praví Písmo: „A vy páni, též také čiňte jim, vědouce, že i jejich i váš Pán jest v nebesích, a přijímání osob není u Něho“ *); a opět: „Máš-li čeledína věrného, važ si ho jako duše své, a jako s bratrem s ním nakládej“ **). A i přísloví naše praví: „Věrný sluha, nezaplacený klenot!“

Krásný příklad péče o služebníka podává nám setník v evangelium, jenž přišel Pána Ježíše za uzdravení jeho prosit ***). Jiný vzor nacházíme v životě svatého Václava, jenž věrného služebníka Podivína učinil svědkem i společníkem svých bohumilých vycházek i skutků.

Mají-li ale dle vůle Boží hospodáři otcovskou péči míti o služebníky, mají dle vůle téhož Boha *služebníci* chovati se ku svým pánům podobně, jako chovati se mají dítky k rodičům. Mají jim tedy sloužiti se vší věrností, o jich prospěch v pravdě dbáti, a tedy všelikého tajného odškodňování a domácích podvodů se varovati, rozkazy jich věrně plniti, s odměnou umluvenou a slušnou spokojeni býti, tajemství domácí zamlčovati, křehkosti jich z lásky k ukřižovanému Bohu i pro zásluhu u Něho s trpělivostí snášeti, jak napomíná kníže apoštolské: „Služebníci poddáni buďte ve vší bázni pánům, netoliko dobrým a mírným, ale také zlým“ †)! Opustiti mají ale pány, kteříž by jim pohoršení dávali, k hříchům jich naváděli, ba vědí-li napřed, že páni nevěřící a nemravní jsou, nemají k nim vůbec ani do služby vstupovati, pamatujíce, že co člověku platno, kdyby tisíce peněz vydělal, ba kdyby tře-

*) Efes. 6, 9. Kolos. 4, 1.
**) Sir. 33, 31.
***) Mat. 8, 6,
†) I. Petr. 2, 18. Efes. 6, 5.

bas i veškeré poklady celého světa získal, když by při tom na své duši škodu utrpěl*)?

Vzor dobrého služebníka nacházíme na Eliezeru, jenž z rozkazu Abrahama do ciziny se vydal, a tam moudrým spůsobem mladému Isákovi manželku vyhledal**).

4. *Starší* konečně vůbec povinni jsou *mladším* býti učiteli života ctnostného, a to nejvíce vlastním dobrým příkladem. Tak zdráhal se starý Eleazar byť jen na oko požíti masa zapovězeného, a tím snad pohoršiti mladších, kteříž by pak jistě říkali, že Eleazar devadesátiletý k nevěrcům se přidal, aby vlastní odpadnutí od víry tím spíše omluvili. Toho ani zdání na sobě míti nechtěl, ale raději vydal se mukám lidským, aby mladým lidem a všemu národu příklad ctnosti a u víře statečnosti zanechal, než aby posléze upadl v ruce trestajícího Boha***).

Mladí zase mají míti úctu k lidem starým pro četnější jich zásluhy, i proto že smrti a odplatě u Boha bližší jsou. V příčině té napomíná apoštol národů: „Staršího netresci, ale napomínej jako otce . . . starších žen jako matek . . . Vdovy ve cti měj!“ †) A v Starém Zákonu již přikázáno bylo: „Před šedivou hlavou povstaň, a cti osobu starého: boj se Hospodina Boha svého. Já jsem Hospodin.“ Ba i pohané měli úctu před lidmi starými, v čemž vyznamenali se hlavně obyvatelé města Sparty, kdež i přísný zákon velel mladým, aby před staršími povstávali, a všemožnou šetrnost na jevo jim dávali. Známo také, jak velice ctil svatý Václav babičku svou Ludmilu i po smrti, když ji dal slavným spůsobem z Tetína na hrad pražský odvésti a tam pohřbíti. Jakož i to nepovědomo není, kterak Bůh poslal medvědy na chlapce nezbedné, kteří lysému proroku Eliseovi se posmívali, a že 42 bylo jich na místě roztrháno ††).

§ 86. B) Jakých povinností přináší sebou život v Církvi?

Posledním cílem člověka na světě není šťastný život v rodině, ale v nadpřirozeném spojení s Bohem, a z toho ply-

*) Mat. 16, 26.
**) Genes. 24.
***) 2. Machab. 6, 18 a násl.
†) I. Tim. 5, 1—3.
††) 4. Král. 2, 24.

noucí blaženosti věčné. Život na tomto světě, v rodině spořádané, má nám býti toliko prostředkem a pomocí, abychom cíle nadpřirozeného, záhrobního snadněji a jistěji dosáhli.

Do života nadpřirozeného uvádí nás Pán, an uděluje nám ho na křtu svatém; ku setrvání v něm založil Církev, a svěřil jí trojí úřad: učitelský, královský, kněžský*). I povinen jest každý, na křtu svatém do Církve přijatý a spoludědicem Ježíše Krista učiněný, vůbec všech nařízení církevních svědomitě zachovávati, a vedení duchovních představených svých s celou ochotností šetřiti, právě tak, jako kdyby Kristus Pán životně velel i vedl, poněvadž On řekl apoštolům: „Kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“**)

Ustanovil tedy Syn Boží *zvláštní řád* mezi členy Církve na světě.

Avšak kdo byl členem Církve za živa, nepřestal jím býti ani když se světem se rozžehnav jako světec *do nebe* vešel, aneb když jakožto poněkud porušený a hříchy pokálený *do očistce* jest vsazen, aby se tam prve od nedostatků svých očistil, a Bohu až do posledního haléře dluh zaplatil.

Členem království Božího býti přestal, životu věčnému odumřel jen ten, kdo hříchu těžkého, smrtelného se dopustil, a v něm dokonav, ku smrti věčné *v pekle* odsouzen byl.

Konečně máme povinnosti také k andělům, jakožto společníkům světců i budoucím společníkům svým.

Za tou příčinou naskytují se křesťanům v Církvi Páně žijícím tři řady povinností, a sice:

I. Řád *mezi křesťany živými;*

II. řád *křesťanů živých k mrtvým;* a

III. řád *křesťanů k pouhým duchům.*

I.

Jaké povinnosti mají křesťané mezi sebou za živa?

Pán Ježíš nezavázal toliko obyčejných věřících čili „Církve slyšící“ ku poslušnosti k duchovním představeným čili ku „Církvi učící,“ jak již šíře vyloženo bylo***): ale rovněž přísnými rozkazy zavazuje i představené v Církvi, aby jisté povinnosti k poddaným svým co nejpečlivěji plnili, jakož

*) Srovn. § 69. a násl.

**) Luk. 10, 16,

***) § 69–82.

i četných povinností ukládá všem vyznavačům svým, kteréž jeden druhému na vzájem vykonávati mají.

1. *Osoby duchovní obého pohlaví* zejména mají od prvního počátku, když svůj život Bohu zasvěcují, všechna přikázaní Boží i církevní co nejbedlivěji zachovávati, a sice netoliko pro svou osobu, ale také proto, aby ostatním věřícím dobrý příklad u svědomitosti dávali, i nevěřícím o tom svým životem svědectví vydávali, jak blaze jesti sloužiti Pánu Bohu, a jich tak spíše ku přijetí pravé víry Kristovy přiváděli. I jest všem duchovním osobám třeba, všeho nejvýše se vystříhati, čím by nařízení Církve v lehkost uváděna býti mohla, již i proto, že co při obyčejných křesťanech bývá často proviněním toliko lehkým, při osobách Bohu zasvěcených stává se hříchem smrtelným*), poněvadž *život kněží stává se vzorem pro život nekněží* (vita clericorum, evangelium laicorum).

Jaké jednotlivé povinnosti přikázaní církevní osobám duchovním ukládají, o tom všem dočísti se lze v církevním právu, v bohosloví pastýřském, jakož i v pravidlech čili regulích rozličných, Církví schválených družstev katolických.

Písmo svaté ukládá najmě *duchovním správcům*, biskupům i kněžím, aby bděli nad čistotou víry**); aby pro čest Boží horlili***); sami zákony Páně věrně plnili****), a jiné tím vzdělávali (Tit. 2, 7.); aby byli štědří v almužnách, pohostinní, zdrželiví, mírní, přející (Tit. 1, 7. a násl.); aby snažili se všemu pohoršení předejíti†) a vůbec všem vším se státi††).

2. *Nekněžím* čili *laikům* velí Písmo svaté aby Církve učící byli poslušní†††); k duchovním představeným uctivi (I. Tim. 4, 12.); v posudcích o nich shovívaví (Tit. 2, 15.); a aby jim za chléb duchovní dávali rádi chléb tělesný, poněvadž kdo oltáři slouží, dle ustanovení Božího i od oltáře živ býti má††††).

Všem křesťanům pak vůbec, představeným i podřízeným, sluší býti *snášelivými k jinověrcům*, avšak nikoliv snášeli-

---

*) Conc. Trid sess. 22. c. 1. de refor
**) Srovn. II. Tim. 4, 3. Tit. 3, 9. a j.
***) II. Tim. 2, 3.
****) I. Kor. 4, 1. II Kor. 6, 4. a j.
†) I. Kor. 10, 28. a j.
††) I. Kor. 9, 22. K Filem. list.
†††) Mat. 18, 17. K Žid. 13, 17.
††††) I. Kor. 9, 7—13. Mat. 10, 10. a j.

vými k bludům*), nýbrž snášelivými v záležitostech společenského života. Všem sluší veškeré učení Církve Páně nezměněné vyznávati; s ostatními členy v církevní bohoslužbě bratrský podíl míti; svátostí s náležitou přípravou přijímati; posvátné moci, Ježíšem Kristem zřízené, ochotně se podrobovati; všechny členy duchovního bratrstva ctíti, milovati; všem k dosažení blahoslavenství dle možnosti pomáhati; zlo v Církvi Páně dle sil svých a povolání svého všemožně vykořeňovati; všem, věřícím i nevěřícím, vlastním dobrým příkladem svítiti. Kdo vše to věrně plniti se snaží, o tom říkáme, že má **smýšlení církevní**; kdo povinností katolických takto neplní, má *smýšlení proticírkevní.*

3. Vytknouti sluší konečně ještě zvláštní povinnosti *čekatelů kněžství.* Ti, kteříž do stavu duchovního vstoupiti, najmě kněžími a vůdci ostatního lidu křesťanského státi se chtějí: nemají již pro uvarování vlastní, nenapravitelné škody lehkomyslně prvnímu hnutí mysli se odevzdávati. Jim sluší bedlivě a pilně uvažovati, jaké to jho na se vzíti chtějí; zdali povinnosti stavu toho budou chtíti, a také při duchovních i tělesných silách svých budou moci zachovávati; zdali najmě až do smrti věrně vytrvati si troufají.

Bedlivě zkoušeti se jest jim v příčině *bezženství* čili *celibatu.* Ač celibát není z ustanovení Božího, leč toliko radou: jest on pro duchovníky přikázaním církevním takovým, od kteréhož Církev sotva kdy upustí, najmě v nynějších smutných časech, ana dojista nemůže se naditi od kněží ženatých, rodinou osypaných, že by s ochotností obtížné povinnosti stavu svého při nemocných, opuštěných a v čas krutého pronásledování aneb jen hmotného nedostatku konati mohli. Jestli již předpisy občanské od služby vojenské vylučují mladíky, jistými ani nezaviněnými nedostatky stížené, jakož i nesnadno dovolují vojínům stav manželský, bojíce se o jich statečnost vůči nepříteli: tím méně může kdo ve zlou stránku vykládati Církvi, když vybírá si ve služebnících, jimž duchovní blaho bezčetných vykoupenců Kristových zamýšlí svěřiti a od služby své vylučuje těch, kdož netroufajíce si přemáhati samých sebe a býti pány žádostí svých, naděje nedávají, že by nezřízených žádostí tělesných i duchovních přemáhali při svých bližních.

---

*) Viz hříchy proti víře § 50.

Kdyby si ale snad někdo naději dělal, že bude moci v *nevinné lásce* k druhému pohlaví přece jakési útěchy nacházeti, ten by se velice klamal. Neboť lásky takové nelze na delší dobu udržovati bez ukájení přemocného pudu pohlavního. Co duchovně začalo, z pravidla spůsobem zcela tělesným končívá. Láska smyslná zvláště jest nebezpečná, když skrývá se v rouše ctnosti, nábožnosti, poněvadž tu srdce jest více bezpečné a rozum méně ostražitý, tak že vládnouti zapomíná.

Ukojení žádosti tělesné mimo manželství jest hříchem smrtelným, a při osobě duchovní zároveň porušením odpřisáhlé věrnosti Bohu, čili jinými slovy: odcizením Bohu věci náležité, nebo-li *svatokrádeží*. A poněvadž v příčině té člověk sotva kdy zůstává při prvním pádu, stává se z hříchu tělesného prvního jako prvý článek dlouhého řetězu nepravostí, jehož konec bývá záhuba časná i věčná! Neukojení ale žádosti tělesné, obcováním s druhým pohlavím podrážděné, působí boje, muky, nebezpečí; činí mrzutým, nespokojeným, zádumčivým, zoufalým; vždy ducha i tělo ochabuje, a zdárné působení jich ruší.

Z toho ze všeho patrno jest, že na pravdě spočívá, co radí svatí učitelé církevní těm, kdož službě duchovní oddati se chtějí, napomínajíce: Chceš-li službě Boží zvláště se zasvětiti a veliké odměny věrným, statečným sluhům Páně přislíbené, v pravdě účastným se státi, zkoumej schopnosti své tělesné i duchovní; raď se často a vytrvale s Bohem na modlitbách a v rozjímáních; měj radu se zkušenými bojovníky duchovními, totiž se staršími, vzdělanými, ctnostnými duchovníky, najmě se svým zpovědníkem, jemuž veškeré záhyby srdce svého odkrývej; maje býti vůdcem lidu, cvič se v ctnostech, kterých ti nejvíce třeba bude, jako: v lásce, pokoře, mírnosti, trpělivosti, zdrželivosti, v přemáhání sebe. Seznáš-li, že ti Bůh sil i odvahy dal, abysi pohrdáním a nenávistí synů tohoto světa pro lásku Kristovu povrhal, věz, že tě Bůh mezi své bojovníky volá; nemáš-li v sobě náležitých schopností, do stavu duchovního se netlač, nebo kdo ne dle vůle Boží, ale dle vůle nerozumných rodičů a příbuzných, na schopnosti své se neohlížeje, aneb jen pro časný zisk, kterého se ostatně jen v řídkých případech dočká, do stavu duchovního vstupuje, vydává v nebezpečí věčné záhuby netoliko duši svou, ale i duše přemnohých duchovních svěřenců svých!

I Církev Páně sama velice jest pečlivou v příčině nále-

žitého povolání i vzdělání nových duchovních; a proto na sněmu tridentském biskupům nařizuje, aby zřizovali netoliko ústavy pro vzdělání nastávajících duchovních, v nichž by po několik let ve vědění i bohulibých mravech se vzdělávali a cvičili: nýbrž také žádá, aby zřizovány byly ústavy pro vzdělávání již pacholíků, kteříž by naději vzbuzovali, že by se stavu duchovnímu věnovati mohli. Ustavům takovým říká se *semináře*, což jest tolik, jako by řekl semeniště čili místo, kde se dobré semeno Boží zasévá.

Kláštery pak dorost svůj vychovávají v domech svých vlastních netoliko pro duchovní stav vůbec, ale i pro tu právě kázeň, která v duchovní rodině té panuje, a pro zvláštní účel, ku kterémuž ten který dům řeholní založen byl.

II.

Jaké povinnosti mají křesťané živí k mrtvým?

Křesťané živí mají některé povinnosti k zemřelým všem vůbec; jiné toliko k duším v očistci; a ještě jiné k oslaveným spolubratřím v nebesích.

1. *Obecné povinnosti k zemřelým* jsou: abychom zvláště těm, kteříž s námi za živa v bližším spojení byli, vystrojili stavu jich přiměřený *pohřeb*, pamatujíce při něm spíše na to, co duši jich prospívá, než na pouhý, malicherný lesk, který snad mimo obchodníky se smuteční parádou nikomu neprospívá, nikoho nevzdělává, ba snad jen pohoršuje. Písmo svaté chválí zbožného Tobiáše, v knize o něm samém sepsané, proto, že mrtvé uctivě pochovával; a archanděl Rafael pozdější jeho štěstí výslovně přičítá milosrdenství, jež on zemřelým prokazoval*). Také Církev Páně chválí milosrdenství k zemřelým, počítajíc skutek „mrtvých uctivě pochovávati“ mezi sedm skutků tělesného milosrdenství.

Zvláště povinni jsou blízcí příbuzní a přátelé v Pánu zesnulých: *poslední vůli* jich svědomitě plniti; zlé, jehož zemřelí se dopustili, co možná nejlépe napraviti; škody učiněné nahraditi; dobré, jehož se jim po zemřelých dostalo, s vděčností užívati, zachovávati, rozmnožovati; čest zemřelých hájiti, jak i sami pohané činili, říkajíce: „De mortuis nil nisi bene“, t. j. o zemřelých nemluv, leč věci chvalné!

2. *Duším v očistci* máme všemožnými dobrými skutky

*) Tob. 12, 6—15.

pomáhati, aby brzo muk svých sproštěny byly a do blaženosti věčné vešly. Muky jich jsou dle učení Církve nesmírné, mukám pekelným podobné; v čem se od hroznych muk pekelných rozeznávají, jest jen to, že muky v očistci spojeny jsou s oblažující nadějí na vykoupení a v nebesích oslavení: kdežto s mukami v pekle spojeno jest věčné, beznadějné zoufalství. A při těch svých strašlivých mukách nemohou duše v očistci samým sobě nikterak pomoci, ale nepomohou-li jim přímluvčí, musí ony samy všecko vytrpěti, pokud Bohu přespravedlivému posledního haléře nezaplatí. Pokud živi jsme, pomáhati jim můžeme, jak svědčí Písmo svaté, vypravujíc o Judovi, že „učiniv sbírku, dvanácte tisíc drachem stříbra poslal do Jerusaléma, aby obětována byla za hříchy mrtvých oběť"; a dokládá: „Svaté a spasitelné jest myšlení za mrtvé se modliti, aby od hříchů sproštěni byli"! *)

Při mnohých zemřelých máme ale ještě zvláštní příčiny za ně se modliti, postiti, almužen udělovati, poněvadž si nás k vděčnosti zavázali dobrodiním, aneb že Bůh sám zvláštním poutem lásky k nám jich připojil, jako: rodiče, učitely, pěstouny, sourozence, spolumanžely a t. d. Máme tak činiti také již z pravé samolásky, ježto Bůh dopouští, že *na ty bývá po smrti zapomínáno, kteříž sami za živa na zemřelé zapomínali.*

Jak velice si Církev dobrých skutků, cestou přímluvy za duše zemřelých obětovaných, váží, z toho vysvítá, že udílí přemnohé odpustky na konání rozličných pobožností za zemřelé; že slaví výroční památku všech zemřelých s mnohými oběťmi i pobožnostmi; že udílí plnomocných odpustků pro hodinku smrti všem těm, kteříž v hrdinské lásce k zemřelým veškeré dobré skutky své za ně obětují; a kněžím ducha toho udílí mimo to výsadu privilegovaného oltáře, t. j. milost tu, že obětujíce mši svatou za zemřelé, vždy nabývají plnomocných odpustků, kterých některé duši zemřelého přivlastniti mohou**).

Avšak kdo chce jiným dobrých skutků přivlastňovati, musí jich ovšem dříve sám míti; poněvadž ale bez milosti Boží člověk ničeho k životu věčnému dopomáhajícího vykonati nemůže a milosti Boží pozbývá, kdo se hříchu smrtel-

---

*) II. Machab. 12, 42-46.

**) Krásné čtení v příčině pomoci zemřelým podávají časopisy: „Škola Božského Srdce Páně" v Brně; „Sct. Benediktstimmen" in Lambach; pak knížka Sct. Benediktsmedaile, Lambach, a j.

ného dopustil*): proto ovšem *musí každý, kdo duším v očistci skutečně pomáhati chce, sám bez hříchu těžkého, a tedy v stavu posvěcující milosti býti*, an by jinak toliko mrtvé skutky**) za ně obětoval. Toliko *oběť mše svaté*, i od hříšníka obětovaná, duším zemřelých prospívá, poněvadž cena její nezávisí na knězi obětujícím, ježto kněz při mši svaté jest pouhým nástrojem neviditelného Syna Božího; ale že mše svatá jest dílem samého Bohačlověka, tedy pro nehodnost obětujícího ceny své nikdy neztrácí***).

Jestli snad duše, za kterou se přimlouváme buď již blahoslavenství nebeského dosáhla aneb snad pro nepravosti své zavržena byla: nic nám neškodí, když i na dále skutky dobré za ni konáme, pokud o pravém stavu jejím vědomosti nemáme; nebo poněvadž máme všichni křesťané, živí i mrtví, mezi sebou *obcování* čili pravý, svatý spolek, jak se k němu přiznáváme, když ve Věřím v Boha také „věřím svatých obcování" vyznáváme: skutky naše v pravdě dobré nám jsou k zásluze u Boha vždycky; nepomáhají-li jakožto přímluvy právě těm duším, za které je konáme: pomáhají jakožto společný poklad jiným duším, pomoci potřebným; jsou vyznáním naší víry; povzbuzují ostatních věřících k následování; a ve všem tom uctíván bývá nás všech Pán i Bůh!

3. Co se konečně týče *svatých*, o nichž po výroku Církve víme, že v nebi jsou, sluší dodati, že netoliko nehřešíme, když jich za pomoc vzýváme: ale úctou jich nepřímo samého Boha ctíme†), a jak zkušenost učí, velice samým sobě i jiným úctou tou prospíváme, any dějiny církevní oplývají zaručenými událostmi, jež si lidé uctěním svatých na Bohu vymohli. Zázračných milostí, zejména na přímluvu přeblaslavené *Rodičky Boží*, nabývají lidé až na nynější den, jak o tom svědčí památné zápisky, na př. na Svaté Hoře, v Staré Boleslavi a jinde v Čechách, v Lorettě v Italii, v přemnohých chrámech v Římě, v Lourdu ve Francii a t. d.

III.

Jaké povinnosti mají křesťané k pouhým duchům? Poněvadž andělé jakožto duchové bez těl či pouzí du-

*) Srovn. § 33.
**) § 32.
***) Srovn. § 73.
†) Srovn. § 67.

chové mnohem většími dary od Stvořitele jsou obdařeni a dle vůle Boží v přemnohých případech v běhy života našeho tu příznivě, tu nepříznivě zasahují: máme ovšem i k těmto vyšším, ice omilostněným tvorům Božím povinnosti, které dle půso ení jejich na nás zařízeny býti mají.

1. *Andělům věrným*, nebeským, máme podobnou úctu prokazovati jako svatým spolubratřím svým lidským v nebesích. Najmě máme je vzývati jako ochránce své čili *anděly strážné*. Nebo dle učení svatých otců církevních má každý člověk na tento svět přicházející i svého anděla od Boha ustanoveného, kterýž ho má provázeti po cestách života, zlého varovati, k dobrému nabádati. Také mají své zvláštní anděly strážné rodiny, obce, říše.

Andělem strážným všech věrných Páně, jakož i průvodcem do života věčného odcházejících, jest archanděl *Michael*, jehož také dle vůle Církve zvláště za pomoc vzývati máme.

2. *Andělům nevěrným* čili *ďáblům*, kteří stále o naší záhubě pracují*), od Boha nás odvrátiti se snažíce, máme všemožným spůsobem odporovati; proti nástrahám jich bojovati a to zvláště postem a modlitbou**); častým přijímáním svátostí; kajícím užíváním svátostnin***), jako znamenáním se křížem, kropením svěcenou vodou a pak stálou ostražitostí čili ustavičným bděním. V příčině té píše svatý Petr: „Střízlivi buďte a bděte: nebo protivník váš ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by pohltil“†). A svatý Pavel dí: „Oblecte se v odění Boží, abyste mohli státi proti úkladům ďábelským. Neboť není bojování naše toliko proti tělu a krvi (t. j. proti pouhým, slabým lidem): ale proti knížatům a mocnostem (t. j. ďábelským)...., protož vezměte odění Boží, abyste mohli odolati.... Stůjtež tedy, majíce podpásaná bedra svá pravdou, a oblečeni jsouce v pancíř spravedlnosti a obuté majíce nohy přípravou evangelia pokoje (t. j. jsouce stále hotovi dle evangelia žíti), ve všem berouce štít víry, kterýmž byste mohli všecky šípy ohnivé nešlechetníkovy uhasiti; a vezměte lebku (naděje na) spasení a meč ducha (jenž jest

*) Srovn § 36. Mat. 13, 25. a j.
**) Mat. 17, 20.
***) § 82.
†) I. Petr. 5, 8.

slovo Boží), všelikou modlitbou a prosbou modlíce se každého času v duchu.... se vší ustavičností"!*)

Moc ďábla jest vítězstvím Páně nad smrtí i nad ním zlomena a on podobá se nyní dle učení sv. Augustina psu uvázanému na řetězu a štěkajícímu, jenž nemůže uškoditi leč těm, kteříž svévolně k němu přistupují čili v pokušeních jeho dobrovolné zalíbení mají a dle nich se řídí. Moc ďábla zmáhá se tedy opět jen nad hříšníky, najmě těmi, jak vysvítá i z předeslaného napomenutí apoštolského, kteří oddávají se nevěře, netečnosti u víře, ospalosti v konání dobrého, aneb kteříž s ním v zřejmou smlouvu vcházejí, aby jim ku pomstě nad bližními aneb jinak nápomocen byl**). Moci nemá ďábel žádné nad těmi, kteříž Bohu věrně slouží; sice i jich pokouší, ale pokud se Boha drží, uškoditi jim nemůže!

§ 87. C) Jakých povinností přináší s sebou život ve státu?

Společnost lidskou založil sám Bůh, když ustanovil manželství v ráji, prvomanželům požehnal, aby se množili, a ode všech jednotlivě i pospolu úctu, poslušnost i lásku žádal. Dle rozličných časů, míst i potřeb sestupují se pak lidé přirozenou měrou v rozličné společnosti občanské, aby cíle svého snáze docházeli. A ty rozličné společnosti konečně vždy trvají pod vedením jedné hlavy, podobně jako matka s dítkami stojí pod vedením otce jako hlavy rodiny.

A podobně jako má v rodině otec o to dbáti, aby rodina jeho prospívala a ani v duchovních ani v tělesných potřebách nedostatku neměla: tak mají i představení státu či společností lidských nad tím bdíti, aby jednotliví členové i celé rodiny a celá družstva rodin, jež stát tvoří, Bohu dávaly, co Božího jest, i samy ve svých právech a ve svém vývinu chráněny, v tělesných i duchovních potřebách podporovány byly.

A jako otec nesmí v rodině ničeho ustanoviti, což by zákonu Božímu, z něhož on moc svou odvozuje, na odpor bylo: tak nesmí také vůdcové státu čili zákonodárci ničeho ustanovovati, co by bylo proti řádu samým Bohem ustanove-

*) Efes. 6, 11—18.

**) Viz v § 50.

nému, poněvadž by, tak činíce, vystoupili z práva Bohem jim svěřeného a stali by se násilníky, tyrany.

A podobně jako celá rodina povinna jest spravedlivým čili ustanovením Božím neodporujícím nařízením otcovým se podrobovati: tak jest také povinností všech poddaných státu, poslušnými býti veškerých zákonů státních takových, jež vůli Boží a ustanovením od téhož Boha zřízené Církve jako vrchnosti duchovní na odpor nejsou*).

Dle vývodů těchto mají tedy

1. *vrchnosti světské* všemožnou o to péči míti, aby poddaní jich v pokoji užívati a poctivým spůsobem rozmnožovati mohli statky své; mají jich i majetek jejich proti všem škůdcům domácím a cizím i mocí hájiti; v duchovních a tělesných potřebách všemožně jich podporovati tak, aby všichni s radostí nejen jim, ale všemohoucímu Pánu sloužili a i blaha záhrobního dosíci mohli; zvláště mají také poddaným v službě Boží dobrým příkladem předcházeti. A o to vše pečovati mají nejen jako marnou slávu hledajíce, ale jako Boha, budoucího soudce se bojíce a počet z úřadování klásti majíce; nebo pravil apoštol národů: „Páni, což jest spravedlivého a slušného, služebníkům prokazujte, vědouce, že i vy Pána máte na nebi“ **).

2. *Poddaní* za tu péči vrchností mají jich ctíti***) i tehdáž, když nemilého jha ukládají, a sice pro Boha; daně ze statku svých i z krve odváděti, poněvadž jich k udržení pořádku ve státu jest třeba†); vrchností jako dítky rodičů poslouchati; za ně se modliti††), aby pokojný, bohulibý a tichý život zaříditi mohli.

Překrásné příklady poslušnosti k vrchnostem i ve věcech lhostejných, ba nezávazných dali nám svatý Josef se snoubenkou svou, když odebrali se na obtížnou a vzdálenou cestu do Betléma, aby se tam k rozkazu císařovu zapsati dali; Pán Ježíš, jenž platil daň za Petra i za sebe; a vydal se v moc nespravedlivých mocností židovských, i Pilátovu.

Což také divu, že Syn Boží, chtěje ve všech věcech příkladem nám býti, poddává se i nespravedlivým vrchním, když praví, že Bůh sám „jednomu každému národu před-

*) Srovn. § 12.

**) Kolos. 4, 1.

***) I. Petr. 2, 13. a násl. Řím. 13. 1. násl. a j.

†) Řím. 13, 7. Mat. 22, 21.

††) I. Tim. 2, 1. 2.

stavil vůdce“ *); když Písmo i Cyra, uchvatitele trůnu, nazývá „pomazaným svým“ **); když i nehodného panovníka Nabuchodonosora jmenuje „králem králů“ ***); když odpadnutí desíti kmenů israelských od zlého Roboama odsuzuje jako odpor proti samému Bohu? †)

3. Poddaní tedy vždycky jsou povinni řádně ustanovených vrchností občanských poslouchati. *V státech konstitučních*, v kterých poddaní zákonodárce své sami si volí, jsou tito ovšem povinni všemožnou na to péči míti, aby se k veslu vládnímu dostali toliko lidé, kteříž by řádu společnosti lidské Bohem ustanoveného nerušili a poddaným tedy povinností neukládali, jichž by oni s dobrým svědomím plniti nemohli. Za tou příčinou mají užívati jakožto vhodných, dovolených prostředků: *veřejných listů* čili *novin*, aby vzbudily proti nespravedlivým škůdcům opáčné, spravedlivé, veřejné mínění; *voleb*, při kterých mají hlasy své dávati toliko těm, od nichž právem nadíti se mohou, že jen spravedlivé zákony budou sdělávati. Dále mají mínění svá pronášeti *v shromážděních*, *spolcích*, v prosbách či *peticích*. A když to vše nedostačuje, mají klásti *trpný odpor*, t. j. ničím k vykonání věci nespravedlivé nepřičiňovati, a byvše mocí vyzváni, aby věci nespravedlivé konali, mají se ohražovati, *protestovati*, ale nikdy hříšného ničeho nečiniti, byť by i těch hrdel a statků odvážiti se měli, ano sluší více poslouchati Boha než lidí!

Revoluce však činiti katolickým křesťanům nikdy není dovoleno. To vysvítá z jednání svatých apoštolů i prvotných křesťanů. Kdo by býval více oprávněn, občanské, nespravedlivé vládě se opříti, nežli oni, jsouce ukrutně za to života zbavováni, že věrně sloužili Bohu? A hle! oni nikdy poslušnosti neporušili, i když moc v rukou měli. Celá hrdinstvím proslavená legie thebanská příkladně i s vůdcem svým, svatým Mauriciem ††) nechali se dobrovolně porubati, když měli modlám obětovati, spíše než aby byli ruky pozvedli proti zákonitému císaři.

Jestli kdo lstí neb násilím trůn cizí opanoval, čili *usurpatorem* se stal, nesmějí ho sice katolíci v ničem podporovati. Jestliže ale, ač právem nepanuje, ve skutečnosti povin-

*) Sir. 17, 14.
**) Isai. 45, 1.
***) Dan. 2, 37.
†) II. Paral. 13. 12.
††) Památka slaví se dne 22. září.

nosti panovnické koná, mají ho křesťané tak dlouho poslouchati, pokud se Bohu nezlíbí, starého panovníka dosaditi aneb nového oprávniti. Uchvatitel vlády přirozenou měrou za oprávněného panovníka se považuje, když starý panovník nižádným dovoleným spůsobem více vlády domoci se nemůže.

4. Každý člen lidské společnosti jest konečně povinen, vyvoliti si jistý *stav či povolání*, v němž by společnosti užitečným se stal, a svému i jejímu pravému blahu napomáhal. Lidská společnost jestiť zajisté veliké těleso, v němž jest a musí býti mnoho údů, z nichž každý dle sil i schopností svých má ku společnému blahu napomáhati, jak učí apoštol národů, an píše: „Ani tělo není jeden úd, ale z mnohých sestává. Vy pak jste tělo Kristovo a údové z údů. A některé zajisté postavil Bůh v Církvi nejprv apoštoly, druhé proroky, třetí učitele; potom (udělil některým) moci (divůčinění), pak milost uzdravování, posluhování, spravování, rozličnost jazyků a vykládání řečí“ *).

I jestiť tolik stavů čili povolání, kolik jest i potřeb lidských, kterým rozličné stavy vyhovovati mají. A každý člověk má sobě vyvoliti stav takový, v němž by dle schopností svých nejvíce sobě i jiným prospěti mohl, a pak povinnosti stavu svého se vší svědomitostí plniti. Dle toho mají:

a) *Osoby Bohu zasvěcené a duchovní pastýři*, jakožto služebníci Boží, pravdy Božské slovem i skutkem hlásati, poklady ve svátostech uložené dle moci své hodně rozdávati, čest a slávu Boží všude a všudy dle možnosti rozšiřovati.

b) *Učitelé a vychovatelé* mají členy společnosti lidské k užitečným věcem vzdělávati, a tedy sami pravidla vychovávání i vyučování znáti, lásku k chovancům míti, s trpělivostí, vytrvalostí, zapíráním sebe, mravným chováním i náležitou přísností duše sobě svěřené vzdělávati.

c) *Učenci* mají sdíleti poklady lidského poznávání i vědění se spoluobčany svými vždy dle pravdy, což ovšem nemožno jest bez pravé lásky k Bohu, základu vší pravdy. Zvláště jestli jsou zároveň *spisovatelé*, tak že slova jich jako na křídlech na všechny strany se rozletují, a jako nesmrtelnými se stávají, ana spisovatele přežijí a na delší dobu působí, mají jen takové věci spisovati, jež vzdělávají, k pravdě a k Bohu povznášejí, zarmoucených potěšují, neumělých poučují, pochybujícím radou jsou. *Proto velmi se prohřešují*,

*) I. Kor. 12. 14. 27. 28. Efes. 4, 11.

když lživé věci do světa pouštějí, najmě jestliže svatou víru a bohulibé mravy podvracují!

d) *Umělci* mají, co Bůh původce krásy učinil, všemožně napodobovati, ku milování pravdy a Boha samého povzbuzovati. *Proto velice se prohřešují* a umění svého zneužívají, jestliže činí z umění svého Bohem darovaného děvku nemravnosti, jestliže líčí barvami luznými nešlechetnost, a tak bližních svých hrozně pohoršují.

e) *Vyrabitelé* zboží a *prodavači* jich mají býti pořádni, správní, poctiví, spravedliví, střídmí, šetrní, i s málem spokojení. *Velice hřeší*, kdož špatné zboží za dobré vydávají, v novinách věci nespravedlivé ohlašují, v míře, váze šidí, vady svého zboží zamlčují, při prodeji se zaklínají, jiné vyrabitele neb prodavače zlehčují, se zbožím po židovsku šachrují, čili spůsobem nemilosrdným kupce klamají a vydírají.

f) *Lékaři tělesní* mají míti dobré vědomosti, jichž jim odpovědnosti plný stav jich ukládá; mají míti lásku ku svému povolání, mají s bližními ne jako se zvířaty, nýbrž jako s tvory k obrazu Božímu stvořenými zacházeti; mají býti zbožní, svědomití, správní, nezištní, mlčenliví; při těžších nemocích mají vzbuzovati důvěru v Boha, dbáti, aby nemocní byli svátostmi zaopatřeni, aby učinili zákonitých závětí, mají býti často i kazateli mravnosti, hrozíce nemocnému hříšníku: „nenecháš-li svého prostopášného života, zhyneš!“ O povinnostech lékařů krásně praví pořekadlo srbské: „Dobrému lékaři potřebí orlích očí, ženských rukou a lvího srdce!“

g) Obranci vlasti či *vojáci* mají životy i majetek svých spoluobčanů nikoliv nespravedlivě napadati, ale rekovně hájiti, ano nespravedlnostem i předcházeti, věrností, srdnatostí, udatností se vyznamenávati.

h) *Soudcové i zástupcové právní* mají vždy jen pravdu a právo hájiti, a od cesty práva nižádným ziskem odvrátiti se nedati.

Kdo takto, každý ve svém stavu, povinnosti své co nejsvědomitěji plní, i zákony povšechné věrně zachovává, podniky užitečné podporuje, tak ku blahu obecnému či ku blahu vlasti své platně napomáhá, zasluhuje jméno *vlastence pravého*.

Pravý vlastenec tedy nikoliv v pouhých slovech a v laciném se chvástání, nikoliv v nekřesťanském tupení jináče smýšlejících, aneb jiným jazykem mluvících, nýbrž v úsilovném působení pro spolurodáky své poznáván bývá. Láska k vlasti, má-li jména „lásky“ zasluhovati, musí býti láskou

skutečnou, jež dbá o pravé blaho, a to duševní i tělesné spoluvlastenců svých, a nikdy nezapomíná slov Páně: „Co chceš, aby ti jiní činili, i ty čiň jim, a čeho nechceš, aby ti jiní činili, ani ty nečiň jim.

Úvaha. Bůh nejvýš moudrý přepodivný tedy ustanovil řád mezi rodiči i dítkami, představenými a podřízenými, staršími i mladšími, jakož i mezi rovnými sobě, aby všude druh pomáhal druhu, a tak všickni ku vzájemné lásce i pomoci byli povzbuzováni. Uvážíme-li, jak široké pole povinností zahrnuje přikázaní čtvrté, jímž Bůh všeliké společenské poměry rozumných svých tvorů pravidluje, jakož i to, jak mnoho dobré vůle jest třeba, všem těm rozmanitým povinnostem vyhovovati, a konečně i to, jak v příčině blaha pozemského i záhrobního, duchovního i tělesného, při jednotlivcích i při celých krajích, v Církvi i státu na věrném plnění či lehkomyslném neplnění záleží; nemůže nám býti s podivením, že Bůh přísnými tresty hrozí těm, kdožby řád mezi lidmi rušíce, Jeho vůli tím se protivili, a že věrným plnitelům přikázaní čtvrtého učinil i *zvláštní zaslíbení bohaté odměny*, jaké ku žádnému z ostatních svých přikázaní zvláště byl neučinil.

A co slíbil Bůh těm, kteří přikázaní čtvrté věrně zachovávati budou?

Slíbil: „Budeš *dlouho živ a dobře se ti povede* na zemi.“

A co znamená ten „dlouhý a dobrý život?“

Dlouhým a dobrým životem vyrozumívá se dojista odměna všestranná, v životě tomto i budoucím, jak píše svatý apoštol: „Pobožnost (čili věrné plnění všeho, co po Bohu dle vůle Jeho jest) jest ku všemu užitečná, majíc zaslíbení nynějšího života i budoucího. Věrnéť to slovo a všelikého oblíbení hodno“ *). Zejména *připovídá ale Bůh těm, kteréž přikázaní čtvrté všestranně a věrně plní*,

a) obdržíš *milosti Boží* v životě pozemském tolik, abysi mohl dojíti života i nadpřirozeného, budoucího, v nebi přeblaženého, jak psáno v Písmě: „Kdož se bojí Pána, ctí rodiče, a jako pánům slouží těm, kteříž ho zrodili. Skutkem i slovem, se vší trpělivostí cti otce svého, aby došlo na tebe požehnání od Něho, a požehnání Jeho (aby) do *posledního času* zůstalo“ **).

---

*) I. Tim. 4, 8.

**) Sir. 3, 8—10.

b) Budeš *i na světě dlouho živ*, jestli spasení tvému tak napomáhá, jakož také těžký trest nemine tě, jestliže bys přikázaní toto přestupovati se opovážil. To dotvrzuje Písmo slovy*): „Kdo zlořečí otci svému a matce své, toho svíce zhasne uprostřed temnosti“ (t. j. potká ho neštěstí nejhorší, an bude zbaven světla milosti Boží, a tak zahyne); a jinde: „Požehnání otcovo (a ovšem i matčino) utvrzuje domy synů: ale kletba matčina (a ovšem i otcova) do kořene je vyvrací“ (t. j. působí, že dítky nezdárné žádného štěstí a zniku na světě nemají).

c) Budeš dlouho žíti *v dobré památce ve své rodině* a u potomstva svého, jak ujišťuje moudrý Sirach řka: „Kdo cti otce svého, těšiti se bude v synech, a v den modlitby své vyslyšán bude“**).

d) Budeš dlouho žíti *v počestné památce mezi spolubližními svými*, jak stojí psáno: „Sláva zajisté člověka (pochází) z poctivosti otce jeho, a hanba syna jestiť otec beze cti“***).

e) Dojdeš požehnání i na *statcích časných*, aby ti prospívaly ku životu, jak slibuje slovo Hospodinovo: „Jako kdo poklady shromažďuje, tak jest ten, kterýž cti matku svou“†).

Když tedy věci tak se mají, k čemu se odhodláme? Kterak netoliko k rodičům, ale i k vrchnostem duchovním i světským, jež ve společnosti lidské povinnosti rodičů v rodině zachovávají, chovati se budeme? Ovšem, jak jinak měli bychom se rozhodovati, než přikázaní čtvrté co nejsvědomitěji zachovávati, když Bůh tak obsáhlá zaslíbení plnitelům činí; když máme před očima příklad samého Syna Božího, Jenž volil býti poddaným netoliko Otci nebeskému až ku smrti kříže, ale i matce tělesné, i pěstounu svému chudému tesaři; Jenž neodpíral poslušnosti ani vrchnostem židovským, ani pohanským, ani císaři, ani nespravedlivým zástupcům jeho: ale i daně platiti jim velel; i sám za sebe i Petra platil; ano až i život svůj vydal v ruce jich spíše, nežli aby se byl jakýmkoli spůsobem, moha zajisté tak učiniti, moci jich zprotivil!

O buďme tedy vždy poslušnými duchovních i světských představených svých ve všech věcech, jež zákonům Božským

---

*) Přísl. 20, 20. Sir. 3, 11.

**) Sir. 3, 6.

***) Sir. 3, 13. Přísl. 19, 26.

†) Sir. 3, 5. 11.

i církevním na odpor nejsou, aby se i na nás vyplnilo přislíbení Páně: „Budeš dlouho živ, a dobře se ti povede na zemi;“ budeš dlouho žíti v požehnané památce lidské na zemi a ještě déle, po celou totiž věčnost v nebesích; a dobře se ti povede již zde na světě, ale mnohem lépe ještě u Toho, Jenž zaslíbení ku přikázaní čtvrtému přičinil, a Jenž moc i vůli má, co nejvěrněji je plniti.

II. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině života.

„Nezabiješ!“

§ 88. O povinnostech k životu vůbec.

Přikázaním pátým začíná řada rozkazů Božích záporných, jimž tedy zvláštní pozornost věnovati máme*), ač se přímo osob Božských nedotýkají.

Přikázaní páté zahrnuje v sobě všechny povinnosti, kterých nám Bůh uložil v příčině života. Život nám všem Bůh dal; a proto *každý i právo má od samého Boha, aby živ byl, pokud Bohu líbiti se bude.* Život ale záleží v tom, že jsme, se pohybujeme, pociťujeme, poznáváme, žádáme, chceme, se snažíme; proto majíce práva k životu, máme také právo ku všem těm výkonům, z kterých život se skládá.

Práva ku životu nemám tedy toliko *já:* ale má je i *každý jiný člověk*, jakéhokoli věku, poněvadž Stvořitelem každého jest tentýž Bůh, který i mne k životu povolal. I mám já, má ale i bližní jako já, ano máme všichni nezvratné právo, aby i každá naše část žila, a ne toliko žila, ale i dle schopností, které Bůh v kteroukoli část vložil, se vyvinovala i zdokonalovala. Máme tedy práva na to, aby i *údy těla i schopnosti duše se nám stávaly lepšími*; abychom nežili toliko dle těla, jako zvířata neb byliny: ale abychom žili také jako tvorové rozumem a svobodnou vůlí obdaření, a abychom v mohutnostech těch stále se zdokonalovali. Máme dále také i to právo, žíti o samotě, odkázáni jsouce toliko každý na samého sebe: ale máme právo *žíti i ve společnosti*, poněvadž i ona jest od Boha ustanovena**), ježto člověk sám ze sebe

*) Srvn. § 16. II. 1.

**) Srovn. § 84. 85.

nepovstává, ale k dokonalému vyvinutí celého života duchovního i tělesného naprosto od Boha poukázán jest ku společnosti s ostatními tvory rozumnými.

Avšak s právy na život tělesný i duchovní i na zdokonalování obého na světě ještě nejsou vypočítána práva všecka. Dle vůle Boží není pravým ani jediným životem naším život na tomto světě: nýbrž život časný, pozemský jest toliko základem a jako předehrou života věčného; jest jako hřivnou, s kterou těžiti máme až do dne, kdy Bůh bude počet žádati z vladaření našeho. Život pozemský, maje tak velikou důležitost, že v něm získati můžeme život pravý a blaženost věčnou, jest tedy nejvyšším dobrodiním Božím na tomto světě, a majíce jej, máme od Boha i uloženou s ním povinnost, užívati ho tak, abychom se v něm k nejužšímu spojení s Bohem po smrti připravovali. Avšak bez pomoci čili bez *milosti Boží* nelze, jak katechismus nás učí, ničeho, praničeho k životu věčnému napomáhajícího činiti; proto také Bůh, chtěje nás svatými čili v ctnostech dokonalými míti*), dostatečné pomoci své za jistých podmínek nám nabízí**). Poněvadž ale Bůh život časný nám daroval, a v něm pomoc čili milost svou k životu věčnému nám udílí: *máme i právo na vše to, co napomáhá k životu věčnému* čili *nadpřirozenému*, čili k životu v milosti Boží, v němž právě jest život věčný skrze Ježíše Krista, Pána našeho***).

Majíce ale právo ku životu přirozenému i nadpřirozenému, máme ovšem i s právy vždy spojené *povinnosti*†) k životu svému, i k životům svých spolutvorů; k životu tělesnému i duchovnímu; k přirozenému i nadpřirozenému. S kterýmižto povinnostmi nutně souvisí i ty, že nesmíme nikoho v právech jeho k životu zkracovati, a učinili-li jsme tak přece, máme povinnost učiněné škody všemožným způsobem nahražovati, pokud ublížení vinu máme; jakož i sami také náhradu za jakékoli ublížení na životu přirozeném i nadpřirozeném žádati právo máme.

Zakazuje-li Bůh: „nezabiješ!“ zapovídá jakékoli poškození lidského života, a přikazuje zároveň vše, co k ochraně života lidského napomáhá. Domněnka, jakoby člověk směl se životem svým aneb cizím dle libosti naložiti, zcela na ne-

*) Srovn. I. Tess. 4, 3. násl.

**) Srovn. § 33.

***) Řím. 6, 23.

†) Srovn. § 16. II, 5. a.

pravdě spočívá; *nesmíme s životem činiti, co bychom sami chtěli:* ale povinni jsme vlastního tak užívati, jak Bůh Pán náš chce, totiž pro spasení své; a máme i bližnímu dle sil a příležitosti napomáhati, aby i on života svého pozemského k získání života věčného užíval.

Z četných povinností v příčině života ovšem *nejsou, a ani býti nemohou všechny stejně závažnými.* Čím více vyniká život nadpřirozený, nebeský, nad život přirozený, pozemský: tím zajisté vyšší a tužší jsou i povinnosti naše k životu nadpřirozenému, než k životu přirozenému. Čím vznešenější jest duše lidská, k obrazu Božímu stvořená, nad tělo, z hlíny vzaté: tím důležitější jsou i povinnosti k duši. A ježto povinni jsme bližního milovati toliko jako sebe samy, ne ale více než sami sebe: předcházejí povinnosti, jež máme k životu vlastnímu, ony, jež máme k životu svých bližních *).

Dle vývodů těchto lze o povinnostech k životu, jak nám jich páté přikázaní ukládá, pojednati v statích následujících:

A) O povinnostech v příčině *života tělesného*; a sice I. vlastního; a II. cizího.

B) O povinnostech v příčině *života duchovního;* a sice I. vlastního; a II. cizího.

C) *O nápravě škod* učiněných v příčině života I. tělesného; a II. duchovního.

§ 89. A) Jaké povinnosti máme v příčině životě tělesného.

Poněvadž život tělesný jest dle vůle Boží dobou rozsévání pro sklizeň na věčnosti: má on, ač není statkem člověka nejvyšším, přece pro nás cenu nesmírnou; ba i každý okamžik jeho jest předůležitý: ježto v každém okamžiku života můžeme přeblaženou věčnost získati, neb zásluhy v ní si rozmnožiti, ale ach! také v každém okamžiku naděje na věčnou odplatu se zbaviti! Za tou příčinou máme život tělesný svůj i cizí za statek nejvýš posvátný míti, a proto obecně řečeno: *veskrze všeho se varovati, čím bychom život vlastní neb cizí jakýmkoli spůsobem svévolně rušili aneb jen ve zbytečné nebezpečí uváděli; a všecko činiti, čím bychom život vlastní anebo cizí, pokud Bohu se líbí, udrželi i zachovali.*

*) Srovn. § 17.

Pro snadnější přehled rozdělíme si povinnosti, v příčině života tělesného nás vížící, ve dví, a uvážíme:

I. Povinnosti v příčině *života tělesného vlastního*; a

II. povinnosti v příčině *života tělesného cizího.*

A poněvadž přikázaním pátým začíná řada povinností záporných, jimž odpovídá řada kladných*): uvažujíce povinnosti v příčině života tělesného svého i cizího, pokaždé *začneme s nejhorším*, čeho činiti nemáme; a pokračovati budeme k *povinnostem kladným*, kterých plniti máme, až i k *radám*, jež k snadnějšímu naplnění přikázaní napomáhají.

I.

O povinnostech, jež máme v příčině života tělesného vlastního.

1. Nejkřiklavějším bezprávím na životě tělesném vlastním, jež se nám tedy také co nejpřísněji zakazuje, jest vražda vlastního těla čili **sebevražda** (autochiria).

Kdo dopouští se sebevraždy, čili kdo jest *sebevrahem?*

Sebevrahem jest, kdo vědomě a zúmyslně ničí vlastní život svůj.

Sebevrah hrozným, nenapravitelným spůsobem hřeší:

a) proti Bohu, Jemuž upírá práva nad sebou i statkem svým, kdežto Bůh nad jinými věcmi, jimiž vládneme, nám právo dal, nikoliv ale nad životem, kterého nám udělil ku službě Své.

Sebevrah hrozným nenapravitelným spůsobem hřeší:

b) proti sobě samému, poněvadž člověk, jenž svévolně život svůj ruší, zbavuje se vší naděje i příležitosti, aby kdy zločinu svého napraviti mohl.

Sebevrah konečně hrozného nenapravitelného zločinu dopouští se:

c) proti bližním všem, jimž pohoršení dává; zvláště ale proti příbuzným a přátelům, jichž v zármutek a hanbu uvádí; jež odchodem svým o nutnou podporu olupuje, které jim jakožto otec, manžel, syn atd. poskytovati povinen byl.

2. Za tou příčinou *jsou lichými všechny omluvy*, kterými idé lehkovážní mravní zločin ten zakrýti neb okrášliti hledí.

a) „Chci lidem posloužiti, když je zbavím své společnosti; neboť jsem se mnoho provinil," říkávají. Ale křesťan odpovídá: Zhřešil-li jsem, a pohoršil-li jsem svých bližních,

*) Srovn. § 16. II. § 17. II. § 39. I. 1.

nebudu hříchů hromaditi, novým zločinem míru jich doplňovati, k pohoršením starým nových přičiňovati: ale chci se polepšiti, a svou kajicností, trpělivostí, zbožností a odevzdaností do vůle Boží jako zbožný Job jich vzdělávati.

b) „Musím životu svému konec učiniti; neboť oloupen jsem o čest, a hanby snésti nemohu," vymlouvají se. Ale moudrý člověk praví: Ztracené cti zločinem nikdy zpět nedobudeš, ano dobré jméno své jen více poskvrníš.

c) „Bída, opuštěnost mne dohání ku sebevraždě," ospravedlňují se. Ale učenník Páně dí: Mám ještě přítele, ano Otce přelaskavého v nebi, který ví, co mi prospívá, a to také dává; Jenž šatí trávu polní a krmí ptactvo nebeské; Jehož ruka otvírajíc se každodenně, naplňuje veškerý živočich požehnáním; který mne k Sobě zve, pomoc mi slibuje, když prositi Ho budu*), a který nezahanbí na věky nikoho, jenž doufá v Něho!**)

Ó v pravdě, že člověk věřící ani v nejhorších věcech v Boha doufati nepřestane; k zoufalství nikdy nenapravitelného zločinu sebevraždy nepřičiní; nikdy svědomí svého chlácholiti nebude ničemnými omluvami oproti nezlomnému zákazu Páně: „Nezabiješ!"***) Kdo praví: „nechci déle žíti," tvrdí: „nechci déle Bohu sloužiti, a Jej poslouchati"; sic jinak dbal by naučení svatého apoštola řkoucího: „Žádný zajisté z nás není sobě živ, a žádný sobě neumírá; nebo buď že živi jsme, *Pánu živi jsme*; buď že umíráme, *Pánu umíráme*. A tak buďto že jsme živi, buďto že umíráme, *Páně jsme!*" †)

3. Podstatné příčiny k samovraždě v uvedených výmluvách nikdo věřící neshledá. Ale *pravé příčiny sebevraždy* leží ve všem tom, co *rozum oslepuje*, tak že pravého Boha a Ježíše Krista, Syna Jeho nepoznává, darů Ducha svatého si neváží, vedením Církve Páně pohrdá. Takovými svůdci rozumu jsou nevěřečtí učitelé živí, čtení spisů bohaprázdných, nevěreckých, nemravných.

Další příčiny sebevraždy jsou všechny nezkrocené náruživosti v srdci člověka, jež *svobodnou vůli jeho si podrobují*, aby jim otročila. Takovými svůdnými náruživostmi jsou: žádost vyznamenání, žádost peněz, žádost nestydatých rozkoší

---

*) Srovn. o modlitbě § 64.
**) Žalm. 30, 2.
***) Exod. 20, 13.
†) Řím. 14, 7. 8.

tělesných atd. Když tedy člověk poznává, že žádostí těch ukrotiti mu nelze; v hříšném zaslepení svého rozumu a v nestatečnosti vůle své, jež zákonu Božímu podrobiti se nechce, aneb pro zaviněnou, hříšnou slabost snad již ani podrobiti se nemůže, sahá rukou drzou v práva Boží, a život svůj vraždí.

Tak zavraždil se Saul pak teprv, když napřed Boha se spustil, všetečně v úřad kněžský se vetřel a obětoval, v pověře u čarodějky rady byl hledal, a pak o slávu i statek byl přišel *). Jidáš iškariotský zavraždil se, když napřed u víře v Pána Ježíše byl odpadl, Jej hanebně prodal, Jeho přesvaté Tělo při poslední večeři nehodně byl přijal, a Jeho krev svatokrádežně pil**).

4. Poněvadž tedy poblouzení a nevěra rozumu i nestatečnost svobodné vůle, zlými náruživostmi ujařmené, příčinami jsou bohužel zhusta objevujících se sebevražd, nutno jako *léku proti sebevraždám* užívati všeho toho, čím rozum a svobodná vůle ze svého otroctví bývají opět povzneseny, tedy nevěry i pověry se vystříhati, svobodnou vůli užíváním léků nebeských t. j. svátostí proti nástrahám ďábelským chrániti. Zkrátka, lékem proti samovraždě jest *křesťanské náboženství.*

Že tomu v pravdě tak, dokazuje skutečnost, nebo čím více kde pravého katolického života lidé se vzdalují, tím více mezi nimi samovražd: a čím více kde zkvétá život církevní, tím méně tam samovražd; a kde úplná ctnost katolická, tam věru vůbec ani řeči není o tom, aby kdo zločinně života svého se zbavil, Bohu další poslušnost vypověděl, a bez rozumu utrpením časným uniknouti chtěje, v záhubu věčnou, nezměrnou a nekonečnou střemhlav se vrhal.

5. Mnozí také samovraždu chválí jakožto nějaký skutek hrdinský; ale chválou takovou mnoho chvály nevzdávají soudu vlastního rozumu svého. Nebo kdo boje se nepříjemností na světě ze života svévolně vykročuje, podobá se vojínu, jenž z nebezpečné stráže utíká a zbraň zahazuje, což jistě není hrdinstvím, ale *zbabělostí.* Proto také samovrazi i u samých moudřejších pohanů, kteříž ani zákona Božího zjeveného nepoznali, byli v opovržení.

Církev svatá, chtíc velikou ošklivost samovraždy na jevo dáti, *odpírá svévolným samovrahům církevního pohřbu,* tak že

*) I. Král. 31.
**) Mat. 27.

není dovoleno mrtvoly jich vykropiti, pohřební průvod jim konati, při pohřbu jim zvoniti, mši svatou za ně obětovati. A mrtvoly jejich mají pohřbeny býti na zvláštním, odlehlém místě, pro takové nešťastníky určeném.

6. Avšak, ač samovražda jest hrozným, nenapravitelným zločinem před Bohem i před lidmi: tož přece *není dovoleno o člověku, jenž sám života se zbavil, ukvapeně souditi,* ihned za svévolného samovraha ho vyhlašovati a jakožto zločince do pekla odsuzovati. Nebo nelze každého činu člověku úplně přičítati*), ano se často stává, že si člověk na život sahá v době, kdy bez své viny klidné rozvahy rozumu pozbyl, a plné svobody vůle své je zbaven**), jako bývá příkladně v šílenství, při nenadálém, prudkém pohnutí mysli v hrozném neštěstí, při velkém podráždění mysli hněvem atd. Samovražda jest přehrozným zločinem jen tehdy, když se stala s úplným vědomím i svolením, čili s úplnou rozvahou rozumu a s plnou svobodou vůle.

Není však pravda, čím tak zvaní svobodomyslníci každého samovraha omluviti se snaží, že prý *každý toliko z pomatenosti mysli života se zbavuje.* Nebo toliko nepříčetný stav nezaviněný omlouvá, nikoliv ale nepříčetný stav, jímž samovrah sám jest vinen. Jestli kdo poučením ve věcech svaté víry pohrdal, svou vinou pověrčivým, nevěřícím, bezbožným se stal; jestli nenasytným žádostem tělesných rozkoší se oddával, ráje svého v nich pošetile vyhledávaje, kdežto ony vrozené nám touhy po blaženosti ukojiti nikoliv nemohou***); jestli takto soudu rozumu, hlasu svědomí a svobody vůle samochtě se zbavoval, a následkem takového jednání, nám nepřirozeného, život ho omrzel, tu nelze souditi, že samovražda byla nezaviněná, ale musíme uznávati, že byla i rozumem pojata, i svobodnou vůlí rozhodnuta, čili že byla v kořenu svém vědomou i dobrovolnou, a proto zločinnou.

7. Sebevraždy rozeznáváme *více druhů.* Sebevražda sluje:

a) hrubou či *úplnou,* když kdo jedním rázem života svého zlovolně se zbavuje. Na př. když se zastřelí, oběsí, utopí. Sebevražda nazývá se

b) jemnou, když kdo ponenáhlu života svého ubíjí, čili *takové skutky koná, z nichž pozvolna tělo sílu ztrácí.* Tak pří-

*) Srovn. § 30.
**) Srovn § 28.
***) Srovn. § 1.

kladně kdo pouští uzdu svým náruživostem, jež očividně zdraví i život mu podkopávají; jako kdo oddává se smilstvu, pití, obžerství, nadmírné práci bez nutné potřeby, z pouhé ctižádosti neb ziskuchtivosti; kdo tělu svému nedopřává potřebného posilnění a odpočinutí; nutné čistoty v oděvu i obydlí. Aneb kdo *koná skutky takové, s nimiž spojeno jest nebezpečí smrti.* Příkladně kdo dělá bez potřeby pro chloubu krkolomné skoky, chodí po provaze nad propastí a pod. Sebevražda jest konečně jen

c) částečnou, když kdo sice života svého úplně nezrušil, ale toliko některého údu těla svého zlovolně se zbavil, čili když kdo sebe *zmrzačil.* Příkladně kdyby si kdo uřízl prst, aby nemusil vojákovati.

Nejsouce těl svých a údů jeho neobmezenými pány, nesmíme se ovšem ani zabíti ani zmrzačiti; ale povinni jsme všech údů svých ke cti Boží takovým spůsobem a tak dlouho užívati, jak a pokud se Pánu našemu líbí. Jinak se proti Němu těžce prohřešujeme.

8. Avšak ač jest život náš tělesný darem Božím převzácným, a svévolné ho zničení aneb mrzačení zločinem převelkým: přece *nejsme povinni ho zachovati naprosto, nýbrž jen s podmínkami**), poněvadž život tělesný není darem Božím takovým, nad nějž by vyššího nebylo. Tu platí slovo Páně**): „Kdo nalezne život svůj, ztratíť jej;“ t. j. kdo Mne zapře před lidmi, aby života časného uchoval, trestán bude smrtí věčnou; „a kdo ztratí život svůj pro Mne, nalezneť jej,“ t. j. kdo ztratí život vezdejší z lásky ke Mně, ten zaň obdrží život věčný! Dle příkazu toho nehřešíme samovraždou, ale *povinni jsme života tělesného nejen nešetřiti, ale ho i ochotně v obět přinášeti* zvláště v těchto případech:

a) Když nemůžeme života tělesného uchovati, *aniž bychom vyšších povinností neporušili****). Na př. když chtíce života uchovati, musili bychom víru v Krista Ježíše zapříti, aneb jinak proti Bohu se prohřešiti, jak bývalo žádáno na svatých mučennících. Sv. Jan Nepomucký volil raději hrozné muky a smrt ve vlnách Vltavy, než by byl prozradil tajemství zpovědní, na místě Božím jemu svěřené. Avšak pro zachování tělesné čistoty není dovoleno života se zbaviti, ježto hřích

---

*) Srovn. § 16. II. 4.

**) Mat. 10, 39.

***) § 16. II. 3.

uvnitř jest, a byť i někdo zevnitř těla porušil, celý svět dohromady není s to k vnitřnímu svolení nás přinutiti. A Bůh, jenž úzkosti naše vidí, neopustí nás v pokušení, jestli jen my Jeho se nespustíme!

Musíme života nasazovati:

b) když tak velí povolání naše. Duchovní správce musí nemocného zaopatřiti, lékař léky mu skytati, i kdyby jistými byli, že se sami rozstonají a zemrou; voják musí na svém místě před nepřítelem vytrvati, i když ví, že věrnost svou životem zaplatí

V jiných případech *smíme život svůj v nebezpečí vydávati;* a sice:

a) když *se jedná o získání aneb udržení statků, jež nám života dražšími jsou;* na př. svobody; přiměřeného vzdělání; nutného zaopatření; získání zdraví; vyššího stupně ctnosti;

b) když *toho žádá láska k bližnímu,* jedná-li se totiž o to, abychom mu v duchovních neb tělesných potřebách ku pomoci přispěli. Na př. když kdo mimo svou povinnost s nasazováním života nevěřící v pravdách svatého náboženství vyučuje; nakažlivě nemocné ošetřuje; nespravedlivě napadeného hájí. Neboť praví Pán: „Většíhoť milování nad to nikdo nemá, by duši svou (t. j. život svůj) položil kdo za přátely své“ *)! A učenník lásky dokládá: „Po tomť jsme poznali lásku Boží, že On život svůj za nás položil: i my máme za bratří životy klásti“ **)!

V případech takových života se odvažujeme nikoliv proto, *že* smrt předvídáme, ale *ač* ji předvídáme; čili ne jako samovrazi, nýbrž jako milovníci Boha i bližního. Za tou příčinou dovoleno jest na př. vojínům ve spravedlivém boji vyhoditi hradby do povětří, vypáliti torpedo a podobně, aby nepříteli uškodili a od vlasti ho odpudili, ač snad při díle takovém sami zahynou, jen když tak nečiní proto, aby zahynuli jakožto zoufalí samovrazi.

Avšak nikomu dovoleno není *zbytečně* nebezpečí života vyhledávati, nespravedlivým soudcům se vydávati. Dovoleno bylo by to jen tehdáž, když by Bůh sám zřejmě někomu velel, jako se některým svatým mučenníkům stalo, příkladně svatému Šebastianu ***), aby se k mučennictví sami hlásili, slabé

*) Jan 15, 13.

**) I. Jan. 3, 16.

***) Svátek jeho dne 20. ledna.

u víře posilnili, spolubratry příkladem svým vzdělali a Bohu svrchovanou čest vzdali. Vždyť i sám Syn Boží dobrovolně vydal se v ruce hříšníků nejen za spasení naše, ale i pro vzdělání naše, abychom se totiž naučili z lásky k Bohu i toho nejdražšího na světě se odříkati.

A podobně jako za jistých podmínek dovoleno, ano až i nařízeno jest, život svůj celý v nebezpečí vydati, ba ho i zrušiti: rovněž i *dovoleno jest, část těla svého v oběť přinésti* čili *tělo zmrzačiti*, zvláště také v tom případu, když odejmutí některého údu těla jest jediným a posledním prostředkem k zachování života celého. Smí si tedy na př. vojín dáti uříznouti prostřelenou nohu, když by jinak zánět z ní vycházející celé tělo zachvátil a tělo zrušil; a lékař smí v takovém případu úd těla odříznouti. Smíme z kajicnosti a z lásky k Bohu, tedy z lásky k vyšším věcem dobrým, tělo své v přísné kázni držeti, je oslabovati, byť i na zdraví i na životě zkráceno bylo; jen když děje se tak v křesťanské poslušnosti a s náležitou opatrností, aby ono vůbec k výkonům svým neschopným se nestalo.

Konečně *smím si smrt přáti*, neděje-li se to ze zoufalství, zbabělosti a života omrzelosti, což jest hřích, ale proto, abych více hřešiti nemohl a spíše a dříve s Bohem býti mohl, jak si i svatý apoštol přál, „rozdělen býti (čili zemříti) a býti s Kristem“!*)

9. Až posud bylo praveno, co páté přikázaní v příčině života tělesného vlastního zapovídá aneb dovoluje; třeba však i kladné stránky přikázaní toho si všimnouti a se tázati: **co páté přikázaní v příčině tělesného života vlastního velí.**

K otázce té odpovídá katechismus stručně takto: *O vlastní život i zdraví pečujeme*:

a) střídmostí v jídle a pití;

b) čistotou těla a obydlí;

c) mírou v práci i odpočinutí;

d) krocením všelikých náruživostí.

Jinými slovy pravidla tato znamenají: Čiň vše, čím bys život svůj dle vůle Boží zachoval.

10. Že máme o **zdraví tělesné** pečovati, a kdykoli poškozeno bylo, o jeho napravení všemožnou péči míti: samo se rozumí každému, kdo ví, že těla svého jako převzácného daru vážiti si má. Pro rozličné neduhy, které naše tělo stíhají,

*) Filip. 1. 23.

stvořil Bůh i rozličné léky, jež ovšem nejsou známy všem. Léky znáti a dobře jich užívati náleží mezi povinnosti lékařů*); povinností ale nemocných jest pomoci a rady dovedných *lékařů* se dovolávati, jak učí moudrý Sirach, řka: „Cti lékaře pro potřebu.... Od Boha zajisté jest všeliké lékařství....“ **). Uznávají-li lékaři, že ku nápravě zdraví třeba *léků* nad míru drahocenných aneb operací nad míru bolestných, aneb stud urážejících: není nemocný z pravidla povinen neobyčejným výlohám neb nátiskům se podrobiti, ale povinnosti své dostičiní, když užívá prostředků jeho stavu, jmění, pohlaví přiměřených, ježto život sice jest dar Boží převzácný, nikoliv ale nejvzácnější, kterého bychom se nesměli za žádnou cenu odříci, ani tehdáž ne, když třeba ohlížeti se také na potřeby domácích, na nebezpečí pro ctnost a t. d. Avšak lidé, jichž pro blaho rodiny, obce, vlasti, Církve zvláště veliká jest potřeba, nemají také větších obtíží při léčení se lekati, právě proto, že jich života pro větší čest Boží na zemi a ku blahu bližních jest třeba.

Nikdy však nemá zapomínáno býti na zlaté pravidlo: „Lékař léčí, ale Pán Bůh uzdravuje!“ Za tou příčinou také a proto, že mimo léky v přírodě složil Bůh i jiné, k jichž užívání moudrý Sirach rovněž pobízí, napomíná Církev Páně slovy mateřskými každého i k užívání těch. Jsou to *modlitba* a *hlavně přijímání svátostí*; při těžkých nemocech zvláště kající přijetí svátosti svatého pomazání***) a pak apoštolského požehnání, jež se udílí umírajícím. Ba světec Nilus radí každému onemocnělému: „V nemoci dříve se chop modlitby než léků a lékaře!“

„Nemoc na koni (t. j. rychle) přijíždí, a pěšky (t. j. zvolna) odchází“, praví naše přísloví; a proto má nemocný s křesťanskou trpělivostí kříž utrpení svého snášeti; klidnou myslí do vůle Boží se odevzdávati; a tak k snadnějšímu uzdravení spolupůsobiti. Na Bohu má se uzdravení svého domáhati jen proto, aby, jestli to vůle Jeho jest, mohl Mu obnovenými silami sloužiti a na spasení svém i bližních svých ještě déle pracovati.

Avšak i v nemoci může člověk Bohu věrně sloužiti; svatá Lidvina byvši 38 roků na loži velikých utrpení, světicí se stala. Proto jest se i nemocnému ve všem vůli Boží podrobovati.

*) Srovn. § 87. 4. f.

**) Sir. 38, 1—15.

***) § 79.

Nemocný má konečně, učiniv pořádek s Bohem, učiniti také pořádek s lidmi, t. j. má při zdravých smyslech učiniti svou *závěť* čili *poslední vůli*, v které po spravedlnosti se svým majetkem má naložiti a každému, komu čím povinen jest, odkázati a na spásu duše své pamatovati.

11. Poněvadž máme tedy o život svůj tělesný i o zdraví jeho dbáti, musíme tělu také skutečně poskytovati, čeho má potřebu, aby síly své zachovávalo. I potřebuje předkem *zdravého* **jídla a pití.** Za tou příčinou vložil Stvořitel v tělo naše pocity hladu a žízně, a *pudy po pokrmu a nápoji.* Avšak užívajíce pokrmu a nápoje, nemáme chovati se jako němá tvář: nýbrž máme jako lidé k obrazu Božímu stvoření, obdaření rozumem jednati a' tedy jísti a píti řádem, jaký Bůh sám ustanovil, jak bychom se měli sytiti a síly těla opatrovati.

Musíme jísti a píti, abychom živi býti mohli; nikoliv ale nemáme tak žíti, abychom jen hodně mnoho snědli a vypili.

Smíme i úpravnějších jídel a pití užívati, abychom lidem dokázali přátelství, osvědčili úctu, poctili hosta, oslavili nějakou památku: ale nikdy nesmí býti jídlo a pití posledním cílem; vždy musí zůstati toliko prostředkem ku cíli rozumnému, dovolenému.

Za tou příčinou máme požívání darů Božích *spojovati s modlitbou* i díkůčiněním, jak nám toho příklad dal Pán *), a učí jeho apoštol, když píše: „Všeliké stvoření Boží jest dobré a nic nemá býti zamítáno, což se s díkůčiněním přijímá“ **).

Kdo takto stálou snahu má dle vůle Boží skutečným potřebám těla hoviti, a co do množství (quantitas) i co do jakosti (qualitas) vždy jen tolik a tak požívá, jak s jeho povoláním, věkem, potřebou i s nařízením církevním o postu ***) v souhlasu jest: sluje *střídmý* a ctnost jeho **střídmost.** Její hlavním pravidlem jest: Když ti nejlépe chutná, z lásky k Bohu přestaň! Učený Origenes o ní tvrdí: „Střídmost veškerých ctností jest matkou.“ A slovanské přísloví praví: „Jez do polosyta, pij do polopita, vyjdou ti na plno léta.“

Jako střídmost jest dle vůle Boží a zdraví těla napomáhá: tak **nestřídmost** zdraví i život člověka utrácí, Boha

---

*) Mat. 26, 30. Luk. 22, 17. Jan 17.

**) I. Tim. 4, 4. I. Kor. 10, 31.

***) Srovn. § 71. III.

velice uráží sama, a i přemnohých jiných hříchů a nepravostí matkou jest, začež i mezi sedmero hlavních hříchů se čítá*). „Nezvítězíš-li nad nestřídmostí, nýbrž ona nad tebou, ihned zavolá sestru svou chlipnost," učí svatý Bonaventura**). A svatý Ambrož podobně se vyjadřuje: „Hlad jest panictva přítel, prostopášnosti nepřítel. Přesycenost ale prohejřuje čistotu, a udržuje vilnost"***). A svatý apoštol Páně nazývá nestřídmost modlářstvím břicha i nepřátelstvím ku Kristu (Filip. 3, 19.), jež nebe zbavuje (Gal. 5, 21.). Zkušenost ale lidu našeho praví: „Mnoho jídel, mnoho nemocí. Kde pití a hody, tam i choroby. Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař."

I jsou ovšem *nestřídmosti přemnohé způsoby*. Jest nestřídmost v jídle čili *obžerství*; a jest nestřídmost v pití čili *opilství*; a obou mnoho stupňů, dle toho, zdali kdo v množství pokrmů či nápojů si libuje, aneb labužně příliš úpravných a drahocenných vyhledává†). Písmo svaté varuje nás před oběma na mnohých místech, zvláště před nestřídmostí v pití nápojů opojných, kterážto nestřídmost čili opilství zvláště člověka olupuje o to, co jej nad zvíře povyšuje, totiž o užívání rozumu; rozpoutává v člověku všechny zvířecí pudy, a vpouští ďábla do duše jeho, jenž svádí ji pak ku smilstvu††), bezbožství†††), k mrhání majetkem (Sir. 19, 1; Přísl. 21, 17.) i životem (Sir. 37, 34), k hněvu, různicím, zradě tajemství, při tom síly těla i duše rozrušuje, a i štěstí celých rodin podkopává, proto tvrdí také svatý Jan Zlatoústý: „Nic není s ďáblem tak spřáteleno, jako opilstvi a prostopášnost, jež jest všech nepravostí ploditelkou"††††). Svatý Jeroným upírá opilci veškerý jemnější pocit lidský, an píše: „Obžerný má srdce v břiše, a prostopášný v rozkoši!"

I není valného rozdílu, čím se kdo opijí a jak mnoho vypil. Opil-li se kdo tak mnoho, že působení jeho rozumu úplně se zastavilo (crapula perfecta), úplně obrazem Božím v sobě povrhl; kdo působení rozumu sice nepropil, ale přece valně oslabil (crapula imperfecta), k dalším skutkům opilství

---

*) Srovn. § 42.
**) De pugna spirit.
***) Sermo 40.
†) Srovn. níže § 132.
††) Přísl. 20, 1. Efes. 5, 18.
†††) Sir, 19, 2.
††††) Super Math.

stává se nakloněným, a také jich dokáže, jestli proti žádostivosti své zkázonosné vší mocí bojovati nebude.

Ó kéž by se zhrozili aspoň všichni rodiče, pěstouni a představení ostatních této hrozné nepravosti, kterou své i svěřenců svých štěstí i pozemské podkopávají, zlým příkladem svým k podobným činům je svádějí, a sebe i je ku propasti neskonalých běd přivádějí!

12. Druhá podmínka zdraví našeho tělesného jest **čistota těla a obydlí.** „Čistota půl zdraví," praví zkušenost; čistotu musíme tedy milovati ve všech věcech, jež s naším tělem ve spojení jsou. K čistotě těla náleží tady v prvé řadě *čistota oděvu.*

Oděv náš má trojí účel.

a) Má naše tělo chrániti *proti nepohodám počasí;* a proto má býti počasím výročním přiměřený: v zimě dostatečně teplý proti zimě; v létě lehčí, aby tělo přílišným potem nesláblo, a rozličným nemocem nepodlehalo.

b) Oděv náš má dále sloužiti tomu, *aby označil náš stav,* povolání. Za tou příčinou sluší každému, aby jsa výše ostatních postaven, také lépe se šatil, aby lidé spíše k němu důvěru měli a k dobrému nakloniti se dali. Nedbalý oblek odpuzuje, nepříjemným činí; proto mají ovšem čistoty oděvu svého velice dbalými býti všichni, kterým na lásce bližních velice záležeti musí; na př. manželky oproti manželům svým.

c) Oděvu našeho ale úkol nejhlavnější jest ten, *zakrýti nahotu* těl našich, která po pádu prvních rodičů hanbou se nám stala, ježto jest obrazem duše, o roucho milosti Boží oloupené. Proto i Adam s Evou po hříchu spáchaném listy fíkovými nahotu svou zakrýti se snažili, a podobně jsme povinni činiti i my. Zvláště těl svých zakrývati musíme před očima osob druhého pohlaví, a tedy jim rouchem svým *pohlaví své označiti,* ježto bychom se mohli snadno státi příčinou přečetných hříchů cizích*), za kteroužto příčinou také sv. Pavel ozdoby ženám předpisuje, an píše: „Ženy v oděvu slušném, stydlivostí a střízlivostí se ozdobujíce, a ne kadeřavými vlasy nebo zlatem, nebo perlami, anebo drahým rouchem: ale jako sluší na ženy, kteréž ukazují pobožnost dobrými skutky"**).

„Roucho dělá muže," říkává se a ne nepravdivě. Ze šatu zevnitř lze z pravidla poznati, jakého jest smýšlení člověk

*) § 39. Níže § 93.

**) I. Tim. 2, 9. 10.

uvnitř. Šat nestydatý, marnivý, nečistý, zanedbaný prozrazuje, že i majitel jeho uvnitř jest nestydatý, marnivý, nečistý, zanedbaný. Jaké to smutné svědectví pro člověka!

Co dále týká se **obydlí**, jest ono jako dalším, prostrannějším oděvem těla; a proto i ono má svědectví vydávati obyvateli svému; sloužiti proti nepohodám; označovati stav jeho; naplněno býti ozdobami, hlásajícími ctnosti majitele svého! I o něm platí slova svatého Bernarda: „Zevnitřní přepych jest vnitřní marnosti známkou. Zženilá (skvostná obydlí i) roucha prozrazují rozmařilost ducha. Nepečovalo by se tak příliš o pěstování těla, kdyby mysl zanedbaná nebyla zůstala beze ctnosti!“

13. Třetí podmínka zdraví těla, o něž pečovati máme, jest: **míra v práci i odpočinutí.**

Člověk naprosto není s to, aby tělesné neb duchovní síly své bez přetržení napínal; za tou příčinou určil nám také přemoudrý Stvořitel i Zachovatel k odpočinku *noci*; ba velel každý *sedmý den* od prací odpočívati a posvátnému klidu zasvěcovati. Z ustanovení těch ovšem plyne, že křesťan odpočinku sobě přáti smí, ano má, a sice tolik, mnoho-li potřebu má, aby oslabené síly své opět obnovil, a nové činnosti schopnými učinil. Vše, co v novější době hlavně z lakoty a nenávisti k Bohu proti odpočinkům posvátným se namítá, ničemné jest, jelikož zkušenost učí, že ti, kdož bohulibého odpočinku sobě nepopřávají, na duchu i na těle hynou a v záhubu i časnou, a ovšem i věčnou upadají. Ba přiměřený odpočinek tak velice všem tvorům pozemským jest přirozený, že bez něho i zvířata hynou, byť se jim jinak sebe více potravy i obsluhy popřávalo!

Aby se člověk obveselil, a nové chuti i odvahy k pracím nabyl, smí i *smyslných radostí užívati;* nebo i Kristus Pán byl na hostinách, na svatbě v Káně galilejské, abychom z Jeho příkladu seznali, co i nám za daných okolností se dovoluje. Ba Bůh sám spojil na př. požívání pokrmů i nápojů se zvláštní rozkoší, kteráž bývá tím větší, čím větším přičiněním jsme si jich zasloužili.

Avšak užívajíce rozličných smyslných pochoutek, jichž Bůh nezapovídá, užívati máme jich jen tou měrou, v ten čas, na takovém místě, za takových okolností, jak Bůh dovoluje, a nikdy *nesmíme při nich zapomínati na Boha*, Jenž jest nám všude přítomen, vše naše počínání vidí, zámysly srdcí při nich zkoumá; Jemuž budeme jednou ze všech

svých skutků přísný počet klásti; Jenž zkoumati bude, zdali a pokud bylo na smyslné radovánky tolika času, tolika nákladu peněžitého, tolika úsilí třeba; byly-li smyslné radovánky skutečným zotavením sil a tedy skutečným lékem: čili snad jen tělesným trmácením, tělesných sil, času a peněz ubíjením; a snad i záhuby duševní příčinou.

Za tou příčinou slušno *některých obyčejných zábav si povšimnouti*, a jich užitečnost, aneb nebezpečnost a škodlivost posouditi.

a) Ku zotavení prospívají **hry zábavné**, najmě takové, při nichž ku činnosti povzbuzují se síly i těla i duše; jež tedy činí tělo pružným, statečným, i také bystří rozum, probuzují jeho soudnost, vzdělávají paměť, útlým činí svědomí, v dobrém utvrzují vůli. Dle toho *užitečnými zábavami jsou*: chůze, plování, jezdění, šermování, honba, hra v kůželky, na kulečníku; vypravování ze života svatých a světic Božích, aneb jiných lidí proslulých; hádanky; vypočítávání, hudba, zpěv, malba atd.

b) **Hry pro zisk** samy o sobě nejsou sice hříšné, leč jestli kdo hraje toliko pro výhru aneb ubití času. Vždy ale bývají *nebezpečné*, poněvadž budí a rozněcují skoro všechny vášně i náruživosti, a k záhubě na světě tomto i v budoucím napomáhají. Takovými nebezpečnými hrami jsou: hry v karty, kostky, v loterii atd., najmě když o vysoké peníze se hraje. Proto praví národní zkušenost: „Nejlepší hráč, nejlepší lotr!“ „Mezi hráči ďábel peníze bere!“ „I ve hře přítele poznáš!“

c) **Divadla** bývala za prvých dob křesťanských věřícím úplně zapovězena, ježto divadelní představení bývala spojena s pohanskou modloslužbou, a náboženský cit vyznavačů Kristových vůbec urážela. I v pozdějších dobách nábožní lidé vždy od návštěvy divadelních představení zrazovali.

Mnozí ujímají se her divadelních, říkajíce, že *divadlo jest školou života*. To ovšem pravda jest. Jestli představeny bývají děje, s náboženskými zásadami křesťanskými souhlasící: může divadlo věřícím skutečně prospěti, ano dívání na představení takové i mysl zotavuje i také ducha vzdělává. Což ale, jestli na jevišti divadelním představují se děje lživé; chválí se skutky nemravné; lehkomyslně se mluví a zpívá o učení svaté víry a o skutcích svatých vyznavačů? Tu již přestává divadlo býti věřícím školou dobrého, ale jest školou nepravosti! Divadel takových ovšem nelze bez hříchu navštěvovati.

Zkáza z divadel **pocházející** jest tím větší, čím více se

v nich soustřeďuje vše, co smysly dráždí, vášně rozpoutává, obrazotvornost otravuje, rozum i svědomí otupuje, vůli k hříchu nakloňuje, jako bohužel divadla za našich dnů z pravidla zařízena jsou, tak že rozmařilá hudba, tančící polonahé ženské, lehkomyslné posuňky atd. moudrému ničím jiným býti se neokazují, leč — léčkami ďáblovými! I platívá tu výstraha svatého Cypriana: „Kdo se do divadla ubíral cudný, vrací se odtud necudný!“ A na přemnohých ukazuje se, co ukázalo se na příteli svatého Augustina, Alipiovi. Týž proti své vůli uveden jest od přátel ku krvavým hrám šermířským, a přece pak sveden jest k dívání, až i sám krvelačným divákem, ano i svůdcem jiných se stal*)!

d) **O tancích** nelze ničeho lepšího povědětí, než co řečeno bylo o divadlech. Svatý František Saleský tvrdí, že o tancích říci sluší, co i o houbách, že totiž i ty nejlepší nestojí za nic! Mírné poskakování při hudbě samo o sobě ovšem hříchem není, ježto oběh krve uvolňuje, člověka mile rozčiluje, mysl osvěžuje. Avšak způsob, jakým se tance obyčejně konávají, jest *nebezpečný*. Proč netančí osoby mužské s mužskými, a ženské se ženskými, any by tance takové účelu svému úplně vyhovovaly a tělo i mysl občerstvily? Poněvadž ale různá pohlaví ku tancům se vyhledávají, a při nich do nejbližšího styku přicházejí: tu již patrno**), že člověka vědomě či nevědomě ještě něco jiného než pouhé zotavení ku tanci přivádí, a že tedy tance, jak se obyčejně konají, jsou velmi nebezpečnými, ano často s velikými hříchy spojeny. Zvláště to platí o tancích při tak zvaných veřejných **muzikách**, kam každý i nestydatý darebák vstoupiti může; při tancích, jež konají se v době noční, při veselé hudbě, s popíjením opojných nápojů; tance tedy, při nichž všecky smysly se dráždí. Tu bývají rozdmychány všechny vášně; následují nestřídmost, hádky, rvačky, vraždy, marnotratnost, smilstva! Kolik duší dostal již ďábel do tenat svých při nočním doprovázení od tanců! Kolik neštěstí uvedeno do rodin! Zdaž dobře nepraví tedy o tancích svatý Efrem, tvrdě, že „kde jsou tance, tam se i ďáblova slavnost odbývá?“

Tance tedy z pravidla jsou nebezpečnými i velmi záhubnými. Dovolenými mohou býti toliko tehdy, když není při nich nebezpečí ku svolení ve hřích; jako na př. když

*) Viz vyznání sv. Augustina kniha 6. kapit. 8.

**) Srovn. níže § 93. III.

tančí společně blízcí příbuzní, u přítomnosti rodičů aneb jiných mravně zachovalých lidí; když tančí se toliko způsobem slušným a měrou skromnou.

Ó jaké tu opatrnosti třeba, abychom tělu zdánlivě pro občerstvení hovíce, jednou s tělem i duší nebyli uvrženi do pekelného ohně!

14. O vlastní život a zdraví konečně pečujeme **krocením všelikých vášní i náruživostí**, ježto všechny život tělesný i duchovní podkopávají; najmě ale sluší krotiti:

a) **hněv**. Hněv jest dvojí: dobrý a zlý. Hněv *dobrý* chce potrestati člověka přítomně chybujícího, aby se polepšil a budoucně nechyboval; chce potrestati chybujícího, aby i jiné od pochybení odvrátil, odstrašil. Hněv takový není hříšný, a jen neprávem hněvem se nazývá, maje se spíše nazývati *horlivostí pro věc dobrou*. Tak se „hněval" Pán Ježíš, když spatřil chrám jerusalémský zneuctěný kupci; ale Písmo svaté o hněvu Jeho tvrdí, že „horlivost domu Božího strávila Jej" *).

Jest ale také hněv *zlý*, tělo i duši hubící, jehož musíme se varovati; kolikrátkoli mysl naši rozčeřuje, tolikrát musíme hnutí to přemáhati. Hněv zlý chce věc zlou pro odpůrce svého proto, že jest zlá, jemu škodlivá. Člověk, hněvu hříšnému či *zlosti* se oddávaje, zapomíná, že trest má býti netoliko trestem, ale i jako lékem pro chybujícího i pro ostatní, kteříž by jeho zlým příkladem svedeni býti mohli; nebo Bůh pro odpůrce své ani pekla, zla nejhoršího neučinil pro pouhé trestání, ale učinil ho zároveň pro odstrašení ostatních; učinil ho netoliko, aby dokázal svou přísnou spravedlnost, ale také svou k ostatním otcovskou lásku, kterou dítky své od zlého v čas a s důrazem varuje.

O zlostnících praví Pán: „Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nezabiješ! pakli by kdo zabil, hoden bude soudu. Ale já ť pravím vám, že každý, kdož se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu. Kdož by pak řekl bratru svému: „Racha!" (tolik co hlupec), hoden bude rady (která soudila a právo měla, až i na hrdle trestati). A kdožby řekl: „Blázne!" (t. j. kdo se neukojitelně na bližního hněvá, nešetrně jej tupí, a rouhavě ho proklíná), hoden bude pekelného ohně" **)!

---

*) Jan 2, 17.

**) Mat. 5, 21. 22

Jaké to důtklivé napomenutí prchlivým, čili těm, jenž rychle k hněvu se nakloňují, aby vášeň svou statečně přemáhali, zlosti v srdcích svých nechovali, tak života svého neukracovali, jiným neubližovali! Prchlivého krále Václava ranila z hněvu mrtvice na hradě v Kunraticích, když byl uslyšel o výstřednostech husitů v Praze, a kolika jiným prchlivým stalo se podobně? A kolik životů cizích zrušili nezkrocení hněvivci? Což divu, že tvrdí svatý Basil: „Co v jedovatých zvířatech jed, to v člověku hněv!“ A že svatý Jan Zlatoústý učí: „Lzeť spíše s dravcem přebývati, než s prchlivcem. Neboť onen, jednou-li skrotl, svého se drží zákona, tento ale, kolikrátkoli ho uchlácholíš, vždy zase zdivočí!“

Z hněvu zlého, když ho nekrotíme, povstává

b) **nenávist**, kteráž není ničím jiným, leč hněvem trvalým. Jestli hněv ob čas se vracející hubí tělo i duši, vlastní i cizí, jest nenávist, jakožto hněv stálý, trvalý, tím horší, a naše povinnost, nenávist krotiti a umrtvovati, tím větší. O takových, kteří bližní své nenávidí, a všemožně škoditi jim se neostýchají a nebojí, píše miláček Páně: „Každý, kdož nenávidí bratra svého, vražedník jest; a víte, že žádný vražedník nemá života věčného v sobě zůstávajícího“ *)!

S hněvem a nenávistí úzce spojena jest a krocena musí býti

c) **mstivost**, to jest žádost jinému se pomstíti, čili zlé zlým, ba horším spláceti. Tak pomstíti se chtěli učenníci Páně obyvatelům města Samaří, a ohněm s nebe je ztrestati že oni jich pohostinsky nepřijali; avšak Pán Ježíš jich samých potrestal slovy: „Nevíte, čího jste ducha“ **)! a příkladem i slovy naučil všech říkati: „odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům!“ a dle slov těch i jednati.

Dalšími usmrcujícími náruživostmi jsou:

d) **závist**, t. j. nechuť k bližnímu, že jemu štěstí lépe slouží. Najmě záhubná jest závist statků duchovních. „Bližnímu milosti Boží nepřáti a záviděti,“ patří mezi hříchy proti Duchu svatému, jež ani v tomto ani v budoucím životě odpuštěny nebudou ***).

Kain ze závisti, že bratr jeho Abel více Bohu se líbil,

---

*) I. Jan. 3, 15.

**) Luk. 9, 55.

***) Srovn. § 39.

stal se jeho vrahem. Synové Jakubovi prodali bratra svého do Egypta ze závisti, že mu štěstí více přálo. Fariseové Pána Ježíše na hroznou smrt vydali ze závisti, že všechen lid šel za ním!

Závistníci všichni, truchlíce nad štěstím bližního, jakoby jich vlastnímu na ujmu bylo, sami sebe uvnitř užírají, život si otravují, a i životy a majetek bližních nejrozmanitějším způsobem ohrožují. „Závisť a hněv ukracují dnů," praví Písmo*).

Se závistí co nejvíce spojena jest a přemáhána býti musí

e) **škodolibost**, čili radost z toho, že nenáviděný bližní škody utrpěl, či že se mu něco nemilého přihodilo.

Příčinami utrácení života vlastního i cizího, tělesného i duchovního konečně jsou více méně *všechny hříchy hlavní* **), any jako hadí hlavy celé ohony, ba spousty hříchů jiných za sebou vlekou, a stále jako náruživosti, rozum i vůli naši opanovati se snaží. Nám nezbývá, leč stále proti nim bojovati a jich potírati, poněvadž jsou jako ti draci, kterým, když hlavy byly uťaty, ihned nové prý narůstají. Za tou příčinou chválí svatý Jan Zlatoústý člověka, jenž stále nezřízeným žádostem a náklonnostem odpírá, krásnými slovy: „Král, kterýž sedě na stolici, korunou ozdoben jest, nemá do sebe té spanilosti, jako člověk, kterýž usadiv rozum na trůně, jím nad všelikou náruživostí vládne."

Úvaha. Jak křehké jest tělo naše, a jak mnoho má nepřátel zevnitřních i vnitřních, jenž usilují o to, převzácného daru toho pozemského nás zbaviti, aneb aspoň zdraví jeho předčasně podkopati, ba tělo i s duší jeho v záhubu uvésti. Ó varujme se všech těch nepravých proroků, kteří života svého pozemského, v němž zásluhy pro sebe shromážditi mohou, si neváží, ano zločinně zdraví aneb docela i života se zbavují. Vážme si daru toho převzácného a nedopouštějme mu ubližovati, leč by vyšší povinnosti toho žádaly, abychom ho Bohu v oběť přinesli. Nemyslemež ale, že tělu svému dobře činíme a je bohulibě milujeme, když všem jeho žádostem povolujeme; jídlem i pitím ho přesycujeme; nádherně, nad stav svůj je zdobíme, zotavení nebezpečná neb docela hříšná mu povolujeme, a tak tisícerých zlých žádostí i náruživostí v duši

*) Sir. 30, 26.
**) Srovn. § 39.

probouzíme; ale vězmež, že tělo své v pravdě milujeme, když po příkladu Páně a svatých Božích moudře je spravujeme; vedení rozumu světlem svaté víry osvíceného je svěřujeme, a ničeho jemu nedovolujeme, co Bůh zapovídá, a čím by i ono i duše jeho v záhubu uvedeny býti mohly. Svatý Alfons Liguori praví stručně: „V *tom záleží pravé těla milování*, bychom s ním zde přísně nakládali, aby se věčně stalo blaženým; a těch rozkoší abychom jemu odpírali, jež by ho pocelou věčnost mohly učiniti nešťastným!“ Tak čiňmež, a bude i nám blaze.

II.

O povinnostech, jež máme v příčině života tělesného cizího.

1. Jako povinni jsme všeho vůbec se varovati, čím bychom si na životě, ba jen na zdraví tělesném uškoditi mohli; a vše činiti, čím bychom života svého potud, pokud Bohu se líbí, ve zdraví prodloužili: tak povinni jsme, bližního majíce milovati jako sebe samého, *varovati se vůbec všeho, čím bychom bližnímu na životě neb na zdraví škodili; a činiti vše, čím bychom jej při životě i zdraví zachovati mohli, pokud Bohu se líbí.*

Nejhrubším porušením těchto povinností jestiť **vražda** (homicidium) to jest: vědomé, zúmyslné a bezprávné zbavení bližního života jeho tělesného.

Vrahem sluje, kdo vraždy bližního se dopustil.

Vrah dopouští se trojího zločinu, a sice:

a) *proti Bohu*, an opovážlivě sahá v Jeho právo, ježto On sám jest nejen Stvořitelem, ale i jediným Pánem života našeho;

b) *proti zavražděnému*, an mu bere největší statek pozemský, jenž jest základem všech ostatních; najmě že zbavuje jej příležitosti, aby si další zásluhy pro nebe získati, ba aby se vůbec i jen k smrti řádně připraviti mohl;

c) *proti všem ostatním bližním*, an jim pohoršení*) dává; najmě ale proti příbuzným a přátelům zavražděného, že jim jejich živitele, dobrodince, ochrance odnímá.

Za tou příčinou nazývá Písmo svaté vraždu zločinem,

---

*) § 38. II. 2. — Níže § 90, II. „Pohoršení.“

jenž k Bohu do nebe o pomstu volá *), a hříchem ďábelským, ježto ďábel jest vražedníkem lidí od počátku **).

2. Vraždy zaviniti můžeme rozličnými *spůsoby*, *a sice všemi těmi, jimiž život aneb aspoň zdraví bližního v nebezpečí uvedeno bývá.* Vraždou vinen jest tedy každý, kdo bližním pokrmů aneb nápojů nezdravých podává; kdo, maje k tomu povinnost, bližnímu potřebného pokrmu, nápoje, oděvu, léku odpírá; kdo bližnímu prodává oděv, který na sobě měli lidé, nakažlivou nemocí postižení; kdo bližnímu ukládá práce, jež síly jeho tělesné neb duševní přesahují; kdo bližního navádí ku kouskům krkolomným a jiným hříšným skutkům, jež tělo i ducha ohrožují ***); kdo v bližním budí záhubné náruživosti, jež tělo i ducha hubí, jako jsou příkladně chuti k pití, hře, smilstvu; kdo komu zúmyslně připravuje zármutek, zlost, starosti, pronásledování; kdo koho nespravedlivě bije, týrá, mrzačí, poraňuje a tak podobně.

3. Dle rozličných těch spůsobů, jimiž vraždou vinnými státi se můžeme, i vraždy samé *rozličná jména* mají. I sluje vražda:

a) *hrubá* či *naprostá*, když kdo bližního svého jedním rázem života zlovolně zbavil; na př. ho zastřelil, probodl;

b) *jemná*, když kdo života bližního svého ponenáhlu ubíjí, všelijak na zdraví mu škodě a smrt připravuje;

c) *částečná*, když kdo života bližního svého sice nezrušil, ale toliko některý úd mu poškodil čili ho *zmrzačil*, na př. oko mu vyloupl.

Dále rozeznává se vražda:

d) *dobrovolná*, s násilím spáchaná, čili vražda v pravém toho slova smyslu; a vražda

e) nedobrovolná čili *nahodilá*, která jen neprávem vraždou sluje a které zákonník světský *zabití* říká. Na př. kdyby kdo stříleje po zvěři zastřelil člověka, jehož viděti nemohl.

Zabití ovšem, jestli v pravdě zcela nepředvídaně se stalo, a jestli ten, jenž zabil, nekonal právě díla nedovoleného, když bližního života zbavil: bez hříchu jest, ježto hřích vždy jest vědomým a dobrovolným neboli zúmyslným přestoupením zákona Božího.

---

*) I. Mojž. 4. 10., kde se vypravuje, kterak Kain zabil Abela. Srovn. „hříchy do nebe volající“ § 39.

**) Slova Páně u sv. Jana 8, 44.

***) Srovn. „Cizí hříchy.“

Všímáme-li si konečně při vraždě *osob*, jež byly života svévolně zbaveny, rozeznáváme ještě tyto vraždy:

f) *vražda nenarozených* (abortus) čili vražda dítek, než ještě na svět přišly;

g) vražda osob, k nimž vázáni jsme zvláštní páskou úcty, jako *vražda lidí panujících, představených* (regicidium);

h) vražda osob, s nimiž spojeni jsme krví neb příbuzenstvím, čili *vražda pokrevních* a *příbuzných* (parricidium);

i) vražda osob Bohu zasvěcených čili *vražda svatokrádežná* (sacrilegium); a konečně

k) *vražda vzájemná* čili *souboj* (duellum).

Když každá vražda jest zločinem proti Bohu i proti lidem: stává se ona tím trestuhodnější, čím více zvláštních povinností jí se porušuje; jako tedy když kdo vraždí spolumanžela, jemuž lásku do smrti přísahal; kněze, jenž službě Boží byl posvěcen; pokrevního, na př. otce, dítko, s nímž svazkem od Boha posvěceným byl spojen; představeného, jehož dle přikázaní čtvrtého i dle příkladu Páně měl ctíti, milovati, poslouchati!

4. **Vraždou dítek nenarozených** jest vinen, kdo vědomě i svévolně s násilím a před časem vypuzuje dítko z života matky jeho tak, že ho tím usmrcuje. *Spoluvinným* jest každý, kdo k dílu takovému radí, léky aneb jinou pomocí spolu se přičiňuje.

Učenci na tom se shodují, že duše nesmrtelná přítomna jest v plodu lidském od okamžení, kdy matka tělesně počala, tak že od početí matky již celý člověk v ní se nachází, byť i mimo život matky k životu samostatnému spůsobilým ještě nebyl; žije a vzrůstá v životě matky až do té doby, kdy tolik životních sil nabyl, aby i mimo ni dále vzrůstati mohl. Kdo tedy dítko před narozením jeho vraždí, zabíjí netoliko jeho život tělesný, ale i duchovní, an mu odnímá příležitost skrze *křest* svatý státi se spoludědicem Ježíše Krista v životě věčném.

Každé dítko i ještě nenarozené má jakožto skutečný člověk od Boha stvořený plné právo k životu jako každý jiný dospělý, a ani matka ani kdo jiný nesmí ničeho činiti, čím by ho vědomě a svévolně života zbavili. Zejména nesmí *matka* ničeho činiti ani s sebou trpěti, čím by se plodu svého zbaviti mohla. Smí v nemoci užívati léků jen takových, jež dítěti v jejím životu dospívajícímu neškodí, aneb o nichž aspoň nadíti se lze, že mu škoditi nebudou; smí konati práci

toliko mírnou a musí vystříhati se všelikých prudkých pohybů těla i duše, jež dítko nenarozené usmrcují, jako jsou na př. tance; nestřídmost v jídle a pití; přílišné rozčilení z hněvu a těm podobné. Ano matka povinna jest i svého života se odvážiti, když by jinak dle uznání lékařů dítko bez křtu svatého mělo zhynouti. Moudré matky ovšem, majíce věci tyto na paměti, a vědouce, že každý porod může s nebezpečím života spojen býti, přijetím svátostí a jinými dobrými skutky na bolestnou hodinu svou se připravují a dítko své předkem Bohu i Rodičce Boží poroučejí*).

Církev svatá ukazuje ohavnost zločinu vraždění dítek nenarozených skrze tresty, jež ukládá všem, kdo ku násilnému vypuzení aneb zahlazení dítěte nenarozeného jakýmkoli spůsobem vědomě a svévolně se přičinili; tresty takovými jsou, že obyčejnému knězi bez zvláštního svolení biskupova provinilců takových rozhřešiti nedovoluje (reservat), ano že jich i ze společenství svého vylučuje.

Ku vraždě nenarozených počítává se i *vražda dítek novorozených*, jako kdo dítko sotva narozené uškrcuje, topí, odhazuje, aneb vůbec tak zanedbává, že zhynouti musí.

5. Jsou-li již samovražda a vražda bližních velikými zločiny před Bohem i před lidmi: tož vražda vzájemná čili souboj jest ohavností dvojnásobnou, zločinem proti Bohu i proti lidem dvojím, poněvadž soubojníci netoliko život i zdraví cizí ničí aneb alespoň ohrožují: ale i svůj vlastní život tělesný i duchovní čili spasení věčné v sázku kladou.

A co rozumíme soubojem?

Souboj jest na jistém místě a na jistý čas umluvený boj dvou, spojený s nebezpečím života aneb alespoň zdraví. I jest zločinem tím dle názorů Církve vinen netoliko ten, kdo sám vlastnoručně bojuje: ale *spoluvinni* jsou všichni, kdož jakýmkoli spůsobem souboje účastenství mají, jako příkladně: svědci čili sekundanti boje; kdož ku souboji vyzývali, svévolní diváci; ano i všichni ti, kteříž souboje dovolují, a byť oni i vladaři byli**).

Poněvadž každý soubojovník vinen jest i zločinem vraždy i zločinem sebevraždy: *není souboj dovolen*, a byť cokoli za *omluvu souboje* předstíráno bylo: buď že by měla pravda býti odkryta; aneb spor ukončen; aneb síla a udatnost

*) Srovn. § 85. II. 1.

**) Bulla Pia IX. „apost. Sedis moder.“

tělesná dokázána, jako bývalo za starších dob, na př. o turnajích rytířských. Souboje takové nejsou ničím jiným, leč pověrou a opovážlivým a proto hříšným spoléháním na Boha a pokoušením Ho*).

Církev soubojů nikdy nedovolila; ale přece někteří duchovníci připouštěli jich někdy pro zamezení ještě většího zla, aniž by jich ale schvalovali; příkladně když souboje jednotlivců připouštějíce, zamezili tak souboje celých rodin, ano i národů i říší. Tak potýkal se s knížetem kouřimským i svatý Václav jedině proto, aby lid jejich na dvě strany rozštěpený proti sobě nebojoval, sama sebe nepotíral a neliubil. Za tou příčinou může posud *moc veřejná* dovoliti souboj dvou lidí, když by tak bojům celých národů předejíti se dalo, ale nikdy jindy!

Také *těžko s rozumem srovnati*, jak by měla porouchaná čest napravena býti soubojem, při kterém dvě strany jako lítá, nerozumná zvěř do sebe se pustí, po sobě s nasazováním života i vlastního i cizího buší, jedna druhou jako na pokraj strašné propasti tlačí a ji tam svrhnouti se snaží! Či co při prostých, nevzdělaných lidech nazývá se sprostým rabiátstvím, mělo by při lidech vzdělaných (!) aneb urozených býti něčím šlechetnějším?!

Ani takový souboj není dovolený, při kterém nebojuje se o bezžití jednoho z bojujících, ale toliko *až do poranění;* nebo za jedno lze náruživost snáze roznítiti než ji uhasiti, a tudíž z boje o zdraví přecházívá se snadno ve zlosti v boj o život; a pak nejsou ani lidské tělo ani jeho zdraví věcmi, s nimiž by člověk dle libosti zacházeti mohl! Přikázaní přirozené i zjevené „nezabiješ!“ zapovídá jakékoli svévolné poškozování člověka na životě i na zdraví, na duši i na těle!

Ani i moudřejší *zákony světské* či občanské vesměs souboj zapovídají i trestají. *Církev Páně* ale kárá soubojovníky tak, že zakazuje jim pohřeb církevní i tehdáž, když smrtelně byvše raněni, kajicně se vyzpovídali i ostatních svátostí přijali; ano do klatby dává nejen soubojovníky, ale i všechny, kteříž jakýmkoli spůsobem souboje se súčastnili. A kdyby některá *osoba duchovní* účastenství souboje měla, nad to nade všecko bývá se všech hodností duchovních složena.

---

*) Srovn. § 50 a 55.

Z toho patrno, jakým zločinem souboj v očích Církve jest, ana takou ošklivost proti němu vzbuditi se snaží!

„*Ale když budu vyzván?*“ namítne některý vojín. „Jestli vyzvání nepřijmu, budu za bezectného pokládán, ano snad i z čestného postavení svého s hanbou propuštěn!“

Na to odpověď: Pro časný zisk nikdy nesmíme zapomínati na Boha; nebo co jest člověku platno, kdyby celý svět získal, a při tom škodu trpěl na duši své?*) Ostatně kdo z lásky k Bohu nějakého časného zisku se odříká, ten jen na úrok skládá u Pána Boha, Jenž slibuje každému, kdo by z lásky k Němu opustil manželku, neb dítky, neb dům, aneb cos podobného, že stokrát více vezme a životem věčným vládnouti bude**). Abysi ale před lidmi ve cti obstál, rci: *Budu-li napaden, budu se všude a vždy mužně hájiti, jak se na křesťana sluší****); avšak abych se o čas a místo s někým smlouval, toho jako křesťan nesmím, jako rozumný muž činiti nemohu, a proto také nebudu, děj se, co děj!

6. Avšak ačkoli vůbec nikdy dovoleno není vědomě a svévolně bližního života jeho aneb zdraví zbaviti: tož přece jsou zvláštní případy, že dovoleno jest pro obranu vlastní bližního i zabíti, a sice tehdáž, když jinak jeho útoků se zbaviti a sebe před ním uchrániti nemůžeme. Nebo majíce od Boha právo k životu a ku všem věcem, jimiž život svůj i zdraví jeho zachovati můžeme: máme měrou přirozenou i to právo, život svůj brániti oproti každému, kdo by si proti němu násilí dovoloval.

Právo to sluje **právo donucené obrany**; a ten, jenž na nás útoky činí a k obraně nás donucuje, nazývá se *útočník*.

Jestliže bránice se nespravedlivému útočníku připravíme mu škody: nestalo se tak se zlovůle naší, ale vinou útočníka, který nás vědomě a dobrovolně donutil ke skutku, z něhož mu škoda vzešla, a které on mohl se nadíti.

a) *Má-li však taková obrana po právu dovolena býti*, abychom při ní útočníku škoditi mohli, třeba, aby při tom, jenž se brání, skutečně se sběhly *následující podmínky:*

aa) *bránící se musí toliko ochranu svou na zřeteli míti*, nikoliv ale zlovolné poškození útočníka. Proto smí se chrániti, než útočník útok začal; smí se chrániti mezi útokem jeho,

---

*) Srovn. Mat. 16, 26.

**) Srovn. Mat. 19, 29.

***) Srovn. násl stať.

ale nikoliv nesmí mu více ubližovati, když útočník útoku již úplně zanechal, aneb jinak neškodným učiněn jest, poněvadž by jinak napadený nejednal již ku své obraně, ale sám jako útočník, a *ze msty!* Proto má také býti *obrana* zřejmá, útok v pravdě odrážející: nikdy ale nesmí ten, jenž se možného útoku obává, na domnělého škůdce si počíhati, a jemu na životě neb zdraví škoditi.

bb) Bránícímu se musí býti poškození útočníka *jediným prostředkem*, aby se útoku jeho zbavil, aneb aby utíkaje před ním, do veřejné hanby a v opovržení neupadl. Kdo tedy beze značné škody může útěkem se spasiti, aneb bez poškození útočníka jinak neškodným ho učiniti, na př. zbraň z ruky mu vyraziti: jest povinen tak učiniti, a nesmí nespravedlivého útočníka poškoditi.

cc) Bránící se nesmí útočníka o nic více poškoditi, než *pokud k obraně nezbytná jest potřeba.* Může-li ho na příklad poraněním k dalšímu útoku neschopným učiniti, nesmí ho zabíti; může-li ho jakožto obratnější a silnější k zemi povaliti a svázati, nesmí ho zraniti.

dd) Bránící se *nesmí útočníku učiniti škody nad míru větší*, než by byla škoda, které by sám utrpěl, kdyby se nebránil. Nesmí tedy napadený útočníka na př. zabíti, když ho útočník chce zbaviti toliko kusa šatu; nesmí napadený útočníka smrtelně zraniti, když jest zřejmo, že mu útočník bolest jen nepatrnou způsobí.

Kdo těchto čtyr pravidel při nucené sebeobraně zachovává, čili kdo dle těchto čtyr zásad při nezaviněné obraně v jednání se mírní (moderamen inculpatae tutelae): spravedlivě se brání, a bez hříchu jest i když by s násilím a s velikou na životě neb zdraví škodou útočníka, nespravedlivého útoku jeho se zbavil. A ve spravedlivé obraně zabitý útočník rovná se člověku, jenž svévolně smrt vyhledával, čili *samovrahu.*

b) Již ale co o spravedlivé sebeobraně posud povědíno bylo, vyznačuje toliko meze, jež *přísné právo* ukládá; avšak v příčině té má slovo míti i *láska*, ježto k bližním máme povinnosti netoliko právní, ale i povinnosti lásky*). A povinná láska k bližnímu ovšem nedovoluje, abychom příkladně blahu svému tělesnému přednost dávali před blahem duchovním bližního; aneb pro uvarování škody na majetku, bližního o pozemský statek základní a nejvyšší t. j. o život připravili, aneb

*) Srovn. § 16. II. 5.

jemu na něm značně ublížili*). Za tou příčinou slušno v úvahu vzíti, *čeho v příčině obrany sebe také láska žádá;* a to jest:

aa) Snaží-li se kdo, ať již jest při rozumu aneb není, *života tělesného nás zbaviti, aneb alespoň nás zmrzačiti*, a nelze-li nám útoku takového nižádným spůsobem ujíti: smíme *po právu* každý brániti se s mocí takovou, že útočníka buď zabijeme aneb zmrzačíme (defensio occisiva). Avšak v případu, že by útočník byl najisto v hříchu smrtelném, a napadený najisto v stavu milosti Boží a neměl by přísné povinnosti, o blaho blízkých příbuzných se starati: radí *láska, aby člověk napadený raději křivdu snesl*, nespravedlivého útočníka života nezbavoval a tak v záhubu věčnou ho nevrhal, leč by útočník byl tak úplně spustlým, že by pražádné péče o spasení své neměl; nebo v případu takovém nemusíme blahu bližního duchovnímu přednost dávati před blahem svým tělesným, ježto bližní nevězí v potřebě nejvyšší, nýbrž ze zlomyslnosti útočí, a tedy života nebývá zbaven, ale zbavuje se ho samochtě sám.

bb) Snaží-li se útočník odníti nám majetku, jehož nám jest k živobytí nevyhnutelně třeba, a nemůžeme-li se ho jiným spůsobem zbaviti: smíme ho po *právu* zraniti, zmrzačiti ano i zabíti, když on bráněné věci spustiti se nechce, obrance sám zlovolně napadá, a tak ovšem na se bere odpovědnost za všecko, co se v boji tom přihodí. Ano i když zloděj přímo na majitele se nesápe, ale toliko věc jemu vší mocí odníti se snaží: smí jej majetník až i zabíti, když totiž věci té má nezbytnou potřebu; když zloděje v pravdě nižádným spůsobem nemůže se uchrániti; když zloději byl dříve hrozil, že ho zmrzačí aneb i zabije, jestli od svého bezpráví neodstoupí. Nebo ani přísné právo ani láska toho nežádají, abychom věci *drahocenné* aneb nám *nejvýš potřebné* bez odporu propouštěli člověku nespravedlivému. Avšak povinná *láska* radí, *raději malou křivdu snésti* a bližnímu na životě neubližovati, než s velikou škodou bližního majetek svůj hájiti. Ano skutečnou vraždou úplnou neb částečnou vinným by se stal, kdo by škůdce majetku života zbavil neb zmrzačil i tehdáž, když by práva svého u soudu neb jinak dodělati se mohl; když by ho značně poškodil pro věc, která mu posud ani nenáleží, ale na kterou si teprv naději dělá; když by ho zabil pro věc nepatrnou, aneb méně potřebnou, ježto ztráta života lidského

*) Srovnej pořádek lásky k bližnímu § 58. II.

oproti ztrátě věci nějaké, najmě méně důležité, jest „nad míru větší.“

cc) *Snaží-li se kdo násilím svaté čistoty nás zbaviti*, nelze-li jinak se ubrániti, smí napadený ovšem po *právu* násilí násilím odpuzovati, byť při tom i útočníka zraniti, ba i zabíti měl. Tak platí zejména pro ženu, která kdyby zprzněna byla, po celý život svůj hanbu by měla; platí tak ale i pro každého, kdo nalezá se v nejvyšším pokušení, že by v hřích nečistoty svolil; nebo láska k Bohu a z ní pocházející zachovávání přikázaní Božího musí nám býti nade všecko. — Avšak těm, kteříž by jako svatá Lucie utvrzeni byli v ctnosti a jako ona říci mohli: „Jestli násilně mne porušiti rozkážeš, panenství mé počítáno mi bude za korunu“ *), radila by *láska*, aby útočníku *aspoň na životě neškodili*, a tak i ducha jeho, hříšnou žádostivostí zmítaného, v záhubu věčnou neuvrhli. Kdo by ale, moha pomoci se dovolati aneb silou svou útočníku odolati, aneb řečí svou zlý úmysl mu rozmluviti, aneb jiným spůsobem se ho zbaviti, přece jej zabil: ovšem nad nutnou sebeobranu tak učinil, a vražedníkem se stal.

c) *Snaží-li se kdo dobré jméno naše pokáleti, není nikdy dovoleno útočníka takového zmrzačiti aneb dokonce zabíti*, ježto nejde ani o život ani o nejdražší a nezbytný statek náš. Nebo ctnostně žijíce, opravdové ztráty cti aspoň na delší dobu obávati se nemusíme; a dbajíce toho, vezdy nacházíme prostředků, abychom příkladně u soudu občanských zastání a vinníků potrestání dodělati se mohli.

d) Konečně slušno dodati, že co dovoleno jest v příčině nucené obrany vlastního života, zdraví a nezbytných a drahocenných statků vlastních, ovšem *dovoleno jest i pro obranu života, zdraví, zevnějších statků bližního*, jehož jako sami sebe milovati máme. Ano nejen že smíme, ale i povinni jsme, nevinně utiskovaným ku pomoci spěchati, zvláště jsou-li oni lidé, jimž zvláštní úctou a láskou jsme zavázáni, jako jsou rodiče, příbuzní, duchovní neb světské vrchnosti, učitelé atd. V příčině té praví Hospodin: „Kteří se táhnou k zahynutí, vysvobozovati nepřestávej!“ **) A svatý Ambrož tvrdí: „Kdo moha, bližního před bezprávím nechrání, nepravosti se dopouští, jako ten, jenž bezpráví činí“ ***).

---

*) Srovn. § 28. V., a svrchu I. 8. a.

**) Přísl. 24, 11.

***) De offic. I. 36.

7. Jako každý jednotlivec má právo v jistých případech násilí násilím odporovati, ano až i zabitím nespravedlivého útočníka pokoje si zjednati: tak má i celá společnost lidská, v říše spojená, to právo, jsouc ve svém žití, právech, statcích ohrožována, i s násilím čili ze zbraní se hájiti, a tak tedy i životy svých členů v nebezpečí ano i v záhubu vydávati, čili *válčiti.*

Válka jestiť dle toho nutnou sebeobranou říše.

a) Že *Bůh války nezapovídá*, ano jí častokráte jako metly na potrestání nepravostí národů užívá, toho nacházíme v Písmě svatém časté doklady. Tak nakazoval Bůh častěji národu svému vyvolenému, aby válčil proti nepřátelům jména Jeho; ano On sám nazývá se Sabbaoth, čili „Pán Bůh zástupů.“

Také stav vojenský sám o sobě nikdy v Písmě svatém nenachází pokárání. Svatý Jan Křtitel příkladně přicházejícím na kázaní jeho vojákům nepřikazoval, aby pro spasení stavu svého opustili, ale toliko: „žádného nepotlačujte, aniž činte křivdy, a dosti mějte na svém platu“ *). A Církev Páně zapovídá sice těm, kteříž se službě její zasvětili, zbraně nositi, ježto nechce, aby kazatelé „evangelia pokoje“ rukou svých krví poskvrňovali; avšak při vší své lásce ku svatému míru přece často vybízela ku válce, když jednalo se o to, nejdražší statky pozemské, svatou víru a bohulibé mravy před násilníky uhájiti. Tak na př. vybízela ku křižáckým válkám proti Turkům i zlovolným kacířům. Ano vždy pod ochranu brala a posud bere panovníky, kteříž nespravedlností jiných k sebeobraně ve válce jsou nuceni.

b) Avšak má-li tak hrozná metla, jakou válka vždycky jest, dovolenou býti, třeba aby se při ní scházely *ty samé podmínky, jako při nucené sebeobraně jednotlivce.* Tedy:

aa) Bránící se musí míti na zřeteli toliko ochranu svou, nikoliv ale zlovolné poškození toho, kterého napadá. Jinými slovy: *Ku spravedlivé válce musí býti spravedlivá příčina*, jako: nespravedlivý útok na životy a statky poddaných odmítnouti; aneb na nepříteli statky vybojovati, jež on bezprávně zadržuje, a na které válku zdvihající *nepopíratelné*, jako životní právo má.

Válečník, jenž *za plat* válčí, nemá se nikomu propůjčiti, leč by o spravedlivé věci přesvědčen byl, za kterou života svého odvažovati se má. Avšak *poddaným* panovníka, jenž

*) Luk. 3, 14.

válku začíná, nepřísluší posuzovati, zdali pro válku jest příčina spravedlivá, poněvadž panovníka poslouchati mají potud, pokud nenabyli přesvědčení, že jim něco nedovoleného nakazuje*); účastenství ve válce směli by tedy odepříti teprv tehdy, když by všechny poměry země zevrubně znali, a byli naprosto přesvědčeni, že panovník zcela svévolně nespravedlivý boj začíná.

bb) Válka musí býti začata *od řádného panovníka*, který nikoho z lidí více nad sebou nemá, jenž by při jeho rozhodnouti a ochrany práva jemu poskytnouti mohl. Válka, kterou by začali poddaní proti vůli svého řádného panovníka, jest hříšnou *vzpourou* proti vrchnosti od Boha ustanovené, čili *revolucí***).

cc) *Válka musí býti jediným prostředkem, nespravedlnosti se zbaviti, a čest státu uchovati.* Musí tedy vypovězení války předcházeti *smírné vyjednávání;* a teprv když ono bez úspěchu zůstává, a není naděje, spornou záležitost mírně vyříditi, smí se jakožto k poslednímu prostředku, ku zbraním sáhnouti.

dd) Ve válce *nesmí válčící strana o nic více na životech i statcích protivné strany poškoditi, leč pokud k uhájení svých statků nezbytnou potřebu má.*

Vojevůdci smí tedy ve válce zemi, statkům, lidem nepřítele škoditi, avšak toliko potud, pokud účel války vyžaduje; jinak dopouští se hrozné nespravedlnosti. Lidí bezbranných má tedy šetřiti, jakož i s odzbrojenými a zajatými nepřátely šetrně zacházeti.

Poddaní vojáci však nesmějí mimo rozkaz svého vojevůdce životům aneb statkům škoditi, ale povinni jsou ozbrojeným nepřátelům všemožně a dle nařízení odpírati, i osobu svou proti nim hájiti. Zabije-li kdo z nich k rozkazu svých představených nepřítele, není vrahem; vrahem skutečným byl by teprv tehdy, když by *svévolně* život člověka, byť i se strany protivné, utratil***).

ee) *Válčící nemá míti jiného úmyslu, leč právu a spravedlnosti k službám býti, a tak mír, a jím základ blahobytu a štěstí pozemského pojistiti.* V příčině té vyjádřil se krásně svatý Augustin slovy: „I od pravých ctitelů Božích války bývají vedeny, nedějíť se ale ze chtivosti (cizího statku neb marné slávy) neb z ukrutnosti, nýbrž z touhy po pokoji, aby zlí

*) Srovn. § 12.

**) Srovn. § 14. § 87. 3.

***) Srovn. také § 87. 4. g.

byli pokáráni, a dobrým aby se nadlehčilo.“ Ano i staří, bojovní Římané uznávali, že účelem války býti má mír, říkajíce: „Chceš-li mír, hotov se k boji“ (si vis pacem, para bellum). Jest válka sice věcí velmi zlou, ale k získání pokoje bývá někdy i při svatých lidech oproti zlovolným škůdcům nezbytnou, jinak by tolik svatých panovníků křesťanských nebylo veliký čas života na poli válečném ztrávilo.

c) Jako povinen jest každý bližnímu v jeho sebeobraně nápomocným býti, tak ovšem *povinen jest i jeden stát druhému z křesťanské lásky proti nespravedlivým útokům pomáhati*, najmě když napadený je slabší, a při svých hmotných prostředcích silnějšímu a zpupnému nepříteli odolati nemůže. Za tou příčinou jest také hříšnou nespravedlností politika, jíž se hlavně v záležitosti Otce křesťanstva se zálibou užívá, a které se říká *„politika nezakročení.“* Souseda nespravedlivě napadeného i s nasazením života a zdraví hájiti, považuje se obecně za skutek bohatýrský, a právem; bezbranného Otce všech pravověřících křesťanů ale bez trestu v nejsvětějších právech nechati zkracovati, a zkracování to pláštíkem „politiky nezakročení“ přikrývati, nemělo by slouti nekřesťanským, barbarským?

8. Jako má jednotlivec právo proti jednotlivci, stát proti státu se brániti, když nespravedlivě napadeni byli, až i se ztrátou životů útočníků, tak má i společnost právo sebeobrany proti jednotlivým, nespravedlivým škůdcům ve středu svém. Smí je tedy na statcích, svobodě, zdraví trestati, ano až i života je zbaviti, čili **trest smrti** jim přisouditi. V tom shodují se zákonodárci všech národů, a tak jest i v Písmě svatém na přemnohých místech osvědčeno. Tak řekl Bůh Noemovi: „Kdobykoli vylil krev lidskou (jakožto vrah), vylita bude krev jeho“ *). Mojžíš na mnohé zločiny, najmě na vraždu dle ustanovení Božího uložil trest na hrdle, n. př. „Kdo by ubil člověka, chtěje ho zabíti, smrtí ať umře“ **)! Ano Božský Mistr sám řekl nespravedlivému soudci svému Pilátovi: „Neměl bys proti Mně moci žádné, kdyby tobě nebylo dáno s hůry“ ***).

Svrchovaná moc občanská má tedy moc, a sice od Boha svěřenou, vinníky i na hrdle trestati; avšak užívajíc moci

*) Gen. 9, 6.
**) Exod. 21, 12. 14. 23. Lev. 24, 17. 21.
***) Jan. 19, 11.

své nemá nikdy zapomínati počtu, který budou muset jednou skládati všichni z vladaření svého. Za tou příčinou, odsuzujíce zločince k pokutě nejvyšší, mají všichni odsuzující na mysli chovati úmysly, pro které *Bůh* moc nad zločinci vložil v ruce jejich; nebo kdo na úmysly Boží zapomíná, ba snad dokonce i Boha upírá, a nad životem svého spolubližního přece pánem se činí, koná skutek libovolný, barbarský; vykonává za některého poškozeného člena společnosti lidské sprostou mstu, aneb užívá proti zločinci zbabělého prostředku, aby ho neškodným učinil.

A jaký má tedy trest smrti dle vůle Boží účel míti?

Trest smrti má:

a) usmířiti a *napraviti porušený pořádek* ve společnosti lidské, jenž od Boha pochází. Když mírnější prostředky neprospěly, a když zločin jest tak veliký, že žádný menší trest na potrestání ho nevystačuje, má zločinec na hrdle býti trestán.

Ku zjištění těch věcí nesmí domnělý zločinec však ihned ku trestu smrti býti odsouzen, ale musí předcházeti nestranný, moudrý *soud*, zdali a pokud provinilec jednal vědomě, svévolně, skutečně zločinně*). Trest smrti má

b) *vinníka ku poznání přivésti*, že mimo život, dle zákona Božího zřízený, není na světě blaha; vzbuditi v něm ošklivost zločinu spáchaného i bolest nade vším, čím proti řádu Božskému vůbec se provinil, a takto kajícího učiniti jej schopným milosrdenství Božího alespoň na věčnosti. Proto mají všickni soudcové povinnost, zločinci učiniti možným, aby se před odchodem na věčnost s Bohem náležitě i svátostně smířil. Trest smrti má

c) v lepší části společnosti *upevniti dobrou vůli* k životu ctnostnému, a *členů zlých aneb aspoň nerozhodných* od činů protizákonných hroznými následky zločinu odstrašiti. Zkušenost také v pravdě učí, že od velikých zločinů nic tak velice neodstrašuje, jako *tresty tělesné*, najmě trest smrti; jako naopak nic tak hojně kriminálů nenaplňuje, jako všemožné pohodlí v nich.

Konečně dodati sluší, že ku trestu smrti nesmí odsouditi žádný soukromník, ježto by se dopustil vraždy; nýbrž toliko náležitý soudce jménem Božím. A pak že zločinec, třeba již k smrti odsouzený, *nesmí na sobě* ortel smrti vykonati sám,

*) Srovn. § 87. 4. b.

ježto by se dopustil *sebevraždy*; nýbrž že od zřízence uražené společnosti lidské odpraven býti musí.

9. Posud vykládáno bylo, co páté přikázaní zapovídá aneb dovoluje v příčině tělesného života cizího; zbývá ještě dodati, *co páté přikázaní v příčině života tělesného cizího velí.*

Obecně řečeno, máme z lásky bližnímu napomáhati ve všech těch věcech, jež i vlastnímu životu tělesnému napomáhají, a dle možnosti činiti, aby života od Boha mu svěřeného tak dlouho uchoval, pokud Jemu líbiti se bude*). Lásku k tělesnému životu bližního ukazujeme ale zejména, když bližnímu prokazujeme dobrodiní, která jeho životu tělesnému napomáhají. Katechismus dobrodiní taková nazývá zkrátka **almužnou tělesnou**.

Almužnu dávati *není pouhou radou***): ale jest *skutečnou povinností* pro toho, kdo dáti může; nebo kdyby almužna toliko radou byla, kterak by Pán Ježíš zatracoval ty, kteříž almužny neudělují, jak hrozí, že při posledním soudu učiní***)? Písmo i učení Otců církevních odporučují almužnu přemnohými spůsoby. Na př.: „Zavři almužnu v srdci chudého, a onať vyprosí tebe ze všeho zlého," učí moudrý Sirach†). Svatý Jeroným potvrzuje výrok ten slovy: „Nepamatuji se, že bych byl kdy četl, aby byl měl zlý konec ten, kdo rád milosrdné skutky konal; nebo takový má mnoho přímluvčí, a není možno, aby modlitba tak mnohých byla oslyšena." I národní mudrosloví svědčí: „Pravda nezneucti, almužna neochudí, mše neopozdí!"

Katechismus vypočítává *skutků tělesné almužny sedm*; a sice:

a) **Lačné krmiti** Jak Bohu skutek ten se líbí, z toho vysvítá, že sám přijal v podobě lidské pohostinství věrného Abrahama††).

b) **Žíznivé napájeti.** Spasitel v příčině té praví: Kdožkoli dá nápoje jednomu z těchto nejmenších číši vody studené, toliko ve jménu učenníka, zajisté pravím vám, neztratíť odplaty své"†††).

c) **Pocestné do domu přijímati.** Vdova v Sareptě při

---

*) Srovn. svrchu I. 9. a násl.
**) § 18.
***) Mat. 25, 41—46.
†) Sir. 29, 15.
††) Gen. 18.
†††) Mat. 10, 42

vší své chudobě přijala příchozího proroka Eliáše do domu svého a nabyla tak vysvobození z bídy*). A svatý Augustin píše: „Křesťane, uč se bez rozdílu prokazovati pohostinství, aby snad ten, jemuž dům zavřeš, jemuž lidského přijetí odepřeš, nebyl sám Bůh.“ A „hosta uctění nahradí Bůh na jmění“ učí národní zkušenost.

d) **Nahé odívati.** Isaiáš prorok radí: „Lámej lačnému chléb svůj, a nuzné i pocestné uveď do domu svého. Když uzříš nahého, přioděj ho, a tělem svým nepohrdej“!**)

e) **Nemocné navštěvovati.** Vzorem v příčině té jest Spasitel sám, Jenž tak mnohých navštívil, při tom netoliko uzdravení jich tělesné, ale spásu duší na zřeteli maje. Ano pro nemocné i zvláštní svátost ustanovil***).

f) **Vězně vysvobozovati.** Spasitel vypočítává mezi dobrými skutky, pro které Jeho věrní odplaty nebeské dosáhnou, i tento, a praví: „V žaláři jsem byl, a přišli jste ke Mně“ †). Církev Páně má celé rodiny řeholní, jež vysvobozováním vězňů *nevinných,* najmě pro vyznávání víry ve vazbě držaných se zabývají, jako jsou příkladně *trinitáři.*

g) **Mrtvé uctivě pochovávati.** Zbožnému Tobiášovi zjevil loučící se s ním Rafael: „Když jsi se modlíval s pláčem a pochovával mrtvé, a nechávals oběda svého a mrtvé ukrýval jsi přes den v domě a v noci pochovával je: ját jsem obětovával modlitby tvé Pánu“ ††). Církev Páně vydala zákony netoliko o slušném pohřbívání zemřelých, ale i o *hřbitovech,* ano pamatuje při každé oběti mše svaté i na zemřelé.

10. Avšak ač konání skutků tělesného milosrdenství čili udílení almužny tělesné u Boha velikou naději má na odplatu: přece nemáme almužen udíleti beze vší rozvahy, ale *vždy pravým způsobem.* Pravý způsob udělování almužny jest:

a) *Dávej s dobrým úmyslem* čili *z lásky k Bohu.* „Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými, lásky pak kdybych neměl, byl bych jako měď zvučící aneb zvonec znějící.... A kdybych rozdal na pokrmy chudých všecken statek svůj...., lásky pak kdybych neměl, nic mi neprospívá“ †††), učí svatý Pavel.

---

*) III. 17, 9. atd.
**) Isai. 58, 7.
***) Viz § 79.
†) Mat. 25, 36.
††) Tob. 12, 12.
†††) I. Kor. 13, 1—3.

b) *Dávej v stavu milosti Božíčili prost jsa hříchu těžkého*, an bys jinak nezískal zásluhy pro nebe*); nebo jako „ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenu: tak ani vy, leč zůstanete-li ve Mně“ **), praví Pán.

c) *Dávej rychle*, jak radí kniha Přísloví: „Neříkej: Odejdiž a navrať se zase: zítra dám tobě, moha hned dáti“ ***).

d) *Dávej ochotně*, neboť „veselého dárce miluje Bůh“! †) „Dáváš-li nerad: i dar i zásluhu zahazuješ,“ učí svatý Augustin.

e) *Dávej bez chlouby*, jak učí Pán: „Když ty almužnu dáváš, ať neví levice tvá, co činí pravice tvá“! ††)

f) *Dávej s rozumem*, t. j. dávej *ze svého*. Svatý Pavel při díle apoštolském pracoval také rukama svýma, aby měl, z čeho by dal chudým. Žena má dávati se svolením muže; děti se svolením rodičů; služební se svolením svých pánů; poručníci, mnoho-li by svěřenec po rozumu dáti měl i dal. Dávej *v pravdě potřebným*, tak abys skutečně prospěl; tedy jednomu na penězích, jinému od jídla, jinému práci, jinému šat. Dávej se *zřetelem na své poměry*, jak radí starý Tobiáš mladému: „Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho; jestliže málo míti budeš, také z mála rád uděluj“! †††) A přísloví naše praví: „Dávej s rozumem a beř s pamětí!“ Když nemůžeš všem: dávej, *kdo více potřebuje*, a komu více k dikům a lásce jsi zavázán, tedy: rodičům, příbuzným, souvěrcům, náboženským, a hleď s almužnou tělesnou *spojovati i duchovní* ††††).

Dodatkem slušno zmínku učiniti také o *povinnostech*, *jež máme* **k životu a zdraví zvířat.** Poněvadž zvířata nejsou osobami, nýbrž věcmi, které nám Bůh k užívání svěřil, tož ovšem přísných povinností nemáme, bychom jich života chránili. *Smíme tedy zvířata zabíti*, když nám škodí, aneb když jich ku prospěchu svému potřebujeme, ježto Bůh učinil člověka pánem vší přírody, tak aby jí užívati mohl. Smíme tedy příkladně zabíjeti drůbež, dobytek, abychom si pokrmů připravovati mohli; smíme zabíjeti zvěř, jejíž kožešiny poskytnouti nám mohou oděvu, atd.

---

*) Srovn. § 33.
**) Jan 15, 4.
***) Přísl. 3, 28.
†) II. Kor. 9, 7.
††) Mat. 6, 3.
†††) Tob. 4, 8.
††††) Srovn. § 90. II. 7.

Nikdy ale nesmíme zvířata svévolně a bez citu trápiti, prací je přetěžovati, oddechu jim nepřáti, pokrmů, nápojů, čistoty jim odpírati, když jich ve své službě máme. V příčině té praví Písmo: „Trefil-li bys na vola nepřítele svého aneb na osla jeho, an bloudí, doveď ho k němu. Uzřel-li bys, an osel toho, jenž tě má v nenávisti, leží pod břemenem, nepomineš, ale pozdvihneš ho s ním“ *)! Jestli ale tak i k zvířatům nepřátel chovati se máme, což teprv máme činiti těm tvorům Božím, kteří nám pomáhají se vyživovati? Proto také stojí psáno: „Spravedlivý pečuje (také) o život dobytka svého, ale srdce bezbožných (jest k němu) ukrutné“ **).

Majíce života i zdraví zvířat šetřiti, ovšem že *nemáme jim tolik péče jako snad lidem prokazovati*, nebo stává se pak takovým milovníkům psů, koček, ptáků a jiných zvířat, že, naučivše se se zvířaty zacházeti jako s lidmi, navykají si pak zacházeti s lidmi jako se zvířaty!

Úvaha. Jako tělesného života svého vlastního máme si dle vůle Boží jakožto základu života věčného co nejvíce vážiti, ho opatrovati, a tak dlouho uchovati, pokud s vůlí Boží se srovnává: tak dle rozkazu Páně, abychom bližního milovali jako sami sebe, máme tolikéž všemožnou péči i o to míti, abychom bližnímu v zachovávání i opatrování tělesného života jeho nápomocnými byli. Varujme se tedy pro bázeň Boží bližnímu na životě neb zdraví ublížiti, buď si že on jest dospělý neb dítě, vznešený neb nízký, přítel či nepřítel; nebo všech nás jeden jest Stvořitel i Pán, Bůh. Třeba-li se hájiti, ježto nejsme povinni bližního více milovati nežli sebe: mějme na zřeteli duchovní blaho útočníka, a odmítejme násilím jen tolik, mnoho-li k vlastnímu blahu našemu jest třeba. Zvláště ale dle sil svých prokazujme nouzi jakoukoli trpícím skutky tělesného milosrdenství, ne tak pro vděk u lidí, ale v duchu kajícnosti a pro Boha, Jenž skrytě vidí, abychom si Ho k lásce i milosrdenství zavázali, jak v příčině té On sám nás k tomu vyzývá na přemnohých místech Písma svatého, an příkladně dí: „Modlitba s postem a almužnou lepší jest, než poklady zlata schovávati; nebo almužna od smrti osvobozuje, a onať jest, ježto čistí hříchy, a činí, že nalezáme milosrdenství a život věčný“ ***). A opět: „Dobře čiňte a půj-

*) II. Mojž. 23. 4. 5.

**) Přísl. 12, 10., 27, 23., srovn. také: Sir. 7, 24., V. Mojž. 22, 6. 7., 5, 14. atd.

***) Tob. 12, 8. 9.

čujte, ničeho se za to nenadějíce (od lidí): a bude odplata vaše mnohá, a budete synové Nejvyššího“ *).

§ 90. B) Jaké povinnosti máme v příčině života duchovního.

Máme sice mnohé závažné povinnosti k zachování života tělesného svého i cizího; avšak čím více předčí nesmrtelná, k obrazu samého Boha stvořená duše nad tělo, z hlíny země vzaté: tím závaznější máme i povinnosti k životu duše svému i bližních svých, najmě k životu duchovnímu nadpřirozenému. I jest nám obecně *všeho se varovati, čím bychom života duchovního vlastního neb cizího jakýmkoli spůsobem svévolně porušili aneb jen zbytečně v nebezpečí uváděli; a všecko činiti, čím bychom duchovní život svůj neb cizí zdokonalili.*

Pro snadnější přehled uvážíme tedy povinnosti, v příčině života duchovního nás vížící, takto:

I. Povinnosti v příčině *života duchovního vlastního; a*

II. povinnosti v příčině *života duchovního cizího.*

A sice budeme pokračovati pořadem tím, že začneme od toho, čím povinnosti k životu duchovnímu bývají porušeny; čím bývají naplněny, a co se k dokonalému jich plnění ještě i radí.

I.

O povinnostech, jež máme v příčině života duchovního vlastního.

1. Jsou lidé, kteříž diví se výškám hor a vrcholům kopců; diví se nesmírným vlnám mořským i vysokým vodopádům; rozsáhlosti moře a obíhání hvězd nebeských: samých sebe ale opouštějíce, samým sobě se diví**)! Mnozí vědí věci mnohé, a neznají samých sebe, kdežto přece poznání sebe nejvyšším jest mudrctvím; tak učí moudrost starých pohanů ***), tak i moudrost církevních učitelů. Svatý Bernard učí: „S nebe spadl výrok ten: člověče, poznej sebe samého . . . Poznání

*) Luk. 6, 35. 11, 41., 12, 33.

**) Sv. Augustina vyznání.

***) Nad zbožnicí Apollovou v Delfi měli nápis: „poznej sebe sama,“ jakožto odznak Boha moudrosti.

sebe záleží ale v trojím: aby poznal člověk, co učinil; čeho zasloužil; a čeho potratil.“

Avšak kdo takovéto pravé moudrosti dosíci chce, musí se o ni s pomocí Boží také přičiňovati; musí duchovní dary své náležitě vzdělávati. Jinými slovy: Kdo chce v pravdě moudře žíti, musí *rozum* svůj vzdělávati *), aby poznal, že sám ze sebe ničím není, ale vše, čím jest i co má, od Boha i pro Boha že jest; musí *svědomí* své vzdělávati **), aby mu pravdivé, bezpečné a rychlé výroky činilo, co se s vůlí Nejvyššího srovnává a co ne; musí *vůli* ***) svou zdokonalovati, aby ve všech případech vůli Boží měřítkem svým činila; musí *city* své pěstovati, ježto pro mravný život jsou velmi důležité, ano smýšlení nečisté pařištěm jest zlého, ale city mravní, náboženské k dobrému vedou †). Musí konečně *v stavu posvěcující milosti Boží žíti*, poněvadž bez milosti Boží ničeho pro život věčný prospěšného vykonati nemůže ††), a bez života věčného vše ostatní bez pravé ceny jest.

2. Když jsme si takto v paměti obnovili, jak důležité povinnosti k duši své nesmrtelné máme, tu již na snadě jest poznati, že *nejvyšší nespravedlnosti proti duši své se dopouští*, **kdo v životě nekajícím žije.** Hřích ten jest jedním z hříchů proti Duchu svatému, jichž Bůh neodpouští †††), a působí v duši podobně jako vražda na těle.

Avšak hřeší proti duši své nesmrtelné, k obrazu Božímu stvořené, i ten, *jenž jakýmkoli způsobem vědomě a svévolně život duchovní poškozuje*; tedy kdo na př. rozum svůj nemírným pitím otupuje; paměť nedbalostí oslabuje; výroky svědomí svého náruživostmi a vášněmi na bezcestí přivádí; vůli svou v poddanství zlých náklonností dává; obrazotvornost svou chlípnými obrazy otravuje ††††) atd., zkrátka hřeší proti duši své každý, kdo vědomě a dobrovolně její mohutnosti nevzdělává, zanedbává, nezdokonaluje, aneb že v mládí síly jich tak otupil, že v pozdějším věku cíle svého dosíci nemohou; najmě kdo nestřídmostí a smilstvem *rozumu* se zbavuje, jenž jest jiskrou světla Božího v nás; jenž dle zkušenosti národní

*) § 19.
**) § 20—25.
***) § 26—30.
†) § 24. 2.
††) Srovn. § 33.
†††) Srovn. § 39. 50. 55. 60.
††††) § 94. Úvaha.

štěstí i přirozené vady opravuje tomu, kdo ho vzdělává; a jenž dle učení svaté Terezie podobá se poli, jež byť i sebe bylo úrodnější, nevzdělává-li se, neplodí leč bodláčí a trní *).

I.

O povinnostech, jež máme v příčině života duchovního cizího.

1. Obecně řečeno máme bližnímu dle možnosti své napomáhati ve všech těch věcech, jimiž obraz Boží v sobě zdokonaliti může, a varovati se všemožně všeho toho, čím by ku škodě duchovní přiveden býti mohl. V tom zajisté záleží pravá láska křesťanská k bližnímu, jež od lásky pouze přirozené tak velice se liší **), že křesťan nemiluje bližního z pouhého rozmaru, ne aby zase byl milován, ne pro jeho tělo: ale miluje ho stále a o jeho blaho duchovní proto dbá, že tak líbí se Bohu.

Dle toho ovšem křesťanu není dovoleno, rozum bližního lstí neb klamem olupovati o vědomosti, bližnímu tomu v stavu jeho potřebné. Zvláště těžce ale se proti duchu bližního v příčině té prohřešují ti, jichž nejbližší povinností jest, ducha svých podřízených ve vědění i umění potřebném vzdělávati; jako jsou rodiče, učitelé, vychovatelé, pěstouni, mistři, představení atd.

2. Jestli již hříchem jest, duchovních vloh bližního svévolně zanedbávati: jest proviněním proti duchovnímu životu bližního ještě těžším každý skutek, jímž *bližní k hříchu přímo bývá naveden*. Svůdný skutek jest ale tím větším zločinem, k čím většímu hříchu bližní byl sveden, a čím svě[illegible]ější měl povinnost svůdce, o duchovní blaho svedeného pečo[illegible]; jako na př. když svěřence své svede otec, kněz, vychovatel; když kdo bližního svedl užívaje k tomu lsti, podvodu, vyhrožování, násilí, příkladně aby zneužíti mohl dívky nezkušené. Ano svůdný skutek, jímž bližní byl sveden k hříchu smrtelnému, a tak oloupen o ctnost, život nadpřirozený a o spojení s Bohem ***), rovná se *pravé duchovní vraždě bližního*.

Skutkům takovým, jimiž kdo k hříchu a tak ku záhubě aneb aspoň ku škodě duchovní bývá přiveden, čili jimiž

*) Spasitelné průpovědi.
**) Srovn. § 58. II.
***) Srovn. §§. 33. 37. 40.

horším se stává, říkáme **pohoršení** (scandalum). Spasitel náš odsuzuje pohoršení hroznými slovy, an dí: „Kdoby pohoršil jednoho z maličkých těchto, kteří ve Mne věří (a ovšem i lidí nevinných dospělých), lépe by mu bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho, a pohřížen byl do hlubokosti mořské (t. j. menší by to byl trest, než který ho čeká na věčnosti). Běda světu pro pohoršení! Ačkoli musí to býti, aby přicházelo pohoršení (aby zkušena byla ctnost spravedlivých): ale však *běda* člověku tomu, skrze něhož přichází pohoršení“ *)!

3. *Pohoršuje, čili pohoršením se prohřešuje*, kdo vědomě a dobrovolně, bez potřeby a bez dostatečné příčiny před jiným něco činí aneb mluví, co téhož pokouší k hříchu **). Není vždy třeba, aby pohoršující mluvil neb činil něco přímo zlého; mnohdy i věc lhostejná, ano i dobrá za jistých okolností a při jistých lidech stává se někomu příčinou ku pádu, poněvadž za jistých poměrů a jistým lidem zdá se něco, o sobě dovoleného, věcí nedovolenou, a zavdává jim příčinu, aby se své strany také něco nedovoleného vykonali. Za tou příčinou musíme někdy pro uvarování pokušení a hříchů svých bližních některých věcí i dovolených se zdržeti, aneb jiné pro nás jinak lhostejné vykonati. Doklady toho máme v Písmě svatém. Tak dal Spasitel daň císařovi ***), ač ovšem jakožto Syn Boží nikomu daní povinen není, ale proto, aby židé pak neříkali: „Když Ježíš daně neplatí, ani my platiti nebudeme.“ A svatý Pavel napsal: „Pohoršuje-li pokrm bratra mého, nebudu jísti masa na věky, abych bratra svého nepohoršil“ †). I radí také všem, aby se i „stínu všelikého zlého zdržovali“ ††), a všechny příkladným životem vzdělávali.

4. Pohoršení rozeznáváme *více druhů*. Ku snadnějšímu zapamatování učiníme rozdíl pohoršení nejprvé ten, že se zeptáme na toho, *kdo pohoršuje;* a pak se zeptáme na toho, *kdo bývá pohoršen.*

a) **Kdo pohoršuje** (scandalum activum), pohoršuje buď

aa) *přímo, pro svůj zisk* (directum materialiter), čili bližního ku hříchu navádí ne sice proto, aby ho spasení věčného zbavil, ale aby z něho měl užitek, aneb ukojil s ním tělesnou

---

*) Mat. 18, 6 7.
**) Srovn. § 38. II. 2.
***) Mat. 17, 26.
†) I. Kor. 8, 13.
††) I. Thess. 5, 22.

žádost, atd. Tak ponoukala žena Putifarova počestného Josefa ku cizoložství. Aneb pohoršuje někdo

bb) přímo ze zlé vůle či ďábelsky (directum formaliter, seu scandalum diabolicum), tedy ne pro zisk aneb požitek, ale z pouhé zloby a ze záští proti Bohu, aby Bůh byl urážen, a člověk o spasení oloupen. Tak ze záští svedl ďábel Evu, aby Boha neposlechla a i s pokolením svým zahynula, tak osidla kladou lidé bohaprázdní lidem nezkušeným, aby je o poklad víry a nevinnosti oloupili. Aneb pohoršuje někdo

cc) nepřímo (indirectum), když kdo totiž bez potřeby něco činí aneb mluví, o čem ví aneb věděti může, že snadno bližního pohorší, třeba že si nežádá, aby se bližní pohoršil. Na př. když kdo mluví posměšně o posvátných obřadech, ač ví, že někoho horlivého snad k hněvu popudí, aneb obřady samy při méně horlivých v nevážnost uvede. I může pohoršovati

dd) spůsobem kladným, jestli totiž jakýmkoli spůsobem k hříchu činně napomáhá, na př.

když k **hříchu radí**, jako radila bezbožná Herodias dceři své, aby žádala za odměnu tance svého hlavu Jana Křtitele*), aneb

když **ku hříchu rozkaz dá** čili **velí**, jako učinil Herodes, dav Jana bez příčiny katem odpraviti; aneb

když k hříchu chuti dodává čili **ponouká**, jako ďábel Evě činil, slibuje jí, že budou jako bohové**); aneb

když hříchy cizí **vychvaluje** a tak k následování jich vybízí, jako činívají nemoudří rodiče, když nezbedného synka za darebné skutky jeho jakožto vtipného chválí; aneb

když na **hříších podíl béře**, čili hřešícímu hřešiti napomáhá, aneb se s ním o zisk neb požitek dělí, aneb když konečně hřešícího **hájí** či **zastává**, jako zastávali fariseové strážce, kteří od hrobu Páně byli utekli***). Konečně může kdo pohoršovati i

ee) spůsobem záporným, když totiž maje k tomu povinnost, konání zlého nebrání, na př.

kdo **ku hříchu svoluje**, jako Aron dovolil židům, aby si udělali zlaté tele, a jemu se klaněli†); aneb když

---

*) Mark. 6, 24.
**) Gen. 3, 5.
***) Mat. 28, 14.
†) Exod. 32, 2.

kdo **hříchů cizích tají**, jako činil Pilát, jenž věděl, že fariseové toliko ze závisti smrti Páně chtěli, a přece ač soudcem byl, činil, jakoby o nespravedlnosti té nevěděl*); aneb když

kdo **hříchů netrestá**, jako činil Heli oproti synům, jimž tak chuti k novým urážkám Boha dával, až pak i s nimi zahynul**).

b) Tážeme-li se po tom, **kdo bývá pohoršen** (scandalum passivum), rozeznáváme:

aa) *pohoršení maličkých aneb slabých* (scandalum pusilorum seu infirmorum), když slovem aneb skutkem skutečně nepatřičným pohoršeni byli maličcí, aneb takoví lidé, kteří pro nedostatek vzdělání aneb z jiné příčiny v mravním životu posud jsou neustálení, čili slabí. Takto pohoršil by, kdo by vykládal na př. o povinnostech manželů, jakožto muže a ženy, před nedospělými, kteří by z řečí takových, jež manželům velice jsou užitečny, vzali zajisté příležitost, aby na nepatřičné věci myslili, si jich žádali; za kteroužto příčinou výklad takový musel by se odložiti na dobu příležitější. Poněvadž při pohoršení tomto skutečně něco se mluví neb činí, co jisté osoby pohoršiti může, čili že pohoršení skutečně se *dává*, sluje pohoršení slabých také pohoršením *daným* (scandalum datum). Rozeznáváme ale také

bb) *pohoršení farisejské* (scandalum farisaicum), jemuž se také *přijaté* (acceptum) říká. Pohoršení toto povstává, když kdo nějakým slovem aneb skutkem zcela nezávadným jistému bližnímu příčinou ku pádu se stal. Takto pohoršený cítí se pohoršeným ne proto, že by skutečná příčina ku pohoršení byla, ale proto, že sám pln zloby jest, čili že zlovolně pohoršení přijímá, za kteroužto pak příčinou pohoršení to neoprávněné i přijatým se nazývá, a poněvadž v Písmě svatém zvláště při *farisejích* s pohoršením přijatým se shledáváme, ani se na Pána hněvali a se Mu rouhali, že dobře činil a pravdu jim mluvil, říká se pohoršení přijatému také farisejské. V příčině té praví stručně Tertullian: „Dobrá věc nepohoršuje leč mysl zlou.“

Učení o pohoršení jest velmi *důležito* proto, poněvadž nestačí ve svaté zpovědi vyznávati se toliko z těch hříchů, kterých jsme se sami osobně dopustili, ale povinni jsme i udati, jakých hříchů *cizích* stali jsme se spoluvinníky; *kolik*

*) Mat. 27, 18.

**) I. Král. 3, 13.

lidí ku hříchu jsme svedli, k *jakým* hříchům pohoršili; zdali k smrtelným či jen všedním atd. Proto také, když zbožný císař Karel V. vyznal se kajicně ze svých hříchů, napomenut byl od svého opatrného zpovědníka ještě slovy: „Až posud vyznal jsi se ze hříchů vlastních, nyní ale pověz také hříchy císařovy“ t. j. ty, jichž stal jsi se spoluvinným při svých poddaných!

5. Ač velice se prohřešuje, kdo duchovní život svého bližního poškozuje pohoršením, tož přece *pohoršený nepřestává býti odpovědným za svůj čin*, pokud vůbec v užívání rozumu a svobodné vůle byl, čili pokud vůbec voliti i svoliti aneb nesvoliti mohl*). Pohoršující čili *svůdce* jedná sice nespravedlivě, hříšně, že někoho v boj s pokušením přivádí, ale *svedený* jenž v pokušení vědomě a dobrovolně svolil, vždycky zhřešil, ježto na tom nezáleží, odkud pokušení naň přišlo, zdali pokoušel ho člověk, aneb ďábel, aneb vlastní tělo**). Tak trestán jest od Boha i Heli, jenž synům svým nezbednosti trpěl, i synové jeho, kteříž s dovolením otcovým službu Boží zneuctívali, všickni zemřeli smrtí předčasnou z trestu***).

6. Jakkoli vždycky hříchem jest, nepatřičným slovem aneb skutkem svévolně někoho ku pádu přiváděti, přece dovoleno jest, věcí se domáhati, jichž ku svému blahu duchovnímu aneb tělesnému potřebu máme, a jichž se domáhati právo, ba snad i zřejmou povinnost máme, třeba že někdo proto ku pádu přichází. *Nejsme po právu povinni, pro uvarování hříchu bližního, práva svého se odříkati, ba mnohdy bychom zhřešili, kdybychom pro uvarování hříchu bližního jistých úkonů opomenuli.* Případy v tom směru rozličné jsou:

a) Jedná-li se o něco, co velí *zákon Boží přirozený aneb zjevený* †), které nikdy neosvobozují, musíme za všech okolností vykonati co Bůh velí, a za všech okolností opomenouti, co Bůh zapovídá. Vždy musíme příkladně Bohu přednost přede všemi tvory dávati, nikdy nesmíme smilniti, aneb bližnímu na dobrém jménu ubližovati, byť bychom statečným víry své vyznáváním sebe více lidí k hněvu a k nespravedlnostem popudili. Nebo nikdy neposvěcuje účel prostředků ††);

*) Srovn. § 28.
**) Srovn. § 38. 2.
***) I. Král. kap. 2—4.
†) § 9. a § 10.
††) Srovn. § 17. a § 30.

nikdy není dovoleno činiti věcí zlých, aby staly se jiné dobré; nikdy nesm'me ani v nejmenším urážeti Boha proto, aby snad někdo jiný ještě více Ho neurazil, ježto pořádek lásky nežádá, abychom bližního ve věcech duchovních více než sebe milovali, nýbrž naopak každý člověk povinen jest, duši svou vlastní více milovati než cizí*). „Každý samému sobě nejbližší!"

b) Jedná-li se o *zákon toliko církevní* aneb *jiný lidský*, jenž v jistých případech opomenut býti může: smíme ho opomenouti, když plněním přikázaní toho někdo v jistém případu bývá pohoršován, jestliže sami pro neplnění veliké škody na statcích duchovních netrpíme; aneb jestli jinak neplněním ještě většího pohoršení jiným nečiníme. Tak směla by manželka, kterou bezbožný muž pro nedělní návštěvu služeb Božích proklíná aneb zneuctívá, aspoň někdy jinak povinných služeb Božích opomenouti.

c) Jedná-li se vůbec *o dobré skutky*, jichž konati povinni nejsme, aneb i o skutky lhostejné, které snad dítek pohoršují, poněvadž se jim nedobrými býti zdají: máme pro „pohoršení maličkých a slabých" se jich buď zdržeti, aneb jich na tak dlouho odložiti, až by maličcí a nevzdělaní lépe se poučili a pohoršení již nebrali. Tak radívají moudří zpovědníci horlivějším zpovídancům svým, aby jistých zapírání aneb pobožností před jinými tajili aneb se jich i někdy zdrželi, aby lidé slabí, myslíce, že k životu křesťanskému jich jest nutná potřeba, nezmalomyslněli, a pak snad vůbec i povinných pobožností křesťanských nezanedbávali aneb jinak k rouhání aneb klení svedeni nebyli.

Láska vůbec radí práv i věcí nepatrných raději se odříci, než velikých urážek Boha se dopouštěti. Nejvyšší právo mnohdy bývá nejvyšším bezprávím, aspoň na duchovním blahu bližního a nejvyšším odporem lásky (summum jus, summa injuria). Proto *Bůh tak přemoudře dal a spojil povinnosti i práva i lásky***). Toliko *pohoršení farisejského* netřeba dbáti, poněvadž pohoršení to se nedává, ale lidé zlé vůle sami si je berou. Ani Spasitel nedbal reptání a rouhání fariseů, ale neohlížeje se na zlovůli jejich, dále o Bohu učil i dobré skutky konal.

7. Každý rub má také líc a každé přikázaní záporné má i svou

*) Srovn. § 12.

**) Srovn. § 16. II.

stránku kladnou. Nesmíme-li bližnímu na duchovním životě jeho nikterak škoditi: musíme i také dle možnosti své vše to činiti, čím bychom jemu v duchovním životě nápomocnými býti mohli. Dobrodiním, jež duchu bližního prokazujeme, říkáme **almužna duchovní**. Katechismus náš vypočítává sedm skutků almužny duchovní čili milosrdenství duchovního; a sice:

a) **Hřešících napomínati.** Bůh sám na bezčetných místech napomíná hříšníků ku pokání, poslal k nim proroky, a naposled i jednorozeného Syna svého. Kdo tedy hřešících napomíná, dílo samého Boha činí.

b) **Neumělé učiti.** Celý život Božského Spasitele na zemi ničím jiným nebyl, leč dlouhým poučením, jak máme o Bohu smýšleti; Ho ctíti; chudobu, pronásledování i jiné kříže života z lásky k Bohu snášeti; jak ve věku dětském i dospělém k Bohu i lidem se chovati. Kdo tedy neumělé učí, v šlépějích samého Spasitele kráčí.

c) **Pochybujícím dobře raditi.** Pán Ježíš radil bohatému mládenci, co by měl činiti, aby dokonalým se stal*).

d) **Zarmoucené těšiti.** Pán Ježíš těšil matku zemřelého mládence naimského, a pro útěchu její ho i vzkřísil**). Tak ovšem sluší i nám těšiti zarmoucené netoliko slovy, ale i vydatnou pomocí, když nám lze.

e) **Křivdy trpělivě snášeti.** Maria Panna se svatým Josefem s trpělivostí snášeli, když příbuzní jich v Betlémě, pro očividnou chudobu jimi pohrdli a do příbytků svých nepřijali.

f) **Ubližujícím odpouštěti.** Pán Ježíš mučitelům svým nejen se nemstil, moha tak učiniti, ale za slitování pro ně nebeského Otce prosil.

g) **Za živé i mrtvé se modliti.** Pán Ježíš celé noci trávil na modlitbách***), a za spásu živých i mrtvých sebe sama vydal k smrti nejbolestnější i nejpotupnější. Podobně rádi a vytrvale modlili se všichni světci dospělí, jako příkladně svatý František Borgiáš, jenž denně osm až deset hodin trvával na modlitbách.

8. Avšak ač konání skutků duchovní almužny velikou má cenu u Boha a více zásluh přináší, než konání skutků

---

*) Mat. 19, 21.
**) Luk. 7, 12.
***) Luk. 6, 12,

tělesné almužny, ano dle učení svatého Ignáce z Loyoly spasení jediného, kteréhokoli člověka větší má cenu než veškeré poklady celého, pomíjejícího světa: přece nelze ani těchto almužen bez rozvahy udíleti, ale sluší při kárání, poučování i snášení bližního *zachovávati jistý řád*, abychom snad více nepokazili, než napravili. Vždy sluší míti zřetel na *čas*, *místo* a jiné *okolnosti*, kdy a kde by nejsnáze tomu neb onomu pomoženo býti mělo.

Co se týká zejména *napomínání* a *pokárání hřešících*, jsou k němu zavázáni ovšem přede všemi duchovní správcové, rodiče, učitelé a vůbec představení; avšak v jistých případech i všichni ostatní, a sluje ono pak **bratrské pokárání** (correctio fraterna), jak učí Pán: „Jestliže zhřeší proti tobě bratr tvůj, jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým (t. j. šetře jeho cti, soukromě ho k napravení chyby napomeň). Uposlechne-li tebe, získal jsi bratra svého; jestli neuposlechne tebe, přijmi k sobě ještě jednoho neb dva, aby v ústech dvou neb tří svědků stálo každé slovo (t. j. aby vyřčením dvou neb tří svědků věc spravena byla). Pakli jich neuposlechne, pověz Církvi: jestliže pak ani Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ *). Podobně učí i svatý Pavel **): „Bratři, byl-li by člověk i v nějakém hříchu zachvácen, vy, kteříž jste duchovní, poučujte takového v duchu tichosti, prohlédaje však každý sám k sobě, abys i ty nebyl pokoušen“ (t. j. přílišnou přísností nezhřešil).

Hřešícího napomínati a kárati tedy sluší:

a) *když jest jisto, že těžce zhřešil* aneb v nebezpečí vězí, že těžce zhřeší; na př. kdyby souložníkem byl;

b) *když jest jakás naděje, že uposlechne* a se polepší, aneb alespoň v něčem se napraví, ježto láska i nejmenšího zla odstraniti se snaží;

c) *když není tu jiného*, jenž by chybujícího s větším prospěchem pokárati mohl, jako jsou na př. rodiče, duchovní neb světští představení;

d) *když zdá se domluva nezbytnou*, má-li se chybující napraviti;

e) *když napomínající nemusí se pro sebe obávati nemírné škody* pro laskavou domluvu svou;

---

*) Mat. 18, 15—17.

**) Gal. 6, 1. a jinde.

f) *když děje se tak ze skutečné lásky* k Bohu, aby nebyl urážen; a z lásky k bližnímu, aby do záhuby své neupadal.

Nejlepším a nejvydatnějším napomenutím chybujícího bývá *vlastní dobrý příklad*, ježto slova k dobrému toliko v pohyb uvádějí, příkladové ale zrovna táhnou. Proto také píše svatý učitel národů: „Ve všech věcech sebe samého vydávej za příklad dobrých skutků v učení, v zachovalosti, ve vážnosti“ *); a svatý Řehoř krásně svědčí: „Jsouť někteří, kteří k milování nebeské vlasti více rozněcují příklady, nežli kázaním!“

Úvaha. Přikázaní Boží „nezabiješ“ týká se tedy netoliko těla našeho i bližních: ale týká se i duší; a nesmíme-li ničeho činiti, čím bychom života tělesného vlastního aneb cizího poškodili: smíme tím méně poškozovati duchovního života svého aneb cizího; ale naopak povinni jsme o život duchovní nejvyšší péči míti. Staráme-li se v potu tváři o blaho těl, jež jsou jako tráva polní, která dnes bujná jest i květe, a zítra do pece bývá uvržena aneb pohozena: čím více sluší starati se o blaho duší nesmrtelných, najmě když s oslavenou duší i tělo spaseno bude, a s duší proklatou i tělo, sebe více na světě hýčkané, ve věčnou záhubu upadne!

Ó dbejme tedy o vzdělání rozumu, abychom Pána Boha svého vždy více poznávali; vzdělávejme svědomí, aby se stalo útlým a spolehlivým rádcem při všech činech našich, pěstujme a zákonem Božím řiďme i obrazotvornost i city své, aby vůli v dobrém posilovaly, a jho Páně v pravdě sladkým a břímě povinností Bohem uložených tím lehčím činily. Zvláště pak dbejme o čistotu svědomí a o posvěcující milost Boží, aby jí duše naše jako rouchem svatebním přioděna, za hodnou uznána byla, jednou zasedati při hostině Beránka Božího, Jenž snímá hříchy světa a bude odměnou všech spravedlivých.

§ 91. C) Jak máme napraviti škod učiněných na životě.

I spravedlnost i láska žádá, aby každý veškeré škody bližnímu nahradil, které vědomým a svévolným stal se původcem, tak, aby sám z hříchu neměl nižádného zisku a po-

*) Tit. 2. 7.

škozený nižádné škody, jak dalece to vůbec možno jest. Tak velí páté přikázaní i v příčině života tělesného i duchovního. Slušno tedy dopodrobna se tázati:

I. Jak napraviti *škod na životě tělesném* učiněných? a

II. Jak napraviti *škod na životě duchovním* zaviněných?

I.

O povinné náhradě v příčině poškození života tělesného.

1. *Kdo koho zavraždil*, povinen jest jaksi ve všechny povinnosti zavražděného nastoupiti, a tedy všecko to učiniti, co by zavražděný byl měl učiniti. Musí tedy takovým osobám, jež *s poškozeným v užším svazku společenském stály* a na jeho podporu odkázány byly, dle sil svých škodu nahražovati, kterou ony vraždou utrpěly; musí tedy podporovati manželku, dítky, staré rodiče a t. d. zavražděného, seč síly stačí, a jak dalece i zavražděný by byl činil. Musí dále i osobám *cizím* nahražovati, v čem ony vraždou ku skutečné škodě přišly, na př. věřitelům, služebným a t. d., kterým zavražděný dluh neb mzdu více zapraviti nemůže. Stala li se vražda na místě vzdáleném, tak že *pohřeb* zavražděného vyžadoval mimořádné výdaje, povinen jest vrah i tyto zapraviti.

2. *Kdo koho na zdraví tolik poškodil*, povinen jest poškozenému nahraditi všech *útrat*, které mu z léčení vzešly; tedy náklad na lékaře i léky. Povinen jest dále nahraditi poškozenému také veškerou *škodu*, které on skutečně utrpěl, že pro poranění své nemohl úřadu svého zastávati, obchodu provozovati aneb jiného zaměstnání vykonávati. Povinen jest konečně náhradu učiniti i *všem osobám třetím*, jež pro poranění poškozeného ku škodě a ztrátě přišly, jak dalece škody ty předvídal aneb aspoň předvídati mohl, a jak dalece síly jeho stačí.

Dodati sluší, že není jedno, zdali kdo sám někoho poškodí aneb příčinou jest poškození skrze jiné. Každý povinen jest i *věci své*, na př. zbraně, i *zvířata svá opatrovati*, aby jimi nikdo ku škodě nepřišel. Jestli hříšnou neopatrností jeho škoda se stala, povinen jest neopatrný rovněž veškeré vzrostlé škody odčiniti, jako by ji byl sám spáchal.

II.

O povinné náhradě v příčině poškození života duchovního.

1. Kdo bližnímu ublížil na jeho rozumu, paměti, svobodné vůli, čili kdo vůbec *duchovních sil jeho zlovolně* poškodil*): musí všem dalším následkům z takového poškození pocházejícím co nejvíce brániti; musí o to péči míti, aby poškozenému s mírností i láskou vštípil vědomosti takové, jež k Bohu směřují a vůli jeho k dobrému nakloňují; najmě jestli poškozující měl ještě zvláštní povinnost o náležité duchovní vzdělání poškozeného péči míti; jako byl-li jeho otcem, správcem duchovním, poručníkem, mistrem. Konečně musí škůdce náhradu učiniti i osobám třetím, jež pro poškozeného ujmu trpí a pokud trpí.

2. Kdo bližního *života časného předčasně zbavil,* odňal mu tak příležitosti, aby sobě mohl další *zásluhy pro nebe* získati aneb za hříchy zadost činiti. Má tedy, seč jest, ztráty této mu nahražovati tak, že za spásu duše jeho mše svaté sloužiti dává, se modlí, almužnu udílí a jiné kající skutky koná.

3. Největší škodu duchovnímu blahu bližního způsobil, kdo ho vědomě a dobrovolně k hříchu svedl čili *pohoršil* aneb aspoň, maje k tomu povinnost, v hříchu mu nebránil. Za tou příčinou povstává také pohoršujícímu *nejpřísnější* povinnost veškeré škody pohoršenému i lidem na něm závislým nahraditi, pokud totiž hříchy pohoršeného pohoršujícímu v pravdě jakožto hříchy cizí připočteny býti mohou, najmě když bližního, na př. nezkušenou dívku ku hříchu svedl lstí, podvodem, násilím aneb zneužitím vyšší moci své.

Avšak kdo *nemaje moci nad bližním* a toliko spůsobem *záporným* spoluvinným hříchu jeho se stal, že totiž hříchu jeho toliko nebránil neb v něj svolil, ho tajil aneb netrestal**): nemá povinnosti, aby škod nahražoval, ač hříchu cizího spoluvinen jest; povinen jest náhradu učiniti jen tehdáž, když jako otec aneb představený povinen byl hříchu svého podřízeného brániti.

Konečně dodati sluší, jestli *více osob spoluúčinkovalo* na poškození tělesného neb duchovního života bližního, že jsou všechny vespolek povinny škody napraviti, a sice jeden každý

---

*) Srovn. § 90. II.

**) Srovn. § 90. II. 4.

až do té míry, pokud příčinou poškození bližního se stal*); a poškozený má právo žádati úplné náhrady od nich společně. Jestli některý spoluvinník nahraditi nechce aneb nemůže, jsou ostatní povinni společně dle míry svého provinění poškozenému nahraditi, ale mohou ovšem nadbytek náhrady učiněné pak u toho vyhledávati, jenž sám nahraditi nechtěl aneb na ten čas nemohl.

Úvaha. Spravedlnost, kterou jsme sobě i jiným povinni, při žádném statku pozemském tak velice v popředí nestojí jako právě při statku pozemského života tělesného aneb duchovního, poněvadž právě život pozemský jest všech statků ostatních nejvzácnějším, jsa všech ostatních statků podmínkou i základem. Avšak jako žádná ctnost nestojí o sobě, ale všechny vesměs co nejúžeji v jeden celek spojeny jsou**): tak také i spravedlnost v příčině života vlastního i cizího o ostatní ctnosti se opírá, z nichž v první řadě stojí, a jako všech ostatních středem jest **křesťanská síla** neb **statečnost.**

Statečností nazývá se ale ona ctnost křesťanská, pomocí které křesťan v povinnosti své pro život věčný stále trvá, a nižádnou překážkou a obtíží mýliti se nedává. Kdyby kdo ctnost tu obrazem představiti chtěl, mohl by vymalovati *silného muže*, jenž v jedné ruce drží mohutný *štít*, kterým útoky nepřátel zadržuje a neškodnými činí, a v druhé *meč*, kterým sám výbojně nepřítele poráží. Kdežto samovrah jako vojenský sběh při nátiscích života prápor Páně zbaběle opouští, nad pomocí Jeho zoufaje: křesťan statečný, spolehaje na pomoc Boží, všem nátiskům čelí, ano i radost v utrpení nalezá. Tak prosívala slabá ženština, Bohem posilovaná svatá Terezie: „Pane, nech mne trpěti aneb zemříti; nemohu-li více trpěti, nech mne zemříti!“ A svatá Magdalena z Pazzis docela prosívala: „Pane, nech mne pro Tebe trpěti, a ne zemříti!“

A v lásce té k utrpení pro život věčný *obětuje křesťan nejen své statky pozemské ostatní, ale i zdraví i život, i v mukách nejkrutějších.* Tak svatý Petr dal se ukřižovati hlavou k zemi; svatý Pavel po nejrozmanitějších utrpeních mečem odpraviti; svatý Vavřinec na rošti za živa usmažiti; svatá Kateřina v kolo vplésti; svatá Ludmila zardousiti; svatý Prokop snášel dlouholetá strádání na poušti; svatý Jan Nepomucký dal se utopiti atd.

*) Srovn. o poškození majetku § 98. II.

**) Srovn. § 36.

Statečný křesťan ale netoliko budoucím nátiskům bez bázně hledí vstříc, ale i přítomné bez zármutku čili s *trpělivostí* odhodlaně snáší, a ani za minulé křivdy, moha tak učiniti, se nemstí, ale vždy ochoten jest odpustiti, dle slov Páně: „Učte se ode Mne, neboť jsem *tichý* a pokorný srdcem“ *).

A tak jedná, ne snad že by urážek, křivd a útisků necítil: ale proto, že miluje Boha, a pro Boha i bližního, a pravé blaho jeho i své na mysli má. *Hněvává se*, maje k tomu podstatné příčiny, ale nehřeší **); to jest *horlí* proti nepravosti a pro spravedlnost, ježto kdo nehorlí také ani nemiluje ***); nehněvá se ale nikdy bez příčiny, čili nikdy není *netrpělivým*, poněvadž hněv bez příčiny, čili hněv neoprávněný bývá příčinou poškození života vlastního a i cizího, jak z příkladu rozhněvaného Kaina víme ****). Pročež i Pán hněv přísně zavrhuje slovy: „Každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu“ †); a miláček Páně sv. Jan tvrdí: „Každý, *kdo nenávidí bratra svého, vražedník jest*, a víte, že žádný vražedník nemá života věčného v sobě zůstávajícího!“ ††)

Statečný křesťan tedy ani sebe o život aneb zdraví svévolně nepřipravuje, ani bližnímu o zdraví aneb život nestojí; ba nejen že žádné škody na životě tělesném aneb duchovním nečiní: ale ani žádného nespravedlivého hněvu ani jiné náruživosti v srdci svém netrpí; nýbrž veden jsa pravou *láskou* křesťanskou †††), s pravou *zmužilostí* hledí budoucím odporným věcem vstříc; přítomné s křesťanskou *trpělivostí* hrdině snáší; na minulé křivdy i násili *s tichostí a mírností* vzpomíná, těše se nadějí, Božským Mistrem mu danou, složenou v slovích: „Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost: neboť jejich jest království nebeské. Blahoslaveni jste, když vám budou zlořečiti a protivenství činiti a mluviti všecko zlé proti vám lhouce, pro Mne: radujte se a veselte se: nebo odplata vaše hojná jest v nebesích“ ††††).

Statečný křesťan nebojí se ani svého hrdla obětovati, když

---

*) Mat. 11, 29.
**) Žalm. 4, 5.
***) Srovn. Jan. 2, 17. „Qui non zelat, non amat.“
****) Gen. 4, 5.
†) Mat. 5, 22.
††) I. Jan. 3, 15.
†††) Srovn. § 58.
††††) Mat. 5, 10—12.

láska toho vyžaduje, věda zaslíbení Páně*), že „kdo nalezne život svůj (tělesný, maje v oběť ho přinésti), ztratíť jej: a kdo ztratí život svůj pro Mne (že totiž vůle Mé byl poslušen), nalezneť jej (v životě věčném); a že většíhoť milování nad to nikdo nemá, by duši svou (t. j. život pozemský) položil za přátely své“ **). A proto v pádu potřeby život svůj časný pokládaje za bratry své, má právem za to, že *statečností svou nejlépe naplňuje přikázaní Boží páté*, a stává se hodným učenníkem Božského Mistra, jenž v tom poznati nám dal neskonalou lásku Svou, že život svůj za nás položil, a Jenž si žádá, abychom i my z podobné lásky za bratry život svůj pokládali***).

Statečný křesťan dbá ale především i o vlastní své blaho duchovní. Proto trpí dopuštění Boží, spojuje se s Bohem †), a roste tak k budoucí odplatě; „nebo toto soužení naše, jsouc kratičké a lehké, působí v nás převelmi velikou váhu slávy věčné“ ††), která tak jest veliká, že utrpení tohoto času ani v žádném porovnání s ní nejsou †††); a které nedostane se snad toliko některým, jako se stává v bojích o závod, že vždy jen někteří zvítězí ††††), ale věrným všem!

Když tedy věci tak se mají, tu životů tělesných sice šetřme, pokud Bohu se líbí; ale také v oběť jich přinésti se statky ostatními všemi se nerozpakujme, když Bůh velí, a oběť takovou na osvědčení lásky žádá.

Nežádá-li Bůh ale oběti té nejvyšší, snažme se alespoň *dobré skutky tělesného i duchovního milosrdenství prokazovati* dle možnosti bližním svým, a tak ukládati u Boha na úroky tisíceronásobné. V sobě pak potlačujme hnutí každé vášně, každé náruživosti hned, jak se v nás ozývati začínají, poněvadž kdo jiskry neuhasí, plamenu z ní pošlého tím méně bude moci uhasiti! Najmě bojujme proti hnutí hněvu nespravedlivého, jenž již tak mnoho zlého natropil oproti životům hněvajících se i cizím.

Budeme-li se hněvati pro nespravedlnost, ne proti lidem bojujíce ale proti neřestem, Bohu odporným: posilní nás

---

*) Mat. 10, 39.
**) Jan. 15, 13.
***) Srovn. I. Jan. 3, 16.
†) Sir. 2, 3.
††) II. Kor. 4, 17.
†††) Řím. 8, 18.
††††) I. Kor. 9, 25.

v křížích každodenních Bůh; zpříjemní nám svědectvím dobrého svědomí utrpení naše, tak že jako svatý Pavel s chloubou budeme vyprávěti o potěšení a hojné radosti, která nám vzešla ze všelikého soužení*); a proto nebudeme se jich báti, ale vší silou a statečností ducha svého a za pomoci Boží budeme si „libovati v nemocích svých, v pohaněních, v potřebách, v protivenstvích a v úzkostech pro Krista“ **); nebo soužením trápeni, tím mocnějšími a zásluh plnějšími budeme před Tím, Jenž tím více odplatí, čím více z pravé lásky k Němu v slzavém údolí světa tohoto jsme vykonali aneb přetrpěli. Toho popřejž nám milosrdný Bůh!

III. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině svaté čistoty čili v příčině pravidlování „žádostí těla.“

„Nesesmilníš!“

„Nepožádáš manželky bližního svého!“

§. 92. O povinnostech v příčině svaté čistoty vůbec.

1. Pán Bůh dal člověku život tělesný i duchovní, a s ním zároveň i právo, aby obého dle vůle Jeho užíval: tak učí páté přikázaní desatera. Avšak Bůh nedal toliko života prvotního, ale vložil v těla lidská i *schopnost, aby mohla životy lidské rozmnožovati.* Jestli ale lidem dal schopnost k rozmnožování, udělil jim zajisté *i práva, schopnosti té užívati*; a práva toho také utvrdil přikázaním šestým, a doplnil devátým.

Avšak chce li který člověk schopnosti ku rozmnožení pokolení svého užíti, musí se nutně ještě s člověkem jiným *tělesně spojiti*; za tou příčinou stvořil Bůh lidi rozličného pohlaví, *muže a ženu*, a ustanovil, aby teprv spolu se spojujíce, život, který jim Bůh všemohoucí z lásky bezprostředně udělil, z vůle Jeho čili prostředně dále rozšiřovali, a se zvláštním požehnáním Jeho***) řadu nových tvorů Božích rozumných a ctitelů Stvořitele rozmnožovali.

---

*) II. Kor. 7, 4.
**) II. Kor. 12, 10.
***) Gen. 1, 28.

Bůh chtěl ale společnost lidí míti *spořádanou*; a proto uvázal také schopnost ku plození k jistému *řádu*, tak aby lidé nepojímali se jako zvířata nerozumná*): ale aby se jako vyšší tvorové Boží množili, rostli, a Tvůrce svého ctili. Řád ten sluje **manželství****).

Kdo v řádném, posvátném manželství žije, ovšem nehřeší, když v něm *rozkoše z tělesného obcování* pocházející (delectatio carnis) okouší, poněvadž Bůh řádným manželům rozkoše té popřává jako náhradou za přemnohé strasti, jež stav manželský vždycky s sebou přináší. Hřeší ale ten, kdo zapomíná, proč Bůh manželství ustanovil, a řádu Božího při něm nedbaje, toliko této rozkoše, z tělesného obcování s druhým pohlavím pocházející, vyhledává.

K tomuto tělesnému obcování s druhým pohlavím a k rozkoši, z něho pocházející, pociťuje každý člověk dospělý, najmě v mládí v sobě přemocné puzení, jemuž říkáme **pohlavní pud**. Pud ten po pádu prvních rodičů tak velice sesílil a zdivočil, že všeho úsilí člověka jest zapotřebí, aby ho v pořádku Bohem vykázaném udržel. Jak nyní jsme, má svatý Jeroným za „nemožno, aby mladík tělesnými nepravostmi pokoušen nebyl.“

Prudký tento odboj „*žádosti těla*“ proti všem vývodům rozumu jest *dědičnou pokutou za hřích prvotný*. Pokud totiž poslouchal člověk Boha, potud poddanou byla mu i celá příroda, a ovšem i vlastní tělo jeho; když ale první rodiče Bohu se zprotivili, ztratili vládu i nad tvorstvem i nad svým vlastním tělem, tak že nemohli jemu více dle libosti vládnouti, any slepé pudy v něm se rozhostily, a proti duchu krutý boj začaly. S hříchem prvotním dědíme i kletbu jeho; a proto musíme i my nátisky pudu pohlavního snášeti a všemi silami ducha svobodného nezřízeným žádostem pudu toho se protiviti. Sám svatý Pavel pudem pohlavním krutě byl trápen, pročež nazývá ho „ostnem těla svého,“ ano „andělem satanášovým“ ***), poněvadž svůdce prvých rodičů nejen příčinou probuzení této žádostivosti se stal, ale i nástrahami svými posud v těle našem ji podněcuje†).

2. Kdo pohlavnímu pudu v ničem nepovoluje, leč co

---

*) Žalm 31, 9.

**) Srovn. § 81. a § 85. I.

***) II. Kor. 12, 7.
Srovn. § 38. II. 3. a.

stavem jeho jest mu dovoleno, o tom se říká, že je *cudný* čili *čistotný*, a jeho ctnost sluje **cudnost** čili **svatá čistota** (castitas).

Kdo nikdy proti svaté čistotě se neprovinil, sluje **panic**, jest-li pohlaví mužského; sluje **panna**, jest-li pohlaví ženského. Ctnost jich nazývá se *panictví* aneb *panenství*, aneb také **nevinnost** *svatá* čili *andělská*, poněvadž člověka andělům podobného činí. Ano nevinnost v jistém smyslu vyvyšuje nás až i nad anděly, poněvadž teprv krutým bojem dosahujeme, čehož oni, těl nemajíce, bez boje mají, že *stáváme se totiž schopnými Boha a Božských věcí chápati* a je milovati, jak tvrdí kniha Moudrosti: „Neporušitelnost působí, aby byl člověk blízko Boha“ *).

Za tou příčinou, že svatá čistota pokušením nejvíce jest vystavena, jest ovšem netoliko vzácnou před Bohem, ale i *u lidí v nejvyšší vážnosti*, jak dosvědčuje slovo Písma: „Kdo miluje čistotu srdce, pro milost rtů svých bude míti přítele krále“ **). A kniha Moudrosti praví***): „Ó jak krásné jest čistotné plémě ve skvělosti! nesmrtelná zajisté jest památka jeho: neboť i u Boha známé (t. j. ve cti) jest, i u lidí. Když přítomno jest, následují ho: a když se vzdálí, žádají ho, a na věky korunované slaví vítězství, dobyvši odplatu bojů“ neposkvrněných.

Dle rozličných stavů jest i rozličná cudnost čili čistota. I rozeznáváme *čistotu panickou* čili *panenskou*, kterou shledáváme při lidech, kteříž do stavu manželského nevstoupili, a jakéhokoli ukojení žádostivosti pohlavní co nejpečlivěji se varují. Rozeznáváme *čistotu manželů*, v jaké žíti mají všichni manželé, tak aby každý kromě svého spolumanžela nižádného ukojení tělesné žádostivosti nikterak nepřipouštěl. Rozeznáváme konečně *čistotu vdovskou*, v které žíti mají všichni ti, jimž spolumanžel zemřel, jakož i ti, kteří zhřešivše proti svaté čistotě, pak pokání činí, a která záleží v úplném se zdržování tělesné rozkoše, podobně jako jest v stavu panickém či panenském.

Svatý Augustin nazývá stav svobodný, který si kdo z lásky k Bohu zvolil, „*duchovním manželstvím s Bohem.*“ I počestné vdovství, v němž kdo z lásky k Bohu trvá, má

---

*) Moud. 6, 20.
**) Přísl. 22, 11.
***) Moudr. 4, 1. 2.

za vyšší než čistotu v manželství, poněvadž čeho více kdo z lásky k Bohu se odříká, tím také vyšší stupeň lásky ukazuje. I poznávaje v úplné zdrželivosti tělesného obcování nejvyšší čest člověka, a nejvyšší krásu jeho života, modlíval se: „Rač, ó Pane, dáti, aby tělu panovala duše má, duši rozum, rozumu milost Tvá; ano vůli Své vnitř i zevnitř mně učiniti podrobeným!“

3. Jsou ovšem lidé, kteří *stav manželský staví nad stav panický, panenský a vdovský*, který kdo dobrovolně si vyvolil, a v němž se vší svatostí žije. A aby si více váhy dodali, až i na Písmo svaté se odvolávají, tvrdíce, že kdo do stavu manželského nevstupuje: řádu Božímu se protiví, poněvadž Bůh stvořiv první rodiče, „požehnal jim, a řekl: Rostěte a množte se, a naplňte zemi“ *). Avšak toto požehnání Boží dáno bylo prvním rodičům, jakožto zakladatelům pokolení lidského vůbec, nikoliv ale pro každého jednotlivého člena pokolení lidského! Nebo kdyby jeden každý povinen byl v manželství vstoupiti, zhřešil by, kdyby tak neučinil. Kdo ale hřeší, blaženosti nebeské nemůže státi se účastným, když v hříchu i umírá. Kdo by tedy, jsa k manželství neschopným, aneb nemaje důstatečných prostředků na vyživení rodiny; aneb nemoha nalézti někoho, kdo by s ním v manželství vstoupiti chtěl, v stavu svém zemřel: musil by za nedostatky ty, snad zcela nezaviněné, pykati na věčnosti, což by bylo zajisté proti vší spravedlnosti, neřkuli Božské, ale již i mezi lidmi obvyklé. A potom, kterak že Pán Ježíš sám ve věku mužném nevstoupil v stav manželský, ale panicem zůstal, kdežto ve všech věcech chtěl nám býti příkladem života bohulibého, dokonalého? A zdaliž nepraví nad to **): „Jsouť zajisté panicové, kteří se tak ze života matčina zrodili (t. j. kteří od narození k stavu manželskému neschopni jsou); a jsou panicové, kteříž učiněni jsou od lidí (t. j. násilím učiněni neschopnými ku manželství); a jsou panicové, kteříž se sami v panictví oddali (t. j. dobrovolně proti přirozené náchylnosti ku rozkoši tělesné bojují) pro království nebeské (t. j. z lásky k Bohu). Kdo může pochopiti, pochop“ (t. j. taková zdrželivost nežádá se ode všech; ale kdo k ní dosti síly a odvahy v sobě cítí, z lásky k Bohu, a pro větší u Něho zásluhu jí se oddej)! Za tou příčinou vykládá svatý Tomáš Akvinský slova Písma svatého „rost-

*) I. Mojž. 1, 28.
**) Mat. 19, 12.

též a množte se“ v tento rozum: že růsti a *množiti se máme netoliko telesně, ale i duchovně;* a že tedy stačí, když pro rozmnožení pokolení lidského, co do života tělesného, někteří v stav manželský vstupují; jiní ale pro větší vzrůst pokolení lidského co do života duchovního, Bohu podobnějšího, manželství se zdržují.

Také Církev Páně zdrželivosti přednost dává nejen před hříšnou nezdrželivostí, ale i před řádným manželstvím jak ukazuje úctou Boží Rodičky a panického ženicha jejího Josefa; úctou svatého Jana, panického miláčka Páně; jakož i úctou přečetných panických svatých a panenských světic Božích; rovněž i přikázaním: aby všichni ti, kteříž jakožto kněží aneb řeholníci službě Boží zvláště věnovati se chtějí, v úplné žili zdrželivosti; a že všech těch od oltáře odpuzuje, kteříž v úplné zdrželivosti svaté čistoty si nehledí. Hermas v příčině té vyjadřuje se již v prvých dobách křesťanských takto: „Zdrželivost jest dcera víry. Kdožkoli jí v životě následuje, šťasten bude v životě svém, poněvadž se všech skutků zlých bude zdržovati, věře, že odříkaje se vší pochuti, dědicem bude života věčného.“

Z toho ze všeho vidno, že co platí o pozemských pomíjejících právech vůbec, platí zejména i o právu k řádnému užívání Bohem ustanoveného i posvěceného manželství: *že nejlépe ho užíváme, když se ho z lásky k Bohu a pro odplatu v nebesích odříkáme*, jak k tomu po výkladu vzájemných povinností manželů krásnými slovy radí také sv. Pavel řkoucí: „O pannách . . . *radu* dávám . . . pojmeš-li manželku, nezhřešíš, a panna vdá-li se nezhřeší: ale trápení těla budou míti takoví . . . kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu; a kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest věta, kterak by se líbil ženě, a jest rodělen (v péčích o nebe a o svět) . . . Kdo vdává pannu svou, dobře činí, ale kdo nevdává, *lépe* činí . . .“*).

4. Čistotu každý, jako panic, vdovec aneb manžel, stavu svému přiměřenou musí zachovávati; poněvadž ale ctnost ta pro rozpoutanou, zděděnou žádostivost velice jest nesnadnou: dal nám Bůh k snadnějšímu jí opatrování i zachování zvláštního strážce — **stud.** Studem nazýváme vnitřní cit duše své, jímž rychle, ano bez rozmýšlení poznáváme, co proti

*) I. Kor. 7. 25—40.

svaté čistotě jest, to v ošklivost si bereme, a v tom *hanbu* svou poznáváme, čili se *hanbíme*.

První rodiče před pádem svým studu neznali, ač dobře věděli, že nazi jsou, poněvadž žádosti těla měli v úplné moci své. Zastyděli se ale za nahotu svou potom, když zhřešivše, vlády nad těly i přírodou smyslnou byli ztratili, a když v těle jich počaly se ozývati divoké žádosti zvířecí, které duch opanovati nemohl. V studu, který jim připamatovával hrozný pád a proto hanbu jejich, navázali listí fíkového kolem beder, aby nahotu svou a tak hanbu svou zakryli. My pak jsme dědici i hříchu i hanby: a proto i studu jejich.

Stud duše jeví se i na těle, že totiž při věcech, proti svaté čistotě směřujících, se na tvářích a na čele *červenáme*, jak praví přísloví: „Ctnost v červeni (t. j. v uzardění) chodí.“

Kdo studu dbá čili se *stydí*, a vše v ošklivost pojímá, co se mu proti svaté čistotě býti zdá, stud tedy v sobě pěstuje, jím se řídí: sluje *stydlivý*, a ctnost jeho nazývá se **stydlivost** (pudicitia).

Stydlivost chválí svatý Cyprian slovy: „Stydlivost jest oslavou těl, ozdobou mravů, pramenem čistoty, mírem domácnosti, hlavou svornosti.“ Příčiny velikého požehnání, jež stud a pěstování ho čili stydlivost s sebou přinášejí, vykládá mudrosloví národa slovanského slovy: „Bázeň Boží jest počátek vší moudrosti,“ t. j. všeho spořádaného života. „Kde bázeň Boží, tu i stud, a při kom jest stud, při tom jest i svědomí;“ „kdo se studem pýří, snadno nezahýří, Boha se nespustí.“

Kdo ale Bohu ve všech věcech věrně slouží, jako Otci, jako Otce svého Ho ctí a miluje, tomu otcovského požehnání Jeho nedostávati se nemůže ani v životě tomto ani v budoucím!

5. *Kromě* **studu pravého**, jenž vnitřní hanbou naplňuje člověka ctnostného, musí-li něco viděti aneb slyšeti, co svaté čistotě na odpor jest, a na náš pád i naši hanbu v prvých rodičích nás pamatuje, jest i **stud nepravý**, totiž ten, hanbíme-li a červenáme se pro něco, co nám k hanbě v pravdě není, totiž hanbíme-li se za víru svou v Krista Ježíše a za vyznávání ji*) před lidmi nevěřícími a bezbožnými. V příčině té praví moudrý Sirach**): „Jest zajisté stud, který uvozuje hřích (t. j. stud hříšný, když hřích zamlčuješ anebo se

*) Srovn. § 50.

**) Sir. 4, 25.

hanbíš za to, že máš dobře činiti), a jest stud, kterýž uvádí slávu a milost" (t. j. stud pravý, chvalitebný, když se stydíš něco hříšného, ducha tvého ponižujícího činiti). A Spasitel náš sám v příčině studu nepravého a proto hříšného praví: „Kdož by zapřel Mne před lidmi, zapřímť i Já ho před Otcem svým, kterýž jest v nebesích" *).

6. Kdo proti studu jedná, stud v sobě ubíjí, o tom říkáme, že se *nestydí*, čili že jest *nestydatý*, *nestoudný*, a nepravost jeho sluje **nestydatost** (impudicitia).

Jako stud pravý požehnání Boží s sebou přináší, tak nestydatost jest všeho duchovního neštěstí počátkem. Svatý Nilus v příčině té učí: „Nestydí-li se a nerdí kdo za to, co nešlechetně páchá, ten a takový stůně na ránu smrtelnou, a jest vší naděje na vyléčení zbaven." A zkušenost národa našeho praví krátce: „Stud prodán, život zmrhán!"

A jako stud duše zevnitř na těle se jeví, tak i člověk *nestoudný nešlechetnost svou prozrazuje v tvářnosti své, zvláště v pohledu oka svého.* Zkušenost praví: „Oko studu rozsudí; nestoudné oči, nestoudného srdce svědkové."

A jako nesnadno, aby mladý, zdravý člověk divokým pudem pohlavním k nešlechetným skutkům pokoušen nebyl, tak stud jeho jest nám svědkem, že duch jeho posud nad tělem panuje, přemoci se nedal, aneb poklesl-li, že chyby své napraviti se snaží. Národní přísloví praví: „U mladého pýření čili se rdění, dobré znamení!"

Kdo studu, strážce svaté čistoty pozbyl, ten podobá se hospodáři, který domu svého neostříhá, tím všeliké bídné čeládce za pelech neřestí ponechává, a dobrovolně o svůj statek se připravuje. Kdo nestydatým se stal, ten ve všechna pokušení vnitř i zevnitř naň doléhající svoluje, v nečistých myšlénkách, žádostech, řečech a ovšem i skutcích si libuje. Kdo ale čistoty pozbyl, nazývá se *nečistým*, *smilným*, *chlipným*, *oplzlým*, *necudným*, a jeho nemrav *nečistota*, *smilstvo*, *chlipnost*, *oplzlost*, *necudnost*, kteréžto neřesti křesťanům tak mají býti cizí, že mezi nimi dle slov svatého Pavla ani řeči o nich býti nemá **).

7. Shrneme-li dle vývodů učiněných *povinnosti, jež nám přikázaní šesté a deváté* v příčině pravidlování pudu po tělesné rozkoši čili v příčině „žádosti těla" *ukládají*, dohromady, můžeme je v krátkosti vysloviti takto:

*) Mat. 10, 33.

**) Efes. 5, 3—5.

a) každý snaž se na to, aby duch tvůj panoval tělu i žádostem jeho;

b) žádostem těla povoluj jen potud, pokud k zachování života a k rozmnožení ho skrze řádné manželství s vůlí Boží se srovnává;

c) dbej i o to, abys dle možnosti své i žádosti těla bližního svého v pořádku tom udržel.

O záhubných hříších proti svaté čistotě pojednáme ale takto:

Jaké jsou *způsoby nečistoty dokonané* I. proti přirozenosti, II. po přirozenosti, a III. jaké jsou způsoby nedokonané nečistoty.

B) Jaké *škody* působí nečistota I. tělu, II. duši.

C) Jak bývají *škody smilstvem způsobené napravovány.*

§ 93. A) Jaké jsou způsoby nečistoty.

Poněvadž Bůh toliko v řádném manželství dovoluje schopnosti ku plození a dítek Božích na zemi rozmnožování užívati, jest jakékoli užívání schopnosti té mimo manželství potupou důstojenství člověka, poněvadž jest strhováním jí k choutkám zvířecím, a jest proto i zločinem před Bohem. Zbožný Job líčí ohavnost smilstva slovy: „Jest to nešlechetnost a nepravost největší, jest to oheň až do zahynutí sžírající, a všecky plody vykořeňující“ *). A proto také svatý apoštol Pavel hrozil smilníkům řka: „Smilníky a cizoložníky souditi bude Bůh“ **)! Za tou příčinou sluší každému v skutcích nečistých si libujícímu, s důrazem předkládati slova žalmisty Páně: „Nebývejte jako kůň a mezek, kteříž rozumu nemají“ ***)!

Hříchy proti svaté čistotě, pokud jsou vědomým a dobrovolným svolením v myšlení, žádosti a skutky nečisté, jsou dle učení Církve Páně *veskrze hříchy smrtelnými*, ač ne veskrz stejně těžkými. Nemělo by o nich mezi křesťany ovšem ani řeči býti†); avšak poněvadž hříchy ty až nad míru i mezi křesťany bohužel jsou rozšířeny, a ježto ony nesmírnou zkázu

*) Job. 31, 11, 12.

**) Žid, 13, 4.

***) Žalm 31, 9.

†) Srovn. Efes. 5, 3. a násl.

přivádějí na pokolení lidské, jest nutno i o nich pro výstrahu aspoň krátce promluviti, a k zhoubným následkům jich poukázati.

Smilstva čili nečistoty rozeznáváme *více druhů*. I jsou:

I. hříchy takové, které *odporují řádnému čili přirozenému užívání schopnosti ku plození* v bohulibém manželství, tak že zplození dítek při užívání takovém naprosto jest nemožným, hříchy ty slují *hříchy proti přirozenosti* (peccata luxuriae contra naturam).

II. Jsou hříchy takové, jichž se lidé dopouštějí sice řádem přirozeným, muž se ženou obcujíce a zplození dítek nebráníce; avšak obcujíce spolu *mimo manželství*, v němž jedině druh druhu dokonale může a smí se odevzdávati, a tak tedy jeden osobu druhého zneuctívajíce. Hříchům těm se říká, že řádem přirozeným muž se ženou obcují, *hříchy po přirozenosti* (peccata luxuriae intra naturam).

III. Konečně jsou hříchy proti čistotě, při nichž schopnosti ku plození užito nebylo, a které proto slují *nedokonané skutky nečistoty* (actus luxuriae imperfecti).

I.

Hříchy proti přirozenosti jsou ze všech spůsobů smilstva *hříchy nejtěžšími*, poněvadž při nich člověk mrhá síly života svého, hubí tělo i duši svou pro pouhé, mrzké ukojení zvířecí žádosti [těla, a tak jaksi zdlouhavějším a jemnějším spůsobem *vraždí tělo i duši*.

Člověk hříchy takovými hřešící *zneuctívá sama sebe* spůsobem nejhorším, jednaje jako bezrozumné zvíře*); *zneuctívá i svátost*, ježto hříchy takové proti řádnému manželství odpor působí, ano hříšníka pro posvátné manželství i zcela nespůsobilým činí.

Bůh dopouští na lidi v mravech spustlé, aby v tyto nepravosti sklesli a pak, nechtíce se Bohu podrobovati, i pod zvíře se ponižovali; hříchy jejich ale *trestá hrozně*, jako učinil příkladně zvrhlým obyvatelům Sodomy a Gomorhy, jež ohněm a sirou s nebe zničil. Také Církev Páně nepřirozené hříchy proti svaté čistotě stíhá tresty nejpřísnějšími.

Hříchy proti svaté čistotě, přirozenému užívání pohlaví odporující jsou:

---

*) Srovn. Řím. I. 21, 22.

1. **Zhovadilost** (bestialitas), když kdo tělesně se spojuje s němou tváří čili s hovadem. Písmo praví o hříchu tom nejhorším: „Kdo by se sešel (t. j. tělesně smísil) s hovadem, smrtí ať umře!“*) „Kdož by obcoval s hovadem a s dobytčetem, smrtí ať umře: hovado také zabíte. Žena, kteráž by se podložila kterémukoli hovadu, spoluzabita bude s ním: krev jejich budiž na ně!“**)

2. **Hřích němý** neb **sodomský** (sodomia). *Němým* se nazývá, protože dle učení apoštolského o něm ani mluveno býti nemá; *sodomským* sluje, poněvadž se ho obyvatelé Sodomy dopouštěli. I záleží v tom, že směšují se tělesně dva lidé stejného pohlaví (tedy muž s mužem aneb žena s ženou — sodomia perfecta); aneb osoby různého sice pohlaví, způsobem však tak takovým, aby zplození dítek státi se nemohlo (sodomia imperfecta). V příčině té tvrdí svatý Pavel: „Vydal je (pohany) Bůh v žádosti ohavné. Nebo ženské jejich změnily přirozené sebe užívání v užívání to, kteréž jest proti přirození. A podobně i mužští, opustivše přirozené užívání pohlaví ženského, rozpálili se v žádostech svých sami k sobě, mužští s mužskými mrzkost pášíce, a odplaty, kteráž na jejich blud náležela, sami na sobě docházejíce“***). Hřích ten počítá se mezi hříchy *do nebe volající* o pomstu†).

3. **Samoprzeň** (onania, mollities). Hříchu toho se dopouští, kdo bez souložení zneužívá sil těla svého, jež mu Bůh ku zplození života nového svěřil, buď že sohvalně je propouští (onania), aneb že aspoň činí něco, z čehož předvídati mohl, že tělo jeho bez dalšího přičinění jeho samo se poskvrní (pollutio). Svatý apoštol národů odsuzuje smilníky druhu toho slovy: „Nemylte se: ani smilníci.... ani měkcí (t. j. kteří sami s sebou chlipnost provozují), ani samcoložníci (t. j. kteříž s osobami téhož pohlaví smilní).... nebudou královstvím Božím vládnouti“††).

Samoprzeň ale netoliko že vylučuje od království nebeského, ale na světě mívá *hrozné následky*; nebo kdo sebe przní, ztrácí nejlepší síly i těla i s ním co nejúžeji spojeného ducha; ztrácí veselou mysl; otupuje rozum, paměť, svobodu vůle; stíhán bývá závratěmi, padoucnicí, předčasnou smrtí;

*) Exod. 22, 19.
**) Lev. 20, 15. 16.
***) Řím. 1, 26. 27.
†) Srovn. Gen. 18, 20. 19, 5.
††) I. Kor. 6, 9. 10.

působí zhoubně i na potomstvo. Nepravost ta stává se také snadno hrozným, nenapravitelným zvykem, poněvadž k ní člověk vždy příležitost má.

Avšak rozeznávati sluší od samoprzně, jakožto skutku dobrovolného a tudy těžce hříšného, *jisté výkony těl našich nedobrovolné*, jimiž také sil ku plození udělených bývame zbaveni. Pokud děje se v těle našem něco bez jakéhokoli našeho spolupůsobení, tedy: bez rozvahy, bez úchvaly rozumu a bez svolení vůle, jako bývá příkladně ve spaní, v nemoci a podobně: bez hříchu jsme, poněvadž hřích vždycky jest toliko vědomým a dobrovolným přestoupením zákona Božího. Máme ale ovšem všeho se varovati, co by mohlo zavdati příčinu k jakémukoli mrhání sil tělesných; nebo kdyby kdo sám stav nepříčetný dobrovolně si připravil, na př. se opil: zůstává odpovědným netoliko za tento stav nepříčetný, v němž rozumu a svobody vůle užívati nemůže: ale přičítají se mu i všechny skutky, kterých se ve stavu nepříčetném, zaviněném byl dopustil; poněvadž kdo chce skutku některému, musí chtíti i všem následkům jeho, které předvídal aneb předvídati mohl *).

II.

Hříchy proti svaté čistotě po přirozenosti páchané nejsou sice v odporu se řádem, dle něhož plození nových lidí díti se má; avšak ony přece odporují řádu, v němž dle vůle Boží jedině plození díti se má čili na odpor jsou manželství. A poněvadž tedy hříchy tyto stav manželský od Boha ustanovený zlehčují, zneuctívají, a ničím jiným nejsou než zvířecím ukájením rozpoutaných tělesných žádostí: jsou i hříchy tyto vesměs *hříchy smrtelnými*, jež i od království Božího vylučují **), i na světě hrozných následků mívají. Nebo přinášejí s sebou pro oba spoluvinníky hanbu před světem; přemnohé nesnáze u výživě; hanbu pro příbuzné; hrozné pohoršení; rozličné boje; časté vraždy dítek, aby nebyly svědky hříchů rodičů svých; pokračování v hříšném životě i pak, když jeden ze spoluvinníků v stav manželský s osobou třetí vstoupil a t. d. Za tou příčinou napomíná také kniha Přísloví: „Synu můj — nehleď k ošemetnosti ženské; nebo plást strdí tekoucí jsou rtové nevěstky, a jemnější nad olej hrdlo její.

*) Srovn. § 20.

**) Srovn. I. Kor. 6, 9. 10.

Konec pak věcí jejích hořký jest jako pelyněk a ostrý jako meč obousečný. Nohy její sstupují ku smrti, a do pekla vedou krokové její“ *).

Spůsoby hříchů proti svaté čistotě přirozeně páchané jsou:

1. **Smilstvo prosté** (fornicatio). Toho se dopouští, kdo sám jsa svoboden čili mimo stav manželský, se svobodnou nejsa zpřízněn ani pokrevní, tělesně se spojuje ku plození.

Hřích ten stává se těžším

a) v **souložnictví** (concubinatus), t. j. když kdo jsa svoboden, s toutéž svobodnou častěji tělesně se prohřešuje, vše jedno, jestli spolu bydlí aneb se toliko scházejí; nebo souložníci netoliko že hřeší, ale oni v stavu hříchu smrtelného dále trvají a hříchy množí;

b) v **kurevstvi** neb **nevěstkářství** (scortatio seu fornicatio meretricia), t. j. když kdo za mzdu tělesně se prohřešuje, poněvadž tak zvláštní spustlost svou osvědčuje;

c) při **zprznění** (stuprum), t. j. když kdo jsa svoboden, ženu proti vůli její k tělesnému obcování přinutil, buď že jí bitím aneb jinou škodou hrozil, aneb ji v opilství, spaní aneb jinak v stavu nepříčetném překvapil a zlovolně užil.

Nespravedlnost na zprzněné spáchaná jest tím větší, byla-li ona pannou posud neporušenou aneb docela manželkou jiného; povstala-li z násilí ženě učiněného veřejná hanba jí, její rodičům, muži; zplozeno-li bylo dítko, o jehož vychování nelze náležité péče míti. Hřích ten není tedy pouhým hříchem smilstva, ale i velikou nespravedlností a i rušením svazku manželského, byl-li spáchán na vdané.

2. Jiné spůsoby hříchů proti čistotě spůsobem přirozeným páchané jsou, když jeden z vinníků aneb oba *při smilstvu porušují ještě jiných závazků k Bohu aneb k lidem*; spůsoby ty jsou:

a) **svatokrádež** (sacrilegium), když kdo hřeší, jsa Bohu zaslíben žíti v úplné zdrželivosti druhého pohlaví jako *osoba duchovní* aneb že zvláštním slibem čistoty Bohu se byl zavázal. Je-li druhý spoluvinník taktéž slibem čistoty vázán, dopouštějí se, spolu hřešíce, *svatokrádeže dvojí*. Svatokrádež tato sluje *osobní*.

Rovněž dopouští se svatokrádeže, kdo tělesně hřeší na *místech* Bohu zvláštním spůsobem zasvěcených; jako na křesťanských hřbitovech, pak v chrámích, zvláště v kterých nej-

*) Přísl. 5, 1—5. 23 72. ,28.

světější Svátost se přechovává, obzvláště pak, když právě mše svatá se slouží. Svatokrádež taková sluje *místní*.

Znesvěcování míst Bohu zasvěcených odsuzuje Starý i Nový Zákon jakožto nepravost proti Bohu samému. Pán Ježíš spletenými provazy vyhnal pln svatého hněvu kupce z chrámu *), čehož žádným jiným hříšníkům byl neučinil. Církev svatá nařizuje, aby chrámy neb hřbitovy smilstvem znesvěcené znovu byly posvěceny. Ano i světské zákony všech vzdělanějších národů takovou neúctu proti Bohu jakožto zločin trestají.

b) **Cizoložství** (adulterium) se dopouští, kdo obcuje tělesně s osobou v náležité manželství oddanou. Jsou-li oba vinníci v manželství, porušují manželství dvoje, a dopouštějí se tedy také *cizoložství dvojího*. Učiní-li kdo vdané násilí, dopouští se mimo cizoložství i zprznění. Cizoložství vždy jest ohavností před Bohem, i kdyby manžel spolumanželu ho dovolil, poněvadž žádnému manželu nepřisluší odříkati se práva svého ve prospěch jiného; nebo práva toho *nezadatného* udělil Bůh toliko jemu samému jakožto řádnému manželu.

Zhřešil-li by některý manžel s osobou Bohu k čistotě zaslíbenou, dopustili by se spolu i *svatokrádeže* i *cizoložství*.

c) **Krvosmilstvím** (incestus) hřeší, kdo smilní s osobou pokrevní aneb příbuznou až do toho stupně, do kterého dle zákonů církevních v platné manželství s ní vstoupiti nemůže. I jest hřích tím větší, čím hřešící jsou sobě bližší; a jest hřích ten nejhorší, když rodiče s dítkami aneb bratři a sestry mezi sebou hříchu toho se dopouštějí. I prozrazují tak velikou spustlost mravní, že i světské zákony krvosmilství mezi nejbližšími pokrevenci těžkým žalářem trestají **).

III.

Nedokonané skutky nečistoty jsou: **dotýkání** se věcí aneb **pohlížení** na věci, jež ku smilstvu svádějí aneb příčinou jsou; chlipná **líbání**; smilná **objímání**; nestydaté **řeči**; **čtení** knih, jež o věcech nestydatých aneb aspoň svůdných jednají. Dále nestydatá **myšlení** a chlipné **žádosti**, dobrovolně vzbuzované aneb udržované, kteréž také **hříchy srdce** (peccata cordis) slují

*) Mat. 21, 12. Jan 2, 15.

**) Srovn. rakouský trestní zákon o trestech na rozličné spůsoby smilstva §§ 125—133. §§ 501—516.

1. *Pravidla* v příčině té jsou:

a) všecky tyto skutky, koná-li je kdo se žádostí úkonů smilných, vždy jsou *hříchy smrtelnými.*

b) Všecky skutky ty, pokud dějí se toliko ze žertu, lehkomyslnosti, zvědavosti; není-li právě při tom, kdo se jich dopouští, nebezpečí, že ho ku skutkům smilným svedou; a jedná-li se o skutky toliko nepatrné, bývají obyčejně *hříchy toliko všedními.*

c) Všecky skutky jmenované, které kdo povinen jest konati mocí úřadu aneb povolání svého, ku př. lékař, aneb jichž vykonání veliký užitek přináší, aniž by vykonávajícímu na duši škodilo, *prosty jsou hříchu.*

2. Dlužno doložiti, že jedna a ta samá věc může *u někoho býti dovolenou, u jiného zakázanou.* Co smí na př. čísti lékař, zpovědník pro své *vzdělání*, nesmí čísti *ze zvědavosti* dívka neb mládenec.

Co týká se svaté čistoty, třeba aby hlavně *mladí lidé* všeho co nejvíce se varovali, co by tělo i mysl jich podrážditi a vůli ku svolení k hříchům smilným pohnouti mohlo; tedy všeho příliš *důvěrného a častého obcování s osobami mladými druhého pohlaví; čtení povídek a básní zamilovaných.* I kdyby se jim to neb ono, co snadno k nečistotě svádí, velice užitečným býti zdálo: musí se toho zdržeti, jestli při tom vydávají blaho duše své v nebezpečí. Či co platno člověku, kdyby i celý svět získal, a při tom na duši své škodu trpěl? Nechť tedy šetří v sobě *přirozeného pocitu* studu, jenž nám praví, co se v obcování s lidmi zvláště mladšími sluší a co se s počestností nesrovnává.

3. Co zejména tak zvaných *známostí mezi svobodnými lidmi různého pohlaví* se dotýká, poskytují ony přečetných příležitostí ku hříchům v myšlení, řečích i skutcích; vydávají tím časné i věčné blaho milkujících se v nebezpečenství; a stávají se tak samy hříšnými, jak smutná zkušenost každodenních dokladů v hojnosti podává. *Milenci* z počátku přirozenou jakousi náklonností k sobě lnou, která se jim zcela nevinnou býti zdá; z náklonnosti vyvine se brzy náruživost; a náruživost, kde se zakořenila, oslepuje rozvahu rozumu, oslabuje svobodu vůle a stává se matkou i počátkem přečetných, ano až i nejhorších hříchů, když se jí v čas nebrání.

Za tou příčinou má každý uvážiti, proč známost s osobou druhého pohlaví míti chce. Nepomýšlí-li na manželství, aneb nelze-li mu za jeho poměrů a v jeho stavu na *brzké* manžel-

ství pomýšleti: musí pro spásu duše takovému nebezpečnému spolku výhost dáti. Chce-li ale a může-li skutečně v stav manželský s osobou náviděnou vstoupiti: nemá nikdy tajných schůzek s ní vyhledávati; zvláště všech nočních toulek co nejbedlivěji se vystříhati; jako muž u rodičů aneb zástupců jich o ruku její se hlásiti; na přijetí svátosti stavu manželského zdrželivostí, modlitbami, almužnami, zvláště častějším přijímáním svátostí hodně se připravovati; a pro uvarování pokušení a svolení v ně bez dlouholetého snad protahování v náležitý stav manželský vstoupiti*).

Úvaha. Jak smutné to máme dědictví po prvních rodičích! Když Boha poslechnouti nevolili, a sami jako bohové býti chtěli: ponížil jich Bůh, odňal jim vlády nad nerozumnou přírodou i nad vlastními jich těly, a vydal je bouřím žádostí, jež se v tělích ozývají. Zdědili jsme sice i pýchu života, i žádost očí: ale nejprudší metlou na ponížení naše jest *žádost těla***). Peklo naplněno jest těmi, kteří na světě oddali se rozličným spůsobům smilstva; nebo není, vyjma některé od Boha zvláště omilostněné, kdo by v dospělém věku ostnu těla svého více neb méně nezakoušel, jemuž přemnozí odporu nekladli a nekladou.

Mnozí se omlouvají, že *prý mají náklonnost ke skutkům nečistým příliš prudkou*, že opanovati jí nemohou; a proto zoufale všem chtíčům těla se odevzdávají. Avšak omluva taková u Boha vševědoucího platnosti míti nebude, nýbrž platí boj proti náklonnosti té a přemáhání jí. Sic jinak mohl by se každý hříšník nepřemožitelnými náklonnostmi omlouvati, a musily by krádeže, podvody, pomluvy, poškozování bližního na životě i zdraví, majíce kořen ve velké náklonnosti k takovým věcem, býti bez hříchu a bez trestu. K čemu a pro koho ale je od Boha dáno desatero?

Nezbývá tedy, leč každodenní a krutý *boj* podstupovati proti zlým náklonostem, najmě smilným žádostem těla***). Bůh, jenž dopouští, nás neopustí pokud my sami se Ho nespustíme, od Něho neodstoupíme! Pokud v pokušení dobrovolně sami nesvolíme, ani samo peklo nás k hříchu nesvede.

Síly k odporu nám Bůh udílí v modlitbách a přijímání svátostí, zvláště nejsvětější Svátosti oltářní. *Vyprošují nám ji*

*) Srovn § 81. § 85. I. 7.
**) Srovn. § 38.
***) Srovn. § 116.

přeblahoslavená a přečistá Bohorodička s panickým snoubencem svým Josefem i se všemi svatými, kteříž na světě vítězný boj proti ostnu těla bojovali. *Zasluhujeme si pomoci do boje sami,* když se všeho co nejpečlivěji varujeme, co by nás k skutkům smilným podrážděno, a ihned k Bohu se utíkáme a poslední věci člověka: smrt, soud, život věčný si připomínáme, kdykoli žádost těla na nás doléhá!

Zvláště *smysly* máme bedlivě ostříhati; nebo najmě oči a uši jsou, dle svědectví svatých učitelů církevních, jako dvéře a okna, kterými ďábel vniká do duše naší, aby ji žádostmi rozčeřil a ku svolení naklonil. Proto také učí Písmo i zkušenost: „Na žádného člověka pro krásu nevzhlédej a uprostřed žen nepřebývej; nebo ze šatů pochází mol, a od ženy nepravost muže“ *). „Pro krásu ženskou mnozí zahynuli: a odtud žádost jako oheň rozněcuje se“ **). Nebo „krása očím sice pastva, ale duši vazba!“ Chlipnost rodí se tedy mimo jiné i ze všetečných pohledů, „krmí se ale hodováním, podněcuje vínem a rozpaluje opilstvím,“ jak svědčí svatý Ambrož. Ano, „víno a ženy činí odpadlcemi moudré, a uvádějí trest na smyslné!“ ***)

„Proto zlá myšlení vypuzuj myšlením dobrým,“ radí svatý Nilus; a „nepřijdeš ku hříchu, který skutkem spáchán bývá, zahladíš-li lákání hned v myšlence,“ tvrdí svatý Jeroným. Také věz, že „přemoci rozkoš jest největší rozkoší aniž jest většího vítězství nad to, kterého jsme dosáhli nad rozkošnictvím,“ ubezpečuje svatý Cyprian. A tak jest zcela přirozeno; nebo „ona rozkoš jest toliko pravá, která ve Stvořiteli se nalezá,“ poučuje svatý Bernard. Proto nehleď po tělesné kráse žen, ale chceš-li a můžeš-li s kterou v řádný stav manželský vstoupiti, na paměti měj slova Hospodinova: „Oklamatelná jest milost (t. j. milkování) a marná jest krása: žena, kteráž se bojí Hospodina, tať chválena bude“! †)

§ 94. Jaké škody působí nečistota.

Jak četné jsou hříchy proti svaté čistotě: tak jsou i přehrozné ve svých následcích a sice pro život nadpřirozený; pro čas i pro věčnost; pro tělo i pro duši.

*) Sir. 42, 12. 13.
**) Sir. 9, 9.
***) Sir. 19, 2.
†) Přísl. 31, 30.

I.

Chceme-li poznati, jak **smilstvo škodí životu přirozenému, tělu i duši**: sluší bedlivě uvažovati, v čem se znatelé přirozenosti naší vůbec shodují, že tělo jsouc s duší co nejúžeji v jeden celek spojeno, také na její mohutnosti veliký vliv má a příčinou dobrých i špatných jejích výkonů býti může a skutečně bývá. A naopak, že duše tělo snahám svým přispůsobuje, nástrojem svým ho činí, skrze ně na venek působíc. Když tedy tělo dle vůle Boží dobře jest spravováno: působí ono blahodárně i na duši; a když duše vůli Boží se řídíc, tělem dobře vládne: prospívá tak i blahu těla. I tvrdím tedy, že hřích smilstva hroznou kletbu přinášívá

1. *tělu*, a sice tímto způsobem: částky v lidském těle, jež mají se státi počátkem nového života lidského, připravují se z celého těla, a sice z nejjemnějších a nejspůsobilejších jeho částic. Kdo tedy těmito částkami vládne, jak Bůh velí, a jeho rozum poznává: koná dílo Boží, dávaje život člověku novému; kdo ale proti vůli Boží a bez rozumu činí toliko podle tělesné žádosti své jako němá tvář jedná: mrhá přede vším nejušlechtilejší šťávy těla svého; následkem toho přirozeným během věcí pociťuje v sobě žádost, aby zmrhané síly opět nahradil. Čím více sil zmrhal: tím větší pociťuje v sobě žádost jídla a pití, aby zmrhané síly jistěji opět byly nahraženy. Poněvadž ale síly zažívací tou měrou nepřibývá: proto člověk smilný netoliko mrhá životní síly, které ústrojí zažívací řádně bylo vyrobilo, ale přecpáváním se, čili *nestřídmostí* v jídle a pití, také síly zažívací přepíná a tak otupuje; ano ohněm, který v těle z hojnějšího požívání jídel a rozněcujících nápojů povstává, i rozbouřené žádostivosti po věcech smilných nové potravy dodává. *Tak chlipnost vede* k novému, záhubnému hříchu, *k nestřídmosti; a nestřídmost zase rodí chlipnost*, a obě ty ohavnosti spolu jako zápolí o to, která dříve tělo jim oddané zničí! Proto kdo chlipnosti a nestřídmosti se oddává, ponenáhlu tělesné své zdraví podvrací, života si svévolně ukracuje, mnohdy také *hroznými nemocemi* od Boha stíhán bývá, a stává se tak znenáhla opravdovým samovrahem*); mrhává ale také i statky své, i čest svou, a přivádí i rodinu svou často na mizinu; zkrátka: smilník nesčíslných zlých věcí pozemských stává se příčinou!

Ale i kdyby kdo zřídka snad smilnil a patrných škod

*) Srovn. § 89. I.

na těle neznamenal; ano kdyby hřešil tak tajně, že by kromě Boha, jeho svědomí a jeho spoluvinníka nikdo o špatnosti jeho nezvěděl: jsou spousty, které smilstvo působí, vždy hrozné

2. *na duši.* Jelikož tělo, jsouc s duchem naším v jediný celek spojeno, naň působí: jsouc ve svých silách pokažené, záhubně působí i na mohutnosti ducha. Při žádném hříchu ale neoddává se člověk tak docela smyslným tělesným pudům, jako právě při smilstvu; a proto také žádný hřích ducha lidského tak velice vlády nad tělem nezbavuje, žádný jí tak velmi neujařmuje čili otrokyni nečiní, jako právě smilstvo.

Myšlení totiž čili tvoření duchovní a plození čili tvoření tělesné jsou velmi úzce spolu spojeny; obé tvoření vystřebává neušlechtilejší síly života. Kdo přepíná síly rozumu přemýšlením: oslabuje nejen síly jeho ku tvoření duchovnímu, ale i ku plození tělesnému; a kdo síly tělesné, k plození spůsobilé, přepíná smilstvem: stává se netoliko neschopným ku plození tělesnému, ale rovnou měrou otupuje i nejkrásnější dary ducha svého. Tak stává se, že člověk smilstvu se oddávající *oslabuje působení rozumu svého*; *otupuje bystrost myšlení i paměti*; následkem toho *činí bludné výroky svědomí**); *otravuje obrazotvornost svou*; *ochabuje pružnost i odvahu svobodné vůle své.*

Následek těchto spoust v duši smilníka jest, že jako Adam po pádu svém poznal nahotu svou: tak každý člověk po dokonaném skutku smilném, byť i sebe spustlejším byl, přece *poznává vnitřní nahotu a pustotu ducha svého čili* **hanbu** *svou*; poznává, že nehoden jest úcty, kterou mu snad lidé pro jeho stáří, aneb proto, že ho za hodnějšího mají, prokazují; následkem toho *ztrácí pak i pokojnou a veselou mysl*, an poznává, že netoliko darů duchovních, jimiž nad ostatní viditelné tvory vynikal, pozbyl, ale že *zvířecím se stal***).

Co *při smilstvu ale jest nejhorším*: že, an pud pohlavní, při lidech dospělých jest prudký a úsilím člověka nevyhladitelný, *ukojení žádosti smilné žádost samu netoliko nenasycuje, ale jen více ji rozpaluje*, tak že z ukojení jednoho povstává větší žádost po ukojení druhém i třetím, a tak dále. Tak se stává, že *člověk smilné rozkoši nejsnadněji navyká;* a navykl-li jednou, stává se mu ukájení žádosti smilné *nezbytnou potřebou.* Čím častěji tedy kdo smilstvem hřešil, tím slabší pak odpor svému pudu pohlavnímu klade, až pak nestatečným se cítí, aby vůbec odporoval.

*) Srovn. § 22.

**) Srovn. Žalm 48, 13.

Za tou příčinou nazývají se hříchy proti svaté čistotě také **hříchy ze slabosti** (peccata infirmitatis), ovšem ne proto, jako by snad jakožto pouhé poklesky pro slabost a křehkost lidskou na váhu nepadaly: ale slují ze slabosti proto, že člověk, jenž se smilstvu oddal, obyčejně veškery statečnosti mysli pozbývá; rozpoutaným chtíčům pohlavního pudu svého dále se nebrání; jako bouří a vírem zachvácen střemhlav v propast a záhubu upadá, t. j. vší naděje na přemožení sebe a slitování u Boha se spouští; a jak smutná zkušenost dnů našich učí, pak jako zbabělec i zoufalec, když s překážkami v životě svém se potkává, životu svému násilný konec činí! Zvláště žena, že od přirozenosti jemnější stud mívá: padne-li jednou, padá pak rychle hlouběji, a povstává pro větší slabost ducha svého z kalu hříchů nesnadněji. „Tělesný pak člověk nechápe těch věcí, které jsou Ducha Božího; nebo bláznovstvím jsou jemu a nemůže (jim) rozuměti, protože mají duchovně posuzovány býti“ *), praví svatý apoštol národů.

Že *Církev Páně*, neomylná vykladatelka i učitelka vůle Boží, smilstvo nepočítá mezi pouhé křehkosti lidské, z toho patrno, že *prohlašuje veškeré skutky smilstva dokonaného*, pokud jsou vědomé a dobrovolné, *ano i veškery dobrovolné úkony, jež k smilstvu přivádějí, za hříchy smrtelné* **), čehož by nečinila, kdyby skutky smilné za pouhé křehkosti měla, ježto křehkosti jsou buď vůbec bez hříchu, aneb aspoň bez hříchu smrtelného ***).

Avšak ač chlipnost hrozné má následky v životě tělesném i duchovním: přece jsou to škody jen na čas trvající. Hrůznější ale ještě jsou

II.

škody, jichž smilstvo působí v životě nadpřirozeném a tedy pro život věčný.

Bůh volá nás k životu čistému, svatému, abychom zdržovali se smilství, a aby uměl jedenkaždý z nás vládnouti nádobou svou ve svatosti i poctivosti †); ale žádný z hříchů není tak pravým opakem svatosti, žádný neprotiví se tak velice

*) I. Kor. 2, 14.

**) Srovn. Gal. 5, 19. — Učení v mravovědě sv. Alfonsa Liguori od Církve schválené.

***) Srovn. § 38.

†) I. Tess. 4, 3—7.

Duchu svatému, jako smilstvo, v němž člověk toliko žádostem tělesným, zvířecím se oddává, a ducha svého v nich ujařmuje. A proto jako čistotný život ctitelů Božích jest znamením jich lásky u Boha: tak *život chlipností naplněný jest znamením synů temnosti a zavržení**). Za tou příčinou počítá Bůh smilstvo mezi hříchy *do nebe volající***); a svatý Pavel o nich tvrdí, že mezi křesťany neměly by ani jmenovány býti***), a že od království nebeského vylučují †).

Hlavní ale spousty, jež chlipnost v životě nadpřirozeném působí, jsou:

1. Zaslepenost rozumu, jíž v poznávání věcí časných patrná, jeví se *jakožto bloudění u věcech víry, zapomínání na Boha, ano jako čirá* **nevěra**. V příčině té píše svatý Ambrož: „Když kdo počíná smilniti: počíná i z pravé cesty blouditi“ ††); příčina toho jest, že „člověk tělesný nechápe těch věcí, které jsou Ducha Božího; nebo bláznovstvím jsou jemu, a nemůže jim rozuměti, protože mají duchovně posuzovány býti“ †††), jak svědčí apoštol národů.

Aby volněji chlipnosti své oddávati se mohl, *převrací chlipník slova Boží*; sám sobě namlouvá, že nebude to s přísností Boží asi tak zlé; že Bůh jest nejvýš milosrdný i dobrotivý, a tudy že ani nemůže urážky tvora svého věčnými pokutami stíhati; takto v zaslepenosti své tvoří si *nepravdivé výroky svědomí*, nepravdivé představy o svrchované spravedlnosti Boží, ano v zaslepenosti své zapomínaje na čest svou před lidmi, na blaho své časné, i na Boha samého zapomíná, a naposled i sám výmyslům svým přes zřejmá slova Boží věří.

Dějiny církevní smutné nám o tom vypravují svědectví, že z pravidla každé bludařství a kacířství ††††), jež Církvi Páně neskonalých škod načinily, měly počátek svůj ve smilstvu těch, kdož je začínali. Tak mrzkému smilstvu beze studu hověli Manicheovci, Albigenští; u nás Jamníci, Waldenští, Adamité; v Němcích proslulé sloupy protestantismu: Luther byl sběhlým mnichem, jenž se sběhlou jeptiškou přes všechny sliby Bohu učiněné veřejně se oženil; Zwingli byl živ v souložnictví

---

*) Srovn Efes. 2, 1—3. Řím. 13, 12. 13.
**) Srovn. § 42.
***) Efes. 5, 3.
†) I. Kor. 6, 9. Gal. 5, 19.
††) Epist. ad Labin.
†††) I. Kor. 2, 14.
††††) § 50.

s jistou bohatou měštkou; v Anglii král Jindřich VIII. poddané své od Církve katolické proto odloučil, že mu papež nechtěl dovoliti, aby zákonitou manželku propustil a s jinými smilnil.

Také nebylo snad bludaře v Církvi, jenž by nebyl brojil proti učení Církve o svatosti a nerozlučitelnosti svazku manželského; o přednosti života panenského oproti životu manželskému; o přečisté Marii Panně. Jako naopak každý, kdo sám cudně žije, chválí zdrželivost; lne k učení Církve; a jakožto zvláštní znamení vyvolení svého pro život věčný označuje na sobě tím, že rád ctí přečistou a neposkvrněnou Pannu Marii, Matku Boží.

2. Zatvrzelost vůle, jež při smilníku již ve věcech časných jeví se jakožto nestatečnost a k jiným jakožto tvrdost a necitelnost, *ukazuje se v pořádku nadpřirozeném jakožto neposlušnost k Bohu i k Církvi Jeho, ano jako zřejmé* **odpadnutí od Boha.** Chlipnost trhá všecky hráze, které Bůh i lidé staví, aby dobrý pořádek ve společnosti lidské uchránili. Smilník nechce, aby kde jakého odporu v ukájení zvířecí žádosti své nacházel; a proto bouří se proti všem, kteříž mu v cestě stojí, nezná vážnosti ani k Bohu, ani k mocnostem světským ani k duchovním.

Moudrý král Šalomoun, jenž v mládí svém Bohu velice milým byl, naposled stal se modlosluţebníkem; kdo ho tak oslepil a od Boha odvrátil? Byly to ženy pohanky, které pojal. A kdo učinil bohabojného otce jeho Davida vrahem Uriáše? Byla to nezřízená žádost manželky jeho. Proč přemožen Samson? pro chlipnou lásku k ženě. Jistě ne bez příčiny varuje Písmo svaté před smilstvem slovy: „Víno (v němž jest chlipnost) a ženy činí odpadlíky (muže) moudré, a uvádějí trest na rozumné“ *).

Za našich dob vychovávají mnozí mládež bez Boha, jen pro tento svět. Poněvadž života záhrobního upírají, sami na světě všeho užíti chtějí, a také již dětem všeho dovolují. Když děti dorůstají, uživše záhy rozkoší zapovězených, stávají se pak necitelnými tyrany i proti rodičům i proti ostatním bližním. Bývá tu pak nářků na nezvedené pokolení! Zdaž ale děti netrestají na vychovatelích svých toliko to, v čem oni při nich se provinili? Z bodláčí nebývají sbírány fíky, aniž z dětí smilstvem poskvrněných stanou se užiteční členové

*) Sir. 19, 2,

lidské společnosti; nebo počátek vší poslušnosti, všeho řádu mezi lidmi jest — bázeň Boha a šetření Jeho zákona!

Neposlušnost plodí netoliko chlipnost, ale i *pýcha*, kteréžto obě nepravosti v podivuhodném jsou spojení. Bůh totiž trestává pyšné, kteříž nikým nechtějí se dáti vésti, ducha svého nad všelikou mocnost vyvyšujíce, tím spůsobem, že jich milostí svou opouští, ježto dle slov apoštolských „Bůh pyšným se protiví, ale pokorným dává milost“ *); a pyšní pak, milosti Boží zbaveni, klesají ve smilstvo, a nechtíce z lásky sloužiti Bohu, a z lásky k Bohu poslušnými býti mocností od Boha ustanovených: stávají se pak z trestu otroky tělesných žádostí svých! Svatý apoštol praví o pyšných, že „vydal je Bůh v žádosti srdce jejich, v nečistotu, tak že těla svá na sobě samých hanobili“ **); a svatý Bernard dle toho tvrdí, že „Bůh tajnou pýchu trestává zjevným smilstvem.“

3. Chlipník odříkaje se Boha a zákona Jeho, vydává se v **moc ďábla**, ducha nečistého a ztrácí pak ovšem i chuť k modlitbám a věcem duchovním vůbec. Často již po prvním skutku nečistém zadává se smilník tak velice v moc ďábla, že vícekráte nevyvázne, ježto smilstvo, celého člověka znesvěcující, rychle stává se nezbytnou potřebou a z hříšníka činí pak nenapravitelného zatvrzelce. To snadno nahlídne, kdo uváží, že smilstvo jest zločinem proti Bohu Stvořiteli ***); proti Bohu Spasiteli †); i proti Bohu Posvětiteli ††).

Jakožto předchuti věčného zahynutí okoušívají smilníci *hrozné muky svědomí*, onoho červa, který nikdy neumírá; jen že obyčejně, místo aby náležitým přijetím svátosti pokání opětného pokoje svědomí nabyli, z pravidla do nových nešlechetností se pouštějí, aby hlas svědomí ohlušili, ale tak jen hlubší propast sobě připravují!

Když duch nečistý srdce některého člověka opanoval, *činí jej náchylným i k jiným nedovoleným požitkům*, a pak i k zločinům, ano i k modloslužbě i vraždě. Vůbec není hříchu, jenž by více bojů a zlých věcí mezi jednotlivci i celými národy byl způsobil, než právě smilstvo. Za tou příčinou vyslovuje Bůh trest nad hříchem tím tak hrozný, jako nad žádným jiným. Tak praví zajisté o obyvatelích země ve smil-

*) I. Petr. 5, 5.
**) Řím. 1, 24.
***) I. Kor. 6, 13.
†) I. Kor. 6, 15.
††) ibid. 6, 19.

stvo upadlých, za časů Noemových: „Nezůstaneť duch můj v člověku na věky, nebo tělo jest (t. j. tělesný jest, chodě po žádostech těla). Vyhladím člověka, kterého jsem stvořil, nebo líto mi, že jsem ho učinil“ *). „Křik (nad nestydatostí) Sodomských a Gomorrských rozmnožen jest, a hřích jejich obtížen jest příliš“ **), t. j. volá ke Mně o pomstu. A Onana zabil Hospodin, že věc ohavnou páchal, an símě vypouštěl na zem ***).

Úvaha. Připomene-li sobě, jak činnost duše i těla úzce jsou spojeny, tak že jakýkoli dobrovolný úkon proti čistotě tělesné i také veškerý život duchovní, zvláště nadpřirozený otravuje, nemůže nám býti s podivením, že *Církev hříchy proti čistotě počítá veskrz mezi hříchy smrtelné*, a to tím méně, rozpomeneme-li se, že již pohled na ženu cizí, jenž spojen jest s tělesnou žádostí po ní, rovná se dle vyřčení Páně cizoložstvu †), v srdci spáchanému ††). Uvážíme-li dále, že čím častěji žádosti nečisté vyhověno bylo, ona tím více mohutní; dále že člověku nikdy příležitosti se nedostává, aby proti svaté čistotě nějakým způsobem proviniti se nemohl, ježto nepřítele toho v srdcích svých všude s sebou nosíme, snadno každý nahlídne, že nepravost tato, jako žádná jiná, strašně se množiti může i množí, *a nesčíslných provinění matkou státi se může i stává.*

Jak naléhavá tedy potřeba, všeho co nejpečlivěji se vystříhati, co by v nás přirozenou žádost tělesného spojování mohlo pobouřiti, rozpáliti, na bezcestí uvésti.

Obrazotvornost čili *fantasie* †††) jest dobrým, ba pravzácným darem Božím, jímž poznáváme, co krásného, vznešeného v přírodě, v díle to Božím očividném, jakož i co krásného a vznešeného v životě mravném, nadpřirozeném, a dle poznání toho pak i pomocí umění sličně napodobujeme.

Avšak vzácný dar ten potřebuje náležitého vzdělávání a *kázně*, aby udržel se v čistotě, a maje býti perutí, na které bychom vznášeli se ku krásám Stvořitele, aby nestal se nám osidlem pro záhubu věčnou.

Za tou příčinou nutná potřeba všeho se zdržovati, co

*) Gen. 6, 3. 7.
**) Gen. 18, 20.
***) Gen. 38, 10.
†) Mat. 5, 28.
††) Srovn. § 90. I. 2.

obrazotvornost nestydatými představami naplňuje, tím nečistou žádostivost rozněcuje, a že tělo s duchem tak úzce je spojeno, pak všechny čivy tělesné i krev v zimničný plamen rozněcuje, ducha tělu podrobuje, a tak obě části osoby naší otravuje.

Obrazotvornost ale v hříšný plamen rozněcuje: sepisování i čtení oplzlých t. j. o smilných věcech jednajících povídek a básní, malování, kreslení věcí oplzlých, všetečné pohlížení na nestydatá divadla, na oplzlé sochy a obrazy, poslouchání řečí neb zpěvů rozmařilých.

Za tou příčinou, že věci takové k smilstvu přivádějí, máme se jich co nejvíce možno vystříhati, a hřeší dle učení Církve Páně každý těžce, kdo bez nejnutnější potřeby, svévolně, tak aby v nestydatých představách kochati se mohl, jim se poddávají. V příčině té praví moudrý Sirach: „Na žádného člověka pro krásu nevzhlédej, a uprostřed žen nepřebývej, nebo ze šatů pochází mol, a od ženy nepravost muže“ *); „pro krásu ženskou mnozí zahynuli, a odtud žádost jako oheň rozněcuje se“ **). A naše přísloví dí: „Pospolu ty věci chodí: dým za plamenem, hřích za nestoudným pohledem,“ aneb krátce: „Uzřel, zachtěl.“ Proto také umyslil si nábožný Job, jak praví sám: „Smlouvu jsem učinil s očima svýma, abych ani nemyslil o panně“ ***). A Pán náš velí, abychom odřekli se lidí a věcí takových, které nečistý, pekelný oheň v nás rozněcují, byť nám třeba tak milými byli, jako ruce, neb nohy, neb oči naše, chceme-li života věčného dojíti †).

Má-li ale každý obrazotvornost svou na uzdě držeti, a nesmí-li jí nikdo dopouštěti, aby se obrazy chlipnými naplnila, tož jest kázně té potřeba hlavně *mládeži*, která má obrazotvornost mnohem živější, na rozumu jest nezkušenější, cit má ohnivější. I jest potřeba mysl mladistvou zvláště obraceti k Bohu, k svatým věcem, k posledním věcem člověka, ku krátkému trvání rozkoše a předlouhému trestu za ně; ku příkladu Páně, přečistého života Boží Rodičky, svatých panicův a panen atd.

Jaké odpovídání před Bohem naproti tomu mají ti, kdo duše nevinných kazí nestoudnými řečmi, necudnými posuňky,

*) Sir. 42, 12. 13.

**) Sir. 9, 9.

***) Job. 31, 1.

†) Srovn. Mark. 9, 42—47.

a otravují hlavně za dob našich spisováním a rozšiřováním ohavných románů, novin, vyobrazení.

Zvláště *špatné knihy*, jež pomocí tisku v bezpočetných exemplářích rozšiřovati lze, zaslepují rozum, zotročují vůli, jež ne chtíčům nezřízeným, ale rozumu a Bohu má býti podrobena. Špatné knihy budí vášně, nezřízené žádosti zavlékají mysl k hýření a rozkošnictví. A poněvadž otrávený rozum jen nesprávné výroky činiti může; ze znemravnělých lidí stávají se nevěrci vůči Bohu, hrobaři svého vlastního blaha a tyrani oproti bližním; třeba sebe více vychloubali se „*svobodou,*“ která ovšem má pravým jménem nazývána býti spíše „*nevázaností,*“ poněvadž není pravé svobody, leč v Bohu, leč ve svobodě od hříchu*).

Ó v pravdě, že dílo ďáblovo koná, kdo zvláště mládež v příčině té pohoršuje**)! Ó jak dbalými měli by býti hlavně rodiče, učitelé a představení vůbec, aby morovina špatných knih neměla přístupu k svěřencům jejich! Vždyť chrání je před nezdravým, jedovatým pokrmem i nápojem; proč neměli by je ještě více chrániti proti jedovatině duchovní? Když chrání je od vrahů tělesných, zdaž neměli by jich tím více chrániti lidí, kteříž i blaha tělesného i spásu duše ubíjejí?

A však varovati se nám sluší netoliko co ducha otravuje a pak i tělo v záhubu uvádí, ale i toho, *co nečistý oheň žádostivosti přímo v těle rozněcuje, a pak i ducha v otroctví uvádí.* K věcem druhu toho nebezpečným patří: noční *toulky*, *muziky*, tajné *schůze*, *známosti* s nestydatými lidmi, nestoudné *líbání*, *objímání se*, *dotýkání* svého aneb cizího těla, *nestřídmost* v jídle a pití***); *zahálka*, která jest pařeništěm všech zlých myšlení, žádání, ano počátkem vší nepravosti.

I sluší zvláště *ženám*, aby žádným spůsobem na jevo nedávaly zalíbení na věcech chlipných, když jich snad zameziti nemohou; ježto právě při ženě má chlipnost hroznější následky v životě tomto i budoucím; a to netoliko pro ni samou, ale i pro mužské, jelikož z příliš svobodného jednání žen nejvíce chlípnost mužů podněcována bývá!

Jak křehká a útlá jest bylinka neporušené čistoty nejen těla ale i mysli: tak bezčetné má ona nepřátely zevnitřní i vnitřní. Kdo ji neporušenou zachová? O své toliko síle, při

---

*) Srovn. § 26 a násl.

**) Srovn. § 90. II.

***) Svrchu I.

zděděné náklonnosti k zlému, při prudkosti pudu pohlavního sotva asi kdo; za pomoci Boží ale může ji zachovati každý. A komu Bůh pomůže? Bůh pyšné právě z trestu nechává klesati do zjevného smilstva, ježto se pyšným protiví ale pokorným dává milost*); proto kdo chceš čistoty své uchovati aneb pokálené v prvotní lesk uvésti: pokořuj se před Bohem; ohražuj smysly své trním spasitelné kázně; odvracej mysl svou od věcí pomíjejících, a obracuj ji k Bohu a věcem nebeským; a Bůh dojista dá ti projíti všemi osidly světa, těla i ďábla, až by i na tobě vyplnilo se slovo Spasitelovo: „Blahoslavení čistého srdce: nebo oni Boha viděti budou“. To nám dejž Bůh všem! Staň se!

§. 95. Jak bývají škody z chlipnosti vzešlé napravovány.

1. Při všech ostatních hříších hřešívá člověk z pravidla z velikého sobectví oproti blahu svých bližních; při smilstvu poškozuje ale každý hříšník v prvé řadě způsobem nejhroznějším vlastní svou duši, vlastní své tělo. Avšak neškodí smilník toliko sobě samému, nýbrž podkopává zároveň skutky svými chlipnými i blaho svých bližních.

Zejména platí tak o *cizoložství*; nebo hříchem tím zkracuje vinník nevinného manžela v jeho právu; působí mu škodu na jmění, cti, spokojenosti; a bylo-li cizoložství dvojnásobné spácháno: poškozeni bývají oba nevinní manželé cizoložníků.

Ale i když svobodní smilní, dopouštívají se netoliko hříchu, ale i nespravedlnosti, zvláště tehdy, když kdo svedl toho, jehož měl z povinnosti své od hříchu chrániti, jako příkladně když svedl otec dítě své; aneb když kdo přiměl koho ku smilstvu násilím; nespravedlivými hrozbami; úskokem neb lstí; podvodnými výklady o ctnosti a čistotě; sliby, že s hřešivším vstoupí v stav manželský; když kdo hřeší s člověkem, jenž jest bez sebe aneb ve stavu nepříčetném; když kdo svedl či zprznil pannu posud neporušenou; když kdo svedenému způsobil škodu na životě, zdraví, jmění, cti.

Jestli oba, kteří bezprávně podle těla se spojili, beze všeho vzájemného donucování v hřích svolili: *smilný skutek*

*) Jak. 4, 6.

jejich hříchem býti nepřestává, právě jako ani vražda nepřestává býti vraždou, když kdo zabil někoho, kdo sám zabit býti chtěl; právě jako nepřestává býti souboj nespravedlností proti Bohu i proti lidem, jestli třeba oba soubojovníci dobrovolně zápasí a životy v sázku dávají.

Toliko v *časných* věcech netřeba nahražovati tomu, jenž sám ve smilný skutek svolil; není tedy třeba, nahražovati mu škod, které se mu pro smilný skutek staly na majetku i na cti, ježto „chtícímu křivda se neděje" (volenti non fit injuria).

2. Horší případ v příčině náhrady jest při *cizoložství*, poněvadž jím porušena byla svatost stavu manželského; porušena přísahá věrnosti; a spácháno bylo smilstvo.

Vše, čím při cizoložstvu uražen byl *Bůh:* nemůže leč upřímným *pokáním* odčiněno býti.

Nevinnému *manželu* nelze ale škody napraviti jinak: leč upřímným *odprošením*, nikdy ale *zaplacením*; nebo ježto právo manžela jednoho k osobě manžela druhého Bůh sám udělil i posvětil: dar takový, na čas života neodvolatelný, Bohem posvěcený, ani penězi ani jinými dary hmotnými vyplacen býti nemůže. Jestli ale manžel, jemuž někdo jiný v manželské právo jeho zasáhl, sám *svolení k cizoložství dal*: nejsou jemu cizoložníci ničím povinni, ale ovšem povinni jsou z mravního zločinu svého křesťansky se káti.

Velmi důležitou věcí jest při spáchaném cizoložství, *jestli žena vdaná z cizoložníka počala*, a tak svému muži nového schovance, ostatním ale dítkám manželským nového spoludědice přivedla. Stala-li se žena vdaná matkou v cizoložství *s dobrovolným svolením svým:* musí zároveň s cizoložníkem na to se přičiňovati, aby i nevinnému manželu i ostatním dítkám škoda odčiněna byla. Byla-li vdaná žena hmotným násilím aneb mravní mocí, výhrůžkami, strachem atd. *svedena;* povinen jest svůdce její veškeré vzešlé škody nahraditi sám.

Z pravidla bývá dítko v manželství zrozené ode všech soudů za manželsky zplozené považováno a v rodině chováno, aby jinak, kdyby z rodiny bylo vyloučeno, čest rodiny neutrpěla, mír v ní porušen nebyl, a řádné vychování ostatních dítek snad nemožným se nestalo; avšak, když dítě v rodině zůstává, má muži nevinnému nahražena býti *veškerá škoda*, která mu z vychování cizího dítěte vyplynula; a musí po právu býti nahražena i ostatním dítkám manželským *veškerá újma* v ošetřování a v dědictví, kterou příchodem dítěte v cizoložství zplozeného utrpěly.

Nahražovati mají *spoluvinníci* vždy se všemožnou opatrností, nejlépe skrze cizí, mlčelivé lidi, tak aby hřích se neprozradil, dobrému jménu rodiny se neublížilo, a zbytečné i záhubné sváry rozníceny nebyly. *Provinilá matka* ale, nemá-li pomoci ku náhradě od jinud, povinna jest tím větší pilností a šetrností, zvláště při vlastní osobě své, se vyznamenávati, a tak jmění manžela svého poškozeného rozmnožit hleděti. *Dítko*, v cizoložství zplozené, povinno jest, když plné o tom jistoty nabylo, že manžel matky jeho otcem jeho není: všecko vrátiti i nahraditi, co od domnělého otce aneb příbuzných jeho toliko proto obdrželo, že ho za pravé, manželské dítko měli.

Co tu zlých, snad bezčetných následků v rodinách mnohdy pro jediný již hřích! Mnohdy i celé národy i říše rozvadily a potíraly se na vzájem pro porušenou věrnost manželskou! Což divu, že i pohanský mudrc bránil se smilstvu slovy: „Nekoupím si dlouhé žalosti za kratinkou rozkoš!“

3. Taktéž smilstvo *mezi svobodnými* nemůže býti jinak napraveno, leč upřímným *pokáním* a uraženého *odprošením*. Povstaly-li ze smilstva nějaké časné škody, třeba jich *nahraditi*.

Svůdce povinen jest *svedené* tolik nahraditi, mnoho-li jí škody učinil tím, že hřích její ve známost přišel, a že nemůže nyní tolik si vydělati aneb tak dobře se vdáti, jak by bylo, kdyby hřích její v známost nebyl vešel. Má ji tedy buď sám za manželku pojati, možno-li to, aneb jí alespoň věno tak rozmnožiti, aby škody neměla.

Jestli zplozeno bylo *dítko*, mají se oň oba rodiče stejnou měrou starati, když oba stejně svolili; jestli ale otec matku k smilstvu nějak donutil, povinen jest on sám veškerou péči o zplozence svého míti, i matce poškozené náhrady učiniti.

Že by ale svobodný muž, jenž se svobodnou dítko aneb třeba i více dítek zplodil, tuto později za manželku pojati *musil*, nikterak na pravdě nespočívá, ješto povinnou náhradu i jinak učiniti jí může.

A přece jsou mnohé, ježto mužům nerozvážným po vůli se dávají, ano všemožnými způsoby na sebe lákají, doufajíce, že jich k sobě potom snáze připoutají; ano, což by mezi křesťany mělo býti k neuvěření, děje se, že i vlastní otcové, ano vlastní matky, které by stydlivostí nad muže vynikati měly, dorůstající aneb květoucí dcery své k tomu přímo navádějí, jak by mladé, bohatší muže v tenata svá vlákaly, a tak snadněji

ku sňatku přivedly! Jaká to pošetilost, chtíti štěstí své neb dítěte svého zbudovati na troskách ctnosti jeho! Odkud má přijíti požehnání, když kdo způsobem takovým základ klade ku manželství a k nové rodině, a pro mrzký zisk zapomíná na Boha, pomoc Jeho, odplatu Jeho! I když kdo způsobem tak nešlechetným, před Bohem ohavným, manželství se dodělá, nemívá v něm pak štěstí a Božího požehnání. Nejčastěji, když bujnost mládí a klam smyslů poulevily: žena muži se znechutí, zoškliví, on jí pohrdá, a z jejího manželství zbývá pak jen to poslední, totiž „želství!“ Také dítky dověděvše se o životu svých rodičů z mládí, pohoršení berou, příkladu jich snadno následují, rodičům svým z poslušnosti se vypovídají, a tak za hříchy jejich mládí pokuty již na zemi jim připravují! —

Všichni konečně vinníci v příčině svaté čistoty mají, když hřích jejich zjevným se stal, členy rodin, kterým hanbu učinili, skroušeně odprositi; tím věrnějším plněním povinností svých k nim zadost činiti; a úplné odvrácení mysli své od všeho druhu nečistoty na jevo dávati.

Úvaha. „Chlipnost jest zhoubný žár; a proto nechtějme mu skytati potravy vilné. Ó pase se chlipnost při hodování, živí při rozkoších, podpaluje vínem, rozpaluje opilstvím,“ tvrdí svatý Ambrož*). Je-li tomu tak, pak sluší se, ano naprosto nutno jest, odstraňovati v životě svém, i v životě těch, jichž péče nám svěřena jest, všecko, co by vrozený nám pud po tělesné rozkoši mohlo podrážditi a roznítiti, tak že by pak zákonem Božím říditi se nechtěl, a vůli naši v otroctví uváděl!

Je-li hodování a rozkošnictví vůbec největším nepřítelem svaté čistoty: třeba tedy býti *střídmým*, ježto **střídmost** jest tou ctností, která člověka způsobilým činí, aby požitků smyslných vůbec, a tedy i práv, v přikázaní šestém Bohem propůjčených, užíval toliko tím řádem, ku kterému Bůh jich uvázal, t. j. toliko v řádném manželství; a tu ještě dle výroků Bohem osvíceného rozumu tak, aby toliko dosáhl cíle, pro který manželství ustanoveno jest**).

A že *Bohu vůbec nejlepší obět přinášíme, když se požitků smyslných z lásky k Němu všemožně zdržujeme:* tož v příčině

*) Lib. 1. de Poen. c. 14.
**) Srovn. § 85. I.

užívání rozkoše z tělesného obcování pocházející *nejdokonalejší střídmost* na jevo dává, a tedy i nejkrásnější službu Bohu koná, kdo z lásky k Němu vůbec všech práv, přikázaním šestým lidem udělených, úplně a ustavičně se zdržuje, čili stálé *panictví* aneb *panenství* zachovává, aneb aspoň později v úplné *zdrželivosti* žije.

A jako člověk skutkům chlipným se oddávající ve strašné pohromy duchovní i tělesné, časné i věčné upadá*): tak zase člověk čím zdrželivější, čistotnější: tím stává se i schopnějším, tajemství Boží chápati, ano s Bohem v užší spojení vcházeti. Proto také *blahoslaví Pán lidi čistého srdce*, a slibuje jim patření na Boha**); a v knize Zjevení se dočítáme, že ti, kteříž panictví svého neporušili, tvoří v nebi zvláštní sbor kolem Beránka Božího, Jehož stále provázejí, a Jemuž zpívají zvláštní píseň chvály, které mimo ně nikdo nedovede***).

A jako nestřídmost zvláště v jídle a pití svádí ku skutkům smilným: tak střídmost chrání duši při útocích pudu pohlavního, a činí člověka schopným, aby dle stavu svého čistotně žil. Učitelé zákona Božího vesměs v tom se shodují, že co jindy nectným bývá, při pokušení proti svaté čistotě nezbytným prostředkem jest — totiž *vystříhání se příležitostí, útěk*. Sv. Pavel vyjádřuje se zkrátka, řka: „Utíkejte smilstva“ †)!

Avšak i když zevnějších příležitostí a pokušení ku smilstvu se varujeme, proto ještě vyhráno nemáme, ještě máme zrádce ve vlastním příbytku svém, prudký pud v těle svém. I vrůstá v nás žádost smilstva, třeba tisickrát potřena, vždy znovu, kdykoli v kterékoli věci ostatním žádostem smyslným po vůli jsme. Proto tedy třeba netoliko v jídle a pití všemožně střídmým býti, ale i *ostatní žádosti těla* po zábavách a pohodlí *přemáhati, krotiti, umrtvovati*, tělo duchu podrobovati, ano i žádosti ducha krotiti, zvláště obrazotvornost††) jeho na pevné uzdě míti!

Všecko toto obtížné se varování, přemáhání, stálé zapírání nemožným nám jest, spoléháme-li se toliko na síly své. Bez pomoci či milosti Boží člověk ničeho k životu věčnému dopomáhajícího nedokáže†††), a *nejméně* se přemůže a

---

*) § 94.

**) Mat. 5, 8.

***) Zjev. sv. Jana 14, 1—5.

†) I. Kor. 6, 18.

††) § 89. I. 11—13. § 94. Úvaha.

†††) Srovn. § 33.

čistotu těla i duše zachová, když Bůh mu nepomůže! Za tou příčinou, že, jako ani my do nečistých nádob vzácné věci neukládáme, ani Bůh do duší hříchem poskvrněných milostí svých nevkládá: třeba při veliké slabosti naší *opět a opět svátostně se zpovídati; duši svou stále očisťovati; chlebem nebeským ve svatém přijímání sytiti i posilovati; a Boha stále za dar zdrželivosti prositi**). Nebo když Bůh s námi, kdo pak proti nám?

K dobré modlitbě patří také dobré *rozjímání*, z něhož modlitba teprv celou svou sílu bere. Učitelé církevní předpisují všem těm, kdo o svatou čistotu stojí, aby rozjímali zvláště o těchto předmětech: Že jsme k obrazu Božímu stvořeni; že při svatém přijímání sám Syn Boží jako Bůh i člověk jest hostem naším; že máme býti chrámy Ducha svatého; že vševědoucí Bůh nás všude vidí i slyší; že rozkoš jest krátká, tresty pak za ni dlouhé; že života našeho konec velice nejistý, a že každého okamžení, hned po prvém svolení ve smilstvo můžeme upadnouti do rukou přísně kárajícího Soudce.

K snadnějšímu se přemožení pomáhá také představovati si svatý, zdrželivý, čistotný život Pána Ježíše, přesvaté, neposkvrněné Bohorodičky Panny Marie, panického ženicha jejího svatého Josefa, svatého poustevníka Jana Křtitele, Josefa egyptského, jakožto vzorného mladíka, bohabojné Zuzany, jakožto příkladu pro vdané, svatého Aloisia, zvaného „anděla v těle lidském," a jiných svatých v nebi a zbožných křesťanů na zemi.

Ó mnoho jest nepřátel spasení našeho; jeden z nejhorších jest ale vlastní tělo naše se svým pudem pohlavním. Kdo nám pomůže, abychom všechny půtky s ním konečným vítězstvím korunovali? — Jistému světci byl ukázán svět ve své celé svůdnosti, jako naplněný na všech místech osidly, do kterých lidé, tělesnýma očima jich nevidouce, stále upadali a v kterých i hynuli. I zhrozil se toho, dále životem kráčeti, běduje: Kdo že bude moci všem osidlům uniknouti, když za každým krokem nové nástrahy člověka stíhají? „*Pokorní srdcem* projdou!" dostal za odpověď; a pak s radostí rozpomenul se na slova apoštolská, že „se Bůh pyšným protiví, ale pokorným dává milost" **), bez které ovšem nikdo osidlům světa, těla a ďábla neujde.

*) Srovn. níže § 137.

**) Jak. 4, 6.

Ano této pokory vždy před Bohem i před lidmi dbejme! pokory, pravím, při jídle, pití, zábavách, v oděvu: zkrátka ve všem a dojista jako Bůh pyšné milostí svou opouští a je ve zjevné nestydatosti klesati nechává: tak Bůh nám pokorným pomůže, že všem nástrahám těla unikneme a do života věčného šťastně dospějeme. V tom také záleží veškerá **moudrost pravá** čili **opatrnost křesťanská**, abychom spasení své vždy na zřeteli měli, a proto všeho na světě se odříkali, co by nám na závadu býti mohlo, abychom z tohoto slzavého údolí vykročujíce, života přeblaženého a věčného snad nedosáhli! Kdo takto moudře jedná a cíl svůj šťastný za hrobem vždy při všem svém podnikání před očima má: jedná jedině dle návodu svatého Pavla*), jenž tělo své trestal a ve službu podroboval a jenž k boji duchovnímu vybízí slovy: „Zdaliž nevíte, že kteříž o závod běží (jak bývalo u starých Řeků a Římanů) všickni sice běží, ale jeden (toliko) bere základ (t. j. sázku, která ustanovena byla tomu, jenž by prvý cíle doběhl)? A každý, kdo o závod bojuje, ode všech věcí se zdržuje (které by mu v boji překážely, aneb jimiž by v boji zemdlíval a neschopným se stal): a oni zajisté (tak činí), aby porušitelnou korunu obdrželi; my pak (věrně-li bojovati budeme, obdržíme korunu netoliko někteří, ale všichni, a nikoliv korunu porušitelnou, ale) neporušitelnou!“ A tu dej nám milosrdný Bůh!

IV. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině majetku čili v příčině pravidlování „žádosti očí“.

„Nepokradeš!“

„Aniž požádáš statku cizího!“

§ 96. Každý má právo na vlastní majetek.

1. *Vrchním* a *pravým majetníkem* všech statků pozemských jestiť zajisté Stvořitel i Zachovatel jich *Bůh*, jak pěje krásnými slovy žalmista Páně, řka: „Hospodinovať jest země, i plnost její (čili vše, co na zemi jest): okršlek země i všickni,

*) I. Kor. 9, 24—27.

kteříž přebývají v něm. Neb On (sám) nad mořem založil jej: a nad řekami připravil jej“ *).

Když Bůh člověka stvořil, učinil ho viditelným pánem veškerých věcí stvořených, jak stojí psáno: „Učiňme člověka k obrazu a ku podobenství našemu: a *ať panuje* nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským, i nad zvířaty, i nade vší zemí, a nad všelikým plazem, kterýž se hýbe na zemi **).

Avšak Bůh neučinil člověka pánem všech věcí neobmezeným, tak jako by sám vší moci nad světem byl se ve prospěch člověka odřekl: nýbrž *učinil ho u vladaření sobě podrobeným*; a sice tak, aby užíval sice moci mu svěřené nad veškerými věcmi stvořenými ve svůj pravý prospěch, beze všeho zkracování: ale aby také v poddanosti k svrchovanému Pánu svému zůstal a z hospodaření svého Jemu jednou odpovídal. Jinými slovy: Pán Bůh člověka „ustanovil nad dílem rukou svých, a všecko položil pod nohy jeho“ ***) čili všeho stvoření učinil jej pánem, ale ne neobmezeným, nýbrž obmezeným, čili správcem; Bůh člověka postavil sice do světa, ale neučinil ho pro tento svět; uložil jemu darů pozemských užívati, by tělo při životu zachoval, jak dlouho Stvořiteli jeho se líbí, a ducha aby vzdělával i připravoval pro život věčný; ale neučinil statky pozemské posledním cílem člověka.

2. Pokud byli první lidé v ráji, byl všechen *majetek jich společný*, a mělo také tak zůstati, aby ze společného každý užíval, čeho měl potřebu. Avšak člověk v tom přeblaženém stavu nevytrval, Bohu se zprotivil, a tak svolal kletbu i na sebe i na všechny tvory nerozumné, které vládě jeho Bůh byl podrobil †). Jako on vypověděl se z poslušnosti k Bohu, tak zase příroda, čili věci od Boha stvořené a vládě člověka Boha poslušného podrobené, vypověděly se dle vůle Boží na trest z poslušnosti k Adamovi. Neztratil sice člověk vlády nad tvory veškerými, ale přece nad přemnohými; a vláda nad nemnohými věcmi, jež mu byla ponechána, aby nutných potřeb života uhájiti mohl, velice se mu pro hřích znesnadnila. A věci ty, nad nimiž jednotlivci vláda ponechána, aby jich k svým záměrům a ku svému blahu volně i nezkráceně užívati mohl, slují pospolu jeho **majetek či statek soukromý**.

*) Žalm 23, 1. 2.

**) Mojž. 1, 26.

***) Žalm 8, 7. 8.

†) Srovn. I. Mojž. 3, 17—18.

Majetek soukromý má tedy svůj počátek v hříchu prvních rodičů. Kdyby nebyli prarodiče naši zhřešili, bylo by vše zůstalo všem společným, všichni pro společný blahobyt byli by se přičiňovali, a každý ze společného statku byl by sobě jen tolik bral, mnoho-li by ku svému blahu byl právě potřeboval. Hřích spáchaný odvrátil ale ducha lidského od Boha, a obrátil ho ku tvorům*); hřích učinil člověka nakloněným k nelásce ku svým bližním, tudíž k hádkám, různicím, svárům, bojům, vraždám; hřích učinil člověka milovníkem statků i rozkoší z věcí stvořených pocházejícím, a tedy i náchylným k lakotě, smilstvu, nestřídmosti, zahálce. Měla-li společnost lidská obstáti, nebylo to možno při takovýchto odporech. Proto třeba bylo, aby každý měl majetek soukromý čili vlastní, chráněný, aby tak snadno nevtíral se v majetek cizí, a aby z toho nebyl boj neustálý až do vyhubení pokolení lidského. A proto Bůh nechal lidem vládu aspoň nad některými věcmi, čili zřídil majetek soukromý, ježto by jinak mnozí nechtěli pracovati pro blaho obecné či blaho ostatních; mnozí nechtěli by nad vlastní potřebu v potu tváři vzdělávati zemi Bohem prokletou, když by užitek z práce jich připadal i jiným, jakož toho doklad máme na snahách všech, kdož za našich dob pro blaho „obecné“ lenoší, kdežto v „svém“ rádi pracují! Časté spory o věci společné nevedly by k udržení pořádku ve společnosti lidské, ale k úplnému jí rozkladu. Ano správa věcí všem lidem společných, holou jest nemožností.

3. Ale ač majetek soukromý kořen svůj má v hříchu, poněvadž teprv po prvním hříchu potřeba jeho se ukázala: tož Bůh v převeliké moudrosti i prozřetelnosti Své zařídil ho přece tak, aby člověka chránil proti rozmanitým hříchům, a *nápomocným mu byl v konání rozličných dobrých skutků a ctností.*

Za tou příčinou dal již v *Starém Zákonu* dvě zvláštní přikázaní, sedmé a desáté v desateru, jimiž získání i užívání soukromého majetku dovoluje i posvěcuje; i chválí na mnohých místech Zákona toho lidi, kteří přísně dle spravedlnosti a lásky k bližnímu o vlastní čili soukromý majetek usilují; dle vůle Jeho jím vládnou; a každému, co mu náleží, prokazují i propůjčují. Tak soukromý majetek měli již synové prvních rodičů: Kain polní hospodářství, Abel stáda, i chválen

*) § 38. III.

jest Abel, že z majetku svého vybral dar Bohu, pokud mohl nejdokonalejší, a v obět zápalnou přinesl ho Stvořiteli i Pánu svému. Josef egyptský má chválu, že pečoval o blahobyt lidu mu svěřeného, ukládaje majetek nadbytečný pro čas nedostatku. Tobiáši dostalo se chvály od samého posla nebeského, že z majetku svého dobrodiní činil, atd.

V *Zákonu Novém* ale výslovně se praví, že člověk smí sice majetek vlastní míti, avšak že nemá se považovati za neobmezeného panovníka statku svého, nýbrž toliko za dočasného správce, jemuž bude jednou počet klásti z vladaření svého. Že statků svých pozemských užívati má jen potud, pokud potřebu má; přebytek ale že má ukládati v rukou chudých na úrok u Boha, a pro čest Boží i spásu svou.

Tak nabádá svatý apoštol Pavel učenníka svého Timothea slovy: „**Bohatým** tohoto světa (t. j. těm, kteříž více mají, než potřebují) přikazuj, ať nejsou vysokomyslní, ani nedoufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém, (kterýž nám dává všecky věci hojně ku požívání); ať činí dobře a jsou bohati v dobrých skutcích; ať rádi dávají a se sdělují; ať si skládají dobrý základ k času budoucímu, aby dosáhli pravého života“ *). Ano Pán a Spasitel náš nenařizuje sice, ale radí věrným svým, aby štědrými byli až do ochuzení sebe, ježto boháči nesnadno do nebe přicházejí, anoť „snáze jest velbloudu skrze ucho jehelní projíti, nežli bohatému vjíti do království nebeského“ **); a z lásky k Bohu čili dobrovolně zcela nemajetným zaslíbil velikou odměnu, když řekl: „blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské!“ ***) A zbožný Hermas v knize „Pastor“ důmyslně praví: „Jako kmen vinný jilmem se podpírá: právě tak boháč modlitbou chudých podporu dostává. Ten strom zdá se býti neužitečným: ale přece vinnému kmenu slouží, jenž na něm roste; a drží ho, aby tím více ovoce donesl“.

Chudým ale (t. j. těm, kteří nemají, čeho nutně potřebují), velí Bůh, aby spokojeni byli s tím, čeho jim dobrota Božská popřává, ježto tak nejjistější a nejbezpečnější cestou se ubírají k veliké odplatě za strádání své za Tím, který z lásky k nám chudý na svět přišel, chudobu slovem i životem kázal, a právem o sobě v životě i ve smrti na kříži říci mohl: „Lišky

*) Tim. 6, 17—19.
**) Mat. 19, 24.
***) Mat, 5, 3.

doupata mají, a ptáci nebeští hnízda: ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil“ *).

4. Tomuto učení Písma svatého, že majetek soukromý míti můžeme a jak ho užívati máme, příkře na odpor jsou *novověká učení*, jež dvojím směrem od pravdy i spravedlnosti se odchylují; a sice:

a) Jsou lidé, kteříž učí, že *člověk jest neobmezeným pánem věcí svých*, tak že tedy se statky svými může nakládati dle libosti, a užívati jich k ukájení veškerých hříšných žádostí, jež se v něm ozývají, aniž by komu, ba ani samému Bohu ze spravování i užívání majetku svého odpovídati měl. Učení takové veškerý řád Bohem stanovený naprosto převrací, ježto činí člověka Bohu neodpovědným, tedy Bohu jaksi rovným; i jest tudíž rouháním a zneuctíváním Velebnosti Božské, která nepřestává vládnouti všem tvorům, rozumným i nerozumným; živým i neživým; andělům, zvířatům, bylinám, nerostům a ovšem i lidem.

b) Jiní poblouzenci učí pravý opak, tvrdíce, že *člověk nemá práva nižádného, aby majetek soukromý měl*, ale že vše všem společným býti má. Společné cizím slovem zní komunní neb socialní; a proto zastanci majetku společného nazývají se **komunisté** neb **socialisté**.

Učení komunistů slavně *zavrhl papež Pius IX.*, uváděje za důvod, že komunisté chtějí všech statků i rozkoší pozemských užívati jako ta němá tvář, bez Boha, bez Církve, bez náboženství, a že tak všeho se odříkají, co člověka nad nerozumné tvory povznáší.

Ale ani kdyby nejvyšší učitel Církve a náměstek Páně zhoubného bludu toho zřejmě neodsoudil: již každý člověk se zdravým rozumem uznati musí, že učení takového ve skutek uvésti nelze, leč by kdo veškeren náboženský i občanský řád podkopati a převrátiti, ano celou společnost lidskou zničiti si byl předsevzal. Nebo dejme tomu, že by dnes přestalo platiti přikázaní „nepokradeš,“ a každý musil by odvésti do společné hromady vše co má: kdo bude rozdíleti, aby každý tolik dostal, mnoho-li potřebuje, když každý jiné potřeby má; když jeden mnoho jí, druhý málo; někdo opojných nápojů vůbec nepožívá, jiný by se v nich utopil; jeden sprostým šatem se spokojuje, jiný jen by se fintil? Zdaž ten, kdo by rozdílel, nebude více pamatovati na sebe a na své, než na ostatní?

*) Mat. 8, 20.

A kdo mohl by se děliteli diviti, jestli dle přísné spravedlnosti nerozdělí, když by již neplatilo „nepokradeš?“ A pak kde se najde člověk, jenž by spravedlivou měrou udílel lenochu i pracovitému? A nebude-li míti pracovitý, přičinlivý z namáhání svého ničeho více, než čeho má nutnou potřebu, jako lenivý; kdo bude chtíti ještě pracovati?

Není-li ani možno, aby se lidé spravedliví porovnali o majetek společný, ježto i mezi pastýři Abrahamovými a Lotovými hádky povstávaly o společné pastvy*); a ježto i mezi prvními křesťany vznikaly nedorozumění pro nestejné prý rozdělování almužen mezi vdovy a sirotky křesťanů ze židovstva vyšlých a oněch, kdož z pohanstva ku Kristu se byli přidali**): kterak že by lze bylo, aby se spravedlivé dělení dálo mezi lidmi bezbožnými, jimž ničím není Bůh, ani Bohem nařízená láska k bližnímu?

Z toho všeho patrno, že kdo soukromého majetku upírá, upírá i Bohu, že jest přemoudrým všech věcí řiditelem; upírá tak Boha svrchovaného vůbec; upírá i život po smrti, poněvadž nerovnost statků pozemských a nestejné jich užívání za nespravedlivé považuje, a tak se chová, jakoby životem tímto vše bylo skončeno. Kdo majetku soukromého upírá, má člověka za pouhé zvíře, jež dalších potřeb nemá, než se najísti, napíti, si odpočinouti, plemeno své zachovati!

Zkrátka: kdo majetku soukromého upírá:

a) dopouští se bezpráví proti Bohu, Jenž mnohými zákony právo majetku zřídil i upevnil.

b) Dopouští se křivdy proti bližním, ježto jim upírá, co jim Bůh dal, aneb čeho přirozenou měrou jako ovoce svého přičinění vyzískali.

c) Podvrací blaho lidské společnosti, poněvadž postaviti ji chce mimo Boha, bez Něhož obstáti nemůže; nebo kdyby právo majetku padlo, i jiná práva Bohem daná padnouti by musela, a obecný boj jednoho proti druhému by povstal, v němž by pokoje nebylo, až by celá lidská společnost se rozpadla.

d) Činí konečně i sebe na světě rozervaným a po smrti věčně nešťastným, jelikož hledá na světě lidi, jakých svět nemá; a blaho, jehož v životě tomto dosíci nelze, zapomínaje při tom na odpovědnost před Bohem a odplatu za hrobem!

---

*) I. Mojž. 13, 7.

**) Srovn. Skut. apošt 6, 1.

Poněvadž tedy majetek soukromý z vůle Boží jest: máme dojista i povinnosti k němu; a sice povinnosti v příčině dobývání, spravování i užívání majetku jak vlastního tak i cizího. Za tou příčinou uvážíme učení o majetku takto:

A) O povinnostech *v příčině majetku vlastního*, a sice:

I. Jak máme majetek dobývati; a

II. jak nabytého užívati.

B) O povinnostech *v příčině majetku cizího*, a sice:

I. Jak máme bližnímu v dobývání jeho napomáhati;

II. kterak bývá bližnímu na majetku ubližováno; a

III. jak máme poškozenému bližnímu nahražovati.

§. 97. A) Jaké povinnosti máme v příčině majetku vlastního.

Povinnosti v příčině majetku čili statku vlastního jsou dvojího druhu; a sice sluší uvážiti, čeho šetřiti:

I. v příčině statku nabývání: a

II. v příčině jeho užívání.

I.

O povinnostech v příčině majetku vlastního dobývání.

1. Jsou lidé, kteří volí dobrovolně v chudobě žíti, aby tak lásku svou i obětovnost ukázali Kristu Ježíši, Jenž z lásky k nám volil život na světě tak chudobný, že mohl o Sobě říci: „Lišky doupata mají, a ptáci nebeští hnízda: ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil“ *). Avšak dokonalé takové odříkání se statků pozemských pro toho, kdo se k němu platným slibem nezavázal, není povinností, ale toliko evangelickou *radou* **). Jako má každý práva a povinnosti k životu ***): tak má také každý právo ku všemu tomu, co k zachování života slouží; a tedy i *právo* ku statkům pozemským; a s právem tím také spojené *povinnosti*, aby potřebného majetku si vydobyl, jej také uschovati i rozmnožiti hleděl, a tak netoliko k zachování života vlastního, ale také proto, aby v životných

*) Luk. 9, 58.

**) Srovn. § 18

***) Srovn. § 88—91.

potřebách pomáhati mohl bližním svým, zvláště těm, o které jako otec, hospodář, představený atd. pečovati povinen jest. Tak učí svatý apoštol národů, když píše: „Prosíme vás, bratří, abyste se více rozhojňovali (v lásce), a snažili se pokojnými býti a svým obchodem se obírati a rukama svýma pracovati, jakož jsme přikázali vám*); nebo sami víte kterak máte následovati nás: nebo . . . nejedli jsme chleba od koho, nýbrž v práci a v unavení, ve dne i v noci pracujíce, abychom žádného z vás neobtěžovali. Ne jako bychom nebyli měli moci (od vás slušné odměny žádati), ale abychom se vám dali za příklad, abyste následovali nás . . . *Nechce-li kdo dělati, aby také nejedl!*“ **) A opět: „Jestliže pak kdo o své a obzvláště o domácí péče nemá: víru zapřel, a jest horší než-li nevěřící“ ***).

A smí-li, ano má-li každý o majetek dbáti: ovšem že i *kněz i osoby duchovní* mají o statky pozemské pečovati, ježto i Pán Ježíš, Jehož nebesa i země poslouchají, dárky věřících pro poučení naše k potřebám svým i družstva svého skládal, a Jidáše pokladníkem jich učinil. A svatý apoštol výslovně dí: *„kteří oltáři slouží, s oltářem díl mají . . . kteříž evangelium zvěstují, aby z evangelia živi byli“* †).

Není tedy pochybnosti, že kdo má povinnosti tak dlouho žíti, jak dlouho Bohu se líbí: má i také povinnosti, tolik si dobývati, čím by života svého uhájil, a povinnosti s životem pozemským spojené vyplnil.

Avšak v příčině dobývání statků pozemských sluší pamatovati, že ono *nesmí býti na újmu snaze po životu nebeském*; že statků pozemských nemáme považovati za svůj cíl, ale toliko za prostředky k dosažení cíle posledního, života věčného za hrobem. Proto krásně i dobře se modlil Šalomoun, když Pána prosil: „Chudoby ani bohatství nedávej mi: uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé: abych snad nasycen jsa, nebyl přivábén k zapření (tebe), a neřekl: kdo jest Hospodin (ježto bohatství a rozkoše života svádějí ku pýše, nevěře a spuštění se Boha); aneb abych nouzí jsa dohnán, nekradl, a nepřísahal křivě“ ††). A v stejném smyslu velí Pán, řka: „Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho: a

*) I. Thessal. 4, 10. 11.
**) II. Thessal. 3, 7—10.
***) I. Tim. 5, 8.
†) I. Kor. 9, 13. 14. V. Mojž. 18, 1.
††) Přísl. 30, 8. 9.

toto všecko (čeho k nutnému obhájení života potřebu máte) bude vám přidáno!“ *)

Při dobývání statků pozemských slušno tedy jistých pravidel šetřiti, abychom se proti vůli Boží neprohřešili.

2. *Pravidla, jichž při dobývání statků pozemských šetřiti třeba,* jsou:

a) Dobývej statků pozemských vždy *spůsobem toliko dovoleným, t. j. poctivou prací,* tak „aby žádný nepřesahal (k tomu, což jeho není), aniž oklamával v jednání bratra svého; nebo mstitel jest Pán toho všeho“ **). Kdo dobývá statků spůsobem nespravedlivým, Boha těžce uráží, an bližního poškozuje, a sobě neprospívá, jak naše staré přísloví dí: „Jeden groš nespravedlivý, sto spravedlivých vyhání z kapsy.“ Sluší tedy šetřiti slov žalmistových: „Z práce rukou svých jísti budeš; blahoslavený jsi a dobře tobě bude“ ***).

b) Dobývej statků pozemských vždy *s náležitou mírou,* jak učí Pán, řka †): „Neukládejte si pokladů na zemi, kdežto rez a mol kazí, a kdež zloději vykopávají a kradou: ale skládejte si poklady v nebi . . . Nebo kde jest poklad tvůj, tuť i srdce tvé“ (t. j. tam bude i žádost tvá, buď na nebi, anebo na zemi; při věcech časných anebo věčných). A svatý apoštol Páně radí: „Čas (t. j. veškeren život pozemský) krátký jest; náleží tedy, aby .... kteří pláčí, jakoby neplakali; a kteříž se radují, jako by se neradovali; a kteří kupují, jakoby nevládli; a kteří tohoto světa užívají, jako by neužívali; neboť pomíjí způsoba tohoto světa“ ††).

c) Dobývej statků pozemských *s odevzdaností do vůle Boží,* tak že spokojeným zůstáváš, i když pilné snahy tvé se šťastným účinkem se minuly. Sluší pamatovati, že Bůh nejlépe ví, zdali komu bohatství aneb chudoba prospívá, a že údělem naším od prvních rodičů není život bezstarostný, pohodlný: nýbrž, abychom v „potu tváři“ jídali svůj chléb. Prositi máme sice: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes!“ Ale dříve ještě: „Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi!“

3. *Proti těmto pravidlům při dobývání statků pozemských se prohřešují:*

---

*) Mat. 6, 33.
**) I, Thess. 4, 6.
***) Žalm 127, 2.
†) Mat. 6, 19—21.
††) I. Kor. 7, 29—31.

a) kdo *prací nepoctivou* statků získati chtějí. Takové nepoctivé práce konají: kdo za mzdu krkolomné kousky provozují*); kdo nevěrecké, oplzlé knihy spisují, tisknou, rozšiřují**); kdo nestoudné obrazy kreslí neb malují; kdo bližního šidí v míře, váze, v práci a t. d.

b) Kdo po statcích pozemských nad potřebu a na Boha zapomínajíce se shánějí, čili lidé **lakomí**, kteříž upadají v osidla ďáblova***).

c) Kdo práce své lehkomyslně zanedbávají, čili lidé **leniví**, kteříž pak vší nešlechetnosti stávají se schopnými, ježto „zahálka počátek jest vší nepravosti". Lenivým není ale toliko ten, jenž ničeho pracovati nechce: ale i ten, kdo dělá věci, kterých činiti nemá, a i ten, jenž povinnosti své s nedbalostí vykonává.

d) Kdo *toliko svému přičinění* všeliký zdar při pracích svých přičítají a při nezdarech Bohu se rouhají†).

4. *Spůsoby, jakými majetku spůsobem dovoleným nabyti můžeme,* jsou:

a) *Přivlastníme si věc, jež pána nemá* (occupatio). Takovými věcmi jsou na př. divoká zvířata, jichž kdo na svém ulovil; skryté poklady, jichž kdo na svém našel; věci, jež jiní dobrovolně opustili, jako jsou klasy na poli po sklizni; hrozny zbylé po vinobraní; paběrky na stromech ovocných; věci, jež voda na břehu zanechala, a těm podobné.

Od věcí dobrovolně opuštěných aneb pohozených dobře sluší rozeznávati věci, jež kdo nedobrovolně opustil čili *ztratil.* Věcí ztracených nesmí si nechati ten, kdo jich nalezl, ale má je vrátiti vlastníkovi i s užitkem, kterého snad z věcí nalezených měl. Jen za uschování, opatrování a jiné namáhání aneb výlohy, jež kdo s věcmi nalezenými měl, může odměnu žádati. Toliko, nemůže-li vlastník věci ztracené nalezen býti, ani když o věci nalezené veřejná prohláška na úřadě aneb skrze noviny učiněna, smí si *nálezce* čili ten, jenž věc ztracenou nalezl, nález nechati, jestli je nepatrný a nálezce sám chudý, poněvadž věc taková jest jako bez pána; jinak sluší věci nalezené obrátiti k skutkům dobročinným, k jakým by ji i ten, jenž ji ztratil, po rozumu obrátiti mohl; na př. uči-

*) § 89.
**) § 90.
***) Srovn. I. Tim. 6, 9.
†) O nebezpečí při dobývání majetku viz § 123.

niti z nálezů dary chudým; na vystavění domu pro služby Boží neb opatrování ubohých; na obětování mší svatých a t. d.

b) Způsobem spravedlivým nabýváme majetku, když nám věc, s kterou zápolíme, kterou opatrujeme neb zlepšujeme, *přinese ovoce* neb *užitek práce* (fructus, partus, accessio). Tak příkladně když se komu strom osype ovocem; dobytče vylíhne mládě; voda naplaví kus břehu.

c) Způsobem dovoleným nabýváme statku, když se věc, o niž jde, *promlčí* (praescriptio), t. j. když někdo ji má po jistou dobu, kterou občanský zákon určuje, ve skutečném držení, domnívaje se při tom právem, že mu věc ta náleží. *Čas* k promlčení vyměřuje se zákonem dle rozličného stavu osob a jmění. *Příčina,* pro kterou může se kdo za pravého vlastníka věci nějaké míti, bývá, když věc tu koupil aneb darem obdržel, nevěda ovšem, že ona pochází z loupeže aneb krádeže. Když doba zákonem určená vypršela, může ten, kdo věc po celou tu dobu ve skutečném držení měl, také na dále si ji podržeti a za vlastní považovati, byť se byl po uplynutí určené doby přesvědčil, že věc, kterou dříve právem za svou považoval, vlastním majetkem jeho býti nemohla.

Promlčení *dovoleno* jest proto, poněvadž ustanovením takovým jistota majetku ve společnosti lidské na pevné nohy se staví, any dlouholetým snad svárům a nákladným soudům meze se kladou. Bůh sice velí každému dávati, čím jsme komu povinni; avšak moci světské ponechává určovati, za jakých podmínek kdo majetku spůsobem dovoleným nabyti může. Proto také i Církev s ustanoveními zákona občanského v příčině promlčení souhlasí.

V říši rakouské platí za pravidlo, že kdo po třicet roků věc nějakou po rozumu za svou považoval, může si ji pak i na dále podržeti, byť se byl později přesvědčil, že věc, kterou si před 30 roky koupil, neb kterou darem neb odkazem, jak se domníval, od člověka poctivého dostal, za vlastní svou považovati neměl, ježto spůsobem nespravedlivým byla pravému vlastníku odňata. Na př. kdyby kdo byl po 30 roků nějaký darovaný neb koupený šperk v držení měl, o němž se později dozvěděl, že z loupeže pocházel, smí si ho pak přece beze všech výčitek svědomí podržeti.

Avšak nemůže každá věc promlčena býti. Věci, které promlčeny býti nemohou, jsou věci, které kdo ukradl aneb násilím vzal; věci posvátné, jako jsou chrámy, práva duchovní, nádoby obřadní; statky synů rodných, sirotků; statky

a práva zeměpánu příslušící. Kdo věcí cizích *vědomě* zabere *), ani za sto let pravým majetnikem jich se nestane, ježto věc ukradená povždy volá k pánu svému nazpět (res clamat ad dominum).

d) Způsobem dovoleným nabýváme statku, když se o něm s bližním *právoplatně smluvíme.* **Smlouvou** (contractus) vyrozumíváme ustanovení, jež dvě neb více osob mezi sebou učiní, dle nichž za jistých podmínek jedna právo své k jisté věci na druhou přenáší. Smluviti mohou se lidé o jakoukoli věc, která majetkem člověka státi se může; a *platí* smlouva, když každý ze smlouvajících se byl při zdravém rozumu; ve smlouvu dobrovolně svolil; a měl moc nad věcí, o kterou se smluvil.

Neplatnou byla by smlouva o věci nedovolené, hříšné. Tak Herodes nikdy neměl dceři Herodiady za tanec její dáti hlavu Janovu, třeba i přísahou byl slíbil vyplniti jakékoli přání její: ježto Jan nebyl žádnou věcí, nad kterou by byl Herodes práva měl, aniž byl Jan zločincem, jenž by byl smrti hoden býval.

Hříšnou a nespravedlivou jestiť smlouva, jestli vědomě a dobrovolně z jedné strany děje se na úkor a škodu strany druhé, jako na př. v smlouvách o prodeji a koupi; o míře a váze; o úrocích ze zapůjčených peněz; o nedostatcích při věcech prodaných a t. d. **)

II.

Jak máme statků svých užívati?

Veškeré statky pozemské, kterými vládneme, *za dary od Boha míti máme*, bez Jehož vůle neb dopuštění bychom jich neměli. Bůh nám ale statků vezdejších udělil za tou příčinou, abychom jimi vládli ku cti Jeho a ku svému i svých bližních blahu. A dle těchto pravd sluší i povinnosti v příčině užívání majetku rozdružiti. A sice:

1. *Poněvadž veškeré statky pozemské jsou darem Božím*: máme

a) Bohu za ně den co den vroucně *děkovati.* Nevděkem velice bychom Boha uráželi.

---

*) Srovn. níže učení o držiteli spravedlivém i nespravedlivém § 98. II. 2. a násled.

**) Srovn. níže o hříších proti spravedlnosti, a o povinné náhradě § 130, § 98. III,

b) Máme s tím, čeho nám Bůh popřál, *spokojenými býti*, nezávidíce nikomu, jemuž snad více popřál. Kdo proti Bohu reptá, že nestejně mezi lidi statky pozemské rozdělil, upírá Bohu spravedlnost i prozřetelnost; kdo nespokojeným jest s Bohem: nespokojeností svou zapírá samého Boha, ježto Jemu dobrotu, lásku a tak i ostatních vlastností Božských upírá.

c) Máme statky pozemské jakožto dary od Boha nám svěřené pečlivě *opatrovati;* šetrností, přičinlivostí a hospodárností *rozmnožovati.* Josef egyptský svou rozumnou šetrností po sedm roků úrody získal si vděk svých spoluobčanů v čase neúrody a nehynoucí slávu u Boha i u lidí. I sám Spasitel, kéž ku poučení našemu, nařídil, aby drobty zbylé po zázračném nasycení na poušti byly sebrány, aby na zmar nepřišly, ale ještě užity býti mohly*).

Proti bohulibému šetření a rozmnožování statků vezdejších prohřešují se ale lidé dvojím způsobem. Jedni jměním svým lehkomyslně, bez příčiny plýtvají, a ti slují *marnotratníci*; jiní bezohledně statky pozemské hromadí a s nemírnou láskou u sebe drží, a ti slují *lakomci.*

Marnotratníkem jest netoliko ten, kdo mnoho peněz zbytečně ubíjí: ale i každý, kdo nad svůj stav a nad své jmění se krmí, napájí, šatí, přebývá; zkrátka kdo nádherně žije a tudíž více utrácí, než čeho potřeba i užitečnost káže, a více, než jmění jeho snésti může, zvláště když tím rodinu svou aneb věřitele své poškozuje. Konec jeho bývá smutný i na světě i po smrti. Mudrc náš Štítný dí: „Pij, hrdlo, jez, hrdlo, zaplatíš, hrdlo (třebas na šibenici)!“ Není však nedovoleno poněkud více vydati *za důležitých příčin*, na př. na počtu svých přátel i dobrodinců; na oslavu své duchovní neb světské vrchnosti; na uvítání biskupa a t. p.

Lakomcem není, kdo varuje se zbytečných vydání a spůsobem poctivým shromažďuje statky, aby měl pro naskytající se potřeby své neb dítek svých, aneb jiných lidí, jichž potřeby na srdci mu ležeti musí: ale ten, kdo neštítí se ani nepoctivých skutků, aby majetku nabyl a nabytého ani k věcem nutně potřebným vydati nechce.

Lakota činí nespravedlivým, tvrdým, necitelným; ano jest jako hlavou, za kterou táhne se celý ohon nespravedlností, pročež i *hříchem hlavním* sluje**); neštítí se ani utisko-

*) Jan. 6, 12.

**) Srovn § 42. II. 3.

vání chudých lidí, vdov i sirotků, ani zadržování patřičné mzdy dělníkům, a stává se tak *matkou hříchů do nebe o pomstu volajících**). Proto také líčí ji Písmo svaté barvami odstrašujícími. Tak příkladně dí: „Lakomý nenasyti se penězi: a kdo miluje bohatství, nevezme užitku z něho: i to tedy marnost“ **). „Nebo kteří chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo a v žádosti mnohé, neužitečné a škodlivé, kteréž pohřižují lidi v zahynutí a zatracení“ ***). Ano svatý apoštol národů nazývá lakomství přímo „modlářstvím“ †), poněvadž lakomec místo Boha miluje mamon; tedy na místo Boží věc stvořenou staví, což jest právě znamením všech modloslužebníků, kteříž ovšem podílu na království Ježíše Krista míti nemohou. A svatý Augustin tvrdí: „Lakomec, prve než co získá, sebe samého ztrácí; a prve než co uchvátí, bývá sám uchvácen.“ A mudrosloví lidu popisuje lakomství slovy: „Lakota, hluboké moře.“ „Chudému se nedostává všeličehos; lakomci všeho.“ „Lakoty a ohně, přikládaje, neuhasíš!“ „Skoupý, aby hned jednoho groše naložiti nemusil, raději potom škoduje deset.“ „*Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší.*“

Nejsmutnější doklad toho, kam hříšná láska k penězům a k statkům pozemským vůbec přivádí, máme na nešťastném apoštolu Jidášovi, který ku všem nespravedlnostem dřívějším naposled i Mistra svého prodal a zoufalstvím a samovraždou skončil!

Co činí lakomství zvláště nebezpečným, jestiť ta okolnost, že, jak pozoroval již svatý Jeronym, „kdežto ostatní nepravosti při stárnoucím člověku stárnou: jedině *lakomství mladne!*“

2. *Poněvadž máme statků pozemských užívati pro čest Boží a ku svému i svých bližních blahu*: máme

a) na vystavění i ozdobení stánků Božích, jakož i na důstojné a bohulibé konání služeb Božích rádi dle možnosti své a dle naskytujících se potřeb *přispívati*. Těm, kteříž rádi chudé předstírají, aby na kostel a pro čest Boží dáti nemusili, platí výčitka Spasitele, kterou učinil těm, již reptali proti Magdaleně, že svému Spasiteli věnovala drahocennou mast:

---

*) Srovn. § 42. II. 3.
**) Kaz. 5, 9.
***) I. Tim. 6, 9.
†) Efes. 5, 5.

„Chudé máte vždycky s sebou: ale Mne ne vždycky máte!“ *) A slova mudrce: „Cti Boha ze statku svého!“ **)

b) Máme z darů Božích rádi *napomáhati všemu, čím bychom vzdělali* ducha svého i bližních; napomáhati blahu pozemskému svému i bratří svých. To platí zvláště všem představeným duchovním i světským, rodičům, jakož vůbec i těm, kdož statků pozemských nad svou potřebu mají.

c) Máme ze statků svých *udíleti rádi almužny chudým*, a sice čím větší nouze se ukazuje, tím štědřeji, ukládajíce takto v ruce chudých na hojný úrok u Pána Boha, jak krásně napomíná starý Tobiáš mladého, řka: „Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho; jestliže málo míti budeš, také i z toho mála rád udělovati hleď“ ***).

Úvaha. O statky pozemské dbáti vůli Boží tedy nikterak na odpor není. Ano ani snahy po *bohatství* čili po statcích nadbytečných, obecně řečeno, Bůh nezavrhuje, ježto i statky vezdejší jsou pravými dary Božími a svědectvími dobroty a lásky Boží, jak se toho dočítáme v knize Job, že Bůh patriarchovi tomu pro velikou věrnost jeho v utrpeních požehnal i na statcích pozemských †). I můžeme si bohatstvím množství zásluh získati, jestliže ho dle vůle Boží užíváme pro čest Boží a ku blahu bližních svých, na př. ku stavbě kostela; na podporování missií; dobrého tisku; na stavbu nemocnic a t. d. Mezi svatými máme i mnoho bohatých knížat, králů, císařů.

Ano shromažďovati statky pozemské nad vlastní potřebu, ale ku blahu Církve, rodiny, obce, státu až i ctností jest, jíž se říká **hospodárnost, šetrnost** (parsimonia). I může každý dle rozličného stupně majetku a dle rozličných potřeb a dob bohulibě statky pozemské skládati, řídě se pravidlem, aby vždy napřed pořizoval, čeho jeho potřeba největší; pak čeho je potřeba méně nutná; dále co není sice potřebno, ale užitečno; a konečně co slouží toliko pro ozdobu a jakýsi slušný zevnější lesk.

Avšak ač v bohatství a přebytku dosti dobrých skutků vykonati lze: proto přece *není moudrým přání a snažení mnohých lidí, aby zbohatli*, a byť jen poctivým způsobem

*) Jan. 12, 3—8.
**) Přísl. 3—9.
***) Tob. 4, 8. 9.
†) Job. 1. 3; 42, 12.

zbohatnouti chtěli, všeho podvodu, všeho klamu se odříkajíce. Nebo „dobývání bohatství jest plno namáhání; udržování ho plno obávání; a ztráta jeho plna žalosti," ubezpečuje svatý Bernard *).

Snaha po získání bohatství jest velice nebezpečná, poněvadž člověk takto se snažící, jestli ho Bůh zvláštní milostí nepodporuje, snadno počne bohatství považovati ne za prostředek ku cíli po smrti, ale jedině za svůj cíl pozemský a tak na Boha a na odplatu po smrti zapomíná, jak to vyslovuje sám Pán, an dí: „Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti (z nichž jeden naopak druhému přikazuje): nebo zajisté jednoho nenáviděti bude, a druhého milovati; anebo jednoho strpí, a druhým pohrdne. Nemůžete Bohu sloužiti i mamoně" **); a apoštol Páně toho příčinu dodává, řka: „nebo kteří chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo a v žádosti mnohé, neužitečné i škodlivé, kteréž pohřižují lidi v zahynutí a zatracení. Kořen zajisté všeho zlého jest žádostivost, jíž někteří puzeni jsouce, pobloudili od víry, a uvedli se v bolesti mnohé" ***).

Jestli ale již samotná snaha po získání bohatství tak zlých následků mívá: jest *vládnutí bohatstvím ještě horší*. Člověk bohatý podobá se lodi, jež s velikým nákladem uprostřed rozličných bouří plove. Zdali šťastně přístavu se doplave? Což divno, že Spasitel sám řekl o bohatých, kteříž bohatství své si zamilovali, památná slova: „Zajisté, pravím vám, že bohatý nesnadno vejde do království nebeského. A opět pravím vám: Snázeť jest velbloudu skrze ucho jehelní projíti, nežli bohatému vjíti do království nebeského" †). A když učenníci Jeho se tomu divili, a se tázali, kdož tedy bude moci do království nebeského vejíti, řekl jim: „U lidí jest to nemožné (o jejich silách); ale u Boha jest všecko možné" (t. j. Bůh může milostí svou způsobiti, že člověk srdce ku bohatsví nepřikládá, za pouhého správce jeho se má, dle vůle Boha, Pána jeho, s ním nakládá, a tak života věčného za odplatu věrného spravování dochází).

Že bohatý tak nesnadno života věčného dochází, odtud pochází, že bohatství člověka velmi snadno na rozumu osle-

*) „Acquisitio divitiorum est plena laboris; possessio plena timoris; amissio plena doloris."

**) Mat. 6, 24.

***) I. Tim. 6, 9. 10.

†) Mat. 19, 23—26.

puje; mysl jeho jako jedem opojuje; vůli Jeho dráždí, aby přebytky svými plýtval; na pouhé rozkoše rozhazoval; rozkoší i nedovolených vyhledával; pyšně nad jiné se vypínal; odpůrcům svým nekřesťansky se mstil; o záhubě jich pracoval; na Boha, soud, nebe i peklo zapomínal.

Proto *jsouce chudými*, nechtějme, drazí vykoupenci Kristovi! po bohatství nemírně se lopotiti, ale modlívejme se k Bohu slovy moudrého krále Šalomouna: „Chudoby ani bohatství nedávej mi: uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé; abych snad, nasycen jsa, nebyl přivábén ku zapření (Tebe) . . . aneb abych nouzí jsa dohnán, nekradl a nepřísahal křivě“ *). Snažme se raději bohatými býti na dobré skutky; nebo „jestiť ziskem velikým pobožnost s dostatečností. Ničeho jsme zajisté nepřinesli na tento svět: bez pochyby, že také ničeho odnésti nemůžeme. Ale majíce pokrm, a čím bychom se odívali, dosti na tom mějme“ **).

Kdo ale *bohatým jsi*, uvaž, že ten člověk nejlépe statků pozemských vůbec užívá, kdo se jich z lásky k Bohu, jako v obět Jemu odříká, a na úrok u Boha v ruce chudých ochotně i hojně udílí, jak všichni činili, kdož při bohatství života věčného dosáhli. Tak zajisté velí apoštol Páně svatému Timotheovi, aby učil, an píše: „Bohatým tohoto světa přikazuj, ať nejsou vysokomyslní, aniž doufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém (kterýž nám dává všecky věci hojně ku požívání); ať činí dobře a jsou bohati v dobrých skutcích; ať rádi dávají a se sdělují (s nemajícími); ať si skládají dobrý základ k času budoucímu, aby dosáhli pravého života“ ***)!

Mnozí, aby osidlům v bohatství uloženým ušli, skládají slib dobrovolné chudoby až do smrti, a až i nejmenší potřeby životní vyprošují si od svých představených, zvláště v klášteřích; což bylo by tak mnoho divného, abysi, milý křesťane, z lásky k přechudému Spasiteli svému aspoň lásky ku statkům pozemským se odříkal, *aspoň v duchu svém chudým byl?* Slyš, co takovým slibuje Pán za opuštěné statky pozemské: „Blahoslavení chudí duchem: neboť jejich jest království nebeské“ †)!

*) Přísl. 30, 8, 9.
**) I. Tim. 6, 6—8.
***) I. Tim. 6, 17—19.
†) Mat. 5, 3.

§ 98. B) Jaké povinnosti máme v příčině majetku cizího.

Povinnosti, jež máme v příčině majetku cizího, nesou se dvojím směrem, záporným a kladným. Jsme totiž povinni:

a) *ničeho nečiniti, čím bychom bližního poškozovali buďsi v dobývání, aneb udržování i užívání jeho majetku*; kdo bližnímu vědomě i dobrovolně na majetku škodí, prohřešuje se proti přikázaní „nepokradeš!" jedná proti spravedlnosti a sluje proto *nespravedlivý*.

b) Jsme po spravedlnosti a právu povinni bližnímu *vše činiti, čím bychom škody bližnímu na majetku učiněné napravili*, a máme *po lásce**) všemožnou péči o to míti, abychom bližnímu v dobývání a spravedlivém užívání statků pozemských napomáhali.

Ze zásad těchto plyne i rozdělení následujícího pojednání o povinnostech našich v příčině majetku cizího; i uvážíme tedy:

I. *kterak máme bližnímu ve spravedlivém získání i užívání majetku napomáhati.*

II. *Kterak bývá bližnímu na majetku ubližováno;* a

III. *kterak máme poškozený majetek bližního napraviti.*

I.

Kterak máme bližnímu ve spravedlivém získání i užívání majetku napomáhati.

1. *Aby bližní majetku nabyl,* máme jemu z povinné lásky ochotně nápomocnými býti. Sluší však míti zřetel k tomu, jakých má potřeb, abychom v pravdě jemu napomohli, aniž bychom mu snad v jiných věcech, zejména v duchovním blahu překáželi. Za tou příčinou uvážiti dlužno, zdali jest ku práci schopen čili nic. Jestli

a) *bližní pracovati může:* přidržujme ho k tomu, aby sil svých vlastních namáhal; nebo „jako pták k létání, tak stvořen jest člověk ku práci;" a „kdo nepracuje, ať také nejí!" Bližnímu, ku práci schopnému, pomůžeme tedy, když mu *práci* nabídneme; v živnosti jeho radou ku pomoci mu přispějeme; ku pracovitosti a šetrnosti ho navedeme; neděle a svátky náležitě světiti naučíme, ježto na Božím požehnání všecko zá-

*) Srovn. § 17. II. 5.

leží, a pravdivým se ukazuje pořekadlo: „Co kdo v neděli sbírá, to mu ďábel v pondělí odnímá!“ Jestli ale sami bližního prací zaměstnáváme, povinni jsme po právu, také i smluvenou mzdu svědomitě a v ujednaný čas jemu vypláceti, ježto „zadržování aneb ujímání mzdy dělníkům patří mezi hříchy do nebe volající“ *).

b) *Jestli ale bližní ku práci schopen není:* jestiť povinností naší, *almužnou* dle sil svých jej podporovati, a to sice takovou, která jemu nejpřiměřenější jest. Není dobře zchudlému dáti ihned peníze do rukou: často lépe podati mu věci ku živobytí, neb něco šatstva atd., ale vždy bez žehrání, s myslí veselou. Má zajisté almužna přemnohá zaslíbení u Boha, jest způsobilá přikrýti množství hříchův našich **), a Pán a Spasitel náš sám každý skutek milosrdenství, jejž jsme prokázali bližním z lásky k Němu, tak počítá, jako bychom Jemu samému byli učinili ***).

2. Další péče naše musí k tomu směřovati, *aby bližní majetku svého poctivým způsobem nabytého, také ku potřebám svým i pro čest Boží udržoval.* V příčině té mu pomůžeme, když

a) majetek, jejž nám svěřil, věrně jako svůj jemu opatrujeme;

b) věci, jež byl ztratil a my nalezli, ochotně jemu vracíme, aneb o vrácení jich se přičiníme;

c) když v nahodilých jeho potřebách, aby škody na majetku neutrpěl, ochotně peníze neb věci své mu zapůjčíme, buďto za úrok malý, aneb chudým-li jest, i zcela zadarmo †).

II.

Kterak bývá bližnímu na majetku ubližováno.

Spůsoby, kterými se lidé proti majetku svých bližních prohřešují, jsou:

1. *Lidé z lakoty aneb závisti cizího majetku si žádají.* Žádání takové rozpaluje člověka, jenž mu odporu neklade, ale snad ještě dobrovolně i vědomě v sobě je vzbuzuje i udržuje: aby se také skutkem zmocnil statku, jenž bližnímu právem náleží. Proto nebezpečné takové žádání cizího statku Bůh i

---

*) Srovn. § 42. II. 3.

**) Jak. 3. 20.

***) Srovn. Mat. 25, 35.

†) Srovn. níže II. 4. 7.

zvláštním přikázaním zapovídá, an velí: „nepožádáš cizího statku!“

2. *Lidé bližním svým skutečně v cestu se staví, aby majetku nemohli nabyti, neb poctivě rozmnožiti, aneb nabytého dovoleným způsobem užiti.* Způsobem tímto hřeší každý, kdo zboží bližního svévolně haní aneb podceňuje, aby spíše sám své prodal; kdo pánu svému svévolně z díla utíká, aby mu škody učinil; kdo práci jiných spoludělníků nespravedlivě haní, úvěr obchodníků podkopává atd

3. *Kdo bližním statek jejich nespravedlivě zadržuje.* Toto zadržování děje se tak, že někdo

a) nalezenou věc zatajuje a si ponechává. Nalezená věc nepatří nikdy tomu, kdo ji nalezl, nýbrž vždy poctivému jí majiteli, ať on kdekoli se nalézá, a o své věci ví aneb neví. Kdo tedy věc cizí nalezl, má se píditi po majetníku jejím, buď že oznámí věc u svého duchovního správce, aby ji prohlásil, aneb ve větších městech odevzdá ji místnímu úřadu občanskému, aneb učiní oznámení ve veřejných listech. Měl-li kdo *nutná* vydání s věcí nalezenou, musí je ovšem zapraviti ten, jemuž věc byla navrácena. Vlastník věci ztracené povinen jest dle občanského práva rakouského poctivému nálezci dáti desátý díl věci nalezené, aneb oenu za desátý díl jakožto odměnu. Teprv nelze-li nikterak o pravém majiteli věci nalezené se dověděti, nejlépe jest věc nalezenou k dobrým účelům věnovati, na př. na oslavu domu Božího, na dárky chudým atd.

b) Někdo věc svěřenou upírá, na př. vypůjčí se kus oděvu, a pak ho za svůj prohlašuje; zůstane dlužen, a pak k dluhu znáti se nechce.

c) Někdo smlouvy učiněné ruší, na př. závazkům při uzavření koupě nedostojí, času k dodání zboží nedodržuje, věci špatnější, než bylo ujednáno, odvésti chce atd., čímž bližnímu škody dělá.

d) Kdo povinnou mzdu dělníku svému zadržuje. Jestliže značnou částku kdo zadržuje, tak že dělníka svého v nouzi uvádí, jenž v potu tváře se přičiňoval, jest to „hřích do nebe volající o pomstu,“ jak učí svatý Jakub řka: „Aj mzda dělníků, kteří žali krajiny vaše, kterou jste jim zadrželi, křičí, a křik jejich vešel v uši Pána zástupů“ *). A na jiném místě

*) Jak. 5, 4.

čteme: „Chléb nuzný jest život chudých; kdo jej odnímá, vraždník jest“ *)

e) *Kdo státu povinných dávek odpírá*, jako když podloudnictví provozuje, v pivovarech, lihovarech, cukrovarech převařuje, skutečné příjmy své menšími činí atd.

4. *Lidé bližní své olupují o majetek způsobem nepřímým.* Takto hřeší, kdo

a) *nespravedlivé míry neb váhy užívá*, kdo zboží porušuje a přece za dobré prodává; kdo špatnou práci odvádí, a za řádnou plat vyžaduje, kdo zboží své za ceny přehnané prodává takovým, kteří jemu sami nerozumějí, kdo peníze kazí, kdo úskokem dědictví se domáhá, kdo nespravedlivé soudy vede, kdo zúmyslné úpadky v obchodu činí, kdo daně nestejně a tedy nespravedlivě rozdílí, kdo jsa vojínem nadmírné kontribuce v zemi nepřátelské vynucuje, kdo podvodně hraje, kdo dluhy dělá, o nichž předem ví, že jich nebude moci zaplatiti, aneb vůbec jich zaplatiti ani nemíní atd.

Způsoby tyto, bližního oklamávati, slují **podvod**, a kdo jimi hřeší, *podvodníkem* jest.

Bůh podvody zapovídá slovy: „Tať jest zajisté vůle Boží, aby žádný nepřestíhal aniž oklamával v jednání bratra svého“ **).

Při *prodeji* nesmí tedy prodávač věc, kterou prodává, nad míru ceniti, ježto podvodné jednání takové trestá Bůh, ale i zákon občanský. Každý má si při prodeji měřítko učiniti takové, aby prodávaje, obdržel úroky ze svého kapitálu, jaké v jeho vlasti jsou dovoleny, aby mohl platiti daně, uhraditi nezbytných aneb nepředvídaných ztrát, aby měl slušnou odměnu za práci svou. Při prodeji *má také prodávač na značnější vady věci prodávané upozorniti*, když jich kupec sám pozorovati s to není.

b) Nepřímo bližního na majetku poškozuje, kdo na dlužníkovi nespravedlivé úroky za půjčení vymáhá, aneb jinak nouze bližního ku svému zisku užívá. Kdo takto bližního sužuje, *lichvářem* sluje, a hřích jeho jest **lichva.**

V Zákonu Starém bylo vůbec zapovězeno za věci půjčené **úroky** bráti od židů, ježto tito původně neměli peněz, jimiž by obchod vedli, jako nyní se děje; ale bohatství své počítali v přírodninách, na př. v množství dobytka hovězího,

*) Sir. 34, 25.

**) I. Thess. 4, 6.

skopového atd. Když něčeho potřebovali, čeho sami v domácnosti neměli, nekupovali toho z pravidla za peníze, ale vyměňovali si to za věci své. Kdo přece nějakých peněz měl, a bližnímu svému, totiž dle názorů židovských, jinému židovi půjčil, neměl z peněz těch žádné odměny za půjčení čili žádných úroků bráti, ježto v případu, že by na penězích škody byl utrpěl, mohl na ostatním majetku dlužníka-žida škodu si nahraditi.

Méně závadným bylo, půjčovati peníze pohanům, kteří se zbožím i s penězi rozličné obchody měli, čili „*kupčili*," jako to nyní již po celém světě mezi obchodníky způsobem jest. V případech takových, kdy ten, jenž vypůjčil si peníze, aby s nimi nový majetek vydělával, nebylo považováno za nespravedlivé, aby ze zisku svého v čas umluvený s penězi vypůjčenými dal také částku zisku svého, čili odměnu za půjčení, ježto bez peněz vydlužených nebyl by mohl zisku vlastního nabyti. Odměně té říkáme *úroky* čili **činže** (census).

Činži mírnou brátí neodporuje tedy ani spravedlnosti, ani slušnosti, ježto jest podílem na zisku toho, komu bylo půjčeno. Proto také chválí Spasitel služebníky, kteří s půjčenými hřivnami zápolili, a nové hřivny vydělali, a kárá onoho, jenž hřivnu svou nechal ležeti, tak že užitku nepřinesla*). Proto také i Církev činže nikdy nezavrhla. Co zavrhuje, jest toliko to: vydírati na tom, kdo si pomoci nemůže v bídě své a vypůjčiti si musí, ježto takovým zneužíváním bídy bližního ubohému nebývá pomoženo, ale na majetku ublíženo. V čas bídy máme pomoci z lásky, bez úroků, bez odměny, jak velí Pán: „Budete-li dobře činiti těm, kteří vám dobře činí, jakou máte milost? však i hříšníci to činí. A půjčíte-li těm, od kterých se nadějete zase vzíti, jakou máte milost? neboť hříšníci hříšníkům půjčují, aby zase tolikéž vzali. Protož půjčujte, ničeho se za to nenadějíce, a budeť odplata vaše mnohá, a budete synové Nejvyššího" **). A v knihách Mojžíšových čteme: „Půjčíš-li peněz chudému, nebudeš naň nastupovati jako dráč, aniž ho lichvou obtížíš" ***)!

Ostatně *lze lichvařiti netoliko s penězi, ale i s věcmi*, jako s obilím, uhlím, cukrem a t. pod. Lichvaří tedy, kdo příkladně skoupí obilí, a ve svých sýpkách zadržuje, aby lidé nouzí

*) Srovn. Mat. 25, 14—30. také 21, 33. Luk. 19, 12—29.
**) Luk. 6, 33—35.
***) II. Mojž. 22, 25.

dohnaní pak draze od něho kupovali. Lichvaří, kdo lehkomyslným hospodářům přede žněmi půjčuje, aby po žních za laciný peníz úrodu jim zabrati mohl; kdo napíše na směnku více, než v pravdě dlužníkovi půjčil což jest podvod.

5. *Lidé bližní své způsobem přímým o majetek olupují.* Takto jedná:

a) kdo cizí věci *bez vědomí* majetníka a *proti rozumné vůli jeho* jemu odnímá, t. j. *krade*, čili **krádeže** se dopouští (furtum).

Kdo bližnímu odnímá věc jeho netoliko proti jeho vůli, ale i při jeho vědomí, čili s *násilím*, tak že naň dotírá ranami, neb před soudem křivou žalobou, nepravými svědky, uplacenými soudci, padělanými listinami, neb křivou přísahou, dopouští se horší nepravosti, než jest krádež; on *loupí*, jest *loupežníkem*, a hřích jeho **loupež** (rapina) sluje.

Odcizí-li kdo věc posvátnou aneb z místa svatého, na př. svaté ostatky, kalich, monstranci aneb jiné náčiní oltářní, říká se krádeži jeho **svatokrádež** (sacrilegium).

Odcizí-li kdo, čili tajně odnímá nějakých věcí, jež jsou společným majetkem rodiny celé, jejíž on jest členem, dopouští se hříchu, jenž sluje **krádež domácí** (furtum domesticum).

b) Krádeže domácí mohou se dopustiti *hospodyně*, když proti vůli otce rodiny něco z majetku rodinného si přivlastňují, a potají promrhají. Chce li manželka na svou ruku něčeho utráceti, smí tak toliko z vlastního majetku činiti, nikoliv z manželova, jako rovněž i muž nesmí mrhati vlastní majetek manželčin. Jestli klame jeden druhého, hřeší oba, když při tom domácnost jejich trpí, jak učí svatý apoštol: „Jestliže pak kdo o své, a obzvláště o domácí péče nemá: víru zapřel, a jest horší nežli nevěřící“ *).

Krádeže domácí dopouštějí se *děti*, jestli proti vůli rodičů, najmě otce rodiny, něčeho z majetku rodinného potají si přivlastňují. Pomáhá-li syn neb dcera v dospělejším věku rodičům v živnosti, po právu smějí jen tolik požadovati, mnoho-li by rodiče jiným pomocníkům za mzdu dáti byli povinni: vždy ale mají na paměti míti, jak mnoho dobrodiní rodiče jich v dětském věku jim byli prokázali, a nemají jich tedy nikterak sužovati **).

---

*) I Tim 5. 8.

**) Srovn. § 85.

Jestliže ale ani matka a dítky nemají krádeže domácí se dopouštěti, jest tím méně *služebným* dovoleno, aby z majetku pánů svých něčeho bez jich vědomí a proti jich svolení sobě přivlastňovali, ježto hřích takových domácích zlodějů jest mnohem větší i trestuhodnější než jiných škůdců na majetku, poněvadž netoliko kradou, ale i důvěru pánů svých na ně skládanou oklamávají, a také proto, že domácích zlodějů se uhleděti nejtíže bývá.

c) **Krádeží ale není**, *jestli kdo z majetku cizího něco si přivlastňuje, jsa v nejnaléhavější potřebě*, t. j. v potřebě takové, že by bez věci, kterou si přivlastňuje, života svého nikterak uchrániti nemohl. Odcizování takové jest snad bez vědomí majetníka, ale má se za to, že není, a nemůže býti proti *rozumné* vůli jeho, ježto po právu přirozeném každý povinen jest bližnímu v takovémto nejhorším případu, kdy se o život jeho jedná, přispěti, leda by sám v stejném nebezpečí vězel. Tak by příkladně nezhřešil, kdo by umíraje hladem, přivlastnil si z jídla bližního tolik, mnoho-li k ukojení hladu potřebí má. Ovšem, že má později škodu učiněnou nahraditi, může-li. Hřešil by ale, kdo by tona uzmul bližnímu poslední jeho prkno, na kterém on sám zachrániti se chce, poněvadž právě bližní v stejném jest nebezpečí.

Kdo tedy v největší potřebě bez hříchu věci bližního svého přivlastniti si chce, třeba aby zachoval tato *pravidla*:

aa) možno-li, majetníka za věc potřebnou popros;

bb) vezmi jen tolik, mnoho-li k odvrácení nejvyšší bídy potřebuješ;

cc) smíš vzíti jen tehdáž, když majetník sám není v nejvyšší nouzi, a tedy v potřebě věci, kterou i ty potřebuješ;

dd) musíš později věc odňatou nahraditi, možno-li to.

Dodati sluší ovšem, že v případech, kdy pro sebe samého bez hříchu věci cizí přivlastniti si mohu, že mohu tak učiniti i pro bližního, když on totiž již samému sobě pomoci nemůže, příkladně kdyby tak ztrýzněn byl, že by ruky své po věci cizí, bez níž déle žíti nemůže, vztáhnouti více nemohl.

d) Nebývá krádeží **tajné odškodnění** (compensatio occulta) t. j. zabrání nějaké věci, která nám sice právem náleží, které ale s vědomím a se svolením nespravedlivého držitele zmocniti se nemůžeme. Takovýto případ jest, když na př. služebník smluví se s pánem o poctivou, určitou mzdu, pán ale po vykonané práci zaslouženou i ujednanou mzdu zapraviti se zdráhá. V případu takovém směl by

si služebník z majetku nespravedlivého pána mzdu svou vzíti, avšak musel by šetřiti následujících *pravidel*:

aa) Směl by si vzíti toliko věc takovou, která mu *najisto* náleží. Není tedy dovoleno dle pouhé domněnky, že snad více jemu patří, ihned také si tolik přivlastňovati. Není dovoleno, aby služebník, jenž ku jisté práci za určitou mzdu najati se dal, pak potají pána svého okrádal, když by se mu mzda příliš malou zdála: nýbrž má spíše za zvýšení mzdy žádati aneb službu opustiti; nechce-li pán mzdu zvýšiti a služebník přece v díle zůstává, musí spokojen býti se mzdou, na kterou přijat byl.

bb) Kdo vlastní majetek za bližním má, nesmí ihned potají si ho přivlastniti, ale má dříve všemožným dovoleným způsobem veřejně se ho domáhati, na př. žalobou u představených aneb u soudu; a teprv pak, když *by zákonitým způsobem nikterak ku svému přijíti nemohl*, směl by se tajně odškodniti; avšak i pak musel by bedlivý pozor na to míti, aby

cc) při takovém jednání *ani sebe ani jiné krádeží podezřelými neučinil*; a konečně aby

dd) *o nic více* si nepřivlastnil, než co mu po přísné spravedlnosti náleží.

e) *Krádeže nejsou ovšem hříchy vesměs stejně těžkými.* Čím více kdo krade, čím více násilí užívá, čím více člověka chudého aneb bezbranného utiskuje, jako bývá při loupeži, tím větší jest také jeho provinění.

A *na jedno přichází, jestli kdo najednou velkou část majetku jedné osobě odcizil; aneb jestliže krade jedné osobě po malých sice částkách, avšak s tím úmyslem, aby se ponenáhlu obohatil*; aneb jestliže nekrade sice jednotlivým osobám mnoho, avšak krade mnohým s tím úmyslem, aby oni toho tak snadno neznamenali, a on se přece obohatil, jako často činívají obchodníci.

Také před Bohem na tom nezáleží, jestli kdo chtěl krásti mnoho, pak ale za nějakou příčinou úmyslu svého nešlechetného provésti nemohl. Soudům světským snad ujde: ale soudu Boha, Jenž srdce i ledví skoumá*), a Jenž soudí ne tak dle prací dokonaných, jako spíše dle zamýšlených**): neujde nikdy! Bůh veškeré způsoby poškozování bližního na majetku na přemnohých místech Starého i Nového Zákona přísně zapovídá, zvláště děje-li se ono ještě ve spojení s jinými ne-

*) Jer. 17, 10.

**) Srovn. § 38. III.

spravedlivostmi, jako když kdo poškozeného ještě bije, uráží, tupí, vraždí atd. Proto také dí krátce svatý Pavel: „Ani zloději, ani dráči nebudou královstvím Božím vládnouti“ *).

O neblahém vzrůstání žádostivosti cizího majetku, a o nešťastném konci uchvatitelů cizího statku tvrdí také mudrosloví Slovanů: „S jehličky na grešličku; s grešličky na truhličku; s truhličky na kravičku; s kravičky na šibeničku!“ A opět: „Dozralého zloděje dohoní i kulhavý biřič.“

6. Konečně dodati sluší, že na majetku cizím hřeší netoliko ten, jenž z poškození jakýsi vlastní prospěch má: ale i jeden *každý, jenž svévolně majetek cizí hubí*, byť i žádného zisku z počínání svého neměl; n. př. kdo ničí sady; kazí úrody polní; týrá cizí dobytek; zapálí cizí domy atd. Hřích stává se tím větším, jestli kdo majetek bližního hubí ze záští, msty, nenávisti, jak často bývá.

A co zvláště krádeže se týká: stává se jedenkaždý *spoluvinníkem zloděje*, kdo mu vědomě a dobrovolně jakýmkoli způsobem v nekalém jeho zaměstnání napomáhá: jako kdo věci kradené kupuje, prodává neb ukrývá; kdo zloděje tají, přechovává aneb jakkoli mu napomáhá.

Kdo kradené věci kupuje, nic mu nespomáhá, praví-li: „Nekoupím-li já, koupí jiný!“ Nebylo by zlodějů, kdyby nebylo přijímačů; proto v mnohém ohledu horší jest přijímač, než zloděj! Není toliko zlodějem, kdo krade, ale i ten, jenž pozor dává; zloději jsou i kdo kradou, ale i kdo pomáhají radou!

Ó kéž by každý bedlivě uvažoval, co radí moudré přísloví: „Lepší svůj šat plátěný, než hedvábný kradený,“ ježto dle učení svatého Jeronyma „lépe jest i své jmění a zboží ztenčiti, než spasení duše ztratiti!“

III.

Kterak máme poškozený majetek bližního napraviti.

1. Kdo bližnímu svému jakýmkoli způsobem škody na majetku učinil, má přirozenou měrou o to péči míti, aby škody té, pokud jí skutečnou příčinou jest, *napravil;* nebo „co chceš, aby jiní činili tobě, i ty čiň jim!“ Nápravě škody bližnímu na majetku učiněné říkáme také **náhrada** (restitutio).

Náhradu vyžaduje netoliko zákon přirozený, ale nakazuje ji i Písmo svaté slovy výslovnými v Starém i Novém

*) I. Kor. 6, 10.

Zákonu. Tak čteme na příklad: „Jestliže by kdo ukradl vola neb ovci, a zabil by je neb prodal: pět volů za jednoho vola navráti, a čtvero ovcí za jednu ovci“ *). A dlužníkovi dává radu Pán: „Vejdi v dobrou vůli s protivníkem (věřitelem) svým rychle, dokud jsi s ním na cestě (t. j. nežli přijdeš na soud s ním); aby snad nedal tebe protivník tvůj soudci, a soudce dal by tě služebníku, a byl bys uvržen do žaláře. V pravdě pravím tobě, nevyjdeš odtud, dokud posledního penízku nenavrátíš“ **)! Krásný příklad nápravy škody bližním na majetku učiněné dává nám obrácený Zacheus, jenž řekl Pánu: „Aj, polovici statku svého, Pane! dám chudým: a oklamal-li jsem koho v čem, navracuji čtvernásob“ ***)!

Také učitelé církevní učí, že nutno bližnímu škody na majetku učiněné napraviti, ježto bez takové nápravy pokání za krádež není a nemůže býti opravdovým, ale jestiť pouhou přetvářkou, jak učí svatý Augustin; a proto odpuštění hříchu krádeže nelze dojíti, leč tomu, kdo ku pokání přidá i náhradu věcí poškozených. Toliko tam, kde hříchu není, ani o náhradě řeči býti nemůže. Tak bývá při rozličných nešťastných náhodách, že náhrady žádati nelze; jako když kůň se splaší a něco rozbije; když koza se skály spadne, a se zabije; když nedopatřením hořlavé látky ku ztrátě přijdou, a ty pak požár způsobí atd. Avšak i tu nahražovati musí ten, jenž svou *lehkomyslností* je byl zavinil.

Kdo nahraditi v pravdě nemůže, musí aspoň *vůli míti*, že nahradí, když mu možno bude, a také se musí na to přičiňovati, aby v pravdě mohl. Kdo nemůže vše nahraditi, má aspoň tolik učiniti, *mnoho-li vůbec dokázati s to jest.*

2. V příčině povinnosti, která nás váže, bližnímu škodu na majetku učiněnou nahraditi, sluší činiti **velmi důležitý rozdíl**, a sice ten:

a) zdali kdo bližnímu uškodil na majetku vědomě a dobrovolně, čili spůsobem hříšným (injusta acceptio). Tímto způsobem škodí, kdo krade, loupí, lichvaří, podvádí atd., buď sám, aneb také za pomoci jiných; aneb

b) zdali kdo bližnímu uškodil na majetku nevědomě a tedy i nedobrovolně, čili spůsobem bezhříšným (res accepta). Případy takové jsou, když kdo na př. koupí věc kradenou, aniž by

*) II. Mojž. 22, 1. a násled.
**) Mat. 5, 25. 26.
***) Luk. 19, 8.

věděl, aneb jen tušiti mohl, že ona z krádeže pochází; kdo dává špatnou míru, nevěda, že ona, na kterou měří, správnou není; kdo věc cizí si přivlastňuje v tom pevném přesvědčení, že mu právem náleží atd.

3. **Uškodil-li kdo bližnímu na majetku sám a spůsobem hříšným a tudíž nespravedlivým,** jako zloděj, loupežník, lichvář, podvodník ve hře neb v míře, zlomyslný kazič majetku: *povinen jest ve svědomí svém nahraditi poškozenému* **všecku škodu,** t. j. vrátiti neb nahraditi i věc odcizenou aneb zkaženou, a nad to přidati tolik, oč poškozený v pravdě chudším se stal. Pravím:

a) **Škůdce musí poškozenému vrátiti věc, o kterou ho připravil,** které tedy **držitelem nespravedlivým** (possessor malae fidei) jest); aneb nemá-li jí více, musí za ni na penězích neb jiných věcech nahraditi tolik, zač věc odcizená aneb zkažená stála, jak dí zásada „věc volá vždy ku pánu svému" (*res clamat ad dominum*). Tedy ukradl-li kdo na př. koně v ceně 300 zl., musí poškozenému vrátiti buď toho samého koně, aneb jemu dáti 300 zl. v hotovosti, neb jiného koně aneb jiné věci v ceně 300 zl. Nebo pokud věc nevrací neb jí nenahražuje: v nespravedlnosti své neustává a odpuštění hříchu dojíti nemůže. Žádný vědomý škůdce nemůže nikdy proti rozumné vůli oprávněného majetníka některé věci nabyti, aniž smí s ní vládnouti, ježto právo to majetníku příslušeti nepřestává.

aa) *Jestli věc odcizená* u zloděje neb podvodníka aneb toho, jenž ji nespravedlivě zadržuje čili nespravedlivým držitelem jejím jest, *se poškodila*: musí nespravedlivý držitel ji vrátiti v té ceně, v které ji odcizil, t. j. musí ku věci odcizené a pak poškozené *přidati v náhradu* ještě tolik, oč ona stala se špatnější čili oč v ceně klesla. Tak na př. kdo by ukradl koně v ceně 300 zl. před válkou, kdy koně vyšší cenu měli, a chtěl by téhož koně vrátiti poškozenému zpět po válce, kdy tentýž kůň v ceně klesl na 200 zl.: musil by poškozenému dáti netoliko jeho vlastního koně, ale ještě i 100 zl. nádavkem, oč totiž kůň v ceně byl klesl. Spravedlnost zajisté žádá, aby nespravedlivě poškozenému nahraženo bylo vše, oč poškozen byl čili *oč chudším se stal.*

bb) *Jestli věc odcizená u nespravedlivého držitele se zlepšila,* nesmí si nespravedlivý držitel užitku z věci cizí podržeti, ale musí věc odcizenou *i s užitkem* čili *zlepšením jejím pravému vlastníku vrátiti;* ježto věc celá a vždy zůstává

majetkem pána svého, kdekoli se nalézá; a tedy i s přírůstkem svým pravému pánu náleží, jak učí právní zásady: „věc užitek přináší pánu svému“ (*res fructificat domino*); a opět: „nikdo nesmí z věci cizí se obohacovati“ (*nemo ex alterius re locupletari debet*).

Tak kdo ukradl na př. obchodníku látku podzimní v ceně 20 zl., která ale na jaře v ceně povýšila na 25 zl.: chtěje náhradu učiniti, povinnosti své by nedostál, kdyby chtěl toliko 20 zl. nahraditi; ale musil by obchodníkovi nahraditi 25 zl., za které on mohl látku na jaře prodati, když by ji totiž do jara na prodej byl choval.

Kdo ukradl sousedovi malé tele, jež pak ve velké dobytče vychoval: chtěje nahraditi, povinnosti své by zadost neučinil, kdyby chtěl sousedovi opět malé a podobné tele dáti, jaké byl ukradl; ale musil by vrátiti ono z telete vychované dobytče, ježto ono toliko vlastnímu pánu svému vzrůstalo. Nespravedlivý držitel smí od užitku, jejž z cizí věci měl, *odpočítati toliko to, co ku zlepšení věci ze svého v pravdě byl přidal*; poněvadž když kdo toliko své výlohy odpočítá, sám z cizího se neobohacuje, ani vlastní pán věci odcizené škody tím netrpí. Tedy vraceje místo malého telete veliké hovado, směl by si odpočítati za výživu, kterou tele spotřebovalo, než vyrostlo.

Kdo by ukradl dojnou krávu, musí majetníkovi nahraditi netoliko tuto krávu, ale nahraditi také užitek od ní, jako mléko, máslo, sýr, hnůj atd., odpočítav svědomitě, co vydal na vydržování krávy a přípravu věcí získaných za tu dobu, po kterou v nespravedlivém držení jejím byl; nebo nikdy nesmí míti nespravedlivý držitel zisku z věci nespravedlivě nabyté, aniž má míti škodu vlastní majetník věci odcizené.

Podobně souditi sluší, kdyby kdo bližnímu nespravedlivě zadržoval pole, neb dům, neb kapitály atd.

cc) Jest-li věc odcizená nespravedlivému držiteli se ztratila, neztratila se vlastnímu jejímu majetníkovi, nýbrž nespravedlivému držiteli, tak že on poškozenému musí stejně nahraditi, a sice tolik, zač věc dle soudu zkušených lidí skutečně stála. Toliko kdyby věc přirozenou měrou zahynula, tak že i kdyby nebyla v držení cizím, sama sebou v nivec by byla přišla: nebyl by dočasný držitel její ničím povinen, ježto platí zásady: „věc měrou přirozenou hynoucí svému pánu hyne“ (*res naturaliter perit domino*); a opět: „Co náhodou hyne, pánu hyne“ (*quod casu perit, domino perit*). Dle toho, ukradl-li

kdo vola, ale sám oň opět krádeží jiného přišel: povinen jest poškozenému celý obnos za vola ukradeného vyplatiti, byť sám žádného užitku z krádeže neměl, maje ovšem právo na náhradu od toho, kdo v nespravedlivém držení vola jest. Byl-li ale vůl ten nemocný a u zloděje zdechl: nemusí zloděj ničeho nahražovati, jestli sám ničím ku smrti zvířete nepřičinil, a ono skutečně toliko následkem neduhu svého zhynulo.

dd) *Byla-li věc odcizená prodána*, sluší rozeznávati:

Byla-li prodána pod cenou čili *níže*, než zač stála neb zač by ji majetník pravý v čas krádeže byl prodati mohl: musí nespravedlivý prodavač vlastníkovi poškozenému nahraditi netoliko to, co za věc prodanou sám utržil, ale povinen jest také *doplatiti*, *oč věc levněji prodal*, ježto pravý vlastník nemá býti poškozen. Tak kdo by ukradl šat v ceně 50 zl., a prodal by ho židovi za 20 zl., pak chtěje náhradu učiniti, židovi by 20 zl. vracel a šat zpět žádal, dostati ho však více nemohl: povinnosti své zadost by neučinil, kdyby toliko 20 stržených zlatých vrátiti chtěl, ale musil by celých 50 zl. nahraditi.

Byla-li věc odcizená prodána nad cenu čili *výše*, než zač stála aneb než by pravý její majetník v čas krádeže za ni byl stržiti mohl: nesmí si nespravedlivý prodavač přebytek tento pro sebe nechati, ale musí ho poškozenému vlastníku odevzdati, ježto věc i cena za ni nepatřila škůdci, ale poškozenému; neboť „věc přináší užitek pánu svému“; a „nikdo nesmí z věci cizí se obohacovati“.

Avšak nestačí při nespravedlivém škůdci cizího majetku, aby pánu jejímu nahradil toliko *věc* tak, aby on z ní žádné škody neměl, a nespravedlivý škůdce aby se věcí poškozenou ničím neobohatil: ale povinnost škůdcova jde ještě dále; on jest také povinen

b) **poškozenému nahraditi i veškerou jinou škodu,** *kterou on proto utrpěl, že věci své neměl* (damnum emergens), *i také veškeren* **zisk,** *o který přišel, že mu věc jeho vlastní se poškodila aneb ku ztrátě přišla* (lucrum cessans), ježto nespravedlivý škůdce obojí vinu nese; a proto pokud škůdce poškozenému i zisku ztraceného i také škody v pravdě učiněné nenahradí, třeba že sám o nic se neobohatil: v nespravedlivosti své dále trvá, a proto pravého pokání činiti nemůže. Nespravedlivý škůdce povinen jest tedy poškozenému nahraditi na př. výlohy, které mu povstaly, když věc svou opět v držení své přijímal, jako za zpáteční dovoz; za cesty k úřa-

dům, u nichž věc svou pohledával; za promeškaný čas a ztrátu na výdělku; za to, že nemaje své věci, musil si koupiti jiné s vlastní ztrátou atd. Zkrátka nespravedlivý škůdce jest povinen vyrovnati se s poškozeným tak, aby on pražádné škody pro dřívější poškození majetku svého již neměl.

4. **Jestli spolčilo se více lidí,** *aby komu škodu na majetku učinili*, slušno rozeznávati tyto dva případy:

a) Jestli *jeden každý o sobě*, na svou ruku bližního poškozoval, aneb

b) jestli všichni spolčili se tak, aby *pospolu* jeden za druhého stojíce, bližního poškozovali.

Jestli jeden *každý pro sebe, o své újmě*, bližnímu na majetku škodil, ať sám ze škody takové zisk měl neb neměl: *povinen jest každý o sobě nahraditi tolik*, o mnoho li bližního poškodil čili ochudil. Ku př. když více škůdců některému sousedovi klasy ořezávali, ovoce otrhávali, louku opásali atd., nahradí každý tolik, oč souseda toho ochudil neb poškodil.

Jestli ale *více škůdců se smluvilo*, že jeden druhému *napomáhati* bude, aby nějakou společnou krádež, loupež a t. d. provésti mohli: *všichni pospolu* (*in solidum*) *veškerou škodu nahradí*, a sice tak, že kdyby jeden nechtěl aneb nemohl nahraditi svůj díl, ostatní vše tak mezi sebe k nahražení rozdělí, aby poškozenému veškerá jeho škoda odčiněna byla. Tak ku př. kdyby se více zlodějů usjednotilo, že jedné noci každý na jiném poli bude krásti, aby tím pozornost hlídačů rozptýlili: škodu učiněnou nahradí všichni dohromady; t. j. přispěti musí k náhradě i ten, kterému krádež byla překažena, tak že sám ničeho nepopadl; nebo ač osobně se neobohatil, ani vlastní rukou škody bližnímu neučinil: uškodil mu přece tím, že uradiv se s jinými, těm škodu snáze spáchati pomohl.

Rozličné způsoby, jimiž k nespravedlivému poškození bližního na jeho majetku spolupůsobiti lze, vyznačeny jsou *v devaterém způsobu cizích hříchů**). Spolupůsobí tedy ku poškození bližního:

aa) Kdo ku škodě bližního *radí*, čili poví někomu, proč a jak by měl bližnímu škoditi; vykládá, že ten, jemuž má býti uškozeno, jest bohatý, ztráty snadno oželí, jak zámky snadno dají se otevříti, hlídači obelstíti atd.

bb) Kdo ku škodě bližního *velí* čili *rozkaz dává*. Tak

*) Srovn. § 39. IV.

často bohaprázdní rodičové dítkám nakazují, aby dříví, uhlí, obilí, ovoce atd. nakradli, a domů přinesli; neb bezbožní hospodáři čeládce své nařizují, aby cizí louku spásli, na cizím poli bramborů nakopali, trávy nažali atd.

cc) Kdo ve škodu bližního *svoluje;* jak když rodičové dítkám krádeže, vojevůdci vojákům svým drancování, vrchnosti poddaným svým podvodů sice nenakazují, přece jich ale trpí, jim nebrání.

dd) Kdo bližního *ponouká* čili chuti mu dodává, aby jinému uškodil. Na př. říká: ukaž co dovedeš; z bídy snadným spůsobem si pomůžeš; Bůh na takovou maličkost nedbá; není hříchem krásti pánům atd.

ee) Kdo koho *vychvaluje* čili mu lichotí, aby ho snáze ku poškození bližního pohnul. Příkladně říká: Jsi vtipná hlava, pomoz si! Budeš-li míti peněz, snadno velikého pána uděláš; dovedl bys to a pod.

ff) Kdo v ubližování bližnímu na jeho majetku jakýkoli *podíl má*, že se škůdcem spolupůsobí; lstí neb mocí výdělku bližního s jinými zároveň brání; zloději žebřík drží; zámek otvírá; hlídače zdržuje; zloděje ostříhá; útulku jemu poskytuje; věci přechovává, prodává a t. pod.

gg) Kdo škůdce *hájí* neb *zastává,* zvláště před trestající rukou spravedlnosti, a tak odvahy k novým poškozováním majetku bližního podnět dává.

Kdokoli jedním z uvedených těchto spůsobů o poškození majetku bližního spolu se přičiňuje, o tom říkáme, že **přímo** ku poškození bližního spolupůsobil, a povinen jest zároveň se škůdcem, nebo svedl-li jich ku poškození více, zároveň se škůdci dohromady (in solidum) plnou náhradu učiniti, ježto platí zásada: „co kdo činí skrze jiného, sám jakoby činil“ (*qui facit per alium, per se facera censetur*).

Jsou ale také spůsoby, jimiž **nepřímo** *ku poškození majetku spolupůsobiti lze*, a sice:

hh) když kdo škůdce soudům, rodičům, aneb vůbec představeným, kteří ho kárati povinnost mají, *zatajuje;* a

ii) když kdo škůdce *netrestá*, slovy neb skutky jemu nebrání, a tak k novým poškozením bližního na majetku odvahy dodává.

Kdo toliko nepřímý na poškození majetku bližního podíl má, nemusí sice po právu nahražovati, leč by on sám byl představeným, aneb k tomu zvláštní smlouvou najatým, aby přímo majetek bližního hájil. V případech těchto posledních

právě pro svůj úřad, pro učiněnou ale nedodrženou smlouvu ku společné náhradě jest povinen.

Vůbec řečeno, každý má všemožně škodě bližního brániti, kdo bez velikých obtíží tak činiti může, sice hřeší; avšak ne každý, jenž škodě nebrání, jest již také k náhradě zavázán. *K náhradě zavázán jestiť jen ten, jenž porušil povinnost právní k bližnímu*, jaké ku každému nemáme; *kdo porušil toliko povinnosti lásky**), an poškození majetku bližního, moha tak učiniti, nezabránil: hřešil sice, avšak *nahražovati povinen není.*

5. *V příčině* **pořádku**, *jakým škůdcové poškozenému nahraditi mají*, má se za spravedlivo, aby ti, kteří ku poškození bližního na majetku podnět neb příčinu zavdali, v první řadě také nahradili; a teprv, když by tak učiniti nemohli aneb se zdráhali, aby sice nahradili ti, kteří škodu vůbec spůsobili; avšak aby náhradu, kterou sami dávají, vyhledávali zase při těch, kteří v prvé řadě nahraditi měli. Příklad: rozkázal-li pán služebníku svému, aby sousedovi strom v lese podřízl a ukradl: má náhradu učiniti pán.

Nechce-li aneb nemůže-li, an mezi tím zchudl: musí náhradu učiniti ten, kdo vůli pána svého provedl, a škodu sousedovi spůsobil; má však právo požadovati na svém pánu, aby jemu náhradu tu oplatil. Bylo-li více služebníků, kteří zlý rozkaz pána vyplnili: všichni pospolu (in solidum) jsou zavázáni poškozenému nahraditi, když pán jich nahraditi nemůže aneb nechce.

K náhradě vůbec zavázán jest napřed ten, kdo poškození bližního na majetku má vinu největší, *kdo přímo škodil*; pak ten, jenž jen škodě nebránil, *nepřímo škodil.* Mají-li dva neb více stejnou vinu poškození bližního: stejnou měrou i ku náhradě zavázání jsou. —

6. Až posud (článek 3.—5.) řečeno bylo o náhradě, jakou povinen jest člověk, jenž vědomě a dobrovolně škodu bližnímu spůsobil, a tedy spůsobem hříšným cizí věc u sebe chová (possessor malae fidei). Nyní uvážíme, k čemu zavázán jest člověk, jenž spůsobem bezelstným čili spravedlivým v držení nějaké cizí věci přišel (possessor bonae fidei).

Držitel cizího statku spravedlivý čili bezelstný musí rovněž cizí majetek, i užitek, který mu z něho vyplynul, vrátiti, jestliže nedrží ji po zákonitou dobu, tak aby jemu

---

*) Srovn. § 16. II. 5.

jakožto *promlčená**) *neb propadlá* za vlastní majetek přiřknuta býti mohla. Avšak oproti držiteli nespravedlivému jest v mnohé, ovšem oprávněné výhodě.

Držitel spravedlivý vrátí tedy

a) **věc cizí**, má-li ji posud ve svém držení, jakmile se dozvěděl, že ne majetníkem, ale toliko poctivým čili spravedlivým jejím držitelem byl. *Nemá-li věci samé více, nemusí za ni dáti náhrady, ale vydati musí toliko to, oč se věcí tou cizí byl obohatil*, jestli se totiž skutečně byl obohatil: ježto věc a tedy i užitek z ní patřil vlastnímu pánu. Věc samu nahražovati nemusí, byť že mu ji někdo ukradl, aneb že ji ztratil, aneb jinak o ni přišel: proto, že nahraditi má ten, kdo ji byl vlastníkovi uzmul. Proto, jestli kdo měl cizí věc po nějaký čas jakožto poctivý držitel, a přišel o ni, neb ji prodal za cenu, za kterou sám ji byl koupil, *aniž by jakého užitku z ní byl nabyl, ničím povinen není* pravému vlastníku. Tak na př. koupil někdo kradené hodinky, aniž by věděl, že z krádeže jsou. Hodinky ty měl tedy jako poctivý držitel. Ztratil-li je jakýmkoli spůsobem, nemusí pravému jich majiteli žádné náhrady dáti, ježto se jimi nebyl obohatil; kdežto by držitel hodinek nepoctivý, zloděj neb ten, jenž hodinky od zloděje koupil, věda že kradené jsou: vlastníku pravému úplnou náhradu dáti povinen byl, a i hodinky nahraditi i škodu, které pravému majetníku učinil, by odčiniti musil.

Držitel spravedlivý vrátí také

b) **veškeren užitek z věci cizí**, který ve skutečnosti měl, ježto věc cizí i s tím, co s ní spojeno jest, vždy náleží pravému jejímu pánu. Když příkladně obdržel někdo šat od zloděje darem, nevěda, že dar z krádeže pochází, obnosiv ho, dozvěděl se o pravém pánu jeho: dá tomuto pánu i šat i náhradu za užívání ho, jakožto částku, kterou se byl obohatil.

Toliko smí si každý *odpočítati výlohy i práce*, jež měl, aby užitky z věci spravedlivě držané získal. Jestli ale o užitky ty nějakým spůsobem přišel: nemusí jich, jako držitel nespravedlivý učiniti povinen jest, nahraditi, leč jen tolik, oč jimi *bohatším* se stal.

Tak příkladně koupil někdo březí krávu od zloděje, maje ho ale za poctivého majetníka krávy. Kráva ta vrhla tele a dávala po nějaký čas poctivému svému držiteli mléko, z kterého získal máslo, tvaroh, sýr. Tele jeho vinou se nadulo a zhynulo, tak že ani maso z něho prodáváno býti nemohlo.

*) § 97. I. 4. a.

Tu přihlásil se pravý majetník krávy a dokázal vlastnictví své. Co učiní poctivý držitel? Vrátí ihned krávu a nahradí vlastníkovi také to, oč se stal bohatším z požitků, jež od krávy měl; nahradí tedy užitek za máslo, tvaroh, odpočítav si ovšem dříve výlohy, které s výživou krávy spojeny byly. Za zhynulé tele náhrady nedá, ježto se jím o nic bohatším nestal. Cenu, kterou dal zlodějovi za krávu, ovšem za zlodějem pohledávati si má. A co učiní v případu uvedeném držitel nepoctivý? Ten musí vrátiti majetníku pravému i krávu i užitek, který měl z másla, tvarohu i sýra, i také cenu, za které tele prodáno býti mohlo, odpočítav toliko nutná vydání na vydržování krávy.

Příčina, proč držitel spravedlivý náhrady dáti nemusí za tele, jež přece jeho vinou zhynulo, ta jest: že měl se za poctivého majitele, a tedy dle libosti své s dobytkem svým vládl. Jakožto poctivý majitel neměl ale povinnosti, jakou má držitel nepoctivý, aby totiž s majetkem cizím zacházel tak, jako s věcí na chování svěřenou, o jejíž zdokonalení aspoň takové dbáti má, o jaké poctivý majetník její by dbal. Neměl tudíž povinnosti, aby držením svým vlastníku věci odcizené škody neučinil, ježto toliko nespravedlivý držitel povinen jest vlastníkovi mimo věc odcizenou nahraditi i ztráty, které on jeho vinou utrpěl, i zisk, který jemu z věci odcizené vznikl.

Zkrátka: Je-li nespravedlivý držitel cizí věci a škůdce povinen vyrovnati se s poškozeným tak, aby týž pro věc odcizenou žádné škody neměl: jest držitel spravedlivý povinen vrátiti toliko *cizí věc*, když ji za cizí poznal, a s věcí to, *čím se skrze ni obohatil; není ale povinen nahražovati pravému majetníku ani zisku*, o který on přišel, že věc svou neměl, *ani škody*, které pro věc ukradenou utrpěl, ježto ztracený zisk i utrpěnou škodu, na př. výlohy za zaslání, cesty k úřadům atd., nahraditi přísluší škůdci aneb nepoctivému držiteli věci cizí.

Dodati však *slušť držitelům poctivým*, že povinni jsou i věc cizí i užitek z ní plynoucí *nahraditi hned*, jakmile nabyli pevného přesvědčeni, že věc, kterou posud za poctivý majetek svůj měli, jim vlastně nenáleží. Kdyby tak neučinili, *stávají se z držitelů poctivých ihned držiteli nepoctivými*; a od té doby, kdy by nespravedlivě cizí statek zadržovali, i všechny povinnosti pro držitele nepoctivé a nespravedlivé udané plniti by musili, jestli by odpuštění hříchů svých u Boha dojíti chtěli.

7. Jestli v kom, kdo posud za pravého majetníka některé věci se měl, počínají povstávati důvodné pochybnosti, zdali skutečným vlastníkem věci jest, má jakožto **držitel pochybný** (possessor dubiae fidei) všemožnou práci si dáti, aby pravdy se dodělal.

Jestli pravým majetníkem býti se neshledá: nahraď ihned.

Jestli pochybností zbaviti se nemůže, ježto nemá důstatek pomůcek, aby pravdy domakati se mohl: může se míti prozatím za pravého majetníka, ježto platí zásady, že „za majetníka předpokládán bývá skutečný držitel“ (*melior est conditio possidentis*); a „skutek (uchvácení) se nepředpokládá, leč dokázán-li býti může“ (factum non praesummitur, sed probari debet).

Jestli kdo o to nedbá, by se přesvědčil, zdali pravým vlastníkem jisté záhadné věci jest, a později na jevo vyšlo, že skutečným vlastníkem jejím není: musí dáti plnon náhradu jako držitel nespravedlivý.

Kdo *napřed* v pochybnostech jest, zdali věc, která se mu do držení nabízí, spravedlivým majetkem toho jest, jenž ji nabízí, tomu platí pravidlo: neber jí v držení, abysi pak jako držitel nespravedlivý náhradou povinen nebyl!

8. **Komu se má nahraditi?**

Kdo náhradou povinen jest, musí ovšem nahraditi vždy *tomu, komu věc odcizená právem náleží*; čili tomu, jenž věc záhadnou si byl buď koupil, neb udělal aneb zdědil; *aneb aspoň tomu, jenž od vlastníka práva nabyl, aby věc záhadnou v držení míti směl* jakožto nájemník. Proto kdo od zloděje věc kradenou darem obdržel, neb koupil, aneb mu ji vzal: věc samu nemá vrátiti zloději, aneb bývalému nepoctivému držiteli, jenž práva ku držení věci cizí nemá, nýbrž pravému vlastníkovi. Avšak když kdo věc, kterou zloději aneb nespravedlivému držiteli odňal, majetníku pravému vrátil: má jim o tom vědomost dáti, aby oni snad ku své škodě náhrady další nečinili.

Kdo byl držitelem věci odcizené, kterou vlastníkovi jejímu vrátil, má právo obnos, který byl za získání věci odcizené vydal, žádati na zloději neb na tom, od něhož věc odcizenou v držení byl přijal.

Umřel-li pravý majestník věci odcizené: má držitel její náhradu učiniti oprávněným jeho dědicům, poněvadž se za to

má, že by vlastník i věc odcizenou dědicům svým byl zanechal.

Není-li pravý majetník věci odcizené k nalezení, může si ji poctivý držitel nechati, ježto ji lze na roveň míti s věcí bez pána*). Takový případ by byl, kdyby kdo v Praze, kde není znám, něco si koupil, a při dodávání více dostal, než co mu patřilo, a pak teprv na cestě při přepočítávání peněz poznal, že více byl obdržel. Komu má přebytek vrátiti, když nikterak neví ani dověděti se nemůže, u koho byl více obdržel? Peníze takové směl by si jakožto věc bez pána podržeti; lépe však učiní, když jich, nejsa právě sám nuzný, užije pro potřeby chudých, aneb k jiným bohulibým účelům.

Jinak se však věc má, jestli kdo někoho neznámého ve velikém městě o nějakou část majetku *vědomě* oklamal, pak ale výčitkami svědomí poháněn, nahraditi chce, ale neví komu. Ježto v případu takovém *držitelem nespravedlivým jest, nahraditi musí*, a že neví komu, má rozdati náhradu chudým aneb k jiným dobročinným účelům, za spásu duše poškozeného; a to proto, poněvaž sluší předpokládati, že by si každý majetník po rozumu přál, aby se tak s tím majetkem jeho stalo, jehož on sám nižádným spůsobem zpět nabyti nemůže.

Podobně sluší nahraditi k dobročinným skutkům cizí majetek, jehož kdo nabyl *lichvou, podvodem, děláním lehkomyslných dluhů*, když nikterak více nemůže všem poškozeným nahraditi.

Je-li kdo dvěma aneb více majetníkům náhradou povinen, a po bedlivém zkoumání nemůže poznati, komu spíše nahraditi má, nechť náhradu rozdělí mezi ně!

Kdo škodu učinil celé obci: téže obci také náhradu dej, ale nikoliv jednotlivci obce té. Proto kdo poškodil obec politickou, náhradu učiniti musí ne některému výboru obecnímu, ale pokladně obecní; kdo okradl dům klášterní, náhradu musí učiniti pokladně klášterní, a nikoliv některému členu kláštera; kdo podvodu se dopustil na státu, státní pokladně náhradu dáti povinen; což státi se může na př. také tak, že za tolik, oč stát ošidil, nakoupí kolků, a ty bez právního upotřebení zničí.

Nemůže-li kdo všem poškozeným zadost učiniti, řiď se dle stupně, jaké kdo k tobě právo má. Napřed zaplať dluh vtělený, pak jednoduchý; napřed naplň povinnosti, jež ti právo

*) Srovn. § 97. I. 4. a).

ukládá, a pak ony, k nimž láska tě zavazuje*). Při poměrech stejných stejným dílem rozděl mezi všechny!

9. **Kdy** *máme povinnou náhradu dáti?* Náhradu dáti má *držitel nepoctivý ihned* a pokud možná *celou najednou.* Čím déle kdo s náhradou prodlévá, tím déle také ve své nespravedlnosti trvá. Nenahradí-li kdo, když může, snadno se mu přihodí, že nebude moci nahraditi, až by chtěl; ježto na nepoctivém majetku zvláštní kletba spočívá, tak že „jeden nespravedlivý groš sto spravedlivých vyhání z kapsy!"

Poctivý držitel má nahraditi hned, jakmile byl pevného přesvědčení nabyl, že věc, kterou za svou považoval, jinému vlastníku náleží.

Pochybný držitel má si všemožnou práci vzíti, aby se přesvědčil, zdali mu věc záhadná patří čili nic. Když tak učinil a pochybností svých přece zbaviti se nemohl: nechť podrží zatím věc záhadnou až do té doby, kdyby snad pevnějších důvodů pro podržení jí nabyl jakožto držitel poctivý; nebo platí zásada, že „držitel má zdání práva pro sebe" (melior est conditio possidentis).

Kdo *smluvil se s bližním o čase,* kdy mu věc jeho odevzdá, povinen jest dostáti smlouvě.

10. **Kde** *máme náhradu učiniti?*

Držitel nepoctivý a škůdce majetku cizího zlovolný mají věc odcizenou aneb poškozenou odvésti tak a tam, jak a kde by se ona nalézala, kdyby odcizena aneb poškozena byla nebývala. Jinými slovy: Nepoctivý držitel aneb škůdce povinen jest věc cizí neporušenou na svůj náklad a s vlastním nebezpečím dodati vlastníkovi tam, kde by on ji byl měl, kdyby mu ku ztrátě aneb zkáze nebyla přišla. Kdyby tedy kdo na př. v Praze na majetku byl poškozen býval a pak do Vídně se byl na dobro odstěhoval: škůdce do Vídně náhradu poslati mu musí. A kdyby věc odcizená na cestě se ztratila aneb poškodila: neztratila a nepoškodila se ona pravému vlastníku, ale nespravedlivému držiteli, který povinen jest úplnou náhradu učiniti znovu, tak aby poškozený žádné další škody neměl.

Držitel poctivý oproti tomu nemusí věc majetníku na místě jeho odevzdati; ale povinen jest toliko jemu o věci držené vědomost dáti s vybídntím, aby on si ji sám osobně z jeho držení vzal aneb na vlastní své útraty, které ovšem nespravedlivý uchvatitel jemu nahraditi povinen jest, odnésti neb

*) Srovn. § 16. II. 5

odvésti kázal. Za ztrátu ale aneb poškození neručí, ježto „nehoda stíhá pána věci“ (casum sentit dominus).

11. Kdo nemusí nahraditi?

Nahraditi nemusí:

a) Ten, komu pravý majetník věci odcizené neb poškozené náhradu odpustil. Avšak majetník musí v pravdě moc nad věcí odcizenou aneb poškozenou míti a náhradu beze všeho nucení, zcela dobrovolně prominouti. Za tou příčinou nemohou nezletilí synové a dcery darovati náhradu za věci odcizené aneb poškozené beze svolení svých rodičů; správcové ne bez svolení svých pánů; mniši ne bez svolení svých představených.

Nahraditi nemusí

b) ten, kdo v pravdě nemůže, buď že mravně, an by totiž pro náhradu na statcích pozemských značně poškodil statky *vyšší*, jako ku př. že by se připravil o čest, zdraví, život; do nejhlubší bídy uvrhl rodinu svou. Aneb *že nemůže tělesně*, an se totiž nalezá v cizině, kde mu nemožno jest, o poškozených se dozvěděti.

Avšak kdo nemůže ihned nahraditi, má aspoň o to pilnou péči míti, aby *později* náhradu učiniti mohl. Kdo nemůže vše ihned nahraditi, má aspoň nahraditi tolik, *mnoho-li na ten čas může;* a když majetku nabude tolik, že může zaplatiti všecko: povinen jest nahraditi všecko, leč že by mu byli poškození náhradu prominuli.

Za tou příčinou ohavnou nespravedlností jest, když, jak často se stává, ten neb onen obchodník peníze z části ukryje, pak úpadek ohlásí, dále s věřiteli, jimž pomoci není, na 10 neb 20 ze sta se vyrovná, za krátký čas nový obchod začne, a později, i když zbohatl, k dřívějším závazkům dále znáti se nechce. Soudů světských snad ujde, soudů Božích ale nikoli; nebo „ani zloději, ani dráči nebudou královstvím Božím vládnouti“! *)

Nahraditi nemusí konečně

c) ten, kdo *poctivým* spůsobem cizí majetek nabyl, po zákonitou dobu v držení jeho byl, tak že *se u něho promlčel* **). Cizí majetek ale u držitele *nepoctivého* po zákonu Božím nikdy se nepromlčí (res clamat ad dominum).

---

*) I. Kor. 6, 10

**) Srovn. § 97. I. 4. c.

Uvaha. Jsou lidé na světě, jimžto Bůh krásy tělesné nepopřál, a přece bývají v lásce u svých bližních; kdežto mnohý člověk na první pohled pro ušlechtilé jakési a ladně seřaděné údy těla svého aneb pro uhlazené způsoby své se nám zamlouvá, ovšem jen na tak dlouho, pokud jsme ho lépe nepoznali a se nepřesvědčili, že: hroby zevnitř omalované neb obílené skrývají uvnitř hnilobu; a často pod pestrými, oku lahodícími květinami hovívá si ošklivá, odporná ropucha! *Co člověka i ohyzdného při lepším seznání milým i příjemným činí, jest snaha v něm, aby každému dal, čím komu povinen jest:* i Bohu, co Božího jest; i císaři, co císařovo jest; i podřízeným, čím jednomu každému jakožto otec, hospodář, představený povinen jest; i sobě rovným, čeho oni od něho po právu aneb po lásce požadovati mohou; zkrátka: kdo maje vůli Boží, v desateru Božích i pateru přikázaní církevních vyznačenou, stále na očích, ji věrně plniti se snaží. Kdo takto jedná: *spravedlivým* sluje, čili ctnost **spravedlnosti** (justitia) má, kteráž jest jako *souhrnem všech ctností, jimiž každý Kristův vyznavač vyznamenávati se má.*

Avšak slovo spravedlnost má ještě také *užší smysl*, a znamená také stálou snahu člověka, aby každému dával i prokazoval vždy to, co jemu po právu povinen jest dávati i prokazovati dle přikázaní sedmého a desátého čili v příčině majetku. Ten, kdo na sebe zapomínaje, hmotný prospěch aneb aspoň přísné právo svých bližních na zřeteli má, rovněž *spravedlivým* sluje, chválu lidí i poctivých nepřátel svých má, i také Bohu příjemným jest, jak z toho vidno, že *svědomí*, hlas Boží v nás, za jednání spravedlivé pochvalou nás odměňuje, za nespravedlnosti výčitkami kárá. Nemáme-li svědectví dobrého svědomí, jež jest nerozdílným společníkem mysli spravedlivé: jakou blaženost působiti nám může bohatství a s ním spojená čest i smyslné užívání? Kdyby vyhynula Bohem přikázaná spravedlnost a jeden druhému odpírati směl, čím jemu povinen jest; kdyby jeden druhému majetek jeho odcizovati směl: jak že by to v krátké době na světě vypadalo? Zdaliž by lidé, kteří nyní o majetku svém, jehož jim Bůh zákonem Svým chrání, pilně pracují, neodhodili nástrojů a pracovati nepřestali? Věru, že by v krátkém čase na světě bylo jako v doupěti šelem, kde jedna druhou potírá!

Spravedlnosti vůbec i oné zvláštní, která každému majetek jeho, způsobem poctivým vyzískaný, na pokoji nechává, svrchovanou měrou jestiť mezi lidmi třeba, ježto by jinak ve-

škeren život v rodinách, obcích, státech přestati musel. I má býti spravedlivým král i poddaný, chudý i bohatý. Všem platí: „nepokradeš," „aniž požádáš statku bližního svého."

Proto *učiňmež si pravidlem*, že vždy toliko dovoleným poctivým způsobem zisku hleděti si budeme, jakož také toho, v čem nám Bůh požehnal, toliko ke cti Boží, blahu svému i bližních svých užívati budeme. Mějme ale také o to péči, abychom buď po právu neb z lásky i bližnímu v získání a hodném užívání statků jeho nápomocni byli, a ublížili-li jsme komu, ihned, pokud možná, škodu jemu odčiňme, pokud nás Bůh k zodpovídání i přísnému pokárání nepovolá, jako milostí Boží hnut učinil Zachaeus. Láska k majetku snadno zaslepuje, tvrdým, necitelným činí, o pokoj duše olupuje, ano jak ze života nešťastného apoštola Jidáše víme, ani nejhroznějších nepravostí konečně se neleká, i víru v Boha zapírá, i na duši úplně zapomínati učí.

Ó kéž bychom rádi uvažovali významu plných slov proroka Isaiáše, jenž spravedlnost chválí slovy: „Až bude na nás vylit Duch s výsosti... *bude účinek spravedlnosti pokoj, a užitek spravedlnosti odpočinutí a bezpečnost až na věky*" *)! Kéž by všichni, kdo srdce své na statky pozemské tak nemírně věsí, raději dbali o statky takové, jež ani zloděj neukradne, ani rez nesežere, ani smrt neodejme! Bože, Pane náš, dejž toto smýšlení všem, kteří dobám našim tak hrozné převraty společenské pro mamon chystají!

V. Rozdíl. O povinnostech našich v příčině pravdy a cti, čili v příčině pravidlování pýchy života.

„Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví!"

§ 99. Každý má právo na pravdu a čest.

1. Jeden každý člověk má tedy právo na majetek pozemský, kterého poctivým způsobem byl nabyl, leč by sám snad zvláštním platným slibem, Bohu učiněným, se byl zavázal, v dobrovolné chudobě, v dobrovolném strádání Bohu

*) Isai. 32, 15–17.

žíti. Právo ku majetku v tom záleží, aby člověk mohl s věcí svou nakládati jak se mu líbí; užitek z ní dobývati a i s tím nakládati, jak se svobodnou jeho vůlí ve shodě jest; aby totiž obmezován nebyl žádným jiným člověkem, leč toliko vůlí Boží, aneb zákonem lidským, jenž vůli Boží na odpor není.

2. Zevnější statky pozemské vesměs napomáhají však v prvé řadě toliko k zachování života tělesného jednotlivců, rodů i národů. Člověk ale má míti také prostředků po ruce jimiž by mohl v prvé řadě vzdělávati a zdokonalovati ducha svého. Ducha svého vzděláváme ale **pravdou**. Proto má jeden každý člověk také nezadatné *právo*, aby jemu nikdo nebránil, ducha svého pravdou vzdělávati, a tudíž ovšem i přiměřených prostředků ku vzdělání svému užívati, i také ze vzdělání svého těžiti potud, pokud vyšším zájmům na újmu není*). Má-li ale jedenkaždý právo na vzdělání ducha svého pravdou, má ovšem i s právem vždy spojenou *povinnost***), oproti ozývající se v nás *„výše života“* pravdu v slovích i skutcích milovati, jí pro vzdělání své vyhledávati, a pokud vyšším zájmům na odpor není, s bližními svými dle možnosti sdělovati. Svatý Jan Zlatoústý v příčině té krásně vykládá: „Zrádcem pravdy není toliko, kdo místo pravdy lež mluví, nýbrž i ten, kdo pravdy svobodně nepronáší, kterou pronésti slušno, aneb pravdy svobodně nehájí, kterou hájiti třeba“***).

3. Jestli veškerým statkem svým, kterého poctivým způsobem jsme nabyli, vládnouti smíme, a nikdo ve svobodném ho užívání zkracovati nás nesmí, tož dojista má také každý člověk právo na to, aby ho lidé dle osobní jeho statečnosti posuzovali, ježto způsobem takovým i statků hmotných spíše získá, udržuje, a užívati může, i také statků duchovních snáze nabývá, a sobě i jiným prospívá. Má-li ale kdo právo ku pravdivému posuzování osoby své, má ovšem také s právem tím spojenou *povinnost*, aby i on jiné toliko dle pravdy posuzoval. A jako po zákonu lásky povinen jest každý, čeho sám na jiných se domáhá, i jiným opět prokazovati, má také jeden každý čest svých bližních všemožným způsobem *hájiti*, jako si každý přeje, aby od jiných hájen byl. A jako každý si přeje, by učiněná mu škoda na majetku jeho jakémkoli,

*) Srovn. § 90. a § 91.
**) Srovn. § 16. II. 5.
***) Super Matthaeum.

tedy i na cti odčiněna, čili napravena byla, tak také po spravedlnosti jeden každý povinen jest, škody na cti své i bližních svých odčiňovati, čili napravovati *).

4. Shrneme-li myšlénky tyto v jedno, jako samým sebou zamlouvá se nám *rozvrh* povinností našich, přikázaním Božím osmým nakázaných, v následující statě:

A) Jaké máme povinnosti *ku pravdě.*

B) Jaké máme povinnosti v *příčině cti*, a sice: I. vlastní, II. cizí.

C) Jak napraviti máme *škody učiněné na cti*: I. sobě, II. bližním.

§ 100. A) Jaké máme povinnosti ku pravdě.

1. Co člověk slovem i skutkem projevuje, má býti výrazem jeho vnitřního smýšlení i přesvědčení. Kdo takto stálou snahu má na to, aby zevnitřní mluvení jeho v úplném souhlasu bylo se smýšlením i přesvědčením jeho vnitrným: o tom se říká, že pravdu miluje i mluví, čili že jest *pravdomilovný* i **pravdomluvný**.

Poněvadž ale vnitřní smýšlení i přesvědčení netoliko slovy ale i posuňky i celým zevnějším jednáním na jevo dávati můžeme: potřeba, aby i to jednání naše bylo v úplném souhlasu s naším smýšlením i přesvědčením uvnitř. A kdo takto jednáním svým o vnitřním smýšlení svědectví vydává, o tom říkáme, že jest *pravdymilovný* a **upřímný**.

2. Pravdomluvnými a tedy i upřímnými býti *povinni jsme*

a) *Bohu*; poněvadž jsouce k obrazu Božímu stvořeni, Bohu také všemožným spůsobem podobnými býti máme se snažiti, jenž dí o Sobě: „Já jsem cesta, a *pravda* i život“ **). „Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě: každý, kdo z pravdy jest, slyší hlas můj“ ***). Jenž apoštolům „Ducha pravdy“ †) přislíbil. Kdo tedy svévolně pravdu nemluví, oproti Bohu jedná, obraz Boží v sobě zohyzďuje.

Pravdomluvnými i upřímnými býti povinni jsme

b) *lidem;* ježto by bez pravdomluvnosti veškerá vzá-

*) Srovn. také o nebezpečí jazyka § 121, i o milování oslavy § 124.
**) Jan 14, 6.
***) Jan 18, 37.
†) Jan 14, 18.

jemná důvěra a tak i všecek život společenský musely za své vzíti.

Pravdomluvnými býti povinni jsme konečně

c) samým sobě; ježto jsouce k obrazu Božímu stvořeni, a na křtu svatém dítkami Boha pravdy učiněni, skrze pohrdání pravdou veškerou důstojnost svou jakožto lidí i křesťanů bychom potupovali.

3. Že pravdomluvnost i upřímnost předůležitými jsou, proto jich také *Písmo svaté mnohými důraznými slovy přísně nakazuje.* Tak čteme příkladně: „Nebudete lháti, aniž kdo oklamá bližního svého.... Já Hospodin“ *). „Pročež odloživše lež, mluvte pravdu jedenkaždý s bližním svým; nebo jsme vespolek údové“ **). A Pán krátce nakazuje: „Řeč vaše buď: ano, ano, ne, ne! což pak nad to více jest, od zlého jest!“ ***)

4. Pravdomluvnosti na odpor jest **lež** (mendacium). Lži se dopouští čili *lže*, kdo činí jakékoli zevnější vyjádření, jež se neshoduje se vnitřním smýšlením jeho, a jež činí proto, aby bližního svého oklamal.

Kdo tedy vydává něco za pravdu, co pravdou sice není, co ale sám za pravdu má: *mluví sice nepravdu*, ale nelže, ježto nemá úmyslu bližního oklamati. Naopak ale *lže*, kdo vydává něco za pravdu, o čem se sám domnívá, že pravdou není; poněvadž bližního chce klamati a poněvadž vyjádření zevnější se smýšlením jeho vnitřním v souhlasu není. Tedy příkladně kdo by v 10 hodin řekl: jest 9, maje sám za to, že v pravdě 9 jest: pravdu nemluvil, ale *nelhal*; kdo ale mysle, že je 9, řekl by tázajícímu, že jest 10, což by se s pravdou shodovalo, *lhal*, ač pravdu byl pověděl, protože jinak se vyjádřil, než uvnitř smýšlel.

Jestli kdo *slovy* jinak se vyjadřuje, než jak smýšlí, aby bližního oklamal, říká se lži jeho *lež slovní* (mendacium in verbis).

Jestli kdo beze slov, toliko ve *skutcích* jinak se ukazuje, než jak smýšlí, aby bližního oklamal, říká se lži jeho **přetvářka** (simulatio), a o něm samém se říká, že se *přetvařuje* čili jiným jako jinou tvář ukazuje, než je ta, kterou by ukazovati měl. Tak přiblížil se Jidáš ku Pánu Ježíši v zahradě gethsemanské s pozdravením i políbením čili přetva-

---

*) III. Mojž. 19, 11. 12.

**) Efes. 4, 25.

***) Mat. 5, 37.

řoval se, jako by přítelem jeho byl: kdežto právě políbení toto bylo nepřátelům Páně znamením, po němž by Ho poznali.

Nejhorší druh přetvářky jest ten, jestli kdo tváří se šlechetným a zbožným, aniž by jím byl. Poněvadž člověk takový svou špatnost jako pěkným rouchem pokrývá, **pokrytství** (hypocrisis) se dopouští čili *pokrytcem jest.* Pokrytci byli fariseové, jimž Pán Ježíš, ku vnitřní špatnosti a ku zevnějšímu toho zakrývání poukazuje, častěji vyčítal, že podobají se obíleným hrobům, zevnitř upraveným, uvnitř ale plným hniloby*). Poněvadž pokrytec nesnadno se napravuje, ježto klamaje jiné o sobě, navyká si klamati i sama sebe o sobě: Božský Mistr velmi důrazně od pokrytství nás odvarovati se snaží, a proto i apoštolům hrozil: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše, nežli zákonníků a fariseů, nevejdete do království nebeského"!**) A Petr Ravenatský odsuzuje pokrytství slovy: „Pokrytství jest jemné zlo, tajný vřed, skrytý jed, ctností dým, svatosti rez."

Ke spůsobům přetvářky patří také **lichocení** (adulatio), t. j. nemístné a nadmírné chválení skutečných aneb i jen domnělých předností bližního, jež se děje za tou příčinou, aby bližní byl spíše zaslepen a oklamán, tak aby něco spíše učinil, čeho by bez lichocení nesnadno aneb vůbec neučinil. Tak když přišli fariseové a herodiani Pána Ježíše v řeči polapit, by Ho potom buď jako buřiče u Herodesa aneb jako nevlastence u Židů udati mohli: napřed Mu lichotili, pravíce: „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi a cestě Boží v pravdě učíš, nedbáš na žádného, nepatříš na osobu lidskou"; a pak teprv vytasili se se zlomyslnou otázkou: „sluší-li dávati daň císaři čili ne?"***)

Ke spůsobům hříšného se přetvařování náleží také **přestrojování se** na př. za osoby druhého pohlaví; za hodnostáře atd. Bez hříchu jest toliko tehdy, když by někdo hrozícímu nebezpečí jinak než ve přestrojení ujíti nemohl.

Přetvářkami jsou rozličné spůsoby **lsti,** jimiž bližní ve škodu uváděn bývá. Lest však bez hříchu jest, jestliže *svobodného rozhodnutí bližního neruší,* a vyznačuje toliko chytrost aneb opatrnost při jednání s bližním. Takto dovolená jest lest ve válce, ve hře atd. Každý zajisté může a má předpokládati,

---

*) Srovn Mat. 23, 27.

**) Mat. 5, 20.

***) Mat. 22, 15 - 21.

že kde jedná se o velikou sázku, protivník všemožnými způsoby bude se o ni zasazovati, a že tedy nejvyšší opatrnosti třeba; jestli dosti opatrným nebyl, a samému sobě uškodil: samému sobě ať i vinu přičítá!

5. Rozličné mívají lidé *příčiny ku lžím*, dle nichž i lže jména svá mají. Kdo lže, aby

a) bližnímu uškodil, čili ze zlé vůle, dopouští se lži *zlovolné* čili *zlomyslné* (mendacium perniciosum). Lže zlomyslné jsou celkem z ostatních nejhorší, a tím větší, čím větší škodu způsobily, aneb způsobiti měly neb mohly. Kdo bližnímu lží zlomyslnou v pravdě škodu způsobil, povinen jest škody odčiniti, čili *nahraditi**). Příkladu lži zlovolné dočítáme se v životě Josefa Egyptského, jejž žena Putifarova cizoložstvím vinila, poněvadž on v hříšné žádosti její po vůli býti jí nechtěl**).

Kdo lže, aby

b) bližnímu neb sobě *posloužil*, něco dobrého získal, aneb něco zlého odvrátil, dopouští se *lži služebné* (falsiloquium officiosum). I tato lež jestiť ohavností před Bohem, ježto vydává o lháři svědectví, že nemá opravdové víry i důvěry v Boha, Jenž všecky věci řídí, a nám ublížiti nedá, pokud se Ho sami nespustíme.

Kdo lže, jak praví, „z nouze," aby se rozpaků uvaroval: prozrazuje buď svou vlastní nestatečnost, zbabělost, an se následků svých činů leká, aneb nedůvěru v Boha.

Kdo chce jiným neb sobě lžemi prospěti: zapomíná, že nikdy nesmíme činiti něco špatného, aby ze skutku takového povstalo něco dobrého, ježto „nikdy účel neposvěcuje prostředků"***)!

Lež vždy zůstane věcí zlou, dědictvím po pralháři ďáblu v ráji. Proto také svatý Augustin píše, že „*ani pro chválu Boží není dovoleno lháti;*" nebo kdyby se řeklo, že dovoleno lháti, když bychom mohli někomu neb sobě lží služebnou prospěti: nikdy bychom nemohli výrokům bližního svého víry přikládati, ježto bychom vždy před očima musili míti myšlénku: „Kdo ví, nemluví-li pro svůj neb cizí prospěch; kdo ví, jestli právě nenalezá se v nějaké tísni?" Takto ale veškerá důvěra mezi lidmi byla by podkopána.

---

*) Srovn. § 98. III.

**) I. Mojž. 39, 7 - 18.

***) Srovn. Gen. 39, 7—14.

A konečně, kdyby mohlo býti dovoleno na prospěch lháti: muselo by býti také dovoleno výroky své *přísahou stvrzovati*, poněvadž by nám bez přísahy nikdo nevěřil. Kdyby kdo ale každý výrok přísahou stvrzovati musil, dojista často zbytečně by přísahal; ba nejen to, ale často i křivě by přísahal, kteréžto ale spůsoby přísahy co nejpřísněji Bůh zapovídá*).

Svatí mučenníci, nežli by „z nouze“ byli lhali, a „v nouzi“ křesťanské víry se odřekli: raději mukám nejbolestnějším těla svá vydali!

Kdo lže

c) aby bližního obveselil, dopouští se *lži žertovné* (falsiloquium jocosum). Ani žertem nesmíme lháti; leč by kdo takové věci pro obveselení vypravoval, že by předkem byl a mohl by býti jist, že nikoho řečmi svými neoklame, nikomu neuškodí. Avšak i kdyby kdo lží žertovnou neuškodil ani uškoditi nemohl: přece ještě při ní na váhu padá, že „lidé (již) z každého *slova prázdného* (t. j. takového, jež nesměřuje ani ke cti Boží, ani ku vzdělání bližního), které mluviti budou, vydají počet v den soudný“**)! I o žertovné řeči platí, byť i neškodila snad jednotlivcům, že podkopává důvěru v lidské společnosti, a tak také škodí. I o lži žertovné platí zásada: „Účel nikdy neposvěcuje prostředků!“

Ano lež tak zvaná žertovná může býti smrtelným hříchem, jestliže, jak bohužel! zhusta bývá, má za podnět věci oplzlé***), a spůsobilou jest zvláště duše posud nevinné na bezcestí přivésti; nebo praví Pán: „Kdo pohorší (čili poruší duši) jednoho z maličkých těchto, jenž ve Mne věří: tomu lépe by bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a byl pohřížen do hlubokosti mořské“†)!

A kdy tedy dovoleno zalhati?

Nikdy! „I pěkně lháti jest hřích,“ dí přísloví; a jiné ukazujíc k zlým následkům každé lži, dí: „Byli jednou tři bratři: první lhal, druhý kradl, třetí visel!“

6. Z toho, že nikdy dovoleno není lháti, ovšem nenásleduje, že bychom měli povinnost každému, i nepovolanému povědĕti vždy všecko, co v paměti i na mysli máme, a co on na nás všetečně vyzvídá. Lháti nesmíme ovšem nikdy; často ale v obcování s lidmi bude nám třeba opatrně si počínati,

*) Srovn. § 63.

**) Mat. 12, 36.

***) Srovn. § 93. III.

†) Mat. 18, 6.

abychom sebe aneb bližní ve škodu neuvedli. Pán zajisté nás učí: „Posílám vás jako ovce mezi vlky; protož buďte *opatrní* jako hadové a sprostní jako holubice“ *)! Mnohé věci jest třeba pro blaho vlastní i svých bližních zamlčeti. Kdo takto z lásky k Bohu jazyk stále s opatrností v uzdu bere, má ctnost **mlčenlivosti** (reticentia). Ctnosti té třeba zejména všem těm, kteří mocí úřadu svého jsou zavázáni, jistých věcí, jež zatajeny býti mají, také zatajovati (taciturnitas), jako příkladně lékaři, soudcové, právní přátelé atd. U zpovědníka, jenž zpovědi slyší toliko jako tajemník Boží, sluje zamlčování věcí, ve zpovědi slyšených, *pečeť zpovědní* (sigillum sacramentale). Svatí Janové Nepomucký a Sarkander raději nejhroznějším mukám se podvolili, nežli by uložené pečeti zpovědní byli porušili!

Celkem říci sluší: čím závaznější povinnost mlčeti, tím také větší provinění toho, kdo bezstarostně, lehkomyslně věci, jež zatajiti měl, *vyžvatlává*. Svatý Jakub v příčině té píše: „Budiž každý člověk rychlý ku slyšení, ale zpozdilý ku mluvení“ **); nebo „ve mnohém zajisté klesáme všickni (i když dosti pozor na jazyk dáváme). Jestliže kdo ve slovu neklesá, tenť jest muž dokonalý; a můžeť také všecko tělo uzdou spravovati“ ***). A přísloví dí: „Mluviti stříbro, mlčeti zlato;“ a opět: „Neudržíš-li (tajemství) za svými tvářemi, za cizími pozdě udržovati!“

7. Ti, *kdo přímé lži vyhnouti se chtějí*, pomáhají si dvojím spůsobem, aby cíle vytčeného bez újmy pravdy přece dosáhli. Užívají totiž buď **řečí obojetných** (amphibolae), aneb zatajují pravdu s tak zvanou **výhradou v mysli** (restrictio mentalis).

a) Co jsou řeči obojetné? Řečmi obojetnými vyrozumíváme výroky takové, které mají dvojí neb více smyslů, tak že slyšící je kterýkoli vybrati si může, a je-li opatrný, ovšem i toho pravého se dovtípí.

Řeči obojetné lze bez hříchu užíti v následujících případech:

aa) Když máme pro ně *rozumnou příčinu*. Příčina taková jest, když zatajením tajemství bývají veliké škody zamezeny, aneb veliké úspěchy docíleny. Tak smějí zpovědníci, vyslanci panovníků, vůdcové vojsk, lékaři, právní zástupcí atd. majíce

*) Mat. 10, 16.
**) Jak. 1, 19.
***) Jak. 3, 2.

tajemství opatrovati, užíti časem slov, jež více výkladů čili smyslů připouštějí, aby tajemství neprozradili; nebo ač nesmíme nikomu a nikdy lháti, nejsme přece povinni, každému, co víme, pověděti, ba ani nesmíme vždy tak učiniti; ale třeba někdy slov obojetných užíti, kterými bližního neklameme, ale toliko dopouštíme, že on nejsa dosti opatrný, řeč naši snad v jiném smyslu si vykládá, a sama sebe klame.

Že slov obojetných z důležité či rozumné příčiny užíti lze, toho máme mnohé doklady i v Písmě svatém i v životě svatých Páně. Tak když Pána Ježíše nevěřící příbuzní Jeho vybízeli, aby se jako Messiáš slavně odebral do Júdska, a se Ho tázali, zdali půjde na slavnost stánků do Jerusaléma, odpověděl jim: „Jděte vy ke dni svátečnímu tomuto; Já nejdu ke dni svátečnímu tomuto; nebo čas můj se ještě nenaplnil“ *). Slova ta mohla míti smysl: Nepůjdu ku slavnosti vůbec; aneb: nepůjdu nyní s vámi; aneb: nepůjdu zjevně, abych oslavení u lidu hledal. Že Pán Ježíš poslední výklad na mysli měl, z toho plyne, že hned dále se o Něm vypravuje: „To pověděv, zůstal sám v Galilei. Když pak odešli bratří jeho, tehdy i on šel ke dni svátečnímu, ne zjevně, ale jako tajně,“ aby totiž veřejným slavným příchodem svým nepřátel svých ku hněvu a násilí nepopudil, jemuž na ten čas se chtěl ještě vyhnouti, ježto posud „nepřišla hodina Jeho.“

V knize Tobiášově dočítáme se, že archanděl Rafael řekl tázajícímu se Tobiášovi: „Já jsem Azariáš, Ananiáše velikého syn“ **). Lhal anděl Páně? Nelhal! On jenom nesměl před časem prozraditi Tobiášovi úradek Páně, že ho za veliké almužny a četné modlitby vyznamenati chce. Kdyby Tobiáš o vysokém postavení průvodčího syna svého byl dříve zvěděl, dojista by se byl zděsil, a nebyl by se odvážil archanděla žádati za služby a nabízeti jemu mzdu. Řeč archanděla, kterou chtěl Tobiáše uchlácholiti a důvěrou naplniti, byla tedy dvojsmyslná. Slova „jsem Azariáš,“ měla i ten smysl: „jsem dle zevnější podoby své Azariáš, syn Ananiáše“; jsem podoben Azariáši; že Azariášem pravým nejsem, ale poslem Božím pravým, toho ti na ten čas tajím.

V životě sv. Athanáše, patriarchy alexandrinského, nalezá se rovněž krásný příklad. Pro svou učenost, svatost, neobyčejnou činnost a neohroženost byl od kacířských arianů

*) Jan. 7, 8.
**) Tob. 5, 18.

stále až k smrti nenáviděn a pronásledován. Když jednou ujížděl po řece Nilu vzhůru, ale úsilí své marným býti viděl, ani pochopové kacířského císaře na své lodi vždy více se mu přibližovali: velel průvodčím svým, aby loď obrátili a zcela klidně kolem pronásledovatelů svých veslovali; sám jako velitel postavil se uprostřed lodě. Když se lodě k sobě přiblížili, tázali se císařští domnělého správce lodě, zdali nepotkal se někde s pronásledovaným Athanášem, jehož osobně neznali. Athanáš sám odpověděl řečí obojetnou, řka: „Athanáš plul před krátkou dobou po řece vzhůru a není od vás daleko; jestli si pospíšíte, snadno se ho zmocníte!“ Po té řeči napjali císařští všechny síly, aby vzhůru proti vodě rychle postoupili; Athanáš ale pokojně směrem opačným zrakům jich zmizel a zachránil se.

Poněvadž z rozumné příčiny dovoleno užíti slov obojetných: tož z téže příčiny dovoleno také užívati při poučování jiných rozličných porovnání; vypravovati *báchorky, pohádky, příklady vymyšlené, podobenství*, aby poslouchající některému učení snáze porozuměli. Vždyť sám Spasitel liboval si při výkladech svých v rozličných podobenstvích o pšenici, koukolu, fíkovém stromu, kvasu a t. d.

Řeči obojetné jsou dovoleny

bb) když ten, kdo jich užívati chce, nikterak není *povinen čirou pravdu říci*, ano kdyby řekl, velikou škodu sobě neb jiným by spůsobil. Řečí obojetných nikdy není dovoleno užíti ve zpovědnici; před vrchností duchovní neb světskou, když řádně kdo jest tázán a pod. Dovoleno ale dávati odpovědi vyhýbavé všetečným tazatelům.

Řeči obojetné jsou dovoleny,

cc) když *ve slovech dvojsmyslných skutečně leží i smysl ten*, kterého slyšící je, kdyby pozornějším byl, postihnouti by mohl. Tak jsou již zobecnělé některé průpovědi obojetné, že každý ve světě zběhlejší ihned smysl jejich chápe. A oproti takovým, kteří smyslu jich pravého se domýšlejí, užívati jich lze, nikoliv ale oproti lidem prostým, kteří smyslu toho by se nedomyslili a tedy ve klam uvedeni by byli. Tak příkladně řekne-li služebník některého vznešeného pána příchozímu: „Pán není doma“; znamenává to také tolik jako: „není doma — pro tebe,“ t. j. „nechce neb nemůže s tebou nyní mluviti“. Řekne-li kdo známému dlužilovi ale neplatilovi: „nemám peněz“, rozumí se: „nemám peněz — pro tebe!“ A tak podobně.

b) *Co jsou* **výhrady v mysli?** Výhradami v mysli vyrozumíváme takové řeči, při kterýchž mluvící celou myšlénku svou nepoví, ale část její jako doplněk její v mysli si vyhražuje čili zadržuje, neboli zamlčuje.

Jestli slyšící tohoto *zamlčeného doplňku domysliti se může*, jest tato výhrada tolik jako řeč obojetná a tedy v případech uvedených dovolená. Řeknu-li komu, jenž pochopiti může: „nemám peněz" a v mysli doplňuji „pro tebe": jest výrok ten neúplný výhradou, ale takovou, jež řeči obojetné se rovná.

Jestli ale slyšící *doplňku řeči nikterak domysliti se nemůže*, buď že příliš málo chápe aneb že doplněk nikterak v souhlas uvésti se nedá s výrokem učiněným: výhrada v mysli taková od lži skutečné ničím se neliší, ježto slyšícího klame, a jest tudíž jako každá jiná přímá lež naprosto zakázána čili hříšná.

Tak kdosi vypůjčil si od souseda 100 zlatých, jež později zaplatiti se zdráhal. Byv žalován, dostavil se k soudu s holí dutou, v které měl 100 zl. v papírech zastrčených. Maje se postaviti před soudce, požádal žalujícího souseda, aby mu hůl onu podržel, a pak jal se tvrditi, že oněch 100 zl. sousedovi již dal, ano i přísahu na výrok ten složil. Výrok jeho byl výhradou nedovolenou, ježto soused mající hůl v ruce ani soudce nikterak domysliti se nemohli, že by obžalovaný žalobníku skutečně dluh byl oplatil; a přísaha na výrok ten složená byla ovšem přísahou falešnou čili křivou a hrozným proviněním před Bohem*).

8. S pravdomluvností úzce souvisí **věrnost**. Věrným jest, kdo *skutkem* potvrzuje i dokazuje, k čemu slovem se byl zavázal. Jako povinni jsme pravdu mluviti, tak musíme i věrnými býti, a to tím více, má-li bližní na to právo, abychom mu splnili, čím jsme se mu byli zavázali, buďto že jsme před oltářem, aneb před soudy, aneb před svědky přípověď mu učinili, neb smlouvu s ním uzavřeli, a t. pod.

Jako nejsme povinni každému čirou pravdu pověděti, ale často z opatrnosti mnohé věci musíme zamlčeti, tak také ve slibování musíme býti opatrni, a byli-li bychom z neopatrnosti slíbili něco, co se zákony Božími v souhlas uvésti nelze, nesmíme slibu učiněného splniti, poněvadž věc o sobě nemravná nikdy pro ohledy lidské dovolenou a mravnou státi se nemůže.

---

*) Srovn. § 63. 4.

A jako nesmíme slovům jednoho každého věřiti, nechceme-li ku škodě přijíti, ježto mnozí lidé pravdu pověděti nechtějí, jiní ale ani nemohou, tak z opatrnosti nesmíme ani ve věrnost jednoho každého důvěřovati, zvláště ne ve věrnost lidí, kteří jsou nevěrci, neb jinověrci, neb špatnými křesťany. Věrný křesťan v tomto světě věru že jest jako ovce mezi vlky, jemuž sluší býti sice sprostným jako holubici, ale i opatrným jako hadu*). Za kteroužto příčinou radí také miláček Páně: „Nejmilejší! nevěřte každému duchu (t. j. kterémukoli učiteli, jenž se věděním vychloubá), ale zkušujte duchův, jsou-liž z Boha, nebo mnozí falešní proroci vyšli na svět“ **)!

Úvaha. Ó jak blaze bylo by na tomto světě, kdyby všichni lidé pravdu milovali, pravdu všem pro užitek jich mluvili; dle pravdy čili upřímně jeden k druhému se chovali, a slibům učiněným vždy věrně dostáli! Pak nebylo by na světě lží, podvodů, nevěrností, křivých přísah, rušení svornosti a míru, kacířství, bludů, nevěry, nebylo by válek, nebylo by pekla, ježto by kraloval všude Bůh, jenž jest „Duchem pravdy!“

Ale právě tohoto blaženého stavu záviděl padlý anděl šťastnějším lidem, a proto vymyslil lež, lží svedl první rodiče, a učiněn jest vražedníkem člověčenstva i štěstí jeho. Svatý Augustin v příčině té významně tvrdí: „Jako Bůh zplodil Syna — Pravdu: rovněž takřka zplodil kleslý anděl syna — lež.“ A proto všickni, kdož ďáblovi jsou, milovníky lží jsou, jak to vyslovuje sám Pán oproti svým nepřátelům slovy: „Vy z otce ďábla jste, a žádosti otce svého chcete činiti. Ten vražedníkem byl od počátku a v pravdě nestál, nebo pravdy v něm není: když mluví lež, z vlastního mluví, neb jest lhář a otec její“ ***).

Ďábel to byl, jenž lží lidem v pochybnost uvedl slova Hospodinova, a ďábel a hříšný život jsou toho příčinou, když člověk všetečně zkoumá, co tajemstvím Božím jest, aneb nevěrecky a zoufale jako Pilát se táže: „Co jest pravda“ †)?

Ó varujmež se všech lží, ježto každá důvěru v bližní podrývá, mnohá hrozné škody působí, člověka k obrazu Bo-

---

*) Srovn. Mat. 10, 16.
**) I. Jan. 4, 1.
***) Jan 8, 44.
†) Jan. 18, 38.

žímu stvořeného ďáblu podobným činí. Ó „nelžete jedni druhým," napomíná proto svatý Pavel, „svlékouce s sebe starého člověka se skutky jeho, a oblekouce nového, který se obnovuje k poznání podle obrazu toho, který jej stvořil" *), t. j. kterýž co den víc a více hledí vůli Boží poznati i dokonaleji plniti, a tak sebe víc a více připodobňovati „Duchu pravdy," Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli svému.

§ 101. B) Jaké máme povinnosti v příčině cti.

1. Lidé cenu našeho jednání posuzují, a dle toho pak i k nám se mívají. I děje se posuzování takové, jemuž sotva kdo vyhnouti se může, *způsoby* rozmanitými. Pokud lidé toliko ničeho zlého o nás nesoudí a nepovídají, říkáme, že máme u lidí *dobré, zachovalé jméno* (bona fama); jestli o nás dobře soudí i vypravují, máme u bližních *vážnost* (existimatio); jestli lidé dobré smýšlení o nás i zevnějšími skutky na jevo nám dávají, jsme u nich v *úctě* (honor); jestli dobrý soud o nás slovy pronášejí, *chválu* (laus) nám vzdávají. Všechny ale tyto spůsoby, kterými lidé dobré soudy o nás na jevo dávají, jedním slovem **čest** zahrnujeme.

2. Čest má pro každého člověka nejvyšší význam, má-li uprostřed bližních svých zdárně působiti. Napomáhá mu netoliko v dobývání věcí, ku životu časnému napomáhajících, ale jest jemu také dobrou *pomůckou ku ctnosti*, ježto ten, kdo čest má:

a) stydívá se něco nemravného činiti, aby nabyté cti u bližních neztratil; tedy čest od hříchu odstrašuje;

b) ctěný v povolání svém *povinnostem stavu svého snadněji dostojí*, poněvadž koho ctíme, toho také řízení bez obtíží se podrobujeme, a

c) ctěný bližní své dobrým příkladem svým *vzdělává*, a tudy i ku jejich ctnostnému životu napomáhá.

Proto také radí moudrý Sirach: „Péči měj o jméno dobré, neboť to ti zůstane spíše, nežli tisíc pokladů velikých a drahých" **)! A kniha Přísloví dí: „Lepší jest jméno dobré, nežli bohatství veliké, a přízeň lepší než stříbro a zlato" ***).

---

*) Kolos. 3, 9. 10.

**) Sir. 41, 15.

***) Přísl. 22, 1.

3. Protože tedy čest věcí jest tak velice důležitou, třeba náležitě uvažovati, *kterak bychom řádným spůsobem cti nabyli i v ní se udrželi.* A poněvadž máme bližního milovati jako samy sebe; nutno také o to péči míti, kterak bychom dle možnosti své také bližním svým i ve spravedlivém získání i nezkráceném užívání cti nápomocnými býti mohli. Za tou příčinou položíme si dvojí otázku, a sice:

I. Jaká má býti péče naše *o čest vlastní?* a

II. Jaká má býti péče naše *o čest bližního?*

I.

Jak máme pečovati o čest vlastní?

1. Chce-li kdo cti před lidmi nabyti *zevnitř*, má ovšem povinnost nejpřednější tu, aby cti takové také v pravdě zasluhoval, čili aby měl předkem čest *uvnitř.* Cest uvnitř ale má, kdo za pomoci Boží s vlastními silami tolik získal si zásluh, aby mu lidé zevnitř uznání své na jevo dávati, čili čest prokazovati, nebo-li ho ctíti mohli. Kdo v pravdě zásluh o čest Boží, své i bližního blaho si získal, cti neujde, a byť třebas až po smrti, když poctivé snahy jeho na jevo přišly.

O tento vnitřní základ cti zevnitřní nejprvé pečovati dlužno; bez něho čest zevnější jest pouhý omamující a duchovně usmrcující dým, jakým podkuřovati se dávali pokrytští fariseové.

Pán a Spasitel náš varuje nás před nezaslouženou pochvalou lidí slovy: „Běda, když vám dobrořečiti budou lidé (za věci, které vám ku chvále býti nemají); nebo tak činívali falešným prorokům otcové jejich“ *). Každý tedy tak jednej, za jakého považován býti chceš; tak tomu chce pravda. Kdo chce se něčím více zdáti nežli jest, osvojuje si, což jeho není, a *lhář* jest.

2. *Třeba dbáti o zevnitřní prokazování cti od lidí*; avšak nikdy nemáme považovati zevnitřní čest za poslední *cíl*, nýbrž toliko za *prostředek*, kterým má býti Bohu větší chvála vzdávána a bližní vzdělán.

Abychom snad čest Boží aneb vzdělání bližního předstírajíce, sami marného dýmu lidské chvály jako cíle vyhledávati v pokušení neupadli, napomíná Pán výslovně: „Varujte se, ať spravedlnosti své (t. j. dobrých skutků svých)

*) Luk. 6, 26.

nečiníte před lidmi, abyste od nich vidíni byli, jinak nebudete míti odplaty u Otce svého, který jest v nebesích. Protož, když dáváš almužnu, netrub před sebou, jako pokrytci činí ve školách a na ulicích, aby ctěni byli od lidí. Zajisté pravím vám, vzali odplatu svou. Ale ty, když almužnu dáváš, ať neví levice tvá, co činí pravice tvá, aby almužna tvá byla v skrytě, a Otec tvůj, jenž vidí v skrytě, odplatí tobě. A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteříž rádi ve školách a na úhlech ulic stojíce, modlívají se, aby byli vidíni od lidí. Zajisté pravím vám, vzali odplatu svou" *).

Že *Pán Ježíš toliko marné chvály hledati zapovídá*, nikoliv ale zevnější skutky dobré, jež zároveň chválu nám přinášejí, toho důkazem jest, že na jiném místě velí: „Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a velebí Otce vašeho, Jenž jest v nebesích" **)! Proto také napomíná svatý Petr: „Obcování své mezi pohany mějte dobré, aby v tom, v čem utrhají vám jako zločincům, spatřujíce vaše dobré skutky, velebili Boha v den navštívení" ***). A svatý Pavel nakazuje, abychom všelikého stínu zlého se zdržovali †), „žádnému zlého za zlé neodplacujíce, opatrně činíce dobré, netoliko před Bohem, ale také přede všemi lidmi" ††).

Ano netoliko že dobré skutky před jinými činiti můžeme, ale až i *dobrými skutky svými honositi se smíme*, jestli samochvály takové nezbytná jest potřeba pro čest Boží. Proto také svatý Pavel kladl váhu na to, že jsa měšťanem římským byl bitím zneuctěn, a tak i evangelium, jež kázal, v osobě jeho jaksi zneuctěno, i žádal zadostiučinění od úředníků, kteří jej neodsouzeného zmrskati kázali, a neuspokojil se, až jej odprosili, a sami veřejně ze žaláře i z města vyvedli †††).

A Korintským vypsav skutky své, pro Krista vykonané, dí: „Mám-li se chlubiti, (nesluší se sice) přijdu pak k viděním a zjevením Páně." Na to pak vypravuje veliké milosti, kterých udělil mu Bůh, aby si tak vážnosti dodal u věřících, jimž mnohé učení Páně, jež on jim hlásal, zdálo se tvrdým býti ††††).

---

*) Mat. 6, 1—5.
**) Mat. 5, 16.
***) I. Petr. 2, 12.
†) I. Thessal. 5. 22.
††) Řím. 12, 17.
†††) Srovn. Skut. ap. 16, 37—39.
††††) Srovn. II. Kor. kapitoly 11. a 12.

3. Z toho, co tu povědíno, plyne již také, *u koho asi máme cti hledati.* Napřed ovšem

a) *u Boha*, Jemuž ve všech věcech máme sloužiti, a Jemuž k vůli máme čest vyhledávati; jestliže samými sebou chceme se chlubiti: po příkladu svatého apoštola národů toliko svými nemocemi chlubiti se máme*).

b) Dále hledati máme pochvalu u *dobrých lidí*, kteříž pochvalou svou mohou nás k novým bohulibým skutkům povzbuzovati. Všem se zalíbiti zajisté nelze, ježto co dobří chválí, zlí haní. „Ještě se nenarodil člověk ten, aby se byl líbil všem!" Nepřijde také na to, od kolika lidí jsme chváleni, ale *od jakých!* Koho lidé zlí chválí, dojista pokárání hoden jest u Boha; obyčejně „sobě nahání, když zlý chválí," dí přísloví.

4. *Kdo cti nabyl* u lidí, mnoho si na ní nezakládej; pamatuj, že přízeň lidí velmi jest vratká. Dnes volají jako Spasiteli „hosanna synu Davidovu!" a krátce na to „ukřižuj, ukřižuj!"

Kdo při vší poctivé snaze patřičné cti pro čest Boží i svůj vlastní dovolený prospěch *získati si nemohl:* poruč Pánu Bohu, Jenž osvěcuje i skryté věci temnosti, a až se Jemu zlíbí, na jevo dá smýšlení srdcí! Vždyť Pánu a Mistru tvému nevedlo se na světě jinak, než že ukrutným způsobem byl zneuznáván; a nevýslovné lásce Srdce Jeho, jež Ho pudila v nejsvětější Svátosti stále mezi námi přebývati, neděje se posud jinak, ani ode všech duší Bohu zasvěcených! Těšiž se slovy svatého apoštola: „Ta jest sláva naše, *svědectví svědomí našeho*, že ve sprostnosti srdce, a v upřímnosti před Bohem a ne v moudrosti tělesné, ale v milosti Boží obcovali jsme na tomto světě" **).

5. Křesťanská samoláska tedy velí, o čest vnitřní a pak zevnitřní pečovati; proti této povinnosti *se prohřešuje*

a) kdo ku cti své *jest netečným.* Netečnost taková jest buď trestuhodnou lehkomyslností, an se člověk tak mnohých prospěchů pro čas i pro věčnost zbavuje: aneb jest ona znamením duše nečisté, nestydaté, mravně úplně skleslé; aneb také znamením nepochopitelné nadutosti, při které člověk i bez dobrého jména povinnostem svým zadost činiti chce, ač to nelze.

---

*) Srovn. II. Kor. 11, 30.

**) II. Kor. 1, 12.

b) Z druhé strany prohřešuje se proti cti ten, jenž způsobem nezřízeným po zevnějším prokazování cti se shání, čili kdo *ctižádostivý*, nebo-li po cti lakotný jest (ambitio). Ctižádostivý nedbá o zásluhy vnitřní, ale shání se jen po zevnějším zdání; nežádá cti jakožto prostředku pro čest Boží a ku vzdělání svých bližních: ale jakožto cíle posledního, v kterém spočinouti chce, ač i při stále nových vyznamenáních přece nikdy nespočívá, poněvadž vždy ještě něčeho postřehuje, čeho se mu posud nedostává; neboť kterákoliv žádostivost rozpoutána jsouc mezí pak nezná, a tak i nezřízená žádost cti. Spasitel náš varuje nás před takovou nezřízenou ctižádostí slovy: „Králové národů panují nad nimi, a kteříž moc mají nad nimi, dobrodinci slovou. Ale vy ne tak: nýbrž kdo větší jest mezi vámi, budiž jako menší; a kdo přední jest, jako služebník . . . . Já jsem mezi vámi jako ten, který slouží“ *).

Ctižádost jeví se více způsoby. Že ctižádostivý přednosti před ostatními hledá, nad jiné vynikati, jim vládnouti si žádá: proto

aa) bližní své *zlehčuje čili ponižuje*, by přece nad ně vyšším se zdál, když již předností jich upříti jim nemůže;

bb) *dle nepravého studu jednává*, an dobrých skutků opouští, by snad pro ně posměchu neutržil; a mnohé zlé věci bez odporu poslouchá, mluví, činí, aby jako vzdělanec a předák chvály došel;

cc) *síly své přepíná*, nad stav žije i výlohy činí, své i svojich časné blaho v nebezpečí vydává; a veškerou ctnost převracuje a ničí: i blaho své záhrobní v sázku dává, aniž by v marné chvále (vana gloria) lidí, bez vnitřních zásluh, jakési náhrady za takové ztráty najíti mohl.

Ó kéž by každý jednal dle moudré rady světce: „Na ctnosti bohatý, leč z přinucení, jiným nevládni; ctnosti prázdný ale ani z přinucení ve vládu se neuvaž (virtutibus pollens coactus ad regimen veniat; virtutibus vacuus ne coactus quidem accedat)!“

II.

Jak máme pečovati o čest bližního.

1. Láska Kristova žádá, každému činiti, čeho si přejeme, aby i jiní činili nám; a všeho se vystříhati, čeho si nepřejeme,

*) Luk. 22, 25–27.

aby jiní činili nám. A dle této povinné lásky má býti ovšem i jednání naše v příčině cti bližního. Dlužno tedy i bližnímu všemožným způsobem *napomáhati ku ctnostnému životu*, aby tak čest vnitřní měl a zevnější zasluhoval. Třeba *o každém dobře smýšleti*, pokud vůbec možno jest; a proto pochybení bližních spíše jich slabosti nežli zlé jich vůli přičítati; skutečné *vady jejich pláštěm křesťanské lásky přikrývati*, jestli nás vyšší povinnost neváže je kárati neb ku polepšení představeným oznámiti; napadenou čest bližního *hájiti*, a jemu samému ne tak snadno do očí, což na škodu bývá, ale před jinými za dobré jeho skutky *chválu vzdávati;* v potřebách jeho pokud možno jiným *odporoučeti;* jak učí svatý apoštol Pavel, an píše: „Láskou bratrskou vespolek se milujíce, uctivostí vespolek se předcházejíce“ *); „dávejte všem, čím jste povinni . . . čest, komu čest!“ **)

2. Proti této povinnosti *prohřešují se*, kdo

a) bližní bez dostatečné příčiny podezřívá.

Podezřívání takového (suspicio temeraria) se dopouští, kdo bez *dostatečné* příčiny o tom *pochybuje*, že bližní pravdu mluví aneb ctnostným jest.

Nekřesťan říkává: „Měj člověka tak dlouho za špatného, pokud jsi se nepřesvědčil, že dobrým jest.“ Křesťan ale smýšlí jinak, a řídí se dle pravidla: „Měj člověka tak dlouho za dobrého, pokud podstatné příčiny nemáš o hodnotě jeho pochybovati;“ a to proto, poněvadž praví Pán: „Nesuďte, abyste nebyli souzeni; nebo jakým soudem souditi budete, takovým budete souzeni; a jakou měrou měřiti budete, takovou budeť vám zase odměřeno“ ***).

Kde podezřívání, tam *není lásky*; nebo „láska dobrotivá jest . . . nejedná lehkovážně . . . nemyslí zlého“ †).

Hřích podezřívání bližního jest ovšem tím *větší*, čím větší prozrazuje nelásku; tedy čím hůře čili v čím horších věcech bližního kdo podezřívá; čím chatrnější má důvody čili příčiny pro své podezření; čím větší má kdo rozkoš při podezřívání; čím více při podezřívání má místa také závěť, nenávist, pohrdání bližním, pýcha, domýšlivost.

Z pravidla toliko lidé sami zlí i jiné za zlé mají, jak

*) Řím. 12, 10.
**) Řím. 13, 7.
***) Mat. 7, 1. 2.
†) I. Kor. 13, 4.

praví Písmo: „Svou cestou blázen chodě, poněvadž sám jest nemoudrý, všecky má za blázny“*); aneb jak dí přísloví: „Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá.“

Omluviti lze jaksi lidi, kteří již často v lidech se zklamali; zvláště tedy lidi starší, kteří mnoho smutných zkušeností mají. Avšak ani oni bez viny nejsou, jestli koho ihned bez podstatné příčiny ve zlém podezření mají.

Ovšem že *opatrnost* káže, abychom se každému ihned nesvěřili, pokud jsme ho byli lépe nepoznali (vide, cui fidas!); avšak o nikom nemáme si činiti špatných soudů, pokud k posuzování bližního podstatné příčiny nemáme; nebo „láska nemyslí nic zlého!“

Příklad hříšného podezřívání nacházíme v životě nejvyššího kněze židovského Heli. Přišla totiž Anna, neplodná manželka Elkanova do chrámu Boha prosit, aby jí svěřil dítko, by dalšímu hanění ušla. I modlila se tam vroucně a s pláčem, ale toliko v srdci svém, tak že rtové její sice se pohybovali, ale hlasu žádného slyšeti nebylo. Heli dával pozor na ústa její, zdali co promluví. Když ale nahlas ničeho nepromluvila, tedy bez podstatné čili dostatečné příčiny o ní se domníval, že se vínem opila a proto ji i napomenul**).

Jak mnoho zlého způsobilo již bezdůvodné podezřívání čili žárlení, na př. mezi manžely! Pravdu dí svatý Augustin, nazývaje podezřívání „jedem na přátelství!“ ***)

Proti cti bližního se prohřešuje

b) kdo bližního opovážlivé posuzuje.

Opovážlivého posuzování (judicium temerarium) se dopouští, kdo bez dostatečné příčiny o někom zle *mluví* čili *soudí.*

Opovážlivé posuzování jest rozhodnutím o tom, o čem člověk v myšlénkách svých dříve toliko pochyboval; čili jako druhým a vyšším stupněm nepravého podezření. „Není hned zlé,“ tvrdí svatý František Salesský, „o bližním pochybovati, dobře-li čili zle něco učinil; nebo ne pouhé pochybování, ale všetečné, bezdůvodné souzení se zapovídá.“

I když bližní pochybil, nemám přece práva, abych ho o čest, kterou on u lidí má, svévolně oloupil. Vždyť Bůh toliko sám hledí do srdcí lidských, a může tedy on jediný

*) Kazat. 10, 3.

**) II. Král. 1, 9—14.

***) Lib. 6. De civit. Dei.

spravedlivý soud o činech člověka činiti. Člověku ale velmi nesnadno jest ze zevnitřních skutků někoho, ihned vnitřní stav duše jeho poznati, a ihned za zcela špatného ho vyhlásiti. Vždyť často se stává, že člověk něco podniká, co sice špatným jest, co se jemu ale dobrým býti zdálo; často jedná uchvácen nějakou vášní neb náruživostí, čeho později kořce želí a rád by napravil a napravuje co může. Proto třeba vší opatrnosti při posuzování jednání bližního, zvláště všem *soudcům* a *porotcům*, kteříž o vině či nevině svých bližních právoplatné rozsudky činiti mají. Každý povinen, toliko dle nejlepšího svého vědomí a svědomí hlasu svého odevzdati.

Soud opovážlivý a nespravedlivý o vnitřní hodnotě bližního rozličnými spůsoby může člověk pronésti; buďto že naň před soudem *neprávě* čili *křivě* **žaluje** věci vylhané, jsa o opaku jich přesvědčen; aneb že jinému žalobníku věc nepravdivou vědomě čili *křivě* **dosvědčuje**; aneb že o životu soukromém opovážlivé a nespravedlivé *posudky činí*. Těm a takovým soudilům platí slovo Páně*): „Nesuďte, abyste nebyli souzeni; nebo jakým soudem souditi budete, takovým budete souzeni: a jakou měrou měřiti budete, takovou budeť vám zase odměřeno. Což pak vidíš mrvu v oku bratra svého: a v oku svém břevna nevidíš? . . . Pokrytče, vyvrz nejprvé břevno z oka svého a tehdy prohlédneš, aby vyňal mrvu z oka bratra svého“ t. j. uč jej spíše vlastním dobrým příkladem svým, jak se polepšiti má.

Nespravedlivé posuzování bližního jest hříchem tím *větším*, čím horší kdo bližnímu věci přisuzuje; čím méně má příčin k takovým soudům; a čím spíše soudy takové pro postavení soudila víry nalézají a posuzovanému škodí.

Příkladů opovážlivého čili svévolného posuzování dočítáme se v životě svatého Pavla. Týž byl se svými tovaryši v nebezpečenství utonutí; avšak řízením Božím šťastně dostal se na ostrov Maltu, ale celý umoklý a zimou se třesoucí. Obyvatelé téhož ostrova udělali oheň, aby se při něm příchozí ohřáli. Když ale svatý Pavel, sebrav náruč roští, kladl je na oheň: zmije utíkajíc před horkem, připjala se k ruce jeho. To když ostrované uzřeli, soudili vespolek (nemajíce ovšem k soudu tomu dostačitelné příčiny): Jistě člověk tento jest vražedník; neb ač z moře vyvázl, pomsta nedá mu živu býti. Když pak svatý Pavel jedovatého hada beze škody do ohně

*) Mat. 7, 1—5.

vhodil, tu opět (bez dostatečné příčiny) řekli, že jest bůh, poněvadž jemu ani tak strašné zvíře uškoditi nemohlo!*)

Proti cti bližního se prohřešuje,

c) *kdo mu na cti utrhá.*

Na cti utrhání (detractio) se dopouští, kdo bez dostatečné příčiny, čili neoprávněn, *skutečné chyby* bližního jiným zjevuje. Poněvadž takto čest bližnímu umenšuje, z ní jako částky utrhuje: proto hříchu tomu „na cti utrhání" se říká.

Kdo bližnímu na cti utrhá ve věci závažné, *těžce se prohřešuje proti lásce*, kterou bližnímu jest povinen. Nebo člověk, jenž těžce pochybil, sám o sobě již dosti nešťastným jest, že o vnitřní čest a pokoj svědomí se připravil. Jestli kdo ze zlé vůle odnímá jemu ještě i zevnější čest u lidí: ten ho před světem mravně jaksi odpravuje, a poslední rukověť mu odnímá, na které by se mohl ještě zachytiti, a života svého opět spořádati. Proto také praví Písmo: „Ohavností u lidu jest utrhač" **). Svatý Bonaventura tvrdí: „Střela ďáblova jest jazyk zlý!" a svatý Didakus dí: „Jazyk horší jest než ruka; neb ruka ušetří nepřítomného: jazyk ale ani toho neušetří!"

Hřích utrhání na cti jest tím *větší*, čím z horšího smýšlení pochází, jako když kdo utrhá ze msty, ze závisti, lakoty atd.; čím horší následky utrhání má pro toho, jehož se týká; čím dále se roznese, na příklad novinami; čím větší má škodu poškozený; čím více má cti potřebu ten, jemuž se utrhá, jako jest příkladně duchovní, úředník, lékař. Zajisté krásně řekl jednou císař Konstantin, když mu bylo o jistém duchovním něco nechvalného vypravováno: „Já, kdybych viděl biskupa neb kněze těžce hřešiti, nejen že bych o tom nikomu nepověděl, ale svým císařským pláštěm bych ho přikryl, aby jiní o chybě jeho se nedozvěděli, a tak z hříchu jeho skrze pohoršení k vlastním hříchům se nenaklonili!"

Hřích utrhání na cti ve věcech nepatrných malým sice proviněním jest; kdo by však *ponenáhlu někomu utrhal* s tím však úmyslem, aby ho postupně o všechnu čest oloupil: těžce by hřešil, podobaje se tomu, jenž po částkách krade, avšak s úmyslem, aby se ponenáhlu z cizího obohatil ***).

Utrhati na cti *nebožtíkům*, kterým čest či nečest na světě ani prospěti ani škoditi více nemůže, jest sice rovněž proti

---

*) Skut apošt. 28, 1—6.

**) Přísl. 24, 9.

***) Srovn. § 98. II. 5. e.

lásce k bližnímu, ovšem ale proviněním celkem menším. Avšak i toto utrhání může býti hříchem těžkým, jestli totiž pozůstalí dědí hanbu po tom, jemuž po smrti kdo na cti utrhá; jestli utrhá kdo ze zášti k jistým lidem, třídám společenským aneb celým národům.

Tak spůsobem velice těžkým prohřešují se na příklad *dějepisci*, když staré, zapomenuté chyby králů, papežů, biskupů, vůdců národa atd. bez podstatné příčiny vykládají, aby vyvolali různice a sváry mezi rodinami, odpor proti Církvi, řevnivost a spory jednotlivých národů atd. Potřeba-li oznámiti chyby toho neb onoho předáka: jest pro uhájení cti jejich po spravedlnosti třeba udati také, jak pokání činili a chyb svých napraviti se snažili. Když potřeba toho nekáže, máme z lásky a šetrnosti ku zemřelým, kteříž dobrého jména svého více hájiti nemohou, o chybách jejich mlčeti, a spíše to o nich vypráveti, co by jim ke cti bylo (de mortuis nil nisi bene!), jak již přísloví učí: „Meče na mrtvém nezkoušej“ t. j. mrtvému aneb nepřítomnému, jenž se hájiti nemůže, neutrhej!

Spoluvinníkem utrhačů se stává, kdo řeč tak zavádí, aby od lidí žvatlavých o chybách bližního snadno něčeho se dověděl; kdo utrhače ochotně poslouchá; řečím utrhačným, moha tak učiniti, přítrž nečiní. Nelze-li jinak utrhání ve společnosti zameziti, máme možno-li řeč jinam obrátiti; aneb aspoň na tváři své nelibost na řečích mluvených na jevo dávati, jak učí Písmo: „Vítr půlnoční rozhání déšť, a tvář smutná (umlčuje, zahání) jazyk utrhající“ *).

Smíme chyby bližního zjevovati v následujících případech:

aa) pro značný prospěch svůj vlastní, ježto nikdo není povinen bližního více milovati nežli sebe, zvláště když chybující jest škůdcem naším. Proto dovoleno postěžovati si na křivdy, jimiž bližní nás sužuje, abychom se potěšili; když chceme s moudřejším se poraditi, abychom škody předešli atd.

bb) Pro užitek samého chybujícího. Když totiž zjevivše jeho nepěkné jednání (na př. dítěte jeho rodičům) spůsobíme, že chybujícímu dostane se náležitého pokárání i napomenutí, aby špatného jednání svého zanechal. Ovšem že napřed sluší bratrsky napomínati **), a pak teprv, když tento mírnější způsob neprospěl, dlužno i chyby oznámiti ku pokárání.

cc) Když ku prospěchu jest rodině, obci neb zemi, a člové-

*) Přísl. 25. 23.

**) Srovn. § 90. II. 8.

čenstva vůbec. Škůdce má býti neškodným učiněn, poněvadž nevinný vždy více lásky hoden jest než vinník. Tak třeba oznámiti zlodějského sluhu pánu jeho; paliče občanské vrchnosti a t. pod.

Zejména povinni jsme chyby bližního náležitě oznámiti, *když se nás představení chybujícího na ně táží*, jako jsou rodiče, vychovatelé, vrchnosti duchovní neb světské, jichž povinností jest, nad mravy lidí sobě svěřených bdíti, čest Boží rozšiřovati, zlu všemožným způsobem brániti, čehož by ale nemohli, kdyby poddaným dovoleno býti smělo, chyby svých spolubližních zatajovati.

Avšak zjevujíce chyby bližních svých, máme *na zřeteli míti*, abychom při tom

aa) skutečně *čest Boží* v první řadě na mysli měli, pro ni toliko horlili;

bb) chyb toliko na *pravém místě* zjevovali, t. j. toliko těm lidem, kteříž chybujícího pokárati mohou a smějí, nikoliv ale všem lidem na potkání; abychom

cc) *chybujícího* co možná nejvíce *šetřili;* tedy toliko to oznámili, čeho k zamezení škody aneb ku prospěchu našemu neb nevinného bližního jest potřeba, ne ale více. Jest to podobný případ, jako že smíme se proti nespravedlivým útokům bližního na život náš brániti až do té míry, že když bychom jinak života vlastního zachovati nemohli, až i život odpůrce v nebezpečí zabití vydávati smíme*).

Rovněž musíme šetřiti i těch, *kteří s chybujícím v úzkém jsou svazku*, aby pro tento svazek hanba z hříchu člena jejich nepadala na celý sbor, zvláště když tentýž veliké cti před lidmi má potřebu, by úřadu svému dostáti mohl. Tak třeba s opatrností mluviti o kněžích, řeholnících, členech vážených rodin atd., aby chyba jednoho nebyla počítána od lidí nemoudrých za chybu všech.

Jinak, byť kdo mluvil *o chybách bližního zcela známých*, jež souduě byly trestány, jež před zraky celé obce se staly atd., mluví-li bez potřeby, neb s úmyslem, aby bližního poškodil, jemu se pomstil, neb z jiného zlého úmyslu: každý hřeší, ne sice že by lhal, ale že jedná proti lásce k bližnímu, kterou povinni jsme netoliko přátelům, ale i nepřátelům.

Proti cti bližního se prohřešuje,

d) *kdo ho pomlouvá.*

---

*) Srovn. § 89. II. 6.

Pomluvou (calumnia) jest vinen, kdo o bližním *vymyšlené chyby* roznáší, neb aspoň chyby jeho skutečné přehání, aneb pravých či skutečných jeho předností jemu upírá.

Od na cti utrhání rozeznává se pomluva tedy tím, že kdo utrhá, toliko pravdivé chyby bližního ovšem spůsobem nešetrným rozšiřuje; kdo ale pomlouvá, rovněž bližnímu na *cti jeho utrhá*, a nad to ještě také *lže*. Na pomlouvače spadá tedy všechna vina i hana, která patří i utrhači i také lháři.

Pomluva, podobně jako na cti utrhání aneb lež, může se rovněž státi buď *ústně*, neb *písemně*, aneb také pouhými *posuňky*.

Pomlouvati může kdo spůsobem jemným, aneb hrubým.

Jemnou jest pomluva, když kdo pomluvu svou rozličnými obraty v řeči neb posuňky zakrývá. Tak jest to jemná pomluva, když kdo v začaté řeči se zamlčí; ton hlasu změní; rameny pokrčí; zrak odvrátí a podobně, ovšem za tou příčinou, aby tím větší pozornost u posluchačů svých vzbudil, a jim pak jako na vůli nechal, aby se sami domýšleli špatných věcí o bližním, o němž řeč jest. Mnohdy jedno dvojsmyslné slovo o bližním; politování, že to či ono na něm bylo zpozorováno, více škodí, než přímá lež. Takovými řečmi jsou příkladně výroky: Vědělo by se o něm, čeho by se žádný nenadál; vzdávají mu lidé chvály více než potřeba; to sice vykonal, ale kdo by věděl proč tak učinil, a že na sebe ne zapomíná: jinak by činu jeho posuzoval, a t. pod.

Hrubou jest pomluva, když kdo beze všeho obalu na bližního chyb nalže, a do veřejnosti dává. Na př. napíše list, a pošle ho nepodepsaný představenému toho, koho pomluviti chce; neb vylhané věci napíše do novin, aby bližního u veřejnosti o čest připravil a t. pod.

Pomluvač těžce prohřešuje se *proti povinné lásce* k bližnímu, rovněž i ten, kdo vědomě i dobrovolně *pomocníkem* jeho se stává. Písmo svaté počítá pomluvu mezi největší *hříchy pohanů;* nebo učí svatý Pavel: „Jelikož (pohané) nedbali, aby Boha v známosti měli, vydal je Bůh v převrácený smysl, aby činili, co se nesluší, jsouce plni nepravosti, zlosti, smilstva, lakomství, závisti, vraždy . . . pomlouvači, utrhači . . . Kdo takové věci činí, hodni jsou smrti: a netoliko kdo je činí, ale také kdo činícím povolují“ *)! A již v Starém Zákonu čteme: „Boj se Hospodina, synu můj, a krále, a utrhačům

*) Řím. 1, 28—32. Srovn. také Řím. 6, 4. I. Petr. 2, 1.

(a ovšem tím více pomlouvačům) se nepřiměšuj: nebo náhle nastane zahynutí jejich“ *)!

Pomluva jest ale hříchem tím *větším*, čím větší škodu na cti a majetku pomluvený z ní má; čím výše postaven jest pomluvený; čím výše postaven jest pomluvač; čím zachovalejší čest svou pomluvený má i čím horší byl úmysl pomluvače; čím dále se pomluva roznesla; čím méně pomluvený prostředků má, aby napadenou čest svou hájiti mohl.

Za tou příčinou mezi *nejhanebnější pomluvy* patří: ostouzeti ve veřejných listech neb knihách učebných a zábavných, neb pomocí štětce neb dlátka řezbářského a t. pod. duchovní neb světské představené, za tím úmyslem, aby působení jejich blahodárné bylo ochromeno. A proto přímo ďábelskou jest zásada, dle které jistí tak zvaní náboženští reformátoři (!) čili náboženství obnovovatelé a opravovatelé protivníky své katolické napadali, říkajíce: „Pomlouvej jen směle; byť i lidé všecko ti nevěřili: přece pokaždé něco uvízne“ („calumniare audacter; semper aliquid haerebit!“)

Příkladu zlomyslné pomluvy dočítáme se v knize Esther **), kdež se vypravuje, že Aman, dvořenín a první miláček krále Asvéra, pomlouval židy, kteří se mu dosti nekořili, že nařízení králova neplní a nepokoj v zemi činí. I popudil krále ponenáhlu tak, že až i rozkaz dal, aby všichni židé v určitou dobu napadeni i vyhlazeni byli. Doufal pomluvami se povznésti; zatím ale svolal na se kletbu, kterou stíhává Bůh pomluvače již i na tomto světě, a propadl osudu, který chystal nenáviděnému lidu, zejména Mardocheovi; čili upadl v jámu sám, kterou jiným byl vykopal!

O pomluvě učí přemírný svatý František Salesský: „Pomluva jest horší bezbožnost, než zjevné loupežnictví.“ Důvod toho tvrzení máme ve slovech svatého Vavřince Justiniani, jenž učí: „Zabije-li meč život těla lidského, zabijí pomlouvačný jazyk radosti i pokoj duše.“

Proti cti bližního se prohřešuje,

e) *kdo ho pohaní* neb *potupí.*

Pohanění neb **potupy** (contumelia) se dopouští, kdo to, co činí pomlouvač po straně, bližnímu svému *před očima* činí, t. j. slovy, posuňky aneb skutky násilnými cti ubírá *přítomnému* čili *jako přítomnému*, když totiž na jevo dává úmysl,

*) Přísl. 24, 21. 22.

**) 3. kap.

aby poškozený na cti (není-li přítomen) najisto o počínání jeho zvěděl.

Při na cti utrhání a pomluvě bývá bližní oloupen o pověst; skrze pohanění čili potupu připraven bývá o čest. Je-li již to hříchem někomu zasloužené cti neprokazovati: jest to *hříchem tím větším*, o čest přímo ho olupovati; v posměch a opovržení jej vydávati; zvláště když se tak děje ze zášti; ze msty; se surovostí; s násilím; oproti osobám, jimž svěřeny jsou veřejné úřady duchovní neb občanské, aneb jimž zvláštní úcta patří jakožto duchovním, rodičům, pěstounům, dobrodincům; čím více a větších a horších následků taková potupa má pro potupeného i pro úřad jeho a t. d.

Jak mnoho a těžce budou jednou Bohu odpovídati všichni ti, kteří drze ve veřejných listech v potupných obrázcích kněze, panovníky a jich vykonavatele veřejnému posměchu vystavují? A což když tak činí ještě těm, kteříž tím, co od úst si utrhli, je živili i vychovávali? Ó jaký počet na světě Jidášů! I světské zákony pohanění bližního vězením trestají; kterak ale Bůh hříchu toho nenávidí, vysvítá příkladně z následujících slov Jeho: „Nedotýkejte se *pomazaných Mých*: a prorokům mým nečiňte nic zlého“!*) „Oko, které se posmívá *otci*, a které pohrdá plodem matky své: to ať vyklinou krkavci potoční a snědí je mláďata orlice“!**) A Pán dí: „Ale Já pravím vám, že každý, kdož se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu. Kdož by pak řekl bratru svému „racha“ (t. j. povrheli), hoden bude rady. A kdož by řekl „blázne“ (t. j. bezbožníče, neznabohu! což bylo u Židů nejvyšší potupou), hoden bude pekelného ohně“!***)

Příkladem nezasloužených potupení jest nám hlavně Pán Ježíš ve svém přebolestném umučení!

Není však potupou, když vrchní (otec, představený) spravedlivě kárá svého podřízeného a jeho chyby i před jinými jemu vytýká, aby týž zvěděl, čeho se varovati má. Kdo, jsa vrchním, způsobem zaslouženým podřízené své kárá, aby chybám jich přítrž učinil, k dobrému jich povzbudil, ano i jiné na pravou cestu přivedl: činí i skutek dobrý, jenž vypočítává se mezi skutky duchovního milosrdenství, a sluje „hřešících napomínati i trestati“ †).

*) Žalm 104, 15.
**) Přísl. 30, 17.
***) Mat. 5, 22.
†) Srovn. 90. II.

Proti cti bližního i mnohými jinými ještě hříchy se prohřešuje,

f) kdo sočí.

Sočení (susuratio), jinak také řečeno *nadýmání* neb *poštívání*, *klevetění* se dopouští, kdo přenáší zprávy mezi dvěma aneb více stranami s tím zlým úmyslem, aby mezi nimi nepřátelství učinil. Že je proti sobě štve, sluje ten hřích „poštívání"; že z nich soky činí, nazývá se „sočení"; že v nich hněv vzbuzuje neb ku hněvu je podfukuje neb nadýmá, říká se mu také „nadýmání".

Dle toho, jestli kdo soče, pravdivé toliko věci povídá aneb pravdivé věci zveličuje, chyb přidává aneb bližnímu pověst neb i čest bere: patří sočení mezi na cti utrhání neb ku pomluvám, aneb i k potupě. Velmi často bývají ale způsoby ty pohromadě všechny, a platí o sočení, co bylo pověděno i o oněch hříších.

Jest ale sočení *hříchem celkem tím větším*, čím horšícl má neb míti může následků; a čím světějšími jsou svazky, které jím potrhány býti mají, jako příkladně mezi manžely, příbuznými. Proto také praví Písmo: „Šest věcí jest, kterýchž nenávidí Hospodin, a sedmou v ohavnosti má duše Jeho: ...., jazyk lživý.... srdce, které ukládá myšlení zlá...., svědka falešného.... a toho, kterýž rozsívá různice mezi bratřími"*). „Nadýmač zprzňuje duši svou a mezi všemi bude v nenávisti: i kdo s ním přebývá, nenáviděn bude"**). „Třetí jazyk (t. j. toho, kdo mezi dva přátely se mísí, a od jednoho k druhému donáší křivé, překroucené zprávy, a tak je proti sobě popuzuje), mnohé v neštěstí uvrhl, a rozptýlil je z národu do národu; města pevná bohatých zbořil, a domy velkomocných podkopal: vojska národů porazil, a národy silné rozptýlil"***). „Když není dříví, uhasne oheň; a když nebude klevetníka, utichnou svárové"†). A mudrosloví lidu varuje nás před klevetníky slovy: „Kdo o kom před tebou, jistě o tobě u jiných." A opět: „Málo těch hlav, na něž by se utrhačova kukla nehodila!"

Proti cti bližního konečně se prohřešuje, kdo

g) mu přezdívá, nadává, laje aneb jakýmkoli způsobem na vážnosti u bližních způsobem nespravedlivým ubližuje.

---

*) Přísl. 6, 16—19.

**) Sir. 21, 31.

***) Sir. 28, 16—18.

†) Přísl, 26, 20.

Uvaha. Vzácným klenotem jestiť čest na světě, jímž mnoho dobrého pro čest Boží, ku bližního i ku prospěchu vlastnímu spůsobiti můžeme. Proto máme záhy na to se snažiti, abychom dny života svého ve cti trávili; proto raději jiné hmotné oběti přinésti spíše, než cti své se zbaviti, jak učí přísloví: „Chceš míti dobrou pověst? O první pečuj! Opatruj oděv za nova a čest za mládí!“

Avšak není věcí dobrou, ale nebezpečnou, míti čest zevnitř a nebýti cti hodným uvnitř. Proto sluší všemožnou o to péči míti, abychom vždy dobře činili a pak na čest nám prokazovanou jako na zaslouženou mzdu pohlíželi. Stalo-li by se, že majíce čest vnitřní, uznání zevnitřního dodělati bychom se nemohli: příliš se nermuťme, jsouce jisti, že Bůh cti nám dříve neb později udělí sám, ne-li na světě, dojista po smrti, ano tím více, čím méně snad uznání na světě se nám dostalo.

Když ale čest tak velikým i užitečným jest statkem pro nás: jest ona rovněž vzácným statkem pro bližního; a proto, jsouce povinni bližního milovati jako sami sebe: všelikou péči o to mějme, abychom bližnímu napomáhali, by i on hodným, a tedy cti hodným, i také ctěným se stal, by pro čest Boží vydatněji působiti mohl. A proto, majíce jednání bližního posuzovati, čiňmež, jako činí ranlékaři; když totiž nuceni jsou ostrým nástrojem ránu otevříti, s největší opatrností, a nic více než třeba, tak činí, aby chorému více neublížili, než prospěli! A tak i my toliko s největší opatrností smíme nedostatků bližního jazykem se dotýkati, podobně jako sami si nepřejeme, aby jiní opovážlivě posuzovali nás, a rukou necitelnou dotýkali se bolných ran našich.

Jazyk člověka jestiť zajisté údem těla našeho velice užitečným; avšak i nesmírně nebezpečným, podobaje se břitkému meči na obě strany broušenému, jenž může i mnoho dobrého, ale i nesmírně mnoho zlého spůsobiti. Proto dí moudrý Sirach: „Rána bičem působí modřinu: rána pak jazykem zdrobí kosti. Mnoho jich padlo ostrostí meče: ale ne tolik, jako kteří zahynuli jazykem svým“ *). A podobně i přísloví tvrdí: „Jazyk bez kostí, ale kosy (i skály) láme.“ A opět se praví: „Slovo sladké rozmnožuje přátely a ukrocuje nepřátely: a jazyk milostivý v dobrém člověku rozhojňuje se“ **). Mnohý, kdo jiných hříchů se varuje, nesnadno bývá čist ode

*) Sir. 28, 21.
**) Sir. 6, 5,

vší poskvrny hříchů jazykových. Za tou příčinou varuje také svatý apoštol Jakub, abychom na svou ctnost a odplatu v nebesích příliš nespoléhali, pokud nenaučili jsme se dobře vládnouti i jazykem svým, an píše: „Zdá li se komu, že jest nábožný, a nepojímá v uzdu jazyka svého, ale svodí srdce své: toho marné jest náboženství“!*) A opět: „Jestliže kdo v slovu neklesá: tenť jest muž dokonalý“!**)

Protož snažme se na to, býti „rychlí ku slyšení, ale zpozdilými ku mluvení“ ***). Slyšíme-li *chválu svou nezaslouženou*, zastyďme se, že nejsme tak dobrými, za jaké nás lidé mají, a přičiňujme se na to, abychom chvály zasluhovali. Slyšíme-li *chválu svou zaslouženou*, vzdejme čest Bohu, bez Jehož milosti ničeho chvály hodného nebyli bychom mohli vykonati. Slyšíme-li *hanu zaslouženou:* snažme se s pokorou a s myslí kající napraviti, co na nás nesprávného, abychom opětné cti nabyli. Slyšíme-li *hanu nezaslouženou:* poručme se Bohu, Jenž skrytě vidí a nás utrpením tím buď za jiné hříchy kárá neb v ctnosti naší zkouší, abychom snad, majíce chválu u lidí, nezpyšněli a nezahynuli. Nebo učí svatý Jeronym, že „byť i mnohému snadno bylo chvály sobě nevšímati, když se mu odpírá: přece jest nesnadno v ní si nezalibovati, když se mu podává.“

Slyšíme-li *chválu bližních zaslouženou:* radujme se s radujícími; slyšíme-li *hanu jejich zaslouženou:* pomozme jim, aby hany více nezasluhovali! Slyšíme-li bližního nespravedlivě haněti: plačme s plačícími, rmuťme se se zarmoucenými a hleďme se jich zastati; slyšíme-li bližního nespravedlivě vynášeti, není-li tím nikdo zkrácen, pomlčme, pamatujíce, že jiné jsou soudy lidí a jiné soudy Boží!

Žijme tak, aby nás lidé, a přede vším Bůh sám chváliti mohl, a toť bude *chválou naší nejvyšší.* Pak budeme smýšleti jako svatý Augustin, jenž napsal: „Křivda na cti nemůže nás zhoršiti, ani nezasloužená chvála cizí oslaviti,“ ježto „sláva bohatých, vzácných i chudých jest bázeň Boží“!†) Aneb jako svatý František Saleský učí: „Srdce dobře spořádané mnohem častěji samo k sobě praví: „Co řeknou nebešťané, budu-li taková a taková myšlení míti,“ nežli: „Co o mně lidé řeknou.“ Ano, tak buď!

*) Jak. 1, 26
**) Jak. 3, 2.
***) Jak. 1, 19.
†) Sir 10, 25.

§ 102. C) Jak máme napraviti škody učiněné na cti.

Kdo škodu na cti utrpěl aneb jinému učinil, povinen jest škodu učiněnou napraviti, ježto cti jednomu každému ku zdárnému působení na světě jest zapotřebí. I položíme si otázky:

I. Jak napravíme poškozenou *čest vlastní?*

II. Jak napravíme poškozenou *čest bližního?*

I.

Jak napravíme poškozenou čest vlastní?

Jestli jsme cti z části aneb docela pozbyli, stalo se to buď naší vinou čili spravedlivě aneb bez naší viny čili nespravedlivě.

1. Kdo *svou vinou o čest se připravil*, tomu nezbývá, leč upřímné pokání činiti, aby ti, kteříž seznali pochybení jeho, poznali i napravení jeho, a úctu svou jemu mohli opět věnovati. Ježto každý povinen jest o svou čest péči míti*), jest na bíledni, jak nerozumně jedná, kdo když jednou se zapomněl a o čest se oloupil, pak zoufale i zbaběle v hanbě své zůstává a kroků nečiní, aby jako syn marnotratný kajícně k otci se vrátil a i cti u spolubratří svých a služebníků Otce nebeského znovu nabyl.

2. Kdo *bez své viny* spůsobem nespravedlivým o čest oloupen byl, ten povinen jest pro Bohem nakázanou samolásku, čest svou hájiti. Výmluvy: „Stačí mi mé dobré svědomí“ neplatí vždycky, ježto „dvojího jest tobě třeba,“ jak učí svatý Augustin, a sice: „dobrého svědomí a dobré pověsti. Svědomí pro tebe samého; pověsti pro bližní. Kdo důvěřuje ve svědomí a nedbá pověsti, ukrutným jest k samému sobě.“

Hájiti máme čest svou ale s *důstojností* a *mírností*, bez hořkosti a mstivosti. Souboj aneb očisty, kterými Bůh ku zázrakům bývá vyzýván, jsou naprosto zapovězeny ku hájení cti**), ježto cti uhájiti nelze mravními zločiny aneb nepravou bohopoctou. Hájiti se máme slovy u náležitých soudů, dokládajíce se svědky i životem svým. Zvláště tak činiti povinni jsme, když uraženi jsme byli ve svém úřadu a když se nám tak překáží u konání jeho; neb když jiným pohoršení se dává aneb hana na náboženství a Boha spadá. Proto také

*) § 101. I.

**) Srovn. „souboj,“ „očista.“

hájil se Spasitel náš častěji proti pomlouvačům, tak na příklad proti nařknutí, že vymítá ďábelství pomocí ďábla*); svatý Pavel proti pomlouvačům popírá, že by snad z nějaké ziskuchtivosti evangelium hlásal**).

Nemáme-li svědků, abychom nevinu svou dokázali aneb zřejmo-li jest, že obrana naše na ten čas marnou by byla: můžeme se hájiti aspoň *mlčením*, jako učinil Spasitel náš před Pilátem, když ho Židé z buřičství vinili***), a poručiti Bohu záležitost svou, jenž posílá slunce po dešti a bouři, a slávu po nespravedlivém ponížení, jako učinil Josefu egyptskému i Synu svému, Jehož po umučení vzkřísil, na nebesích po pravici své usadil, a za odměnu velikého pohanění Jeho „dal Jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských, zemských i pekelných, a každý jazyk vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest v slávě Boha Otce“ †).

II.

Jak napravíme poškozenou čest cizí?

Bližnímu čest jeho teprv tehdy poškozujeme, když nějakým způsobem zevnitřním, jiným lidem patrným, jej snižujeme. Za tou příčinou slušno uvážiti, jakým způsobem kdo bližního na cti poškodil, aby mohl poznati, kterak má jemu náhradu na nezbytném statku tomto pozemském učiniti.

1. Kdo nespravedlivě *žaloval*, neb *svědčil*, neb *soudil*: povinen jest poškozenému veškerou škodu nahraditi, kterou předvídal aneb předvídati mohl; tedy škodu na cti i majetku ostatním, když mu totiž zbytečných útrat soudních načinil, o výživu ho připravil atd., byť i nebyl poškozený odsouzeu býval.

2. Kdo bližnímu *na cti utrhal*, nemůže ovšem chyby oznámené za lže vyhlásiti, ježto by se tak lži dopustil: má ale chyby bližního omluviti, ku př. slovy: Neměl jsem ho tak přísně posuzovati, ježto chyba každým člověkem vládne; byl jsem k němu nešetrným, ježto bez příčiny prozradil jsem poklesky jeho; chybil-li, opět chybu napraviti se snažil; má mnohé jiné dobré stránky atd.

*) Mat. 12. 15.
**) Srovn. I. Kor. 9, 15.
***) Srovn. Mat. 27, 12.
†) Filip. 2, 9—11.

3. Kdo bližního *pomluvil*, musí nejprvé pomluvu za lež prohlásiti aspoň před těmi, před kterými bližního pomluvil, a nad to veškerou škodu na majetku jemu nahraditi, kterou jemu vylhanými zprávami svými způsobil.

4. Kdo bližního *potupil*, musí ho předkem odprositi, když on představeným jest; musí k němu zvláštní pozornost i zdvořilost na jevo dávati, když jeho poddaným jest. V každém případu povinen jest ale nahraditi jemu škodu na ostatních statcích, které mu pohaněním byl způsobil. Pohaněl-li kdo koho před svědky, před těmi též musí jemu zadost učiniti, aneb aspoň tolik učiniti, aby lidé ti, kteříž byli svědky pohanění, o tom se dověděli, že nespravedlivý tupitel ve své chybě se poznal, a ji dle možnosti odčiniti se snažil. *Zadostiučinění* takové povinen učiniti osobně ten, kdo potupil; kdyby ale zemřel, aneb vůbec již zadostučiniti nemohl: povinni jsou i dědicové nespravedlivého tupitele ne sice zadost činiti poškozenému, ale přece aspoň náhradu dáti jemu za škodu, které pro potupu jemu učiněnou utrpěl na majetku svém.

5. Kdo bližní proti sobě rozeštval *sočením*, povinen jest porušené přátelství dle možnosti své opět urovnati; pomluvy odvolati; pohoršení napraviti; škody na majetku nahraditi; a vůbec o vše se přičiniti tak, aby bylo, jako by onoho sočení vůbec nikdy se nebyl dopustil.

6. Konečně každý povinen jest, jako si přeje, aby přednosti jeho vlastní u ostatních uznání nalezaly: také *přednosti bližních svých uznávati;* uznání jim dobývati; ze spravedlivých vyznamenání bližních svých spolu se radovati, tak jakoby jemu samému byly se staly.

Úvaha. Mnozí lidé, chtíce ve cti býti u všech, rádi by udělali po vůli každému; podnikají však věc zcela nemožnou! Vždyť právě jedni haní to, co jiní chválí, a jiní chválí, co zavrženo býti má; kterak odporujícím stranám vyhověti, aby obě s námi spokojeny byly? Ani sám Syn Boží se všem nezachoval, když viditelně jako člověk na světě přebýval; kterak že bychom mohli šťastnějšími býti my? Proto plňme jen své povinnosti zevrubně, abychom čisté svědomí měli, a nedbejme příliš toho, zdali obecnou chválu máme, čili nic; toliko toho si všímejme, *co o nás mluví lidé rozumní a šlechetní*; a mají-li čeho podstatného proti nám, s vděčností soudu jich se podrobme, a chybu napravme. Samých pak sebe tak snadno ne-

chvalme, ježto „ne, kdo sám se chválí, dokonalý jest, ale koho Bůh chválí!“ *)

Jedná-li se o bližním, rádi jemu chválu vzdávejme, jako činil příkladně Pán Ježíš *nepřítomnému* Janovi, když byl on k Němu posly vyslal, aby jim oznámil, zdali Mesiášem jest**). Nepřítomného chválil, pravím; kdo do očí chválí, čili pochlebuje, zřídka kdy z čistých úmyslů tak činívá. Zkázu *z pochlebování* pocházející popisuje svatý Jeronym slovy: „Myslí lidských nepokazí nic tak snadno, jako pochlebnictví; více zajisté škodí jazyk pochlebníků, nežli meč pronásledovníků!“

Bližního *cti rádi se ujímejme*, jako hájil prorok Daniel počestnou Susanu, když ji nešlechetní smilníci nařkli***); anebo jako hájil i sám Spasitel apoštoly, když jim židé vyčítali, že porušili sobotu†).

Chybujícího s láskou posuzujme a omlouvejme: ve slovích pravdomluvnými, v jednání upřímnými, a v daném slovu věrnými buďme, abychom si tak zasloužili odplatu u Boha, nejvýš věrného Pána svého.

---

*) II. Kor. 10, 18.
**) Mat 11, 2—10.
***) Srovn. Daniel 13, 46.
†) Srovn. Mat. 15, 3.

Část třetí.

A s c e t i k a.

„Buďtež vy tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest“ (Mat. 5. 48), a „kdo spravedlivý jest, ospravedlniž se ještě, a svatý posvětiž se ještě!“ (Zjev. 22, 11.)

§ 103. Že se máme na život dokonalý snažiti, a v čem on záleží.

1. Jsou mnozí křesťané, kteříž, když jen tak zhruba desatero Božích a patero církevních přikázaní zachovávají, a tedy jen hříchů smrtelných se varují: již za dosti dobré se mají a blažeností nebeskou jistými býti se domnívají. Proto říkají: „Dosti činím; tak mohu zůstati; postačí mi, budu-li jen dnes takovým, jakým jsem byl včera aneb předevčírem.“

Oproti těm tvrdí veliký učitel života duchovního svatý Bernard: „Nechtíti se ku předu bráti čili zdokonalovati, není zajisté nio jiného, než nazpět kráčeti. Jakub viděl žebřík a na něm anděly, z nichž ale žádný neobjevil se sedě neb stoje: nýbrž všichni se zdáli buď vystupovati, buď sestupovati*); aby se takto spůsobem patrným vyrozumívalo, že *ve stavu tohoto smrtelného žití mezi prospěchem a úbytkem nic není prostředního*; ale *jako samo tělo naše ustavičně buď roste, buď ho ubývá: rovněž i duch náš vždycky buď prospívá aneb nazpět jde*“ **). A svatý Alfons v příčině té případně dí: „Kdo proti vodě plouti chce a nenamáhá se, aby loď proti proudu hnal: bude proudem dolů nazpět zanešen. A totéž přihází se těm,

*) Genes. 28, 12.

**) Epist. 253. ad Garinam.

jimž proti žádosti smyslů ku předu brátí se jest.“ Kdo v před nepokračuje, tím samým pozadu zůstává; mnohé dobré skutky obmeškává; zprvu snad jen ze všedních hříchů ničeho si nedělá, ale navyknuv menším nespravedlnostem, ponenáhlu i proti větším odporu neklade, až i do hříchů smrtelných lehkovážně upadá, a tak ovšem v největší nebezpečí se vydává, že cíle Bohem mu vytknutého nedojde, ale že zahyne!

Proto také varuje svatý Pavel: „Kdo se domnívá, že stojí: hledíž, aby nepadl!“ *) A miláček Páně nabádá: „Kdo praví, že v Kristu zůstává, máť, jakž On chodil, i sám choditi“ **). A kterak že o životu Páně psáno? Svatý evangelista o Něm píše zkrátka: „Rostl a posiloval se... prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí“ ***); t. j. jinými slovy: Čím u věku více pokračoval, tím také moudrost Jeho patrnější byla; tím také větší měl na Něm, jakožto na člověku, Bůh Otec zalíbení; tím více také skutky Svými zamlouval se lidem.

A tak má býti i v životě našem, abychom čím déle živi jsme, času nám Bohem popřávaného vždy lépe užívali, v dobrém stále a stále pokračovali, cíli Bohem nám vytknutému více se přibližovali. Toho všeho nelze ale docíliti bez rozličného namáhání, přičinění, sebe zapírání; nebo *jestli nikdo bez pilnosti, práce a namáhání, ba ani za peníze nemůže sobě přivlastniti nějaké vědění, umění, řemeslo, zručnost v práci nějaké· rovněž možno není bez pilnosti, práce, trpělivosti, sebe přemáhání bohulibému životu se vyučiti.* A k tomu dlužno dodati, že Bůh výslovně stálou snahu po zdokonalování nám nakazuje, jako příkladně slovy: „Buďte dokonalí, jakož Otec váš nebeský dokonalý jest“; a „kdo (již) spravedlivý jest (a tím více kdo jen samému sobě spravedlivým býti se zdá), ospravedlniž se ještě; a svatý posvětiž se ještě!“

2. *A v čem záleží křesťanská dokonalost?*

Svatá Teresie v příčině té jasně píše takto: „Nezáležít dokonalost v tom, abychom sladké pobožnosti choutky okoušeli, abychom vytržení mysli, povznášení ducha, zjevení a vidění měli: nýbrž v tom, *abychom ničeho nechtěli, leč co Bůh chce, aby vůle naše s vůlí Boží byla zcela za jedno, a ze vší síly své konala, co ona vyšší, Božská vůle jí káže, a i trpké*

*) I. Kor. 10, 12.
**) I. Jan. 2, 6.
***) Luk. 2, 40. 52.

i sladké aby se stejnou ochotností z ruky Páně přijímala" *). Ovšem, čím kdo věrněji vůli Boží se podrobuje a ji tedy plní; tím také v žádání, chtění, milování Bohu podobnějším se stává; čím ale kdo obraz Bohu podobnější na sobě nosí: tím více také praobrazu vší dokonalosti se přibližuje.

Dokonalost nezvratná nachází se toliko v nebi, kde nikdo ku zlému nakloniti se již nemůže. Na této zemi, v životě našem pozemském, dokonalost jest vždy vratká: může jí přibývati i ubývati; může stále vzrůstati, ale i nabytá opět ve ztrátu přijíti **).

S duchovní dokonalostí křesťanskou na světě má se to jako s dokonalostí při ostatních věcech pozemských: Jsou krásné drahokamy, a jiné jsou ještě krásnější; jest vzácný drahokam: ale má uvnitř malé trhliny neb nečistoty; a podobně i mezi křesťany jsou rozličné stupně dokonalosti, ba mnozí při své dokonalosti nejsou prosty vad, poklesků. Ano jest učení Církve katolické, že *bez zvláštní, mimořádné milosti Boží, všech všedních poklesků se neuchrání nikdo*, tedy ani ne člověk, který upřímně dokonalým býti se snaží. Dokonalosti, která by hřešiti již ani nemohla, na světě tedy vůbec není; ovšem že *nám ale dobrý Bůh tolik milosti či pomoci popřává, abychom v pokušeních zvítěziti mohli, a tedy aspoň hříchů smrtelných se uchovali.*

Dokonalými v nynějším stavu svém slouti tedy můžeme, když i při všech poklescích a nedokonalostech svých nepustíme se zřetele *snahy, abychom vždy lepšími a Bohu tedy věrnějšími byli.* Každý projevuje se tím dokonalejším, čím více snahy má, k dokonalosti vyšší se dostati; a nikdo dokonalým není, kdo dokonalejším býti se nesnaží. A poněvadž Pán Ježíš za podmínku klade každému, kdo ve spojení s Ním přijíti chce, **poslušnost z lásky k Bohu**: každý dokonalým jest a jen potud jest, pokud Boha poslouchá z lásky k Němu, a bližního snáší i poslouchá a miluje z lásky k Bohu, poněvadž tak jedině naplňuje slova Božského Mistra nakazujícího: *Miluje-li* kdo Mne, řeč mou *zachovávati* bude, a Otec Můj bude jej milovati, a *k němu přijdeme a příbytek u něho učiníme*" ***); a radu miláčka Páně učícího: „Bůh láska jest: a *kdož zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm!*" †)

*) Napomenutí k pobožnosti a k lásce ku bližnímu.

**) Srovn. § 35. IV.

***) Jan. 14, 23.

†) I. Jan. 4, 16.

Z toho patrno, jak *dalecí jsou pravé dokonalosti* křesťanské ti, kteříž konajíce *některé* skutky dobré, již i dokonalými býti se domnívají, ani s jinými se porovnávajíce, samým sobě oněch lepšími býti se zdají, ač pravé lásky Krístovy se jim nedostává, která by je učila býti ku bližním trpělivými, dobrotivými, pokornými, přejícími. Kdo takové lásky ku bližním nemá, ani pravé lásky k Bohu nemá; tomu neprospívá pak, kdyby mluvil třebas jazyky andělskými; kdyby znal tajemství — všeliké umění; kdyby rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj almužnou; kdyby vydal tělo své nejkrutším postům a zapíráním sebe; kdyby stráviti chtěl dny na modlitbách. Nebo, jestli kdo bližního nenávidí, kterého vidí a jejž Bůh milovati velel: kterak že může milovati Boha, kterého nevidí? Ó v pravdě, že není pak více než měď zvučící aneb zvonec znějící, jak krásně vykládá svatý Pavel*).

Bez pravé, upřímné lásky k Bohu a k bližnímu není dokonalosti. Sapricius, mučenník v Antiochii, jenž nechtěl odpustiti bývalému příteli svému, který ho byl dříve urazil, ale na cestě ku popravišti za odpuštění prosil: opuštěn jest od Boha, bez milosti Boží muk nastávajících se ulekl, a Krista Pána zapřel, odřeknuv se takto ovšem veškeré zásluhy za dřívější své muky a dobré skutky! Modlitby, posty, almužny, zachovávání evangelických rad**) jsou sice výbornými *prostředky* k dosažení dokonalosti: avšak nejsou *dokonalostí* samou, která právě v nejvyšším, možném způsobu lásky k Bohu, a ve snaze po tomto stupni lásky záleží.

3. Dodati sluší, že za všech dob křesťanských vždy žily duše nábožné, které z lásky k Bohu světa co možná nejvíce se stranily, a prostředků ku dokonalosti všemožně užívaly. Nazývají se *asceti.* Knihy, z nichž naučení k bohulibému životu čerpají, slují *spisy ascetické*; a navedení samo k životu křesťansky dokonalému, jako i část tato, sluje **ascetika.**

Ascetika dělívá se na čtyři hlavní díly, z nichž prvý jednává o prostředcích ku křesťanské dokonalosti *vůbec,* potřebných tedy komukoli na dokonalost se snažícímu. Díl druhý poučuje hlavně začátečníky v životě dokonalém, ukazuje jim, jak by velikých hříchů se uchovali a prudké náruživosti přemohli (*via purgativa*). Díl třetí podává návod, jak by pokročilejší v životě bohulibém i všedních hříchů snad-

*) I. Kor. 13. 1—13.

**) § 18.

něji se uvarovali, v dobrém posilováni a světlem s hůry osvěcováni byli (*via illuminativa*). Díl čtvrtý ale ukazuje těm, kteří všech nedokonalostí všemožně vystříhati se naučili, jak by s Pánem i Bohem svým co nejdokonaleji se spojovali (*via unitiva*).

Tohoto obvyklého rozdělení přidržíme se i my a uvážíme:

A) Které jsou *prostředky ku křesťanské dokonalosti* vůbec.
B) Kterak odstraníme *překážek* z cesty ku dokonalosti.
C) Kterak nabudeme *vyššího osvícení* s hůry.
D) Kterak doděláme se vždy úplnějšího *spojení s Bohem.*

§ 104. A) Které jsou prostředky ku křesťanské dokonalosti vůbec.

Prostředků ku získání křesťanské dokonalosti užívati jest právě tak potřeba, jako třeba nemocnému užívati léků, aby se uzdravil; jako třeba lačnému pokrmů, aby se při silách zachoval; jako třeba knih a učení tomu, kdo nějakému umění vyučiti se chce. A byť by kdo již svatým byl, posvěcovati se musí ještě; a byť by kdo spravedlivým byl, více ospravedlňovati má se ještě: ježto pokud na světě jsme, v boji jsme, v kterém můžeme vítěziti a nových vavřínů si připravovati, ale vždycky také — podlehnouti.

Aby se to poslední nestalo, ale abychom prospívajíce věkem, prospívali i zásluhami pro nebe: odporoučejí učitelé duchovního života *všem* těchto prostředků:

I. stálou *snahu* po dokonalosti;
II. dobrého *vůdce* na cestu;
III. *čtení* duchovních knih;
IV. *rozjímání*;
V. *nazírání*;
VI. *modlitbu*;
VII. pamatování na *přítomnost Boží*;
VIII. častou *zpověď svátostní*;
IX. každodenní *zpytování svědomí*;
X. časté *přijímání* nejsvětější Svátosti oltářní;
XI. úctu přeblahoslavené *Panny* a *Boží Rodičky.*

§ 105. I. O snaze po dokonalosti.

1. V nižádném umění nelze učiniti pokroku beze snahy po něm, právě jako nižádný pocestný nedojde cíle cesty své, jestli cíle toho si ani nežádá a po něm se nesnaží. Proto tedy snaha po dokonalosti jest jako *základním kamenem dokonalosti samé.* Svatý Tomáš Akvinský dal sestře, jež se ho tázala, jak by nejsnáze spasení svého dojíti mohla, tedy právem za odpověď: „Budeš-li chtíti.“ Neboť sám Pán za podmínku ku dokonalému životu a ku spasení klade vůli či snahu po něm, an dí mládenci po životu dokonalém se dotazujícímu: „*Chceš-li* dokonalým býti....“*). Za tou příčinou tvrdí také svatý Bernard: „Žádost po rozmnožení milosti Boží čili žádost po životu dokonalejším jest nejjistějším znamením, že Bůh v duši člověka přebývá.“ Dle toho tedy *čím kdo usilovněji po dokonalosti se snaží: tím také dokonalejším se stává;* ježto „blahoslavení (jsou), kteří lační a žízní po spravedlnosti: oni nasyceni budou“**); a čím více kdo lační i žízní, tím více také potřebuje nasycení a napojení; a poněvadž mu přislíbeno jest: tím více ho také nabývá.

Avšak ač všem platí rozkaz Páně: „*Buďtež dokonalí,* jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest“***): přece nejsou všichni křesťané k jedné a téže dokonalosti zavázáni, nýbrž má *každý právě v tom stavu, do kterého Pán Bůh ho byl povolal, co možná na nejvyšší dokonalost se snažiti.* Řeholníci a kněží ovšem v přední řadě mají dokonalými býti, ježto zvláštními sliby aneb rozkazy Církve k tomu jsou zavázáni, a že „život kněží a duchovních vůbec bývá evangelium pro nekněze;“ avšak i každý nekněz, mladý neb starý, muž neb žena, manžel neb svobodný, pán či nepán každý má ve svém povolání co možná nejdokonaleji Bohu z lásky sloužiti, ježto i jim platí: „Buďtež dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest!“

2. V životě duchovním zběhlí a svatí lidé dávají těm, kdož snahu po životu dokonalém nejen udržeti, nýbrž ji stále rozmnožovati si žádají, *následující rady:*

a) *Horlivě rozjímej* o tom, jak velice Bůh lásky naší jest hoden, ježto nás stvořil — vykoupil — posvěcuje; jak krásná

*) Mat. 19, 21.
**) Mat. 5, 6.
***) Mat. 5 48.

jest duše naše, když pro spásu její sám Syn Boží nebesa opustiv, na zemi trpěl; jak hroznou věcí musí býti hřích, když na Synu Božím tak strašně byl trestán; když Bůh přelaskavý proň duše, krví Syna Božího vykoupené, přece do věčné záhuby odsuzuje a t. pod.

Výhodná jsou k tomu cíli zvláště *duchovní cvičení* čili *exercicie*, při nichž jde rozjímáni pravd uchvacujících ráz na ráz, tak že i srdce vychladlé bývá rozehřáto a k novému plápolu lásky uspůsobeno.

Slovo Boží ale netoliko k horlivosti rozpaluje, ale ono i *duši sytí*, jak tvrdí sám Pán, že „člověk živ jest netoliko chlebem, ale každým slovem, kteréž vychází z úst Božích“ *). Jako tedy kdo po pokrmu se shání a ho zažívá, dokazuje, že živ a zdráv jest: tak také kdo po slovu Božím se shání a v životě svém ho zachovává, svědectví vydává, že duch jeho pro Boha žije, horlí; a jako člověka, jehož žaludek pokrmů nepřijímá, za nemocného máme: tak i člověka, jenž o Bohu nerad slyší, o slovech Jeho nerozjímá, měřítkem svých činů jich nečiní, za duchovně mrtvého považovati sluší.

b) *Často dobrá předsevzetí Bohu opakuj;* najmě každého rána, práci denní začínaje, říkej se žalmistou Páně: „Nyní začnu“ **)! Den dnešní chci považovati za první svého obrácení! K čemu jsem tu na světě, než abych Bohu sloužil? Náruživosti neopouštějí mne; ďábel obchází jako lev řvoucí, hledaje, aby i mne pohltil***); svět stále nástrahy činí, a není vyhnutí: musím buď zvítěziti aneb padnouti; a proto i já vždy, ale zvláště dnes chci nad sebou bdíti, abych nepadl! Co by mi také pomohlo, abych byl jen dobře začal, když bych nevytrval? Zdaž i Jidáš dobře nezačal? Ó kéž by byl i vytrval! Velikým učencem, umělcem, světcem nelze každému býti, a tedy ani mně ne; ale dnes chci začíti na to věrně se snažiti, co s pomocí Boží každému jest možno — býti věrným křesťanem!

Předsevzetí ta nemají ale býti toliko obecná, o velikých věcech: nýbrž spíše o malých, do očí nebijících, každodenních; tedy řeknu: Pane, z lásky k Tobě zdržím se dnes najisto té a té nevěrnosti, kterou jsem tě již často urazil, na př. hněvu, netrpělivosti, mnohomluvnosti.

---

*) Srovn. Mat. 4, 4.
**) Žalm 76, 11.
***) Srovn. I. Petr. 5, 8.

Tak i v životě obecném třeba činiti každému, kdo dílo veliké chce dokonati, že všechny jednotlivé částky jeho musí dokonale vykonati. Apelles, chtěje státi se velikým malířem, říkával: „ani dne jednoho nepropustím bez čárky“ (nulla dies sine linea); a skutečně nižádným zaměstnáním od předsevzetí svého nedal se odvrátiti, den co den se zdokonaloval v práci, až světoznámým umělcem se stal. A podobně sluší jednati i v životě duchovním. Kdo malých věcí dobrých si nevšímá, velikých sotva dokáže; kdo ale „v nejmenším jest věrný, i ve větším věrný jest: a kdo v mále jest nepravý, i ve větším nepravý jest“ *); „a kdo pohrdá malými věcmi, pomalu zhyne“ **)! Kdo počne nevšímati si malých poklesků a nespravedlností, ponenáhlu uvykne si nezachovávati celé desatero! David pohlížel toliko ze všetečnosti na ženu Uriášovu; poněvadž ale zraku svého od ní neodvrátil, povstala z pohledu žádost, a ze žádosti vyrostly skutky cizoložství a vraždy!

c) *Neohlížej se zpět na dobré skutky, které jsi snad již vykonal*, ježto se člověk tak snadno naplňuje pýchou a domýšlivostí, a počíná v dobrém ochabovati, jak toho důkazem jsou fariseové, pro vykonané modlitby, posty, almužny zpyšnělí; ale pohlížej na to, co ještě učiniti máš, podobně jako běžec, utíkaje ku cíli, neohlíží se zpět na cestu již vykonanou, ale maje cíl a odplatu před očima, dbá jen kusa cesty oné, která ho ještě od cíle zdržuje. Svatý Řehoř Veliký tvrdí: „Má-li kdo 1000 dukátů dluhů, a uplatil 200: nemá se tak radovati z toho, že částku zaplatil, ale spíše pečlivým býti, aby i 800 zaplatiti mohl.“ A tak sluší smýšleti tím spíše, ježto Spasitel jednomu každému rozdal hřivny, aby s nimi kupčil tak dlouho, až On přijde ***).

Koho samoláska pokouší, aby se zalíbením pohlížel na skutky dobré již vykonané: tomu prospívá, když *jednání své porovnává s jednáním jiných lidí, kteří pro odplatu u Boha mnohem více učinili.* Svatý Bernard se přiznává, že upamatování na ctnosti, jež viděl při jiných lidech, vždy mocně ho povzbuzovalo, aby jich následoval. Svatý František Xaverský vždy se zastyděl, když uvažoval, jak kupci do vzdálených, nebezpečných krajin cestují pro zisk, a že on sám pro spásu duší posud tolik málo byl učinil. I rozhorlil

*) Luk. 16, 11.
**) Sir. 19, 1.
***) Srovn. Luk. 19, 11.

se uvažováním takovým tolik, že nejvzdálenější krajiny Asie procestoval, a tam na milion duší Kristu Pánu získal. A jiný světec, vida ctnosti rozličné při rozličných lidech, nechtěl s dobrými skutky svými spokojeným býti: nýbrž spíše včele pilné se podobati, jež na rozličných bylinách med sbírá; a dle toho vyučil se od jednoho ctnostného štědrosti; od jiného čistotě; od jiného skromnosti; od jiného mlčelivosti atd.

d) Pamatuj častěji na své nynější poklesky i na staré hříchy. Svatý Augustin tvrdí: „Vždy musíš samému sobě se nelíbiti, chceš-li toho dosíci, abys stal se tím, čím ještě nejsi“! Kdo sám sobě se líbí, marnivým se stává, od dobrého ustupuje; ovšem kde základ, snaha po větším dobru, povoluje: tam i stavba, na základu zbudovaná, na hromadu se řítí! Proto slušno vždy na všecku nedokonalost svou pohlížeti, a vždy nových pádů se lekati, ježto varuje Duch svatý ústy svatého Pavla: „protož kdo se domnívá, že stojí, hleď, aby nepadl“ *)!

§ 106. II. O dobrém vůdci k dokonalosti.

1. Kdo bezpečně kráčeti chce po cestě dokonalosti, má *nezbytnou potřebu bezpečného vůdce*; nebo jestli nikomu nelze ani ve hmotné práci, při řemesle, rozličném umění, státi se dokonalým bez učitele a vůdce: kterak že by možným býti mělo, aby kdo ducha svého náležitě vzdělal bez pomoci cizí? I zvířatům dal Bůh pud, aby některými ze svého středu voditi se daly, a tak spíše cíle svého dosáhly. Tak chodí ovce za svým beranem; včely drží se královny; čápi, vlaštovky a jiné ptactvo letí do ciziny za svým vůdcem.

Co již takto rozum poznává, že každý pro vzdělání i zdokonalení potřebu má učitele i vůdce, toho doklady máme v Písmě svatém četné. Do země zaslíbené Bůh vedl lid svůj za vůdce Mojžíše. Když zuřivý fariseus Šavel na cestě do Damašku náhle ukázal se ochotným býti učenníkem Páně, neučil ho Pán sám, ale odkázal ho pro naučení *ku knězi*, řka: „Vstaň a jdi do Damašku, a tamť bude tobě povědíno, co činiti máš“ **)!

Tentýž obrácený Šavel čili pak Pavel odebral se později ku knížeti apoštolskému Petrovi, aby od něho víru svou zkou-

*) I. Kor. 10, 12.

**) Skut. apošt. 9, 7.

mati dal, až od samého Syna Božího na víru obrácen byl, poslušen jsa rozkazu Páně, ku poslušnosti Církvi nás zavazujícího: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá“ *), a „Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ **).

Příčina, proč Bůh chce, abychom se vedení jiného svěřili, jest ta, že každý člověk následkem hříchu prvotního všeho toho rád vyhledává, co jeho marnivosti lichotí; pak rád nad jiné se vynáší, jich lepším býti se domnívá, na nástrahy těla, světa, ďábla zapomíná, v zaslepenosti rozumu nevčasně horlí, před časem života svého utrácí, ano snad i v nebezpečí záhuby upadá. Není věru horšího vůdce nad vlastní domýšlivost a sebedůvěru, jako naopak, dle učení svatého Vincence Ferrery *„poslušnost jest královskou cestou k vrcholu řebříku Jakobova!“*

Toliko těm, kdo vhodného vůdce nikterak míti nemohou, bývá Bůh vůdcem Sám způsobem mimořádným, aby dokonalými se stali, když totiž v pravdě po dokonalém životu křesťanském se shánějí. Kdo by ale, maje příležitosti vůdce dobrého získati, od Boha mimořádného, a tedy zázračného vedení opovážlivě vyžadoval, prozrazoval by tak, že vážností Církve pohrdá, že i samým Kristem pohrdá, který Církve poslouchati velel, a že tedy na bezcestí se nachází.

2. *A jakého vůdce máme si k životu dokonalému vyvoliti?*

Má-li vůdce k dokonalosti bezpečným průvodcem býti, musí:

a) míti *dostatečného vzdělání*, a znáti tedy rozličné povahy, vlohy, dobré i zlé náklonnosti svěřenců svých, aby každého jeho poměrům přiměřeně vésti mohl;

b) musí míti *dostatečnou zkušenost* ze života, které jinak nabyti nelze než životem, tedy cvičením se v bohulibých ctnostech, přemáháním rozličných překážek i pokušení, vedením jiných atd.

Není-li lze nalézti vůdce vědecky dosti vzdělaného, máme se spokojiti i s mužem méně vzdělaným, za to ale mravně dokonalým, a vedení jeho ovšem se podrobovati; aby s prospěchem vésti mohl, jemu netoliko skutečné hříchy ve svaté zpovědi zjevovati, ale i ostatní potíže jemu oznamovati, v pokušeních i ku konání skutků dobrých radu s ním bráti, a vůbec všecky záhyby srdce svého před ním odkrývati.

*) Luk. 10, 16.

**) Mat. 18, 17.

§ 107. III. O čtení duchovních knih.

1. Svatý Bernard odporoučí čtyři stupně, po nichž vystoupiti lze ku dokonalosti, a shledává je ve slovech rozkazu Páně: „Hledejte, a naleznete, tlucte, a bude vám otevříno“ *)! a vykládá je takto:

Hledá Boha, kdo o Něm v Písmě svatém aneb v jiných náboženských knihách se zalíbením *čítá* **).

Nalezá Boha, kdo o Něm s vytrvalostí *rozjímá* ***).

Tluče u Boha, na Božské Srdce Jeho, kdo k Němu s vroucností a vytrvalostí se *modlí* †).

Mívá u Boha otevřeno, kdo *nazíráním* ††) v sladké obcování s Ním vniká.

Co tedy prvního toho stupně, čili čtení duchovních knih se dotýká, jsou i všichni ostatní učitelé života dokonalého plni chvály o něm. Svatý Jeroným radí, abychom měli vždy dobrou knihu po ruce, ježto čtení v ní jest *štítem* proti zlým myšlénkám a *pobídkou* ku skutkům ctnostným. Svatý Řehoř nazývá nábožné čtení *zrcadlem*, jež Bůh před námi drží, abychom se v něm zhlíželi, poklesků napravovali, k dobrému se povzbuzovali. Svatý Augustin nazývá bohulibé čtení *dopisy* Boha a svatých s nebe. Jiní světci nazývají najmě Písmo svaté *duchovní pastvou*, *ochranou* proti zlým a neužitečným řečem; *lékárnou*, v níž obsaženy jsou veškery léky pro uzdravení všech neduhů duchovních atd.

Všecky chvály ty čtení dobrého, užitečného a nábožného což jsou jiného než tolikerá odporučení, abychom Písmo svaté, životy svatých a nábožných lidí, moudrá naučení ku pobožnosti a dokonalosti směřující, rádi čítali, a čtení bezbožného aneb neužitečného se vystříhali? K čemu také čítati knih neužitečných, v nichž seménko Božské pravdy pokaždé teprv pod haldou nečistoty a učení nepravdivých se skrývá? Přemnozí *čtením špatných knih* vzali zkázu na víře i mravech a učinili se časně i věčně nešťastnými; jiní *čtením bohulibých knih* byli povzbuzeni, života hříšného zanechati a s Bohem upřímně se smířiti; jiní, jsouce svatými, stali se světějšími.

---

*) Mat. 7, 7.
**) § 64. I. 3.
***) § 64. IV. 4. b.
†) § 64. II. 3. IV. 2.
††) § 64. IV. 4. c.

Jan Kolombini, přišed k obědu, jenž ještě hotov nebyl, rozmrzelý, k radě své manželky jal se z dlouhé chvíle čísti nábožnou knihu, a tak se čtením tím vzdělal, že všeho na světě se odřekl a zakladatelem přísného řádu Jesuatů a světcem se stal!

Ano, kdo k jakési dokonalosti v životě křesťanském vystoupiti chce, musí se rád modliti a k oživení modlitby s ochotou i nábožné knihy čítati, ježto při modlitbě mluvíme s Bohem, při čtení ale mluví Bůh s námi! O pravdě těch slov byl svatý Servulus, jenž dle svědectví svatého Řehoře při chrámu svatého Klementa v Římě žebral, tak velice přesvědčen, že z almužny, kterou od dobrých si vyprosil, kupoval si dobré knihy, a že sám čísti nedovedl, kolem jdoucí prosíval, aby jemu z nich něco předčítali.

2. Avšak kdo chce z čtení duchovních knih užitek míti, musí při čtení jistých *pravidel* šetřiti, a ta jsou:

a) Před čtením *pomodli se krátce*, aby Duch svatý rozum ti osvítil tak, abysi s prospěchem četl.

b) Cti *zvolna*, *pozorně*. Nepřijde na to, mnoho-li knih jsi přečetl, ale jakých a jak. Roli neprospívá tak příval, jako spíše pozvolná vláha. Čti tedy potud, pokud jsi něčeho užitečného nenalezl; nalezl-li jsi něco, co tvou pozornost vzbudilo, přečti si větu dva- i třikráte, až do smyslu slov úplně vnikneš.

c) Se čtením spojuj *nábožná předsevzetí*, a vysílej časté *povzdechy k nebesům*, čině tak jako slepice, která, když žízeň svou hasí, pozdvihuje hlavu svou k nebesům.

d) Z přečteného *vyvol si pro den nějakou spasitelnou myšlénku*, na kterou často za dne se upamatuješ, čině podobně, jako když opouštěje vonnou květnici, kytičku s sebou bereš, ku které mezi dnem často si přivoní.

e) *Čti knihy, které tobě nejvíce k duhu jdou, a z nichž tedy největší užitek čerpáš.* Někoho více povzbuzují knihy Písma svatého; jiného životy svatých; jiného knihy naučné a t. d. Avšak cokoli čteš, nečítej nikdy z pouhé *zvědavosti*, nýbrž pro skutečné *poučení a vzdělání*, nejlépe dle rady svého duchovního vůdce.

§ 108. IV. O rozjímání *).

1. Vůle člověka ničeho si nežádá, ba ani žádati nemůže, čeho jí *rozum* nepředkládá, a jako dobrého, příjemného, užitečného neschvaluje (ignoti nulla cupido). Jestliže tedy člověk o pravdách Božských nerozjímá, důvodů, pro které je Bůh zjevil a nám užitečnými učiniti zamýšlel, nezkoumá: ani na mysl mu nepřipadá, aby jako na tvora a vykoupence Kristova se sluší, Tvůrci a Vykupiteli svému díky vzdával; nejsvětější Trojici náležitou úctu prokazoval; Boha za dary Jeho, zvláště za čistotu duše své prosil, a bohulibým státi se snažil. Kdo pouze pravdy svatého náboženství našeho *v paměti své chová*, ale o nich nerozjímá: podobá se člověku lakomci, který poklady své v pokladně shromážďuje, jich však ku svému a svých bližních blahu neužívá. On ví, že čeká na nás smrt, soud, nebe neb peklo: ale že o věcech těch nerozjímá, chová se tak, jako by o nich ani nevěděl, na smrt se nepřipravuje, soudu se neleká, pro nebe málo aneb ničeho nečiní, pekla se nehrozí. Kdo chce tedy zákon Boží náležitě plniti, ano i rady evangelické **) dle možnosti zachovávati: tomu *nezbytně třeba rozjímati.*

Uvážíme-li dále, že povinni jsme *nábožnými* ***) býti, a že bez nábožnosti není ctnosti ani skutku v pravdě dobrého: toť musíme opět doznati, že *třeba každému, kdo a pokud toho vůbec schopným jest, aby o pravdách Božských uvažoval i rozjímal*, aby vše na Boha vztahovati se naučil, o lásce Boží uvažuje Boha si zamiloval, a svou nicotu, své nedostatky pozoruje, pokorným se stal, ježto jinak Bohu líbiti se nelze.

Že rozjímání ku dokonalému plnění vůle Boží nezbytná jest potřeba, proto také Pán Ježíš, jenž ve všech věcech chtěl naším Učitelem i Vzorem býti: mimo modlitby ústní častěji odstranil se na místa soukromá k rozjímání, ba mnohé noci celé strávil o samotě na modlitbách a v rozjímáních. Tak činili také vesměs všichni svatí. O prvých křesťanech se vypravuje, že rozdali majetek svůj, a „trávili jednomyslně na modlitbách.“ Poustevníci, kteříž zalidňovali krajiny Egypta, dříve všeho na světě se odřekli, aby jedině s Bohem obcovati mohli na modlitbách i v rozjímáních. Tisíce tisíců zbožných

*) Srovn. § 63. IV. 4.
**) § 18.
***) § 64. II. 3.

lidí opouštějí pohled radovánky tohoto světa, aby v zátiší zdí klášterních kochati se mohli s Bohem v rozjímáních i modlitbách! Svatý Bonaventura nazýval knihou svou, z které všechno hluboké učení své čerpal, rozjímání o kříži. Zbožný a učený Suarez chtěl veškerou učenost svou dáti za hodinu rozjímání. Svatý Petr Damiani tvrdil, že kventlík posvátného rozjímání větší má cenu, než celá hřivna zlata neb drahokamů.

Duše v pravdě zbožné jsou zkrátka o tom přesvědčeny všechny, že pravdu dí svatý Augustin, tvrdí, že rozjímání přivádí ku poznání; poznání probouzí bolest a lítost nad hříchy spáchanými; lítost podněcuje nábožnost; nábožnost ale (která sama sebe bez jakékoli újmy odevzdává Bohu, že) teprv činí modlitbu dílem bohulibým. Jestli tedy pohanský císař Titus u večer dne, v kterém ničeho dobrého neučinil, před svými přátely bědovával: „Přátelé, den jsem ztratil" (amici, diem perdidi): čím více měl by každý křesťan, zejména ten, jenž Bohu spůsobem dokonalým sloužiti si byl předsevzal, večer zabědovati, když jemu byl snad den minul bez posvátného rozjímání!

2. Avšak *jak lze s prospěchem rozjímati?*

Duch náš příliš jest nestálým, těkavým; a obrazotvornost jeho stále jest živá; proto třeba tomu, kdo svatá rozjímání konati chce, duchu a obrazotvornosti jeho dáti jaksi uzdu, aby rozjímání dělo se ku prospěchu skutečnému. Uzdou tou vyrozumíváme *pravidla, jichž při rozjímání šetřiti třeba*, a která cvikem tisíců zbožných lidí za užitečná i nutná uznána jsou.

Rozjímání (meditatio) dobře spořádané má tyto tři hlavní *částky: A) Přípravu. B) Tělo rozjímání. C) Zakončení.*

A) V čem záleží **příprava k rozjímání?**

Příprava jest dvojí: jedna *vzdálenější*, druhá *bližší* čili *bezprostřední.*

Příprava *vzdálenější* v tom záleží, že *odstraníme* ze své mysli vše, co by zdárnému rozjímání na újmu býti mohlo: tedy domýšlivost, pýchu, těkavost; a ochotnými jsme *užívati prostředků*, jež k životu dokonalému, a tudíž ku spasení přivádějí.

Přípravu *bližší* čili tu, jež má rozjímání samo bezprostředně předcházeti, vyznačují učitelé života dokonalého takto:

a) Představ si ještě stoje, že *Bůh všudypřítomný na počínání tvé hledí* a nejtajnější záhyby srdce tvého zná. K tomu radí moudrý Sirach slovy: „Před modlitbou připrav duši

svou: a nebuď jako člověk, který pokouší Boha!“ *). Svatý Ignác modlíval se, *stoje* na dva kroky před místem, kde rozjímati zamýšlel kleče, pokaždé jednou modlitbu Páně čili Otčenáš.

b) Poklekni, možno-li to, a *pros Boha, aby myšlénky tvé právě při tomto rozjímání k oslavě Své a prospěchu tvému říditi ráčil.* Rci, jako zbožný pacholík Samuel se modlil: „Mluv, Hospodine; neboť slyší služebník Tvůj!“ **) Aneb: „Přijď, svatý Duše, a naplň srdce svého věrného sluhy!“

c) *Představ si krátce místo děje*, o němž rozjímati zamýšlíš, na př. Jezulátko v jeslích betlémských; Pána Ježíše učícího některé pravdě; Pána Ježíše při Jeho bičování; při Jeho na nebevstoupení; Pannu a Boží Rodičku v její úzkostech aneb ve ctnostném životu a t. p. Má-li předmětem rozjímání býti některá *průpověď* Páně: představ si, že jsi ji přímo z úst Páně aneb s nebe zaslechl Po každé pak pros krátce Boha na ten zvláštní úmysl, abys nejprospěšnější naučení z rozjímání vynalezl; a vůli tvou posilnil ku konání právě toho zvláštního dobrého skutku, ku kterému rozjímáním rozehřát budeš.

Celá příprava má býti krátká a trvati z pravidla jen asi 4 neb 5 minut.

B) *Z jakých částí složeno jest* **tělo rozjímání?**

Tělo rozjímání složeno jest z prací hlavních našich mohutností duchovních; totiž z práce *paměti*, *rozumu*, *svobodné vůle.*

a) **Paměti** povinností jest, aby nám předvedla *děj*, o němž rozjímati máme, v celém jeho objemu i *v jednotlivých jeho částech.* Jestli při přípravě děj jsme si představili rychle, jako když jedním pohledem přehlédneme obraz nějaký celý: třeba na tomto jako *zevrubně* prohlížeti jednotlivá skupení na obraze, jakož i veškeré zvláštnosti osob, místa, času a t. d. Užitečno tázati se tedy: Kdo jest zde činným? Co činí? Kde jedná? Jakých prostředků užívá? Proč právě tak jedná? Jakým spůsobem si počíná? Kdy jedná? (Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?)

Chceme-li rozjímati o některém *výroku* Písma svatého aneb některého světce: sluší rovněž s pozorností uvažovati, kdo výrok ten učinil? co slovo za slovem znamená? za jakých okolností výrok byl učiněn? Komu v přední řadě platil? a t. d.

*) Sir. 18, 23.

**) I. Král. 3, 10.

Když takto z paměti jako z pokladnice vše bylo vynešeno, co by předmět rozjímání v pravé světlo postaviti mohlo: počíná dílo rozumu.

b) **Rozumu** povinností jest, o pravdách, které mu paměť předkládá, přemýšleti; okamžitým potřebám duše se přispůsobovati; z předmětu, o němž rozjímá, pro život jakási pravidla stanoviti; uvážiti také *příčiny* a *pohnutky*, jež člověka mohou vábiti, aby dle stanovených pravidel jednal; zkoumati, jak jsme se až do té chvíle v příčině poznaných pravd chovali, a si předsevzíti, jak se budoucně chovati chceme. Vše to má se díti spůsobem prostým, beze všeho vyhledávání krásných průpovídek a lesklých ale lichých slov!

I při soudu rozumu odporučejí učitelé dokonalého života jisté otázky, jež snadno dají se zodpovídati, jen když s myslí ochotnou a sebranou o nich přemýšlíme. Otázky ty jsou:

aa) O čem mám rozjímati právě při tomto předmětu? Obsahuje jedno nebo více poučení?

bb) *Jaké naučení vyberu si z tohoto rozjímání já* — ve svém stavu — při svých chybách — mravech — v tuto dobu? I neprospívá činiti si naučení obecná, jako: musím býti střídmým, cudným, spravedlivým a t. pod.; nýbrž třeba říci takto: Posud býval jsem často nestřídmým...., poněvadž z tohoto rozjímání poznávám, že nestřídmost v záhubu přivádí časnou i věčnou: proto musím na sebe dávati pozor právě tam a tehdy, kde a kdy nejčastěji jsem klesl; ba musím dávati pozor na sebe vždy, ale zvláště dnes, nyní, při té a té příležitosti a t. pod.

cc) *Jaké mám příčiny*, abych tak a ne jinak jednal? Tato otázka jest důležitá, poněvadž vůle dává se rozumem vésti, když rozum náležitě pojal důvodů či příčin, proč toho neb onoho jest potřeba. Jestli na rozum nepůsobí důvody, nepůsobí ani rozum na vůli.

Důvody pro naučení se jmenují:

Jest tak *slušno* (decens) pro mne, jakožto člověka, křesťana, a v povolání mém.

Jest tak *užitečno* (utile); jestli poznanou pravdu učiním pravidlem života, budu spokojeným na světě; uchráním se mnohých pochybení; ušetřím si očistec z části neb docela; získám více zásluh; svolám požehnání Boží na sebe i svůj dům a t. pod.

Jest tak *příjemno* (jucundum), ježto nabudu vnitřní

útěchy od Boha, která mne bude těšiti při obtížích mého povolání.

Jest tak *snadno* (facile), jak praví Pán: „Jho mé zajisté jest sladké a břímě mé lehké“ *), ovšem tomu, kdo je z lásky ku Pánu ochotně klade na ramena svá.

Jest tak *nutno* (necessarium), když snad není snadno a příjemno; nebo nebudu-li plniti, k čemu nyní poznaná pravda mne nutí, vydám se ve veliké nebezpečí, ano snad v záhubu.

dd) Jak jsem až posud naučení to zachovával? K této otázce dlužno svědomí své zpytovati právě v příčině toho naučení, o kterém rozjímáme. Můžeme-li si svědectví dáti, že jsme se v příčině té správně chovali: čiňmež za to Bohu díky; ne-li, vzbuďme upřímnou ošklivost všech svých poklesků, kterých jsme se právě proti pravdě poznané byli dopustili, a ustanovme se, jak se zachovati pro budoucnost.

ee) Jak se zachovám budoucně? Co napravím? jak se zachovám v těch a těch případech? jak právě dnes? jak až nejdříve sejdu se s tím a tím člověkem, jenž mi tak často dal příležitost ku pochybení?

ff) Kterých překážek odstraním a jakých prostředků budu užívati? Co mi posud vadilo, abych nežil, jak poznaná pravda velí? Svedli mne lidé jiní aneb mé vlastní zlé náklonnosti? a které? Byla to žádost očí, či žádost těla, či pýcha života **)? Co právě já učiním, abych se stal skromným, sebraným, pokorným?

Když takto rozum děj neb průpověď posvátnou všestranně byl uvážil a vůli půdu připravil: jest na ní, aby ona začala dílo své.

c) **Vůle** povinnost dělí se ve dví: ona má i *zbožná hnutí* mysli vzbuditi, i také *dobrá předsevzetí* dělati.

aa) Co *zbožných hnutí mysli* se dotýká, nemá s nimi býti čekáno až naposled: ale mají ona pronikati celé rozjímání, tak aby nebylo pouhým, chladným rozumováním, ale skutečně tím, čím býti má — modlitbou! Dle rozličné látky, o které rozjímání se koná, jsou ona také rozdílná: člověk se skutkům Božím *diví;* neb za dobrodiní prokázaná Bohu *děkuje*; Jej *chválí*; Jemu se *klaní*; hrozeb Božích se *leká*; při pamatování na svou hříšnost city *pokory, lítosti, bolesti* v sobě vzbuzuje a t. d., ovšem ne tak krásnými slovy jako spíše upřímnými povzdechy.

*) Mat. 11, 30.

**) Srovn. § 38. II.

bb) Co *dobrých předsevzetí se dotýká*, jsou ona při rozjímání tak naprosto důležitá, že rozjímání bez pevného předsevzetí bez užitku zůstává. Sluší však o nich pamatovati, aby připadaly k našemu životu a *okamžitým* potřebám našim. Předsevzetí toliko obecná neprospívají. Nestačí tedy toliko obecně si umíniti „budu v každém kříži trpělivým“: ale sluší spíše si předsevzíti: „Budu trpěliv zvláště dnes; v tom a tom utrpení; protože Spasitel můj z lásky ke mně tak trpělivým byl; poněvadž tak snáze ujdu mukám očistcovým, ano snad i pekelným“ a t. pod.

Poněvadž ale člověk bez milosti Boží nemůže ničeho k životu věčnému dopomáhajícího vykonati: máme předsevzetí svá činiti, ne jako opovážlivě spoléhajíce na statečnost svou vlastní, ale s *pokorou* spoléhajíce na pomoc Boží, za kterou zároveň prositi máme.

C) *Jaké má býti* **zakončení rozjímání?**

Předsevzetí, kterých jsme rozjímáním učinili, máme ku konci jako květiny do kytice sebrati a znovu v sobě upevniti. Za tou příčinou obrátíme se ještě s důvěrou k Bohu v srdečné *rozmluvě* (colloquium), v které Jej prosíme, aby nás v učiněných předsevzetích posilovati ráčil. Aneb prosíme Matku Boží aneb jiného světce, aby se za nás v příčině té u Boha přimluvili.

Rozjímání *končívá se* modlitbou Otčenáš a Zdrávas; jednalo-li se o dobrodiních Božích, chvalozpěvem „Tě Bože chválíme“; bylo-li rozjímání o Pánu Ježíši, modlitbou k uctění Jeho; jednalo-li se o milostech Ducha svatého, modlitbou k Duchu svatému; rozjímáno-li bylo o životu některého svatého, modlitbou na uctění toho svatého a t. pod.

Po rozjímání dobře jest v několiko minutách zkoumati, jak se nám při něm dařilo (reflexio). Jestli jsme dobře rozjímali a ku dobrým skutkům se rozehřáli: sluší přidati díky Bohu za tu milost; jestli z jakékoli příčiny rozjímání se nám nezdařilo: máme, co na nás jest, překážky ty pro rozjímání budoucí hleděti odstraniti, chyb napraviti, jinak ale úzkostlivosti a zármutku se nepodávati.

3. Dílo rozjímání nedařívá se ovšem ihned a snadno; proto třeba, aby ti, kteříž Bohu dokonale sloužiti chtějí, a tedy i nutně rozjímati musí, připravili se na rozličné *překážky*, kterézto jsou i *zevnitřní* i *vnitřní*.

Překážky zevnitřní pocházejí od rozličných domácích starostí, nehod a t. d. Má sice každý, jako přemýšlívá o pra-

cích svého řemesla, umění, zaměstnání: přemýšleti čili rozjímati i také o věcech, jež spasení jeho se dotýkají. Král David o sobě vypravuje, že sedmkrát za den vstával ku modlitbě a rozjímání, a tvrdí: „Byť zákon Tvůj nebyl přemyšlování mém: dávno bych snad byl zahynul v ponížení svém“ *); avšak jako nejsou všechny kameny drahokamy: tak ani nelze všem lidem k Bohu se povznášeti v posvátných rozjímáních. Mnohým mnoho zaměstnaným, málo vzdělaným, postačuje z nouze pouhá modlitba ústní. Avšak kdo dobré vůle jest, tomu i bez zvláštního hlubokého vzdělání za pomoci Boží se podaří, dobře rozjímati a výborné pokroky v životě dokonalém činiti, jak to pozorovati můžeme příkladně v životě celkem málo vzdělané panny, svaté Teresie, a svatého jahna Františka Serafinského.

Překážky vnitřní nacházíme i u duší vzdělaných a dokonale Bohu se obětujících. Jsou hlavně dvě: *vyprahlost a roztržitost.*

a) Koho **vyprahlost** **) souží, tomu třeba si připamatovati, že nábožnost nezáleží v sladkých citech: nýbrž *v pevné vůli*, vše pro Boha učiniti i strpěti. Tak Pán Ježíš před svou smrtí v zahradě gethsemanské při modlitbě své nezakoušel ani nejmenší sladkosti, ano naopak byl pln těžké mysli, vyprahlosti a beze vší útěchy od Boha aneb od lidí, a přece modlil se spůsobem nejzasloužilejším! Kdo Bohu slouží, když On ho za to sladkými pocity odměňuje: slouží Jemu více z lásky k sobě než z lásky k Němu; domnívá se snadno, že ctnostným jest, a stává se marnivým i pyšným. Kdo ale Bohu slouží beze vší pozemské útěchy: dokazuje, že Jemu slouží pro Něho samého, čili že Jej miluje nade všecko, a nejvyšší odměny u Něho stává se hodným.

Někdy Bůh věrnost naši zkouší vyprahlostí, aby nás pokořil a tím hojnější odplaty hodnými učinil; někdy z dopuštění Božího ďábel nás tak pokouší, abychom odvahy ztratili; často bývá ale chyba na nás samých, a jest vyprahlost misli toliko trestem za nevěrnost, s kterou jsme Bohu sloužili! Často klepal On milostí Svou na srdce naše, a my jsme Jemu neotevřeli; i učinil pak, že když my počínáme u Něho klepati a za dary a milosti Jeho prositi: neotvírá opět On nám! Někdy vyprahlosti naší příčinou jest i tělesné nezdraví, jako

*) Žalm 118, 92.

**) Srovn. § 64.

když kdo dlouho bděl; mnoho duchem se namáhal; dlouho a tuze se postil a pod.

b) Druhým nepřítelem rozjímání jest **roztržitost.** I roztržitosti přemoudrý Bůh na nás dopouštívá, aby duše tím více po Něm se roztoužila; aneb jsou ony, a často, zaviněny naší nedbalostí a nestálostí. Někdy také mají příčinu svou v nezdraví těla, aneb v té okolnosti, že rozjímající nezachovává patřičného pořádku při rozjímání.

Kdo sám vinen, že roztržitým jest, má se ovšem předkem na to snažiti, aby příčiny té odstranil; není-li vinen, má přes všechny obtíže Bohu věrně dále sloužiti, a Jemu tak neobmezenou odevzdanost na jevo dávati. Tak svatý Makarius, poustevník, jsa vyprahlostí i roztržitostí přemáhán, ve službě Boží nikterak neumdléval, ale říkal: „Nemohu-li, jak bych si přál, mému Pánu s duchem sloužiti: chci alespoň z lásky k Němu zdi mé světničky střežiti!“ —

Konečně dodati sluší, že nejpříhodnější *dobou pro rozjímání* jest ráno, a že z pravidla stačí, půl až jednu hodinu denně rozjímati. Duše vyvolené ovšem věnovaly posvátné práci té mnohem více. Svatý František Borgiáš rozjímal a s Bohem rozmlouval denně 8 až 10 hodin; a svatý Bernard činíval tak po celé dny i noci!

Ti, kdož vyprahlostí a roztržitostí trpívají, užívají přiměřených knih k rozjímání*), vzývají za pomoc svaté a světice Boží, zjevují své obtíže svému zpovědníkovi aneb vůdci duchovnímu.

§ 109. V. O nazírání**).

1. Nazírání (contemplatio) jest spůsob modlitby, rozjímání v mnohém podobný, avšak přece od něho zase podstatně rozdílný, nebo kdežto při rozjímání připadá váha na dílo rozumu, který předmět rozjímání se všech stran posuzuje, a na základu podstatných příčin závěrky činí, jež mají vůli pravidlem jednání býti: *při nazírání jest rozum jen jako*

---

*) Takové odporučení hodné knihy jsou: Tomáše Kempenského „Následování Krista,“ Skupuli „Duchovní boj,“ sv. Františka Saleského „Filothea,“ Ludvíka z Granady „Vůdce hříšníků,“ sv. Alfonsa z Liguori „Pravá nevěsta Ježíše Krista,“ Kochema „O mši svaté,“ Postilly, „Životy svatých“ atd.

**) § 64. IV. 4.

němým svědkem, ale paměť jako z pokladnice své vynáší naučení, jimiž vůle říditi se má.

Modlitba taková v úplné jest shodě s přirozeností naší, ježto při ní *činíme to, co i jinak v životě obecném činíme*, že totiž vzpomínáme na to, co jsme kdysi sami viděli, slyšeli, pociťovali; ve zpomínkách takových se kochámě aneb i znovu hrůzou naplňujeme; a předsevzetí svá, tehdáž pro budoucí život svůj učiněná, v mysli své obnovujeme. A podobně činíme i při nazírání, že totiž představujeme si osoby, jich skutky i slova, z nichž můžeme se od zlého odstrašiti aneb k dobrému nakloniti, tak jako bychom skutečně při nich přítomnými byli; slova na vlastní uši slyšeli; skutky na vlastní oči viděli; věci nepříjemné neb příjemné sami v duši své aneb na těle svém spolu pociťovali.

Nejčastěji konává se modlitba nazírací o tajemstvích požehnaného života Páně; i lze si tu představiti Božského Syna v jeslích betlémských; navštíveného od tří mudrců; činného v dílně pěstouna svého; pokoušeného od ďábla; prokazujícího milosrdenství trpícím; trýzněného; z mrtvých vstalého atd. Proto zajisté *knihy Písma svatého* o skutcích Páně nám vypravují, abychom jich v živou paměť si vtiskli; naučení v nich obsažená pravidlem činů svých činili; přiměřené city v sobě vzbuzovali. K tomu zajisté směřují i *obřady*, jichž Církev Páně při službách Božích užívá: abychom v tajemství Boží co nejhlouběji vnikli, a užitek přemnohý z nich měli. K tomu jsou v kostelích obrazy svatých; koná se mše svatá, jakožto památka přebolestné smrti Páně atd., abychom při dalších pobožnostech nestali se roztržitými, ale obrácejíce zraky po posvátných věcech, aneb slyšíce slovo Boží, aneb modlitby a nábožné zpěvy: vždy znovu pobádáni byli na Boha a věci svaté mysliti, a při nich v duchu svém s Bohem rozmlouvati čili se modliti!

Nazírání není ovšem pro každého. Lidé *svéhlaví* nemají ho snadno užívati, poněvadž důvodů pro jednání své, jak jich rozum podává, snadno pomíjejíce, za dobré ano dokonalé se mají, a tak ku poznání chyb svých sotva kdy přicházejí. Takovým právě sluší náležité rozjímání, a chladným rozumem činů posuzování. Také ani lidem *chorobným* nesloužívá nazírání, ježto v chorobě své, zejména v podrážděnosti nervů, mnohdy věci za pravdu přijímají, jež přece s pravdou nikterak se neshodují. Takovým stačí, když se s nábožností a s pozorností prostě modlí.

Kdo ale nazírací modlitbou Bohu sloužiti může, velikých z ní mívá *užitků*. Rozjímání vzdělává v první řadě rozum na věrného pomocníka vůle: nazírání v prvé řadě vzdělává vůli, ale pak i rozum. Rozjímání unavuje, a tak jím duše sice bezpečně ale jen pozvolna kráčí v před: nazírání povznáší ale duši jako letmo a bez patrných obtíží vodí ji od ctnosti ku ctnosti; podivením naplňuje pro vlastní i cizí bláznovství; odsuzuje lhostejnost; rozněcuje duši k hrdinským skutkům křesťanským; k neobyčejnému pokání, ano i k mučenictví; osvěcuje rozum, tak že i chyby své snadno poznává, i nebeské věci co nejsnadněji chápe. Nazírání snadno trvá i po více dnů, aniž by tělu škodilo, a aniž by rozmanitá zaměstnání duši z tohoto přeblaženého obcování s Bohem a s nebešťany vytrhnouti mohla, tak že duše, aniž by toho sama pozorovala, stále s Bohem se obírá, povzdechy k Němu vysílá, zkrátka se modlí. Svatý Antonín příkladně modlíval se, nazíraje po celé noci, aniž by pozoroval, že čas míjí.

Radno, rozjímání a nazírání *střídati*, aby skrze rozjímání pravidla života náležitě uvážená a důvody stvrzená, tím na pevnějších základech spočívala; ale také aby duše skrze nazírání posvátného vzletu k nebesům nabyla

Někdy se stává, že duch lidský při nazírání tak velikým podivem se naplňuje, že působení jeho na venek zcela přestává; a nazírání jeho, v němž sám se byl ponořil, čili *nazírání nižší* přechází v *nazírání vyšší* čili takové, ku kterému Bůh ho povyšuje. Duch naplňuje se náhle *úžasem*; síly mohutností jeho nad obyčejnou míru se zvyšují, tak že v hlubiny Božských tajemství vniká, a z pravidla takovou blažeností naplněn bývá, že dle ujištění svatého Pavla ani slovy lidskými stavu toho popsati nelze*). Stavu tomu říká se **vytržení mysli** (exstasis). Svatá Teresie, která v těch věcech byla velmi zkušená, tvrdí, že u vytržení mysli Bůh tak jest štědrým, a milosti, jež rozličným lidem udílí, tak jsou rozmanité, že jich ani popsati nelze.

2. Mimořádných takových darů, jež Bůh z pravidla jen duším v pokoře a v jiných ctnostech osvědčeným za odměnu udílí, nesmíme se domáhati, ještě by snadno mysl naši pýchou nadchly, a ježto právě na Bohu ani vynuceny býti nemohou; avšak o nazírání nižší může se pokoušeti každý, kdo dovede si děje vypravované aneb na obrazích znázorněné živě před-

*) Srovn. I. Kor. 2, 9.

stavovati, pokud z takovéhoto nazírání škody na sobě nepozoruje. I jest tomu, kdo chce z nazírání opravdový prospěch duchovní míti, šetřiti těchto *pravidel*:

a) Zachovej se před nazíráním jako před rozjímáním: vykonej náležitou *přípravu*.

b) *Při nazírání samém* můžeš ubírati se dvojí cestou:

aa) buď pozoruj *osoby*, jak a co na sobě dobrého neb zlého mají; a vezmi si z toho příčinu, téhož dobrého se přidržovati a zlého se varovati; pozoruj jich *řeči* i *skutky*, a uvažuj, kterak bysi dle nich i své jednání zařídit měl; aneb

bb) představuj si, jako by se některé tajemství ze života Páně před tebou konalo, tak že je *pomocí smyslů* svých vidíš, slyšíš, hmatáš, čiješ. Ku př. představuješ si Pána Ježíše právě na kříž přibitého; *pozoruješ* Jeho nepřátely, lotry, Matku, miláčka, nábožné ženy; *posloucháš*, co kdo z nich mluví, čině při tom předsevzetí, kterak se hříchu budeš chrániti, abys nebyl spoluvinníkem katanů Jeho ... jak v hříchu se zachováš... *ohmatáváš* rány Páně, které za tě snáší, a s nejhlubší uctivostí Jemu je líbáš, aneb jich uzdraviti si žádáš... s *žíznícím* Pánem žízeň po spravedlnosti v sobě vzbuditi se snažíš... *čiješ* krev Páně nevinnou, která jakožto oběť za nás z přesvatého Těla Jeho vytéká . . .

c) *Závěrek* učiň jako při rozjímání; tedy: seber předsevzetí, kterých jsi mezi nazíráním byl učinil, jako kvítky do kytice a znovu je v sobě upevni. Rozmlouvej v příčině té důvěrně s Bohem, a za pomoc k vykonání toho, co jsi sobě umínil, vroucně Jej pros! Zakonči modlitbou Páně aneb modlitbou k některému svatému, jestli o životě jeho jsi rozjímal; rozhlédni se posléze zpět, zkoumaje, jak se ti při nazírání dařilo, proč se snad nezdařilo, a čeho bude budoucně třeba napraviti.

§ 110. VI. O modlitbě*).

1. Při rozjímání poznáváme, čeho se nám nedostává; v modlitbě pak prosíme Boha, aby nám toho, čeho se nám nedostává, uděliti ráčil. Naše slabost zděděná jest tak veliká, a nepřátel našeho spasení jest tolik a tak mocných: že bez

*) Srovn. § 64.

zvláštní milosti či pomoci Boží ničeho k životu věčnému dopomáhajícího vykonati, a tedy ani přikázaní Božích zachovávati nemůžeme*); *kterak že bychom toho teprv dokázati mohli, abychom o své síle život křesťansky dokonalý žili*, a tedy nejen přikázaní ale i rady evangelické dle poměru stavu svého zachovávali?

Proto také velí Pán, abychom se modlili, ano mnoho modlili, bychom si mnoho pomoci vyprosili proti mnohým a krutým nepřátelům spasení, neboť Bůh přemnohé dary toliko těm uděluje, kteří za ně vroucně, pokorně a vytrvale prosí. „Bděte ž a modlete se," velí Pán učenníkům svým, „abyste nevešli v pokušení. Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno!" **) Ano „potřebí jest vždycky se modliti a neustávati!" ***)

Ale i kdyby nebylo modlitby k životu ctnostnému nevyhnutelně třeba: již pomyšlení, že modlitba jest nejušlechtilejším zaměstnáním nebešťanů, a že modlitby věrných Božích jako vonný dým kadidlový vznášejí se k trůnu Nejvyššího†): musela by nám býti pobídkou, abychom zde na světě konati začínali, co má býti jednou dílem naším uprostřed přeblažených nebešťanů před trůnem Božím na věky!

2. Avšak ač máme o modlitbu bohulibou všemožně se přičiňovati, nesmíme přece zapomínati, že ona není toliko dílem naším, ale i *darem Božím*. Poněvadž ale jest modlitba zároveň darem Božím, nemůže si nikdo předpisovati, až k jakému stupni dokonalosti v ní vystoupiti chce. Někomu Bůh popřává obzvláštní milosti, tak že jako orel na perutích modlitby k nebesům se vznáší, v tajemství Boží vniká, blažeností nevýslovnou naplněn bývá: kdežto jiný zápasiti musí s vyprahlostí, nechutí, tisícerými překážkami. Co na nás jest, máme toliko to činiti, abychom dobře se modlili a vyslyšení si zabezpečili; k tomu třeba:

a) abychom se snažili býti stále *v milosti Boží;*

b) abychom prosili předem vždy za *statky duchovní*, ježto ony jsou statky pravými, a ježto jich také zneužíti nemůžeme. Sám Pán tak velí výslovně, řka: „Hledejte nejprvé králov-

---

*) Srovn. § 33.
**) Mat. 26, 41.
***) Luk. 18, 1.
†) Srovn. Zjev. sv. Jana 8, 3—5.; 5, 8.

ství Božího a spravedlnosti jeho: a toto všecko (čeho na světě potřebu máte) bude vám přidáno“ *);

c) abychom modlili se ne mnohými slovy, ale s *mnohými vroucími pocity* pokory, důvěry, odevzdanosti, nábožnosti, zvláště tehdy, když vyprahlost a roztržitost nám vadí, o Bohu a svatých věcech rozjímati.

Tak slovy zevnitřními, provázenými *přiměřenou postavou těla*, ponenáhlu i vnitřní nábožnost duše znovu se roznítí; mysl celá k Bohu způsobem dokonalým povznášeti se začne; a pak na sobě zkusíme, o čemž vydávají svědectví světci, že není sladšího obcování nad obcování s Bohem v rozjímáních i modlitbách, ježto člověka naplňují předchutí blaženosti nebeské; že i na světě modlitba jest jediným pravým lékem proti všem obtížím tohoto života; že, dle slov apoštolských „mnoho může modlitba spravedlivého ustavičná“ **); ano že dobrá modlitba ku všem věcem jest užitečná.

3. Veliký mistr duchovního života, svatý Ignác z Loyoly, odporoučí následující *tři způsoby modlitby*, jež jsou jako do polovic modlitbou vnitřní, a od polovic modlitbou ústní. Každý z těchto tří způsobů předcházeti má *sebrání mysli*, což se stane, upamatujeme-li se, co činiti chceme; a jestli Boha aspoň krátkým povzdechem za pomoc poprosíme.

a) *Při prvním způsobu zkoumáme život* svůj, kterak on srovnává se s desaterem, přikázaní za přikázaním probírajíce; neb kterak se shoduje s ctnostmi, které Bůh na nás žádá; neb zdali neprovinili jsme se hříchy hlavními. Není to zpytování svědomí, jakého třeba před správou Boží: ale toliko rozjímání o našem životě spojené s odprošováním Boha za učiněné Jemu urážky; s vyznáváním Jemu lásky, víry a naděje v Něho.

Ku způsobu tomu mocnou pomůckou jest si připamatovati, jak každé přikázaní zachovali Spasitel a Jeho přeblahoslavená Matka; jak oni užívali svých očí, uší, jazyka; a jak nepodobně jim jednáváme my.

b) *Druhý způsob* modlitby jest ten, že vybereme si některou modlitbičku, příkladně Otčenáš neb Zdrávas Maria, a že rozjímáme *o každém slovu* modlitbičky té tak dlouho, pokud nám myšlénky o něm nedojdou, a pokud s vroucími city rozjímání to provázeno jest.

---

*) Mat. 6, 33.

**) Jakub 5, 16.

c) *Třetí způsob* v tom záleží, že toliko modlitbu některou *velmi zvolna* říkáme, za každým slovem tolik se zastavujíce, mnoho-li času jest třeba, abychom si jednou vydychnouti mohli. Způsob ten odporoučí se každému, zvláště těm kdož denní prací jsou přemoženi; aneb kteříž si navykli rychle modlitby své odříkati, tak že potom ani času nemají, se smyslem modlitby se obírati.

§ III. VII. O pamatování na přítomnost Boží.

1. Kdy bojuje vojín nejudatněji? Zajisté tehdy, když pozoruje, že naň hledí vojevůdce jeho, kterýž má moc jej vyznamenati. Jestliže ale vojín života svého nasazuje za odměnu pomíjející a mimo to nejistou: čím *více sluší tak činiti křesťanu, na nějž hledí sám Král všech králů*, Jenž odměny nejvyšší poskytnouti jemu chce, a to odměnu nejjistější?! O kdybychom na to vždy živě pomýšleli, že nás Bůh všude vidí: zdaž by možno bylo, abychom oddávali se pýše, nečistotě, nestřídmosti, hněvu neb jakémukoli dobrovolnému přestupování zákona Božího? Jestliže lidé tolika hříchů na světě se dopouštějí beze všeho ostýchání: jest toho na mnoze příčinou jen ta okolnost, že nepamatují na ty důležité pravdy: „Bůh nejvýš svatý, nejvýš spravedlivý soudce, strašný mstitel hříchů, nevýslovně dobrotivý odplatitel všeho dobrého na mé počínání hledí, ať kdekoli jsem!“

Kdokoli na Boha všudy přítomného stále pamatuje, hříchů se uchová. Příklady toho máme mnohé. Josef egyptský odolal svůdnému vábení ženy Putifarovy, pamatuje, že ho Bůh vidí. Cudná Susana volila raději bez cizoložství upadnouti v ruce chlipných starců, na Boha zapomenuvších, a bezectně umříti, nežli „hřešiti před obličejem Páně“ *). Svatého Efrema pokoušela k smilstvu nevěstka v Edese. Pravil, že jí bude po vůli, ale jen na veřejném náměstí před očima všech. Zhrozila se té hanby. Světec ale jí řekl: „Hanby u lidí se lekáš: a Boha všudy přítomného a nejvýš spravedlivého před očima Jeho urážeti se nelekáš?“ Hříšnice vzala si domluvu tu tak k srdci, že Boha od té doby stále před očima mající, hanebného života zanechala, a zaň až do smrti upřímně se kála.

*) Daniel 13, 23.

Avšak proč dovolávati se svědectví Písma i dějin posvátných, když sám pohanský mudrc Seneka pouhým pozorováním přirozenosti lidské seznal, že člověk nesnadno něco hanebného činí před zraky jiných? Týž radil totiž příteli svému Luciliovi: „Představuj si, že na všech místech pozoruje tě některý dobrý a ctnostný muž, na jehož úctě ti záležeti musí: a dojista mnohých chyb se uvaruješ!“ Jestliže ale chybujícím pamatování již jen na přítomnost člověka ctnostného tak velice prospívá: čím více ještě prospěje lidem v pravdě ctnostným pamatování na samého všudy přítomného Boha!

Ó v pravdě, že pamatování na přítomnost Boží k životu dokonalému nesmírně napomáhá! Nebo není možno, aby kdo ohni se přibližoval a osvětlen a zahřát nebyl; a rovněž není možno, aby kdo Bohu lásky se přibližoval pamatováním na Něho, a plameny lásky té zachvácen nebyl, jež soudy rozumu osvěcují, tak aby, co svrchovanému Pánu se líbí, snáze poznával; a city i vůli jeho zahřívají, aby co dobrého poznal, také s ochotou plnil!

Kdo vždy na Boha přítomného pamatuje, dojista také s Ním rozmlouvá; tužby, prosby Jemu přednáší; a tak zároveň *i rozjímá neb nazírá, a spolu i ústně se modlí.*

2. *Kterak ale máme na Boha vždy a všude přítomného pamatovati?*

Učitelé duchovní udávají více spůsobů, kterak lze na Boha vždy pamatovati, a vše v Jeho přítomnosti činiti. Spůsoby ty jsou:

a) Boha si představujeme pomocí *obrazotvornosti.* Pak ovšem lze si Ho představiti jen jako člověka, na př. jako dítko v jeslech; jako učitele lidu; jako Trpitele neb Vítěze, který na nás hledí. Představy takové nejsou dokonalé, ježto Pánu jakožto člověku nelze býti všudy přítomným, a ježto při představování takovém Duch Božský jako do pozadí bývá tlačen. Užívati mohou spůsobu toho ti, kteříž mají od Boha dar, že mohou dobře a vytrvale rozjímati a nazírati; nemají však při představě té dlouho se zdržovati a obrazotvornost svou zbytečně přepínati: nýbrž mají, jako jedním pohledem obraz Boží přehlednuvše, rychle a časté povzdechy lásky, oddanosti, poslušnosti k Němu vysílati, což jest věcí hlavní. Nebo nemáme se k tomu nutiti, abychom si Boha pracně představovali, tak jako by v tom představování spočíval náš cíl: nýbrž máme představování toho užívati *jako prostředku,*

pomocí kterého bychom se láskou k Bohu zanítili, a z lásky té ku všemu tomu stále se odhodlávali, čeho On na nás žádá.

Kdo nemůže rozjímati a nazírati, buďto že daru k tomu od Boha nemá, aneb že zahrnut jest povinnostmi, tak že mu času nezbývá: tomu zamlouvá se spůsob, aby si

b) Boha představoval pomocí *víry*. To se děje, když kdo představuje si Boha jako přítele svého, Jehož velebného pohledu snésti nemůže, a s Nímž tedy musí mluviti jen jako ve tmě. Takováto představa odpovídá víře naší o Bohu, že jest na všech místech osobně a celý přítomen; pronikavým okem Svým že všechny hlubiny i výše proniká; srdce i ledví naše skoumá; také při všech ostatních tvorech na nebi i na zemi přítomen jest; při krásných a dobrých skutcích jejich účastenství má.

Představování takové nikterak neunavuje, ale velice nás povzbuzuje, abychom *všude a při každé příležitosti*, zvláště když rozličná *pokušení* na nás dolehají, aneb když nejen při každodenních pracích, ale i při rozjímání a modlitbě ústní *roztržitosti* nás trápí: na „Přítele" svého, nám tak blízkého, se rozpomenuli; s Ním jakožto přítelem, učitelem, rádcem, otcem atd. se radili, rozmlouvali; těžkosti své s Ním sdělovali; o pomoc Jej prosili; aneb Jemu se kořili; za skutky Jeho chválu a díky Jemu vzdávali a t. pod.

Rozmluvy takové mají býti krátké, ale ohnivé, a velmi časté. Práce nižádná nás od nich zdržeti nemůže. Poustevníci v krajinách egyptských pracovali do unavení, ale také bez počtu vysílali nábožných povzdechů čili „*modlitbiček střelných*" k Bohu. A tak ani nám nikdo nezabrání bezpočtukráte denně na Boha vzpomenouti, a při tom vždy povzdechnouti: „Boží pomoc zůstaň s námi!" „Bože, ku pomoci mé vzezři!" „Pochváleno a velebeno budiž přesladké Srdce Ježíšovo!" „Pochválena a velebena budiž nejsvětější Svátost oltářní!" „Buď vůle Tvá!" „Smiluj se nade mnou, Pane!" a t. pod.

Boha takto si představovati a cítiti máme také při začátku práce důležité, zvláště při početí každého dne.

Kdo koho miluje, dojista často naň vzpomíná, v duchu se s ním obírá, po něm touží; kdo tedy nevzpomíná, také nemiluje; a že nemiluje, také netouží.

Na důkaz své lásky k Bohu vymýšleli si světci rozličné spůsoby, aby při hromadících se pracích na přítomnost Boží si vzpomněli. Svatý Alfons kolikrát koli slyšel hodiny biti, vzpomněl na lásku Boží a na tu, skrze kterou na svět přišla,

a pomodlil se vždy jednou Zdrávas Maria. Jiní měli se za dělníky, Boha považovali za zákazníka svého, a každého dne vícekrát samých sebe tázali se, zdali „zákazníkovi“ po přání pracovali, a vzpomínku tu s častými nábožnými povzdechy spojovali.

Jestliže takto s čistým úmyslem kterékoli dílo své konáme, stává se i ono modlitbou; tak stávají se nám ku zásluze i díla jinak lhostejná, jako jídlo, pití, spaní; a to „stálé pamatování na Boha přítomného zamezí ďáblu přístup do srdce našeho“, učí svatý Jan Zlatoústý. Kdo ale na Boha zapomíná, a tak nelásku a nešetrnost svou na jevo Jemu dává: ponenáhlu s lidské své důstojnosti, v které s Bohem spojiti se měl, sestupuje a začíná se buď oddávati zvířecím žádostem těla svého zvířecího, aneb zmarniví a zpyšní jako ďábel!

c) Boha představujeme si konečně způsobem nejlepším *ve vlastním nitru svém*, jako na trůnu v chrámu duše své, ochotného povždy, vyslyšeti tu prosby naše a pomoci nám. K představování takovému vybízí nás svatý učitel národů, an píše: „Nevíte-liž, že chrám Boží jste, a Duch Boží (že) přebývá ve vás“ *)? Ano sám Spasitel království své do srdcí lidí věrných a volných odkazuje, jak svědčí evangelista Jeho, an uvádí slova Jeho: „Království Boží uvnitř vás jest“ **); k čemuž ctihodný Beda dokládá: „Pravou a živou vírou králuje Bůh v srdcích našich.“ Kdo tedy pevně Bohu a Církvi Jeho věří, a víru tu stále živě osvědčuje, an dle ní žije, a proto v srdci svém často na Boha vzpomíná, tam se k němu ve všech potřebách utíká, s Ním ve všem se radí, tam Jej dle nejlepší možnosti své ctí: má království Boží v sobě, má Krále v srdci svém jako ve chrámu, jest Bohu jako nejblíže.

Svatá Teresie nazývá tento způsob, Boha si představovati, „stupněm modlitby nazíravé,“ ano „nebem v duši.“ A svatá Kateřina Sienská o sobě tvrdí, že když příbuzní její bezpočetnými a namáhavými pracemi pobožností jejích jí znesnadniti ano nemožnými učiniti chtěli: v srdci svém zbudovala Pánu Ježíši příbyteček, do něhož mnohokráte za den zaskočila, aby se v něm přemilému Spasiteli svému pokořila a za ochranu Ho požádala.

O kéž bychom se naučili i my, na Boha tak vroucně pamatovati, a bezpočetnými povzdechy denně Ho uctívati,

---

*) I. Kor. 3, 16.

**) Luk. 17, 21.

zvláště po rozjímáních: oč že bychom rychle v životě dokonalém prospívali; ano snad více prospívali, než po mnohých rozjímáních a dlouhých modlitbách, jež ale plny roztržitostí bývají!

§ 112. VIII. O časté a dobré svátostní zpovědi.

Právě bylo řečeno, že člověk má Bohu svému v srdci svém připravovati důstojný *příbytek*, *chrám*. Kdo by tedy chtěl Bohu za chrám vykazovati místo, v němž panuje nečistota, nepořádek: ten by Ho netoliko nepoctil, ale svrchovanou měrou urazil. Bůh miluje takový chrám, v němž panuje čistota, pořádek, mír; kde zavěšeny jsou krásné obrazy, t. j. kde střídají se zbožná myšlení; kde slyší poctu svou, t. j. kde ozývají se časté, ohnivé modlitby.

Poněvadž tedy Bohu nečistota a nepořádek v chrámu Jeho se nelíbí: proto všechna snaha naše musí směřovati k tomu, abychom chtíce Boha svého v srdci svém vítati, *vymítali odtud veškeren kvas hříchu*, jak nabádá svatý Pavel*). I všedních hříchů musíme se všemožně varovati, ježto i ty, zvláště jsou-li dobrovolné, milosti Boží odporují, bez níž nižádného bohulibého skutku vykonati nelze, a tedy ani dokonalým ctitelem Božím nikdo státi se nemůže.

Poněvadž ale *svátost pokání* k tomu od Boha jest ustanovena, abychom se skrze ni veškeré nečistoty duchovní zbavovali; nových milostí od Boha hodnými se stávali; v dobrých předsevzetích svých se utvrzovali: jest zřejmo, že chtíce Bohu dokonale sloužiti, musíme často a vždy hodně svátost pokání přijímati; při ní ne tak o slzy, jako o *pevnou vůli* dbáti, že vrozené své slabosti a k hříchům náklonnosti s milostí Boží co nejvíce budeme přemáhati; že zpovědníkovi všechny své obtíže a vnitřní boje jako rány lékaři budeme zjevovati, aby on přiměřených léků nám předpisovati mohl: a že léků těch často a svědomitě budeme užívati, ježto i nejlepší lék málo pomáhá, když se ho málo a zřídka užívá!

Kdo často a vždy hodně do posvátného soudu ve svátostním pokání vstupuje, vždy více svých nedokonalostí se zbavuje. Potřeba jest tak činiti každému, ježto všem platí: „Kdo svatým jsi," aneb snad jím toliko býti se domníváš,

*) I. Kor. 5, 7.

„posvětiž se ještě!“ I v životě pozemském jest podobně; i nejčistší lidé, i králové, kterým se nejvíce posluhy dostává, musejí své věci k očišťování vydávati! Čím větší čistota z lásky k Bohu, tím větší i láska k Bohu. Nejvyšší stupeň čistoty jest i nejvyšší stupeň dokonalosti, a nejbližší ku přeblaženému spojení s Bohem!

Zdaž to tedy po rozumu, o tisíceré věci pozemské zbytečnou péči míti, a o čistotu vlastní duše, a o upravení její za chrám Boží málo dbalým býti? Kdo chce v pravém míru a nehynoucí spokojenosti na zemi žíti a jednou v přeblaženém objetí Stvořitele, Vykupitele i Posvětitele věčně se kochati: ten dbej předkem o čistotu duše své, a vše ostatní stav na místo druhé a pozdější*)!

§ 113. IX. O každodenním zpytování svědomí.

1. Svatý Augustin učí: „Dokonalosti přibývá tou měrou, jakou ubývá žádostivosti; žádostivost úplně umrtvená jest tolik jako láska k Bohu, dokonalá, čili dokonalost sama.“ A to pravda jest, nebo čím méně žádostivosti v srdci: tím více místa tam pro lásku Boží; pročež i svatý apoštol tvrdí, že „láska jestiť ze *srdce čistého* a svědomí dobrého a víry nelíčené“ **).

Bez zpytování svědomí nelze nám ale žádostivosti své a hříchů poznati; a když ne poznati, tak dojista také ne napraviti, a když nelze chyb napraviti, nelze nejen dokonale žíti, ale vůbec ani ctností žádných míti. Proto jakožto základu k životu ctnostnému *jestiť třeba zpytování svědomí.*

Poněvadž ale při pokažené přirozenosti naší den co den nové, nepatřičné žádosti se ozývají, a my ze samolásky, domýšlivosti, pýchy, pokárání chyb svých od jiných nesnadno přijímáme, jest nutná *potřeba, abychom denně sami sebe co nejdůkladněji zkoumali*, den co den vyskytující se plevel ze srdce vytrhávali, ježto žádostivosti naší nelze sice zničiti ale přece lze ji potlačovati.

Každodenního zkoumání života svého čili zpytování svědomí pro každého, kdo lepším býti si přeje, potřebu uznávali

---

*) Srovn Tomáše Kemp. II. kniha 5. kap. — Jak hodně svátost pokání přijímati viz § 78.

**) I. Tim. 1, 5.

již i pohanští mudrci, za největší moudrost majíce naučení, obsažené ve slovech: „Poznej sebe samého!“ Proto také Pythagoras, Cicero, Seneka zpytovávali svědomí své každého dne pod večer. V dobách křesťanských činili to všichni, kdož dokonale Bohu sloužiti chtěli, po všechna století. Svatý Ignác příkladně zpytoval svědomí své každého dne dvakrát, v poledne a u večer; svatý František Borgiáš docela po uplynutí každé hodiny. Všichni nábožní křesťané byli a jsou zajisté přesvědčeni o pravdivosti slov apoštolských: „Kdybychom sami sebe rozsuzovali, nebyli bychom zajisté souzeni“ *). Dle toho také učí svatí učitelové církevní, že zbavujeme se hříchů i vyznáním ve zpovědnici, i zpytováním svědomí. Hříchů smrtelných zbavujeme se ovšem ve svátostní zpovědi; ale *hříchů všedních i také při zpytování svědomí*, bylo-li s upřímnou lítostí spojeno, a dobrými předsevzetími podporováno.

2. *A jak máme každodenní zpytování svědomí s prospěchem konati?*

Především dlužno dodati, že zpytování to může býti *dvojího druhu*. Uvažujeme totiž jednání své, buď abychom *vůbec* poznali, zda-li jsme přikázaní Boží zachovali, aneb zpytujeme svědomí v příčině některého hříchu aneb některé ctnosti *zvlášť*. Tážeme se tedy příkladně: Jak jsem se zachoval toho dne v příčině *pokory*, zdali jsem se radoval z pochvaly, čili ne? zdali jsem co činil, abych chválen byl? zdali jsem chyb svých před jinými neokrašloval neb neomlouval? marnivým myšlénkám odporoval? představených ne pro pochvalu ale z upřímné poslušnosti k Bohu poslouchal? a t. p. Neb se táži, zdali jsem se neprohřešil něčím proti povinné *lásce k bližnímu*? zdali jsem o něm zle nemluvil? snad ho pomlouval? uštěpačně, s opovržením, s netrpělivostí s ním mluvil? a t. pod.

Prvý způsob zpytování svědomí sluje *zpytování svědomí* **obecné**; druhý *zpytování* svědomí **zvláštní**. *A toto poslední mají konati zvláště všichni ti, kteří Bohu dokonale sloužiti chtějí.*

Každý má tedy o některé chybě se zkoumati, a chce-li tak činiti, musí podobně jednati jako činí dělníci, jimž uloženo les zporážeti. Ti nechodí ode stromu ku stromu, aby do každého několikrát zasekli a zase odešli, ale zůstávají při jednom a tak dlouho do něho řezají a buší, až jest v potřebné

*) I. Kor. 11, 31.

dřevo zpracován, a pak odcházejí k druhému, aby s ním učinili podobně. Poněvadž každý rád sobě nadržuje, má ten, kdo svědomí zvláště zpytovati chce, poraditi se vždy se svým *zpovědníkem*, a ho poprositi, by jemu udal, kterou jeho chybu uznává za největší, aby ji tedy nejdříve odstraňovati začal.

Pak ale má dále *chybu za chybou odstraňovati*, vždy napřed ty, kteréž nápadnými jsou a jiných lidí pohoršují, a pak ostatních. Když byl plevel s pomocí Boží odstraněn, pak jest začíti se zaséváním dobrých skutků a ctností.

Žádný nemá odvahy tratiti, když se jemu dílo ihned dokonale nedaří. Žádný učenník nestane se ihned mistrem. Bůh dopouští, že do hříchů, které již docela vypleněnými býti se zdály, upadají někdy i ti, kteříž v ctnosti již valně pokročili, aby snad v domnělé své ctnosti nezpyšněli, a na křehkost svou nezapomínali, při které bez zvláštní milosti Boží ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůžeme.

Při zpytování svědomí samém odporučují učitelé života dokonalého tento *pořádek*:

a) *Představ si Boha všudy přítomného*, Jenž na tvé počínání hledí, a poděkuj Jemu za dobrodiní, která ti posud prokázal.

b) *Pros Boha za osvícení* při zpytování, abys zrakem samoláskou nezkaleným poznal se tak, jakým před Ním jsi, a tak i náležitou lítost nad poklesky svými vzbuditi mohl.

c) *Zkoumej zevrubně*, co a jak jsi jednal od posledního svého zpytování, v čem snad jsi se opět provinil proti ctnosti, které jsi v prvé řadě nabyti chtěl.

d) *Vzbuď lítost dokonalou* nad tím, čím jsi se předsevzetím svým nevěrným stal, a Boha urazil.

e) *Učiň pevné a určité předsevzetí*, že se všech poklesků zvláště proti oné ctnosti zdržíš, o kterou se především zasazuješ, zvláště že uvaruješ se chyb, kterých právě na sobě pozoruješ.

f) *Ulož si nějakou citelnou pokutu sám*, zvláště když hrubšího poklesku jsi se dopustil, abys tak ukázal Bohu, že v pravdě chybného jednání svého nenávidíš, a abys stal se pro budoucnost ostražitějším.

g) *Zakonči modlitbou Otčenáš*, aby tě Bůh budoucích poklesků milostí Svou uchrániti ráčil.

Zpytování svědomí takové může státi se také při odpočinku mezi prací, při procházce, při chůzi domem. Místo všetečného zevlování a zvědavého všelikých tlachů poslouchání

moudrý člověk obrací zrak svůj raději k nebesům neb k náboženému obrazu, a v duchu pohovoří si s Bohem o záležitostech duše své. Nebo jako tělo bez dodávání nových pokrmů a nápojů hyne: tak i duchovní život umdlévá a hyne bez stálého dodávání pokrmu duchovního, ježto bez ustání rozličná hnutí nezřízená myslí naší probíhají, a ji oslabují.

Pohanský mudřec Plutarch umínil si jednou, že po několik dnů vůbec ničím rozhněvati se nedá; po druhé, že vína neokusí; jindy, že se vší nečistoty zdrží; pak se zkoumával, opravoval, až docela žádosti své do své moci dostal. Jestliže ale tak činiti mohl pohan, snad předkem jen pro lidskou pochvalu: což neslušelo by se pro každého dospělého křesťana, aby tak činil z lásky ku svému Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli, ano z lásky ku věčné, neskonalé odplatě vlastní, když i Bůh všemožných prostředků jemu s ochotou nabízí, aby tak činiti mohl?

§ 114. X. O častém přijímání.

Všecky svátosti jsou od Pána Ježíše ustanoveny za tím účelem, abychom skrze ně v duchovním životě prospívali a se zdokonalovali; avšak o žádné z nich tou měrou to neplatí, jako o nejsvětější Svátosti oltářní, poněvadž ve všech udělují se nám toliko dary nebeské k našemu posvěcení: ve Svátosti oltářní přichází k nám ale sám Dárce všeho dobra. Kdo ale mohl by se přiblížiti k tomuto ohnivému moři lásky Boží, aby nezahřál se láskou k Bohu? Kdo by mohl požíti tohoto chleba s nebe, jak Pán Ježíš sebe sama nazývá*), aby neposilnil se k duchovnímu životu; slabostí svých nepřemohl; nástrahám světa, těla i ďábla neodolal; v dobrém, bohumilém životu den co den neprospíval? Ó v pravdě, jestliže kdo chléb tělesný požívaje při životě se zachovává: Těla Páně hodně kdo požívá, i smrti t. j. hříchů smrtelných se uchová, nad to i proti nemocem duchovním t. j. proti hříchům všedním se posilní**), ano skrze hodné přijímání jich se zbaví, a v nejužší spojení se samým Synem Božím, zrcadlem vší dokonalosti, vchází, jak On sám ubezpečuje: „Kdo jí Mé Tělo, a pije Mou Krev, ve Mně přebývá a Já v něm“***)!

*) Jan. 6.

**) Conc. Trid. sess. 13. de euchar.

***) Jan. 6, 57.

Ó kdo s pevnou a živou vírou stolu Páně se přibližuje: ten nediví se pak nesmírným milostem, kterých se jemu dostává, a o nichž v životech světců se dočítá, že totiž po svatém přijímání upadali u vytržení myslí i v nazírání nebeských věcí, a takovým plápolem svaté lásky byli zaníceni, že až Boha prositi musili, aby v důkazech lásky své ustál, ježto na sobě pozorovali, že jim smrtelníkům tolik lásky na světě snésti nelze. Tak dělo se příkladně svatým Františkům Serafinskému a Saleskému; svaté Kateřině Sienské, svaté Teresii, svaté Lidvině atd.

Ó kéž bychom tohoto léku nebeského často a vždy hodně užívali! Ó kéž bychom se naň vždy hodně připravovali, zvlástě přijímáním duchovním, jež jest nejlepší přípravou ku přijímání skutečnému. Čím více a horlivěji se kdo připravil: tím více také nebeských darů přijímá, podobně jako tím více vody nabírá, čím větší kdo nádobou nabírá. I pozná, že se k němu blíží nebeský Pastýř jeho duše; Božský lékař jeho neduhů; Vůdce nejspolehlivější; Otec nejlaskavější*)!

§ 115. XI. O úctě Matky Boží.

1. Učitelé života bohulibého obecně mají za to, že bezpečným znamením, zdali kdo blahoslavenství nebeského dosáhne, jest ta okolnost, ctí-li přeblahoslavenou Boží Rodičku čili nic; i soudí tak z výkladu Církve Páně, která obrací na blahoslavenou Pannu slova Písma: „Kdo mne nalezne, nalezne život, a dosáhne spasení od Hospodina“**).

Že Maria Panna skutečně ctitelů svých se ujímá, toho nám nejjistějším důkazem jest ta okolnost, že téměř bez počtu jest na světě svatyň, Matce Boží zasvěcených (v samotném Římě jest jich osmdesát), v nichž v úctě jsou obrazy její, při nichž ona těm, kdož o pomoc ji vzývali, ochotně i zázračně pomohla; ovšem ne z moci své, ale z moci Božského Syna svého, k Němuž ona má své právo mateřské, a kterýž jí jako vzorný Syn nikdy neoslyší, ježto ani ona, jakožto vzorná, milostí plná Matka ničeho nežádá, co by se zároveň s přesvatou vůlí Syna jejího na dobro nesrovnávalo.

---

*) Jak se při svatém přijímání zachovati viz § 77.

**) Přísl. 8, 35. Slova ta dává Církev čísti v epištole na den „Neposkvrněného Početí“. — Srovnej také příčiny úcty Boží Rodičky § 67. 3. a úvahu.

Jestliže tedy Matka Boží ve všech potřebách i duchovních i tělesných lidem ku pomoci spěchá; ježto jako prvá Eva matkou naší jest pro tento svět, ona Evou druhou a matkou naší pro nebe býti se snaží: zřejmo jest, že *všemožným způsobem nápomocnou nám býti může i jest ve všech těch věcech, jež k životu věčnému a k větší v něm odměně napomáhati mohou, tedy i k životu křesťansky dokonalému.* Za tou příčinou dává jí také Církev v litanii loretánské jména, jež případně ku pomoci její poukazují, jako: Svatá Boží Rodičko! Matko Božské milosti! Panno mocná! Bráno nebeská! Uzdravení nemocných! Útočiště hříšníků! Potěšení zarmoucených! Pomocnice křesťanů!

2. Avšak kdo chce mateřské péče přeblahoslavené Boží Rodičky zakoušeti, má se k ní vždy jako věrný syn a oddaná dcera chovati, t. j. má jí *sloužiti*, ji jako Matku ctíti. Pouhými sladkými pocity ovšem úcta ta odbyta býti nemůže. Úcta ta má se nésti dvojím směrem.

a) Nemáme ničeho činiti, co se jí nelíbí. Přeblahoslavené Rodičce Boží nelíbí se ale všecko to, co se i Synu Jejímu nelíbí, t. j. každý hřích. Kdo z úmyslu vůli Boží se protiví: ten ovšem ctitelem Matky Boží býti nemůže, a tomu tedy nelze si také dělati práv aneb bezpečných nadějí na péči její mateřskou. Ovšem že ale člověk, který ze slabosti klesá, nemá přestati k ní se utíkati, jež slove „útočiště hříšníků!“

b) Má s ochotou činiti vše to, co se jí líbí. Matce Boží líbí se ale všecko to, čím jakožto *Matka Boží* ctěna bývá, ježto úcta ta na samého Boha spadá. Líbí se tedy Matce: modliti se jí na poctivost církevní hodinky, růženec; konati devítníky a vůbec horlení pro její úctu; posty v předvečery slavností jejích; rozjímání o jejích utrpeních s Božským Synem a t. pod.

Kdo v ni doufá, a proto jako věrné dítko k matce ve všech potřebách všemožně se utíká: zahanben nebude na věky, zvláště ne ve všech těch věcech, jež se bohulibého života týkají a jež vedou k životu křesťansky dokonalému!

§ 116. B) Kterak odstraníme překážek z cesty po dokonalosti.

Co až posud o prostředcích ku životu dokonalému bylo povědíno*), pro všechny vůbec bylo povědíno, kdo v životě dokonalém prospěti chtějí, buďto že teprv jsou začátečníky, aneb že třeba již znamenitě v životu bohulibém pokročili. Část tato**) prospěti má *hlavně začátečníkům* v životě duchovním, aby se snáze od hříchů svých očistili (pro via purgativa). Poněvadž tito nejvíce překážkami bývají sužováni: proto pojednává část tato o rozličných *překážkách*, jež se nám při snaze po dokonalosti v cestu kladou, a jež jsou buď *při nás samých*, jako překážky, jež nám působí smysly zevnitřní i vnitřní; aneb jsou *mimo nás*, jež nám připravují svět a ďábel; aneb jsou *z části v nás a z části mimo nás*, jakými jsou trapné vrtochy čili skrupule.

Avšak rozličné překážky čili pokušení snášeti musejí i *pokročilejší* v životě duchovním, byť i ne tak prudké jako začátečníci. Ano *bojem jest život člověka každého*, a bez pokušení není nikdo na světě, když i sám apoštol Pavel, jenž svět na víru Kristovu obrátit vyšel, o sobě tvrdí: „Vidím jiný zákon v údech svých, jenž odporuje zákonu mysli mé, a jímá mne pod zákon hříchu, kterýž jest v údech mých. Nešťastný já člověk! Kdož mne vysvobodí z těla smrti této“ ***); a opět: „Aby velikost zjevení mne nepozdvihla, dán jest mi osten těla mého, anděl (t. j. posel neb nástroj) satanův, aby mne zášijkoval“ †). Proto část tato zasluhuje, aby si jí všímali také i ti, kteříž dále pokročili, aby snad rozličných nebezpečí, jimiž po celý život pozemský obklíčeni jsme, si nevšímajíce, v nich nezahynuli!

Aby nás Bůh lehkomyslné bezstarostnosti uchoval, posílá na nás **pokušení**, aneb je aspoň dopouští ††). Svatý Jakub poukazuje k užitku, s nímž je Bůh spojuje, když jich dopouští, an píše: „Blahoslavený muž, který snáší pokušení; nebo když bude zkušen, vezme korunu života, kterou zaslíbil Bůh těm, kteříž ho milují“ †††). Pokoušeným býti nezna-

*) § 104—115.
**) § 116 — § 127.
***) Řím. 7, 23. 24.
†) II. Kor 12, 7.
††) Srovn. § 38.
†††) Jak. 1, 12.

mená tedy tolik, jako přemoženým býti; ale znamená tolik, jako do boje postaveným býti, v němž můžeme sice ku záhubě své podlehnouti, ale také s pomocí Boží zvítěziti, a po každé zásluhy své pro nebe si rozmnožiti.

Majíce bojovati s prospěchem, musíme ovšem dříve nepřátely své dobře si prohlédnouti a prozkoumati, jakým spůsobem bychom se jich ubránili tak, aby nám nejen neuškodili, ale aby boj s nimi byl nám s pomocí Boží ku prospěchu.

Nepřátelé naši čili odpůrcové spasení našeho jsou tito:

I. Hmat a pocit.
II. Chuť.
III. Zrak.
IV. Sluch a čich.
V. Jazyk.
VI. Nezkrocené vášně a náruživosti.
VII. Láska k pozemským statkům.
VIII. Žádost cti a oslavy.
IX. Neopatrné přátelství.
X. Ďábel.
XI. Vrtochy.

§ 117. I. O hmatu a pocitu.

1. Duše přijímá známost věcí skrze smysly. Smysly představují ale často duši všelicos jinak, než jak ve skutečnosti jest, a majíce požitek z věcí, jichž užívání rozum neschvaluje, často i vůli sobě nakloňují proti soudům rozumu. Tak shledáváme při všech smyslech, tak platí ale hlavně o hmatu a pocitu, poněvadž smysl ten rozprostírá se po celém těle našem; a poněvadž žádává si věcí, v nichž toliko zvířata rozumu a vyššího povolání postrádající ukojení a blaženosti nalézati mohou, na příklad smilstva, obžerství. Kdežto tedy ostatní smysly jsou dle slov svatého Řehoře Velikého jako mečem, jenž odřezává z člověka některé ctnosti: jest *hmat i pocit smyslem, jenž zbavuje člověka všech ctností i zásluh, kterých během celých roků pracně byl si nashromáždil, a otravuje všechny jeho duchovní síly*, an rozum oslepuje a vůli na bezcestí přivádí. Za tou příčinou ovšem třeba veliké opatrnosti v užívání smyslu toho.

2. *Pravidla ale v příčině užívání smyslu hmatu a pocitu jsou*:

a) *Budiž opatrným v užívání hmatu;* proto nedotýkej se zvláště osoby druhého pohlaví bez nejnutnější potřeby; tedy ne ze zdvořilosti, ve hře a t. d. Dotýkání takové jestiť sladkým jedem, jenž v krátce i ostatní smysly otráví, an je k zlému svede, i také duši v nepořádek uvede.

b) *Pocit smyslný přemáhej kajícími skutky.* Svatý Pavel pozoruje jiný zákon v údech svých, než jest zákon Páně, umrtvoval se, jak sám o sobě svědčí, an píše: „Tresci tělo své a ve službu podrobuji, abych snad, jiným káže, sám nebyl zavržen“ *); a jakého druhu umrtvování ta byla, dokazují přiznání jeho, že „v mnohé trpělivosti, v souženích...., v pracích, v bdění, v postech“ **) Bohu sloužiti se snažil.

Trestání těla svého odporučuje se zvláště začátečníkům na cestě k životu dokonalému, aby spíše za své hříchy Božské spravedlnosti zadost učinili, a tak i duši svou pro službu Boží snáze ochotnou učinili. Trestání těla může se díti skrze posty, bdění, trpělivé snášení všelikého nepohodlí v životě, zvláště ale také kajícími pasy, bičováním a jinými spůsoby, jimiž přirozená žádost těla po rozkoši smyslné umrtvována bývá. Avšak neobyčejné skutky kajicnosti neradno ukládati sobě bez vědomí *zpovědníka*, ježto ďábel rád první horlivosti začátečníků zneužívá, a ke skutkům nerozvážným je svádí, aby pak, zdraví sobě pokazivše, všeliké zapírání sebe si znechutili, ano ku konání skutků kajících vůbec neschopnými se stali! Vždy sluší pamatovati, že *umrtvování tělesných žádostí není cílem, nýbrž toliko prostředkem ku dokonalosti*; že tělo naše není vlastně naším nepřítelem, ale mnohdy jen nepovolným naším spolupracovníkem; a že kdo toliko po radě a se schválením svého duchovního vůdce se kaje, má pak zásluhu netoliko za skutky kající, ale i za — poslušnost!

Nejlepším i nejsnadnějším spůsobem umrtvování sebe jest však ta pevná snaha: všeliké nepohodlí, jež počasí, obcování s lidmi, povinnosti stavu s sebou nezbytně přinášejí: z lásky k Bohu bez nejmenšího reptání, s úplnou odevzdaností do vůle Boží, ochotně a radostně pro zásluhu u Boha přijímati. Kdo tak činí, dle vůle vlastní se nepřemáhá, nezpyšní, bližním ku špatným posudkům příčin nezavdává, ale Bohu čest činí i bližní vzdělává!

---

*) I. Kor. 9, 27.

**) Srovn. II. Kor. 6, 4. a násl.

§ 118. II. O chuti.

1. Smysl, kterému chuť říkáme, rozdíly činí mezi pokrmy a mezi nápoji, shání se po příjemném a nenávidí nepříjemného požitku. Máme ho společně se zvířaty, a proto, jestli ve všem jemu hovíme, zvířecky žijeme; a žíti-li chceme po lidsku, rozumem svým ovládati ho musíme.

2. Smysl chuti *pokoušívá nás ku hříchu paterým spůsobem*, a sice:

a) abychom pokrmů a nápojů požívali *mimo ustanovený čas.* Písmo svaté takové nevčasné hodovníky, kteříž rozkoší, z jídla a pití pocházející, k nezdrželivosti sváděti se dávají, odsuzuje slovy: „Běda tobě, země!.... jejížto knížata z rána (t. j. mimo hodinu ustanovenou) hodují", a blahoslaví zemi, „jejížto králové jídají v čas svůj pro posilnění a ne pro rozkoš"! *)

b) Smysl chuti pokoušívá nás, abychom vyhledávali *lepších pokrmů* a *nápojů.* Hříchem tím zhřešili Israelité na poušti, když pohrdli mannou, kterou jim Bůh denně posílal, a žádali si masa. Byl jim Bůh sice po vůli, ale zároveň nezdrželivé žádostivce ranou velikou potrestal **).

c) Smysl chuti pokoušívá nás, abychom si žádali *pokrmů i nápojů lépe upravených.* Láska k Bohu ale žádá, abychom se věcí těch, jež toliko zvířecí naši částku upokojují, duchu však nebezpečny jsou, pokud možno zdržovali. Svatý apoštol Pavel ukazuje učenníku svému Timotheovi pravý spůsob užívání věcí chutnějších, an jemu píše: „Nepí již více vody, ale *užívej skrovně vína pro svůj žaludek* a své časté nemoci!" ***)

d) Smysl chuti pokoušívá nás, abychom pokrmů i nápojů užívali *nad potřebnou míru.* Toto nadbytečné užívání jest ale ohavností před Bohem, jak vypravuje Písmo o obyvatelích Sodomských, řkouc: „Aj! tatoť byla nepravost Sodomy.... pýcha, *sytost chleba* a *hojnost* a zahálka její"†).

e) Smysl chuti pokouší nás konečně, abychom *s velikou hltavostí* pokrmů i nápojů užívali. Tak prohřešil se Esau, jenž nechtě sobě krátkého násilí učiniti, za bídnou šošovici prodal vzácné prvorozenství své††).

---

*) Kaz. 10, 16. 17.
**) Num. kap. 11.
***) I. Tim. 5, 23.
†) Ezech. 16, 40.
††) Gen. 25, 34.

3. Smysl chuti má tyto *nepěkné následky*, jestli jemu bez odporu se podáváme; on totiž:

a) *otupuje rozum* a činí člověka neschopným, aby se modliti a vůbec duchovními věcmi obírati mohl;

b) *připravuje člověku nemírnou a nesmyslnou radost*, jako stojí psáno o Israelitech, „že sedl lid, aby jedl a pil; a vstali, aby hráli“ *);

c) *činí člověka žvastavým*, ježto výpary z pokrmů i nápojů ducha otupují; obrazotvornost rozpoutávají; a člověka pobádají, aby nesmyslné věci za pravdu měl a s náhledy svými jiným se vnucoval;

d) *svádějí člověka, aby se neslušně a lehkomyslně choval*; všeliké neslušné žerty a lehkomyslné posuňky činil;

e) *rozněcují v člověku chuť ke skutkům smilným*, ježto rozličné chuti pokrmů i nápojů jsou dle slov svatého Jeronyma „pravým semenem chlipnosti“. Svatý Kassian tvrdí, že jest věcí nemožnou, aby žaludek pokrmy neb nápoji naplněný žádných zlých žádostí v člověku nevzbuzoval **).

4. *Prostředky*, jimiž nezřízené žádosti jazyka a hrdla na pravou míru uvésti lze, jsou:

a) *půst.* Některé posty, jako újmu v jídle a zdržování se masitých pokrmů, v jisté dny Církev sama nařizuje; jiné posty jsou dobré naší vůli ponechány, jako příkladně zdržovati se masitých pokrmů povždy neb nápojů opojných na nějaký čas a t. d. Sluší ovšem i při postu pamatovati, že není on cílem, nýbrž toliko prostředkem, a že tedy nemáme se až do té míry postiti, až bychom snad žaludek si zkazili a ku práci i k modlitbě neschopnými se učinili; proto ovšem třeba tomu, kdo *mimořádných* postů ukládati si chce, aby se najisto poradil dříve se svým duchovním vůdcem a toliko jeho radou se řídil.

b) Kdo *postiti se nemohou*, mají se aspoň na to všemožně přičiňovati, aby se oněch svrchu uvedených pěti zlých následků, z volného užívání pokrmů i nápojů pocházejících, uvarovali. Svatý apoštol Páně, chtěje nás naučiti i nestřídmosti se uvarovati, i také náležitým spůsobem darů Božích užívati, píše: „Buďto tedy že jíte, nebo pijete, nebo cožkoli jiného činíte: všecko ku slávě Boží čiňte!“ ***) Proto máme

---

*) Exod. 32, 6

**) Srovn. také § 89. I. 11.; § 94 I.

***) I. Kor. 10, 31.

také požívání pokrmů *spojovati s modlitbami, nábožným čtením* neb *bohulibou rozprávkou*, abychom ducha od rozkoše z požívání pokrmů i nápojů přirozenou měrou pocházející odvrátili a mysl k Bohu a k nebeským věcem obrácenou zachovali. Tak se stane, co svatý Řehoř Veliký tvrdí, že „i věcí drahocenných požívajíce, nezhřešíme"; kdežto bez takovéhoto povznášení mysli k Bohu „mnohdy i sprosté věci požívajíce (spůsobem nepravým, bez Boha), hřešíme!"

§ 119. III. O zraku.

1. Smysl zraku jest nám velice *užitečným*, ježto skrze něj nabýváme vědomosti o většině věcí zevnějších, které zavdávají pak rozumu příčinu k posuzování. Avšak smysl ten může nám býti také nesmírně *nebezpečným i škodlivým*, jestliže jemu úplnou volnost necháváme, poněvadž podle toho, co jsme viděli, tvoří se obrazy v mysli naší; obrazy ty vzbuzují případné žádosti; po žádostech přichází chtění i svolení; a tudíž jestli jsme pohlíželi na věci svůdné aneb docela nemravné: povstávají v nás žádosti nebezpečné; a jestli jsme k nim vůli naklonili, rodí se v duši naší hříchy, až i nepravosti i všeliké nedovolené vášně a náruživosti.

Že tedy svobodné pohlížení na věci a osoby svůdné tak nebezpečným jest, proto tvrdí o sobě zbožný Job: „Smlouvu jsem učinil s očima svýma, abych ani nemyslil o panně"*); svatý Alois neodvažoval se ani matce své v obličej pohlížeti svatý Bernard nedovoloval si pohlížeti ani na zcela nevinné věci kolem sebe, aby nejen ku hříchu ponoukán nebyl, ale ani roztržitým se nestal; a jiní svatí a světice Boží smýšleli a jednali s podobnou opatrností, jsouce toho přesvědčení, že oči jsou jako okna duše, kterými ďábel přesnadno do duše vniká; a majíce na mysli zbožného Davida, jenž pohlížeje všetečně na ženu Uriášovu, pak cizoložníkem i vrahem se stal**); aneb pomýšlejíce na starce, kteříž pohlížejíce na sličnou Susanu, k cizoložství se naklonili, křivými svědky se stali, a o život Susany ukládali***); aneb na mysl si uvádějíce, že žena Putifarova také, než Josefa k hříchu naváděla, dříve

*) Job. 31, 1.
**) Srovn. II. kn. Král. kap 11.
***) Daniel kap. 13.

„vrhla očima svýma na Josefa *), a že jiným, nepozorným na zrak svůj vedlo se podobně.

I kdybychom po všetečném pohledu nezhřešili těžce: přece nikdy bez trestu nebýváme, ježto všetečné pohledy při nejmenším rozum temností zastírají; pokoj srdce porušují, a všeliké nebezpečné představy v duši zůstavují. I v tomto případu platí, že „kdo nebezpečenství miluje, zahyne v něm!“

2. Jakých máme užívati *prostředků*, aby nám ten vzácný dar Boží, zrak, škodlivým se nestal?

Kdo chce velikých škod, jež mu zrak způsobiti může, se uchrániti, musí:

a) se všemožnou *opatrností* ho užívati, pohledu na věci svůdné co nejbedlivěji se střežiti; a nesmí také při samém sobě ničeho chovati, sám ničeho činiti, co by jiné ku všetečným pohledům sváděti mohlo.

b) Boha s pokorou za pomoc *prositi*, aby ho všech svůdných pohledů uchrániti ráčil; anebo aspoň aby jemu síly udělil, všech bezděky v mysli se zrodivších představ vždy rychle se zbavovati.

c) Často jednání své s jednáním světců *porovnávati*, zvláště při každém důležitějším úkonu se tázati: „Co by činil Spasitel můj na místě mém? Co by činila blahoslavená Bohorodička?“ a i častěji svědomí své v příčině užívání zraku *zpytovati*.

Kdo si navykl býti opatrným v pohledech svých, brzo naučí se opatrně i s jazykem i s ostatními údy těla svého zacházeti, ponenáhlu i vášně a náruživosti jednu po druhé náležitě přemáhati, a v pravdě křesťansky dokonale žíti. Zraky podobají se divokým koním, s nimiž nám jest cestu konati. Kdo koně svého zkrotil a sobě poddaným učinil: bezpečně cestou svou beře se ku cíli!

§ 120. IV. O sluchu a čichu.

1. Podobně jako zrak, tak i sluch jest sice velikým dobrodiním a může nám *prospěti* mnoho, když ho dobře užíváme. Svatý Antonín poustevník, uslyšev slovo Boží o bohulibé chudobě, opustil všecko na světě, a stal se velikým světcem. Svatý Benedikt scházíval se se sestrou svou, svatou Scho-

*) Gen. 39. 7.

lastikou, aby pospolu si pohovořili o tajemstvích lásky Boží k nám, a rozcházívali se naplněni oblažující radostí duchovní. Vždyť sám apoštol Páně sluch oslavuje slovy: „Víra ze slyšení, slyšení pak skrze slovo Boží“ *). Ano přemnoho může nám prospěti poslouchání slova Božího, nábožných písní, bohulibých rozprávek.

Avšak i sluch, podobně jako zrak, jest oknem, kterým do duše vnikají představy o věcech zevnějších, jež rozum pobádají ku souzení, a následovně jsou příčinou našich žádostí, našeho zalíbení i svolení. I sluchem vniká sice Bůh do duše naší, když Jemu přístup tam připravujeme; sluchem vniká do duše ale i ďábel, když sluchu svého náležitě neopatrujeme; když zalíbení své dáváme na jevo na řečech nečistých, rouhavých, utrhačných, pomluvačných. A jak často se nám ku poslouchání věcí takových naskytuje příležitost! Mnoho-li jest lidí, kteříž by skutků bližních svých rádi neposuzovali? kteříž by na ustanovení svých představených nereptali? A přece tak veliký a tak svůdný pro jiné jest ten hřích, že ho Bůh trestal pro výstrahu i na sestře vyznamenaného proroka svého Mojžíše! **) Také vyvolený národ musil pro reptání po 40 roků pobyti na poušti, a trestán jest tam uštknutím jedovatých hadů! Sluch může býti tedy velice prospěšným, ale i také velice *nebezpečným a škodlivým!*

Aby nám sluch neškodil, třeba:

a) abychom se *vystříhali společností s pomlouvači, utrhači, sudilky, nestydami;* aneb nemohouce se jim vyhnouti, abychom aspoň žádného zalíbení z řečí jejich na jevo nedávali;

b) abychom *kárali tlachaly*, možno-li to, aneb aspoň řeč jinam obrátiti se snažili ***). Blahoslavený Tomáš Morus, slyše řeči nepatřičné, ihned začal svoji známou průpovídku: „Ať si povídá, kdo chce co chce: já tvrdím, že tento dům jest pěkně vystavěn....“

c) abychom *varovali se lichotivých slov* od osob druhého pohlaví. Kdyby kdo třeba sebe více ctnostným byl, dobrovolným posloucháním řečí lichotivých a pochvalných v dobrém ochabuje! Spíše jedno jablko pokažené celý koš zdravých, s ním složených, nakazí: než by všechna jablka zdravá v koši jedno nezdravé napravila! Pozornosti té v zacházení s osobami

*) Řím. 10, 17.

**) Numeri 12, 10.

***) Srovnej povinnosti v přikázaní 8. naznačené § 101. II.; § 102. II.

druhého pohlaví potřebu nejvyšší mají zvláště lidé mladí, poněvadž při nich krev jest nejbujnější, rozum nejméně soudný, a vůle k dobrému nejméně ustálena!

3. *Čich* jest u lidí slabší než u zvířat, ještoť k rozeznávání toho, co nám prospívá aneb škodí, dal nám Bůh rozumu. Ale i tento smysl může nám *prospívati*, když ho z lásky k Bohu umrtvujeme; a rádi to, co se jemu nelíbí, snášíme pro odplatu v nebesích; zvláště když nám jest činiti s lidmi nemocnými, chudými, rozličně zanedbanými. I tento smysl mohl by nám na cestě k dokonalosti *na závadu* býti, když bychom totiž libovali si ve všelikých druzích a spůsobech voňavek, olejů, mastí a pod.

§ 121. V. O jazyku.

1. V příčině dobrého užívání jazyka učí svatý Jakub: „Jestliže kdo ve slovu neklesá, tenť jest muž dokonalý!“ *) Jazyk jest totiž sice jen malý úd při těle lidském, ale velice nebezpečný; člověk spíše zkrotí divoké zvíře, než aby ovládl jazyk svůj tak dokonale, aby on nepromluvil řeči hněvivých, netrpělivých, závistivých, marnivých, neužitečných!

2. *Kterak uchováme se hříchů jazyka?* To se stane, když:

a) *Boha často za pomoc budeme vzývati*, aby nám ku přemožení jazyka síly dodal;

b) *když často budeme obnovovati dobrý úmysl*, že se přemůžeme, uvažujíce, jak mnoho zlého na světě spůsobily jazyky zlé, any celé obce, města, země, říše mezi sebou rozeštvaly a v odpor uvedly;

c) *když budeme pozorni* v řečích svých, uvažujíce prve, než promluvíme, co a mnoho-li promluviti máme, jak nabádá svatý Jakub: „Budiž každý člověk rychlý ku slyšení, ale zpozdilý ku mluvení a zpozdilý ku hněvu“! **) aneb jak radí moudrý Sirach: „Slovům svým učiň váhu a ústům svým udělej uzdu pravou“ ***);

d) *když budeme milovníky mlčení*, mluvíce toliko o věcech, jež jsou k našemu neb ku bližních pravému prospěchu; snažíce sebe neb bližní spůsobem počestným pobaviti, potěšiti,

---

*) Jak. 3, 2.
**) Jak. 1, 19.
***) Sir. 28, 29.

v ostatních věcech mlčíce; což platí zvláště mladším, méně zkušeným. Máme zajisté dvě uši ku slyšení, ale toliko jeden jazyk ku mluvení. Všem platí neklamná slova Písma: „Mnoho mluvení nebývá bez hříchu!“ *)

e) Když častěji *svědomí své v příčině dobrého užívání jazyka svého zpytovati budeme*, uvažujíce, kterým hříchem jazykovým asi nejčastěji jsme zhřešili, a kterak by chyba ta nejsnáze napraviti se dala.

Mnozí trestají se za poklesky jazykové mlčením vůbec; straněním se rozličných společností s lidmi; ujímáním jazyku příjemných věcí v jídle i pití. Svatý Romuald z pokání vůbec nepromluvil po sedm roků; svatý Jan Mlčelivý docela plných 47 roků! Jestliže Bůh, Jenž právě o samotě nejraději k srdci lidskému mluví, někoho uspokojiti nemůže, tak že týž útěchu hledá v hovoru s lidmi: kdo pak ještě bude ho moci uspokojiti?

§ 122. VI. O bezuzdných vášních a náruživostech.

1. Vzácnými dary Božími jsou sice *smysly těla* našeho; avšak mohou nám býti také velice na škodu, jestli jich náležitě nestřežíme a v uzdu nebereme. A podobně má se to s vášněmi a náruživostmi, jež nazývány bývají také *smysly duše naší*. Jestliže jich v uzdu nebereme, velice nám na cestě ku dokonalosti vaditi, ano o život věčný nás oloupiti mohou; kdežto dobře řízeny jsouce, prospěchu duchovnímu velice napomáhají.

Vášní, jakožto prudších hnutí citů **), a *náruživostí*, jakožto prudších hnutí vůle ***), pokud živi jsme, naprosto se nezbavíme, ježto ony s přirozeností lidskou srostly, ano částí její jsou. Proto dočítáme se i o samém Spasiteli, že chtěl hnutí vášní i náruživostí na sobě ukázati, ale tím zároveň nás poučiti, jak bychom své vášně i náruživosti *ne sice zničili*, což jest nemožno, *ale uzdou svaté víry říditi měli*. Proto tedy Pán Ježíš *horlil* pro čest domu Božího a kupce odtud vyhnal †); proto se *rmoutil* nad zatvrzelostí židovskou;

---

*) Přísl. 10. 19.
**) Srovn. § 28. III.
***) Srovn. § 28. III.
†) Jan. 2, 17.

smuten byl až k smrti v zahradě gethsemanské; *plakal* nad zkázou Jerusaléma i u hrobu Lazara a t. d.

Prudší hnutí citů soud rozumu urychluje a vůli k vydatnější činnosti popuzuje; a proto vášně i náruživosti až do jisté míry ku konání dobrých skutků *jest potřeba*. Nutno však, abychom nedali se vášněmi a náruživostmi ovládati: nýbrž abychom sami vládli jimi. Vládnou-li ony námi, vždy velikých nepořádků způsobí v duši naší, jsou jí velikou překážkou na cestě dokonalosti, ano uvádějí ji i v záhubu.

2. Svatý Tomáš Akvinský uvádí celkem *jedenáct dráždidel* ku zlému, neboli *vnitřních* čili *duševních smyslů*, jež ale vesměs odvozuje ze vrozeného nám pocitu *lásky*. Dráždidla ta pořadem jsou:

a) *Láska* jakožto základ všeho žádání;

b) *nenávisť* jakožto mocná nechuť ku všem těm věcem, jež milovanému předmětu na odpor jsou.

Z těchto dvou základních dráždidel rodí se všechny ostatní náklonnosti, které proti soudu rozumu bojují, vůli lidské od vůle Boží odvrátiti se snaží, a tak soulad v duši lidskou pro Boha stvořené rušíce, mír a pokoj ze srdce člověka vyhošťují.

Z lásky a nenávisti rodí se tedy dle toho, zdali některá věc člověku příjemnou neb odpornou býti se zdá, dráždidla ku hříchu ostatní, jež jsou:

c) *Žádání*, jakožto hnutí mysli ku věci vzdálené, která se žádajícímu příjemnou býti zdá; a

d) *odporování*, jakožto odvracování mysli od věci, které člověk nenávidí, která protivnou se jemu býti zdá.

e) *Radost*, jež jest oblažující mír v duši, pocházející odtud, že člověk nabyl něčeho, aneb aspoň přiblížil se někomu neb něčemu, co se jemu lásky hodným býti zdá; a

f) *zármutek*, jenž jest trapný nepokoj duše, pocházející odtud, že člověk věci milované pozbyl, aneb že se přiblížil někomu aneb něčemu, co nenávidí.

g) *Naděje*, kteráž jest žádáním i očekáváním věcí, které jsou těžko k dosažení; a

h) *zoufalství*, kteréž jest zříkáním se naděje na věci těžko dosažitelné.

i) *Bázeň*, kteráž záleží v odporném pocitu duše, pocházejícím za tou příčinou, že člověku aneb věci milované hrozí neštěstí, kteréhož on ovšem milovati nemůže; a

k) *opovážlivost*, jež záleží ve velikém pohnutí mysli, po-

bádajícím člověka, aby překážky kromobyčejné překonal a věci neb člověka nenáviděného se zbavil; a konečně

l) hněv, jenž záleží v horoucím rozechvění mysli člověka proti tomu, co jemu v jeho živnosti, cti, vážnosti na odpor stojí, co jeho lásce se protiví, spojené zároveň se žádostí pomsty.

Jestliže kdo vášní a náruživostí těch uzdou svaté víry a rozumem svým neovládá, v stálém nepokoji žije; brzo jest pln horlivosti, a hned na to opět zoufale hlavu svěšuje. Při tom vášně a náruživosti neovládané ponenáhlu rozum oslepují a na bezcestí přivádějí, tak že on vůli člověka předkládá převrácené důvody, aby příkladně po majetku, cti, rozkoši se shánělа. Zkrátka, vášně a náruživosti neumrtvované, pocházející z nespořádané lásky, *jsou prameny všech nepravostí*, vší nespokojenosti na světě, všeho neštěstí člověka po smrti; nebo *žádost očí* čili *lakota* není ničím, nežli nespořádanou čili nezřízenou láskou k majetku, jemuž člověk tu lásku věnuje, kterou povinen jest Bohu; *žádost těla* čili *rozkošnictví* není ničím jiným, nežli nezřízenou láskou k tělu a jeho zvířecím chutím, kterým člověk spíše nežli vůli Boží se podrobuje; a *pýcha života* není ničím jiným než nezřízenou láskou ku vlastnímu vyznamenání, jež v prvé řadě a ve všem patří vždy Bohu a bližním pro Boha*); a tak podobně i při všech nepravostech, jež ve trojí této základní, nezřízené žádosti začátek svůj mají.

A naopak *počátek všeho života spořádaného musí míti základ v umrtvování vášní a náruživostí;* ano umrtvování tak veliká jest potřeba, že svatý Augustin nerozpakuje se tvrditi: „Kde ubývá nezřízených vášní a náruživostí: tam přibývá dobře řízené lásky a proto dokonalosti; vášně a náruživosti v úplné moci míti: znamená dokonalou láskou Bohu sloužiti!“ Za tou tedy příčinou velí Pán**): „Chce-li kdo za Mnou přijíti (do oslavy v nebesích): *zapři sebe sám* (t. j. potlačuj své vášně a náruživosti), a vezmi kříž svůj (t. j. trpělivě snášej protivenství, bez kterých na světě nikdo není, zvláště ale ta protivenství, jež ti snášeti jest pro neohrožené vyznávání víry ve Mne), a následuj Mne (t. j. spravuj se věrně příkladem Mým)!“ Neboť „Kdo nebere kříže svého a nenásleduje Mne, není Mne hoden“***)!

*) Srovn. § 35. III. § 38. II.

**) Mat. 16, 24.

***) Mat. 10, 38.

3. Když tedy bez umrtvování vášní a náruživostí nelze na světě spokojenosti pravé nabyti, ani po smrti za Pánem přijíti: kterak že lze úkladů, jichž ony nám připravují, bezpečně se zbaviti?

K umrtvení čili pokoření zbujnýchvášní a otravujících náruživostí užívali světci a užívají lidé po dokonalosti se snažící prostředků dle těchto předpisů:

a) Započni boj nejdříve s vášní a náruživostí, která na tě nejmocněji dotírá, čili ku které nejvíce jsi nakloněn. Kdo býváš rozpustile vesel: hleď nejdříve veselost svou do patřičných mezí odkázati; kdo často zoufale svěšuješ hlavu: rozjímej o velikém milosrdenství a neskonalé dobrotě Boha trojjediného, a snaž se klidné, v Bohu veselé mysli nabyti atd. Když umrtvil jsi jednu náruživost, *počni s jinou*, která jest ze zbylých nejprudší a t. d., až je všechny do své moci dostaneš.

b) Odporuj nezřízenému hnutí v duši své ihned, když počíná ono se ozývati, ježto ono tím více vzrůstá, a pak ovšem tím nesnáze pokořiti se dává, čím více času a pohodlí mělo, v duši se upevniti. V příčině té případně píše svatý Jakub takto: „Jeden každý bývá pokoušen, svou žádostí jsa uchvácen a přilouzen. Potom žádost, když počne (a člověk se jí nebrání), porodí hřích: hřích pak, když jest vykonán, zplozuje smrt" *). Tak se na příklad stává, že někdo byl uražen. Má si ovšem ihned vzpomenouti, že má bližnímu odpustiti, tak jako Boha prosívá, aby i jemu odpuštěno bylo. Jestli ale hned na potlačení nechuti k bližnímu nepomýšlí, nýbrž se rozpomíná na okolnosti urážky, kdo, kde, kdy, proč a zač ho urazil: povstává v mysli jeho z počáteční nechuti k bližnímu zášť, žádost pomsty, nesmířitelné nepřátelství. A tak podobně při každém nezřízeném hnutí.

c) Buď stále na stráži i proti těm vášním a náruživostem, jež již za přemožené máš, ježto hnutí v srdci nedají se vypleniti, ale toliko odřezati, tak že po krátkem čase z kořene pokažené hříchem prvotným přirozenosti naší vždy znovu pučí, a znovu, byť čím dále, s tím menším úsilím, ale přece odřezávány býti musí.

d) Snaž se netoliko zlých náklonností přemoci, ale také *na místě jich jiné dobré vštěpovati.* Srdce lidské bez lásky a bez radosti býti nemůže: hleď jemu tedy na místě předmětů,

*) Jak. 1, 14. 15.

jež pravé lásky hodny nejsou, podstrčiti jiné, pravé lásky hodné. Místo lásky ku tvorům a radosti z nich: hleď v srdci svém oživovati lásku ku Stvořiteli, Vykupiteli a Posvětiteli, a roznítiti srdce ku svaté radosti z věcí nebeských. Za tou příčinou čítej a uvažuj rád o skutcích Páně, o posledních věcech, o všudypřítomnosti a vševědoucnosti Boží. Tak zmocní se obrazotvornost tvá rozkošných pravd nebeských, srdce tvé naplní se svatými a oblažujícími pocity, i žádosti smyslné se k nim obrátí, a zlé náruživosti tvé ve spánek se ponoří.

e) Jestli třeba každému, kdo v dokonalém životu pokročiti chce, aby *častou radu bral s moudrým rádcem duchovním*: toť jest toho ku přemáhání nezřízených hnutí, v srdci stále se ozývajících, potřeba mnohonásobná: ježto právě hnutí taková rozum nám oslepují, abychom pravého stavu svého nepoznali, a pak i vůli ve zlou stránku nakloňují. Proto každý často s duchovním vůdcem svým se raď; častou svátostní zpovědí se očisťuj a od Boha nové pomoci dobývej; zapírej se ochotně někdy aspoň i ve věcech dovolených, aby se pak spíše přemohl ve věcech nedovolených; zapírej se v užívání smyslů zevnitřních, zvláště v pohlížení, poslouchání, mluvení: a Bůh ti popřeje postačitelné milosti, že se přemůžeš i také v užívání smyslů vnitřních!

§ 123. VII. O lásce ku časným statkům.

1. Povědíno bylo již při výkladu přikázaní sedmého*), jak velikého a mocného odpůrce máme *v žádosti očí***), čili v žádosti po majetku, chceme-li vůbec jen věčné záhuby ujíti, ježto žádost majetku, zejména majetku nadbytečného čili **bohatství** k nevěře i zrádě přivádí, jako se ukázalo při Jidášovi; rozum zatemňuje, k podvodům a nespravedlnostem všeho druhů svádí; záště, křivé přísahy, vraždy i války podněcuje; ženy popouzí, aby tělo své k chlipné rozkoši zaprodávaly, muže ale, aby ohavných nabídek takových přijímali; zkrátka k nejrozmanitějším neřestem podnět dává. Za tou příčinou píše svatý apoštol: „Kteří chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo a v žádosti mnohé, neužitečné i škodlivé, kteréž pohřižují lidi v zahynutí a zatracení“ ***);

*) Srovn. § 96. a 97.

**) Srovn. § 35. III. § 38. II.

***) I. Tim. 6, 9.

a Pán a Mistr náš přímo dí: „Snázeť jest velbloudu skrze ucho jehelní projíti, nežli bohatému vjíti do království nebeského“ *)!

Jestliže ale žádost statků pozemských již tak velikou překážkou jest k dosažení života věčného vůbec: jest ona tím větší překážkou všem těm, kteří Bohu věrněji, ano dokonale sloužiti chtějí. Žádost majetku připravuje duši veliký chumáč starostí a namáhání; trápí ji stálou bázní, že snad co bylo klopotně po mnoho let shromážděno, rychle může býti opět ztraceno; naplňuje ji nejtrudnějším zármutkem, když člověk skutečně o majetek pracně nabytý byl přišel. Jestli ale duší kteréhokoli člověka zmítají prudké vášně zármutku i bázně a náruživé starosti: kterak by mohl v této vnitřní bouři duše své stále pomýšleti na přemáhání sebe, střežení svých smyslů, cvičení se v dobrých skutcích, osvědčování lásky své k Bohu? Věc ta jest člověku nemožnou; a proto také nazývá svatý Augustin „naději na časný zisk jedem na lásku“; ano i pohanští mudrci dobrovolně zdržovali se bohatství, přesvědčeni jsouce, že ono na závadu jest i pravé moudrosti. Čím více sluší souditi křesťanům, že bohatství a snaha po něm bude jim na závadu moudrosti pravé, nebeské, když sama věčná Pravda blahoslaví toliko ty, kteříž aspoň v duchu chudobu milují; majíce tedy statků, srdce k nim nepřikládají; a nemajíce, nezřízeně se po nich neshánějí. Vždyť učí Spasitel: „Blahoslavení chudí duchem: neboť jejich jest království nebeské“ **).

2. A *kterak se staneme chudými duchem* čili kterak učiníme neškodnou žádost očí, když se jí jako nám vrozené úplně zbaviti nemůžeme?

Kdo chce dokonalým býti, tomu ovšem nejlépe poslouží rada, kterou dal Pán Ježíš jistému bohatému mládenci, jenž se Ho tázal, co by měl činiti, aby měl život věčný. Božský Mistr jemu uložil, aby věrně zachovával přikázaní, a dodal: „*Chceš-li dokonalým býti*: jdi, prodej co máš, a *rozdej* chudým, a budeš míti poklad v nebi; a pojď, *následuj Mne!*“ ***) Avšak není každému v jeho poměrech možno, aby všeho majetku rázem se zbavil; a také nevolá každého Bůh k stavu řeholnímu, v němž každý člen má dokonalou chudobu v příčině

*) Mat. 19, 24.
**) Mat. 5, 3.
***) Mat. 19, 21.

žádosti očí i těla zachovávati, a pýchu života bez výminečnou poslušností představeným na místě Božím krotiti. A však nejdokonalejší toto odřeknutí se žádostí svých, a bezvýminečné obětování osobnosti své lze přece mimo řeholi nápodobovati, a sice takto:

a) Odříkej se časných statků aspoň do té míry, pokud ve stavu tvém možno jest; zdržuj se tedy vší marnivosti v obydlí, šatstvu, ve stravě, v pití; ano všeho zbytečného ve své domácnosti vůbec. Loď mnoho obtížená se potopí, a člověk mnoho v bohatství si libující rovněž zahyne.

b) Odtrhuj stále srdce své i od potřebných a užitečných statků pozemských. Nebo jako i jemná šňůra zdržuje ptáka, tak že k nebesům vzlétnouti nemůže: tak i nepatrná žádost majetku závadou býti nepřestává, abys myslí svou k Bohu a k věcem nebeským povznášeti se mohl. Proto také

c) rád udílej almužny z majetku svého pro oslavu domu Božího; pro zubožený Otce křesťanstva; pro misie mezi národy pohanskými; pro trpící spolubratry své; pro křesťanské vzdělání národa celého, zvláště dorostu jeho; na podporu dobrého tisku atd. Na věky odsoudí Pán jednou těch, kteříž pro samou starost o děti, vnuky, strýce a tety atd. nikdy dosti bohatými býti sobě se nezdáli, a almužen zanedbávali, jak stojí psáno: „Řekne těm, kteříž na levici budou: Odejděte ode Mne, zlořečení, do ohně věčného.... Neboť jsem lačněl, a nedali jste Mi jísti; žíznil jsem, a nedali jste Mi píti; hostem jsem byl, a nepřijali jste Mne; nah, a neoděli jste Mne; nemocen a v žaláři, a nenavštívili jste Mne..." *).

d) Trpělivě snášej, když se ti i potřebných věcí nedostává, uvažuje, jak velice chudým byl veškerý život Páně, že On z lásky k nám ani tolik majetku pozemského svým nenazýval, kam by byl mohl hlavu svou položiti, an říci mohl: „Lišky doupata mají a ptáci nebeští hnízda: ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil" **). Uvažuj také, mnoho-li z nashromážděného statku poneseš ze světa, až tě Bůh volati bude?!

Dle ochoty, s jakou se kdo statků pozemských zbavuje, aby jimi dobrodiní prokázal, a dle trpělivosti; s jakou kdo nedostatky snáší: poznává se bezpečně, jak velice lásky ku statkům pozemským se odřekl, a v lásce k Bohu, a tedy i v životě dokonalém pokročil.

---

*) Mat. 25, 41—43.

**) Luk. 9, 58.

§ 124. VIII. O nezřízeném milování cti a oslavy*).

1. Přemnohé jsou úklady, které nám přirozená žádost po vyznamenání mezi bližními, čili „*pýcha života*“ **) strojí, aby nás o život věčný oloupila, aneb aspoň cestu k dokonalosti nám co nejvíce znesnadnila. Pýcha ta jest láskou ku přednostem, a prudkou žádostí po nich. Hledá tedy vyznamenání, a snaží se proto zakrýti chyby. I chybujeme spůsobem tím denně třebas stokrát, když dosti ostražitými nejsme.

Chybují pyšnou domýšlivostí bohatí na statcích pozemských: ale i ti, kteříž všecko z lásky k Bohu opustili, kdykoli pro vlastnosti ducha svého domnívají se býti jiných lepšími! Chybují pýchou, kdokoli na sebe více myslí, než na Boha, a samým sobě lichotí; kdokoli na své poklesky zapomínajíce, jiné kárají; kdokoli bližnímu příkré výčitky činí, jeho ostatních předností nedbajíce.

I bývá pýcha života mezi všemi náruživostmi nejskrytější, a proto také *nejnebezpečnější*; nebo kdežto rozkoše smyslné poskvrňují hlavně smýšlení, jež milostí Boží a soudem rozumu na pravou míru zpět uvedeno bývá: pýcha rozum zatemňuje, ďáblu podobnými, a proto i milosti Boží nehodnými nás činí, ježto Bůh pyšným se protiví, a toliko pokorným dává milost***).

2. I jeví se pýcha života jakožto *ctižádost*†), čili žádost po tom, aby nám jiní jakési přednosti před sebou i před ostatními dávali; aneb jakožto *žádost oslavy* čili žádost, aby lidé o našich přednostech duchovních neb tělesných, skutečných aneb snad jen domnělých, vypravovali, je rozhlašovali, a tak čest nám připravovali.

I můžeme sice o čest ano i o oslavu dbáti spůsobem dovoleným, rovněž jako o ostatní statky pozemské, za tím ovšem účelem, abychom Bohu snáze sloužiti, bližního více vzdělávati, povinnosti své spíše plniti mohli. Avšak *hříšnou jest žádost po cti neb oslavě*, když ne pro Boha, ale pro sebe cti a slávy hledáme, a k tomu ještě spůsobem nedovoleným čili nezřízeným.

Mnozí, kteří všech ostatních nepravostí se uchovali, přemoženi byli *ctižádostí*, kterou svatý Bernard nazývá proto

---

*) Srovn. také § 101.

**) Srovn. § 35. III. § 38. II.

***) Srovn. Jak. 4, 6.

†) Srovn. § 101. I.

„tajným jedem, skrytou morovinou, rzí na ctnosti, červem ve svatosti.“ A rovněž *žádost oslavy* čili *marnivost* jest nejen na cestě dokonalosti kamenem úrazu: ale odnímá vůbec dobrým skutkům veškerou cenu, zásluhy je zbavujíc, jak to vyslovil Pán o fariseích, kteří při dobrých skutcích svých oslavu u lidí vyhledávali, an pravil: „Vzali odplatu svou“ *). Za tou příčinou nazývá také andělský učitel svatý Tomáš Akvinský pýchu „královnou hlavních hříchů;“ a žádosti cti a oslavy „prvorozenými dcerami jejími.“

3. Co hlavně *oslavy* se dotýká, vypočítávají učitelé duchovní těchto sedm zlých následků jejích. Kdo oslavy došel

a) *chlubívá se*, t. j. slávu svou slovy dále rozšiřuje;

b) *opovažuje se mnoho*, t. j. slávu svou skutky rozšířiti se snaží;

c) *přetvařuje se*, t. j. hledí duchovními přednostmi se skvíti, neštítě se při tom ani lží ve slovech neb skutcích;

d) *bývá tvrdošíjným*, t. j. zůstává při soudech rozumu svého, lepšímu náhledu podrobiti se nechtěje;

e) *činívá různice*, t. j. nechce vůli svou odstoupiti od toho, na čem se byl sám ustanovil, a tak jednotu rozrušuje;

f) *rád se hádá*, t. j. slovy zastává mínění své, ano i prudké výstupy způsobuje; a konečně

g) *stává se neposlušným*, t. j. skutky svými dává na jevo, že se náhledu ani svých představených nepodrobuje.

Marnivost jest hříchem tím nebezpečnějším, poněvadž v dobrém kořeny své má, a tedy nemá proti sobě ctnosti, kterou by mohla přemáhána býti, jako shledáváme při všech ostatních hříších. Čím více tedy kdo dobrého vykonal, tím více pociťuje pokušení k marnivosti; proto také marnivost jest spíše nepravostí osob duchovních, než hříšníků. Nemůže-li koho ďábel svésti ku marnivosti skrze krásný šat: svádí ho, aby si v duchovním stavu zakládal na svém rouchu hrubém. Člověk může se státi marnivým, když před jinými se postí, modlí atd.: ale i když o samotě tak činí, může pro dobré skutky své za lepšího ostatních se míti a zmarnivěti. Zkrátka marnivost jde jako stín za člověkem; čím více jemu kdo utíká: tím prudčeji bývá od něho pronásledován.

Marnivost tak jest nebezpečnou, že vznešení andělé nebeští stali se skrze ni — ďábly, když ve svých přednostech si libujíce zpyšněli!

---

*) Mat. 6, 5.

4. *Kterak že tedy tohoto nebezpečného nepřítele, žádosti totiž po cti a oslavě se ubráníme?*

Učitelé duchovní udávají proti nezřízené žádosti cti a marné oslavy ty prostředky:

a) *Pros Boha*, aby tě marné chvály uchránil; a uvažuj k tomu cíli, jak málo ctižádosti měl Pán Ježíš, an snášel pokušení od ďábla, chudobu, protivenství atd.

b) Často si připomínej, že *všecko, co máš na darech tělesných i duchovních, jest darem Božím*, a jen hřích že jest pravým vlastnictvím tvým, jak krásně dí svatý Pavel, an píše: „Co máš, čeho jsi nepřijal? Pakli jsi přijal, proč se chlubíš, jako bys byl nepřijal“ *)? A jestli mnoho darů máš, rci jen s přesvatou Matkou Boží: „Veliké věci učinil mi Ten, Jenž mocný jest, a svaté jméno Jeho“ **).

c) *Čiň vše pro čest Boží*, ničeho ale nečiň toliko pro čest aneb chloubu svou! Tak učí svatý Pavel, an píše: „Buďto tedy že jíte, nebo pijete, nebo cožkoli jiného činíte: všecko ku slávě Boží čiňte“ ***)! Když král polský Jan Sobieský l. P. 1683. obleženou Vídeň ano i celé křesťanstvo od přemocného Turka osvobodil: zapěl sám ve velechrámu svatého Štěpána chvalozpěv „Te Deum laudamus,“ a končil díkůčinění své přede vším shromážděním slovy: „Pane, nikoliv mně, ale jménu Tvému budiž čest a chvála na věky!“ A tak podobně sluší mluviti i smýšleti také nám!

d) *Varuj se marné chvály.* A proto, může-li to býti, a neškodí-li tak duchovnímu blahu bližních: rád konej skutky své dobré skrytě, jak radí Pán: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a velebí Otce vašeho, Jenž jest v nebesích“ †). Musíš-li tedy, zvláště jako představený ostatních, některé dobré skutky i před jinými, pro dobrý příklad, konati: nehledej samochvály, ale toliko vzdělání bližních, a tak chválu Boží. Za tou příčinou konej také povinnosti své svědomitě, i když tě nikdo nevidí; i kdyby žádná duše k Bohu se neobrátila; poněvadž Bůh, Jenž v skrytu vidí, jednou odplatí tobě, ne tak dle toho, mnoho-li jsi dokázal, ale mnoho-li jsi dle vůle Jeho dokázati zamýšlel!

---

*) I. Kor. 4, 7.
**) Luk. 1, 49.
***) I. Kor. 10, 31.
†) Mat. 5, 16.

§ 125. IX. O neopatrném přátelství.

1. Poněvadž přátelství jest vzájemným spojením duchů i srdcí*): souvisí s ním ovšem také *vzájemné sdílení veškerých statků*, jež každý z přátel vlastní má. Dle toho, zdali láska vzájemná čili přátelství zakládá se na lásce k Bohu aneb toliko na lásce těl; zdali přátelé sdělují sí na vzájem statky bohulibé, aneb snad statky hříšné, aneb aspoň nebezpečné: posuzováno býti musí přátelství samo.

Jest *přátelsví svaté*, v které spojují se duše šlechetné k účelům toliko šlechetným; sdělují si na vzájem statky bohulibé, jež je v dobrém utvrzují, a pospolu k Bohu přivádějí. Takové svaté přátelství měli mezi sebou světci Řehoř Nazianský a Basil**); Augustin a Alip***); Benedikt se svou rodnou sestrou Scholastikou†); František Salesský s Johanou Chantal††); Petr z Alkantary s Teresií†††) atd.

Jest *přátelství špatné*, vlastně jména přátelství nezaslu hující, jemuž lidé oddávají se bez Boha, pro smyslné toliko rozkoše, pro statky zvířecí, podobně jako i zvířata k sobě na vzájem lnou.

Jest *přátelství nedokonalé a nebezpečné*, jež povstalo ze vzájemného si libování přátel na statcích smyslných, byť i ne hned hříšných, ale přece snadno ku hříchu svádějících. Jako když lidé milostnou náklonností na vzájem sobě se oddávají, protože v náhledech svých snadno se shodují; jeden na druhém pěkné postavě, sličnému chování, lahodným řečem atd. se podivují. Přátelství taková, na smyslných náklonnostech založená, zvláště *mezi osobami různého pohlaví* uzavřená, připravují sice rozkoše: avšak vzbuzují v duši taktéž rozmanité a velice nebezpečné bouře, jako žárlivost, podezřívání, sklamání, výčitky atd. V bouřích takových ztrácí ale duch nábožnost, důvěru k svému duchovnímu vůdci; stává se vlažným, neposlušným, vzdorovitým; ztrácí dříve získanou ctnost, a přibližuje se k velkým hříchům. Ano smyslné přátelství, jež dle domnění přátel se milujících zprvu zcela svaté, čisté, duchovní bylo: zvrhá se ponenáhlu v přátelství zcela smyslné,

---

*) Srovn § 58. II. 2.

**) Slavnost jich se světí 9. května a 14. června.

***) 28. srpna.

†) 21. března a 10. února.

††) 29. ledna a 21. srpna.

†††) 19. a 15. října.

špatné, jak smutná zkušenost bezpočetných o tom podává důkazů.

A jako přátelství, na smyslných náklonnostech založené, jest nebezpečné a v záhubu uvádívá: rovněž *i pokrevenství a příbuzenství* bývá nebezpečno pro každého, zvláště ale pro toho, jenž dokonale žíti chce. Za tou příčinou učí také Pán: „Pakli oko tvé (t. j. někdo neb něco, co ti tak milým jest jako oko) pohoršuje tě, vylup je a vrz od sebe (t. j. vzdal toho od sebe, byť ti odstranění takové tak bolestným býti mělo, jako násilné vyrvání oka; věru musí tak býti; nebo): lépe jest tobě jednookému vjíti do života, nežli obě oči majícímu uvrženu býti do pekelného ohně“ *).

Příčinu toho, že *tělesné svazky pokrevenství, příbuzenství a přátelství často trhati musíme*, udává svatý apoštol národů, an píše: „Tělesný člověk (t. j. ten, jenž toliko dle přirozeného rozumu soudí i jedná, a k vyšším duchovním a nadsmyslným věcem se nevznáší, nechápá těch věcí, kteréž jsou Ducha Božího; nebo bláznovstvím jsou jemu a nemůže jim rozuměti, protože mají duchovně posuzovány býti“ **).

2. Jestliže ale přirozené svazky pokrevenství, příbuzenství a přátelství na smyslné toliko náklonnosti založeného, tak nebezpečny jsou pro ctnost vůbec, a pro dokonalost zvláště: *co učiníme, abychom nebezpečí, z neopatrného milování pocházejícího, se uvarovali?*

Učitelé života duchovního radí:

a) Častěji lásku svou k lidem zkoumej, tázaje se, proč a jak je miluješ? Lásku bohulibou od nezřízené pak snadno rozeznáš; nebo jako dým z komína vycházející prozrazuje, že v domě s ohněm se zachází: tak jistě také spůsoby, s kterými se k bližnímu chováš, oznamují, jestli jej nezřízeně miluješ. Že nezřízenou lásku k někomu máš, prozrazuješ, když často na milovaného vzpomínáš, zvláště i při modlitbách; když milostně, sladounce s ním rozmlouváš; nerad od něho se loučíš, ale rád s ním se kochás; když služeb a darů od něho přijímáš; jeho se zastáváš; se rmoutíš, jestli tvou lásku neopětuje; ho podezříváš; na soky své se hněváš a t. d.

b) Boha za pomoc vroucně pros, aby ti dal poznati, co v lásce tvé ku tvorům jest nezřízeného; i také síly ti dodal, pouta, byť i zlatá, roztrhati a Stvořiteli, Vykupiteli i Posvěteli svému zcela se zasvěcovati.

*) Mat. 18, 9.

**) I. Kor. 2, 14.

c) *Straň se lidí, kteříž srdce tvé nad patřičnou míru pro sebe zabavují.* Tedy netřeba-li, nepřijímej služeb neb darů jejich; nepohlížej jim všetečně v tvář; třeba-li s nimi rozprávěti: učiň tak zkrátka, vážně, pamatuje, že Bůh pohlíží na tebe, a že Božský Mistr řekl: „Jde-li kdo ke Mně, a nemá v nenávisti (t. j. v menší vážnosti) otce svého i mateře i ženy i synův i bratří i sester a ještě i života svého, nemůže býti mým učenníkem“ *). A „každý, kdož opustí dům, nebo bratry, nebo sestry, neb otce, neb matku, nebo manželku, nebo syny, anebo pole pro jméno Mé: stokrát více vezme, a životem věčným vládnouti bude“ **). A svatý Pavel radí všem: „Čas krátký jest, náleží tedy, aby i kteříž ženy mají, byli, jako by jich neměli .... a kteříž tohoto světa užívají, jako by neužívali“ ***).

Zenám sluší připamatovati ještě zvláště, by se všelikých smyslných přátelství zdržovaly, ježto ony více než muži jsou od přirozenosti k nim nakloněny, a pro svou živější obrazotvornost, jež jim zapomínání nesnadným činí, při nich náruživěji setrvávají. Milovati koho pro jeho duchovní neb tělesnou krásu samo o sobě ovšem není nic špatného; milovati ale někoho pro krásu až s náruživostí neúmornou, ano více než Boha: věcí v pravdě špatnou jest a vždy zůstává †).

§ 126. X. O nástrahách ďábelských ††).

1. Přemnohá musí každý člověk snášeti pokušení na cestě ku spasení; pokouší nás svět; pokouší nás tělo; pokouší nás ďábel. Ano když kdo z lásky k Bohu světa se co možná nejvíce varuje a nezřízené žádosti těla svého co nejvíce zapíráním zkrotil: potkává se ještě s jedním nepřítelem, nad ostatní lstivějším a krutějším, s ďáblem, jenž „obchází jako lev řvoucí, hledaje, koho by pohltil“ †††). Jestliže ale na každého dotírá, kdo jeho nástrahám odpírá a panství jeho se vzpouzí: dotírá on zvláště na ty, kteříž Bohu spůsobem do-

*) Luk. 14, 26.
**) Mat. 19, 29.
***) I. Kor. 7, 29—31.
†) Srovn. § 58 a 60.
††) Srovn. § 35. III. 3, § 38. I. 6., § 50. II. 3. e), § 86. III. 3., § 94. III. 3.
†††) I. Petr. 5, 8.

konalým sloužiti si umínili; proto i sám apoštol národů na nátisky jeho si stěžuje, když píše: „Dán jest mi osten těla mého, anděl satanův, aby mne zášijkoval“ *). Nemoha jinak škoditi, alespoň na to se snaží, aby mysl naši naplnil vždy novými přáními a zámysly, tak aby v ní nepokoj a zapomenutí na Boha spůsobil, i od konání obvyklých dobrých skutků nás zdržel. A jako Bůh dopustil zkoumati zbožného trpitele Joba i svatého Pavla: tak dopouští zkoušeti i nás, ježto přátelé nebývají poznáni ve štěstí, ale v neštěstí; a ježto chce nám poskytnouti příležitosti, abychom v bouřích života hlubší kořeny v ctnostech zapouštěli; zvláště ve svaté pokoře, základu všech ctností se utvrdili; a větších a hojnějších zásluh u Boha nabyli, jak svědčí svatý Jakub, řka: „Blahoslavený muž, kterýž snáší pokušení; nebo když bude zkušen, vezme korunu života, kterou zaslíbil Bůh těm, kteříž Jej (jako věrní přátelé vytrvale) milují“ **).

2. *Prostředky proti nástrahám ďábelským jsou:*

a) *Odpírej* jim zmužile ihned, jak se ozývati počnou. Kdo jiskry neutlumí, plamenu tak ryohle neuhasí.

b) *Pros Boha* za pomoc častými střelnými modlitbičkami, znamenaje se při tom svatým křížem; učiníš tak jako dítky, jež při blížícím se nebezpečí volají ihned po otci neb matce.

c) *Důvěřuj v pomoc Boží, nedůvěřuj silám svým;* nebo věrný† jest Bůh, který nedopustí nás pokoušeti nad to, což můžeme ***).

d) *Svěř se svému zpovědníkovi*, jenž ti poradí, jak bys nejsnáze se uchránil. Každý lotřík prchá, když se vidí býti prozrazeným; a tak i uchvatitel duší.

e) *Vystříhej se příležitosti* ku hříchům a hříchů samých, ježto již ďábla do duše pouští, kdo smysly své v uzdu nebere; a ještě více ten, jenž v hříchu spáchaném od Boha se byl odvrátil.

§ 127. XI. O vrtoších †).

1. *Vrtochy* (scrupuli) nazýváme ony s úzkostmi spojené domysly člověka, že něco hříchem jest, co jím v pravdě není.

*) II. Kor. 12, 7.

**) Jak. 1, 12.

***) Srovn. I. Kor. 10, 13.

†) Srovn. pojednání o svědomí, zvláště §§ 21., 22.

Od svědomí útlého rozeznávají se tím, že svědomí útlé výčitky činí pro *skutečné* přestoupení zákona Božího ve věcech nejnepatrnějších, čili že výčitky činí na základě *platných důvodů*: kdežto vrtochy jsou nepokojem duše na základu nepravých, vymyšlených, *ničemných důvodů*.

Počátek mají vrtochy někdy v tělesném *nezdraví*, a mívají je tedy lidé těžkomyslní, zádumčiví, nervósní. Jindy pocházejí z našeptů *ďábelských*, jež poznávají se z toho, že duch zvláště jest temnotou obestřen, nepokojen; srdce hořkostí naplněno; obrazotvornost představami hrůznými pobouřena; žádosti k věcem nepatřičným obrácené. Někdy konečně sužují člověka vrtochy z dopuštění *Božího*, aby člověk se pokořil; nicotu svou bez Boha snáze poznal; duši svou očistil.

Že vrtochy takové těm, kteříž dokonalými služebníky Božími býti chtějí, *velice na závadu* jsou: každý snadno nahlédne, kdo uváží, že člověk při nich veškerých skutků svých odsuzuje, posty, modlitby, almužny za hříšné aneb při nejmenším za bezcenné má, poněvadž stále se obává, že jich dobře nevykonal. Učitelé duchovního života porovnávají proto vrtochy s červy, kteříž kořeny vší dokonalosti podžírají.

Poněvadž vrtochy ty duševní zároveň i na život tělesný působí, zvláště mozek, jakožto sídlo sil duchovních, hubí: stává se nezřídka, že lidé, kteříž pokušením druhu tohoto dosti neodporují, šílenými se stávají, ano v pomatenosti ducha svého i *sebevrahy* se stávají.

2. *Již kterak ale pokušením takovým stíženému jest se chovati?*

Učitelé duchovní nakazují:

a) *Pros Boha*, aby tě zbavil duchovního nepokoje, jenž veškeré tvé jednání otravuje, podobně jako prosili apoštolové Pána na rozbouřeném moři: „Pane, zachovej nás, hyneme!“ *)

b) *Odevzdej se úplně vedení svého zpovědníka*, jakožto lékaře, ať si on již má své chyby aneb nemá. Pán jest to, jenž jej zástupcem svým učinil, a tobě poslušnost k němu nařizuje, an řekl: „Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá“ **). Na sebe samého nikterak nespolehej, ježto bláznovství tvé, jakým tvé vrtochy přede všemi moudrými jsou, právě v tom záleží, že se máš za rozumného, kdežto jím v pravdě nejsi! A jako tělesně slepý bez vůdce v záhubu

*) Mat. 8, 25.

**) Luk. 10, 16.

upadá: tak by se stalo i tobě, když bys při své slepotě duchovní samému sobě vůdcem býti chtěl.

c) Snaž se úzkosti své potlačovati a důvěru v Boha v sobě oživovati, kteryžto jest netoliko přísným, neuprositelným Soudcem na věčnosti: ale na světě neméně laskavým Otcem, dobrým Pastýřem, svrchovaným Slitovníkem. Svatý Jan, miláček Páně, těší zajisté zlatými slovy jednoho každého, kdo příčiny netoliko smyšlené, ale skutečné má, soudů Božích se lekati, an píše: „Synáčkové moji, totoť vám píši, abyste nehřešili. Pakliť by kdo i zhřešil (nezoufej; neboť) přímluvce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého" *).

d) Taž se sama sebe, *jak by jsi posoudil bližního*, jenž by v tvých poměrech jako ty jednal, zdaliž by jsi ho odsoudil? A dle toho posuzuj i sebe.

e) Jestli jsi *dle nejlepšího vědomí i svědomí se byl vyzpovídal*: nikdy více se netrap myšlénkou, zdali zpověď ta byla náležitá čili nic; ježto kdo takto svátost pokání přijal, hodně ji přijal, a komu kněz ve jménu Božím byl odpustil, tomu jest i zůstane odpuštěno.

§ 128. C) Kterak nabudeme vyššího osvícení s hůry?

Každý, kdo překážky, jež se mu na cestě k životu dokonalému stále v cestu kladou, statečně přemáhá; nad smysly svými přísně bdí; jazyk v uzdu bere; všeliká prudká hnutí citů i žádostí krotí a rozumem ovládá; z lásky k Bohu lásce ku časným statkům, zvláště také cti a marné oslavě odpírá; nástrahám světa a ďábla se protiví i všelikě vrtochy bloudícího rozumu svého bez únavy, vytrvale, s ochotou překonává: již v této bouři nejrozmanitějších a stále se měnících chutí a žádostí mnohé spůsoby ctnosti **) osvědčovati může. Avšak ctnosti u víru žádostí konané jsou ještě *nedokonalé*, podobající se ovoci posud nedozralému. Mají ale přece tu dobrou stránku, že duši naši od hříchů očisťují.

Ctnosti *dokonalé* konati může člověk teprv tehdy, když žádosti v mysli jeho se ozývající v moci své již má a v pokoji ducha svého s Bohem svým obírati se může. Čím více kdo nižších žádostí svých přemohl neboli umrtvil, čím doko-

*) I. Jan 2, 1.
**) Srovn. § 36.

naleji dovede se zapírati: tím lahodnějších a vznešenějších ctností jest schopen. I vystupovati může člověk s milostí Boží v zapírání sebe a tedy i ve ctnosti vždy výš a výše, až *hrdinou* ve ctnosti se stává, t. j. až nad jiné, ctnostné vyniká, podobně jako hrdina nad obyčejné udatné vojíny.

Nejdokonalejší ctnosti ale na světě není, poněvadž pokud žijeme, žádostí časných nikdy se nezbavíme, ježto ony mohou býti sice potlačeny, nikdy ale zničeny. *Nejdokonalejší ctnost jest teprv v nebi*, kde žádných vášní ani náruživostí pozemských více není; i tam ale však *stupně svatosti*, na jichž vrcholu jest Matka Boží a nad ní Sám Bůh člověk Ježíš Kristus. Jako lidé, jdouce za svými tělesnými žádostmi, víc a více smyslnými se stávají, až i úplně jako němá tvář toliko tělům svým žijí: tak lidé po dokonalosti se snažící, od tělesných žádostí svých odstupujíce, vždy více v duchovním životu se zdokonalují, ba andělům přibližují a Matce Boží i Bohu člověku podobnými se stávají.

Kdo ale Bohu světla se blíží, ten vždy více světla duchovního nabývá, se osvěcuje, až i světla věčného hodným se stává.

Ctnosti pak, v nichž člověk, jenž žádosti své již ovládati se naučil, zvláště cvičiti se má, a jež světlo s hůry v duši jeho přivádějí, jsou:

I. Opatrnost.
II. Spravedlnost.
III. Statečnost.
IV. Střídmost.
V. Bohopocta.
VI. Nábožnost.
VII. Poslušnost.
VIII. Trpělivost.
IX. Cudnost.
X. Mírnost.
XI. Pokora.

§ 129. I. O opatrnosti.

1. *Křesťanskou opatrností* neboli *pravou moudrostí nazýváme* onu ctnost rozumu, která nám ukazuje, co při každém jednotlivém činu svém činiti a čeho opomíjeti máme, aby-

chom bohulibě jednali. Poněvadž při každém činu jest súčastněna, tedy i všech ctností vůdkyní býti má.

Svatý Tomáš Akvinský rozeznává při křesťanské opatrnosti tyto *tři částky*:

a) aby člověk vynalezl prostředků, jež by skutek možným činily; této části říká také *porada*. I má se tedy člověk předkem tázati: Kdo má jednati? Co má činiti? Kde? Jakých prostředků užíti? Proč? Jak? Kdy jednati? Aby k těmto otázkám odpověděti mohl: má všeho náležitě uvážiti, poučení u moudřejších a zkušenějších lidí aneb v dobrých knihách hledati.

b) Aby člověk vynalezených prostředků náležitě posoudil, zdali spůsobilými jsou čili nic; této části říká *úsudek*. I má tedy člověk usouditi čili o prostředcích rozhodnouti.

c) Aby člověk vůli jako nakázal, aby to, co rozum za dobré uznal, také chtěla i provedla; této části říká *rozkaz rozumu* vůli.

Chyby proti křesťanské opatrnosti jsou jednak *z nedostatku* (opatrnosti), jako když kdo rychle, bez rozvahy soudí; aneb v rozhodnutích svých důsledným nezůstává; aneb na čem se ustanovil, skutkem neprovádí; aneb

z druhé strany *z přehánění*, jako když kdo toliko ve věcech časných opatrným jest, věčných nedbaje; aneb lstí, podvodem, klamem cíle svého dodělati se snaží.

Svatý Basil porovnává člověka, jenž bez křesťanské opatrnosti jedná, s lodí, která bez zkušeného kormidelníka na širé moře se pouští a tak ovšem zahynouti musí; a Sám Spasitel v příčině té dí*): „Svíce těla tvého jest oko tvé (t. j. jako oko tělu svítí a je u všech činech vede: tak máš dobrým úmyslem říditi se ve všech skutcích svých). Bude-li oko tvé sprostné (t. j. zdravé, dobré), všecko tělo tvé (t. j. veškeré jednání tvé) světlé bude. Pakli oko tvé bude nešlechetné, všecko tělo tvé bude tmavé. Jestliže tedy světlo, kteréž jest v tobě, tmou jest: sama tma jak veliká bude“ (t. j. když to, co tě v životě tvém jako světlo říditi má, totiž rozum, svědomí, víra, tmou jest, tak že i v dobrých skutcích tě svádějí: jak veliké budou pak nezřízené myšlénky, žádosti tvé! v jak bídný stav uvrhou tě zde i onde)!

2. *Kterak této křesťanské opatrnosti nabudeme?*

Učitelé církevní učí:

---

*) Mat. 6, 22. 23.

a) *Pros Boha* za radu, Jenž tě naučí i veškerých okolností uvážiti i jich náležitě posouditi, a dle toho se i rozhodnouti.

b) *Umrtvuj náruživostí svých,* zvláště těch, jež ku tělesné rozkoši směřují, poněvadž náruživosti ty rozum jako mlha slunce zatemňují.

c) *Přemýšlej* o svých skutcích a zkušenostech, ježto zkušenost jest nejlepší učitelkou spořádaného života.

d) *Raď se* s moudrými, bohabojnými lidmi, zvláště se svým vůdcem duchovním, a nechtěj býti soudcem ve vlastní záležitosti, ježto samoláska duchovní zrak náš přečasto zaslepuje.

§ 130. II. O spravedlnosti*).

1. *Křesťansky spravedlivým* jest, vůbec řečeno, povšechně toliko ten, jenž dle možnosti ve veškerých ctnostech se cvičí. Křesťanskou spravedlností ale v užším smyslu anebo základní ctností nazývá se stálý a vytrvalý obyčej každému dávati a prokazovati to, čím jsme komukoli povinni, buď že mocí zákona, jenž nás váže jisté skutky konati (justitia legalis); anebo mocí jakési smlouvy (justitia commutativa); aneb mocí úřadu svého, jenž nás váže zásluhy spravedlivě odměniti (justitia distributiva) aneb pochybení spravedlivě pokárati (justitia vindicativa).

2. *A kterak staneme se křesťansky spravedlivými?*

Pravidla spravedlnosti té jsou:

a) *Odtrhuj srdce své od časných statků*, ježto ony rozum tvůj oslepují a vrozený cit pro právo a spravedlnost otupují, uvažuje, že všecko zde na světě máme jen zapůjčené, podobně jako hosté v hostinci nádobí i příbytek.

b) *Varuj se malých nespravedlností*, ježto ony vždy k větším popuzují. Jidáš zprvu jen po malých částkách ze společné pokladny ukrádal, až konečně, že lakotě své mezí nekladl, i Pána svého za mrzkou odměnu prodal!

d) *Zkoumej se přísně*, zdali komu čím povinen jsi; a jestli ano, svědomitě nahražuj! Nemůžeš-li najednou: nahražuj po částkách, jako kdo nemůže hromadu kamení najednou odnésti, odnáší ji po menších částkách**). Kdo škod učiněných

*) Srovn. § 98.

**) Srovn. § 98. III.

nahraditi nechce: ukazuje, že ani pokání jeho upřímným není, a že on jest podobný fariseům pokrytec!

§ 131. III. O statečnosti*).

1. *Statečností nazývá se* ta křesťanská ctnost, kteráž člověka spůsobilým činí, že v povinnosti své pevně stojí i tehdáž, když konání jí s velmi těžkými překážkami a obtížemi spojeno jest. I pomáhá rozumu, aby *opatrně* se rozhodoval; ale řídí také vůli, aby *spravedlivě* každému prokazovala, čím komu jsme povinni. Se střídmostí, která příjemnosti potlačovati učí, s opatrností a se spravedlností tvoří **čtvero základních čili stěžejných ctností** (virtutes cardinales), jež proto se tak jmenují, že na nich jako na „základech" ostatní život ctnostný zbudován býti musí; čili že se kolem nich jako kolem „stěžejů" veškerý mravný život lidský otáčí.

Učitelé života duchovního rozeznávají při statečnosti těchto *pět stupňů:*

a) Statečný krotí vášně i náruživosti, a cvičí se ve ctnostech. Věc ta není snadná, aby člověk, zvláště když jemu Bůh dlouhého věku popřává, vždy na stráži byl, a nikdy Bohu ani lidem ani sobě dáti necpomenul, čím komu jest povinen. Proto také ten, jenž sebe přemohl, větším hrdinou jest, než kdyby byl deset měst vydobyl; a kdo prudký hněv rozumem ovládl a ohnivou žádost těla po věcech smyslných v sobě umrtvil, větším jest než Herkules, o němž staří bájili, že v síle své zkrotil lva a přemohl silné i svůdné amazonky!

b) Statečný přináší život svůj v oběť za duchovní neb tělesné blaho svých bližních; jako když vydávají se horliví kněží k zvěstování evangelia s nasazováním života na daleké a nebezpečné cesty; soudcové vyřknou spravedlivý soud, i když propuštěním aneb smrtí se jim proto hrozí; milosrdní obsluhují nakažlivou nemocí stížené a t. pod.

c) Statečný pro vyznávání víry v Boha a lásky k Němu neleká se hroznych mučidel ani smrti mučennické.

d) Statečný udatně snáší i největší neštěstí, jež Bůh naň i z nenadání dopouští; jako Job snesl smrt desíti svých dítek, ztrátu veškerého majetku i zdraví svého, ano i nespravedlivé posuzování manželky a přátel svých, říkaje toliko: „Pán Bůh

*) Srovn. § 91. Úvaha.

dal, Pán Bůh vzal. Budiž jmeno Páně pochváleno! Jestliže dobré věci brali jsme z ruky Boží: zlých proč bychom nepřijímali?“

e) Statečný netoliko udatně, ale s plesáním veliká zla na se přijímá. Tak apoštolové, když pro hlásání Krista byli zmrskáni, radovali se, že hodnými učiněni byli trpěti pohanění pro jméno Ježíše*); a svatý Vavřinec, když pro Krista na roště byl pečen, katanů svých žádal, aby jej na stranu druhou obrátili**).

2. *Kterak ale nabydeme takovéto neohroženosti u vyznání víry své?*

Učitelé církevní učí:

a) Pros Boha za dar statečnosti, ježto bez Něho ničeho k životu věčnému dopomáhajícího vykonati naprosto nelze.

b) Při rozjímáních svých vždy z rána již napřed uvaž, co odporného by tě v den následující postihnouti mohlo; mysl svou Bohu odevzdej; *Bohu slib, že z lásky k Němu dnes tu a tu obtíž*, která tě snad potká, *ochotně sneseš.*

c) Navykej si každodenní protivné příhody bez bázně i hněvu snášeti; nebo kdo v malém není Bohu věrným: kterak bude ve velkém? Kdo nesnáší ochotně všeliké řeči štiplavé, posudků nepříznivých, škody nepatrné: kterak by se mohl osměliti, za Krista chtíti zbaveným býti veškerého majetku, veškeré cti, ano i života při mučennictví?

d) Častěji rozjímej, s jakou ochotou i statečností Božský Mistr snášel chudobu a pronásledování po celý život svůj z lásky k nám, „Jenž přece hříchu neučinil, aniž jest nalezena lest v ústech Jeho“ ***)!

e) Snaž se vždy víc a více lásku svou k Bohu rozněcovati †). Nebo jestliže lidé světáčtí z lásky ku penězům, hodnostem, ženám tisícerých obtíží snášejí, ano i nebezpečí života často se vystavují: čeho schopen bude teprv ten, jenž s horoucností zamiloval si přemilostného, nejdobrotivějšího, nejšlechetnějšího a nejvěrnějšího Boha svého? Ó v pravdě, že „silné jako smrt jest milování“ ††)! Kdo horlivě miluje, raději umře, nežli by lásku svou opustil.

---

*) Skut. apošt. 5, 41.
**) Svátek jeho 10. srpna.
***) I. Petr. 2, 22.
†) Srovn. § 8, 6.
††) Píseň Šal. 59.

§ 132. IV. O střídmosti*).

1. *Střídmost*, má-li smysl tolik jako zdrželivost, nalezá se při každé ctnosti. Každá ctnost vyžaduje jakéhosi přemáhání čili něčeho, co se nám zamlouvá, se zdržovati neb odříkati. *Střídmostí ale, jakožto ctnosti základní, vyrozumívá se* ctnost ona, kterou křesťan umí tělesné žádosti tak krotiti a ostatních vezdejších věcí tou měrou jen užívati, aby na duši škody neutrpěl. Člověk tedy z toho, co Bůh užívati nedovoluje, odpírá si naprosto všecko; ze smyslných věcí dovolených užívá jen potud, pokud užíváním tím rozum čili oko duchovní se jemu nezastírá, a vůle po žádostech hříšných nejde.

Kdo takto všech požitků smyslných, jež jemu rozum zkaliti mohou, vytrvale se zdržuje: rozumu svému lepšího vyvinutí dopřává; víru v Boha více upevňuje; mysl svou nebeskými pocity naplňuje; vůli snadněji ku statkům záhrobním nakloňuje, a tak nebešťanům vždy podobnějším se stává.

Nestřídmost naopak rozum otupuje; obraz Boží v člověku porušuje; zvířatům podobným jej činí; duchovního ponaučení neschopným; k modlitbě a přijímání svátostí nespůsobilým činí. Proto lidé nestřídmí upadají v nevěru, kacířství, rouhání, až konečně v zatvrzelosti srdce svého umírají.

2. *Kdo ctnost střídmosti nabyti* chceš:

a) Nejídej ani nepij příliš mnoho ani věcí příliš hledaných, drahocenných; ale požívej pouze tolik, mnoho-li k zachování života jest zapotřebí, a pokud silám duchovním na závadu není. Co týká se úpravy jídel, ovšem dlužno slušný ohled míti na stav i důstojnost člověka. Jinak zajisté musí žíti panovník s dvorem svým; jinak kněz; jinak úředník; jinak řemeslník, nádeník; jinak poustevník, řeholník v přísném řádu neb kajicník, jenž za sebe aneb ze zvláštního vnuknutí Božího i za hříchy svých bližních zadost činiti se snaží. Avšak toliko *rozkoše vyhledávati* v jídlech neb pití by neměl nikdo; ač pokrmů a nápojů bez příjemné chuti požívati nemůžeme: nemáme přece pro pouhou tuto příjemnou chuť jich požívati; ale kdykoli požíváme, máme vždy obnovení sil, utvrzení přátelství, aneb jiný šlechetný úmysl na zřeteli míti, a požitky smyslné vždy i pamatováním na Boha kořeniti**).

b) Rovněž při užívání ostatních dovolených rozkoší smysl-

---

*) Srovn. § 89. I 11., § 95. Úvaha

**) Srovn. také o chuti § 118.

ných snaž se umírňovati, a jich raději v duchovní požitky zaměňovati, aneb aspoň s pamatováním na Boha spojovati.

§ 133. V. O bohopoctě*).

1. Bohopocta jest dcerou základní ctnosti spravedlnosti. Spravedlnost žádá, abychom jednomu každému dávali i prokazovali, čím komu povinni jsme, a tedy i Bohu, čím Jemu povinni jsme. Boha sice jakožto Bytost nesmírnou my lidé obmezení s důstatek ctíti nemůžeme; avšak činíme-li tolik, mnoho-li můžeme, máme ctnost bohopocty.

Bohu čest prokazujeme, i když víru svou v Něho slavně vyznáváme neb přísahámě; i když sliby Jemu učiněné plníme; i když v modlitbách k Němu se utíkáme, aneb zvláštní služby Jemu na počest konáme. Avšak čím koli Boha ctíti chceme, vše musí vyrůstati z *vnitřního přesvědčení*, jako strom z kořenů; sic jinak veškeré dary bez oběti vnitřní u Boha bez ceny jsou. A jestliže dvořané při panstvech svrchovanou měrou o to péči mívají, aby jich uspokojili, a v přízni postoupili: čím více sluší *i na zevnější úkony bohopocty pilný pozor míti* křesťanům, pravým služebníkům Nejvyššího! Andělé nebeští zahalují obličeje své před tváří Boží, a i světci nejrozmanitějším spůsobem neskonalou úctu svou svému Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli na jevo dávali a dávají. Svatý František Borgiáš denně stokrát a svatý Pavel poustevník 300krát na kolena klesali a k Bohu se modlili; svatý apoštol Jakub měl od častého a dlouhého klečení tvrdé mozoly na kolenou; Syn Boží modlíval se s očima k nebesům obrácenýma; publikán modlil se se zrakem k zemi sklopeným na znamení nehodnosti své, a bil se v prsa, a jiní činili podobně. Zdaž bylo by to něco velikého, kdybychom i my, milí čtenáři! s podobnou vroucností vnitřní i zevnitřní, myšlením, slovy i skutky věčného Pána svého ctíti si umínili i Jej ctili?

V kostele při veřejných službách Božích sluší hlavně na výkony, Církví Páně nařízené, bedlivý pozor míti, a co nejvroucněji při nich myslí svou k Bohu se obraceti; jinak ale pro marnou snad chloubu ničeho neobyčejného a nápadného nečiniti. *V domácnosti své* ale a v soukromí i my hlu-

*) Srovn. § 61—68.

bokou úctu svou k Bohu, a nehodnost vlastní rozmanitými spůsoby po příkladu svatých osvědčovati můžeme i máme.

§ 134. VI. O nábožnosti*).

1. Nábožnost (devotio) jest ctnost, kterouž za pomoci Boží se vší rázností svobodné vůle své rozhodujeme se pro to, příjemné i odporné, čeho rozumem svým poznáváme. I má příčinu svou *v lásce k Bohu* i v naší bídě a uznávání jí čili v naší *pokoře*. Nebo kdo miluje Boha, rád Jemu slouží, přání Jeho plní, a sice netoliko zřejmě vyslovených, ale i těch předpokládaných, podobně jako každý milující člověk přání milovaného i vyslovená i předvídaná i předpokládaná s ochotou plní. A kdo uznává, zvláště při rozjímáních, nesmírnou velebnost Božskou a oproti ní neskonalou nízkost svou: rovněž snaží se Velebnosti Boží zadost činiti, věda, že ona služby jeho si přeje aneb alespoň jí nepohrdá.

Tuto neobmezenou oddanost k Bohu máme osvědčovati i tehdáž, když snad při osvědčování jejím žádných citelných, sladkých pocitů neokoušíme, jako i Pán Ježíš v zahradě gethsemanské pražádné sladkosti při modlitbě své neokoušel, ano smuten byl až k smrti, ale přece se modlil: „Ne má, ale Tvá vůle se staň! Ne jak Já chci, ale jak Ty chceš, staň se!“

Chtíce ale býti takto ve všem Bohu odevzdanými, pociťujeme v sobě tyto *odpory*:

a) *Náklonnosti k časným rozkoším a ku smyslnému uspokojení.* Avšak překážky ty přemáhati máme pomyšlením, že nelze zároveň dvěma pánům sloužiti, z nichž co jeden nakazuje, druhý zakazuje; a co jeden odporoučí, druhý zavrhuje**).

b) *Nečistotu srdce*, t. j. hříchy, byť i ne smrtelné, tož aspoň všední, jež ale přece duši vlažnou činí.

c) *Nadmírná a s roztržitostmi spojená zaměstnání*, jak toho dokladem jsou pozvaní na svatbu, z nichž některý zdráhal se přijíti proto, že ves koupil; jiný, že spřežení volů získal neb ženu pojal a t. d.***)

d) *Starosti o časné zaopatření*, jako otázky: Co budeme jísti, píti; čím se odívati a t. pod.

---

*) Srovn. § 64. II. 3.

**) Srovn. Mat. 6, 24.

***) Srovn. Luk. 14, 16—24.

2. *Avšak kterak nabudeme upřímné nábožnosti?*
Učitelé církevní dí:

a) Měj dobrou vůli!

b) Snaž se o ni! Proto se přemáhej; Boha za pomoc pros; pamatuje na příklad Bohačlověka v zahradě gethemanské.

c) Nepohrdej sladkou zbožností smyslnou, když ti jí dobrý Bůh popřává, ježto píše svatý Pavel: „Radujte se v Pánu vždycky: opět pravím, radujte se!“ *) A svatý Jan docela vybízí, abychom za útěchu takovou, jež srdci síly a odvahy dává, aby rozkošemi toliko smyslnými pohrdalo, vroucně prosili, an uvádí slova Páně: „Proste, a vezmete, aby radost vaše dokonalá byla“ **).

d) Přijímej sice smyslnou zbožnost, ale s pokorou, tak abys se nedomníval, že ti jí Bůh jest povinen, ale přesvědčen byl, že ti jí může každé chvíle pro poklesky tvé odejmouti. Také často uvažuj: Jestliže Bůh ctitelům svým již na světě tak sladkým se činí: jakou blažeností naplní asi ty, kteříž Jemu věrnými setrvají až do konce?

e) Nebuď nepokojným, když tě snad sladké smyslné pocity zbožnosti opustily, ale spíše rci s Pánem: „Ne má, ale Tvá vůle se staň! Ano buď vůle Tvá jako v nebi u nebešťanů tak i na zemi při nás hříšných!“

Kdo mnohé pobožnosti sice spolu koná, při nich ale neposlušným, domýšlivým, lakotným a závistivým jest: marnou naději se kojí, že v lásce u Boha prospěje, ježto v pravdě nábožným býti tolik znamená jako býti poslušným, zdrželivým, spravedlivým!

§ 135. VII. O poslušnosti ***).

1. Ctnost poslušnosti v tom záleží, že jsme vždy ochotni rozkazy svých zákonitých vrchních vyplniti, ať si již dány byly zřejmě slovy, aneb toliko jakýmkoli znamením, jak učí svatý apoštol: „Každá duše mocnostem vyšším poddána buď; neboť není mocnosti, leč od Boha, a kteréž jsou, od Boha zřízeny jsou“ †). Toliko ve věcech, jež se zákony Božími ani

*) Filip. 4, 4.
**) Jan. 16, 24.
***) Srovnej pojednání o 4. přikázaní, zejména §§ 84. a 85.
†) Řím. 13, 1.

církevními v souhlas uvésti nelze, poslušnými býti nesmíme, odvolávajíce se v případech takových ku slovům apoštolským, že sluší více poslouchati Boha nežli lidí*).

Kdo s ochotou a z lásky k Bohu poslušným jest, *přináší Bohu v oběť svobodnou vůli svou*; a poněvadž svobodná vůle jest nejvzácnějším naším vyznamenáním od Boha: člověk z lásky k Bohu poslušný přináší Bohu s darem nejvzácnějším ovšem i také oběť nejdrahocennější. Proto také vytýkal Samuel neposlušnost Saulovi, jenž přes zákaz Hospodinův ovce a voly v oběť zápalnou byl přinesl, a řekl: „Zdaž chce Hospodin zápalům a obětem, a ne raději, aby bylo posloucháno hlasu Hospodinova? *Lepšíť jest zajisté poslušenství nežli oběti*, a uposlechnouti více, nežli obětovati tuk skopců“ **). Bez poslušnosti tedy ani bohopocta ani ostatní dobré skutky ceny nemají; ano ostatní ctnosti vůbec nemožnými jsou. Proto když Adam neposlušností záhubu na celý svět přivedl: bylo třeba neobmezené poslušnosti samého Bohočlověka, jakožto Adama druhého, aby člověčenstvo vykoupeno býti mohlo!

Ovšem, poslušným nemůže se státi, kdo dříve neučil se býti ve svém jednání opatrným, ku každému i k Bohu spravedlivým, v konání povinností statečným, v užívání věcí smyslných střídmým; poslušnost zajisté co nejúžeji se ctnostmi stěžejnými spojena jest. A jako z nich pochází, tak k nim ona zase přivádí, tak že *kdo z lásky k Bohu jest poslušným*: *i opatrným*, *i spravedlivým*, *i statečným*, *i střídmým se stává*, ježto Bůh Sám těchto ctností z poslušnosti nakazuje. Z toho patrno, že poslušnosti jest svrchovanou měrou *třeba*, a to netoliko těm, kteříž dokonale křesťansky žíti chtějí, ale již i k udržení pořádku mezi lidmi vůbec. *Bez poslušnosti byli by lidé jako houfy zvířat*; jako vojsko bez vůdce; loď bez kormidelníka; hudba bez řiditele; a veškeren pořádek na světě na rub by se obrátil!

2. Učitelé života duchovního rozeznávají tyto *tři stupně poslušnosti*:

a) *Poslušnost ochotnou.* Z rychlosti těla soudí se na zdraví těla, a z ochoty duše ku poslušnosti, zvláště při věcech obtížných, na zdraví její.

b) *Poslušnost prostosrdečnou* čili *nelíčenou*, kterou má, kdo bez rozmýšlení a bez posuzování rozkazujícího ihned

*) Srovn. § 11. a násl.

**) I. Král. 15, 22.

rozkazu danému se podrobuje, jako by od samého Boha přímo vycházel. Tak svatý Petr vyvrhl sítě k lovení, když Pán tak nakázal, ač se jemu jako zkušenému rybáři zdáti musilo, že nic nepolapí*); a svatý Pavel v příčině té píše: „Služebníci! buďte poslušni pánů.... ve sprostnosti srdce svého jako Krista!“ **)

c) *Poslušnost radostnou*, kterou má ten, jenž s radostnou tváří a milostnou řečí rozkazu sobě učiněnému se podrobuje. Tak s myslí veselou kázali apoštolové evangelium při všech nátiscích, kterých jim snášeti bylo, ani všichni zajisté přesvědčeni byli o tom, co napsal svatý Pavel, že „veselého dárce miluje Bůh!“ ***)

Každý také, kdo v pravdě z lásky poslušným jest, prokazuje náležitou *úctu Bohu* Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli; jakož i *všem lidem*, kteříž místo Boží při něm byli zastávali, jako jsou rodiče, učitelé, příbuzní, ano i spoluobčané, a sice netoliko slovy, ale i skutky. Rovněž snaží se uvnitř dobrodiní jejich uznávati, i také zevnitř uznalost svou jim na jevo dávati; jakož vůbec každému, kdo nějaké vyšší, nad ostatní lidi vynikající postavení zaujímá, náležitou poctu prokazovati.

3. Kdo chceš *spůsobem bohulibým poslušným se státi*, musíš:

a) *uvažovati, že vrchní zastupují místo Boha*, ježto „není mocnosti, leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou“ †); a že řekl Pán: „Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“ ††) Také Sám poslušen byl až ku smrti kříže.

b) *Musíš se poslušnosti učiti*, jako se člověk každému umění učiti musí; zvláště třeba rad duchovního vůdce co nejsvědomitěji zachovávati, ježto jemu bude Bohu za rady tobě udělené počet klásti; a ježto Bůh velí ho poslouchati, když nakazuje: „Kdo vás slyší, Mne slyší!“

---

*) Srovn. Luk. 5, 5.
**) Efes. 6, 5.
***) II. Kor. 9, 7.
†) Řím. 13, 1.
††) Luk. 10, 16.

§ 136. VIII. O trpělivosti.

1. Když kdo má nemírné překážky na cestě ku spasení, jež jinému strachu nahánějí, a ty s hrdinnou myslí přemáhá: říkáme, že *statečným* jest. Když ale kdo protivné příhody života, jež mysl jeho vášní *zármutku* naplňují, s klidnou myslí snáší, říkáme, že *trpělivým* jest. Strach, jenž sobě zlé věci představuje, které *budoucně* nastati mohou, vyvolává ctnost statečnosti; zármutek, jejž *přítomné* věci zlé vzbuzují, vyvolává ctnost trpělivosti.

I *zkoušívá Bůh* ku trpělivosti *hříšníky*, aby se polepšili, podobně jako ranhojič vypaluje i řeže, aby zdraví tělesného napravil. Zkoušívá Bůh *spravedlivé*, aby se v službě Jeho vlažnými nestali; nebo kdyby světské radosti, jež tolik hořkostí připravují, ještě i sladkými býti měly: kterak že by lidé se jich odříkati naučili? Zkoušívá Bůh i *horlivé*, podobně jako zkoušeno bývá zlato v ohni. Zdaž také veliká oslava věrných v nebi nevyžaduje, aby si jí každý dle možnosti zasloužil, když „nejsou rovná utrpení tohoto času budoucí slávě, kteráž se zjeví v nás?“ *)

2. Učitelé církevní rozeznávají tyto *tři stupně trpělivosti*:

a) Trpělivý *potlačuje zármutek, aby se zevnitř nejevil*;

b) *mírní zármutek i uvnitř*, představuje si příklady zbožných trpitelů křesťanských, jako životy svatých vyznavačů mučenníků, zvláště příklad samého Utrpitele Ježíše Krista; a

c) *snáší utrpení s radostí*, jako činili svatí apoštolové, když pro hlásání jména Páně byli ztrýzněni **).

3. *Kdo chceš trpělivým se státi*, musíš:

a) *Boha za pomoc prositi.* Utrpení Bůh ku prosbám neodnímá vždycky; ale trpělivosti trpitelům prosícím udílí vždycky. Proto také píše svatý Jakub: „Jest-li kdo z vás v zármutku? Modliž se!“ ***)

b) *Musíš na utrpení se připravovati*, jako Pán na ně připravoval apoštoly své, an předpovídal: „Na světě nátisk míti budete; ale doufejtež! Ját jsem přemohl svět!“ †)

c) *Musíš přijímati častěji svátosti*; nebo jestliže Eliáš prorok k rozkazu anděla Páně chlebem se nasytiv, „šel v síle

---

*) Řím. 8, 18.
**) Skut. apošt. 5, 41.
***) Jak. 5, 13.
†) Jan. 16, 33.

pokrmu toho čtyřiceti dní a čtyřiceti nocí, až na horu Boží Horeb“ *): jakou silou naplní nás teprv chléb, jenž s nebe sestoupil, a který pro toho, jenž ho požívá, má zaslíbení života věčného?**)

§ 137. IX. O cudnosti***).

1. Ctnost cudnosti patří ku střídmosti, jako dcera k matce. Sídlo své má ve vůli naší, jako ovšem všechny ctnosti naše vůbec; a proto kdyby kdo zevnitř na těle násilím porušen byl bez svolení vnitřního, pannou neb panicem býti by nepřestal. Dobrovolná a vědomá zalíbení v jakých koli věcech oplzlých jsou vesměs hříchy smrtelnými, a neobstojí při nich tedy ctnost vůbec, tím méně dokonalá ctnost. Proto také všichni svatí a světice Boží co nejpečlivěji pud pohlavní střežili, každého prudšího hnutí jeho se lekali, a všech prostředků užívali, aby tělo i duši v čistotě svaté uchovali. Tak svatý Benedikt, napaden byv žádostí tělesnou, v trní tak dlouho se válel, až bolest v těle rozedraném se rozlévající hříšnou žádost jeho udusila. Svatý Bernard v podobném případu ponořil se nahý do zamrzlého jezera, do něhož byl díru vyhloubil. Svatý Tomáš Akvinský odehnal od sebe hořícím dřevem ženštinu, která se k němu s úmyslem nečistým blížila.

Není divu, že se světci každé necudnosti lekali; nebo žádná nepravost tak velice rozum neoslepuje a ku zvířatům nás nesnižuje, jako necudnost: ani žádná snad více k andělům nás nepovznáší a ku dokonalému spojení s Bohem nepřipravuje, jako cudnost. A proto také blahoslaví Pán duše cudné slovy: „Blahoslaveni čistého srdce: neb oni Boha viděti budou“ †); t. j. budou Boha co nejdokonaleji poznávati již zde na světě skrze víru, které se stanou schopnými, a spůsobem dokonalým spojí se s ním po smrti.

2. *Prostředky k dosažení ctnosti této*, při naší pokažené přirozenosti tak nesnadné, ku životu křesťanskému tak přežádoucí, ku životu dokonalému naprosto nezbytné, udávají učitelé života duchovního tyto:

---

*) III. Král. 19, 8.
**) Jan 6, 55.
***) Srovn. 92. a násl.
†) Mat. 5, 8.

a) Varuj se důvěrného obcování s osobami druhého pohlaví; neboť „pro krásu ženskou mnozí zahynuli: a odtud žádost jako oheň se rozněcuje“ *). Jestli přemožen byl smilnou žádostí jinak nepřemožitelný Samson, vítěz nad Goliášem David, nejmoudřejší všech králů Šalomoun: kterak že ty domnívati by se mohl, že nezhřešíš, když příležitostí ku smilstvu varovati se nebudeš? Ctnost cudnosti bez ostražitosti podobá se štěpnici bez ohrady, z které lstivý nepřítel odnese, co se jemu líbiti bude. Proto také učí svatý Bernard, že „s osobami druhého pohlaví zcela svobodně zacházeti a při tom nezhřešiti, těžší věcí jest, než mrtvé vzkřísiti!“ A blahoslavený Jordán dí: „Dobrou věcí jestiť voda, dobrou věcí jestiť země; avšak spojí-li se obě, jest z nich nepěkné bláto!“

A tak podobně i hodné osoby různého pohlaví, spolu v důvěrné společenství se spojujíce, věc nepěknou způsobí, a na vzájem záhubu si připraví, ježto právě rozkoš, z tělesného spojování pocházející, jest sice *sladká*, ale zároveň i pro blaho duše i těla svrchovanou měrou *jedovatá!* Za tou příčinou svatý Augustin tak byl obezřelým, že ani se svou sestrou pospolu žíti nechtěl, ježto se obával, že by aspoň cizím lidem odtud jakési podezření a tak i pohoršení povstávati mohlo, ne sice snad pro sestru samu, ale pro ty ženy, kteréž sestru jeho by navštěvovati mohly. Ovšem, „kdo (ale) miluje nebezpečí, zahyne v něm!“ **)

b) Umrtvuj smyslů svých, ježto ony snadno stávají se podobnými zdivočelým koňům, kteříž jezdce své uvádějí v záhubu. Květina čistoty daří se jen v drsné půdě. Svatý Pavel za příčinou tou o sobě samém píše: „Tresci tělo své a ve službu podrobuji, abych snad, jiným káže, sám nebyl zavržen“ ***).

c) Snaž se býti pokorným, ježto Bůh pyšným se protiví, a tajnou pýchu, přečasto zjevným smilstvem trestává, kdežto pokorným dává milost.

d) Boha za pomoc pros, podobně jako napadení panovníci jiné panovníky za pomoc prosí, když sami mocného nepřítele přemoci nemohou.

e) Vyznávej zpovědníku svému netoliko poklesky proti svaté čistotě: ale i příležitosti a pokušení proti ní, ježto ďábel jako každý jiný lupič prchá, když vyzrazen jest.

*) Sir. 9, 9.
**) Sir. 3, 27.
***) I. Kor. 9, 27.

f) *Trestej tělo své* skutky kajícími, jako posty, rouchem drsným a t. pod.

§ 138. X. O mírnosti.

1. *Mírnost* čili *tichost* jest ctnost, jež křesťana spůsobilým činí, aby nespravedlivý hněv v sobě krotil, a nižádné pomstě v sobě vzniknouti nedal. I rozeznává se od trpělivosti, že trpělivost umenšuje *zármutek*, mírnost ale *hněv*. Svatá Lidvina bez reptání a zármutku snášela po 38 roků nejhroznější nemoci čili utrpení *zevnější*, a byla tedy velice utvrzena v trpělivosti; král David snášel pohanění od poddaného svého Semeje*), čili utrpení *vnitřní*, aniž by byl dal hněvu místa v srdci svém, aneb zlolajníka trestal, jak průvodčí jeho si přáli, a byl tudíž velice mírný neboli tichý.

Bez mírnosti nejedná žádný rozumný člověk; nebo **hněv**, který mírnosti na odpor stojí, olupuje o rozvahu rozumu, kterým právě nad zvířata vynikáme. Proto člověk hněvivý nejedná jako člověk, ale chová se jako zvíře ve vášni své: místo klidné mluvy řve; očima otevřenými téměř nevidí, jako by je zastřeny měl; ušima otevřenými téměř neslyší, jako by ve spaní byl; tělo se jemu třese, prsa se dmou, obličej hoří, oči srší ohněm, krev jeho jako žhavý kov v něm vře, a on počíná si jako člověk beze smyslu a bez rozumu, jako šílenec. Jestli tedy kdo jako člověk, rozumem obdařený, jednati chce: musí hněv v sobě krotiti, msty se odříkati, čili na mírnost se snažiti. Byť to mnohému obtížným býti se zdálo: nemožným to není; nebo mohou-li lvi, při vrozené divokosti své, zkroceni býti: kterak že by nemohl člověk rozumný přemoci nezřízenou náklonnost svou k hněvu?

Bez mírnosti nelze býti pravým křesťanem, t. j. následovníkem Toho, jenž dí: „Učte se ode Mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem“ **); jenž jako ovce k zabití veden byl a jako beránek před střižícími Jej oněměl a neotevřel úst svých ***) k žalobám; nýbrž, „když Jemu láli, nelál; když trpěl, nehrozil, ale vydával se tomu, jenž soudil Ho nespravedlivě“ †).

---

*) III. Král. 19, 5—10.
**) Mat. 11, 29.
***) Isai. 53, 7.
†) I. Petr. 2, 23.

Kdo tedy věrným následovníkem Kristovým býti chce: na mírnost čili tichost z lásky ku Kristu Ježíši snažiti se musí.

Bez mírnosti, bez které nelze ani dobrým křesťanem býti, ovšem *naprosto nemožno jest, vrcholu života křesťansky dokonalého dostoupiti*, jenž záleží v jasné, Bohu zcela odevzdané mysli. Jako nelze viděti slunce, když se před ně mrak postaví: tak nelze jasnosti ducha udržeti, když mraky netrpělivosti a hněvu v před se staví, a bouře nezřízených citů v srdci se prohání. Kdo tedy život dokonalý chce žíti, hněv a žádost pomsty v úzdu musí bráti, čili dříve mírným a trpělivým se státi.

Kdo sebe dovede v hněvu opanovati, snadno *přemůže i hněv protivníka svého.* Oheň ohněm se neuhasí, ale vodou! A podobně ani rozhněvaný hněvem odpůrce ukrotiti se nedává, ale jeho mírností a klidem duchovním. Proto také učí Písmo: „Odpověď jemná skrocuje hněv: (ale) řeč tvrdá vzbuzuje zuřivost“ *)!

2. *A kterak že ctnost tuto nezbytnou a přežádoucí získáme?*

Pravidla k získání mírnosti jsou:

a) *Připravuj se na pokušení ku hněvu*, a i na to, jak se přemůžeš; zvláště při ranním rozjímání uvažuj, jaké asi obtíže by tě dne nastávajícího stihnouti mohly, a umiň si, že po příkladu Božského Trpitele, a z lásky k Němu, povinnost svou toliko s klidnou myslí, beze všeho se přenáhlování plniti budeš.

b) *Rozjímej častěji o vlastních poklescích svých, a pak zajisté ochotněji jiným odpouštěti budeš.* Zdaž pro hříchy smrtelné nezasloužil jsi sobě častěji smrt věčnou? Proč neměl bys škůdci svému odpustiti, když ti z dopuštění Božího nějaké utrpení na světě připraví? Pamatuj, co píše apoštol národů: „Mně pomsta, Já† odplatím, praví Pán“ **).

c) Tvrdí-li se, že urážky a křivdy tobě samému učiněné, snadno odpouštěti máš: netvrdí se tím, že bys snad *jakožto představený podle zásluhy trestati* neměl; nebo není každý hněv oproti mírnosti, ale toliko hněv *nespravedlivý*, nerozumný. Vždyť i Pán s hněvem, t. j. *s horlivostí pro čest otce svého* lakotné kupce spletenými provazy z chrámu vyhnal ***).

---

*) Přísl. 15, 1.

**) Řím. 12, 19.

***) Jan 2, 17.

Tresci, ale toliko pro polepšení chybujících aneb aspoň pro odstrašení slabých. Tresci: ale bez klení, zuření, vždy po chladné úvaze rozumu; nebo při křehkosti naší snadno se stává, že hněv spravedlivý při trestání pravou míru přesáhne a nespravedlivým se stane. Proto také radívali staří zlostným, aby prve zvolna do sta napočítali, totiž delší dobu minouti nechali, nežli by ku trestu přikročili.

Tvrdíš-li ale, že *bez hněvu t. j. bez vášnivosti a s klidem trestati nemůžeš:* ukazuješ, že netrestáš z lásky ku spravedlnosti a ze žádosti polepšení, nýbrž ze mstivosti; i jest hněv tvůj nerozumný, nespravedlivý, hříšný!

Hněvati se na počasí, zvířata, kameny atd., aneb na lidi pro jich přirozenou nezpůsobilost, jenž v pravdě uraziti nemohou, aneb nechtějí: hněvem zcela nerozumným, a tedy nespravedlivým i hříšným jest.

§ 139. XI. O pokoře.

1. Ctnost pokory jest dcerou ctnosti střídmosti. I záleží v tom, že

a) pomocí *rozumu* poznáváme veškeré své křehkosti a tedy i svou nicotu, a následkem toho poznávání

b) *vůli* své dáváme směr takový, aby nesnažila se po vyznamenání našem: nýbrž veškerou snahu věnovala na poctivost Bohu, od Něhož jediného v posledním konci vše dobré pochází, a Jemuž také jedinému veškerá čest náleží.

Svatý František Saleský popisuje pokoru slovy: „Pokora v tom záleží, že se nad jiné nevypínáme, ani za hodnější nedržíme, ba ani jiných přednějšími býti nežádáme“ *).

Čím lépe kdo sebe sama poznává, tím více pro nedostatky své tomu se vzpouzí, aby na úkor Boží jemu čest prokazována byla; ano naopak tím méně o sobě smýšlí; miluje to, aby i jiní za nic ho považovali; a raduje se ze zahanbení a potupy. Tak se toho dočítáme v životopisech přemnohých svatých a světic Božích; jako na příklad v životě svatých Františků Serafinského i Xaverského.

Jsou sice lidé, kterým se zdá, že pro pokoru *před lidmi se zahazují.* Kéž by raději uvažovali, že to, co moudrostí se

*) Svatý Bernard ctnost pokory vyměřuje přesnými slovy: „Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione, sibi vilescit.“

zdá před lidmi, bláznovstvím bývá před Bohem; a že co nemoudrým bývá na tomto světě, pravou moudrostí bývá před Bohem! Pokora ovšem ponižuje před lidmi, ale vyvyšuje před Bohem; nebo kdo má pochvalu lidí za to, čím ona v pravdě jest, za prchavý a omamující dým: rád od světa za nemoudrého bývá považován, jen když Bohu v nevýslovné moci a velebnosti Jeho vždy větší čest vzdává, a tak ku spojení s Ním vždy více se přibližuje! Všichni, kdo dokonaleji Bohu sloužiti chtěli, pod jiné se pokořovali; a lidé nejdokonalejší byli také nejpokornější. Tak to vidíme v životě samého Syna Božího i přeblahoslavené, panenské Matky Jeho, která, když za Matku Mesiáše byla vyvolena, neměla, čím by nebeskému Otci větší chválu a dík osvědčila, jako když s pokorou nicotu svou oproti Němu vyznala, ana pravila: „Aj já děvka (čili služebnice) Páně; staniž se mi podle slova Tvého!“

Jako pýcha byla hříchem anděla, pro který s nebe svržen byl, a jako i v každém hříchu lidském posléze skryta jest*): tak naopak *pokora jest ctností všech vyvolených přátel Božích v nebesích, i také základem veškerých ctností pozemčanů.* Zvláště všem, kdož dokonale Bohu sloužiti chtějí, naprosto jest nezbytnou, ježto bez milosti Boží člověk ničeho k životu věčnému dopomáhajícího činiti nemůže, Bůh ale pyšným se protivě, milosti jim odpírá, pokorným však jí udílí**).

2. *Kterak staneme se pokornými?*

Pokornými se staneme, když *rozum* ku poznání své nicoty přivedeme, *vůli* svou Bohu ve všem podrobíme, a smýšlení své vnitřní i spůsoby *zevnitřními* na jevo dávati budeme; za tou příčinou radí učitelé duchovní:

a) Poznej sebe sám. K tomu cíli polož si následující otázky, a po bedlivém jich uvážení na ně si upřímně odpovídej: Kým jsem byl, příkladně před padesáti lety? čím jsem nyní? čím budu za sto let?

Před sto lety byli slunce, měsíc, hvězdy, stromy, zvířata, lidé, jako nyní, a po mně nebylo ani památky. Kde jsem se tu na světě vzal? Bůh mocí svou v život mne povolal, tělo i duši nesmrtelnou mi svěřil, a stále mne udržuje. Kdyby toho nebylo, zhynul bych okamžitě. „Co máš, čeho jsi nepřijal?“ táže se svatý Pavel***). „Pakli jsi přijal, proč se chlubíš,

*) Srovn § 35. III. 1.
**) Srovn. Jak 4, 6.
***) I Kor. 4, 7.

jako bys byl nepřijal?“ Ze sebe máš toliko hříchy své, skrze které ďáblu podobným se stáváš, a pro které snad jednou i o tobě bude řečeno, jako o Jidáši, jenž Božskému Mistru za všecka dobrodiní nevděkem a zradou splatil: „Běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude: dobré by bylo jemu, kdyby se byl — nenarodil člověk ten“ *)!

Ani pro hříchy již odpuštěné nemáš býti beze strachu; odpouští Bůh sice všem náležité pokání činícím; avšak zdali vykonal jsi na usmíření Boha tolik, mnoho-li jsi mohl, ano povinen byl? Bůh zajisté nedává ti plné jistoty odpuštění proto, aby ti jedné milosti jisté udělovati mohl, milosti totiž ku — pokoře!

Rozpomeň se dále, mnoho-li milostí Božích jsi obdržel; kolik posvátných hnutí jsi zakusil; jak málo dobrého jsi vykonal, a jak i to nemnohé dobré poškozeno bylo nedostatky! Jak často zmítán jsi byl svými žádostmi; jak často více po vůli jsi byl tělu svému, než co nevyhnutelné jeho potřeby vyžadovaly!

A jaký bude osud tvůj v budoucnosti? Tělo, jemuž jsi tak mnoho sloužil, stane se pokrmem červů; oči nestydaté, ucho všetečné, jazyk mlsný, ruka zbujná — vše promění se v hromadu nečistoty a hniloby, a konečně v prach země, z které vzato jest tělo naše.

A jaký bude osud duše? . . .

b) *Podrobuj se tedy Bohu*, pokud času máš, jako učinili andělé nebeští při zkoušce své, jako činili a činí všichni milovníci Páně. Svatý František modlíval se denně na stokrát: „Pane, kdo jsi Ty, a kdo jsem já?“ Svatý Jan viděl v nebesích, že „padalo čtyrmecítma starců před sedícím na trůnu, a klaněli se živému na věky věkův, a skládali koruny své před trůnem, říkouce: Hoden jsi, Pane Bože náš, přijati slávu a čest a moc; nebo Ty jsi stvořil všecky věci, a z vůle Tvé byly a stvořeny jsou“ **).

Není třeba, abys nevěděl o přednostech svých; ale nemáš pro ně marné chvály hledati pro sebe u lidí, jako činili fariseové, ale spíše za ně velebiti Boha.

Ano, pokořovati máš vůli svou netoliko před Bohem samým, ale z úcty k Němu také *před bližními svými*. Samého sebe važ si tedy méně, než kohokoli jiného, věda, že čím

*) Mat. 26, 24.

**) Zjev. sv. Jana 4, 10. 11.

snad nad něho vynikáš, nemáš tak ze sebe, jako od Boha. Proto s ochotou se podrobuj, zvláště představeným svým; domluvy jejich bez hněvu a reptání snášej; sobě před nikým předností nedávej, byť on horším tebe byl, ježto více se pokořiti než třeba, nikomu neškodí, ale každému prospívá. Ostatně kdo ví, zdali ten, jehož lepším býti se domníváš, nemá tajných předností před tebou; a kdo ví, kdyby byl snad tolik milostí od Boha obdržel, jako ty, zdali by mnohem lepším nebyl, nežli ty? Tak svatý František Serafinský, pamatuje na poklesky svého života, vyhlašoval se za největšího hříšníka na světě. A když učenníci jeho s podivením jemu namítali, že velikých věcí učinil pro Boha, odpověděl: „Byl bych věru horším než loupežník a zákeřník, kdyby mi dobrý Bůh tolik milostí byl neudělil; a všichni loupežníci snadno mnohem více dobrého by vykonali, kdyby jim byl Bůh tolik darů popřál, jako mně!“

c) S tímto vnitrným uznáváním nicoty své spojovati musíš také veškeré své *jednání zevnitřní* již i proto, že zevnějšek náš vždycky má dle pravdy vydávati svědectví o našem nitru*); a dále za tou příčinou, že zevnější úkony pokorné, vnitrné naše pokořování velmi vydatně podporují.

Proto varuj se *ve slovech* vší sebechvály, která marnivou mysl prozrazuje, ale čekej, až jestli tě jiní podle zasloužení pochválí**). Také ani s opovržením o sobě nemluv, vyjma snad ve zpovědnici, ježto i to mnozí činí pro marnou pochvalu u lidí. Konečně, není-li toho nevyhnutelná potřeba, ani jsa kárán se neomlouvej, ježto omluvy zhusta z uražené pýchy vycházejí.

Ve skutcích ukazuj se ochotným ku všelikě práci, jež pyšnou mysl pokořuje. Rád tedy navštěvuj nemocných, a poslouž jim; snášej pomluvy, opovržení, závist svých soků; nos prosté roucho; buď milovným jednoduchosti v obydlí, nářadí, náčiní; nevěnuj příliš mnoho péče úpravě těla svého; chůze tvá budiž mírná; tvář vážná; řeč klidná; oči a uši z pravidla na uzdě; smích řídký!

---

*) Srovn. o VIII. přikázaní, § 100.

**) Srovn. Přísl. 27, 2.

§ 141. D) Kterak doděláme se vždy úplnějšího spojení s Bohem.

Trojice výborných darů Božích, totiž rozum, srdce, svobodná vůle, hříchem prvotním byla znetvořena a obraz Boží v nás zohyzděn v „žádost očí, žádost těla a pýchu života.“ Chtěje Božský Spasitel při nás napraviti, co návodem ďáblovým bylo pokaženo, postavil oproti pýše, soud rozumu oslepující, pokornou *víru* v Boha; oproti žádosti očí, statky pozemské hledající, pevnou *naději* na vyšší a skutečné statky na věčnosti; a oproti žádosti těla, rozkoš smyslnou vyhledávající, přeblaženou pásku svaté, nehynoucí *lásky**).

Těchto tří ctností, víry, naděje a lásky k Bohu, nevyhnutelná jest potřeba jednomu každému, kdo do života věčného vejíti chce; a proto jest jich potřeba spůsobem ještě zvláštním všem těm, kdo Bohu dokonaleji než ostatní sloužiti chtějí. A jako pýcha života a žádosti očí a těla od Boha odlučují, ano tím více odlučují, čím více se jim kdo oddává: tak zase víra, naděje a láska hříchem porouchanou pásku s Bohem opět upevňují, ano tím více upevňují, čím více kdo v nich s pomocí Boží upevniti se snaží a skutečně se upevňuje.

Ač vrcholu v lásce k Bohu nesmírnému dostoupiti nám nelze, aniž kdy po věky možným bude: máme se přece na to přičiňovati, abychom při silách svých a dle vůle Boží dostoupili stupně ve spojení s Bohem aspoň takového, jakého nám popřáti chce Bůh, a jaký nám tedy možným jest. Činíme tak, když vždy víc a dokonaleji vůli svou s vůlí Boží v souhlas uvádíme čili vždy lépe *s vůlí Boží se srovnáváme.*

Konečně s vůlí Boží ve všech věcech se srovnávajíce, snažíme se osvědčovati dle vůle Boží i lásku svou těm tvorům, které Bůh, láskyplný Otec, rovněž jako nás miluje, a jako dítky kolem Sebe shromážditi chce ze světa tohoto na věčnosti. Tak ku ctnostem Božským a ku srovnalosti s vůlí Boží druží se přirozenou měrou i *láska ku bližnímu*, která, když bohulibým spůsobem na ni se snažíme, rovněž s Bohem nás spojuje.

Za tou příčinou, chtíce dokonalého spojení s Bohem nabyti, zvláště v těchto ctnostech musíme se cvičiti, a proto i o nich důkladněji rozjímati. Na místě tomto tedy opět uvážíme:

---

*) Srovn. § 45.

I. O ctnosti víry.
II. O ctnosti naděje.
III. O ctnosti lásky.
IV. O srovnalosti s vůlí Boží.
V. O lásce k bližnímu.

§ 142. I. O ctnosti víry*).

1. Tři Božské ctnosti jsou jako tři stupně, po kterých jedině lze vystupovati k životu věčnému, jak stručně dí svatý Augustin: „Dům Boží na víře pevný základ má; dílem v naději konaném vyrůstá; a láskou se dokonává“**). Každý, *kdo života věčného dojíti chce, musí za pravdu přijímati s myslí prostou všecko to, co Bůh zjevil a jak Církev Jeho živým slovem vykládá;* jakož i víru tu svou celým životem svým osvědčovati; ano, když toho třeba, za vyznání jí až i jmění, cti, zdraví i života svého se odvážiti. Nebo nemohou býti zvrácena slova Páně: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: kdo pak neuvěří (ovšem byť i byl pokřtěn), bude zatracen“***); ani slova apoštola Páně: „Bez víry nelze se líbiti Bohu; neb věřiti musí, kdo přistupuje k Bohu“ †).

Bez pevné, stálé, živé víry ve všechna učení Páně i nejctnostnější člověk z pravé cesty zbloudí, jak nám toho dokladem jsou velice učení, na slovo brané učenci Origenes a Tertulian, kteříž zprvu velice svatý život vedli, později ale, důmyslu svému více než vedení Církve Páně důvěřujíce, věk svůj krásně začatý jako bludaři dokončili.

Jestliže ale bez ctnosti víry nikomu do života věčného vejíti nelze: kterak by ctnosti té svrchovanou měrou nemělo býti třeba tomu, jenž Bohu dokonale sloužiti a u Boha hojnější odplaty získati chce?

Ano, třeba ctnosti víry každému, zvláště po dokonalosti se snažícímu, a to víry nejen takové, při které toliko rozum chladně přisvědčuje: ale víry, která celou bytost lidskou proniká, i ji kolkolem obklíčuje, t. j. víry, která svědectví vydává, že Bohu zcela náležeti se snažíme. Proto také píše svatý

*) Srovn. §§ 46—50.; §§ 62., 63.
**) Sermo 20.
***) Marek 16, 16.
†) Žid. 11, 6

Jakub: „Ty věříš, že jeden jest Bůh: dobře činíš; (ale) i ďáblové (totéž) věří a třesou se (před Bohem, poněvadž Ho nemilují, ani již milovati nemohou). Ale chceš-li věděti, ó marný člověče, že víra beze skutků mrtvá jest?.... ze skutkův ospravedlněn bývá člověk a ne z víry (samé) toliko.... Nebo jako tělo bez ducha mrtvé jest: tak i víra bez skutků jest mrtvá“ *).

2. *Nuže kterak osvojíme si vznešenou a stále vzrůstající ctnost víry?*

Prostředky ku vzrůstání u víře jsou:

a) Boha za dar svaté víry pros, ježto křesťanská víra jest více darem Božím, nadpřirozeným světlem, a od Ducha svatého vštěpovanou či vlitou ctností, než výsledkem bádaní rozumu našeho. Proto také prosili apoštolé Pána za dar bohulibé víry slovy: „Rozmnož nám víry!“ **) a otec pacholíka, ďáblem posedlého, se slzami v očích volal: „Věřím, Pane! (ale věřím zajisté ještě málo; proto) spomoz nedověře mé!“ ***)

b) Cvič se u víře, ježto ona není pouhým darem Božím, ale jako i jiná ctnost, také bádaním rozumu a úsilím svobodné vůle získána bývá. Tak odříkával si svatý Ambrož každého rána Věřím v Boha; načež si také připamatoval, co všecko v každém článku víry obsaženo jest; a proč všemu tomu věřiti máme. Podobně čiň i ty, a hleď pak i vůli svou po celý den vždy k tomu nakloňovati, co jsi ráno jakožto vůli Boží byl poznal, ježto víra bez dobrých skutků mrtvá jest, a „kdo praví, že Boha zná, a přikázaní Jeho neostříhá: lhář jest, a pravdy v něm není“ †). Cokoliv činíš, při všem měj tedy Boha všudy přítomného na paměti; modlíš-li se, vzpomínej, že Bůh na tě hledí; zpovídáš-li se, věz, že kněz jako služebník a posel Boží tebe kárá, napomíná, ti odpouští; při svatém přijímání pamatuj, že Syn Boží jakožto pravý Bůh i pravý člověk jest hostem tvým; při pokušeních si připomínej, že Bůh jest svědkem boje tvého, a že tě neopustí, leč bys prve ty opustil Jej††); máš-li poslechnouti, rozpomeň se, že Bůh sám velí ti poslouchati, an nakazuje: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá!“ †††) Žádá-li tě kdo o pomoc, rozpomeň se na slova Páně: „Lačněl jsem, a dali

*) Jak. 2, 19 - 26.
**) Luk. 17, 5.
***) Mark. 9, 23.
†) I. Jan. 2, 4.
††) Srovn. Žalm 9, 11.
†††) Luk. 10, 16.

jste Mi jísti; žíznil jsem, a dali jste Mi píti“ *). Zkrátka, při každém dobrém skutku víru svou v Boha všudy přítomného, předobrotivého, nejvýš věrného oživuj, a pak každý, i nejmenší skutek bude míti velikou cenu u Boha, kdežto bez tohoto stálého na Boha pamatování a víry oživování i veliké skutky lidské bez zásluhy zůstávají u Boha!

3. Kdo Boha za dar svaté víry vytrvale a pokorně prosí, a sám se své strany vše činí, čím by se milosti té hodným učiniti mohl: tomu se Bůh čím dále tím více sděluje, **Duch svatý se sedmi dary svými** ho naplňuje, tak že jemu rozum světlem nebeským osvítí; paměť i obrazotvornost tisícerými obrazy povznášejícími naplní; všechny nižší žádosti i síly svobodné vůli podrobí; a ji samou posílí, tak aby veškerým hnutím nižším odporovala, a snadno ku všemu tomu se odhodlávala, co *Syn Boží* **osmerým spůsobem blahosloví** **).

Z těchto darů Ducha svatého vycházejí zajisté všechna zázračná obrácení na víru, nazírání, mysli vytržení, a všeliké podivuhodné skutky svatých přátel Božích. Všecko stalo se jim snadným, co se nám až pravdě nepodobným býti zdá, poněvadž Bůh v nich působil, a oni se své strany všeho i nejmenšího pochybení co nejvíce se varující, jež darům Ducha svatého překáží ***), co nejvíce se přičiňovali, Duchu svatému v srdcích svých milý stánek připraviti.

A co působil Duch svatý při jiných, to dle dobrolíbeznosti své a dle hodnosti naší působí až posud i při nás; udílí tedy;

a) **dar moudrosti**, pomocí jehož obracíme vše pozemské k Bohu, a co Bohem nezavání, tím také pohrdáme. Duchem svatým umoudřený dává si na tom záležeti, aby *pokoj měl s Bohem, pokoj s lidmi, pokoj ve svém svědomí*, ježto dí Pán:

„Blahoslavení pokojní: neb oni synové Boží slouti budou.“

Kdo o dary Ducha svatého nedbají, stávají se oproti tomu v pravdě *nemoudrými* čili *bláznivými*, kteříž shánějí se po moudrosti toliko světské, po majetku, cti, slávě, smyslných rozkoších; ale při vší své domnělé moudrosti naplňují jen počet těch, o nichž dí moudrý Šalomoun: „Převrácení těžce napraveni bývají a bláznů neskončený jest počet!“ †)

*) Mat. 25, 35.

**) Osmero blahoslavenství viz Mat. 5, 3—11.

***) Srovn. § 39., § 40.

†) Kaz. 1, 15.

b) **Dar rozumu** naplňuje světlem rozum náš, aby zejména temné pravdy svatého náboženství, jež *Boha, tvorů Božích a jich vzájemných poměrů se dotýkají*, snadněji chápal. Milosti té zasluhujeme hlavně bedlivým čtením Písma svatého, jež z vnuknutí Ducha svatého lidé zbožní byli napsali. I pobízí nás dar ten, abychom se snažili dosíci odměny, kterou Pán slibuje ve slovech:

„**Blahoslavení čistého srdce: neb oni Boha viděti budou!**“

Komu Bůh daru rozumu neudílí, ten stává se *tupým* ve všech věcech duchovních, a náruživostem svým zlým vždy více propadá.

c) **Dar umění** osvěcuje ducha našeho, aby ve věcech i duchovních i světských nebloudil, ale vše ku Bohu řídil; učí tedy poznávati, čemu máme věřiti; jaké právě v naskytujících se poměrech dobré skutky konati; kterak poddané své spravovati; výživu svou si zaříditi; nemilé příhody neškodnými činiti; *hříchů se ebaviti*. Dar ten činí nás schopnými zaslíbení Páně tohoto:

„**Blahoslavení lkající: neb oni potěšeni budou!**“

Bez daru tohoto stává se člověk *neumělým*, hloupým.

d) **Dar rady** doplňuje, čeho se nám v prvých třech již dostalo, a ukazuje nám, čeho bychom v rozličných poměrech nejsnadněji a s největším prospěchem chápati se měli. Hodnými stáváme se ho, když Boha při počátku každého díla jako za radu prosíme, co a jak bychom vykonati měli, abychom Jeho *dobroty a milosrdenství hodnými následovníky se stali*. Zasluhujeme tak odplatu slíbenou ve slovích:

„**Blahoslavení milosrdní: neb oni milosrdenství dojdou!**“

Bez daru rady jedná člověk buď *přenáhleně* aneb příliš *zdlouhavě*, ale vždy bez náležitého úspěchu.

e) **Dar nábožnosti** nakloňuje duši ku vytrvalé, *dětinné lásce a oddanosti* k Bohu Stvořiteli, Vykupiteli i Posvětiteli. Pro lásku k Bohu rozněcuje i lásku ku tvorům rozumným na světě, i k duším v očistci; vede k oplakávání poklesků vlastních i cizích, a připravuje duše na odměnu, slíbenou ve slovech Páně:

„**Blahoslavení tiší: neb oni zemí vládnouti budou!**“

Kdo nábožnosti nedbá, stává se *zatvrzelým*, *tvrdým* oproti Bohu i bližním, jako znamenáme při velikých *učencích*, kteříž vzlet ducha svého, nad jiné vyvýšeného modlitbou a pokořo-

váním se před Bohem nemírní; aneb také při urozených, lakomcích a rozkošnících, kteříž z nezřízené samolásky nikoho znáti nechtějí, kterýž by žádostem jich v cestě byl, a byť to byl třebas i Pán světa sám.

f) **Dar síly** nakloňuje duši *ku vytrvalému přemáhání všelikých obtíží pro čest Boží.* Silou Ducha svatého přemáháme tedy pokušení; snášíme posty, pokárání, nemoci, smrt miláčků, ztrátu cti, majetku, ano i smrt mučennickou, když by tak Bůh skrze nás oslaven býti chtěl. Dar síly od Boha ozbrojil malého Davida proti obru Goliáši, a dal jemu vítězství. Síla Ducha svatého provázela apoštoly do všech končin světa, aby bez bázně evangelium hlásali. Síla Ducha svatého pobádá ku neúmorné činnosti každého věrného služebníka Páně, a všechny činí hodnými zaslíbení:

„Blahoslavení, kteříž lačněji a žízní po spravedlnosti: neb oni nasyceni budou!“ a **„Blahoslavení, kteříž protivenství trpí pro spravedlnost: neb jejich jest království nebeské!“**

Kdo u Ducha svatého síly nehledá, stává se ve službě Boží *bojácným, nestatečným, zbabělým,* odměny nehodným.

g) **Dar bázně Boží** nakloňuje duši stále, aby se Bohu *podrobovala,* ježto jest pokora jediným pravým základem všech ostatních ctností. Za tou příčinou naplňuje duši také ošklivostí nad hříchy spáchanými; ostražitostí, aby se pochybení neopakovala; dobrými předsevzetími ku častému přijímání svátosti pokání, skromností, střídmostí, mírností, cudností; a činí ji tak hodnou odplaty, naznačené ve slovech Páně:

„Blahoslavení chudí duchem: nebo jejich jest království nebeské!“

Kdo se Boha báti nechtějí, jsou *pyšnými, zpupnými, nevázanými,* a mají k očekávání odplatu andělů zpyšnělých!

§ 142. II. O ctnosti naděje*).

1. S pravou vírou křesťanskou nerozlučitelně spojena jest a býti musí i také pevná, účinlivá naděje křesťanská; nebo kdo upřímně za pravdu má všecko, co Bůh zjevil: za pravdu má ovšem i to, co nám *slibuje,* a pak toho všeho s nezvratnou jistotou také *očekává,* poněvadž Bůh všemohoucí nejvýš a věrný

*) Srovn. §§ 51 55.; § 64., § 65.

to slíbil, ať si to jsou již věci nebeské nebo pozemské, jež k nebeským napomáhají.

Naděje křesťanské, dobře spořádané, *třeba* všechněm, kdo života věčného dojiti chtějí; měrou svrchovanou jest jí ale třeba zvláště těm, kdo na obtížné cestě ku životu dokonalému nechtějí umdlíti, ale rázně v před pokračovati. Mnozí zajisté jen proto k nejvyššímu stupni života dokonalého nevystupují, poněvadž ve svaté naději na Boha dosti nespoléhají, a tak ani Bohu patřičné úcty neprokazují!

Naděje křesťanská zajisté *dodává* těm, kteříž se jí s pokorou, ale pevně odevzdávají, *nezlomné srdnatosti,* aby netoliko přikázaní ale i evangelické rady vytrvale zachovávali. Nebo *bázeň* shromažďuje veškeré síly ducha kolem srdce; pročež údové těla v bázni malátnější, se třesou, k dílu neschopnými se stávají. *Naděje* ale rozšiřuje srdce, síly do celého těla rozesílá, a tak k velkým věcem člověka spůsobilým činí. Jestli tedy obchodník pro naději zisku, vojín pro naději na vyznamenání; dělník pro naději na výživu velikých věcí se odvažují: čím více věcí obtížných odváží se křesťan, jenž žije v nezvratné naději na statky nehynoucí? Proto také pěje žalmista Páně: „Cestou přikázaní tvých poběhnu, když rozšíříš (naději) srdce mé*)!“

Naděje křesťanská *naplňuje* těch, kteříž srdce své jí dokořán otvírají, *útěchou a svatou radostí,* podobně jako již i naděje na zisk časný útěchou naplňují těch, kdož ho jsou žádostivi; a naděje na uzdravení potěšuje nemocných; a naděje na vysvobození obveseluje zajatých.

Naděje křesťanská činí nás konečně *odhodlanými až i k největším skutkům hrdinství,* jako toho pozorujeme v životě svatých mučenníků, vyznavačů, velikých kajicníků, dlouholetých trpitelů a t. d. Všechny sílila i těšila myšlénka, že „utrpení tohoto času nejsou rovna budoucí slávě, kteráž se zjeví v nás**).“

2. *V naději křesťanské vzrůstá,*

a) kdo rád a nábožně se modlí, nic nepochybuje, že ho Bůh dojista vyslyší v těch věcech, jež jsou pro čest Jeho, podobně jako se modlil slepec u Jericha, jenž nepřestal na Pána volati: „Synu Davidův, smiluj se nade mnou***)“, až ho Pán vyslyšel;

*) Žalm 118, 32.
**) Řím. 8, 18.
***) Luk. 18, 39.

b) kdo zejmena *v protivenstvích, když malomyslnost ano zoufalství oň se pokouší, před Bohem tím více se pokořuje*; svou nestatečnost uznává; ale zároveň vedení Boha svého nejdobrotivějšího a nejmilosrdnějšího se odevzdává; na Božského Utrpitele vzpomíná; z ran Krista Pána pevnou naději čerpá, že až Bůh čas svůj uvidí, z rukou všech viditelných i neviditelných protivníků jej vysvobodí.

§. 142. III. O ctnosti lásky k Bohu*).

1. Kdo v Boha věří i doufá: vůlí svou také k Němu se povznáší, aby Jej miloval nade všecko, pro Jeho výtečné vlastnosti i neocenitelné dary. Poněvadž ale láska tu vlastnost má, že milujícího jako docela v osobu milovaného proměňuje: proto milující Boha bytost svou jako v bytost Boží docela proměňuje, s Ní jako docela spolu cítí; a proto čeho Bůh si přeje, toho i milující Jej si přeje, a toho ovšem i dokonati se snaží.

I jest *láska k Bohu dokonalá*, milujeme-li Jej pro Něho samého, čili pro Jeho moudrost, velebnost, vznešenost a t. d.; a jest *láska k Bohu nedokonalá*, milujeme-li Jej toliko pro nepochopitelné dary, kterých den co den duším i tělům našim přeštědře udílí.

Čím dokonalejší jest naše láska k Bohu, tím dokonalejší jsou i ctnosti naše; kdo chce tedy dokonalým býti, co nejvíce na to snažiti se musí, aby Boha vždy dokonaleji miloval, ne tak pro Jeho přeštědré dary, ale spíše pro Jeho veškeré, nevyslovitelné dokonalosti. Naopak: čím plnější kdo jest láskou ku věcem stvořeným, tím prázdnějším jest na lásku k Bohu.

2. *Kdo dokonalé a tedy i zdokonalující lásky k Bohu dosíci chce*, tomu budiž poraděno:

a) Vroucně *lásky k Bohu si žádej***)!

b) *Samolásky své co nejvíce umrtvuj!* „Jest pozemská láska, sahající až k opovržení Bohem; jest ale i láska nebeská, sahající až k pohrdání samým sebou," tvrdí svatý Augustin. I jest nemožno, aby obě ty lásky podle sebe obstály, ježto jedna druhé naprosto odporuje. Kdo tedy k Bohu povznášeti se chce, musí žádostem svým statečně odporovati; a čím více

*) Srovn. §§ 56—60.; § 66., § 67.

**) Srovn. § 105.

pro Boha jim odporuje, tím více také v lásce u Boha, t. j. v dokonalosti vystupuje; kdo chtíče své nezřízené vůli Boží naprosto podrobil, zcela dokonalým člověkem se stal.

c) *Rozjímej často o pravdách, jež jsou s to, vůli tvou k lásce Boží roznítiti.* Uvažuj tedy, jak jest Bůh milování hodným; jak svatým, a že také svatosti tvé si žádá; vzpomínej, jak Bůh jest velebným, tak že proti moci a velebnosti Jeho veškerá sláva světa tohoto v dým se rozplývá; jak jest Bůh dobrotivým, tak že veškerý svět naplňuje dobrodiním svým; a jestliže zvíře líže ruku pána svého, který jemu dobrodiní prokazuje: čím více že slušno pro nás, tvory rozumem obdařené, Bohu co nejvíce se vděčiti, když i za tu vděčnost a lásku nesmírnými odplatami na věčnosti odměniti pevně slibuje a t. d.

Tak se stane, že zalíbení naše na Bohu bude vždy větší; přednost, kterou Jemu před sebou dávati budeme, vždy upřímnější; přání, aby se vše dle Jeho přelaskavé vůle dělo, vždy účinnější; lítost, že jsme kdy proti přesvaté vůli Jeho jednali, vždy opravdovější; horlivost pro čest Jeho vždy vroucnější; a ochota naše, pro Něho pracovati, trpěti, vždy pevnější!

Neklamné svědectví o upřímné, dokonalé lásce své k Bohu vydává zajisté ten, kdo dobrovolně z lásky k Bohu snáší pomluvy, potupy, zkracování na jmění, chudobu, skutky kající, ano až i se svatou Teresií prosí: „Pane, nech mne umříti, aneb pro Tebe trpěti“; aneb docela se svatou Magdalenou z Pazzis: „Pane, nenech mne umříti, ale pro Tebe trpěti!“

§ 143. IV. O srovnalosti s vůlí Boží.

1. Srovnalost vůle naší s vůlí Boží záleží v tom, abychom Boha milujíce, vše to si přáli míti naplněno, co i Bůh si přeje; a všeho toho co nejpečlivěji se vystříhali, co i Bůh zavrhuje. Kdo tedy s vůlí Boží se srovnává, *povinnosti stavu svého co nejsvědomitěji plní*, ježto jest to zřejmou vůlí Boží, abychom každý právě v tom stavu, do kterého nás Bůh a Pán náš povolal, co nejvěrněji Jemu sloužili. Takový také všeliké kříže života co nejtrpělivěji snáší, pamatuje, že bez dopuštění Božího nic na světě se neděje.

2. *Ku dokonalé srovnalosti s vůlí Boží se přibližuje:*

a) *kdo uvažuje*, že nás *Bůh stvořil*, a má tedy právo, jako majetník se svou věcí s námi vládnouti; *že Bůh nás*

vykoupil, a to ne chladným kovem, ale vlastní krví svou, tak že Jemu přísluší, od vykoupenců svých vděčnost žádati; že *Bůh Duch svatý nám* veškeré milosti ku životu časnému i věčnému udílí, a hoden jest tedy měrou svrchovanou vzájemné lásky naší; že my sami *ničeho moudřejšího činiti nemůžeme*, leč Bohu ve všech věcech se podrobovati, Jeho přesvatou vůli vždy za svou uznávati, ježto jinak ani na světě pokojnými ani po smrti blaženými státi se nemůžeme.

b) *Kdo Boha za dar ten vroucně prosí*, říkaje často: „Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi!“ „Ne má, ale Tvá vůle se staň!“ „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal; budiž jméno Páně pochváleno!“ „Když jsme dobré věci brali z rukou Božích: proč neměli bychom přijímati i zlých?“ „Ježíši, Tobě žiji, Tobě umírám; Tvůj jsem v životě i smrti“ a podobně.

§ 144. V. O lásce ku bližnímu.

1. Bližního máme milovati ne tak pro jeho dobré vlastnosti, ale spíše vždy a hlavně proto, *že Bůh tak velí*. Přikázaní to jest velmi přísné, ne toliko pro ty, kdož Bohu dokonale sloužiti chtějí, ale vůbec pro každého, kdo života věčného dojíti chce. Nebo praví Pán: „Všecko, cožkoli chcete, aby vám lidé činili, i vy čiňte jim. „Toť zajisté zákon i proroci“ *). A miláček Páně učí: „Kdo nemiluje (bratra svého), zůstává ve smrti“ **)! Příčinou těch rozkazů jest, že: „Milujeme-li se vespolek, zůstává Bůh v nás, a láska Jeho v nás dokonalá jest . . . Bůh láska jest, a kdož zůstává v lásce, v Bohu zůstává, a Bůh v něm“ ***).

2. *Lásku ku bližnímu máme osvědčovati*, a sice:

a) *Nepřátelům*, poněvadž se tak stáváme podobnými Synu Božímu, Jenž umíraje, za nejúhlavnější nepřátely se modlil: „Otče, odpusť jim, neb nevědí, co činí!“ Což tedy zvláštního, jestli i my, chtíce býti následovníky Nejvyššího do slávy věčné: zde na světě trpělivost a mírnost Jeho následujeme; nepřátelům odpouštíme; ano jim dobře činíme; za ně se modlíme; milosrdenství Božímu jich poroučíme? Což neřekl Pán: „Milujte nepřátely své, dobře čiňte těm, kteříž vás nenávidí,

*) Mat 7, 12.
**) I. Jan. 4, 14.
***) I. Jan. 4, 12. 16.

a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí a utrhají vám: abyste byli synové Otce svého, kterýž jest v nebesích: Jenž slunci svému velí vzcházeti na dobré i na zlé, a déšť dává na spravedlivé i na nespravedlivé“ *)!

Lásku ku bližním máme osvědčovati

b) chudým; ne tak pochvalu aneb odplatu hledajíce, ale zalíbení u Boha si vyžadujíce. Kristus Pán z lásky k nám i trůn Otce svého nebeského opustil, a služebníkem všech se stal; svatý Martin, nemaje jiného, polovici svého vojenského pláště ubohému daroval; svatý Karel Boromejský morem stíženým i vlastní postel svou odevzdal; svatý Pavlin za bližní své i otrokem se stal: jest to něco velikého, když Bůh na tobě žádá, abys, jsa bohatým, chudé štědře podporoval a nemajetným aspoň z mála ale s ochotou a z lásky k Bohu uděloval?**)

Lásku ku bližnímu máme osvědčovati

c) chybujícím, nebo učí Pán: „Jestli zhřeší proti tobě bratr tvůj: jdi, a potresci ho mezi sebou a jím samým (soukromě). Uposlechl-li tebe, získal jsi bratra svého“ ***). —

Mnohá jsou zajisté naučení, kterými učitelé života duchovního bližní své k životu bohulibému a k odplatě co možná největší u Boha přivésti chtějí; jádrem ale všech jsou a věčně zůstanou památná slova Mistra Božského:

„*Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší mysli své* (čili nade všecko). *Toť jest největší a první přikázání.*“

„*Druhé pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.*“

Tak nám všem Bůh milovati dej. Amen.

---

*) Mat. 5, 44—48.

**) Srovn. Tob. 4, 7—12.

***) Mat. 15, 18. Srovn. § 90. II.

Doslov.

S pomocí Boží dokonal jsem tedy dílo své, na němž pracoval jsem s přestávkami asi šest roků; rokem sedmým posílám ho do světa, aby čest činilo Hospodinu, snažíc se, hodně mnoho duší o povinnostech jich poučiti a k životu bohumilému nakloniti. Co mne se týče, cti své jím nehledám, ale Bohu vše připisuji, Jenž mi síly, chuti i příležitosti popřál, ku svému i svých spoludědiců v Kristu Ježíši práci tuto dlouhou dokonati. Milerád také se přiznávám, že při práci napodoboval jsem včelku, která s květiny na květinu přelétá, všudy lahodné šťávy sbírá, ve vnitru svém sladký med z nich pracuje a pak ku svému, svých družek i člověka prospěchu pro čest Boží skládá. Květiny, s kterých já sbíral, jsou:

Pro **mravouku vůbec** užil jsem těchto spisů:

Morálky biskupa *Martina*; biskupa *Sailera*; sv. *Alfonse Lig.*; faráře *Probsta*; professora *Klee*-a; prof. *Prunnera*; prof. *Müllera*; prof. *Rieglera*; prof. *Stárka*; prof. *Plassmanna*; prof. *Stapfa* a j.

Akademické přednášky prof. *Mayera*; prof. *Löwe*-ho.

Summa sv. *Tomáše Akvinského*; *Compendium* prof. *Gury*-ho; *Biblická encyklopedie Frenclova;* patristická encykopedie Ant. *Řeháka.*

Pro **ascetiku** užil jsem hlavně těchto spisů: *Scaramelli*: Anleitung zur Ascese; *Rodriguez*: Übung der christl. Vollkommenheit; *Faber:* Unterricht im geistlichen Leben; *Teuback:* Über das innerliche Gebet; *Tanner*: Erwägungen über Sünden, Rückkehr zu Gott, Tugend, *Chaignon:* Rozjímání pro kněze; *Challoner:* Betrachtungen über Glaubens- und Sittenlehren;

Styx: Rozjímání na každý den v roce; *sv. Alfons:* Pravá nevěsta Ježíše Krista; *Scupuli:* Duchovní boj; *Tomáš Kempenský:* Následování Krista; *sv. František Saleský:* Filothea; pravá nábožnost; jeho duch; *Ludvík z Granady:* Vůdce hříšníků; *sv. Augustin:* Vyznání; *Roothan:* Art und Weise, die geistl. Betrachtung zu verrichten; a m. j.

V Podolí u Prahy, o hodu Božím velikonočním l. P. 1885.

Zprávy

o Dědictví Svatojanském.

I. Přehled údů v roce 1892.

Zakladatelů jest	7
Spoluzakladatelů	62
Údů první třídy	30
Údů druhé třídy	135
Údů třetí třídy	27898
Úhrnem . . .	28132

Mezi těmi jest údů *stálých:*

a sice rodů	5740
škol, obcí, bratrstev a knihoven, konventů a spolků . .	1173
údů duchovního stavu	3036

☞ Členy stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškeré údstvo očekává, mezi oktávem sv. Jana Nep. oběť mše svaté za živé i mrtvé údy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní údové nekněží s týmž nábožným úmyslem v naznačeném čase přítomni buďtež mši svaté. U hrobu sv. Jana Nep. v Praze koná ředitel Svatojanského Dědictví v den 15. května v 8 hodin slavné zpívané rekviem za všecky v Pánu zesnulé údy, kteroužto pobožnost založil a nadal v Pánu odpočívající kanovník strážce Václav Pešina rytíř z Čechorodu, druhdy redaktor Dědictví Svatojanského.

II. Poučení o přístupu nových údův a odbírání knih.

O vzniku Dědictví připomínáme novým údům toto: Ant. Hanikýř, narozen v Praze dne 21. října 1753, býv. jesuita, pak kaplan v Sedlci u Votic, v Klokotech, Jindř. Hradci a exposita v Čiměři, posléze na výslužbě v Plané a v Táboře, umínil sobě roku 1829 na památku první stoleté slavnosti vyhlášení Jana Nepomuckého za svatého založiti ústav, jímž by dobré, vzdě-

lavatelné knihy v jazyku českém, již vázané, v ceně levné vydávány byly. O řízení závodu toho požádal r. 1831 kníž. arcibiskupskou konsistoř v Praze. Položiv jakožto základ 1000 zl. na stříbře vyžádal sobě, aby podnik nesl jméno: „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“ a veškeré obecenstvo aby k přistoupení pozváno bylo. Dotčený zakladatel zemřel v Táboře dne 15. března 1833 v 80. roce věku svého a byl na tamnějším hřbitově pochován, kdež mu nákladem Dědictví pomník byl postaven. Po dosaženém potvrzení vstoupilo Dědictví roku 1835 v život a ze zrnka horčičného vzrostlo v mohutný strom i bylo od slavné paměti papeže Pia IX. dne 30. března l. P. 1855 apoštolským požehnáním a pro oktáv Svatojanský plnomocnými odpustky obdařeno.

Ze stanov klademe sem následující poučení:

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze přistoupiti hodlá, nechť poštovní poukázkou aneb ve vyplaceném psaní (franco) aneb jinak přiležitostně s nápisem: „*Řiditelství svatojanského Dědictví v Praze*“ své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku kterémuž přináleží, udá, zároveň i peníze zašle neb vloží. Vklad za úda třetí třídy obnáší jednou pro vždy 10 zlatých rak. měny; za rod, školu, obec, knihovnu, platí se jednou na vždy 20 zl.*)

2. Každý nově přistoupivší úd ať si *lístek* na odbírání knih dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom v budoucích letech po velikonoci od svého velebného správce duchovního podepsati dá. Na tento lístek může si pak, žije-li úd v Čechách, knihu v knihkupectví B. Stýbla v Praze na Sv.-Václavském náměstí (býv. koňském trhu) č. 786-II. vyzdvihnouti, jen že musí připojiti 3 kr. r. č., kteryžto peníz přísluší za práci a obálku. Pro údy v Olomúckém arcibiskupství platí totéž, jen že knihy své vybírají v knihkupectví Eduarda Hölzla (Helcla) v Olomúci; údové pak Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí v dvorním c. a k. knihkupectví Karla Winikra v Brně. Ostatním údům v jiných diecésích zasýlají se knihy přímo z Prahy od ředitelstva. Kdož by však žádal, aby mu knihkupec knihu poštou zaslal, připoj mimo ony tři

---

*) Jména nových údů, kteří k Dědictví sv.-Janskéma přistoupili a jiná téhož Dědictví týkající se návěští ohlašujeme v časopisu „*Blahověst*“, jenž vychází letos již 43. rok, třikrát za měsíc, totiž dne 5., 15. a 25. každého měsíce. Na „Blahověst“ předplácí se v knížecí arcibiskupské knihtiskárně *Rohlíček a Sievers* v Praze a sice na celý rok s poštovní zásylkou pouze 3 zl. 50 kr.

krejcary, knihkupci náležející, ještě 6 krejcarů na kolkovaný poštovský list průvodní.

3. Přestěhuje-li se některý úd z Čech na Moravu, aneb odebéře-li se z Brněnského biskupství do Olomúckého aneb naopak, ať to ve vyplaceném listu (franco) oznámí Ředitelství, kteréž mu nový lístek na odbírání knih pošle, aby mu pak v příslušném knihkupectví vydány byly.

4. Poněvadž odebírací či podílný lístek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jistém místě, ku př. v modlitební knížce, zaznamenej; pakli skutečně ztráta se udála, Ředitelství o nový lístek požádej s připojením 20 krejcarů, poplatku to za vydání listu nového, a 10 kr. na poštovní výlohy, tedy úhrnem 30 kr. Připomínáme však, že kdyby se napotom prohřešovaný lístek zase nalezl, týž žádné platnosti více nemá.

5. Když *umřel* úd, žádáme snažně pozůstalých přátel aby, když si na jeho lístek knihu *posledního* roku (třeba i po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na lístek ten poznamenali a dotyčnému knihkupectví vydali aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby lístek ten nejdůstojnější arcib. *konsistoři* aneb *řediteli* Dědictví zaslal. Jména zemřelých údů Dědictví uveřejňují se v podílu každého roku.

6. Rod se béře, pokud jméno se neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dítky pak jejich, *jiné* již jméno nesoucí, nemají práva tohoto: rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko vklad (10 zl.), vydávají se knihy jenom do úmrtí jednoho z nich. Tolikéž, spojí-li se v jeden vklad bratr s bratrem nebo sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž *první* jest napsán na přijímací listině (diplomu).

8. Při členech pohlaví ženského, které provdáním *jiného jména* nabyly, budiž, kdykoli za nový lístek žádají, udáno jméno jejich rodové (po otci), jelikož jinak nebývá možno jména v matrice nalézti a lístek vydati.

Připomínáme, že správa Dědictví Svatojanského rozdělena jest v ten způsob, že *ředitel* Dědictví přijímá vklady nových údů, žádosti o knihy, o duplikáty diplomu a podílné lístky, jež podpisuje atd.; *redaktor* pak Dědictví vede péči o vydání knih, pročež se redakci jenom *rukopisy* dávají, vše ostatní budiž zasýláno: *Ředitelství* Dědictví Svatojanského *v Praze, na Hradčanech.*

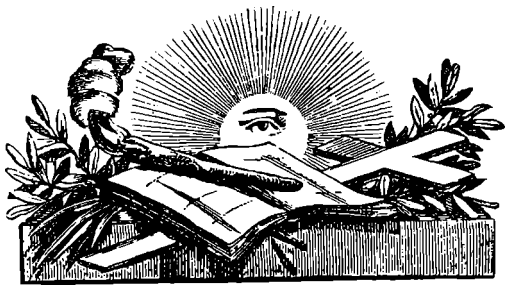

III. Seznam údů

Svatojanského Dédictvi v Praze,

kteří během roku 1892 aneb již dříve zemřevše, Ředitelství teprv letošního roku oznámeni byli.

I. V Čechách.

1. V arcidiecési Pražské.

Betková Anna v Lukově.
Benýrová Kateřina v Šárce u sv. Matěje.
Dp. Böhm Vojt., farář u sv. Ducha v Praze.
Čáp Kašpar v Suchdole.
Vdp. Daneš František, děkan na Peruci.
Dobrusky Josef.
Došek Jan v Toušeni.
Florian Jan v Šmelcovně.
Folta František na Březových Horách z. r.
Franc Josef v Malých Bečvárech.
Hájek Josef.
Houštecký Josef ve Lhotě.
Huňková Františka z Řídké v Praze.
Dp. Chysky Josef, farář v Kornouze.
Dp. Klumpar Jan, farář v Dobřichově.
Malina Václav v Mirovicích.
Milcová Kateřina v Praze.
Minářiková Anna v Jedomělicích.
Vdp. Náhlovský Vincenc Dr., probošt kapit. u Všech Svatých v Praze.

Pechynská Alžběta v Předměřicích.
Preclík Ant. v Kolíně.
Seliger Jan ve Škvrňanech.
Srb Antonín v Chrášťanech.
Stýblo Bedřich, knihkupec v Praze.
Šebková Josefka v Žákově.
Šmeykal František v Podlesí z. r.
Šmeykalová Marie v Podlesí z. r.
Špína-ová Anna, provd. Schwarzová v Mníšku.
Uhlíková Marie v Praze.
Vedral Jan v Smolotelích. Úhrnem 30.

V hrabství Kladském.

Adámek Josef v Čermné.
Bernardová Františka v Čermné
Hájek František v Čermné.
Hillmann Václav v Schlaney.
Kuřátková Anna v Čermné. Úhrnem 5.

2. V Budějovické diecési.

Adamcová Kateřina v Klatovech.
Baňková Magdalena v Klatovech.
Barnášová Petronilla v Holkovicích.
Bartl Jan v Hlavatci.
Vp. Habersberger Karel, kněz círk. v Strakonicích.
Hanžl Matěj v Podhradí.
Herlíková Anna v Mrdákově.
Hlaváč Vojtěch v Bojanovicích.
Hlavová Veronika v Oboře.
Hrdlička Josef v Jehnědle.
Jiřík Jan ve Frimburce.
Jiřík Vojtěch ve Vlčicích.
Kajer Václav v Louňavě.
Krejčová Marie v Bořicích.
Vdp. Kubíček Jan, kanovník v Budějovicích.
Dp. Kubíček Matěj, vikář a farář v Česticích.
Kuchta Frant. v Zboníně.
Kvěšek Matěj v Bratronicích.
Majer Jan v Milčicích.
Myslivečková Marie v Klatovech.
Myšík Jakub v Milčicích.
Panušková Marie v Močichově.
Pecka Matěj v Tupejích.
Dp. Petržilka Tomáš, farář v Březnici.
Pintýř Matěj a choť Josefa ve Svojšicích.
Řezáčová Barbora v Hučicích.
Schönová Františka v Písku.
Sisimelechová Rosalie ve Volešné.

Soukup Josef v Nahošíně.
Srp Gabriel v Hlubíni.
Stach Jan v Stachově.
Staněk Frant. v Paráčově.
Steiner Jakub v Sedlikovicích.
Strouhalová Marie v Opálce.
Šmika Vojtěch v Lukavici.
Švec Jan v Netolicích.
Toman Vojtěch v Dubu.
Váňová Barbora v Nerestcích.
Vrzal Jan v Svachovském dvoře.
Zach Vojtěch v Nahošíně. Úhrnem 41.

3. V diecési Královehradecké.

J. Milost Dr. Josef **Hais**, biskup v Králové Hradci.
Bartoš František ve Rvišti.
Dp. Bezděk Josef, farář v Uhersku.
Čechová Františka v Litomyšli.
Cvikýř Jan v Nahořanech.
Dp. Čížek Jos., farář ve Všestarech.
Dubinová Anna v Pohledě.
Dubina Václav v Pohledě.
Dubišar Josef v Chrasti.
Dvořák Tomáš ve Volešné.
Dp. Effenberger Alois, farář v Slavoňově.
Fišer Emanuel v Kutné Hoře.
Dp. Frodl Antonín, professor dogmatiky v Hradci Král.
Hefrová Klára v Polné.
Heisler Antonín v Rychnově.
Dp. Hlavatý Frant., farář na odpoč. v Stěžerech.
Holeček Josef, učitel ve Skuhrově.
Chourová Barb., roz. Mikanová v Boru.
Jiráčková Anna v Litomyšli.
Konečný Pavel ve Výravě.
Koudelová Kateřina v Chrasti.
Kotoučová Františka v Polné.
Krčal Jan v Jítkově.
Krupařová Žofie v Litomyšli.
Kvíčena Václav v Pouchově.
Lišková A. v Sloupnici.
Macháček Jan v Litomyšli.
Machan Josef v Bílém Újezdě.
Maternová Barbora v Nebovidech.
Matějková Teresie v Bystrci.
Mišingrová Barbora v Malé Věžnici.
Novotný Antonín v Král. Hradci.
Vdp. Nožička Jan, kanovník a děkan v Čáslavi.
Paulišta Frant. v Litomyšli.
Pečenka Jos. v Litomyšli.
Dp. Pilař Václav, farář v Zdechovicích.

Podhajská Magdalena v Litomyšli.
Podhajská Regina v Litomyšli.
Prokopová Kristina v Opočně.
Ráchotová Anna v Pecce.
Richter Augustin v Heřman. Městci.
Dp. Rys Frant., farář v Černikovicích.
Soukal Jan v Podměstí.
Stejskalová Kateřina v Heřmanovu Městci.
Stich Jan v Sokolči.
Straka Václav ve Lhotce.
Stráníková Kateřina v Litomyšli.
Stránská Anna ve Vepřovém.
Šváb Josef v Litomyšli.
Táborská Anna v Žlebích.
Teibrová Barbora v Litomyšli.
Toušková Josefa v Bezděkově.
Dp. Treytnar Ant., děkan v Chrasti.
Vacková Anna v Čermné.
Vaněk František v Němčí.
Zahel Alexander v Litomyšli.
Zahrádka Frant. v Holíně.
Žádný Frant. v Chotěboři. Úhrnem 57.

4. V diecési Litoměřické.

Betka Jan v Hoštěnicích.
Borovička Jan v Březně.
Čejka Tomáš v Měcelích.
Dp. Černohouz Frant., farář v Kněžmostí.
Hozák Jos., farář v Dol. Slivně.
Jandourková Anna v Libáni.
Maršová Františka v Kluku.
Masopustová Marie v Turnově.
Nosek Jan v Bytouchově z. r.
Nováková Anna v Snepově.
Novotný Frant. v Osenicích.
Dp. Podobský Vojtěch, děkan v Lysé n. L.
Svobodová Barbora v Bošíně.
Šulcová Marie v Osenicích.
Velechovská Kateřina v Podlužanech. Uhrnem 15.

II. Na Moravě.

5. V arcidiecési Olomoucké.

Barouch František v Štítné.
Bartošková Anna v Kožušanech.
Bluma Tomáš v Blatci z. r.
Černošková Anna v Hrubé Senici.
Dvořák Josef v Křelově.
Dp. Dudík Antonín, farář ve Vyškově.

Harna Antonín v Předmostí.
Harnová Antonie v Dluhonicích.
Hastík Tomáš v Huštěnicích z. r.
Dp. Horák Frant., farář v Křelově.
Horehleď Matouš v Starém Městě z. r.
Horehleďová Kateřina v Starém Městě z. r.
Hrabal Jiří v Čelčicích z. r.
Hrabovská Teresie na Světlově.
Chlachula František v Starém Městě z. r.
Klenhardová Františka v Mor. Lodenici.
Kokeš Antonín v Staré Bělé.
Kotíková Teresie v Přerově.
Králíková Voršila v Měrovicích z. r.
Křížek Jarolím v Olšanech.
Ludvíková Anna v Přerově.
Lyčková Anna v Krmelíně.
Macáková Anna v Starém Městě.
Musil Jan v Čelčicích z. r.
Palová Anna v Přerově.
Pektorová Viktorie v Teteticích.
Pospíšil František v Ohnicích.
Saibrtová Eva v Roštíně.
Samoková Františka v Uher. Hradišti.
Slavíková Petronilla v Přerově.
Sýkora Jan v Starém Městě.
Šmidová Marie v Obětkovicích z. r.
Šnirochová Anna ve Vel. Újezdě.
Štěpánek Václav v Tešeticích.
Váca František v Tešeticích.
Vacmura František v Huštěnovicích z. r.
Vávrová Františka v Kostelanech z. r. Úhrnem 37.

6. V diecési Brněnské.

Bláhová Františka ve Velkém Meziříčí.
Boralt Karel v Dlouhé Brtnici.
Božek Jan v Opatovicích.
Budil Ignát v Ivančicích.
Buchtová Anna ve Velkém Meziříčí.
Burešová Marie v Rajhradě.
Dědič Ignát v Bystrém.
Dršlíčková Teresie v Radoškově.
Duchoň Jan v Rajhradě z. r.
Federselová Anežka v Bystrém.
Friedlová Teresie v Poličce.
Hájek František v Rebešovicích.
Hnilica Josef v Šitbořicích.
Hrudička Josef v Třešti.
Jandek Josef v Rozdrojovicích.
Kadlecová Anna v Rozdrojovicích z. r.
Kalinová Marie ve Velkém Meziříčí.

Vdp. Kalivoda Gunther, opat Rajhradský.
Kartouš František v Bílovicích.
Klíma Jan v Loučce.
Knineková Paula v Pavlově.
Kopečný František v Dalešicích z. r.
Kozel Jan v Nebovidech.
Kraus Josef v Řeznovicích.
Krištof Jakub v Rudě.
Kronasová Apolonie v Brně.
Kučera Jan, hostinský v Křenovicích.
Mach Antonín v Rajhradě.
Machat František v Budišově.
Moravcová Marianna ve Lhotě.
Mráz František v Moravanech.
Nešporová Kateřina v Tvrdonicích.
Dp. Obdržálek Peregrin, bisk. čestný konsistorní rada a farář v Břešti.
Oprchal Josef v Čakov. Dvoře.
Píža Jan v Hruškách.
Pleha Jan v Jaroměřicích.
Plihová Františka v Střebonicích.
Přerovský Martin v Kavriánově.
Riesner Petr v Poličce.
Rožnovský Jan v Loučce.
Rožnovská Julie v Loučce.
Rychlíková Marie v Studnicích.
Samek Jan v Červeném Hrádku.
Skolařová Barbora ve Velkém Meziříčí.
Dp. Stolička Alois, farář v Tikovicích.
Sebestiánová Helena v Kavriánově.
Šírek Jan ve Velkém Meziříčí.
Dp. Schneider Jakub, senior kláštera Rajhradského.
Dp. Schrefl Josef, čestný kanovník a farář v Bystrci.
Štěpánek Antonín v Blažejovicích.
Tesař František ve Velkém Meziříčí.
Tesař Josef ve Velkém Meziříčí.
Veinertová Magdalena v Židlochovicích.
Dp. Vepřek Ant., farář v Loužově.
Vokounová Anna v Pavlově.
Zbořilová Barbora v Jevišovicích.
Zedníčková Kateřina v Budišově. Úhrnem 57.

III. V Rakousich.

7. V arcidiecési Vídeňské.

Dp. Král Josef, býv. farář Bohutinský v Penzinku u Vídně.
Svobodová Antonie ve Vídni.
Šestoubrová Kateřina ve Vídni. Úhrnem 3.

IV. V Uherských diecésích.

Balgová Kateřina v Kutech.
Dp. Brzák Alois v Báhoně.
Dubovská Marie v Kaplně.
Hegyi Ignát v Šoporně.
Dp. Jelínek Frant., děkan v Dlheji.
Karásková Helena v Kerestuře.
Karásková Kateřina v Kerestuře.
Karásek Michal v Kerestuře.
Kavács Alois ve Spíši.
Kyseličková Teresie v Hrncárovicích.
Planková Klára v Halmeši.
Dp. Sály Antonín, církv. kněz v Trnavě.
Ševcová Marie v Budíně.
Tomovičová Kateřina v Radošovkách.
Závodná Helena v Malženicích.
Závodný Matěj v Malženicích.
Dp. Zaymus Josef, býv. farář Lietavský v Bytčici.
Žilka Michal v Dubovanech.
Žilková Marie v Kutech. Úhrnem 19.

Tedy úhrnem všech v Pánu zesnulých údů, pokud letos Ředitelství oznámeni byli, 265, kteřížto modlitbám živoucích odporučeni buďtež.

Modleme se:

Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli, dušem služebníkův a služebnic svých odpuštění všech hříchů rač dáti, aby prominutí, kteréhož vždycky žádali, pobožnými prosbami dojíti mohli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí. Ať odpočívají v pokoji. Amen.

IV. Milodary v roce 1892 pro Dědictví Svatojanské.

1.	Na úmysl † Josefa Kleina, děkana v Oboře . .	zl. 20·—
2.	Od zbožné osadnice z Benešova v Pruském Slezsku	zl. 25·70
3.	Jan Paidar v Dražinově	zl. 5·—
4.	Jan Vašák, majitel domu v Brně	zl. —·70
5.	František Lavička, rolník v Kameničce	zl. —·70
6.	Anna Semotánová ze Včelnice za dvoje zemřelé rodiče	zl. 5·—
7.	Bibiana Čekanová, choť majitele domu v Rokycanech	zl. 2·—
	Úhrnem . .	zl. 59·10

Na přímluvu svatého Jana Nepomuckého račiž odplatiti, ó Pane, všem Dědictví Tvému dobře činícím, pro jméno Tvé, životem věčným. Amen.

V. Příspěvky spoluoudů Dědictví sv.-Janského na chrám sv. Víta v Praze v roce 1892.

1.	Anna Štěpánková z Podčap	zl. —·80
2.	Ignác Matouš, farář v Kohoutově	zl. —·40
3.	Člen Dědictví č. 11.689	zl. 5.—
4.	František Tikalský, rolník v Julienhainu . . .	zl. 5·—
5.	Jan Paidar z Dražinova	zl. 1·—
6.	Dr. Jaroslav Sedláček v Praze	zl. 2·—
7.	Josef Poláček z Nové vsi v Rakousích za rok 1892 jako člen jednoty sv.-Vítské	zl. 10·—
	Uhrnem . .	zl. 24·20

VI. Knihy Svatojanského Dědictví.

Z knih Svatojanským Dědictvím vydaných jsou tyto na skladě:

Bible Česká čili Písmo svaté Starého i Nového Zákona (podíl č. 75 a 76 za r. 1888 a 1889) a sice:

I. *nové* vydání písmem *latinským* prodává se

a) celé Písmo sv. (Nový i Starý Zákon) v *jednom* svazku vázané v tuhých deskách za **1** zl. **50** kr. r. m.

b) celé Písmo sv. (Nový i Starý Zákon) vázané v tuhých deskách ve *dvou* dílech čili svazcích za **1** zl. **60** kr. r. m.

1. *Pozn.* Pouze jeden díl tohoto Písma sv. o sobě se neprodává.

2. *Pozn.* **Písmo sv. Nového Zákona,** latinkou tištěné ve *formátě dvanácterky*, (otisk to z II. dílu velké bible Dědictvím vydané) jest úplně rozebráno.

II. *staré* vydání *švabachem*, obsahující v jediném svazku celé Písmo sv. Starého i Nového Zákona, velký oktáv, stran 1433, prodává se za **1** zl. r. m.

Postilla aneb výklady a rozjímání na evangelia nedělní a sváteční od Dr. Innocencia *Frencla.*

Díl I. za **50** kr. r. m.
Díl II. za **50** kr. r. m.
Díl III. za **80** kr. r. m.
Díl IV. za **50** kr. r. m.

Všecky 4 díly Postilly dohromady prodávají se za **2** zl. r. m.

Kancionál. Díl I. a II., nyní **2** zl.

Hlas varhan. Díl I. a II. obsahuje dokonalý průvod varhan ke všem písním v Kancionálu obsaženým, nyní za **5** zl.

☞ K žádosti důstojných úřadův farních, ředitelů kůrův a členů Dědictví povolí Ředitelství při dílech „Kancionálu" i u „Hlasu varhan" ještě větší srážku, t. j. nižší cenu, jakož i při jiných knihách v tomto seznamu obsažených, zvláště když by se více výtisků odebralo. Tímto způsobem bylo by lze „Kancionál" za nepatrnou cenu po osadách rozšířiti, tak že by se v každé domácnosti ke cti a chvále Boží zpívalo a společné služby Boží nábožným zpěvem veškeré osady oslavovaly.

Duševní zábava. Sbírka povídek, (podíl č. 44 za r. 1859) za **40** kr.

Příběhy Starého Zákona a jim připojené nábožné rozjímání pro lid křesťanský. Podíl č. 55 za r. 1870 s obrázky; str. 482. za **1** zl.

Příběhy Nového Zákona a jim připojené atd. Podíl č. 58 za r. 1873 s obrázky; str. 329 za **1** zl.

Drahé kameny z koruny sv. Václavské čili Životy Světců, Blahoslavených a domněním Svatých národa Československého. Díl I. za **70** kr.

Drahé kameny z koruny sv. Václavské, t. j. Životy Světců, Blahoslavenců a domněním Svatých národa Československého. Díl II. s obrázky. — **Sv. Vojtěcha hrob a ostatky na hradě Pražském.** Na památku nalezení těchto ostatků dne 15. března 1880 sepsal Jan Křt. Votka. Podíl č. 67 za r. 1880. Oba spisy, str. 617, za **80** kr.

Obrazy z dějepisu Církve Páně. Sepsal Tomáš Novák. Podíl č. 54 za r. 1869. Díl I. za **70** kr.

Obrazy z dějepisu Církve Páně. Sepsal † Tomáš Novák. Díl II. — **O svatém biřmování.** Podíl č. 63 za r. 1877. Cena obou spisů **70** kr.

Dějiny diecése Pražské. Národní dům Český v Římě. Sepsal a vzdělal Dr. Kl. Borový. Podíl č. 59 a 60 za r. 1874 za **70** kr.

Sv. Jan Nepomucký. S ocelorytinou. Sepsal Dr. Klement Borový. — **Základní pravidla katol. vychování.** Zčeštil Jan Frant. Desolda. Podíl č. 64 a 65 za r. 1878. Oba spisy za **1** zl.

Památky Staroboleslavské čili: Prvotní vývoj a význam úcty Svatováclavské v Čechách. Sepsal Jan Křt. Votka.

S obrázkem sv. Václava a 7 jinými dřevořezbami. Podíl č. 66 za r. 1879. Cena **80** kr.*)

Trnová koruna. Historický obraz z třicetileté války. — **Pan Odolan Pětipeský.** Historická pověst z třicetileté války a vojen Tureckých. Od V. Beneše Třebízského. Podíl č. 68 za r. 1881. Str. 487 s 2 obr. Cena **60** kr.

Duchovní cvičení pro dospělé i pro mládež vzdělanější. Sepsal Fr. *Srdínko*, síd. kanovník starobylé kollegiatní kapitoly v Staré Boleslavi atd. Podíl č. 69 za r. 1882. Str. 347 s mnohými obr. v textu. Cena **40** kr.

Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlav. městě král. Českého. Sepsal František *Ekert*, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze. Svazek I. S 2 fototypickými obrázky. Podíl č. 70 za rok 1883. Str. 479. Cena 1 zl. — Sv. II. s 2 fototypickými obrázky. Podíl č. 71 za rok 1884. Str. 515. Cena 1 zl.

Jubilejní kniha. K oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Methoděje, jakož i k oslavě 50letého trvání Dědictví Sv. Jana Nep. vydaná. S první částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 72 za r. 1885. S obrázky. Stran 448 a 285. Cena **80** kr.

Otcové a děti. Povídka z venkovského života; napsal Vojtěch *Pakosta*. S 5 obrázky. S druhou částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 73 za rok 1886. Str. 686. Cena **60** kr.

Cesty missionářské, které Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou vykonali *Huc* a *Gabet*, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži. Zčeštil Karel *Jindřich*. Podíl č. 74 za r. 1887. S obrázky. Str. 683. Cena **70** kr.

Z města a ze vsi. Povídky od Aloise *Dostála*. Podíl č. 77 za r. 1890. Str. 596. Cena **60** kr.

Rok Marianský. Vzdělal Frant. *Musil*. — **Odpustky.** Napsal Josef *Hůlka*. Podíl č. 78 za 1891. Str. 1032. Oba spisy za 1 zl.

Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích. Díl I. Napsal *Frant. Ekert*. Podíl č. 79 za rok 1892. Str. 527. S obrázky. Cena **2** zl. r. m.

---

*) Menší spis téhož druhu jest „**Stará Boleslav**, nejstarší poutní místo v Čechách.“ Vydal **Fr. Srdínko**, síd. kanovník kolleg. kapitoly v Staré Boleslavi. S ocelorytinou a 8 obrázky v textu, str. 120, za **30** kr.

Poznámka. **Život Ježíše Krista** od *Neumana*, taktéž: **Životy, utrpení a skutky Svatých a Světic Božích** od *Karlika*, **Vůdce hříšníků** Ludvíka *Granadského* a **Čermáková rodina** od *Ehrenbergra* jsou již úplně rozebrány.

V Praze, 20. dubna 1893.

Dr. Klement Borový,
praelat školastik metrop. kapitoly u sv. Víta na hradě Pražském, ředitel Dědictví Svatojanského.

František Srdínko,
síd. kanovník kurat kolleg. kapitoly ve Staré Boleslavi, redaktor Dědictví Svatojanského.

Provolání

ku všem P. T. ctitelům patrona země České sv. Jana Nepomuckého!

O slavnosti sv.-Janské od dávných dob dostavují se do matičky Prahy tisícové katolických Čechů ze všech končin vlasti, aby uctili sv. Jana Nepomuckého nejen u hrobu jeho v chrámě sv. Víta, ale i na Karlově mostu, kde týž světec před 500 lety mučennickou smrt podstoupil.

Jak pobožnost a s ní spojená slavnost na Karlově mostu jest hluboko v srdce lidu Českého zakořeněna a u něho oblíbena, ukázalo se opět stkvěle po osudném dnu 4. září 1890, kteréhož slavná ta památka Karlova dravými přívaly vod protržena byla, neboť ihned jak v obyvatelstvu Pražském tak i po širé zemi České jevila se veliká starost o to, bude-li se moci slavnost sv.-Janská na mostě dále odbývati čili nic, a veliká byla radost všech, kdož slyšeli, že socha sv. Jana při pohromě té bez porušení zůstala.

Aby slavnost sv.-Janská, tato znamenitá zvláštnost Pražská nezanikla, naopak, aby důstojným konáním ještě se povznesla a k rozšiřování úcty ku sv. Janu Nep. tím mocně napomáhala, o to pečuje Jednota sv.-Janská v Praze, schválená nejdůstojnější knížecí arcibiskupskou konsistoří v Praze výnosem ze dne 5. listopadu 1890 číslo 9372 a velesl. c. k. místodržitelstvím v Praze výnosem ze dne 5. ledna 1891 č. 140.204.

Za tím účelem, jakož i z ohledů nutné bezpečnosti pořídila Jednota lonského roku novou a to důstojnou kapli, kteráž o slavnosti na mostě bývá postavena; než náklad na tuto kapli byl tak značný, že jmění a příjmy jmenované Jednoty k tomu nestačily a že spolek ten musí počítati s obětavostí širších kruhů katolických po vlasti České.

Proto obracíme se k Vám, ctitelé sv. Jana, s tou uctivou a snažnou prosbou, byste nás v díle našem hojně podporovali buď přistoupením za člena Jednoty sv.-Janské anebo poskytnutím příspěvku na kapli jednou pro vždy, i doufáme pevně, že prosebný hlas náš oslyšán nebude.

Jestiť zajisté nová ta kaple velikou ozdobou Karlova mostu a důstojnou okrasou pobožnosti sv.-Janské.

Členem jednoty stane se:

a) zakládajícím, kdož 25 zl. buď najednou anebo v 5 ročních lhůtách po 5. zl. složí,

b) činným, kdož ročně platí 2 zl. a

c) přispívajícím, kdož ročně 1 zl. platí.

Každý člen obdrží skvostný diplom s velkým fotografickým vyobrazením sochy sv. Jana Nepomuckého na mostě.

Přihlášky členů a zásilky peněžité buďtež laskavě řízeny na starostu Jednoty p. Františka Zbírala, majitele domu č. p. 165—I. v Praze, anebo na pokladníka pana Jana Wowsa, c. k. poštovní kontrolora v č. p. 652—I. v Praze.

Nuže, Vy všichni, kdokoliv ctíte sv. Jana Nepomuckého a vážíte si zbožné slavnosti na mostě Karlově, neotálejíce, přispějte dle možnosti, bychom spojenými silami dosáhli krásného i zbožného cíle, totiž:

Zvelebení úcty patrona země České, sv. Jana Nepomuckého!

Výbor Jednoty ku pořádání národní slavnosti sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostu v Praze, v březnu 1893.

Starosta: *František Zbíral*, majitel domu č. p. 165—I. Starostův náměstek: *Aurelius Lábler*, farář u sv. Tomáše v Praze. Jednatel: *Matěj Zahaur*, berní oficial. Pokladník: *Jan Wowes*, c. k. pošt. kontrolor v č. p. 652—I.

Členové výboru: *Václav Čekan*, majitel domu. *Antonín Hrazánek*, majitel knihtiskárny. *Josef Kyselka*, c. k. professor a k. arcib. notář. *Matěj Novák*, mistr krejčovský a maj. domu. *Antonín Plichta*, mistr zámečnický a maj. domu. *Jan Tengler*, stříbrník a maj. domu. *Alois Vavruška*, c. a k. dvorní dodavatel a maj. domu.

Vázáné v tuhých deskách, hřbet v plátně za 2 zl.

Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny (Rohlíček a Sievers) v Praze.
Nákladem Dědictví Sv. Jana Nepomuckého.